EVALVACIJA MODELOV UČENJA IN POUČEVANJA SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA JEZIKA ZA UČENCE IN DIJAKE, KI JIM SLOVENŠČINA NI MATERNI JEZIK

Zaključno poročilo

Univerza v Ljubljani

CENTER ZA SLOVENŠČINO KOT DRUGI IN TUJI JEZIK

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

Evalvacija modelov učenja in poučevanja slovenščine kot drugega jezika za učence in dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik

(2017–2020)

Člani projektne skupine: dr. Mihaela Knez (nosilka študije), dr. Ina Ferbežar, dr. Damjana Kern Andoljšek, dr. Marko Stabej, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik in Oddelek za slovenistiko FF UL

Sodelavci raziskave:

Statistična analiza dosežkov testa preverjanja bralnega razumevanja: dr. Gregor Sočan, Oddelek za psihologijo, FF UL

Statistična analiza pilotnega testiranja: Petra Likar Stanovnik, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik

Recenzija testa: dr. Marko Stabej, FF UL, Petra Likar Stanovnik, CSDTJ, Irena Jerovšek Vogrinc, OŠ Cerklje na Gorenjskem

Recenzenti vprašalnikov: dr. Barbara Brečko (Center za družboslovno informatiko), Nataša Mihelič Kolonič (MIZŠ), Urška Zobec (MIZŠ), Katja Arzenšek Konjajeva (OŠ Vide Pregarc), Žarko Tomšič (OŠ Poljane), Jože Račič (OŠ Venclja Perka), Helena Lazar (Šolski center za pošto, ekonomijo in telekomunikacije Ljubljana)

Testatorji: dr. Mihaela Knez, dr. Ina Ferbežar, mag. Mateja Lutar, Jana Kete Matičič, Katja Kralj, Petra Likar Stanovnik, Matej Klemen, Tjaša Alič (sodelavke in sodelavec CSDTJ), Maja Đević Prah, (stalna honorarna sodelavka CSDTJ)

Popravljanje testov: Maja Đević Prah, Tjaša Plut, Janja Zupančič

Vnašanje podatkov: Maja Đević Prah, Janja Zupančič, Jure Plut

KAZALO

0 UVOD V RAZISKAVO 27

OPREDELITEV CILJEV ŠTUDIJE 30

1 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE NEMATERNIH GOVORCEV SKOZI POGLED RAVNATELJEV, POMOČNIKOV RAVNATELJEV IN SVETOVALNIH DELAVCEV V OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOLAH 33

1.1 NA NOVO PRISELJENI UČENCI IN DIJAKI 41

1.1.1 Dejavnosti, ki jih šole organizirajo za učence in dijake priseljence ob njihovi vključitvi 41

1.1.2 Organizacija in koordinacija načrtovanja dela z učenci in dijaki priseljenci in njihovega jezikovnega vključevanja 60

1.1.3 Vključenost učencev in dijakov priseljencev v šolske dejavnosti in njihov primanjkljaj, povezan s preteklim šolanjem 73

1.1.4 Ocenjevanje 97

1.1.5 Učenje slovenščine 110

1.1.6 Usposobljenost in motivacija učiteljev 149

1.1.7 Izobraževanje in usposabljanje učiteljev 155

1.1.8 Evalvacija jezikovnega vključevanja učencev priseljencev in predlogi za nadaljnje načrtovanje področja 159

1.2 UČENCI IN DIJAKI – DRUGA IN TRETJA GENERACIJA PRISELJENCEV 170

1.3 UČENCI IN DIJAKI S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI . 174

1.3.1 Učni primanjkljaj učencev in dijakov maternih govorcev, ki so se preselili iz tujine ... 177

1.4 UČENCI ROMOV 180

1.4.1 Vključenost učencev Romov v šolske dejavnosti 183

1.4.2 Organizacija in koordinacija načrtovanja dela z učenci Romi 184

1.4.3 Učenje slovenščine 186

2 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE UČENCEV PRISELJENCEV SKOZI POGLED UČITELJEV, KI V OSNOVNIH ŠOLAH IZVAJAJO DODATNO STROKOVNO POMOČ PRI UČENJU SLOVENŠČINE 195

2.1 ORGANIZACIJA DODATNE STROKOVNE POMOČI PRI UČENJU SLOVENŠČINE ZA UČENCE PRISELJENCE 199

2.2 SPREMLJANJE JEZIKOVNEGA NAPREDKA UČENCEV PRISELJENCEV 233

2.3 ZNAČILNOSTI UČENCEV, KI SO VKLJUČENI V DODATNO STROKOVNO POMOČ PRI UČENJU SLOVENŠČINE 242

2.3.1 Značilnosti albansko govorečih učencev 244

2.3.2 Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine . 246

2.3.3 Značilnosti govorcev drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) 248

2.3.4 Značilnosti govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) 250

2.3.5 Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja....252

2.3.6 Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oziroma je bilo to prekinjeno 254

2.4 UČNA GRADIVA PRI DSP PRI UČENJU SLOVENŠČINE 259

2.5 IZVAJANJE DSP PRI UČENJU SLOVENŠČINE 268

2.6 PRAVILNIK O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH PRAVILNIKA O NORMATIVIH IN STANDARDIH ZA IZVAJANJE PROGRAMA OSNOVNE ŠOLE....290

2.7 USPOSOBLJENOST UČITELJEV DSP PRI UČENJU SLOVENŠČINE 296

3 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE DIJAKOV PRISELJENCEV SKOZI POGLED UČITELJEV TEČAJA SLOVENŠČINE....304

3.1 ORGANIZACIJA INTENZIVNEGA TEČAJA SLOVENŠČINE ZA DIJAKE PRISELJENCE 307

3.2 PREIZKUS NA RAVNI A2 323

3.3 ZNAČILNOSTI DIJAKOV, KI SO VKLJUČENI V INTENZIVNI TEČAJ SLOVENŠČINE 332

3.3.1 Značilnosti albansko govorečih dijakov....334

3.3.2 Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine .335

3.3.3 Značilnosti govorcev drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...)....336

3.3.4 Značilnosti govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) 337

3.3.5 Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja....338

3.4 UČNA GRADIVA NA INTENZIVNIH TEČAJIH SLOVENŠČINE 341

3.5 IZVAJANE INTENZIVNEGA TEČAJA SLOVENŠČINE ZA DIJAKE PRISELJENCE....345

3.6 PRAVILNIK O TEČAJU SLOVENŠČINE ZA DIJAKE V SREDNJIH ŠOLAH 353

3.7 USPOSOBLJENOST UČITELJEV TEČAJA SLOVENŠČINE 356

4 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE UČENCEV IN DIJAKOV PRISELJENCEV SKOZI POGLED UČITELJEV RAZREDNEGA POUKA IN PREDMETNIH UČITELJEV V OŠ IN SŠ 362

4.1 PODATKI O UČENCIH IN DIJAKIH PRISELJENCIH, ROMIH TER UČENCIH IN DIJAKIH S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI....372

4.2 JEZIKOVNA ZMOŽNOST UČENCEV IN DIJAKOV PRISELJENCEV, UČENCEV IN DIJAKOV ROMOV TER UČENCEV IN DIJAKOV S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI 377

4.3 USVAJANJE MINIMALNIH STANDARDOV ZNANJA 427

4.4 USVAJANJE STANDARDOV ZNANJA 444

4.5 PREDZNANJE UČENCEV IN DIJAKOV 447
4.6 ZNAČILNOSTI ALBANSKO GOVOREČIH UČENCEV IN DIJAKOV 451
4.7 ZNAČILNOSTI GOVORCEV ZELO ODDALJENIH JEZIKOV (NPR. KITAJŠČINE, ARABŠČINE, FARSIJA)....454
4.8 ZNAČILNOSTI GOVORCEV SRBŠČINE, HRVAŠČINE, BOSANŠČINE IN ČRNOGORŠČINE....457
4.9 ZNAČILNOSTI GOVORCEV ODDALJENIH SLOVANSKIH JEZIKOV (RUŠČINE, UKRAJINŠČINE, MAKEDONŠČINE)....460
4.10 ZNAČILNOSTI GOVORCEV ROMANSKIH IN GERMANSKIH JEZIKOV (NPR. NEMŠČINE, ANGLEŠČINE, FRANCOŠČINE, ŠPANŠČINE) 463
4.11 ZNAČILNOSTI UČENCEV IN DIJAKOV ROMOV 468
4.12 ZNAČILNOSTI UČENCEV IN DIJAKOV S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI 470
4.13 ZNAČILNOSTI UČENCEV IN DIJAKOV DRUGE ALI TRETJE GENERACIJE PRISELJENCEV 472
4.14 DELO Z UČENCI IN DIJAKI S SLOVENŠČINO KOT NEMATERNIM JEZIKOM 479
4.15 PREVERJANJE PREDZNANJA UČENCEV IN DIJAKOV S SLOVENŠČINO KOT NEMATERNIM JEZIKOM 491
4.16 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA ZA UČENCE PRISELJENCE 496
4.17 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA ZA DIJAKE PRISELJENCE....517
4.18 USPOSOBLJENOST UČITELJEV ZA JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE UČENCEV, KI NISO MATERNI GOVORCI SLOVENŠČINE 526
4.19 ORGANIZACIJA JEZIKOVNEGA VKLJUČEVANJA UČENCEV PRISELJENCEV NA ŠOLI....530
4.20 DODATNA STROKOVNA POMOČ PRI UČENJU SLOVENŠČINE ZA UČENCE PRISELJENCE....536
4.21 INTENZIVNI TEČAJ SLOVENŠČINE ZA DIJAKE PRISELJENCE....551
4.22 MOTIVACIJA UČITELJEV ZA DELO Z UČENCI OZIROMA DIJAKI PRISELJENCI 563
4.23 UKREPI, KI BI NAJBOLJ PRIPOMOGLI K USPEŠNEJŠEMU JEZIKOVNEMU VKLJUČEVANJU UČENCEV OZIROMA DIJAKOV PRISELJENCEV 572
5 BRALNA ZMOŽNOST UČENCEV IN DIJAKOV, GOVORCEV SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA JEZIKA 585
5.1 CILJI RAZISKAVE 585
5.2 IZVEDBA RAZISKAVE 586
5.3 PREDSTAVITEV CILJNIH SKUPIN 587
5.4 PREDSTAVITEV MERSKEGA INSTRUMENTA 590
5.5 OMEJITVE INSTRUMENTA IN RAZISKAVE....592
5.6 PREDSTAVITEV NALOG IN DOSEŽKOV UČENCEV 595
5.6.1 Prva naloga 595

5.6.2 Druga naloga 599
5.6.3 Tretja naloga 603
5.6.4 Četrta naloga 606
5.6.5 Peta naloga 610
5.6.6 Šesta naloga 614
5.7 Predstavitev skupnih testnih dosežkov za vse udeležence 618
5.7.1 Primerjava skupnih dosežkov po skupinah 619
5.7.2 Uspešnost pri testu glede na spol in stopnjo šolanja 620
5.7.3 Prva generacija priseljencev 621
6 KLJUČNE UGOTOVITVE RAZISKAVE 627
6.1 UGOTOVITVE PRVEGA CILJA RAZISKAVE: ORGANIZACIJA IN EVALVACIJA TRAJANJA IN DINAMIKE POMOČI PRI UČENJU SLOVENŠČINE IN ZNAČILNOSTI NEMATERNIH GOVORCEV SLOVENŠČINE 627
6.1.1 Organizacija in evalvacija trajanja in dinamike pomoči pri učenju slovenščine 627
6.1.2 Značilnosti nematernih govorcev slovenščine in slovenskih govorcev, ki so se preselili iz tujine 631
6.2 UGOTOVITVE DRUGEGA CILJA RAZISKAVE: USPOSOBLJENOST UČITELJEV ZA DELO Z NEMATERNIMI GOVORCI SLOVENŠČINE IN JEZIKOVNE PRILAGODITVE, KI JIH UČITELJI UPORABLJAJO PRI POUKU 639
6.2.1 Usposobljenost učiteljev 639
6.2.2 Jezikovne prilagoditve, ki jih učitelji uporabljajo pri pouku 641
6.3 UGOTOVITVE TRETJEGA CILJA RAZISKAVE: BRALNA ZMOŽNOST UČENCEV IN DIJAKOV, GOVORCEV SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA JEZIKA 642
7 PREDLOGI IN PRIPOROČILA 644
8 LITERATURA 648

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol anketiranih OŠ (n = 73) 34
Graf 2: Delovno mesto respondentov na osnovnih šolah: (n = 72) 34
Graf 3: Spol anketiranih SŠ (n = 37) 34
Graf 4: Delovno mesto respondentov na srednjih šolah: (n = 37) 35
Graf 5: Starost anketiranih v OŠ (n = 77) 35
Graf 6: Starost anketiranih v SŠ (n = 37) 35
Graf 7: Statistična regija sodelujočih osnovnih šol (n = 75) 36
Graf 8: Statistična regija sodelujočih srednjih šol (n = 37) 37
Graf 9: Število respondentov glede na program, ki ga izvaja srednja šola (n = 37) 37
Graf 10: Število prebivalcev v kraju, kjer se nahaja osnovna šola respondentov (n = 77) 38
Graf 11: Število prebivalcev v kraju, kjer se nahaja srednja šola respondentov (n = 37) 38
Graf 12: Število učencev na osnovni šoli, na kateri so zaposleni respondenti (n = 75) 38
Graf 13: Število dijakov na srednji šoli, na kateri so zaposleni respondenti (n = 37) 39
Graf 14: Vključenost osnovnih šol v program SIMS, osnovna šola (n = 75) 39
Graf 15: Vključenost srednjih šol v program SIMS, srednja šola (n = 36) 40
Graf 16: Dejavnosti, ki jih osnovne šole organizirajo ob vključitvi učencev priseljencev (n = 71) 41
Graf 17: Dejavnosti, ki jih srednje šole organizirajo ob vključitvi dijakov priseljencev (n = 37) 53
Graf 18: Oseba, ki na osnovni šoli skrbi za organizacijo dela z učenci priseljenci (n = 73) 60
Graf 19: Oseba, ki na srednji šoli skrbi za organizacijo dela z dijaki priseljenci (n = 36) 61
Graf 20: Sodelovanje strokovnih delavcev v osnovni šoli pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 72) 62
Graf 21: Sodelovanje strokovnih delavcev v srednji šoli pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 37) 63
Graf 22: Koordinacija med osnovnošolskimi delavci pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 71) 64
Graf 23: Osebe, ki na osnovnih šolah skrbijo za koordinacijo jezikovnega vključevanja priseljencev (n = 69) 64
Graf 24: Koordinacija med šolskimi delavci srednjih šol pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 37) 66
Graf 25: Osebe, ki na srednjih šolah skrbijo za koordinacijo jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 35) 66
Graf 26: Sodelovanje med učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja priseljencev v osnovnih šolah (n = 47) 68
Graf 27: Posvetovanje med šolskimi delavci v zvezi z jezikovnim napredkom učencev v osnovnih šolah (n = 47) 69
Graf 28: Sodelovanje med učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja priseljencev v srednjih šolah (n = 30) 69
Graf 29: Posvetovanje v zvezi z jezikovnim napredkom dijakov v srednjih šolah (n = 30) 70
Graf 30: Razporeditev na novo priseljenega učenca v razred, osnovna šola (n = 70) 70
Graf 31: Razporeditev na novo priseljenega dijaka v razred, srednja šola (n = 35) 72
Graf 32: Število učencev priseljencev, vključenih v OŠ v obdobju 2010/2011–2018/2019 po državah (n = 10.994) 73

Graf 33: Število dijakov priseljencev, vključeni v SŠ v šolskem letu 2018/2019 po državah (n = 618) ..73
Graf 34: Učenci, vključeni na šolo glede na prvi jezik (n = 77) 75
Graf 35: Dijaki, vključeni na srednjo šolo glede na prvi jezik (n = 47) 75
Graf 36: Delež osnovnih šol v naši raziskavi, v katere so vključeni učenci begunci (n = 72) 76
Graf 37: Vključenost govorcev slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije v osnovnih šolah (n = 68) 77
Graf 38: Vključenost govorcev slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije v srednjih šolah (n = 34) 78
Graf 39: Vključenost govorcev albanskega jezika v osnovnošolske dejavnosti (n = 54) 79
Graf 40: Vključenost govorcev albanskega jezika v srednješolske dejavnosti (n = 28) 80
Graf 41: Vključenost govorcev oddaljenih slovanskih jezikov v osnovnošolske dejavnosti (n = 33) 82
Graf 42: Vključenost govorcev oddaljenih slovanskih jezikov v srednješolske dejavnosti (n = 10) 82
Graf 43: Vključenost govorcev zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine, farsija v osnovnošolske dejavnosti (n = 19) 83
Graf 44: Vključenost govorcev zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine, farsija v srednješolske dejavnosti (n = 2) 84
Graf 45: Vključenost učencev, govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov v osnovnošolske dejavnosti (n = 18) 85
Graf 46: Vključenost dijakov, govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov v srednješolske dejavnosti (n = 2) 85
Graf 47: Dejavniki uspešnosti učenja, osnovna šola (n = 68) 86
Graf 48: Dejavniki uspešnosti učenja, srednja šola (n = 33) 87
Graf 49: Primanjkljaj pri govorcih slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije, osnovna šola (n = 69) 88
Graf 50: Primanjkljaj pri govorcih slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije, srednja šola (n = 34) 89
Graf 51: Primanjkljaj pri govorcih slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 34) 89
Graf 52: Primanjkljaj pri govorcih albanskega jezika, osnovna šola (n = 54) 90
Graf 53: Primanjkljaj pri govorcih albanskega jezika, srednja šola (n = 28) 91
Graf 54: Primanjkljaj pri govorcih albanskega jezika s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 25) 91
Graf 55: Primanjkljaj pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov, osnovna šola (n = 32) 92
Graf 56: Primanjkljaj pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov, srednja šola (n = 10) 92
Graf 57: Primanjkljaj pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 10) 92
Graf 58: Primanjkljaj pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine ipd. v osnovni šoli (n = 19) 93
Graf 59: Primanjkljaj pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine ipd., srednja šola (n = 2) 94
Graf 60: Primanjkljaj pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine ipd. s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 2) 94
Graf 61: Primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih neslovanskih jezikov, osnovna šola (n = 18) 95

Graf 62: Primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih neslovanskih jezikov, srednja šola (n = 2) 95
Graf 63: Primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih neslovanskih jezikov s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 1) 96
Graf 64: Delež osnovnih šol v naši raziskavi, v katere so vključeni učenci begunci (n = 72) 96
Graf 65: Možnost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 66) 98
Graf 66: Časovna ustreznost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 64) 102
Graf 67: Priprava osebnega izobraževalnega načrta za dijake priseljence (n = 33) 104
Graf 68: Odgovori respondentov na vprašanje o ustreznem obsegu ur, namenjenih učenju slovenščine, osnovna šola (n = 42) 112
Graf 69: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na razredni stopnji (od 1. do 5. razreda) v šolskem letu 2018/2019 (n = 42) 115
Graf 70: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na razredni stopnji (od 1. do 5. razreda) v šolskem letu 2019/2020 (n = 39) 115
Graf 71: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na predmetni stopnji (od 6. do 9. razreda) v šolskem letu 2018/2019 (n = 42) 116
Graf 72: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na predmetni stopnji (od 6. do 9. razreda) v šolskem letu 2019/2020 (n = 38) 117
Graf 73: Razdelitev učencev pri DSP pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 (n = 42) 119
Graf 74: Število različnih izvajalcev dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine, ki so šolskem letu 2019/2020 poučevali isto skupino učencev (n = 38) 120
Graf 75: Število učiteljev DSP pri učenju slovenščine, ki so v šolskem letu 2018/2019 poučevali isto skupino učencev (n = 42) 121
Graf 76: Časovna izvedba dodeljenih ur v šolskem letu 2019/2020 (n = 37) 121
Graf 77: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 (n = 42) 122
Graf 78: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 37) 122
Graf 79: Število učiteljev DSP pri učenju slovenščine, ki so v šolskem letu 2018/2019 poučevali isto skupino učencev (n = 42) 123
Graf 80: Del šolskega dneva, ko je potekala izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 39) 123
Graf 81: Število učiteljev DSP pri učenju slovenščine, ki so v šolskem letu 2018/2019 poučevali isto skupino učencev (n = 42) 124
Graf 82: Potek DSP pri učenju slovenščine na šoli v tem šolskem letu 2019/2020 (n = 38) 124
Graf 83: Sprememba izvajanja dodatnih ur slovenščine z uvedbo Pravilnika (n = 40) 127
Graf 84: Povezovanje šol z drugimi šolami ali institucijami (n = 48) 129
Graf 85: Preverjanje učinkovitosti izvedene DSP pri učenju slovenščine kot drugega jezika na osnovnih šolah (n = 47) 131
Graf 86: Organizacija dodatne pomoči pri učenju slovenščine za učence, pri katerih se po izvedenih urah DSP pri učenju slovenščine še vedno kaže večji primanjkljaj v znanju slovenščine (n = 48) 131
Graf 87: Število ur slovenščine za izvedbo tečaja v šolskem letu 2017/2018 (n = 25) 133
Graf 88: Število ur slovenščine za izvedbo tečaja v šolskem letu 2018/2019 (n = 25) 133
Graf 89: Število ur slovenščine za izvedbo tečaja v šolskem letu 2019/2020 (n = 24) 134

Graf 90: Ustreznost števila ur za uspešno delo v šoli (n = 27) 134
Graf 91: Izvajalec tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 (n = 25) 136
Graf 92: Izvajalec tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 (n = 26) 138
Graf 93: Število izvajalcev tečaja slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 25) 138
Graf 94: Število izvajalcev tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 26) 139
Graf 95: Pogostost izvajanja ur na tečaju slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 24) 139
Graf 96: Pogostost izvajanja ur na tečaju slovenščine v šolskem letu (2019/2020) (n = 25) 140
Graf 97: Čas izvedbe tečaja slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 25) 140
Graf 98: Čas izvedbe tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 26) 141
Graf 99: Razdelitev dijakov v skupine na tečaju slovenščine, šolsko leto 2017/2018 (n = 30) 141
Graf 100: Razdelitev dijakov v skupine na tečaju slovenščine, šolsko leto 2019/2020 (n = 25) 142
Graf 101: Izvedba tečaja v prvem semestru (n = 26) 143
Graf 102: Spremembe pri organizaciji tečaja (n = 26) 145
Graf 103: Opravljanje preizkusa iz znanja slovenščine na ravni A2 (n = 30) 146
Graf 104: Izvedba dodatnih ur slovenščine po opravljenem tečaju (n = 30) 146
Graf 105: Izvajalci dodatnih ur slovenščine v srednji šoli po izvedbi tečaja (n = 15) 147
Graf 106: Povezovanje šol z drugimi institucijami, srednja šola (n = 30) 147
Graf 107: Skrb za slovenščino po izvedenih urah, ki jih financira MIZŠ (n = 27) 148
Graf 108: Usposobljenost osnovnošolskih učiteljev DSP pri učenju slovenščine za delo z učenci priseljenci (n = 47) 150
Graf 109: Usposobljenost drugih osnovnošolskih učiteljev za delo z učenci priseljenci (n = 46) 150
Graf 110: Usposobljenost učiteljev tečaja slovenščine v srednji šoli (n = 30) 151
Graf 111: Usposobljenost drugih srednješolskih učiteljev za delo z dijaki priseljenci (n = 30) 152
Graf 112: Motivacija osnovnošolskih učiteljev DSP pri učenju slovenščine za delo z učenci priseljenci (n = 47) 152
Graf 113: Motivacija srednješolskih učiteljev tečaja slovenščine za delo z dijaki priseljenci (n = 30) 153
Graf 114: Motivacija drugih osnovnošolskih učiteljev za delo z učenci priseljenci (n = 46) 154
Graf 115: Motivacija drugih srednješolskih učiteljev za delo z dijaki priseljenci (n = 30) 154
Graf 116: Skrb za izobraževanje in usposabljanje osnovnošolskih učiteljev za delo z učenci priseljenci (n = 46) 155
Graf 117: Skrb za izobraževanje in usposabljanje srednješolskih učiteljev za delo z dijaki priseljenci (n =30) 156
Graf 118: Seznanjenost z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, osnovna šola (n = 46) 156
Graf 119: Seznanjenost z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, osnovna šola (n = 30) 156
Graf 120: Stopnja strinjanja s spremembami in učinki, ki jih prinaša Pravilnik (n = 45) 160
Graf 121: Stopnja strinjanja s spremembami in učinki, ki jih prinaša Pravilnik (n = 29) 163
Graf 122: Uspešnost jezikovnega vključevanja učencev priseljencev na šoli (n = 47) 165
Graf 123: Uspešnost jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev na šoli (n = 30) 165
Graf 124: Število učencev druge in tretje generacije priseljencev na osnovnih šolah (n = 46) 170
Graf 125: Število dijakov druge in tretje generacije priseljencev na srednjih šolah (n = 29) 170
Graf 126: Opaznost primanjkljaja v znanju slovenščine pri drugi in tretji generaciji priseljencev, osnovne šole (n = 35) 170

Graf 127: Opaznost primanjkljaja v znanju slovenščine pri drugi in tretji generaciji priseljencev, srednje šole (n = 26) 172
Graf 128: Prisotnost učencev s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine na osnovnih šolah (n = 47) 174
Graf 129: Šole, na katere so vključeni učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, po regijah (n = 15) 174
Graf 130: Število učencev s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine na osnovnih šolah (n = 15) 175
Graf 131: Delež učencev, ki so prekinili šolanje v Sloveniji in ki vanj še niso bili vključeni (n = 15) 175
Graf 132: Prisotnost dijakov s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine na srednjih šolah (n = 30) 176
Graf 133: Šole, na katere so vključeni dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, po regijah (n = 4) 176
Graf 134: Število dijakov s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine (n = 4) 176
Graf 135: Delež dijakov, ki so prekinili šolanje v Sloveniji oz. vanj še niso bili vključeni (n = 4) 177
Graf 136: Primanjkljaj v znanju pri slovenskih učencih, ki so se šolali v tujini (n = 15) 177
Graf 137: Primanjkljaj v znanju pri slovenskih dijakih, ki so se šolali v tujini (n = 4) 178
Graf 138: Pomoč pri učenju slovenščine za slovenske učence iz tujine, osnovna šola (n = 12) 178
Graf 139: Šole, ki so zaprosile MIZŠ za pomoč (n = 5) 179
Graf 140: Potreba po dodatni pomoči pri učenju slovenščine pri dijakih, ki so se šolali v tujini (n = 4) 179
Graf 141: Spol anketiranih (n = 21) 180
Graf 142: Starost respondentov (n = 21) 181
Graf 143: Statistične regije sodelujočih šol (n = 21) 181
Graf 144: Število učencev na šoli (n = 21) 181
Graf 145: Delovno mesto respondentov (n = 21) 182
Graf 146: Delež učencev Romov na šoli, ki so potrebovali pomoč pri učenju slovenščine (n = 21) 182
Graf 147: Število učencev Romov na šoli, ki so v prvem razredu potrebovali pomoč pri učenju slovenščine (n = 21) 183
Graf 148: Vključenost učencev Romov v razredno in širšo šolsko skupnost (n = 21) 184
Graf 149: Vključenost strokovnih delavcev v jezikovno vključevanje učencev Romov (n = 21) 184
Graf 150: Izvajalci dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence Rome (n = 20) 188
Graf 151: Napredek učencev Romov z leti šolanja v znanju slovenščine (n = 18) 191
Graf 152: Znanje slovenščine učencev Romov za sodelovanje pri pouku (n = 18) 192
Graf 153: Spol anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n=90) 195
Graf 154: Starost anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n = 90) 196
Graf 155: Statistične regije šol sodelujočih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n = 90) 196
Graf 156: Število prebivalcev v kraju, kjer se osnovna šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 90) 197
Graf 157: Število učencev na osnovni šoli, kjer poučujejo anketirani učitelji (n = 90) 197
Graf 158: Vključenost osnovne šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 88) 197
Graf 159: Profil anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n = 90) 198
Graf 160: Dolžina izvajanja DSP pri učenju slovenščine anketiranih učiteljev (n = 90) 198
Graf 161: Sodelovanje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 89) 199

Graf 162: Število izvedenih ur, število učencev in število skupin izvajanja DSP pri učenju slovenščine (n = 80) 208
Graf 163: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 (n = 84) 209
Graf 164: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 53) 211
Graf 165: Del šolskega dneva, ko je potekala izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 68) 213
Graf 166: Število učiteljev, ki je v šolskem letu 2019/2020 izvajalo DSP pri učenju slovenščine (n = 84) 218
Graf 167: Število skupin, v katerih je anketirani učitelj v šolskem letu 2019/2020 izvajal DSP pri učenju slovenščine (n = 86) 218
Graf 168: Potek dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine na šolah anketiranih učiteljev DSP (n = 85) 219
Graf 169: Možnost optimalnega napredovanja učencev glede na svoje zmožnosti možnost v znanju slovenščine pri DSP (n = 13) 220
Graf 170: Organizacija DSP na šoli anketiranih učiteljev DSP (n = 85) 227
Graf 171: Delo pri urah DSP pri učenju slovenščine anketiranih učiteljev (n= 85) 232
Graf 172: Merjenje (preverjanje oz. spremljanje) jezikovnega napredka učencev priseljencev pri DSP pri učenju slovenščine (n = 70) 233
Graf 173: Smiselnost načinov spremljanja jezikovnega napredka oz. preverjanja znanja pri DSP pri učenju slovenščine (n = 81) 239
Graf 174: Skupine učencev, vključene v razrede anketiranih učiteljev (n = 90) 243
Graf 175: Albansko govoreči učenci pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 41) 244
Graf 176: Albansko govoreči učenci pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 36) 245
Graf 177: Govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 65) 246
Graf 178: Govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 42) 247
Graf 179: Govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 19) 248
Graf 180: Govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 14) 249
Graf 181: Govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 9) 250
Graf 182: Govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 5) 251
Graf 183: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 10) 252

Graf 184: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 10) 253
Graf 185: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oz. je bilo to prekinjeno, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 5) 254
Graf 186: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oz. je bilo to prekinjeno, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 6) 255
Graf 187: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev (n = 90) 259
Graf 188: Uporaba učnih gradiv pri DSP pri učenju slovenščine (n = 76) 260
Graf 189: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, pri DSP pri učenju slovenščine (n = 11) 261
Graf 190: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, pri DSP pri učenju slovenščine (n = 51) 262
Graf 191: Prvo izvajanja DSP pri učenju slovenščine (n = 75) 268
Graf 192: Izvajanje DSP (n = 74) 272
Graf 193: Sodelovanje med izvajalci DSP na šoli (n = 24) 272
Graf 194: Načrtovanje DSP pri učenju slovenščine (n = 66) 274
Graf 195: Sodelovanje z drugimi učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 74) 276
Graf 196: Pogostost posvetovanja o jezikovnem napredku učenca med učitelji (in tudi drugimi strokovnimi delavci šole) (n = 73) 278
Graf 197: Zadostnost števila ur DSP pri učenju slovenščine, ki so ga (bili) deležni učenci priseljenci na šoli, za vključitev v redni pouk (n = 75) 278
Graf 198: Uspešnost pouka (DSP pri učenju slovenščine) (n = 74) 284
Graf 199: Opredelitev do vprašanja: Ali radi opravljate delo z učenci priseljenci (n = 74) 286
Graf 200: Vpis učencev, katerih materni jezik je slovenščina in so se pred vključitvijo v slovensko osnovno šolo izobraževali v tujini, na šole anketiranih (n = 73) 296
Graf 201: Možnost izobraževati se na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika za anketirane učitelje (n = 72) 297
Graf 202: Seznanjenost anketiranih učiteljev z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika (n = 74) 300
Graf 203: Usposobljenost anketiranih učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika? (n = 73) 300
Graf 204: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev (n = 65) 301
Graf 205: Spol anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n=28) 304
Graf 206: Starost anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 29) 305
Graf 207: Statistične regije šol sodelujočih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 28) 305
Graf 208: Število prebivalcev v kraju, kjer se šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 28) 305
Graf 209: Vključenost šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 28) 306

Graf 210: Srednješolski programi, na katerih so zaposleni anketirani učitelji (n = 28) 306
Graf 211: Profil anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 29) .307
Graf 212: Dolžina izvajanja intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence anketiranih učiteljev (n = 29) 307
Graf 213: Sodelovanje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 29) 308
Graf 214: Število ur intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 (n = 16) 311
Graf 215: Tedenska izvedba intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 17) 311
Graf 216: Del šolskega dneva, ko je potekal intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2017/18 (n = 17) 312
Graf 217: Razporeditev dijakov v skupine za intenzivni tečaj slovenščine (n = 17).....312
Graf 218: Preverjanje jezikovnega napredka dijakov priseljencev v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) (n = 17).....313
Graf 219: Preverjanje jezikovnega napredka dijakov priseljencev v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) (n = 17).....313
Graf 220: Izvajanje jezikovnih dejavnosti v šolskem letu 2017/2018, ki so dijakom pomagale pri učenju slovenščine (n = 17).....313
Graf 221: Število ur intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2019/2020 (n = 29) 314
Graf 222: Število dijakov, ki so bili v šolskem letu 2019/2020 vključeni v intenzivni tečaj slovenščine (n = 27) 315
Graf 223: Izvedba intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 v prvem semestru (n = 29) 315
Graf 224: Tedenska izvedba intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 29) 316
Graf 225: Del šolskega dneva, ko je potekal intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 17) 318
Graf 226: Število učiteljev, ki so na šoli izvajali intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 29) 318
Graf 227: Število učiteljev, ki so v šolskem letu 2019/20 poučevali isto skupino dijakov priseljencev (n = 29) 319
Graf 228: Število skupin intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 29) 319
Graf 229: Razporeditev dijakov v skupine za intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 11) 320
Graf 230: Preverjanje znanja s standardiziranim jezikovnim preizkusom na ravni A2 (n = 29).....324
Graf 231: Ustni del preizkusa pred začetkom tečaja (n = 26) 324
Graf 232: Preverjanje jezikovnega napredka dijakov priseljencev v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) (n = 17).....324
Graf 233: Število dijakov, za katere veljajo navedene postavke v šolskem letu 2019/20 (n = 26).....325
Graf 234: Ustni del preizkusa po zaključku tečaja (n = 26) 325
Graf 235: Število dijakov, za katere veljajo navedene postavke v šolskem letu 2019/20 (n = 8).....326
Graf 236: Vključitev dijakov priseljencev, ki so v Sloveniji zaključili osnovnošolsko izobraževanje, a se je pri njih še vedno kazal velik primanjkljaj pri znanju slovenščine, v tečaj slovenščine (n = 28) 326
Graf 237: Uporabnost preizkusa znanja na ravni A2, ki je šolam na razpolago za preverjanje stopnje jezikovnega znanja dijakov priseljencev (n = 28) 326

Graf 238: Potrebnost preverjanja jezikovnega znanja dijakov priseljencev s pomočjo standardiziranega testa (n = 27) 327
Graf 239: Značilnosti obiskovanja tečaja na šolah anketiranih dijakov (n = 27) 329
Graf 240: Izvajanje dodatnih ur slovenščine, namenjenih dijakom, ki po tečaju ne opravijo preizkusa na ravni A2, ali dijakom, ki se prostovoljno odločijo zanje (n = 28) 330
Graf 241: Skupine dijakov, ki so vključene v intenzivni tečaj slovenščine (n = 28) 332
Graf 242: Usvajanje obravnavane snovi pri posameznih skupinah govorcev (n = 24) 333
Graf 243: Albansko govoreči dijaki na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 16) 334
Graf 244: Govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 25) 335
Graf 245: Govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 4) 336
Graf 246: Govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 1) 337
Graf 247: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 4) 338
Graf 248: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost dijakov priseljencev (n = 29) 341
Graf 252: Uporaba učnih gradiv na intenzivnih tečajih slovenščine (n = 27) 341
Graf 253: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, na tečajih slovenščine (n = 11) 342
Graf 254: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, na tečajih slovenščine (n = 23) 343
Graf 250: Prvo izvajanja intenzivnega tečaja slovenščine (n = 26) 346
Graf 251: Navodila s strani šole za delo z dijaki priseljenci (n = 27) 346
Graf 255: Izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 26) 348
Graf 256: Sodelovanje med izvajalci intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 11) 348
Graf 257: Načrtovanje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 24) 349
Graf 258: Uspešnost tečaja slovenščine (n = 25) 350
Graf 259: Zadostnost števila ur tečaja slovenščine (n = 27) 350
Graf 260: Sodelovanje z drugimi učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 25) 352
Graf 261: Pogostost posvetovanja o jezikovnem napredku učenca med učitelji (in tudi drugimi strokovnimi delavci šole) (n = 25) 353
Graf 249: Opredelitev anketiranih učiteljev do izjav v zvezi s spremembami, ki so bile uvedene z novim Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah (n = 26) 355
Graf 262: Seznanjenost anketiranih učiteljev z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika (n = 26) 356
Graf 263: Možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika anketiranih učiteljev (n = 26) 356
Graf 264: Usposobljenost anketiranih učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika (n = 26) 357
Graf 265: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev (n = 65) 357
Graf 266: Opredelitev do vprašanja: Ali radi opravljate delo z dijaki priseljenci (n = 25) 359
Graf 267: Spol anketiranih iz OŠ (n=361) 363

Graf 268: Spol anketiranih iz SŠ (n=324) 363
Graf 269: Starost anketiranih učiteljev iz OŠ (n = 356) 363
Graf 270: Starost anketiranih učiteljev iz SŠ (n = 324) 364
Graf 271: Število let delovne dobe anketiranih učiteljev iz OŠ (n = 354) 364
Graf 272: Število let delovne dobe anketiranih učiteljev iz SŠ (n = 324) 364
Graf 273: Statistične regije sodelujočih osnovnih šol (n = 353) 365
Graf 274: Statistične regije sodelujočih srednjih šol (n = 324) 365
Graf 275: Število prebivalcev v kraju, kjer se osnovna šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 339) 366
Graf 276: Število prebivalcev v kraju, kjer se srednja šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 308) 366
Graf 277: Število učencev na osnovni šoli, kjer poučujejo anketirani učitelji (n = 334) 367
Graf 278: Število učencev na srednji šoli, kjer poučujejo anketirani učitelji (n = 305) 367
Graf 279: Vključenost osnovne šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 279) 368
Graf 280: Vključenost srednje šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 318) 368
Graf 281: Profil anketiranih učiteljev iz osnovnih šol (n = 326) 368
Graf 282: Srednješolski programi, na katerih so zaposleni anketirani učitelji iz srednjih šol (n = 329) 369
Graf 283: Šolski predmet, ki ga poučujejo anketirani predmetni učitelji iz OŠ (n = 149) 369
Graf 284: Šolski predmet, ki ga poučujejo anketirani predmetni učitelji iz SŠ (n = 149) 370
Graf 285: Izvajanje začetnega tečaja slovenščine za dijake priseljence med anketiranimi učitelji slovenščine na srednjih šolah (n = 47) 371
Graf 286: Učenci, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 315) 372
Graf 287: Dijaki, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 324) 372
Graf 288: Skupno število posameznih skupin učencev (n = 315) 373
Graf 289: Skupno število posameznih skupin dijakov (n = 324) 373
Graf 290: Ocena približnega deleža učencev druge in tretje generacije priseljencev, vključenih v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji v OŠ (n = 163) 374
Graf 291: Ocena približnega deleža dijakov druge in tretje generacije priseljencev, vključenih v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji v SŠ (n = 171) 374
Graf 292: Skupine učencev, vključene v razrede anketiranih učiteljev (n = 362) 375
Graf 293: Skupine dijakov, vključene v razrede anketiranih učiteljev (n = 324) 376
Graf 294: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 103) 378
Graf 295: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 157) 379
Graf 296: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 100) 380
Graf 297: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 147) 381
Graf 298: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 95) 382

Graf 299: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 140) 383
Graf 300: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 90) 384
Graf 301: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 129) 385
Graf 302: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 94) 386
Graf 303: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 130) 387
Graf 304: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno prilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 94) 388
Graf 305: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno prilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 127) 389
Graf 306: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni slediti jezikovno neprilagojeni razlagi v slovenščini (n = 91) 390
Graf 307: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni slediti jezikovno neprilagojeni razlagi v slovenščini (n = 133) 391
Graf 308: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni slediti jezikovno prilagojeni razlagi v slovenščini (n = 90) 392
Graf 309: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni slediti jezikovno prilagojeni razlagi v slovenščini (n = 129) 393
Graf 310: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni reševati naloge v delovnih zvezkih, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, v slovenščini (n = 79) 394
Graf 311: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni reševati naloge v delovnih zvezkih, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, v slovenščini (n = 122) 395
Graf 312: Opredelitev do trditve: Učenci so se zmožni učiti iz slovenskih učbenikov, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, oz. razumeti besedila v njih (n = 80) 396
Graf 313: Opredelitev do trditve: Dijaki so se zmožni učiti iz slovenskih učbenikov, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, oz. razumeti besedila v njih (n = 80) 397
Graf 314: Opredelitev do trditve: Učenci so si zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini (e- in tiskanimi viri), ki sem jim jih predlagal/a (n = 82) 398
Graf 315: Opredelitev do trditve: Dijaki so si zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini (e- in tiskanimi viri), ki sem jim jih predlagal/a (n = 117) 399
Graf 316: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni postaviti razna organizacijska vprašanja v zvezi s poukom v slovenščini (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.) v 401
Graf 317: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni postaviti razna organizacijska vprašanja v zvezi s poukom v slovenščini (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.) v slovenščini (n = 132) 402
Graf 318: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini (n = 85) 403
Graf 319: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini (n = 132) 404

Graf 320: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini (n = 85) 405
Graf 321: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini (n = 122) 406
Graf 322: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni napisati obnovo besedila v slovenščini (n = 79) 407
Graf 323: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni napisati obnovo besedila v slovenščini (n = 106) 408
Graf 324: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni zapisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) (n = 81) 409
Graf 325: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni zapisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) (n = 109) 410
Graf 326: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni utemeljiti svoje trditve v slovenščini (n = 83)....411
Graf 327: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni utemeljiti svoje trditve v slovenščini (n = 117)....412
Graf 328: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni napisati besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini, pri čemer si pomagajo z različnimi viri (n = 73).....413
Graf 329: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni napisati besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini, pri čemer si pomagajo z različnimi viri (n = 102).....414
Graf 330: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) (n = 77) 416
Graf 331: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) (n = 105) 417
Graf 332: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni slediti pogovoru med sošolci v slovenščini (n = 85) 418
Graf 333: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni slediti pogovoru med sošolci v slovenščini (n = 123) 419
Graf 334: Opredelitev do trditve: Učenci so se zmožni pogovarjati s sošolci v slovenščini (n = 77) ...420
Graf 335: Opredelitev do trditve: Dijaki so se zmožni pogovarjati s sošolci v slovenščini (n = 122) ...421
Graf 336: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti navodila in opozorila v zvezi z varstvom pri delu (n = 32) 422
Graf 337: Opredelitev do trditve: Dijaki znajo dovolj slovensko, da so zmožni opravljati obvezno prakso (n = 31) 423
Graf 338: Število učencev, zmožnih usvojiti minimalne standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 83) 428
Graf 339: Število dijakov, zmožnih usvojiti minimalne standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 125) 429
Graf 340: Število učencev, zmožnih usvojiti standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 81).....445
Graf 341: Število dijakov, zmožnih usvojiti standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 118).....446
Graf 342: Predznanje učencev priseljencev pri predmetih anketiranih učiteljev (n = 79) 447
Graf 343: Predznanje dijakov priseljencev pri predmetih anketiranih učiteljev (n = 79) 448
Graf 344: Vključevanje albansko govorečih učencev v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 99) 451

Graf 345: Vključevanje albansko govorečih dijakov v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 117) 452
Graf 346: Značilnosti albansko govorečih učencev, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 98) 452
Graf 347: Značilnosti albansko govorečih dijakov, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 119) 453
Graf 348: Vključevanje govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 15) 454
Graf 349: Vključevanje govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 32) 455
Graf 350: Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 15) 456
Graf 351: Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 32) 456
Graf 352: Vključevanje govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 126) 457
Graf 353: Vključevanje govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 153) 458
Graf 354: Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 126) 459
Graf 355: Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 152) 459
Graf 356: Vključevanje govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 126) 460
Graf 357: Vključevanje govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 81) 461
Graf 358: Značilnosti govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 126) 462
Graf 359: Značilnosti govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 79) 462
Graf 360: Vključevanje govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 10) 463
Graf 361: Vključevanje govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 11) 464
Graf 362: Značilnosti govorcev oddaljenih romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 10) 465
Graf 363: Značilnosti govorcev oddaljenih romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 10) 465
Graf 364: Vključevanje učencev Romov v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 49) 468
Graf 365: Vključevanje dijakov Romov v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 15) 469
Graf 366: Vključevanje učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, v primerjavi s slovenskimi učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli (n = 7) 470
Graf 367: Vključevanje dijakov s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, v primerjavi s slovenskimi učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli (n = 9) 471

Graf 368: Opredelitev do trditve: Ali pri svojem predmetu (ali več predmetih) opažate, da imajo učenci, ki jih lahko prepoznate kot drugo ali tretjo generacijo priseljencev, nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugi slovenski otroci? (n = 108) 472
Graf 369: Opredelitev do trditve: Ali pri svojem predmetu (ali več predmetih) opažate, da imajo dijaki, ki jih lahko prepoznate kot drugo ali tretjo generacijo priseljencev, nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugi slovenski otroci? (n = 123) 472
Graf 370: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev (n = 171).....477
Graf 371: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev (n = 171).....477
Graf 372: Obravnava učencev s slovenščino kot nematernim jezikom pri pouku (n = 195) 479
Graf 373: Obravnava dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom pri pouku (n = 191) 480
Graf 374: Pozornost, ki jo anketirani učitelji namenjajo razvijanju jezikovne zmožnosti dijakov v slovenščini pri svojem predmetu (n = 133).....481
Graf 375: Pomoč učencem s slovenščino kot nematernim jezikom, da bi lažje sledili pouku (n = 187) 486
Graf 376: Pomoč dijakom s slovenščino kot nematernim jezikom, da bi lažje sledili pouku (n = 185)487
Graf 377: Preverjanje predznanja učencev s slovenščino kot nematernim jezikom (oz. slovenskih učencev, ki so se preselili iz tujine), če se prvič vključujejo v slovensko šolo (n = 186) 491
Graf 378: Preverjanje predznanja dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom (oz. slovenskih učencev, ki so se preselili iz tujine), če se prvič vključujejo v slovensko šolo (n = 185) 491
Graf 379: Način preverjanja predznanja učencev pri predmetu/predmetih, ki ga/jih anketirani učitelji poučujejo (n = 149) 492
Graf 380: Način preverjanja predznanja dijakov pri predmetu/predmetih, ki ga/jih anketirani učitelji poučujejo (n = 106) 492
Graf 381: Skrb za učence priseljence in učence s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju (n = 180) ..493
Graf 382: Skrb za dijake priseljence in dijake s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju (n = 183) ..494
Graf 383: Možnost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 183) 496
Graf 384: Mnenje o dolžini obdobja prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 185) 509
Graf 385: Prilagoditve ocenjevanja dijakov priseljencev pri anketiranih učiteljih (n = 187) 517
Graf 386: Ocena usposobljenosti učiteljev za jezikovno vključevanje učencev, ki niso materni govorci slovenščine (n = 181).....526
Graf 387: Ocena usposobljenosti učiteljev za jezikovno vključevanje dijakov, ki niso materni govorci slovenščine (n = 182).....527
Graf 388: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev OŠ (n = 177).....527
Graf 389: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev SŠ (n = 180).....528
Graf 390: Seznanjenost anketiranih učiteljev OŠ z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja govorcev slovenščine kot nematernega jezika (n = 182).....528
Graf 391: Seznanjenost anketiranih učiteljev SŠ z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja govorcev slovenščine kot nematernega jezika (n = 182).....529
Graf 392: Organizacija jezikovnega vključevanja učencev priseljencev na šolah anketiranih učiteljev (n = 183) 530
Graf 393: Organizacija jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev na šolah anketiranih učiteljev (n = 184) 530

Graf 394: Opredelitev, v kolikšni meri lahko določeni sodelavci šole pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, učencev Romov) (n = 180) 531
Graf 395: Opredelitev, v kolikšni meri lahko določeni sodelavci šole pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, dijakov Romov) (n = 180) 532
Graf 396: Dodatna strokovna pomoč (DSP) pri učenju slovenščine za učence priseljence na šoli (n = 182) 536
Graf 397: Sodelovanje z učiteljem, ki na šoli izvaja dodatno strokovno pomoč (DSP) pri učenju slovenščine za učence priseljence (n = 150) 540
Graf 398: Sodelovanje z drugimi sodelavci v kolektivu v procesu vključevanja učencev priseljencev (n = 179) 541
Graf 399: Navodila za delo z učenci priseljenci s strani šole (n = 174) 547
Graf 400: Intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence na šoli (n = 156) 551
Graf 401: Sodelovanje z učiteljem, ki na šoli izvaja intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence (n = 145) 555
Graf 402: Sodelovanje z drugimi sodelavci v kolektivu v procesu vključevanja učencev priseljencev (n = 181) 556
Graf 403: Navodila za delo z dijaki priseljenci s strani šole (n = 179) 559
Graf 404: Motivacija za delo z učenci priseljenci (n = 176) 563
Graf 405: Motivacija za delo z učenci priseljenci (n = 180) 563
Graf 406: Spol udeležencev v raziskavi (n = 1197) 588
Graf 407: Število udeležencev po starosti in ciljni skupini, OŠ (n = 573) 588
Graf 408: Število udeležencev po starosti in ciljni skupini, SŠ (n = 628) 589
Graf 409: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 1. nalogi, OŠ 596
Graf 410: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 1. nalogi, SŠ 597
Graf 411: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 1. nalogi, OŠ 598
Graf 412: Uspešnost dijakov v pri posameznih postavkah v odstotkih pri 1. nalogi, SŠ 598
Graf 413: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 2. nalogi, OŠ 600
Graf 414: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 2. nalogi, SŠ 601
Graf 415: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 2. nalogi, OŠ 602
Graf 416: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 2. nalogi, SŠ 602
Graf 417: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 3. nalogi, OŠ 604
Graf 418: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 3. nalogi, SŠ 604
Graf 419: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 3. nalogi, OŠ 605
Graf 420: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 3. nalogi, SŠ 606
Graf 421: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 4. nalogi, OŠ 608
Graf 422: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 4. nalogi, SŠ 608
Graf 423: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 4. nalogi, OŠ 610
Graf 424: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 4. nalogi, SŠ 610
Graf 425: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 5. nalogi, OŠ 612
Graf 426: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 5. nalogi, SŠ 612
Graf 427: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 5. nalogi, OŠ 614
Graf 428: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 5. nalogi, SŠ 614

Graf 429: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 6. nalogi, OŠ.....616
Graf 430: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 6. nalogi, SŠ 616
Graf 431: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 6. nalogi, OŠ.....617
Graf 432: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 6. nalogi, SŠ 617
Graf 433: Porazdelitev testnih dosežkov za vse udeležence 618
Graf 434: Porazdelitev testnih dosežkov po skupinah, OŠ 619
Graf 435: Porazdelitev testnih dosežkov po skupinah, SŠ 620
Graf 436: Uspešnost pri testu glede na spol in stopnjo šolanja.....621
Graf 437: Povprečni dosežki govorcev slovanskih (črni krogi) in neslovanskih (beli krogi) jezikov glede na dolžino šolanja v Sloveniji, OŠ 624
Graf 438: Povprečni dosežki govorcev slovanskih (črni krogi) in neslovanskih (beli krogi) jezikov glede na dolžino šolanja v Sloveniji, SŠ 625

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povprečni čas reševanja testa.....586
Tabela 2: Število osnovnih in srednjih šol, vključenih v raziskavo po regijah.....587
Tabela 3: Spol udeležencev v raziskavi po posameznih ciljnih skupinah, OŠ in SŠ.....588
Tabela 4: Število dijakov glede na šolski program (n = 629) 589

Tabela 5: Besedila in tipi nalog 590
Tabela 6: Ocene zanesljivosti po posameznih skupinah 594
Tabela 7: Merske značilnosti posameznih nalog 594
Tabela 8: Opisne statistike po skupinah 620
Tabela 9: Uspešnost pri testu glede na spol 620
Tabela 10: Število vključenih glede na stopnjo šolanja in prvi jezik 621
Tabela 11: Število vključenih glede na državo izvora 622
Tabela 12: Število vključenih glede na jezik komunikacije v družini 622
Tabela 13: Število vključenih glede na leta šolanja v Sloveniji 623
Tabela 14: Število vključenih glede na prvi jezik in vključenost v slovenski vrtec 625

POVZETEK

Nacionalna evalvacijska študija Evalvacija modelov učenja in poučevanja slovenščine kot drugega jezika za učence in dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik, je potekala v letih 2017–2020. Cilji študije so bili raznovrstni in večplastni. Usmerjeni so bili v preučevanje in evalvacijo organizacije izvajanja pomoči pri učenju slovenščine, ki se v slovenskih šolah izvaja za učence in dijake priseljence, učence Rome in učence materne govorce slovenščine, ki so se v Slovenijo preselili iz tujine. Eden od ciljev raziskave pa je bil tudi ugotoviti, kako dobro učenci priseljenci prve, druge in tretje generacije ter učenci Romi razumejo zapisana besedila. Zmožnost bralnega razumevanja je namreč z uspešnostjo šolanja tesno povezana.

V raziskavo je bilo vključenih 939 strokovnih delavcev iz 135 osnovnih in srednjih šol iz vseh slovenskih regij ter 1202 učenca in dijaka iz 14 osnovnih in 14 srednjih šol iz 10 slovenskih regij.

Izsledki raziskave kažejo, da je tako na osnovnih kot na srednjih šolah ob vključitvi učencev in dijakov priseljencev največ pozornosti usmerjeno v pomoč pri učenju slovenščine, predvsem v obliki dodatnega pouka slovenščine, ki ga financira MIZŠ, pogosto je organizirana pomoč slovenskih vrstnikov oz. sošolcev, ki so govorci istega prvega jezika, več kot polovica šol priseljence seznani tudi s pomočjo, ki jo zanje ponujajo druge organizacije. Razmeroma redko pa šole priseljence seznanijo z možnostjo učenja njihovega prvega jezika. Organizacijo dela z učenci in dijaki priseljenci v večini šol v največji meri prevzema šolska svetovalna služba, v načrtovanje jezikovnega vključevanja pa so vpeti učitelji, ki izvajajo začetni pouk slovenščine, učitelji slovenščine in njihovi razredniki, redkeje pa drugi predmetni učitelji, k čemur bi veljalo šole dodatno spodbuditi.

Učenci in dijaki, ki se priseljujejo v Slovenijo, so v znanju slovenščine večinoma začetniki, primanjkljaj pri drugih predmetih pa se bolj izrazito kaže pri albansko govorečih priseljencih in pri nekaterih govorcih od slovenščine zelo oddaljenih jezikov.

Posebna pozornost je bila v raziskavi usmerjena v način izvedbe in uspešnost začetnega pouka slovenščine, še zlasti ker je v šolskih letih 2018/2019 in 2019/2020 prišlo do novih sistemski rešitev in povečanja obsega začetnega pouka slovenščine. Iz odgovorov respondentov je razvidno, da so spremembe dobrodošle, spreminjanje ustaljene izvedbe začetnega pouka slovenščine (iz manj v bolj intenzivno obliko učenja) pa poteka počasi in pomeni za šole velik organizacijski izziv, zato bi potrebovale dodatno spodbudo in usmeritve.

Raziskava daje vpogled tudi v oceno usposobljenosti učiteljev za delo z učenci in dijaki priseljenci. Ravnatelji in svetovalni delavci menijo, da so njihovi učitelji, ki izvajajo začetni pouk slovenščine, najbolje usposobljeni za spremljanje jezikovnega napredka učencev in dijakov priseljencev, za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in za pomoč učencem in dijakom pri socialnem vključevanju, najmanj pa za delo s starši priseljenci in za premagovanje jezikovnih ovir s starši in učenci priseljenci. Učitelji drugih predmetov pa so po njihovem mnenju najbolje usposobljeni za reševanje konfliktnih situacij, pomoč pri socialnem vključevanju učencev priseljencev in prepoznavanje in premoščanje sociokulturnih razlik med

učenci, najmanj pa za izvedbo jezikovnih prilagoditev pri posameznih predmetih, delo s starši in premagovanje ovir pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci.

Primerjava rezultatov, ki so jih pri testu, ki je preverjal bralno razumevanje, dosegli učenci in dijaki, vključeni v raziskavo, kaže, da so učenci in dijaki priseljenci tretje generacije pri razumevanju izbranih besedil dosegli primerljive oz. celo nekoliko boljše rezultate kot slovenski govorci brez migrantskega ozadja, medtem ko se je pri drugi generaciji priseljencev pokazala nekoliko slabša zmožnost razumevanja izbranih zapisanih besedil. Učenci in dijaki prve generacije priseljencev so pričakovano dosegli še nekoliko nižji rezultat, ena od pomembnejših ugotovitev študije pa je, da učenci in dijaki, katerih prvi jezik je zelo oddaljen od slovenščine, v prvih letih šolanja v Sloveniji v povprečju dosegajo precej nižje rezultate kot njihovi vrstniki, katerih prvi jezik je eden od slovanskih jezikov, zato bi bilo potrebno zanje v prihodnosti načrtovati še dodatno pomoč pri učenju slovenščine.

Izsledki raziskave, ki se nanašajo na učence Rome, kažejo, da se ti v slovenski šoli srečujejo s podobnimi jezikovnimi težavami kot učenci priseljenci, ki pa jih nekateri ob dodatni pomoči učiteljev uspešno premostijo, pri nekaterih pa se primanjkljaj v znanju slovenščine začne kazati do te mere, da imajo težave pri razumevanju šolske snovi. Na to je sicer ob zelo omejenem številu respondentov (sodelovalo je le 6 učencev Romov) pokazala tudi naša raziskava o bralni zmožnosti, v okviru kateri se je pokazalo, da dosegajo nekateri romski učenci zelo nizko bralno zmožnost.

Tudi pri nekaterih učencih in dijakih, ki so materni govorci slovenščine in so se v slovenske šole prešolali iz tujine, se ob vključitvi kaže primanjkljaj v znanju slovenščine, zato je po mnenju šolskih strokovnih delavcev dodatna pomoč pri učenju slovenščine, ki jo za te učence in dijake prinašajo novi šolski pravni dokumenti, zelo dobrodošla.

Ob ključnih rezultatih raziskave je v evalvacijski študiji podanih tudi nekaj predlogov za nadaljnje načrtovanje področja.

ABSTRACT

The national study to evaluate learning and teaching models of Slovene as a second language for pupils and students for whom Slovene is not their mother tongue was undertaken in the years 2017–2020. The study had various and multi-layered aims. They were focused on studying and evaluating the organisation of help in learning Slovene that is offered in Slovene schools for pupils and immigrants, pupils from the Roma community and pupils whose mother tongue is Slovene but who have moved to Slovenia from abroad. One of the aims of the study was also to find out how well pupils who are immigrants of the first, second and third generation and Roma pupils understand written texts. The ability to understand what one reads is closely connected to the quality of education.

The study included 939 school staff (headteachers, teachers, counsellors, social workers etc.) from 135 primary and secondary schools from all the Slovene regions and 1,202 pupils from 14 primary and 14 secondary schools from 10 Slovene regions.

The results of the study show that both in primary and secondary schools when immigrant pupils are present most attention is focused on help with learning Slovene, above all in the form of additional Slovene lessons financed by the Ministry for Education, Science and Sport. Help is often provided by Slovene peers who speak the same first language and more than half of the schools inform immigrant pupils of help that is available to them from other organisations. However, it is quite rare for schools to inform immigrants of possibilities to learn their first language. How work with immigrant pupils is organised is mostly decided by school advisory boards, while the planning of linguistic inclusion is undertaken by teachers who teach Slovene for beginners, teachers of the Slovene language and form masters, and not so often by teachers of other subjects although it would be good to encourage schools in this respect.

Most pupils arriving in Slovenia from abroad are beginners when it comes to the Slovene language. Lack of knowledge in other subjects is most evident amongst Albanian-speaking immigrants and some pupils who speak languages that are very different from Slovene (speakers of Asian and African languages).

Special attention in the study was paid to how the Slovene language course for beginners was carried out and how successful it was, especially as in the school years 2018/2019 and 2019/2020 new systematic solutions were introduced and the scope and scale of the course were enlarged. From the answers of the respondents it is clear that the changes are welcome, meanwhile changing the current form of the Slovene course for beginners (into a more intensive form) is proceeding slowly and represents a large organisational challenge for schools so they would require more stimulation and guidelines.

The study also provides an insight into how well prepared and qualified teachers are for work with immigrant pupils. Headteachers and advisory staff believe their teachers who are carrying out the Slovene course for beginners are best prepared for monitoring the linguistic progress of immigrant pupils, for teaching Slovene as a second language and for helping pupils integrate socially, but not so well prepared for work with parents and for overcoming linguistic barriers in communication with immigrant parents and pupils. In their opinion, teachers of other subjects are best prepared for resolving conflicts, helping with the social integration of immigrant pupils and recognising and overcoming sociocultural differences amongst pupils, but not so well prepared for implementing

linguistic adjustments in individual subjects, working with parents and overcoming communication barriers when dealing with immigrant parents and pupils.

A comparison of pupils' reading comprehension test results shows that third generation immigrant pupils understood the chosen texts at a level comparable to or even a little better than that of Slovene speakers without a migrant background. Meanwhile, second generation immigrants showed somewhat less ability to understand the texts. As expected, the results of first-generation immigrant pupils were again a little lower. However, one of the more important findings of the study is that pupils whose first language is very different from Slovene on average achieve considerably lower results in the first years of schooling in Slovenia than their peers whose first language is a Slav language, so in the future additional help in learning Slovene should be planned for them.

The results of the study that apply to Roma pupils (the study included 21 schools attended by Roma pupils) show that in Slovenian schools they face similar language problems to immigrant pupils but some of them successfully overcome these problems when provided with additional help by teachers. Meanwhile, some have such a poor knowledge of Slovene that they have trouble understanding other school subjects. The number of respondents was very small (only 6 Roma pupils participated in the reading comprehension test) but the same finding was shown by our study on reading capability which showed that some Roma pupils attain a very low reading ability.

Some other pupils whose mother tongue is Slovene and who attended schools abroad before coming to Slovenia also lack competence in the Slovene language so in the opinion of school expert staff additional help in learning Slovene, as is foreseen for such pupils in new school legal documents, is very welcome.

Alongside the main results of the study, some proposals for further planning in this field are also outlined.

0 UVOD V RAZISKAVO

Vsako leto se v slovenske šole na novo vključi okoli 1000 učencev in dijakov priseljencev, ki so v znanju slovenščine večinoma začetniki. Učenci in dijaki se v šoli znajdejo v zelo zahtevni jezikovni situaciji. Srečujejo se s tremi domenami diskurza (Thürmann idr. 2010: 8–9): z neformalno interakcijo s sošolci, pri kateri ima jezik predvsem funkcijo navezovanja in ohranjanja socialnih stikov in pri kateri se lahko učenci sporazumevajo z vsakdanjimi sporazumevalnimi vzorci, z organizacijskim oz. administrativnim diskurzom, ko se soočajo z branjem (poslušanjem) in razumevanjem urnikov, obvestil, informacij o poteku pouka in drugih šolskih dejavnosti, ocenjevanju, disciplinskih ukrepov, in z akademskim diskurzom, v katerem usvajajo novo znanje. V okviru vseh naštetih domen se srečujejo še z različnimi jeziki, ki so prisotni v šoli – z dominantnim jezikom države, ki je največkrat učni jezik in tudi samostojni učni predmet, tujimi jeziki, po navadi z angleščino kot prvim tujim jezikom in tudi drugim ali tretjim tujim jezikom, s svojim prvim jezikom in potencialno še z drugim jezikom, če je ureditev šole dvojezična. Če se želijo učenci sporazumevati v šoli, predvsem pa usvajati novo snov pri različnih predmetih, morajo učni jezik obvladati v tolikšni meri, da lahko razumejo učiteljevo razlago, sledijo pogovorom med poukom in se vanje vključujejo, lahko razumejo informacije v učnih gradivih in se iz njih učijo ter tvorijo razumljiva in oblikovno ter vsebinsko ustrezna besedila (Neumann 1978: 15). Da lahko to dosežejo, morajo obvladati vrsto diskurznih funkcij oz. sporazumevalnih vzorcev (Moe 2015: 16).

V evropskih državah so se v zadnjih letih za učence priseljence izoblikovale različne oblike pouka jezika države sprejema. Obstajajo vsaj trije načini vključevanja učencev priseljencev v jezik šolanja (Little 2010: 20): popolni umik učencev iz rednega pouka, delni umik iz rednega pouka in potopitev v redni pouk s sistematično jezikovno podporo. Zadnji način, katerega pomanjkljivost je, da ne zagotavlja vedno sistematičnega učenja jezika (OECD 2010), je bil ob prijavi naše raziskave v veliki meri značilen tudi za Slovenijo. Čeprav je bilo v Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007) ugotovljeno, da predstavlja eno od ključnih ovir za vključevanje učencev in dijakov priseljencev nezadostna jezikovna zmožnost v slovenščini, ki jo ti pridobijo v prvih letih vključitve v šolo, in da pomeni glavno oviro za učenje slovenščine omejen in sistemsko neurejen začetni pouk slovenščine, je bilo treba na prve celovitejše spremembe na tem področju čakati dobro desetletje. Razvoj področja je potekal (in še poteka) zlasti v okviru evropskih projektov, ki jih je sofinanciralo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in rezultate katerih se je postopoma začelo vključevati tudi v sistemske rešitve. Decembra 2010 se je zaključil ESS projekt Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov, v okviru katerega se je poleg novih oblik začetnega učenja slovenščine, učnega gradiva in učnih načrtov za začetno učenje slovenščine kot drugega jezika začel oblikovati tudi celostni pristop vključevanja učencev priseljencev v slovensko šolo[1]. V okviru projekta Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja, ki sta ga koordinirala OŠ Koper in Isa institut (2013–2015), je potekalo intenzivno usposabljanje učiteljev za delo z učenci priseljenci,

[1] V projektu je Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik razvil 60-urno intenzivno obliko učenja slovenščine za otroke in starše priseljence, pripravil učno gradivo Slika jezika in učne načrte za začetno učenje slovenščine v vrtcu, osnovni in srednji šoli. Na podlagi obstoječih šolskih pravnih podlag je bil Učni načrt za začetni tečaj slovenščine za dijake tujce sprejet leta 2010, učni načrti za osnovno šolo pa so zaradi pomanjkljivih pravnih podlag ostali nepotrjeni do februarja 2020. Pri drugem delu projekta, ki je potekal pod vodstvom OŠ Koper in Srednje ekonomske šole Ljubljana, pa se je začel razvijati celostni pristop pri socialnem vključevanju učencev in dijakov v OŠ in SŠ, pripravljen je bil koncept 20-urne pripravljalnice in nadaljevalnice (prim. rezultate projekta v Baloh idr., 2010, Knez, 2009, 2010, 2011).

nadgrajevanje obstoječih modelov učenja slovenščine, vzpostavil pa se je tudi model multiplikatorja – strokovnega delavca šole, ki naj bi skrbel za celostno vključevanje učencev priseljencev v šolsko okolje. V projektu Razvoj učnih gradiv na področju slovenščine kot drugega/tujega jezika skozi izvedbo tečajev za različne ciljne skupine in seminarjev za njihove izvajalce (2015) so bila na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik pripravljena nova učna gradiva za poučevanje slovenščine kot drugega jezika[2], razvit je bil tudi standardiziran test iz znanja slovenščine na ravni B1[3]. Trenutno sta v teku dva evropska projekta (2016–2021), ki razvijata področje vključevanja priseljencev. Projekt Le z drugimi smo, katerega cilj je usposabljanje šolskih delavcev za delo s priseljenci, izvajata ZRC SAZU in Pedagoški inštitut, projekt Izzivi medkulturnega sobivanja pa vodita ISA institut in OŠ Koper, v okviru katerega se je vzpostavil tudi program SIMS[4]. Eden od prvih in ključnih rezultatov tega projekta je *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*, ki je bil avgusta 2018 predstavljen Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Prinaša vrsto predlogov in napotkov, kako doseči opolnomočenje otrok priseljencev v slovenščini in jih uspešno vključevati v šolsko in širše okolje, hkrati z nastajanjem predloga pa je MIZŠ začel uvajati prve večje sistemske spremembe. Tako je bil aprila 2018 na podlagi dopolnitev Zakona o gimnazijah in Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju sprejet Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah, ki na področju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev prinaša vrsto sprememb glede obsega in oblike začetnega učenja slovenščine ter preverjanja jezikovnega znanja slovenščine. Poleg bistveno povečanega obsega ur učenja slovenščine[5] in nove – intenzivne – oblike učenja (tečaj slovenščine je treba izpeljati v prvem ocenjevalnem obdobju) Pravilnik vključuje tudi sistematično preverjanje (pred)znanja slovenščine kot drugega jezika, ki je usklajeno z opisniki znanja v Skupnem evropskem jezikovnem okviru (SEJO). Dijaki priseljenci, ki se prvič vpisujejo v slovensko srednjo šolo, morajo ob vključitvi opravljati jezikovni preizkus na ravni A2 oziroma šoli predložiti dokazilo, da v znanju slovenščine dosegajo to raven. Za dijake, ki preizkusa ne opravijo, je intenzivni tečaj slovenščine obvezen. Ti po končanem tečaju ponovno opravljajo preizkus. Če so pri tem neuspešni, jim MIZŠ omogoči dodatnih 70 ur učenja slovenščine, oz. dodatnih 35 ur, če so preverjanje opravili pozitivno in če si sami želijo z učenjem slovenščine nadaljevati. Pravilnik tako v slovenski prostor prinaša pomembno novost, saj znanje slovenščine kot drugega jezika, ki je potrebno za začetno vključevanje dijakov v pouk in šolsko skupnost, prvič jasno opredeli, in sicer v skladu s Skupnim evropskim jezikovnim okvirom, v središče načrtovanja pomoči pri učenju slovenščine pa postavlja dejansko (oz. izkazano) jezikovno zmožnost vsakega posameznega dijaka. Te spremembe, čeprav zelo dobrodošle, so srednje šole postavile pred velik izziv. Kljub temu da so na šolah v preteklosti že potekali 35- ali 70-

[2] Učbenik in priročnik Križ kraž, učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino 1 in Čas za slovenščino 2.

[3] Leta 2018 je bil test v skladu s Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah prirejen za raven A2.

[4] V okviru programa poteka izvajanje neposrednih vzgojno-izobraževalnih aktivnosti z otroki priseljenci in njihovimi družinami (aktivnosti ob sprejemu otroka v VIZ, dobrodošlica za starše), priprava osebnega individualnega načrta za učence in dijake priseljence, izvajanje začetnega in nadaljevalnega pouka slovenščine za otroke in starše in druge aktivnosti, povezane v vključevanjem otrok, učencev in dijakov priseljencev. Vse te dejavnosti opravlja multiplikator, ki deluje na več vzgojno-izobraževalnih zavodih. Gl. tudi spletno stran projekta: http://www.medkulturnost.si/program/

[5] Pravilnik namesto dosedanjih 70 ur predvideva 120 ur, če je v tečaj vključenih od 4 do 6 dijakov, 160 ur za od 7 do 12 dijakov oz. dodatnih 15 ur za vsakega dijaka, če je dijakov več kot 12. V primeru, da se v tečaj vključijo manj kot štirje dijaki, je šoli odobrenih 90 ur oziroma se dijake napoti na tečaj slovenščine na drug (bližnji) srednješolski zavod, ki izvaja tečaj.

urni tečaji, pa ti kljub priporočilom v Učnem načrtu za tečaj slovenščine za dijake tujce[6] večinoma niso bili izvedeni v intenzivni obliki, kot jo je na novo uvedel novi Pravilnik, prav tako se vstopnega in izstopnega jezikovnega znanja (kot je pokazala tudi naša raziskava) ni vedno sistematično preverjalo, zato je na šolah ob uvedbi določb, ki jih je prinesel novi Pravilnik, prihajalo do različnih organizacijskih zadreg. Za učitelje slovenščine je bil večinoma nov tudi način preverjanja in ocenjevanja znanja slovenščine kot drugega jezika, kot ga predvideva SEJO, zato je bilo za učitelje, ki so na šolah izvajali preverjanje znanja s pomočjo preizkusa na ravni A2, na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik pripravljeno posebno izobraževanje s tega področja, ki ga je financiralo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport[7]. Podobne spremembe so se na področju osnovne šole dogodile v šolskem letu 2019/2020. Septembra 2019 je bil sprejet Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole, ki po vzoru srednješolskega sistema za učence priseljence v prvem letu njihovega šolanja v Sloveniji uvaja obsežnejši začetni pouk slovenščine (120 ur za do 4 nove učence priseljence na šoli, 160 ur za od 5 do 8 novih učencev priseljencev na šoli in 180 ur za od 9 do 17 novih učencev priseljencev), pomembno novost pa ob zadostnem številu na novo priseljenih učencev predstavlja tudi možnost financiranja delovnega mesta strokovnega delavca z namenom, da ta izvaja dodatne ure slovenščine za učence priseljence. Sprememba pravilnika oz. dopolnitev šolske zakonodaje je tudi pomenila, da je za izvajanje dodatnih ur slovenščine oz. začetnega pouka slovenščine potrebno sprejeti učni načrt in tako so bili februarja 2020 potrjeni učni načrti za začetni pouk slovenščine za učence priseljence za vsa tri vzgojno-izobraževalna starostna obdobja.

V luči teh sprememb je bila naša raziskava postavljena pred popolnoma novo nalogo – ne več samo raziskati ustaljene prakse oz. preteklega stanja, kot je veljalo pred uvedbo sprememb, ampak tudi preveriti, v kolikšni meri so bile spremembe, ki sta jih prinesla nova Pravilnika, implementirane v slovenske šole, kako so bile sprejete s strani šolskih delavcev in kakšne rezultate so prinesle. Ob tem je treba posebej poudariti, da smo zaradi omejenega časovnega okvira izvedbe raziskave lahko preverili in evalvirali predvsem uveljavitev sprememb, ki so se na tem področju odvile v srednješolskem izobraževanju. Raziskava med osnovnošolskimi strokovnimi delavci pa je topogledno nekoliko omejena – šolsko leto 2019/2020 je bilo nekako prehodno leto, ko Pravilnik v polnosti še ni stopil v veljavo, so pa šole že imele možnost nekoliko izkusiti in preizkusiti nove okoliščine, v katerih se bo v skladu z novim Pravilnikom v prihodnosti odvijal začetni pouk slovenščine za učence priseljence. Cilji raziskave so torej ostali podobni, kot smo si jih leta 2017 zastavili ob prijavi raziskave, le v luči novi novih sprememb.

[6] Učni načrt za tečaj slovenščine za dijake tujce (2010) v uvodnih poglavjih izrecno izpostavlja dejavnike, ki močno vplivajo na učinkovitost učne pomoči pri učenju slovenščine (velikost in homogenost skupine, ustrezna časovna umeščenost in strnjenost učenja, skrb za dijakovo motivacijo za učenje), v zaključnih poglavjih pa poudarja pomembnost diagnostičnega preverjanja znanja slovenščine pred, med in po zaključku tečaja.

[7] Osemurni seminar so izvedle sodelavke Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik v šestih ponovitvah (3., 4., 5. in 6. julija ter 28. in 29. avgusta 2018), udeležilo pa se ga je več kot 110 srednješolskih učiteljev slovenščine.

OPREDELITEV CILJEV ŠTUDIJE

Cilji študije so bili raznovrstni in večplastni.

1. CILJ: Ugotoviti in evalvirati organizacijo, trajanje in dinamiko izvajanja pomoči pri učenju slovenščine:

- kako na osnovnih in srednjih šolah poteka jezikovno vključevanje učencev in dijakov priseljencev, katere dejavnosti se zanje organizira na šoli in kdo vse je vključen v ta proces,
- katere značilnosti učencev priseljencev se kažejo pri njihovem vključevanju v slovenski VIZ,
- kako v šolah trenutno poteka poučevanje slovenščine kot drugega jezika za učence in dijake priseljence in katere spremembe lahko pri izvedbi pouka opazimo po sprejetju obeh Pravilnikov,
- katera učna gradiva se uporablja pri pouku,
- kako se zagotavlja in meri njegova uspešnost, v kolikšni meri se je pokazala uporabnost novega diagnostičnega testa, ki je bil uveden z novim Pravilnikom,
- v kolikšni meri so izvajalci dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine oz. tečaja slovenščine usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in nudenje pomoči pri jezikovnem vključevanju učencev in dijakov priseljencev, kako so pridobili dodatna znanja za poučevanje slovenščine kot drugega jezika, katera znanja bi še želeli pridobiti in ali so seznanjeni z možnostmi dodatnega izobraževanja oz. usposabljanja,
- kako šole ocenjujejo nove spremembe in kje vidijo priložnosti za njihovo izboljšavo.

2. CILJ: Ugotoviti in evalvirati usposobljenost učiteljev za prepoznavanje jezikovnih potreb učencev in dijakov govorcev slovenščine kot drugega jezika, učencev druge in tretje generacije priseljencev, učencev Romov in maternih govorcev slovenščine, ki so se preselili iz tujine in so s šolanjem nadaljevali v slovenskem VIZ.

Zanimalo nas je:

- ali učitelji prepoznavajo potrebe učencev govorcev slovenščine kot drugega jezika in maternih govorcev slovenščine, ki so se preselili iz tujine in so s šolanjem nadaljevali v slovenskem VIZ, s katerimi jezikovnimi prilagoditvami jim pomagajo pri pouku,
- s katerimi dejavnostmi in pristopi poskušajo aktivno razvijati sporazumevalno zmožnost učencev govorcev slovenščine kot drugega jezika, katere jezikovne omejitve učencev priseljencev, učencev Romov in maternih govorcev slovenščine, ki so se preselili iz tujine in so s šolanjem nadaljevali v slovenskem VIZ, opažajo pri svojem pouku.

3. CILJ: Ugotoviti raven dosežene sporazumevalne zmožnosti učencev govorcev slovenščine kot drugega jezika. Pri tem smo se omejili na eno od štirih sporazumevalnih dejavnosti, ki so ključne za uspešno učenje, in sicer na branje oz. razumevanje zapisanih besedil.

Glavni cilj tega dela raziskave je bil izmeriti, v kolikšni meri učenci nematerni govorci (učenci priseljenci in učenci Romi) oz. učenci, ki so druga ali tretja generacija priseljencev, razumejo zapisana besedila, ki jih srečujejo v procesu svojega šolanja. Zanimalo nas je več raziskovalnih vprašanj:

- v kolikšni meri učenci priseljenci, ki se na novo preselijo v Slovenijo, razumejo zapisana besedila, ali se z leti šolanja v zmožnosti bralnega razumevanja začnejo približevati svojim

vrstnikom, ki se v Sloveniji šolajo ves čas šolanja oz. po katerem letu šolanja je to najbolj opazno. Ob tem nas je tudi zanimalo, kolikšen vpliv na uspešnost bralnega razumevanja ima prvi jezik respondentov oz. raba prvega jezika v družini,
- ali se bralna zmožnost učencev in dijakov priseljencev druge in tretje generacije od domačih govorcev razlikuje oz. ali na zmožnost razumevanja vpliva prisotnost prvega ali več jezikov v družini,
- v kolikšni meri zapisana besedila razumejo učenci Romi in tudi kontrolna skupina domačih govorcev.

Za namen doseganja **prvega in drugega cilja** smo pripravili 7 **spletnih anket**, izvedenih in obdelanih s pomočjo aplikacije 1KA:

- Vprašalnik za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce v osnovnih šolah
- Vprašalnik za ravnatelje, pomočnike ravnatelje in svetovalne delavce v srednjih šolah
- Vprašalnik za učitelje DSP pri učenju slovenščine v osnovnih šolah
- Vprašalnik za učitelje tečaja slovenščine v srednjih šolah
- Vprašalnik za predmetne učitelje in učitelje razrednega pouka v OŠ ter za predmetne učitelje v OŠ
- Vprašalnik za predmetne učitelje v SŠ
- Vprašalnik za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce v osnovnih šolah, na katere se vključujejo učenci Romi

Anketni vprašalniki so vsebovali več sklopov vprašanj odprtega in zaprtega tipa. Vprašalniki so bili dani v pregled strokovnim delavcem MIZŠ s področja osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, trem ravnateljem (2 ravnatelja OŠ in 1 ravnateljica SŠ) in štirim učiteljem (2 učitelja SŠ in 2 učitelja OŠ).

V raziskavo (1. in 2. cilj) je bilo vključenih 939 respondentov in 135 osnovnih in srednjih šol[8] iz vseh slovenskih regij. K reševanju vprašalnikov v zvezi z vključevanjem učencev priseljencev v osnovno šolo smo povabili 187 osnovnih šol[9]. Izbrali smo šole, ki so v šolskem letu 2017/2018 in 2018/2019 s strani MIZŠ dobile sredstva za izvajanje DSP pri učenju slovenščine, in sicer v obsegu vsaj 50 ur. Na naše povabilo se je odzvalo 77 šol (tj. 41,17 % šol, na katere smo poslali vabilo, in 21,56 % vseh šol, ki jim je bila v teh dveh šolskih letih odobrena DSP pri učenju slovenščine). K reševanju vprašalnikov v zvezi z vključevanjem dijakov priseljencev v SŠ pa smo povabili vse šole, tj. 66 šol, ki so v šolskem letu 2018/2019 izvajale tečaj slovenščine za dijake priseljence. Na naše povabilo se je odzvalo 37 šol, kar predstavlja 56 % vseh šol. K reševanju vprašalnikov v zvezi z učenci Romi smo povabili šole, na katerih se je v šolskem letu 2018/2019 šolalo vsaj 8 romskih otrok, tj. 62 šol (vseh šol, na katere so bili vključeni romski otroci, je bilo v tem letu 142). Vprašalnik je izpolnilo 21 šol, kar predstavlja 33,8 % povabljenih

[8] Število šol, ki so odgovorile na naš vprašalnik, smo lahko natančno določili le pri vprašalnikih za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce v osnovnih in srednjih šolah ter pri vprašalnikih za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce šol, na katere so vključeni učenci Romi. Pri vprašalnikih za učitelje je lahko sodelovalo več učiteljev, zato njihovo število ne odraža tudi števila šol. Ker je mogoče, da so se na naše povabilo k sodelovanju v raziskavi odzvali učitelji, katerih ravnatelji vprašalnika niso izpolnjevali, je lahko število šol v raziskavi višje, kot smo navedli.

[9] Vseh šol, ki so bodisi v šolskem letu 2017/2018 bodisi v šolskem letu 2018/2019 dobile sredstva za izvajanje DSP pri učenju slovenščine, je bilo 357. Na šole, ki so prejele več ur, se je praviloma vpisalo več učencev priseljencev, zato smo izbrali šole, ki jim je MIZŠ odobril vsaj 50 ur.

šol in 14,78 % vseh šol, na katere so vpisani učenci Romi. Podrobnejše informacije o vzorcih predstavljamo pri analizi posameznih vprašalnikov.

Za namen izpeljave **tretjega cilja** smo na podlagi uveljavljenih standardov (Ferbežar 1999, Alderson 2000, Read 2000, McKay 2006, Field 2018) oblikovali ustrezen **merski instrument (jezikovni test)** za preverjanje bralne zmožnosti v skladu s sporazumevalnimi potrebami, s katerimi se učenci in dijaki srečujejo med šolanjem v Sloveniji. Ob jezikovnem testu smo pripravili kratek vprašalnik, v katerem smo sodelujoče povprašali po nekaterih demografskih podatkih (spolu, starosti), razredu, v katerega so vključeni, izobraževalnem programu (pri srednješolcih), letih vključenosti v slovensko šolo, državi rojstva, vključenosti v slovenski vrtec, državi izvora oz. rojstva staršev in starih staršev, jeziku (oz. jezikih), ki so se ga (jih) kot prvega naučili od svojih staršev, jeziku (oz. jezikih), v katerem se sporazumevajo v domačem okolju, ter o jezikih, v katerih po svoji oceni dosegajo najvišjo zmožnost pri posamezni jezikovni dejavnosti – branju, poslušanju, govorjenju in pisanju.

V raziskavo sta bila skupaj vključena 1.202 učenca in dijaka iz 18 osnovnih in srednjih šol iz 10 slovenskih regij. Podrobnejše informacije o vzorcu predstavljamo pri analizi raziskave.

1 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE NEMATERNIH GOVORCEV SKOZI POGLED RAVNATELJEV, POMOČNIKOV RAVNATELJEV IN SVETOVALNIH DELAVCEV V OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOLAH

Izsledki raziskave, ki jih predstavljamo v tem poglavju, so nastali na podlagi analize rezultatov treh anketnih vprašalnikov, ki so jih izpolnjevali ravnatelji, pomočniki ravnateljev in svetovalni delavci osnovnih in srednjih šol. Prva dva sta bila namenjena ravnateljem, pomočnikom ravnateljev in svetovalnim delavcem osnovnih in srednjih šol, na katere se vključujejo učenci in dijaki priseljenci, tretji pa je bil namenjena osnovnim šolam, na katere se vključujejo učenci Romi in ga podrobneje analiziramo v poglavju 1.4. Vsi trije anketni vprašalniki so bili poslani na elektronske naslove izbranih osnovnih in srednjih šol in bili na voljo za reševanje v spletni obliki (prek odprtokodne aplikacije za spletno anketiranje 1KA). K reševanju vprašalnikov v zvezi z vključevanjem učencev priseljencev v osnovno šolo smo povabili 187 osnovnih šol[10]. Izbrali smo šole, ki so v šolskem letu 2017/2018 in 2018/2019 s strani MIZŠ dobile sredstva za izvajanje DSP pri učenju slovenščine, in sicer v obsegu vsaj 50 ur. Na naše povabilo se je odzvalo 77 šol (tj. 41,17 % šol, na katere smo poslali vabilo, in 21,56 % vseh šol, ki jim je bila v teh dveh šolskih letih odobrena DSP pri učenju slovenščine).

V prvem delu vprašalnika smo sodelujoče povprašali po osnovnih demografskih podatkih ter po številu učencev oz. dijakov, vključenih na njihovo šolo. Sledilo je vprašanje glede vključenosti osnovne oz. srednje šole v program SIMS. V nadaljevanju smo poizvedovali o specifikah jezikovnega vključevanja učencev in dijakov priseljencev, njihovi splošni vključenosti v šolo in primanjkljaju, ki se je ob preselitvi in vključitvi v njihovo šolo kazal pri teh učencih in dijakih. Naslednji sklop vprašanj je bil namenjen ugotavljanju usposobljenosti in motivacije učiteljev za delo s priseljenci, velik del vprašanj pa je bil v nadaljevanju posvečen organizaciji dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v osnovnih šolah oz. intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v srednjih šolah in tudi evalvaciji jezikovnega vključevanja priseljencev na šoli oz. vseh sprememb, ki sta jih v slovenski šolski sistem uvedla Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa OŠ in Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v SŠ. Sledil je sklop vprašanj o spremljanju jezikovnega napredka učencev priseljencev in nato raziskovanje značilnosti posameznih skupin učencev in dijakov priseljencev – zanimalo nas je, v kolikšni meri so po mnenju respondentov vključeni v šolske dejavnosti in ali je bil ob preselitvi in vključitvi v slovensko šolo pri njih pri posameznih predmetih opazen kakšen primanjkljaj. S posebnima sklopoma vprašanj smo se dotaknili jezikovnega vključevanja učencev in dijakov priseljencev druge in tretje generacije, učencev in dijakov maternih govorcev slovenščine, ki so šolanje začeli v tujini ali pa so s šolanjem v Sloveniji začasno prekinili in so se po preselitvi v Slovenijo znova vključili v slovenski šolski sistem.

V raziskavo je bilo vključenih 76 osnovnih šol[11], med respondenti jih je bilo 84 % ženskega in 16 % moškega spola.

[10] Vseh šol, ki so bodisi v šolskem letu 2017/2018 bodisi v šolskem letu 2018/2019 dobile sredstva za izvajanje DSP pri učenju slovenščine, je bilo 357. Na šole, ki so prejele več ur, se je praviloma vpisalo več učencev priseljencev, zato smo izbrali šole, ki jim je MIZŠ odobril vsaj 50 ur.

[11] Na ta vprašalnik je z vsake od šol odgovarjal le en predstavnik šole (ravnatelj ali pomočnik ravnatelja ali sodelavec šolske svetovalne službe), zato je število vključenih respondentov v tem vprašalniku enako številu sodelujočih osnovnih in srednjih šol. Pri analizi rezultatov zato namesto respondenti/sodelujoči rabimo tudi izraz šole.

Graf 1: Spol anketiranih OŠ (n = 73)

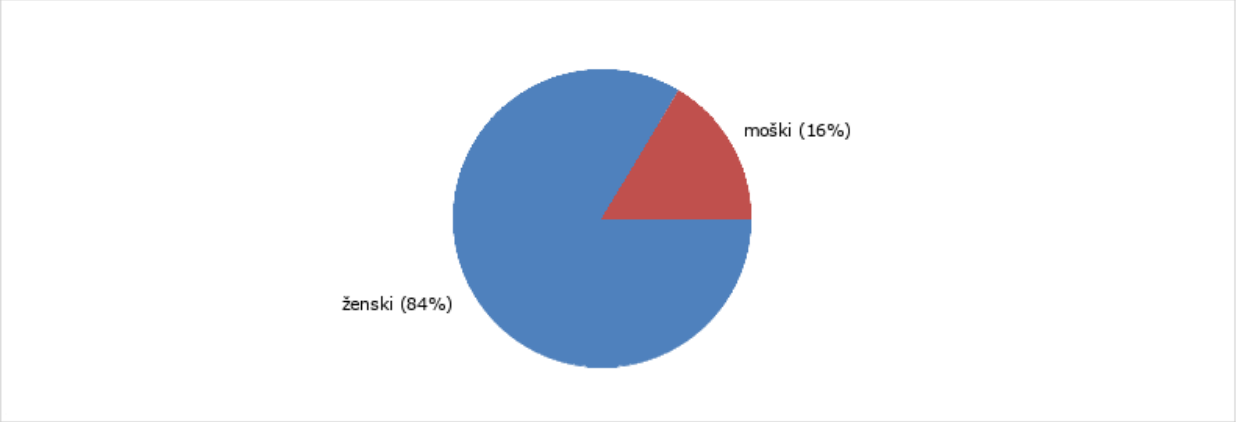

Velik delež respondentov so v osnovnošolskem vzorcu predstavljali ravnatelji (39 %) in pomočniki ravnateljev osnovnih šol (7 %), drugi pa na šoli opravljajo svetovalno službo: 28 % respondentov je bilo pedagogov, 10 % psihologov, 8 % socialnih delavcev, 3 % specialnih pedagogov, pod odgovor »drugo« je bilo navedeno socialna pedagoginja in svetovalna delavka.

Graf 2: Delovno mesto respondentov na osnovnih šolah: (n = 72)

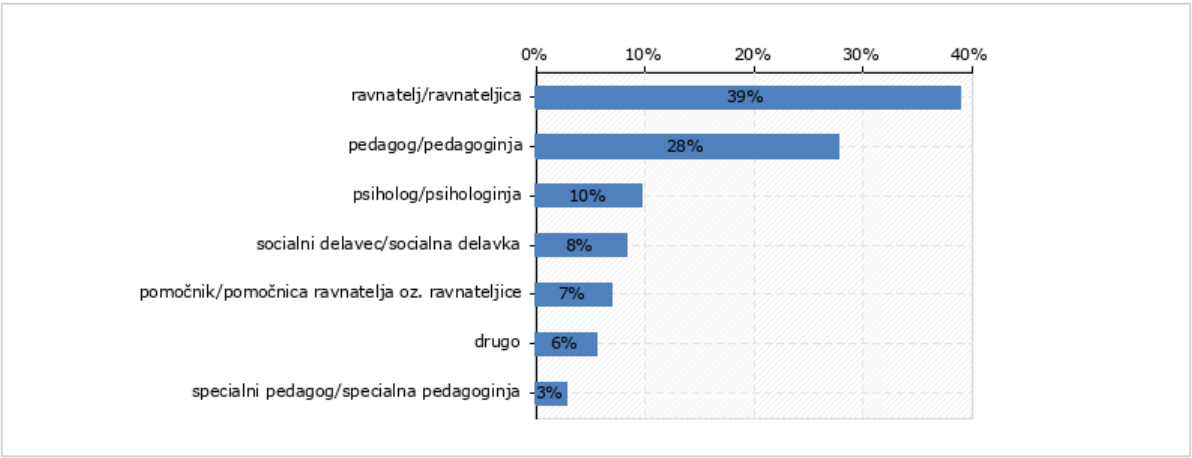

Na vprašalnik, namenjen srednjim šolam, je odgovarjalo 37 respondentov (oz. 37 srednjih šol), med njimi jih je bilo 92 % ženskega in 8 % moškega spola.

Graf 3: Spol anketiranih SŠ (n = 37)

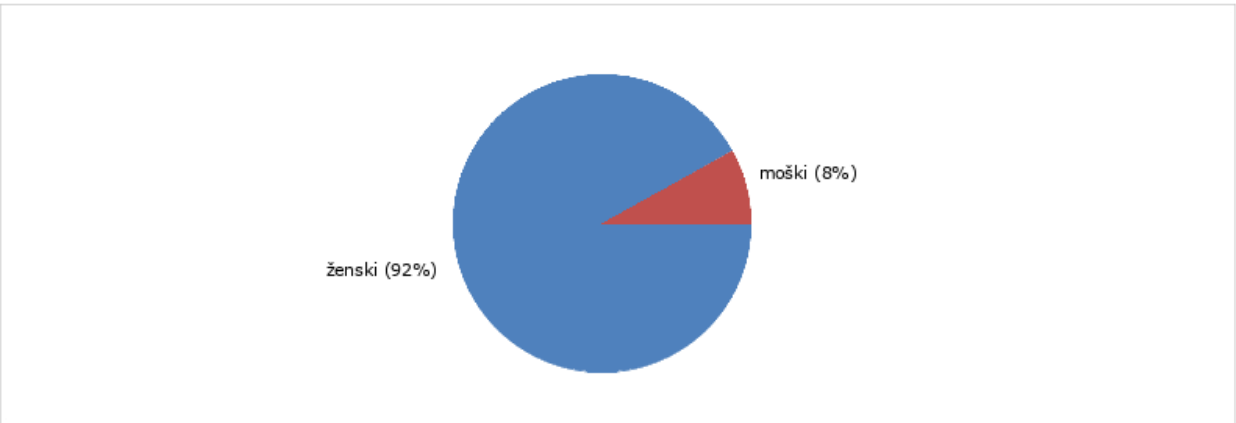

Med respondenti srednjih šol so prevladovali psihologi (30 %), 22 % respondentov je bilo ravnateljev, 25 % socialnih delavcev (tudi pod odgovor »drugo«je bil naveden socialni delavec), 14 % je bilo pomočnikov ravnateljev in 11 % pedagogov.

Graf 4: Delovno mesto respondentov na srednjih šolah: (n = 37)

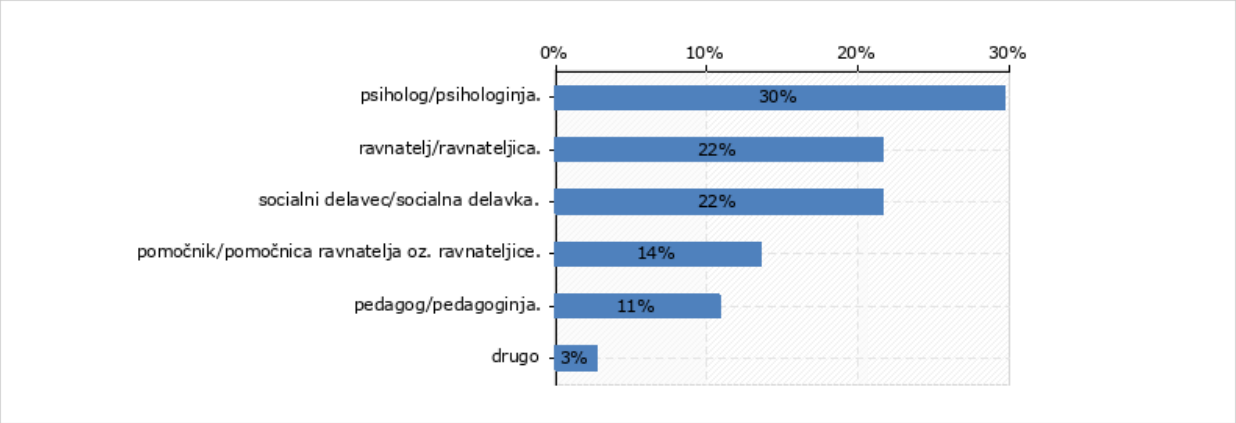

30 (39 %) respondentov, zaposlenih v osnovnih šolah, je bilo starih od 51 do 60 let, 17 (22 %) jih je bilo iz starostne skupine od 31 do 40 let, 16 (21 %) iz starostne skupine od 41 do 50 let, 12 (16 %) respondentov pa je bilo starih 61 let in več.

Graf 5: Starost anketiranih v OŠ (n = 77)

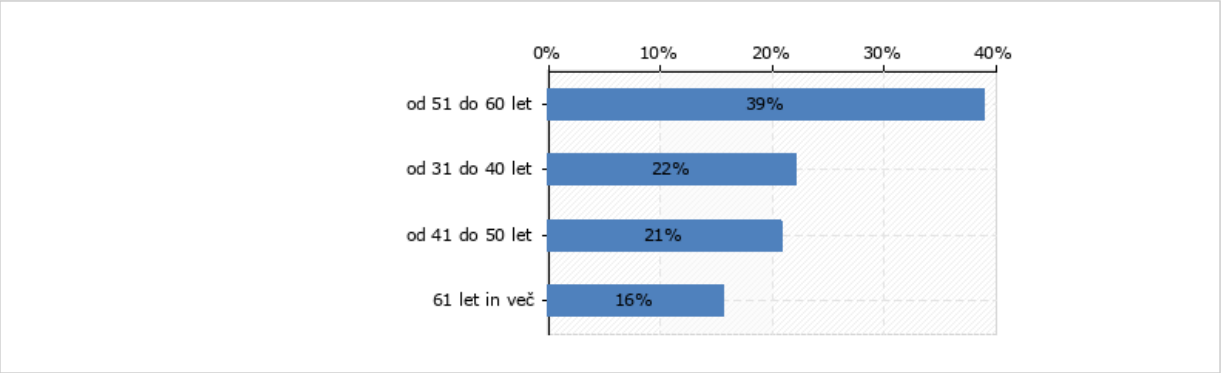

Starostna struktura sodelujočih iz srednjih šol kaže, da so prevladovali respondenti, stari od 41 do 50 let (49 %), sledili so respondenti, stari od 51 do 60 let (27 %), nato respondenti v starostni skupini od 31 do 40 let (11 %) in v enakem odstotku respondenti, starejši od 61 let, ena respondentka pa je bila mlajša kot 30 let.

Graf 6: Starost anketiranih v SŠ (n = 37)

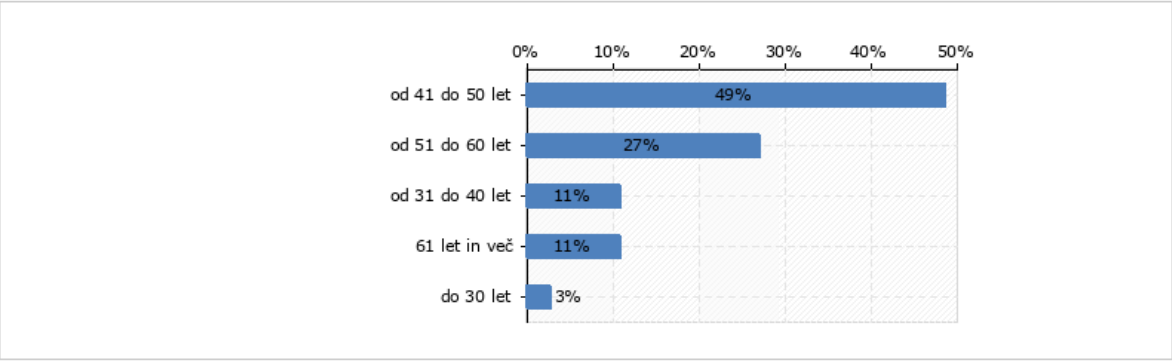

V raziskavo so se vključili ravnatelji, pomočniki ravnateljev in svetovalni delavci iz osnovnih šol vseh slovenskih statističnih regij. V največji meri so bile zastopane šole iz osrednjeslovenske regije (25 %), sledile so šole iz primorsko-notranjske regije (15 %) in jugovzhodne Slovenije (11 %), v nekoliko manjšem deležu pa šole iz gorenjske (8 %), savinjske (8 %), podravske (7 %), pomurske (5 %), goriške (4 %), koroške (4 %), zasavske (3 %) in posavske (3 %) regije.

Graf 7: Statistična regija sodelujočih osnovnih šol (n = 75)

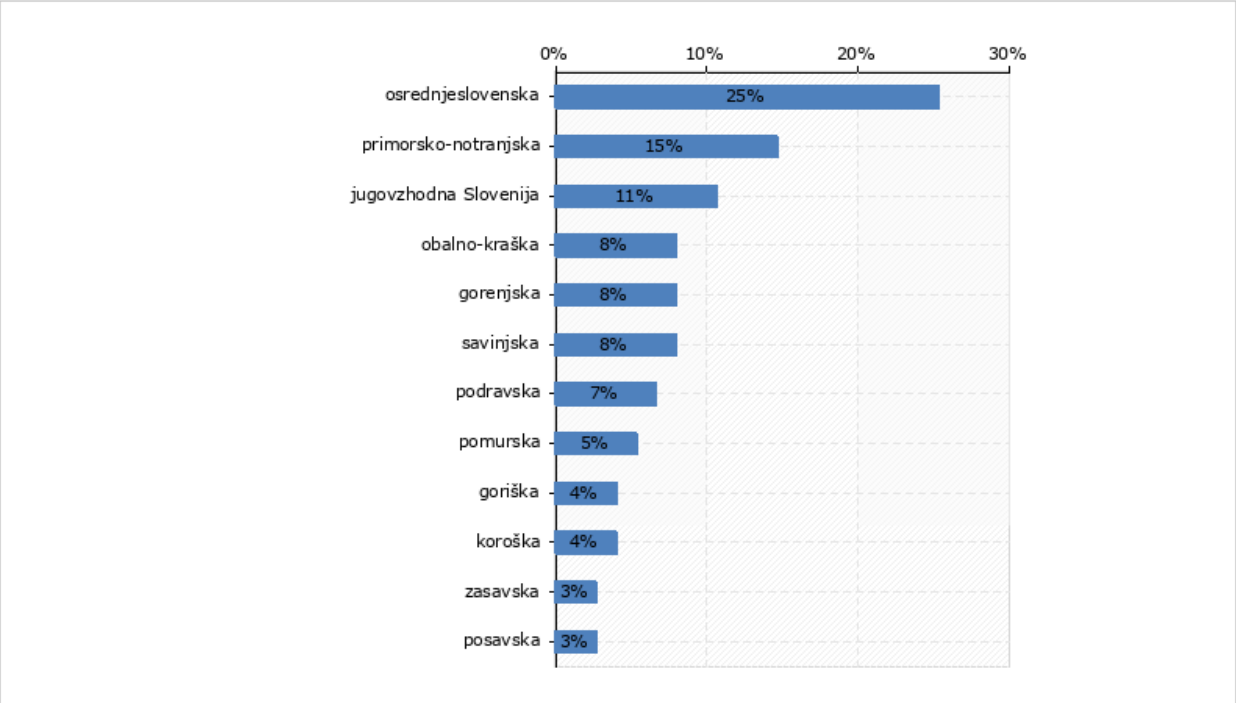

Tudi med srednješolskimi respondenti so se na vprašalnik za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce najbolj številčno odzvali v osrednjeslovenski regiji (24 % respondentov), v 14-odstotnem deležu so sodelovali respondenti iz savinjske in podravske regije, 11 % je bilo respondentov iz gorenjske regije, 8 % iz obalno-kraške in pomurske regije, 5 % oz. po dva respondenta pa iz goriške, koroške, zasavske regije in jugovzhodne Slovenije.

Graf 8: Statistična regija sodelujočih srednjih šol (n = 37)

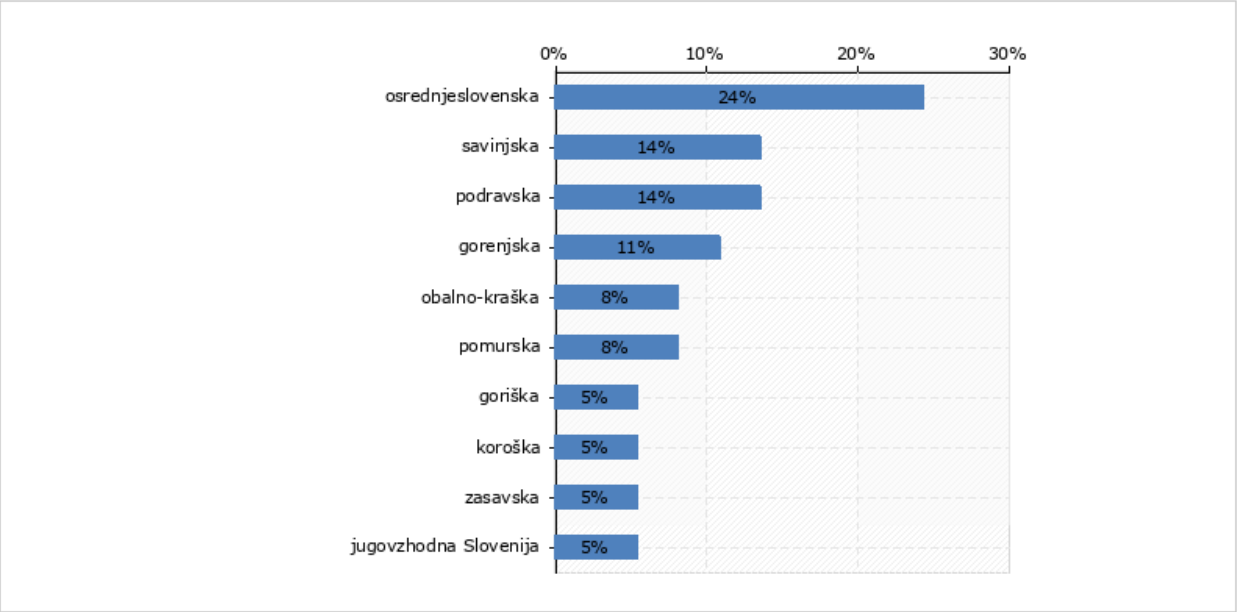

Med sodelujočimi so prevladovali zaposleni na šolah, ki izvajajo programe srednjega strokovnega (86 %) in srednjega poklicnega izobraževanja (84 %), 65 % jih je zaposlenih na šolah, ki izvajajo poklicno-tehniško izobraževanje, 38 % na šolah s programi nižjega poklicnega izobraževanja, 24 % jih dela na splošnih gimnazijah, 11 % pa na šolah, ki izvajajo program strokovne gimnazije. Pri razumevanju teh podatkov je pomembno zavedanje, da na nekaterih šolah srednjega strokovnega oz. poklicnega izobraževanja poteka več programov, zato je bilo možno pri vprašanju označiti več odgovorov.

Graf 9: Število respondentov glede na program, ki ga izvaja srednja šola (n = 37)

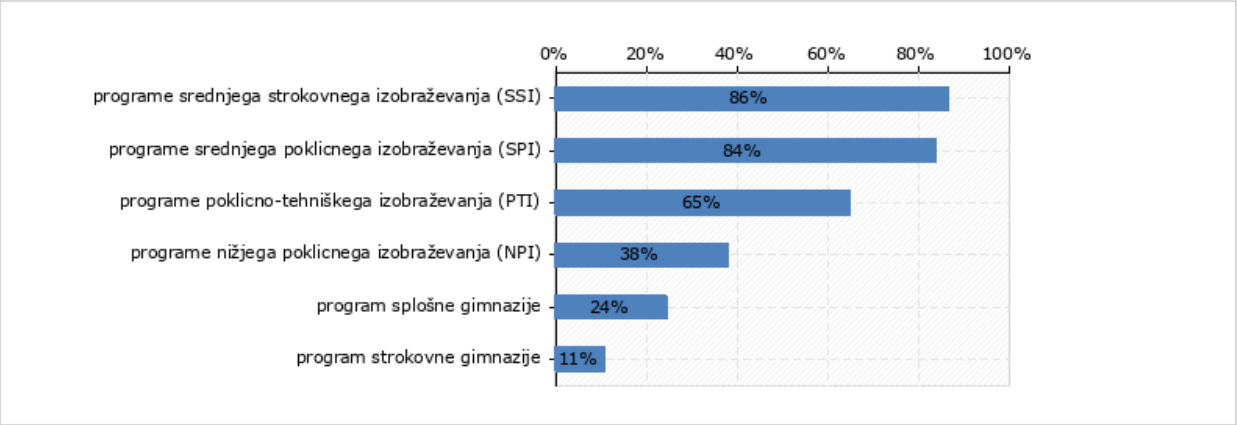

V naslednjem vprašanju smo sodelujoče povprašali o velikosti kraja, v katerem se nahaja njihova šola. Največ osnovnošolskih respondentov (27 %) je zaposlenih na osnovnih šolah, ki so v krajih, v katerih živi od 10.000 do 49.000 prebivalcev, in krajih, v katerih živi od 1.000 do 4.999 prebivalcev (26 % respondentov). Sledijo respondenti iz krajev z več kot 100.000 prebivalci (19 %) oz. v katerih je od 5000 do 9.999 prebivalcev (13 %), ter respondenti, katerih šole so v manjših krajih, 5 % jih je iz kraja, ki ima od 200 do 499 prebivalcev, in 5 % iz kraja, ki ima od 500 do 999 prebivalcev. En respondent prihaja iz šole v kraju, ki ima od 50.000 do 100.000 prebivalcev.

Graf 10: Število prebivalcev v kraju, kjer se nahaja osnovna šola respondentov (n = 77)

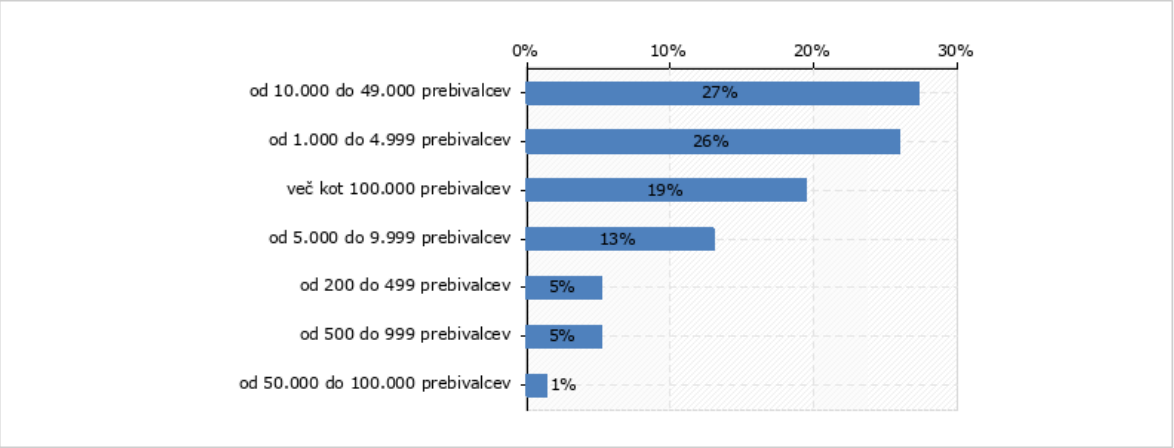

Pri srednjih šolah prevladujejo šole, ki delujejo v večjih slovenskih krajih, kar je glede na to, da se srednješolsko izobraževanje odvija bolj centralno kot osnovnošolsko, pričakovano. Največ srednjih šol (41 %) je iz krajev, kjer živi od 10.000 do 49.000 prebivalcev oz. več kot 100.000 prebivalcev (30 %), sledijo šole v krajih od 5.000 do 9.999 prebivalcev (16 %), 2 šoli sta iz kraja, kjer je od 1000 do 4.999 prebivalcev in ena šola iz kraja, kjer je manj kot 200 prebivalcev.

Graf 11: Število prebivalcev v kraju, kjer se nahaja srednja šola respondentov (n = 37)

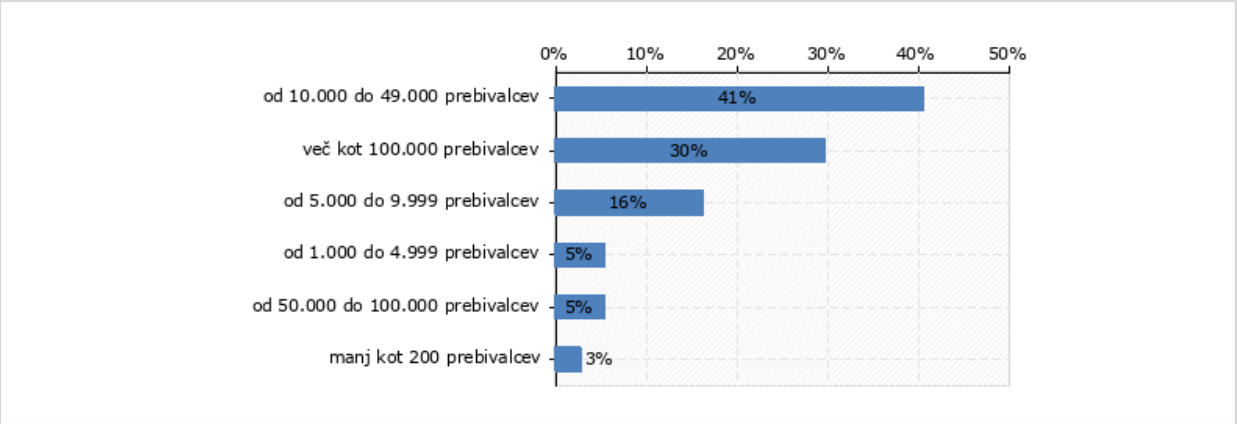

Največ sodelujočih je zaposlenih na osnovnih šolah, v katere je vključenih od 251 do 500 učencev (45 % šol), v enakem deležu (23 %) so sodelovali respondenti, katerih šole imajo od 501 do 750 učencev in od 751 do 1000 učencev, najmanj (5 %) pa je bilo respondentov z manjših šol, ki imajo do 250 učencev.

Graf 12: Število učencev na osnovni šoli, na kateri so zaposleni respondenti (n = 75)

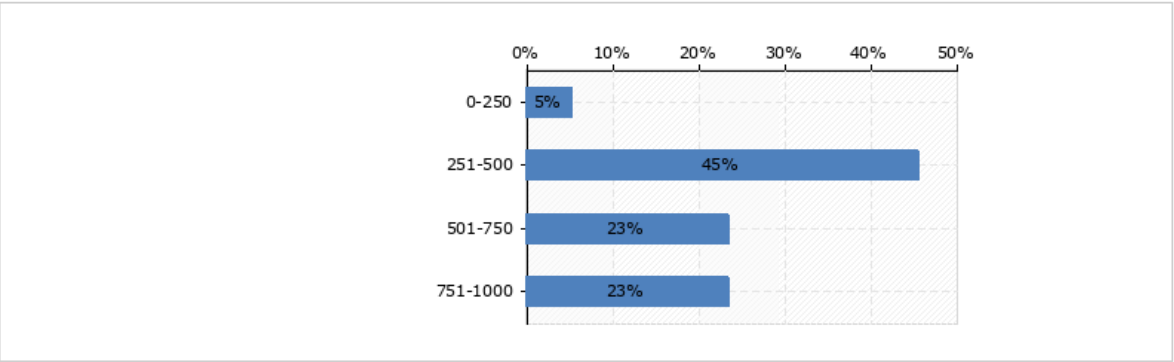

Tudi med srednješolskimi respondenti je največ sodelujočih zaposlenih na šolah, v katere je vključenih od 321 do 620 dijakov, 22 % srednjih šol ima od 621 do 930 dijakov, 16 % do 310 dijakov, v zelo

omejenem številu pa so bile v raziskavo vključene šole, ki imajo od 931 do 1240 oz. več kot 2700 dijakov. Pri slednjem primeru gre najverjetneje za šolski center in ne za posamezno šolo.

Graf 13: Število dijakov na srednji šoli, na kateri so zaposleni respondenti (n = 37)

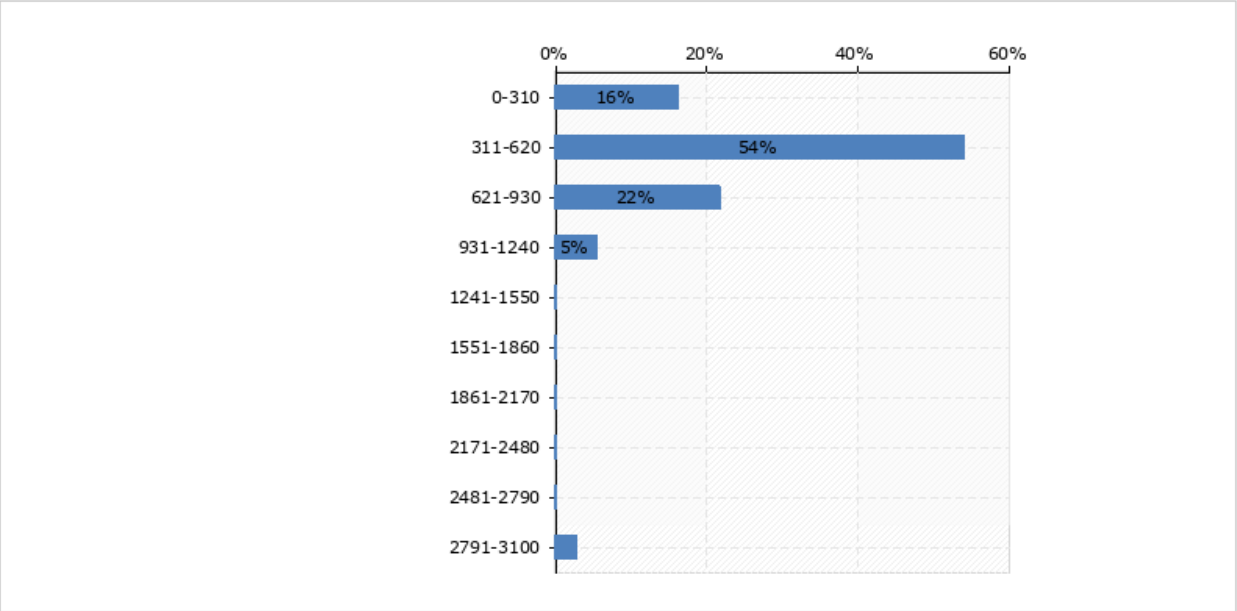

Skoraj tretjina osnovnošolskih respondentov (27 %) dela na šolah, ki so vključene v program SIMS oz. projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja, 73 % respondentov pa je zaposlenih na šolah, ki niso vključene v ta projekt.

Graf 14: Vključenost osnovnih šol v program SIMS, osnovna šola (n = 75)

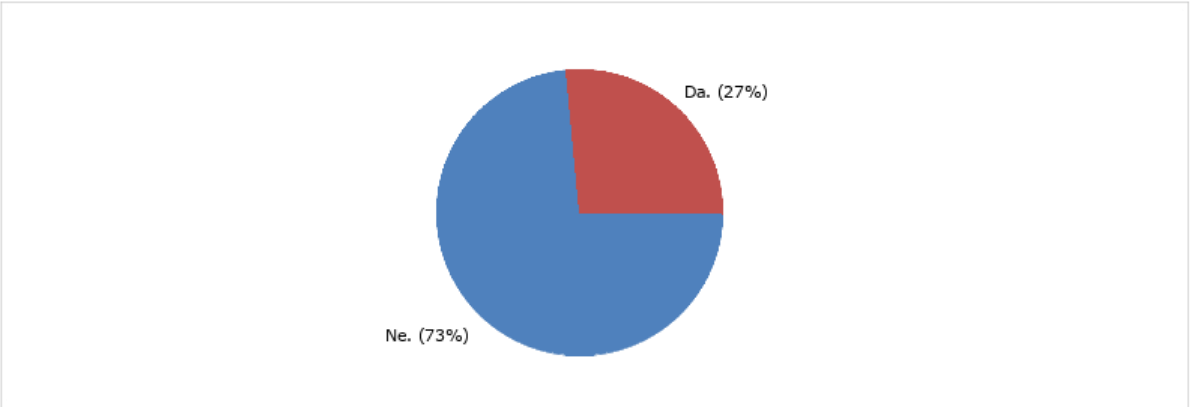

O tem, ali je njihova šola vključena v program SIMS, smo povprašali tudi respondente, zaposlene v srednjih šolah. V program SIMS je v vključenih 31 % oz. 11 srednjih šol, 69 % oz. 25 srednjih šol pa ne[12].

[12] Ker se je skozi anketo število respondentov, ki so odgovarjali na posamezna vprašanja, nekoliko spreminjalo, se pri odgovorih v nadaljevanju nekoliko spreminja tudi razmerje med šolami, ki so vključene oz. niso vključene v SIMS.

Graf 15: Vključenost srednjih šol v program SIMS, srednja šola (n = 36)

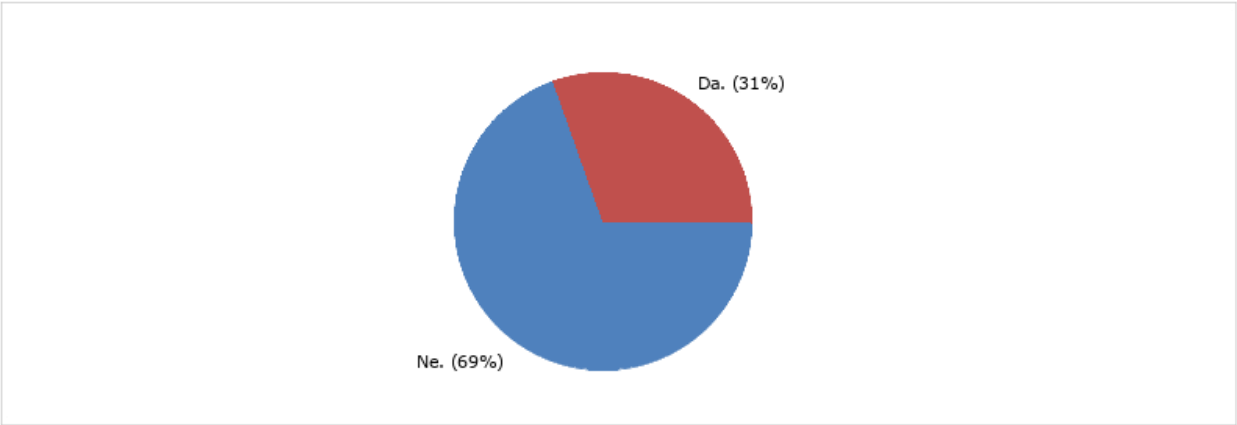

1.1 NA NOVO PRISELJENI UČENCI IN DIJAKI

1.1.1 Dejavnosti, ki jih šole organizirajo za učence in dijake priseljence ob njihovi vključitvi

Šole smo najprej povprašali o dejavnostih, ki jih za učence in dijake priseljence organizirajo ob njihovi vključitvi. Kot so pokazali njihovi odgovori, je največ pozornosti tako v osnovnih kot v srednjih šolah usmerjeno v učenje slovenščine.

Skoraj na vseh v anketo vključenih osnovnih šolah (99 %) poteka za učence priseljence pouk slovenščine, ki ga financira MIZŠ, na šolah, ki so v programu SIMS (25 % šol) pouk slovenščine izvaja tudi multiplikator projekta, nekaj šol (19 %) pa celo organizira dodatni tečaj slovenščine iz lastnih sredstev, in sicer tako šole, ki so vključene v program SIMS, kot tudi šole, ki niso vključene v projekt, v enem primeru pa je dodatni pouk slovenščine organiziran kot interesna dejavnost, ki jo prav tako financira MIZŠ. Dve šoli ponujata učencem priseljencem jezikovno pomoč tudi v jezikovno naravnanih projektih, kot sta Jezikajmo slovensko in Popestrimo šolo. Zelo pogosto (v 72 %) šole informacijo o tečajih slovenščine za odrasle posredujejo staršem, nekoliko manj pozornosti pa je ob vključitvi učencev priseljencev namenjene svetovanju njihovim staršem – to dejavnost med šolami, vključenimi v našo raziskavo, opravlja 53 % šol. Več kot polovica šol organizira medvrstniško pomoč, in sicer tako pomoč slovenskih učencev (69 % šol) kot tudi pomoč učencev priseljencev, ki so govorci istega prvega jezika kot na novo priseljeni otroci (57 % šol). 64 % šol poskrbi za dodatno pomoč pri drugih predmetih, 51 % šol pa učence seznani tudi z oblikami pomoči, ki jih ponujajo mladinski centri ali druge organizacije. Razmeroma majhen delež šol (25 %) učence oz. njihove starše seznani z možnostjo učenja njihovega prvega jezika, 17 % šol pa pri vključevanju na novo priseljenih učencev vključi pomoč odraslih prostovoljcev, ena šola izrecno navaja tudi pomoč preko javnih del.

Graf 16: Dejavnosti, ki jih osnovne šole organizirajo ob vključitvi učencev priseljencev (n = 71)

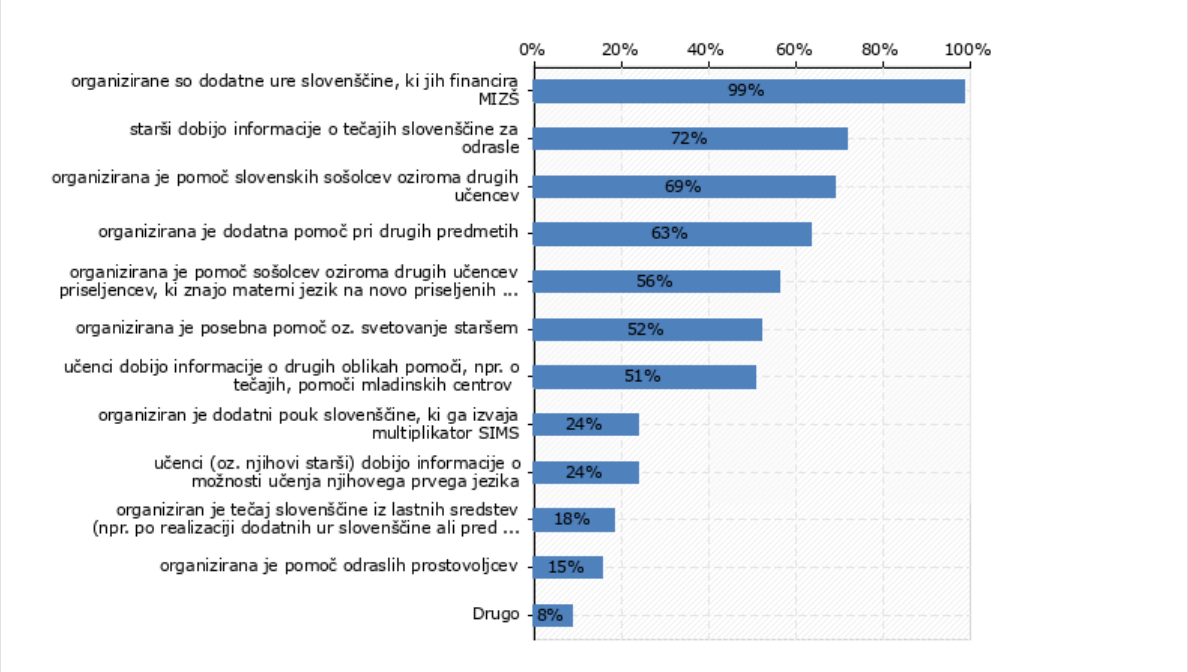

Organizacija dodatne pomoči pri šolskih predmetih

Respondente smo prosili za pojasnilo, kako na šolah poteka dodatna pomoč pri šolskih predmetih. Njihovi odgovori, ki so jih navedli v odprtem vprašanju, kažejo, da je zelo raznovrstna. Največ sodelujočih je zapisalo, da učence priseljence vključijo v dopolnilni pouk ali v individualno in skupinsko pomoč (ISP), pomoč pa poteka tudi v obliki interesnih dejavnosti, v okviru ur, ki jih financira MOL (dva respondenta), ali dodatnih ur, ki jih morajo učitelji opraviti kot doprinos. Nekaj respondentov je navedlo, da pomoč učencem priseljencem nudi oseba, ki je na šoli zaposlena preko javnih del, v njihovih odgovorih pa je bila izpostavljena tudi pomoč drugih učencev oz. tutorjev.

- *Pomoč učitelja, po potrebi glede na znanje učenca.*
- *Učence vključimo k uram dopolnilnega pouka pri posameznih predmetih, če je potrebno občasno tudi še dodatne ure učiteljev, kjer je pomoč potrebna.*
- *Učenci imajo pomoč: v okviru dopolnilnega pouka, v okviru ur za tujce (MIZŠ), v okviru individualne in skupinske učne pomoči, v okviru interesne dejavnosti, v okviru ur mol, v okviru LDN-ja (ure, ki jih morajo učitelji opraviti v enem letu).*
- *V okviru svetovalne službe se dogovorimo, da je eden izmed svetovalnih delavcev posebej pozoren na učenca priseljenca (oz. si razdelimo skrb, če je učencev več) ... glede na potrebe organiziramo pomoč med sošolci učenca, učitelji na dopolnilnem pouku, svetovalni delavec na individualnih urah.*
- *Pomoč poteka v ali izven razreda. Učitelj in izvajalec ISP ter učitelj, ki poučuje tujce slovenščino, se dogovorijo, na kakšen način bo izvajalec ISP učencu pomagal. Prav tako izvajalec ISP pomaga učencem pripraviti predstavitev svojega jezika, svoje kulture za sošolce.*
- *Pomoč delavcev javnih del, medvrstniška pomoč, tutorstvo.*
- *Učna pomoč poteka individualno, saj gre za starostno različne učence, ki posledično obiskujejo različne razrede. Ure iz MIZŠ so namenjene usvajanju slovenskega jezika, poleg tega pa 2–3 ure na teden (zlasti za učence 3. triade) izvajajo učitelji kot ure za doprinos. pri teh urah pa se izvaja pomoč še pri ostalih učnih predmetih, kjer učenci potrebujejo pomoč. Seveda pa so ti učenci deležni tudi znotraj pouka individualizacije in diferenciacije, v smislu, da se jim pouk prilagaja, da se jih nudijo različne oblike dela, metode poučevanja – veliko več slikovnega gradiva povsod, kjer je mogoče.*
- *Zaposleno imamo delavko preko javnih del, ki učencem tujcem pomaga pri učenju slovenskega jezika in pomaga tudi pri drugih predmetih po pouku.*
- *Učitelji posameznih predmetov nudijo individualno učno pomoč pri razlagi snovi, utrjevanju, pripravi na ocenjevanje – posamezni učitelji in razredniki nudijo dodatne informacije in pomoč učencem in staršem v zvezi z učnim delom, nalogami, možnostih iskanja informacij na spletu, pošiljajo gradiva preko spleta.*
- *Vsak učitelj na svojem strokovnem področju izvede nekaj ur za posameznike glede na potrebe oz. snov.*
- *V obliki dopolnilnega pouka ali s pomočjo učiteljev, ki izvajajo individualno ali skupinsko pomoč.*
- *Nekaj jih organiziramo z medvrstniško pomočjo. Z učenci priseljenci dela več različnih učiteljev. Z učenci priseljenci dela oseba, ki je na šoli zaposlena preko javnih del.*

- *Učenci so vključeni v dopolnilni pouk in ISP.*
- *Predmetni učitelj SI v okviru SU ali dopolnilnega pouka ali v okviru ur DSP. Vzame si čas za učenca. Z njim pregleda zvezek, skuša strniti učno snov, pripravi gradivo za ponavljanje, učenje učne snovi. Nekateri vzpostavijo medvrstniško učno pomoč. Učenci prostovoljci s strani učitelja dobijo konkretna navodila za delo s priseljenci, kaj naj se z njimi učijo, ponavljajo. V dogovoru s predmetnim učiteljem učencu pomaga tudi oseba, zaposlena preko javnih del.*
- *Preko javnih del – imamo 2 učitelja, ki delata s tujci.*
- *Učitelj pomaga učencu po pouku, več se mu posveti v času pouka (ga opazuje in ga sproti usmerja in mu daje dodatna navodila). Učenci prostovoljci izvajajo učno pomoč pri posameznih predmetih, na pomoč priskočijo tudi učenci, ki so že več let na šoli in znajo jezik novega učenca in mu pomagajo.*
- *V obliki individualnega dopolnilnega pouka in posvetovanj pred, po pouku, med odmori.*
- *Individualno med ali po pouku. Določeni učitelj prevzame učenca, ga spremlja, se dogovarja z učitelji, mu pomaga pripraviti plan pridobivanja ocen ...*
- *Poteka v individualni obliki z učitelji.*
- *Poleg ur DSP za tujce so učenci po potrebi vključeni v učno pomoč, ki jo izvajajo javni delavci in/ali multiplikator v okviru programa popestrimo šolo.*
- *V obliki individualnega dela učitelja z učencem (kot dopolnilni pouk).*
- *Učenca se vključi v dopolnilni pouk, učitelj mu razlaga pred/po pouku, pomoč javne delavke, pomoč svetovalne delavke.*
- *Individualizirana navodila, pomoč sošolcev.*
- *Če in ko učitelj zazna, da bi učencu lahko dodatno pomagal, se z njim pogovori in poiščeta skupen možen termin. Pomoč učinkuje, če je otrok motiviran. Največkrat učitelji čakajo otroke, njih pa ni, ker so pozabili. Motivirani učenci so ponavadi tisti, ki imajo motivirane starše. Ponavadi učitelji predmetne stopnje pomagajo pri terminologiji, ki je učencem tujcem tuja. Hkrati je to dodatna ura jezika in ura dopolnilnega pouka. K sreči imamo največ priseljencev iz Bosne. Mi jih razumemo in znamo še vedno njihov jezik. Če je učenec bister, se v nekaj mesecih izgubi med vrstniki in lepo dela. Če pa ni, vidimo, da ni jezik ovira ampak učenčeve sposobnosti.*
- *Učenci imajo pomoč: v okviru dopolnilnega pouka, v okviru ur za tujce (MIZŠ), v okviru individualne in skupinske učne pomoči, v okviru ur iz MOL, v okviru ILDN-ja (to so ure, ki jih morajo učitelji opraviti v tekočem šolskem letu), v okviru interesne dejavnosti Učimo se slovensko.*
- *Učiteljici, ki pomoč izvajata (ena na predmetni, druga na razredni stopnji) sta med svojimi prostimi urami 3 x na teden izvajali ure z učenci. Naredili sta si skupinici učencev na predmetni in razredni stopnji posebej. Na začetku šolskega leta smo vse otroke dali v eno skupino in obe sta izvajali pouk slovenščine, vendar se je kmalu pokazalo, da je smiselno oblikovati 2 skupini in kljub manjšemu številu ur na skupino, so hitreje napredovali. Pri šolskih predmetih učitelji naredijo dodatna oziroma posebna gradiva za te učence, da utrdijo predvsem osnovne pojme, pomembne pri neki snovi. Učencem je bila nudena tudi individualna pomoč med poukom, na urah dopolnilnega pouka, pred ali po pouku – po dogovoru z učitelji.*
- *Učenci so vključeni v dopolnilni pouk, ISP, posamezni učitelji jim na pogovornih urah dodatno razložijo snov, če to potrebujejo.*

- *Učenec se vključi v ISP.*
- *V okviru projekta popestrimo šolo izvaja multiplikatorka individualno pomoč pri šolskih predmetih v dogovoru s posameznimi učitelji glede na potrebe otrok. V začetku ali med šolskim letom (glede na dinamiko vpisov), organiziramo uvajalnico za te učence.*
- *V prvem mesecu pouka učencu pripravimo individualiziran program. Učenci priseljenci imajo tako pri pouku prilagoditve, ki jih učitelji upoštevajo. Med poukom nudimo učencem tudi dodatno strokovno pomoč – učenje slovenščine. Prvo leto jim nudimo več ur v obliki intenzivnega tečaja, drugo leto pa manj. Ure izvajajo naši učitelji izven svojega obsega sistemiziranih ur in 2 uri tedensko še zunanji sodelavec – multiplikator programa SIMS.*

Dodatni pouk slovenščine, ki ga izvaja multiplikator oz. multiplikatorka SIMS

Pri naslednjem odprtem vprašanju so respondenti s šol, ki so vključene v projekt Izzivi medkulturnega sobivanja, opisali tudi potek dodatnega pouka slovenščine, ki ga izvaja t. i. multiplikator oz. multiplikatorka programa SIMS. Iz odgovorov sodelujočih je razvidno, da je njihova vloga na šolah lahko zelo različna – od neopaznega sodelavca do ključne osebe, ki na šoli pomaga koordinirati proces jezikovnega vključevanja učencev priseljencev. Iz navedenih odgovorov pa je razvidno tudi zelo različno število ur slovenščine, ki jih multiplikator izvede na posameznih šolah. Na nekaterih šolah ure slovenščine izvajajo enkrat tedensko, na drugih pa tudi vsak dan[13].

- *Izvajalka SIMS prihaja na šolo 1 x tedensko in izvaja učne ure slovenščine. Ure so izvajane individualno ali v manjših skupinah. Izvajalka sodeluje z učitelji, se z njimi posvetuje in spremlja napredek učenca.*
- *Gospa pride na šolo in enkrat tedensko učence uvaja v novo okolje. Na šoli ima neopazno vlogo – dela z učenci tujci. Načeloma se njeno delo ne spreminja.*
- *Multiplikatorka se z nami vsako leto dogovori o načinu in obsegu sodelovanja. Vsako leto prihaja enkrat tedensko in izvaja ure z učenci, za katere se skupaj dogovorimo. Vsako leto izpelje tudi dve izobraževanji za kolektiv. Sodelovanje vsako leto poteka na enak način.*
- *Multiplikatorka SIMS ima pomembno vlogo pri izvajanju DSP iz slj. V dogovoru z učitelji izvaja pomoč v dopoldanskem času med poukom, po dogovorjenem urniku, individualno, v dvojicah, ali manjših skupinah. Z učiteljico, ki ima sistemizirane ure DSP za priseljence, koordinirata tudi nudenje učne pomoči pri posameznih predmetih, predvsem na predmetni stopnji.*
- *Multiplikatorka SIMS izvaja v obsegu 180 ur intenzivni tečaj slovenščine, in sicer vsaki dan prvi dve šolski uri, to velja za SUP1, ko se zaključi ta intenzivni tečaj, se tečaj izvaja v manj intenzivni obliki, takrat se ponudi tudi učencem SUP2 in istočasno je organiziran tečaj slovenščine za starše. Multiplikatorka je ves čas v veliko strokovno pomoč tudi vsem učiteljem, večkrat nam pripravi aktualne prispevke na pedagoških konferencah, smo zelo zadovoljni z njenimi aktivnostmi. Glede na veliko število učencev priseljencev, si sploh ne znamo predstavljati, kako bi potekalo delo z učenci, če ne bi bili vključeni v projekt SIMS.*

[13] Poročila o delu multiplikatorjev v okviru programa SIMS so MIZŠ dostopna v dokumentaciji projekta Izzivi medkulturnega sobivanja.

- *Multiplikatorka tesno sodeluje s ŠSS, učitelji in ravnateljem. Pri tem tudi svetuje in predlaga izboljšave.*
- *Dodatni pouk slovenščine s strani poteka individualno ali v manjši skupini, praviloma v času pouka, izven oddelka. V popoldanskem času pomoč nudijo prostovoljci.*
- *Po urniku, ki ga uskladimo. Poteka med poukom.*
- *Vloga multiplikatorja je pomembna, saj se intenzivno ukvarja z učenci priseljenci pri učenju slovenskega jezika in predstavlja za učence oporo v socialnih stikih s sošolci in z učitelji. Vloga njegovega dela se z leti krepi in postaja vse bolj potrebna.*

Pomoč sošolcev oziroma drugih učencev

Pomoč slovenskih vrstnikov so respondenti osvetlili z naslednjimi obrazložitvami:

- *Učenci jim po potrebi pomagajo med poukom, jih usmerjajo, po pouku, v okviru podaljšanega bivanja.*
- *Učencem priseljencem pomagajo sošolci, ki so pripravljeni pomagati.*
- *Pred, med in po pouku v sodelovanju z učiteljem koordinatorjem.*
- *V kolikor je na šoli že učenec, ki je potomec druge generacije priseljencev, pa pozna jezik priseljenega učenca, navežemo stike, vključimo učenca v pomoč, prevajanje, navajanje na šolski sistem.*
- *Sošolce učenca priseljenca prosimo za pomoč pri prilagajanju na šolo, pri zapiskih, pri učenju in pri vključevanju v prostočasne dejavnosti. Prav tako so v pomoč pri nalogah v skupinah ali pri projektnih nalogah.*
- *Poteka protokol sprejema in določi se učenca, pri katerem bo nov učenec sedel ter mu pomagal.*
- *V veliko pomoč so nam učenci, ki govorijo neslovanske jezike (npr. albanski jezik). Npr. albansko govoreči starši in novo všolani učenci ne razumejo drugih tujih jezikov, zato nam albansko govoreči učenci prevajajo in pomagajo pri komunikaciji učitelji – starši – učenci. Primer dobre prakse imamo tudi v primerih, ko nam učenci iz Rusije, Ukrajine ... pomagajo pri novo všolanih sošolcih, ki še ne razumejo slovenskega jezika ali ne obvladajo katerega od evropskih jezikov. Učenci svojim novim sošolcem pomagajo tudi pri ostalih funkcioniranjih v šolski in razredni klimi.*
- *Za učenca priseljenca je določen prijatelj, ki mu pomaga pri šolskem delu.*
- *Na šoli smo predlani uvedli sistem tutorjev. Gre za devetošolce, ki v sklopu ur prostovoljstva pomagajo učencem (načeloma mlajšim učencem vključenim v OPB). Pomoč izvajajo večji del leta, vodi jih mentor, ki usklajuje njihovo delo.*
- *V obliki medvrstniške pomoči pri samem pouku kakor tudi čisto vsakdanjih stvareh.*
- *Medvrstniška učna pomoč.*
- *V oddelku se dogovorijo, kje in kdaj se bo pomoč izvajala. Učenci se dobijo in si pomagajo pri DN, učenju, dodatni razlagi snovi.*
- *Učenci pomagajo učencem.*
- *Učenci se pred poukom srečujejo v šoli in si pomagajo. Pare določijo skupaj učitelji z učenci.*

- *Učenec prostovoljec in učenec priseljenec se najprej srečata v prisotnosti svetovalnega delavca. Na srečanju smo se dogovorili za kraj, čas, pogostost srečevanja, za oblike pomoči in podobno. V nadaljevanju poteka spremljava pomoči (analiza, usmeritve, podpora, razbremenitev …).*
- *Pomoč nudijo sošolci, učenci prostovoljci in učenci tujci, ki so na šoli že več let in znajo oba jezika (slov. in alb.). Uskladijo se z urniki in se dobivajo na šoli, v učilnici ali v knjižnici in delajo. učenec, ki nudi pomoč, ves čas sodeluje z učiteljem določenega predmeta. Ta mu daje navodila, kaj naj delata in kje so težave. To delo usmerjam in nadzorujem tudi jaz, ki sprejemam učene tujce ob vpisu na našo šolo.*
- *Učenci nudijo pomoč z razlago navodil za delo pri pouku, s pomočjo pri reševanju individualnih nalog, s preverjanem razumevanja razlage in spodbujanja učencev, da prosijo za dodatna pojasnila, razlago, učenci pomagajo priseljencem pri opravljanju domačih nalog, učenci pomagajo priseljencem s skupnim učenjem pred ocenjevanjem znanja, učenci posredujejo zapiske za prepis snovi, učenci pomagajo pri vključevanju v družbo, pri vzpostavljanju socialne mreže, pomagajo prevajati.*
- *Pred vpisom učenca priseljenca seznanimo sošolce, celoten razred. Izberemo tudi učence prostovoljce, ki bi dotičnemu učencu zaradi tujega jezika lažje pomagal pri vključevanju v novo sredino.*
- *Pomoč pri nalogah po pouku.*
- *Učenca povežemo z učencem (tutorjem), ki pozna jezik priseljenca in ga prosimo, da mu pomaga pri vključitvi v oddelek oziroma v šolsko skupnost.*
- *Kadar je to potrebno in možno, organiziramo pomoč sošolcev pri učenju, domačih nalogah in podobnem.*
- *Ko učenec pride v razred mu določimo na prostovoljni bazi učenca, ki bo njegov tutor. Pomaga mu pri vključevanju v okolje kot tudi pri učenju. Vključujejo se tudi drugi učenci za posamezne predmete.*
- *Učna pomoč vrstnikov poteka znotraj pouka ali pa pred in po pouku.*
- *Učenci priseljenci dobijo svojega skrbnika.*
- *Učitelj/razrednik povabi učence, ki želijo, in ki jim je slovenščina materni jezik, da pomaga učencu tujcu pri učni snovi oz. se z njim druži v popoldanskem času, med odmori ...*
- *Prostovoljci po pouku v knjižnici ali pred poukom pomagajo učencem.*
- *Sošolci poskrbijo, da se novi učenci bolje znajdejo, jim pomagajo pri organizaciji, včasih tudi pri učenju.*
- *Razredniki organizirajo medsebojno pomoč. Včasih se učenci dogovorijo tudi sami. Največkrat pridejo v šolo zjutraj – pred poukom, kjer jim slovensko govoreči otroci pomagajo. Pri tem je potrebno stalno spremljanje in spodbuda s strani učiteljev. Pomoč sošolcev pride v poštev šele, ko učenci tujci vsaj malo razumejo slovensko. Drugače je v višjih razredih, saj običajno vsi učenci govorijo angleško in je angleščina premostitveni jezik.*
- *V obliki dejavnosti tutorstvo. Pri tem starejši učenci ali pa vrstniki, ki imajo več znanja, pomagajo slabšim učencem in tudi učencem tujcem pri premagovanju problemov, ki jih imajo s posameznimi predmeti ter pri premagovanju jezikovnih barier. Pri tem so vključeni tudi tujejezični učenci, ki so že dlje časa v Sloveniji in so že osvojili slovenski jezik do take mere, da lahko govorijo tekoče in razumejo, kaj želijo povedati.*

- *Pomoč je na prostovoljni osnovi, glede na seznam prostovoljcev, določimo, kdo bo komu pomagal, sami se dogovorijo, kdaj.*

Pomoč sošolcev oziroma drugih učencev priseljencev, ki znajo materni jezik na novo priseljenih učencev

- *Ta praksa se zelo dobro obnese. Učenci iz tujejezičnih okolij se preko učenja slovenščine spoznajo in povežejo ter spletejo reden stik v šolskem in domačem okolju. Sodelovanje močno motivacijsko vpliva na opravljanje šolskih obveznosti, vključevanju v šolski prostor in vzpostavljanju socialnih stikov. Običajno pa že ob prihodu novega učenca iz drugega jezikovnega okolja povežemo z učencem (tutorjem), ki je bil pred njim že vključen v našo šolo. Čedalje pogosteje se zgodi, da smo z njihove strani že pred vzpostavitvijo kontakta s šolo obveščeni, da k nam prihaja novi učenec, ker ga spoznajo v lokalnem okolju in z njimi navežejo stik. Včasih jih ob prvem vstopu v šolo pričakajo in jih spremljajo v pisarno svetovalne delavke, da izvedejo vpis v šolo.*
- *Ti učenci so pa novim učencem s statusom SUP1 v začetku največja pomoč. Vpeljujejo jih v šolski prostor, so jim pravi vodiči med poukom na začetku, zelo prijetno jih je opazovati, saj je zadovoljstvo obojestransko. Pogosto se dobivajo tudi izven šole, prav tako se hitro povežejo tudi starši.*
- *Učenko iz Kosova, ki je govorila le albansko smo povezali z učenko 2. razreda. Družili sta se med daljšim odmorom ali pred poukom, da ji je olajšala prihod v šolo in komunikacijo s sošolci. Sicer v razredu poiščemo učence, ki so imeli podobno izkušnjo, da so se priselili k nam in jim tako lajšajo prehod, prav tako pa tudi pomoč drugih sošolcev, da pomagajo pri delu v dvojicah ali skupinskem delu – pojasnijo besede, navodila, poskrbijo za vključevanje v igro med odmori, pomagajo pri delu nalog v podaljšanem bivanju.*
- *Novim učencem predstavimo enako govoreče učence predvsem iste generacije. V praksi je, da medsebojne stike navezujejo sami. Tem stikom sledi svetovalna svetovalna služba in vodstvo. Tudi razredniki so na to vrsto komunikacij pozorni.*
- *Učitelj/razrednik povabi učence, ki želijo in so iz iste govorne skupine kot učenec tujec in jim slovenščina ni več tuja, da pomaga učencu tujcu pri učni snovi oz. se z njim druži v poldanskem času, med odmori ...*
- *Novega učenca/tujca vključimo v razred, kjer je že kdo iz tistega govornega področja in ki pomaga novemu članu šole v začetku, da se znajde.*
- *Če je možno, novega učenca vključimo v oddelek, kjer je učenec, ki govori isti jezik, da mu pomaga med poukom. Po pouku po potrebi učenci prostovoljci (iz višjih razredov) nudijo učno pomoč pri posameznih predmetih.*
- *Povežemo enako govoreče in si pomagajo pri prvih korakih v novem okolju. Delijo si izkušnje, pomagajo pri jezikovnih zagatah.*
- *Drugi učenci priseljenci pomagajo pri prevajanju, socializaciji učenca, vključevanju v šolsko skupnost ter pri razumevanju navodil in napotkov.*
- *Taka pomoč poteka pri učencih, katerih materni jezik je albanski in ne znajo drugih jezikov, da bi se lahko z njimi sporazumeli. Večinoma nimamo na voljo prevajalcev, zato si pomagamo z učenci, ki slovensko razumejo in lahko prevajajo.*

- *Sedijo z njimi v klopi in jih uvajajo v delo. Pomagajo jim pri navajanju na red dela na šoli.*
- *Novemu učencu je določen tutor učenec, ki mu pomaga pri prvih stikih s sošolci in z učitelji.*
- *Novoprispele učence tujce, če je mogoče, vključimo v razred, kjer imamo že kakšnega drugega učenca, ki prihaja iz govornega področja novoprišleka. Na ta način v začetni fazi omogočamo, da učenci priseljenci dobijo vsaj del informacij, ki se drugače porazgubijo pri delu v razredu.*
- *Pomoč enako govorečih učencev kot učencev priseljencev pride v poštev predvsem na začetku, ko novi učenec pride v šolo in ne zna nobenega drugega jezika kot svojega in je sporazumevanje z njim zelo težko. Prav tako nudi učencu z občasno prisotnostjo ali druženjem predvsem v OPB-ju veliko oporo v času socializacije. Kasneje se to pomoč opusti, razen na področju socializacije, saj sicer novi učenec zelo počasi osvaja nov jezik oziroma se sploh ne potrudi, da bi ga sprejel.*
- *Sošolci pomagajo najprej povsem spontano, potem pa razredniki usmerijo in načrtno vodijo pomoč znotraj svojega oddelka. Gre za pomoč pri vključevanju v oddelčno skupnost, za pomoč pri osnovni orientaciji in organizacije šolskega življenja. Ta pomoč je ključna za učenje in vključevanje na povsem osnovni življenjsko vrstniški ravni.*
- *Ko skušamo učencem, ki še ne razumejo našega jezika, kaj razložiti (dnevi dejavnosti, sistematski pregledi, kosilo, ... in ostale pomembne informacije), nam pri prevajanju pomagajo učenci, ki govorijo enak jezik.*
- *Novim učencem predstavimo enako govoreče učence, predvsem iste generacije, stike potem navezujejo sami. Tem stikom sledi svetovalna služba in vodstvo. Tudi razredniki spremljajo te komunikacije.*
- *Gre predvsem za sprotno prevajanje.*
- *Sošolci, ki poznajo jezik priseljenca (ponavadi so to učenci, ki so prav tako prišli k nam iz drugega kulturnega okolja), pomagajo temu pri prvem stiku z našim jezikom (v začetku mu prevajajo), pri pouku in domačih nalogah ...*
- *Učenci se dobijo pred in po pouku in skupaj delajo domačo nalogo, se učijo.*
- *Novemu učencu omogočimo, da se spozna z učencem priseljencem z enakim materinim jezikom, da mu po možnosti olajša prehod v novo sredino. On je lahko tudi naš prevajalec med učencem in nami.*
- *Potek sem že opisala pri prejšnjem vprašanju. Poteka za vse enako.*
- *Delo v parih, popoldanska pomoč in druženje.*
- *Že pred prihodom oz. ob začetku šolanja preverimo, če so v šoli učenci priseljenci dlje časa in zmorejo pomagati. z veseljem pomagajo pri osnovni komunikaciji. Težje pa je od njih pričakovati učno pomoč, še posebno na predmetni stopnji.*
- *Učenci priseljenci, si pomagajo med seboj in kot že rečeno z učenci prijatelji.*
- *Pomoč poteka spontano. Učenec ve na koga se obrne, če česa ne razume. običajno je to učenec v oddelku, apeliramo pa, da se v glavnem pogovarjajo slovensko. Pri nas imamo največ učence iz nekdanjih republik, tako da večjih težav ni.*
- *Drug učenec priseljenec je vključen pri delu z novim priseljencem, kjer je le mogoče. na začetku prevaja pri pogovoru (med odmori), pomaga učitelju in novemu priseljencu pri komunikaciji, po možnosti mu pomaga pri samostojnem delu doma in pri vključevanju v socialno okolje.*
- *Učenci, ki poznajo in znajo jezik priseljenca in sami nimajo večjih težav, saj so se že dobro vključili*

vključimo v program tutorstva. Učenci pomagajo učencem tujcem pri pouku tako, da jim razložijo kakšno besedo. so neke vrste njihovi prevajalci.

- *Zlasti ob vključitvi učencem določimo pomoč tutorja, ki novega sošolca usmerja po šoli, sedi z njim, mu prevaja. Medvrstniška pomoč pa je organizirana pred poukom, v katero se učenci vključujejo prostovoljno, namenjena je vsem, ne le priseljenim učencem.*
- *Predvsem je to v primerih, ko na šoli nimamo kadra, ki razume jezik priseljenca (Albanci), in niti starši ne govorijo angleško ali nemško.*

Pomoč oz. svetovanje staršem

- *Starše pokličemo po telefonu in jim damo navodila, če opazimo, da nekaj ne poteka po dogovoru. največkrat jih redno na dva meseca povabimo v šolo na razgovor k svetovalni delavki. Vpraša jih kako se počutijo pri nas, kako so zadovoljni s sodelovanjem s šolo, kaj potrebujejo, želijo kaj vprašati, ali so se matere vključile v tečaj slovenščine.*
- *Starše se povabi še na kakšne dodatne pogovorne ure oz. govorilne ure, kjer se jim podajo čisto konkretne informacije in obenem predstavijo tudi možne oblike pomoči njihovemu otroku v šoli.*
- *Staršem v svetovalni službi pomagamo pri vključevanju v šolo, pri zagotavljanju šolskih potrebščin in učbenikov, pri izpolnjevanju obrazcev, razložimo jim, kako poteka šolanje, druge dejavnosti. pridobijo lahko tudi vse druge informacije, npr. o učenju slovenščine.*
- *Multiplikatorka skupaj s svetovalno delavko organizira sestanek ob začetku šolskega leta. Na sestanek povabimo tudi zunanje lokalne organizacije, ki staršem predstavijo vse njihove aktivnosti v katere se lahko starši vključijo. Prav tako multiplikatorka staršem nudi učenje slovenskega jezika.*
- *Staršem razredniki in svetovalna delavka svetujejo, kako se vključiti v družbo. Pomagajo jim z zgibankami in usmerjajo na tečaje slovenščine za tujce.*
- *S starši delo poteka bolj intenzivno ob vstopu njihovih otrok v šolo, potem po potrebi. podamo jim informacije o možnostih vključevanja tudi v druge oblike pomoči. Svetovalni delavec pripravi tudi tabelo aktivnosti in jo posreduje v vednost učenčevim staršem in se z njimi pogovori o možnostih vključevanja otroka.*
- *Staršem svetujemo glede domačega dela z učencem in glede učenja slovenščine.*
- *V pogovorih s svetovalno službo, razrednikom s svetovanjem, kje lahko poiščejo pomoč, kako bo potekalo delo z njegovim otrokom itd.*
- *V okviru programa SIMS je organiziran intenzivni tečaj slovenščine, prav tako jih usmerimo na zunanje institucije, ki izvajajo tečaje. Med samim potekom tečajev jih tudi spremljamo oz. smo v stiku glede obiska tečajev. Ponudimo jim tudi zloženko z osnovnimi informacijami, ko smo še izvajali sobotne šole, smo jim organizirali delavnico na terenu, da so spoznali mesto z vsemi najpomembnejšimi ustanovami.*
- *Pred sprejemom otroka v šolo dobijo starši potrebne informacije glede poteka pouka in pomoči otroku v šoli ter možnostih zunanje pomoči. Kasneje se s starši večkrat slišimo po telefonu, da spremljamo funkcioniranje otrok v šoli, ter imamo sestanke strokovne skupine, ki spremlja izvajanje IP, ki je pripravljen za otroka.*
- *Starši teh otrok so dobrodošli vsak dan. Pomagamo jim pri urejanju prehrane za otroke in subvencioniranju drugih dejavnosti in tudi pri učenju slovenskega jezika.*
- *Staršem nudimo svetovanje pred vpisom učenca, nudimo pomoč učiteljic, ki določijo, v kateri razrede bi lahko glede na predznanje vključili učenca, nudimo pomoč pri izpolnjevanju*

dokumentacije. Ob vpisu nudimo pomoč staršem, svetovanje, kako poteka samo šolanje, organizacija, tudi med šolanjem jim svetujemo, jih po potrebi kontaktiramo.

- *Svetovanje vsem staršem je v svetovalni službi na voljo vedno ... vrata so odprta, to staršem jasno in večkrat povemo in jih povabimo ... seveda pa so nekateri bolj in nekateri manj odzivni.*
- *Koordinatorka za delo z učenci tujci organizirana roditeljski sestanek, povabi jih na uvajalnico pred začetkom šolskega leta in je v rednem stiku s starši.*
- *Svetovanje nudi svetovalna služba.*
- *ŠSS jim predstavi oblike pomoči za učence in možnosti brezplačnega učenja jezika za družino.*
- *Starše napotimo na tečaje, svetovalna služba jih usmerja glede dokumentov ...*
- *Z njimi delajo razredniki na individualnih povabilih v šolo, svetovanje po telefonu. Največ pa preko srečanj s šolskimi svetovalnimi delavci (psiholog, specialne pedagoginje).*
- *Informiranje, pomoč staršem in učencu pri vključevanju v okolje in vzpostavljanju socialne mreže, pomoč staršem pri spremljanju učnega dela in nudenja pomoči otroku (razredniki, posamezni učitelji, svetovalna služba).*
- *Starše priseljencev povabimo na posebna srečanja, kjer jim predstavimo način dela na šoli, organizacijo, podporne službe. Vedno jim je na voljo svetovalna delavka, s katero razrešujejo težave, ki se pojavijo. Individualno jim svetuje, kje še lahko poiščejo pomoč, kako lahko sami pomagajo otroku ipd.*
- *S starši priseljenci sodeluje svetovalna služba, učitelj dodatnih ur slovenščine, učitelj iz projekta SIMS. Nudimo jim pomoč pri izpolnjevanju raznih obrazcev, nudimo jim informacije o raznih institucijah (CSD; upravna enota, knjižnica, center za mlade …).*
- *Učence tujce sprejme šolski psiholog in jih ves čas spremlja. Je v stalnem kontaktu s starši. Starši pridejo pogosto po nasvet v šolo ali se pogovarjajo preko medijev (elektronska pošta, telefon). Pomagamo jim tudi pri reševanju socialnih težav.*
- *Staršem učencev priseljencev smo tako učitelji kot svetovalna služba ves čas v oporo, saj imajo še posebej učenci, ki prihajajo iz Kitajske, Albanije, Ukrajine, Rusije, Makedonije ... hude težave na področju učenja in socializacije. Tudi starši se ne znajdejo najbolje, zato jim nudimo pomoč tako pri sporazumevanju in pri znajdenju v novem okolju. Napotimo jih tudi na organizacije, ki so v oporo tudi staršem (MISSS, Slovenska filantropija, pomoč študentov sinologije na Filozofski fakulteti...)*
- *Kadarkoli se lahko oglasijo pri svetovalni delavki ali učiteljih. Povezovalna je svetovalna delavka. imamo dobre izkušnje.*
- *Šolska svetovalna služba in razredničarka povabita starše na pogovor (pogosto pridejo v spremstvu oseb, ki jim prevajajo) in staršem predstavijo šolo, delo, možnosti za vključitev otroka v različne dejavnosti v šoli in zunaj nje, odgovarjajo na vprašanja staršev.*
- *Pomoč nudi svetovalni delavec preko pogovorov.*
- *Staršem pripravimo gradiva v njihovem maternem jeziku, zagotavljamo prevajalca, pripravimo roditeljski sestanek v njihovem jeziku (prisoten prevajalec). Za njih organiziramo delavnice, tečaj slovenskega jezika.*
- *Poseben roditeljski sestanek, da jim predstavimo svoje delo.*
- *Učence tujce sprejme šolski psiholog in jih ves čas spremlja, ves čas šolanja. Starši pridejo pogosto po nasvet v šolo ali se pogovarjajo preko medijev (elektronska pošta, telefon). Pomagamo jim tudi pri reševanju socialnih težav.*

- *S starši takoj ob vpisu vzpostavimo stik, si skupaj ogledamo šolo. dobijo zapisane osnovne značilnosti šole. Nekaj osnov dobijo zapisano dvojezično. Jih spodbujamo, dajemo zaupanje, da si upajo vprašati. Jih obveščamo o morebitnih jezikovnih tečajih. Nimamo pa organiziranih krožkov za mame.*

Pomoč prostovoljcev

- *Učence poučuje učiteljica slovenščine, ki je v pokoju.*
- *Imamo tudi zunanje prostovoljce, ki učencem pomagajo pri učenju in pri vključevanju v okolje.*
- *Prostovoljci so učenci ali starši, ki govorijo materin jezik učenca/starša priseljenca (to je omenjeno v prejšnjih odgovorih).*
- *Koordiniramo pomoč zunanjih prostovoljcev, npr. študentov FF, Pef, predstavnikov Slovenske filantropije, zunanjih prostovoljnih društev, ki izvajajo učno pomoč, skrbijo za dvig samopodobe ...*
- *Večinoma se učijo slovenskega jezika, nudijo tudi učno pomoč.*
- *V lanskem šolskem letu so se učenci priseljenci 1x na 14 dni v šoli popoldan družili s prostovoljci dijaki iz srednje vzgojiteljske šole in gimnazije. Med 12 prostovoljci je bilo tudi nekaj dijakov, ki so pred leti sami prišli v Slovenijo kot priseljenci. Dijaki so našim učencem prostovoljcem pomagali pri socializaciji, učenju jezika skozi igro, kateri se je občasno pridružil tudi terapevtski pes s svojo vodnico, ki je bila tudi mentorica dijakov prostovoljcev. Prav tako so starejšim učencem nudili pomoč pri razlagi snovi. Učenci priseljenci so se izredno radi udeleževali teh srečanj. Vsak priseljenec, ki je tekom leta prišel na novo, se jim je pridružil in se preko teh srečanj zelo hitro socializiral. Želimo si, da bi se ta praksa uveljavila, morda preko kakšnih društev, saj sicer zahteva zelo veliko časa in dodatne obremenitve mentorjev, tako izvajalcev kot delavcev na šoli, kjer se to izvaja – vse je bilo na prostovoljni bazi enih in drugih.*
- *Prostovoljci znotraj šole in prostovoljci/študenti.*
- *1. Pomoč upokojene učiteljice pri učenju slovenščine za učenca iz Kosova. 2. Pomoč prostovoljca slovenske filantropije pri učenju slovenščine za dva učenca iz Irana in njihove starše. 3. Pomoč upokojenke, ki se ljubiteljsko uči kitajsko za učence iz Kitajske. 4. Pomoč študentk, ki pri nas študirajo kitajščino. 5. Pomoč črnuškega mladinskega centra Mladi zmaji. 6. Prostovoljna pomoč učiteljev. 7. Pomoč prostovoljcev iraškim otrokom in staršem. 8. Pomoč študentov, ki opravljajo pri nas pedagoško prakso. 9. Pomoč študentov prostovoljcev (študenti socialnega dela).*
- *V našem okolišu imamo organizirano pomoč prostovoljcev, ki po potrebi pomagajo učencem in družinam, kadar je jezikovna ovira tako velika, da ne zmorejo niti osnovnih operacij.*

Tečaj slovenščine iz lastnih sredstev

- *Pred začetkom šolskega leta organiziramo enotedenski tečaj slovenščine, ki poteka 3 ure dnevno. Na tem tečaju učenci spoznajo šolske prostore in učitelje, osnovno besedišče in osnovne fraze, da se lahko prvi šolski dan vsaj približno znajdejo in znajo povedati, če želijo na stranišče, so lačni/žejni, ne razumejo ... Predstavimo jim potrebščine in predmete, obiščemo knjižnico, se sprehodimo v okolici šole ...*

- *V prejšnjih letih, ko je bilo število ur učenja slovenščine namenjeno zgolj minimalno število ur (1–2 uri na teden za vse učence priseljence), smo si pomagali z izvajalci individualne strokovne pomoči, ki so vsaj 1 uro tedensko pomagali učencem priseljencem, ki so imeli hude težave pri usvajanju učne snovi. To še vedno prakticiramo.*
- *Po kadrovskih zmožnostih za učence ponudimo učenje slovenskega jezika v obliki dopolnilnega pouka, ki se izvaja pred ali po pouku.*
- *Med šolskim letom individualni pouk ali pouk v majhnih skupinah.*
- *Učitelji izvajajo dodatne ure, poleg sistematiziranih. Obenem vključimo tudi učence, ki so že drugo leto in od letos nimajo več financirano.*
- *Tu in tam pokličemo kakšno upokojeno učiteljico, ki ji ne plačujemo, ji pa zagotovimo brezplačno kosilo*
- *Ker nam število ur, ki jih prejemamo z MIZŠ, ne zadošča, krijemo dodatne ure iz lastnih sredstev ali jih opravlja učitelj za III. steber.*
- *Učiteljici, ki sta se usposobili za učenje tujcev, organizirata tečaj slovenščine za mame na šoli. Na začetku je udeležba zadovoljiva (pridejo skoraj vse povabljene), kmalu pa se začne številka manjšati, saj se je treba učiti in utrjevati, da se česa naučijo, to pa jim že ni najbolje, kljub temu da je zanje brezplačno.*
- *Zunanji pomagajo učencem.*
- *Na začetku šolskega leta oz. že kak teden prej nekaj učiteljev prevzame učence tujce in z njimi delajo osnove slovenskega jezika v okviru doprinosa oz. tretjega stebra.*
- *Učitelji na razredni in predmetni stopnji izvajajo poleg ur plačanih z ministrstva, še dodatne ure, ki se štejejo v tretji steber (doprinos ur za proste dni).*
- *Preko javnih del imamo zaposleno uslužbenko, ki pomaga učencem priseljencem pri učenju slovenščine ali pa jim pomaga pri šolskem delu, jim pomaga pri navajanju na novo okolje.*

O dejavnostih, ki jih ob vključitvi za dijake priseljence pripravijo šole, smo povprašali tudi respondente iz srednjih šol. Tudi na srednješolski stopnji je najpogostejša dejavnost, ki jo organizirajo ob vključitvi dijakov priseljencev, tečaj slovenščine, ki ga financira MIZŠ. Izvajajo ga na vseh anketiranih srednjih šolah. V večjem deležu (tako je odgovorilo 62 % respondentov) se na šolah organizira dodatna pomoč pri drugih predmetih, pomoč slovenskih sošolcev (62 %) oz. sošolcev, ki znajo materni jezik na novo priseljenih dijakov (49 %), 54 % šol pa dijakom priseljencem posreduje informacije o drugih oblikah pomoči, kot so pomoč v mladinskih centrih, zunanji tečaji slovenščine, z informacijami o tečajih pa seznanijo tudi njihove starše (51 %). Na šolah, vključenih v projekt SIMS, se odvija dodatni pouk slovenščine, ki ga izvaja multiplikator (27 % šol), v precej manjšem deležu kot pri osnovnih šolah pa srednje šole organizirajo svetovanje staršem (to je označilo le 16 % respondentov). Tri šole (oz. 8 % anketiranih šol) organizirajo tečaj slovenščine iz lastnih sredstev, 2 šoli (oz. 5 %) pa organizirata pomoč odraslih prostovoljcev oz. dijake seznanita z možnostmi učenja njihovega prvega jezika. V odgovoru »drugo« je bil naveden dan dobrodošlice v avgustu in tečaj, ki ga organizira multiplikator skozi vse leto.

Graf 17: Dejavnosti, ki jih srednje šole organizirajo ob vključitvi dijakov priseljencev (n = 37)

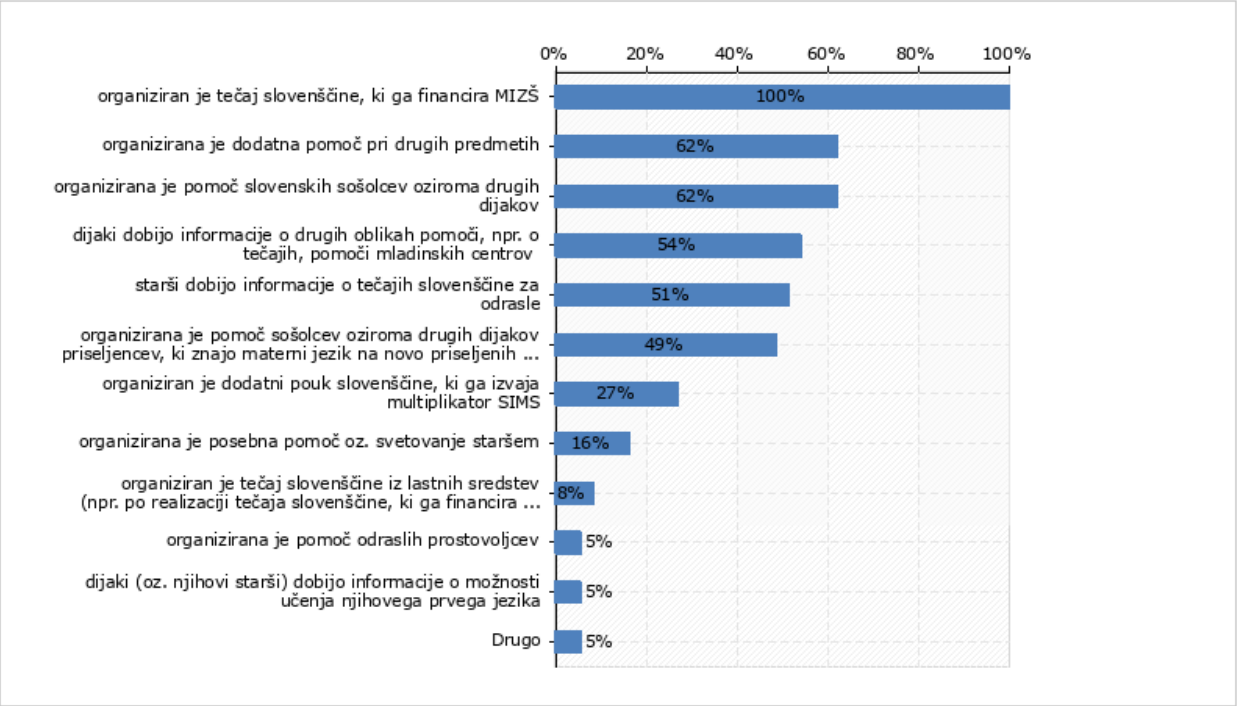

Organizacija dodatne pomoči pri šolskih predmetih

- *Dijaki, ki so zainteresirani in nimajo pomoči drugod, se lahko pod določenimi pogoji pridružijo dodatnim uram strokovne pomoči, ki jo prejemajo dijaki z odločbo.*
- *Učitelji jim dodatno razložijo snov in jim pojasnijo pojme, ki jih ne razumejo. Delo poteka redno in sistematično izven pouka po urniku (dodatna pomoč), ki jo učitelji izvajajo prostovoljno. Učitelji tudi sodelujejo z izvajalko tečaja.*
- *Dodatne ure razlage.*
- *Učitelji dijakom občasno dodatno razložijo snov, ki je ne razumejo, nekateri pregledajo njihove zapiske in jim pomagajo pri dopolnitvi.*
- *Imamo profesorice za učno pomoč, ki pomagajo dijakom.*
- *Dodatna strokovna pomoč je v obliki dela z učitelji DSP, kjer se jim pomaga razumeti snov prek prevajanja in dodatne razlage, imajo tudi psihološko pomoč za težave, ki se jim porajajo.*
- *V obliki individualnih ur pri posameznem predmetu izven pouka.*
- *Individualno, v obliki konzultacij, posamezno pri učitelju.*
- *Vsak učitelj pripravlja v prvih mesecih prilagojene oblike preverjanja znanja, da lahko oceni znanje slovenščine. Dijaku ponujajo individualne ure pomoči pri svojem predmetu.*
- *Glede na to, da imamo izvajalce za DSP za dijake s posebnimi potrebami, ti izvajalci organizirajo in izvajajo tudi učno pomoč in učenje slovenščine za tujce.*
- *Na šoli imamo zaposleno osebo preko javnih del, ki nudi dijakom učno pomoč pri vseh predmetih. Dijakom pri dogovarjanju pomaga razrednik ali svetovalna delavka. Multiplikatorka v projektu SIMS lahko dijakom pomaga tudi pri učenju drugih predmetov, ne samo slovenščine.*
- *Dijaki se lahko po dogovoru udeležijo rednih tedenskih govorilnih ur pri profesorju z možnostjo dodatne razlage učne snovi.*

- *Učitelj nudi dodatno razlago in individualna navodila za delo dijaku znotraj pouka določenega predmeta, v primeru večjih težav pa tudi izven pouka v času konzultacij, ki jih ima posamezen učitelj za dijake.*
- *V obliki individualnih ur.*
- *Učitelj, ki dijaka poučuje, mu nudi pomoč po potrebi pri posameznem predmetu.*
- *Vsak učitelj na šoli ima na urniku svetovalno uro in na to se lahko oglasi tudi dijak priseljenec, da dobi dodatno razlago ali da skupaj delata vaje ...*
- *Dijaki se sami dogovorijo za pomoč s profesorjem, ki poučuje posamezen predmet.*
- *Dopolnilni pouk, sovrstniška pomoč sošolcev.*
- *Pomoč je organizirana na podoben način kot dodatna strokovna pomoč za dijake z odločbo o usmeritvi v program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Dijaki imajo glede na njihove težave individualno pomoč pri predmetih ali pa je ta organizirana v manjših skupinah.*
- *Učno pomoč so izvajali zaposleni preko javnih del. Dijaki lahko obiskujejo konzultacijske ure pri učiteljih.*
- *Dopolnilni pouk, tutorstvo dijakov, konzultacije za dijake.*
- *Multiplikator se dogovori s profesorjem, pri katerem dijaki potrebujejo učno pomoč in potem jo profesor nudi ali individualno ali skupinsko.*
- *Učno pomoč izvaja multiplikatorka, delno učiteljica slovenščine, občasno učitelji predmetov. Izvaja se ob pouku ali med poukom (vzporedno), kadar se oceni, da bo individualno delo učinkovitejše; predvsem za dodatne razlage/jezikovna pojasnila/ponazarjanja, za utrjevanje in preverjanje znanja.*

Dodatni pouk slovenščine, ki ga izvaja multiplikator oz. multiplikatorka SIMS

- *Multiplikator nudi ponovne začetne tečaje, nadaljevalne tečaje in učno podporo, pomoč pri vključevanju dijakov in staršev, iskanju tutorjev, seznanjanjem priseljencev z dogajanjem v lokalnim okolju in organizira tečaje za starše, je učitelj zaupnik za priseljence, posreduje pri reševanju problemov med dijaki priseljenci in profesorji in podobno. Glede na to, da imamo veliko število priseljencev prvo leto (18), bi bilo dobro, da bi multiplikator delal samo na naši šoli, tako pa dela še na petih drugih zavodih in je dela absolutno preveč.*
- *Multiplikator poučuje slovenščino in jih seznanja z vsakdanjimi zadevami, da jim olajša bivanje in življenje v naši državi.*
- *Multiplikator prihaja na šolo vsak teden, dogovori se z dijaki, ki imajo težave pri posameznih predmetih in jim pomaga, med njimi je tudi slovenščina.*
- *Njegova vloga je bila iz leta v leto manjša. Ker smo bili že pred tem projektom vključeni v projekt Izzivi medkulturnega sobivanja, je določilno vlogo imel multiplikator tega projekta, potem njihove pomoči nismo več toliko potrebovali, pa tudi multiplikator je bil toliko zaseden, da je lahko prišel samo kakšno uro na teden. Letos komaj v drugem ocenjevalnem obdobju za dva dijaka.*
- *Multiplikatorka se s pomočjo svetovalne službe dogovarja o prvih stikih z dijaki. Komunikacija poteka tudi z razredniki, seznanjen je tudi ves učiteljski zbor. Multiplikatorka se srečuje z dijaki priseljenci in tudi spremlja njihovo šolsko delo s pomočjo svetovalne delavke. Multiplikatorka informira ves učiteljski zbor – mu tudi svetuje, zbira informacije o priseljencih, da jim lahko čim bolj pomaga.*

- *Dodaten pouk slovenščine praviloma izvaja učiteljica slovenščine (dve uri tedensko na urniku). Multiplikatorka to po dogovoru z učiteljico slovenščine dopolnjuje. Delo multiplikatorke je zelo pomembno in koristno za priseljence in učitelje. Za dijake priseljence: se dogovarja, katero pomoč in podporo potrebujejo, jo izvaja po tedenskem urniku, jih spremlja, koordinira pomoč vrstnikov, sodeluje z njihovimi starši, organizira delavnice (npr. ob evropskem tednu jezikov, ob praznikih, nekaterih šolskih projektih, jih pripravlja za sodelovanje na prireditvah šole občasno ... Za učitelje: usklajuje dodatno delo, svetuje učiteljem o načinih dela, posreduje povratne informacije, prilagaja določena gradiva in naloge ...*
- *Multiplikatorka SIMS je na naši šoli prisotna eno uro na teden. Z dijaki priseljenci je na začetku šolskega leta imela uvodni sestanek, na katerem so določili skupni termin (po navadi je po pouku) in se dogovorili o načinu dela. Največkrat so se učili slovenščino, v lanskem šolskem letu pa so se dogovarjali tudi za snemanje filma. Dijake priseljence je potrebno pogosto spodbujati, da se srečanj udeležijo. V času vključitve v projekt smo na šoli imeli dve multiplikatorki. Obe sta se aktivno vključili in dijake močno spodbujali k obiskovanju srečanj. V lanskem letu je multiplikatorka izvajala tudi delavnice za vse razredne skupnosti, v katerih se šolajo dijaki priseljenci. Delavnice so bile namenjene povezovanju dijakov, sprejemanju drugačnosti in krepitvi socialnih veščin. Delavnice so bile med dijaki dobro sprejete.*
- *Multiplikatorka sodeluje na tečaju, urah slovenščine z ostalimi učiteljicami, ko dijake spozna, vodi tudi sama kakšno uro. Predvsem pa ima individualne ure z dijaki, ki potrebujejo več pomoči.*
- *Multiplikator izvaja 2 ali 4 ure tedensko. Je kot nekakšen dodaten tečaj slovenščine. Prav tako pomaga dijakom, ki so v Sloveniji že 2. ali 3. leto.*

Pomoč sošolcev oziroma drugih dijakov

- *Sošolci dijakom tujcem pomagajo tako, da jim posredujejo zapiske, delovne liste in druga gradiva za čas, ko ne morejo biti pri pouku oz. so na tečaju slovenščine. Sošolci, ki prihajajo iz istega govornega področja, pa so več let v Sloveniji, pomagajo dijakom tujcem s prevajanjem in nudenjem informacij.*
- *V okviru prostovoljstva, ki je na BIC Ljubljana zelo aktivno, izvajamo medgeneracijsko pomoč za dijake tujce.*
- *Dijaki tutorji pomagaj vrstnikom ali mlajšim generacijam.*
- *Pomoč poteka v okviru učne pomoči dijak dijaku in znotraj projekta vsak dijak šteje (tutorstvo).*
- *Poteka tutorstvo.*
- *Skušamo aktivirati sošolce, ki po možnosti poznajo njihov matični jezik, da jim pomagajo, morda tudi sedijo z njimi v isti klopi.*
- *Sošolci neformalno pomagajo dijaku kot tutorji.*
- *Pomoč sošolcev pri in po pouku.*
- *Razredniki, ki imajo v oddelku priseljene dijake z učnimi težavami, se na razrednih urah z dijaki dogovorijo, kdo bi jim lahko pomagal pri učenju in pri katerem konkretnem predmetu (pomoč poteka ali po pouku ali po dogovoru tudi na domu) za priseljene dijake, ki bivajo v dijaškem domu (v sklopu šole) pa se medsebojna učna pomoč izvaja v času rednih učnih ur v domskih skupinah.*
- *V obliki tutorstva.*

- *Na srečo imamo na šoli zelo heterogeno populacijo, kar se tiče maternih jezikov. Veliko dijakov je, ki so že rojeni v Sloveniji pa govorijo albansko, makedonsko, srbsko ali hrvaško. Ti dijaki veliko pomagajo sošolcem.*
- *Po sistemu tutorstva.*
- *Sprotno prevajanje predavanj, razlaga v angleškem jeziku, če ne razumemo maternega jezika (ruski).*
- *Multiplikatorka povabi k sodelovanju nekatere sošolce in prostovoljce (dijake šole) pri dopolnjevanju in urejanju gradiv, pri delavnicah ... (so praviloma vključeni tudi slovensko govoreči dijaki).*
- *Kjer je možno, se razrednik dogovori za učno pomoč sošolcev.*
- *V okviru razredne skupnosti se pod vodstvom razrednika organizira medsebojna pomoč med dijaki. Z uvedbo tutorstva na šoli je organizirana tudi pomoč dijakov iz višjih letnikov.*
- *Pomoč sošolcev v razredu.*
- *Dijaki se vključujejo na tečaj slovenščine kot tutorji, medvrstniška pomoč.*
- *Sošolci v razredu pomagajo sošolcem priseljencem z samimi organizacijskimi smernicami, jim kaj razložijo, pomagajo pri komunikaciji.*
- *Medsebojna pomoč v razredu med poukom in po pouku v šolski knjižnici.*
- *Multiplikator vsakemu novemu dijaku priseljencu dodeli tutorja, ta pa dijaku priseljencu pomaga pri razumevanju šolskih navodil, včasih mu nudi tudi podporo pri učenju ali pri domačih nalogah.*
- *Sošolci so zadolženi za pomoč pri razumevanju navodil, razlage ...*
- *Pomoč znotraj razreda. dovoli se, da dijak Slovenec dodatno kaj razloži sošolcu, ki tega ne razume. v času pouka na daljavo si tudi pomagajo.*

Pomoč sošolcev oziroma drugih dijakov priseljencev, ki znajo materni jezik na novo priseljenih dijakov

- *Sošolci oz. drugi dijaki priseljenci jim pomagajo pri delovanju v šoli: gredo z njimi v knjižnico, v referat za dijake, jim razlagajo pravila, zahteve, običaje na šoli, jim pomagajo pri razlagi snovi, se z njimi pogovarjajo in jih pomagajo pri vključevanju med vrstnike oz. so tudi posredniki v stikih z učitelji.*
- *Učenje (izven pouka) v dvojicah, kjer sta vključena novi dijak in tisti, ki že zna jezik. Učenje organizira razrednik. Ta del pomoči vodijo razredniki.*
- *Dijake, ki znajo jezik na novo priseljenih dijakov, učiteljice povabijo na prve ure tečaja. Pomagajo - prevajajo prve napotke, učiteljicam pomagajo pri pravilni izgovarjavi imen dijakov, predvsem s področja kosova in Albanije. Dijaki na novo priseljenim pomagajo tudi pri urejanju raznih zadev na šoli - potrdila na tajništvu, šolska malica, informacije o npr. športnem dnevu ...*
- *Kot pomoč pri prevajanju, v obliki tutorstva.*
- *Medgeneracijska pomoč dijakom tujcem poteka v okviru prostovoljstva na šoli. En del izvajajo dijaki, ki so bili sami pred leti dijaki, ki so prišli iz tujejezičnega okolja in sedaj dobro govorijo slovensko, ali pa gre za dijake, kjer je v družini govoreči jezik ob slovenščini tudi drugi jezik (hrvaščina, srbščina, makedonščina, albanski jezik …) in tudi te dijaki pomagajo dijakom, ki prihajajo iz tujih držav in katerih materni jezik ni slovenščina.*

- *Poleg prej naštetega vključujemo po potrebi tudi dijake, ki znajo materin jezik za prevajanje ob vpisu in začetku šolanja, v uvajalnem obdobju; kasneje občasno v kakšne delavnice.*
- *Povežemo dijake istih držav ali enakega jezikovnega okolja.*
- *Razredniki se aktivno vključijo pri načrtovanju pomoči dijakom priseljencev. V razredu dijak priseljenec pogosto sedi zraven sošolca, ki mu lahko nudi pomoč. Glede na to, da je na šoli v vsakem razredu nekaj priseljencev (tudi 2. in 3. generacije), si dijaki pogosto poiščejo družbo in se lahko pogovarjajo tudi v maternem jeziku (oziroma si prevajajo v slovenščino in obratno), seveda pa dijake priseljence spodbujamo, da čim prej začnejo govoriti slovensko. Dijaki priseljenci v zadnjih letih najpogosteje prihajajo iz Bosne in Hercegovine (s katerimi se lažje sporazumevamo) in Kosova. Ker je albanski jezik težje razumljiv, prosimo dijake priseljence, ki so že dlje časa na šoli, za prevajanje.*
- *Takoj ko pride nov dijak priseljenec, mu multiplikator poišče dijaka, ki govori jezik dijaka priseljenca in postane njegov prevajalec.*
- *Večkrat pomagamo tudi pri povezavi med samimi dijaki priseljenci, ki si izmenjujejo svoje izkušnje in si pomagajo z nasveti.*
- *Dijak, ki zna jezik priseljencev, je zadolžen za pomoč novemu dijaku pri sporazumevanju in učnih obveznostih.*
- *Preverimo, kdo od sošolcev ali iz paralelke govori njihov materni jezik in povežemo jih pri različnih predmetih, da dijaki lažje razumejo snov.*
- *Dijak priseljenec pri pouku sedi poleg dijaka, ki obvlada njegov materni jezik, mu pomaga tako, da prevaja učiteljevo razlago, dijak priseljenec pa uporablja tudi slovar in prevajalnik.*
- *Medvrstniška pomoč, tutorstvo.*

Posebno pomoč oz. svetovanje staršem dijakov priseljencev

- *Skupni roditeljski sestanki oddelka, skupinska (družabna) srečanja, individualno svetovanje, informiranje (o tečajih slovenščine v okolju, o drugih institucijah, kjer lahko dobijo podporo, urejajo zadeve ...).*
- *Starši so se lahko vključili v tečaj slovenščine, ki smo ga izvajali za druge zunanje uporabnike.*
- *Starši se obračajo na svetovalno delavko in multiplikatorja. Multiplikator pomaga tudi pri komuniciranju z upravno enoto, zavodom za zaposlovanje, delodajalcem. staršem predstavimo dejavnosti, ki potekajo v lokalnem okolju za priseljence, seznanimo jih z kulturnimi društvi, ljudsko univerzo, dobrodelnimi društvi, zdravstvom. te informacije dobijo ob dobrodošlici ali pa individualno, ko potrebujejo pomoč. na razpolago imamo prevajalko, ki je zaposlena na ljudski univerzi*
- *Informacije glede vpisnega postopka, načina šolanja, možnosti pomoči, prevozi, malica, poslovanje uradov ...*
- *Svetovanje je predvsem vezano na otroka. v smislu, kaj lahko pričakujejo, da nimajo nerealnih pričakovanj, kaj vse bo otrok že takoj dosegel.*
- *Svetovanje staršem je v informiranju o oblikah možnih pomoči (mladinski centri, prostovoljne organizacije, zunanja učna pomoč) ter v svetovanju njim samim kot staršem (v vzgojnem pogledu, pri družinskih težavah oz. pri organizacijskih težavah). Ker imam znanje o svetovanju in psihološki pomoči, lahko poleg ocenjenega dela in vedenja v šoli lažje zaznam, kjer so potrebe in sodelujem s*

starši glede reševanja (če starši ne znajo slovensko, niti srbohrvaško, poskušamo najti nekoga v njihovem socialnem okolju, ki se vključi in je medij).

Pomoč odraslih prostovoljcev

- *Z odraslimi prostovoljci (Slovenska filantropija ali RK Slovenije), ki prevzamejo skrb za enega od dijakov, sodelujemo pri tekočih zahtevah, ki jih ima šola glede učnega procesa in potrebnega znanja. Potem smo na vezi, kako gre in kje se tudi šola lahko vključi s svojo učno pomočjo.*
- *V lanskem letu je na tečaju sodeloval albansko govoreči prostovoljec, ki je prav tako veliko pomagal našim učiteljicam, tudi na sestanku s starši dijakov priseljencev.*

Tečaj slovenščine iz lastnih sredstev

- *Izvajalka npr. je doktorica slov. jezika, plačano ima uro toliko, kot sicer ostale ure.*
- *Zadnji teden v avgustu organiziramo pripravljalnico za vse tujce. Poteka 5 dni v tednu, 5 ur dnevno – učenje jezika, kulture, spoznavanje šole, okolja ...*

Druge dejavnosti, ki jih izvajajo na srednjih šolah za dijake priseljence

- *Individualno spremljanje, pogovore, spodbujanje …*
- *Pri posameznih predmetih jim učitelji omogočajo predstavitev svoje države, mesta, šole. Sicer pa jih vključujemo tako kot ostale dijake v interesne dejavnosti po njihovih željah (pevski zbor, npr.).*
- *Našteto pri delu/vlogi multiplikatorke.*
- *V prejšnjih šolskih letih smo poskušali uvesti učitelje mentorje. Za vsakega dijaka tujca je skrbel en učitelj mentor, ki ni bil nujno razrednik. Dijaku je pomagal pri pridobivanju zapiskov, učni pomoči, komuniciranju z ostalimi učitelji. Komuniciral je tudi s starši dijaka. Sistematično tega ne počnemo več zaradi ostalih zadolžitev in obremenjenosti učiteljev.*
- *Sodelovali smo z večgeneracijskim centrom Morje, kamor so še dodatno obiskovali tečaj, tja napotili tudi starše.*
- *Na šoli imamo tudi dijake priseljence, ki so pridobili odločbo o usmeritvi in imajo ure dodatne strokovne pomoči, ki jo na šoli izvajajo zunanji strokovni sodelavci (npr. socialni pedagog).*
- *Prostovoljske medvrstniško druženje, aktivnosti, delavnice na temo medkulturnosti ...*
- *Konec avgusta imamo sprejem za dijake, ki prihajajo iz tujine in se bodo na novo vključili v šolo; dijaki se spoznajo s šolskimi prostori in osebjem, prav tako njihovi starši, ki so povabljen, da se pridružijo predstavitvi. pri predstavitvi pomagajo dijaki priseljenci, ki so že vključeni v šolo. Po predstavitvi na šoli, je za dijake organiziran še ogled mesta Ljubljana. Dijaki dobijo navodila v slovenščini in svojem jeziku (pri tem nam pomagajo dijaki priseljenci, delno se vključujejo tudi društva).*
- *Vključujemo jih v projekte, kjer se imajo možnost dokazati (dvig samopodobe) in dajemo jim možnost prikazati njihovo kulturo in jezik (npr. dan jezikov).*
- *Profesorica, ki izvaja tečaj slovenščine, obvesti starše o možnostih.*
- *Multiplikator ima nabor dejavnosti. Organizira, da na novoletni proslavi, dijaki priseljenci voščijo v svojih jezikih, pelje jih na ogled kraja, pelje jih npr. v knjižnico, mladinski center, ljudsko univerzo,*

	povezuje družine priseljencev med seboj.
-	*Avgusta 2019 smo prvič izvedli dan dobrodošlice, na katerega smo povabili dijake priseljence in starše. Prisotne je najprej pozdravila ravnateljica, nato pa so se spoznali z razredniki. Svetovalna delavka je predstavila pomembne informacije (osebni izobraževalni načrt, tečaj slovenščine, ure z multiplikatorko), v nadaljevanju pa je multiplikatorka z njimi imela nekaj ur slovenskega jezika.*
-	*Pogovorne ure pri učiteljih (po potrebi).*
-	*Organizirali smo prireditev, kjer so nastopali priseljenci. Predstavili so izkušnje, občutke, ob priselitvi v novo okolje.*
-	*Dve oz. tri učiteljice s posameznimi dijaki izvajajo učno pomoč v prostem času.*
-	*Predstavitev matične države, kulture, umetnosti, zgodovine... v sklopu različnih predmetov (slo, zgo, geo, soc, ru ...), vključenost v obeležitev dnevov, kot so dan maternega jezika, svetovni dan jezikov, literarni večeri, izmenjave dijakov – prevajanje, vodenje v maternem jeziku, kulturne prireditve ...*
-	*Za dijake priseljence naše učiteljice organizirajo po končanem intenzivnem in nadaljevalnem tečaju ekskurzijo. Na ekskurzijo se dijaki dobro pripravijo in dobijo tudi delovne liste, ki jih po ekskurziji izpolnijo.*
-	*Pozitivno vključevanje teh dijakov znotraj pouka (pripravijo predstavitev svoje države, značilnih jedi, glasbe ...).*

1.1.2 Organizacija in koordinacija načrtovanja dela z učenci in dijaki priseljenci in njihovega jezikovnega vključevanja

Naslednji sklop vprašanj se je nanašal na organizacijo in koordinacijo načrtovanja jezikovnega vključevanja učencev in dijakov priseljencev. Respondentom smo zastavili vprašanje, kdo na šoli skrbi za organizacijo dela s priseljenci, kdo sodeluje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev oziroma dijakov priseljencev in kdo ga koordinira.

Analiza odgovorov je pokazala, da organizacija dela z učenci priseljenci v večini v raziskavo vključenih osnovnih šol sloni na šolski svetovalni službi. Tako je na naše vprašanje odgovorilo 67 % respondentov, 12 % pa jih je odgovorilo, da za organizacijo dela skrbi ravnatelj. Iz posameznih odgovorov lahko razberemo, da včasih to delo opravljajo tudi razredniki učenca priseljenca, pomočnik ravnatelja, učitelj slovenist ali oseba, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine, na šolah, ki so v programu SIMS, pa tudi multiplikator projekta. Pod postavko »drugo« je bil naveden multiplikator projekta Popestrimo šolo.

Graf 18: Oseba, ki na osnovni šoli skrbi za organizacijo dela z učenci priseljenci (n = 73)

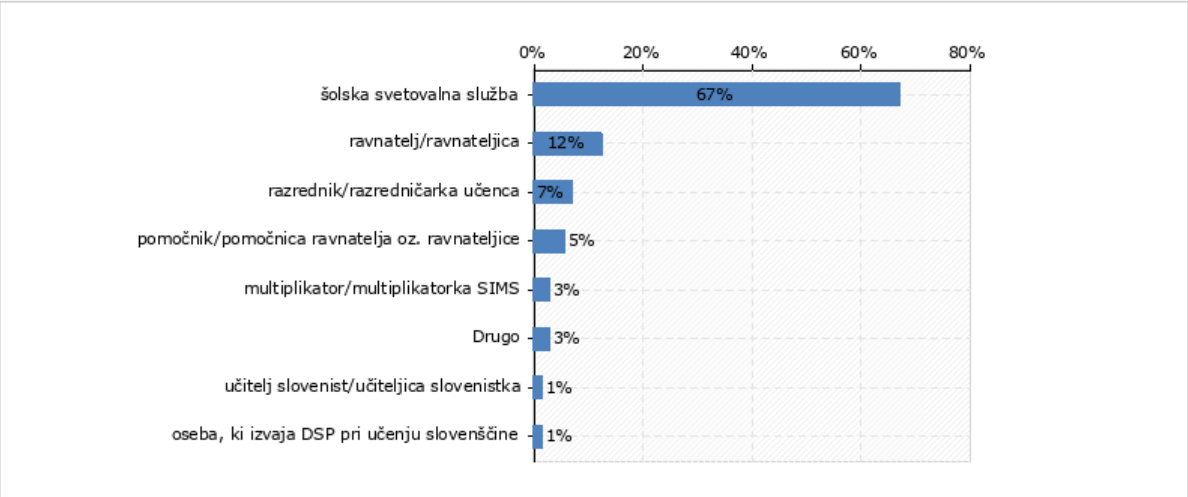

Tudi iz odgovorov srednješolskih respondentov je razvidno, da sloni organizacija dela z dijaki priseljenci večinoma na ramenih šolske svetovalne službe – tako meni 58 % respondentov. 11 % jih je odgovorilo, da to nalogo opravljajo učitelji, ki izvajajo tečaj slovenščine, posamezni odgovori pa kažejo, da to nalogo prevzemajo tudi ravnatelji (8 %) in njihovi pomočniki (6 %), učitelji slovenščine (6 %), razredniki (3 %) in multiplikatorji (3 %). V odgovoru »drugo« je bila zapisana obrazložitev, da ne gre samo za eno osebo, ampak pri organizaciji sodeluje več oseb – razrednik, učitelj slovenist, svetovalna služba.

Graf 19: Oseba, ki na srednji šoli skrbi za organizacijo dela z dijaki priseljenci (n = 36)

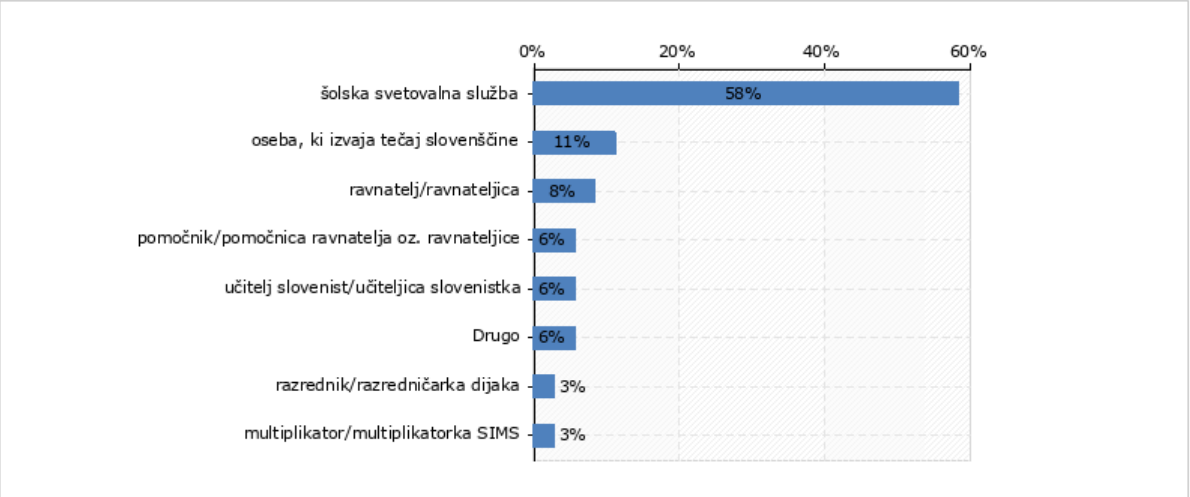

Ker zadeva jezikovno vključevanje učencev priseljencev celoten kolektiv učiteljev in drugih strokovnih delavcev, nas je zanimalo, kdo vse na šoli sodeluje pri načrtovanju njihovega jezikovnega vključevanja (možno je bilo označiti več odgovorov). Analiza odgovorov respondentov iz osnovnih šol je pokazala, da so vanj, kot se je izkazalo že pri prejšnjem vprašanju, tesno vpeti svetovalni delavci šole (89 %), učitelji slovenščine, ki izvajajo dodatne ure slovenščine za učence priseljence (82 %) oz. redni pouk slovenščine (64 %), in razredniki učencev priseljencev (63 %), nato ravnatelji oz. pomočniki ravnateljev (51 %), v manjšem deležu pa učitelji drugih predmetov (31 %). Na šolah, ki so vključene v program SIMS, je v načrtovanje jezikovnega vključevanja učencev priseljencev velikokrat vpet tudi multiplikator[14]. Odgovori, ki so jih respondenti navedli pod odgovor »drugo«, kažejo tudi na vlogo šolskih delavcev, ki so vključeni v druge projekte (npr. v projekt Popestrimo šolo, kar je ponovno izpostavil en respondent).

[14] Ločena analiza odgovorov šol, ki so vključene v program SIMS, pokaže, da ima na teh šolah multiplikator pomembnejšo vlogo, kot je to razvidno iz grafa št. 20, ki prikazuje odgovore vseh sodelujočih šol v raziskavi. 95 % teh respondentov je označilo, da pri načrtovanju jezikovnega vključevanja sodelujejo svetovalni delavci šole, 74 % jih v tej vlogi prepoznava tudi učitelje, ki izvajajo dodatne ure slovenščine za učence tujce, 68 % učitelje slovenščine, ki poučujejo učenca pri rednem pouku, 63 % multiplikatorje, 53 % razrednike, 47 % ravnatelja/ravnateljico oz. pomočnika/pomočnico ravnatelja oz. ravnateljice in 26 % učitelje, ki poučujejo druge predmete.

Graf 20: Sodelovanje strokovnih delavcev v osnovni šoli pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 72)

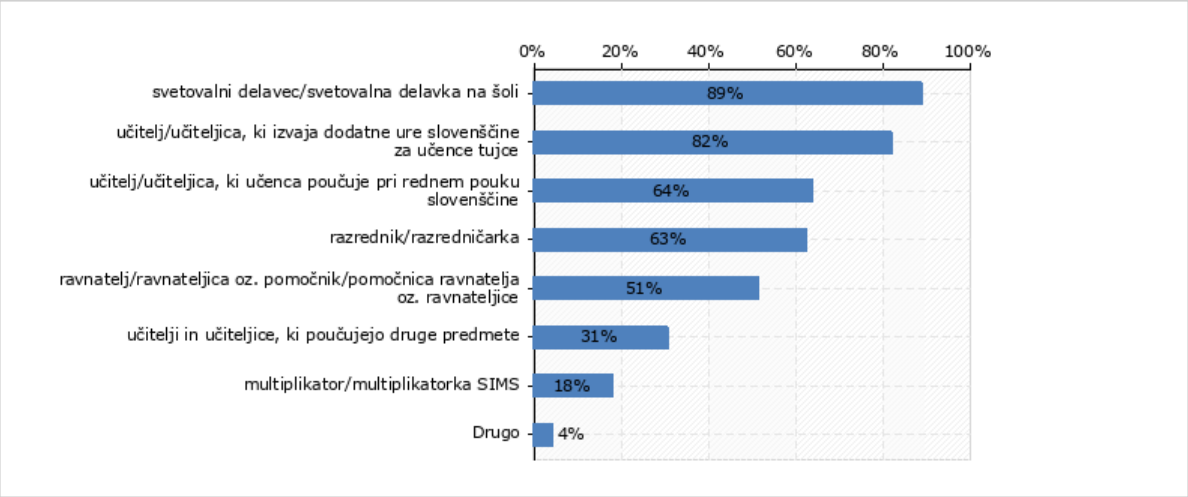

Svoje odgovore so nekateri respondenti podkrepili še z dodatnimi obrazložitvami:

- *V vključevanje učenca tujca je vključen celotni šolski team, ki je kakorkoli povezan z otrokom.*
- *Vsi, ki poučujejo otroka, učitelji, ki ga poučuje dodatno slovenščino, svetovalna delavka, ravnateljica in razrednik si izmenjujemo informacije o napredku učenca, o tem, kje je stanje nespremenjeno ...*
- *Svetovalne delavke prve vzpostavimo odnos z učenci priseljenci in njihovimi družinami. Podamo jim vse informacije o možnostih učenja jezika za učence na šoli in tudi za starše v ustanovah zunaj šole. Koordiniramo učno pomoč in učenje slovenskega jezika na šoli. Pouk učenja jezika pa vodijo učiteljice slovenistke in učiteljice razrednega pouka.*
- *V vključevanje učenca tujca je vključen celotni šolski tim.*
- *Število vključenih oseb in kdo sodeluje je odvisno od tega, kateri razred obiskuje učenec. Pri nekaterih je teh oseb manj, npr. le razredničarka, učiteljica, ki izvaja dodatne ure slovenščine in svetovalna delavka, drugje več oziroma vsi učitelji, ki učenca učijo.*
- *Delamo timsko, tako da so vključeni vsi učitelji, ki otroka poučujejo (učitelji predvsem v začetni fazi, nato delajo bolj individualno oziroma z učiteljem, ki izvaja ure slovenščine).*
- *Sodelujemo in smo pozorni na učenčev napredek. Ker imamo malo učencev tujcev, je povezovanje lažje in pregledno.*
- *Pri učencih, ki se vpišejo v šolo pred 1. 9., se za izvajanje ur slovenščine dogovorimo z izvajalkami dodatnih ur slovenščine, svetovalno službo in vodstvom. Med šolskim letom se v načrtovanje jezikovnega vključevanja vključijo tudi učitelji ostalih predmetov.*
- *Koordinira svetovalna delavka, ki sodeluje z razrednikom in ostalimi učitelji ter z osebo preko javnih del.*

Pri našem vzorcu srednjih šol se je pokazalo, da so v proces jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev največkrat vključeni učitelji slovenščine, ki izvajajo tečaj slovenščine za dijake priseljence (tako meni 86 % respondentov) in svetovalni delavci šole (84 %), nato učitelji pri rednem pouku slovenščine (54 %), razredniki dijakov priseljencev (46 %), v manjšem deležu pa ravnatelj ali pomočnik

ravnatelja (27 %), učitelji drugih predmetov (22 %) in multiplikatorji projekta SIMS (14 %)[15].

Graf 21: Sodelovanje strokovnih delavcev v srednji šoli pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 37)

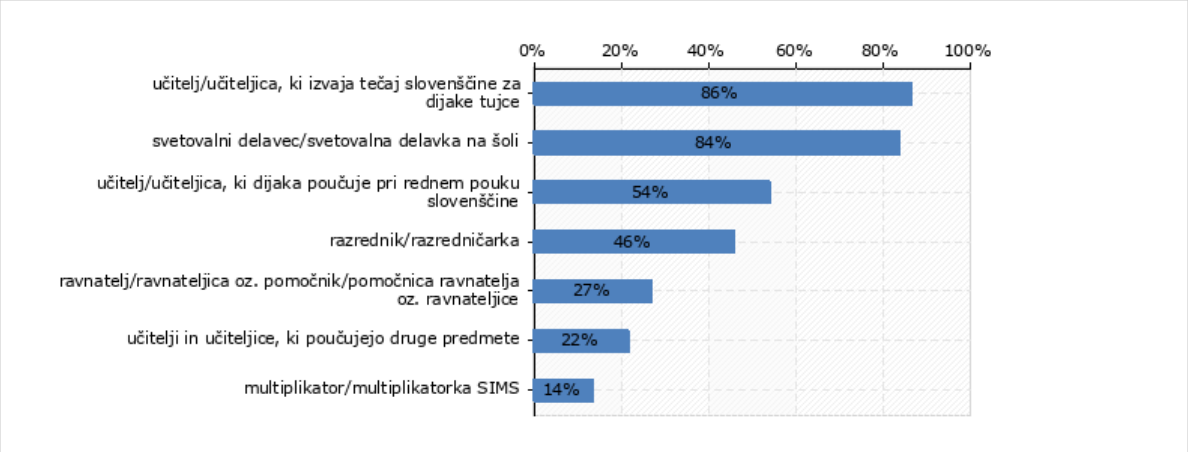

Respondenti so s svojimi komentarji še dodatno osvetlili svoje odgovore:

- *Načrtovanje se začne timsko (svetovalna delavka, učiteljica slovenščine in multiplikatorka); v nadaljevanju predvsem slednji.*
- *Svetovalna služba ima ob vpisu podatke, koliko priseljencev je potrebno vključiti v tečaj slovenščine. Skupaj z ravnateljico in izvajalko tečaja poskrbi za ustrezni urnik tečaja. priporoča razrednikom, da izberejo enega ali dva sošolca, za pomoč tem dijakom. svetovalna delavka poskrbi za prilagoditve, ki jih imajo dijaki med poučevanjem in ocenjevanjem. Svetovalna služba vzpodbuja učitelje slovenščine, ki poučujejo v razredu, da dodatno pomagajo (manj uspešno), vzpodbuja ostale učitelje, da si vzamejo malo dodatnega časa za razlago, preverjanje razumevanja (bolj uspešno). Občasno svetovalna služba poišče tudi prostovoljce za učenje slovenščine. dijaki imajo prvo leto tudi pogostejše pogovore v svetovalni službi. Razrednik bolj skrbi za socialno vključenost med sošolce in obvešča svetovalno službo o potrebnih ukrepih.*
- *Za dijake tujce pripravimo gradiva, ki jih na šoli prejmejo brezplačno.*
- *Vsi vpleteni sodelujemo med sabo in z ter za dijaka, za njegov čim boljši uspeh ter znanje slovenščine.*
- *Vsi pedagoški delavci se trudimo, da se dijaki najhitreje aktivno vključijo v življenje in delo na šoli.*
- *Učitelj, ki izvaja tečaj slovenščine sodeluje z multiplikatorjem glede literature, učnih načrtov in priprav ter dobrih praks, sodelujeta pri spremljanju napredka dijaka.*
- *Načrtujemo skupaj, izvajalke tečaja so mentorice vsem ostalim. Organizator/koordinator je pomočnica ravnateljice.*

[15] Tudi tu je ločena analiza odgovorov šol, ki so vključene v program SIMS, pokazala nekoliko drugačne odgovore: Vsi respondenti (100 %) so označili, da pri načrtovanju jezikovnega vključevanja sodelujejo učitelji slovenščine, ki izvajajo tečaj slovenščine, 91 % jih je označilo, da sodelujejo tudi svetovalni delavci, 64 % jih je omenilo učitelje, ki dijake poučujejo pri rednem pouku slovenščine, 45 % jih v tej vlogi prepoznava razrednike in multiplikatorje, 27 % pa jih meni, da so v ta proces vključeni tudi ravnatelji oz. njihovi pomočniki in v enakem odstotku tudi drugi učitelji.

- *Vsi se trudimo in spodbujamo dijake, da bi se čim prej vključili. ker dijakov ni veliko, se lahko individualno posvetimo vsakemu in jezikovno vključevanje prilagajamo individualno. Veliko je odvisno tudi od maternega jezika dijakov, saj se nekateri hitreje naučijo slovenščine, ker so jeziki bolj sorodni.*

V nadaljevanju smo respondente povprašali, ali na šoli skrbijo za koordinacijo med sodelavci, ki sodelujejo pri načrtovanju jezikovnega vključevanja. Odgovori so pokazali, da je na osnovnih šolah, vključenih v raziskavo, vključevanje učencev priseljencev večinoma voden oz. koordiniran proces. Tako je odgovorilo 97 % vprašanih). Med osebami, ki na osnovnih šolah skrbijo za koordinacijo jezikovnega vključevanja priseljencev, je bila največkrat izpostavljena šolska svetovalna služba (59 %), pa tudi ravnatelji (12 %), pomočniki ravnateljev (12 %), multiplikatorji SIMS (9 %) in učitelji, ki izvajajo dodatne ure slovenščine (4 %). Nekdo od respondentov je pod odgovor «drugo« navedel, da za koordinacijo skrbi razrednik učencev.

Graf 22: Koordinacija med osnovnošolskimi delavci pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 71)

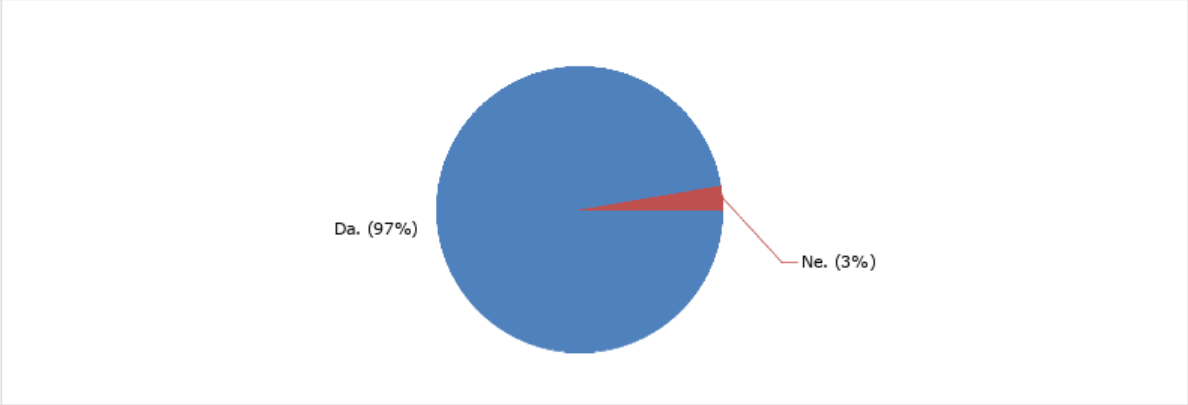

Graf 23: Osebe, ki na osnovnih šolah skrbijo za koordinacijo jezikovnega vključevanja priseljencev (n = 69)

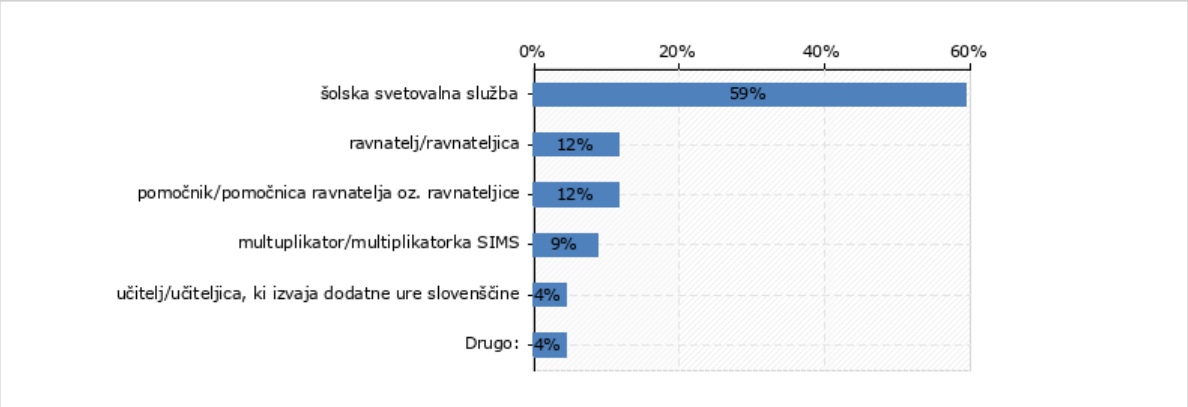

Iz obrazložitev, ki so jih respondenti napisali k svojemu odgovoru na vprašanje, kako skrbijo za koordinacijo med šolskimi delavci, je razvidno, da koordinacija največkrat poteka v obliki evalvacij in sestankov, pa tudi drugih vsakodnevnih organizacijskih dejavnosti:

- *Z redno tedensko evalvacijo z vsemi strokovnimi delavci.*
- *Skupno načrtovanje, sestanki med šolskim letom, evalvacija med letom in po zaključku le-tega.*

- *Šolska svetovalna služba skrbi za tekoče delo vseh udeleženih, skrbi za pretok informacij med vsemi in jih prenese tudi ravnateljici. Komunicira s starši, učenci in učitelji. Nekajkrat letno skliče sestanek, kjer se naredi evalvacija dela z učenci priseljenci.*
- *Organiziramo sestanke oddelčnega učiteljskega zbora ...*
- *Poskrbim za vpis učenca in predstavitev razrednika staršem. Na sestanku ali e-komunikacije strokovne delavce seznanim s prihodom učencev, koordiniram organizacijo tečaja slovenščine za učence od 2. do 9. razreda, ki so v Sloveniji 1. in 2. leto. Koordiniram oz. pomagam pri organiziranju učne pomoči, ISP, dopolnilnega pouka pri posameznih učnih predmetih, učne pomoči preko javnih del. Spremljam učenca, njegovo vključevanje v oddelek, ga spodbujam h komunikaciji, vztrajam, čeprav je lahko učenec zadržan. Za učenca skupaj z razrednikom in drugimi učitelji pripravim individualiziran načrt aktivnosti (INA). Pripravi se ga mesec dni po prihodu, prej se učencu, da čas za spoznavanje. Spremljam uresničevanja INA, vključenost učencev priseljencev in skrbi za vnašanje izboljšav na vseh nivojih. Učitelje, strokovne delavce seznanjam, posredujem strokovna gradiva, občasno organiziramo izobraževanje s strani multiplikatorjev.*
- *Sklicevanje sestankov učiteljih zborov, sklicevanje učiteljev, ki nudijo dodatno pomoč tem učencem.*
- *Delavci se srečujemo na evalvacijskih srečanjih, kjer načrtujemo delo, spremljamo napredek in se dogovarjamo o načrtih za naprej. Sprotna komunikacija pa poteka dnevno.*
- *Skupna srečanja izvajalcev pomoči, oddelčni učiteljski zbori in priprava individualiziranih programov.*
- *Dobivamo se na sestankih, se po potrebi obveščamo tudi preko spleta, telefona ...*
- *Imamo posebne konference za učence priseljence in za učence s posebnimi potrebami in tam se o delu z učenci in njihovem napredku pogovorimo vsi, ki s posameznikom na kakršen koli način delamo. Prav tako se o tem vsi pogovarjamo na orientacijskih ocenjevalnih konferencah.*
- *Imamo aktiv za tujce.*
- *Obvestimo vse, ki so vključeni v delo z učencem. Skrbimo za medsebojno komunikacijo in to se med seboj redno obveščamo.*
- *V okviru projekta SIMS imamo tim, ki izvaja določene naloge in jih potem posreduje drugim učiteljem (smernice glede preverjanja znanja, poučevanja, prilagoditve snovi, primeri dobre prakse …).*
- *Učiteljica, ki izvaja dodatne ure slovenščine največ komunicira s posameznimi učitelji. O delu in napredku je obveščena tudi svetovalna delavka, ki nudi pomoč in s dogovarja tako z učiteljico dodatnih ur slovenščine, razrednikom in posamezni učitelji. Na oddelčnih konferencah, večkrat letno, se posebna pozornost nameni tudi učencem priseljencem. Po potrebi skličemo še dodatne sestanke.*
- *Sestajajo se na sestankih na tri mesece in ugotavljajo napredek ter se dogovarjajo za potrebne korekcije v programu.*
- *Dogovarjanje, kdo bo izvajal ure učenja slovenščine, koliko ur, kdaj bodo učenci k tem uram prihajali, usklajevanje glede učenja jezika, učne pomoči učencem, obveščanje staršev, skupno sestavljanje IP ...*
- *Od samega vpisa učenca, razporeditve v razred ter v dodatno pomoč za učenje jezika. Po potrebi tudi skličemo razredni učiteljski zbor in se skupaj pogovorimo o poteku vključevanja učenca v razred, izberemo mu tudi tutorja. Kasneje pa poteka koordinacija tudi z zunanjimi ustanovami,*

povsem je odvisno od posameznega primera.

- *Sklicujejo se redni timi, v katerih sodelujejo oddelčni učiteljski zbor, starši, izvajalci UP, DSP, po potrebi učenci. Izmenjujejo se informacije in iščejo načini za čim boljše napredovanje in uspeh otroka. iščejo se spodbude za individualni napredek in uspeh otroka. Izdelani so individualizirani programi dela za vsakega učenca in sledi se njihovim uspehom in težavam, ki jih je potrebno z obojestransko pomočjo reševati, se prilagajati, jih odpravljati.*

Vprašanje v zvezi s koordinacijo dela med šolskimi delavci smo zastavili tudi respondentom iz srednjih šol. Tudi njihovi odgovori kažejo, da šole pri načrtovanju jezikovnega vključevanja poskrbijo za koordinacijo procesa (tako meni 95 % respondentov), tudi v tem primeru pa za to skrbi šolska svetovalna služba (tako meni 69 % respondentov), v manjši meri pa ravnatelj oz. ravnateljica (11 %), učitelj oz. učiteljica, ki izvaja tečaj slovenščine (11 %) oz. v enem primeru multiplikator SIMS.

Graf 24: Koordinacija med šolskimi delavci srednjih šol pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 37)

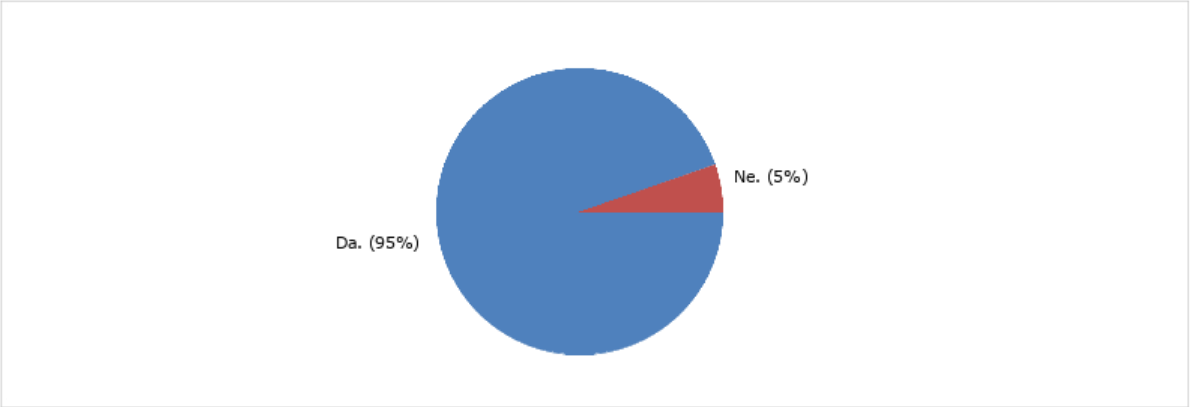

Graf 25: Osebe, ki na srednjih šolah skrbijo za koordinacijo jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 35)

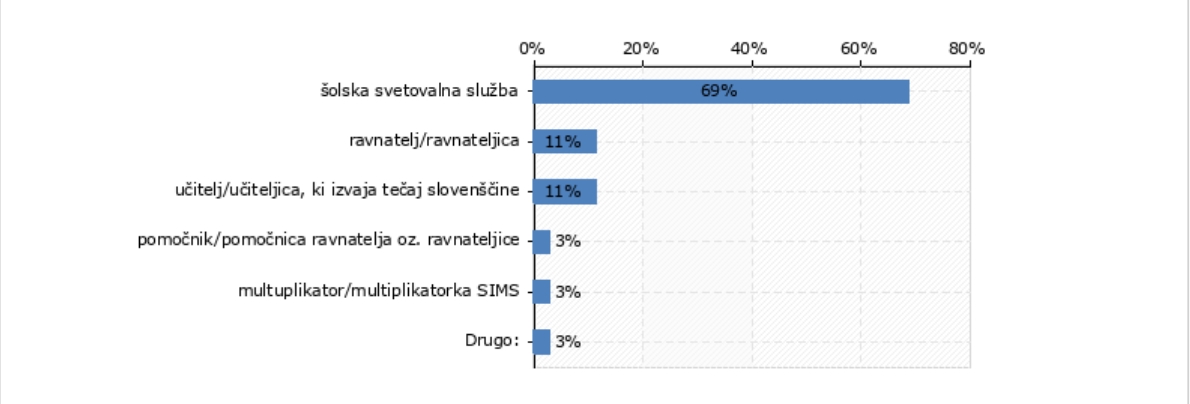

Na vprašanje, kako skrbijo za koordinacijo med vsemi udeleženimi, smo dobili naslednje odgovore:

- *Timski sestanki pri vpisu dijaka, evalvacijski po zaključenih fazah (opravljen tečaj, opravljen izpit, ...).*
- *Sem že prej napisala. Obveščanje, vzpodbujanje, sestanki ...*
- *Sestanki, obveščanje na učiteljskih zborih, sprotno elektronsko obveščanje in koordiniranje.*

- *Dogovarjanje o poteku tečaja, priprava OIN, obveščanje vseh zaposlenih.*
- *Organizacija sestankov, obveščanje, organiziranje časa, prostora ...*
- *Mesečno obveščanje razrednikov, svetovalnih delavcev ter vodstva šole glede prisotnosti dijakov; razredniki obveščajo na oddelčnih učiteljskih zborih, pedagoških konferencah in konferencah učiteljskega zbora ter na koncu tečaja predstavitev dela tečajnikov učiteljskemu zboru in ostalim gostom.*
- *Timska srečanja, srečanja za koordinatorje in mentorje prostovoljstva, konference.*
- *Termini, definirane zadolžitve.*
- *Predvsem v smislu izmenjave informacij.*
- *Koordinacija med razrednikom, prof. slovenščine v razredu, profesorjem, ki izvaja tečaj (vsebina dela, urniki srečanj, literatura).*
- *Sklicujem sestanke, kjer rešujemo vprašanja. Rešujem osebne težave, težave z učenjem ...*
- *Sklicevanje sestankov, organizacija in usklajevanje ur tečaja, pisanje poročil za MIZŠ, individualni razgovori z učitelji, organizacija in izpeljava izpita.*
- *Izmenjava informacij, skupno načrtovanje.*
- *Po pedagoških sestankih se pogovorim individualno s posameznim učiteljem, pri katerem ima dijak še posebne težave. Skupaj iščemo rešitev. Od razrednika in svetovalne delavke pričakujem dodatno opozorilo, če se med sestanki pojavijo nove težave. Redno se udeležujem sestankov z dijakom, starši, učiteljem slovenščine, svetovalno delavko in posameznim učiteljem, kjer je potrebno dodatno usklajevanje dela.*
- *Skrbim za prenos informacij, ki so pomembne za delo s posameznim dijakom priseljencem.*
- *Na pedagoških konferencah in v aktivih obravnavamo napredek dijakov in se pogovarjamo o naslednjih korakih.*
- *Sklicujem sestanke in pišem zapisnike, se dogovarjam z vodstvom glede organizacije in izpeljave tečaja, koordiniram delo učiteljic slovenščine na tečaju, rešujem sprotne težave v zvezi s tečajem in dijaki tujci.*
- *Aktivno vlogo ima tudi ravnateljica, ki sklicuje sestanke na to temo. Tedensko se dogovarjamo kaj kateri dijak potrebuje, ure dodatne razlage določi ravnateljica v sodelovanju z učitelji.*
- *Običajno tedenski sestanki svetovalne delavke in multiplikatorke, ki v nadaljevanju povezuje razrednika in učitelje, občasno skupni oddelčni učiteljski zbori, občasno individualni pogovori s posameznimi učitelji ...*
- *Koordinacija poteka preko e-pošte, e-asistenta in na posameznih srečanjih. V e-asistentu je učitelj tečaja slovenščine vključen v učiteljski zbor razreda dijaka in lahko komunicira z učitelji, ki dijaka poučujejo ter razrednikom in svetovalno službo.*
- *Organizirane imamo oddelčne konference na katerih se posvetujemo, usklajujemo in načrtujemo. Vsak dijak ima osebni izobraževalni načrt v katerem uskladimo bistvene stvari, na sestankih pa to nadgrajujemo.*
- *Za koordinacijo skrbijo učiteljice, ki poučujejo na tečaju, seveda tudi ravnatelj in svetovalna delavka.*
- *Na pedagoških konferencah, individualno s profesorji.*
- *Skupni sestanki, medsebojno obveščanje.*

- *Gre za vzajemno in sprotno informiranje o dogajanju glede posameznega učenca.*
- *Najprej se z izvajalcem tečaja slovenščine dogovorimo glede časovne izvedbe, učnega gradiva, preverjanja znanja slovenščine pred in po izvedbi tečaja. Skličemo sestanek oddelčnega učiteljskega zbora, kjer se dogovorimo o težavah jezikovnega znanja dijaka, naredimo načrt, izdelamo pedagoško pogodbo za dijaka priseljenca.*
- *Osebno, po elektronski pošti, glavni koordinator je svetovalna služba.*
- *Če ne pride do dogovora posredujem, mnenja si izmenjujemo na PUZ-u, po potrebi skličem sestanek vseh vključenih, če se pojavi kakšen problem v zvezi s priseljenci.*

Vpetost posameznih šolskih delavcev v proces jezikovnega vključevanja priseljencev je razvidna tudi iz spodnjega grafa. Respondente smo povprašali, kako poteka sodelovanje med učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja priseljencev, ob navedenih trditvah (Vodstvo šole se zanima za delo in jezikovni napredek učencev. / Vodstvo šole podpira spremembe, ki jih predlaga učitelje, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine. / Vodstvo šole spodbuja učitelje k izobraževanju na tem področju. / Drugi učitelji, ki poučujejo učenca priseljenca, se zanimajo za jezikovni napredek /Razrednik spremlja jezikovni napredek učencev priseljencev.) pa so lahko izbirali odgovore vedno, pogosto, občasno, redko, nikoli. Odgovori sodelujočih kažejo, da poskuša vodstvo šol aktivno spremljati jezikovni napredek učencev. Večina vprašanih je odgovorila, da se ti vedno (49 %) ali pogosto (34 %) zanimajo za delo in jezikovni napredek učencev priseljencev, prav tako v velikem deležu podpirajo spremembe, ki jih predlaga učitelj, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine (odgovor vedno je izbralo 49 % respondentov, odgovor pogosto pa 43 %). Tudi pri odgovorih na ta vprašanja pa lahko zaznamo večjo vključenost razrednikov in nekoliko manj aktivno vlogo predmetnih učiteljev. Pri slednjih je število odgovorov, da se zanimajo občasno (30 %) oz. redko (9 %), najvišje.

Graf 26: Sodelovanje med učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja priseljencev v osnovnih šolah (n = 47)

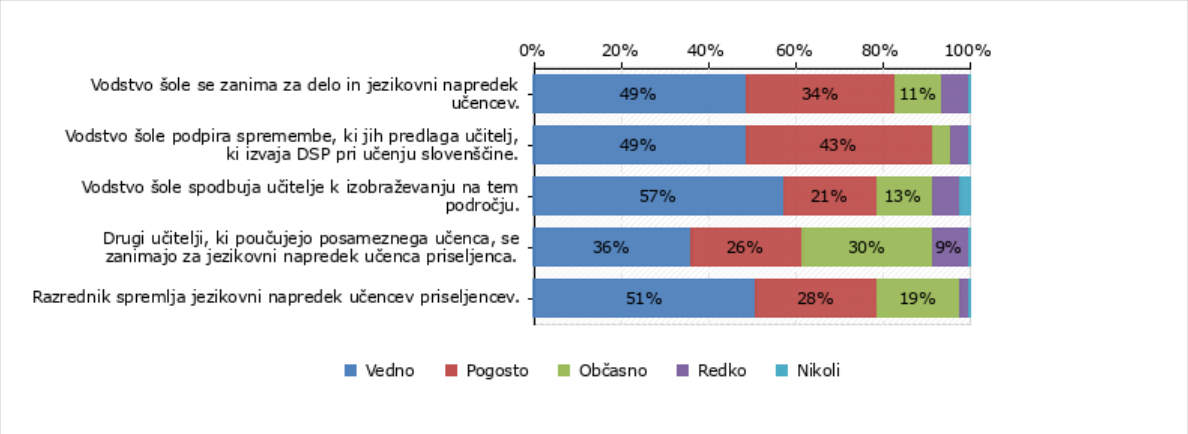

V naslednjem vprašanju smo sodelujoče povprašali, kako pogosto se med seboj posvetujejo o jezikovnem napredku učenca priseljenca. Njihovi odgovori kažejo, da je praksa različna. Največ se jih posvetuje večkrat na teden (23 % respondentov), drugi pa dnevno (4 % respondentov), večkrat na mesec (17 % respondentov), enkrat na teden (9 % respondentov) ali pa samo enkrat na mesec (17 % respondentov), nekajkrat na ocenjevalno obdobje (9 % respondentov) oz. če menijo, da učenec v jezikovni zmožnosti ne napreduje (4 % respondentov).

Graf 27: Posvetovanje med šolskimi delavci v zvezi z jezikovnim napredkom učencev v osnovnih šolah (n = 47)

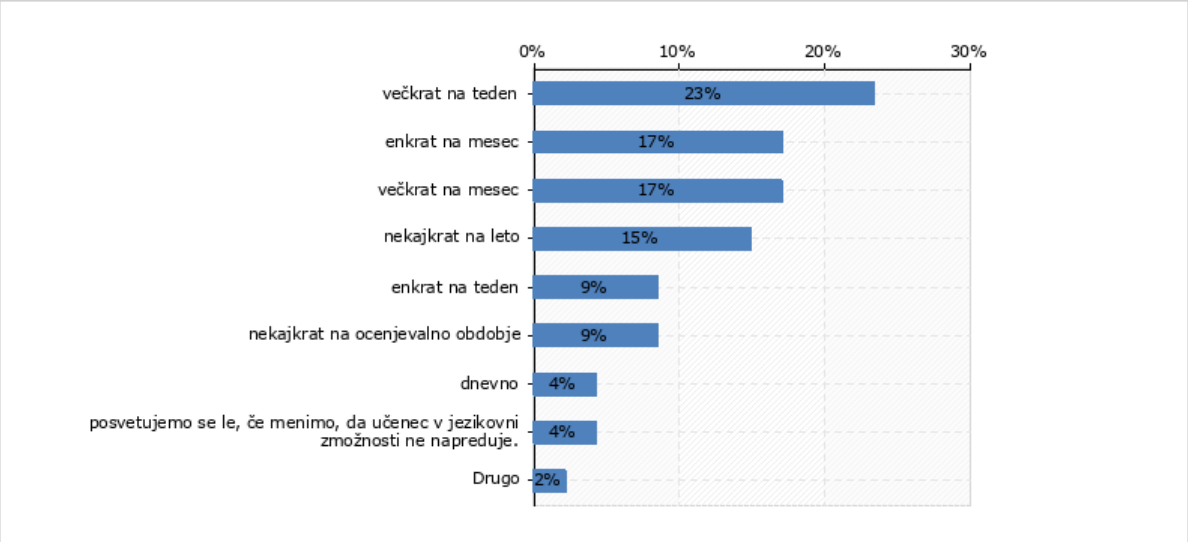

Odgovori, ki so nam jih o sodelovanju med strokovnimi delavci v zvezi z dijaki priseljenci posredovali respondenti iz srednjih šol, kažejo podobno sliko. Velika večina vprašanih je odgovorila, da se vodstvo šol vedno (31 %) ali pogosto (41 %) zanima za delo in jezikovni napredek dijakov priseljencev, prav tako učitelje vedno (50 %) oz. pogosto (40 %) spodbuja k izobraževanju na tem področju. Tudi razredniki pogosto (47 %) ali vedno (40 %) spremljajo jezikovni napredek dijakov, drugi učitelji pa imajo tudi na srednješolski stopnji, sodeč po odgovorih respondentov, nekoliko manj aktivno vlogo; delež respondentov, ki menijo, da jezikovni napredek dijakov priseljencev spremljajo zgolj občasno, je namreč 47-odstoten.

Graf 28: Sodelovanje med učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja priseljencev v srednjih šolah (n = 30)

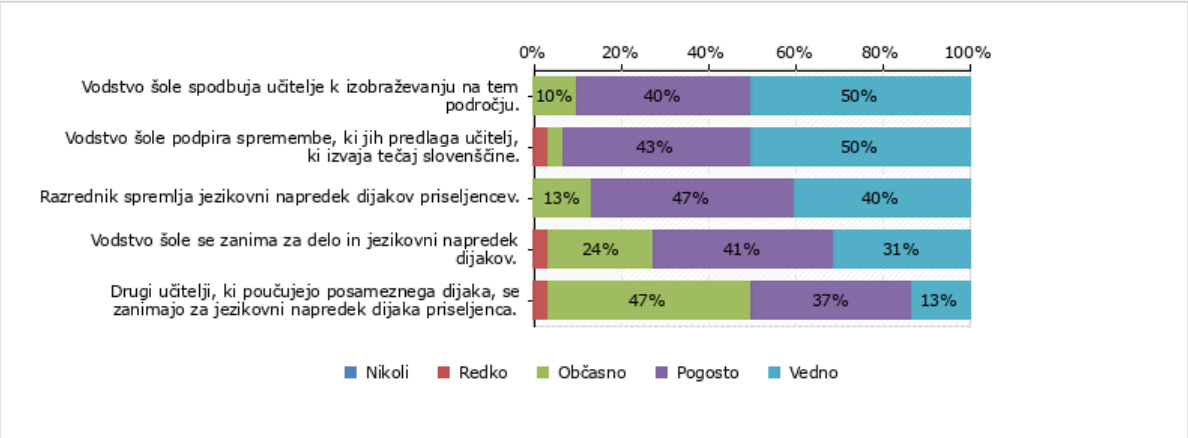

Posvetovanje med šolskimi delavci v zvezi z jezikovnim napredkom dijaka poteka v največ srednjih šolah enkrat na teden (23 % respondentov) ali enkrat na mesec (20 % respondentov). Respondenti so še navedli, da se posvetujejo večkrat na mesec (13 %), nekajkrat na ocenjevalno obdobje (13 %), enkrat na teden (10 %), nekajkrat na leto (10 %), enkrat na ocenjevalno obdobje (3 %).

Graf 29: Posvetovanje v zvezi z jezikovnim napredkom dijakov v srednjih šolah (n = 30)

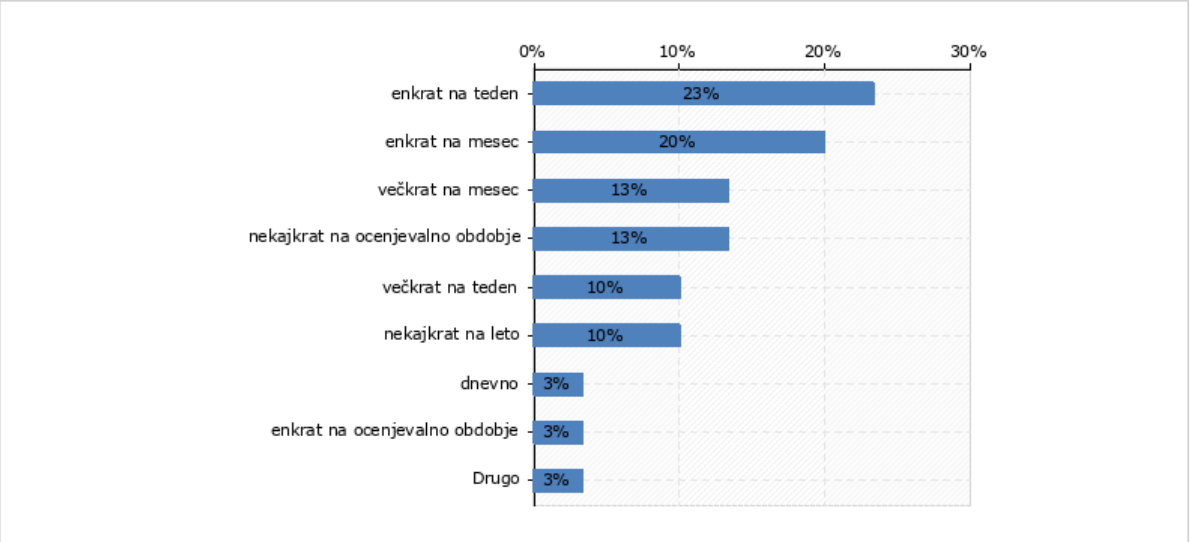

V naslednjem vprašanju smo šole povprašali, kako običajno razporedijo na novo priseljenega učenca v razred. Vprašanje je bilo zaprtega tipa. Podane so bile različne trditve (Razporedimo ga v razred, ki ustreza njegovi starosti. / Razporedimo ga v nižji razred (če ne zna slovensko in če se ne vpisuje v prvi razred). / Razporedimo ga v nižji razred, ki ustreza njegovemu predznanju pri drugih predmetih (npr. matematiki). / Razporedimo ga v razred, kjer so še drugi učenci priseljenci. / Razporedimo ga v paralelko k učitelju, ki ima več izkušenj s poučevanjem priseljencev. / Razporedimo ga v paralelko k učitelju, za katerega menimo, da ima večjo empatijo do učencev priseljencev. / Razporedimo ga v oddelek, ki je številčno manjši kot npr. paralelka.), respondenti pa so lahko pri posamezni trditvi izbirali med možnostma da in ne. Njihovi odgovori kažejo, da se učence ob vpisu v slovensko šolo največkrat vključi v razred, ki ustreza njihovi starosti (91 %), 30 % respondentov je odgovorilo, da ga v nižji razred razporedijo, če ne zna slovensko, 18 % pa, če njegovo predznanje pri drugih predmetih ne ustreza zahtevam določenega razreda.

Graf 30: Razporeditev na novo priseljenega učenca v razred, osnovna šola (n = 70)

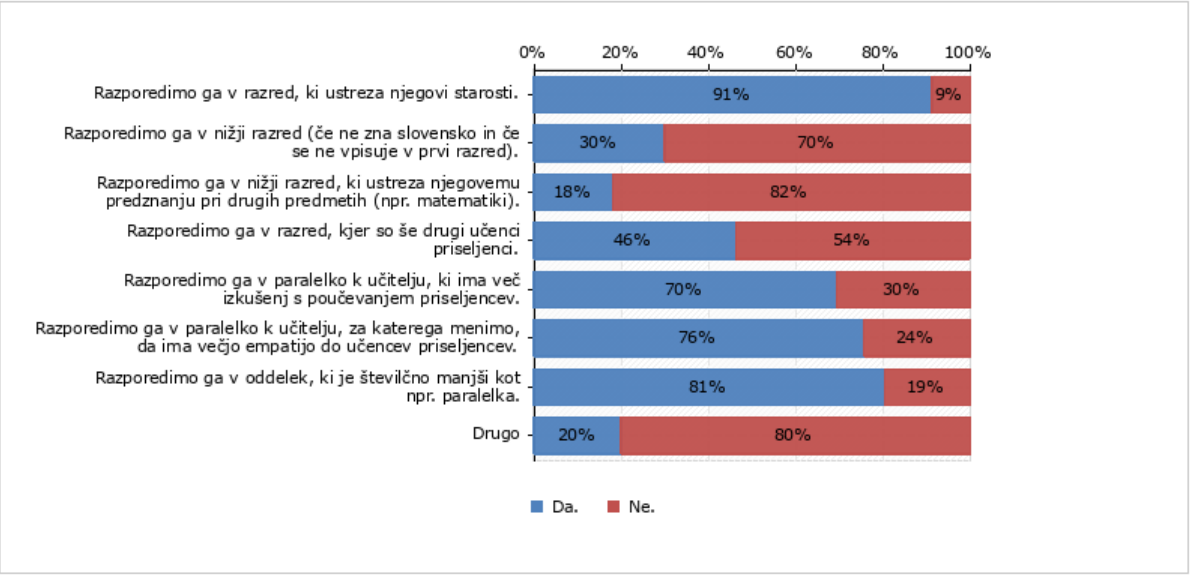

Respondenti v svojih pojasnilih k odgovorom izpostavljajo tudi željo staršev, predznanje, ki ga ima učenec, in dejstvo, ali se vpisuje na razredno ali predmetno stopnjo:

- *Pri razporeditvi učenca priseljenca v razred se vedno skupaj s starši odločimo, v kateri razred bi ga dodelili. Načeloma, če je učno dovolj sposoben (uspeh, pogovor s starši), če je jezik našemu jeziku vsaj soroden – iz bivših jugoslovanskih republik, ga dodelimo v razred po starosti, sicer v dogovoru s starši v nižji razred, z možnostjo, da hitreje napreduje, če se izkaže, da je bila odločitev napačna.*
- *Učence na razredni stopnji praviloma vključujemo glede na njihovo kronološko starost, saj jezik praviloma hitreje usvojijo, pri ostalih predmetih jih podpremo z učno pomočjo, diferenciacijo med samim poukom ter vključitvijo k uram krepitve bralne pismenosti (posebnost naše šole). Pri učencih predmetne stopnje pa se pogosteje odločamo za vključitev v razred nižje od kronološke starosti, saj je njihovo predznanje pogosto zelo pomanjkljivo.*
- *Nekatere učence višjih razredov razporedimo v nižji razred ob soglasju staršev, če vidimo, da so bili manj uspešni tudi pri šolanju v njihovi državi.*

Odgovori so še pokazali, da učence priseljence večkrat razporedijo v oddelek, ki je številčno manjši kot paralelka (81 % respondentov), da jih pogosteje razporedijo v paralelke k učiteljem, ki imajo večjo empatijo do učencev priseljencev (76 % respondentov) oz. imajo s poučevanjem teh učencev več izkušenj (70 %), in nekoliko pogosteje v razred, kjer ni drugih učencev priseljencev (53 % respondentov). Njihova pojasnila razkrivajo, da odločitev, ali učenca vključiti v razred, v katerem so tudi vrstniki iz njegove države, ali ne, ni povsem enoznačna, od tod najverjetneje tudi precej uravnoteženi nasprotujoči si odgovori.

- *Pri trditvi vključimo ga v razred, kjer so že priseljenci, bi izbrala odgovor včasih. Odvisno pa je od starosti otrok in jezikovnega okolja, iz katerega prihaja. Izkazalo se nam je, da ni vedno učinkovito, če so učenci priseljenci v istem oddelku.*
- *Ker imamo po večini le en oddelek, izbire glede razporeditve v oddelke nimamo. Bi pa pri izbiri za vključitev v oddelek zelo upoštevali razredno klimo, odnos sošolcev do priseljencev ... to se mi zdi zelo pomembno.*
- *Največkrat razporedimo učenca ustrezno njegovi starosti, pogledamo, da ima sošolca z istega govornega območja, včasih pa otroka glede na predznanje damo tudi v nižji razred.*
- *V naši šoli imajo vsi učitelji empatijo za delo z učenci priseljenci. Učence vključimo v oddelek, v katerem je morda že sošolec, ki govori isti materni jezik.*

Odgovori respondentov, zaposlenih na srednjih šolah, pa so pokazali, da je razporejanje dijakov v nižji letnik, če pri njih opazijo primanjkljaj v slovenščini, bolj pogosto kot v osnovni šoli. Da na novo priseljenega dijaka razporedijo v nižji oddelek, je odgovorilo 68 % respondentov, 57 % respondentov je tudi navedlo, da ga razporedijo v oddelek, ki je manj številčen kot paralelka, manjšo vlogo kot v osnovni šoli pa imajo razporejanje priseljencev v oddelke, izkušnje, ki jih že imajo učitelji z učenci priseljenci (na to je pozornih 51 % respondentov) in njihova empatija do njih (na to je pozornih 49 % respondentov).

Graf 31: Razporeditev na novo priseljenega dijaka v razred, srednja šola (n = 35)

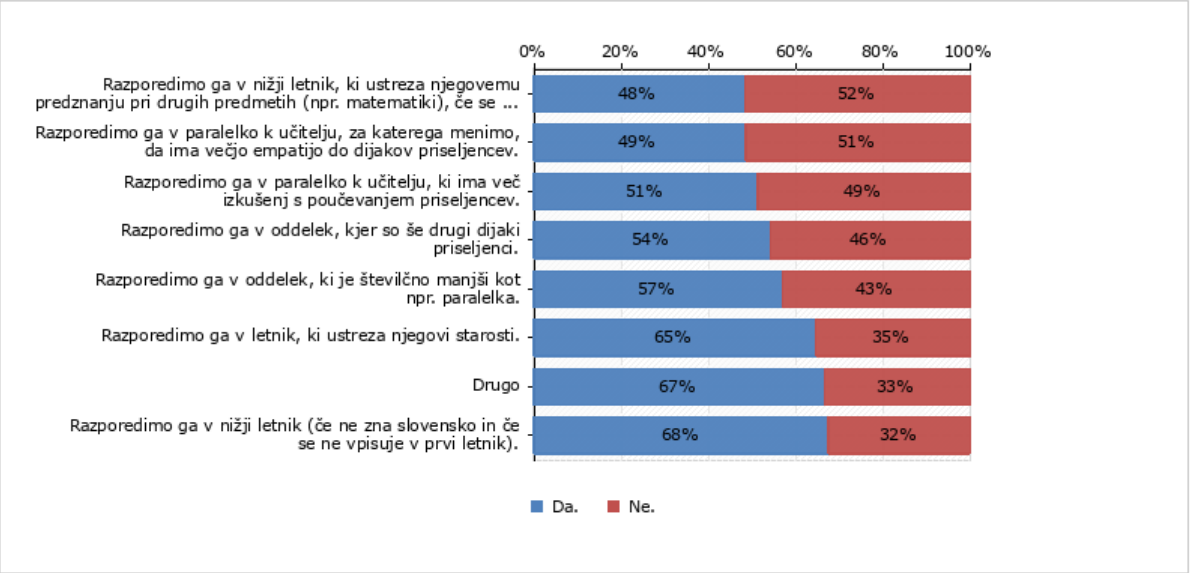

Navajamo še nekaj obrazložitev, ki dodatno osvetljujejo odgovore respondentov in pri razvrščanju dijakov v ustrezen letnik in oddelek izpostavljajo tako objektivne omejitve (npr. število dijakov v razredu) kot tudi omejitve, ki jih prinaša primanjkljaj v znanju dijaka (neusklajenost programa s preteklim šolanjem, neznanje drugega jezika okolja, npr. italijanščine …):

- *Razporedimo ga v oddelek, kamor sodi glede na njegovo predznanje, ob tem pa poiščemo najbolj ugodne pogoje (učitelje, sošolce, tudi priseljence, če so ...). Včasih so pogoji super, drugič pa ne.*
- *Dijake priseljence, ki so že obiskovali srednjo šolo v tujini, vpišemo v višji (2.) letnik, če so v tujini uspešno zaključili 1. letnik. Na njihovo željo jih lahko vpišemo tudi v 1. letnik. Če pa so v tujini opravili več letnikov (2 ali več), se odločamo individualno. Po navadi svetujemo vpis v 2. letnik, saj so izobraževalni programi med državami neprimerljivi in mora dijak pri vpisu v višji letnik opravljati še dopolnilne (diferencialne) izpite. Če bi ga vpisal v 3. letnik (v primeru, da bi imel opravljena 2 letnika), bi bil to za dijaka ogromen zalogaj (učenje slovenščine, učenje za dopolnilne izpite za 1. in 2. letnik). Vedno se pogovarjamo z dijakom in skušamo najti najboljše rešitve za dijaka in njegovo prihodnost.*
- *Vse dijake vključimo v 1. letnik, razen če ima zelo dober uspeh in se njegov predhodni program bistveno ne razlikuje od našega. Če sta dve paralelki istega programa, ga razporedimo tja, kjer so začetniki pri italijanščini kot jeziku okolja in tam so tudi drugi priseljenci. Razredništvo se pri nas določi čisto pred začetkom pouka.*
- *Če mu letnik narejen v tujini priznamo, lahko nadaljuje šolanje pri nas v višjem letniku.*
- *Razporejanje dijakov v paralelko, ki je številčno manjša ni mogoče povsod. Pri nekaterih programih imamo le en razred.*
- *V večini imamo v programih po en oddelek, tako da z razporejanjem niti nimamo možnosti. V programu, kjer pa sta dva oddelka, pa damo tujce po navadi skupaj.*

1.1.3 Vključenost učencev in dijakov priseljencev v šolske dejavnosti in njihov primanjkljaj, povezan s preteklim šolanjem

V naslednjem sklopu vprašanj smo šole povprašali, v kolikšni meri so učenci in dijaki priseljenci vključeni v šolske dejavnosti, zanimalo pa nas je tudi, ali se morda pri na novo priseljenih učencih in dijakih ob vključevanju v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem pokaže kakšen učni primanjkljaj. Ker prihajajo učenci in dijaki priseljenci iz držav z različnimi šolskimi sistemi in so tudi glede na svoj prvi jezik zelo heterogena skupina, smo jih pri teh vprašanjih glede na njihov prvi jezik – upoštevajoč obstoječe statistične podatke – razdelili v več skupin. Pregled statističnih podatkov, ki nam jih je za namen izvedbe raziskave posredoval MIZŠ, namreč kaže, da se je v zadnjih desetih letih (od šolskega leta 2010/2011 do vključno šolskega leta 2018/2019) v slovenske osnovne šole vključilo največ priseljencev, ki prihajajo z območja nekdanje Jugoslavije (8.990 učencev), manjšina se jih je preselila iz držav EU, držav OECD, azijskih in drugih držav[16].

Graf 32: Število učencev priseljencev, vključenih v OŠ v obdobju 2010/2011–2018/2019 po državah (n = 10.994)

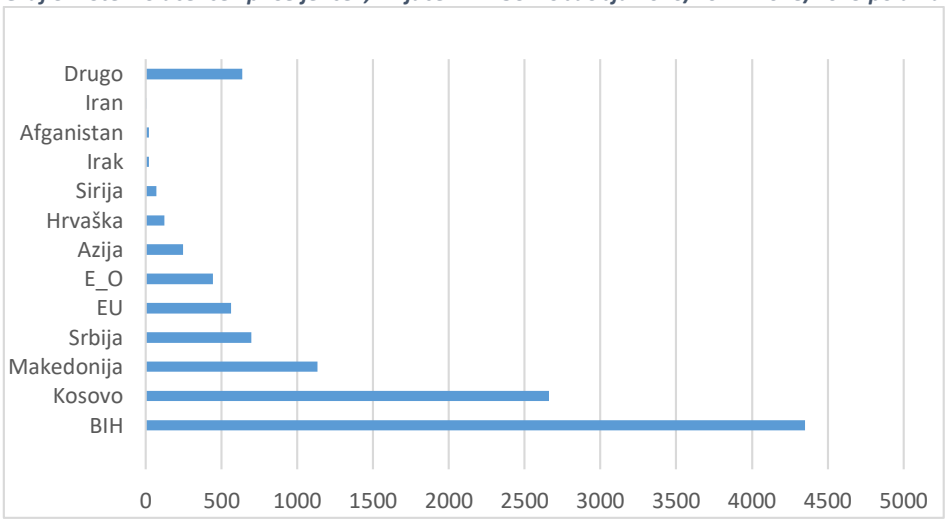

Podobno sliko kažejo tudi podatki o vključenih dijakih priseljencih v srednje šole. V šolskem letu 2018/2019 so se tudi nanje vpisovali dijaki[17], ki večinoma prihajajo iz republik bivše Jugoslavije (566 dijakov), med njimi se jih je največ preselilo iz Bosne in Hercegovine (310) in Kosova (99), kar v skupnem številu vseh priseljenih dijakov (618) predstavlja večji delež.

Graf 33: Število dijakov priseljencev, vključeni v SŠ v šolskem letu 2018/2019 po državah (n = 618)

[16] Izvor učencev oz. njihove države smo zapisali tako, kot so navedene v evidenci MIZŠ.

[17] Število se nanaša na dijake, ki so se v Slovenijo ob vpisu na srednjo šolo na novo preselili in ne vključuje števila dijakov priseljencev, ki so s srednješolskim izobraževanjem nadaljevali po zaključeni OŠ v RS.

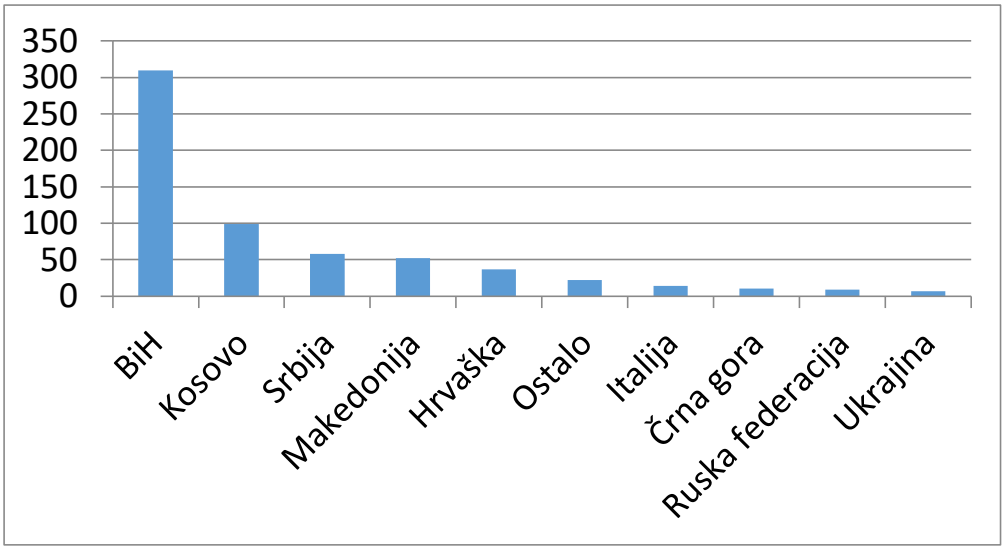

Upoštevajoč navedene podatke se nam je izoblikovalo pet skupin, za primer, da se respondentom pri opisovanju učencev in dijakov nobena od navedenih skupin ne bi zdela ustrezna, smo v obeh vprašalnikih dodali še možnost »drugo«[18]:

- govorci slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije[19],
- albansko govoreči učenci,
- govorci oddaljenih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine),
- govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi ves čas deležni šolanja[20],
- govorci romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov (npr. angleščine, nemščine …),
- drugo.

Pri tem smo se zavedali, da obstajajo tudi znotraj posamezne skupine med učenci in dijaki zelo velike razlike, ki so pogojene tako z njihovim socialnim ozadjem in osebnostnimi lastnostmi kot tudi s specifikami posamezne države izvora, zato smo v vprašanju posebej poudarili, naj respondenti pri izbiri

[18] Pri vprašalniku, namenjenemu ravnateljem, pomočnikom ravnateljev in svetovalni službi v srednjih šolah smo ob navedenih skupinah dodali še dijake Rome. O učencih Romih smo zaradi obsežnosti za respondente iz osnovnih šol pripravili poseben vprašalnik, njegove izsledke pa podajamo v poglavju Učenci Romi. V tem poglavju so predstavljeni tudi odgovori srednješolskih respondentov, ki so nam jih ti podali ob vprašanjih o vključenosti dijakov Romov v šolske dejavnosti in o njihovem učnem primanjkljaju. Pri vprašalniku za respondente iz srednjih šol smo vprašanju o vključenosti v šolsko skupnost na predlog ene od recenzentk vprašalnika za srednje šole dodali tudi vprašanje, v kolikšni meri so dijaki priseljenci aktivni na področju prostovoljstva.

[19] Tudi ti govorci predstavljajo razmeroma heterogeno skupino – makedonščina je namreč po svojem jezikovnem sistemu bolj oddaljena od slovenščine kot hrvaščina, srbščina, bosanščina in črnogorščina. Ker pa gre za govorce, ki živijo v državah nekdanjega skupnega političnega prostora, zaradi česar so se tudi v novih ureditvah ohranile nekatere skupne značilnosti, jih na tem mestu obravnavamo skupaj.

[20] O učencih beguncih, ki so predvidoma tudi govorci od slovenščine zelo oddaljenih jezikov, smo respondente iz osnovnih šol povprašali s posebnim vprašanjem.

možnih odgovorov izhajajo iz izkušenj, ki jih imajo z večino govorcev določenega prvega jezika, in jim ob zaprtih vprašanjih ponudili možnost, da izbrane odgovore osvetlijo oz. dodatno pojasnijo.

Statistični podatki MIZŠ so se odražali tudi v odgovorih naših respondentov. Odgovori sodelujočih iz osnovnih šol so pokazali, da so na največ šolah prisotni priseljenci z območja bivše Jugoslavije, ki so govorci slovanskih jezikov (na 90 % šol), sledijo jim albansko govoreči učenci (na 71 % šol), nato učenci drugih slovanskih jezikov (na 43 %), manjši pa je delež šol, na katere so vključeni učenci zelo oddaljenih jezikov (na 26 % šol) in govorci romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov (na 23 % šol). Respondenti so pod odgovor »drugo« navedli turško govoreče učence in deklico iz Gvineje, za katero so pojasnili, da je tudi delno angleško govoreča. Število respondentov je zato pri odgovorih o posameznih ciljnih skupinah precej različno.

Graf 34: Učenci, vključeni na šolo glede na prvi jezik (n = 77)

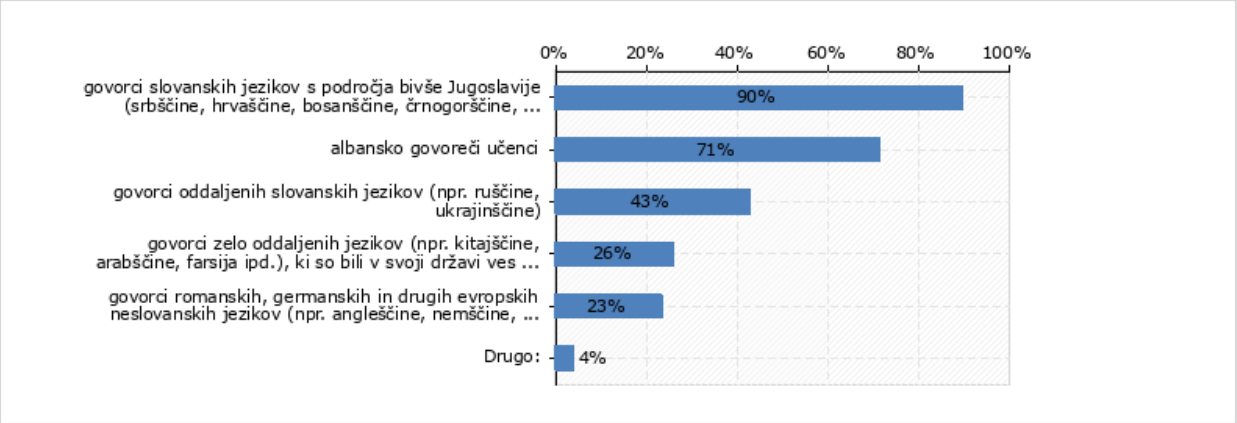

Tudi na največ srednjih šol se glede na odgovore naših respondentov vključujejo dijaki, govorci slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije (tako je navedlo 95 % respondentov), in albanski govorci (79 % respondentov). 29 % respondentov je označilo, da so na njihovo šolo vključeni govorci oddaljenih slovanskih jezikov (npr. ruščine in ukrajinščine), 13 %, da so na šolo vključeni dijaki Romi, 5 % vprašanih pa, da imajo na šoli govorce romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov in prav tako 5 % odstotkov, da imajo govorce zelo oddaljenih prvih jezikov. Pri odgovoru »drugo« so navedli turške govorce in arabsko govoreče učence, ki zaradi vojnega stanja niso bili deležni šolanja.

Graf 35: Dijaki, vključeni na srednjo šolo glede na prvi jezik (n = 47)

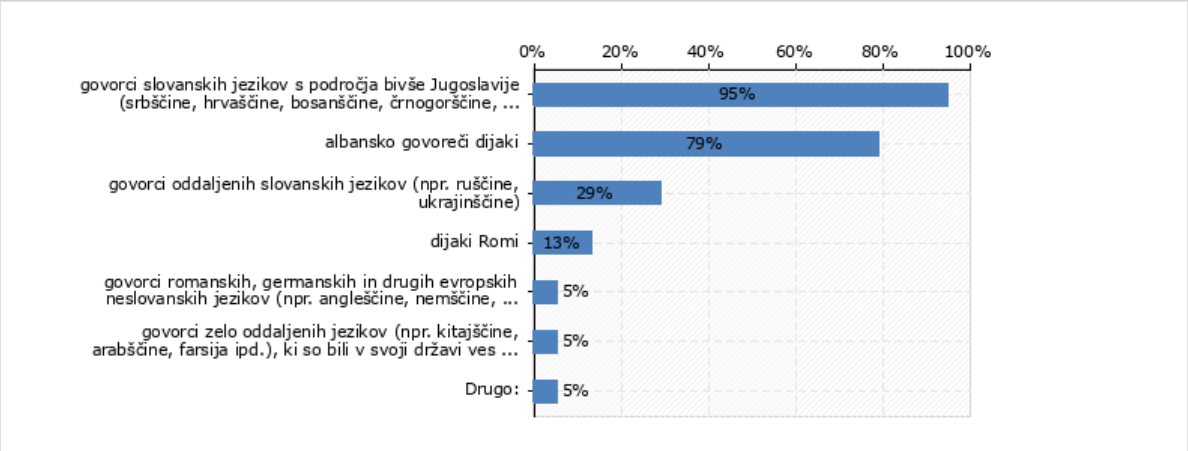

Osnovne šole smo povprašali tudi, ali so nanje morda vključeni učenci begunci ali učenci priseljenci, katerih šolanje je bilo dlje časa prekinjeno oz. do šolanja niso imeli dostopa, saj predstavljajo ti otroci

posebno ranljivo skupino in potrebujejo dodatno skrb pri njihovem vključevanju v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Pritrdilno je odgovorilo 15 % oz. 12 šol.

Graf 36: Delež osnovnih šol v naši raziskavi, v katere so vključeni učenci begunci (n = 72)

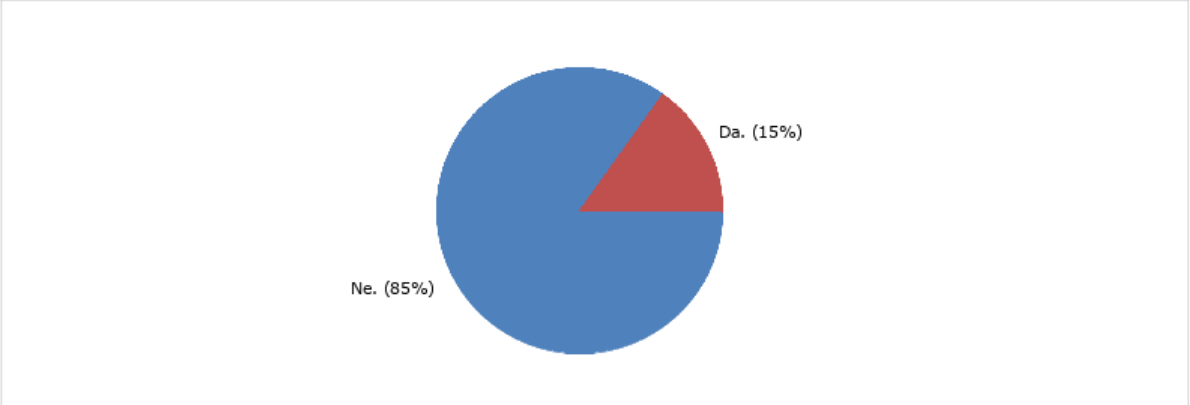

1.1.3.1 Vključenost učencev in dijakov v šolske dejavnosti

Vključenost učencev v šolsko skupnost (tudi njihova jezikovna vključenost) se ob aktivnem sodelovanju pri pouku (prim. poglavje Analiza vprašalnika za predmetne učitelje in učitelje razrednega pouka v OŠ ter za predmetne učiteljev SŠ) kaže tudi v njihovi vpetosti v šolske dejavnosti, zato smo šole povprašali, v kolikšni meri so na novo priseljeni učenci in dijaki v primerjavi s slovenskimi učenci vključeni v šolske interesne dejavnosti, šolske prireditve, športna in druga tekmovanja, dopolnilni in dodatni pouk in druge šolske dejavnosti, kot so tabori, ekskurzije, izleti in priprava šolskega časopisa. Navedene dejavnosti so povezane z obveznim in razširjenim programom šol in za učence in dijake priseljence pomenijo dodatno možnost učenja slovenščine. Vključenost v dopolnilni, dodatni pouk in šolska tekmovanja kaže na njihovo učno uspešnost oz. potrebo po dodatni učni pomoči, dejavnosti izven šolskega okolja, kot so npr. šolski tabori, šola v naravi in ekskurzije, pomenijo ob dopolnitvi kurikula posameznih predmetov tudi priložnost za globlje medsebojno spoznavanje in učenje v manj formalnem okolju, interesne dejavnosti pa možnost, da se učenci in dijaki izpopolnjujejo na področjih, ki jih imajo radi. Sodelovanje pri šolskih prireditvah lahko kaže na vključenost učencev v šolsko skupnost, sodelovanje pri šolskem časopisu pa je tesno povezano z učenčevo jezikovno zmožnostjo v slovenščini, seveda pa prav ti dve dejavnosti učencem priseljencem omogočata, da se izrazijo tudi v svojem prvem jeziku.

Opažanja respondentov, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, se nanašajo na večino učencev navedene skupine, njihova pogostost sodelovanja pri posameznih dejavnostih pa je izražena v primerjavi s pogostostjo sodelovanja večine slovenskih učencev. Respondenti so imeli pri posamezni dejavnosti možnost izbrati med štirimi odgovori: v dejavnost so na novo priseljeni učenci vključeni manj pogosto kot slovenski učenci, enako pogosto kot slovenski učenci, bolj pogosto kot slovenski učenci ali pa določene dejavnosti ne počnejo oz. se vanjo ne vključujejo.

1.1.3.1.1 Vključenost govorcev slovanskih jezikov z območja nekdanje Jugoslavije

Odgovori, ki se nanašajo na učence priseljence z območja nekdanje Jugoslavije, so pokazali, da se ti učenci precej pogosto udeležujejo navedenih dejavnosti. 87 % odstotkov respondentov je odgovorilo, da se v enaki meri kot slovenski učenci udeležujejo taborov, ekskurzij in šolskih izletov (12 % pa, da je njihova udeležba manj pogosta), 66 % odstotkov, da se enako pogosto kot slovenski učenci vključujejo v šolske krožke. Opazen je tudi delež respondentov (26 %), ki so navedli, da so ti učenci pogosteje

vključeni v dopolnilni pouk kot njihovi slovenski vrstniki, 62 % jih je navedlo, da ga obiskujejo enako pogosto, 12 % pa manj pogosto kot slovenski učenci. Po drugi strani je 34 % respondentov navedlo, da ti učenci na šolskih tekmovanjih sodelujejo v enaki meri kot slovenski učenci, 40 % pa jih je označilo, da enako pogosto kot slovenski otroci obiskujejo dodatni pouk pri predmetih. Posebno pozornost pritegne visok odstotek vključenosti te skupine učencev v športna tekmovanja – enako vključenost vanje kot pri slovenskih učencih je označilo 81 % respondentov, dva respondenta (oz. 3 %) sta bila mnenja, da se v te dejavnosti vključujejo celo bolj pogosto. 54 % respondentov je označilo, da ti učenci na šolskih prireditvah sodelujejo v enaki meri kot slovenski učenci. Med dejavnostmi, ki jih počnejo v manjši meri, izstopa sodelovanje pri šolskem časopisu – velik delež vprašanih je označil, da to počnejo manj pogosto kot slovenski učenci (50 %) ali pa se v to dejavnost ne vključujejo (24 %).

Graf 37: Vključenost govorcev slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije v osnovnih šolah (n = 68)

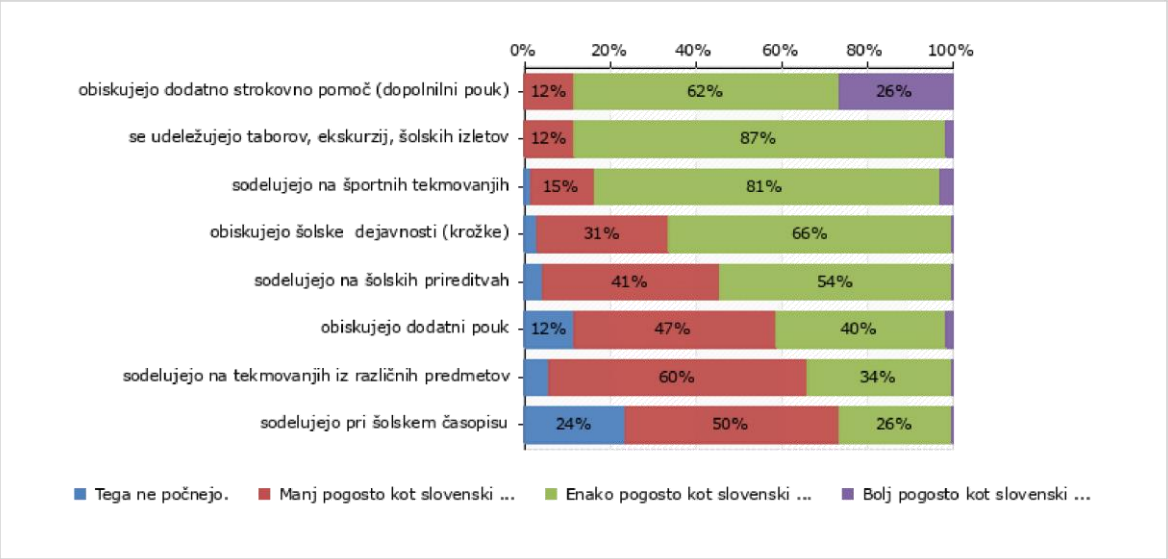

- *Vključevanje učencev, ki so govorci slovanskih jezikov je lažja, hitreje razumejo osnovno komunikacijo. pri učenju učne snovi pa lahko prihaja do nesporazumov zaradi različnega razumevanja pomenov besed.*
- *Pri šolskem časopisu sodelujejo s kakšnim likovnim izdelkom, fotografijo ...*
- *Zelo je odvisno od vsakega posameznika, v prvem letu po prihodu na našo šolo potrebujejo več pomoči, nato nekateri sodelujejo enako kot naši učenci, nekateri so zelo uspešni in se udeležujejo tekmovanj, dodatnega pouka, taborov.*
- *Odzivanje in sodelovanje učencev in staršev je v povprečju v primerjavi z albanskimi boljše.*
- *Odvisno od sposobnosti in motivacije otrok*
- *Kjer je označeno, da tega ne počnejo, pomeni, da jim je ponujeno, a tega še ne zmorejo.*

Odgovori, ki so nam jih v zvezi z vključenostjo teh govorcev posredovali respondenti iz srednjih šol, so podobni, čeprav kažejo na nekoliko nižjo vključenost[21]. 79 % respondentov je odgovorilo, da se ti dijaki v veliki meri enako pogosto (en respondent je bil mnenja, da celo pogosteje) kot slovenski dijaki udeležujejo šolskih taborov in ekskurzij, prav tako se precejšen delež teh dijakov vključuje v športna tekmovanja (da se vanje enako pogosto vključujejo, meni 67 % vprašanih), v manjši meri pa sodelujejo na tekmovanjih iz različnih predmetov (62 % respondentov meni, da sodelujejo manj pogosto kot slovenski dijaki, 18 % pa, da sploh ne sodelujejo). Glede obiskovanja dodatne strokovne pomoči jih 68 % meni, da to počnejo enako pogosto kot slovenski dijaki, 21 %, da to počnejo redkeje, dva respondenta sta odgovorila, da tega ne počnejo oz. počnejo pogosteje. Na področju prostovoljstva se kažejo različne izkušnje. 39 % respondentov meni, da so na tem področju dijaki z območja nekdanje Jugoslavije enako pogosto aktivni kot slovenski dijaki, 35 %, da so manj aktivni, in 26 %, da tega ne počnejo. Najmanj aktivni so ti dijaki tudi pri šolskem časopisu – 42 % sodelujočih je označijo, da tega ne počnejo, 39 %, da to počnejo manj pogosto kot slovenski dijaki, in 18 %, da so pri tej dejavnosti aktivni enako pogosto kot slovenski dijaki.

Graf 38: Vključenost govorcev slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije v srednjih šolah (n = 34)

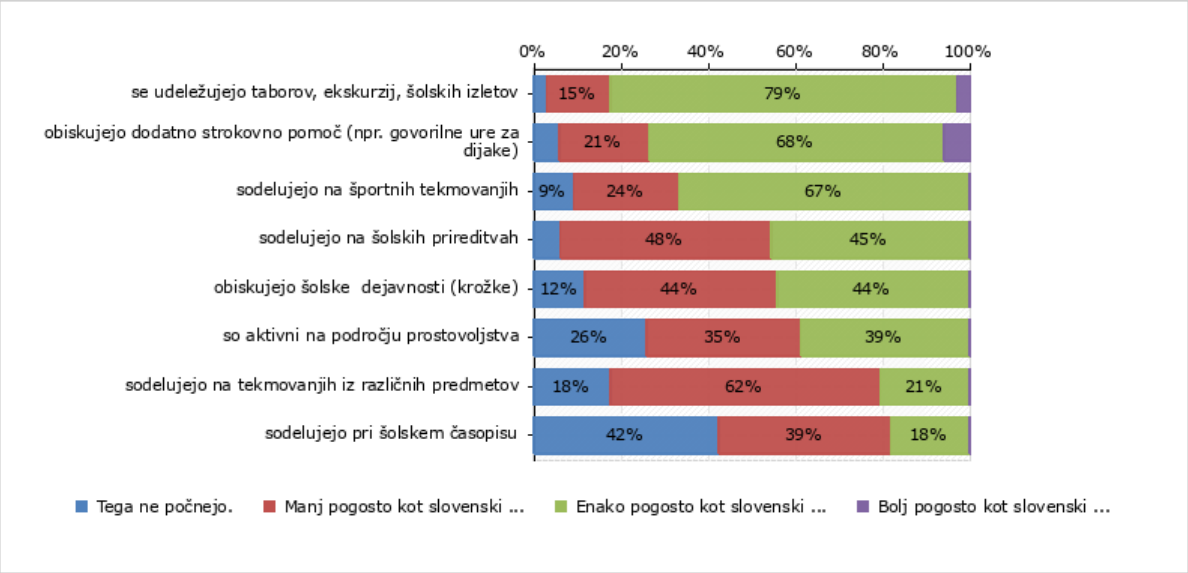

1.1.3.1.2 Vključenost albanskih govorcev

Po mnenju naših respondentov se albansko govoreči učenci večinoma enako pogosto kot slovenski učenci udeležujejo šolskih taborov in ekskurzij (tako meni 72 % vprašanih), ter v precejšnji meri enako pogosto sodelujejo na športnih tekmovanjih kot njihovi slovenski vrstniki (67 % vprašanih). Opazen pa je nekoliko večji delež respondentov, ki menijo, da se ti manjkrat vključijo v šolske krožke kot njihovi slovenski vrstniki (52 %) oz. tega sploh ne počnejo (19 %). Delež vključenosti v šolske krožke je bil pri tej skupini v primerjavi s slovenskimi učenci in tudi v primerjavi z drugimi skupinami najnižji. Dejavnosti, ki jih počnejo redkeje kot slovenski otroci ali pa se vanje sploh ne vključujejo, so tudi dodatni pouk (le

[21] Pri tem se je treba zavedati, da se stopnja vključenosti učencev v osnovnošolske dejavnosti in vključenost dijakov v srednješolske dejavnosti tudi pri domačih govorcih drugačna, saj se nekoliko razlikujejo tako načini, kako se oblikuje šolska skupnost kot tudi potreba učencev oz. dijakov po vključenosti v šolske dejavnosti.

24 % vprašanih meni, da ga obiskujejo enako pogosto kot slovenski učenci, 46 %, da ga obiskujejo manj pogosto, oz. 26 %, da ga ne obiskujejo), tekmovanja iz različnih šolskih predmetov (54 % jih meni, da se jih udeležujejo manj pogosto kot slovenski otroci, 33 % pa, da se jih ne udeležujejo) in sodelovanje pri šolskem časopisu (le 24 % vprašanih meni, da pri tej dejavnosti sodelujejo enako pogosto kot slovenski učenci) v nekoliko manjši meri tudi sodelovanje na šolskih prireditvah – 33 % vprašanih je odgovorilo, da sodelujejo v enaki meri kot slovenski otroci, 46 %, da sodelujejo manj pogosto, 20 % pa, da ne sodelujejo. Odgovori tudi kažejo, da potrebujejo nekateri od teh učencev več učne pomoči – 28 % respondentov je namreč označilo, da so ti govorci v dodatno strokovno pomoč oz. dopolnilni pouk vključeni pogosteje kot njihovi slovenski vrstniki, 56 % respondentov je odgovorilo, da so vanjo vključeni enako pogosto, 17 % pa manj pogosto.

Graf 39: Vključenost govorcev albanskega jezika v osnovnošolske dejavnosti (n = 54)

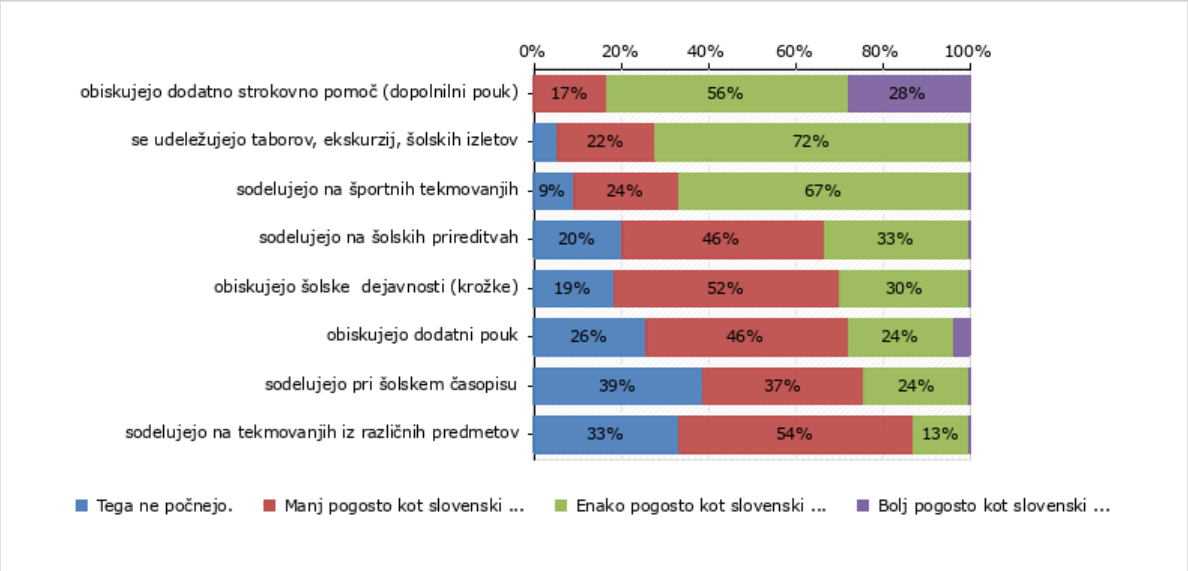

V svojih pojasnilih k označenim odgovorom pa so respondenti zapisali še naslednje:

- *V mesecu februarju sta prišla na šolo dva učenca – brata, eden v 2. in eden v 5. razred. Tudi starša govorita samo albansko. Pomagamo si z njihovimi prijatelji, ki govorijo slovensko. Organizirali smo seveda ure učenja slovenščine. Žal je vmes posegel virus.*
- *Ne izdajamo šolskega časopisa. Sicer pa so v enakem položaju kot slovenski učenci, seveda v okvirih razumevanja jezika.*
- *Pri odgovoru \"tega ne počnejo\ ", je vzrok popolno nerazumevanje slovenščine oz. nižja motivacija za dodatno šolsko delo.*
- *Učenki iz Kosova sta se vključili v šolo konec meseca februarja in zaradi epidemije in dela na daljavo težko odgovorim na zgornja vprašanja.*
- *Vključenost učencev je odvisna tudi od spodbud posamezne družine in osebnosti učencev. Načeloma pa se učenci enako pogosto vključujejo v večino dejavnosti na šoli.*
- *Naša učenka in njeni starši so prišli v kraj in govorili izključno albansko, niti srbohrvaško niso govorili. Deklica po pol leta šolanja razume in govori ter piše slovensko. Je prvošolka, še ne tekmuje, a bi zmogla. Je enako zastopana povsod kot domačini. Njenega napredka smo veseli. Imamo občutek, da delamo prav in dobri. Ko pa se priseli otrok s posebnimi potrebami in se težave z dneva v dan trpimo. Morda še bolj kot starši in njihov otrok.*
- *Prva leta šolanja je njihov besedni zaklad skromnejši in težje sledijo poglebljenim učnim vsebinam. Posledično tudi niso motivirani za dodatno tovrstno udejstvovanje.*
- *Šolskega časopisa nimamo.*

- *Vključenost je pomembna!*
- *Pri vkjučevanju v dejavnosti šole jih zelo vzpodbujamo in pomagamo tudi pri finančnih stiskah preko šolskega sklada.*
- *Opazili smo razliko med vključevanjem deklet in fantov. Dekleta so mnogo bolj prizadevna in motivirana za učenje slovenščine in za učenje nasploh, prav tako mnogo bolj sodelujejo pri šolskih in izvenšolskih dejavnostih.*
- *Vključenost otrok je odvisna od stopnje razumevanja jezika in splošnih intelektualnih sposobnosti. Največje težave imamo z albanskimi otroki in njihovimi starši. Slovenski jezik je za njih zelo težak, pri starših pa ne opazimo želje po tem, da bi se ga naučili. Posebno matere, ki so doma, se ne trudijo, da bi se vključile v družbo, čeprav jim ljudska univerza nudi brezplačne tečaje slovenščine. Z otroki in starši iz drugih bivših jugoslovanskih republik pa nimamo težav.*
- *Kljub vsemu našemu trudu ni velikega interesa z njihove strani.*

Respondenti iz srednjih šol so navedli, da se ti dijaki v veliki meri enako pogosto (50 % vprašanih) ali pogosteje (14 % vprašanih) udeležujejo strokovne pomoči oz. govorilnih ur. Odgovori tudi kažejo, da se ti dijaki v enaki meri kot slovenski dijaki udeležujejo šolskih taborov in ekskurzij, tako meni 75 % respondentov, več kot polovica vprašanih (54 %) meni, da se ti dijaki v enaki meri kot slovenski dijaki vključujejo v športna tekmovanja, v manjši meri pa so enako kot slovenski dijaki aktivni na področju prostovoljstva (25 % respondentov). Dejavnosti, na katerih pri teh dijakih opažajo manjšo vključenost, so šolske prireditve (le 14 % jih meni, da na njih sodelujejo enako pogosto kot slovenski dijaki, 57 % pa jih je označilo, da se jih udeležujejo manj pogosto, oz. 29 %, da se jih ne udeležujejo), tekmovanja iz različnih predmetov (le 11 % jih meni, da se jih udeležujejo enako pogosto kot slovenski dijaki, 43 %, da sodelujejo manj pogosto, 46 % pa, da ne sodelujejo), obiskovanje krožkov (14 % jih je označilo, da se jih udeležujejo enako pogosto kot slovenski dijaki, 29 %, da sodelujejo manj pogosto, 57 % pa, da se v krožke ne vključujejo) in sodelovanje pri šolskem časopisu (11 % jih meni, da sodelujejo enako pogosto, 32 % manj pogosto, 57 % pa, da ne sodelujejo.

Graf 40: Vključenost govorcev albanskega jezika v srednješolske dejavnosti (n = 28)

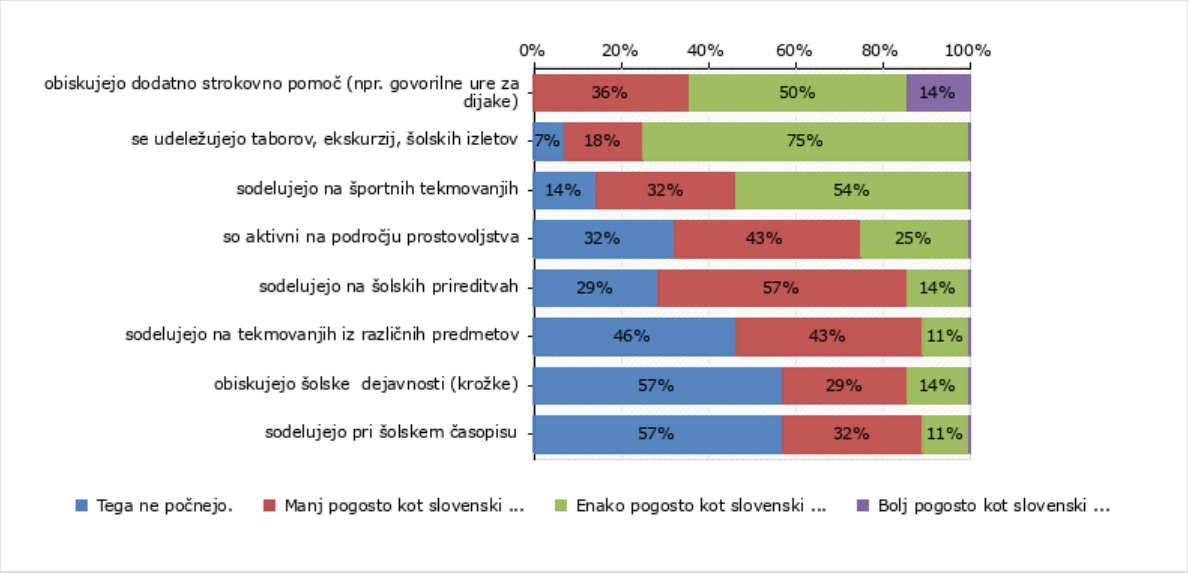

- *Imamo jih npr. letos samo 4 ... ali je to relevantno primerjati s populacijo ostalih 841 ... presodite vi.*
- *Imamo enega dijaka, ki govori albanščino in se ne vključuje nikamor in letos tudi še ni spregovoril slovensko, razen nekaj fraz. Tečaj slovenščine se težko izvaja, če so skupaj vključeni slovansko govoreči dijaki in albansko govoreči. Ta dijak ni razumel nobenega od slovanskih jezikov, niti*

angleško se ni zmogel sporazumevati, zgolj albansko.
- *Krožkov in šolskega časopisa na šoli nimamo.*
- *Na splošno se dijaki priseljenci slabo udeležujejo kakršnih koli dejavnosti. Kar je obveznega dela interesnih dejavnosti se v glavnem udeležijo (športni dan, morda tudi ekskurzije), več dnevnih ekskurzij ali šole v naravi pa manj.*
- *Kar se tiče prostovoljstva jih vključimo, da pomagajo novo priseljenim dijakom iz istega jezikovnega področja. Na tem področju so nepogrešljivi. Imajo pa izredno slabo predznanje iz matematike, angleškega jezika, kemije, fizike, biologije, tako da kakšno tekmovanje ne pride v poštev. Potrebujejo podporo pri učenju iz teh predmetov.*
- *V obvezne šolske dejavnosti se vključujejo enako kot slovenski dijaki, pri možnih izbirnih dejavnostih pa so načeloma manj aktivni.*
- *Na splošno se vključujejo manj, razen v športne aktivnosti, pa še v te ne vsi.*
- *Trenutno imamo na šoli vpisano samo eno dijakinjo priseljenko iz Kosova, tako da je vzorec majhen.*
- *Albansko govoreči dijaki imajo nizko motivacijo za izobraževanje. Šola jim predstavlja varno zavetje, kjer imajo vse možne oblike pomoči (finančne in učne), vendar so apatični, slabo razumejo in ne govorijo jezika, večkrat se pojavljajo tudi vzgojne težave. Nekateri so tudi veliko odsotni od pouka, ne želijo delati pri pouku in so zelo moteči za celoten razred, saj med poukom komentirajo in klepetajo s svojimi albanskimi sovrstniki v albanščini.*

1.1.3.1.3 Vključenost govorcev oddaljenih slovenskih jezikov

Pri govorcih drugih slovanskih jezikov (npr. ruščine, ukrajinščine) lahko opazimo podobnost z odgovori, ki so nam jih respondenti iz osnovnih šol posredovali o slovanskih govorcih, ki prihajajo z območja nekdanje Jugoslavije. Tudi pri tej skupini odgovori namreč kažejo, da so na šolah respondentov ti učenci pri velikem številu dejavnosti v precejšnjem deležu v dejavnosti vključeni enako pogosto kot slovenski učenci. Spet navzgor izstopa enako pogosta vključenost učencev v šolske tabore in ekskurzije (tako meni 81 % respondentov), v enaki meri so v precejšnjem odstotku vključeni tudi v športna tekmovanja (tako meni 64 % respondentov) in šolske krožke (tako meni 61 % respondentov). Precej visok delež enako pogostega vključevanja velja tudi za obiskovanje dodatnega pouka (tako meni 52 % respondentov), sodelovanje na šolskih tekmovanjih (tako meni 42 % respondentov) in šolskih prireditvah (tako meni 48 % respondentov). Dejavnost, v katero se od naštetih možnosti najmanj vključujejo, je tako kot pri prvih dveh skupinah sodelovanje pri šolskem časopisu, čeprav 28 % vprašanih meni, da se v to dejavnost vključujejo enako pogosto kot slovenski vrstniki. Med dejavnostmi, v katere so vključeni pogosteje kot slovenski otroci, tudi pri tej skupini izstopa obiskovanje dodatne strokovne pomoči oz. dopolnilnega pouka. Da jo morajo obiskovati pogosteje kot slovenski otroci, je odgovorilo 21 % respondentov, 67 % pa pri vključenosti v to dejavnost med slovenskimi učenci in govorcih drugih slovanskih jezikov ne opaža razlik.

Graf 41: Vključenost govorcev oddaljenih slovanskih jezikov v osnovnošolske dejavnosti (n = 33)

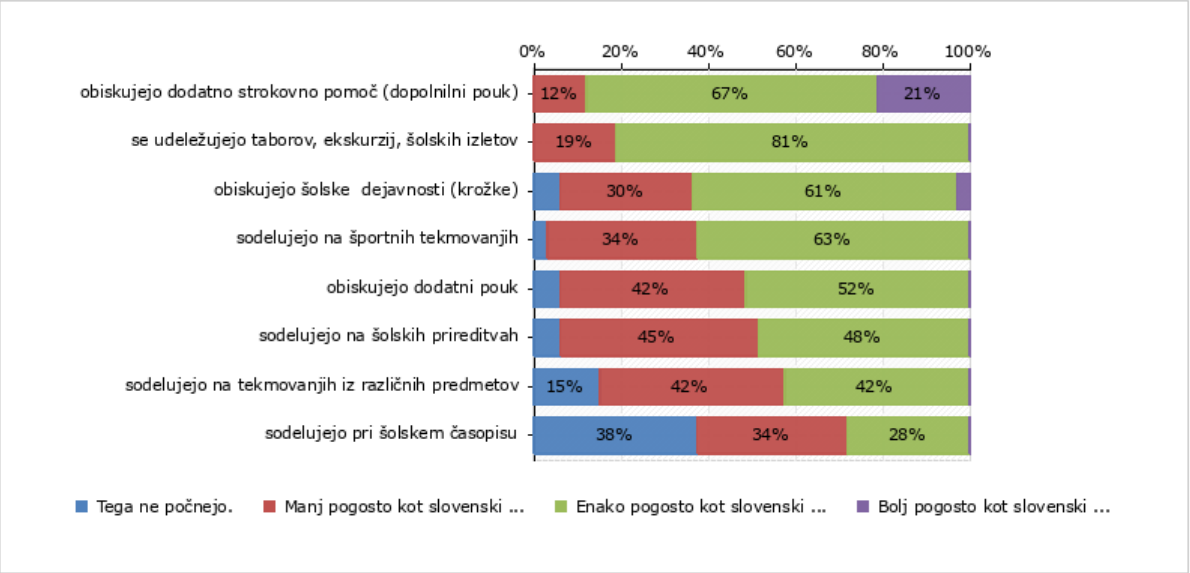

Iz odgovorov respondentov iz srednjih šol je takoj opazna velika vključenost teh dijakov v šolske tabore, ekskurzije (vsi respondenti so navedli enako mero vključenosti kot pri slovenskih dijakih) in šolska športna tekmovanja (80 % respondentov meni, da so vključeni v enaki meri kot slovenski dijaki), manj pa so aktivni pri tekmovanju iz drugih predmetov (da se jih udeležujejo enako pogosto kot slovenski dijaki, je menilo 30 % sodelujočih, drugi pa, da se je jih udeležujejo manj oz. se jih sploh ne udeležujejo), pri šolskih prireditvah, na področju prostovoljstva. Precej pogosto pa ti dijaki po mnenju vprašanih obiskujejo dodatno strokovno pomoč – 60 % jih meni, da jo obiskujejo enako pogosto kot slovenski dijaki, 10 %, da jo obiskujejo bolj pogosto, 30 %, pa manj pogosto. Seveda se je ob interpretaciji rezultatov treba zavedati, da je vzorec respondentov pri tem vprašanju nekoliko manjši, na to vprašanje je odgovarjalo 10 respondentov oz. šol.

Graf 42: Vključenost govorcev oddaljenih slovanskih jezikov v srednješolske dejavnosti (n = 10)

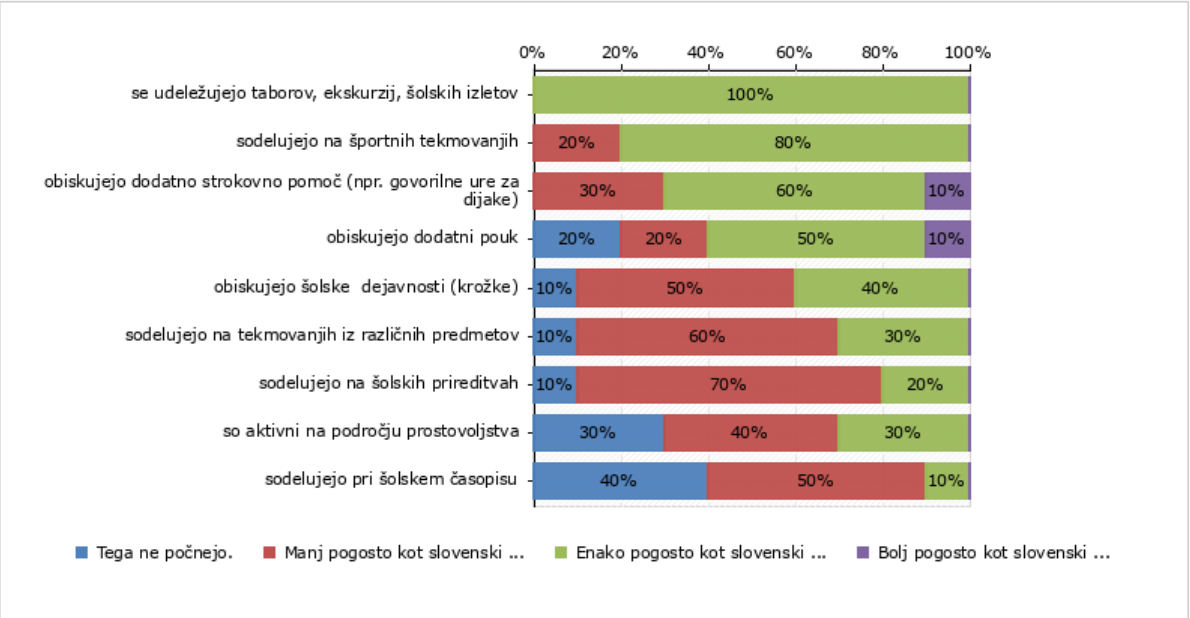

1.1.3.1.4 Vključenost govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija)

Odgovori respondentov iz osnovnih šol kažejo na nekoliko manjšo vključenost te ciljne skupine v šolske tabore, ekskurzije, izlete ipd. 67 % (oz. 12 šol) jih je mnenja, da se teh dejavnosti udeležujejo v isti meri kot slovenski vrstniki, 22 % (oz. 4 šole), da to počnejo manj pogosto kot slovenski vrstniki, ena šola pa je označila, da se teh dejavnosti ne udeležujejo. Uravnoteženo temu je mnenje respondentov, ki odgovarjajo, da se športnih tekmovanj udeležujejo enako pogosto (50 %) ali manj pogosto (50 %), podobno uravnoteženo je tudi mnenje glede obiskovanja šolskih krožkov (42 % jih meni, da jih obiskujejo enako pogosto, in 42 %, da jih obiskujejo manj pogosto), da se enako pogosto udeležujejo tekmovanj iz različnih predmetov in dodatnega pouka meni 37 % vprašanih, da se jih udeležujejo manj pogosto, pa jih je označilo 52 %. 26 % respondentov je označilo, da se ti govorci v dodatno strokovno pomoč oz. dopolnilni pouk vključujejo pogosteje kot njihovi slovenski vrstniki, 74 % pa, da se vanjo vključujejo enako pogosto. Primerjava z albanskimi govorci, ki so tudi govorci od slovenščine oddaljenega jezika in ki jih v naši raziskavi zaradi številčnosti obravnavamo kot posebno skupino, je pokazala na nekaj skupnih značilnosti, pa tudi razlik. Pri skupini albanskih govorcev se je pokazala nekoliko večja oz. z domačimi govorci bolj uravnotežena vključenost v šolske ekskurzije, tabore in športna tekmovanja, pri govorcih drugih oddaljenih jezikov pa njihova večja vključenost v šolske krožke, tekmovanja iz drugih predmetov in dodatni pouk, sodelovanje pri šolskem časopisu (ki je sicer tudi pri tej ciljni publiki zelo omejeno), v primerjavi z albanskimi govorci so nižji tudi deleži respondentov, ki opažajo, da se učenci priseljenci v šolske dejavnosti ne vključujejo.

Graf 43: Vključenost govorcev zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine, farsija v osnovnošolske dejavnosti (n = 19)

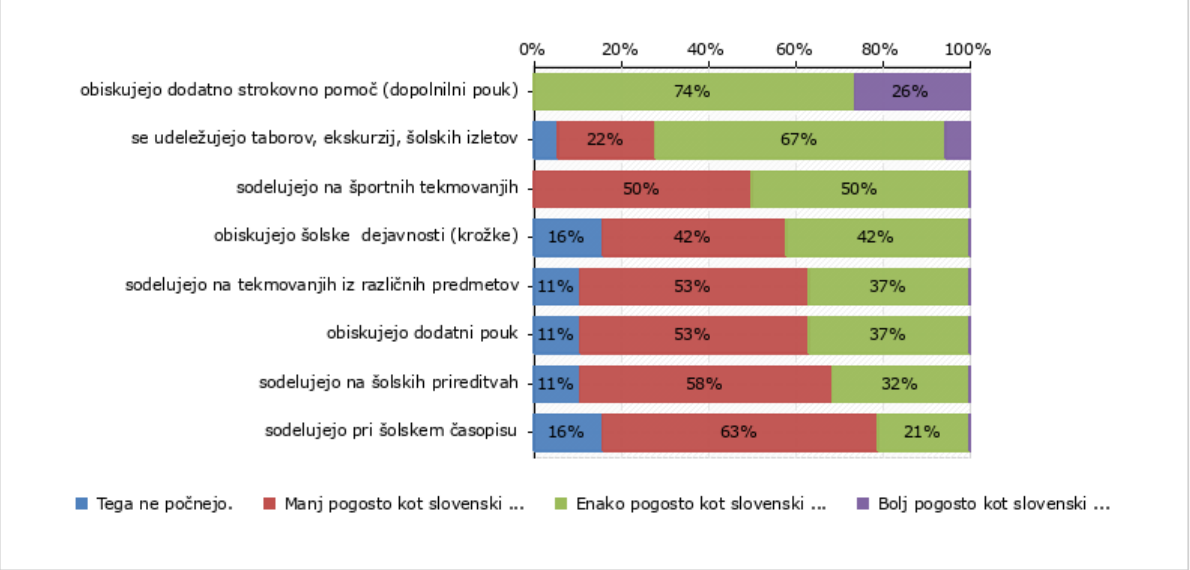

Zelo majhno število v raziskavi sodelujočih srednjih šol (2 šoli), na katere je najverjetneje vključeno tudi zelo majhno število teh dijakov oz. gre najbrž celo samo za posameznike, pri podajanju odgovorov v zvezi s to ciljno skupino pomeni veliko omejitev in terja pri interpretaciji rezultatov še večjo previdnost oz. zadržanost kot pri drugih ciljnih skupinah. Odgovori respondentov kažejo, da se ti dijaki v enaki meri kot njihovi slovenski vrstniki udeležujejo dodatne strokovne pomoči, dodatnega pouka in ekskurzij. Tako sta menila oba naša respondenta. Različen odgovor pa sta podala pri vključenosti v šolska in športna tekmovanja in na področju prostovoljstva (izkušnja ene šole kaže, da to počnejo enako pogosto

kot slovenski dijaki, izkušnja druge šole pa, da tega ne počnejo). Na obeh šolah pa so zaznali slabšo vključenost teh učencev v šolske krožke, prireditve in pripravo šolskega časopisa.

Graf 44: Vključenost govorcev zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine, farsija v srednješolske dejavnosti (n = 2)

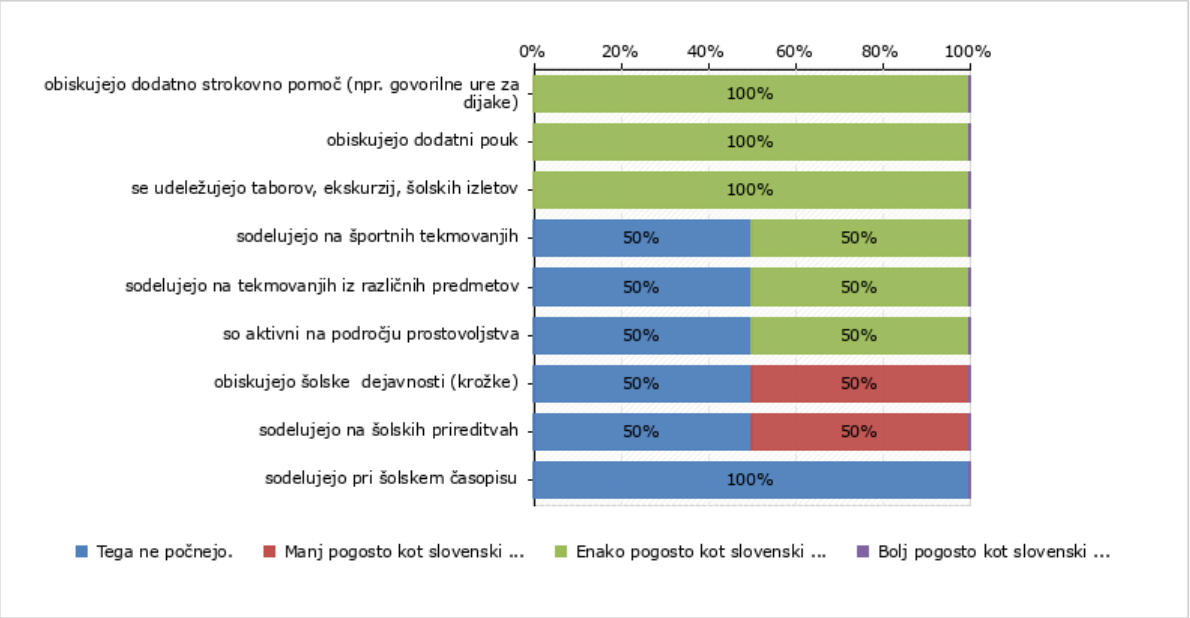

1.1.3.1.5 Vključenost govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov

Analiza odgovorov o tej ciljni skupini učencev je glede vključenosti v šolske dejavnosti pokazala na največjo uravnoteženost s slovenskimi učenci. Pri petih postavkah (udeležba na taborih, ekskurzijah in šolskih izletih, vključenosti v dopolnilni pouk, krožke, športna tekmovanja in dodatni pouk) so v velikem odstotku prevladovali odgovori (tako je menilo od 72 do 88 % respondentov), da so ti učenci v dejavnosti vključeni enako pogosto kot slovenski učenci. Navzgor v primerjavi z drugimi ciljnimi skupinami nekoliko odstopa tudi odstotek respondentov, ki so izbrali odgovor, da se ti učenci enako pogosto kot slovenski učenci udeležujejo šolskih tekmovanj (tako meni 50 % respondentov) in tudi enako pogosto sodelujejo na šolskih prireditvah (prav tako 50 % respondentov), odgovori pa kažejo tudi na pogostejšo vključenost pri pripravi šolskega časopisa (33 % jih meni, da ti učenci pri tem sodelujejo enako pogosto kot slovenski učenci). V pojasnilu k odgovorom je eden od respondentov zapisal naslednje: *»Imamo 2 učenca iz Francije, ki sta šele 2. leto na naši šoli, zato še nista imela veliko priložnosti sodelovati pri prireditvah, tekmovanjih in drugih dejavnostih šole. Prav tako je bilo z njimi zelo težko vzpostaviti komunikacijo.«*

Graf 45: Vključenost učencev, govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov v osnovnošolske dejavnosti (n = 18)

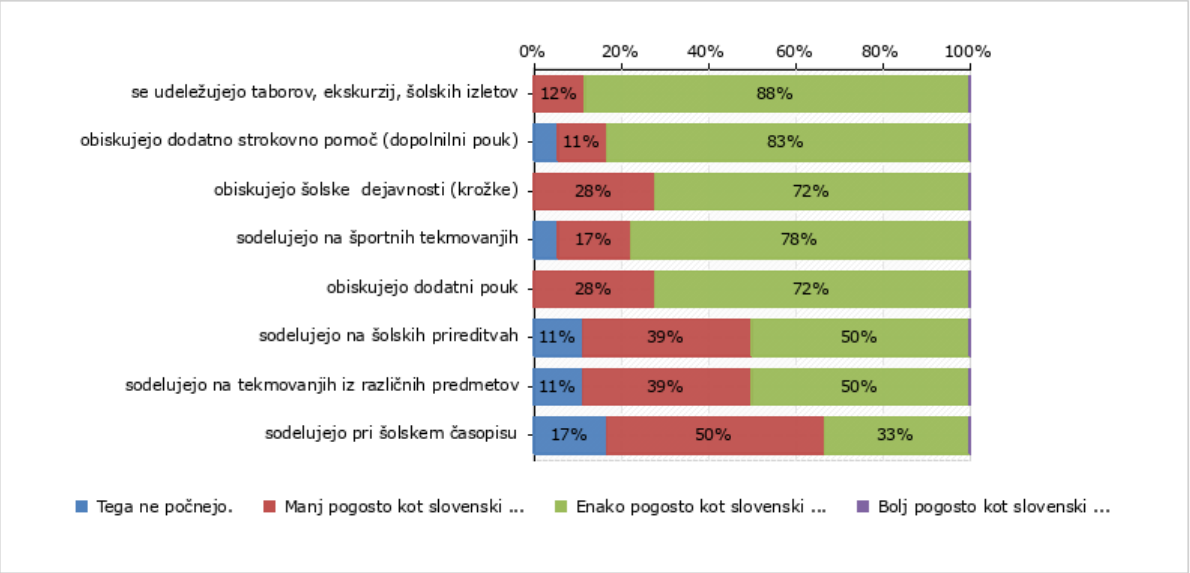

Tudi o dijakih iz te skupine sta na naša vprašanja odgovarjali samo dve srednji šoli oz. dva respondenta. Njuni odgovori pri vseh navedbah kažejo na enako vključenost teh dijakov, kot jo lahko opazijo pri slovenskih vrstnikih, na nižjo vključenost kaže le odgovor enega respondenta, in sicer pri obiskovanju šolskih interesnih dejavnostih, prireditvah in šolskem časopisu. Tudi pri tej skupini zaradi velike omejenosti vzorca ugotovitev ne gre posploševati.

Graf 46: Vključenost dijakov, govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov v srednješolske dejavnosti (n = 2)

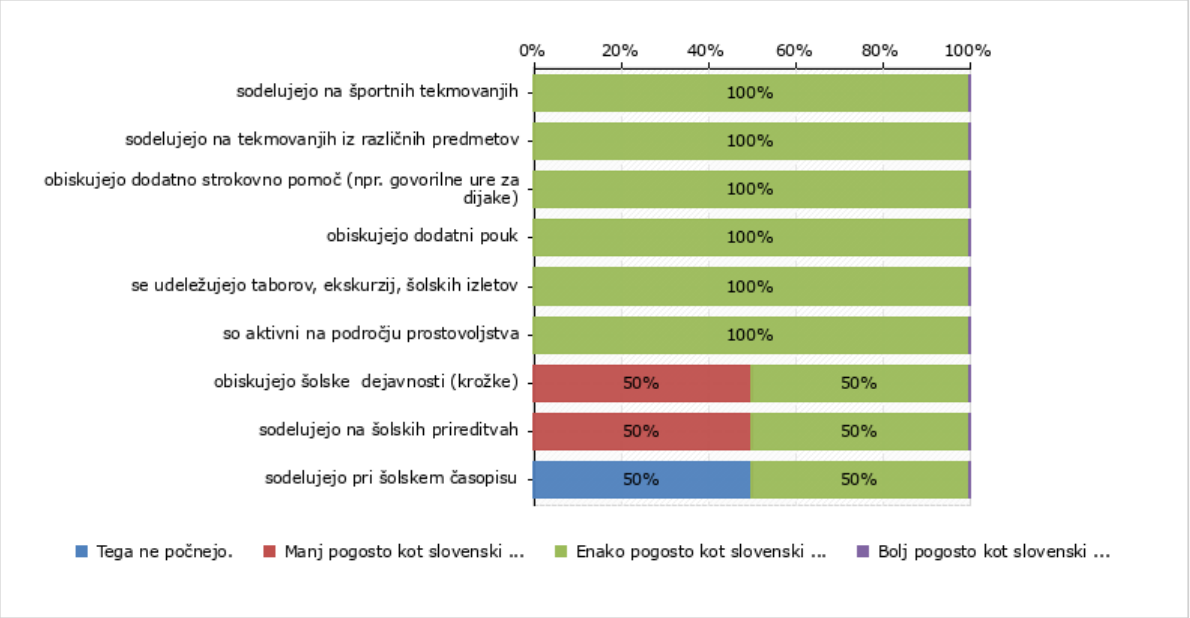

Za osvetlitev navajamo še nekaj pojasnil osnovnošolskih respondentov:

- *Vključevanje učencev, ki so govorci slovanskih jezikov, je lažja, hitreje razumejo osnovno komunikacijo. Pri učenju učne snovi pa lahko prihaja do nesporazumov zaradi različnega razumevanja pomenov besed.*

-	*Pri šolskem časopisu sodelujejo s kakšnim likovnim izdelkom, fotografijo ...*
-	*Zelo je odvisno od vsakega posameznika, v prvem letu po prihodu na našo šolo potrebujejo več pomoči, nato nekateri sodelujejo enako kot naši učenci, nekateri so zelo uspešni in se udeležujejo tekmovanj, dodatnega pouka, taborov.*
-	*Odzivanje in sodelovanje učencev in staršev je v povprečju v primerjavi z albanskimi boljše.*
-	*Odvisno od sposobnosti in motivacije otrok.*
-	*Kjer je označeno, da tega ne počnejo, pomeni, da jim je ponujeno, a tega še ne zmorejo.*

V nadaljevanju smo ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce povprašali tudi, kaj po njihovem mnenju vpliva na uspešnost učencev v šoli. Osnovnošolski respondenti so na prvo mesto postavili motivacijo učenca za učenje, nato njegove učne navade, podporo staršev, predznanje slovenščine, na zadnji mesti pa čas, ki ga ima učitelj na razpolago učenca, učiteljevo usposobljenost za delo z učenci priseljenci.

Graf 47: Dejavniki uspešnosti učenja, osnovna šola (n = 68)

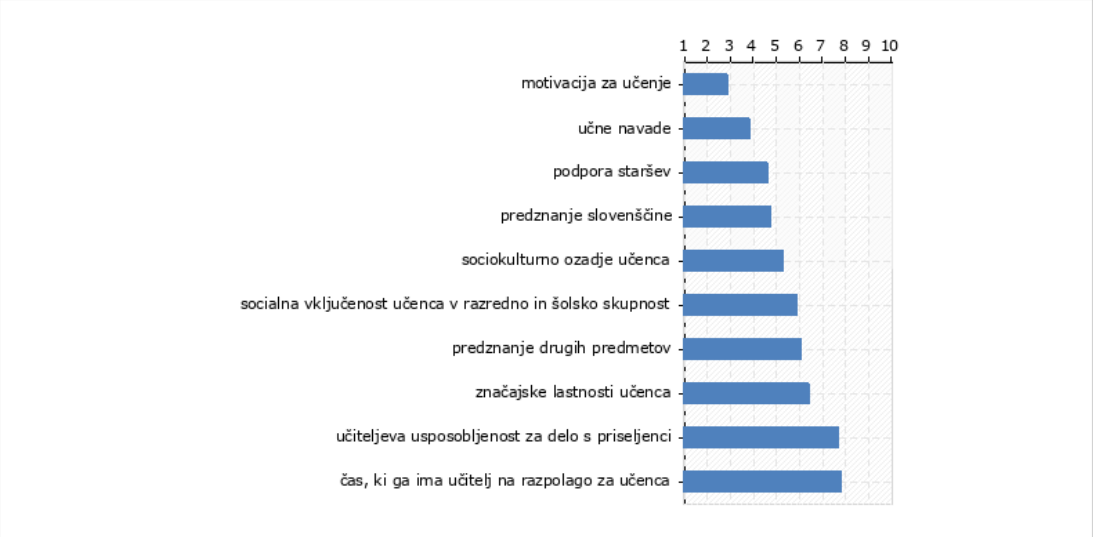

Srednješolski respondenti na prvi dve mesti postavljajo ista dejavnika kot osnovnošolski: motivacijo dijaka in njegove učne navade, nekoliko višje – na tretje mesto – pa predznanje slovenščine. Tako kot respondenti iz osnovnih šol tudi ti na zadnji mesti postavljajo čas, ki ga ima učitelj na razpolago za dijaka, učiteljevo usposobljenost za delo z dijaki priseljenci.

Graf 48: Dejavniki uspešnosti učenja, srednja šola (n = 33)

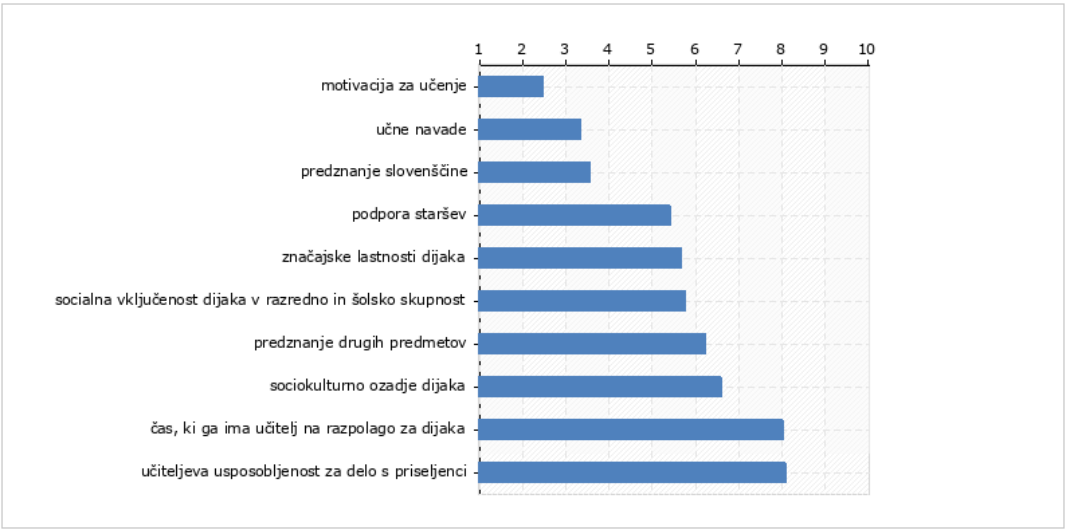

1.1.3.2 Učni primanjkljaj

Drugi sklop vprašanj, ki se je prav tako nanašal na posamezne skupine govorcev, se je navezoval na uspešnost njihovega šolanja v izvorni državi, respondentom iz srednjih šol smo zastavili tudi vprašanje o primanjkljaju, ki ga opazijo pri dijakih priseljencih, ki so osnovnošolsko šolanje zaključili v Sloveniji. Šole smo povprašali, ali oz. v kolikšni meri je pri posameznih skupinah učencev opazen primanjkljaj na različnih predmetnih področjih ob vključitvi v slovenski VIZ (ko se v Slovenijo preselijo iz svoje države). Respondente smo spet opozorili, naj se njihovi odgovori nanašajo na opažanja, ki bi lahko veljala za večino učencev določene ciljne skupine (prim. tudi poglavje Analiza rezultatov vprašalnika za predmetne učitelje in učitelje razrednega pouka). Zanimalo nas je naslednje: pri koliko učencih (izbirali so med odgovori Pri vseh. / Pri večini. / Pri nekaterih. /Ne opažamo.) opažajo pomanjkljivo znanje slovenščine, primanjkljaj v znanju prvega tujega jezika, ki se poučuje na šoli, v znanju matematike, družboslovnih in naravoslovnih predmetov. Medtem ko je bil primanjkljaj v znanju slovenščine pri vseh skupinah bolj ali manj pričakovan[22], nas je zanimalo, ali se med posameznimi skupinami kažejo tudi razlike v predznanju, ki so ga priseljeni otroci in dijaki pridobili tekom preteklega šolanja v svoji državi oz. pri dijakih priseljenci tudi tekom šolanja v Sloveniji.

1.1.3.2.1 Učni primanjkljaj govorcev slovanskih jezikov z območja nekdanje Jugoslavije

Pri tej ciljni skupini je analiza rezultatov največji primanjkljaj pokazala v zvezi z znanjem slovenščine. 55 % respondentov je navedlo, da pomanjkljivo znanje slovenščine opažajo pri vseh učencih, 28 % jih to opaža pri večini učencev, 17 % pa pri nekaterih. V zvezi z znanjem prvega tujega jezika izstopa podatek (in je opazen tudi pri drugih skupinah priseljencev), da respondenti pri tej ciljni skupini pri tem predmetu opažajo največji primanjkljaj – 17 % ga opaža pri vseh učencih, 33 % pri večini, 43 % pa pri

[22] Učenci in dijaki se v slovenske šole vključujejo večinoma brez predznanja slovenščine, nekateri pa predznanje pridobijo v svoji državi v okviru različnih tečajev slovenščine (individualnih ur, dopolnilnega pouka slovenščine v tujini, drugih tečajev) ali pa se nekaj slovenščine naučijo od svojih staršev, sorodnikov ipd.

nekaterih, le 6 % (oz. 4 respondenti) pa jih primanjkljaja ne opaža. Pri nekoliko manj učencih je primanjkljaj v znanju pri tej ciljni skupini opazen tudi pri drugih predmetnih področjih.

Graf 49: Primanjkljaj pri govorcih slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije, osnovna šola (n = 69)

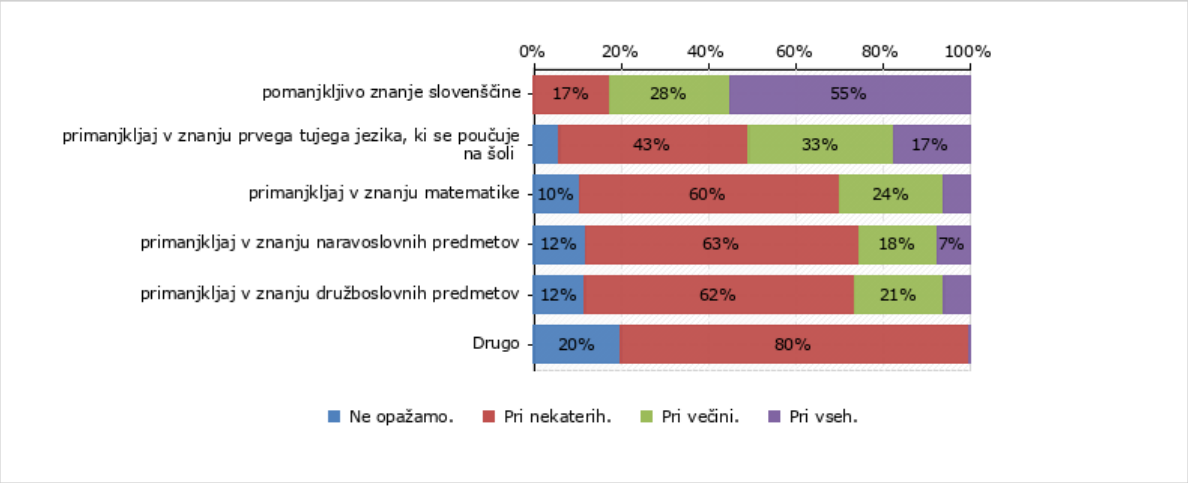

- *Bolje so ocenjeni, znanje pa je povečini šibkejše od sošolcev. če so bistri kmalu nadoknadijo, sicer pa so težave.*
- *Učenci so si med seboj zelo različni, vsak posebej ima močne točke, kot tudi šibke točke.*
- *Spet zelo odvisno od posameznika. Tisti, ki pridejo iz prejšnjih šol z odličnimi ocenami, nimajo večjih težav. Učenci, ki so imeli že prej učne težave, se njihove težave še povečajo.*
- *Splošno znanje je primerljivo z ocenami, ki so jih pridobili v matični šoli.*

Odgovori respondentov iz srednjih šol so podobni osnovnošolskim. 47 % respondentov je navedlo, da pomanjkljivo znanje slovenščine opažajo pri vseh učencih, 35 % jih to opaža pri večini učencev, 18 % pa pri nekaterih učencev. Tudi tu izstopa primanjkljaj v zvezi z znanjem prvega tujega jezika (9 % ga opaža pri vseh, 36 % pri večini, 48 % pa pri nekaterih dijakih), prav tako pri znanju matematike (24 % ga opaža pri večini, 62 % pri nekaterih dijakih, 15 % pri nobenem) in pri naravoslovnih predmetih (15 % ga opaža pri večini, 68 % pri nekaterih dijakih, 18 % pri nobenem), najmanj pa je primanjkljaj pri teh dijakih opazen pri družboslovnih predmetih (12 % ga opaža pri večini, 68 % pri nekaterih, 21 % vprašanih pa ga ne opaža pri nobenem dijaku).

Graf 50: Primanjkljaj pri govorcih slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije, srednja šola (n = 34)

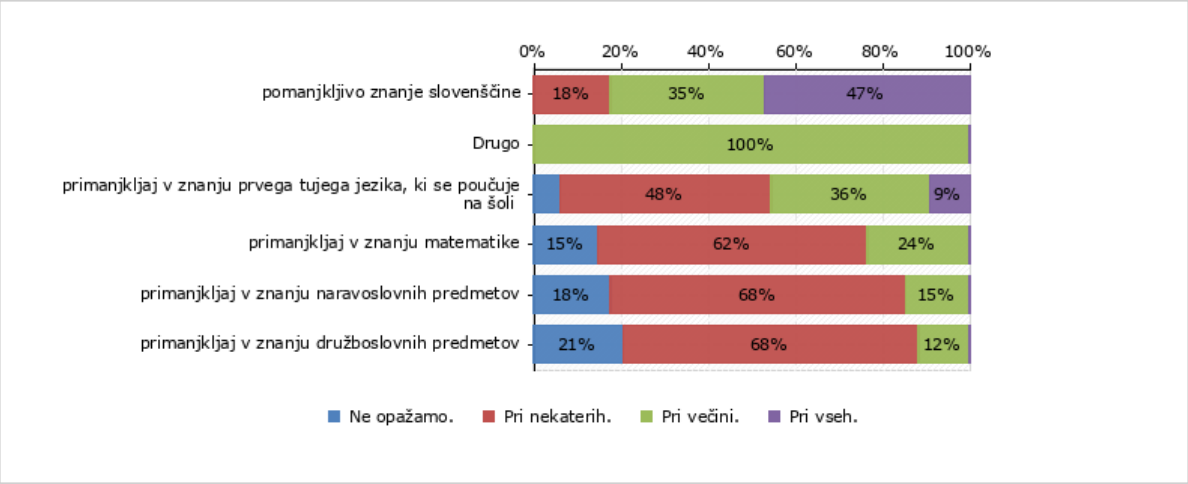

Odgovori srednješolskih respondentov, ki se nanašajo na slovansko govoreče dijake z območja bivše Jugoslavije, ki so osnovnošolsko šolanje zaključili v Sloveniji, kažejo, da se pri nekaterih ob vstopu v srednjo šolo še vedno kaže pomanjkljivo znanje slovenščine. 12 % respondentov ga opaža pri vseh dijakih, 24 % pri večini, 59 % pa pri nekaterih. Le 2 respondenta (oz. 6 %) sta zapisala, da primanjkljaja ne opažata. Nekoliko pogosteje kot pri drugih predmetih se glede na odgovore primanjkljaj kaže še pri matematiki (18 % respondentov ga opaža pri večini, 64 % pri nekaterih, 18 % pa pri nobenem dijaku) in prvem tujem jeziku (15 % ga opaža pri večini, 59 % pri nekaterih, 24 % pa ga ne opaža), najmanj pa pri družboslovnih predmetih.

Graf 51: Primanjkljaj pri govorcih slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 34)

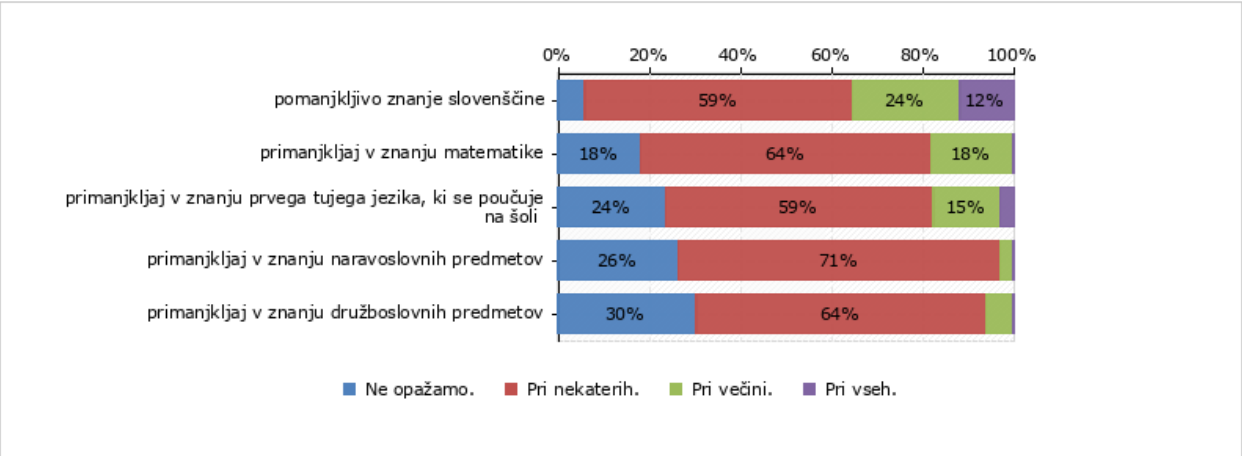

1.1.3.2.2 Učni primanjkljaj albanskih govorcev

Pri albansko govorečih učencih je delež tistih respondentov, ki so označili, da je pri teh otrocih ob prešolanju v slovensko OŠ opazno pomanjkljivo znanje slovenščine, še bolj izrazit kot pri tistih, ki so to opazili pri slovansko govorečih učencih iz republik bivše Jugoslavije, kar je glede na oddaljenost jezika pričakovano. 70 % osnovnošolskih respondentov je namreč odgovorilo, da to opaža pri vseh albanskih govorcih, 22 % odstotkov pri večini učencev in 7 % pri nekaterih učencih. Pri tej skupini učencev izstopa tudi visok delež odgovorov, ki kažejo na njihov primanjkljaj v znanju tujega jezika (38 % odstotkov jih primanjkljaj pripisuje vsem učencem, 43 % jih opaža primanjkljaj pri večini učencev, 30 % pa pri

nekaterih učencih). Pri tej ciljni skupini je delež odgovorov, ki kaže na slabše obvladovanje prvega tujega jezika, najvišji. Odgovori kažejo tudi na pogost primanjkljaj pri drugih predmetih. Albansko govoreči učenci, ki pri navedenih predmetih in predmetnih področjih ob vpisu v slovensko šolo nimajo primanjkljaja, so, kot kažejo odgovori naših respondentov, v manjšini.

Graf 52: Primanjkljaj pri govorcih albanskega jezika, osnovna šola (n = 54)

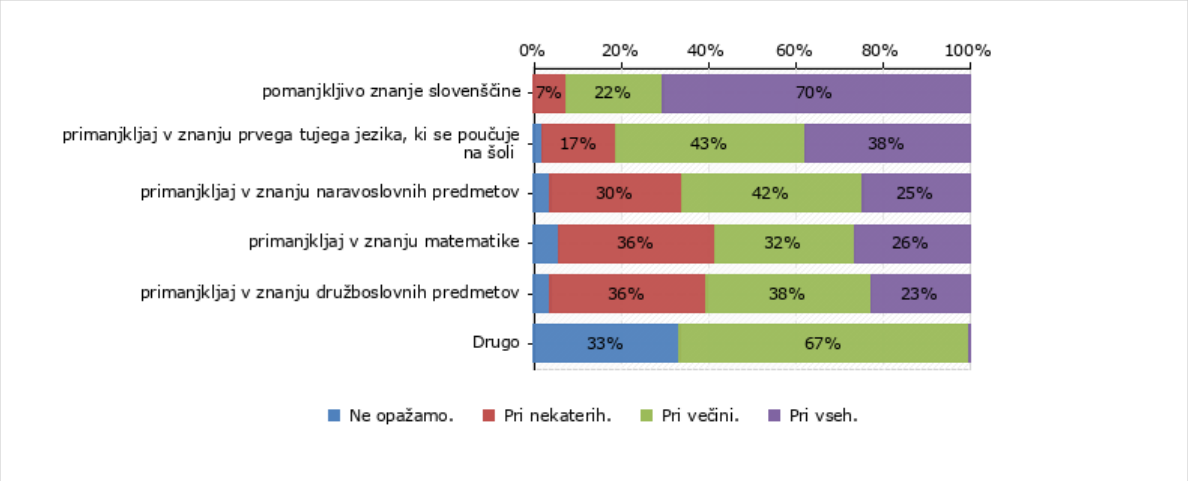

Pri odgovoru »drugo« so respondenti navedli še pomanjkljive učne navade in slabše splošno znanje, na nekatere težave pa so opozorili tudi v svojih pojasnilih:

- *Albansko govoreči učenci so zelo hitro osvojili slovenski jezik, vendar večina brez razumevanja. osvojili so neke šablone pogovora, ki ga niso znali uporabljati v drugem kontekstu. Prav tako niso razumeli povedanega ali prebranega, ves čas so potrebovali dodatno razlago oz. prevod tudi s pomočjo slikovnega gradiva, če ni šlo drugače. Nemalokrat nas je zavedlo, ker so sicer zelo dobro začeli govoriti slovensko.*
- *Odvisno od otroka.*
- *Njihov šolski sistem je drugačen kot slovenski.*
- *Učenci so si med seboj zelo različni, vsak posebej ima močne točke, kot tudi šibke točke.*
- *Matematika je univerzalni jezik. Ostali predmeti so vezani na razumevanje slovenskega jezika, kar lahko predstavlja oviro. Ne neznanje, ampak nezmožnost povedati v slovenskem jeziku.*
- *Žal pri večini albansko govorečih otrok šola ni prioriteta, zato potrebujejo izredno občutljivo vzpostavitev kontakta s primerno motivacijo. Večina otrok se bolje samostojno odziva na pobude, zahteve učiteljev, kot če zahteve postavljamo preko staršev. Večina mater se ne želi vključevati v slovensko okolje in so dobesedno zaprte doma med štiri stene. Pričakujejo, da bodo otroci sami od sebe premostili jezikovne kot učne zahteve in tega pogosto ne razumejo, da to ne gre – ob tem da sami na področju učenja slovenščine ne naredijo skoraj ničesar.*

Pri albansko govorečih dijakih se med odgovori respondentov iz srednjih šol kaže podobnost z odgovori respondentov iz osnovnih šol. 21 % respondentov je odgovorilo, da pomanjkljivo znanje slovenščine opažajo pri večini, 14 % pa pri nekaterih dijakih. Tudi pri tej skupini dijakov izstopa visok delež odgovorov, ki kažejo na njihov primanjkljaj v znanju tujega jezika (39 % odstotkov primanjkljaj pripisuje vsem dijakom, 36 % opaža primanjkljaj pri večini dijakov, 21 % pa pri nekaterih dijakih). Podobno je s

primanjkljajem v znanju družboslovnih, naravoslovnih predmetov in matematike, ena šola oz. en respondent (4 %) primanjkljaja pri drugih predmetih ne opaža.

Graf 53: Primanjkljaj pri govorcih albanskega jezika, srednja šola (n = 28)

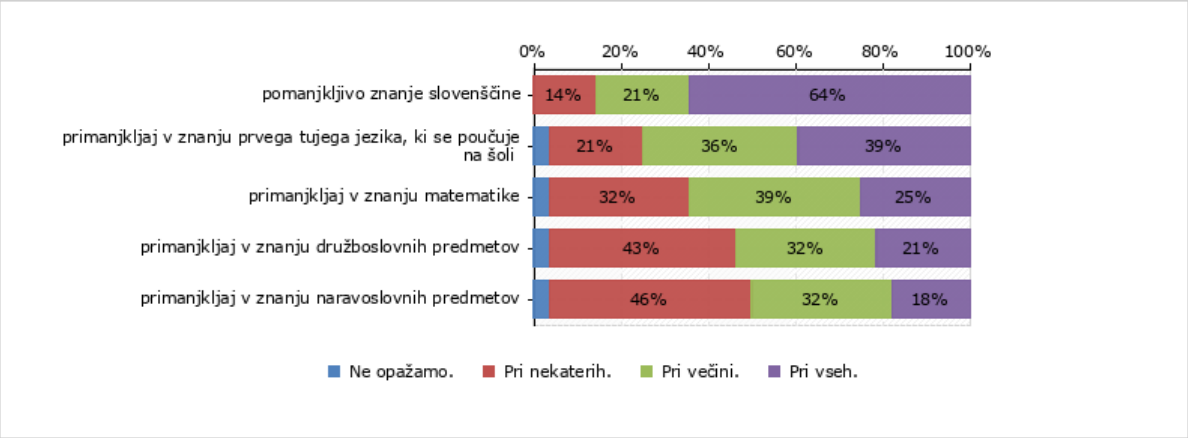

Tudi pri albansko govorečih dijakih, ki so končali osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji, so respondenti v svojih odgovorih izpostavili slabše znanje slovenščine – 8 % jih je odgovorilo, da ga opažajo pri vseh dijakih, 56 % pri večini dijakov, 32 % pa pri nekaterih dijakih. Tudi pri tej ciljni skupini je primanjkljaj v znanju tujega jezika (39 % ga opaža pri vseh, 36 % pa pri večini) zaznalo nekoliko več respondentov kot pri matematiki (25 % ga opaža pri vseh, 39 % pa pri večini), najmanj pa pri znanju družboslovnih (21 % ga opaža pri vseh, 32 % pa pri večini) in naravoslovnih (18 % ga opaža pri vseh, 32 % pa pri nekaterih) predmetov.

Graf 54: Primanjkljaj pri govorcih albanskega jezika s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 25)

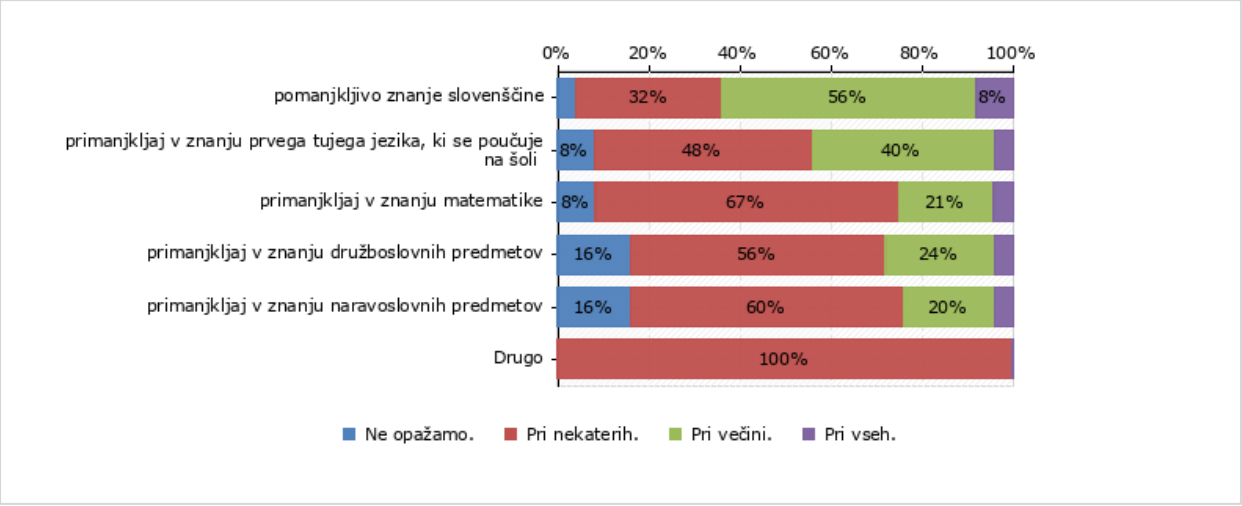

1.1.3.2.3 Učni primanjkljaj govorcev oddaljenih slovanskih jezikov

Tudi pri tej skupini učencev respondenti v velikem deležu ugotavljajo pomanjkljivo znanje slovenščine (31 % jih je odgovorilo, da to opažajo pri vseh učencih, 47 % pri večini učencev, 16 % pa pri nekaterih učencih), zanimiv pa je podatek, da dva respondenta pri teh učencih pomanjkljivega znanja slovenščine ne opažata. Tako zaznavanje se je pri tem vprašanju pojavilo le v tej skupini priseljencev. Iz odgovorov respondentov pa lahko razberemo tudi pomembno višji delež v ustreznosti predznanja drugih

predmetov kot pri prvih dveh skupinah, še posebej pri matematiki, kjer je iz spodnjega grafa razvidno, da 44 % naših respondentov primanjkljaja ne opaža. Nekoliko manjši je ta delež respondentov pri naravoslovnih (31 %), družboslovnih predmetih (25 %) in pri tujem jeziku (31 %).

Graf 55: Primanjkljaj pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov, osnovna šola (n = 32)

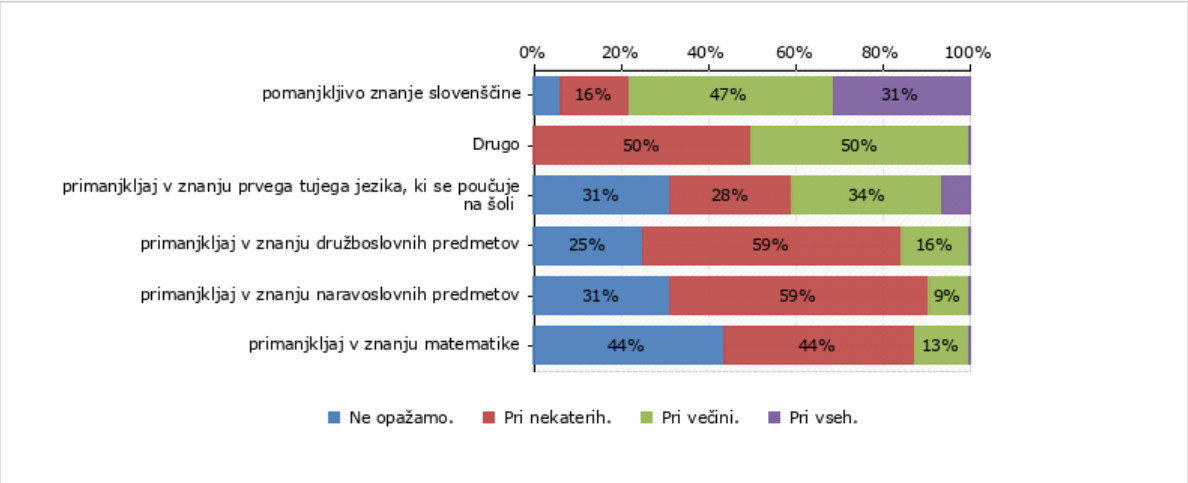

Srednješolski respondenti so pri tej skupini dijakov najbolj izpostavili pomanjkljivo znanje slovenščine – 40 % jih to opaža pri vseh, 10 % pri večini, 50 % pa samo pri nekaterih dijakih. Nekoliko bolj opazen je še primanjkljaj pri znanju prvega jezika (50 % ga opaža pri nekaterih, 20 % pri večini, 10 % pri vseh, 20 % pa pri nobenem, primanjkljaj v znanju matematike, družboslovnih in naravoslovnih predmetih pa ima, kot izgleda, manjšina dijakov (10 % vprašanih ga opaža pri večini dijakov, 60 % pri nekaterih, 30 % pa primanjkljaja na opaža).

Graf 56: Primanjkljaj pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov, srednja šola (n = 10)

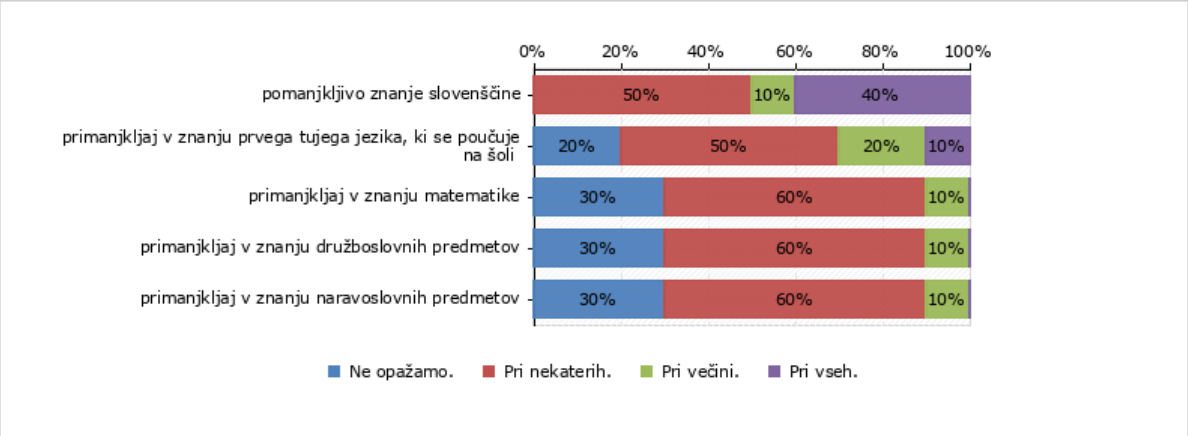

Pri govorcih, ki so OŠ končali v Sloveniji, pa izstopa predvsem primanjkljaj v znanju slovenščine. Da je ta viden pri vseh dijakih, je označilo 20 % vprašanih, 10 % ga opaža pri večini, 50 % pri nekaterih, 20 % pa pri nobenem dijaku. Pri drugih predmetih je zelo opazen velik delež respondentov, ki primanjkljaja ne opažajo. Glede na njihove odgovore se ta še največkrat pokaže pri matematiki.

Graf 57: Primanjkljaj pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 10)

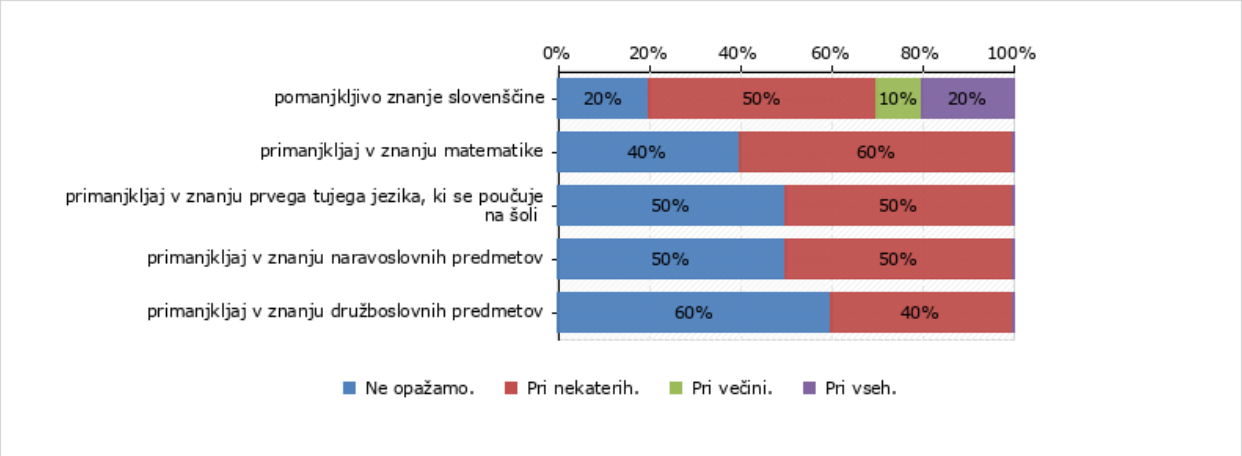

1.1.3.2.4 Učni primanjkljaj govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija)

Podatki iz grafa, ki predstavlja analizo odgovorov naših osnovnošolskih respondentov za to skupino učencev, kažejo na to, da je primanjkljaj pri znanju slovenščine pri tej skupini pogost (68 % respondentov opaža primanjkljaj pri vseh učencih, 21 % pri večini učencev, 11 % pa pri nekaterih učencih). Opazen je tudi primanjkljaj pri prvem tujem jeziku (26 % ga opaža pri vseh, 21 % pri večini, 42 % pri nekaterih in le 11 % pri nobenem učencu). Pri nekoliko manj učencih je primanjkljaj opazen v znanju družboslovnih in naravoslovnih predmetov, najmanj pa je po mnenju respondentov opazen pri matematiki (32 % respondentov primanjkljaja ne opaža pri nobenem učencu, 42 % pri nekaterih učencev, 21 % pri večini, le en respondent pa pri vseh učencih).

Graf 58: Primanjkljaj pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine ipd. v osnovni šoli (n = 19)

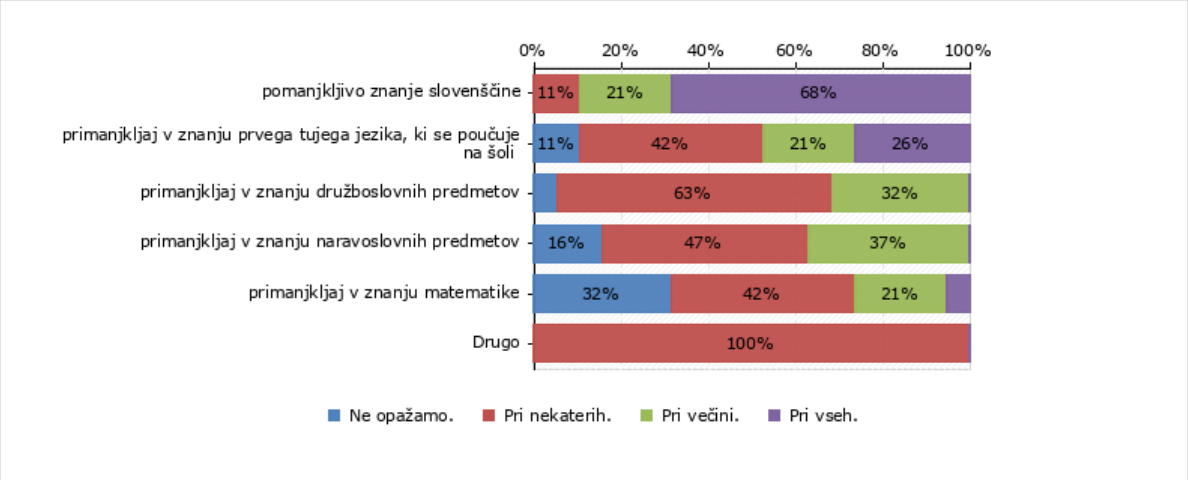

Srednješolski respondenti v zvezi s primanjkljajem, ki ga opažajo pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, izpostavljajo predvsem pomanjkljivo znanje slovenščine. Edina dva respondenta, ki sta na to vprašanje odgovarjala v naši raziskavi, to opažata pri večini (en respondent) oz. pri nekaterih dijakih (en respondent), oba sta primanjkljaj na področju drugih predmetov opazila le pri nekaterih dijakih. Enake odgovore sta podala tudi na vprašanje o primanjkljajih pri dijakih, ki so OŠ zaključili v Sloveniji. Zaradi številčno omejenega vzorca lahko ta dva odgovora razumemo le kot izkušnjo dveh posameznih šol.

Graf 59: Primanjkljaj pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine ipd., srednja šola (n = 2)

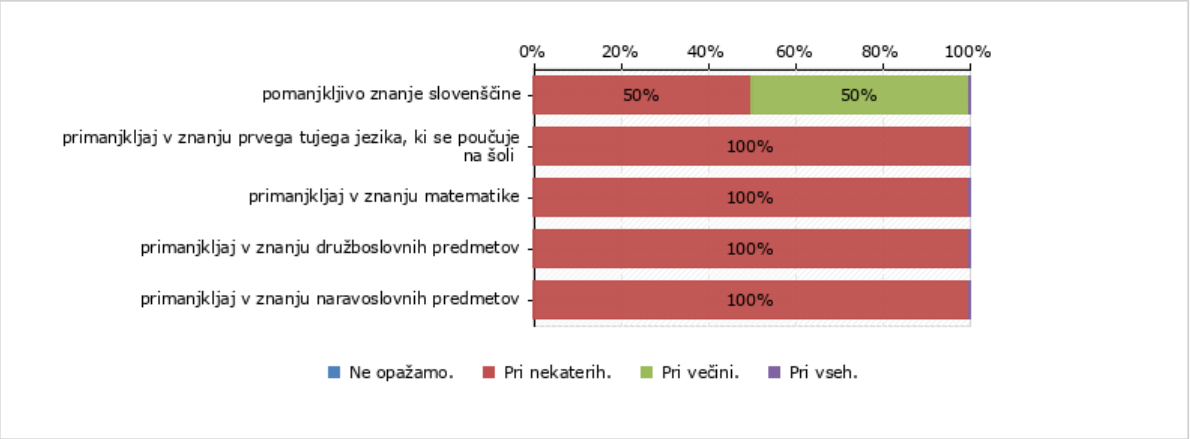

Graf 60: Primanjkljaj pri govorcih zelo oddaljenih jezikov, npr. kitajščine, arabščine ipd. s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 2)

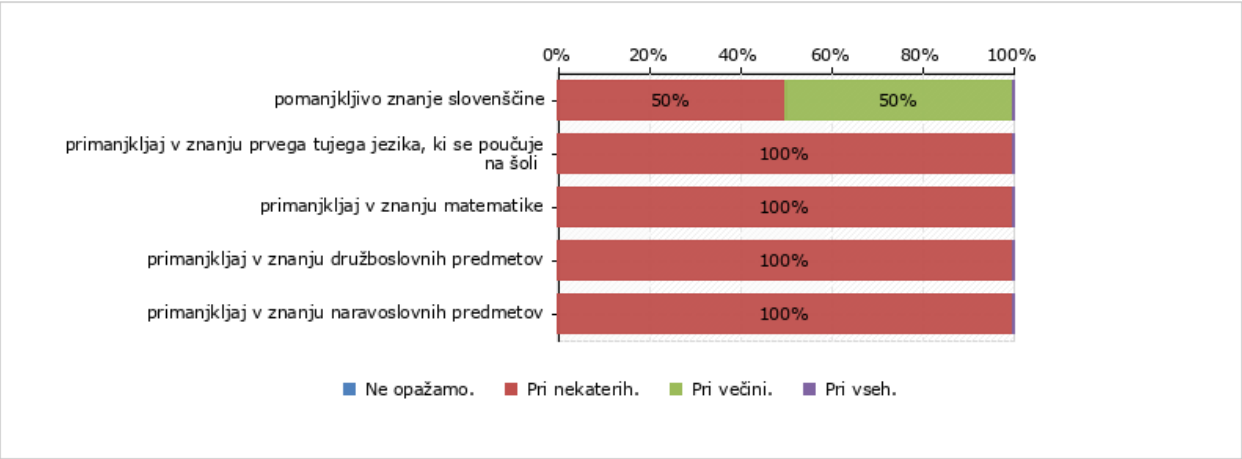

1.1.3.2.5 Učni primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov

Pri govorcih romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov odgovori na nekatere postavke kažejo na podobno predznanje, kot ga imajo govorci oddaljenih slovanskih jezikov (npr. ruščine, ukrajinščine). Izrazito navzgor izstopajo odgovori naših respondentov o njihovem predznanju prvega tujega jezika, ki se poučuje na šoli. Med njimi namreč največji delež odgovorov (39 % respondentov) kaže, da se primanjkljaj pri tem predmetu ne opaža pri nobenem učencu, 33 % respondentov ga opaža pri nekaterih učenci, 28 % pa pri večini učencev. Enako so v naši anketi pri tej skupini učencev priseljencev respondenti ocenili predznanje pri naravoslovnih in družboslovnih predmetih (72 % jih primanjkljaj opaža le pri nekaterih, 28 % pa jih primanjkljaja ne opaža), še pri manj učencih pa se (podobno kot pri govorcih oddaljenih slovanskih jezikov) primanjkljaj kaže pri matematiki – 44 % vprašanih primanjkljaja pri matematiki ne opaža pri nobenem učencu, 56 % odstotkov pa ga opaža le pri nekaterih učencih.

Graf 61: Primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih neslovanskih jezikov, osnovna šola (n = 18)

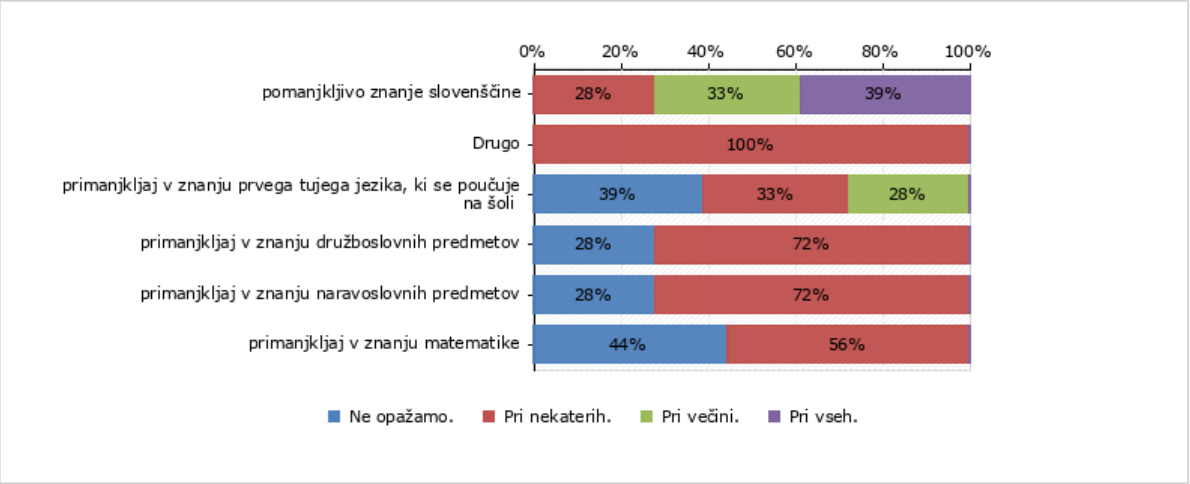

Enaka previdnost zaradi številčno omejenega vzorca kot pri dijakih, govorcih zelo oddaljenih jezikov, velja tudi pri interpretaciji rezultatov za to ciljno skupino. Odgovori obeh srednješolskih respondentov sicer kažejo, da se primanjkljaj na navedenih področjih kaže le pri nekaterih dijakih, ki se v slovenske SŠ všolajo na novo, enako kažejo tudi odgovori respondenta, ki je odgovarjal na vprašanja o dijakih, govorcih oddaljenih jezikov, ki se na srednje šole vpišejo iz slovenskih srednjih šol.

Graf 62: Primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih neslovanskih jezikov, srednja šola (n = 2)

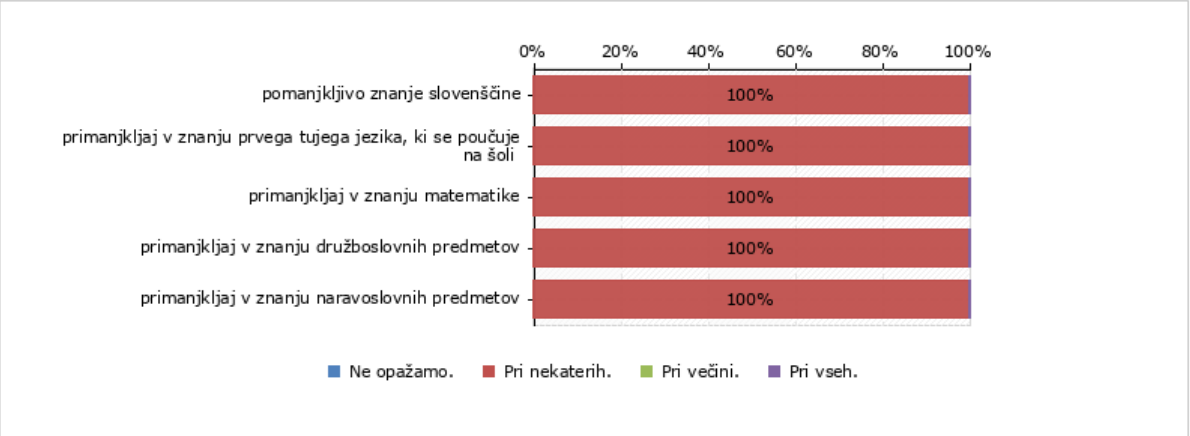

Graf 63: Primanjkljaj govorcev romanskih, germanskih in drugih evropskih neslovanskih jezikov s končano OŠ v Sloveniji, srednja šola (n = 1)

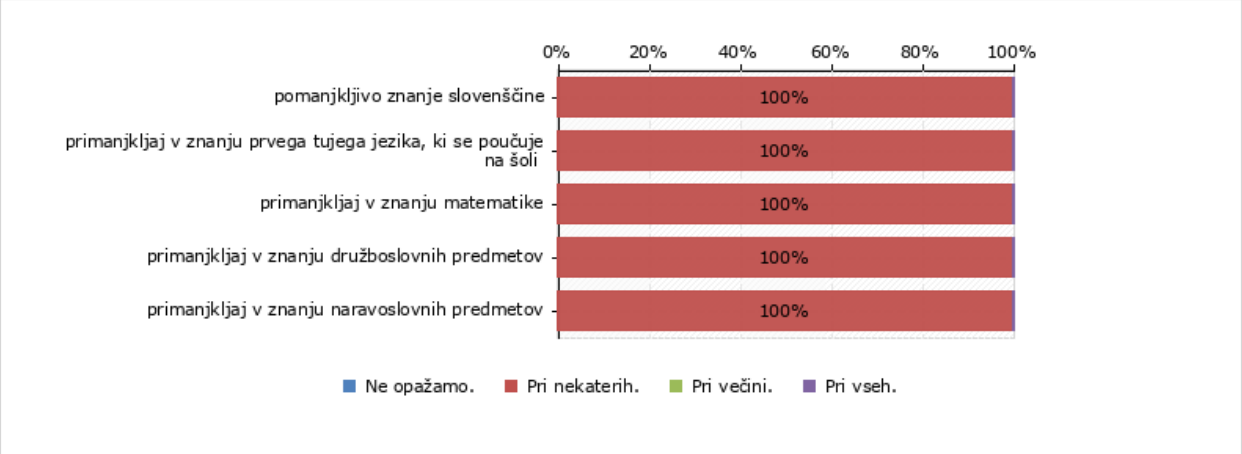

1.1.3.3 Vključevanje učencev beguncev

Osnovne šole smo povprašali tudi, ali so nanje morda vključeni učenci begunci ali učenci priseljenci, katerih šolanje je bilo dlje časa prekinjeno oz. do šolanja niso imeli dostopa, saj predstavljajo ti otroci posebno ranljivo skupino in potrebujejo dodatno skrb pri vključevanju v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Pritrdilno je odgovorilo 15 % oz. 12 šol.

Graf 64: Delež osnovnih šol v naši raziskavi, v katere so vključeni učenci begunci (n = 72)

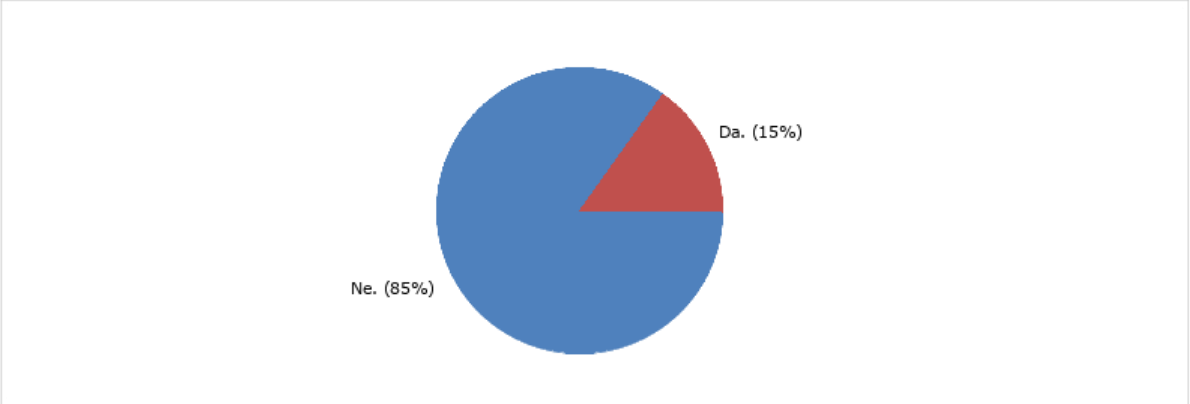

Pojasnila šol na odprto vprašanje, kako so jih vključili v šolo, ne izpostavljajo kakih posebnih strategij pri delu s temi učenci, iz več odgovorov pa je razvidno, da poteka vključevanje počasi in ob dodatni pomoči[23].

- *Vključitev v interesno dejavnost Jezikamo slovensko, priprava individualiziranih programov, vključitev v vse možne oblike pomoči: DOP, ISP, DSP, pomoč prostovoljcev, vrstniška pomoč, mlajše učence smo vključili v OPB.*
- *Tako kot vse ostale otroke. Bolj smo bili pozorni na čustveno stabilnost otroka. Intenzivneje jih spremljamo.*
- *Težko. Ta družina ima drugačne vrednote, drugačne prioritete, za sabo ima težke preizkušnje. Ker ne razumejo angleško, smo za komunikacijo zaprosili uradnega prevajalca.*

[23] Za bolj poglobljeno razumevanje tega področja bi bila potrebna dodatna raziskava.

-	*Po odloku urada za priseljence. Vključujejo se zelo počasi in težko.*
-	*Napisal se je poseben program in začetek poučevanja od začetka, osnove opismenjevanja ... Pomembno je, da se razred pripravi, da se otroci priseljenci počutijo sprejeto in motivirano ...*
-	*Vključimo jih v šolo kot druge otroke, vendar jih bolj skrbno spremljamo ves čas šolanja in jim pomagamo.*
-	*S prilagoditvami.*
-	*Učenec je bil vključen v oddelek, pri čemer nismo izpostavljali dejstva, da je begunec.*
-	*Do sedaj smo imeli v lanskem letu 2 takšna učenca. Potrebovala sta precej časa, da sta se sploh vključila v oddelčno skupnost. Prišla sta z aprilom iz Rusije. Šole do aprila v lanskem šolskem letu sploh nista obiskovala. Potrebno je bilo veliko individualne pomoči, tako pri učenju jezika, učni pomoči pri posameznih predmetih kot socializaciji. Dolgo časa sploh nista spregovorila. ...*
-	*V šolo smo jih vključili tako kot vse ostale učence priseljence. Zelo sodelujemo z azilnim domom, obiskujejo intenzivni tečaj učenja slovenščine ter se enakovredno vključujejo v šolsko klimo kot ostali – seveda pa za njih upoštevamo prilagoditve na podlagi individualnega načrta.*
-	*Za učence smo pripravili individualne ure postopnega vključevanja v šolo, učenje jezika, naših pravil. sledilo je postopno vključevanje v razred, s poudarkom na vzgojnih predmetih – GUM, LUM, ŠPO.*

1.1.4 Ocenjevanje

1.1.4.1 Ocenjevanje učencev priseljencev

Naslednji sklop vprašanj se je nanašal na ocenjevanje učencev priseljencev v osnovni šoli. Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v OŠ (UR RS št. 52/2013, člen 15) dopušča možnost dvoletnega prilagajanja[24], zato nas je zanimalo, v kolikšni meri se šole poslužujejo te možnosti in s katerimi omejitvami se pri tem srečujejo. Izkazalo se je, da imajo učenci priseljenci to možnost na veliki večini šol. 95 % respondentov je odgovorilo pritrdilno.

[24] 15. člen Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, ki opredeljuje prilagoditve ocenjevanja med šolskim letom za učence priseljence, se glasi: »*Za učenca priseljenca iz druge države se lahko v dogovoru s starši med šolskim letom prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja, število ocen ter drugo. Znanje učenca priseljenca iz druge države se lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih. Če se učenec zaradi preselitve vključi na šolo, ki izvaja program osnovne šole po prilagojenem predmetniku za osnovno šolo na narodno mešanem območju, se znanje učenca pri pouku italijanščine in madžarščine kot drugega jezika lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih. O prilagoditvah ocenjevanja med šolskim letom iz tega člena odloči učiteljski zbor. Prilagoditve ocenjevanja med šolskim letom se učencu priseljencu iz druge države upoštevajo največ dve šolski leti po vključitvi v osnovno šolo v Republiki Sloveniji.*«

Graf 65: Možnost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 66)

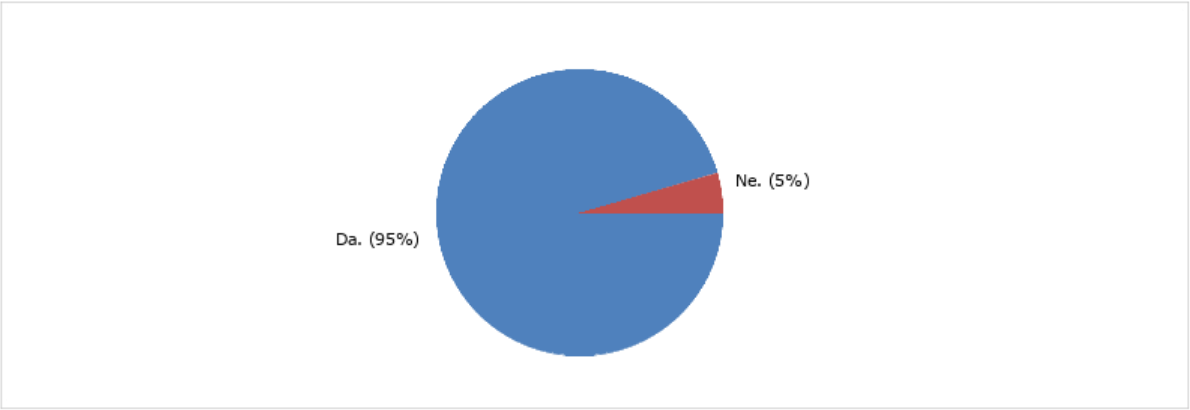

V odgovorih na odprto vprašanje glede konkretnih prilagoditev, ki so jih pri ocenjevanju deležni učenci priseljenci, so respondenti najpogosteje zapisali možnost, da so ti v prvem letu vključenosti v slovensko šolo neocenjeni. Med drugimi prilagoditvami pa so navedli jezikovne prilagoditve (zapisovanje odgovorov v svojem jeziku, pomoč slovarja in vključevanje slikovnega gradiva v teste, možnost razlage vprašanj ipd.), poudarek na ustni oceni in tudi podaljšanje časa pisanja testov oz. ocenjevanje učenca le pri tistih predmetih, pri katerih je uspešen:

- *Podaljšan čas pisanja, pomoč pri branju-prevajanje, slovar kot pripomoček, prilagojeni testi z več slikovnim gradivom, zmanjšano število ocen, vnaprej napovedano ustno in pisno ocenjevanje.*
- *V prvem letu so lahko pri nekaterih predmetih neocenjeni. Učitelji so za vsak predmet v ip-ju opredelili minimalne standarde, ki naj bi jih učenec znal. Zmanjša se obseg snovi, ki naj bi jo učenec znal. Pri dodatnih urah slovenščine se skupaj z učiteljico pripravljata na ocenjevanje znanja posameznih predmetov. Pri ocenjevanju se upošteva napredek učenca, čeprav je to pri nekaterih učiteljih izredno težko dogovoriti. Pri albansko govorečih smo občasno dali prevesti teste, npr. pri mat. se na začetku ocenjuje samo računske naloge, besedilnih, kjer gre za razumevanje prebranega ne.*
- *Učenci so lahko v 1. letu ocenjevanja neocenjeni iz določenih predmetov, npr. iz slovenščine, v primeru, da prihajajo npr. iz Makedonije, iz več predmetov. Tako prvo in drugo leto učiteljski zbor sprejme prilagoditve za posameznega učenca, kjer določimo npr. manjše št. ocen pri posameznem predmetu, ocenjevanje glede na napredek, ustno ocenjevanje ...*
- *Ocenjevanje izdelkov, slikovni način prikaza razumevanja in stopnje znanja, napredek učenca.*
- *Učenca, ki je prvič vključen v OŠ v Sloveniji ocenjujemo šele ob koncu drugega ocenjevalnega obdobja, 1. leto vključen – možnost je tudi, da je neocenjen iz posameznih predmetov in napreduje v naslednji razred – ZOSN, 69. člen, 2. leto vključen – prilagoditve ostanejo, vendar mora biti ocenjen, število ocen se zmanjša na minimum, pri pisnih preizkusih se upošteva nepoznavanje slovenskega jezika (branje, pisanje), vsebinsko in časovno napovedano oziroma dogovorjeno preverjanje in ocenjevanje znanja, ocene pridobljene predvsem ustno, po potrebi prilagojen čas pisnega ocenjevanja, po potrebi ocenjevanje izven razreda, enostavna, konkretna vprašanja, pomoč pri branju navodil, ustna razlaga navodil in posameznih pojmov, sprotno individualno usmerjanje pri reševanju nalog.*
- *Učenci prvo leto niso ocenjeni oz. se jih oceni, če so njihove zmožnosti velike. Ocenjuje se otrokov napredek. Pri ocenjevanju se tolerirajo specifične napake zaradi slabega besedišča oz. učitelj*

	učencu ustno preveri razumevanje navodil.
-	*Vemo in upoštevamo to možnost. Vendar ni posebej koristna. Če učenec zmore in napreduje je ocenjen. Če ne zmore, nima smisla, da napreduje, saj bo drugo leto obiskoval še težji program. Imamo prakso, da so napredovali kot neocenjeni (kar je pomenilo negativno oceno), a se je naslednje leto še bolj otežilo učenje, ker ni bilo predznanja. Kako naj učenec napreduje neocenjen / neuspešen na višjem nivoju zahtevnosti? Vedno upoštevamo največjo korist otroku. Vendar nas prav ta pravilnik omejuje in otroke spuščamo naprej brez potrebnega znanja.*
-	*Običajno jih prvo leto ne ocenimo oziroma v dogovoru s starši in učencem le tiste predmete, kjer lahko učenci doživijo uspeh. Kjer ocenjujemo, se jim prilagaja način ocenjevanja, ocenjevanje je v celoti dogovorjeno, učitelj pomaga pri pisnem ocenjevanju znanja (npr. preverjanje razumevanja navodil).*
-	*Prvo leto ocenjujemo le predmete, kjer je učenec uspešen, ostale le opisno s povratno informacijo učencu in staršem. Drugo leto, v drugem ocenjevalnem obdobju ocenjujemo pri vseh predmetih.*
-	*Snov razdeljena na več manjših enot, dopolnilni pouk, pomoč učiteljev, ki jih poučujejo slovenščino.*
-	*Učenec je lahko neocenjen, spremlja in ocenjuje se njegovo individualno napredovanje, zlasti pri usvajanju jezika. Ima napovedano ocenjevanje, snov ocenjevanja je razdeljena na posamezne manjše enote.*
-	*Na začetku šolskega léta se srečajo strokovni timi, ki učenca individualno obravnavajo in zapišejo prilagoditve, ki jih bomo upoštevali. Le-te se zapišejo v e-dnevnik, da jih učitelj sproti vidi. opravimo tudi vmesno in končno evalvacijo dela.*
-	*Zmanjšanje števila ocen, več časa, odgovarjanje v svojem materinem jeziku ...*
-	*Poudarili bi radi, da imamo na šoli 3 učence priseljence in doslej ti učenci niso potrebovali kakšnih posebnih prilagoditev pri ocenjevanju.*
-	*Prilagajamo na področju vsebine (osnove, količina, katere vsebine), časovne (ko učitelj presodi, da ima otrok dovolj znanja, na način, ki ustreza učencu – tudi izven razreda) – pogosto ocenjevanje izvede kar učitelj, ki poučuje slovenščino v dogovoru z učiteljem predmetnega področja. Ocenjujemo po delih s podaljšanim časom in preverjanjem razumevanja navodil, posamezne vsebine lahko učenec odgovarja v svojem prvem jeziku.*
-	*Vsebinske prilagoditve snovi, manjše število ocen, ustno ocenjevanje, možnost razlage vprašanj oz. možnost prevoda).*
-	*Prvo leto ni ocenjevan in načeloma napreduje. Naslednje leto je ocenjevan in načeloma napreduje, nudimo mu prej opisane pomoči.*
-	*Manj ocen, več ustnih ocen, učenec je pri posameznih predmetih neocenjen.*
-	*Prvo leto so lahko neocenjeni pri nekaterih predmetih ali imajo manj ocen tekom šolskega leta (odvisno od razreda), dodatna razlaga navodil (tudi pri testih), podaljšan čas pisanja testov, dovoljena uporaba slovarja (pri pouku in pri testih), več nalog izbirnega tipa, pri ustnem ocenjevanju lahko govorijo v svojem jeziku, če je to jezik, ki ga učitelj razume ...*
-	*Po določenem času – dogovor: če pri preverjanju dobro zna, se mu vpiše dobra ocena, slaba ne.*
-	*VIZ program individualiziramo z minimalnimi standardi znanja; pogosto preverjanje razumevanja učne snovi, konkretizacija učne snovi, učitelji omogočajo individualizacijo in diferenciacijo – prilagoditve snovi (obseg, vsebina, zahtevnost), učitelj organizira sodelovalne oblike učenja (učna pomoč sošolcev), učenje učnega jezika (dopolnilni pouk, individualne ure), učencu se dovoli, da ne*

odgovarja, dokler jezika ne obvlada v tolikšni meri, da se zmore izražati pred razredom, učenec se v učni program lahko vključuje z lastno kulturno dediščino in v svojem jeziku (predstavitev države, iz katere prihaja, pesmi ipd.), ocenjuje se učencev osebni napredek, izhajajoč iz predznanja, ki ga ima, učenec bere knjige iz bralnega kotička, izposodi si jih tudi v knjižnici in bere potrebe po opravljeni bralni znački, v dogovoru s starši se po potrebi prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja, število ocen in drugo (pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, Ur. l. RS, št. 52/2013) – prilagoditve za ocenjevanje znanja se upoštevajo največ dve šolski leti.
- *Individualno pregledamo, kateri so predmeti, kjer bi učenec lahko pridobil ocene, pri predmetih, kjer v ospredju ni jezik: šport, glasba, likovna umetnost, matematika, tuji jezik ... Skladno z individualiziranim programom pridobijo manj ocen, prilagodijo se kriteriji in način ocenjevanja. Izogibamo se pisnim ocenam, ocene so pridobljene večinoma z drugimi načini ocenjevanja (izdelki, dejavnosti) ali ustno.*
- *Možnost neocenjenosti, zamik pridobivanja ocen, ocenjevanje po sklopih, vpogled v vprašanja ocenjevanja ...*
- *Učenec je ocenjen pri predmetih, kjer je uspešen, pri ostalih ni ocenjen.*
- *Za vsak predmet se dogovorimo, ali bo ocenjen ali neocenjen ali bo ocenjen s prilagoditvami (število ocen, način in vsebina). To predvidimo v individualnem načrtu.*
- *Imajo podobne prilagoditve kot učenci s posebnimi potrebami, gleda se napredek učenca.*
- *Na voljo imajo prilagoditve kot učenci OPP. Lahko pa so ob koncu leta tudi neocenjeni, samo v 1. letu šolanja v slo.*
- *Prilagoditve pri ocenjevanju SLJ, preverjanje odgovorov, odgovore lahko zapiše v svojem jeziku, dodatna razlaga navodil, podaljšan čas pisanja ocenjevanj, fotokopiranje snovi, dodatna razlaga snovi.*
- *Podaljšan čas ocenjevanja, poudarek na ustni oceni, napovedano ocenjevanje, ocenjevanje po delih, medpredmetno ocenjevanje.*

Respondenti so navedli tudi vrsto težav, s katerimi se srečujejo pri ocenjevanju učencev priseljencev. Te se nanašajo tako na premajhno razumevanje in fleksibilnost učiteljev, pomanjkljivo znanje slovenščine, delovne navade učencev in tudi na občasno odsotnost učencev od pouka. Nekateri respondenti so tudi zapisali, da pri ocenjevanju priseljencev nimajo večjih težav.

- *Vrsta težav. Šola jih rešuje s pomočjo lastne iznajdljivosti.*
- *V večini nimamo težav. Največ težav je, če otrok pride v višji razred ali celo med letom. Naredimo načrt, v katerem opredelimo, kdaj bo kaj ocenjen. Učitelj mu da oporne točke ali mu pomaga pri pripravah.*
- *S pomanjkljivo motivacijo in težavami pri razumevanju, zlasti albansko govorečih otrok. Pogosto zelo težko najdemo način za kolikor toliko objektivno ocenjevanje.*
- *Učitelji imajo različne izkušnje in pričakovanja glede količine in zahtevnosti znanja, ki ga je potrebno oceniti, pogovarjamo se med sabo, se usklajujemo.*
- *Največja težava je v netolerantnosti sistema, če je nekdo sprejet npr. v maju tekočega šolskega leta, v naslednjem šolskem letu pa morajo biti ocenjeni, to je zelo neprilagodljivo – uradniška togost sistema.*

- *Nemotiviranost, težka komunikacija s starši.*
- *Znanje jezika, delovne navade učencev, sposobnosti učencev, sodelovanje staršev.*
- *Nekateri učitelji ne znajo/ne želijo diferencirati snovi, ne znajo določiti, kaj je bistveno, da učenec zna. Še posebej opažamo težave pri ocenjevanju slovenskega jezika, kjer bi učitelji potrebovali bolj konkretna navodila. Vsak učitelj se znajde po svoje pri prilagajanju snovi in učnih vsebin. Pri ocenjevanju učitelju pomaga tudi učitelj, ki poučuje tega učenca slovenščino. Skupaj določita kaj bo učenec zmogel.*
- *Težave so pri učencih z nizkimi sposobnostmi. Vključimo jih še v dodatno pomoč. Nekateri učitelji se ne prilagodijo ocenjevanju napredka. Jih prepričujemo, da je tako v redu in ne delajo krivico slovensko govorečim otrokom. Učitelji, ki ne spoštujejo prilagoditev. Jih opozarjamo, večkrat opozorimo na IP.*
- *Soočamo se predvsem s težavami pri učiteljih, ki pozabljajo na učence priseljence, niso pripravljeni na prilagajanje, so togi in težko sprejmejo, da je za te otroke potrebno pripravljati gradivo drugače. Posledično so težave tudi pri ocenjevanju, saj učitelji ne upoštevajo prilagoditev. Svetovalni delavki nenehno opozarjava učitelje, jih spodbujava, izvajava delavnice zanje, da bi bili bolj empatični do teh otrok ipd.*
- *Z njihovim nedelom in nemotivacijo, rešujemo s povečanim stikom z razrednikom, usmerjanje v lokalno skupnost ...*
- *Učenec potrebuje prilagajanje več let, ne le prvo leto, učenec bi potreboval možnost, da je lahko ocenjen le iz tistih predmetih, kjer ga jezik ne ovira (MAT, FI ...), ostale ocene bi pridobil kasneje, ko bi jezik že bolje obvladal, tako pa je kaj hitro zaradi jezika negativno ocenjen, ponavlja, izgubi voljo do dela. Težave rešujemo v zakonskih okvirih, ki jih določa pravilnik o ocenjevanju, ki pa priseljencem ne pušča veliko možnosti prilagajanja.*
- *Učencem priseljencem največ težav povzroča slovenščina – predvsem slovnične strukture in pravopis. Učiteljica ima tukaj večjo toleranco do teh napak.*
- *Najtežje je ocenjevanje italijanščine, ki je na našem območju obvezni del predmetnika, za učenca pa tuji jezik.*
- *Jezik albansko govorečih otrok.*
- *Npr. učenec 8. razreda ne zna poštevanke; učenec 4. razreda – Kazahstanec – je odličen matematik, pa ne gre z navodili ... Vsak učenec je zgodba zase, pri vsakemu težave rešujemo na drugačen način ... Predvsem pa preverimo predznanje otrok in se na podlagi tega odločimo, kako in kaj bomo ocenjevali. Stremimo k temu, da bi učenci pridobivali ocene, saj se ob tem počutijo bolj vključene. Dogovorimo se, katere cilje bomo preverjali in na kašen način.*
- *Odsotnost od pouka na dan ocenjevanja, nerazumevanje jezika in specifičnih izrazov pri posameznem predmetu … Sodelovanje in vključevanje ŠSS ter učitelja, ki poučuje slovenščino te učence ter prilagoditev ciljev in kriterijev.*
- *Nerazumevanje slovenščine – posledično slabo pišejo teste, pri ustnem ocenjevanju pa težko spregovorijo, ker še ne znajo ali jim je nerodno.*
- *Najtežje je oceniti učenca glede na njegov individualni napredek in pri tem upoštevati tudi standarde znanje za posamezni razred ali obdobje. Probleme rešujemo timsko in se odločamo za vsakega učenca posebej glede na njegovo specifično situacijo.*
- *Pogosto predstavlja težavo učenčeva motivacija za učenje ter težave s prilagajanjem na novo okolje. Poleg tega ugotavljamo, da prihajajo učenci s slabim predznanjem. Navodila učitelji*

	podajajo v slovenščini, saj ponavadi ne znajo jezika učenca.
-	*Učenci na prvem mestu potrebujejo dovolj časa za socialno vključevanje, zato učitelji dalj časa spremljajo učenčev napredek pri vključevanju v skupino, učenju/razumevanju jezika, ne da bi ga ocenjevali. Učitelji posameznih predmetov se med seboj dogovarjajo glede načina pridobivanja ocen(pisno ali ustno, individualno ali pred skupino...), glede števila ocen in časa ocenjevanja.*
-	*Učence je težko ocenjevati zaradi nerazumevanja jezika, posledično zaradi nerazumevanja navodil, tako ustnih kot pisnih (ta del je še težji).*
-	*Nimamo težav. Največje težave so neznanje in nemotiviranost učencev. Poskrbimo za preživetje, kam bo šel v šolo, da se nauči in je ocenjen za vsaj minimalno znanje. Da ohrani voljo do učenja in da ceni znanje. V največji meri se pogovarjamo s starši. A tudi ti so nemočni.*
-	*Neznanje slovenščine, nizke sposobnosti.*
-	*Največja težava je v netolerantnosti sistema – uradniška togost. Prihaja do velikih težav takrat, ko se učenci všolajo proti koncu šolskega leta, v naslednjem šolskem letu pa morajo biti ocenjeni. To je do učencev tujcev zelo nepošteno.*
-	*Največja težava je jezik.*
-	*Pisno ocenjevanje.*
-	*Do sedaj nismo imeli posebnih težav pri ocenjevanju učencev tujcev.*
-	*Če se program v začetku pripravi skupaj z učencem in starši, ni večjih težav.*
-	*Pomanjkanje motivacije za učenje – nekateri načrtujejo odhod v druge države, zato učenci nimajo motivacije za učenje slovenščine.*

Zanimalo nas je tudi, ali je obdobje dvoletnega prilagajanja ocenjevanja po mnenju respondentov v osnovni šoli primerno dolgo. Pri tem vprašanju se je pokazala večja razdeljenost mnenj. Največ (53 % oz. 34 respondentov) jih meni, da bi moralo biti daljše, 45 % (oz. 29 respondentov) jih je mnenja, da je dovolj dolgo, 3 % oz. en respondent pa, da bi moralo biti krajše.

Graf 66: Časovna ustreznost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 64)

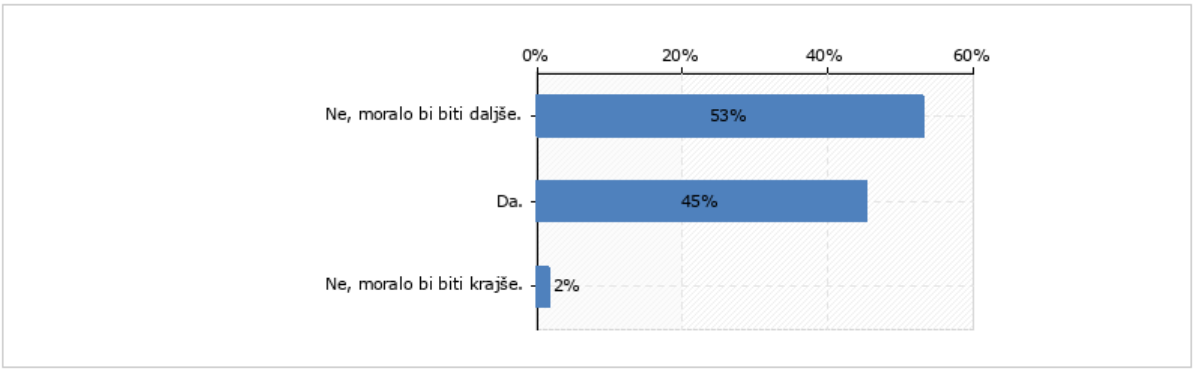

V odprtem vprašanju so imeli respondenti možnost svoj odgovor dodatno pojasniti. Navajamo nekaj obrazložitev. Svoje mnenje so izrazili zlasti tisti, ki so mnenja, da bi bilo treba obdobje dvoletnega prilagajanja podaljšati. V svojih pojasnilih izpostavljajo dejstvo, da je večina učencev priseljencev ob všolanju na slovensko šolo v znanju slovenščine začetnikov, stik s slovenščino pa imajo le v šoli, dejstvo, da je za učence, ki se v Slovenijo preselijo v drugi polovici šolskega leta, to obdobje avtomatično krajše,

in specifiko učencev, ki so govorci oddaljenih jezikov, ki bi po njihovem mnenju potrebovali daljše obdobje prilagajanja – v izjavah respondentov so največkrat izpostavljeni albansko govoreči učenci:

- *Pri večini učencev priseljencev je prvo leto res težko, takrat spoznajo nekaj osnovnega besedišča, se navadijo učiteljev in sošolcev in načina dela v šoli. Pogosto so učno povsem neuspešni. V drugem letu napredujejo v znanju jezika in tudi pri ostalih predmetih, potrebujejo pa veliko prilagoditev. Potem se to konča, otroci pa še vedno niso povsem opremljeni za normalno funkcioniranje v razredu. V tretjem letu bi lahko s prilagoditvami končno postali bolj suvereni in zakorakali na pot uspeha.*
- *Nekateri učenci, ki se vključujejo k nam, se s slovenskim jezikom srečujejo le v šoli. V domačem okolju govorijo materni jezik, starša ne znata nič slovenščine, med vikendi in vsakimi počitnicami pa se vračajo v svoje domače okolje (npr. v BIH). Takšni otroci (sploh če so prisotne še učne težave) zelo počasi napredujejo, sploh na področju slovenščine, in bi potrebovali prilagoditve več časa kot le dve leti.*
- *Dovolj dolgo bi bilo v primeru, če bi imeli intenzivni pouk slovenščine prvo leto ali prvega pol leta. Za nekatere učence, ki doma nimajo spodbudnega okolja, bi moralo biti daljše, če bo pouk slovenščine še naprej potekal na tak način kot do sedaj, po eno do dve uri na teden.*
- *V tem času osvojijo zgolj pogovorno slovenščino, problem je besedišče, ki je že od 4. razreda dalje za njih prezahtevno.*
- *Albansko govoreči otroci pogosto tudi po dveh letih ne zmorejo usvojiti standardov za napredovanje, zato se kljub prilagoditvam pogosto dogaja, da ponavljajo razred. Menim, da bi morali imeti omogočeno napredovanje brez ocen vsaj 3 leta.*
- *Zaradi individualnih razlik pri posameznikih, bi bilo potrebno, da bi rok po potrebi lahko podaljšali. Obdobje prilagajanja je vezano na 2 šolski leti. Težava je tako pri učencih, ki pridejo k nam v zadnjih mesecih šolskega leta, kar pomeni, da imajo za prilagoditev veliko krajši čas.*
- *Posebej opažamo, da je obdobje prekratko za albansko govoreče priseljence. Enako smo opazili za učence, mladostnike brez spremstva iz držav Bližnjega Vzhoda, ki so obiskovali našo šolo v prejšnjih letih. Problem vidimo tudi v tem, da je status učenca tujca vezan na šolsko in ne koledarsko leto.*
- *Še posebej za učence, ki prihajajo iz držav, kjer je jezik popolnoma drugačen od našega (albanščina, ruščina ...), je 2 leti premalo, saj še ne obvladajo jezika in se zato težko učijo. Še posebej učenci, ki so bili v svoji državi odličnjaki, doživijo razočaranje, ker jim tu ne gre tako dobro zaradi jezikovne ovire, nekateri se zaprejo vase, nočejo komunicirati, zniža se jim samopodoba ...*
- *Sicer zelo odvisno od okolja, iz katerega otrok prihaja. Če je spodbudno okolje in ni večjih učnih težav, je dve leti ravno prav. V kolikor pa otrok prihaja iz nespodbudnega okolja in ima še učne težave in tako otrok kot tudi starš ni motiviran za učenje slovenščine, pa je prekratko.*

1.1.4.2 Ocenjevanje dijakov priseljencev

Vprašanja v zvezi s prilagoditvami ocenjevanja smo zastavili tudi ravnateljem, pomočnikom ravnateljev in svetovalni službi v srednjih šolah. Na vprašanje, ali na šoli za dijake priseljence, ki so se preselili iz

tujine, pripravijo osebni izobraževalni načrt[25], je pritrdilno odgovorilo 67 % respondentov, 27 % jih je odgovorilo, da ga pripravijo včasih, 6 % pa, da ga ne pripravijo.

Graf 67: Priprava osebnega izobraževalnega načrta za dijake priseljence (n = 33)

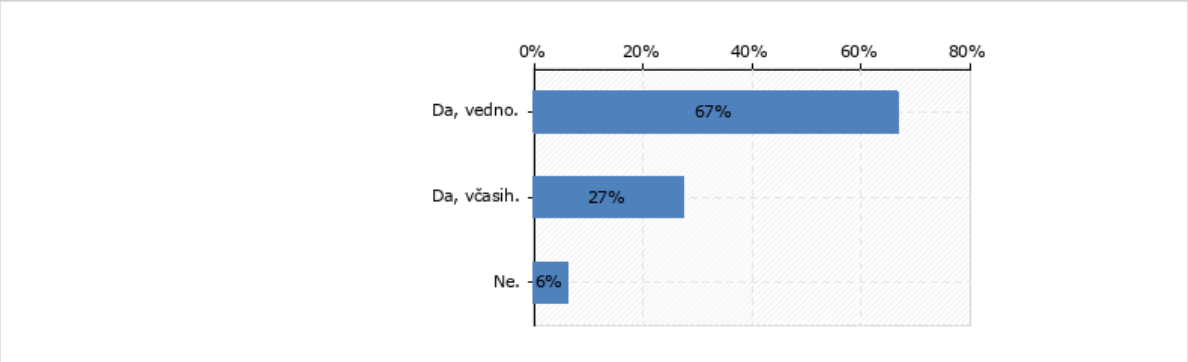

V odprtem vprašanju smo sodelujoče v raziskavi povprašali, katere prilagoditve omogočajo dijakom priseljencem. Navedli so naslednje možnosti:

- *1) navodila kratka in jasna*
  2) ocenjevanje – po presoji učitelja – manjše število ocen
  3) napovedano in dogovorjeno preverjanje in ocenjevanje znanja
  4) napredovanje v naslednji letnik z neocenjeno ali nezadostno iz slovenščine
  5) ocenjevanje znanja – preverjanje razumevanja navodil in vprašanj
  6) preverjanje in ocenjevanje znanja po delih
  7) poudarek na ustnem ocenjevanju
  8) razlaga naj bo vizualno podprta
  9) pri ocenjevanju znanja – toleranca pri izrazoslovju in slovnici pri vseh predmetih, razen pri slovenščini
  10) vpis samo pozitivnih ocen v prvih 6 mesecev po prihodu.
- *Sedenje v prvi klopi oz. blizu učitelja, sprotno prevajanje, tolmačenje snovi s pomočjo angleščine in slovenščine ter njegove materinščine s strani sošolca, dodatne ure slovenščine za tujce, učno gradivo: uporaba različnih vrst slovarjev, e-gradiva, raba slovarja, računalnika pri pisnem preverjanju znanja, spisov: uporaba Googlovega prevajalnika.*
- *Napovedano in dogovorjeno ocenjevanje znanja, opravljanje predmetnih izpitov (celo šolsko leto) in priprava skupaj z učiteljem, razlaga učitelja tudi v drugem dijaku razumljivem jeziku, če je to potrebno, dodatna razlaga snovi po potrebi, uporaba slovarja pri vseh predmetih.*
- *Npr. dopolnitev pisne naloge z ustnim zagovorom.*
- *1. dijak obiskuje intenzivni tečaj slovenščine, ki je obvezen. Tečaj poteka v času pouka. Po opravljenem tečaju dijak opravlja na šoli preizkus znanja slovenščine po skupnem evropskem*

[25] Srednje šole so v skladu s Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah iz l. 2018 dolžne izdelati osebni izobraževalni načrt (OIN) v skladu s pravilnikom, ki ureja prilagoditve šolskih obveznosti dijakov v srednji šoli, v OIN opredelijo prilagoditve, ki jih bo deležen dijak oz. dijakinja, Pravilnik pa šolam daje tudi možnost, da je dijak oz. dijakinja, ki je obiskoval tečaj slovenščine, ki ga šole organizirajo za dijake priseljence (torej dijak, ki se v SŠ iz tujine vključuje na novo), in ki ob zaključku šolskega leta ne dosega pozitivne ocene iz slovenščine ter ni v zaključnem letniku oz. ki se je v SŠ vključil, ko je šola že izvedla tečaj slovenščine, pri slovenščini neocenjen in kljub temu napreduje v naslednji letnik, če tako odloči ravnatelj na predlog oddelčnega učiteljskega zbora.

jezikovnem okviru na ravni A2. šola dijaku po uspešno opravljenem preizkusu izda potrdilo. Dijaki, ki preizkusa ne opravijo uspešno, nadaljujejo s tečajem. Dijaki, ki preizkus opravijo, lahko tudi nadaljujejo s tečajem, če to sami želijo.

2. Obiskovanje pouka je obvezno, razen v času, ko poteka tečaj slovenščine.

3. V prvem ocenjevalnem obdobju začne učitelj dijaka ocenjevati, ko ugotovi, da njegovo znanje jezika omogoča izkazovanje znanja. v drugem ocenjevalnem obdobju se dijaka ocenjuje pri vseh predmetih, razen pri slovenščini, če učitelj presodi, da dijakovo znanje še ni zadovoljivo.

4. Ocenjevanje znanja je napovedano in v dogovoru z dijakom.

5. Učitelj presodi, če ima lahko dijak manjše število ocen, kot je v skladu s katalogom znanj, da mu lahko zaključi oceno.

6. Učitelj sam presodi, če je potrebno preveriti in oceniti znanje za čas, ko dijak ni bil ocenjen zaradi nepoznavanja jezika, in katera so tista znanja, ki jih je potrebno v tem primeru oceniti.

7. Če je možno in pri predmetih, kjer je možno, naj dijak znanje izkazuje ustno.

8. Dijak, ki je obiskoval tečaj in ob zaključku šolskega leta ne dosega znanja za pozitivno oceno iz slovenščine ter ni v zaključnem letniku, ter dijak, ki se je vključil v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla tečaj, je lahko v prvem letu izobraževanja neocenjen pri slovenščini in napreduje v naslednji letnik, če tako odloči ravnatelj na predlog oddelčnega učiteljskega zbora.

9. Prvi letnik dijak lahko opravlja v dveh šolskih letih (v kolikor v enem šolskem letu ni ocenjen pri vseh predmetih ali so zaključene ocene nezadostne). V obeh letih obiskuje vse predmete, za končni uspeh se upošteva boljša zaključena ocena pri posameznem predmetu.

- *Uporaba slovarjev, fleksibilni predmetnik, podaljšan čas pri ocenjevanju znanja, priznavanje predmetov ali učnih vsebin ...*
- *V primeru negativne ocene ob koncu šolskega leta samo iz predmeta slovenščina, lahko dijak napreduje v 2. letnik (Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah (Ur. l. RS, št. 30/18). Poudarek na ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja, napovedano ustno in pisno preverjanje in ocenjevanje znanja, toleranca napak, ki izhajajo iz neznanja jezika, toleranca pri predmetu slovenščina (odloženo ocenjevanje spisov, šolskih nalog …), lahko tudi pri drugih predmetih po presoji profesorja.*
- *1. polletje ni ocenjen, če bi bila ocena negativna, slovenščino je lahko neocenjen vse do maja, tedaj pa že mora pisati teste, v času tečaja ne obiskujejo praktičnega pouka, da je le-ta lahko v dopoldanskem času, učitelji stroke dajo nabor strokovnih besed, ki jih na tečaju še posebej vadijo.*
- *Prilagoditve pri ocenjevanju znanja.*
- *V prvem obdobju dopolnilni pouk, če je le možno predvsem ustno ocenjevanje, dodatno razlago vprašanj pri pisnem ocenjevanju, podaljšan čas pisanja prvo šolsko leto.*
- *Časovno drugačna razporeditev pridobivanja ocen (v začetnem obdobju ne pridobivajo ocen). večja teža na kasneje pridobljenih ocenah, ko dijak bolje obvlada slovenski jezik. Dogovarjanje o načinu ocenjevanja. Nekaterim dijakom je na začetku lažje ustno. Kasneje se dogovarjamo tudi glede pisnih ocen. Več možnosti za pridobivanje in popravljanje ocen.*
- *Priznavanje morebitnih predhodno formalno pridobljenih znanj (ob menjavi izobraževalnega programa), tečaj slovenščine, dodatna učna pomoč pri slovenščini in drugih predmetih po potrebi, roki in oblike preverjanja in ocenjevanja, pogoji za napredovanje v višji letnik.*
- *Da se njihovega znanja v določenem obdobju še ne ocenjuje, da torej začnejo pridobivati ocene šele v 2. polletju, da smejo biti odsotni npr. od športne vzgoje, če je istočasno organiziran tečaj slovenščine za dijake priseljence, da se jim fotokopirajo zapiski, ki si jih delajo boljši dijaki pri*

pouku, da se jim prevede navodila za delo, da se jim, ko začnejo pridobivati ocene, po potrebi podaljša čas pisanja testov.

- *Obseg preverjane in ocenjevane snovi, terminski plan ocenjevanja, pogoji za napredovanje, obiskovanje pouka, obiskovanje tečaja, udeležba na obšolskih dejavnosti, načini pridobitve ocen, poudarki močnih področij.*
- *V ocenjevanju (v 1. polletju jih ne ocenjujemo, razen če to sami želijo).*
- *Napovedano spraševanje, strukturiranje obveznosti pri posameznih predmetih.*
- *Prilagoditve so naslednje: neocenjevanje v 1. ocenjevalnem obdobju pri vseh predmetih, razen če sami želijo biti ocenjevani. V tem primeru je tako, da pozitivno oceno vpišemo v redovalnico, nezadostne pa ne. Napovedano pisno in ustno ocenjevanje v 2. ocenjevalnem obdobju. Podaljšan čas pri pisnem in ustnem ocenjevanju. Možnost fotokopiranja zapiskov, če jih ne uspejo pridobiti. možnost dodatne razlage.*
- *Kopirano in OIČ: po prvem odstavku 6. člena pravilnika o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah je udeležba na tečaju slovenščine in obiskovanje dodatnih ur obvezna; dijak, ki je obiskoval tečaj iz prvega odstavka 3. člena pravilnika o tečaju slovenščine in ob zaključku šolskega leta ne dosega znanja za pozitivno oceno iz slovenščine ter ni v zaključnem letniku, in dijak, ki se je prvič vključil v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla navedeni tečaj, je lahko v prvem letu izobraževanja neocenjen iz tega predmeta in napreduje v naslednji letnik, če tako odloči ravnatelj na predlog oddelčnega učiteljskega zbora (6. členu istega pravilnika); v primeru ponavljanja letnika, se dijaku priznajo pozitivno zaključeni predmeti in že opravljene obveznosti.*
- *Prilagoditve pri pouku in ocenjevanju znanja se izvajajo pri vseh programskih enotah. Pridobivanje ocen se prilagodi na naslednji način: da se dijak o datumih ustnega ocenjevanja znanja pri vseh predmetih dogovori s profesorji – napovedano spraševanje, da je poudarek na ustnem ocenjevanju znanja, pri ustnem ocenjevanju znanja učitelji pomagajo s podvprašanji in spodbudo, da se s profesorji dogovori za obseg vsebine preverjanja in ocenjevanja, da se mu po potrebi podaljša čas pisanja pri pisnem ocenjevanju znanja, če se pojavijo težave pri zapisovanju snovi si učno snov dijak fotokopira, pomoč pri urejanju zapiskov pa poišče pri svetovalni delavki ali sošolcu, da pri predmetih učitelji ne ocenjujejo znanja slovenščine oz. ne upoštevajo slovničnih napak, da je znotraj oddelka potrebno zagotoviti prostovoljno pomoč sošolcev, da dijak spoštuje dogovore s profesorji in razrednikom glede nalog in obveznosti, ki veljajo za ostale dijake. Zaradi napredka dijaka v šoli naj učitelji po svojih zmožnostih upoštevajo »priporočila za poučevanje in pomoč dijakom, ki prihajajo iz tujine«, ki so sestavni del osebnega izobraževalnega načrta.*
- *Manj ocen pri posameznih predmetih, neocenjen prvo leto izobraževanja v Sloveniji pri slovenščini. po dogovoru več ustnega ali pisnega ocenjevanja znanja.*
- *Ocenjevanje znanja, napredovanje, učna pomoč, priznavanje izobraževanja, tudi posameznih delov, podaljšan čas, delo delno na daljavo ...*
- *Dijaku se omogoči ustrezno obdobje prilagajanja glede na njegove učne in druge potrebe prilagoditev urnika zaradi tečaja slovenščine individualna prilagoditev obsega in obravnave snovi pri predmetih, kjer je dijak odsoten zaradi tečaja slovenščine prilagoditev ocenjevanja glede na znanje slovenščine (postopnost, toleranca do napak, nezmožnosti izkazovanja znanja zaradi neznanja slovenščine) možnost alternativnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja možnost prilagajanja vsebin, metod in strategij dela; spremljanje in vrednotenje napredka dijaka v skladu z*

možnostmi lahko dijak izkaže znanje tudi v svojem jeziku učitelj spodbuja medvrstniško in medgeneracijsko pomoč.

- *Učitelji naj dijaka začnejo ocenjevati, ko ugotovijo, da njegovo znanje jezika omogoča izkazovanje znanja. če je mogoče in se dijak strinja, lahko znanje izkazuje zgolj ustno, ocenjevanje znanja je napovedano in v dogovoru z dijakom, učitelj presodi, če ima lahko dijak manjše število ocen, kot je v skladu s šolskimi pravili ocenjevanja znanja, da mu lahko zaključi oceno, učitelj sam presodi, če je potrebno preveriti in oceniti znanje za obdobje, ko dijak ni bil ocenjen zaradi nepoznavanja jezika, in katera so tista znanja, ki jih je potrebno v tem primeru oceniti, dijak lahko prvi letnik opravlja v dveh šolskih letih (v kolikor v enem šolskem letu ni ocenjen pri vseh predmetih ali so končne ocene negativne). V obeh šolskih letih mora obiskovati vse predmete, za končni uspeh se upošteva boljša končna ocena pri posameznem predmetu.*
- *V prvem ocenjevalnem obdobju vpis le pridobljenih pozitivnih ocen, v drugem ocenjevalnem obdobju po dogovoru s profesorji pridobijo manjkajoče ocene iz prvega ocenjevalnega obdobja. v prvem ocenjevalnem obdobju obiskovanje tečaja slovenščine (MIZŠ) na šoli in v zvezi s tem prilagojeno obiskovanje pouka v tem času.*
- *Prilagojeno ocenjevanje pri vseh predmetih, neocenjevanje znanja pri slovenščini v prvem letu šolanja, možnost napredovanja brez pozitivne ocene iz slovenščine, v kolikor dijak ne zmore predmetov, kot so zgodovina družboslovje in podobno, ki so zelo povezani z razumevanjem jezika, prilagodimo tudi tu ocenjevanje.*
- *Prilagojeno preverjanje znanja, individualna pomoč.*
- *Napovedano ustno preverjanje znanja, preverjanje po manjših zaključenih enotah, dodatno usmerjanje s podvprašanji, podaljšan čas pri pisnem preverjanju. Ocenjevanje s toleranco specifičnih napak (pri slovenskem jeziku).*
- *Podaljšan čas pisanja. Pridobivanje ocen pri slovenščini takrat ko je njegovo znanje dovolj široko.*

V naslednjem odprtem vprašanju pa smo jih prosili, naj navedejo, s katerimi težavami se soočajo pri ocenjevanju dijakov priseljencev in kako jih na šoli rešujejo.

- *Težave so pri pridobivanju ocen za nazaj. Nekateri učitelji s tekočimi ocenami pokrijejo tudi ocene za 1. ocenjevalno obdobje, dijaki opravljajo dopolnilne izpite.*
- *S težavami, ki izhajajo iz neznanja slovenskega jezika.*
- *Težave pri ocenjevanju so pri slovenščini, v prvem letniku so pri slovenščini neocenjeni; brez ocene iz slovenščine napredujejo v drugi letnik. Tudi pri drugih predmetih so težave, učitelji si pomagajo s tujim jezikom (angleščina), ki pa je pri teh dijakih večinoma tudi šibko.*
- *Predhodno znanje iz tujine ni primerljivo z znanjem v slovenskem učnem programu.*
- *Poskušamo si ne ustvarjati težav. Dijake tujce se ocenjuje enako kot Slovence. Zaradi odsotnosti od pouka zaradi tečaja slovenščine se jim prilagodi ocenjevanje, ki je po dogovoru. Oceni se jih na različne načine: pisno, ustno – poudarek na tistem, ki je najbolj učinkovit.*
- *Slabo znanje slovenskega jezika, slabo predznanje pri določenih predmetih ... omogočamo dijaku, da odgovarja v svojem jeziku, odgovarjanje po delih, prilagoditev snovi.*
- *Pri ocenjevanju nimamo večjih težav, saj se z vsakim dijakom dogovorimo kaj, kdaj in kako bomo ocenjevali; kljub temu pa se pri nekaterih dijakih priseljencih opaža, da so pri učenju šibkejši in potrebujejo bistveno več časa, kot morebiti nekateri drugi, in v skrajnem primeru naredimo*

	dodatne prilagoditve za 2 šolski leti.
-	*Pisno ocenjevanje, oziroma pisno izražanje v slovenščini. Rešujemo jih z dodatno učno pomočjo učitelja.*
-	*Prvi leto je potreben povsem individualen pristop: kaj (oceniti – kateri predmet in obseg), kdaj (je dijak pripravljen), kakšna oblika, kje (v oddelku ali individualno).*
-	*Težave so različne. Pri nekaterih dijakih je težava nizka motivacija za šolsko delo (dijak na primer ne ve, koliko časa bo ostal v Sloveniji, saj družina zopet razmišlja o selitvi), zato pogosto manjkajo in se izogibajo ocenjevanju. Sodelujemo s starši in jih spodbujamo. Učitelji so sicer prilagodljivi in ocenjujejo glede na želje dijakov (pisno ali ustno oziroma kombinacija).*
-	*Žal so v glavnem dijaki priseljenci skoraj pri vseh predmetih negativno ocenjeni (izjema mogoče ŠVZ, UME, ANG) in to je grozno videti, ker potem tudi tisti, ki so imeli motivacijo za učenje, jo izgubijo. Predlagala bi, da se dijakov sprva ne ocenjuje, da, to je morda deloma upoštevano. Nekateri učitelji dijakom ponudijo možnost, da skrbno uredijo zapiske, zvezek, se naučijo nekaj na pamet. Tako, da jim potem lahko dajo pozitivno oceno in jih motivirajo za nadaljnje delo.*
-	*Pravopisna neurejenost besedila, strah pred govorom, ko so prisotni sošolci/pomoč sošolcev pri uri, tiha pojasnila sošolca, umiritev situacije ... Vse je odvisno od učnih navad teh dijakov in njihove motiviranosti.*
-	*Glavna težava: neznanje jezika, predvsem pri albansko govorečih dijakih. Dijaki večinoma ob vpisu v šolo nič ne razumejo slovensko in je težava že osnovna komunikacija. Pri komunikaciji težavo rešujemo s pomočjo albansko govorečega dijaka (če je na šoli), ki prevaja pogovor. Je pa pogosta težava tudi ta, da sam prav tako ne obvlada najbolje slovenščine. Ocenjevanje: težavo rešujemo tako, da v prvem ocenjevalnem obdobju na podlagi osebnega izobraževalnega načrta negativnih ocen v redovalnico ne vpišemo, nato predpostavljamo, da se bo še toliko naučil slovensko, da bo lahko opravil ocenjevanje. Pri hrvaških, srbskih državljanih in državljanih Bosne in Hercegovine učitelji, ki obvladajo srbohrvaški jezik, pri ustnem ocenjevanju po potrebi dijaku razložijo nalogo v njegovem jeziku.*
-	*Težave pri razumevanju snovi in slabše predznanje, pri izražanju. Dijaki imajo težave še posebej pri zapisovanju odgovorov v slovenščini. Učitelji so v začetku tolerantni, če se izražajo v maternem jeziku, seveda če ga oni razumejo. Sicer poskušajo z angleščino ali nemščino, kar dijaku in učitelju bolj ustreza. Po pisnem ocenjevanju se učitelj dodatno pogovori z dijakov in preveri, kaj je želel dijak povedati v odgovoru, ki je lahko nerazumljivo ob slabšem znanju slovenščine.*
-	*Kriteriji ocenjevanja znanja so za vse dijake opredeljeni v pravilniku, tako da s tem nimamo težav.*
-	*Največji problem je nerazumevanje slovenskega jezika. Pomoč je že bila navedena.*
-	*Težko je oceniti znanje nekega predmeta, ko se dijak še ne more izražati v slovenskem jeziku. najtežje je pri dijakih, ki prihajajo iz albansko govorečega okolja. Dijake spodbujamo, da se v začetni fazi usmerijo predvsem na učenje slovenščine in jih pri večini predmetov začnemo ocenjevati takrat, ko imajo takšno znanje slovenščine, da omogoča sporazumevanje. Pri matematiki ali tujem jeziku lahko dijake že prej ocenjujemo.*
-	*Dijak, ki nima predznanja pri predmetu, hkrati pa ne zna dovolj slovenščine, mora v istih rokih doseči minimalne standarde za pozitivno oceno. To je nerealno. Poskušamo naslavljati zdrav razum učiteljev, da ocenjujejo napredek dijaka in da zasledujemo cilj, da bi dijak dohitel sošolce pri doseganju minimalnih standardu postopoma v celotnem obdobju šolanja pri nas.*

- *Jezikovne prepreke. Imamo albansko govorečo profesorico, ki lahko dijakom razloži snov. Dijaki si pomagajo tudi z angleščino.*
- *Zakasnitev prvega ocenjevanja, večji odpustek napak pri pisanju ...*
- *Razumevanje navodil in vsebin v slovenščini, delo z daljšimi besedili, strokovna terminologija. upoštevamo toleranco, omogočamo odgovarjanje v maternem jeziku, prevajalnike ...*
- *1. V prvem ocenjevalnem obdobju začne učitelj dijaka ocenjevati, ko ugotovi, da njegovo znanje jezika omogoča izkazovanje znanja. V drugem ocenjevalnem obdobju se dijaka ocenjuje pri vseh predmetih, razen pri slovenščini, če učitelj presodi, da dijakovo znanje še ni zadovoljivo.*
  2. Ocenjevanje znanja je napovedano in v dogovoru z dijakom.
  3. Učitelj presodi, če ima lahko dijak manjše število ocen, kot je v skladu s katalogom znanj, da mu lahko zaključi oceno.
  4. Učitelj sam presodi, če je potrebno preveriti in oceniti znanje za čas, ko dijak ni bil ocenjen zaradi nepoznavanja jezika, in katera so tista znanja, ki jih je potrebno v tem primeru oceniti.
  5. Če je možno in pri predmetih, kjer je možno, naj dijak znanje izkazuje ustno.
  6. Dijak, ki je obiskoval tečaj in ob zaključku šolskega leta ne dosega znanja za pozitivno oceno iz slovenščine ter ni v zaključnem letniku, ter dijak, ki se je vključil v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla tečaj, je lahko v prvem letu izobraževanja neocenjen pri slovenščini in napreduje v naslednji letnik, če tako odloči ravnatelj na predlog oddelčnega učiteljskega zbora. Dijaki se velikokrat ulenijo in težko nadoknadijo zamujeno snov.
- *Posebnih težav nimamo, časovni termin lahko tudi prilagodimo, če npr. dijak potrebuje več časa, da se neko snov nauči.*
- *Težava je nerazumevanje navodil za delo. Učitelji pomagajo s prevajanjem ali dodatno razlago.*
- *Profesorje opozarjamo na prilagoditve, multiplikator pove, kakšna je motivacija dijaka in kje potrebuje podporo in potem s skupnimi močmi rešujemo dijaka za katerega menimo, da se šola za poklic v katerem bi bil dober, kar vidimo iz ocen pri strokovnih predmetih in iz razgovora s profesorji določenih predmetov.*
- *Pomanjkljivo predznanje in težje prilagajanje.*
- *Sprva je poudarek na ustnem ocenjevanju, pomagamo si tudi z angleščino, srbščino, če je to dijaku v pomoč.*
- *Dijaki imajo več (dodatne) možnost za popravljanje negativnih ocen, pri ocenjevanju upoštevamo predznanje in tudi napredek dijaka.*

1.1.5 Učenje slovenščine

Pomoč pri učenju slovenščine je dejavnost, ki jo, kot je pokazala naša raziskava (prim. poglavje 1.2), ob vključitvi učencev in dijakov priseljencev, šole organizirajo najpogosteje. Gre tudi za dejavnost, ki je, kot izpostavljajo nacionalni dokumenti (prim. Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov priseljencev v VIZ, 2007, Belo knjigo, 2011, Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2011–2014), ključna za uspešno jezikovno in socialno vključevanje v šolsko in izvenšolsko okolje in je bolj natančno opredeljena tudi v šolskih pravnih podlagah[26]. V osnovni šoli je do šolskega leta 2018/2019 potekala v obliki ur dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine, in sicer v prvem in drugem letu šolanja, vendar po obsegu števila ur ni bila jasno opredeljena, v šolskem letu 2019/2019 pa je bilo v Pravilniku o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (člen 43. c) sprejeto novo določilo, ki pomoč pri učenju slovenščine opredeljuje kot dodatne ure slovenščine za učence tujce z jasno navedbo števila ur glede na število učencev:

Za učence, katerih materni jezik ni slovenski (v nadaljnjem besedilu: učenci tujci), ob vključitvi v osnovno šolo v Republiki Sloveniji šola v prvem letu organizira dodatne ure slovenščine.

Za učence tujce, ki se v osnovno šolo vključijo v prvem ocenjevalnem obdobju, šola organizira dodatne ure slovenščine v skladu z naslednjimi merili:

Skupina	*Število ur za skupino*
do 4 učencev	*120*
od 5 do 8 učencev	*160*
od 9 do 17 učencev	*180*

Za učence tujce, ki se v osnovno šolo vključijo v drugem ocenjevalnem obdobju, šola izvede v tekočem šolskem letu še 35 dodatnih ur slovenščine. Te učence lahko šola vključi v skupino tudi v naslednjem šolskem letu na podlagi meril iz prejšnjega odstavka.

V skupino učencev iz drugega in tretjega odstavka tega člena so lahko vključeni tudi učenci, katerih materni jezik je slovenski, če so se pred vključitvijo v osnovno šolo v Republiki Sloveniji izobraževali v tujini.

[26] Normativno podlago za zagotavljanje sredstev iz državnega proračuna za pomoč učencem in dijakom priseljencem pri učenju slovenščine daje od aprila 2008 81. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 36/08). Takrat sta bili sprejeti dve pomembni dopolnili, ki zadevata jezikovno izobraževanje učencev in dijakov priseljencev – zakonsko zagotavljata sredstva za »učenje slovenščine za tujce, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje« in tudi sredstva »za poučevanje maternega jezika za tujce, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje.« Pred tem je bila oktobra 2007 sprejeta dopolnitev 10. člena (tuji državljani) Zakona o osnovnih šolah (Uradni list RS, št. 102/07), ki ob že obstoječih določbah (»Otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, imajo pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.« in »Za otroke iz prejšnjega odstavka se organizira pouk maternega jezika in kulture v skladu z mednarodnimi pogodbami.«) prinaša tudi novo določbo v zvezi z organizacijo tečaja slovenščine, ki se glasi: »Za otroke iz prvega odstavka tega člena, ki potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine, se ob vključitvi v osnovno šolo organizira tečaj slovenščine.« Določba je v veljavo stopila septembra 2008.

Vrednost dodatnih ur slovenščine za učence tujce iz prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka tega člena s sklepom določi minister, pristojen za šolstvo.

Če se v osnovno šolo do konca meseca oktobra tekočega šolskega leta prvič vključi devet ali več učencev tujcev, lahko šola sistemizira delovno mesto strokovnega delavca v skladu z naslednjimi merili:

Število učencev	*Delež delovnega mesta*
9 do 17	*0,25*
18 do 26	*0,50*
27 do 35	*0,75*
36 do 44	*1*

Sprememba je v polnosti stopila v veljavo v šolskem letu 2020/2021, šole pa so imele možnost dodatne ure slovenščine v skladu s pravilnikom izvajati že v šolskem letu 2019/2020.

Do korenitih sprememb je v zadnjem času prišlo tudi na področju srednjega šolstva. Do šolskega leta 2018/2019 je bil v veljavi Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva (Uradni list RS, št. 62/19 in 99/10) iz leta 2010, ki je v 16. členu (slovenščina za tujce) pomoč pri učenju slovenščine opredelil takole:

»Za dijake, ki zaradi neznanja oziroma pomanjkljivega znanja slovenskega jezika potrebujejo in si želijo pomoč, šola na podlagi strokovne ocene učitelja o stopnji njihovega znanja in razumevanja slovenskega jezika organizira tečaj slovenščine (v nadaljevanju: tečaj).
Kriterij za oblikovanje skupin je število prijavljenih dijakov iz prejšnjega odstavka tega člena ter strokovna ocena učitelja o stopnji njihovega znanja in razumevanja slovenskega jezika:
– do 6 dijakov, ne glede na njihovo znanje jezika: mešana skupina – intenzivni 35 urni tečaj,
– od 7 do 12 dijakov, ne glede na njihovo znanje jezika: mešana skupina – 70 urni tečaj,
– do 16 dijakov z enakim (pred)znanjem jezika: homogena skupina – 70 urni tečaj.
Za dijake iz prvega odstavka tega člena šola organizira tečaj samo za prvi dve leti njihovega izobraževanja v Republiki Sloveniji.«

Aprila 2018 pa je bil sprejet Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah, ki poleg večjega obsega ur slovenščine (do 3 dijake 90 ur, od 4 do 6 dijakov 120 ur, od 7 do 12 dijakov 160 ur oz. če je dijakov več kot 12, se na skupni obseg 160 ur za vsakega dijaka nad 12 doda 15 ur), opredeljuje tudi obveznost tečaja (obvezen je za vse, ki ne izkažejo, da obvladajo slovenščino na ravni A2), izvajalce tečaja (profesor slovenščine, ki je lahko zaposlen na šoli ali zunanji izvajalec), način izvedbe tečaja (v strnjeni obliki v prvem ocenjevalnem obdobju), raven znanja, ki naj bi jo učeči se dosegli na tečaju (raven A2), način preverjanja znanja (s standardiziranim testom na ravni A2) in možnost nadaljnjega učenja slovenščine, ki je obvezna za dijake, ki po tečaju preizkusa na ravni A2 ne opravijo (dodatnih 70 ur oz. dodatnih 105 ur, če je dijakov več kot 24), in izbirna, če preizkus opravijo uspešno (dodatnih 35 ur oz. dodatnih 70 ur, če je dijakov več kot 24).

V naši raziskavi smo šole povprašali po poteku izvedbe učne pomoči pri učenju slovenščine, in sicer tako pred uvedbo sprememb kot tudi po njej. Izsledki pomenijo evalvacijo trenutnega stanja in tudi podlago za nadaljnji razvoj področja. Ker pomoč pri učenju slovenščine v osnovni in srednji šoli ne poteka povsem enako, zaradi lažjega razumevanja najprej celostno obravnavamo odgovore, ki so nam

jih v zvezi s tem ob anketnih vprašanjih posredovali respondenti iz osnovnih šol, nato pa še odgovore srednješolskih respondentov.

1.1.5.1 Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v osnovni šoli

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine oz. pouk slovenščine, ki ga za učence priseljence posebej financira MIZŠ. Respondente smo povprašali, ali je bilo število ur DSP pri učenju slovenščine, ki so ga bili deležni učenci priseljenci na njihovi šoli v šolskem letu 2017/2018 in 2018/2019, zadostno za njihovo uspešno delo v šoli. Odgovori sodelujočih so za obe šolski leti pokazali podobno sliko. Število respondentov, ki so menili, da je bilo število ur ustrezno za vse učence, je bilo v obeh šolskih letih najmanjše. Za šolsko leto 2017/2018 je tako menilo 12 % respondentov, za šolsko leto 2018/2019 pa 17 % respondentov. 17 % jih je bilo za obe leti mnenja, da so ure zadoščale za več kot polovico učencev, 24 % (za šolsko leto 2017/2018) in 29 % (za šolsko leto 2018/2019) za polovico učencev, 32 % (za šolsko leto 2017/2018) in 21 % (za šolsko leto 2018/2019) za manj kot polovico učencev, 15 % (za šolsko leto 2017/2018) in 17 % (za šolsko leto 2018/2019) pa je označilo, da število ur ni zadoščalo za nobenega učenca.

Graf 68: Odgovori respondentov na vprašanje o ustreznem obsegu ur, namenjenih učenju slovenščine, osnovna šola (n = 42)

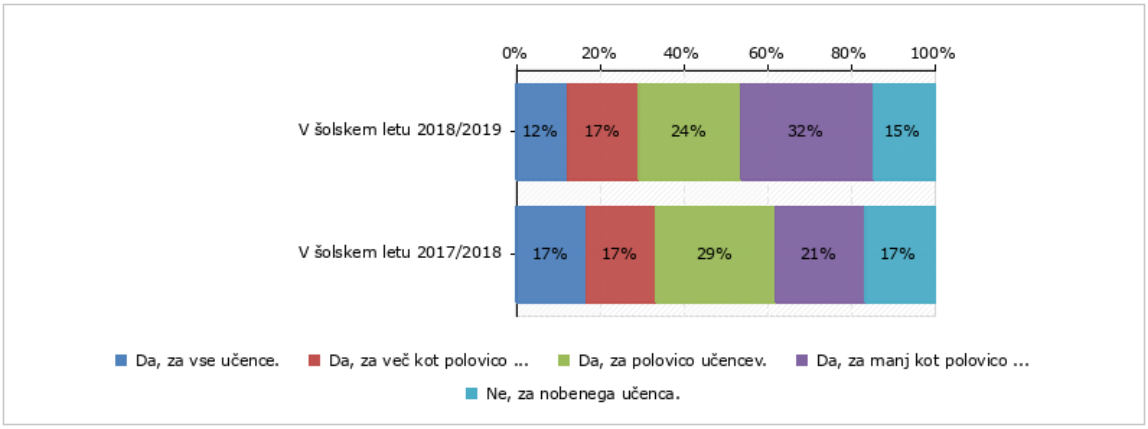

Svoja pojasnila k številu ur in uspešnosti so ravnatelji, pomočniki ravnateljev in svetovalni delavci podali tudi v odgovoru na naše odprto vprašanje, v katerem smo jih prosili za obrazložitev. V svojih pojasnilih pogosto izpostavljajo potrebo po večjem številu ur, še zlasti če gre za neslovansko govoreče učence, učence v višjih razredih ali učence, ki prihajajo iz šibkega socialnega okolja, po drugi strani pa nekateri odgovori kažejo, da je bilo število ur za zelo uspešne in motivirane učence dovolj obsežno. Nekateri respondenti v svojih odgovorih izpostavljajo tudi nizko motivacijo učencev za učenje slovenščine in učni primanjkljaj, ki se kaže na vseh področjih. Ure dodatne pomoči pri učenju slovenščine so zato včasih namenjene tudi odpravljanju tega primanjkljaja.

- *Ure smo uporabili le za plačilo ur učenja slovenščine, ki se jih je realiziralo več, kot je bil fond plačila. Zato je učiteljica poučevala slovenščino kot svoj doprinos v 40 urnem delavniku. Prav tako vsi učitelji, ki so z učenci delali individualno – ti za poučevanje niso prejeli plačila.*
- *Na vprašanje težko odgovorim, ker uspešno delo v šoli ni pogojeno le z znanjem slovenščine. Če učenec nima interesa naučiti se slovensko, tudi ogromna količina ur ne bo pomagala.*
- *Večinoma bi lahko bilo, a učenci slabo sodelujejo in se aktivno ne vključujejo v delo.*

- *Glede na število ur, bi bilo zelo dobro večje število ur.*
- *Uspešnost učenja slovenščine je odvisna od več dejavnikov (okolje, podpora, sposobnost učenca ...). V tako kratkem času se nihče ne more naučiti jezika, kaj šele učenci z nižjim socialnim statusom, brez podpore, praviloma z nižjimi učnimi sposobnostmi in predznanjem.*
- *V veliko pomoč jim je bila tudi učna pomoč preko javnih del.*
- *Za učence razredne stopnje je dovolj, učenci predmetne stopnje bi potrebovali več ur pouka za učenje slovenskega jezika.*
- *Vsi bi lahko bili bolj uspešni, če bi bolje obvladali jezik.*
- *Število ur za učenje slovenščine se povečuje, letos smo kar zadovoljni.*
- *Ure ne vidim kot rešitev. Pouk slovenščine bi moral biti obvezen, reden nekaj ur na teden.*
- *Število ur je na posameznega učenca v veliki večini primerov premalo. Veliko učencev k nam prihaja iz Albanije ali Makedonije, ti učenci bi potrebovali veliko večje št. ur kot recimo učenec iz Hrvaške.*
- *V šolskem letu 2017/18 smo imeli 4 učence priseljence. Od tega je bila ena uspešna, ostali so imeli in še imajo veliko težav tudi zaradi nizkih sposobnosti. V šolskem letu 2018/19 smo imeli 15 učencev priseljencev. Razen treh potrebujejo veliko dodatne pomoči, spodbude še tudi v tem šolskem letu. Jezika v enem letu niso osvojili. Pomoči nismo izvajali strnjeno ampak po eno ali dve uri tedensko. Na dodatno pomoč, ki smo jo ponudili v večini niso hodili. Predvidevam da tudi zato, ker so bili s tem še dodatno obremenjeni, želeli pa so si več prostega časa.*
- *Potrebno je bistveno večje število ur.*
- *Ti učenci nimajo samo jezikovni problem, običajno so vsaj na začetku učni primanjkljaji na vseh področjih.*
- *Število ur, ki smo jih imeli v šolskem letu 2017/18 in 2018/19 je bilo namenjeno za vse učence priseljence, ne glede na to, ali so bili v šoli 1. ali 2. leto. Nekateri učenci so potrebovali več pomoči zaradi primanjkljajev pri posameznih predmetih, zato smo nudili več pomoči za premagovanje primanjkljajev, ki so se kazali pri različnih predmetih. Na uspešnost učencev v veliki meri vplivajo tudi njihova motivacija, delovne navade in podpora v družini, zato prihaja do razlik med njimi.*
- *Nekateri učenci se učijo in prilagajajo hitreje, imajo vzpodbudne ocene pri nejezikovnih predmetih in svojo pozornost usmerjajo prvenstveno na slovenski jezik. Tisi, ki so šibki pri večini predmetov, potrebujejo več pomoči in več ur.*
- *Dodatne ure so se izvajale v manjših skupinah, ker je za individualno delo ur premalo. Za učence, ki prihajajo v oddelke zadnje triade je teh ur premalo.*
- *Intenzivno individualno delo z učenci, sodelovanje z izvajalci DSP iz slovenščine in učitelji predmetov, koordinacija pomoči preko razrednikov in svetovalne službe.*
- *Učence smo združevali v skupine, da so lahko imeli čim več ur.*
- *Učenje slovenščine je dolgotrajen proces. Učenci sicer osvojijo pogovorno slovenščino, težave pa imajo s strokovnim jezikom.*
- *Gre za zelo uspešne, motivirane učence, ki so brez težav usvojili delo in zahteve naše šole.*
- *Določeni učenci, ki hodijo tudi na dopolnilni pouk, se udeležujejo individualnih ur v svetovalni službi in pri učiteljih, imajo podporne starše, ki jim zmorejo pomagati pri šolskem delu hitro napredujejo ... določeni pa ne in bi potrebovali več pomoči v šoli.*

- *Vse ure odobrene s strani MIZŠ smo namenili, za delo z učenci priseljenci. Učenci so se učili osnovne komunikacije s pomočjo delovnega zvezka Čas za slovenščino. Nekatere ure so bile namenjene za učno pomoč pri posameznem učnem predmetu.*
- *Nekateri učenci imajo nižje sposobnosti in nespodbudno domače okolje (z vidika dela za šolo).*

Sodelujoče ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce v osnovnih šolah smo v anketnem vprašalniku tudi vprašali, kdo na njihovi šoli je v šolskih letih 2018/2019 in 2019/2020 izvajal dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine za učence priseljence[27]. Najprej nas je zanimalo, kdo je bila ta oseba na razredni stopnji (od 1. do 5. razreda). Sodelujoči so izbirali med vnaprej navedenimi šolskimi delavci (gl. graf št. 63), izbrati pa je bilo mogoče več odgovorov. Analiza rezultatov je pokazala, da je na razredni stopnji v največ primerih izvajal dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine za učence priseljence učitelj razrednega pouka (tako je odgovorilo 79 % anketiranih ravnateljev), nato učitelj multiplikator programa SIMS (33 % odgovorov), sledili so odgovori: učitelj slovenščine (29 %), svetovalni delavec (21 %), učitelj tujega jezika (12 %). V manjših deležih so bili podani odgovori, da so dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine za učence priseljence izvajali učitelji družboslovnih predmetov, učitelji glasbene ali likovne umetnosti oziroma zunanji izvajalci, ki so po poklicu profesorji slovenščine. 1 sodelujoči (oz. 2 %) je izbral odgovor, da na razredni stopnji niso imeli učencev priseljencev, ki bi jim bila dodeljena dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine. Pod odgovor »drugo« (2 respondenta) je bil enkrat zapisan odgovor, da to delo izvaja razrednik, enkrat pa odgovor, da ga izvajajo učitelji predmetov, kjer imajo otroci težave, in da ta pouk ponavadi izvajajo preko svoje učne obveznosti.

[27] Vprašanje je bilo v luči priprave Učnega načrta za začetni pouk slovenščine v prvem, drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju zelo relevantno. Učni načrt je bil namreč prvi dokument, ki je natančneje opredelil izvajalca tega pouka v osnovnih šolah, in sicer učitelja slovenščine in razrednega pouka v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju in učitelja slovenščine v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Kljub trdnim strokovnim argumentom pa so se pojavljali pomisleki, ali so šole ob tej omejitvi kadrovsko oz. organizacijsko sposobne izpeljati začetni pouk slovenščine.

Graf 69: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na razredni stopnji (od 1. do 5. razreda) v šolskem letu 2018/2019 (n = 42)

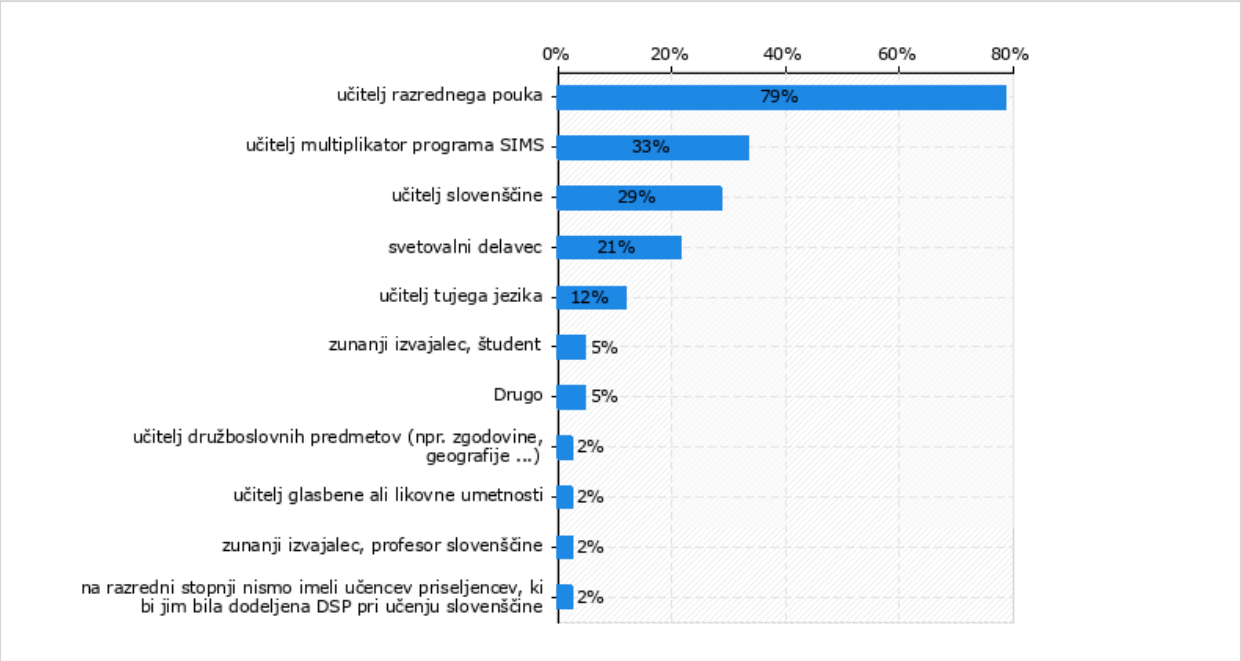

Odgovori za šolsko leto 2019/2020 kažejo podobno sliko. Največ (87 %) respondentov je označilo, da DSP pri učenju slovenščine izvaja učitelj razrednega pouka, v velikem deležu (67 %) tudi multiplikator programa SIMS, precej manj (13 %) pa jih je označilo, da ta pouk izvaja učitelj slovenščine oz. zunanji izvajalec s statusom študenta. Posamezni odgovori kažejo, da to delo na šolah prevzemajo tudi drugi strokovni delavci – učitelji tujih jezikov (7 %), svetovalni delavci (7 %), učitelji naravoslovnih predmetov (7 %) ali učitelji glasbene in likovne umetnosti (7 %). Pri odgovoru »drugo« je bilo obrazloženo, da je DSP za učence priseljence na razredni stopnji izvajala druga strokovna delavka v 1. razredu, ki je po izobrazbi socialni pedagog in vzgojiteljica predšolskih otrok, eden od odgovorov je bil, da to izvaja razrednik, v tretjem pa je bilo napisano, da DSP na njihovi šoli izvaja posebej zaposlena oseba za pouk slovenščine, saj jim je ministrstvo odobrilo zaposlitev 0,5 osebe.

Graf 70: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na razredni stopnji (od 1. do 5. razreda) v šolskem letu 2019/2020 (n = 39)

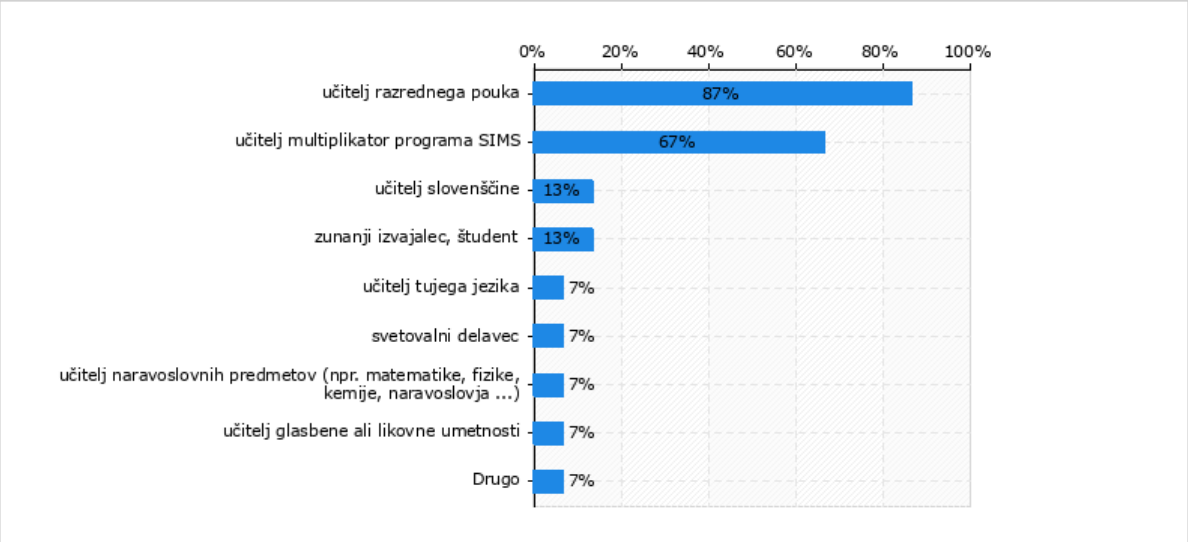

Zanimalo nas je tudi, kdo je v obeh šolskih letih izvajal dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine za učence priseljence na predmetni stopnji (od 6. do 9. razreda). Tudi v tem primeru so sodelujoči izbirali med vnaprej navedenimi šolskimi delavci. Njihovi odgovori za šolsko leto 2018/2019 kažejo, da je na predmetni stopnji v največ primerih dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine za učence priseljence izvajal učitelj slovenščine (tako je odgovorilo 79 % anketiranih), nato učitelj multiplikator programa SIMS (33 % anketiranih), sledili pa so še odgovori: svetovalni delavec (24 %), učitelj razrednega pouka (19 %), učitelj družboslovnih predmetov (14 %), učitelj tujega jezika (12 %), učitelj naravoslovnih predmetov (12 %), zunanji izvajalec – študent (5 % oz. 2 respondenta). Kot posamezni (oz. 2 %) so bili podani odgovori, da so ta pouk izvajale naslednje osebe: učitelj športa, zunanji sodelavec – profesor slovenščine in specialni pedagog (naveden pod odgovor »drugo«). 1 respondent je tudi izbral odgovor, da na predmetni stopnji niso imeli učencev priseljencev, ki bi jim bila dodeljena dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine.

Graf 71: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na predmetni stopnji (od 6. do 9. razreda) v šolskem letu 2018/2019 (n = 42)

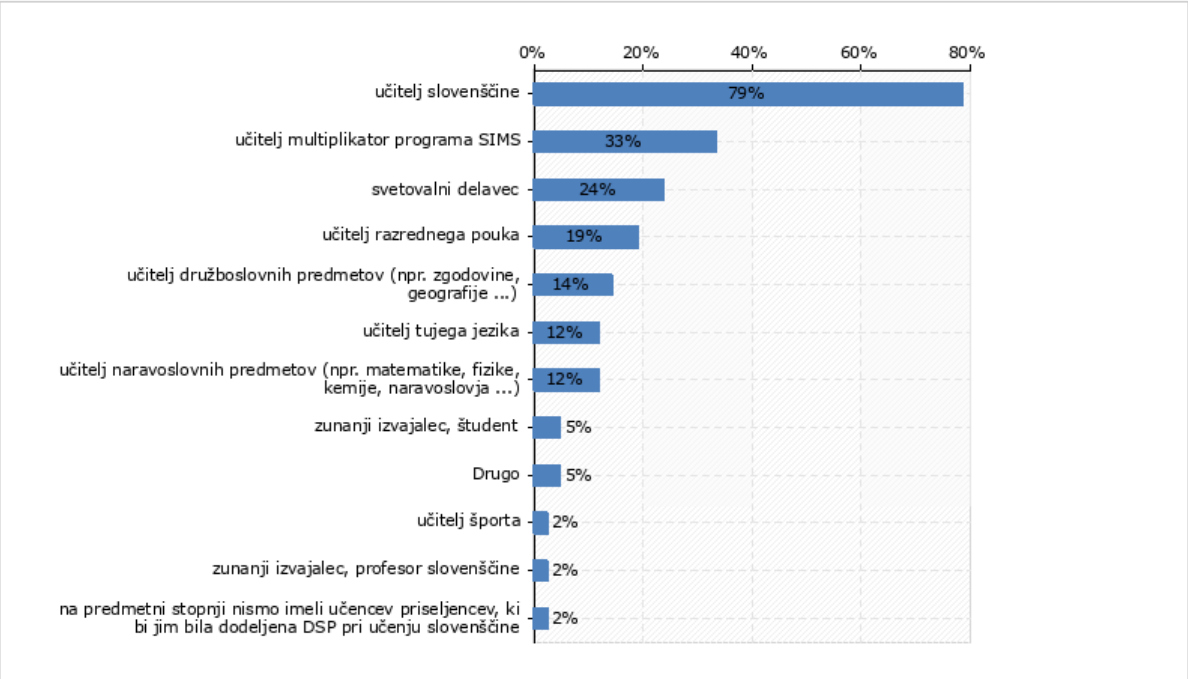

Tudi v šolskem letu 2019/2020 na predmetni stopnji DSP pri učenju slovenščine najpogosteje izvajajo učitelj slovenščine (tako je označilo 82 % respondentov), nato pa učitelji multiplikatorji programa SIMS[28] (32 % vprašanih). Sledijo učitelji razrednega pouka (18 %), svetovalni delavci (16 %), učitelji tujega jezika (13 %), zunanji izvajalci – študentje (11 %), učitelji naravoslovnih predmetov (8 % oz. trije respondenti), učitelji družboslovnih premetov (5 % oz. 2 respondenta), en respondent je označil, da

[28] Analiza izoliranih odgovorov šol, vključenih v program SIMS (odgovarjalo je 16 šol), je pokazala, da na teh šolah DSP pri učenju slovenščine precej uravnoteženo izvajajo tako učitelji razrednega pouka in učitelji slovenščine kot multiplikatorji: za šolsko leto 2018/2019 je 88 % vprašanih odgovorilo, da ta pouk na razredni stopnji izvajajo razredni učitelji oz. na predmetni stopnji učitelji slovenščine, 81 % pa, da ga na obeh stopnjah izvajajo multiplikatorji. Za šolsko leto 2019/2020 pa je bil v odgovorih šol (odgovarjalo je 15 šol), vključenih v SIMS, delež multiplikatorjev nekoliko nižji: 87 % vprašanih je označilo, da ta pouk izvaja učitelj razrednega pouka (na razredni stopnji) oz. učitelj slovenščine (na predmetni stopnji), da to delo na razredni stopnji opravlja multiplikator pa je označilo 67 % respondentov oz. na predmetni stopnji 73 % respondentov.

pouk izvaja učitelj športa, en respondent pa, da na predmetni stopnji v navedem šolskem letu niso imeli učencev priseljencev, ki bi jim bila dodeljena pomoč pri učenju slovenščine. Trije respondenti (oz. 5 % vprašanih) so označili odgovor »drugo«. V posameznih pojasnilih pa so zapisali, da ta pouk izvaja predmetni učitelj, učiteljici razrednega pouka, ki sta se za to delo dodatno usposobili, in posebej zaposleni delavec po sklepu MIZŠ (profesor slovenščine).

Graf 72: Izvajanje dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence na predmetni stopnji (od 6. do 9. razreda) v šolskem letu 2019/2020 (n = 38)

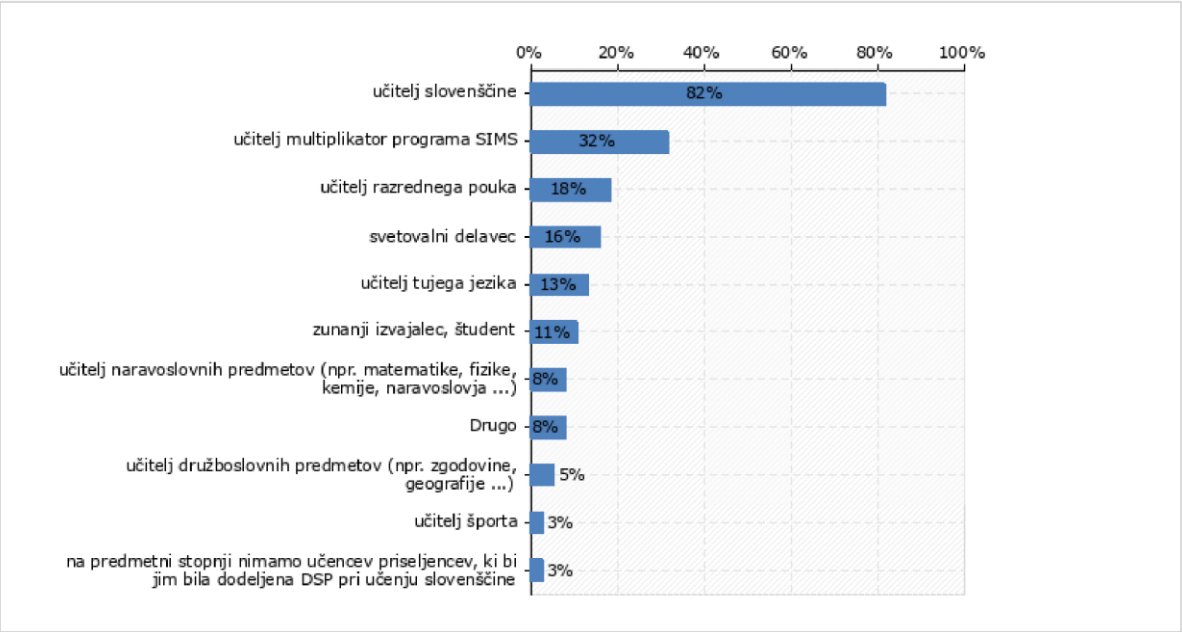

V odprtem vprašanju smo sodelujoče povprašali, zakaj so za izvedbo dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine izbrali to osebo oz. osebe. V šolskih dokumentih za osnovno šolo doslej namreč ni bilo posebej opredeljeno, kdo naj bi ta pouk izvajal. V svojih pojasnilih respondenti izpostavljajo pretekle izkušnje učiteljev, ki jih ti že imajo z učenci priseljenci, oz. njihovo usposobljenost in strokovnost. Precej pogosto pa je v odgovorih izpostavljeno, da delo opravljajo učitelji, ki so motivirani za to delo in pri katerih opažajo empatijo do učencev priseljencev.

- *Ima že izkušnje s poučevanjem priseljencev, je študentka slovenistike, je zelo motivirana za delo in zelo empatična.*
- *Zaradi izkušenj, zaradi delovne obveznosti (manjša obremenjenost s poukom), zaradi možnosti umestitve ur med poukom.*
- *Zaradi izkušenj in opravljenega izobraževanja.*
- *Ker učence pozna in jih uči tudi pri rednem pouku ter v skladu z obremenitvijo učiteljev.*
- *Ima izkušnje s poučevanjem učence priseljencev.*
- *Zaradi izkušenj, ker poučujejo slovenščino in ker imajo primeren pristop do učencev priseljencev.*

- *Ker je strokovno najprimernejša.*
- *Ker radi delajo s tujci, so potrpežljivi, imajo veliko empatije in izkušnje pri učenju slovenščine.*
- *Zaradi njihove usposobljenosti in čuta z učenci priseljenci.*
- *Vsa leta že na šoli poučuje učence priseljence na predmetni stopnji učiteljica slovenistka, ki se je za to poučevanje tudi dodatno izobraževala. Na razredni stopnji pa so najbolj primerne učiteljice razredničarke, ki otroka najbolje poznajo, najlažje sledijo njegovemu individualnemu napredku in mi prilagajajo delo že tudi med samim poukom.*
- *Mislimo, da je učitelj slovenščine najbolj ustrezno strokovno usposobljen.*
- *Učiteljica z izkušnjami poučevanja učencev priseljencev.*
- *Ker se je dodatno usposabljala.*
- *Za razredno stopnjo je bila izbira razredne učiteljice najbolj primerna. Ker se je tej osebi konkretno iztekal čas do upokojitve, je z veseljem sprejela izziv dela poučevanja tujcev. Hkrati je priznana pisateljica, ki zna navdušiti za slovensko besedo in je pri tem zelo uspešna. Podobno se je vključila tudi pri delu z učenci predmetne stopnje, ki so pri tem izjemno uživali in bili visoko motivirani. Skupina se je izjemno povezala in se med seboj krasno spodbujajo in motivirajo za šolsko delo.*
- *Ker radi delajo s tujci, so potrpežljivi, imajo veliko empatije in so uspešni pri učenju slovenščine.*
- *Zaradi usposobljenosti.*
- *Multiplikatorka je bila izbrana za vodenje učencev tujcev na šoli.*
- *Ker ima motivacijo in želi pomagati. Običajno uči tudi premet, ki ga poučuje.*
- *Ker ima izkušnje s poučevanje učencev priseljencev in ker so obiskovali izobraževanja na to temo.*
- *Obe učiteljici sta opravili izobraževanje za učenje slovenščine kot tujega jezika. Učiteljica tujega jezika pozna strategije učenja jezika kot drugega jezika.*
- *Zaradi posluha za zahtevnejše učence in pristopa do le teh.*
- *Učitelj slovenščine ima po svoji odločitvi dodatno izobrazbo za poučevanje učencev tujcev, učitelj razrednega pouka se že več let sam javi za to delo in ima že dobre izkušnje.*
- *Vse strokovne delavke so same izrazile željo za delo z učenci priseljenci. Učiteljici razrednega pouka pomoč učencem priseljencem izvajata že vrsto let in sta se in se še dodatno usposabljata. Imata pri delu že dolgoletne izkušnje.*

- *Ker se že 10 let izobražuje na tem področju, ima smisel za to delo, veliko mero empatije do teh otrok in je pri svojem delu zelo uspešna.*
- *Ker učijo učence oz. so njihovi razredniki.*
- *7 učencev od devetih je drugo leto v Sloveniji in imajo veščine osnovne komunikacija. Dragocen je individualni stik s predmetnim učiteljem, ki učenca uči, ki mu lahko iz prve roke, da konkretnejša navodila in pojasnila za učenje*
- *Glede na pripravljenost učitelja za delo s temi učenci.*
- *Učiteljica slovenščine, ki je eno leto živela v Rusiji, pomaga učenki, ki je prišla iz Rusije.*
- *Ker so najbolj kompetentne za to poučevanje.*
- *Ker je jezikovno najbolj podkovana, da približa jezik, zna svetovati in se specializira na delo na tem področju. Vsekakor sem pristaš tega, da se v smislu ideje, da se na začetku šol. leta za učence tujce pripravi uvajalni jezikovni tečaj, šolam omogoči, da v okviru opravljanja pripravništva sprejmemo bodoče učitelje brez strokovnega izpita, saj bo to organizacijsko za nas odlična možnost, bodoči učitelji bodo lahko prišli do želenega strokovnega izpita in posledično službe, učenci pa bodo tudi znotraj normalnih obremenitev v času pouka pridobili kar največ, saj tečaja v času pouka ne moremo organizirati z obstoječim kadrom.*

V odgovoru na naslednje vprašanje so nam sodelujoči podali informacijo, koliko različnih izvajalcev dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine je v šolskem letu 2018/2019 poučevalo isto skupino učencev[29] – ista skupina učencev je večinoma imela enega (48 %) ali dva učitelja (43 %), izjemoma pa so v isti skupini pouk izvajali trije (7 %) ali štirje (2 %) učitelji.

Graf 73: Razdelitev učencev pri DSP pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 (n = 42)

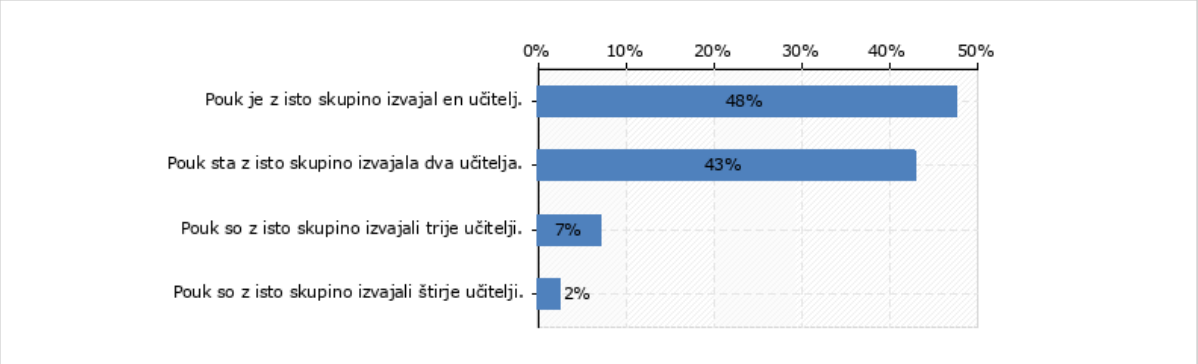

Za šolsko leto 2019/2020 pa je 58 % sodelujočih odgovorilo, da pouk z isto skupino izvaja en učitelj, 26 % odgovorov je bilo, da pouk z isto skupino izvajata dva učitelja, 5 % vprašanih ravnateljev pa je

[29] Informacija o tem, kolikšno je število učiteljev, ki poučujejo isto skupino, se nam je zdela pomembna zaradi zagotavljanja kontinuitete in tudi učinkovitosti pouka, še posebej če pouk poteka le enkrat ali dvakrat na teden.

odgovorilo, da pouk z isto skupino izvajajo trije učitelji. Pri možnosti »drugo« so se pojavili odgovori, da ima vsak otrok individualno pomoč, da so bili na začetku leta vsi v eni skupini in sta izvajali dve učiteljici, po mesecu in pol pa so naredili dve skupini in je vsaka imela svojo učiteljico. Eden od odgovorov je bil, da nimajo skupin, na šoli enega od respondentov pa pouk z isto skupino učencev izvaja kar šest učiteljev.

Graf 74: Število različnih izvajalcev dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine, ki so šolskem letu 2019/2020 poučevali isto skupino učencev (n = 38)

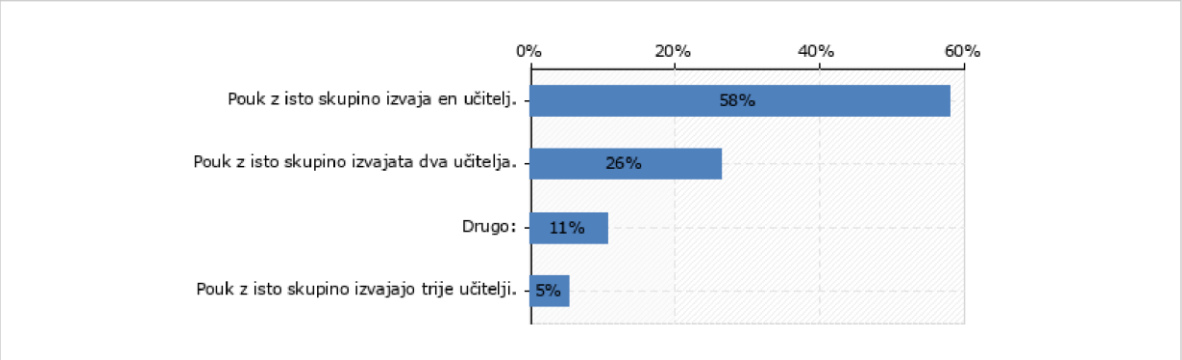

Med dodatnimi pojasnili, zakaj so se odločili za tako število učiteljev, so nekateri odgovori organizacijske narave (uravnoteženost obremenjenosti učiteljev, prilagajanje urnikom), drugi pa zadevajo učinkovitost pouka (npr. boljši napredek ob stalni bolj pogosti podpori):

- *V začetku smo želeli vsem učencem omogočiti največje število ur – 160, vendar smo videli, da glede na starost in različen jezik, ne gre. Ker se je večina učencev vpisala konec avgusta, smo imeli že postavljen urnik učiteljice slovenščine, in smo ure prilagajali glede na njen urnik. Ker se ni izšlo, smo dodali še razredne učiteljice, razredničarke teh otrok.*
- *Ker smo oblikovali manjše skupine učencev glede na starost in znanje slovenščine.*
- *Najbolj primerno se nam zdi, če sta vključena multiplikatorka in učiteljica slovenščine.*
- *Zaradi razdelitve učencev na manjše skupine.*
- *Letos so razmere zaradi korona virusa specifične, ugotovili smo, da učenci ob stalni podpori večkrat na teden bolje napredujejo.*
- *Zaradi enakomerne obremenjenosti učiteljev.*
- *Ugotovili smo, da učenci ob stalni podpori in večkrat na teden, bolje napredujejo. Jezik ves čas utrjujejo in je veliko ponavljanja in utrjevanja.*
- *Ker se znanje učitelja slovenščine in multiplikatorja dopolnjuje.*
- *Ker imamo na razpolago ure iz projekta SIMS – multiplikatorko in učiteljico DSP za slovenščino s sistemizirano 0,5 zaposlitvijo ter albansko in portugalsko govoreče učence na razredni in predmetni.*
- *Zaradi dejstva, da imamo dva specializirana delavca za to.*

Na vprašanje, kdaj so v šolskem letu 2018/2019 šole izvedle dodeljene ure, je večina respondentov (81 %) odgovorila, da so njihovo izvajanje razporedili skozi vse šolsko leto, 17 %, da so jih izvedli v prvem ocenjevalnem obdobju, 2 % oz. en respondent pa je odgovoril, da so bile dodeljene ure izvedene na začetku šolskega leta.

Graf 75: Število učiteljev DSP pri učenju slovenščine, ki so v šolskem letu 2018/2019 poučevali isto skupino učencev (n = 42)

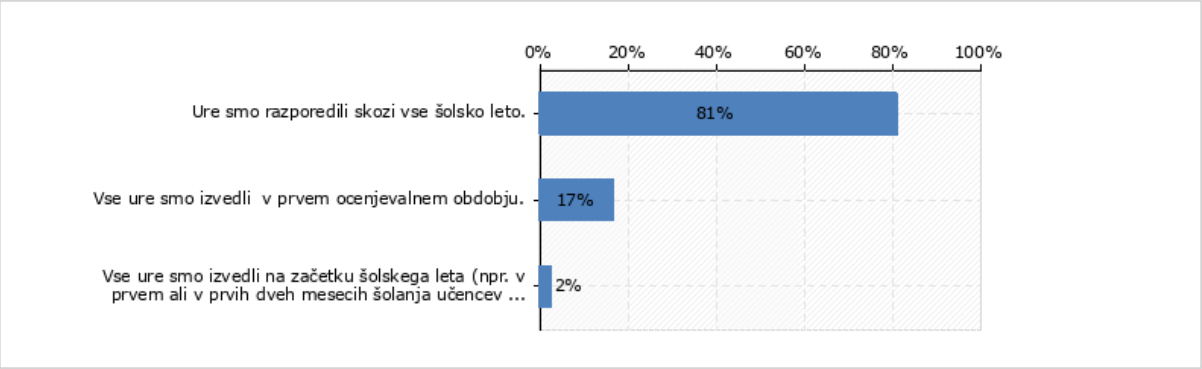

Za šolsko leto 2019/2020 je 81 % ravnateljev odgovorilo, da so ure razporedili skozi vse šolsko leto, 19 % pa jih je izbralo odgovor, da so vse ure izvedli v prvem ocenjevalnem obdobju.

Graf 76: Časovna izvedba dodeljenih ur v šolskem letu 2019/2020 (n = 37)

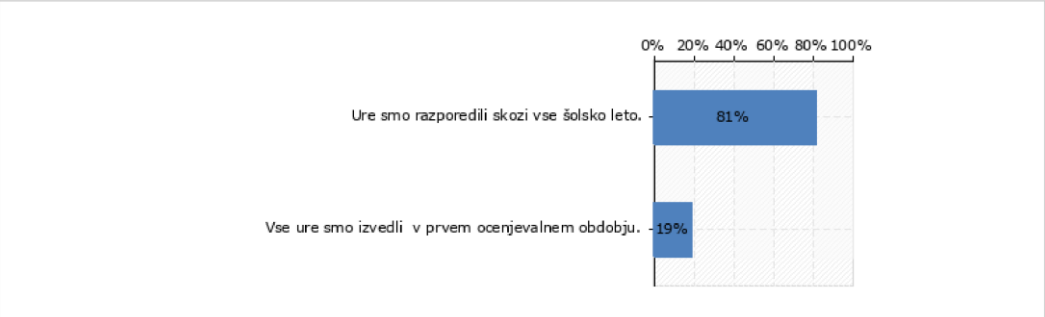

V šolskem letu 2018/2019 je glede na odgovore respondentov DSP pri učenju slovenščine največkrat potekala po eno šolsko uro enkrat (31 %) oz. dvakrat (24 %) na teden. Drugi odgovori pa kažejo še, da je potekala po eno uro trikrat na teden (17 %), po eno šolsko uro štirikrat na teden (7 %), po dve šolski uri dvakrat na teden (5 %), tri šolske ure enkrat na teden (5 %), posamezni odgovori pa kažejo, da je potekala tudi po eno šolsko uro petkrat na teden, dve šolski uri enkrat na teden in tudi bolj intenzivno – tri šolske ure štirikrat na teden, tri šolske ure petkrat na teden. Pri možnosti »drugo« je bil naveden odgovor »različno«.

Graf 77: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 (n = 42)

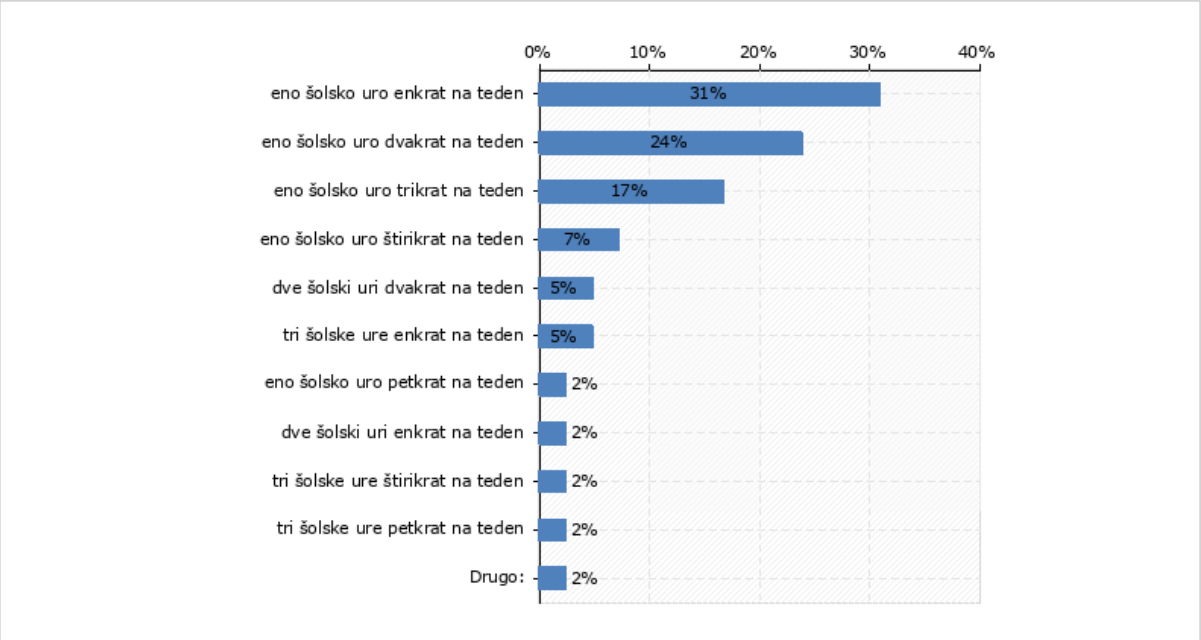

Za šolsko leto 2019/2020 je največ, 22 % respondentov, odgovorilo, da je DSP pri učenju slovenščine največkrat potekala po eno šolsko uro dvakrat na teden. Po pogostosti so sledili odgovori: eno šolsko uro enkrat na teden (tako je odgovorilo 19 % sodelujočih) oziroma eno šolsko uro trikrat na teden (tako je odgovorilo 16 % sodelujočih). V najmanj primerih (po 3 % anketiranih) je dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 potekala po eno šolsko uro petkrat na teden, dve šolski uri trikrat na teden, dve šolski uri petkrat na teden, tri šolske ure štirikrat na teden ter tri šolske ure petkrat na teden. V kategoriji »drugo«, ki je dopuščala odprte odgovore, so respondenti zapisali naslednje: DSP je potekala različno (2–5 ur tedensko) oziroma to, da je DSP potekala po 1 do 2 uri na dan, v celem tednu skupaj 11 ur.

Graf 78: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 37)

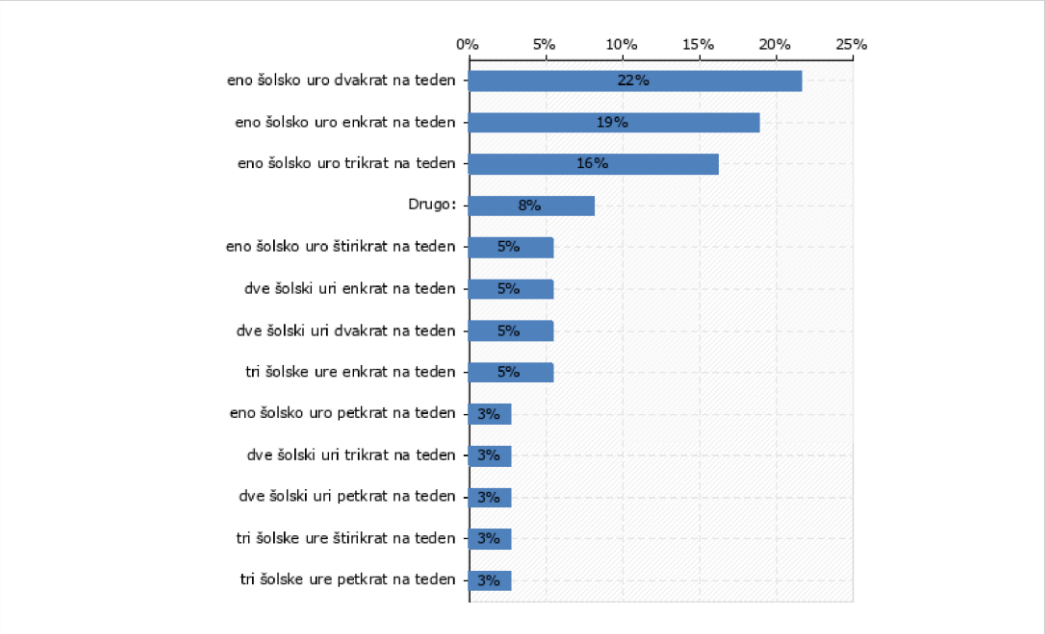

Glede poteka dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine nas je zanimalo še podrobneje. Sodelujoče smo vprašali, kdaj je na šoli potekala dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine in jim ponudili odgovore: pred rednim poukom (predura), po rednem pouku, med poukom, ko ima učitelj/učiteljica prosto uro. Ravnatelji so lahko izbrali več odgovorov. Za šolsko leto 2018/2019 je iz odgovorov respondentov razvidno, da je v precej enaki meri potekala bodisi pred rednim poukom (tako je označilo 62 % respondentov) bodisi med poukom (60 %) bodisi po rednem pouku (57 %). Respondenta, ki sta izbrala odgovor »drugo«, sta zapisala, da je pouk potekal med uro slovenščine oz. da je potekal kombinirano.

Graf 79: Število učiteljev DSP pri učenju slovenščine, ki so v šolskem letu 2018/2019 poučevali isto skupino učencev (n = 42)

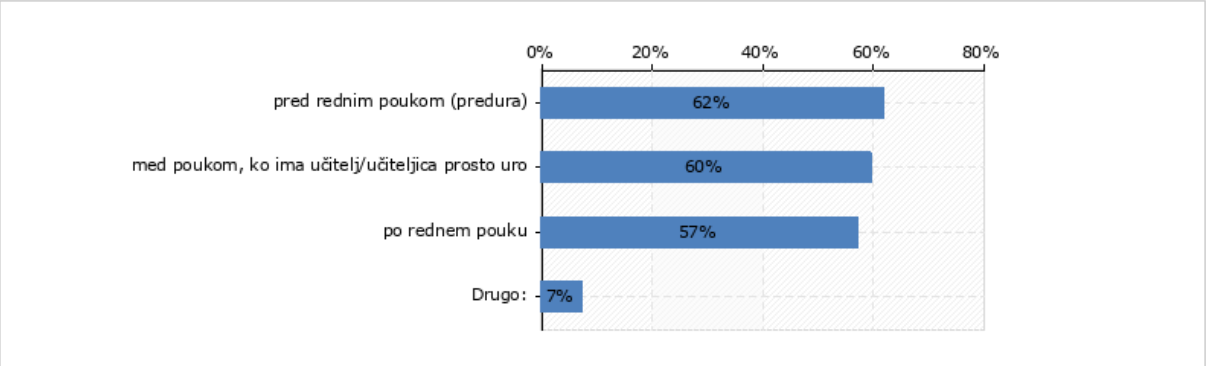

Za šolsko leto 2019/2020 je večina (72 %) vprašanih izbrala odgovor, da je DSP za učence potekala med poukom, ko je imel/a učitelj/ica prosto uro, 56 % odgovorov je bilo, da je DSP potekala pred rednim poukom kot predura, 49 % pa jih je odgovorilo, da je bila DSP organizirana po rednem pouku. Pri rubriki »drugo« so se pojavili odgovori, da je DSP potekala različno, med uro slovenščine ali pred in po pouku na predmetni stopnji.

Graf 80: Del šolskega dneva, ko je potekala izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 39)

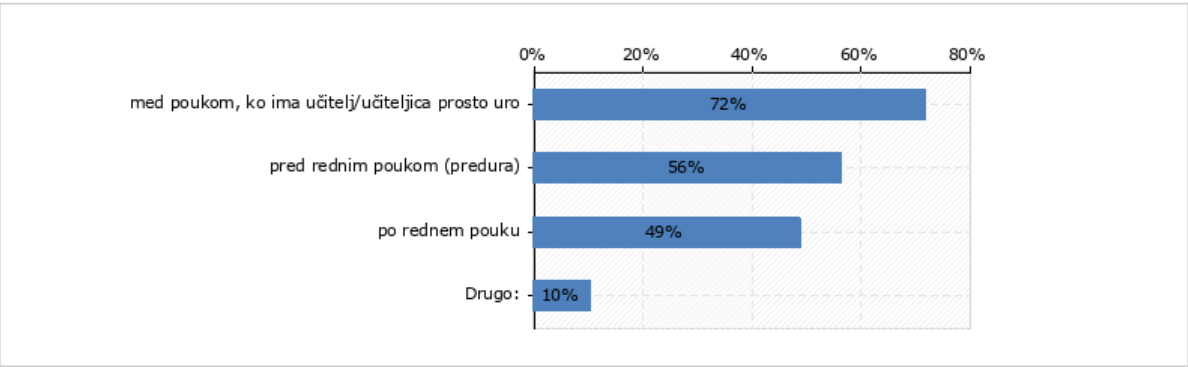

Zanimalo nas je tudi, kako je na šolah v šolskem letu 2018/2019 potekal DSP pri učenju slovenščine, in sicer ali so bili učenci glede na starost oz. glede na njihov prvi jezik razdeljeni v skupine ali ne. Respondenti so izbirali med naslednjimi odgovori: Vsi učenci priseljenci se slovenščine učijo v isti skupini. / Učenci so razdeljeni v dve ali več skupin glede na njihovo starost. / Učenci so razdeljeni v dve ali več skupin glede na njihovo starost in predvideno hitrost učenja oz. prvi jezik.

Polovica respondentov je odgovorila, da so bili učenci razdeljeni v skupine glede na starost in njihov prvi jezik oz. pričakovano hitrost učenja slovenščine, 40 % jih je odgovorilo, da so bili učenci v skupine

razdeljeni glede na njihovo starost, le 5 % pa, da so se vsi slovenščino učili v isti skupini. Dva respondenta sta izbrala odgovor »drugo«. Prvi je obrazložil, da je pouk potekal individualno, drugi pa, da so »bili v skupini združeni učenci, ki so bili v šoli 1. in 2. leto, vendar tisti, ki so bili v šoli že drugo leto, niso bili vključeni na vse ure.«

Graf 81: Število učiteljev DSP pri učenju slovenščine, ki so v šolskem letu 2018/2019 poučevali isto skupino učencev (n = 42)

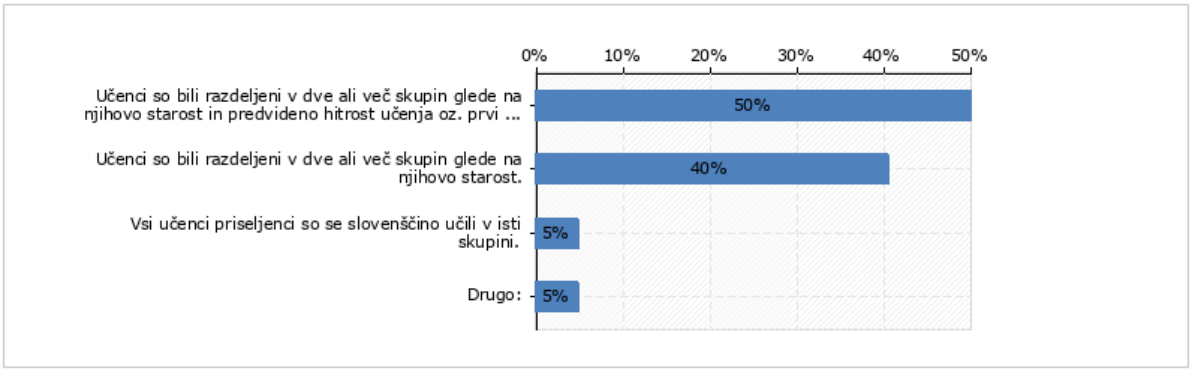

V šolskem letu 2019/2020 so šole glede na odgovore respondentov nekoliko več pozornosti namenile oblikovanju skupin glede na starost, prvi jezik učencev in predvideno hitrost učenja slovenščine, tak odgovor je izbrala več kot polovica (55 %) v raziskavo vključenih respondentov, 29 % jih je izbralo odgovor, da so bili učenci razdeljeni v dve ali več skupin glede na njihovo starost, 5 % pa odgovor, da so se vsi učenci priseljenci slovenščino učili v isti skupini. 11 % ravnateljev je zapisalo svoj odgovor v rubriko »drugo«. Pojavili so se zapisi: na začetku so bili v isti skupini, vendar smo jih sedja razdelili v dve – glede na znanje jezika, ista skupina in diferencirano delo, individualno, glede na materni jezik.

Graf 82: Potek DSP pri učenju slovenščine na šoli v tem šolskem letu 2019/2020 (n = 38)

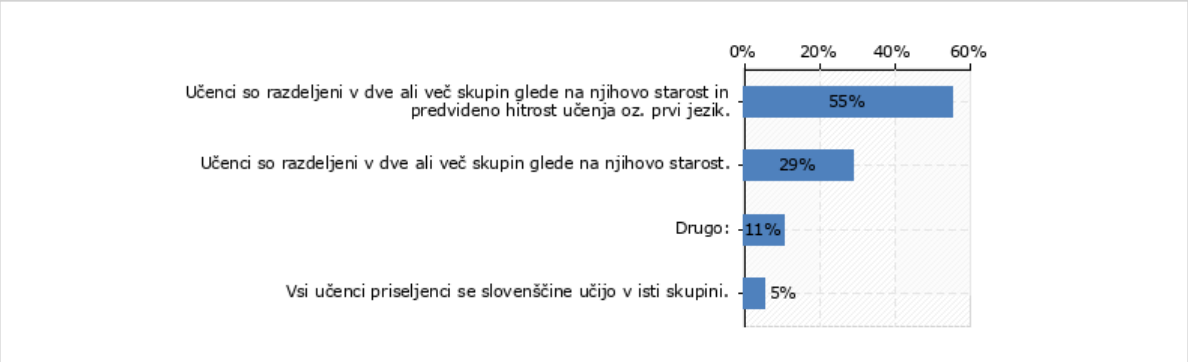

Ravnatelje smo prosili še, naj navedejo razloge za tako organizacijo pouka (število učiteljev, pogostost pouka, čas pouka, oblikovanje skupin ...). Odgovori so podobno oblikovani kot pri prejšnjem odprtem vprašanju, navajamo jih dobesedno:

- *Pouk izvajata dve učiteljici, ki poteka vsakodnevno.*
- *Glede na izkušnje se je tako pokazalo za dobro. Obenem je potrebno upoštevati tudi ostale urnike. Najbolj primerna je predura, ko so učenci še spočiti.*

- *Učence priseljence učita 2 učiteljici. Vsaka ima svojo skupino otrok, ki jih poučujeta že 2 leto. Skupine so razporejene glede na starost (mlajši učenci skupaj, starejši skupaj) in predznanje slovenskega jezika.*
- *Imamo na razpolago kadre za delo s priseljenci, po pouku so učenci utrujeni, v manjših skupinah ali individualno je učenje bolj intenzivno, bolj učinkovito.*
- *Skupine smo oblikovali glede na starost in predznanje slovenščine. Pouk so učenci imeli enkrat do trikrat na teden. Čas pouka je bil po končanem pouku (izvajal multiplikator) ali med uro slovenščine oz. Med prosto uro učitelja.*
- *Oblikovanje skupin na podlagi predznanja slovenskega jezika in hitrosti usvajanja jezika.*
- *Želeli smo, da bi se čim hitreje naučili.*
- *Izvajanje smo prilagodili glede na organizacijo ostalega pouka, obremenjenosti učencev in učiteljev. V manjše skupine glede na starost pa smo jih razdelili zaradi sposobnosti osvajanja novega znanja, metod poučevanja, ki so primerne za določeno starost ...*
- *Individualno zastavimo za vsakega učenca, glede na njegov urnik in urnik učitelja. V prvi triadi izvajamo med poukom, med uro slovenščine, v ostalih razredih pred ali po pouku.*
- *Organizacijo učenja slovenščine razporejamo glede na potrebe učencev in posamezne skupine.*
- *Ker se nam zdi bolje za usvajanje jezika in učnih vsebin.*
- *Tako se nam je zdelo najbolj smotrno in učinkovito glede na število ur, ki nam jih je dodelilo pristojno ministrstvo.*
- *Učitelji slovenščine so svojo pomoč nudili po pouku, multiplikatorka pa učence jemlje iz razreda, jim učno snov prilagaja in jim pomaga pri osvajanju osnov slovenskega jezika.*
- *Sprva smo oblikovali eno skupino, da bi imeli učenci čim več ur pomoči na teden. Ker učiteljici ur nista imeli sistemizirani, smo urnik oblikovali v času učiteljičinih prostih ur, zato vsi učenci niso bili prisotni na čisto vseh urah, vendar pa so imeli vsaj 3 ure slovenščine tedensko. Zaradi starostno precej heterogene skupine, smo nato razdelili učence v dve skupini, čeprav je bila skupina mlajših učencev tudi v iz jezikovno precej različnih jezikovnih skupin, vendar je bilo delo lažje načrtovati in izpeljati in učenci so hitreje napredovali.*
- *To je po našem mnenju najbolj optimalna rešitev.*
- *Učenje slovenščine poteka v eni skupini za vse učence in se letos ta način izjemno obnese zaradi močne povezanosti vseh sodelujočih. Snov, ki je vezana na posamezna predmetna področja, se usvaja na individualen način z učitelji posameznih strokovnosti (predmetne stopnja). Na razredni stopnji učno pomoč izvaja razrednik.*
- *Vse izvedemo v ogovoru z izvajalci in glede na učence.*

- *Ure smo razdelili še pred uvedbo novega pravilnika in jih nato nismo spreminjali, saj je bilo že vse dogovorjeno. Zdi se nam dobro, da so ure razporejene čez celo š. leto, da jih na razredni stopnji učijo razredničarke, na predmetni pa učiteljice SLJ.*
- *Razlogi za organizacijo: za učence na razredni stopnji so v tem šolskem letu poskrbele razredne učiteljice. Ure so izvajale pred poukom, po pouku, 2–3 krat tedensko. Razredničarke najbolje poznajo učenca, sproti spremljajo njegov napredek. Na predmetni stopnji je potekalo učenje slovenščine pred ali med poukom 2-3 krat tedensko. Predmetni učitelji so posameznikom namenjali individualni pouk, poznajo učenca, njegovo predznanje, motivacijo, spremljajo njihov trud in napredek. Motivacija za delo je lahko boljša.*
- *Skupine so oblikovane po starosti, ker se jim tako lažje pomaga tudi pri šolskem delu. Razpored ur čez celo šolsko leto smo naredili zato, ker imajo vse učiteljice, ki izvajajo dodatno strokovno pomoč polno zaposlitev in v septembru ni bilo možno spreminjati njihovega urnika. Ure se izvajajo večina med poukom, da se učencev ne obremenjuje dodatno.*
- *Najbolje bi bilo, da bi jih učil le 1 učitelj, vendar to na naši šoli ni možno organizirati.*
- *V več skupin smo razdelili učence, zaradi različnega pristopa k poučevanju jezika glede na starost učencev. Pogostost ur je odvisna od zasedenosti učencev in učiteljev.*
- *Imamo posebej zaposleno osebo, ki nam to omogoča. Ključno je, da se vsem šola to omogoči s pomočjo pripravništva.*
- *Imamo učence iz različnih držav od 1. do 9. razreda., zato jih je nemogoče dati v isto skupino.*
- *Ker so se učenci vpisali pozno, konec avgusta (letos imamo res pestrost - 3 učenci iz Kazahstana - te smo vpisali razred nižje, 1 učenec iz ZDA, 2 iz BiH, 1 Kosovo), smo usklajevali z urnikom učiteljice slovenščine. Predvidenih je bilo 5 ur tedensko med poukom. Ko smo ugotovili, da ni v korist učencem, da so skupaj, smo jih razdelili (glede na znanje jezika in njihove potrebe), priključili smo še nekatere razredne učiteljice. Učence pa ohranili v dveh skupinah, z dvema učiteljicama. Če bi pri načrtovanju vedeli, da bomo imeli učence tujce in koliko jih bo, bi bilo res enostavneje. Tako pa lovimo ure, učitelje, hkrati želimo ,da os učenci prisotni pri \"vzgojnih\" predmetih ...*
- *Menimo, da je potrebno upoštevati starost učencev, da so ure razporejene skozi vse šolsko leto, razen intenzivnega tečaja na začetku.*

Šole smo povprašali tudi, ali so izvajanje dodatnih ur slovenščine glede na spremembe v Pravilniku v šolskem letu 2019/2020 organizirale drugače kot v preteklih letih. Odgovori so pokazali, da je na večini šol (tako je odgovorilo 65 % respondentov) izvedba ostala enaka, na 35 % šol pa so izvedbo spremenili.

Graf 83: Sprememba izvajanja dodatnih ur slovenščine z uvedbo Pravilnika (n = 40)

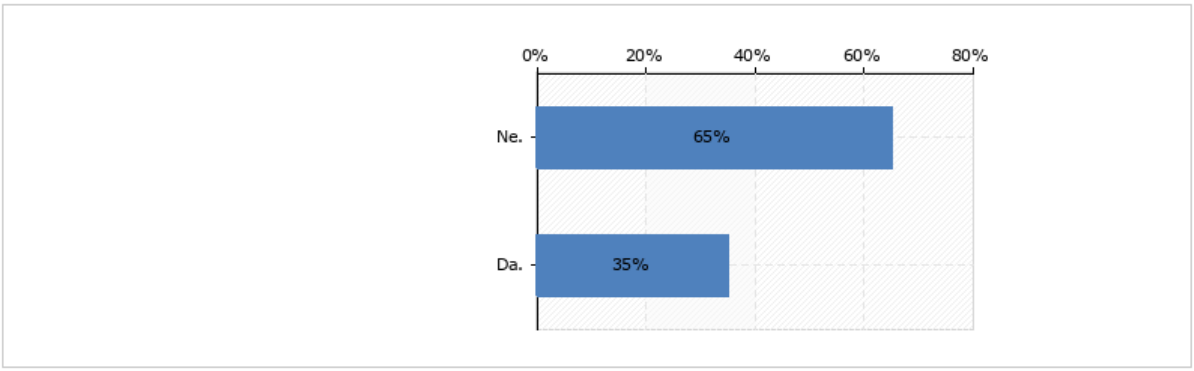

V svojih pojasnilih, kaj so naredili drugače, so v odprtih odgovorih izpostavili, da je na spremembe vplivalo predvsem večje število dodeljenih ur, pomembno spremembo pa je pomenila tudi (največkrat delna) zaposlitev specializiranega učitelja. Pomembna sprememba se nam zdi tudi ta, da so na nekaterih šolah pouk izpeljali v bolj strnjeni obliki kot pretekla leta:

- *Večkrat na teden, več skupin, manjše skupine.*
- *Učence smo razdelili v manj skupin ter manjšemu številu učiteljev. Del ur smo izvedli strnjeno po pouku.*
- *Ena heterogena skupina, več ur.*
- *Od 15. 11. 2019 imamo sistemizirano 0,5 delovnega mesta za izvajanje DSP za slovenščino za priseljence, zato smo lahko nekoliko drugače oblikovali te ure.*
- *Učencem je na osnovi novega pravilnika lahko bilo namenjeno občutno več ur. Sistematično smo pričeli slediti usmeritvam iz programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske, osnovnošolske in srednješolskega izobraževanja (vir: http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf).*
- *Dobili smo več ur za izvajanje dodatne strokovne pomoči za tujce.*
- *Oblikovali smo eno skupino, vendar se ni izšlo. Ure potekajo med pouk – pred tem niso nikoli. Res pa je, da smo imeli enega ali dva učenca iz balkanskih držav, nikoli jezika s katerim s ene bi morali sporazumevati. Začeli smo že iskati kakšno upokojeno učiteljico, pa je nismo našli.*
- *Zaradi sklepa MIZŠ, da lahko za 50% zaposlimo osebo, ki bo izvajala učno pomoč za tujce.*
- *Več ur namenjenih učenju slovenščine, ker imamo polovico učitelja zaposlenega za izvajanje DSP za slovenščino.*
- *Učence smo razdelili v manj skupin in ure razdelili manjšemu številu učiteljev.*
- *Letos smo začetno učenje slovenščine ob začetku šolskega leta izvedli bolj strnjeno – v prvih tednih septembra so učenci večji del pouka delali v skupini za učenje slovenščine. To je bilo izvedljivo, ker je učiteljica razrednega pouka delala kot učiteljica podaljšanega bivanja. Kasneje so se učenci postopno vračali v razred in se učili slovenščino ob rednem pouku oziroma delno med poukom.*

Ker so se v letošnjem letu z novo ureditvijo, ki jo predlaga Pravilnik, šole šele spoznavale in z vsemi novostmi, ki jih prinaša, še niso bile v polnosti seznanjene, nekaterim šolam pa so bile ure dodeljene še po starem sistemu, nas je zanimalo tudi, katere spremembe bodo na podlagi letošnjih izkušenj na šolah naredili v prihodnjem letu. Naši respondenti so zapisali naslednje:

- *Drugače bomo organizirali ure učne pomoči.*
- *Ure bi izpeljali v čim krajšem času. Izvedli bi jih po pouku, strnjeno po več ur hkrati. Če bomo imeli možnost sistemiziranega delovnega mesta, bomo poskušali izvesti ure tudi med poukom.*
- *Za naslednje leto nam trenutno kaže, da bomo imeli samo dva učenca, ki bosta 2. leto v slo. ostali tega statusa ne bodo imeli več. Še naprej bo ure DSP izvajal učitelj slovenščine in razredni učitelj. Predmetni učitelji bodo DSP izvajali bodo vključili po lastni presoji.*
- *Radi bi imeli več ur. Dobro bi bilo, da bi imeli učenci najprej intenziven tečaj slovenščine 5x tedensko.*
- *Veseli nas, da je omogočeno več ur. Ob povečanju števila učencev priseljencev razmišljamo o možnosti izvedbe v skupini.*
- *Če ure slovenščine za priseljence ne bodo sistemizirane in jih bodo učitelji izvajali v času, ko bodo imeli proste ure, bo težko načrtovati spremembe. Glede na pravilnik, ur ne bo več izvajala učiteljica tujega jezika, čeprav je to dobro opravljala in je opravila izobraževanje. Za učenje slovenščine bomo dodelili tudi 2 uri ISP-ja, da bomo lahko sistemizirali te ure in že načrtovali v urniku. več ur bomo poskušali izvesti na začetku leta, čeprav smo to deloma naredili že v letošnjem letu. načrtovanje skupin je tudi sicer odvisno od števila učencev priseljencev in njihove starosti, saj je delo v skupini, kjer so združeni učenci od 1. do 9. razreda manj efektivno.*
- *V urniku proste ure učiteljice slovenščine!*
- *Učence bomo združevali v skupine, glede na starost in predznanje. Tako bodo lahko deležni večjega št. ur.*
- *Strjena oblika v začetku všolanja.*
- *Odvisno od števila priseljencev.*
- *Če bi julija, preden se postavlja urnik, vedeli, koliko ur bomo dobili in bi bile te sistemizirane, bi izvajali intenzivne ure slovenščine v prvi polovici šolskega leta. S tistimi, ki v tem času ne bi dovolj napredovali, bi ure v manjšem obsegu izvajali še do konca šolskega leta.*
- *Možnost, da začetni tečaj slovenskega jezika na začetku šolskega leta izvaja pripravnik, ki potrebuje ure za pristop k strokovnemu izpitu. V trenutnem sistemu je to tako skoraj nemogoče. Po koncu tečaja se prijavi na strokovni izpit in lahko začne iskati službo. Šole pa prav tako organizirajo delo za priseljence na njim najbolj prijazen in maksimalno učinkovit način. V trenutnih razmerah so pripravljalni tečaji farsa, ker jih ne moremo izvajati drugače kot pred ali po pouku. Slovenskega jezika ali kakšnega drugega predmeta pa tudi ne bi dali v fleksibilen urnik, da bi nek delavec prva dva meseca ne imel pouka ...*
- *Na to vprašanje bom znal odgovoriti šele po zaključeni evalvaciji izvedbe v letošnjem šolskem letu.*
- *Izjemno dobrodošla je možnost delne sistemizacije učitelja za poučevanje slovenščine, vendar se mi zdi delež premajhen. Namreč vsak učenec, če je eden na šoli ali osem potrebuje podoben delež časa za osvojitev slovenščine kot drugega tujega jezika. Oviro v prihodnje vidimo v osebi izvajanja učenja slovenščine, ker si v večini vsi zaposleni polno obremenjeni, dosedanja izvajalka pa bo upokojena.*
- *Letošnje ure so nam bile dodeljene po starem sistemu. Če bomo v prihodnje dobili dodeljenih več ur, bomo pomoč organizirali drugače - predvsem bolj strnjeno, takoj ob vključitvi učencev v šolo.*
- *Ure naj bi potekale čim bolj individualno, da se zagotovi osebni pristop in učenec dobi nekakšnega zagovornika, ne zgolj učitelja slovenščine.*

- *Več strnjenih delavnic za učenje slovenščine, še posebej v začetku šolskega leta. Več tematsko obarvanih delavnic, kamor bodo povabljeni tudi starši učencev.*
- *Vse je isto, le bolj radodarni smo bili lahko.*
- *Potrebovali bi ure še za drugo leto tujcev.*
- *Na podlagi tima za kakovost bomo sledili napredku učencev in jim omogočali prilagoditve, pomoč, spodbude ...*
- *Ure slovenščine bi enako razporedili v začetku bolj strjeno, nato pa enakomerno v vsakem tednu.*
- *Glede na število učencev priseljencev pričakujemo sistemizacijo celega delovnega mesta, projekt SIMS se počasi zaključuje. Brez dodatne kadrovske okrepitve ure DSP za učenje slovenščine ne bomo mogli izvajati, upamo tudi na znižanje normativa v oddelkih, kjer je vključenih več učencev priseljencev.*
- *Vse poteka zelo dobro, zato ne razmišljamo o spremembah.*
- *Radi bi imeli več ur. Dobro bi bilo, da bi imeli učenci tujci intenzivni tečaj slovenščine, ki bi trajal vsaj pol leta.*
- *Učenje bo potekalo na podoben način.*
- *Obdržali bomo dosedanjo prakso.*
- *Več ur bomo izvedli strnjeno v času po pouku. Takrat bosta dve skupini (oz. odvisno od vpisanih učencev), kjer lahko starejši učenci pomagajo mlajšim.*
- *Že nekaj let razmišljamo o bolj intenzivnem učenju jezika tik pred začetkom šolskega leta in v prvem mesecu šolskega leta. Sedanje posebne razmere pa to potrebo še bolj nakazujejo, saj bo potrebno dodatno obliko pomoči ponuditi še učno šibkejši skupini učencev.*

V nadaljevanju nas je zanimalo, ali se šole pri izvajanju dodatne strokovne pomoči pri poučevanju slovenščine povezujejo (oz. so se v preteklosti povezovale) še s katero drugo šolo ali institucijo. Odgovori respondentov so pokazali, da več kot polovica šol (54 %) nima takih izkušenj, tiste, ki pa jih imajo, pa izpostavljajo tako dobre kot slabe strani sodelovanja. Večinoma se te nanašajo na sodelovanje v projektu SIMS, nekatere pa tudi na sodelovanje z drugimi ustanovami in posameznimi šolami.

Graf 84: Povezovanje šol z drugimi šolami ali institucijami (n = 48)

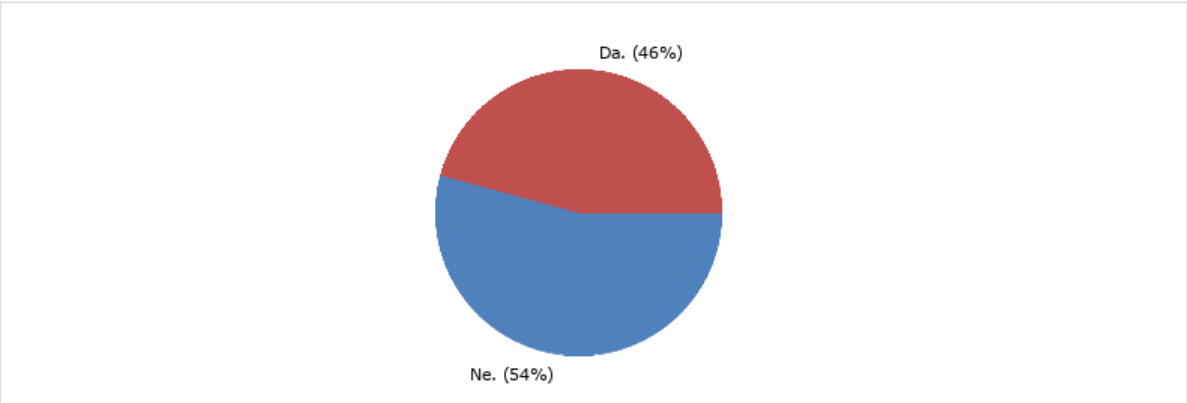

Navajamo izjave, v katerih so respondenti opisali svoje sodelovanje z drugimi šolami ali ustanovami:

- *Naša najboljša izkušnja je prav z vašim oddelkom in jezikovnim tečajem[30], ki ste ga organizirali konec avgusta in v začetku septembra. Imate najbolje usposobljeno ekipo za poučevanje slovenskega jezika kot tujega jezika. Sodelovali smo še z zavodom Cene Štupar, pa projektom, ki ga je izvajala OŠ Koper.*
- *Smo v projektu SIMS. Naša multiplikatorka deluje na več šolah in vrtcih. Sodelovanje poteka med vsemi omenjenimi. Prav tako sodelujemo z zunanjimi institucijami, ki učencem in njihovim staršem nudijo različne oblike pomoči, npr. MCT, ljudska univerza.*
- *Druga šola ima veliko več izkušenj. Nanje se obrnemo, če imamo kak nenavaden primer ...*
- *Povezujemo se z društvom DRPD, ki nam je v veliko oporo in pomoč. Pomagajo nam s prevajanjem, dodatno učijo slovenščino in ostale predmete.*
- *OŠ Livada. Zelo dobre!*
- *Povezovanje z zavodom MISSS, ki omogoča tako učencem kot njihovim staršem učenje jezika.*
- *Sodelovanje je dobro.*
- *V projektu SIMS imamo 1 učitelja iz druge šole, ki je multiplikator.*
- *Pred nekaj leti smo sodelovali v omenjenem projektu, z OŠ Trzin in OŠ Koper. Zelo pohvalno je bilo strokovno sodelovanje in prenos dobrih praks, težava pa je bila predvsem v izvajanju ur učenja slovenščine, ker je ena oseba pokrivala več šol in izvajala ure glede na razporeditev po lastni presoji. Tako je bila ena šola deležna več, druga manj, težje pa je bilo skrbeti za konstantnost izvajanja, ker oseba ni bila dnevno fizično prisotna v šoli.*
- *Dobre izkušnje. Na šoli organizirajo tečaj slovenskega jezika 1x na teden v popoldanskem času.*
- *S tem imamo zelo dobre izkušnje – gre za medsebojni prenos dobre prakse, izkušenj.*
- *Sodelujemo preko projekta SIMS, z izmenjavo izkušenj, mnenj.*
- *Izkušnje niso prav dobre, saj je takoj problem prevoz, ki ga sredi dneva ti otroci in mame nimajo, saj so očetje na deloviščih.*
- *Izmenjava dobrih praks.*
- *Zelo pozitivne. Kot sem že prej opisal z multiplikatorko in prostovoljko sodelujemo po potrebi. S poznavanjem kulture učencev znata prodreti vanje in jim posledično lažje pomagamo.*
- *Sodelujemo kot pridružena šola v projektu SIMS.*
- *Izmenjava medsebojnih izkušnje, sodelovanje v projektu.*
- *Povezovanje z drugimi šolami pri reševanju te problematike, z javnim zavodom Cene Štupar.*

Naše naslednje vprašanje se je nanašalo na preverjanje kakovosti in učinkovitosti izvedene DSP pri učenju slovenščine kot drugega jezika. 49 % respondentov je odgovorilo, da kakovost preverjajo, njihova pojasnila na naše odprto vprašanje, kako jo preverjajo, pa so pokazala, da sta najpogostejši obliki preverjanja bodisi opazovanje učenca in njegovega napredka ter odzivov predmetnih učiteljev bodisi sprotna ali večkrat letna evalvacija dela oz. evalvacija dela na šolskih konferencah. V dveh

[30] Gre za izkušnjo, ki jo je šola imela s Centrom za slovenščino kot drugi in tuji jezik (CSDTJ). V letih 2009–2010 in 2014–2015 je CSDTJ ob začetku šolskega leta v okviru več projektov organiziral brezplačne intenzivne tečaje za učence in dijake priseljence.

primerih je bilo navedeno, da se pri pouku izvajajo hospitacije, prav tako v dveh primerih pa se uspešnost pouka preverja s testom oz. anketo. Na eni od šol imajo oblikovan tim za kakovost, v okviru katerega analizirajo napredek, prilagoditve in predloge za individualne pomoči posameznikom.

Graf 85: Preverjanje učinkovitosti izvedene DSP pri učenju slovenščine kot drugega jezika na osnovnih šolah (n = 47)

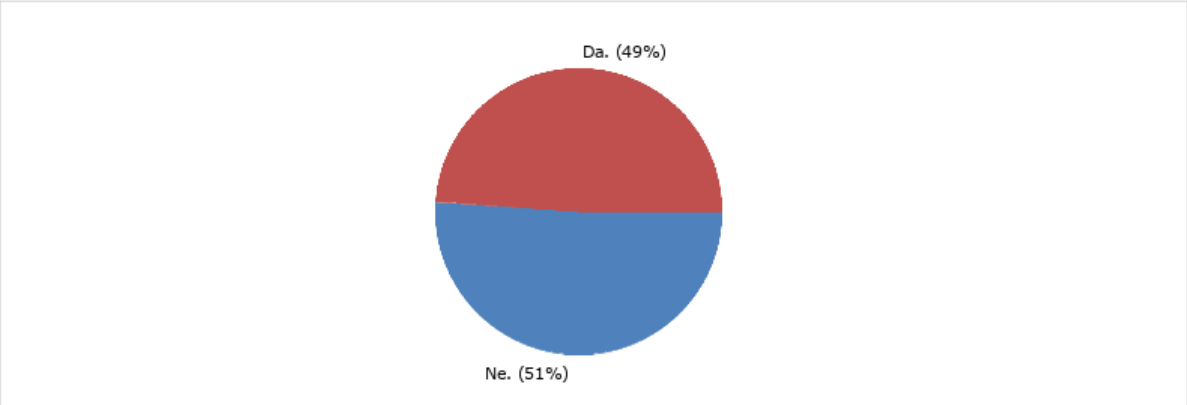

Šole smo tudi povprašali, ali poskrbijo za učence, pri katerih se po izvedenih urah DSP pri učenju slovenščine še vedno kaže večji primanjkljaj v znanju slovenščine. Odgovori respondentov kažejo, da v 65 % šole same poskrbijo za nadaljnje učenje slovenščine, na 27 % šol, ki so odgovarjale na to vprašanje, tega ne morejo izvesti, 8 % respondentov pa je odgovorilo, da tega ne izvajajo.

Graf 86: Organizacija dodatne pomoči pri učenju slovenščine za učence, pri katerih se po izvedenih urah DSP pri učenju slovenščine še vedno kaže večji primanjkljaj v znanju slovenščine (n = 48)

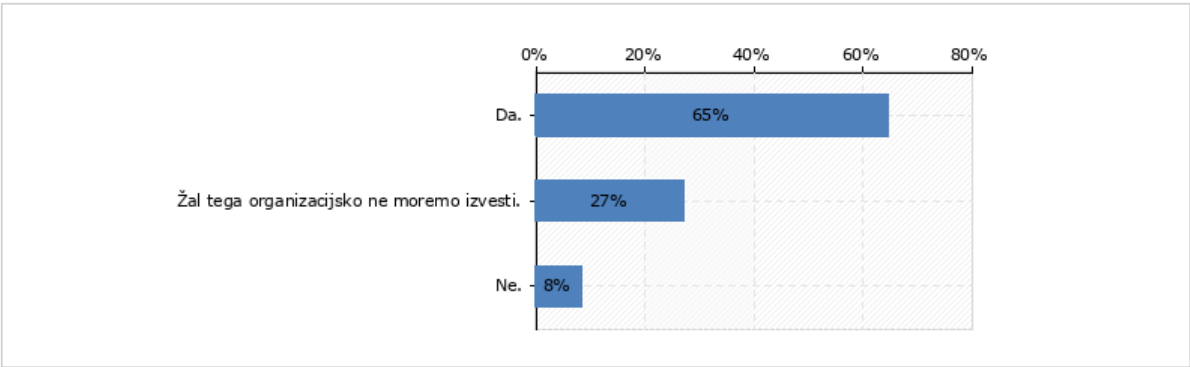

Za nadaljevanje učenja slovenščine poskrbijo predvsem tako, da učence vključijo v dopolnilni pouk, individualno skupinsko pomoč, z individualnimi urami učiteljev, urami, ki jih učitelji izvajajo za doprinos, ponudijo jim učno pomoč, ki jo izvaja svetovalna služba ali sodelavci preko javnih del in prostovoljci, jih pridružijo učencem z učnimi težavami (v skladu s konceptom dela z učenci z učnimi težavami), jim pomagajo v okviru interesnih dejavnosti, v enem primeru z vključitvijo v krožek Jezikamo slovensko in z vključitvijo v medsebojno pomoč med učenci oz. z vključitvijo v pomoč gimnazijcev. Na šolah, kjer imajo multiplikatorje SIMS, to sedaj rešujejo predvsem z njihovo pomočjo. Navajamo pojasnila respondentov:

- *Ves čas so vključeni v dopolnilni pouk.*
- *Multiplikatorka in prostovoljka.*
- *Omogočimo jim individualno pomoč.*

- *Še naprej jih vključujemo v DSP za učence priseljence.*
- *Vključevanje v dopolnilni pouk in v skupinske ter individualne oblike pomoči ter ure fleksibilne diferenciacije.*
- *Deležni so pomoči vseh učiteljev – individualno v razredu, na up.*
- *Učitelji izvajajo ure za doprinos.*
- *Vključeni ostanejo v druge oblike pomoči.*
- *Z vključitvijo v dopolnilni pouk, individualno skupinsko pomoč, z individualnimi urami učiteljev.*
- *Vsakega manj učno uspešnega učenca učitelj posameznega predmetnega področja povabi k individualni učni pomoči, ki ga izvajamo v okviru doprinosa.*
- *Z vključevanjem v individualno učno pomoč.*
- *Svetujemo obiskovanje dopolnilnega pouka in ponudimo učno pomoč, ki jo izvaja svetovalna služba.*
- *Vključitev v dopolnilni pouk, individualne prilagoditve, vključitev v individualno ali skupinsko pomoč.*
- *S krožkom jezikamo slovensko, z vključitvijo medsebojne pomoči med učenci, v individualno in skupinsko pomoč učencem z učnimi težavami, v pomoč gimnazijcev.*
- *Po potrebi ostajajo vključeni v učenje in spremljanje učitelja slovenščine ali šolske svetovalne službe.*
- *Z dodatnimi urami slovenščine.*
- *Dokler imamo multiplikatorja SIMS, je to mogoče. Kasneje ne bo.*
- *Vključimo jih k učni pomoči javnih delavcev, dodelimo jim ISP, jih usmerjamo k dopolnilnemu pouku.*
- *Vključimo jih v ISP, dopolnilni pouk, učno pomoč preko javnih del.*
- *Tako kot za ostale učence z učnimi težavami – koncept dela z učenci z učnimi težavami.*
- *Z dodatnimi urami v okviru ID.*
- *Pomaga jim zaposlena preko javnih del, ali pa jim prostovoljno pomagajo nekateri drugi učitelji (učiteljice za DSP), ali pa jim pomaga svetovalna delavka.*
- *Učna pomoč preko javnih del.*
- *Omogočimo jim individualno in skupinsko pomoč.*

1.1.5.2 Izvajanje tečaja slovenščine za dijake priseljence

Vprašanja v nadaljevanju se navezujejo na izvedbo tečaja slovenščine na srednjih šolah. Ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalno službo smo povprašali, kako na njihovi šoli poteka tečaj slovenščine, v kolikšni meri je uspešen in kaj bi veljalo v prihodnje spremeniti. Zanimala nas je tudi razlika v izvedbi tečaja pred uvedbo Pravilnika o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah oz. ugotoviti, kaj se je pri izvedbi tečaja po njegovi uvedbi spremenilo in uskladilo z novimi priporočili. Zato se nekaj vprašanj navezuje tudi na izvajanje tečaja pred vstopom novega pravilnika v veljavo, tj. na izvajanje tečaja v letu 2017/2018, v letu 2018/2019, v katerem se je uvajalo spremembe, in v tekočem

šolskem letu, ko bi morale biti spremembe že utečene (prim. tudi rezultate vprašalnika za učitelje tečaja slovenščine na srednjih šolah).

Šole smo najprej povprašali, koliko ur za izvedbo tečaja slovenščine jim je bilo v šolskem letu 2017/2018 dodeljenih s strani MIZŠ. Iz odgovorov respondentov je razvidno, da je največ šol (64 %) izvajalo 70-urni tečaj, 12 % šol pa je izvajalo 35-urni tečaj. Nekaterim šolam je bilo glede na večje število dijakov dodeljenih tudi večje število ur (šest respondentov je navedlo naslednje število ur: 120, 3 krat po 70 ur – za tri skupine dijakov, 175 ur za tri skupine dijakov, 140 ur, 100 ur, 105 ur).

Graf 87: Število ur slovenščine za izvedbo tečaja v šolskem letu 2017/2018 (n = 25)

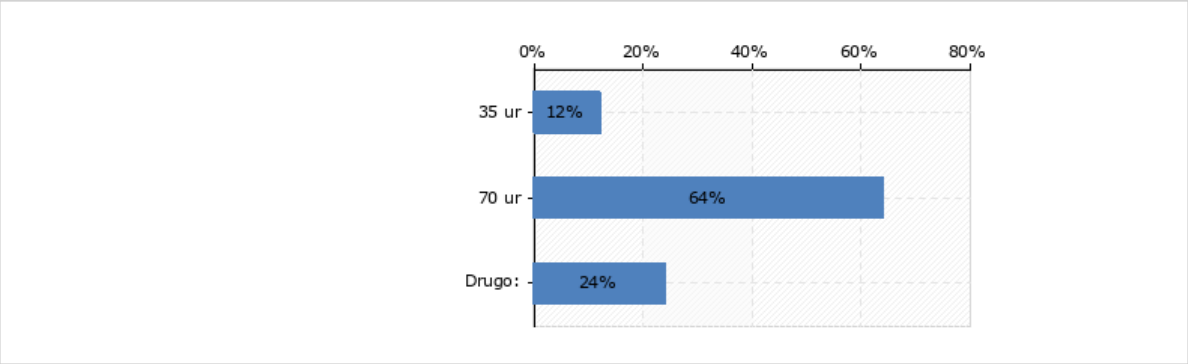

V šolskem letu 2018/2019 je bilo šolam v skladu z novim pravilnikom dodeljeno večje število ur, namenjenih tečaju slovenščine. 32 % šol je MIZŠ financiralo 160 in 90 ur, 12 % šol pa 120 ur. Število ur se je v skladu s Pravilnikom uskladilo oz. povečalo glede na število dijakov, ki so bili vključeni v šole.

Graf 88: Število ur slovenščine za izvedbo tečaja v šolskem letu 2018/2019 (n = 25)

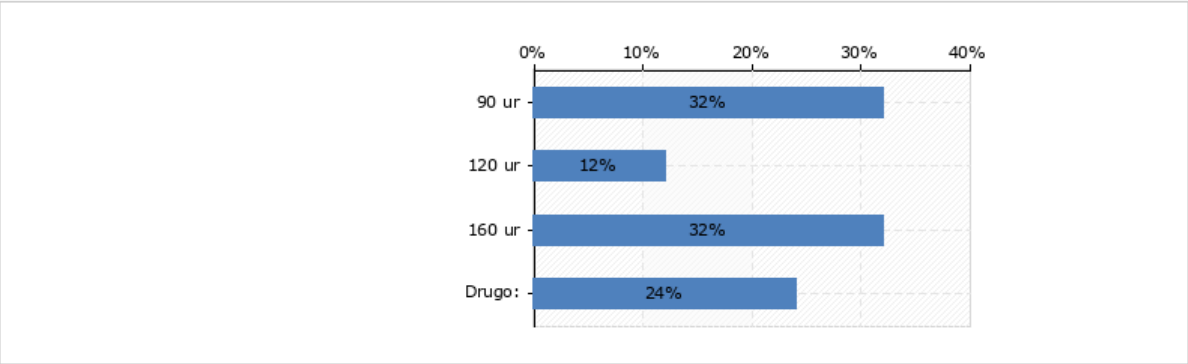

V šolskem letu 2019/2020 pa je bilo šolam s strani MIZŠ za izvedbo tečaja slovenščine največkrat dodeljenih 160 ur (38 % anketiranih šol), 120 ur (25 % anketiranih šol), 90 ur (13 % anketiranih šol), 25 % anketiranih šol je MIZŠ glede na število dijakov dodelilo večje število ur.

Graf 89: Število ur slovenščine za izvedbo tečaja v šolskem letu 2019/2020 (n = 24)

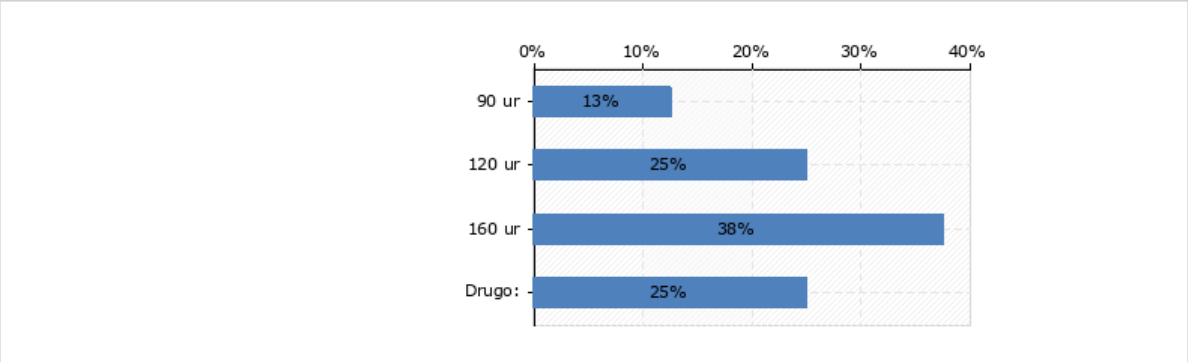

V nadaljevanju smo respondente vprašali, ali je bilo število ur tečaja slovenščine, ki so ga bili deležni dijaki priseljenci na njihovi šoli, zadostno za njihovo uspešno delo v šoli. Odgovori sodelujočih so pokazali, da je bilo število ur, namenjenih učenju slovenščine, v šolskem letu 2017/2018, torej pred uvedbo Pravilnika, premalo obsežno za večino dijakov. V tečaju s takratnim obsegom ur se je slovenščine v zadostni meri za delo v šoli naučila manj kot polovica dijakov – tako meni 40 % respondentov, da je bil tečaj dovolj obsežen za polovico dijakov meni 20 % respondentov, 32 % pa jih je mnenja, da je bil dovolj obsežen za več kot polovico dijakov. En respondent je menil, da je bilo število ur zadostno za vse dijake, prav tako pa tudi eden, da število ur ni zadoščalo za nobenega dijaka. V šolskih letih 2018/2019 in 2019/2020 so, kot kažejo podatki v grafu, dijaki ob večjem številu ur dosegli boljše znanje slovenščine. 40 % respondentov je menilo, da je bil pouk v šolskem letu 2019/2020 dovolj obsežen za več kot polovico dijakov (za leto 2018/2019 tako meni 33 % respondentov), 28 % jih je bilo mnenja, da je bil zadosten za polovico dijakov (za leto 2018/2019 tako meni 28 % respondentov) in 24 % za manj kot polovico dijakov. Za obe šolski leti pa odgovori respondentov kažejo tudi to, da je bil tečaj slovenščine premalo obsežen za vse dijake (v šolskem letu 2018/2019 tako menijo trije respondenti, za šolsko leto 2019/2020 pa en respondent), prav tako nekaj odgovorov kaže, da je bil tečaj v obeh šolskih letih dovolj obsežen za vse dijake.

Graf 90: Ustreznost števila ur za uspešno delo v šoli (n = 27)

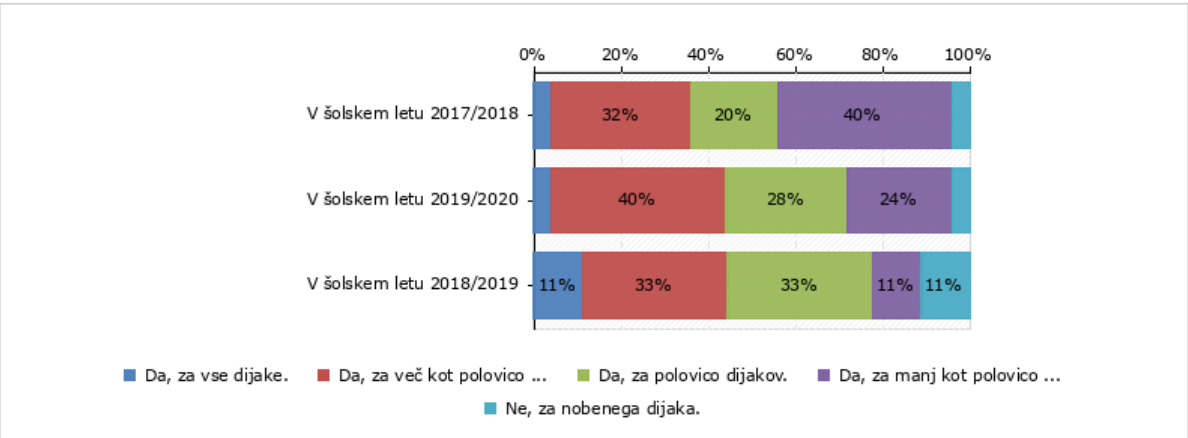

Svoje odgovore v zvezi z ustrezno količino ur tečaja slovenščine so imeli možnost respondenti pojasniti tudi v odprtem vprašanju. Navajamo njihova pojasnila:

- *Zaradi jezikovne bližine slovanskih jezikov je lažja jezikovna integracija le teh dijakov.*

- *Dijaki niso redno obiskovali tečaj slovenščine. Obseg ur ne pomaga, če niso aktivni.*
- *Najprej priznam, da nisem prepričana o tem, ali sem izbrala prava števila za količino ur, vem pa, da se število ur tečaja veča. O rezultatih letošnjega leta zaradi epidemije covid-19, ki je prekinila delo, ne morem govoriti. Lahko pa zatrdim, da je učiteljica, ki na naši šoli vodi tečaj slovenščine za tujce/priseljence, zelo dobra in vsako leto na zaključni prireditvi omogoči udeležencem tečaja, da pred širšo publiko pokažejo, česa so se v preteklem šolskem letu naučili.*
- *Albansko govoreči dijaki imajo težave pri usvajanju slovenščine.*
- *Dijaki bi se morali vključiti v šolo z večjim znanjem, zagotoviti bi bilo potrebno tečaj (vsaj del) pred vstopom v šolo.*
- *Ti dijaki ponavadi potrebujejo več ur slovenščine. Problem je tudi, ker doma govorijo svoj matični jezik.*
- *Rabili bi bistveno več ur slovenščine. Tečaj bi moral biti pred pogoj, da se lahko vpišejo in sledijo pouku.*
- *Zadostno število ur je bilo za tiste dijake, ki so uspešno opravili izpit slovenščine.*
- *Število ur tečaja je bilo večinoma uspešno za državljane Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije ... za albansko govoreče državljane oz. priseljence pa je bil obseg tečaja premajhen.*
- *Dijaki bi morali imeti intenzivni tečaj skozi vse leto (dokler ne opravijo izpita), vendar se zavedamo, da bi bili preveč odsotni od pouka in bi imeli primanjkljaj v znanju.*
- *V 90 urah se dijak ne more naučiti slovenščine. Problem je, da ne more slediti razlagi, preverjanju in ocenjevanju znanja, če sploh še ne zna slovensko. Najprej naj bi se dijak naučil slovensko, spoznal našo kulturo. Pa naj za to porabi za to tudi celo šolsko leto. Potem se bo lahko uspešno vključil v redni pouk. Zaradi tega se dijaki odločajo za lažje programe, saj so v gimnaziji zelo redko uspešni.*
- *Dijaki večjega obsega ne zmorejo, zato je moj odgovor, da je bilo tečaja dovolj. sicer pa učenje jezika zahteva svoj čas in za nekatere, ki so na tem področju počasnejši, je jezik dalj časa ovira.*
- *Nekateri so manj zainteresirani, nekateri pa so neprepozani OPP - imajo npr. govorno motnjo, pa tega do zdaj ni nihče pri njih prepoznal ...*
- *Ure slovenščine bi bile zadostne verjetno za vse dijake, vendar je prisoten tudi preplet drugih dejavnikov, ki so vplivali na slabši uspeh posameznega dijaka.*
- *V teh urah se dijaki naučijo osnovnega sporazumevanja, ni pa to zadostno število ur, da lahko sledijo pouku v slovenskem jeziku.*
- *Tečaj slovenščine samo v šoli v času pouka ne zadostuje za uspešno delo v šoli, vsaj za večino ne.*
- *Razen dveh so vsi dijaki opravili zaključni test po zaključku tečaja slovenščine.*
- *Usvajanje jezika za uspešno šolsko delo je dolgotrajen proces. Pri priseljencih albanske narodnosti je potrebno v povprečju vsaj 5 let.*
- *Približno polovica dijakov, ko opravijo intenzivni tečaj slovenščine na šoli, je pri preizkusih na ravni a2 uspešnih. Ni toliko problem število ur tečaja kot je problem kdaj te ure realizirati. Dijaki ne morejo manjkati pri pouku, zato ker obiskujejo tečaj, saj zamudijo veliko vsebin, ki jih težko samostojno doma nadoknadijo, saj je ovira razumevanje jezika. Tečaj bi moral biti organiziran preden bi začeli s poukom na šoli.*
- *Prvo leto je imel tečaje multiplikator in bilo je malo ur. drugo leto je imel tečaj slavist, ur je bilo še vedno premalo. Letos je imel tečaj nov slavist, ur je bilo dosti. Od tega, kako uspešni so dijaki, je*

odvisno koliko albansko govorečih je na tečaju. Prvo leto priseljenci iz Kosova do sedaj še niso opravil izpita, lahko so še ne vem kako pridni in motivirani, na izpitu vsi padejo. Slovani pa v glavnem naredijo, odvisno od veselja do učenja.

- *V zadnjih dveh letih je organizacija pouka stt gotovo boljša, ure imajo učiteljice v sistemizaciji. omogočen je začetek tečaja takoj s 1. 9. oziroma tudi prej. Intenzivni tečaj poteka dvakrat tedensko tudi v dopoldanskem času, sicer pa po pouku.*
- *Ne znam pojasniti. Lahko rečem le, da v šolskem letu 2017/18 niso vsi dijaki uspešno izdelali letnika – torej ni bil tečaj uspešen za vse. Takrat tudi še niso opravljali zaključnega testa po končanem tečaju. V letu 2018/19 so vsi dijaki (4) uspešno zaključili tečaj, pridobili potrdilo A2 in uspešno zaključili 1. letnik. Tudi letos uspešno nadaljujejo v 2. letniku in predvidevam, da ga bodo uspešno zaključili. V šolskem letu 2019/20 so tečaj uspešno zaključili štirje dijaki od osmih prijavljenih (ena dijakinja se je vmes prepisala na drugo šolo – enaka stopnja programa). Štirje dijaki (pridobili A2 potrdilo) bodo kot kaže situacija uspešno zaključili letnik. Trije dijaki, ki niso tečaja slovenščine uspešno zaključili, pa letnika ne bodo izdelali. Dve dijakinji sta se že prijavili na manj zahteven srednji poklicni program, eden bo ponavljal na naši šoli.*
- *V šolskem letu 2017/2018 smo izvajali tečaj slovenščine za dijake tujce, ki pa niso priseljenci, saj se vsakodnevno vozijo čez mejo (Hrvaška – Slovenija). Za te dijake je učenje slovenščine lažje kot za dijake priseljence iz Kosova. Za dijake, ki prihajajo iz Kosova, pa je 90 ur tečaja slovenščine tisti minimum, ki pa je premalo, da bi se lahko vključili normalno tudi v pouk drugih predmetov.*

Šolam smo zastavili tudi vprašanje (možnost so imeli izbrati več odgovorov), kdo je v preteklih letih izvajal tečaj slovenščine. Zanimalo nas je, ali se je z leti in uvedbo novega Pravilnika spremenil profil izvajalca tečaja oz. dodatnih ur slovenščine. Pravilnik namreč predvideva, da tečaj izvaja učitelj slovenist, pred uvedbo Pravilnika pa to ni bilo posebej določeno. Iz odgovorov ravnateljev in svetovalnih delavcev je razvidno, da se profil učitelja, ki na šoli izvaja tečaj oz. dodatne ure slovenščine, z uvedbo Pravilnika ni zelo spremenil. Večinoma so že pred njegovo uvedbo tečaj izvajali učitelji slovenščine (92 % respondentov) oz. učitelji slovenščine, ki so bili zunanji izvajalci (4 % respondentov), oz. v šolah projekta Izzivi medkulturnega sobivanja multiplikatorji programa SIMS. Pod odgovor »drugo« pa so respondenti navedli še knjižničarko in zunanjega sodelavca za albansko govoreče dijake.

Graf 91: Izvajalec tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 (n = 25)

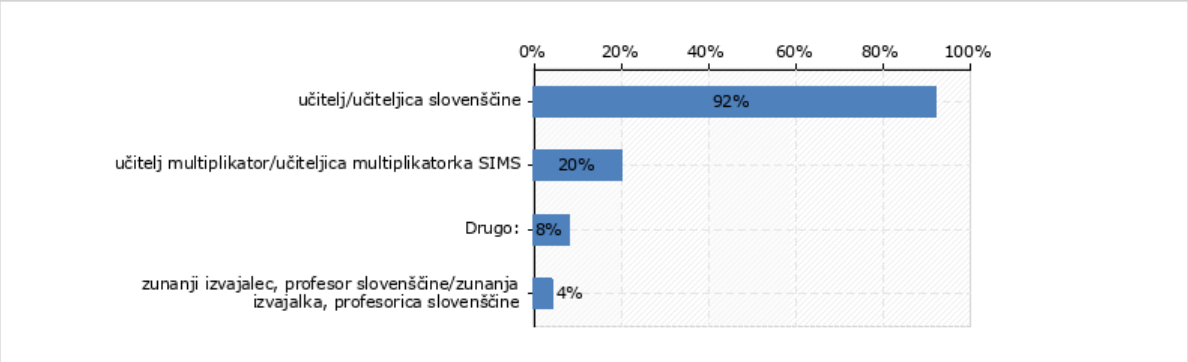

Šole smo prosili za pojasnilo, zakaj so izbrali te osebe:

- *Zaradi izobrazbe.*

- *Ker je bila edina pripravljena to početi – velika obremenitev.*
- *Ker je usposobljena za delo z dijaki priseljenci.*
- *Je bila usposobljena za izvajanje tečaja. je imela najmanj ur pouka.*
- *Ker imajo primerne kompetence in znanje.*
- *Izbralo je vodstvo šole glede na pedagoško obremenjenost v šoli.*
- *Zaradi njene strokovne usposobljenosti.*
- *Zaradi izjemnega znanja in čustvenega odnosa navezanosti do teh dijakov.*
- *Multiplikator je bil zadolžen za delo s priseljenci.*
- *Zaradi tega, ker so učiteljice slovenščine in so imele interes.*
- *Ker izpolnjuje vse pogoje za poučevanje.*
- *Ad 1: zaradi strokovne smeri, ad 2: zaradi razpoložljivosti.*
- *Ker ni bila polno zaposlena.*
- *Ker je imela veliko izkušenj s poučevanjem slovenščine za tujce.*
- *Ker je slavist in zelo dobro dela.*
- *Za albansko govoreče dijake smo izbrali albansko govorečega zunanjega sodelavca (bivšega dijaka), ker samo učiteljica slovenščine ni zadoščala. V tej skupini ni bil problem samo jezik, ampak tudi naravnanost do dela. Sodelavec jih je poleg učenja slovenščine, na za njih ustrezen način še motiviral za delo. Izkazalo pa se je, da bi za samo učenje jezika, pa potreboval ob sebi še učiteljico slovenščine. Ostali dijaki tujci so se učili pri učiteljicah slovenščine, ki so pristojne za učenje jezika.*
- *Ker so imele ustrezno znanje.*
- *Posluh do dijakov tujcev v preteklosti.*
- *Ker govori tudi albansko.*
- *Ker najbolje pozna poučevanje slovenskega jezika.*
- *Bila je usposobljena.*
- *Tečaj je izvajal učitelj, ki je dijake hkrati poučeval pri pouku slovenščine.*

Tudi v šolskem letu 2019/2020 je tečaj slovenščine za dijake na šolah večinoma izvajal slovenist, ki je zaposlen na matični šoli (v 81 % šol), nekoliko več šol je to delo zaupalo zunanjemu izvajalcu oz. izvajalki (19 % šol), tečaj pa izvajajo tudi multiplikatorji SIMS (nekateri med njimi so slovenisti, nekateri pa ne). Pri odgovoru »drugo« je bila navedena tudi knjižničarka, v drugem odgovoru pa multiplikatorka z respondentovim pojasnilom, da je prevzela tiste dijake, ki niso opravili izpita na ravni A2.

Graf 92: Izvajalec tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 (n = 26)

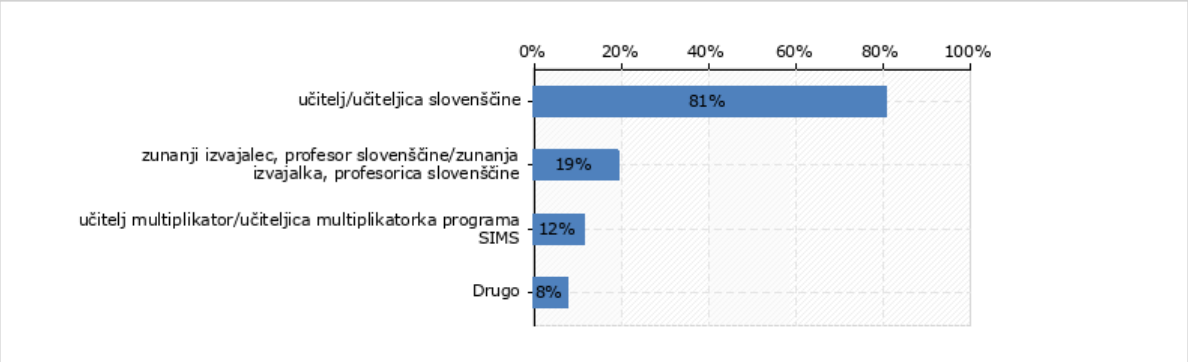

Posebej smo jih prosili, da pojasnijo, zakaj so se odločili za izbiro zunanjega izvajalca. V svojih obrazložitvah so zapisali:

- *Ker so imele slavistke polno obvezo. Z zunanjo izvajalko smo dobro sodelovali, redno je obveščala šolo o delu dijakov in njihovem napredku oz. pomanjkljivostih.*
- *Zunanjega izvajalca smo izbrali zaradi obsega števila ure. Izkušnje so bile dobre.*
- *Ker so zaposleni učitelji vpeti v poučevanje po urniku. Izkušnje so dobre, izbrali smo izvajalko, ki že ima izkušnje s poučevanjem slovenščine kot drugega jezika oz. jezika okolja.*
- *Naši slavisti so imeli že preveč ur, zato smo zaposlili zunanjo slavistko, ki pa smo jo uspeli zaposliti za polovični delovni čas – čez nekaj časa, saj je en slavist šel v pokoj. Z njo smo zelo zadovoljni.*
- *Zaradi izkušenj z delom z dijaki tujci, zaradi podpore dijakom tujcem – v nevtralni pedagoški osebi vidijo pomoč in ne jezikovno kontrolo, kot bi jo pri učitelju, ki jih poučuje slovenski jezik. Zaradi organizacije pouka in sodelovanja s sosednjo šolo.*

Zanimalo nas je, koliko različnih izvajalcev tečaja slovenščine je v šolskem letu 2017/2018 poučevalo isto skupino dijakov. Odgovori respondentov kažejo, da je pouk z isto skupino največkrat izvajal en učitelj (tako je odgovorilo 84 % vprašanih), izjemoma pa sta pouk izvajala dva (12 % respondentov) ali trije učitelji (1 respondent).

Graf 93: Število izvajalcev tečaja slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 25)

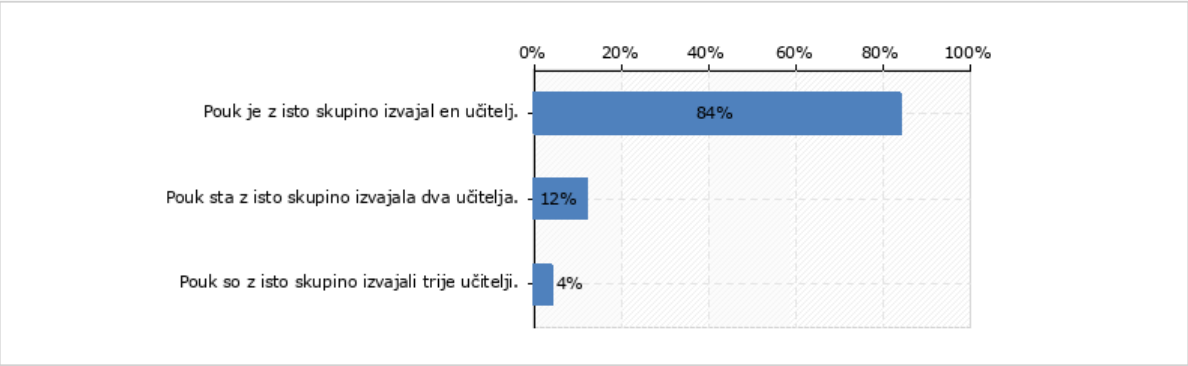

Odgovore so navedli tudi za šolsko leto 2019/2020. Ti kažejo, da je pouk v tem letu na anketiranih šolah najpogosteje izvajal en učitelj (na 73 % šol), na 27 % šol pa sta ga izvajala dva. V odgovorih na naše vprašanje, zakaj so se odločili za tako število učiteljev, so zapisali, da so se tako odločili bodisi zaradi prevelikih obremenitev učiteljic slovenščine in velikega števila ur (prevladujoč odgovor) bodisi zato, ker imajo na šoli multiplikatorja.

Graf 94: Število izvajalcev tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 26)

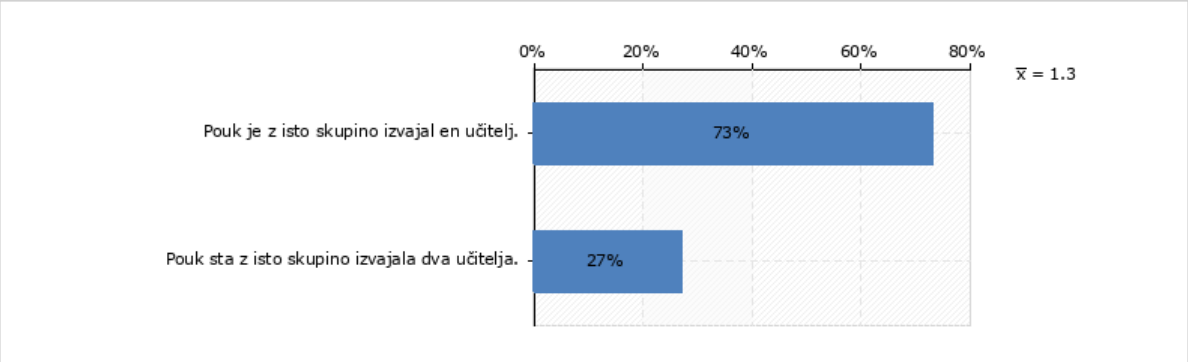

Pogostost pouka pa je bila v šolskem letu 2017/2018 zelo različna. Največkrat je pouk potekal dve šolski uri enkrat na teden ali dve šolski uri dvakrat na teden (v obeh primerih na šestih šolah) ali eno šolsko uro dvakrat na teden (na treh šolah), eno šolsko uro enkrat na teden (na dveh šolah), dve šolski uri trikrat na teden (na dveh šolah), štiri šolske ure enkrat na teden (na eni šoli), na posameznih šolah pa v bolj intenzivni obliki: dve šolski uri petkrat na teden, tri šolske ure dvakrat na teden, tri šolske ure trikrat na teden. Ena od šol je pogostost ur prilagodila posamezni ciljni publiki – za albanske dijake je pouk potekal dvakrat po tri ure na teden, za slovanske pa dvakrat po dve uri na teden.

Graf 95: Pogostost izvajanja ur na tečaju slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 24)

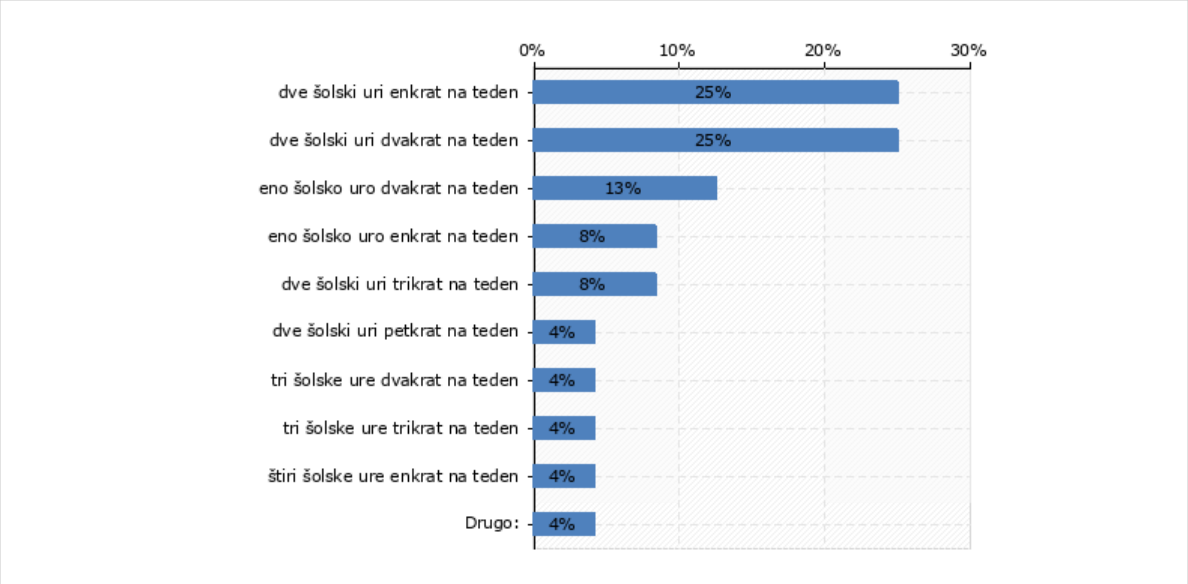

Večje število ur in napotilo, naj se tečaj slovenščine izvede v prvem semestru šolskega leta, je vplivalo tudi na pogostost izvedbe ur. V šolskem letu 2019/2020 se je tečaj slovenščine na večini anketiranih šol izvajal precej bolj pogosto kot v šolskem letu 2017/2018, zelo raznoliki odgovori o pogostosti izvajanja pa kažejo, da šole poskušajo doseči realizacijo tečaja na različne načine. 5 šol ga je izvedlo trikrat na teden po dve šolski uri, 4 šole so ga izvedle dvakrat na teden po dve šolski uri, 3 šole so tečaj izvedle štirikrat na teden po dve šolski uri, po ena šola pa je tečaj izvedla petkrat na teden po štiri šolske ure, štirikrat na teden po štiri šolske ure, trikrat na teden po štiri šolske ure, dvakrat na teden po štiri šolske ure, enkrat na teden po štiri šolske ure, trikrat na teden po tri šolske ure, enkrat na teden po tri šolske ure, petkrat na teden po dve šolski uri in v enem primeru še zmeraj samo enkrat na teden po eno šolsko uro. Pri odgovoru »drugo« so bili navedeni odgovori, da se pouk na šoli izvaja štirikrat na teden glede na urnik profesoric, poteka pa po 3 ali štiri ure skupaj ali po posameznih urah, da pouk

poteka dvakrat na teden po tri ure in dvakrat na teden po dve uri in da je v prvem mesecu šole tečaj potekal štirikrat na teden po dve uri, kasneje pa dvakrat na teden po dve uri.

Graf 96: Pogostost izvajanja ur na tečaju slovenščine v šolskem letu (2019/2020) (n = 25)

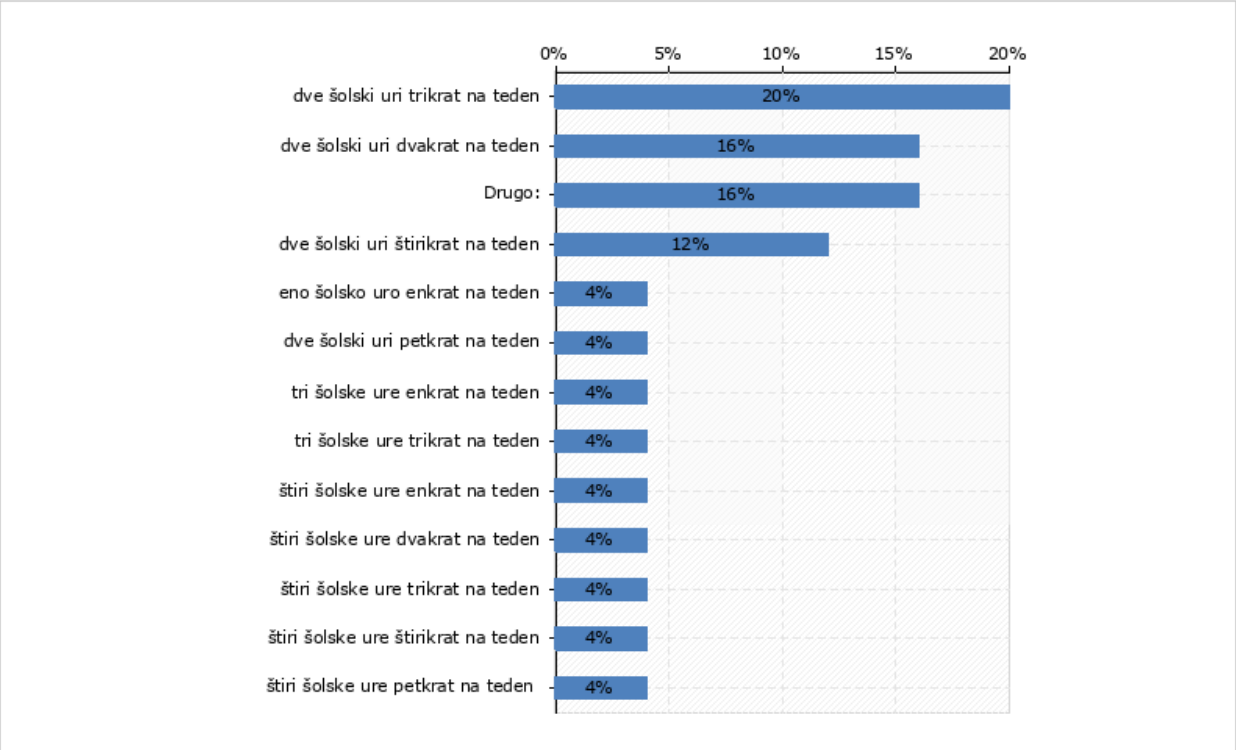

Tečaj slovenščine je v šolskem letu 2017/2018 največkrat potekal po rednem pouku (to je v naši raziskavi navedlo 17 šol), ali pred rednim poukom (6 šol), v 5 šolah tudi med poukom, v odgovoru »drugo« je bila navedena tudi kombinirana možnost (zadnje tri ure med poukom za albanske govorce, dve uri po pouku pa za slovanske govorce ali kombinirano zadnjo uro pouka in eno uro po pouku). Ker je bilo možno izbrati več možnih odgovorov, je bilo, po odgovorih sodeč, teh kombiniranih možnosti med šolami več.

Graf 97: Čas izvedbe tečaja slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 25)

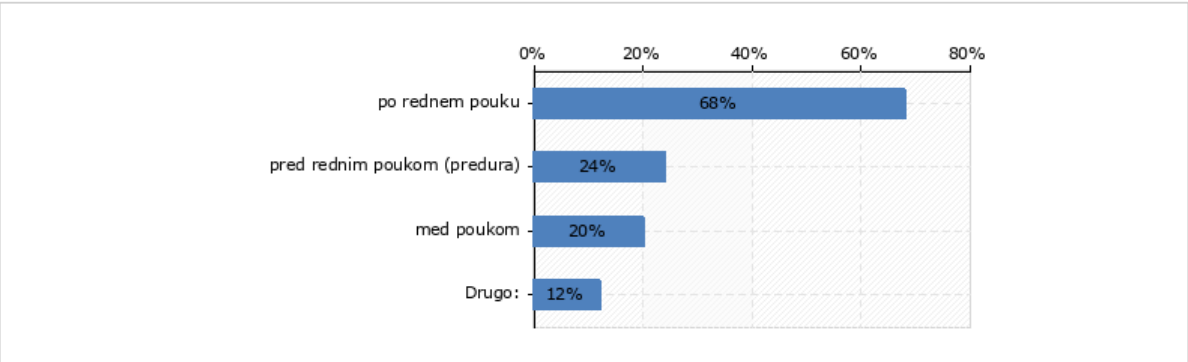

Spremenil se je tudi čas izvedbe tečaja. V šolskem letu 2019/2020 je tečaj najpogosteje potekal med poukom (na to kaže 65 % odgovorov), nato po rednem pouku (35 % odgovorov), v nekoliko manjši meri pa pred poukom (23 % odgovorov). Respondenti so lahko označili več možnosti, iz rezultatov pa je razvidno, da je pouk potekal tudi kombinirano med poukom in tudi po ali pred poukom. Pri odgovoru

»drugo« so respondenti še zapisali, da je pouk potekal skupaj s preduro in deveto uro in zadnjo šolsko uro in eno uro po pouku.

Graf 98: Čas izvedbe tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 26)

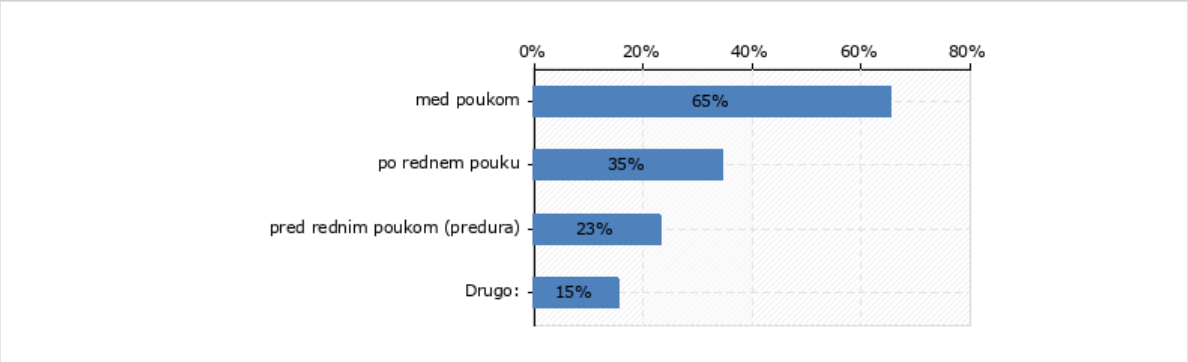

Zanimalo nas je tudi, kako so učitelji na tečaju slovenščine v letu 2017/2018 dijake uvrstili v skupine. Zanimalo nas je, ali so se vsi dijaki priseljenci slovenščino učili v isti skupini ali so jih morda razdelili v dve ali več skupin, glede na to, ali so bili v šolo vključeni prvo ali drugo leto, ali so morda upoštevali njihovo jezikovno ozadje in s tem povezano hitrost učenja slovenščine in so jih v skupine razdelili glede na to, ali so bili v SŠ vključeni prvo ali drugo leto in glede na njihov prvi jezik. Odgovori respondentov so pokazali, da so se dijaki priseljenci slovenščino učili v isti skupini (43 % respondentov), nekaj šol jih je delilo glede na število let vključenosti (27 % respondentov), 23 % respondentov pa je odgovorilo, da so bili v skupine razdeljeni glede na leto vključenosti in njihov prvi jezik. Med odgovori »drugo« je bilo navedeno, da so skušali oblikovati homogene skupine glede na prvi jezik dijakov.

Graf 99: Razdelitev dijakov v skupine na tečaju slovenščine, šolsko leto 2017/2018 (n = 30)

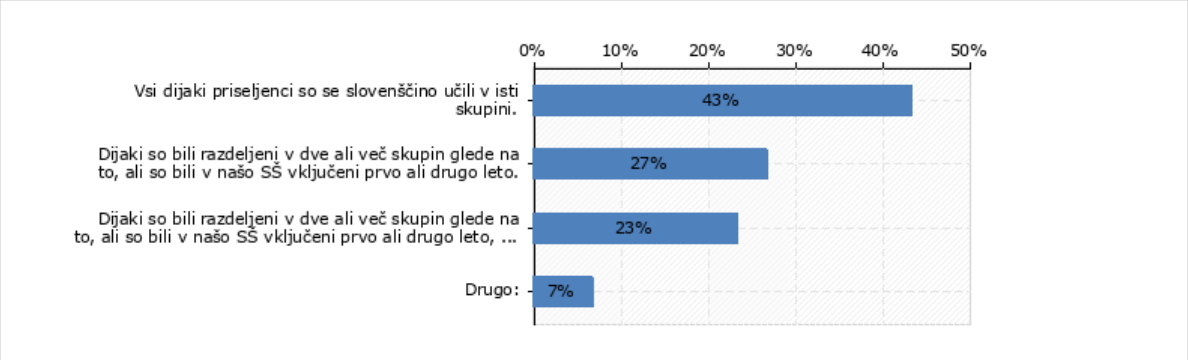

Raziskava je pokazala, da se je tečaj slovenščine tudi v šolskem letu 2019/2020 najpogosteje izvajal tako, da so se dijaki slovenščino učili v isti skupini (tako je odgovorilo 68 % respondentov oz. 17 šol). Na sedmih šolah pa so bili dijaki razdeljeni v dve ali več skupin glede na njihov dosežek pri začetnem testiranju na ravni A2.

Graf 100: Razdelitev dijakov v skupine na tečaju slovenščine, šolsko leto 2019/2020 (n = 25)

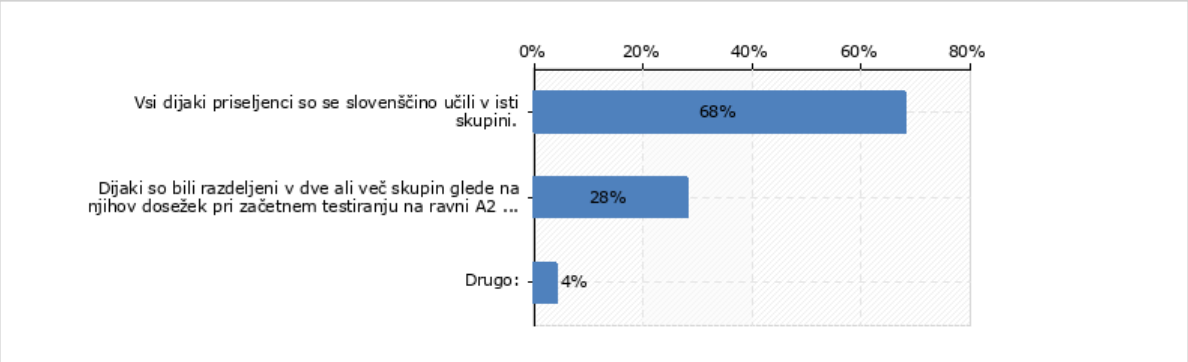

V odprtem vprašanju smo respondente vprašali, zakaj so se v šolskem letu 2019/2020 odločili za tako obliko tečaja (št. učiteljev, pogostost, čas izvajanja ...), kot so jo navedli. Zapisali so naslednje obrazložitve:

- *Smo velik šolski center in imamo 4 srednje šole. Tečaj smo morali organizirati v skladu s pravilnikom in navodili MIZŠ. Sami pa smo dijake tujce razdelili glede na predznanje, zaradi lažjega dela in napredka.*
- *Zato, ker je bila najbolj primerna.*
- *Ker vemo, da dijaki potrebujejo veliko ur, da se najprej naučijo jezika.*
- *Zaradi same organizacije dela in koordinacije z rednimi urami.*
- *Iskali smo najbolj optimalno rešitev, da dijaki čim prej opravijo tečaj in usvojijo znanje slovenščine, sočasno pa obiskujejo tudi pouk oz. ne izostanejo od njega v celoti.*
- *Glede na ostale obveznosti dijakov in urnik.*
- *Iz dosedanjih izkušenj kaže, da izvajanje tečaja slovenščine samo po pouku ni tako učinkovito, zato se izvaja dvakrat na teden tudi med poukom. Učiteljice si razdelita skupini – glede na znanje oziroma glede na jezikovno skupino.*
- *Narekovalo ga je število udeležencev.*
- *V skupine smo jih ločili glede na njihov materni jezik – albansko govoreče in ostale, ker po izkušnjah iz predhodnih let ti potrebujejo več časa za učenje; zaradi delitve na skupine smo potrebovali tudi dve izvajalki. Za dijake je bil tečaj obvezen, zato smo ga dali v čas pouka (po pouku je bilo v prejšnjih leti za dijake tudi prenaporno). Ker se je izkazalo, da dijaki na začetku pouka potrebujejo predvsem znanje slovenščine, saj brez tega sploh ne morejo sodelovati, smo se odločili, da v prvih mesecih posvetimo delo v šoli predvsem tečaju, zato so bili prvem tri mesece polovico dneva na tečaju in polovico pri rednem pouku.*
- *Zaradi učinkovitosti.*
- *Ker se nam je tako zdelo najbolj ustrezno za dijake, da niso bili preveč obremenjeni in da so se lahko vključili tudi nemoteno v razredno delo.*
- *Bilo je izvedljivo zaradi majhnega števila dijakov priseljencev.*
- *Usklajenost urnika učitelja in povezanost šolskega dela dijakov.*
- *Dinamika izvedbe glede na razpoložljivost multiplikatorke – dodatno 2 uri na teden učiteljica slovenščine za učenje učnih vsebin pri slovenščini.*

- *Dijaki so tedensko prihajali k tečaju slovenščine (v šolskem letu 2017/2018 to niso bili priseljenci, ampak tujci iz sosednje Hrvaške), učitelj slovenščine jim je na tečaju razložil nejasnosti iz učne snovi.*
- *Se nam je zdelo, da je najbolj optimalno.*
- *Zunanja izvajalka je bila zaposlena za toliko ur kot jih je dalo ministrstvo, zato so bili vsi dijaki v eni skupini z istim številom ur. Tečaj je potekal ob različnih urah tako, da dijaki niso vedno manjkali pri istih predmetih. Npr. ponedeljek predura in prvi dve uri, torek 7, 8, 9 ura. Tako smo menili, da je najboljše in da najmanj manjkajo pri pouku.*
- *Ker se je pokazala kot dobra.*
- *Vsi dijaki so na uvodnem testiranju dosegli približno isti rezultat.*
- *Pri številu učiteljev smo gledali tako, da ni bilo prevelike obremenjenosti na enem – pogostost smo gledali tako, da smo lahko intenzivni tečaj izpeljali do konca 1. ocenjevalnega obdobja – pri času izvajanja smo gledali, da dijaki niso bili odsotni od pouka več ur, ampak samo eno zadnjo uro.*
- *Ker je skupina dijakov izkazala približno enako znanje slovenščine.*

Zanimalo nas je tudi, ali so šole tečaj lahko organizirale tako, da so vse dodeljene ure izvedle v prvem semestru (Pravilnik sicer določa, da ga je treba izvesti v prvem ocenjevalnem obdobju, ki je nekoliko krajše od semestra). Odgovori respondentov so pokazali, da je to uspelo polovici šol.

Graf 101: Izvedba tečaja v prvem semestru (n = 26)

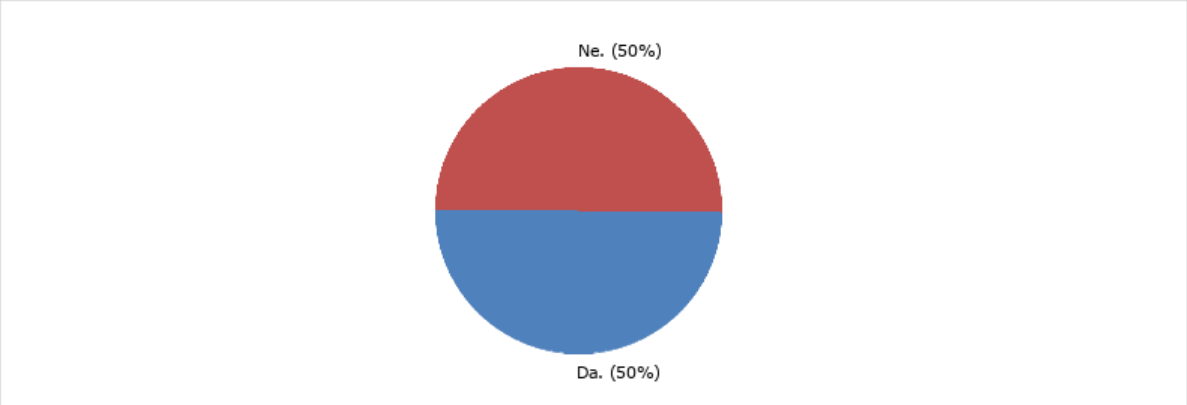

Respondenti so imeli možnost v odgovorih na odprta vprašanja pojasniti, s katerimi težavami so se srečevali pri organizaciji in izvedbi tečaja. Njihovi odgovori kažejo, da je bila ena od ključnih težav odsotnost dijakov od rednega pouka zaradi prisotnosti na tečaju, motivacija dijakov za udeležbo, razpršenost dijakov po različnih razredih in usklajevanje urnikov, utrujenost dijakov in izvajalk zaradi podaljšanega urnika, dejstvo, da se ponekod praksa izvaja v prvem semestru in se zato dijaki ne morejo udeleževati tečaja, nekateri pa so tudi navajali, da pri organizaciji nimajo težav:

- *S prilagoditvijo urnika in odsotnostjo dijakov pri rednih šolskih urah, kar jim je onemogočalo uspešno opravljene šolske obveznosti.*
- *Nekateri dijaki niso imeli dovolj motivacije za udeležbo, nekateri so imeli težave s prevozom, če se je pouk zavlekel.*
- *Ni bilo težav.*

- *Dijaki odhajajo na prakso, tedaj tečaja ni, potrebno je ure nadoknaditi.*
- *Intenzivni tečaj smo izvedli v 1. ocenjevalnem obdobju (ne semestru), nadaljevalni tečaj pa v 2. ocenjevalnem obdobju (v skladu s pravilnikom). Intenzivni tečaj v obsegu 160 ur je težko umestiti v urnik dijakom tujcem, saj so bili dejansko vsak dan v šoli ob 7h do 15:30. Koncentracija je bila šibka, saj so bili po celem dnevu utrujeni. Želeli smo jim organizirati tečaj zadnjo šolsko uro in še eno uro po pouku, da so bili čim manj odsotni od pouka, saj bi sicer težko vse samo nadoknadili s samostojnim učenjem doma, zaradi težjega razumevanja jezika. Tak urnik glede tečaja pa smo mogli prilagoditi tudi učiteljicam slovenščine, saj so morale izpeljati tudi svoj pouk po urniku.*
- *Nekateri dijaki niso bili prisotni niti pri eni uri določenega predmeta, niso poslušali razlage in pridobili znanja.*
- *Različno predznanje dijakov.*
- *Urnik, ker so bili dijaki v različnih razredih. Zato smo urnik tečaja večkrat spremenili, da niso dijaki vseskozi manjkali pri istih urah.*
- *Preveč dijakov v skupini, uskladitev urnikov za vse skupine in uskladitev učitelja, ki je tečaj izvajal z urnikom dijakov.*
- *Usklajevanje urnika dijakov (malica ...). Dijaki so zaradi tečaja manjkali pri rednih urah pouka.*
- *Dijak je preobremenjen – učenje slovenščine in še reden pouk.*
- *Dijaki so po pouku že utrujeni in je učenje manj učinkovito. Med poukom je težko organizirati tečaj, saj potem dijaki zamudijo pouk in razlago pri določenem predmetu. V prvem semestru, ko bi naj tečaj potekal intenzivno, šola nima na razpolago učitelja saj le-ta poučuje po urniku tudi v drugih oddelkih.*
- *Letos je bilo že lažje, saj smo imeli že izkušnjo od lani. Pri organizaciji se soočamo s pomanjkanjem prostih učilnic, s stisko dijakov, saj jih pogosto odpadajo ure pri istih predmetih ...*
- *Velika obremenitev dijakov tujcev, obremenitev izvajalke (nujno bi bilo delo sistemizirati).*
- *Predvsem preobremenjenost dijakov in profesorice.*
- *Večjih organizacijskih težav ni bilo. Dijaki so v letošnjem letu prihajali iz vseh šol našega centra, vendar tudi to se je uspelo rešiti. Tečaj poteka vedno v eni učilnici.*
- *Planirali smo, da bomo tečaj ob polletju zaključili, vendar zaradi športnih, kulturnih dni, ekskurzij in bolniške odsotnosti profesorice nismo uspeli.*
- *Usklajevanje dnevnih obremenitev dijakov priseljencev (pouk in tečaj).*
- *Neredno prihajanje na tečaj slovenščine.*
- *Posebnih težav pri organizaciji nimamo, težava je, ker je veliko število ur tečaja, ki ga je potrebno izvesti do konca 1. ocenjevalnega obdobja, dijaki ne želijo manjkati pri predmetih, saj težko potem sami nadoknadijo zamujeno razlago in šolske obveznosti – težava je tudi, ker nekateri dijaki opravljajo obvezno šolsko prakso izven šole in zato posamezen dneve ne morejo biti prisotni na tečaju – organizacija tečaja zadnjo šol. uro in po pouku pomeni za dijake veliko obremenite, saj so po celem dnevu pouka že zelo utrujeni.*
- *Dijaki so bili v tem času odsotni pri rednih predmetih. nekateri učitelji so to težko sprejeli.*
- *Pri organizaciji tečajev nimamo težav.*
- *Preveč ur obveznosti za dijake, preveč odsotnosti od ostalega pouka, bolniška odsotnost izvajalke.*

glavnino pa smo jih izvedli do zaključka januarja.

- *Usklajevanje urnika in izvedba tečaja (primanjkljaj v znanju pri odsotnosti od pouka). Izvedba tečaja v celoti izven pouka namreč ni možna zaradi zakonsko določenega števila ur tedenske obremenitve dijakov.*

Zanimalo nas je tudi, ali so šole na podlagi svojih preteklih izkušenj v letu 2019/2020 tečaj organizirale drugače kot v letu, v katerem se je novi Pravilnik šele uvajal. Večina šol je odgovorila, da niso uvedli sprememb (69 % šol), šole, ki so navedle, da je pri njihovi izvedbi tečaja prišlo do sprememb (31 % šol), pa smo prosili za pojasnilo. Navedle so, da so začrtali bolj intenzivno obliko tečaja, uvedli večje število ur tedensko ali večje število ur na začetku tečaja in manjše število proti koncu tečaja, oblikovali so tak urnik tečaja, da so bili dijaki vedno vsak v določenem deležu prisotni pri vseh profesorjih, ure tečaja so vnesli v program e-asistent, da so se sproti beležile, k sodelovanju so povabili zunanjo sodelavko, ki se je lahko prilagajala urniku tečaja.

Graf 102: Spremembe pri organizaciji tečaja (n = 26)

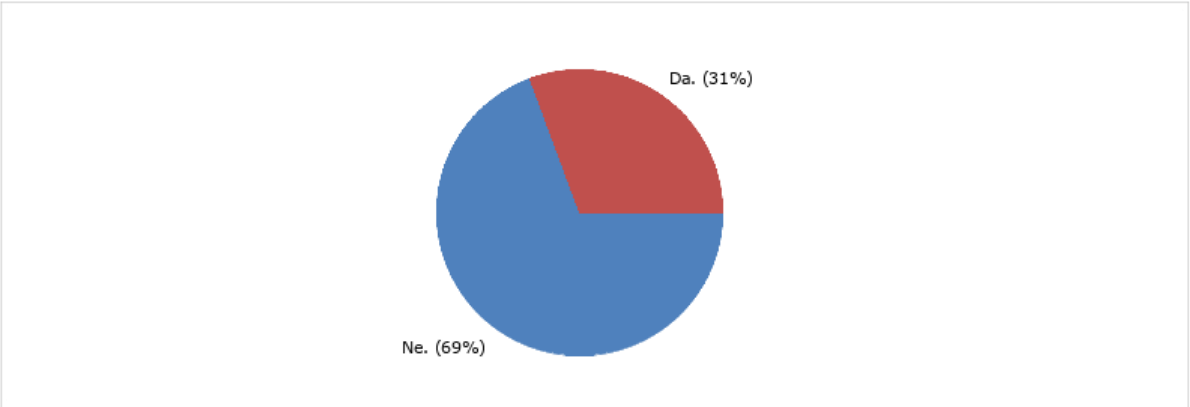

V odprtem vprašanju smo respondente prosili, naj navedejo spremembe, ki jih bodo oz. bi želeli pri organizaciji tečaja slovenščine za dijake priseljence na podlagi preteklih izkušenj narediti v prihodnjem šolskem letu:

- *Spremembe niso možne, saj naj bi se dijak hkrati učil slovenščine in osvajal potrebna znanja pri posameznem predmetu.*
- *Dijaki tujci bi morali obiskovati tečaj slovenščine preden bi začeli s poukom v novem šolskem letu, zato da bi se aklimatizirali, bi se postopoma uvajali v šolski sistem in pričeli z intenzivnim učenjem njim tujega jezika. Dijaki imajo slabo predznanje slovenščine (večina jih pride v slovenijo kakšen dan preden se začne novo šolsko leto) in se ne prilagajajo postopoma na sistem in način življenja v novi državi. Mnogi doživljajo kulturni šok in imajo različne osebne stiske zaradi tega. Nekateri po dveh mesecih tudi odnehajo s šolanjem, saj jim je pretežko. Že nekaj let predlagamo, da bi ti dijaki pričeli z intenzivnim tečajem slovenščine po 15. avgustu (4–5 ur na dan) do 1. septembra, saj bi bil ta prehod zanje veliko lažji kot je to sedaj. Tečaj jim organiziramo sedaj po pouku, ko so že zelo utrujeni, mnogi so vezani na prevoze domov in zato tudi ne morejo redno obiskovati tečaja, kot ga imamo organiziranega na šoli.*
- *Drugo leto bomo tečaj organiziral 5 x na teden, prejšnje leto je bil 4 x na teden. Verjetno ga bomo imeli kar vsak dan po 3 ure, da bomo s tečajem pravočasno zaključili, do februarja.*
- *Ne najdemo prave rešitve.*

- *Odvisno od situacije. Drugače pa se je tak način izkazal za uspešen, glede na rezultat zaključnih testov.*
- *Delitev v skupine glede na znanje jezika.*
- *Tečaj bi bilo potrebno izvesti bolj strnjeno in na začetku šolskega leta.*
- *Mislim, da smo tečaj glede na prostorske in kadrovske možnosti izpeljali optimalno.*
- *Da bi tečaj opravili v enem šolskem letu in še izpit. Potem se naj vpišejo v slovensko srednjo šolo.*
- *Odvisno od števila udeležencev. Sicer pa imamo dobro prakso, ki deluje.*
- *V kolikor ne bo s strani MIZŠ kakšnih drugih navodil, bomo tako organizacijo tečaja ohranili tudi v naprej, saj druge rešitve, ki bi bila v korist dijakom ne vidimo.*

Graf 103: Opravljanje preizkusa iz znanja slovenščine na ravni A2 (n = 30)

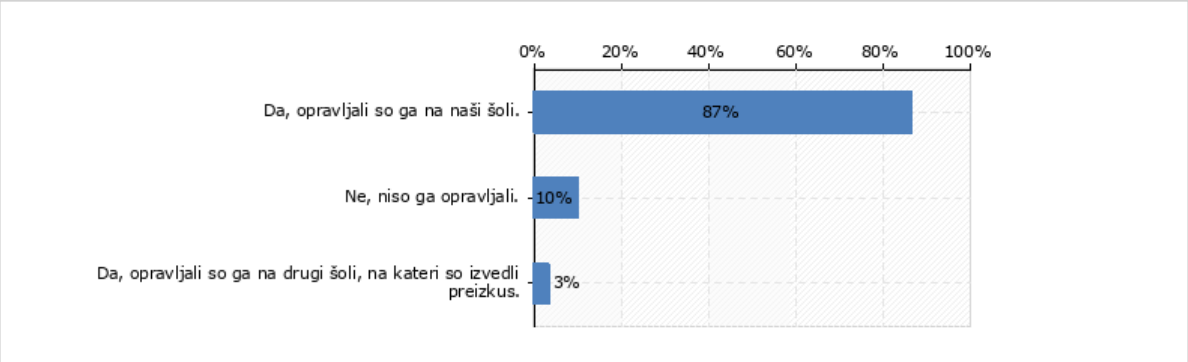

Respondente smo tudi vprašali, ali so na njihovi šoli po zaključenem intenzivnem tečaju slovenščine potekale dodatne ure slovenščine. Polovica respondentov (15 šol) je odgovorila, da so potekale za tiste dijake, ki po zaključenem tečaju niso uspešno opravili testa na ravni A2, 27 % respondentov oz. 8 šol je ure izvajalo tudi za dijake, ki so uspešno opravili test na ravni A2, 11 (oz. 37 %) šol ur ni izvajalo, 6 šol pa je označilo odgovor »drugo« – dijakom so ure ponudili, pa jih niso želeli obiskovati.

Graf 104: Izvedba dodatnih ur slovenščine po opravljenem tečaju (n = 30)

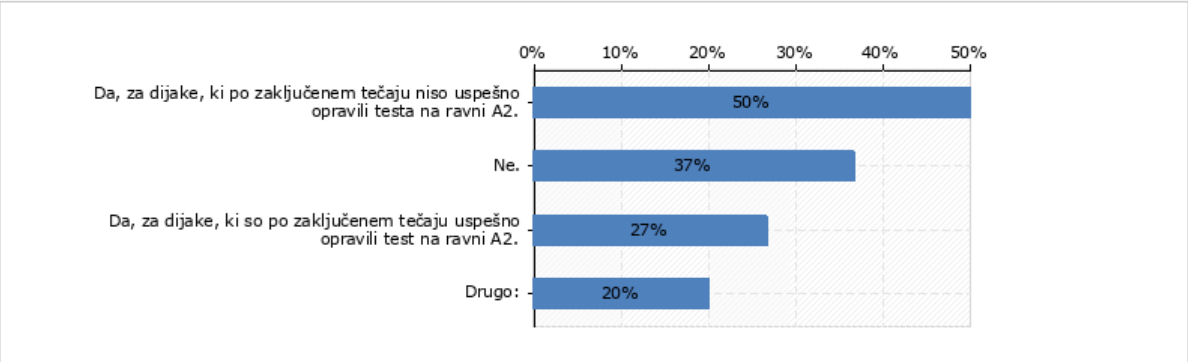

Šolam smo zastavili vprašanje, kdaj in kako pogosto so te ure potekale. Iz odgovorov respondentov je razvidno, da jih izvajajo med poukom in po njem, na nekaterih šolah tako, kot je potekal tečaj, večinoma jih izvajajo učitelji, ki vodijo tečaj slovenščine (87 % vprašanih) in tudi drugi učitelji slovenščine.

Glede na odgovore šol (možno je bilo označiti več odgovorov, saj smo predvidevali, da te ure lahko izvaja tudi več učiteljev) pa tudi te ure največkrat izvaja učitelj slovenščine, ki je izvedel tudi tečaj (87

% respondentov), multiplikator (20 %) ali tudi učitelj slovenist, ki dijake poučuje pri rednem pouku slovenščine (7 %).

Graf 105: Izvajalci dodatnih ur slovenščine v srednji šoli po izvedbi tečaja (n = 15)

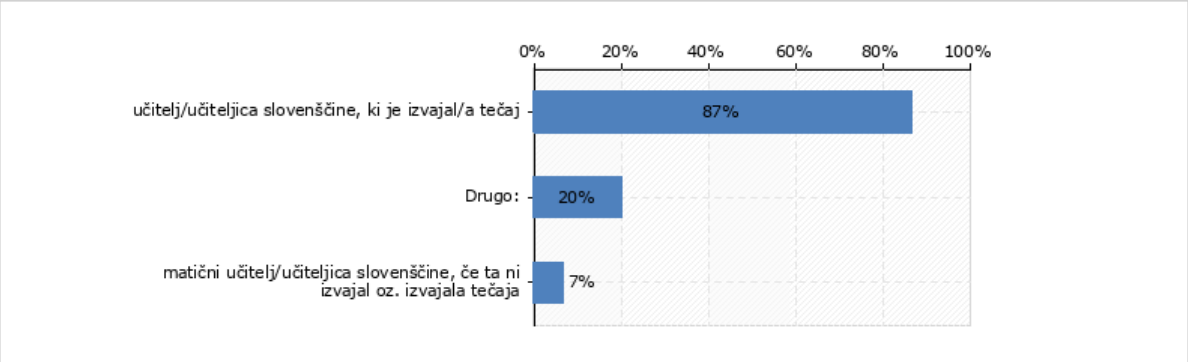

Šole smo povprašali, ali se pri izvajanju tečaja slovenščine povezujejo še s katero drugo šolo ali institucijo. 57 % respondentov jih je na to vprašanje odgovorilo pritrdilno, v odprtem odgovoru pa so pojasnili, da se povezujejo znotraj šolskega centra, s sosednjo šolo, ker imajo premalo svojih dijakov, nekateri svoje dijake priključijo bližnjim šolam, na katerih poteka program SIMS, nekateri so v svoj tečaj vključili učence tretje triade sosednje osnovne šole (pripelje jih osebje osnovne šole). Vprašani navajajo, da je sodelovanje večinoma dobro, pojavljajo pa se tudi težave, kot je npr. usklajevanje urnikov.

Graf 106: Povezovanje šol z drugimi institucijami, srednja šola (n = 30)

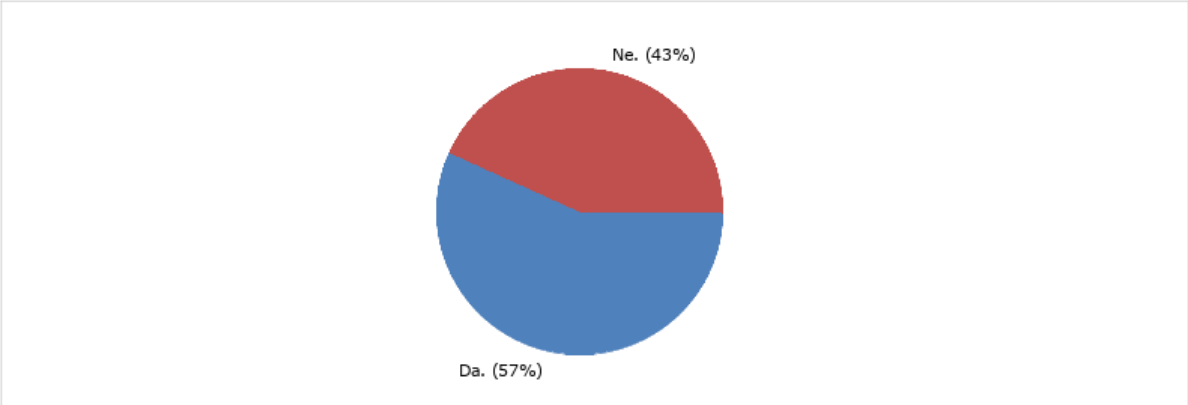

Šole smo tudi povprašali, ali pri dijakih priseljencih, pri katerih se po izvedenem tečaju slovenščine in dodatnih 70 urah pomoči pri učenju slovenščine še vedno kaže večji primanjkljaj v znanju slovenščine, poskrbijo za nadaljnje učenje slovenščine. Večina vprašanih (81 %) je odgovorila pritrdilno, in sicer skušajo dijake vključiti v skupine, kjer se izvaja dodatna strokovna pomoč.

Graf 107: Skrb za slovenščino po izvedenih urah, ki jih financira MIZŠ (n = 27)

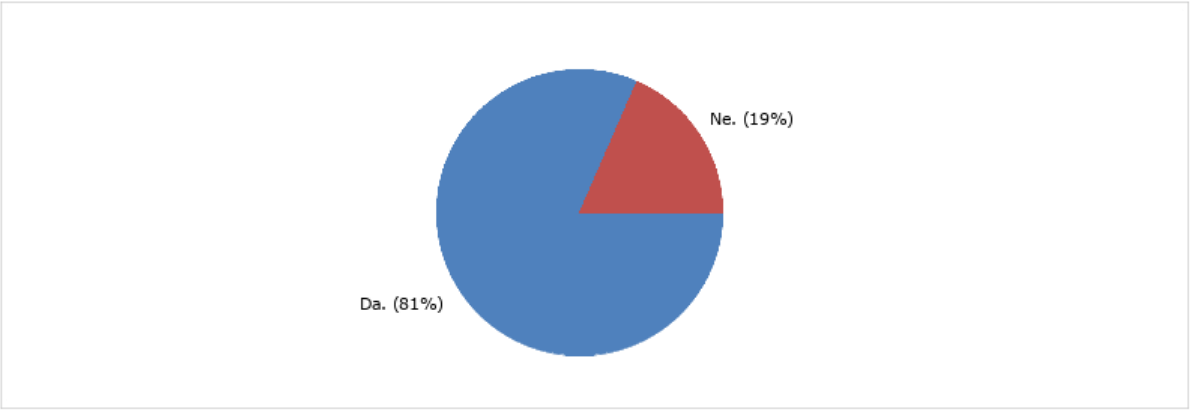

Navajamo še nekaj pojasnil respondentov, zakaj pomoči ne izvajajo:

- *Nimamo kadra, ne financ.*
- *Dijak lahko prosi slavista za učno pomoč ali pa multiplikatorja. Organizirane pa take pomoči nimamo. Lahko se vključi v nadaljevalni tečaj slovenščine pri multiplikatorju.*
- *Dijaki imajo možnost obiskovanja dopolnilnega pouka in pogovornih ur pri učiteljih.*
- *Ker v pravilniku ni opredeljeno.*

Pomoč poteka na naslednji način:

- *Dopolnilni pouk, pogovorne ure, individualno delo in dodatna razlaga.*
- *Še dodatne ure slovenščine.*
- *Ponudimo jim pomoč, a dijak pričnejo zgubljati motivacijo, obupujejo ob samih neuspehih in preveliki obremenjenosti.*
- *Skušamo jih vključiti v skupine, kjer se izvaja DSP.*
- *Dijaki, ki opravijo tečaj in pridobijo potrdilo A2 se ne želijo več vključevati v nadaljevanje, ker rabijo čas za izpolnjevanje šolskih obveznosti. Izvajalko obiskujejo tu in tam po potrebi. Rednih ur pa ne želijo več obiskovati, niti ne morejo celo leto manjkati pri pouku določenih predmetov. To ni realno. Predlagam, da dijaki priseljenci obiskujejo 1 leto le tečaj slovenščine preden se vključijo v srednjo šolo. A ni tako tudi v tujini?*
- *Pomoč jim nudi učitelj – k njemu lahko pridejo na individualne govorilne ure za dijake – vendar tega dijaki žal ne izkoristijo oz. zelo redki, kljub temu, da jih spodbujamo.*
- *Pomoč zunanjih institucij in konzultacijske ure z učitelji.*
- *Še vedno jih obravnavamo kot dijake, ki so upravičeni do prilagoditev pouka in ocenjevanja.*
- *Dijakom je ponujena tedenska govorilna ura pri učitelji slovenščine.*
- *Dodatna pomoč pri slovenščini (2 uri tedensko učitelj slovenščine), podpora pri učenju (multiplikatorka, učitelji predmetov).*
- *Pri delu na daljavo jim pomagajo učitelji, ki jih poučujejo.*
- *Napotimo jih v institucije, ki izvajajo tečaje oziroma pomagajo dijakom priseljencem (mladinski*

	center, sončni žarek...) po možnosti izvaja dodatno pomoč tudi multiplikatorka.
-	*Učna pomoč učitelja, ki je izvajal tečaj.*
-	*Konzultacije profesorjev slovenščine, tutorstvo, učna gradiva.*
-	*Z dodatno učno pomočjo pri slovenščini.*
-	*Občasna dodatna pomoč.*
-	*Tutorstvo, individualna učna pomoč.*
-	*Po potrebi učitelji individualno delajo z njimi, jim še kaj razložijo ...*
-	*Pomoč učiteljev slovenskega jezika.*
-	*Dijakom lahko pomaga učitelj slovenščine na govorilnih urah za dijake, oseba preko javnih del, spodbujamo pa jih, da se udeležujejo tudi tečaj slovenščin v organizaciji ljudske univerze.*
-	*Lahko še sodelujejo v nadaljnjih tečajih, posebej za njih pa ne izvajamo ur.*

1.1.6 Usposobljenost in motivacija učiteljev

Naslednji sklop vprašanj se je nanašal na usposobljenost učiteljev in njihovo motivacijo za delo z učenci in dijaki priseljenci, in sicer tako učiteljev, ki izvajajo začetni pouk slovenščine kot tudi drugih učiteljev.

Odgovori ravnateljev in svetovalne službe v zvezi z usposobljenostjo osnovnošolskih učiteljev za izvajanje DSP pri učenju slovenščine kažejo na različno stopnjo usposobljenosti učiteljev za delo s priseljenci. Najbolje se zdijo ti učitelji usposobljeni za spremljanje jezikovnega napredka učencev priseljencev. Da so dobro ali povsem usposobljeni, je menilo 64 % respondentov (prim. z rezultati odgovorov, ki so jih podali učitelji DSP, poglavje 2.15), podoben delež respondentov (60 %) tudi meni, da so učitelji dobro ali povsem usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika in za pomoč pri socialnem vključevanju učencev priseljencev (58 % respondentov je bilo mnenja, da so njihovi učitelji dobro ali povsem usposobljeni). Navzdol pa najbolj odstopata usposobljenost za delo s starši priseljencev (24 % respondentov meni, da so učitelji DSP za to slabo usposobljeni, en respondent pa, da so neusposobljeni) in usposobljenost za premagovanje jezikovnih ovir pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci (28 % respondentov meni, da so učitelji za to delo slabo usposobljeni oz. v enem primeru neusposobljeni), kar nekoliko preseneča, saj so njihovo usposobljenost za poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika ocenili bistveno bolje. Učitelji DSP pri učenju slovenščine morajo namreč za uspešno izvajanje pouka slovenščine obvladovati približno enake strategije za premagovanje jezikovnih ovir kot pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci.

Graf 108: Usposobljenost osnovnošolskih učiteljev DSP pri učenju slovenščine za delo z učenci priseljenci (n = 47)

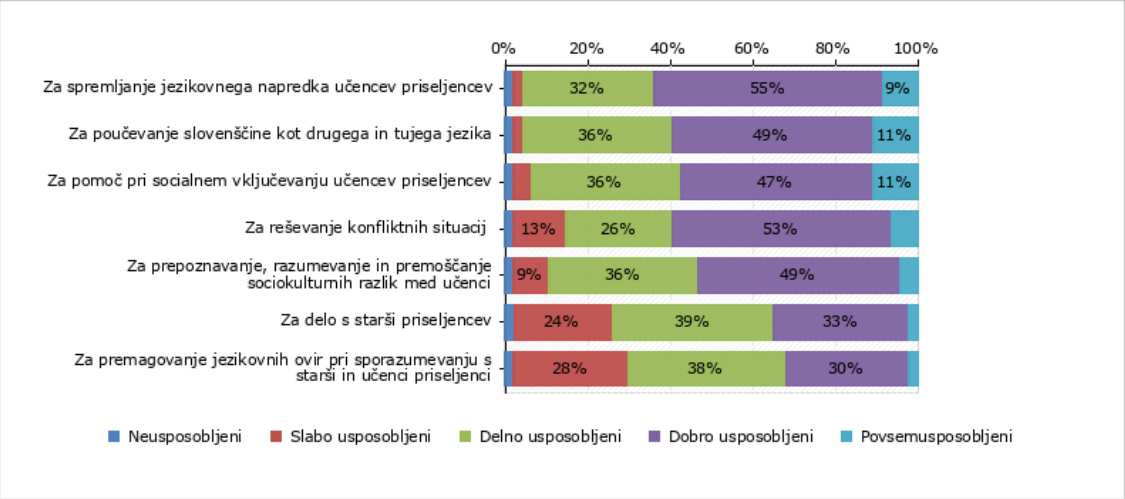

Pri analizi rezultatov usposobljenosti drugih učiteljev se je pokazalo, da so ti najmočnejši na področju reševanja konfliktnih situacij. Da so ti dobro ali povsem usposobljeni, meni 63 % respondentov, 22 % jih meni, da so delno usposobljeni, en respondent pa, da niso usposobljeni. Dobro usposobljenost izkazujejo tudi pri pomoči pri socialnem vključevanju učencev priseljencev, največ zadreg pa se pri tej ciljni skupini kaže pri delu s starši priseljenci (31 % odstotkov respondentov meni, da so učitelji za to slabo usposobljeni, 42 % pa, da so delno usposobljeni) in pri premagovanju jezikovnih ovir pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci (33 % odstotkov respondentov meni, da so učitelji za to slabo usposobljeni, 35 % pa, da so delno usposobljeni), čemur bi zato veljajo v prihodnosti pri načrtovanju izobraževanj posvetiti posebno pozornost.

Graf 109: Usposobljenost drugih osnovnošolskih učiteljev za delo z učenci priseljenci (n = 46)

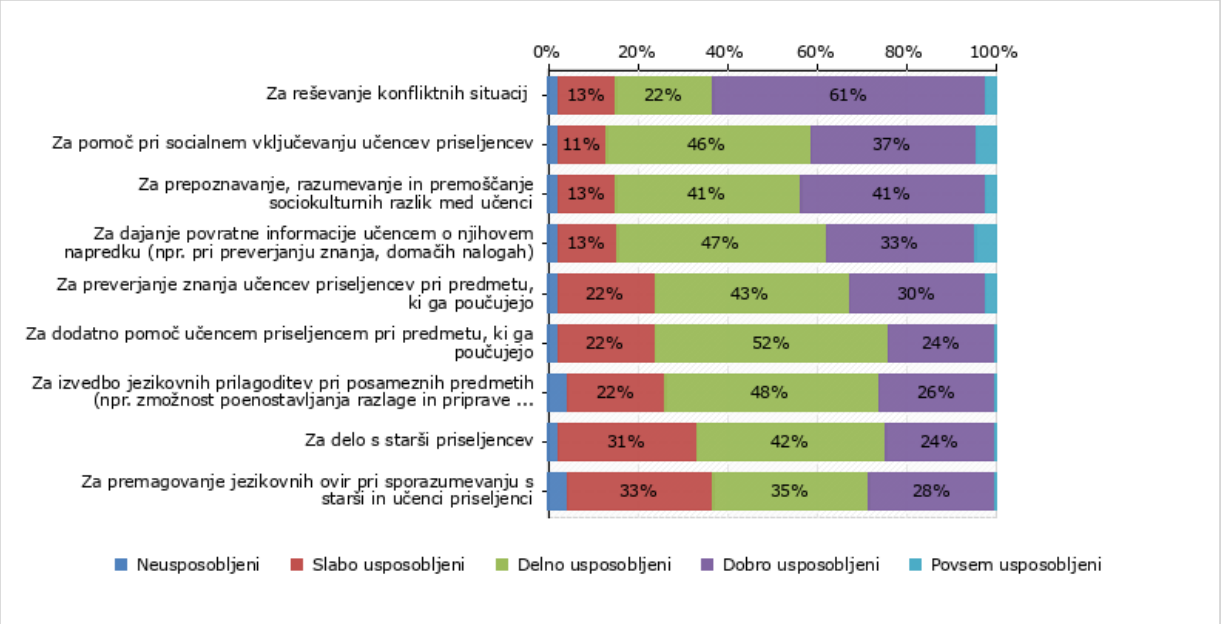

Tudi ravnatelje, pomočnike ravnateljev in šolsko svetovalno službo v srednjih šolah smo povprašali, kako ocenjujejo usposobljenost učiteljev tečaja slovenščine. Tudi njihovi odgovori kažejo, da so po mnenju sodelujočih v anketnem vprašalniku ti učitelji najbolje usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika (43 % jih je mnenja, da so učitelji za to delo povsem usposobljeni, 40 % pa mnenja,

da so dobro usposobljeni) in spremljanja jezikovnega napredka dijakov (40 % jih je mnenja, da so učitelji za to delo povsem usposobljeni, 43 % pa mnenja, da so dobro usposobljeni), veliko mero usposobljenosti učiteljev izkazujejo tudi odgovori v zvezi s pomočjo pri socialnem vključevanju priseljencev, premoščanju kulturnih razlik in konfliktnih situacij, nekoliko nižjo prepričanost o usposobljenosti teh učiteljev pa lahko zaznamo pri delu s starši in pri obvladovanju strategij za premagovanje jezikovnih ovir. Na splošno pa so respondenti iz srednjih šol usposobljenost svojih učiteljev ocenili precej bolje kot njihovi kolegi iz osnovnih šol, še posebej izstopa razmeroma velik delež odgovorov, da so učitelji povsem usposobljeni.

Graf 110: Usposobljenost učiteljev tečaja slovenščine v srednji šoli (n = 30)

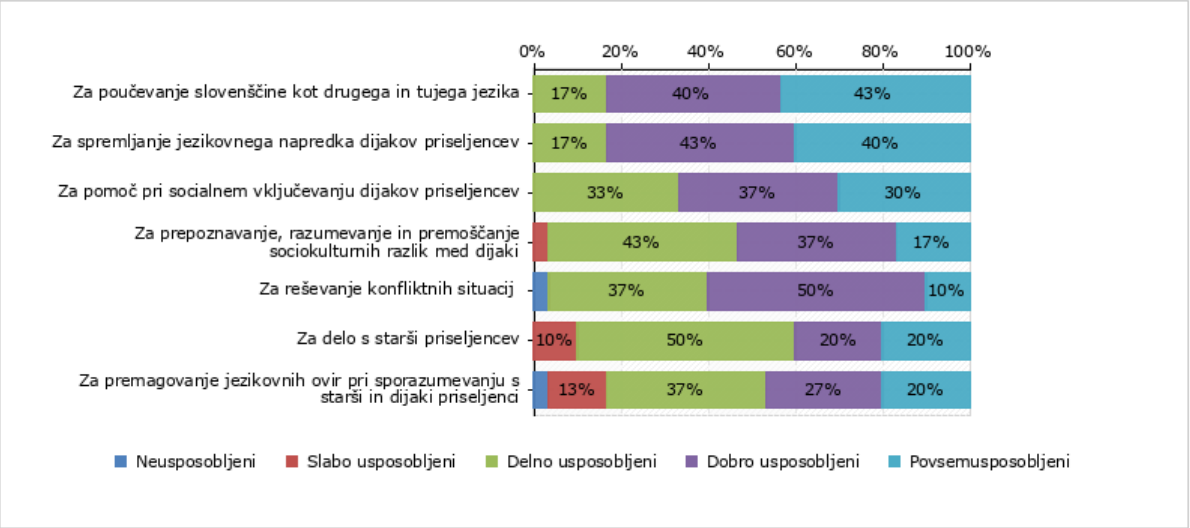

Pri drugih učiteljih se po mnenju respondentov kaže manjša usposobljenost pri delu z dijaki priseljenci, pri osnovnošolskih respondentih se je pri vseh postavkah pokazala za višjo. Tudi ti učitelji se zdijo najbolj usposobljeni na področju dajanja povratne informacije dijakom o njihovem napredku (45 % respondentov meni, da so učitelji dobro usposobljeni) in reševanju konfliktnih situacij (10 % jih meni, da so učitelji povsem usposobljeni, 23 % pa, da so dobro usposobljeni), najmanj pa so tako kot učitelji tečaja slovenščine glede na odgovore naših respondentov usposobljeni za premagovanje jezikovnih ovir (da so dobro usposobljeni meni le 17 % respondentov) in delo s starši priseljencev (da so dobro usposobljeni, meni le 10 % respondentov.

Graf 111: Usposobljenost drugih srednješolskih učiteljev za delo z dijaki priseljenci (n = 30)

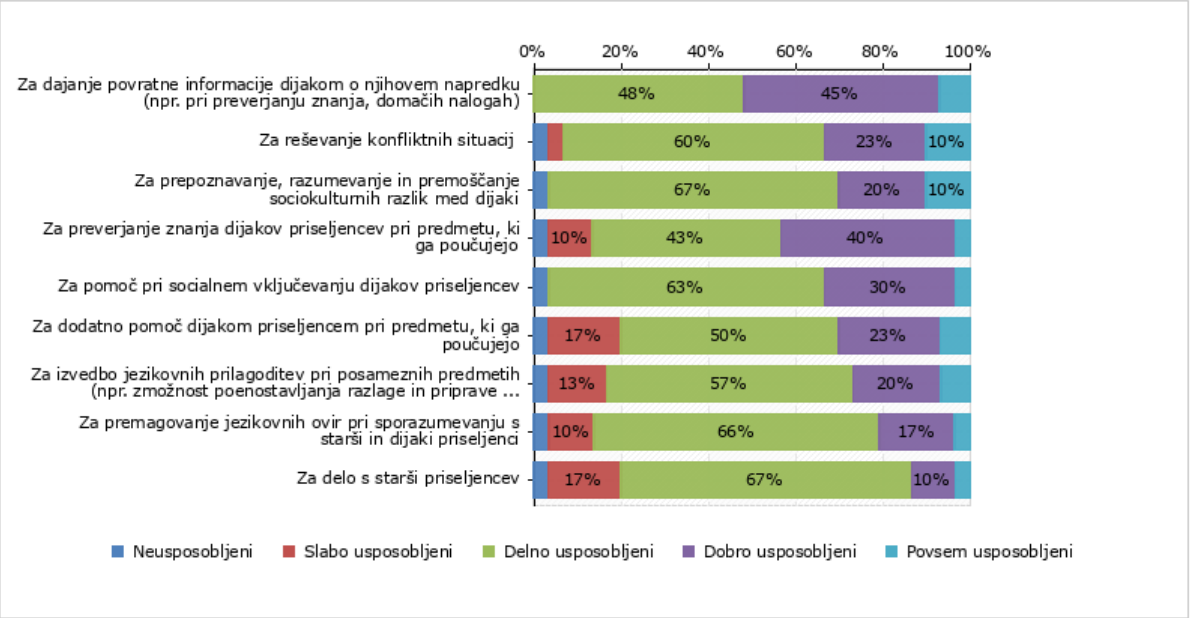

Analiza odgovorov kaže na visoko motiviranost učiteljev DSP pri učenju slovenščine za delo z učenci priseljenci, najvišja je pri spremljanju jezikovnega napredka učencev priseljencev (23 % respondentov meni, da so učitelji zelo motivirani, 57 % pa, da so motivirani), poučevanju slovenščine kot drugega jezika in pomoči pri socialnem vključevanju učencev priseljencev (23 % respondentov meni, da so učitelji zelo motivirani, 53 % pa, da so motivirani), nekoliko slabša motivacija je opazna pri prizadevanju za premagovanje jezikovnih ovir pri sporazumevanju s priseljenci in delu s starši, zlasti pri slednji je delež delno motiviranih učiteljev visok – tako meni 52 % respondentov. Obe vrsti dejavnosti sta med seboj tesno povezani, saj je za uspešno delo s starši priseljencev, še posebej, če gre za govorce zelo oddaljenega jezika, ki slovenščine še ne znajo, zelo pomembno poznati in obvladati strategije, ki so nam lahko v pomoč pri sporazumevanju z govorci tujih jezikov. Odgovori respondentov pri teh dveh dejavnostih nekako sovpadajo tudi z odgovori, ki so jih ti navedli pri usposobljenosti učiteljev DSP pri učenju slovenščine.

Graf 112: Motivacija osnovnošolskih učiteljev DSP pri učenju slovenščine za delo z učenci priseljenci (n = 47)

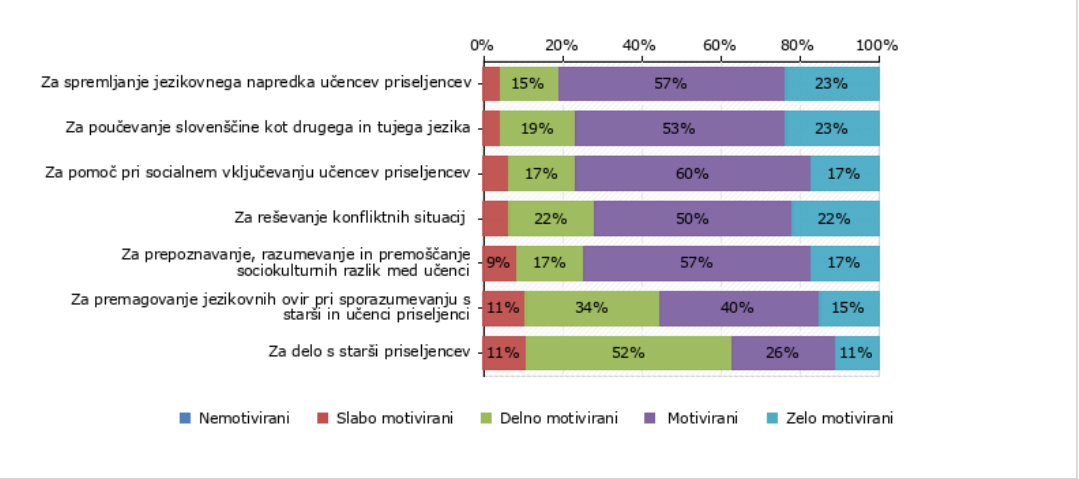

Graf, ki se nam je izrisal ob odgovorih respondentov iz srednjih šol, kaže glede motivacije učiteljev tečaja slovenščine zelo podobno sliko kot pri odgovorih osnovnošolskih kolegov. 37 % respondentov meni, da so ti učitelji zelo motivirani za poučevanje slovenščine in spremljanje jezikovnega napredka dijakov, 57 % pa jih meni, da so za to delo motivirani. Nekoliko manj motivirani pa so po mnenju respondentov učitelji za premagovanje jezikovnih ovir in delo s starši dijakov priseljencev.

Graf 113: Motivacija srednješolskih učiteljev tečaja slovenščine za delo z dijaki priseljenci (n = 30)

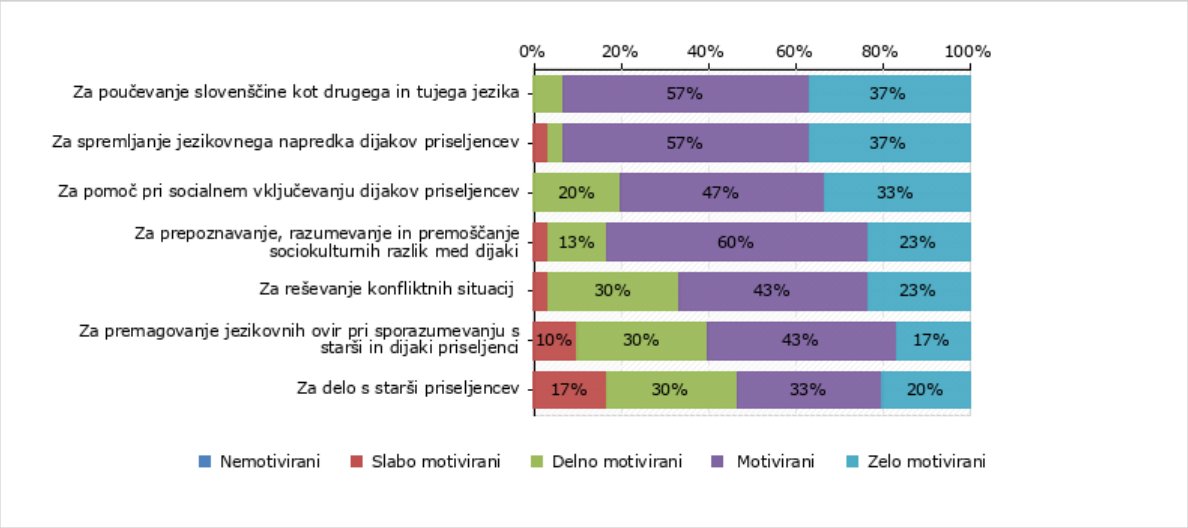

Tudi pri drugih učiteljih se pri izvajanju različnih dejavnosti po mnenju ravnateljev, pomočnikov ravnateljev in svetovalne službe kaže precejšnja motiviranost za delo z učenci priseljenci. V primerjavi z učitelji, ki izvajajo pouk DSP pri učenju slovenščine, je sicer delež učiteljev, ki bi bili za to delo zelo motivirani, precej nižji, je pa pri vseh dejavnostih z izjemo dela s starši priseljenci, število motiviranih učiteljev enako ali višje od polovice. Številke v grafu kažejo, da so najbolj motivirani za dajanje povratne informacije učencem o njihovem napredku in pri socialnem vključevanju učencev priseljencev (reševanje konfliktnih situacij, premoščanje sociokulturnih razlik med učenci, pomoč pri socialnem vključevanju učencev priseljencev). Tako meni več kot 60 % vprašanih. Nekoliko nižji odstotek motiviranih učiteljev pa respondenti opažajo pri dejavnostih, ki zadevajo jezikovno prilagajanje in učenje slovenščine.

Graf 114: Motivacija drugih osnovnošolskih učiteljev za delo z učenci priseljenci (n = 46)

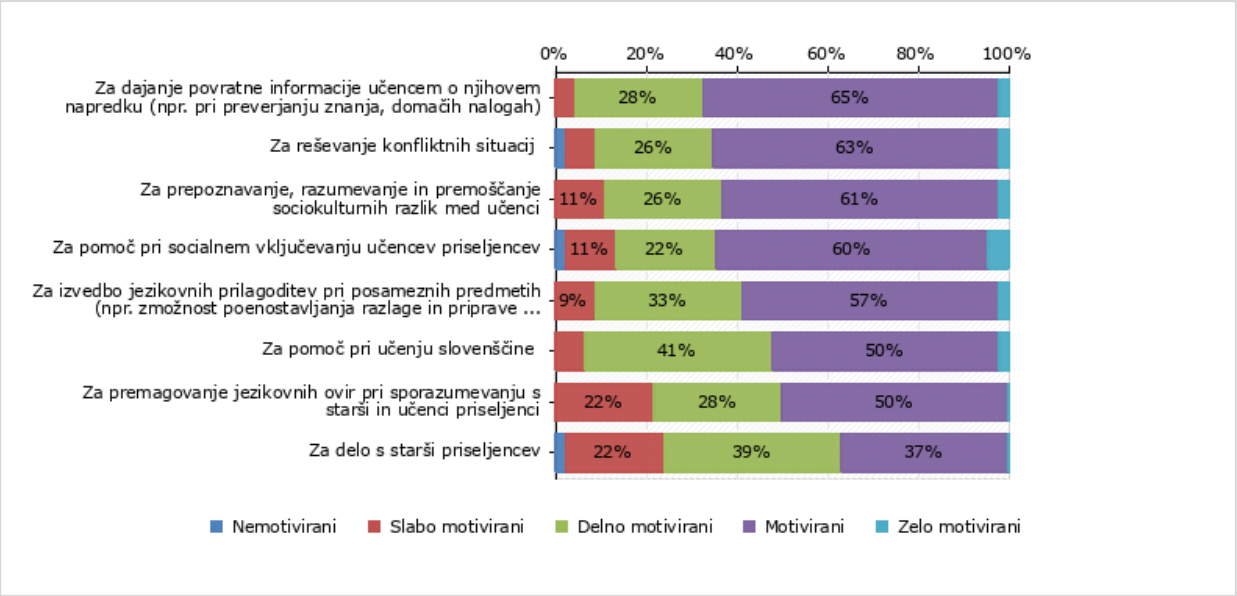

Stopnja motiviranosti za delo s priseljenci je pri srednješolskih učiteljih različnih predmetov po mnenju naših respondentov precej nižja kot pri učiteljih, ki izvajajo tečaj slovenščine. Najbolj so motivirani za dajanje povratnih informacij v zvezi z napredkom pri svojih predmetih (60 % respondentov meni, da so za to zelo motivirani ali motivirani), v nekoliko manjši meri so motivirani za pomoč pri socialnem vključevanju dijakov priseljencev, premoščanju sociokulturnih razlik med dijaki, za izvedbo jezikovnih prilagoditev pri svojem predmetu in reševanju konfliktnih situacij, najmanj pa za pomoč pri učenju slovenščine (10 % respondentov meni, da so za to zelo motivirani, 17 %, da so motivirani, 53 %, da so delno motivirani, 17 %, da so slabo motivirani, 3 % oz. en respondent pa, da so nemotivirani) in za delo s starši.

Graf 115: Motivacija drugih srednješolskih učiteljev za delo z dijaki priseljenci (n = 30)

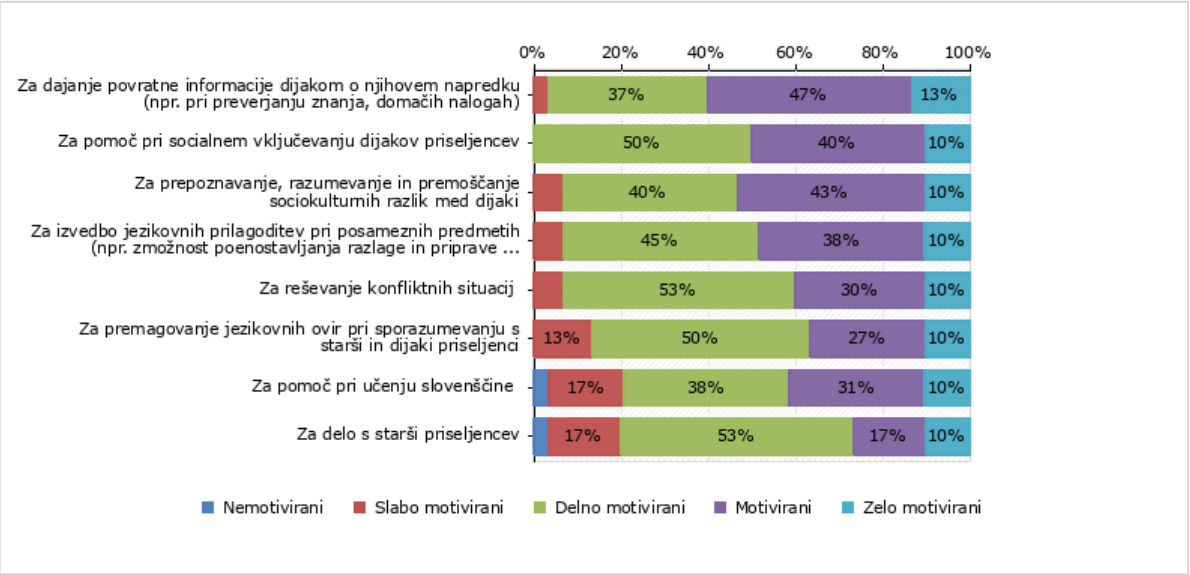

1.1.7 Izobraževanje in usposabljanje učiteljev

Z naslednjim sklopom vprašanj smo želeli ugotoviti, v kolikšni meri šole skrbijo za izobraževanje in usposabljanje učiteljev in v kolikšni meri so ravnatelji, pomočniki ravnateljev in svetovalna služba seznanjeni z obstoječimi možnostmi izobraževanja.

Na vprašanje, kako je na šoli poskrbljeno za izobraževanje in usposabljanje učiteljev za delo z učenci priseljenci, je 83 % respondentov odgovorilo, da učitelje spodbujajo k izobraževanju na tem področju, 65 % jih učitelje o tekočih izobraževanjih informira, 59 % šol tovrstna izobraževanja financira, 9 % pa sofinancira, 28 % šol za učitelje organizira zaključena izobraževanja s področja jezikovnega vključevanja učencev priseljencev, 22 % šol pa organizira zaključena izobraževanja s področja socialnega vključevanja učencev priseljencev, 30 % respondentov je zapisalo, da za tovrstna izobraževanja učitelji poskrbijo sami. V edinem odgovoru, ki se je pojavil pod postavko »drugo«, je bilo zapisano, da na njihovi šoli izobraževanje ali usposabljanje ni niti organizirano niti spodbujeno.

Graf 116: Skrb za izobraževanje in usposabljanje osnovnošolskih učiteljev za delo z učenci priseljenci (n = 46)

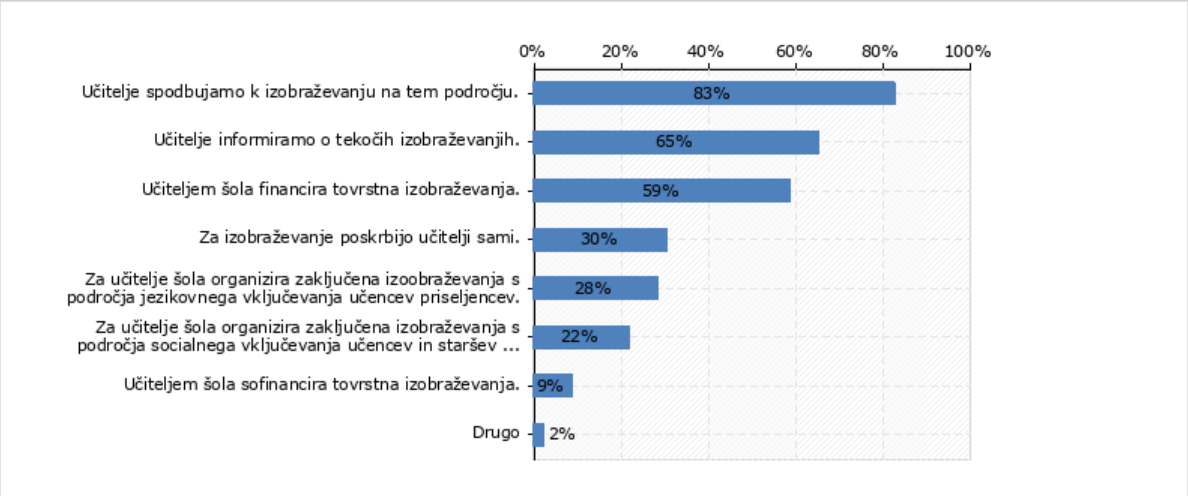

Iz odgovorov ravnateljev, pomočnikov ravnateljev oz. svetovalne službe (izbirali so lahko med več odgovori) pa je razvidno, da v našem vzorcu zajete učitelje k izobraževanju na področju dela z dijaki priseljenci največkrat šole spodbujajo (80 % šol), 63 % jih odgovorilo, da jih o tekočih izobraževanjih informirajo, 47 % jih šola tovrstna izobraževanja financira oz. 17 % jih izobraževanja sofinancira, 30 % jih je odgovorilo, da za izobraževanja poskrbijo učitelji sami, 20 % jih za učitelje organizira zaključena izobraževanja s področja jezikovnega vključevanja učencev priseljencev, 13 % pa zaključena izobraževanja s področja socialnega vključevanja. Pod odgovorom »drugo« je bilo navedeno pojasnilo, da ima šola v okviru projekta že 5 let vsako leto po 16 ur izobraževanja.

Graf 117: Skrb za izobraževanje in usposabljanje srednješolskih učiteljev za delo z dijaki priseljenci (n =30)

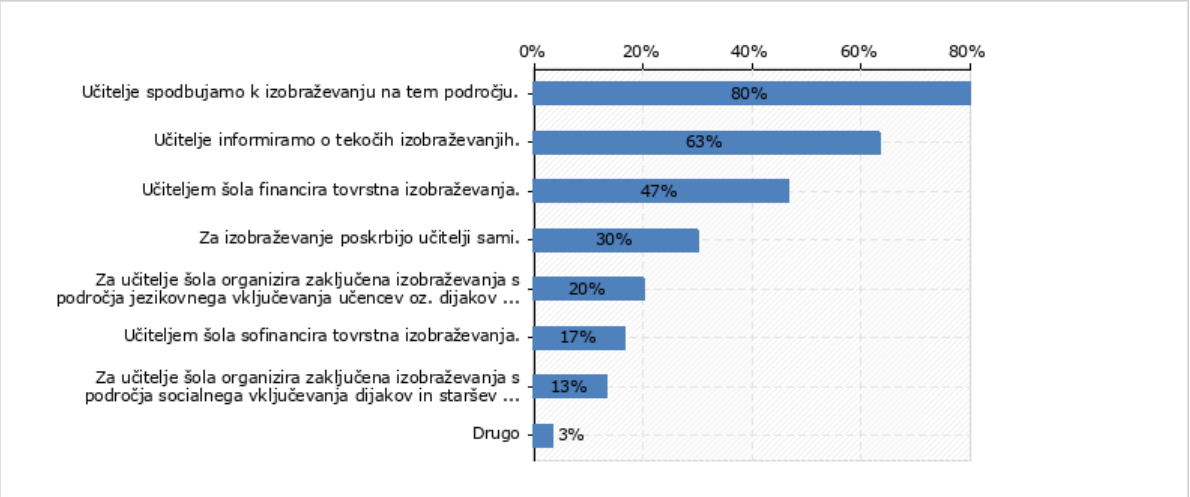

Odgovori na vprašanje o seznanjenosti z možnostmi izobraževanja so razkrili, da je največji delež osnovnošolskih respondentov s temi možnostmi pomanjkljivo seznanjen (59 %). 39 % jih je odgovorilo, da so dovolj seznanjeni, 2 % pa, da sploh nista seznanjena.

Graf 118: Seznanjenost z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, osnovna šola (n = 46)

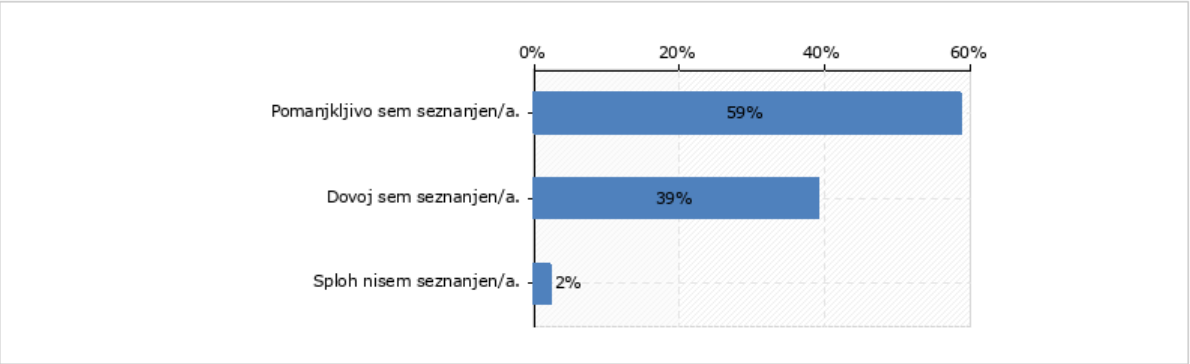

Naši respondenti iz srednjih šol pa so glede na njihove odgovore nekoliko bolje seznanjeni z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika. 47 % jih meni, da so s tem dovolj seznanjeni, 43 %, da so pomanjkljivo seznanjeni, 10 % pa jih z možnostmi izobraževanja ni seznanjenih.

Graf 119: Seznanjenost z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, osnovna šola (n = 30)

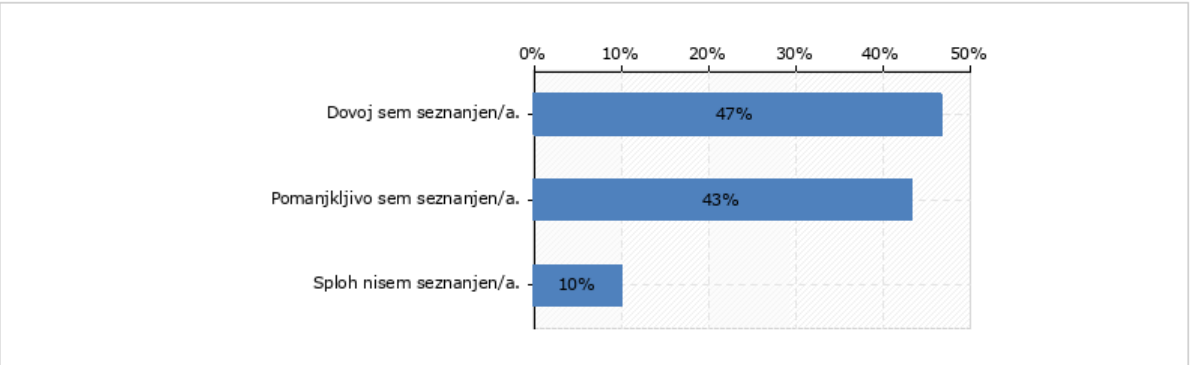

V odprtem vprašanju smo respondente spraševali po obliki izobraževanja, ki bi bila po njihovem mnenju za učitelje najprimernejša, navajali pa so vsebinsko različne odgovore, ki so se navezovali tako na obliko kot na vsebino izobraževanja oz. usposabljanja.

Predlogi osnovnih šol, povezani z obliko usposabljanja:

- *Izobraževanje v manjših skupinah, v domačem kraju. Poudarek bi moral biti na delavnicah in primerih dobre prakse.*
- *Redna ciklična izobraževanja.*
- *Za vse strokovne delavce v prostorih šole, predavanja s konkretnimi primeri iz prakse.*
- *Delavnice in podobna izobraževanja kot je seminar Le z drugimi smo.*
- *Izobraževanje z izdatno mero konkretnih pripomočkov in idej, morda za več šol na eni lokaciji.*
- *Manjše skupine učiteljev – po triletjih, primeri dobre prakse, konkretne predstavitve iz izkušenj z delom z učenci.*
- *Zaključena izobraževanja za cel kolektiv.*
- *Daljše usposabljanje.*
- *Mislim, da so se kar izobrazili glede tega, nikoli pa ni preveč. Mogoče bi morala biti kakšna podpora v trenutku, ko naletiš na oviro.*
- *Supervizija.*
- *Zdaj so postali webinarji popularni. Ta oblika omogoča časovni zamik, kar je zelo priročno.*

Predlogi srednjih šol, povezani z obliko usposabljanja:

- *Ob koncu tedna ali popoldne.*
- *Na temo priseljencev imamo 5 let 2 x po 8 ur izobraževanja letno (le z drugimi smo) in to obvezno vsi zaposleni. Zato menimo, da je izobraževanja na to temo dovolj.*
- *Za organizacijo dela na šoli izključno popoldanski čas. Za učitelja je to slabša možnost.*
- *Izobraževanje v popoldanskem času.*
- *Vzpostavljanje stika z dijaki tujci.*
- *Strnjena.*
- *V času jesenskih ali poletnih izobraževanj.*
- *V času poletnih počitnic.*
- *Odvisno, kolikšen je obseg tovrstnega izobraževanja in odvisno od učiteljev. Ne vem.*
- *Webinarji na daljavo, popoldan.*
- *Strnjena v zaporednih dnevih.*
- *Izobraževanje strnjeno v zaporednih dneh.*
- *Strnjena na nekaj ur, lahko več zaporednih srečanj (npr. mesečno).*
- *Učitelji so pripravljeni v avgustovskih delovnih dnevih (zaporedno do 2 dni) ali v popoldanskem času (do 2 uri v času pouka).*

- *Strnjena v zaporednih dneh, predvidoma v popoldanskem času.*
- *Webinarji enkrat na teden po uro ali uro in pol.*
- *Popoldanski čas.*
- *V popoldanskem času.*
- *Strnjena v zaporednih dneh.*
- *Izobraževanja v okviru projekta izzivi medkulturnega sobivanja.*
- *Strnjena v zaporednih dnevih.*
- *V popoldanskem času.*

Predlogi osnovnih šol, povezani z vsebino usposabljanja:

- *Kako ocenjevati učence, kako na zanimiv in njim prilagojen način podajati snov pri vseh predmetih.*
- *Prilagajanje učnih gradiv in pisnih preverjanj in ocenjevanj znanja, prilagajanja ciljev in izdelava individualiziranih programov, ocenjevanje.*
- *Metode in oblike dela z učenci priseljenci, razumevanje in spoštovanje razlik med kulturami, spodbujanje empatičnosti in strpnosti.*
- *Ozaveščanje, da smo vsi lahko učitelji slovenskega jezika. Izobraževanje o izvajanju jezikovnih prilagoditev, kot so poenostavljena razlaga, priprava učnega gradiva. Pri učnih predmetih na predmetni stopnji.*
- *Razumevanje učenca priseljenca ter načini in oblike poučevanja.*
- *Kako prilagoditi pouk učencu priseljencu ter kako mu prilagajati ocenjevanje. Kako ga bolje vključiti v razredno skupnost.*

O usposobljenosti za delo z učenci in dijaki, ki so nematerni govorci slovenščine, smo povprašali tudi učitelje, ki izvajajo začetni pouk slovenščine (prim. tudi poglavje 2.7 in 3.8), in tudi učitelje razrednega pouka in predmetne učitelje (prim. poglavje 4.19).

1.1.8 Evalvacija jezikovnega vključevanja učencev priseljencev in predlogi za nadaljnje načrtovanje področja

Vprašanja v tem sklopu vprašalnika so se nanašala na evalvacijo obeh na novo sprejetih Pravilnikov in tudi na oceno preteklega dela posameznih šol na področju jezikovnega vključevanja učencev in dijakov priseljencev ter predloge ukrepov, ki bi še dodatno prispevali k razvoju tega področja.

1.1.8.1 Evalvacija sprememb Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole in Pravilnika o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah

Respondente smo povprašali, v kolikšni meri se strinjajo s spremembami (se zelo strinjam, se strinjam, se deloma strinjam, se ne strinjam, se sploh ne strinjam), ki jih prinaša Pravilnik, in pričakovanimi učinki njegove uvedbe. Analiza njihovih odgovorov je kaže na zelo velik delež strinjanja z uvedbo sprememb, zapisanih v Pravilniku. Najvišja stopnja strinjanja se je pokazala pri možnosti uvedbe novega sistematiziranega delovnega mesta učitelja, ki izvaja dodatne ure slovenščine (oz. dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine). Kar 84 % respondentov (45 % se jih zelo strinja, 39 % pa se jih strinja) je označilo, da se s to novo novostjo strinja, 16 % pa se jih strinja deloma. Velikega odstotka strinjanja (25 % se jih zelo strinja, 52 % pa se jih strinja) je bila deležna tudi uvedba dodatnih ur slovenščine za otroke, ki so zaradi selitve staršev prekinili šolanje v Sloveniji oz. so s šolanjem začeli v tujini. Za te učence je, kot je pokazala naša raziskava (prim. poglavje 1.12), tudi v starem sistemu MIZŠ na prošnjo šole odobrilo določeno število ur dodatne pomoči pri učenju slovenščine, vendar to ni bilo sistemsko urejeno in zato neusklajeno. Razveseljiv je tudi podatek, da precej respondentov meni, da bo imela nova ureditev financiranja ur dodatnega pouka slovenščine pozitiven učinek na kakovost njegove izvedbe. S tem se popolnoma strinja 25 % respondentov, strinja se 34 % respondentov, deloma pa se strinja 34 % respondentov. S precejšnjo stopnjo strinjanja so naši respondenti sprejeli tudi ugotovitev, da je po novem pravilniku učencem priseljencem omogočeno večje število ur, kot jih je bilo doslej. S to trditvijo se zelo strinja 16 % respondentov, strinja 42 % respondentov in se deloma strinja 36 % respondentov. Njihova stopnja strinjanja pa se je nekoliko znižala ob trditvi, da so merila za dodeljevanje dodatnih ur slovenščine z novim Pravilnikom bolj jasna, kot so bila prej. S to trditvijo se zelo strinja le 11 % respondentov, razmeroma velik delež (49 %) se z njo strinja, 33 % se jih deloma strinja, 11 % pa se jih ne strinja. Pri tej trditvi se je pojavil tudi odgovor »se sploh ne strinjam«, zato bi veljajo pred začetkom novega šolskega leta ravnateljem šol ponovno natančno obrazložiti spremembe in možnosti, ki jih prinaša sprememba Pravilnika. Posebno pozornost zbujajo tudi odzivi respondentov na trditev, da so ure med šole razporejene bolj pravično, kot so bile doslej, saj je tudi pri tej trditvi delež delnega strinjanja ali nestrinjanja med našimi respondenti nekoliko večji kot pri drugih trditvah (s to trditvijo se ne strinja 20 % respondentov deloma pa se strinja 31 %), s to trditvijo se strinja 49 % respondentov. Nekoliko manjši delež strinjanja ali močnega strinjanja (skupaj 40 % respondentov) je opazen tudi pri trditvi, da se bodo imeli učenci z uvedbo novega Pravilnika možnost bolje naučiti slovensko. Morda ta rezultat pojasnjujejo izjave nekaterih respondentov, ki so bile zapisane med obrazložitvami odgovorov pri tem vprašanju ali tudi pri prejšnjih odprtih vprašanjih:

»Še vedno je dodeljenih premalo ur. Težko bo sistemizirati delovno mesto, ker ne bo učiteljev za 25 % zaposlitev. Slabo je, ker bodo lahko poučevali le učitelji slovenščine, ki pa ni nujno, da so empatični, da prisluhnejo otroku. Nevarnost je, da bodo dali prevelik poudarek slovnici in podobno.«

Ker uvajanje vsakih novosti od šol terja dodaten napor in tudi iznajdljivost pri uvajanju sprememb, nas je tudi zanimalo, kako veliko težavo predstavljajo šolam v Pravilniku opredeljene spremembe. S trditvijo, da bodo šole novo ureditev težko uvedle v prakso, se strinja ali zelo strinja 31 % vprašanih. Precejšen je tudi delež respondentov (31 %), ki se s to trditvijo deloma strinjajo, kar kaže na to, da bi nekatere šole pri uvajanju sprememb potrebovale dodatno pomoč in podporo MIZŠ oz. šol, ki imajo z njihovo uvedbo manj težav.

Graf 120: Stopnja strinjanja s spremembami in učinki, ki jih prinaša Pravilnik (n = 45)

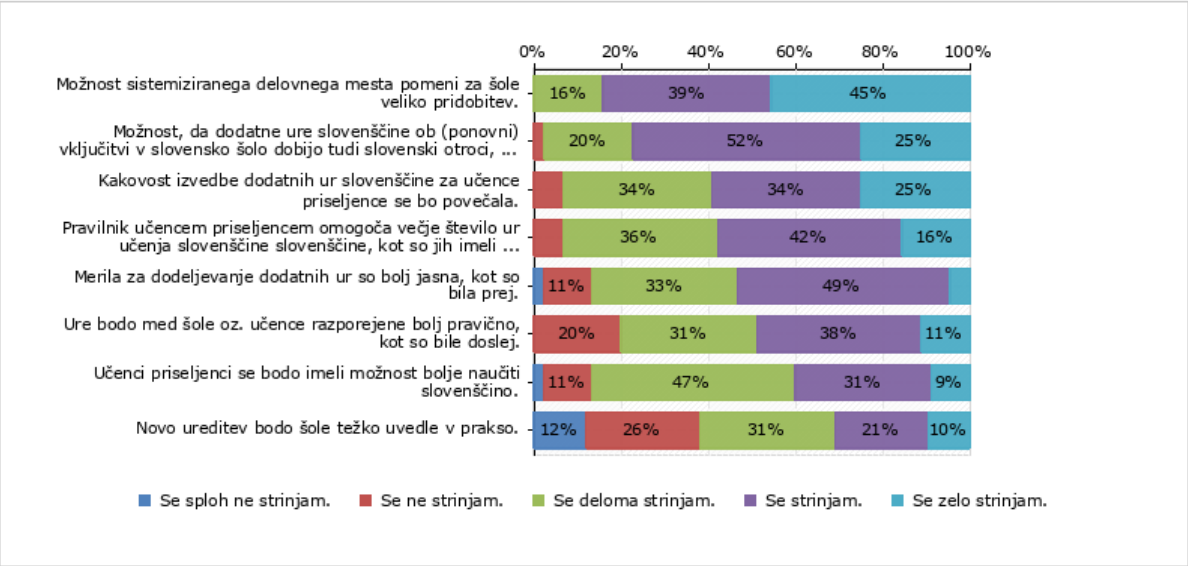

V nadaljevanju navajamo odgovore respondentov, ki so jih zapisali na naše vprašanje, katere spremembe v Pravilniku se jim zdijo dobre, kje pa vidijo pomanjkljivosti Pravilnika, oz. kaj za šole predstavlja največji izziv ali težavo:

- *Želimo izključno možnost zaposlitve osebe, ki bo izvajala tečaj in ure za tujce. Večje šole z večjim številom tujcev bodo to možnost dobile, manjše pa ne.*
- *Zelo dobro je, če je ena oseba zaposlena za delo s priseljenci in se ure ne razpršijo med različne učitelje.*
- *Največji izziv je poiskati zadostno število učiteljev glede na število in potrebe učencev priseljencev. učitelj postane nekakšen zaupnik in prijatelj, svetovalec celi družini, ne samo učencu. Izziv je tudi sodelovanje z multiplikatorjem, ki je razpet med več šolami. Težko najde čas za sprotno sodelovanje z vsemi vključenimi učitelji.*
- *Izvesti tolikšno število ur je organizacijsko težko, poleg tega naj bi izvedli v eni skupini ure, kar je zaradi razvoja otrok nemogoče.*
- *Kot sem že napisala, pomanjkljivost je v deležu ur glede na število učencev na šoli. Izziv je v zagotavljanju ustrezne osebe za izvajanje učenja slovenskega jezika – na tem mestu bi bil priporočljiv razmislek o sodelovanju lokalne skupnosti pri zagotavljanju izvajalcev.*
- *Še vedno smo mnenja, da bi se morali učenci priseljenci najprej učili slovensko in se nekoliko kasneje vključili v šolo.*
- *Glede na predvidevanja ne bomo upravičeni do deleža učitelja slovenskega jezika, tako bomo ostali pri urah, ki nam jih bo določilo MIZŠ. Teh je premalo, tako se bomo spet morali znajti sami.*
- *Na šoli bi morala biti sistemsko zaposlena 1 oseba, ki delo koordinira, organizira, vodi, izvaja!*

- *Pomanjkljivost je, da se sistemizirajo ure šele za določeno število učencev. Če se večina ur izvede ob začetku leta, kar je za učence dobro in smiselno, je obremenitev učitelja, ki jih izvaja lahko precej neenakomerno. Pri dodeljevanju ur oziroma sistemizaciji delovnega mesta je potrebno upoštevati vse otroke, priseljence in slovenske povratnike, vendar za njih oblikovati različne skupine, saj so potrebe različne.*
- *Največjo težavo predstavlja organizacija teh ur, saj za tolikšno število ur med poukom ni prostega učitelja. Učenci pa so po pouku že utrujeni zaradi sledenja učnim vsebinam.*
- *Kadrovski pogoji in sestavljanje urnika.*
- *Dobro: večje število ur, sistemizacija delovnega mesta. Pomanjkljivosti: normativ za sistemizacijo delovnega mesta je vsaj 9 učencev – pri nas jih nimamo nikoli toliko, vendar je z enim ali petimi učenci tujci potrebno ravno tako delati.*
- *Pomanjkljivost je, da se ve za število ur šele v septembru, oktobru. Zaradi tega, vsaj na naši šoli, ne bomo mogli izvajati sistemiziranih ur dodatne pomoči. Sicer pozdravljam pravilnik in se mi zdi, da bi lahko prispeval k hitrejšemu in učinkovitejšemu vključevanju otrok priseljencev.*
- *Preveliko število učencev SUP1 in SUP2 v oddelku (zmanjšan normativ) in nujno intenzivni tečaj ob prihodu v Slovenijo za učence in starše – sistemsko urediti, kot je v drugih evropskih državah.*
- *Kaj bo z učenci priseljenci, ki so že drugo leto vključeni v slovenske šole, pa še ne znajo slovenščine? Po tem pravilniku jih ni potrebno vključiti v poučevanje slovenščine.*
- *Ure bodo med šole oz. učence razporejene bolj pravično, kot so bile doslej. Merila za dodeljevanje dodatnih ur so bolj jasna, kot so bila prej. Prej se mi je zdelo, da so bile ure dodeljene kar tako! Sedaj je to jasno. Letos je bil še vedno problem čim prej izvedeti za število dodeljenih ur, ne samo po pravilniku, tudi uradno z izdanim dokumentom. Mi pošljemo poročilo o št. učencev sredi septembra. Za ure pa izvemo novembra ali decembra. Učitelji izvajalci do takrat že vse ure oddelajo in še uradno ne vemo, ali bodo sploh odobrene ure. Še vedno so bile, zato kar izvajamo pomoč. Zato bi bilo nujno, da dobimo odgovor čim prej. Ko kličemo po telefonu, dobimo odgovor, da čakajo še določene šole.*
- *Dobro: ure bodo potekale v dopoldanskem času. Pomanjkljivost: ure DSP za slovenščino vključiti v redni pouk, ki ga bo vodila učiteljica slovenščine.*
- *Povečanje števila ur je nadvse dobrodošlo. Pomanjkljivosti pravilnika še ne zaznavamo.*

Tudi ravnatelje, pomočnike ravnateljev oz. šolsko svetovalno službo v srednjih šolah smo prosili, da se opredelijo do sprememb, ki jih je uvedel novi Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah oz. izrazijo stopnjo svojega strinjanja s spremembami. Največjo mero strinjanja so respondenti izrazili s trditvijo, da je dobro, da se morajo tisti dijaki, ki preizkusa iz slovenščine na ravni A2 ne opravijo uspešno, vključiti v dodatne ure slovenščine (popolnoma se je strinjalo 52 % respondentov, strinjalo se je 41 % respondentov, en respondent pa se s trditvijo ni strinjal oz. se sploh ni strinjal). V zelo visoki meri se strinjajo z trditvijo, da na tečaju slovenščine poučuje učitelj slovenist (popolnoma se je strinjalo 52 % respondentov, strinjalo se je 31 % respondentov, 10 % se jih je delno strinjalo, en respondent pa se s trditvijo ni strinjal oz. se sploh ni strinjal).

Da Pravilnik dijakom priseljencem omogoča večje število ur učenja slovenščine, kot so jih imeli do šolskega leta 2018/2019, se je popolnoma strinjalo 43 % respondentov, strinjalo se je 39 % respondentov, deloma se je strinjalo 11 % respondentov, 7 % pa se jih s trditvijo ni strinjalo. Močno se

strinjajo tudi z možnostjo, da se intenzivnega tečaja slovenščine prostovoljno udeležijo tudi dijaki priseljenci, ki so ob všolanju uspešno opravili preizkus na ravni A2 (popolnoma se je strinjalo 31 % respondentov, strinjalo se 62 % respondentov, en respondent pa se s trditvijo ni strinjal oz. se sploh ni strinjal). Veliko mero strinjanja izražajo tudi ob trditvi, da preverjanje znanja slovenščine na ravni A2 ob zaključku tečaja slovenščine daje šoli vpogled, koliko je dijak v znanju slovenščine napredoval in ali potrebuje pri učenju slovenščine nadaljnjo pomoč (popolnoma se je strinjalo 22 % respondentov, strinjalo se je 63 % respondentov, deloma se je strinjalo 11 % respondentov, en respondent pa se s trditvijo ni strinjal).

V precejšnji meri se strinjajo tudi s trditvijo, da je moč z večjo intenzivnostjo izvedbe tečaja doseči boljše rezultate pri učenju slovenščine (popolnoma se je strinjalo 36 % respondentov, strinjalo se je 39 % respondentov, 14 % se jih je deloma strinjalo, 7 % respondentov se ni strinjalo, en respondent pa se s trditvijo sploh ni strinjal). Tudi pri trditvi, da pomeni preverjanje znanja slovenščine na ravni A2 ob prvi vključitvi dijakov priseljencev v srednješolsko izobraževanje v RS pomoč pri načrtovanju intenzivnega tečaja slovenščine, so izrazili precejšnjo mero strinjanja (popolnoma se je strinjalo 14 % respondentov, strinjalo se je 57 % respondentov, deloma se je strinjalo 18 % respondentov, 18 % pa se jih ni strinjalo). Večina se strinja s trditvijo, da spremembe v Pravilniku omogočajo, da se dijaki priseljenci ob vstopu v šolo bolje naučijo slovensko kot pred njegovo uvedbo (popolnoma se je strinjalo 21 % respondentov, strinjalo se je 43 % respondentov, deloma se je strinjalo 21 % respondentov, 14 % pa se jih ni strinjalo), in da so ure med šole oz. dijake razporejene bolj pravično, kot so bile do uvedbe Pravilnika (popolnoma se je strinjalo 11 % respondentov, strinjalo se je 50 % respondentov, deloma se je strinjalo 21 % respondentov, 18 % pa se jih ni strinjalo). Najmanj, vendar še vedno več kot polovica, pa se jih strinja z določbo Pravilnika, da je za izvedbo tečaja predviden samo prvi semester [31] (popolnoma se je strinjalo 29 % respondentov, strinjalo se 32 % respondentov, deloma se je strinjalo 11 % respondentov, 21 % se jih ni strinjalo, 7 % pa se jih sploh ni strinjalo. V tem vprašanju smo respondente povprašali tudi po tem, ali se jim zdi, da intenzivni tečaj slovenščine dijake ovira pri vključevanju v redni pouk, če so zaradi njega odsotni od pouka. Vprašanje zadeva jedro težav pri organizaciji trenutne oblike tečaja slovenščine, saj je iz več odgovorov v vprašalniku razvidno, da bi šole želele dijakom priseljencem zagotoviti tako učenje slovenščine kot prisotnost pri rednem pouku, kar je ob hkratnem poteku obojega, nemogoče. Čeprav vsi zgoraj navedeni odgovori respondentov kažejo na veliko stopnjo strinjanja z uvedenimi spremembami, se zadrega v zvezi z odsotnostjo od pouka zaradi udeležbe na tečaju slovenščine ne kaže nič manjša. Respondenti so namreč s trditvijo Intenzivni tečaj slovenščine dijake ovira pri vključevanju v redni pouk, če so zaradi njega odsotni izrazili veliko mero strinjanja (z njo se jih je popolnoma strinjalo 41 %, strinjalo se jih je 21 % respondentov, deloma se jih je strinjalo 21 % respondentov, 14 % se jih ni strinjalo, en respondent pa se s trditvijo sploh ni strinjal).

[31] Pravilnik predvideva izvedbo v prvem ocenjevalnem obdobju, ki je nekoliko (dva do tri tedne) krajše kot prvi semester.

Graf 121: Stopnja strinjanja s spremembami in učinki, ki jih prinaša Pravilnik (n = 29)

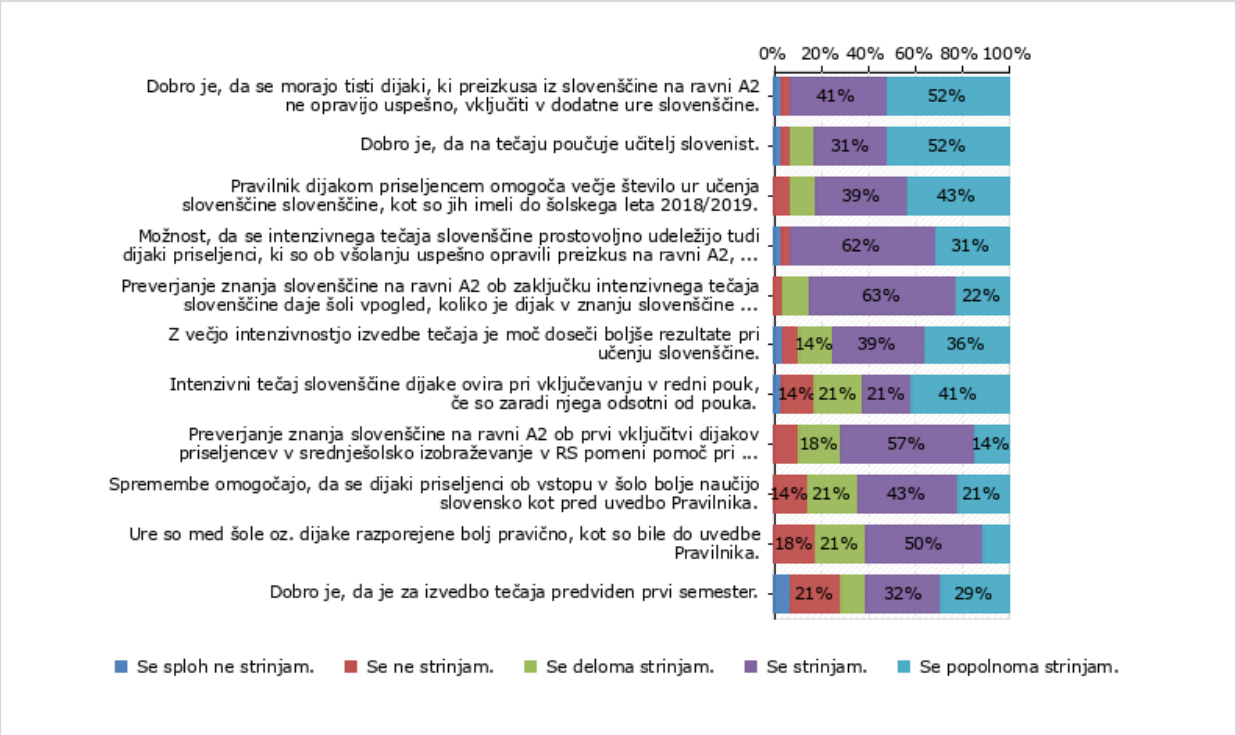

Respondente iz srednjih šol smo o spremembah, ki jih prinaša novi Pravilnik, povprašali tudi v odprtem vprašanju. Zanimalo nas je, katere spremembe v Pravilniku se jim zdijo dobre, kje pa vidijo pomanjkljivosti Pravilnika oz. kaj za šole predstavlja največji izziv ali težavo. Navajamo njihove odgovore:

- *S samim pravilnikom niti nimamo težav, bi pa bilo zaželeno, da bi bil za vstop v slovensko šolo pogoj že opravljen vsaj osnovni tečaj slovenskega jezika in bi v šoli samo nadgrajevali znanje na potrebno raven.*
- *Prednosti so: da so ure obvezne, da morajo uspešno narediti izpit, da je več ur tečaja, slabosti: pomanjkanje usposobljenega kadra, 1. ocenjevalno obdobje je prekratko obdobje, ker dijaki zamudijo preveč rednega pouka (mi imamo 4 različne programe na šoli in arabsko ...).*
- *V pravilniku ni opredeljeno, da morajo dijaki enkrat tečaj opraviti, in kaj se zgodi, če ga ne opravijo.*
- *Tečaj slovenščine za dijake tujce (predvsem albansko govoreče) in dodatna predavanja o vključevanju v družbeno, kulturno življenje v Sloveniji bi se morala izvajati pred vključitvijo v redno izobraževanje. Na naši šoli še ni bil nihče od albansko govorečih dijakov uspešen v prvem letu šolanja na šoli, kljub temu, da so vključeni v najlažje izobraževalne programe, v tečaje in ob vsej dodatni podpori v šoli.*
- *Dobro je, da je tečaj bolj intenziven in da se izvaja na začetku pouka. Slabo je, da so dijaki zaradi tečaja odsotni od rednega pouka.*
- *Odlično je, da imajo dijaki možnost obiskovati več ur tečaj. Največji izziv je priprava urnika.*
- *Dobro je, da se jim tečaj omogoča, slabo pa preobremenjenost priseljencev, ponavadi ne razumejo jezika, morajo biti pri pouku in še intenzivni tečaj slovenščine.*
- *Dobro je povečanje števila ur tečaja in opravljanje preizkusa znanja na ravni A2, za katerega dijaki*

	potem pridobijo tudi potrdilo. Dobra je tudi razdelitev dijakov v manjše skupine in možnost, da je dijak prvo leto neocenjen pri slovenščini. Težko je ob vseh obveznostih srednješolcev (pouk, praksa, interesne dejavnosti, športni dnevi ...) opraviti intenzivni tečaj v 1. ocenjevalnem obdobju, saj tečaja ni mogoče izvajati med poukom, saj bi sicer dijaki tujci zamudili veliko šolskih vsebin, ki pa jih sami težko samostojno doma nadoknadijo zaradi slabega razumevanja jezika. mnogi izgubijo motivacijo in prenehajo s šolanjem po enem ali dveh mesecih. Že nekaj časa opozarjamo MIZŠ glede nizke in nespodbudne postavke plačila ure tečaja slovenščine slovenistom. Gre za zahtevno delo z dijaki, ki je slabo ovrednoteno, priprave pa sploh niso zraven vštete, ampak samo dejansko izvedene ure.
-	*Urniki, plačilo učitelja.*
-	*Izpeljava intenzivnega tečaja v prvem ocenjevalnem obdobju (veliko ur, ki jih je zaradi drugi obveznosti dijakov tujcev težko izpeljati).*
-	*Največji izziv predstavlja usklajevanje izvedbe intenzivnega tečaja slovenščine in sočasno pouka.*
-	*Dijaki, ki se vpišejo med šolskim letom, bi tudi morali imeti priložnost obiskovanja tečaja ter opravljanja izpita. Dijaki, ki so na izmenjavi, bi naj imeli pravico obiskovanja tečaja brez obveznosti opravljanja izpita.*
-	*Dobre določbe o tečaju, nezadostno število ur, predvsem za dijake albanske narodnosti.*
-	*Vključevanje v redni pouk in tečaj slovenščine je prezahtevno za dijaka, ki se je znašel v novem - tujem okolju. Najprej bi bilo potrebno poskrbeti za učenje slovenskega jezika.*
-	*Menim, da je bil sprejem pravilnika zelo dobrodošel za dijake priseljence, saj so imeli na voljo več ur za učenje slovenščine, poleg tega pa je bil tečaj intenziven. Največja težava je, da dijaki zaradi obiskovanja tečaja, izostajajo od rednih ur pouka, na urah, na katerih so prisotni, pa težje sledijo, ker, poleg nerazumevanja jezika, zaradi pogostega manjkanja ne morejo slediti uram. v drugem ocenjevalnem obdobju, ko se tečaj zaključi, pa začnejo s pridobivanjem ocen za predmete, od katerih so bili v prvem ocenjevalnem obdobju odsotni, kar jih pahne v veliko stisko.*

1.1.8.2 Ocena preteklega dela na šolah in predlogi

Naslednji sklop vprašanj je bil namenjen oceni opravljenega dela posamezne šole na področju jezikovnega vključevanja priseljencev in predlogom, ki bi šolam v prihodnje pomagali pri njegovem načrtovanju.

Velika večina osnovnošolskih respondentov je na vprašanje, ali je jezikovno vključevanje učencev priseljencev na njihovi šoli uspešno, odgovorila pritrdilno. 83 % respondentov se zdi, da je še kar uspešno, 15 % pa, da je zelo uspešno. Enemu respondentu se jezikovno vključevanje učencev priseljencev na njihovi šoli ne zdi preveč uspešno, svoj odgovor pa je podkrepil z naslednjo obrazložitvijo: »Podaljšati moramo učenje jezika za učence, ki to potrebujejo. Ob vključitvi moramo povečati število ur, namenjenih učenju jezika.«

Graf 122: Uspešnost jezikovnega vključevanja učencev priseljencev na šoli (n = 47)

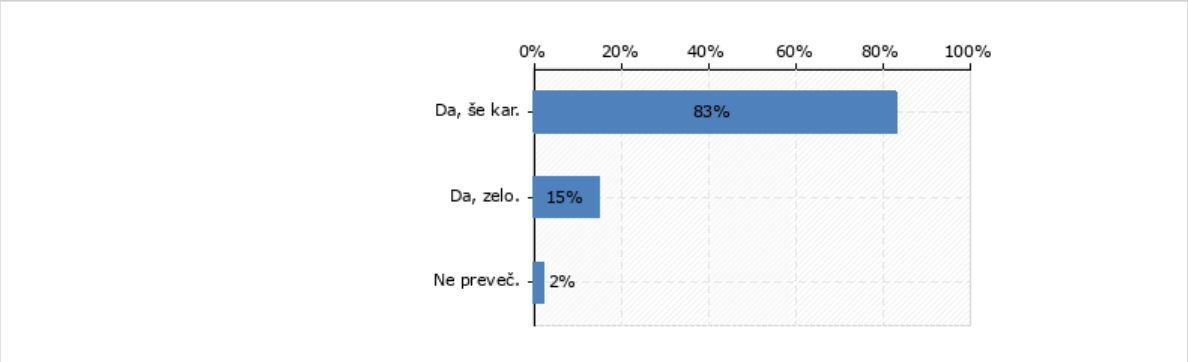

Tudi med srednješolskimi respondenti se je v zvezi z uspešnostjo jezikovnega vključevanja priseljencev v tem vprašanju najpogosteje pojavil odgovor, da je na njihovi šoli to še kar uspešno – tako meni 67 % respondentov. 27 % jih je odgovorilo, da je zelo uspešno, 7 % pa, da ni preveč uspešno.

Graf 123: Uspešnost jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev na šoli (n = 30)

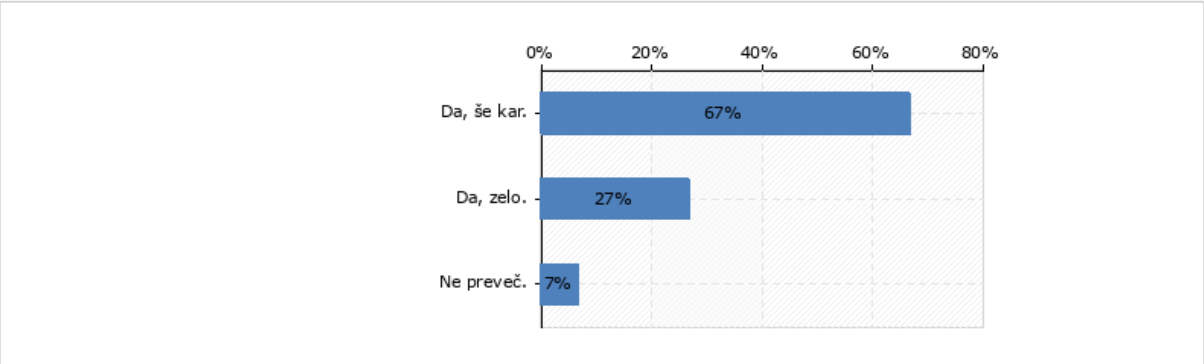

V odprtem vprašanju sta dva respondenta pojasnila, zakaj niso tako uspešni, kot bi si želeli, in kaj bi morali spremeniti:

- *Prezahteven program. Prevelika obremenitev za dijake - učenje slovenščine in še reden pouk. V domačem okolju imajo večkrat premalo podpore. Dijak izgubi motivacij in obupa.*
- *Morda bi jih morali v času, ko še niso ocenjeni, več spodbujat. Večina dijakov ni preveč motiviranih, albansko govoreči se družijo samo med seboj, večina ni navajenih, na popoldansko učenje in domače naloge ...*

V odprtem vprašanju smo respondente povprašali, ali so na šolah na tem področju v zadnjih letih kaj spremenili in kaj se jim je zdelo še posebej uspešno.

Njihove spremembe se nanašajo tako na poučevanje slovenščine, vključevanje celotnega tima v proces vključevanja, zaposlitev dodatne osebe ali spremembo učitelja slovenščine, uvedbo tutorstva, kot tudi na bolj usmerjeno delo s starši in učenci priseljenci. Navajamo odgovore, ki so jih navedli osnovnošolski respondenti:

- *Osebni odnos do učencev priseljencev, komunikacija s starši. Tudi starše smo povabili v šolo na obisk, ponudili možnost učenja slovenščine. odzvale so se izključno mame. Načrte nam je virus prekrižal.*
- *Uvedli smo pomoč multiplikatorke.*

- *Bolj se posvečamo učencem (prilagoditve, vključevanje ...).*
- *Povečali smo število ur in intenzivnost učenja slovenščine.*
- *Predvsem povečanje števila ur namenjena učenju slovenskega jezika in prilagajanju na nov sistem, okolje.*
- *Spremenili smo izvajanje poučevanja slovenščine in način spremljanja posameznega učenca s poudarkom na odgovornostjo vsakega posameznega strokovnega delavca, ki dela z otrokom (načrt izvajanja, spremljanje napredovanja, analiza in korekcije nadaljnjega spremljanja).*
- *Zamenjali smo izvajalca DSP – sedaj je učiteljica slovenščine.*
- *Zaposlili smo učiteljico slovenščine, ki je pred prihodom na našo šolo bila samostojna podjetnica - ukvarjala se je z jezikovnimi tečaji slovenščine za tujce.*
- *Uvedli smo timsko spremljanje učenca, evalvacijo, načrtovanje za naprej.*
- *Uvedli smo tutorstvo, kar se je pokazalo kot zelo dobro.*
- *Imamo več didaktičnega materiala, učitelji so bolj usposobljeni, razvili smo večjo toleranco do učencev priseljencev.*
- *Spremembe nam je omogočilo dejstvo, da smo uspešno kandidirali pri projektu SIMS in dobili multiplikatorja ter prepričali MIZŠ, da nam namesto ur za tuje omogoči zaposlitev osebe za polovični delovni čas.*
- *Uporaba delovnih zvezkov, kjer smo kot šola sodelovali pri pripravi nalog.*
- *Pred leti smo imeli na šoli več učencev priseljencev in smo bili bolj inovativni ter uspešnejši. V zadnjih letih se nam število zmanjšuje in smo premalo pozorni na posameznega učenca, ki sicer hitro pridobijo osnovno znanje sporazumevalnega jezika, a jezikovno potem slabo napredujejo.*
- *Več ur namenjenih posameznikom, bolj intenzivno sodelovanje med izvajalci pomoči in učitelji.*
- *Uspešno poteka tečaj učenja slovenščine za mame.*
- *Predstavitev učencev z njihovim materinim jezikom na šolski prireditvi, ko so povedali kakšen stavek ali pesem v svojem jeziku.*
- *Povečali smo število ur in intenzivnost dela s temi učenci.*
- *Ena oseba se je temu bolj posvetila in dela kontinuirano.*
- *Večja vključenost vseh učiteljev pri pripravi individualiziranih načrtov aktivnosti, izvedbo ur slovenščine, senzibilizacijo učiteljev za delo z učenci priseljenci in težav, ki se pri tem pojavljajo.*
- *Imamo ustaljeno prakso, ki se je izkazala za dobro.*
- *Šola se potrudi po svojih močeh. Če je otrok motiviran in sposoben, ponavadi uspe.*
- *Z vsakim učencem ravnamo povsem individualno in vključevanje poteka povsem prilagojeno glede na učenčeve potrebe.*
- *Uvedli smo intenzivnejše učenje slovenščine.*

Med ukrepi, ki bi v prihodnje najbolj pripomogli k uspešnejšemu jezikovnemu vključevanju učencev priseljencev, so ravnatelji, pomočniki ravnateljev in sodelavci šolske svetovalne službe v osnovnih šolah izpostavili omogočanje učenja slovenščine v intenzivni obliki, in sicer tako za učenca priseljenca kot za njegovo celotno družino, zagotavljanje dodatnega osebja na šolah, ki bi bilo specializirano za to delo, konkretna navodila za delo, prilagoditve in didaktična gradiva pri različnih predmetih, zmanjšan

normativ v oddelkih z učenci priseljenci, zagotavljanje ustreznih in stalnih izobraževanj in prilagoditve pri nacionalnem preverjanju znanja. Izpostavljajo tudi pomembnost pripravljenosti družbe, da priseljence sprejme in jim pri vključevanju pomaga.

- *Obvezni tečaji slovenščine za celo družino, še pred vključitvijo v redni pouk (strnjena oblika).*
- *Da bi se najprej 1 leto učili slovenskega jezika, potem pa vključili v šolo. To bi bilo celostno najboljše za učence tujce.*
- *Nacionalni sklep, da se najprej učence vključi za 3 mesece v intenzivno šolo slovenščine, šele nato v šolo. Urediti se mora tudi prilagojen status pri ocenjevanju in napredovanju.*
- *Dodaten kader na poli, ki se specializira za tovrstno delo.*
- *Konkretna navodila za delo, prilagoditve, didaktična gradiva pri različnih predmetih.*
- *Da se predhodno delno naučijo jezika, preden se vključijo v šolo oz. program.*
- *Boljša organizacija. ena oseba, ki je zadolžena za koordinacijo.*
- *Otroci bi se morali učiti slovenski jezik predno vstopijo v šolo. Nekateri se vpisujejo v šolo sredi leta ali celo proti koncu leta, kar bi morali omejiti.*
- *Več pomoči, bolj konkretno zapisane prilagoditve.*
- *Lastna aktivnost. Lahko povem iz lastnih izkušenj. Ko sem sam služboval v tujini, sem se aktivno trudil naučiti jezika in s pomočjo domačinov mi je uspelo.*
- *Dobra socialna sprejetost, torej, da se otrok v šoli dobro počuti. tutorstvo pri tem pomaga.*
- *Enoletno učenje jezika države v katero so se priselili, z dovolj fleksibilnosti, če bi učenec hitreje učno napredoval, da se vključi k pouku posameznih predmetov ali v celoten pouk.*
- *Znanje (večplastno) za strokovne delavce, ki so motivirani, dober, spodbuden odnos do priseljencev dober, partnerski odnos s starši.*
- *Intenziven tečaj slovenskega jezika ob vključitvi s kombinacijo kasnejših ur DSP enkrat tedensko.*
- *Stalni delež za poučevanja slovenščine že ob vključitvi enega otroka tujca. vzpostavitev mreže ustreznih izvajalcev za učenje slovenščine na lokalni ravni (preko npr. centra za mlade), boljše organiziran sprejem tujejezičnih družin na lokalni ravni - da ni le odgovornost šole, da jih uspešno vključuje.*
- *Da se učenci najprej nekaj časa učijo samo slovenščine, šele nato se vključijo v šolo (ko znajo vsaj osnovno komunikacijo).*
- *V prvem polletju bi bilo potrebno organizirati intenziven tečaj slovenskega jezika.*
- *Zmanjšan normativ v oddelkih, sistemizacija delovnega mesta, neprimerno razmerje za odobritev ur DSP (pravilnik) glede na število učencev (prevelik razpon) …*
- *Celovitejši pristop družbe k vključevanju cele družine (zaposlovanje, podpora pri vključitev v okolje, …).*
- *Predvsem bi se morali otroci, ki se vpisujejo v osnovno šolo najprej učiti slovenskega jezika, šele nato bi se vključili v ostale predmete. To bi bilo lahko organizirano pred vpisom v šolo. Težavo predstavljajo tudi priseljenci, ki se vpisujejo med šolskim letom ali celo v drugi polovici šolskega leta. vpis bi moral biti omejen na prvo polovico šolskega leta.*
- *Da bi pred začetkom v šolo imeli intenzivne tečaje slovenščine, kjer bi se naučili osnove komuniciranja, tako imenovane uvajalnice. Da bi se slovenščine učili tudi njihovi starši.*

- *Več izobraževanj oz. delavnične oblike za prilagajanje gradiv, kako izbrati in prilagoditvi cilje pri posameznem predmetu (konkretno).*
- *Pripravljalnice pred začetkom šolskega leta v stilu SŠ.*
- *Sprejetost, empatičnost, solidarnost, spodbude, enakovrednost ...*
- *Morda še kakšno leto več prilagoditev na otroka.*
- *Povečanje števila ur namenjenih temu.*
- *Če se doseže, da se vživijo v okolje in so motivirani, je uspeh zagotovljen.*
- *Izobraževanje učiteljev.*
- *Menim, da je sistemizacija delovnega mesta učitelja slovenščine odlična pridobitev. Upam, da jo bomo lahko koristno vključili v reden pouk.*
- *Intenzivni tečaj slovenščine pred vpisom v slovensko šolo.*
- *Zavedati se moramo, da se učitelji včasih lahko še tako trudimo, a če se učenec dnevno vrača v okolje, kjer ne sliši slovenske besede, je naš trud skoraj zaman. Menim, da bi morala država za vključitev tujcev v našo šolo postaviti pogoj - preden se otrok vključi v šolo, je tečaj slovenščine obvezen za celo družino (govorim predvsem o delavcih iz tujine, ki so zaposleni v slo in potem s seboj pripeljejo celo družino).*
- *Delo z učenci priseljenci je tudi nam samim izziv, ki nas bogati in izpopolnjuje.*
- *Učitelji rabijo stalno strokovno podporo za izvajanje prilagoditev pri poučevanju učencev priseljencev.*
- *Na Centru za slovenščin kot drugi in tuji jezik naj konec avgusta in v začetku septembra vsako leto teče brezplačni jezikovni tečaj za učence priseljence.*
- *Predvsem to, da je potrebna lastna aktivnost, ne ozirajo se na okolico. Dejstvo pa je, da ksenofobija okolice tudi vpliva na bariere. Potrebno bi bilo tudi sprejemanje domačinov in nudenje pomoči in podpore.*
- *Prilagoditve naj imajo (če jih potrebujejo) več let in ne samo 2 leti! Nujno je treba učencem priseljencem še dodati prilagoditve pri NPZ! Vsaka šola, ki ima učence priseljence, bi morala imeti učitelja z sistemiziranimi urami za učenje slovenščine za koordinacijo, organizacijo ... in to ne glede na število učencev priseljencev!*

Po mnenju srednješolskih respondentov pa bi bila dijakom priseljencem prav tako najbolj v pomoč učinkovita oblika učenja slovenščine, nekateri pa poudarjajo tudi pomembnost razumevanja in empatije vseh sodelujočih v procesu, skrb za izboljšavo razmer, v katerih živijo ti dijaki, vključevanje v različne šolske aktivnosti in spodbujanje druženja z vrstniki ter sodelovanje vseh vključenih. Na sistemski ravni je bilo izpostavljeno zlasti povečanje števila ur učenja slovenščine in sistemizirano delovno mesto izvajalca tečaja slovenščine.

- *Pri albansko govorečih priseljencih, ki ne znajo slovensko, več ur tečaja slovenščine.*
- *Vsi deležniki bi morali stopiti še kakšen korak naprej: učitelji, starši in dijaki.*
- *v prvi vrsti več razumevanja, empatije in dobre volje vseh, tako učiteljev kot dijakov.*
- *Predvsem dvigovanje njihove samopodobe in vključevanje v različne šolske aktivnosti, a se počutijo sprejete v novem okolju.*

- *Sistemizirano delovno mesto izvajalca tečaja.*
- *Aktivno učenje jezika.*
- *Druženje z vrstniki.*
- *Najprej mora osvojiti dijak znanje slovenščine in naše kulture - družbe. Temu naj sledi šele vključitev v redni pouk - poznane izkušnje dobre prakse v drugih državah eu. Eno izgubljeno šolsko leto za učenje jezika bi pripomoglo k temu, da bi se dijaki lahko vključili v tudi zahtevnejše srednješolske programe in bi bili bolj uspešni.*
- *Tečaj slovenščine, pomoč sošolcev in delo drugih učiteljev.*
- *Zadostno/večje število ur za tečaj slovenščine - dodatne ure za pomoč pri učenju drugih predmetov (oboje vsaj prvi dve leti šolanja).*
- *Izboljšanje razmer v katerih živijo.*
- *Predhodno opravljen (vsaj delno) uvajalni tečaj slovenščine.*
- *Najprej nekaj časa učenje samo slovenskega jezika.*
- *Ustrezna razporeditev ur tečaja slovenščine - oblika intenzivnega tečaja je dobrodošla le za začetek, potem pa dijake ovira pri tekočem delu - bolje bi bilo, da bi bile ure razporejene intenzivno v prvi mesec in razlika ur do konca šolskega leta v prvem letu šolanja.*
- *Prvo leto bi moral biti intenzivni tečaj obvezen za vse, celo leto, drugo leto pa manj ur, če so opravili tečaj. Sicer še naprej intenzivno.*
- *Intenzivni tečaj po 15. avgustu v večjem obsegu preden pričnejo s poukom 1. septembra, zaradi lažje integracije v šolo, razred in novo okolje.*
- *Problem pri vključevanju so samo dijaki iz Kosova. Za njih bi bilo najbolj pametno, da prvo leto bivanja v Sloveniji hodijo samo na tečaj in šele potem pridejo v šolo.*
- *Oprostitev dijakov nekaterih drugih obveznosti v času intenzivnega tečaja ali pa tečaj razporediti na daljše časovno obdobje.*
- *Organizacija tečaja slovenščine pred vstopom v šolo (npr. po 15. avgustu), kjer bi imeli tritedenski intenzivni tečaj, da bi bil prehod ter socialno in kulturno vključevanje v šolo lažje in hitrejše (manjši kulturni šok in stiske).*

1.2 UČENCI IN DIJAKI – DRUGA IN TRETJA GENERACIJA PRISELJENCEV

V našem vzorcu raziskave se je pokazalo, da so na večino sodelujočih osnovnih šol, vključeni tudi učenci, ki so druga ali tretja generacije priseljencev. Tako je odgovorilo 76 % respondentov oz. 34 šol.

Graf 124: Število učencev druge in tretje generacije priseljencev na osnovnih šolah (n = 46)

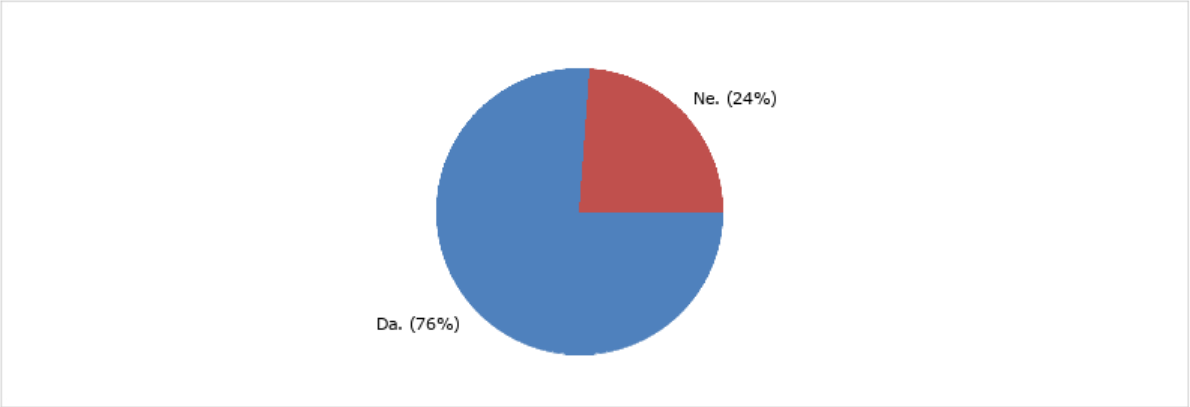

Delež srednjih šol, na katere so vključeni dijaki priseljenci druge in tretje generacije, se je pri odgovorih srednješolskih respondentov pokazal še za nekoliko večji – pritrdilno je odgovorilo 90 % respondentov.

Graf 125: Število dijakov druge in tretje generacije priseljencev na srednjih šolah (n = 29)

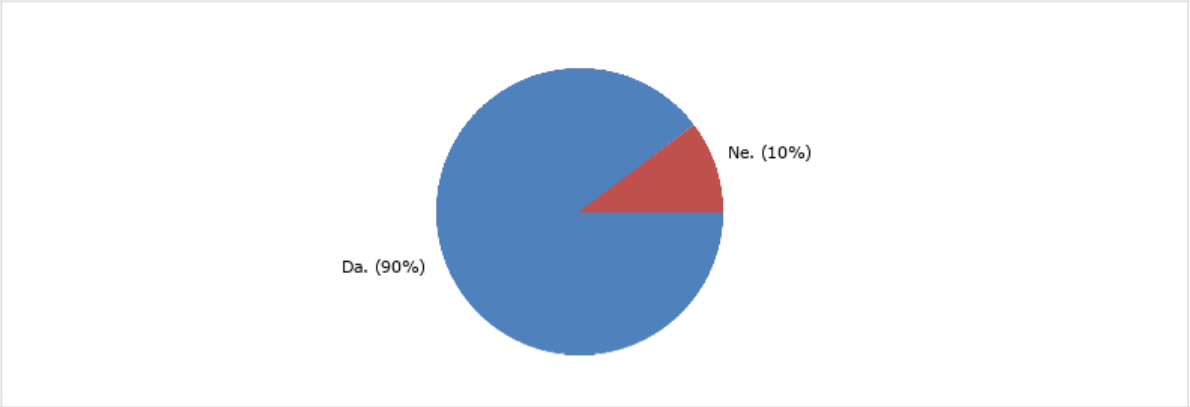

Na vprašanje, ali se tudi pri drugi ali tretji generaciji učencev priseljencev kaže jezikovni primanjkljaj v slovenščini, je večina osnovnošolskih respondentov (69 %) odgovorila pritrdilno, 29 % vprašanih primanjkljaja ne opaža, 3 % pa se o tem ne morejo izreči.

Graf 126: Opaznost primanjkljaja v znanju slovenščine pri drugi in tretji generaciji priseljencev, osnovne šole (n = 35)

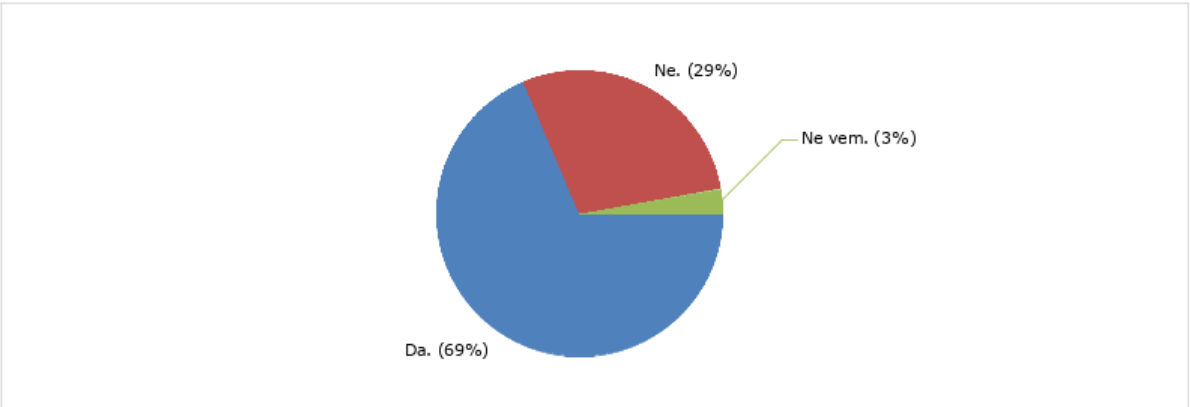

V svojih pojasnilih na naše vprašanje, v čem se kaže njihov jezikovni primanjkljaj, največ respondentov (9) navaja, da se kaže v besedišču, v slabšem razumevanju strokovnega jezika in strokovnih izrazov, slabšem bralnem razumevanju, zlasti leposlovja in strokovnih besedil, nižji oblikoskladenjski zmožnosti in pri pisanju. Navajamo nekaj pojasnil, kot so jih podali v svojih odgovorih:

- *Skromno besedišče, uporaba besed iz materinščine.*
- *V razumevanju strokovnega jezika, pogovorni jim ne dela težav, razumevanje strokovnih izrazov in slovnice pa.*
- *Okrnjena splošna poučenost in razgledanost, počasnejše razumevanje posameznih vsebin, šibkejša motiviranost za delo - izobrazba ni vrednota, posledično šibkejše sodelovanje/vključevanje staršev.*
- *Besedni zaklad, poznavanje navad, neaktivnost pri vključevanju v okolje v katerem živijo.*
- *Slabše znanje strokovnega jezika.*
- *Še posebej šibko je njihovo pisno izražanje, besedišče ostaja precej skromno, šibko slovnično in pravopisno znanje, njihovo jezikovno znanje ostane na osnovnem nivoju tako na sporazumevalnem kot pisnem jezikovnem izražanju.*
- *Bogastvo besednega zaklada, šibkejša sposobnost branja leposlovja in slabša funkcionalna pismenost.*
- *Primanjkljaj se kaže predvsem v slovnični strukturi, skromnejšemu besednemu zakladu.*
- *Besedišče, doma večinoma govorijo materni jezik, starši slabo razumejo in uporabljajo slovenščino.*
- *Izražanju, pisanju.*
- *Pri slabši učni uspešnosti tudi pri drugih predmetih, pri slabši vključenosti v skupino.*
- *Primanjkljaj je v globljem razumevanju jezika (pojmi), tudi v sintaksi jezika.*
- *Besedni zaklad je pri mnogih otrocih na osnovni sporazumevalni ravni, saj marsikje doma ne govorijo slovensko.*
- *Doma govorijo v svojem jeziku, ko se družijo velikokrat otroci, med sabo govorijo neslovensko.*
- *V uporabi slovničnih pravil, uporabi dvojine, slabšem besednem zakladu.*

Kot vzrok za jezikovni primanjkljaj v slovenščini najpogosteje izpostavljajo rabo drugega jezika, kot je slovenščina, v domačem okolju pa tudi zahtevnost učenja slovenščine, slabo vključenost v okolje, slabo vzgojo in nespodbudno družinsko okolje, slabšo ekonomsko-socialno situacijo, odsotnost dojemanja znanja kot vrednote in nepripravljenost za učenje ter tudi premajhno pozornost, ki jo v slovenskih šolah posvečamo tem otrokom.

Šole jim po informacijah naših respondentov skušajo pri tem pomagati na različne načine, večinoma z omogočanjem prisotnosti pri dopolnilnem pouku, dodatno razlago, govorilnimi urami za učence, jih spodbujajo in skušajo krepiti njihovo samozavest ter izpostavljajo pomembnost dvojezičnosti. Pomembno pomoč šole vidijo tudi v možnosti, da bi tudi te učence vključili v posebne oblike učenja slovenščine in k temu pritegnili tudi njihove starše. Navajamo nekaj njihovih izjav:

- *Na naši šoli smo načrtno uvedli ure krepitve bralne pismenosti za učence prvega triletja. Sistematično izvajamo testiranje s preizkusi ocenjevalne sheme bralnih zmožnosti.*
- *Vključujemo otroke in starše v različne oblike dejavnosti – npr. albanski literarni večer, kuhamo z*

albanskimi mamami … Zdi se nam pomembno, da v življenje in delo šole vključimo starše.
- *Z dodatno razlago, dopolnilnim poukom, govorilnimi urami za učence.*
- *S stalno skrbjo za njihovo učenje in vključitvijo v predmete, kjer so uspešni.*
- *Spodbujati jih, da so dobri in da smo s tem, ker so med nami bogatejši.*
- *Veliko pogovorov z učenci in starši, več ur pomoči pri učenju slovenščine, prilagoditve, vključevanje v različne interesne dejavnosti.*
- *Želimo, da se vključijo v organizirano obliko učenja slovenščine ...*
- *Svetujemo, pohvalimo napredek.*
- *Sami bi morali priti do spoznanja, da svojega jezika ne bodo pozabili, dobro pa bi bilo zaradi otrok, zaradi vzgleda, da bi se potrudili osvojiti drug jezik.*
- *S pogostejšimi stiki jim pomagamo uvideti smiselnost sprejetosti in izobraževanja za prihodnost njihovih otrok v smeri ustvarjanja boljših pogojev za življenje, kot so jih imeli sami.*
- *Svetujemo, da bi se v izobraževanje slovenščine vključile tudi matere.*
- *Spodbujamo jih, da se čim več pogovarjajo v slovenščini.*

Odgovori srednješolskih respondentov pa kažejo na to, da jezikovni primanjkljaj opažajo pri nekoliko manjšem deležu dijakov druge in tretje generacije kot respondenti iz osnovnih šol. 46 % jih je odgovorilo, da primanjkljaja ne opaža, 38 % primanjkljaj opaža, 15 % respondentov pa je odgovorilo, da tega ne ve.

Graf 127: Opaznost primanjkljaja v znanju slovenščine pri drugi in tretji generaciji priseljencev, srednje šole (n = 26)

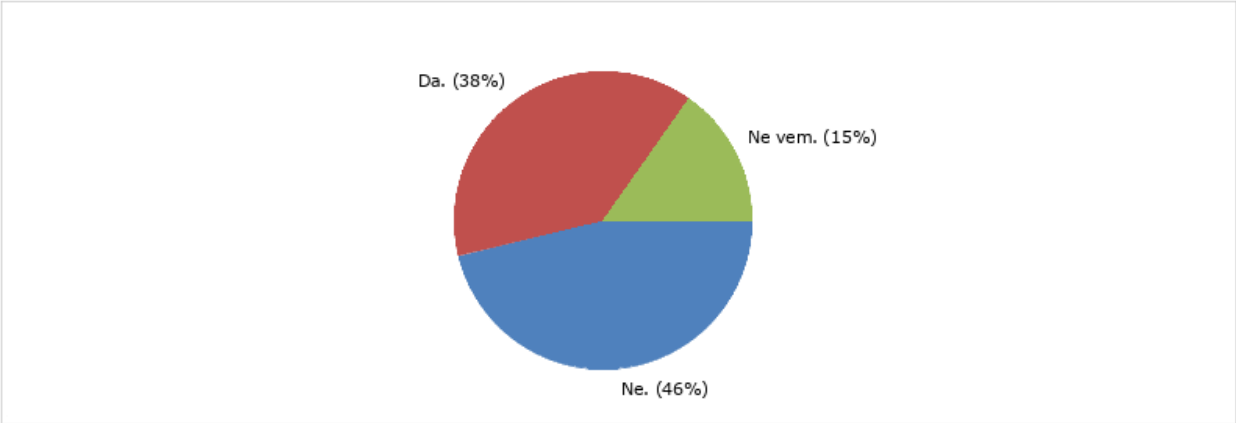

Po mnenju srednješolskih respondentov se jezikovni primanjkljaj kaže zlasti v slabšem razumevanju zahtevnejših ali starejših besedil, v težjem razumevanju strokovnih vsebin, pri obsegu besedišča, pisni komunikaciji in rabi besed iz svojega jezika.

- *Npr. v razumevanju besedil, posebej kakšnih starejših ali preveč zahtevnih.*
- *Pomanjkljiv besedni zaklad.*
- *Težje razumevanje strokovnih vsebin in pri znanju slovenščini.*
- *Razumevanje (obseg besedišča), sporazumevanje, pisna komunikacija, jezikovna pravilnost ...*
- *Nerazumevanje prebranega, slabo zapisovanje, uporabljanje besed iz materinega jezika.*

- *To se ne kaže pri vseh dijakih, pri marsikateremu pa. Ne obvladajo slovnice, jezik je bolj boren, slabše pišejo eseje, slabše se izražajo. No, tudi marsikateri slovenski dijak je v tej skupini ...*
- *Slabše znanje in uporaba pisnih oblik jezika.*

Vzroke za nižjo sporazumevalno zmožnost v slovenščini pa pripisujejo rabi maternega jezika doma (najpogostejši razlog) oz. izven šolskega okolja, slabši integraciji v slovensko skupnost, slabši zmožnosti v prvem jeziku.

- *Doma še vedno govorijo materni jezik, starši niso oz. so slabi govorci slovenskega jezik, bralna kultura je tudi v materinem jeziku nizka.*
- *Uporaba materinščine izven šolskega okolja (družina, daljše počitnice ...), slabša integracija/zmanjšana komunikacija s slovensko govorečimi vrstniki, pogosto slabša motivacija za učenje (večkrat prisotno pomanjkanje ciljev), socialno-kulturne značilnosti ožjega socialnega okolja ...*
- *Nižja motivacija za pridobivanje znanja na tem področju v družini.*
- *Doma in v družbi se pogovarjajo v svojem jeziku, ne berejo slovenskih revij in knjig v prostem času. predvsem tisti, ki nimajo visokih ambicij, so hitro zadovoljni s svojim znanjem in ne opažajo primanjkljajev.*
- *Morda komunikacija v maternem jeziku v prostem času (družina, prijatelji).*
- *Doma govorijo v svojem jeziku, družijo se z vrstniki iz iste države.*
- *Doma govorijo v matičnem jeziku.*

Pri odpravljanju primanjkljaja jim pomagajo tako, da jih spodbujajo k branju oz. jim svetujejo pri izboru čtiva, jih diskretno popravljajo in spodbujajo, jim nudijo individualno pomoč ter jih vključujejo v dejavnosti, ki razvijajo zmožnost sporazumevanja.

- *Usmerjamo jih na lažje čtivo, pomagamo jim pri pravilnem slovničnem zapisku – učitelji slovenščine se pravzaprav individualno ukvarjajo s takimi dijaki z vsakim posebej in njegovim napredkom.*
- *Diskretno popravimo, če izberejo napačno besedo, spodbujamo k branju in uporabi jezika kljub napakam.*
- *Več sodelovanja s starši.*
- *Spodbujanje komunikacije, povezovanja z vrstniki, preko dejavnosti (npr. bralni klub), vključevanje v šolske športne ekipe in občasno na prireditve, spodbude in konzultacije z učitelji ... za vse izvajane dejavnosti (tečaj, učna podpora, koordiniranje med učitelji, vključevanje v dejavnosti, sodelovanje s starši) je ključno delo multiplikatorke – ta koordinacija nujno potrebna (tudi po projektu!). Upam, da se to kmalu uveljavi v normativih in standardih v SŠ.*
- *Učna pomoč, tutorstvo.*
- *Saj ima večina pozitivne ocene.*

1.3 UČENCI IN DIJAKI S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI

Šole smo povprašali tudi po učencih s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. V našem vzorcu šol je bilo takih 32 % oz. 15 šol. Ti učenci imajo večinoma povsem slovensko ozadje. Zaradi šolanja v tujini, še posebej, če v tujini preživijo daljši čas ali so bili v tujini celo rojeni, se tudi pri teh otrocih ob prešolanju v Slovenijo lahko pojavi primanjkljaj v znanju slovenščine. Problematika slovenskih otrok, ki bivajo v tujini, se tesno povezuje tudi z organizacijo dopolnilnega pouka slovenskega jezika in kulture in poukom na daljavo, ki ga zanje organizira MIZŠ, pa tudi s poukom slovenščine v evropskih šolah, a to področje precej presega našo raziskavo, zato ga puščamo ob strani in se v njej osredotočamo le na okoliščine učenja slovenščine v šolah v Sloveniji.

Graf 128: Prisotnost učencev s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine na osnovnih šolah (n = 47)

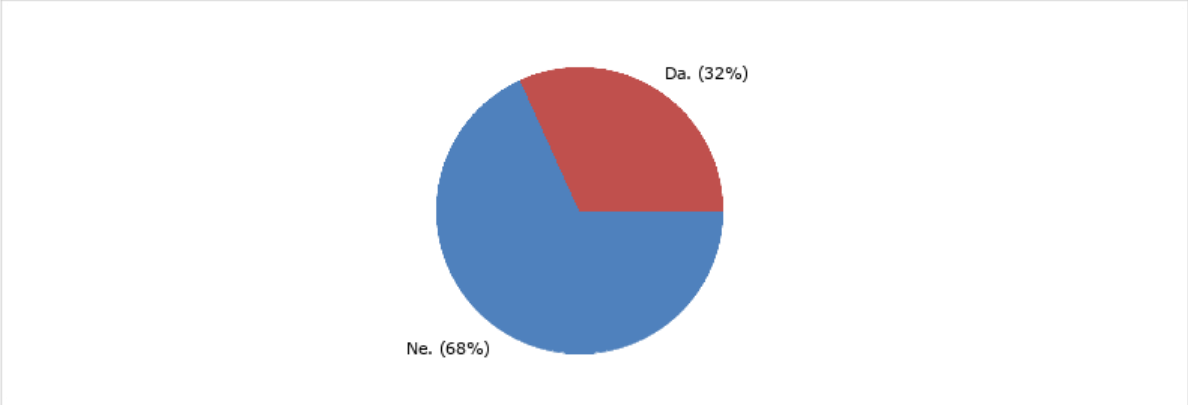

Graf 129: Šole, na katere so vključeni učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, po regijah (n = 15)

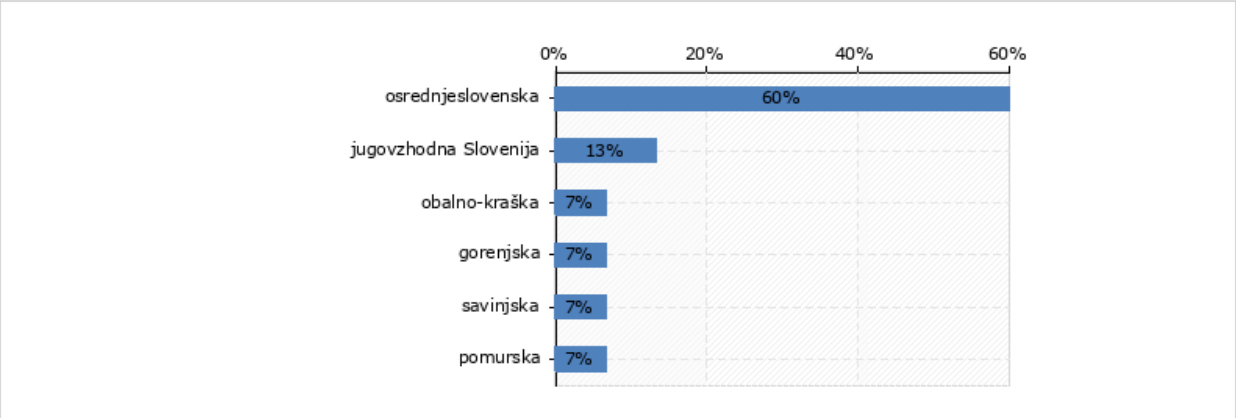

Število teh učencev je na osnovnih šolah zelo različno. Prevladujejo šole, na katere so vključeni od 1 do 3 učenci (9 šol), na 5 šolah se šola od 4 do 6 takih učencev (na eni šoli 4 učenci, na treh šolah 5 učencev in na eni šoli 6 učencev), na eni od šol (šola ima 1000 učencev in leži v osrednjeslovenski regiji) pa imajo 30 takih učencev.

Graf 130: Število učencev s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine na osnovnih šolah (n = 15)

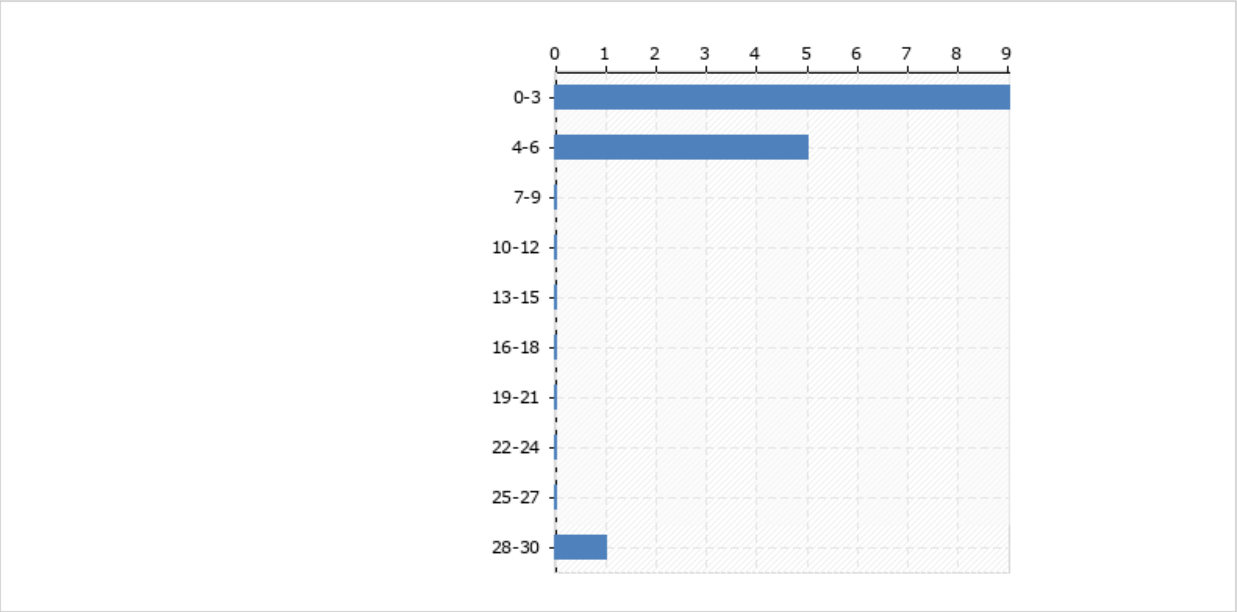

Učenci so se v Slovenijo preselili iz različnih držav: Velike Britanije (4 učenci), Belgije (3 učenca), Avstrije (3 učenec), ZDA (3 učenci), Nizozemske (2 učenca), Italije (2 učenca), Nemčije (1 učenec), Španije (1 učenec), Srbije (1 učenec) in Mehike (1 učenec). Šola, na katero je vključenih 30 takih učencev, je v odgovoru »drugo« zapisala, da prihajajo ti učenci iz številnih držav.

Graf 131: Delež učencev, ki so prekinili šolanje v Sloveniji in ki vanj še niso bili vključeni (n = 15)

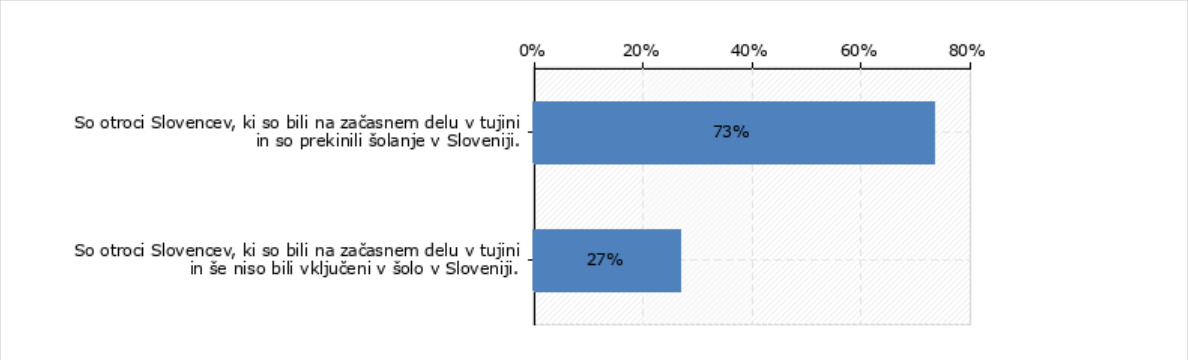

Ista vprašanja smo zastavili tudi srednješolskim respondentom. Na vprašanje, ali so na njihovo šolo vključeni tudi dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, je odgovorilo 30 respondentov, delež srednjih šol, na katere so vključeni ti dijaki, pa je bil v naši raziskavi bistveno manjši kot pri raziskavi za osnovne šole. Da so ti dijaki vključeni v njihove šole, je odgovorilo 13 % vprašanih oz. 4 šole, 2 strokovni in 2 splošni gimnaziji.

Graf 132: Prisotnost dijakov s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine na srednjih šolah (n = 30)

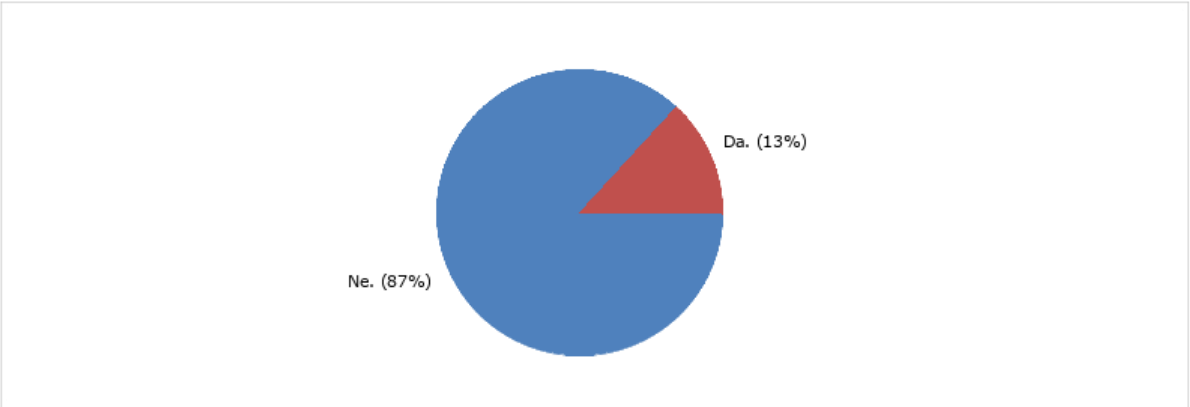

Tudi število slovenskih dijakov, ki so se šolali v tujini, je na srednjih šolah, vključenih v našo raziskavo majhno – skupaj 10 dijakov. Na eni šoli imajo enega takega dijaka oz. pet takih dijakov, na dveh šolah pa po dva taka dijaka. Države njihovega predhodnega bivanja in šolanja so Nemčija (2 dijaka), Srbija, Hrvaška, Rusija, Belgija, Kanada in Izrael (iz vseh držav po 1 dijak). Večinoma gre za dijake, ki so se že šolali v Sloveniji in so z njim zaradi preselitve nadaljevali v drugih državah, nekaj pa jih v slovensko šolo še nikoli ni bilo vključenih.

Graf 133: Šole, na katere so vključeni dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, po regijah (n = 4)

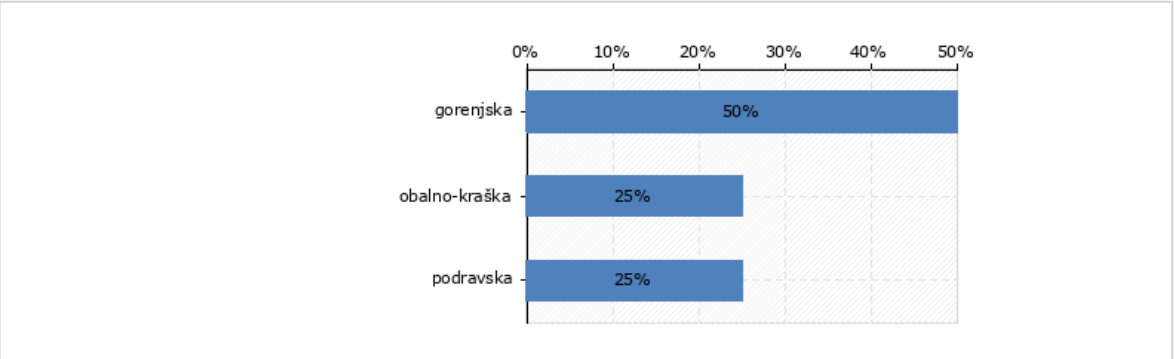

Graf 134: Število dijakov s slovenščino kot maternim jezikom iz tujine (n = 4)

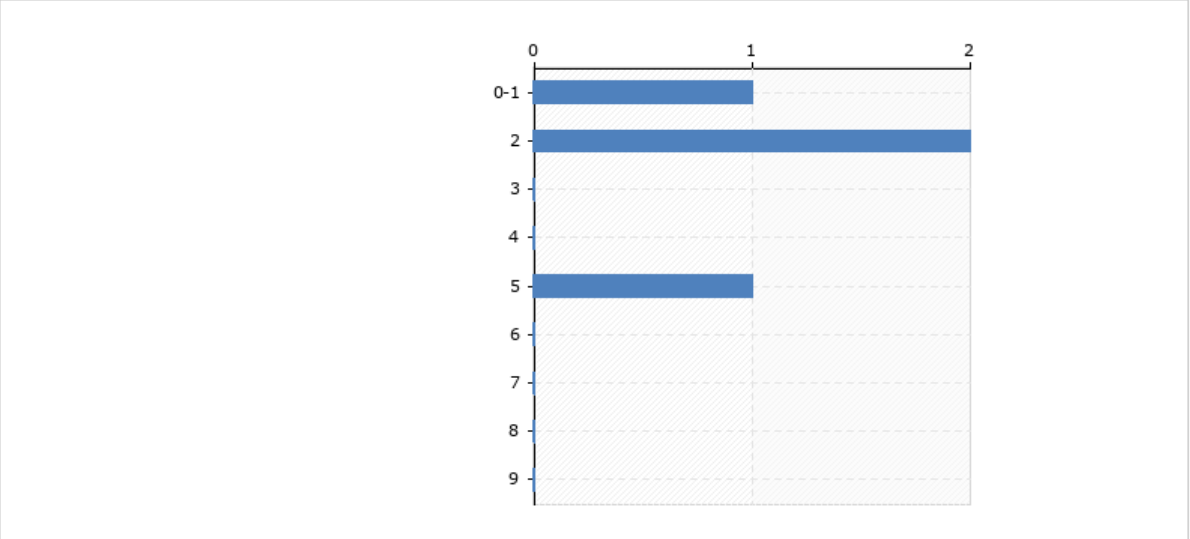

Graf 135: Delež dijakov, ki so prekinili šolanje v Sloveniji oz. vanj še niso bili vključeni (n = 4)

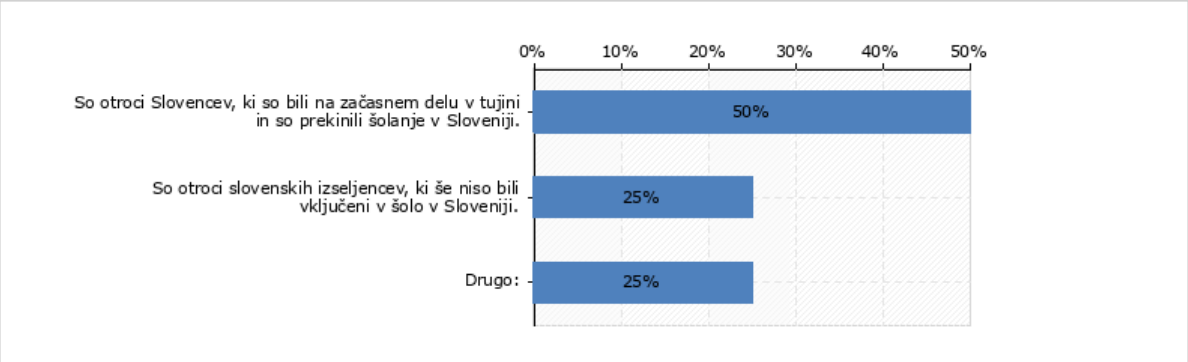

1.3.1 Učni primanjkljaj učencev in dijakov maternih govorcev, ki so se preselili iz tujine

Ker so ti učenci nekaj let svojega šolanja preživeli v tujini, smo osnovne šole povprašali, ali je morda pri njih v znanju slovenščine in drugih predmetov kaže kakšen primanjkljaj. Odgovori respondentov so pokazali, da se pri teh učencih največji primanjkljaj kaže v znanju slovenščine. 40 % respondentov je sicer odgovorilo, da tega ne opažajo, 53 % pa jih to opaža pri nekaterih učenci. En respondent je navedel, da to opaža pri vseh učencih. Opazna je njihova uspešnost oz. odsotnost primanjkljaja znanja pri matematiki in tujem jeziku (v obeh primerih 93 % respondentov ni opazilo primanjkljaja), pri nekaterih učencih pa je opazen primanjkljaj pri družboslovnih in naravoslovnih predmetih, tako meni 27 % respondentov. Seveda je pri interpretaciji teh podatkov potrebna določena previdnost, saj gre za razmeroma majhno število respondentov (15) in tudi za zelo omejeno število otrok.

Graf 136: Primanjkljaj v znanju pri slovenskih učencih, ki so se šolali v tujini (n = 15)

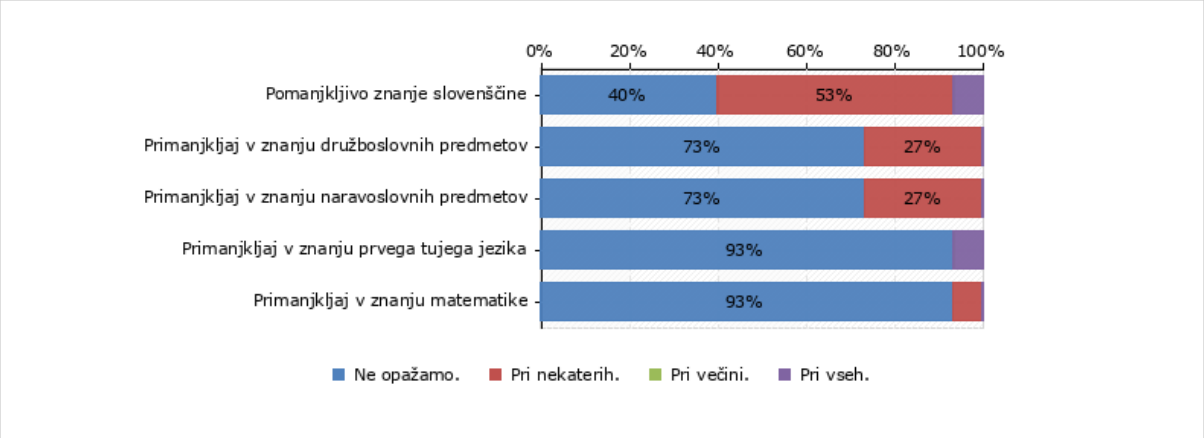

Zelo podobna so tudi opažanja srednješolskih respondentov. Tudi iz njihovih odgovorov je razvidno, da se največji primanjkljaj pri tej ciljni skupini kaže pri slovenščini (2 respondenta sta navedla, da to ni bilo opazno pri nobenem dijaku, en respondent, da je bilo opazno pri vseh dijakih, in en respondent, da je bilo to opazno pri nekaterih dijakih), čeprav so vsi respondenti v dodatnem vprašanju, ali so ti dijaki ob všolanju na njihovo šolo potrebovali pomoč pri učenju slovenščine, odgovorili nikalno. En respondent je pri večini dijakov te ciljne skupine opazil primanjkljaj v znanju matematike in naravoslovnih predmetov, trije respondenti teh primanjkljajev ne opažajo, prav tako je en respondent pri nekaterih dijakih opazil primanjkljaj v znanju družboslovnih predmetov. Pri vseh dijakih pa respondenti opažajo ustrezno znanje prvega tujega jezika. Glede na zelo majhen vzorec respondentov, vključenih pri tem

vprašanju, in tudi na zelo omejeno število dijakov, na katere so se njihova opažanja nanašala, teh izsledkov ne gre posploševati in je pri njihovi interpretaciji potrebna posebna previdnost.

Graf 137: Primanjkljaj v znanju pri slovenskih dijakih, ki so se šolali v tujini (n = 4)

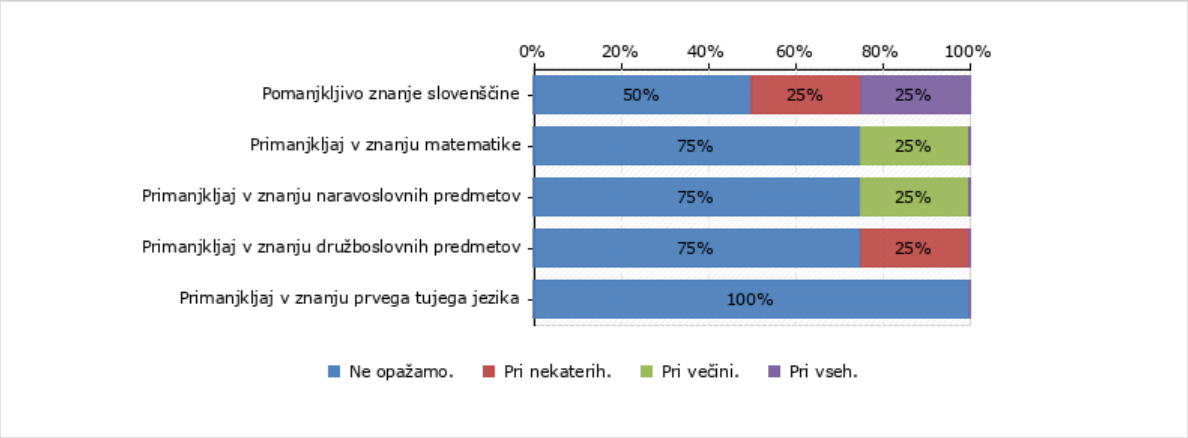

42 % respondentov je navedlo, da so ti učenci pri ponovnem vključevanju v slovenski šolski sistem potrebovali pomoč pri učenju slovenščine, ki pa je v dveh primerih potekala v okviru ur slovenščine (eno ali dve uri na teden), ki jih dodatno financira MIZŠ, ali pa je bila zanje organizirana individualna dodatna pomoč in pomoč tutorja ter prilagoditve dela in sodelovanje s starši (v enem primeru) oz. so učeči učitelji poskrbeli za dodatno razlago (v enem primeru). Eden od respondentov je tudi navedel, da so ti otroci potrebovali pomoč pri »sprejemanju naše organizacije, metod dela, poučevanja.«

Graf 138: Pomoč pri učenju slovenščine za slovenske učence iz tujine, osnovna šola (n = 12)

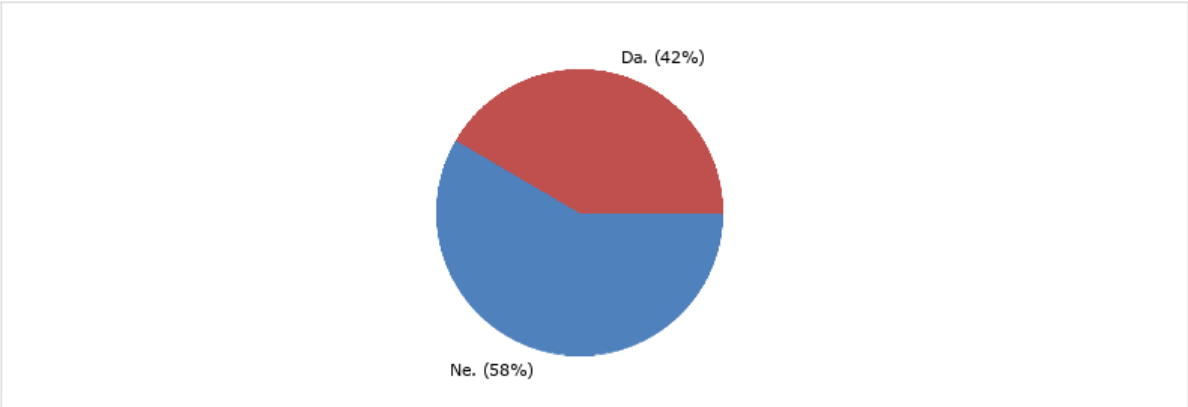

Graf 139: Šole, ki so zaprosile MIZŠ za pomoč (n = 5)

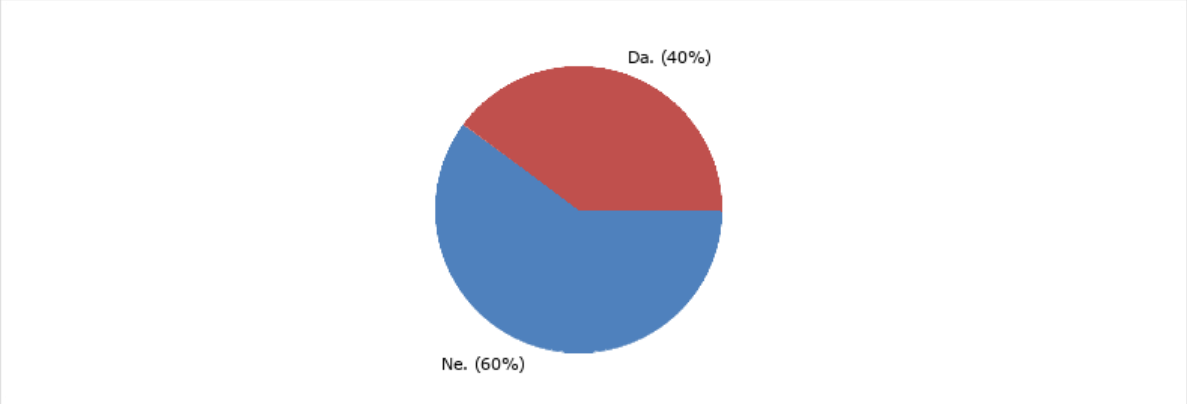

Čeprav odgovori dveh respondentov kažejo na to, da je bil tudi pri teh dijakih opazen določen primanjkljaj v znanju slovenščine, pa pri njih potrebe po dodatni pomoči pri učenju slovenščine niso zaznali, v odgovoru »drugo« pa so na naše vprašanje, ali bi želeli v zvezi z njihovim vključevanjem v slovensko šolo kaj posebej izpostaviti, opozorili na neusklajenost slovenskih in tujih šolskih sistemov, vendar podrobnejša obrazložitev, ki bi nekoliko osvetlila ta problem, ni bila podana.

Graf 140: Potreba po dodatni pomoči pri učenju slovenščine pri dijakih, ki so se šolali v tujini (n = 4)

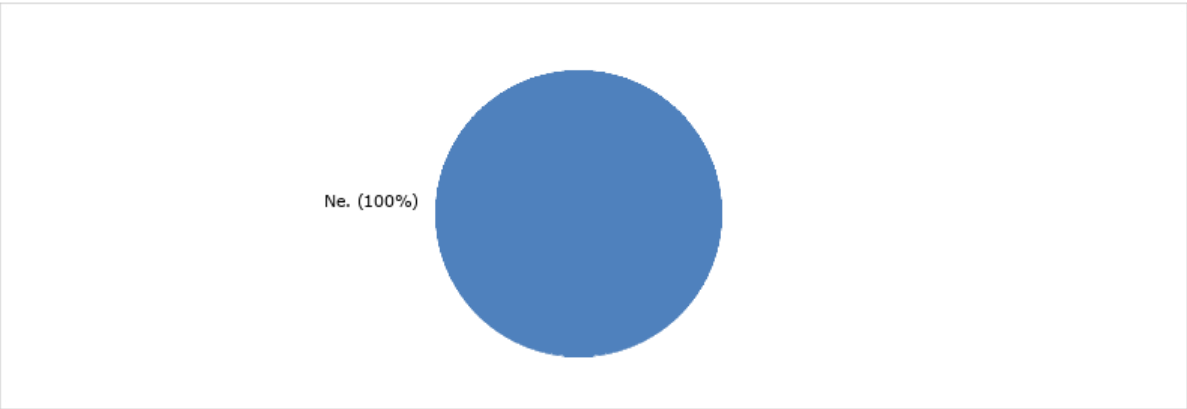

1.4 UČENCI ROMOV

Podatke o jezikovnem vključevanju učencev Romov v slovensko šolo smo skušali pridobiti s pomočjo treh vprašalnikov[32]. Eden od njih je bil samostojno zasnovan, in sicer vprašalnik za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce osnovnih šol, na katere se vključujejo učenci Romi, ki ga analiziramo v tem poglavju. Nekaj vprašanj o teh učencih in dijakih pa smo vključili tudi v Vprašalnik za učitelje, ki poučujejo različne predmete in razredni pouk in v Vprašalnik za predmetne učitelje v srednjih šolah, katerih izsledke predstavljamo v četrtem poglavju. Da za ravnatelje šol, na katerih se šolajo Romi, pripravimo poseben vprašalnik, smo se odločili zaradi obsežnosti vprašalnika za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce šol, ki je bil namenjen raziskovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev in slovenskih učencev, ki so se šolali v tujini, pa tudi zaradi dejstva, da se na nekatere osnovne šole, na katerih so prisotni učenci Romi, priseljenci večinoma ne vpisujejo, saj se na ta območja redkeje priseljujejo. Z enim vprašalnikom tako nismo mogli zaobjeti vseh šol. Izsledke tega vprašalnika podajamo na tem mestu, analiza odgovorov učiteljev, ki poučujejo različne predmete in razredni pouk, pa je podana v poglavju Jezikovno vključevanje nematernih govorcev slovenščine skozi pogled učiteljev razrednega pouka in predmetne učitelje v osnovni in srednji šoli (prim. poglavje 5).

Na Vprašalnik za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce osnovnih šol, na katere se vključujejo učenci Romi, je odgovarjalo 36 respondentov, 21 izpolnjenih vprašalnikov smo prepoznali kot ustrezne. V tem delu raziskave je torej sodelovalo 21 respondentov (oz. 21 šol), od tega 71 % žensk in 29 % moških.

Graf 141: Spol anketiranih (n = 21)

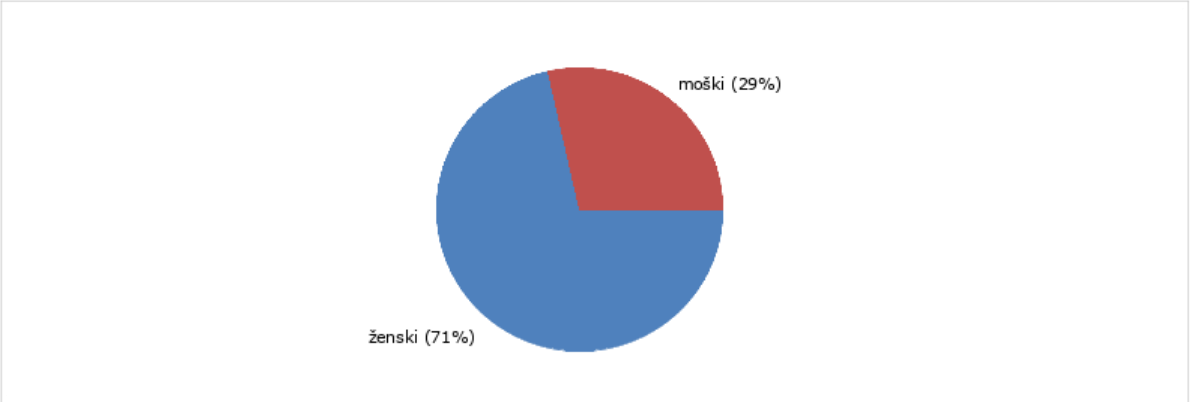

10 respondentov je bilo starih od 31 do 40 let, 5 jih je bilo starih od 41 do 50 let, 4 so bili stari od 51 do 60 let, 2 respondenta pa sta bila starejša od 60 let.

[32] Širši pogled v problematiko vključevanja učencev Romov v slovensko šolo in obstoječe podporne mehanizme je predstavljen v letnih evalvacijskih poročilih Inštituta za narodnostna vprašanja, ki nastajajo v okviru projekta Skupaj za znanje: izvajanje aktivnosti podpornih mehanizmov pridobivanja znanja za pripadnike romske skupnosti (Bešter in Pirc, 2020), problematika dijakov Romov v srednjih šolah pa v poročilu projekta Vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih: dejavniki spodbud in ovir, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v izobraževalnem sistemu v Sloveniji po končani osnovni šoli (Pirc in Bešter, 2020).

Graf 142: Starost respondentov (n = 21)

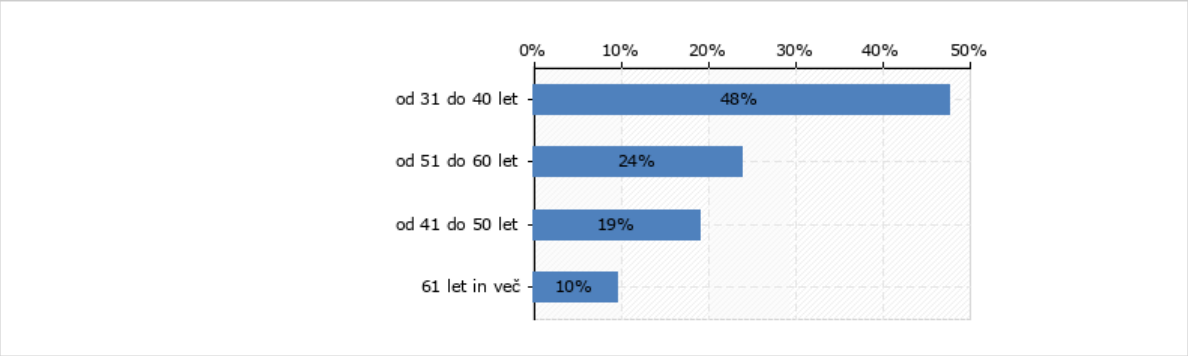

Večina sodelujočih (48 % oz. 8 respondentov) je bila iz jugovzhodne Slovenije, 19 % (oz. po 4 respondenti iz vsake regije) jih je bilo iz osrednjeslovenske, podravske in pomurske regije, 1 respondent pa iz posavske regije.

Graf 143: Statistične regije sodelujočih šol (n = 21)

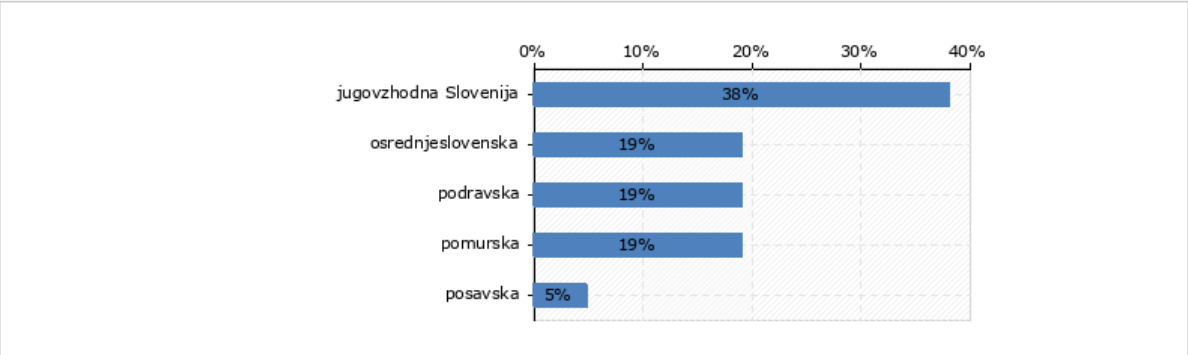

Po številu učencev se šole precej razlikujejo. V našem vzorcu prevladujejo šole, ki imajo od 527 do 789 učencev, sledijo šole, ki imajo od 264 do 526 učencev, nato šole, ki imajo od 790 do 1051 učencev in dve šoli, ki imata do 263 učencev.

Graf 144: Število učencev na šoli (n = 21)

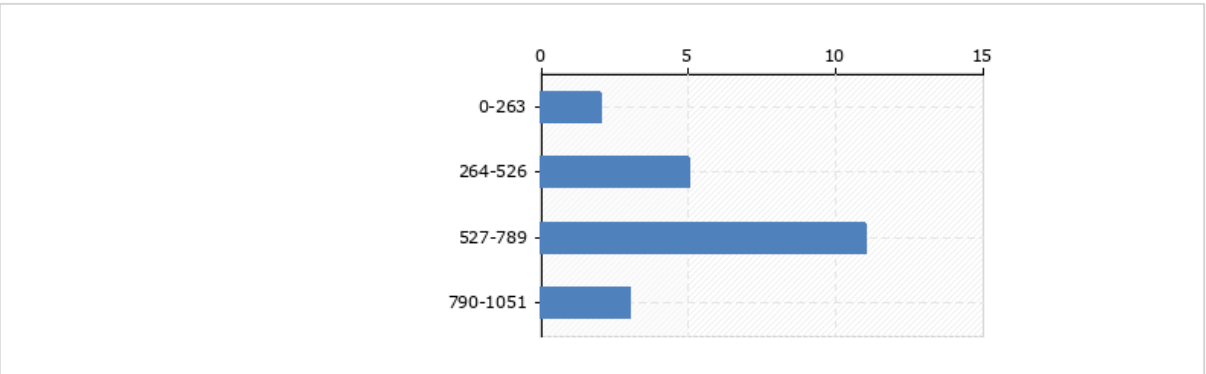

Na vprašalnik je odgovorilo največ pedagogov (43 %), sledijo ravnatelji šol (29 %), psihologi (19 %), socialni delavci (14 %) in socialni pedagogi (2 %).

Graf 145: Delovno mesto respondentov (n = 21)

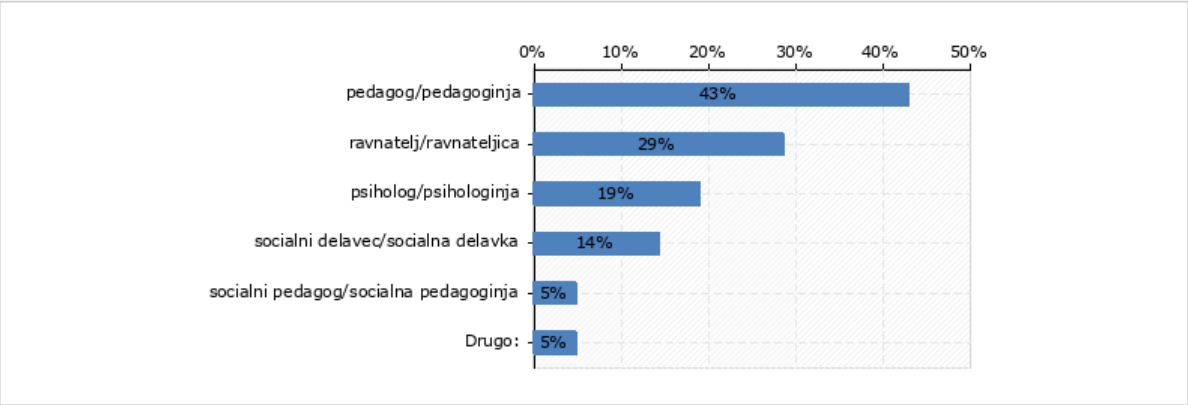

Respondente smo povprašali, koliko učencev Romov je trenutno vključenih v njihove šole. Prosili smo jih tudi, naj navedejo, koliko od teh učencev je v šolskih letih 2018/2019 in 2019/2020 potrebovalo pomoč pri učenju slovenščine. Njihovi odgovori so pokazali, da se je v šolah, sodelujočih v raziskavi, v šolskem letu 2018/2019 šolalo 883 učencev Romov, v šolskem letu 2019/2020 pa 906[33]. Navedli so tudi, da je v šolskem letu 2018/2019 pomoč pri slovenščini potrebovalo 533 učencev, v šolskem letu 2019/2020 pa tudi 533 učencev.

Graf 146: Delež učencev Romov na šoli, ki so potrebovali pomoč pri učenju slovenščine (n = 21)

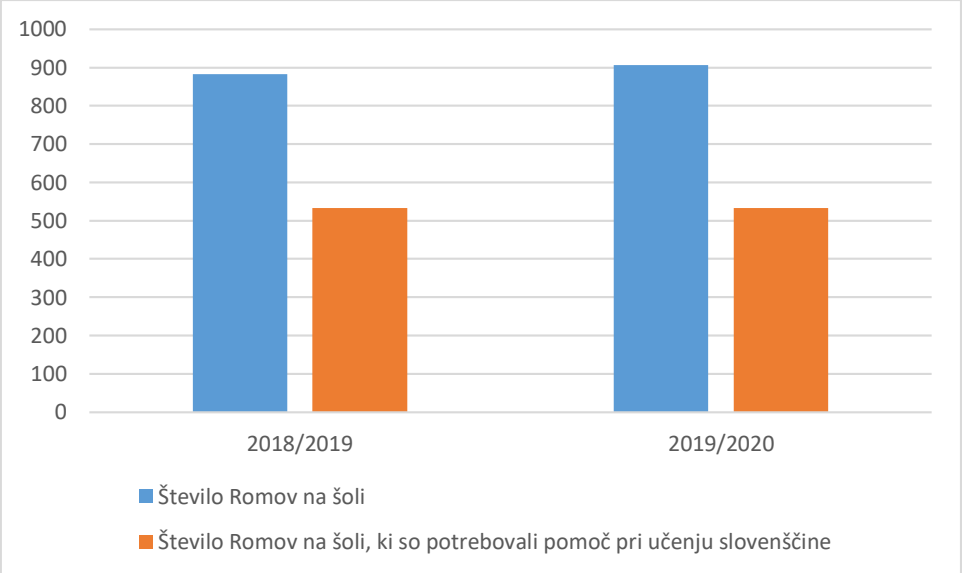

Respondente smo tudi povprašali, koliko učencev Romov se je v šolskem letu 2018/2019 in v šolskem letu 2019/2020 vključilo v prvi razred njihove šole, koliko od teh učencev je za uspešno delo v šoli potrebovalo pomoč pri slovenščini in koliko od teh prvošolcev je bilo prej vključenih v vrtec. V povprečju se je v šolskem letu 2018/2019 v prve razrede osnovnih šol vpisalo 6,7 učencev Romov, od tega so v povprečju 4,3 učenci pri učenju slovenščine potrebovali pomoč, v vrtec pa sta bila vključena le 2,4 učenca. V šolskem letu 2019/2020 se je v prve razrede v povprečju vpisalo 5,5 učencev Romov,

[33] Po podatkih MIZŠ se je v šolskem letu 2018/2019 v slovenskih osnovnih šolalo 1.953 učencev Romov.

pomoč pri učenju slovenščine pa so v povprečju potrebovali 3,3 učenci. V vrtec sta bila vključena 2,1 učenca. Vključenost otrok v vrtec je bila torej razmeroma majhna.

Graf 147: Število učencev Romov na šoli, ki so v prvem razredu potrebovali pomoč pri učenju slovenščine (n = 21)

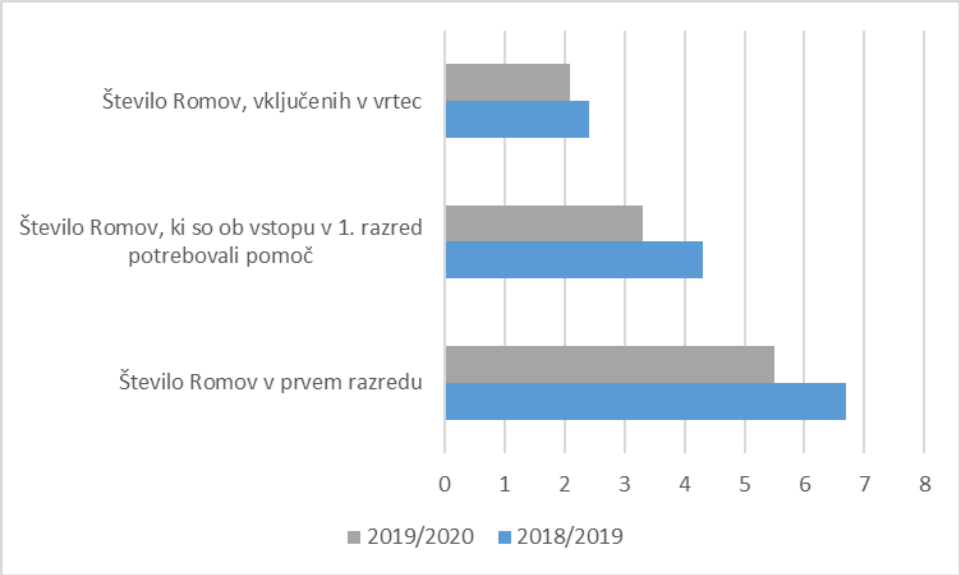

1.4.1 Vključenost učencev Romov v šolske dejavnosti

V nadaljevanju smo respondente povprašali, kako so učenci Romi vključeni v šolsko skupnost. Odgovori kažejo na nižjo vključenost teh učencev, kot smo jo lahko razbrali iz rezultatov Ankete za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in šolsko svetovalno službo za šole, pri učencih priseljencih. Opazna je zlasti njihova manjša prisotnost na ekskurzijah (67 % respondentov meni, da se jih udeležujejo manj pogosto kot drugi učenci, 33 % pa, da se jih udeležujejo enako pogosto), šolskih krožkih (90 % respondentov meni, da se jih udeležujejo manj pogosto kot drugi učenci, 10 % pa enako pogosto), šolskih prireditvah (76 % respondentov meni, da na njih sodelujejo manj pogosto kot drugi učenci), iz odgovorov je razvidno, da le redko sodelujejo pri tekmovanjih iz drugih predmetov ali obiskujejo dodatni pouk.

Graf 148: Vključenost učencev Romov v razredno in širšo šolsko skupnost (n = 21)

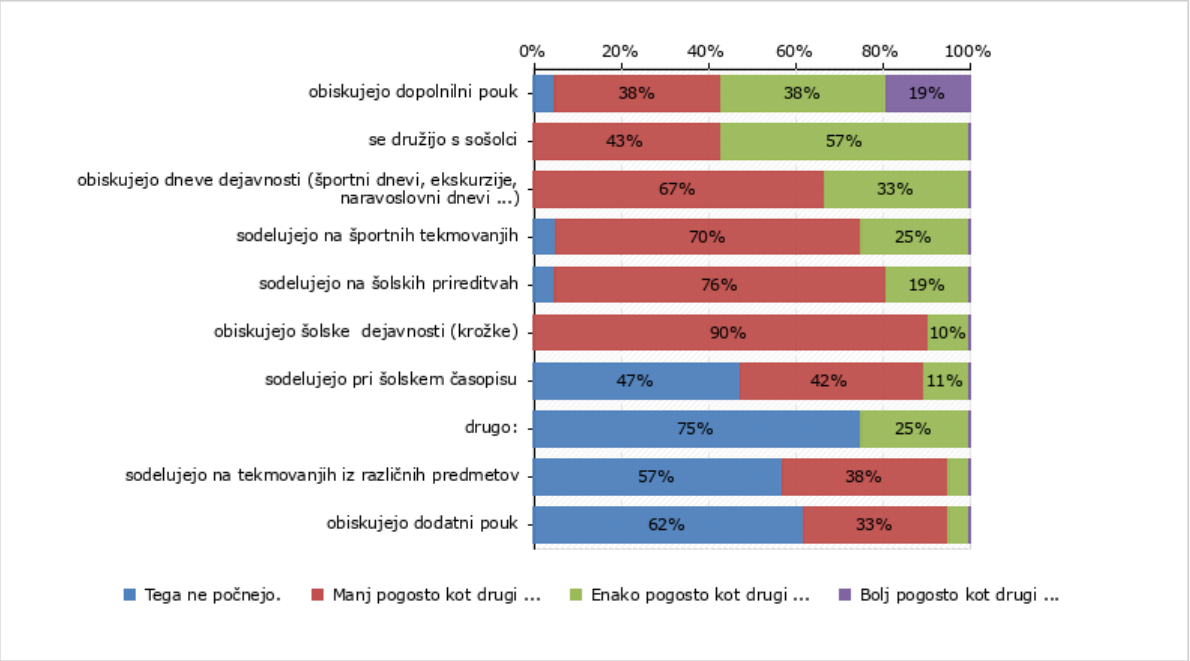

1.4.2 Organizacija in koordinacija načrtovanja dela z učenci Romi

V naslednjem vprašanju smo respondente prosili, naj nam povedo, kdo na njihovi šoli sodeluje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev Romov. Njihovi odgovori kažejo, da je v ta proces na šolah najpogosteje vpeta šolska svetovalna služba (njeno sodelovanje je označilo 90 % respondentov), nato vodstvo šole (tako meni 62 % respondentov), učitelji, ki izvajajo DSP pri učenju slovenščine in v enaki meri tudi drugi učitelji slovenščine (za obe cilji skupini tako meni 57 % respondentov), več kot polovica respondentov pa je zapisala, da so v ta proces vključeni vsi učitelji, ki poučujejo učenca. Ti odgovori kažejo na nekoliko večjo vpetost celotnega kolektiva v proces jezikovnega vključevanja učencev Romov, kot smo to lahko opazili v odgovorih v zvezi z jezikovnim vključevanjem učencev in dijakov priseljencev.

Graf 149: Vključenost strokovnih delavcev v jezikovno vključevanje učencev Romov (n = 21)

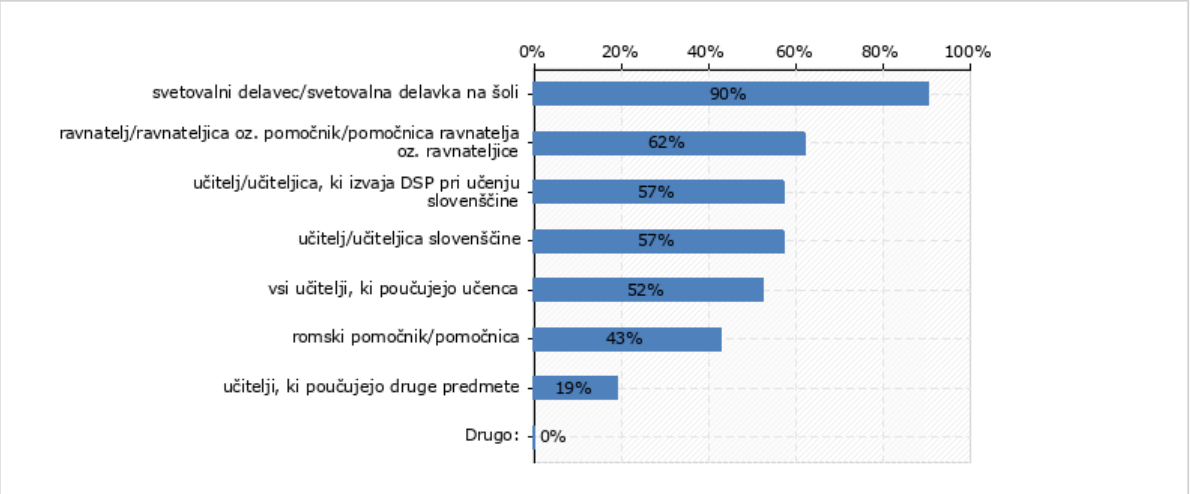

Ravnatelje in svetovalne delavce smo v odprtem vprašanju tudi vprašali, s katerimi aktivnostmi skrbijo za koordinacijo med šolskimi delavci in kako pogosto se s tem namenom sestajajo. Med njihovimi odgovori so izpostavljeni zlasti sestanki in redna delovna srečanja, v nekaterih obrazložitvah je izpostavljeno tudi redno spremljanje napredka učencev, vzpostavitev koordinatorja za učence Rome, v eni od izjav pa je poudarjena tudi pomembnost obveščenosti oz. kroženja informacij v zvezi z učenci Romi.

- *Sestanki, aktivi, elektronska pošta in telefonski pogovori. Sestajamo se po aktivih vsak mesec, drugače pa vsakodnevna sprotna komunikacija v živo in preko elektronske pošte.*
- *Sestanki z izvajalci dodatne strokovne pomoči. Dvakrat letno ali večkrat s posamezniki.*
- *Nekajkrat letno so organizirani timski sestanki z namenom prenosa informacij.*
- *Konference strokovnih delavcev vsak mesec, aktivi strokovnih delavcev na vsaka dva meseca, aktiv šolske svetovalne službe.*
- *Sprotno vsakodnevno dogovarjanje med učiteljem DSP in učiteljem predmeta ter razrednikom, sestanki aktiva enkrat na mesec, tedensko pošiljanje e-pošte svetovalne službe.*
- *Svetovalna delavka koordinira delo z učenci Romi, je mentorica javnima delavcema, ki delata s to populacijo. O DLU poroča ravnateljici. Ravnateljica izvaja hospitacije pri učnih urah. Strokovni delavci se sproti dogovarjajo o delu s posameznim učencem. Vsi sodelujoči pa se sestanejo večkrat letno in naredijo evalvacijo dela z učenci Romi.*
- *Aktivi, sestanki z romsko koordinatorico, pedagoške konference, sestanki izvajalcev učne pomoči za učence Rome.*
- *Sestanki, strokovni aktivi, informativne konference ...*
- *Sestanki pred začetkom šolskega leta; seznanitev učiteljev z učenci, njihovimi značilnostmi, močnimi in šibkimi področji, pred ocenjevalno konferenco in ob koncu šolskega leta.*
- *Redna srečanja vseh vključenih. Redna poročanja o delu na pedagoških konferencah.*
- *Aktivi, kolegij, mesečno oz. Po potrebi.*
- *Z rednimi sestanki, pogovori, izmenjavo informacij.*
- *Pedagoške konference, delovni sestanki aktivov učiteljev za dodatno strokovno pomoč, delovni sestanki z romskimi pomočnicami.*
- *Oddelčni učiteljski sestanki in sklic strokovnih skupin. Ob začetku šol leta, ob polletju in ob koncu šolskega leta oz. Po potrebi.*
- *Imamo srečanja, enkrat mesečno.*
- *V sklopu strokovnih aktivov.*
- *Načrtovanja na začetku šolskega leta, spremljanje skozi celo šolsko leto in na koncu evalvacija. Fizično se dobimo najmanj trikrat, vmes pa so posamezna posvetovanja.*
- *Konference, sestanki aktiva, redni tedenski sestanki vodstva in svetovalne služba, stalna komunikacija preko e-pošte.*
- *Individualno, po potrebi za posameznega učenca*
- *Konference, sestanki aktiva, sestanki vodstvo - svetovalna služba, stalna komunikacija preko maila.*

Svoje odgovore pa so še dodatno obrazložili:

- *Učitelji, ki izvajajo pomoč učencem Romom, vsakodnevno komunicirajo med sabo, sodelujejo in si pomagajo. Enkrat tedensko poročajo šolski svetovalni službi, ki jih vodi in usmerja pri morebitnih zapletih in odsotnostih, enkrat mesečno pa izvajamo strokovne aktive, kjer pregledamo napredek celotnega meseca, čeprav razrednik sprotno spremlja in evalvira vsakega učenca.*
- *Delo z romskimi otroki je težavno in manj uspešno zaradi tega, ker jih pri delu ne motivirajo njihovi starši in ne spremljajo njihovega dela. Nekateri njihovi izostanki so neopravičeni. Romskim otrokom ponujamo različne oblike pomoči, ki pa jih ne obiskujejo redno in pogosto. Našo šolo obiskujejo otroci štirih romskih družin. Ugotavljamo, da so otroci dveh romskih družin pri šolskem delu uspešnejši in se bolj trudijo.*
- *Na pedagoških konferencah redno obravnavamo problematiko vzgojno-izobraževalnega dela in v okviru le-te tudi problematiko dela z romskimi učenci. Z aktivom učiteljev za izvajanje dsp obravnavamo aktualno problematiko in posebej pereče težave posameznih učencev. Oblikujemo usmeritve za učitelje, ki so v pomoč pri delu z romskimi učenci. Z romskimi pomočnicami načrtujemo povezovanje z ostalimi učitelji, načine dela z učenci in usmerjanje le-teh pri delu doma ter sodelovanje s starši romskih učencev.*
- *Izvajalec DSP se vsakodnevno posvetuje z učiteljem in razrednikom določenega učenca glede izvajanja ur in nudenja pomoči. Aktivi DSP, svetovalna , po oddelkih se izvajajo mesečno in tam se predebatira in razpravlja o tekoči problematiki. Svetovalna služba v sodelovanju z romsko pomočnico iz CSD Ribnica obvešča učitelje-telefonski klici in maili ter je vez med njimi in Romi. Rome dnevno kliče, so pri njej na svetovalni uri in učni pomoči.*
- *Učitelji po aktivih načrtujejo delo glede na potrebe v oddelkih in predmetih.*
- *Na začetku šolskega leta naredimo nabor učencev, ki imajo težave pri slovenščini. Določimo učitelja, ki bo nudil dodatno strokovno pomoč. Skozi vse šolsko leto izvajalec DSP sodeluje z učečim učiteljem in beleži napredek učenca. Skupaj načrtujeta delo in prilagajate metode in načine dela. Na koncu šolskega leta skupaj naredimo evalvacijo o napredku učenca.*
- *Temelj delovanje naše šole je, da informacije krožijo stalno, da lahko ukrepamo in prilagajamo svoje dejavnosti. Zato tudi tako redna srečanja, kot so opisana v prejšnjem vprašanju.*
- *Določen je koordinator za delo z učenci Romi. Spremlja prisotnost otrok v šoli, učno uspešnost in sodeluje s starši. O vsem zapiše poročilo in posreduje informacije na konferenci.*

1.4.3 Učenje slovenščine

V naslednjem vprašanju smo jih povprašali, v katere oblike pomoči pri učenju slovenščine so na njihovi šoli vključeni učenci Romi, če jo potrebujejo. Na šolah zanje največkrat organizirajo dopolnilni pouk, DSP oz. učno pomoč za učence Rome, na šolah, na katerih imajo romskega pomočnika, tudi učno pomoč, ki jo izvaja ta oseba, en respondent pa je odgovoril, da pomoči ne potrebujejo.

- *DSP za učence Rome dopolnilni pouk ISP pomoč pri učenju jezika izvajata tudi javna delavca.*
- *Dopolnilni pouk, sistemizirane ure dela z romskimi učenci, dodatna strokovna pomoč, pomoč šolske svetovalne službe.*
- *Učna pomoč učitelja, ki uči predmet-dopolnilni pouk, ISP, DSPR, svetovalna služba tudi izvaja pomoč pri slovenščini znotraj svetovalne storitve.*
- *Učenci Romi so vključeni v: dopolnilni pouk, ure pomoči romskim učencem, ure DSP.*

- *Je ne potrebujejo.*
- *Vključeni so k dopolnilnemu pouku, z njimi dela romska pomočnica, svetovalna delavka, in vključeni so DSP romskim učencem.*
- *Dodatna strokovna pomoč za učence Rome.*
- *Nudena jim je učna pomoč za Rome (UPR) in seveda dopolnilni pouk. Glavnina dela pri odpravljanju težav pri slo pa je narejena pri UPR, kjer gre za individualno delo oz. Delo v zelo majhnih skupinah. Bistvo tega dela je tekoča komunikacija in doseganje minimalnih standardov oz. Več, kjer je to mogoče.*
- *Dopolnilni pouk, individualna pomoč.*
- *Dopolnilni pouk, učna pomoč za učence Rome, pomoč romske koordinatorke.*
- *Dopolnilni pouk, individualne ure z romsko pomočnico.*
- *Dodatna strokovna pomoč učencem romom, pomoč romske pomočnice, učiteljice.*
- *Vključeni so v dodatno strokovno pomoč za učence Rome - gre za učno pomoč na vseh področjih, ne le pri jeziku.*
- *Ure za Rome, dopolnilni pouk.*
- *Dopolnilni pouk in dodatna strokovna pomoč za učence Rome.*
- *Dopolnilni pouk in predvsem učna pomoč Romom (UPR).*
- *Dodatna strokovna pomoč za učence Rome, individualna oziroma skupinska pomoč učencem s strani romske pomočnice, diferenciacija v razredu.*
- *Dopolnilni pouk, individualna in skupinska pomoč, dodatna strokovna pomoč za Rome, svetovalna pomoč.*
- *Dodatne ure slovenskega jezika, dopolnilni pouk.*
- *V dodatno strokovno pomoč za romske učence po predmetih, v individualno in skupinsko pomoč, če se strinjajo starši, v pomoč pri organizaciji dela in učenja, ki ga občasno izvajamo z romskimi pomočnicami.*

Med oblikami pomoči, ki so se pokazale za še posebej učinkovite, pa so navedli delo romske koordinatorke in romske pomočnice, prisotnost pri urah dodatne strokovne pomoči, dodatne ure slovenščine in individualna pomoč otroku:

- *Romski učenci potrebujejo vse oblike pomoči.*
- *Učna pomoč za učence Rome, delo romske koordinatorke.*
- *Delo z učitelji, ki izvajajo dodatno strokovno pomoč in pomoč romskih pomočnic pri organizaciji dela in učenja.*
- *Odvisno od posameznega romskega otroka.*
- *Individualizacija in diferenciacija v razredu, pomoč romske pomočnice.*
- *DSP za Rome.*
- *Pomoč romske pomočnice, ki zna romščino, zato je tudi lažje prevajanje in razumevanje.*
- *Predvsem učna pomoč za Rome, saj gre tukaj za delo z zelo majhnimi skupinami otrok in učitelja,*

	občasno pa tudi individualno delo. V takem primeru se učitelj seveda lahko bolj posveti učencu, bolj se zbližata in delo je tako seveda najbolj kvalitetno.
-	*Vse naštete, brez tega so zelo šibki pri slovenščini, ker je doma ne govorijo.*
-	*Dodatne ure slovenskega jezika in druženje, komunikacija v skupini otrok.*
-	*Učna pomoč za Rome - zaradi majhnih skupin in boljšega kontakta učenec - učitelj. Veliko pa je seveda odvisno od motiviranosti učenca in domače podpore.*
-	*Individualne ure z romsko pomočnico.*
-	*Vse, ker z učenci Romi dosežemo napredek le ob individualni obravnavi in pomoči.*
-	*Še posebej učinkovite so se pokazale ure pomoči romskim učencem.*
-	*Učinkovito je delo ko se dela samo z enim učencem.*

Naslednje vprašanje se je nanašalo na izvajalce dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence Rome. Zanimalo nas je, kdo jo izvaja, označili pa so lahko več odgovorov. Večina respondentov je označila, da to pomoč izvajajo učitelji slovenščine (tako je odgovorilo 75 % respondentov) in učitelji razrednega pouka (tako je odgovorilo 70 % respondentov), sledijo pa svetovalni delavci (tako je odgovorilo 50 % respondentov) in romski pomočniki (tako je odgovorilo 35 % respondentov), v zelo omejenem deležu to počnejo tudi učitelji tujih jezikov (tako je odgovorilo 5 % respondentov), v odgovoru »drugo« pa so navedli tudi, da to izvajajo drugi učitelji in pedagoginja oz. da gre za ure učne pomoči za učence Rome, kjer je učiteljev več z več področij.

Graf 150: Izvajalci dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence Rome (n = 20)

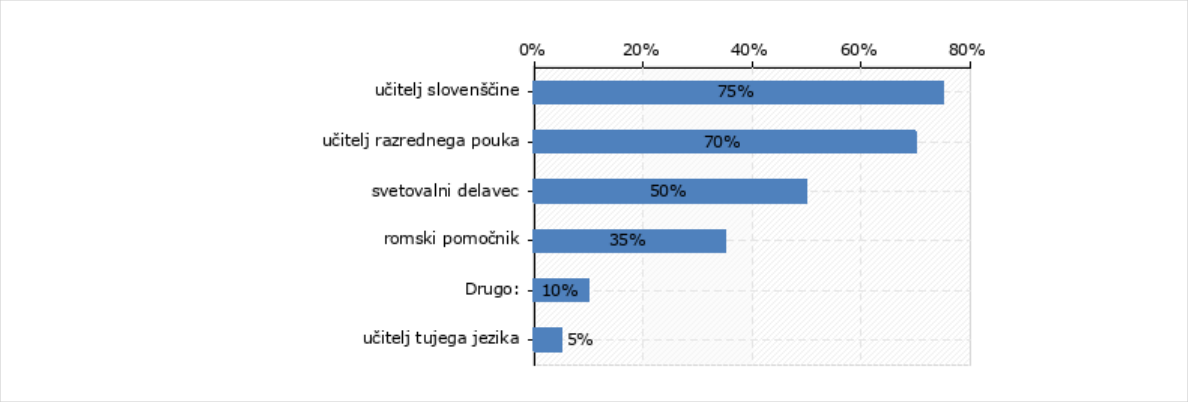

Respondente smo prosili, naj natančneje opišejo, kako na njihovi šoli poteka dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine za učence Rome. Zanimalo nas je, kdaj in kako pogosto poteka pouk, koliko ur pomoči pri učenju slovenščine so deležni učenci Romi (na leto), kako poteka DSP pri učenju slovenščine za učence Rome (se slovenščino učijo v svoji skupini ali se morda učijo skupaj z učenci priseljenci ali z drugimi slovenskimi otroki, ki potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine in koliko učiteljev na šoli izvaja ta pouk. Prosili smo jih tudi, naj navedejo razloge za tako organizacijo. Iz njihovih odgovorov je razvidno, da poteka pomoč pri učenju slovenščine večinoma enkrat ali dvakrat na teden, večinoma individualno ali v manjših skupinah, ena respondentka pa je zapisala, da poteka v skupini, v katero so vključeni tudi učenci priseljenci. Pomoč večinoma izvaja več učiteljev.

Pogostost in čas pouka	- Enkrat do dvakrat tedensko.

	- Dodatna pomoč vsaj enkrat tedensko, med rednim poukom, izven oddelka, glede na potrebe tudi večkrat na teden. - dvakrat na teden. - tedensko vsaj ena ura. - enkrat tedensko po 1 pedagoško uro. - dve uri DSP sta sistemizirani, ostalo pa gre za ure UPR, ki so prav tako sistemizirane in so točno določene z urnikom posameznega učitelja. - ure pomoči učencem Romom se izvajajo večinoma po enkrat tedensko, izvajajo se tekom pouka ali po pouku. - ena do dve uri tedensko, med poukom. - ena na ura na teden, odvisno od izraženih oz. ugotovljenih potreb, posamezno ali v manjši skupini, zunaj ali tudi v razredu. - po potrebi. - po potrebi, vendar vsaj trikrat na teden. - do dvakrat tedensko, običajno po pouku.
Število ur pomoči na leto	- 35 ur letno, učenci, ki imajo eno ure pomoči, in 70 ur letno učenci, ki imajo dve uri pomoči. - število ur določi ravnatelj iz fonda pripadajočih ur. - vsaj 35 ur letno. - po potrebi, najmanj pa 25 ur na leto. - 32 ur. - 770 ur letno. - učenci Romi, ki imajo torej težavi pri slovenščini so deležni večinoma po 35 ur pomoči pri učenju slovenščine na leto. - 35 ur. - do 32 ur pri posameznem učencu. - 33 ur na teden, to je 1254 ur na leto. - do 70 ur.
Način izvedbe pouka	- individualno ali v manjših skupinah (s sošolci). - v svoji skupini.

	- učijo se skupaj z učenci priseljenci. - v skupini z Romi ali individualno. - učijo se z drugimi slovenskimi otroki, ki potrebujejo pomoč pri učenju slovenščine. - učijo se skupinsko, skupaj z drugimi učenci Romi. - če govorimo o DSP, potem je to individualen pristop, saj gre za odločbo. Če pa govorimo o UPR, pa so to, kot omenjeno, male skupine, največkrat do 3 učenci naenkrat. Največkrat je skupina otrok v celoti romska. - odvisno od tega, kaj učenci potrebujejo, praviloma v individualni obliki oziroma v manjših skupinah. - učenci Romi se večinoma učijo skupaj z ostalimi učenci, včasih pa tudi v posebnih skupinah. - slovenščino se učijo v manjših skupinah ali individualno, ločeno od učencev priseljencev. - učijo se individualno, ali znotraj manjše skupine romskih učencev. - v svoji skupini. - učijo se sami ali v skupini Romov. - v svoji skupini, imamo malo učencev priseljencev, pa še ti se všolajo v višje razrede.
Število učiteljev, ki izvajajo ta pouk in razlogi za tako organizacijo	- 7 učiteljev. - 1 učitelj. - 5 učiteljev, razdeljenih po starostnih obdobjih in področjih. - poučuje več učiteljev – 10. Pouk mora biti med rednimi urami, ker drugače ne ostajajo v šoli. - trije učitelji. Za vsako vzgojno-izobraževalno obdobje eden. - 20 učiteljev. - 5 učiteljev, razlog število učencev. - 15. - cca. 20 učiteljev. Gre za dopolnjevanje zaposlitev in pa razporeditev glede na predvidene potrebe učencev. - odvisno od organizacije pouka, dva ali trije učitelji.

	- ure pomoči romskim učencem izvajajo učitelji razrednega pouka in učitelji slovenskega jezika. Ti lahko tudi učencem najbolj pomagajo. - 6, zaradi tega, da smo učence razdelili po razredih, da je učenje kvalitetnejše, poleg tega je vzgojna problematika te skupine zelo zahtevna. - glede na število učencev se ure, ki so za to sistemizirane, razdelijo na več učiteljev (5–6). Te ure se ne uporabljajo samo za slovenščino, ampak tudi za druge predmete. - romska pomočnica. - 11 učiteljev, zato da se lahko izvajajo vse ure. - fokus je na prvi triadi, do trije učitelji odvisno od števila učencev.

Zanimalo nas je tudi, ali naši respondenti pri učencih Romih, ki se šolajo na njihovih šolah, z leti opažajo napredek v njihovem znanju slovenščine. Odgovorilo nam je 18 vprašanih, večina pa jih v svojih odgovorih ugotavlja, da je napredek opazen. 72 % jih meni, da učenci Romi z leti šolanja precej napredujejo (med možnimi odgovori *Da, zelo. / Da, še kar. / Ne preveč. / Sploh ne. / Ne vem.* so izbrali odgovor *Da, še kar.*), 22 % jih je mnenja, da zelo napredujejo, 6 % (oz. en respondent) pa, da njihov napredek ni zelo opazen (izbrali so odgovor *Ne preveč*). Svoj odgovor je ponazoril z mnenjem, da je to tako, »ker so doma v nespodbudnem okolju in pogosto doma govorijo romsko narečje, oziroma prekmursko narečje.«

Graf 151: Napredek učencev Romov z leti šolanja v znanju slovenščine (n = 18)

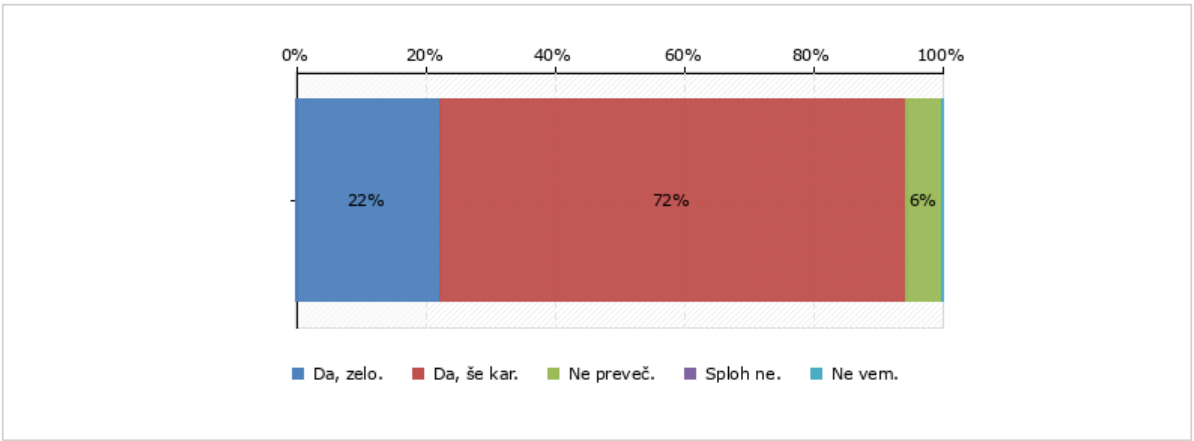

Prosili smo jih tudi, naj navedejo, kaj je pripomoglo k temu (dejavnosti v šoli in izven nje), da je v njihovem znanju slovenščine opazen napredek. Navajamo njihove odgovore:

-	*Dejavnosti v šoli*
-	*Po naših opažanjih predvsem to, da večina naših učencev več sploh aktivno ne govori romskega jezika, ker jih starši ne učijo. Večina romskih učencih je pred vstopom v šolo tudi vključenih v vrtec. Večina romskih učencev tudi dokaj redno obiskuje pouk in so zelo lepo vključeni med svoje vrstnike.*

- *Vključenost v izobraževalni proces.*
- *Dejavnosti v šoli.*
- *Prispevek učiteljev.*
- *Dodatna strokovna pomoč in pomoč romske pomočnice tako na šoli kot v naselju.*
- *Razlog je prizadevanje šole, da bi bili uspešni in tudi posameznikov.*
- *Delo učiteljev.*
- *Večletno delo na tak način in naš velik trud, da imamo vse romske učence redno prisotne v šoli in s tem v pedagoškem procesu - s tem pa v stiku s slovenskim jezikom.*
- *Izpostavljenost jeziku, širjenje besednega zaklada, pouk, dodatna pomoč.*
- *Dejavnosti v šoli in izven nje.*
- *Vse dejavnosti, v katere so učenci vključeni in socialni stiki z ostalimi učenci.*
- *Individualni pristop in pripomoglo bi obiskovanje vrtca pred vstopom v šolo.*
- *Boljše vključevanje romskih učencev v življenje in delo šole. Sodelovanje šole in vrtca pri vključevanju romskih učencev v šolo. Sodelovanje šole in centra za socialno delo pri osveščanju staršev za sodelovanje s šolo in vključevanje otrok v šolsko delo. Vzpostavljanje instituta romske pomočnice in njenega dela, ki je neprecenljiva. Pomoč in podpora lokalne skupnosti pri delu šole z romsko skupnostjo.*
- *Pomaga prisotnost pri pouku, dodatne ure učenja slovenščine, druženje s slovensko govorečimi vrstniki, sodelovanje z društvom za razvijanje prostovoljnega dela.*
- *Kontinuirana skrb za jezik, vključevanje v vse dejavnosti šole.*

V naslednjem vprašanju smo jih vprašali, ali imajo učenci Romi, ki so vključeni v njihovo šolo, dovolj dobro znanje slovenščine, da lahko sledijo pouku. Respondenti so imeli možnost izbirati med odgovori (Da, vsi učenci Romi. / Da, več kot polovica učencev Romov. / Da, polovica učencev Romov. / Da, manj kot polovica učencev Romov. / Ne, noben učenec Rom.). 22 % respondenti meni, da imajo ti učenci zadostno znanje slovenščine za sodelovanje pri pouku, 44 % jih meni, da ima tako znanje več kot polovica učencev, 17 %, da ga ima polovica učencev, 11 %, da manj kot polovica učencev, en respondent pa, da za sodelovanje pri pouku nima zadostnega znanja nihče od učencev Romov.

Graf 152: Znanje slovenščine učencev Romov za sodelovanje pri pouku (n = 18)

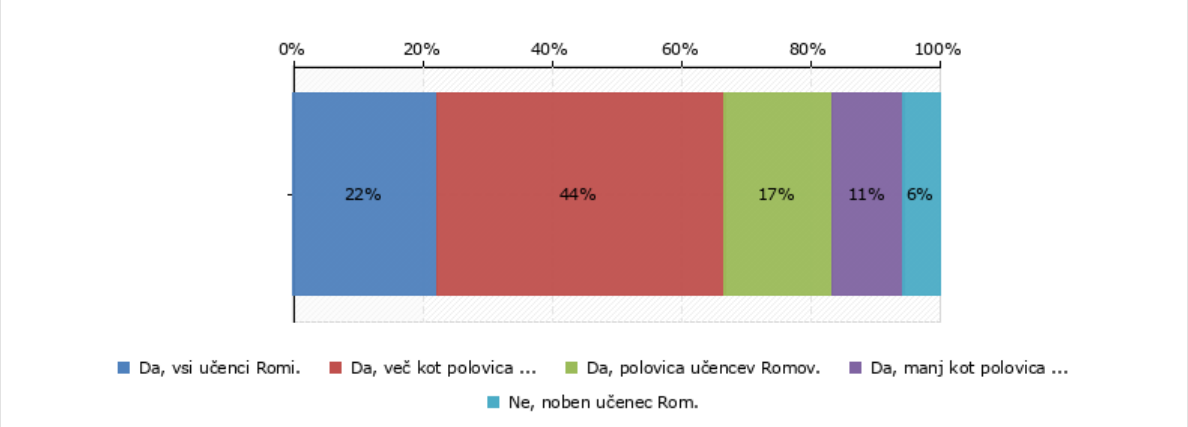

Med ukrepi in dejavnostmi, ki bi po mnenju respondentov (najbolj) pripomogli k uspešnejšemu jezikovnemu vključevanju učencev Romov, pa prevladuje vključitev romskih otrok v vrtec, delo s starši oz. njihova vključitev v šolsko delo otrok, nekaj predlogov pa je tudi povezanih z večjo količino ur učne pomoči oz. z omogočanjem dela v majhnih skupinah ali individualno:

- *Jezikovna vključenost staršev.*
- *Kot že prej omenjeno, obvezna vključitev v predšolsko izobraževanje – tisti redki, ki so bili vključeni v vrtec pred vstopom v osnovno šolo, so imeli bistveno boljše znanje slovenščine in so veliko lažje delali v šoli.*
- *Še več individualnih ur.*
- *Načrtno razvijanje znanja slovenščine (kot prvega tujega jezika) že v vrtcu. Spodbujanje romskih učencev k obiskovanju ur slovenskega jezika za učenje govorjenja. Ozaveščanje staršev za komuniciranje v slovenščini (domači dan za slovenski jezik).*
- *Zgodnja vključitev v vrtec, dodatne ure slovenskega jezika že v vrtcu.*
- *Po našem mnenju bi bilo potrebno več spodbude in motivacije s strani staršev.*
- *Izobraževanje njihovih staršev.*
- *Otrok bi moral biti obvezno vključen v vrtec, mnogi so vpisani vanj, vendar ga ne obiskujejo redno oz. so tam zelo malo število ur. V šoli pa še več individualnih ur, saj je tam efekt učenja bistveno boljši, kot med poukom, zaradi njihovih vedenjskih težav, nemirnosti. Skupine v katerih so Romi, bi morale biti manjše.*
- *Da bi pred vključitvijo v šolo bili vključeni v kakšno ustanovo, kjer bi se uvajali. Večina doma govori samo romsko.*
- *Delo z učenci doma s strani staršev. Šole naredimo zelo veliko.*
- *Redno obiskovanje vrtca, dodatne dejavnosti za čim večjo izpostavljenost jeziku tudi v prostem času, med počitnicami (saj doma ne govorijo slovensko).*
- *Obvezna vključitev v vrtec oz. Katerakoli druga prilagojena oblika dela s predšolskimi romskimi otroci. Kar se tiče šole, pa menim, da je opisano naše delo za naše okolje primerno in učinkovito.*

V odgovorih na zadnje odprto vprašanje v anketi, ali nam želijo respondenti v zvezi z vključevanjem učencev Romov sporočiti še kaj, po čemer jih nismo povprašali, so izpostavili še pomembnost vloge romskega pomočnika na šoli in zagotavljanje, da je to oseba, ki je lahko dlje časa na šoli zaposlena za ta namen, saj se otroci spremembam težko prilagajajo. Izpostavili so tudi dejstvo, da prihajajo v šole tudi učenci Romi, ki imajo drugačne higienske in bivanjske navade, zato bi bilo treba premostitvi teh razlik nameniti več pozornosti. Eden od predlogov je bil tudi ta, da bi v šole za učence Rome v prvem razredu namesto pouka angleščine uvedli pouk slovenščine. Navajamo izbor njihovih predlogov:

- *Neobvezni izbirni predmet slovenščine za romske učence v 1. razredu (namesto pouka angleščine).*
- *Največ težav je zaradi nerednega obiskovanja šole pri nekaterih romskih otrocih.*
- *Izkazalo se je, da je v šoli, kjer so vključeni učenci Romi, nujno potreben romski pomočnik. Ta pa ne bi smel biti zagotovljen preko razpisa na javnih delih, temveč bi moral biti nekdo, ki je zaposlen stalno, saj se otroci iz te ranljive skupine izredno težko prilagajajo na spremembe in nove ljudi. Pri nas nimamo možnosti zaposlitve romskega pomočnika oz. ga imamo preko javnih del. Poleg tega*

	učni načrt ni prilagojen njihovemu tempu osvajanja znanja in predznanju. Poleg učenja slovenščine, se učijo še tuji jezik - angleščino. Učenci Romi pridejo v šolo s slabim ali ničelnim znanjem slovenskega jezika, so nevajeni higiene, uporabe sanitarij, jedilnega pribora in še mnogo drugega, saj prihajajo iz drugačnega kulturnega okolja. Začetek šolanja je za njih stresen in prvo leto namenjen predvsem socializaciji.
-	*Pred vstopom v šolo bi morali biti vključeni v neko obliko priprave na šolo. Veliko jih pride v šolo, da ne razume jezika, higienskih navad nimajo, nimajo osnovnega znanja – pridejo kot nepopisani list. Z nekaterimi imamo težave z ostajanjem v šoli, saj so sedaj prvič ločeni od staršev.*

2 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE UČENCEV PRISELJENCEV SKOZI POGLED UČITELJEV, KI V OSNOVNIH ŠOLAH IZVAJAJO DODATNO STROKOVNO POMOČ PRI UČENJU SLOVENŠČINE

Za ta del raziskave smo, kot smo že navedli, pripravili poseben vprašalnik, namenjen le učiteljem, ki na osnovnih šolah izvajajo dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine. Sodelujoče smo v vprašalniku najprej povprašali po osnovnih demografskih podatkih ter osnovni podatkih o šolah, na katerih poučujejo. Sledilo je vprašanje glede vključenosti osnovne šole v program SIMS. V nadaljevanju smo poizvedovali o specifikah jezikovnega vključevanja učencev priseljencev, obsežen sklop vprašanj je bil posvečen organizaciji dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence priseljence na šolah anketiranih. Sledil je sklop vprašanj o spremljanju jezikovnega napredka učencev priseljencev in nato raziskovanje značilnosti posameznih skupin učencev priseljencev, ki jih na šolah poučujejo učitelji DSP pri učenju slovenščine. Sklop vprašanj v nadaljevanju je bil posvečen učnim gradivom, ki jih učitelji uporabljajo pri DSP pri učenju slovenščine, potem pa smo se spet natančneje posvetili učiteljevemu izvajanju dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine. Naslednjih nekaj vprašanj se je nanašalo na Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole, na koncu pa še nekaj vprašanj na usposobljenost učiteljev za izvajanje DSP pri učenju slovenščine ter na njihovo motivacijo za delo z učenci priseljenci.

V raziskavi je sodeloval 201 učitelj DSP pri učenju slovenščine. Izločili smo tiste, ki so odgovorili samo na nekaj demografskih vprašanj, preostalih odgovorov pa nam niso podali. Tako smo analizirali odgovore 90 učiteljev DSP pri učenju slovenščine, od tega je bilo 97 % žensk in 3 % moških.

Graf 153: Spol anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n=90)

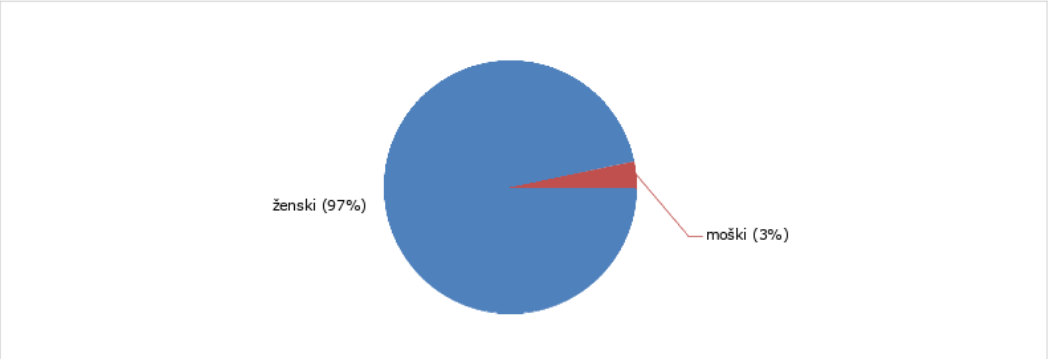

35 sodelujočih, ki so zaposleni kot izvajalci DSP pri učenju slovenščine v osnovnih šolah, je bilo iz starostne skupine od 31 do 40 let, 23 je bilo starih 41 do 50 let, 19 med 51 in 60 let, 9 sodelujočih je bilo mlajših od 30 let, najmanj (4) sodelujočih pa je bilo starih 61 let in več.

Graf 154: Starost anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n = 90)

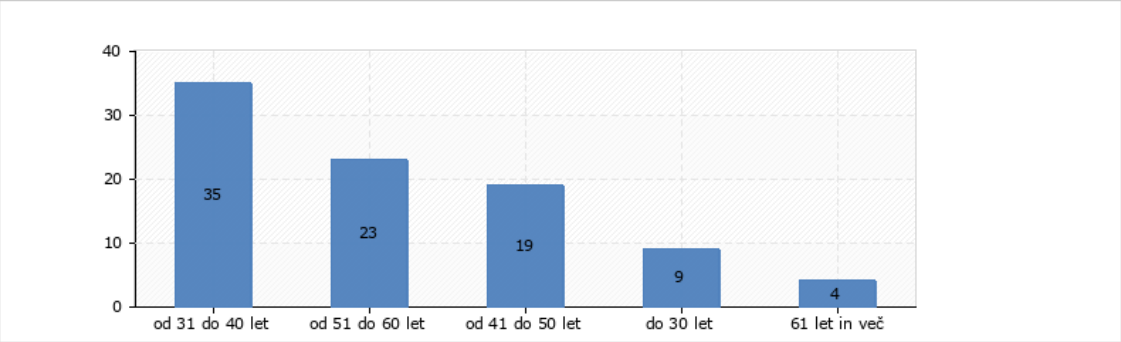

Raziskava je zajela učitelje DSP pri učenju slovenščine iz osnovnih šol iz vseh slovenskih statističnih regij. Največji delež v anketi sodelujočih učiteljev prihaja iz osnovnih šol Osrednje Slovenije (24 % anketiranih), Gorenjske (13 % anketiranih) in Jugovzhodne Slovenije (11 % anketiranih). Iz osnovnih šol goriške regije je sodelovalo 10 % učiteljev, iz pomurske 9 %, savinjske 8 %, primorsko-notranjske 7 %, zasavske 6 % anketiranih, manjši delež pa še iz obalno-kraške, koroške, podravske in posavske regije.

Graf 155: Statistične regije šol sodelujočih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n = 90)

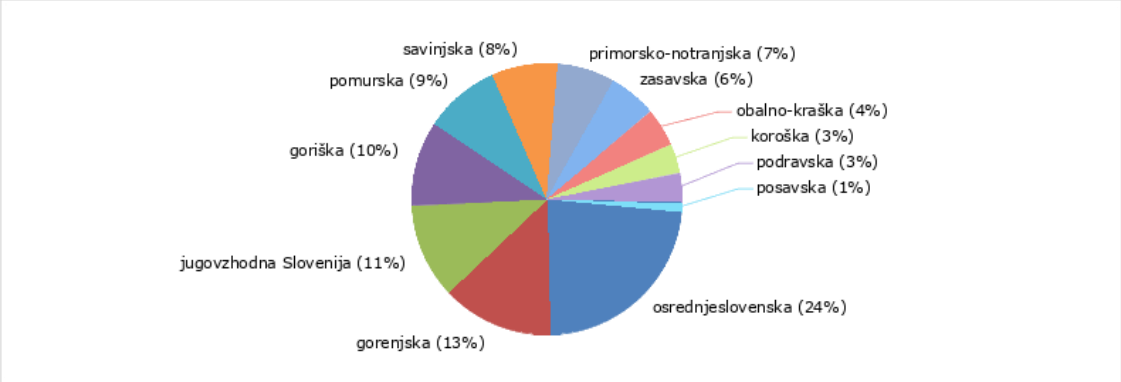

Največ (34 %) anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine poučuje na šolah, ki so v krajih z 10.000 do 49.000 prebivalci, 23 % učiteljev v krajih s 5000 do 9.999 prebivalci, 21 % pa v krajih s 1000 do 4.999 prebivalci. 14 % sodelujočih prihaja iz šol, ki so v mestih z več kot 100.000 prebivalci. Manj učiteljev je sodelovalo iz šol, ki delujejo v manjših krajih (pod 200 prebivalcev) ter iz mest, v katerih živi od 50.000 do 100.000 prebivalcev.

Graf 156: Število prebivalcev v kraju, kjer se osnovna šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 90)

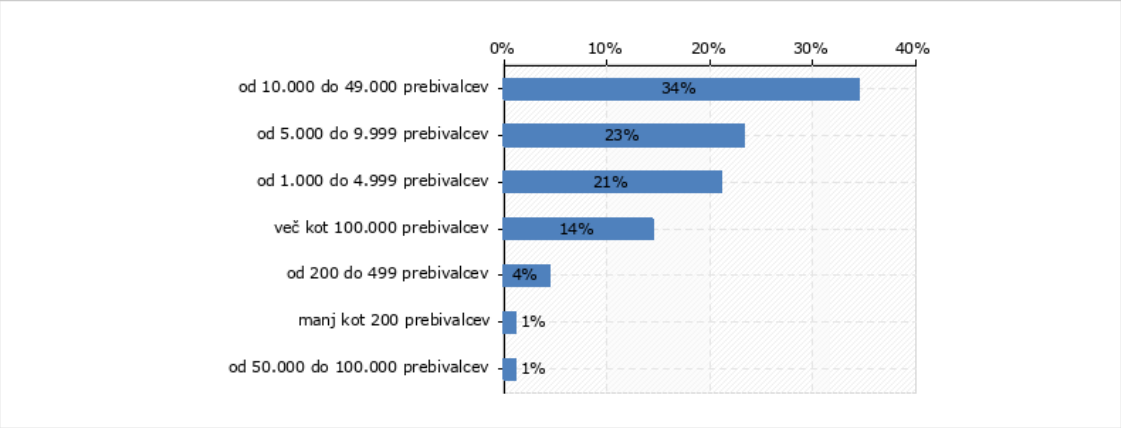

Večina sodelujočih učiteljev DSP pri učenju slovenščine poučuje na srednje velikih osnovnih šolah, na katerih se šola od 400 do 800 učencev, najmanj sodelujočih pa poučuje na res velikih šolah (od 800 do 1200 učencev) in manjših šolah (do 120 učencev).

Graf 157: Število učencev na osnovni šoli, kjer poučujejo anketirani učitelji (n = 90)

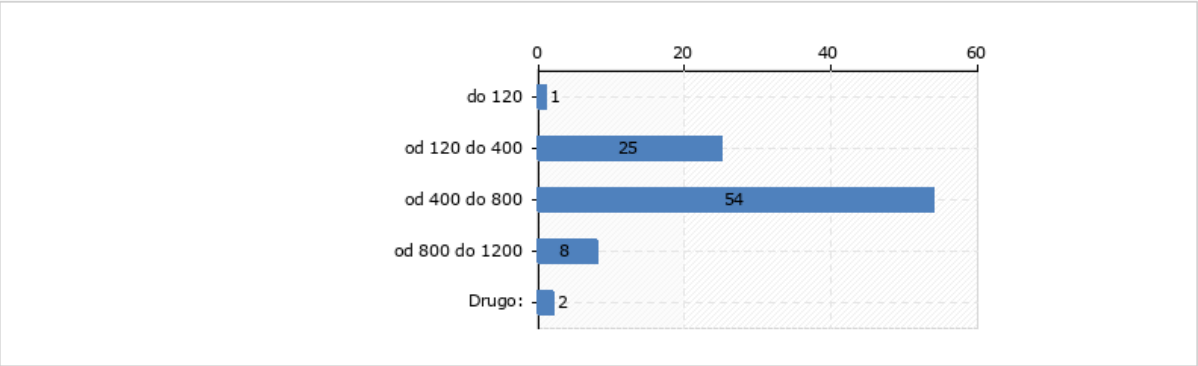

Med anketiranimi učitelji DSP pri učenju slovenščine jih 34 % (oz. 30 respondentov) poučuje na osnovnih šolah, ki so vključene v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja), osnovne šole, na katerih poučujejo preostali (66 % oz. 58 respondentov), niso vključene v ta program.

Graf 158: Vključenost osnovne šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 88)

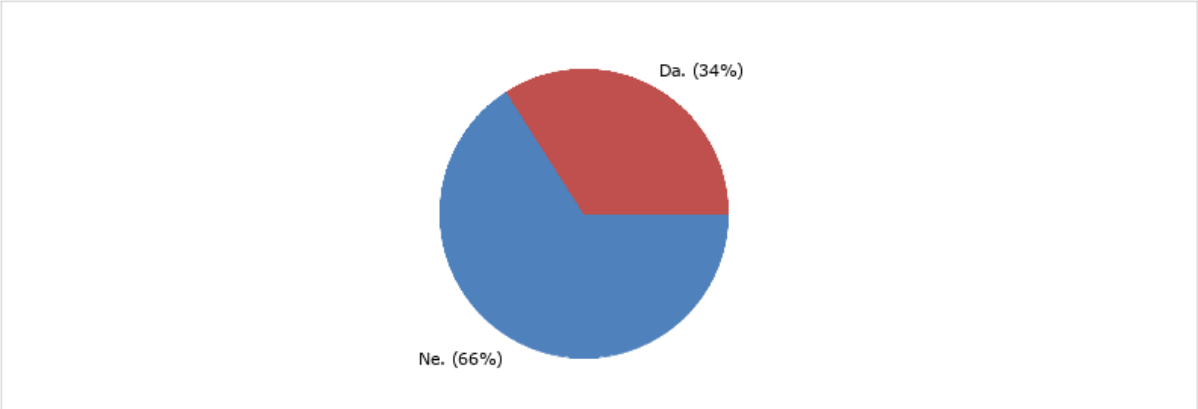

Sodelujoče v anketi smo prosili, naj navedejo, kaj konkretno je njihovo delo na šoli, kjer so zaposleni. Največ sodelujočih je učiteljev slovenščine (39 %), sledijo učitelji dodatne strokovne pomoči (24 %),

učitelji razrednega pouka (22 %), tujih jezikov (7 %), multiplikatorji projekta SIMS (4 %), v manjši meri pa še drugi: učitelji družboslovnih in naravoslovnih predmetov, specialni pedagogi, psihologi, socialni delavci ter tudi učitelji športa, glasbe in likovne umetnosti. Pod možnost »drugo« so bila zapisani še: knjižničarka (2x), knjižničarka/učiteljica v RAP, pomočnica ravnatelja, pomočnica ravnateljice za razredno stopnjo, učiteljica ISP za slovenščino, socialni pedagog, učiteljica OPB (3x), vzgojiteljica/druga strokovna delavka v prvem razredu (2x), inkluzivna pedagoginja, učiteljica slovenščine kot tujega jezika, svetovalna delavka, socialna pedagoginja, inkluzivna pedagoginja, učiteljica slovenščine kot tujega jezika.

Graf 159: Profil anketiranih učiteljev DSP pri učenju slovenščine (n = 90)

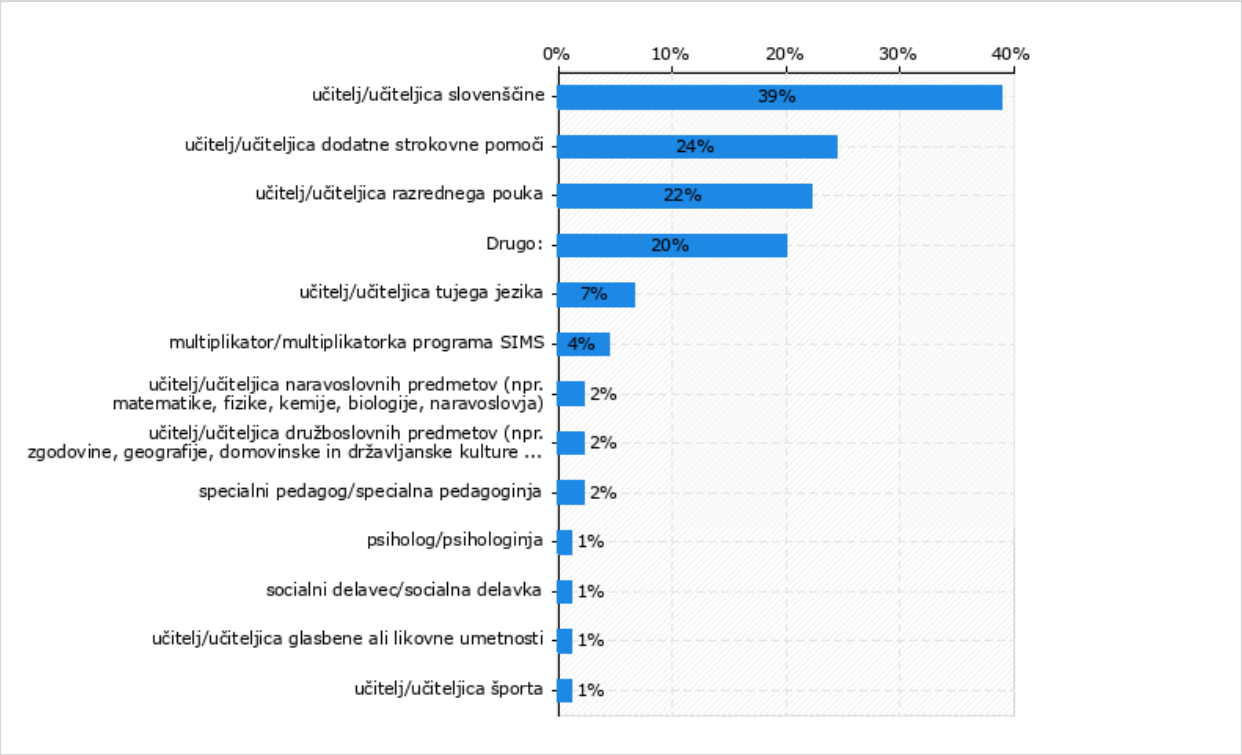

Na anketo se je odzvalo največ (37 %) učiteljev, ki DSP pri učenju slovenščine izvajajo več kot tri leta, 33 % jih je DSP pri učenju slovenščine v letu raziskave izvajalo prvo leto, 20 % tretje leto, 10 % pa je bilo učiteljev, ki DSP pri učenju slovenščine izvajajo dve leti.

Graf 160: Dolžina izvajanja DSP pri učenju slovenščine anketiranih učiteljev (n = 90)

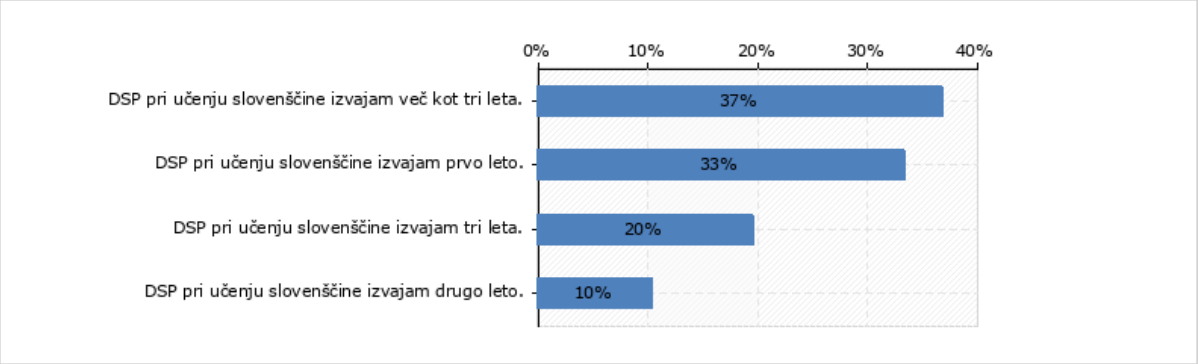

2.1 ORGANIZACIJA DODATNE STROKOVNE POMOČI PRI UČENJU SLOVENŠČINE ZA UČENCE PRISELJENCE

Sodelujoče učitelje in učiteljice DSP pri učenju slovenščine smo prav tako kot ravnatelje oz. svetovalne delavce najprej vprašali, kdo na njihovi šoli sodeluje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev, njihovi odgovori pa so precej podobni (prim. poglavje 1.1.2). V največ primerih (85 % sodelujočih učiteljev je izbralo ta odgovor) so označili, da je pri tem načrtovanju najbolj aktiven učitelj oziroma učiteljica, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine, nato svetovalni delavci na šoli (84 % odgovorov), učitelji na razredni stopnji, ki imajo v razredih učence priseljence (65 % odgovorov), sledili so odgovori: učitelji slovenščine, ki imajo v razredih učence priseljence (52 % odgovorov), ravnatelji oziroma pomočniki ravnatelja (51 % odgovorov), 22 % vprašanih je navedlo, da sodelujejo multiplikatorji programa SIMS, najmanjši delež (20 %) odgovorov pa je bil, da pri načrtovanju sodeluje učitelj, ki poučuje druge predmete. Pod kategorijo »drugo« so bili pripisani odgovori, da pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev na šolah sodelujočih učiteljev sodelujejo razredniki na predmetni stopnji, ki imajo v razredih učence priseljence, učitelji ISP in slovenščine ter posebej za to zaposlena učiteljica slovenščine, ki poučuje priseljence.

Graf 161: Sodelovanje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 89)

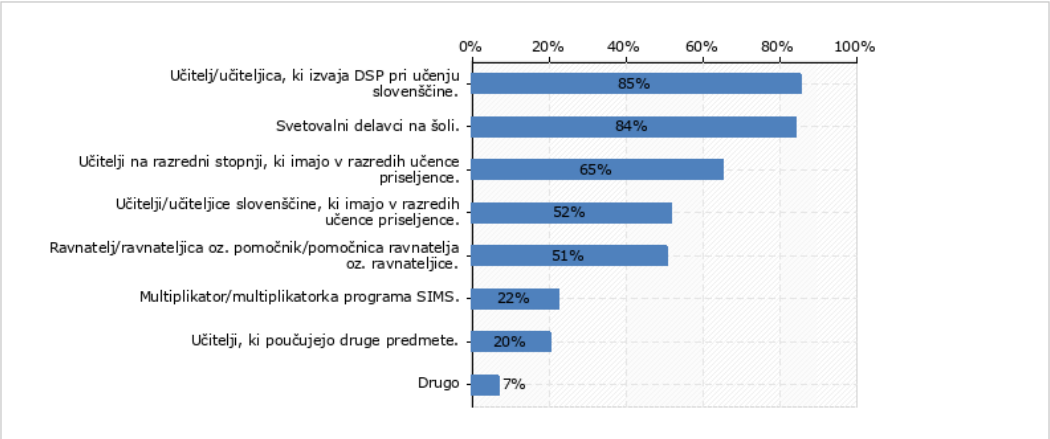

Učitelje smo prosili, naj pojasnijo, kako poteka načrtovanje jezikovnega vključevanja učencev priseljencev. Podali so nam naslednje ogovore:

- *Učenci imajo 6 ur tedensko DSP. Izvajali sva ga dve učiteljici. V skupini je bilo 12 otrok.*
- *Na sestankih se srečujemo ob prihodu novih priseljencev. Pregledamo, koliko ur imamo na voljo, kakšno je predznanje slovenščine, iz katerih jezikovnih okolij prihajajo novi učenci, kolikokrat na teden bi bilo smiselno izvajati DSP in v katerih terminih. Dogovarjamo se tudi, pri katerih predmetih bi morali biti učenci prisotni, namesto katerih pa je bolje, da se takrat učijo slovenščine.*
- *Ravnatelj po pogovoru s svetovalno službo pripravi načrt učenca priseljenca, ki obsega število ur dodatne strokovne pomoči pri posameznih predmetih. Predvidene ure nato razdeli med strokovno usposobljene pedagoške delavce (pouk slovenščine poučuje učitelj slovenščine ali učitelj razrednega pouka, ostale ure pomoči (pri ostalih predmetih)*

poučujejo svetovalni delavci ali učitelji DSP). Učitelj slovenščine pripravi načrt poučevanja učencev priseljencev v dogovoru z razrednikom ali učiteljem slovenščine.

- *Na začetku šolskega leta svetovalna delavka poroča razredničarki, kateri so učenci priseljenci. Ravnateljica in šolska svetovalna služba se dogovorita, kdo bo izvajalec DSP-ja za učence priseljence. Učitelj, ki bo izvajal učno pomoč se dogovori s svetovalno službo o učencu ter o uri in prostoru izvajanja pomoči. Ko sem bila s tem seznanjena sem načrtovala ure po obisku šolske knjižnice. Pripravila sem knjige in didaktični material za poučevanje. Pri urah DSP sem uporabljala veliko slikovnega in konkretnega materiala za širjenje besedišča, didaktične igre in knjige s krajšim besedilom.*
- *Od septembra dalje je bila omogočena pomoč za učence na predmetni stopnji 3x tedensko preko zunanjega izvajalca, ki je nudil tečaj slovenščine. Na razredni stopnji so imeli učenci omogočeno DSP. Od januarja naprej dodatno zaposlena delavka za učenje priseljencev, imajo 10 dodatnih ur pomoči tedensko. Pomoč poteka v okviru pouka, za razredno stopnjo večkrat kar kot prisotnost in pomoč pri pouku, za predmetno stopnjo po pouku 2 uri na dan.*
- *Jasna in čim bolj razumljiva razlaga. Miselni vzorci, ponavljanje besed, glasna izgovorjava. Neizpostavljenost učenca pred razredom z glasnim branjem.*
- *Učenci se pred pričetkom šolskega leta spoznajo z razrednikom in (če je možno) z nekaterimi učitelji ter izvajalcem začetnega učenja slovenščine - z začetnim učenjem sl se prične pred začetkom pouka; intenziven tedenski tečaj, učenci razdeljeni po starosti - z začetkom šolanja se še naprej izvaja učenje slovenščine, tedensko 2 x teden / 2 ali 3 šolske ure - učenec se vključuje v oddelčno skupnost ter obiskuje pouk - uporaba pripravljenih gradiv za učenje + uporaba učnega načrta - intenzivno sodelovanje izvajalca učenja slovenščine z ostalimi učitelji, povezovanje in pomoč pri navezovanju socialnih stikov, ...*
- *Priseljence sprejme svetovalna delavka/pedagoginja. S pomočjo podravnateljice jih razporedi določenim učiteljem. Razporedi jih lahko v posamezne skupine ali individualno. Učitelj izvajalec delo z učencem načrtuje sam.*
- *Pogovor s šolsko psihologinjo, učencem, njegovimi starši, razrednikom in učiteljem dodatnih ur slovenščine. Učitelj dodatnih ur slovenščine pripravi učni načrt glede na prvi jezik učenca in predznanje. Učenec je vključen v jezikovno uvajalnico (en teden preden začne z rednim poukom). Učenec je vključen v skupino dodatnih ur slovenščine.*
- *Izdela se IP, preveri se predznanje, določi se začetni jezik komunikacije, določi se prvo gradivo, sestavi se urnik dela pomoči, diferencira naloge, pomaga pri gradivu, sestane se s starši, vključi se sošolce, medvrstniška pomoč, spremlja se socialna vključenost, razloži se delovanje šole in sistem dela.*
- *Svetovalna delavka me seznani s številom učencev priseljencev, z njihovo starostjo, od kod prihajajo, s poznavanjem oz. Nepoznavanjem slovenskega jezika. Sledi spoznavanje učencev, staršev ... Svetovalna delavka pridobi soglasja staršev o obiskovanju ur za učenje slovenščine. Z učenci se dogovorimo za urnik, glede na njihove druge uče obveznosti. Zadnji dve leti izvajam ure tudi v dopoldanskem času, med poukom, v čim bolj strnjeni obliki.*

- *Načrtovanje poteka v sodelovanju z učenci in ostalimi strokovnimi delavci, ki imajo izkušnje na tem področju.*
- *Po končanem vpisu v šolsko leto dobimo seznam učencev tujcev oz. Priseljencev, ki bodo obiskovali 1. leto šolo v Sloveniji. Potem naredimo skupine in določimo urnike za vse učence, ki se 1. In 2. leto šolajo v Sloveniji. Pri tem se vedno sestanemo pomočnica ravnatelja in učiteljici v pripravljalnici. Po sestanku se še posvetujemo z učitelji razredne stopnje, ki imajo priseljence in z razredniki predmetne stopnje, ki imajo priseljence v svojih razredih. Na koncu zaključene urnike in skupine oddamo v pregled ravnatelju za potrditev.*
- *Sestanek s svetovalno delavko, pogovor z učencem, vključitev ur DSP v urnik (pred/po pouku), pregled priporočil*
- *Nisem seznanjena, ker šele tako kratek čas poučujem nekaj učencev priseljencev, odkar je nastopila korona kriza.*
- *Preverjanje potreb po učenju slovenščine kot tujega jezika. Oblikovanje skupin učencev. Pregled že oblikovanega programa in prilagajanje programa določeni skupini. Vabilo novim učencem v zadnjem tednu avgusta: spoznavanje šole, učenje slovenščine. Sodelovanje s starši: medkulturni večeri, kulinarični večeri....*
- *Učenec ima določeno število ur na teden, ki jih preživi z multiplikatorko projekta. Razredničarka pove, kje ima učenec težave in na tem delajo ta čas. Tako je na razredni stopnji.*
- *Uvodni sestanek s starši (pomoč prevajalca) - spoznavne delavnice z učenci priseljenci - delitev učencev v manjše, bolj homogene skupine za učenje jezika (gleda na starost, predznanje, iz katerega jezikovnega okolja prihajajo...) - izvajanje dodatne strokovne pomoči - prilagojeno starosti in predznanju, v sodelovanju z učitelji razredniki na razredni stopnji in učitelji slovenščine na predmetni stopnji, s pomočjo delovnih zvezkov ali s prilagojeno učno snovjo na predmetni stopnji - usklajevanje dela z multiplikatorjem (ki izvaja intenzivni tečaj učenja jezika, učno pomoč, delavnice za starše ...).*
- *Strokovna pomoč, vključenost vseh učiteljev, prilagajanje dela, pazimo, da so učenci priseljenci vključeni v družbo drugih ...*
- *Načrtovanje poteka v sodelovanju z učitelji razredniki. Ugotavljamo, na katerem področju imajo učenci primanjkljaje.*
- *Svetovalna delavka izdela seznam učencev priseljencev, ravnateljica se po pogovoru z učitelji odloči, kdo bo ure izvajal, potem vsak učitelj izdela svoj načrt (od lanskega leta v sodelovanju z multiplikatorjem sosednje šole). Sama sem se lansko leto udeležila mnogih izobraževanj, kar mi je bilo v veliko pomoč pri delu s priseljenci.*
- *Za vsakega učenca posebej izdelamo ip, ki se ga držimo vsi učitelji in strokovni delavci, ki prihajajo v stik z učencem. V njem opredelimo cilje glede učenja in ocenjevanja.*

- *Načrtovanje jezikovnega vključevanje učencev priseljencev poteka v sodelovanju s svetovalno delavko, ki predstavi učence priseljence. Skupaj z razredničarko zapišemo ip, v katerem glede na značilnosti učenca in njegovo funkcioniranje določimo cilje, ki jih med šolskim letom spremljamo in poskušamo doseči. Vključimo tudi starše (gu).*

- *Izdela se individualni načrt, ki ga v osnovi koordinirata šolska psihologinja, ki je zadolžena za učence tujce, in učitelj slovenščine, h kateremu sodi razred dotičnega učenca. Psihologinja sprva opravi razgovore z otrokom in starši, da se ugotovi jezikovno znanje in otrokovo splošno predznanje. V tej fazi je psihologinja tudi pozorna na čustveno plat otroka (možna stiska ob selitvi, zadržki, konjički ipd.), da ugotovi, če bo otrok potreboval dodatno podporo ali usmeritev. Pogovorov se po potrebi tudi udeleži ravnateljica. Nato sledijo pogovori in koordinacija z učiteljem slovenščine - prilagoditve za pouk slovenščine, določanje DSP, izbiranje učitelja za dodano pomoč, načrtovanje učnih ciljev, vključevanje otroka v šolsko življenje itd. Zadnji nivo je potem učitelj DSP, ki koordinira dodatno pomoč z učiteljem predmeta, pri katerem ima učenec težave ali druge primanjkljaje - ti primanjkljaji so bodisi posledica jezikovnega nerazumevanja bodisi že obstoječih učnih težav. Učencu se poskuša pomagati celostno.*

- *Že pred začetkom šolskega leta so učenci priseljenci povabljeni na šolo, ker si ogledajo prostore na šoli, spoznajo nekaj osnovnih fraz sporazumevanja v slovenščini, vadijo prihod in odhod v in iz šole, odhod na kosilo v jedilnico, stranišče... V začetku šolskega leta jim (če je mogoče) ponudimo pomoč sošolca ali sošolke (tudi odraslega učenca/učenke), da jim pomaga pri navajanju na nove prostore, ureditev, šolo. Pouk slovenščine kot tuj jezik poteka na individualni ravni oz. V majhnih skupinah učencev s podobnim predznanjem. V vsem času potekajo pogovori in aktivi z učitelji, ki posameznega učenca poučujejo, kako, kaj in kdaj prilagajati pouk, domače naloge ...*

- *Najprej imamo sestanek strokovni delavci, nato se pogovorimo s starši, učenci. DSP poteka po urniku - upošteva se predznanje in ostali dejavniki (socialno okolje, vključenost učenca v šolsko in krajevno okolje). Spremljamo napredek in evalviramo delo.*

- *Razen dodelitve števila ur ni nobenega načrta, vsak učitelj in izvajalec je prepuščen sam sebi.*

- *Ko se ta težava zazna seznanitev vseh učiteljev, ki ga poučujejo, plan dela oz. Poučevanja za učenca, razdelitev nalog, obveščanje staršev, občasna analiza in dopolnitve načrta.*

- *To počne omenjena učiteljica. Točno ne vem, vem pa da izvaja individualne ure z učenci priseljenci glede na dogovor z razredniki teh učencev oziroma učitelji slovenščine teh učencev. Tisti, ki potrebuje več pomoči mu jo tudi nudi in obratno*

- *Ugotavljanje učenčeve jezikovne podobnosti s slovenščino. Priprava urnika. Načrtovanje pouka.*

- *Načrtujemo vsebine in cilje, ki učencem pomagajo pridobiti osnove slovenskega jezika. Načrtovanje je sistematično, od lažjega k težjemu.... Učenci, ki imajo že nekaj izkušenj, pa z nalogami nadgradijo ali obogatijo svoje izkušnje.*

- *Po začetnem pogovoru z učencem in staršem se sestane tim učiteljev, ki učenca poučujejo, in se seznanijo s stanjem. Ugotovimo, kaj učenec zmore in poenotimo delo. Razredniki sledijo socialnemu vključevanju učenca v novo okolje. Povežemo se z drpd in sodelujemo pri popoldanskem delu. Učitelj DSP (SLJ za učence priseljence) naredi načrt dela. Sproti obvešča učitelje o napredku in težavah. Sodeluje s starši.*

- *Število učencev priseljencev - razporeditev učencev priseljencev glede na starost oz. Triado - razporeditev glede na materni jezik - razporeditev glede na predznanje slovenščine*

- *Načrtovanje jezikovnega vključevanja na naši šoli je nesistematično, učencem je dodeljenih nekaj deset ur na leto, ki se izvajajo enkrat na teden. Pri tem je učitelj prepuščen lastni presoji in znanju ter lastnemu sodelovanju z drugimi učitelji. Vnaprej ni pripravljen noben načrt na ravni šole, temveč zgolj učitelja, ki pouk izvaja.*

- *Na podlagi dogovora s posameznimi učitelji se organizirajo različne dejavnosti, da se lahko učenca čim bolje vključi na jezikovnem področju.*

- *Vključitev v razred s pripravo razrednika, učiteljev in sošolcev. Načrtovanje ur dodatnih ur slovenščine (učitelj slovenščine, ravnatelj, svetovalni delavec; razrednik ...). Pisanje individualiziranega načrta. Načrtovanje spremljevalnih aktivnosti za učenca (npr. Predstavitev njegove države, popoldanska srečanja ...).*

- *1. Evidentiranje dijakov priseljencev (svetovalna delavka)*
  2. Preizkus predznanja (svetovalna delavka, izvajalci pomoči)
  3. Razdelitev v skupine
  4. Priprava načrta za delo v skupinah (učitelji - izvajalci)

- *Ravnateljica in svetovalna služba učiteljem na začetku šolskega leta preda podatke učencev tujcev (osebni podatki, od kod prihajajo, kako je potekal pogovor z njimi ob vpisu ipd.). Učitelji na začetku preverimo začetno stanje znanja in na podlagi tega oblikujemo standarde znanja (individualizirani program). Pogosto nam učenci prinesejo učno gradivo, ki so ga uporabljali v šoli v državi, od koder prihajajo. Na sestanku, na katerem smo prisotni razredniki, izvajalci DSP za učence tujce in če je le mogoče tudi multiplikator projekta SIMS. Izvajalci DSP za učence tujce oblikujemo program, kako bomo delali. Pri tem je možna delitev skupin, odvisno od števila učencev. Pripravi se program posebej za priseljence iz Bosne, posebej za priseljence iz Albanije (iz teh dveh držav po navadi prihajajo učenci priseljenci na naši šoli).*

- *Učence in starše sprejmemo na uvodnem sestanku, prisoten je prevajalec, če je to potrebno. Predstavimo neke osnovne informacije (kdaj se začne pouk, urnik, kdaj je malica, kosilo, možnost OPB, dopolnilni pouk, učenje jezika). Povedo svoja pričakovanja, želje, sprehod po šoli. Razredu povemo, da dobijo novega sošolca, kdo je in od kod prihaja. Dogovorimo se, kdo mu bo pomagal t. i. tutor. Zjutraj, ko otrok pride, ga sprejmeta razredničarka in svetovalna delavka, prvi dan je ena ura namenjena spoznavanju, ne glede na uro na urniku. Če je potrebno je to uro prisoten prevajalec. Učitelji za posamezne predmete v prvem tednu poskušajo ugotoviti predznanje, na timskem sestanku se pripravi načrt dela. Pokliče se*

starše in se predstavi IP. Najprej se čim pogosteje izvaja učenje jezika (razen pri športu, lum in gum, torej tam, kjer običajno lahko sodelujejo že od začetka, ker so stvari praktične).
- *Na sestanku strokovne skupine se postavijo cilji za učence priseljence. Pripravimo izvirni delovni projekt pomoči za učence priseljence, spremljamo njihov napredek in se prilagajamo njihovemu napredku.*
- *Specialna pedagoginja seznani učiteljski zbor, da se je na šolo vpisal priseljenec. Učitelj slovenščine preveri njegovo znanje slovenščine. Šola zaprosi za dodatne ure za delo z učencem. Ure porazdelijo med posamezne učitelje (učitelje slovenščine, razredne učitelje). Učitelji sodelujejo med seboj in pripravijo skupne smernice za poučevanje posameznega učenca.*
- *Sprotno načrtovanje vsebinskega dela (učitelj, ki izvaja dodatne ure slovenščine in učitelj, ki poučuje učenca).*
- *Za vsakega učenca naredimo INA obrazec in ga spremljamo.*
- *Učencu pomagamo pri vključitvi med sovrstnike, posvetimo se mu, mu razkažemo prostore, delavce, izvedemo socialne igre, ipd. S svetovalne delavko in učitelji, ki učijo učenca oblikujemo primeren ip program in načrt za DSP. Vsi se načrtov držimo in sooblikujemo s pomočjo staršev.*
- *Učence sup1 na naši šoli vključimo v itSLJ2, učence SUP2 pa v tečaj oz. Imajo pomoč, vendar v manjšem obsegu. Kasneje, ko sicer nimajo več statusa SUP, pa po potrebi in v obsegu, ki je odvisen od posameznika, prilagodljivo.*
- *V dogovoru z vodstvom šole in šolsko svetovalno službo pripravimo program in dodelimo ure učencem. Ure izvajamo strnjeno.*
- *Stik z družino, ponudimo pomoč pri usvajanju jezika tudi staršem, načrtovanje ur učne pomoči (med poukom ali po pouku, koliko, razvrščanje učencev v skupine), sodelovanje z učitelji in pomoč pri pripravi ocenjevanja za učence priseljence, če se vključuje v delo s skupinami več učiteljev, se vzpostavi mrežni plan dejavnosti in obravnavnih tem.*
- *Učni načrt za slovenski jezik. Sprotno, individualno načrtovanje, dogovarjanje z učitelji, ki učence poučujejo slovenski jezik v oddelku (zelo pomembno sprotna učna dodatna pomoč pri posamezni učni snovi). Sodelovanje s starši.*
- *Vedno je treba začeti na začetku, pri osnovnih stvareh. Nekateri imajo težave pri transkripciji iz cirilice v latinico. Vsak učenec je individuum, z vsakim je treba delati drugače, ker so predznanja zelo različna. Najprej se pogovorimo z razrednikom otroka in svetovalno službo, kakšen je prvi vtis, nato pa počasi gradimo in širimo jezikovni svet.*
- *Odgovor sem podala pri prejšnji nalogi. Ker sem zunanja izvajalka, lahko povem le, da svoje delo načrtujem sama, sodelujem z določenimi učitelji, starši. Učenci dobijo različne oblike pomoči, prilagoditve. Veliko vlogo ima tudi svetovalna služba.*

- *Za vsakega posameznega učenca pripravimo individualiziran program.*
- *Učiteljici, ki izvajava intenzivni tečaj SLJ, razdeliva učence na 4 skupine (slovanske in neslovanske ter po starosti od 1. - 4.r in od 5.- 9.r), pripraviva program po smernicah projekta SIMS. Intenzivni tečaj traja od septembra do konca novembra. Potem učenci nadaljujejo z nadaljevalnim tečajem, vsak dan po eno uro (predura) do konca šolskega leta. Nadaljevalni tečaj izvajamo 3 učiteljice. Za vse nove učence, vpisane med šolskim letom, izvajamo tudi intenzivni tečaj, v malenkost skrajšani obliki.*
- *Dogovor o poteku, organizaciji, časovni smiselnosti...*
- *Ob začetku šolskega leta učenca sprejmemo, se spoznamo z njim in starši, ugotovimo, od kod prihaja, kakšno je njegovo znanje jezikov, kakšne sposobnosti ima. Dogovorimo se, kako bomo izvajali dodatne ure slovenščine in določimo urnik pouka ter število ur. Naredimo IPD z njim z vse šolske predmete. Ga spremljamo med letom in pomagamo v primeru učnih ali drugih težav, prilagajamo ocenjevanje in druge obveznosti, po potrebi ga vključimo k dodatnim uram dopolnilnega pouka.*
- *Učence priseljence na začetku leta vključimo v tečaj jezika. Hkrati so vključeni tudi v svojo razredno skupnost. Sproti se pogovarjamo o njihovem znanju, dosežkih. Za učenca pripravimo INA dokument in ga potem dopolnjujemo. Učencu pripadajo tudi ure dodatne strokovne pomoči, ki so namenjene tujcem. Po končanem tečaju se z učitelji individualno pogovarjamo, kako prilagajamo snov, pri katerem predmetu potrebuje pomoč ... učenci so vključeni tudi na počitniške dejavnosti in na nadaljevalni tečaj.*
- *Pri vključevanju učenca priseljenca sodelujem z njegovo razredničarko, s svetovalno delavko na šoli ter z učiteljico slovenščine. Večkrat se pogovorim tudi z učitelji ostalih predmetov. Če nastanejo težave, jih sproti rešujemo. Učenci priseljenci vedo, da se lahko obrnejo name ali na sodelavko, če potrebujejo pomoč.*
- *Svetovalna delavka, učiteljica DSP, razrednik se posvetujejo o morebitnem znanju/neznanju, možnosti navezave stikov s sošolci iz isto govorečega jezikovnega okolja. Te učence se spodbudi, da prišlekom pomagajo pri spoznavanju okolja, navad v šoli. Nato se začne intenzivno učenje SLJ, ki se povezuje tudi s terminologijo pri posameznih predmetih.*
- *Razgovor z učencem, starši, razgovor strokovne skupine in razrednika, nato vključevanje in spremljanje*
- *Skupaj s timom organiziramo načrtovanje, kjer določimo prilagoditve za delo z učenci priseljenci, splošne prilagoditve in prilagoditve na ravni posameznika in na podlagi tega izdelamo individualni načrt dela. Učencu oz. staršem predlagamo vključitev v zanj primerne dejavnosti, ki omogočajo tako jezikovno kot tudi socialno integracijo. Če je možno, vključimo tudi učence tutorje. K socialni sprejetosti prispeva tudi razredna skupnost, kjer vseskozi utrjujemo sprejemanje \"drugačnosti\" in medsebojno pomoč. Vsebine primerno prilagajamo. Opazujemo napredek in vodimo poseben dokument, kamor vpisujemo napredke, močna področja itd. Pri delu z učenci tujci uporabljamo različne pristope,*

materiale in gradiva. Učenca in starše, pred začetkom pouka, povabimo tudi na ogled šole, kjer si le-to ogleda in spozna razrednika/razredničarko.

- *Naredimo sestanek in se skupaj dogovorimo, kdo bo izvajal ure DSP, koliko ur itd.*
- *Učencu se individualno določi program in pomoč, če je le ta potrebna.*
- *Na OUZ se naredi načrt, pripravi INA, ki se sproti dopolnjuje.*
- *Vsi pomagamo pri učenju SLJ - vsak pri svojem predmetu. Ravnateljica organizira čim več ur učenja SLJ kot J2. A vseeno je to malo ...*
- *Učence razdelimo v skupine slovanskih in neslovanskih jezikov. Te pa potem na mlajše in starejše otroke ter na začetnike in nadaljevalce. Ker v tem šolskem letu DSP za tujce poučujejo 3 učiteljice, je učencem možno ponuditi veliko pomoči tako skupinske kot individualne. Učenci začetniki imajo pri dveh učiteljicah prve tri mesece intenzivni pouk slovenščine, to pomeni po 2 ali 3 ure na dan, nato pa gredo v svoje razrede. Nato opravijo preverjanje in se jih glede na usvojeno znanje in glede na starost ponovno razvrsti v nove skupine, ki pa potekajo vsak dan v preduri in po potrebi še individualno z učiteljico multiplikatorko. Učenci nadaljevalci pa tudi opravijo preverjanje in po potrebi se pridružijo učencem, ki so 1. leto v Sloveniji in z njimi nadaljujejo pouk v preduri. Na naši šoli imamo te ure sistematizirane v obliki pripravljalnic in zraven tega dobimo tudi okrog 172 ur iz MIZŠ-ja za poučevanje slovenščine, ki so razdeljene na vse učitelje na šoli (vsak dobi cca. 6-8 ur za dodatno razlago svojega predmeta) in multiplikatorko.*
- *Učitelja smo poslali na izobraževanje za delo z učenci priseljenci. Učence razdelimo na majhne skupine (po starosti, predznanju jezika ...). Načrtovanje z učitelji, ki otroka poučujejo je sprotno, po potrebi načrt spreminjamo. Seznanitev staršev z načrtom dela. Pouk slovenščine se izvaja strnjeno vsak dan (1 do 2 uri) izven razreda. Po potrebi tudi več. Učečim učiteljem nudimo povratne informacije o napredku učencev.*
- *Jezikovno vključevanje načrtuje multiplikatorka, skupaj s svetovalnimi delavkami in ravnatelji šol, ki so vpete v projekt, ter v sodelovanju s strokovnim timom: imamo redne timske sestanke.*
- *Določi se skupina učiteljev, ki bodo poučevali, naredi se načrt poučevanja in oblikujejo se skupine učencev, glede na starostno obdobje in jezikovne značilnosti posameznega otroka.*
- *Posvet svetovalne službe, razrednika in učitelja slovenščine o vključitvi v skupino. Ugotavljanje nivoja znanja jezika in priprava individualnega načrta dela z učencem. Vključitev v skupinsko pomoč - po potrebi. Sestanek s starši in seznanitev z načrtom dela.*
- *Učenci so nameščeni v razred, nudi se jim DSP, ki ga običajno izvajamo učiteljice slovenščine in tečaj s strani multiplikatorja, vključeni so v različne dejavnosti. Prvo leto lahko samo spremljajo pouk, imajo pravico biti neocenjeni.*
- *Pri načrtovanju sodeluje več deležnikov, upoštevajo pa se individualne razlike poznavanja slovenščine.*

- *Ob vpisu se za vsakega otroka preveri predznanje, oblikuje ina, spremlja se napredek otroka, vključeni so vsi strokovni delavci, ki delajo z otrokom, vsak za svoj predmet pripravi načrt dela, ki se sprotno evalvira. Otroci imajo tudi DSP za tujce.*

- *Po moje premalo načrtujemo. Učenci imajo pomoč - učenje slovenščine, prilagojeno ocenjevanje. Drugače pa se jim malo prilagaja delo v oddelku. Na srečo smo do sedaj imeli učence, ki prihajajo iz slovanske jezikovne družine (bosanščina, makedonščina)*

- *Učence skupaj s starši sprejme na šolo soc. Delavka, ki predstavi učiteljico razredničarko in učiteljico DSP. Učiteljica DSP nekaj ur namenu učencu, da spozna šolske prostore, način dela na šoli, predstavitvi samega sebe. Potem se učencu dodeli ure DSP, ki potekajo v dopoldanskem času. Te ure se izvajajo v majhnih skupinah - po 2-3 učenci, saj sem skozi leta ugotovila, da se učenci ur bolj veselijo, če niso sami. Učenca se vključi tudi v popoldansko interesno dejavnost (jezikajmo slovensko), kjer sta dve večji skupini otrok. V to interesno dejavnost so vključeni učenci, ki imajo status učenca tujca, a jo obiskujejo tudi tisti, ki tega statusa nimajo več.*

- *Učenca sprejmemo, ga predstavimo in spoznavamo. Starši nam na začetku predstavijo kakšne posebnosti. Nato se dobi strokovna skupina, v katero so vključeni starši, razrednik, učeči učitelji, svetovalna delavka, izvajalec DSP in pa če lahko, tudi ravnateljica. Na sestanku brez staršev se pripravi ip, poudarek damo na prilagoditve in pa cilje po predmetih - tu nastopi učeči učitelj, ki presodi, kaj bi učenec lahko dosegel do konca šolskega leta. Učenca vključimo tudi v druge možne in potrebne oblike pomoči (dopolnilni pouk, ISP...). Nato se strokovna skupina dobi skupaj s starši, kjer se jim predstavi IP, da ga potrdijo. Strokovna skupina se sestane tudi ob polletju in na koncu šolskega leta, po potrebi pa tudi večkrat.*

Pri naslednjem vprašanju smo sodelujoče učitelje DSP prosili, naj vpišejo število izvedenih ur, število učencev in število skupin, v katerih so v navedenem obdobju izvajali DSP pri učenju slovenščine. Za šolsko leto 2019/2020 smo jih prosili, naj vpišejo število ur, ki so jih že izvedli. Povprečno število ur DSP pri učenju slovenščine, ki so jih sodelujoči učitelji izvedli z učenci priseljenci v šolskem letu 2018/19, je bilo 105, v šolskem letu 2019/20 pa je bilo povprečno število ur 82[34]. Povprečno število učencev priseljencev, ki so jih sodelujoči učitelji poučevali v šolskem letu 2018/19, je bilo 12, v šolskem letu 2019/20 pa jih je bilo povprečno 10. Sodelujoči učitelji so za obe šolski leti navedli, da so izvajali DSP v povprečju v eni skupini. Graf prikazuje podatke za šolsko leto 2018/19 (modro obarvano) in podatke za šolsko leto 2019/20 (rdeče obarvano).

[34] Število ur se nanaša na število že izvedenih ur v šolskem letu 2019/2020 in ne na celotno število ur, ki je bilo šolam dodeljeno s strani MIZŠ. Izvajanje DSP pri učenju slovenščine je bilo od srede marca 2020 zaradi izbruha korona virusa prekinjeno oz. je potekalo po spletu.

Graf 162: Število izvedenih ur, število učencev in število skupin izvajanja DSP pri učenju slovenščine (n = 80)

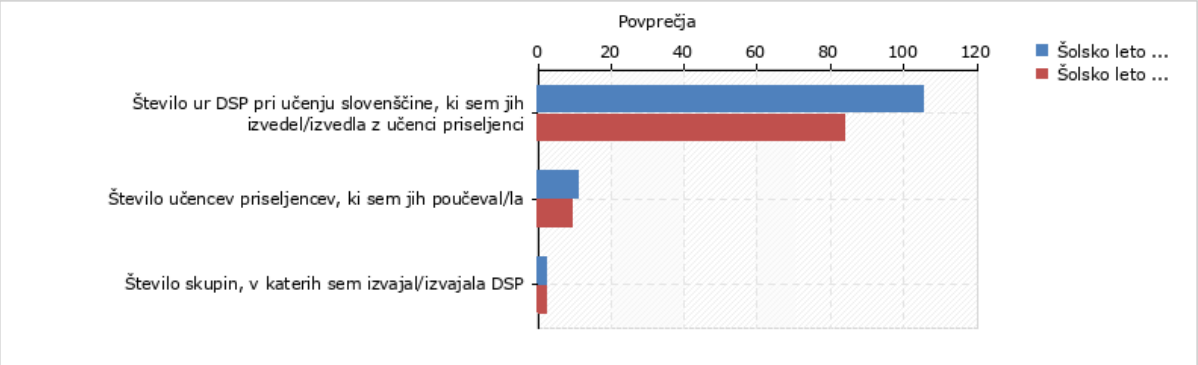

Pri vprašanju o tem, kako pogosto je na šoli sodelujočih učiteljev potekala dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019, je, največ, 32 % učiteljev, odgovorilo, da po eno šolsko uro dvakrat na teden, ravno toliko učiteljev je odgovorilo, da DSP na njihovi šoli izvajajo po eno šolsko uro enkrat na teden. Po 6 % učiteljev je odgovorilo, da DSP izvajajo po eno šolsko uro trikrat na teden oziroma po štiri šolske ure petkrat na teden. V najmanj primerih (tako sta odgovarjala po 2 % anketiranih učiteljev) je dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 potekala po eno šolsko uro petkrat na teden, dve šolski uri trikrat na teden, dve šolski uri petkrat na teden, tri šolske ure štirikrat oziroma petkrat ter po dve šolski uri dvakrat, trikrat ali petkrat na teden. V kategoriji »drugo«, ki je dopuščala odprte odgovore, so učitelji zapisali naslednje:

- *Na začetku imamo dva meseca vsako jutro eno uro "tečaja". Po dveh mesecih pa imamo dvakrat na teden eno uro. Začetni del se pri arabsko govorečih podaljša, saj potrebujejo več časa.*
- *Ure se delijo na učitelje razredne stopnje in slovenista - glede na odobreno število ur.*
- *Eno šolsko uro dvakrat na teden (poučujeva dve učiteljici - eno uro ena, drugo uro druga).*
- *Različno, odvisno od pomoči, ki so jo učenci potrebovali. Z mlajšimi 1x tedensko, s starejšimi tudi 2x ali 3x tedensko.*
- *Učenec - priseljenec je dobil 10 ur DSP SLJ, ki smo jih izvajali predvsem učitelji slovenščine, sicer z učenci priseljenci pri nas dela tudi multiplikatorka.*
- *Za vsakega učenca različno, bili so tudi vključeni v intenzivne tečaje slovenščine.*
- *Ena šolska ura dvakrat na teden in dve šolski uri enkrat na teden.*

Graf 163: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2018/2019 (n = 84)

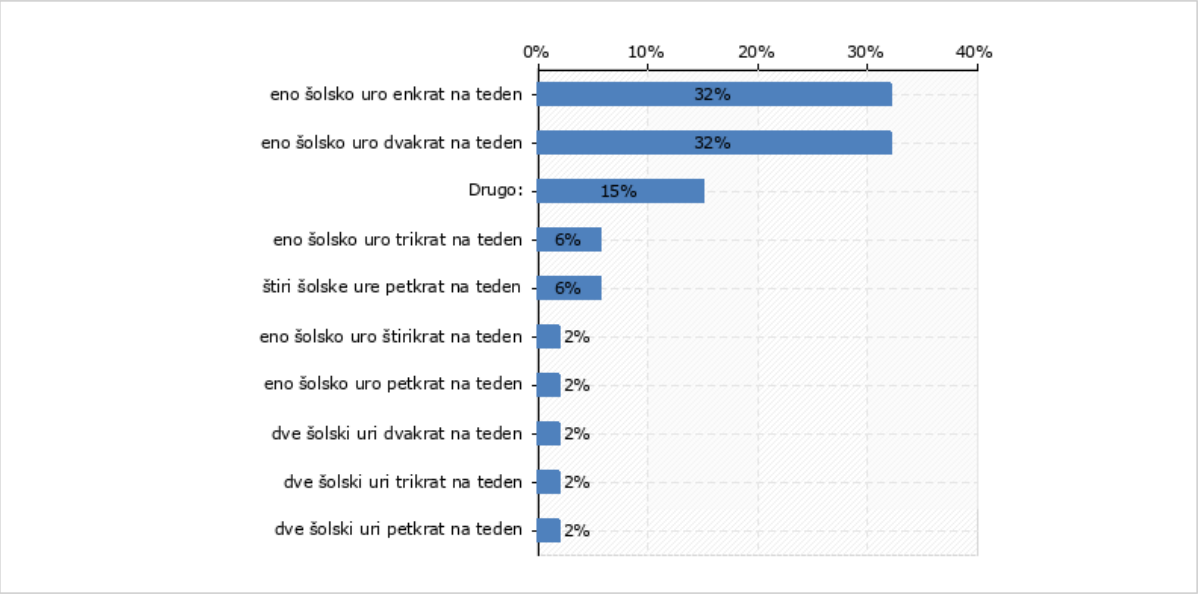

Učitelje DSP smo prosili tudi, če lahko navedejo, kako so se ure izvajale v šolskem letu 2018/2019 – zaporedoma (npr. dve šolski uri skupaj) ali z vmesnimi prekinitvami. Podali so nam naslednje odgovore:

- *Dve šolski uri skupaj.*
- *Dva meseca imajo preduro namenjeno učenju jezika, nato pa sta dve uri tedensko, če jaz nimam nadomeščanj, grem v razred med prosto uro in pomagam pri delu (prevedem kako reč ...).*
- *Različno, eno uro (predhodno, po pouku), dve uri (popoldan).*
- *Za razredno stopnjo se je izvajala ena šolska ura dvakrat na teden. Za predmetno stopnjo pa je potekala blok ura enkrat na teden.*
- *Enkrat tedensko - učenci imajo določeno število ur glede na vpis v šolo. Prišli so med letom, zato je bilo ur manj in so bile razdeljene po razredih.*
- *Ure se pri nas na šoli izvajajo 1. In 2. Šolska ura in vmes je malica, ker so v tej skupini učenci 1. Triade. V drugi skupini 2. In 3. Triada pa je 3. In 4. Ura in imajo vmes rekreacijski odmor. Tretja skupina je imela eno uro po pouku 2-3 krat na teden in ena skupina vsak dan preduro.*
- *Štirikrat tedensko po dve uri.*
- *Dve učiteljici z več skupinami. Vsaka skupina po 1 do 3 ure na teden.*
- *Intenzivni tečaj je potekal strnjeno po 3 ure dnevno. Po koncu tečaja je DSP za slovenščino potekal večinoma po eno ali dve uri strnjeno na teden na posameznika ali skupino.*

- *Učiteljica, ki je poučevala učence priseljence je izvajala ure vsak dan po dve skupaj, torej 1 skupina je imela 2 uri, istočasno je bilo tudi tako pri multiplikatorki (na začetku, kasneje po potrebi) in za nadaljevalce vsak dan pouk slovenščine v preduri.*
- *Učenci so imeli dve uri na teden - eno uro z eno in drugo uro z drugo učiteljico.*
- *September-november - vsak dan predura (učenci drugo leto šolanja v slo) 1. In 2. Ura - 2 skupini (1.- 4.r) Slovani/Neslovani novi 3. in 4. ura - 2 skupini (5.-9.r) Slovani/Neslovani novi december in naprej - vsak dan predura (novi + nekateri 2. leto šolanja) individualne ure manjše skupine*
- *Ure so se izvajale od 1x na dan po eno uro, do 1x na teden po eno uro.*

Učitelje DSP smo vprašali tudi, kako pogosto na njihovi šoli pred izbruhom koronavirusa potekala dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine v tem šolskem letu 2019/2020.

Večina vprašanih učiteljev (25 %) je za šolsko leto 2019/2020 odgovorila, da je dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine potekala eno šolsko uro enkrat na teden, samo en odstotek sodelujočih učiteljev manj je odgovoril, da je ta pomoč potekala eno šolsko uro dvakrat na teden. Sledili so odgovori: eno šolsko uro trikrat na teden (6 % odgovorov) ter dve šolski uri dvakrat na teden ali dve šolski uri petkrat na teden (oba odgovora smo prejeli od 4 % učiteljev). V najmanj primerih (tako je odgovarjal po 1 % anketiranih učiteljev) je dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 potekala po eno šolsko uro štirikrat na teden, dve šolski uri trikrat oziroma štirikrat na teden, tri šolske ure enkrat, štirikrat oziroma petkrat na teden ter po štiri šolske ure enkrat, trikrat ali štirikrat na teden. V kategoriji »drugo«, ki je dopuščala odprte odgovore, so učitelji zapisali naslednje:

- *1 šolsko uro, 2 do 3x tedensko, odvisno od urnika, včasih 2 zaporedni uri v enem dnevu*
- *1 ura šestkrat na teden*
- *Ena skupina 1 ura 2x na teden, druga skupina 2 uri 1x na teden*
- *Eno šolsko uro enkrat na teden za enega učenca/učenko*
- *Odvisno od učenca in tega, kateri razred je obiskoval ter koliko dodatne razlage/pomoči je potreboval*
- *Različno za posameznega učenca. Od ene do tri ure na teden.*
- *Občasno dodatne ure; po dogovoru*
- *Učenec - priseljenec je imel 10 ur DSP SLJ.*
- *Različno. Sama sem izvajala ure z različnimi učenci in v različnih skupinah tudi izven urnika (z učenci priseljenci, ki so pri nas že drugo leto, občasno so se jim priključili tudi posamezniki, ki so pri nas prvo leto in so sami želeli hitreje napredovati. Prilagajala sem se njihovemu urniku in potrebam. Zato sem do konca novembra opravila poleg tedenske*

sistemizacije (1 ura na teden) še dodatnih 42 ur, nato še 26 do 25. 5. 2020. Ure s priseljenci, ki so pri nas prvo leto, opravljata še dve drugi kolegici.

- *Eno šolsko uro na dan (v sredo dve).*

Graf 164: Tedenska izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 53)

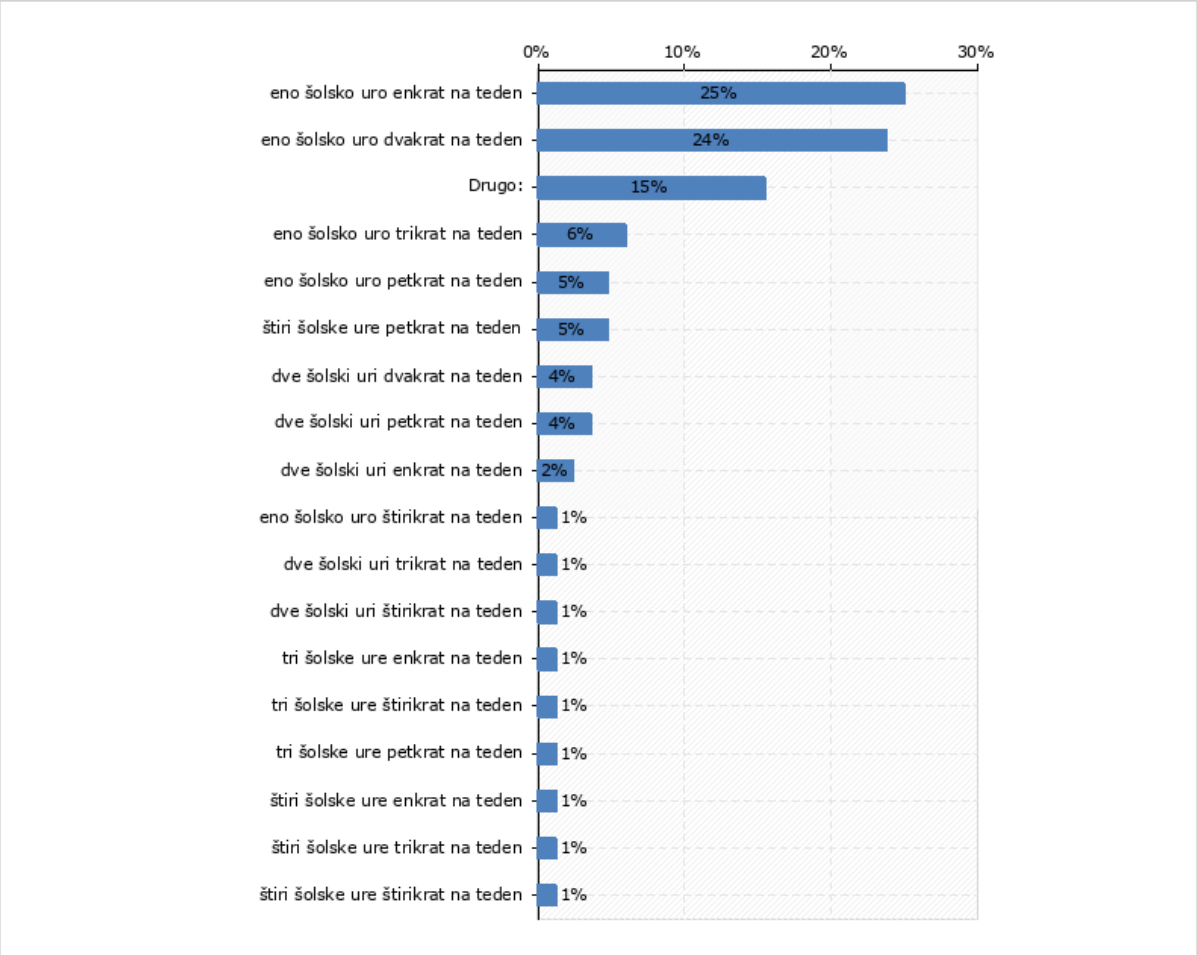

Tudi za šolsko leto 2019/20 smo učitelje DSP prosili, če lahko navedejo, kako so se ure izvajale – zaporedoma (npr. dve šolski uri skupaj) ali z vmesnimi prekinitvami. Podali so nam naslednje odgovore:

- *Individualno, eno šolsko uro. Včasih kratki podaljški (dokončanje naloge). Redko dve šolski uri skupaj. Glede na učno snov, dva učenca skupaj. Zelo aktivno in delavno.*
- *V eni skupini 2x po ena ura, v drugi pa 2 uri skupaj brez premora 1x na teden*
- *Učenci priseljenci so razporejeni tedensko, približno ena ura na teden pripada vsakemu*
- *Kolikor sem imela ur, sem jih izvajala po tri ali po dve skupaj.*
- *Štirikrat tedensko po dve uri*
- *6 ur na teden, 2 krat po 2 zaporedni uri, a različni skupini učencev*

- *Dve uri skupaj načeloma*
- *Ure se v tem šolskem letu izvajajo z vmesnimi prekinitvami.*
- *Tri šolske ure skupaj.*
- *Tudi letos je urejeno na enak način kot lani, torej dve uri skupaj vsaka skupina, pri multiplikatorki isto ter v preduri nadaljevalci.*
- *Z vmesnimi prekinitvami. V korona času pa preko video povezave.*
- *Različno. Lahko zaporedoma ali pa s prekinitvami po eno do tri ure na teden.*
- *Pri učencih predmetne stopnje zaporedni uri, na razredni stopnji pa je ena ura običajno potekala v okviru pouka, kot dodatna pomoč pri uri ali pa kot DSP izven razreda in potem še dodatna ura v času pb ali po kosilu.*
- *Vsak dan dve uri za eno skupino od sep-nov december dalje - vsak dan ena ura + individualne ure ali v manjših skupinah (2-3 na teden).*
- *Učence - priseljence je učiteljica, ki je izvajala DSP SLJ, vzela od pouka.*
- *S prekinitvami.*
- *Dve šolski uri skupaj.*
- *Ena ura v ponedeljek in ena ura v torek.*
- *Ure so se izvajale z vmesnimi prekinitvami.*
- *2 šolski uri z vmesnimi prekinitvami (1 ura v ponedeljek, 1 v četrtek).*
- *Ure sem izvajala v različnih dnevih v tednu, običajno uro na dan.*
- *1. triada ima vedno 1. in 2. uro in vmes imajo malico. 2. in 3. triada imajo 3. In 4. uro in imajo vmes rekreacijski odmor. Eni so imeli eno uro tedensko in vedno je bila predura.*
- *Blok ura vsak dan.*
- *Dve učiteljici z več skupinami. Vsaka skupina po 1 do 3 ure na teden (odvisno od skupine).*
- *Zaporedne ure so se izvajale z vmesnimi prekinitvami - odmori.*
- *Glede na to, da sem izvajala ure v 4 skupinah, sem učence razdelile glede na znanje jezika, starost in od kod prihajajo. Z učenci, ki jezika ne poznajo, sem izvajala ure zaporedoma po dve šolski uri skupaj 4 x tedensko, ostale skupine pa 1 uro 2 x tedensko. Ena skupina učencev je začela obiskovati šolo šele v 2. polletju.*
- *Vsa dan v tednu ena šolska ura, razen v sredo dve.*
- *Skušamo ne izvajati zaporednih ur učenja slovenščine, ker lahko učenci manjkajo pri rednih urah. Pomoč raje izvajamo vsak dan po eno uro.*

- *Včasih skupaj, včasih pa posamezno.*
- *Dve šolski uri skupaj.*
- *Dvakrat po eno uro tedensko, občasno enkrat (odvisno od drugih dejavnosti).*
- *Enako kot v preteklem letu.*

Glede poteka dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/20 nas je zanimalo tudi to, kdaj je na šoli potekala dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine. Učiteljem DSP smo ponudili odgovore: pred rednim poukom (predura), po rednem pouku, med poukom, ko ima učitelj/učiteljica prosto uro. Ravnatelji so lahko izbrali več odgovorov. Večina (55 %) vprašanih učiteljev je izbrala odgovor, da je DSP za učence potekala med poukom, 27 % odgovorov je bilo, da je DSP potekala po rednem pouku, 19 % pa jih je odgovorilo, da je bila DSP organizirana pred rednim poukom kot predura.

Graf 165: Del šolskega dneva, ko je potekala izvedba dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 68)

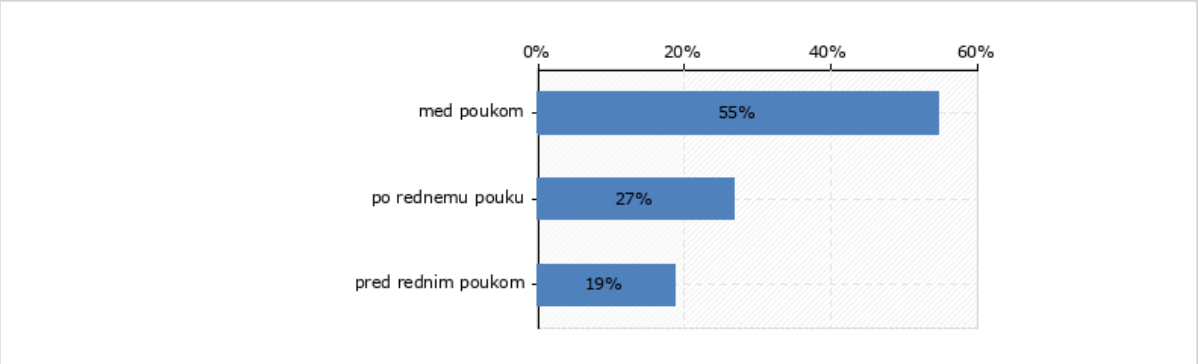

Zanimalo nas je tudi, kako so učitelji DSP izvajali v času pouka na daljavo. Prejeli smo naslednje odprte odgovore:

- *Ne izvajam, ker so vse ure že izvedene.*
- *Izvajam jo preko telefona - telefonski pogovor in programa viber in preko računalnika in programa 8x8.*
- *Na daljavo.*
- *V obliki videokonference, zdaj smo se dobili vsak popoldan, ker je naneslo, da sama nisem drugih obveznosti. Učenci so zelo napredovali, saj smo ta korona čas namenili učenju jezika.*
- *Prek videoklica.*
- *Videoklici, sporočila.*
- *Se dogovorimo z učenci za videopovezavo.*
- *Sedaj se ne izvaja. Sem pa nekajkrat svetovala razrednikom glede prilagajanje aktivnosti.*

- *Individualno preko spletne kamere, enkrat na teden. Žal le starejši učenci.*
- *Preko video povezave.*
- *Ne izvajamo.*
- *Učencem pripravljam slikovne slovarje besed in naloge na učnih listih, ki zajemajo različne tipe nalog in določeno vsebinsko temo. Ker poučujem učence različnih starosti in predznanja, jim naloge prilagajam. Z nalogami skušam zajeti tudi učno snov, ki jo obravnavajo pri rednem pouku slovenščine (dogovor z razrednima učiteljicama ter učiteljicama slovenščine). Ker sem prej pri poučevanju veliko uporabljala tudi učbenike, delovne zvezke čas za slovenščino 1 in 2 ter slikovno gradivo slika jezika, se tega poslužujem tudi sedaj. Uredila sem svojo spletno učilnico, v kateri imajo učenci povezave na posamezno gradivo ali do posameznih nalog predvsem slušnega tipa. Zanje pa sem pripravila tudi nekatere sprostitvene naloge v obliki križank, iskanja parov ipd., preko katerih lahko utrjujejo učno snov.*
- *Po e-pošti, pošiljamo razlago in naloge.*
- *Ur nisem izvajala.*
- *Po različnih medijih, odvisno od tega s čim razpolagajo učenci (mail, zoom, skype, viber, ...).*
- *Učenca sta prejela samo 10 ur slovenščine za tujce in smo jih že izvedli pred šolanjem na daljavo.*
- *Po telefonu se vsak dan slišimo, da povedo, kako so se lotili nalog, ki so jih dobili za dopoldanski čas. Ob morebitnih težavah, jih skupaj poskušamo rešiti.*
- *Preko video druženja (zoom in jitsi) in telefona (viber).*
- *Učenec dovolj razume slovensko, da sem mu navodila za delo pri pouku pošiljala kar po elektronski pošti.*
- *Učencem pošiljam naloge, razlage, ponudila sem tudi možnost ure po zoomu, a niso izrazili želje. Menim, da je to zato, ker imajo že z rednimi nalogami precej dela. Učencem sem na voljo, če potrebujejo pomoč pri domačih nalogah ali učenju (so se obrnili name tudi v teh primerih). Pazim, da naloge niso preveč obsežne, saj menim, da je to napačen pristop, ker imajo verjetno že z rednimi nalogami precej dela.*
- *Sedaj jo izvajamo na daljavo, učencem pripravim različno gradivo za jezikovni pouk, sproti, za dve do tri ure tedensko. Gradiva pripravim sama (učni list) ali jih poiščem na spletu.*
- *Tako kot pouk - na daljavo (zoom aplikacija), pregled izdelkov in povratna informacija po e-pošti.*
- *Učencem pomagajo učiteljice OPB in svetovalna delavka v sodelovanju z razrednikom, in učiteljico DSP.*

- *Objavila sem nasvete za samostojno učenje jezika s pomočjo spleta (interaktivne vaje, zvočni in avdio posnetki), pošiljala sem jim krajša besedila in slikovno gradivo.*
- *Po ustaljenem urniku preko elektronske pošte in videoklicev.*
- *Preko spletnih učilnic in po potrebi preko zooma.*
- *Preko zoom-a, telefonskih klicev.*
- *S pomočjo videokonferenčnega pouka individualno.*
- *Individualno, samo z dijaki, ki jih tudi sicer poučujem. S tečajem smo namreč že zaključili, saj so dijaki opravili izpit na ravni A2.*
- *Preko spletne učilnice.*
- *Na daljavo, s pripravo*
- *V e-učilnico na šolski spletni strani sem za učence priseljence vsak teden dodajala naloge, ki so jih učenci reševali.*
- *Pošiljam navodila za delo.*
- *Preko skypa in elektronske pošte.*
- *Preko videoklicev, e-pošte.*
- *Zdaj DSP izvajam na daljavo. Po eno ali dve uri tedensko za učenca ali skupino.*
- *Viber konverzacija (avdio ali video), popravljanje dn - pošljejo po mailu, popravim, pošljem nazaj.*
- *Trenutno jo izvajajo nerazporejeni učitelji, OPB in podobno.*
- *Z učenci - priseljenci dela multiplikatorka, s katero sodelujeva. Prav tako sama preko e-pošte preverjam predvsem razumevanje navodil.*
- *Pošiljanje pregledne snovi in kratkih nalog, rešitev za samopregled naloge po e-pošti, e-asistentu posameznemu učencu, učenki. Pregled nalog, ki so mi jih učenci poslali in navodila za popravo napak.*
- *Preko elektronske pošte in zoom konference.*
- *Slabše. Individualno z nekaterimi učenci; skype predvsem besedišče.*
- *Na daljavo.*
- *Preko zoom srečanj, naloge po e-pošti, pomoč po telefonu.*
- *Preko videoklica.*
- *Po programu, prilagojeno.*

- *Različne naloge na daljavo.*
- *Vsak dan ob določeni uri se slišimo po telefonu. Učenec pove, kaj vse je počel v dopoldanskem času. V primeru težav, sem mu na voljo tudi v dopoldanskem času.*
- *Učencu pošiljam vaje za utrjevanje znanja, ki ga je pridobil pred tem, v obliki učnih listov.*
- *Vsak dan, smo v povezavi z učencem, prilagajamo navodila in naloge*
- *Pošiljanje gradiva učencem in učenje prek vibra.*
- *Preko aplikacije zoom ali viber smo imeli večkrat tedensko učne ure. Pri nekaterih učencih so bili prisotni tudi starši in smo vzpostavili še bližji medsebojni odnos.*
- *Čakam na jasna navodila.*
- *Učenci imajo veliko dela s sprotno snovjo, zato dodatnih nalog ne rešujejo.*
- *Prek spletnih učilnic pošiljamo dnevno učne liste z vajami v mapi "slovenščina za tujce", pošiljam povezave s pravljicami, pesmicami, povezave s vsebino, ki je vezana na tematiko, ki jo obdelujemo, pošiljam jim različne kvize, križanke, vse kaj je povezano z jezikom in kaj lahko berejo, poslušajo, rešujejo tako kot pri učenju tujega jezika. Posamezno se slišimo prek aplikacij viber, messenger in zoom tako, da učencem tudi individualno pomagam pri reševanju ali učenju npr. Geografije, zgodovine.*
- *Z učencem sodelujem preko staršev. Pošiljam gradivo, učne liste, različne naloge. Smo ves čas v kontaktu, na različne načine.*
- *Z nalogami, dejavnostmi v spletni učilnici. Nudimo jim tudi individualno pomoč po telefonu in socialnih omrežjih, zoomu - pomoč pri izpolnjevanju šolskih obveznostih na splošno.*
- *Učencema sem pripravljala gradiva za utrjevanje "osnovne" slovnice - pomagala sem si z učbenikom čas za slovenščino 1 in dz, po katerih smo pred situacijo delali. Večkrat sem posnela tudi kratka besedila, da bi učenca lahko slišala izgovorjavo besed. Žal sta bila zelo neodzivna in je bilo z njima težko delati na daljavo.*
- *Ne izvajamo je oz. Se z vsakim učencem dogovarjamo posebej o snovi, ki jo morajo predelati in načinih in kriterijih ocenjevanja znanja.*
- *Z vajami, ki jih učenec naredi. Je pa veliko teže, ker ni takojšnjega odziva. Prilagajam delo tako, da naredim vaje za odpravljanje napak. Bolj pouk oblikoslovja in skladnje, manj za bogatenje besedišča.*
- *Dobili smo navodilo o ne izvajanju, razen če so ure sistemizirane. Učenci tujci imajo podporne učitelje, ki jim pomagajo pri delu na daljavo.*
- *Po videokonferenci, vendar v zelo okrnjeni obliki. Manj se posvečamo sistemskemu usvajanju jezika, več pomoči ponujamo razumevanju navodil učiteljev pri delu na daljavo in pomagamo pri nalogah.*

- *S pošiljanjem učnih listov, ki so usmerjeni v krepitev strategij branja. Podporni učitelji pa tem učencem pomaga s prilagajanjem navodil ali obrazložitvijo.*
- *Z eno deklico sva vsak dan na zvezi, ker ima razred narejen in delava po učnem načrtu, z eno učenko (8. R.) Se slišiva dvakrat na teden, učenci 1. In 2. Razreda pa nimajo sedaj ur za tujce.*
- *Preko video konferenc.*
- *Samih ur DSP ni več na razpolago, izvaja se preko dodatnih ur (dopolnilni pouk ...).*
- *Preko elektronske pošte, zooma, po telefonu.*
- *Opomba še pri prejšnjem vprašanju - ure slovenščine sem izvajala tudi pred in po pouku - z različnimi skupinami učencev. Učencem pošiljam slikovni material za bogatenje besednega zaklada. Posredovala sem jim linke za pomoč pri utrjevanju ... Z učenci pa sodelujem preko video klicev individualno 2 x tedensko 1 uro z učenci, ki že zadovoljivo razumejo slovenski jezik. Z učenci, ki so prišli v slovenijo v 2. Polletju poteka učenje preko video klicev vsak dan po dve uri. 1 uro izvedem z mlajšima učencema, drugo uro pa s starejšima učenkama, ki pa vsaj zaradi pomoči pri računalniku, sodelujeta izmenično pri mlajšima bratu in sestri. Ura traja 60 minut.*
- *Sem že v prvem obdobju realizirala pouk DSP za učence tujce, tako da na daljavo ni potekal.*
- *Izvajam jo po urniku. Učencem po elektronski pošti pošiljam delovne liste in gradivo. Rešene delovne liste mi pošiljajo nazaj, da jih pregledam in napišem povratne informacije. Če česa ne razumejo, me lahko kontaktirajo. Z učenci sodelujemo tudi preko videokonference.*
- *V tednih na daljavo sem učencem pripravljala različne prilagojene zgodbe za lahko branje, poslušanje zgodb, ob tem so kaj napisali ali narisali (odvisno od starostne stopnje), s starši in učenci smo si pisali ali se slišali. Poslala sem jim interaktivne vaje in starejšim Slovo na izi in Slova je simpl.*

Učitelje DSP smo na temo DSP vprašali tudi, koliko učiteljev na njihovi šoli je v šolskem letu 2019/2010 izvajalo DSP pri učenju slovenščine. Največ (27 %) učiteljev je odgovorilo, da na šoli DSP pri učenju slovenščine izvajajo trije učitelji, 25 % jih je odgovorilo, da ta pouk izvajata dva učitelja, 15 % odgovorov je bilo, da jo izvajajo štirje učitelji, v 13 % primerov pa DSP pri učenju slovenščine izvaja en učitelj. 19 % učiteljev je zapisalo svoj odgovor v rubriko »drugo«. Pojavili so se zapisi: več kot 5, 5, 6, 7, 8 učiteljev, ker je veliko priseljencev, več učiteljev, zunanji sodelavec, ena učiteljica in multiplikatorka, vsaj 5 …

Graf 166: Število učiteljev, ki je v šolskem letu 2019/2020 izvajalo DSP pri učenju slovenščine (n = 84)

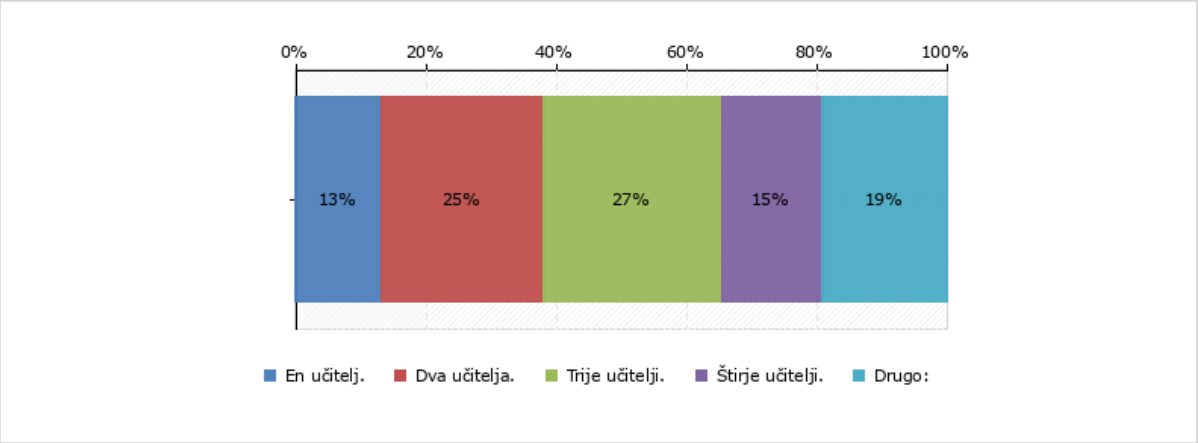

Sledilo je vprašanje, pri katerem nas je zanimalo, v koliko skupinah so anketirani učitelji v šolskem letu 2019/2020 izvajali DSP pri učenju slovenščine. 51 % sodelujočih učiteljev DSP je odgovorilo, da so DSP pri učenju slovenščine v tem šolskem letu izvajali v eni skupini, 20 % jih je odgovorilo, da so jo izvajali v dveh skupinah, 8 % jo je izvajajo v treh skupinah, 3 % vprašanih pa so DSP pri učenju slovenščine v tem šolskem letu izvajali v štirih skupinah. V kategoriji »drugo« so bili dopisani odgovori: ure izvajam individualno, občasno pa tudi v skupinah, v 5 skupinah, izvajam v šestih skupinah, prilagajamo starosti in predznanju, DSP izvajam v zelo majhnih skupinah (največ 3 učenci) oz. individualno, DSP izvajam individualno s posamezno učenko, učencem, izvajam na 6 šolah v mnogih skupinah.

Graf 167: Število skupin, v katerih je anketirani učitelj v šolskem letu 2019/2020 izvajal DSP pri učenju slovenščine (n = 86)

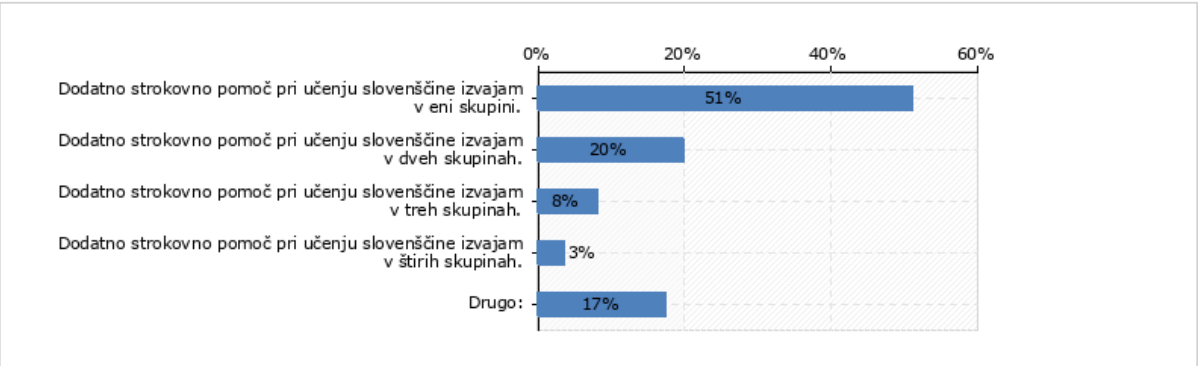

Učitelje DSP, ki so sodelovali v raziskavi, smo vprašali tudi, kako je na njihovi šoli potekala dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine. Izbirali so med odgovori: Vsi učenci priseljenci se slovenščino učijo v eni skupini. / Učenci so razdeljeni v skupine glede na njihovo starost oz. vzgojno-izobraževalno obdobje. / Učenci so razdeljeni v skupine glede na njihovo starost in predvideno hitrost učenja slovenščine oz. njihov prvi jezik. / Učenci so razdeljeni v skupine glede na to, ali so v slovensko šolo vključeni prvo ali drugo leto. 34 % vprašanih je odgovorilo, da so na njihovi šoli učenci razdeljeni v skupine glede na njihovo starost oz. vzgojno-izobraževalno obdobje, 22 % odgovorov je bilo, da so učenci razdeljeni v skupine glede na njihovo starost in predvideno hitrost učenja slovenščine oz. njihov prvi jezik, v 15 % primerih se vsi učenci priseljenci slovenščino učijo v eni skupini, 9 % odgovorov pa je bilo, da so učenci razdeljeni v skupine glede na to, ali so v slovensko šolo vključeni prvo ali drugo leto. Dodatna pojasnila, ki so nam jih učitelji DSP zapisali pod rubriko »drugo«, navajamo dobesedno:

- *Starost, nato predznanje*
- *So v dveh heterogenih skupinah.*
- *Imam enega učenca*
- *Vsak učenec ima individualno uro, ali pa sta po dva iz istega razreda*
- *Načeloma so razdeljeni glede na starost in predznanje (prvo ali drugo leto, jezikovno ozadje), ampak tekom leta lahko učenci prehajajo med skupinami glede na napredek.*
- *Učim individualno*
- *Učenci so razdeljeni v zelo majhne skupine, oz. z njimi delam individualno.*
- *Z učenci sem imela uvodno uro (individualno). Na podlagi tega sem jih razdelila v skupine ali pa sem ure izvajala individualno. Glede na znanje in vzgojno-izobraževalno obdobje imajo nekateri ali samo individualne ure ali samo skupinske ali pa oboje.*
- *Učijo se individualno*
- *Individualno.*
- *En učenec posamično*
- *Učenci so razdeljeni v skupine glede na starost, na njihovo predznanje oz. znanje jezika in glede na to ali so v slovensko šolo vključeni prvo ali drugo leto.*

Graf 168: Potek dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine na šolah anketiranih učiteljev DSP (n = 85)

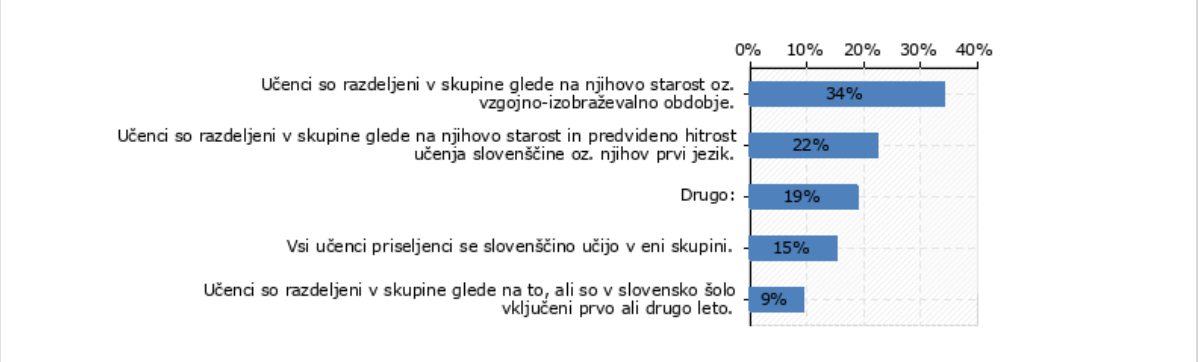

Sledilo je še vprašanje, če v taki skupini učitelji DSP lahko pouk načrtujejo in izvedejo tako, da ima vsak učenec glede na svoje zmožnosti možnost v znanju slovenščine optimalno napredovati. Analiza pridobljenih odgovorov kaže, da je večina (54 %) učiteljev odgovorila »da, večinoma«, enake deleže (15 %) odgovorov pa so učitelji pripisali odgovorom: da, včasih / da, vedno / ne.

Graf 169: Možnost optimalnega napredovanja učencev glede na svoje zmožnosti možnost v znanju slovenščine pri DSP (n = 13)

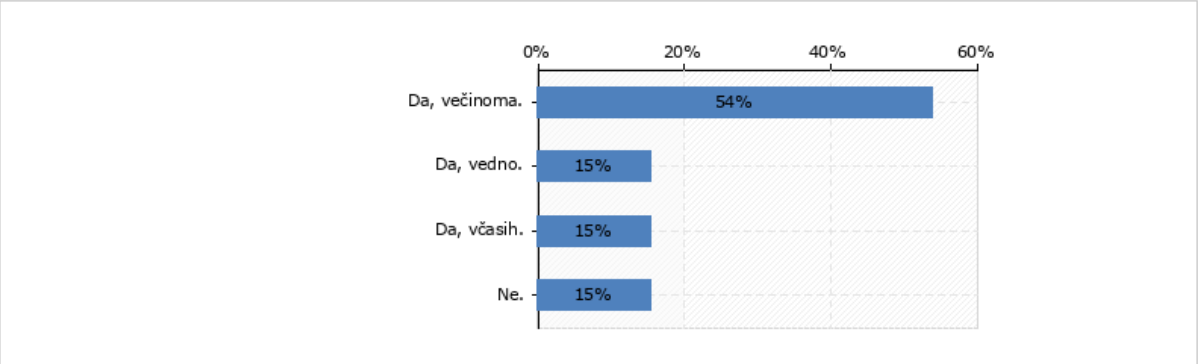

V odprtem odgovoru so nam učitelji DSP, ki so sodelovali v raziskavi, pojasnili, kako navedeno dosežejo:

- *Vodim medsebojen pogovor med vsemi udeleženci.*
- *Z diferenciacijo in individualizacijo, vendar smatram, da je to tako pomembna osnova, da je nujno imeti nekaj ur individualni, nekaj pa v skupinah (konverzacije). Žal se ne gleda na otrok, ampak na denar.*
- *Z veliko samostojnega dela in skupinskega dela. Vsak učenec se v skupini počuti varnega, na ta način je stopnja dojemanja najvišja.*
- *Izvajanje slovenščine za učence priseljence nisem mogla izvesti v več kot eni skupini zaradi svojega urnika in prav tako urnika učencev. Zaradi tega jih dvakrat na teden po eno učno uro poučujem v eni skupini in v njej vseskozi izvajam notranjo diferenciacijo. Trije učenci, ki jih poučujem, se učijo slovenščino že drugo leto (obiskujejo 3., 5. In 6. Razred), ena deklica, ki obiskuje 8. Razred, se uči slovenščino prvo leto. Učenca, ki letos obiskuje 5. Razred, in učenko, ki letos obiskuje 6. razred, sem poučevala slovenščino že lansko leto, zato poznam njuno predznanje. Učenka 8. razreda, ki se letos uči slovenščino prvo leto, je zelo pridna učenka, ki ima izredno dober posluh za jezik, prav tako tudi hitro napreduje tako na področju usvajanja besedišča in slovničnih vzorcev, oblikovanja sporazumevalnih vzorcev in pri razumevanju poslušanih, govorjenih ali branih besedil. Za učence tako pripravim določeno temo in različne naloge, ki jih prilagajam njihovim sposobnostim, starosti in znanju slovenščine. Za učenko, ki obiskuje 3. razred, tako pripravim nekoliko drugačne naloge, kot za ostale tri učence (več slikovnega gradiva, preproste kratke povedi in besedila, krajše naloge, naloge se navezujejo na učno snov, ki jo obravnavajo v 3. razredu). Pri omenjenih treh pazim tudi na vsebine, ki so se jih pri pouku slovenščine že učili ali se jih še bodo v tem šolskem letu (npr. učenec iz 5. razreda ne rešuje nalog z osebnimi zaimki ipd.). Pri poučevanju vseh štirih učencev uporabljam tudi slikovno gradivo in različne didaktične naloge.*
- *Prilagoditev nalog in dela posameznim učence. Načrtujem tudi ure v naravi in opazovalne sprehode.*

- *Uro načrtujem tako, da imajo vsi trije možnost sodelovanja. Pri določenih vsebinah je celo koristno, da so prisotni vsi trije (igra vlog …). V primeru, da pa je potreba drugačna, se dogovorim z razredničarko, da se ura opravi individualno z učencem. Opravljam delo učiteljice OPB in se v dopoldanske času lahko prilagodim potrebam učencev.*
- *Naloge/dejavnosti diferenciram, tistim, ki imajo boljše znanje jezika, zastavim višje cilje.*
- *Individualizacija, diferenciacija, prevajanje.*

Prosili smo jih tudi za pojasnilo, kaj učitelje pri tem ovira, kje se pojavljajo težave:

- *Učenci so pred poukom in po pouku obremenjeni z dopolnilnim poukom in dodatno pomočjo pri drugih predmetih (izvajajo jo učitelji prostovoljno, da bi učencem pomagali pri svojem predmetu). Težko uskladimo urnik tako, da bi učenci manjkali pri predmetu, kjer njihova prisotnost nima smisla (učenci so iz različnih oddelkov) in da je takrat prost tudi učitelj.*
- *Lažja in smiselnost*
- *Želimo, da naši učenci najprej usvojijo slovenščino, da se lahko nato učijo iz dz in knjig, zato jim nudimo čim več ur slovenščine. Zaradi tega slovenščino v okviru pripravljalnice poučujejo 2 učiteljici in multiplikatorka, dodatne ure slovenščine pa dobijo še vsi zaposleni učitelji na šoli, da lahko učencem še dodatno razložijo snov svojega predmeta. Povprečno imajo učenci priseljenci (prvo leto) na dan po 2-3 ure slovenščine kot drugega tujega jezika, nato pa še imajo v svojem rednem pouku slovenščino.*
- *Glavni razlog je usklajevanje urnika. V isti skupini so učenci, ki so na podobni stopnji učenja in tako, da ne zamujajo ur rednega pouka, kjer je smiselno, da so prisotni (angleščina, matematika, šport, likovna - pri teh predmetih so načeloma vedno prisotni pri rednem pouku).*
- *Zaradi kadrovskih menjav je prihajalo do pogostega spreminjanja urnika pri poučevanju, prilagajali smo se rednemu urniku učencev, urniku učiteljev in njihovim ostalim obveznostim.*
- *Glede na število vseh učencev priseljencev in njihovo starost, smo oblikovali skupine in jih dodelili učiteljem. Upoštevati smo morali tudi nabor ur, ki jih je za to odobrilo ministrstvo.*
- *Tako je bilo določeno s strani ravnatelja, ki je takšna navodila dobil s strani ministrstva. Menim, da bi lahko bili učenci razdeljeni na več skupin, tudi glede na starost . Nekaj ur bi lahko bilo namenjeno individualni pomoči, glede na potrebe učenca.*
- *V zadnjih dveh letih je učencev, ki potrebujejo učenje slovenščine kot tujega jezika, veliko. Šola dobi za izvajanje teh ur kar veliko ur, ki so organizirane v obliki učne pomoči, ki ni sistematizirana oblika delovne obveznosti. Ure izvajamo učitelji slovenščine, DSP, nekateri razredni učitelji, ki pa imamo vsi že kar veliko sistematiziranih ur, zato si delo razdelimo, da*

ni preveč obremenjen samo en učitelj. Določeni učitelji ure izvajajo tudi v času pouka, drugače pa je potrebno uskladiti delo učitelja in učena in najti skupen čas. Odločba o izvajanju ur za tujce navadno pridne zelo pozno (konec oktobra, če se ne motim), zaželeno bi bilo, da bi prišla že prej.

- *V 3. triletju poučujem dva učenca, ki sta v šolskem letu 2019/20 vpisana v 7. in 8. razred, predmet slovenščina in DSP za učenje slovenščine. Oba prihajata iz Bosne, sta brat in sestra. DSP za učenje slovenščine se je od 27. 9. 2019 izvajalo dvakrat tedensko, in sicer po pouku (od 12.45 do 13.30). Oba učenca sta pred tem obiskovala redni pouk. Slovenščine ob prihodu nista znala.*
- *Navodilo s strani MIZŠ.*
- *Poučujem samo enega učenca. Ure izvajava izven pouka, saj tako najlažje delava. Prav tako imava v enem dnevu samo eno uro, da ni učenec preobremenjen. Ker ima učenec 40 ur letno, izvajava tedensko 2 uri, da je enakomerno razporejeno.*
- *Učenci so razdeljeni na razredno in predmetno stopnjo. Če se le da, jim omogočamo, da imajo po eno uro SLJ na dan (če ima le učiteljica možnost po urniku).*
- *Sama poučujem otroke 1. triade v dveh skupinah. Pouk slovenščine poteka med poukom zunaj razreda v manjših skupinah. In sicer vsak dan po eno uro za učence, ki so prvo leto vključeni v šolanje in 3x na teden za učence, ki so drugo leto pri nas. Na šoli več učiteljev skrbi za pouk slovenščine za otroke priseljencev. Ločeni smo po triadah. Nalogo smo zaupali učiteljem slovenistom in učiteljem, ki poučujejo tuje jezike, sama pa sem razredna učiteljica. Ker je država skopa v dodeljevanju ur, saj menimo, da ti otroci potrebujejo veliko stika s slovenščino, ure za pouk slovenščine učitelji izvajamo za doprinos počitnic (3. Steber).*
- *Zaradi manjšega števila ur je potrebno učence združiti v skupino.*
- *Učitelji način dela prilagodimo starosti učencev, najbolj smotrno je v času pouka, saj jim s tem ne podaljšuješ delovne obveznosti, če želijo, jim nudimo pomoč tudi izven pouka. Rednost dela zahteva vsakotedensko srečanje, če bi imeli v tednu več ur, bi ur dodeljenih s strani ministrstva zmanjkalo prehitro, učenci pa potrebujejo pomoč daljše obdobje.*
- *Število ur na dan – 2 uri se mi zdi dovolj intenzivnega tečaja na dan, odvisno tudi katere ure izvajaš (ali so to prve ure pouka ali zadnje); snov se tako lahko malo bolj utrdi in dosežejo določeno znanje jezika.*
- *Ravnatelj je določil, da tedensko opravim tri ure z eno skupino učencev 1. razreda. Praviloma tako tudi izvajam, v primeru potreb učenca, skupino delim in opravim dodatno uro z učencem, ki to potrebuje. Dvakrat na teden imamo planirane ure po pouku (v času njihovega OPB), eno uro na teden pa v času rednega pouka.*
- *Učenci prihajajo iz različnih držav. Nekateri učenci niso poznali latinice.*
- *Zaradi različnega predznanja oz. Razumevanja jezika. Zaradi različne starosti učencev. Učence, ki že razumejo slovensko, posledično tudi napredujejo hitreje sem razdelila v 2*

skupini zaradi različne starosti. Učence, ki ne razumejo nič in so različno stari, sem ravno tako razdelila v dve skupini. Pri obeh skupinah delam najprej na besedišču, starejši učenki pa seznanjam tudi z osnovami slovnice, na konkretnih primerih.

- *Lažje usklajevanje z rednim poukom, spremljanje napredka v razredu, medsebojna pomoč*
- *Učitelji slovenščine poskušajo izvajati diferenciacijo med uro slovenščine. Dodatna ura pri meni pa je mišljena za utrjevanje in dodatno vajo. Po potrebi se lahko ena ura tedensko razširi na dve uri - v primeru, da je snov zahtevnejša oz. Ima učenec težave pri razumevanju. Načeloma pa sva za učenca tujca dodeljena učitelj slovenščine in jaz kot DSP, torej 2 osebi.*
- *Dve učni uri slovenščine sem izvajala dvakrat tedensko, da je bilo strnjeno in bolj efektivno. Ena ura je bila pred poukom, ena pa po pouku, na različna dneva. Med poukom je nisem izvajala, ker bi učenci zamudili razlago snovi oziroma bi delali redno delo, tako pa smo se posvetili osnovam slovenščine.*
- *Zasedenost urnika mi onemogoča strnjeno izvajanje ur DSP v začetnih, jesenskih mesecih.*
- *Veliko različnih učencev z različnim predznanjem (sposobnostmi) in različne starosti: več skupin, več učiteljev.*
- *Učence smo razdelili v dve skupini glede na to, ali se pri nas šolajo 1. ali 2. leto in tudi glede na njihov napredek pri učenju. Nekateri učenci so imeli že lani velike težave z razumevanjem in učenjem jezika, zlasti albansko govoreči učenci, zato ne zmorejo slediti drugim v skupini. Zanje je bilo potrebnih več individualnih ur in pomoč prevajalke. Glede skupin smo se ravnali po navodilih, ki smo jih prejeli z MIZŠ. Ure smo namenili tudi pouku italijanščine in angleščine, saj tega predznanja veliko priseljenih učencev nima. Tako so nastale 4 skupine, 2 pri slovenščini in 2 pri italijanščini.*
- *Intenzivno učenje slovenskega jezika je potekalo na začetku šolskega leta. Za tako izvedbo sem se odločila, ker menim, da morajo učenci na začetku leta bogatiti besedišče v slovenskem jeziku, da lahko pri pouku lažje usvajajo snov. Intenzivno učenje je potekalo po pouku, vsak dan po dve uri. Pri pouku so bili učenci deležni dinamičnih dejavnosti, za katere so bili motivirani. Napredek je bil po takšnem izvajanju velik. Sama sem izvajala pouk za učence prvega triletja, učiteljica slovenščine na šoli pa je izvajala pouk za učence drugega in tretjega triletja. Ona si je razdelila učence v dve skupini, po triletjih. Takšna razdelitev je bila zaradi števila učencev priseljencev in zaradi starosti. V prvem triletju je bilo vpisanih več učencev tujcev, kot v drugem in tretjem triletju skupaj.*
- *Število ur in pogostost pouka je povezana z drugimi obveznostmi učitelja – čas pouka je povezan z željo učencev in učiteljev (predvsem v 3. Triadi), da bi bili čim manj odsotni od rednega pouka, kar je sicer neučinkovito.*
- *Veliko učencev, ki potrebujejo DSP, ISP.*
- *Za pojasnila take ga organizacijskega značaja je pristojna šolska pedagoginja.*
- *Število učiteljev, čas pouka in razpoložljive ure.*

- *Tako smo se dogovorili v strokovnem aktivu in z vodstvom v luči najboljše rešitve za učence.*
- *Zdi se mi, da v začetku potrebujejo intenzivno učenje jezika, da osvojijo vsaj neke osnove, da se lahko vklopijo vsaj v pogovor s sošolci, da razumejo navodila učitelja. Predura zato, ker imajo popoldan glasbeno šolo in je tako lažje. Pouk izvajava predmetna učiteljica in razredna učiteljica: starosti tako lažje prilagajava reči.*
- *Skupine je oblikovala svetovalna delavka glede na to, ali so pri nas 1. ali 2. leto. Potem smo jih razdelili na razredni pouk in predmetno stopnjo. V sistemizaciji imam sama 1 uro, zato tisto uro opravljam z učenci 2.-5. r. na 14 dni sredi pouka. Z učenci od 6. do 9. r. Pa se dobivamo na 14 dni (enim je v času pouka, drugim po njihovem pouku). Ure, ki sem jih opravljala izven sistemizacije, sem prilagodila urniku učencev (če je imel na urniku slovenščino, in jaz prosto uro, sem delala na predmetni stopnji z enim ali dvema zares sistematično in primerjalno z njegovim maternim jezikom), občasno po dogovoru pa smo se dobivali pred ali po pouku ali če so imeli kakšen predmet, ki jim je na 14 dni zaradi skupine odpadel in sem bila tudi sama prosta. V takšni kombinaciji ur in podobni starosti učencev (tudi glede na predznanje ter motiviranost), smo največ naredili.*
- *DSP izvajam po pouku. Vključeni so učenci 3. vzgojno-izobraževalnega obdobja. Ur je premalo, del fonda ur dobijo še razredne učiteljice.*
- *Urnik smo naredili s šolsko svetovalno službo, veliko je bilo prilagajanja zaradi obstoječega in mojega urnika.*
- *Individualno poučevanje je najbolj primerno za te učence. Tako se jim lahko učitelj posveti maksimalno.*
- *Vsako starostno obdobje ima svoje potrebe, predznanja, potrebo po osvojitvi nove snovi.*
- *Toliko ur ministrstvo da. Nemogoče je, da bo v naslednjem šolskem letu učenec, ki je prišel npr. Iz kosova, znal/osvojil jezik na taki ravni, da bo lahko potem nemoteno spremljal pouk. Niti snovi prejšnjega leta nima utrjene. Sem zagovornica tega, da imajo ti učenci 2-3mesece z učiteljico intenzivni tečaj SLJ, da spoznajo osnovno besedišče, nato pa naj se vključijo v razred. Tudi njim bo lažje, ker bodo vsaj malo razumeli ali pa se lahko vključilo v pogovor.*
- *Eno uro na teden.*
- *Učenci v prvem triletju še zelo počasi pišejo in berejo, učenje temelji na govoru. Starejši učenci hitreje in bolje pišejo in berejo, več je lahko branja in pisanja. Prilagajamo tudi glede na materinščino.*
- *Za učence, ki se šolajo prvo leto v Sloveniji na šoli imamo organiziran intenzivni tečaj slovenščine, ki se začne takoj v septembru. Učence smo razdelili v skupine govorci slovanskih jezikov (srbščina, makedonščina, bosanščina, ruščina in ukrajinščina) in govorci neslovanskih jezikov (albanščina, angleščina, arabščina, farsi, francoščina). Znotraj teh dveh skupin pa smo jih še razdelili po starosti. Tečaj slovenščine vedno poteka prvi dve uri ali tretjo in četrto uro za starejše učence. Potem se učenci pridružijo svojim sošolcem v razredih*

	in sodelujejo pri rednem pouku. Po zaključku intenzivnega tečaja nekateri učenci (večinoma starejši iz skupine govorcev slovanskih jezikov) nadaljujejo pouk normalno in ne obiskujejo pripravljalnice (določi se po oceni učiteljev. Vedno jim pomagamo pri posameznih predmetih, če potrebujejo pomoč zaradi jezika in razumevanja). Vsi drugi pa nadaljujejo z učenjem slovenščine v pripravljalnici slovenskega jezika. To je spet odvisno, govorci slovanskih jezikov, po navadi imajo eno uro slovenščine na dan in so razdeljeni v skupine po starosti npr. 1 in 2. triada je pri eni učiteljici, 3. triada je pri drugi učiteljici slovenščine. Govorci neslovanskih jezikov imajo po dve ure še naprej in so razdeljeni v starostne skupine. Učenci, govorci slovanskih jezikov, ki se šolajo 2. leto v Sloveniji imajo vsak dan eno uro (predura) slovenščine, govorci neslovanskih jezikov imajo dve uri. Na šoli smo tri učiteljice, ki poučujemo v pripravljalnicah slovenskega jezika.
-	*Učenci so razdeljeni glede na leto prihoda v Slovenijo, glede na znanje slovenščine, glede na starost oz. razred, ki ga obiskujejo. Ker je učencev res veliko smo vse učence razdelile v 3 skupine (1. razred – nepismeni, učenci od 2. - 5. razreda in učenci od 6. - 9. razreda). Na šoli poučujemo 3 učiteljice. Učenci imajo pomoč v času pouka in v popoldanskem času. - 2 uri tedensko.*
-	*Tako je odločila šolska svetovalna služba, upoštevali so, da imam ure pred poukom in dvakrat na teden.*
-	*Različna starost učencev - nekateri so vključeni v prvi in drugi razred, nekateri v 5. in 7. Za učence v 1. razredu več ur opravijo njihove učiteljice.*
-	*Pred in po pouku se lahko pojavi preobremenjenost otrok.*
-	*Delo sem prevzela in si ga s pomočjo organizirala sama. Po 3 ali 4 ure na dan, različne skupine, po potrebi tudi posamezniki, vsak dan, pred poukom ali med poukom. Za sup1 samo jaz, za sup2 še druge učiteljice.*
-	*Delo organizira ravnateljica.*
-	*Razlog je odločitev okrožnica ministrstva.*
-	*Ker sama vsak dan poučujem tudi v skupinah razširjenega programa od 6. do 8. šolske ure, DSP pri učenju slovenščine nisem mogla izvajati po rednem pouku. Zaradi tega sem se z učenci dogovorila za izvajanje pouka v času predure, dvakrat na teden. Morala sem namreč uskladiti njihove urnike s svojim, kar je bilo na začetku zelo težko. Trije učenci, ki se učijo slovenščino že drugo leto, so pouk tako v dogovoru z mano obiskovali enkrat tedensko, po potrebi dvakrat tedensko (zlasti učenec 5. Razreda je večkrat potreboval pomoč). Učenka iz 8. Razreda, ki se letos uči slovenščino prvo leto, pa je pouk redno obiskovala dvakrat na teden.*
-	*Tako se lažje prilagaja razlago jezika in snovi. V nižjih razredih potrebujejo več učenja jezika, v višjih razredih pa je sama snov tako podrobna, da se učenje jezika izvaja skozi razlago besedišča pri posameznem predmetu.*

- *Organizacija je bila podana v skladu s priporočili iz ministrstva.*
- *Ker imamo več učencev priseljencev, imamo tudi več učiteljev za to. Hodimo na usposabljanja.*
- *Učencem je dodeljeno določeno število ur, ki jih razporedimo skozi vse šolsko leto. Pouk ne poteka strnjeno, ker ga izvajamo učitelji ob svojem rednem delu, zaradi pomanjkanja časa ne more potekati strnjeno. Učencev priseljencev je premalo, da bi jih razdelili v več skupin, ur, ki so jim dodeljene, pa odločno premalo.*
- *Ker je to moja učenka in imam na podružnici samo njo, zato poteka pouk DSP individualno.*
- *Samo enkrat smo dali v skupino skupaj vse učence od 1. do 9. razreda. Kaos.*
- *Izvedba je odvisna od posameznega učitelja in njegove razpoložljivosti (prostih ur) ter od prisotnosti učencev. Učencev načeloma ne obremenjujemo z dodatnimi urami po pouku. Izvedba je dokaj fleksibilna, prilagojena posameznim učencem.*
- *Učenci 3. triade so časovno zelo omejeni zaradi izbirnih predmetov, ki potekajo v predurah ali po rednem pouku, zato je težko najti termin za pouk slovenščine. Poleg tega imamo učitelji poleg rednega pouka še dopolnilni in dodatni pouk z drugimi učenci. Za pouk priseljencev tako ostane zelo malo časa.*
- *Ure se izvajajo izven pouka, čas moram imeti jaz in imeti ga morajo učenci (veliko vlogo torej igra urnik učenca), precej lažje bi bilo, če bi učence lahko jemala od pouka, vendar je treba upoštevati tudi morebitne druge dejavnosti (morda ima učenec določeno uro že DSP).*
- *Organizacijo pri nas ureja pomočnica ravnateljice.*
- *Izvajam prvič in smiselno se mi zdi, da so učenci razdeljeni glede na njihovo starost. Običajno imamo po dve uri med poukom srečanja, ki jih sama izvajam.*
- *DSP izvajamo v majhnih skupinah, tako da so učenci čim bolj homogeni po starosti in predznanju. Skupine imajo dvakrat tedensko eno uro čez celo šolsko leto. Izvajalki sva dve, sama izvajam večino ur, kolegica le dve uri tedensko. DSP izvajamo med poukom, v dogovoru z učitelji.*
- *Včasih so imeli učenci pouk DSP med poukom, kar je bilo zanje vsaj prvo leto lažje in so lahko hitreje napredovali. Potem so v vodstvu dali navodilo, da ne smemo učencem jemati pravice do rednega pouka, zato imajo DSP po pouku. Takrat so predvsem mlajši učenci že zelo utrujeni in težje sledijo. Ker je težava s prostimi učilnicami, je na voljo le ena ura na teden, ampak lahko večkrat na teden. Učitelji navadno ne želijo prevzeti naloge poučevanja DSP za učence priseljence, to nalogo opravljamo učiteljice z opravljenim tečajem na centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik in mlajše učiteljice. V kolektivu sicer enkrat na leto izvedemo izobraževanje na to temo (zakonske podlage pri ocenjevanju, socialna vključenost učencev, delo s starši, praktični primeri prilagajanja pri ocenjevanju, prikaz pouka), a opažam, da je med učitelji še vedno veliko nelagodja pri delu z učenci, ne vedo, kako pristopiti, pogosto niti ne prilagajajo vsebin pri pouku, se osredotočijo zgolj na prilagoditve*

pri ocenjevanju - ob pomoči učitelja za DSP ali svetovalne službe. Včasih pride tudi pri ocenjevanju prilagoditev le do točke, da se ponudi zgolj možnost uporabe dvojezičnega slovarja in podaljšan čas, kar je zelo žalostno.

Pri naslednjem vprašanju iz tega sklopa smo učitelje DSP, ki so sodelovali v anketnem vprašalniku, vprašali, če se jim zdi, da je dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine na njihovi šoli dobro organizirana. 48 % sodelujočih učiteljev je odgovorilo, da je DSP na njihovi šoli organizirana še kar, 39 % odgovorov je bilo, da je DSP pri učenju slovenščine organizirana zelo dobro, 13 % vprašanih pa je odgovorilo, da pri njih dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine ni preveč dobro organizirana.

Graf 170: Organizacija DSP na šoli anketiranih učiteljev DSP (n = 85)

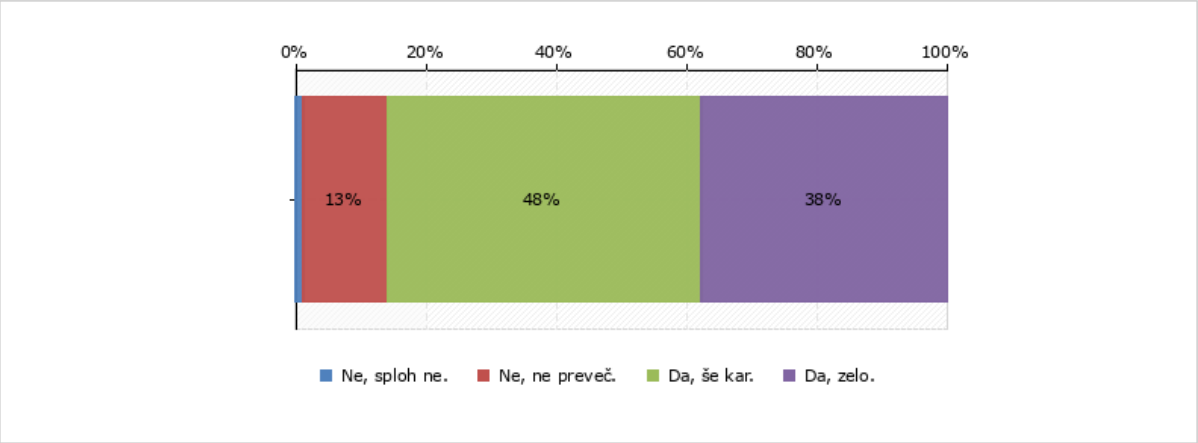

V odprtem odgovoru so nam učitelji pojasnili, kakšna organizacija pouka bi se jim zdela boljša:

- *Mlajši učenci težko delajo tri ure zdržema. Urnik naj bi bil postavljen na začetku leta in naj se kar naprej ne spreminja.*
- *Strnjen tečaj jezika, preden se učenec vključi v pouk pri drugih predmetih, večje število ur, načrtovano in organizirano delo, sodelovanje celega učiteljskega zbora.*
- *Več ur DSP v začetku šolskega leta, bolj strnjeno in kontinuirano.*
- *Vsi vemo kakšna – več ur, otroci razdeljeni glede na starost in glede na leto vključenosti ... A ure dajejo le na št. učencev ... In potem ure delimo kot gnile paradižnike. Groza. Namesto da bi jih naučili SLJ za sporazumevanje, garajo vsi učitelji – vsak ima kup dela s temi učenci v razredu ali pri predmetu. Na srečo imamo delaven kolektiv.*
- *Prvo leto bi potrebovali učenci več stika z novim jezikom in možnost polnega socialnega vključevanja v razred. Pri mlajših učencih bi bilo bolje, če bi se izvajal DSP v dopoldanskem času, potem bi še lahko obiskovali interesne dejavnosti, OPB - v več letih dela z učenci sem opazila, da največ "odnesejo" iz medvrstniških interakcij. Način rednega pouka, kot je zdaj, zanje še ni primeren, saj jezika ne razumejo, učitelji pa didaktizirajo premalo v smer učenca priseljena (na tem področju bi morda potrebovali še več podpore, kako to narediti). Za starejše učence bi bilo bolj učinkovito imeti pouk DSP v času predure ali tudi v času pouka,*

lahko pa vezano takoj na čas po pouku (a to je kar težko izpeljati organizirati). Ena ura na teden je za posamezno učno skupino premalo. Učinkoviti bi bili vsaj dve uri skupaj ali celo tri, razporejene tekom tedna. A toliko ur žal ni na voljo. Poleg tega bi res bilo nujno opremiti učitelje vseh predmetov glede načinov prilagajanja pouka za učence priseljence. To so učenci, ki so tiho in se kar malo skrijejo v razredu, nekateri nekaj mesecev niti ne želijo govoriti, ker še niso prepričani v svoj nov jezik, ampak to ne pomeni, da jih v razredu ni. Prilagajanje z dodatno razlago, slikovnim gradivom, praktičnim prikazom ... Na to bi moral biti pozoren vsak učitelj, ki ima v razredu učenca priseljenca.

- *Kot sem že omenila, najprej intenzivni tečaj, nato vključitev v razred. Kot razredničarka imam težavo podati takim učencem osnovne informacije. Tudi, če se trudimo, so ti otroci izolirani. Če pa bi vsaj malo znali jezik, preden se vključijo, menim, da jim bilo bolje.*

- *Skupine ločene po vzgojno izobraževalnih obdobjih ter nekaj ur, ki bi bile namenjene sami individualni pomoči. To pomoč bi ponujali za dotične predmete, kjer učenec potrebuje pomoč.*

- *Pogrešam več sodelovanja z ostalimi učitelji, poleg tega je precej dogovarjanja v smislu urnika. Poleg tega včasih pridem na šolo in učenca sploh ni (je npr. Zbolel). Precej časa gre v nič. Zato menim, da bi bilo bolje, če bi ure izvajala tudi v razredu med poukom (bi npr. Sedela ob učencu in mu prevajala učiteljevo razlago ipd.). Dobro bi bilo imeti nekakšen tečaj (npr. Konec avgusta kot tečaj slovenščine - da se učenci pripravijo na šolo).*

- *Da bi bil pouk načrtovan (tečajniško izvajanje pouka) po ali pred poukom, ne pa zaradi pouka tako zelo fleksibilen; da bi imeli boljše prostorske pogoje.*

- *Izvajati bi jo morali za to usposobljeni in za to zaposleni učitelji, ur bi morali biti več in učenci bi morali biti razvrščeni po skupinah glede na njihovo znanje slovenščine ter njihove učne posebnosti, težave.*

- *Vsaj prvo leto bi morali otroci priseljenci imeti možnost, da se prednostno učijo slovenščine. Zato bi bilo smiselno organizirati oddelke glede na njihovo starost, kjer bi imeli pouk le z učiteljem, usposobljenim za poučevanje slovenščine kot tujega jezika. Mogoče bi take oddelke organizirali regijsko, ne na vsaki šoli posebej. Vključevanje priseljencev brez znanja slovenščine v redni pouk je zanje nesmiselno pri večini ur (izjeme so tuji jeziki, šport, umetnost, tehnika in tehnologija in gospodinjstvo - praktične vaje), saj je nemogoče isto snov razlagati otrokom, katerih materinščina je slovenščina, in otroku, ki je ne razume.*

- *Nimam predlogov. Vedno pa je odvisno od učitelja slovenščine, s katerim sodelujem. Z enim učiteljem poteka načrtovanje gladko in sprotno, pri drugem dobivam občasne napotke, pri tretjem sem prepuščena sami sebi. Gre pravzaprav za bolj osebni pristop posameznega učitelja slovenščine.*

- *Več ur. Predvsem prvo leto šolanja.*

- *Po pouku, v strnjeni obliki.*

- *Na razpolago bi moralo biti več ur za individualno učenje in nekaj ur za učenje v skupini.*
- *V začetku leta (ali še pred začetkom -teden ali dva) bi morali imeti tečajno obliko nujno več ur strnjeno, da bi že skoraj znali govoriti slovensko ali vsaj razumeti preden jih "bombardiramo" z redno snovjo. To, kar se zdaj vleče celo leto je brez veze in nima haska.*
- *Vsako leto iščemo različne možnosti, da čim bolj pomagamo učencem pri samem razumevanju učne snovi v slovenskem jeziku. Glede na vpis priseljencev oz. Učencev tujcev nato organiziramo pouk slovenskega jezika. Izkušnje skozi leta so pokazale, da je zadnji model (začetni trimesečni tečaj slovenščine in nato pouk v preduri ter po potrebi individualno) trenutno najboljši možen za našo šolo.*
- *Smiselno se bi mi zdelo na začetku kontinuirano učenje slovenščine, npr. Vsak dan prvi dve uri učenja slovenščine, potem vrnitev v "matični" oddelek k rednemu pouku. Tak način izvajanja bi predlagala za "vsaj" dva meseca, da se bi učenca navadila jezika, nato pa dvakrat tedensko.*
- *Dobrodošla bi pomoč vsak dan po eno uro in v času njihovega rednega programa. Učenci so namreč sedaj dodatno obremenjeni. Ena možnost bi bila tudi, da se učitelj DSP vključi k uram rednega pouka. Pri tem pa je lahko moteče za ostale učence, ker pri teh učencih, če želimo razvijati ustrezno komunikacijo s področja jezikovne vzgoje, mora učenec govoriti, pripovedovati ...*
- *Še več ur DSP za vsakega otroka*
- *Menim, da imamo odlično organizacijo, saj učencem poleg DSP nudimo tudi možnost obiskovanja krožka, kjer še dodatno utrjujemo učenje slovenščine z dramatizacijami, obiski gledališča, pogovorom, didaktičnimi igrami, druženjem.*
- *Preizkušamo različne oblike, načine organizacije, kombinacije otrok, tako da nam kakšna pomoč oz. smernice prav pridejo.*
- *Več ur ob prihodu učencev na šolo, strnjeno.*
- *Še več strnjenih ur za učence.*
- *Pouk učencev tujcev na naši šoli je zelo dobro organiziran. Včasih je težava, ko se učenci vpišejo v šolo sredi šolskega leta. Ti učenci potem so pridruženi, eni od že obstoječih skupin. Težava ni velika, ko so Slovani ampak, ko so Neslovani in jih je malo. Takrat je tem učencem zelo težko in jim poskušamo organizirati tudi individualne ure, ki zaradi že ustaljenega in narejenega urnika so težko izvedljive.*
- *Da se spremenijo tudi normativi v razredu, kadar je noter učenec priseljenec.*
- *Morda pred začetkom šole kot seminar, nato pa ure pomoči v večjem obsegu, več materialov prilagojenih njim, delovni zvezki npr., učenje tudi izven šolskih prostorov, vključenost v različne dejavnosti. Poleg tega pa še kakšna ura s starši.*

- *Nimam posebnih predlogov. Saj menim, da imamo dobro organizacijo.*
- *Za starejše učence bi bilo po mojem bolje (v mojem primeru), če bi jih poučeval slovenist, ki tudi pozna cilje v učnem načrtu. Z njimi sem deloma seznanjena, vendar bolj delam, v konkretnem primeru kot sem že zapisala, na besedišču. Velika težava je, ker se sporazumevamo v angleškem jeziku, ki ga slabo govori ena od učenk. Doma družina seveda govori v svojem maternem jeziku. Mlajša učenca napredujeta malo hitreje, imata oz. sta imela več stikov s sošolci. Na splošno pa sem mnenja, da bi vsaj učenci tretje triade morali obiskovati strnjen, daljši tečaj slovenščine v okviru ustanov, ki so specializirane, bolje usposobljene za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in sicer pred vstopom v osnovno šolo.*
- *Strnjeni dve šolski uri.*
- *Obvezno je treba združevati učence glede na predznanje, starostno obdobje in seveda motiviranost.*
- *Več ur na teden strnjeno in ločeno po razredih/starostnih skupinah (vsaj dve ločeno), nekaj ur (npr. enkrat tedensko/po sklopih) pa skupaj zaradi konverzacijskih vaj.*
- *Težko bi izvedli kakšno drugo izvedbo, saj želijo učenci prisostvovati pouku in niso preveč zadovoljni, če ne poslušajo učne snovi skupaj z vrstniki. V kolikor v dopoldanskem času česa ne razumejo, lahko vprašajo popoldan, večkrat pa nas poiščejo tudi kar med odmorom.*
- *S to organizacijo sem zadovoljna. Le preveč je papirologije. To bi spremenila.*
- *Organizacija na naši šoli je v skladu z možnostmi, ki jih imamo. Sistemsko pa zadeve niso urejene. Učencev, ki pridejo iz tujega okolja tako ali tako ne moreš kar posesti v razred, kjer naj 5, 6 ali celo 7 ur poslušajo jezik, ki ga popolnoma nič ne razumejo (in tako pač je). V tem času od pouka ne odnesejo nič. Bolje bi bilo, če bi se v tem času učili slovenščino. V razred bi morali sesti učenci, ki vsaj približno razumejo jezik, le na ta način, bi svoje jezikovno znanje s poslušanjem širili in bogatili, vsaj približno pa bi lahko tudi sledili pouku. Učenci potrebujejo tudi ogromno časa in možnosti za konverzacijo, ker so praviloma zadržani in nočejo izstopati. Med poukom redko pridejo na vrsto, da bi kaj povedali pa še negotovi se počutijo, zato pogosto molčijo.*
- *Več ur za te učence.*
- *Predvsem je bil problem, da smo z ministrstva (pre)pozno dobili navodila o številu ur in organizaciji.*
- *Menim, da je DSP pri učenju slovenščine na naši šoli dobro organizirana ravno zato, ker so skupine zelo majhne.*
- *Na razredni stopnji načrtovanje dela skupaj z razrednikom - povezovanje s poukom. Sicer pa je najprej intenzivni tečaj učenja jezika in nato kontinuirana tedenska učna pomoč v redu.*

- *Glede na nov pravilnik o normativih (MIZŠ nam bo dal delež delovnega mesta za pouk slovenščine in določili so profil učiteljev, ki lahko izvajajo ta pouk) se ne obeta nič pretresljivo novega/boljšega. Mogoče bi morali na MIZŠ prepustiti šolam izbor učitelja, ki izvaja ta pouk. Pri nas se je izkazalo, da so učitelji tujih jezikov opravili izjemno dobro delo.*
- *Poučevanje slovenščine do dosežene stopnje in nato vključitev v šolski sistem.*
- *Bolj individualizirano.*
- *Lažje bi bilo, če bi bile te ure sistemizirane.*
- *Morda bi bili lahko na voljo kakšni delovni zvezki.*
- *Še več povezave s starši otrok in pa da bi starši res sodelovali v otrokovo korist.*
- *Da bi bilo na razpolago več ur, namenjenih učencem priseljencem.*
- *Smo kar zadovoljni s tako organizacijo, le prostorska stiska nas omejuje.*
- *Ure bi bile lahko sistematizirane (tako kot ure DSP). Na splošno manjši normativi v razredu - da se lažje posvetijo učitelji vsem učencem in tudi učencem tujcem. Še več sodelovanja s celotno družino. Izobraževanja za vse učitelje – medkulturna vzgoja.*
- *Da bi bil zaposlen dodatni strokovni delavec za to področje in da ne bi bile ure razdeljene med toliko učiteljev.*
- *Na šoli je v redu, bi pa moralo biti sistemsko urejeno.*
- *Če bi ministrstvo dovolilo več ur za učenje slovenščine. Najboljše bi bilo, da bi ob vpisu učenca v OŠ imeli eno leto pripravnice na pouk. Učenec bi bil vpisan v osnovno šolo, a bi bil poudarek učenja predvsem na učenju jezika. Ko bi posamezen učenec usvojil zadostno količino pogovornega jezika, bi počasi dodajali druge predmete. Vsekakor najprej šport, LUM in GUM, mogoče MAT in TJA. Nikakor pa učencev ne bi bombardirali s predmeti, kjer igra bistveno vlogo slovenski jezik – strokovni slovenski jezik, kjer morajo poznati veliko strokovnih besed: ZGO, GEO, BIO, KE, FI in sama SLJ. Učitelji bi počasi dodajali tudi snovi, ki jih bodo spoznavali pri posameznih predmetih, a bi bilo to samo informativno spoznavanje posameznih strokovnih besed. Po enoletni pripravljalnici/šoli slovenščine bi bili učenci šele vključeni v redni pouk - ne s svojo starostno skupino, ampak eno leto nižje (če so prvo leto prišli v šolo kot šestošolci, bi opravili celoletno pripravljalnico in se v naslednjem šolskem letu vpisali v šesti razred). V drugem in tretjem letu šolanja bi bilo pomembno, da se učence priseljence spremlja in se jim nudi dodatno strokovno pomoč - podobno kot to poteka sedaj v prvih dveh letih šolanja. Če v prvem letu šolanja ne bi bili ocenjeni ali pa bi bili opisno ocenjeni, bi v drugem in tretjem letu dobili ocene glede na sklep učiteljskega zbora - na predlog učitelja/učiteljev, ki z učencem aktivno delajo.*
- *Zdi se mi, da je toliko ur, kot jih šola dobi, premalo.*
- *Sem zadovoljna. Morda bi moralo biti večje število ur.*

- *V obliki tečaja - strnjene ure, nato pa 1x tedensko za utrjevanje, pomoč pri razumevanju, nadgradnjo znanja.*

Pri zadnjem vprašanju glede organizacije DSP smo anketirane učitelje prosili, če lahko z Da. oziroma Ne. odgovorijo na nekaj postavljenih vprašanj: Ali vodite prisotnost pri DSP pri učenju slovenščine? / Ali ima možnost učenec, če je opravičeno odsoten, ure nadomesti? / Ali dobijo učenci pri DSP pri učenju slovenščine domačo nalogo? / Ali pri DSP pri učenju slovenščine merite (preverjate) jezikovni napredek učencev?

Analiza odgovorov je pokazala, da so na vsa vprašanja učitelji DSP v večji meri odgovarjali pritrdilno. 95 % v raziskavi sodelujočih učiteljev vodi prisotnost pri DSP pri učenju slovenščine, pri 67 % ima učenec, ki je opravičeno odsoten, možnost ure nadomestiti, 58 % učiteljev pri DSP pri učenju slovenščine da svojim učencem domačo nalogo in 84 % vprašanih učiteljev pri DSP pri učenju slovenščine meri oziroma preverja jezikovni napredek učencev.

Graf 171: Delo pri urah DSP pri učenju slovenščine anketiranih učiteljev (n= 85)

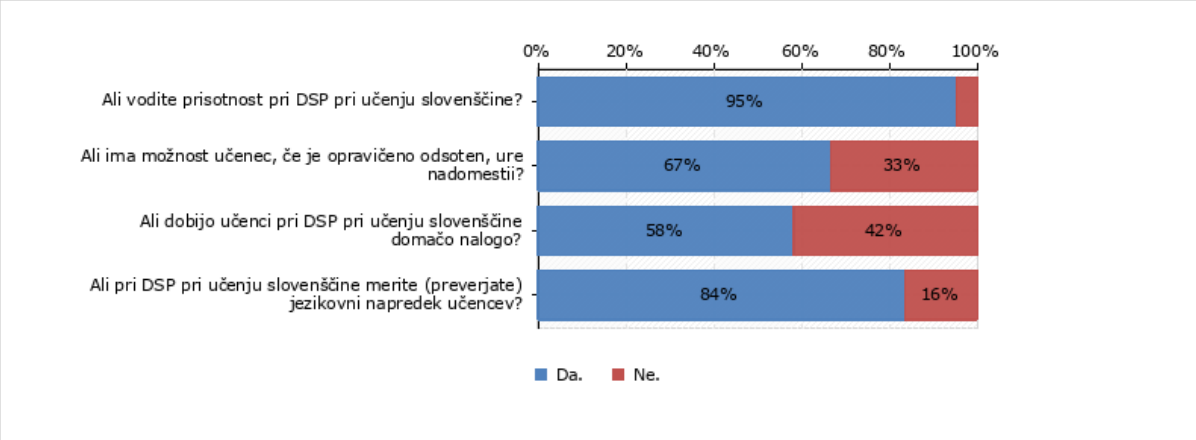

2.2 SPREMLJANJE JEZIKOVNEGA NAPREDKA UČENCEV PRISELJENCEV

Sledil je sklop vprašanj o spremljanju jezikovnega napredka učencev priseljencev. Najprej smo jim postavili vprašanje, kako učitelji DSP pri učenju slovenščine merijo (preverjajo oz. spremljajo) jezikovni napredek učencev priseljencev. Izbirali so med vnaprej naštetimi možnostmi, lahko so izbrali več možnih odgovorov. Analiza je pokazala, da največ (90 %) v raziskavi sodelujočih učiteljev DSP jezikovni napredek preverja z opazovanjem učenca oz. njegovih odzivov med DSP pri učenju slovenščine, polovica sodelujočih s pregledovanjem domačih nalog, 49 % s sprotnimi jezikovnimi testi, 30 % z mapo učenčevih dosežkov, 19 % z začetnim testom, s katerim preverim začetno znanje slovenščine učencev priseljencev (npr. ob prihodu učenca priseljenca v slovensko šolo in začetku DSP pri učenju slovenščine), najmanj (14 %) pa z zaključnim jezikovnim testom po vseh izvedenih urah DSP pri učenju slovenščine. Pri kategoriji »drugo«, ki je dopuščala dodatne odgovore, so zapisali: s sprotnimi vajami oz. nalogami, ki niso številčno ocenjene, samo z odstotki, da učenec vidi sam svoj napredek.

Graf 172: Merjenje (preverjanje oz. spremljanje) jezikovnega napredka učencev priseljencev pri DSP pri učenju slovenščine (n = 70)

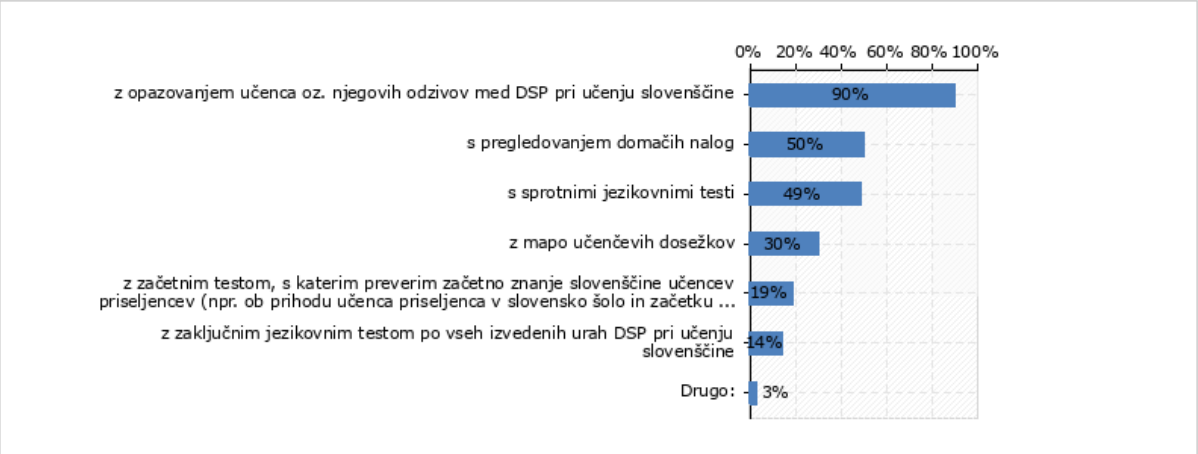

Nato smo učitelje DSP prosili, da natančneje pojasnijo, kako spremljajo jezikovni napredek učencev (katera praksa se jim zdi še posebej uspešna, kako se na to odzivajo učenci, jih to dodatno motivira, s katerimi težavami se pri tem srečujejo ipd.). Odgovore učiteljev navajamo v celoti:

- *Sprotni mini testi, igre vlog, kvizi, redno pregledovanje domačih nalog, nenapovedana preverjanja znanja, didaktične igre ... Učenci so zelo motivirani, če vidijo rezultat svojega dela, pohvalo, dobro oceno. Vedno ocenjujem samo tisto, kar je predelano (če so napake pri nečem, kar nismo predelali, samo opozorim, ne upoštevam pri ocenjevanju).*

- *Zelo hitro po začetku pripravljalnice ali tečaja jim damo jezikovni test, ki je prilagojen starosti učencev. Takšen test pa takoj na začetku ne dajemo učencem, ki niso Slovani in za katere vemo, da so komaj prišli v Slovenijo (iz Azije, Afrike, arabskih držav), njim ta test damo saj, ko obdelamo določeno snov. Jih ne ocenjujemo, mlajše ocenimo z besedami (bravo, lepo ti gre, drugič bo boljše... In slikice zvezdic, sončkov...), starejše pa z odstotki in tudi slikicami "smeškota" (smilya). Iz izkušenj do zdaj, vsi učenci radi vidijo koliko so uspešni. Tudi, ko jim gre slabše jih vedno spodbujamo. Na koncu tečaja ali šolskega leta jim spet pišejo test in takrat, lahko tudi sami primerjajo koliko so napredovali čez šolsko leto.*

Po navadi se že na začetku leta zmenimo, sploh pri 1. in 2. triadi, da 10 narejenih (domačih ali šolskih) nalog, pomeni 10 različnih nalepk v zvezek, ko to zberejo sledi majhna nagrada (majhna čokolada, magnet, lep svinčnik). Do zdaj se je to izkazalo za odlično motivacijo. V skupinah po navadi štejejo svoje nalepke in čakajo da pridejo do številke 10, potem pa znova. Nalepke vedno lepimo na zadnjo stran v zvezku in pri vsaki nalepki napišem datum in opravljeno nalogo. Učenci imajo pregled in vidijo kdaj so dobili in zakaj nalepko in koliko jih je. Ob petkih imamo dan za družabne igre in če so bili posebej uspešni čez teden, lahko sami zberejo družabne igre katere bodo po skupinah (4 učenca) igrali ali prinesejo svoje, drugače jim jaz določim. Igre se po navadi vedno nanašajo na snov, ki jo obdelujemo. Tako motiviram tudi tiste, ki mogoče niso toliko zainteresirani za samo učenje ampak pri nas je že poučevanje zastavljeno tako, da jih vključuje in motivira. Jezikovni napredek pa pri vseh skupinah spremljam sproti vsako uro. Učenci skozi pogovor, pisanje, igro in reševanje nalog nenehno kažejo svoj napredek. Pomembno je imeti realna pričakovanja, ker pri učencih, ki niso Slovani je napredek počasnejši. Učitelj mora biti potrpežljiv in jim pustiti čas, jih spremljam kako se učijo in koliko tudi, ko se tega sploh ne zavedajo, največ skozi igro in pogovor. V 3. triadi pa tudi za dobro opravljeno delo dobijo nalepke in jim je všeč. Čeprav so starejši učenci tudi oni radi vidijo, da so nagrajeni. Starejši dobijo rezultate svoje uspešnosti v odstotkih. Pouk je pa tudi, tako kot pri mlajših zasnovan na zabavnem učenju skozi igro in prakso. To se nam je pokazalo kot izredna motivacija učencem, tako se učijo skozi didaktične igre od besedišča do slovnice. Veliko uporabljamo didaktičnega, slikovnega materiala in to velja za vse skupine. Tako, da so učenci zainteresirani in motivirani. Težave so, ko zunanji dejavniki vplivajo na delo in motivacijo (nerešen status v državi, negotovost ali bodo ostali v Sloveniji, težave, ki jih imajo doma in v družini). Ne glede v kateri skupini sem vedno držim pozitivno ozračje pri pouku, učenci se počutijo sprejeto in varno, zato zelo radi hodijo v pripravljalnico. Včasih imam bolj težave s tem, ko morajo oditi v svoje matične razrede.

- *Ker delam z mlajšimi, težko rečem. Testi bi jih prej odbili kot motivirali. Težave se pojavijo, ker nekateri otroci potrebujejo čas, da pridobijo zaupanje v skupini in sprva težko spregovorijo.*
- *Sprotno: opisi slik, pogovori, razgovori ...*
- *Testi so pisni in ustni. Ko učenec usvoji določen besednjak (tema: barve), opisuje (pisno ali ustno, odvisno od starosti učenca) sliko in uporabi besedišče, ki smo se ga učili. Tem je veliko: domače živali, moja šola, moja družina, kdo sem jaz, živali, hrana, rastline ...*
- *Z merjenjem učenčevega napredka nimam veliko izkušenj, začeli smo preverjati z jezikovnim testom ob konferenci. Izkazalo se je za uspešno, učence je to dodatno motiviralo in jim omogočilo potrditev lastnega znanja.*
- *Na začetku dela s posameznim učencem jim ponudim preprost test - sličica - beseda, ki ga poskusijo rešiti. Ob vsakem srečanju dobijo domačo nalogo, ki jo preverimo ob naslednji uri. Po predelani temi, dvakrat pišemo preverjanje znanja in učence seznanim kakšno oceno bi za to prejeli. Po navadi so za drugo preverjanje močno motivirani. Sledi ocenjevanje znanja,*

kjer preverjam znanje 2-3 predelanih tem. Ocena, ki jo učenci dobijo na urah DSP se učencu vpiše k predmetu SLJ, saj se tako vidi individualni napredek.
- *Sprotno preverjanje napredka in s skupno popravo ter utrjevanjem in dodatnimi razlagami in vajami, kjer se pojavljajo napake.*
- *Sprotno preverjanje.*
- *Jezikovni napredek merim po obsegu in zahtevnosti besedila, ki ga predelujem. Od prvih preprostih besedil, do zahtevnejših opisov, ki so jih tudi govorno predstavili. Njihov napredek pri pripravi govora in pravilni rabi jezika.*
- *Z začetnim in končnim testom.*
- *Sprotno opazovanje, preverjanje ali je snov razumljena. Pregled zapisanega v zvezku, dz, pogovor, kje je potrebna dodatna razlaga. Poskus pisanja rednih jezikovnih testov v dogovoru z učiteljico (zelo težko za učence). Preverjanje domačih nalog, svetovanje,*
- *Preverjanje poteka v obliki iger, sproščeno, neobremenjujoče za učence. Pomembne so nenehne vzpodbude in motivacija.*
- *Jaz sem z učencem pri pouku in v podaljšanem bivanju. Znanje jezika preverjam s pogovorom.*
- *Učni listi in naloge, ki jih dobijo za domov dajo velikokrat sliko napredka, skupna analiza napak. Najbolj je napredek viden pri pogovoru. Od začetnega iskanja besed, do funkcionalne rabe jezika.*
- *Pogovor, poznavanje besednega zaklada, zapis besed, slovnica ... Vse to ustno in pisno izvajam in spremljam napredek.*
- *Vsakršno testiranje se mi ne zdi primerno zaradi stresne situacije, v kateri so se učenci znašli (novo kult. Okolje, nov šolski sistem, novo socialno okolje, nezmožnost komunikacije ...). Pri različnih dejavnostih beležim napredek. Pohvalim napredek. Obremenitve in ocenjevanje pri predmetih vplivajo zelo negativno na motivacijo za učenje slovenščine. Napredek pri slovenščini se ne izkaže pri ocenah.*
- *Mapa dosežkov, ker jo tudi učenec spremlja in vidi kje se izboljšuje in kje je potrebno še delati*
- *Označim si, kako določeno dejavnost izvedejo, kaj povedo, preverim razumevanje, pohvalim uspeh in trud. Težava je, če od staršev ni podpore.*
- *Jezikovni napredek pri nepismenih otrocih spremljam skozi verbalno komunikacijo, sodelovanje, skozi igro.*
- *Učence natančno opazujem in glede na njegove odzive (pisne, ustne) spremljam jezikovni napredek.*

- *Sprotna evalvacija otrokovega napredka, zapisovanje napredka, sprotna in utemeljena pohvala, dodatna motivacija.*
- *Najbolje se mi obnese, da učenec samostojno (ali s pomočjo) tori vedno bolj zahtevna besedila. Ob tem nova besedila primerjamo s starejšimi. Opazen je napredek pri besedišču in odpravljenih jezikovnih napakah. Dobro je tudi, da učenec bere vedno zahtevnejša besedila. Pri tem sam opazi, da razume vedno več. Prav pridejo besedila, v katerih se ponavljajo besede in skladenjski vzorci.*
- *Tovrstnega dela se lotevam prvič, zato ne morem primerjati. Mislim, da je potrebno sprotno preverjanje, učenci radi sodelujejo. Opazne so velikanske razlike med slovansko in neslovansko govorečimi. Nekateri učenci so zaradi nerazumevanja jezika nezainteresirani ali se kar izgubijo med glasnejšimi in bolj prodornimi učenci.*
- *Test in pogovor o neki temi, test morajo pisati, rajši se pogovarjajo, razumejo veliko, težje govorijo.*
- *Sproti spremljam učenčev napredek, saj delava individualno. Tako da vsak dan vidim, kako napreduje. Prav tako pregledam domače in druge naloge. Veliko ponavljava in tvoriva ustna ter pisna besedila, da vidim, kako mu gre izražanje v slovenskem jeziku. Učenec je motiviran, lepo sodeluje.*
- *Sproti vsako uro preverim snov prejšnje ure in gradim , širim besedišče, govor, branje naprej.*
- *Učence spremljamo pri pouku tako, da sproti preverjamo njihove naloge in rešitve ter sodelovanje. Pregledam jim tudi domače naloge in učne liste. Med letom se z njihovimi učitelji dogovarjamo, na katerem področju bi potrebovali več pomoči. Učenci so tudi ocenjeni, seveda s prilagoditvami. Motivira jih predvsem, da se učijo novega jezika, ki jih zanima, da želijo biti uspešni in pridobiti lepe ocene, velikokrat je ključna tudi podpora in spremljanje staršev ter celotno družinsko okolje, ki spodbuja učenje slovenščine.*
- *Z učencem pri uri obravnavamo neko snov (na primer preživljanje prostega časa). Na to temo dobijo tudi domačo nalogo, ki jo pregledamo naslednjič in ugotavljamo, kje so še vrzeli v znanju. Vsake toliko časa pišejo tudi preizkus znanja. Na splošno so učenci zelo motivirani za učenje jezika. Največja ovira za učinkovitejši pouk je časovna omejenost. Otroci v enem tednu marsikaj pozabijo, tako da jezikovno znanje napreduje počasi.*
- *Po končanem začetnem tečaju učenci opravijo test in na podlagi tega jih razdelimo v skupine za nadaljevalce. Pri pouku pripravljalnice s sprotnim branjem besedil in pisanjem krajših obnov, govornimi nastopi in različnimi slovničnimi vajami preverjam usvojeno znanje slovenščine. Učitelji v pripravljalnici smo njihovi zaupniki, jim pomagamo ne samo pri slovenščini, ampak tudi pri razumevanju in razlagi snovi pri drugih učnih predmetih. Večina učencev je za delo motivirana, težave pa rešujemo sproti.*
- *S testi pri multiplikatorki. Dodatno jih motivirajo predvsem spodbude, pohvale.*

- *Sprotno preverjanje se je izkazalo za najbolj učinkovito. Po navadi imam tedensko poročanje učitelju slovenščine, kako posamezni otrok napreduje, kje so pomanjkljivosti in česa bi potreboval še več. Učenci hitro zavirajo, če opazijo bolj formalno obliko preverjanja, tako da poteka moje preverjanje bolj neopazno s posameznimi nalogami, ki jih namensko vgradim v uro - denimo pisanje kratkega sestavka, reševanje določene naloge, glasno branje, narek ipd.*
- *S sprotnim preverjanjem, s končnim testom.*
- *Napredek spremljam s preverjanjem na začetku ure, vmesnimi preverjanji in enim testom za oceno. Učenci so motivirani tako kot za ostale teste, se trudijo in učijo.*
- *Z učenci preverjanj in testov pri teh urah ne pišem. Pregledam jim vse vaje, ki jih posamezniki rešijo pri uri ali doma (sicer ni obvezno, a naredijo). Rešitve med seboj primerjamo in ko pregledamo, utemeljujemo, zakaj je narobe ali pravilno. Vse poskušam razložiti vzporedno z njihovim jezikom (imam v skupini le južnoslovansko govoreče).*
- *Učence, ki so mlajši motiviram z barvanjem sličic (kadar so uspešni, lahko pobarvajo del sličice). Sicer pa preverjam naloge, spremljam odzive pri dajan ju navodil, samostojnosti pri reševanju, držanju dogovorov ...*
- *Zaenkrat težko ocenim, sem izvedla premalo ur pouka.*
- *Najbolj uspešno in motivacijsko za otroke je zbiranje njihovih izdelkov v mapi napredka. Mapo z veseljem urejajo in se pri tem zelo potrudijo.*
- *Jezikovni napredek spremljam z opazovanjem učenca oz. Njegovih odzivov med DSP pri učenju slovenščine ter s pregledovanjem domačih nalog. Učenci so zelo veseli in s tem tudi dodatno motivirani, če jih pohvališ za dobro narejeno domačo nalogo oz. Če se izkažejo pri pouku.*
- *Napredek spremljam z nalogami, ki preverjajo razumevanje ter zmožnost (govornega in pisnega) tvorjenja besedil. Preverjanje napredka je sprotno; povratna informacija vzpodbudna. Najuspešnejše je učenje v manjših skupinah (4-6), da učeni lahko tvorijo pogovore drug z drugim ter drug drugega vzpodbujajo. Motivirajo jih uspeh, sproščeno vzdušje, pestrost nalog, konkretizacija rabe pri šolskih predmetih. Težava je, da izvajanje poteka med poukom ter izostajanje nekaterih učencev in prostorska stiska. Težava je tudi obremenjenost učiteljev, ki smo pogosto podvrženi nadomeščanjem, spremstvom ipd. In zaradi tega nam ne uspe realizirati načrtovanih ur ob dnevih, ko so bile načrtovane.*
- *Jezikovnega napredka sistematično ne spremljam.*
- *Učenca opazujem pri delu, spremljam njegov napredek razumevanja.*
- *Začetnega testa nimamo, ker se mi zdi to za moje znanje prevelik zalogaj. Takšne teste lahko sestavijo ustrezne institucije, sama nimam dovolj znanja. Imam sprotna kratka preverjanja, ker so veseli, ko vidijo kljukice, štampiljke ipd., ko uspešno napredujejo. Mapa*

je super reč, ker ko pogledajo nazaj, vidijo, kaj vse že znajo. Pa tudi staršem se nariše nasmeh na obraz.
- *Začetni test znanja jezika je odličen začetek, da vidim, kako graditi znanje naprej. Učence pa predvsem dodatno motivira, če znanje preverimo skozi igro - bodisi igro vlog, jezikovno družabno igro, ali pa preprosto besedno igro. Učenci bi si želeli, da je kakšen od testov, ki jih pišejo pri DSP tudi vpisan v redovalnico pri SLJ.*
- *Ker z učenci izvajam pretežno individualne ure, si za vsakega pišem svoja opažanja. Če opazim, da ima težave npr. Z dvojino, si to zabeležim. Naslednjič pripravim vaje, razlago te snovi. Delam na odpravi primanjkljajev.*
- *Celostni jezikovni napredek učenca spremljam tako, da se z njim pogovarjam v slovenščini, poslušam njegovo pripovedovanje, učenec samostojno piše, tvori povedi, krajša besedila, poustvarja. Posluša posnetke, rešuje naloge v učbeniku in delovnem zvezku, prilagojenem za tujce. Dela naloge in se vključuje v redni pouk SLJ.*
- *Mapa učenca se je izkazala kot dobro sredstvo spremljanja napredka. Učenci jo soustvarjajo, starši imajo vpogled v delo otroka. Tudi starši vlagajo v mapo svoja opažanja, ideje, dela, ki jih opravijo skupaj z otroki. Za otroke to ne pomeni obremenitve. Ponosni so na svoje mape in z veseljem jo pokažejo učiteljici (razredničarki) in sošolcem. Mape (z dovoljenjem staršev) tudi razstavimo.*
- *Sprotno preverjanje, popravljanje napak, izdelovanje slovarjev. Učenci pripravijo krajše govorne nastope (o šoli, novem okolju...) Med seboj se popravljajo, dopolnjujejo. Besede, ki jih pri posameznih predmetih ne razumejo, zapišejo, jim jih razložim, delajo slovarček.*
- *Vedno na začetku skupaj s svetovalno službo pogledamo, kakšno je učenčevo znanje. Potem tekom leta delamo razne naloge, kjer vidimo, ali je učenec napredoval. Učenci to jemljejo kot del šole, kot igro, nimajo težav z motivacijo.*
- *Uvodni del ure poteka v krogu, ko ponovimo snov, ki smo se jo učili. Dejavnost poteka preko gibanja, s pomočjo žogice ipd., pogosto je tudi žetoniranje (štampiljke, zvezdice, nalepke ipd.). Učenci so za to vedno motivirani. Ob tem ponovijo, kar so se že naučili, česar še ne znajo popolnoma, spoznajo, koliko že znajo, hkrati pa imam vpogled v njihovo znanje. Pri tem lahko poudarim, da mi je pomembno, da vsak odgovori na vprašanje. Težav zaenkrat ni, ker poteka vse preko igre.*
- *S pisanjem prostih povedi na podlagi slikovnega gradiva - kratke zgodbe.*
- *Sprotno spremljanje napredka, razumevanja, komunikacije, tudi v drugih situacijah. Preverjanje naučenega s preglednimi vajami.*
- *Jezikovni napredek spremljam sproti. Učenci radi utrdijo besedišče skozi igro (npr. Slika jezika). Motivirani so, če je ura čim bolj raznolika (več slikovnega gradiva, zvočni posnetki, križanke, igre vlog ...).*

- *Vsak učenec ima svojo mapo, v njej so zbrani vsi izdelki. Vsako uro pogledamo učno vsebino za nazaj, preverimo in skupaj ovrednotimo, kako so usvojili vsebino iz prejšnje ure. Pomembno se mi zdi, da učenec zna poiskati v svoji mapi delovni list, na katerem je vsebina, ki jo potrebuje in se ne spomni (barva, šolska potrebščina …).*

Sledilo je vprašanje, v katerem smo sodelujoče učitelje DSP vprašali, kateri način spremljanja jezikovnega napredka oz. preverjanja znanja pri DSP pri učenju slovenščine se jim zdi smiseln. Največ učiteljev DSP kot najbolj smiselno vidi opazovanje učenca oz. njegovih odzivov med DSP pri učenju slovenščine, nato pregledovanje domačih nalog, nato pa si po smiselnosti sledijo: začetno testiranje, s katerim preverijo začetno znanje slovenščine učencev priseljencev (npr. ob prihodu učenca priseljenca v slovensko šolo in začetku DSP pri učenju slovenščine), mapa učenčevih dosežkov, izvedba zaključnega jezikovnega testa po vseh izvedenih urah DSP pri učenju slovenščine in nazadnje izvedba sprotnih jezikovnih testov. V kategorijo »drugo« so učitelji DSP zapisali: začetni in končni test morata biti kvalitetno sestavljena, pogovorno spoznavanje, kaj učenec že zna, didaktične igre.

Graf 173: Smiselnost načinov spremljanja jezikovnega napredka oz. preverjanja znanja pri DSP pri učenju slovenščine (n = 81)

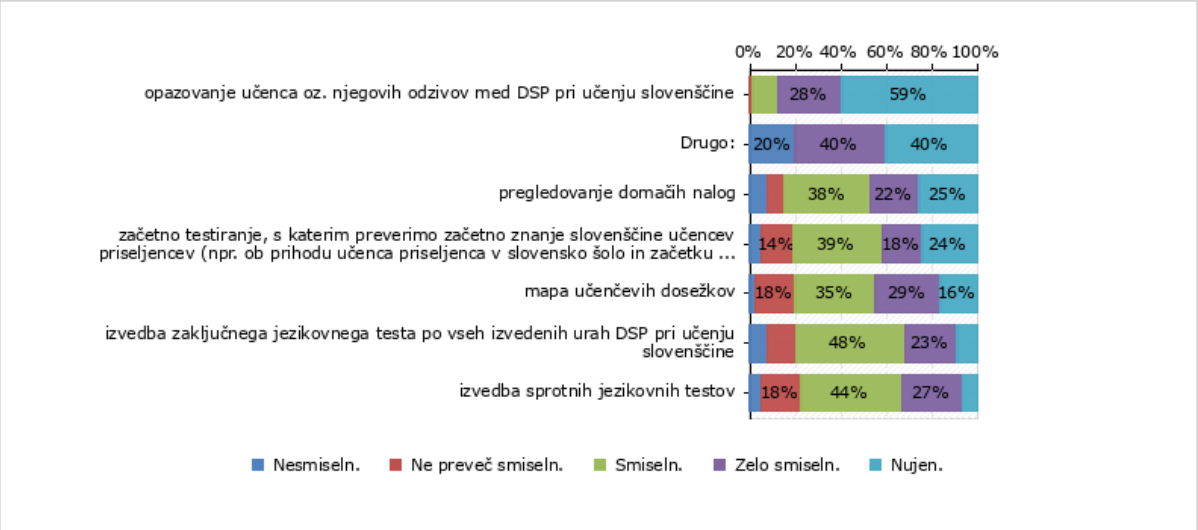

Ob koncu tega sklopa vprašanj smo jih povabili, da nam, če želijo, napišejo še kaj v zvezi s preverjanjem jezikovnega napredka učencev priseljencev pri DSP pri učenju slovenščine. Dobili smo naslednje odgovore:

- *Učitelji bi morali biti usposobljeni za pouk tujega jezika.*
- *Morda ne poznam vseh možnosti na spletu, vendar bi nam prav prišli pripravljeni primeri za preverjanje jezikovnega napredka, ki bi bili prosto dostopni in brezplačni ...*
- *Preverjanje je predvsem povratna informacija učitelju ISP, kaj je smiselno delati naprej.*
- *Ur je premalo.*

- *Sama izvajam na nek način preverjanje njihovega znanja tako, da ima vsak učenec svojo mapo, v katero vlaga svoje učne liste oz. Izdelke, ki jih naredimo pri uri. Pri vsaki temi pripravim naloge, preko katerih učenci ponovijo že usvojeno učno snov, občasno le-to lahko ponovijo tudi tako, da pobrskajo po shranjenih listih v svoji mapi. Listi z zapisano učno snovjo ter posameznimi slovničnimi vzorci, ki jih shranjujejo v mapi, jim lahko pomagajo tudi pri učenju in delu pri rednem pouku. Zdi pa se mi smiselno, da bi učenci na koncu preverili svoje znanje slovenščine v obliki kakšnega testa, ki pa ne bi bil ocenjen z oceno, saj so prvo leto učenci pri slovenščini neocenjeni.*
- *Predvsem pri mlajših otrocih je zelo pomembno sodelovanje staršev in socialna sredina, kjer otrok biva.*
- *Ocenjevanje učencev pri vseh predmetih v drugem letu šolanja, je nesmiselna.*
- *Moje mnenje: čim več učenja slovenščine takoj na začetku, sploh za tiste, ki se prvo leto učijo slovenščine.*
- *Prevečkrat je merilo uspeh pri predmetu slovenščina, kar pa je velikokrat naučeno na pamet.*
- *Za učitelje začetnike bi bilo dobro dobiti praktične primere tega, da se lažje spopademo z vsemi novostmi in da delamo najbolj prav, kot se gre.*
- *Najbolj sem vesela napredka, ko vidim, da celotna družina sodeluje, se trudi usvojiti jezik. Pri teh otrocih je napredek izreden.*
- *Zelo pomembno sprotno sodelovanje z učiteljem, ki izvaja DSP in učiteljem, ki učenca poučuje.*
- *Učenčevo zanje mora biti ovrednoteno tudi v OŠ. Žal nekateri (ne vsi) ne prevzamejo svojega dela odgovornosti (niti učenci niti starši), zato bi uvedla jezikovni izpit, ki bi bil pogoj za napredovanje v višji razred. Ker, če učenci nimajo volje za učenje SLJ (tudi taki so), se neznanje in s tem tesnoba pri učencu samo stopnjuje iz leta v leto. Tečaje izvajam tudi v srednji šoli in tam se mi zdi, da je izpit dobra motivacija za delo.*
- *Preverjanj, kot so pri pouku, nisem imela. Znanje sem preverjala tako, da sem spremljala njihovo delo med reševanjem nalog in pogovorom, vedno pa sem tudi pregledala pravilnost rešitev nalog.*
- *Nisem za neke splošne teste, ker učenci pridejo z različnim predznanjem, motivacijo itd.*
- *Delam s prvošolčki, kjer je učenje predvsem preko igre in gibanje. Tudi motivacija je pogosto nizka. Za preverjanje znanja bi morala oblikovati vedno znova nove ustvarjalne načine.*
- *Najprej je do učencev potrebno pristopiti kot človek, z veliko mero razumevanja, potrpežljivosti, srčnosti, saj ne vemo, kaj vse je otrok na poti doživel. Šele nato, ko pridobimo zaupanje, jih pričnemo poučevati oz. Se vzajemno učimo (učenci naš jezik, mi -*

učitelji njihov jezik) in tako bomo vzpostavili dober, zaupen odnos, v katerem bodo naši učenci priseljenci hitreje napredovali, mi pa bomo napredovali po človeški plati.

2.3 ZNAČILNOSTI UČENCEV, KI SO VKLJUČENI V DODATNO STROKOVNO POMOČ PRI UČENJU SLOVENŠČINE

V naslednjem sklopu vprašanj smo učitelje povprašali, kako se učenci priseljenci odzivajo na DSP pri učenju slovenščine in kaj opažajo pri njih. Tako kot v vprašalniku za ravnatelje, pomočnike ravnateljev in svetovalne delavce (prim. poglavje 1.4) smo anketirane učitelje DSP najprej prosili, naj še natančneje označijo, katere od vnaprej naštetih skupin učencev oziroma dijakov (glede na izvorni jezik) so v letu raziskave vključene v njihove razrede. Zanimalo nas je, ali se bodo med posameznimi skupinami učencev (glede na njihov prvi jezik in tudi leto šolanja v Sloveniji) pokazale kake razlike. Učitelji so najprej pri posebnem vprašanju označili, katere skupine učencev so vključene v DSP pri učenju slovenščine, ki ga izvajajo, nato pa smo jih o teh skupinah povprašali še podrobneje. Iz njihovih odgovorov je razvidno, da ima največ učiteljev v svoji skupini (oz. skupinah) govorce srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine in makedonščine, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (70 % sodelujočih), malo manj je učiteljev, ki poučujejo učence iste govorne skupine, ki se v Sloveniji šolajo dve leti (49 %). Po številčnosti v naši raziskavi sledi skupina učiteljev, ki poučuje albansko govoreče učence, ki so v slovensko šolo vključeni prvo leto (44 %), malo manj je spet učiteljev, ki poučujejo učence iste skupine, ki so v slovensko šolo vključeni drugo leto (39 %). Sledi skupina učiteljev, ki poučuje govorce drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine), ki so v slovensko šolo vključeni bodisi eno leto (24 %) bodisi dve leti (18 %). Številčno so dokaj enakomerno zastopani učitelji, ki poučujejo govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, francoščine, španščine ipd.), ki so v slovensko šolo vključeni prvo leto, ter govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, v slovensko šolo vključeni prvo in drugo leto. Pri kategoriji »drugo«, kamor so anketirani lahko vpisali skupino učencev, ki je bila v vprašalniku spregledana, je bilo pripisano: govorci vseh zgoraj naštetih jezikov, ki so vključeni 3. in 4. leto, pa še vedno potrebujejo pomoč in podporo.

Graf 174: Skupine učencev, vključene v razrede anketiranih učiteljev (n = 90)

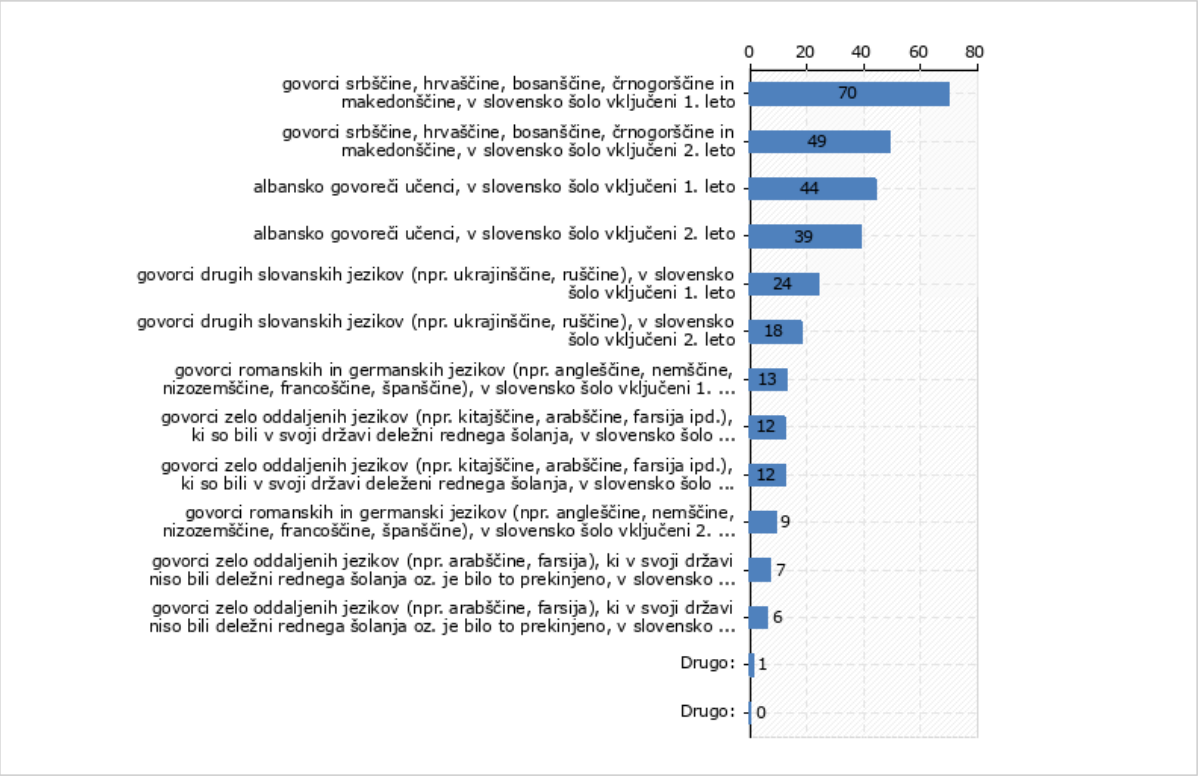

Anketiranim učiteljem smo v nadaljevanju zastavili vprašanje, kakšne so značilnosti posameznih skupin učencev, ki jih poučujejo. Morali so se opredeliti do trditev: Učenci so motivirani za učenje slovenščine. / Učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine. / Učenci se trudijo aktivno sodelovati pri pouku. / Učenci redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar smo delali v šoli, naučiti doma. / Učenci imajo učne težave. / Učenci imajo posebne potrebe. / Učenci imajo vedenjske težave. / Učenci imajo podporo staršev. / Učenci bodo v letošnjem šolskem letu pri DSP pridobili dovolj znanja slovenščine, da se bodo po lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk. Ob posamezni trditvi so učitelji označili, ali bi lahko ta veljala za vse učence določene skupine, za več kot polovico, polovico, manj kot polovico teh učencev oz. za nobenega učenca iz izbrane skupine.

2.3.1 Značilnosti albansko govorečih učencev

Analiza odgovorov za albansko govoreče učence, ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, kaže, da ti učenci redno obiskujejo DSP in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da so albansko govoreči, ki so v slovensko šolo vključeni prvo leto, motivirani za učenje slovenščine ter da redno opravljajo domače naloge … Poleg tega se je pokazalo tudi, da učitelji pri teh učencih v večini ne opažajo vedenjskih težav in posebnih potreb. 15 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 28 % je označilo, da se bo to zgodilo z manj kot polovico, 21 % vprašanih učiteljev meni, da bo polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bo takih več kot polovica, meni 15 % vprašanih učiteljev, 8 % pa jih meni, da se bo to zgodilo z vsemi njihovimi učenci.

Graf 175: Albansko govoreči učenci pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 41)

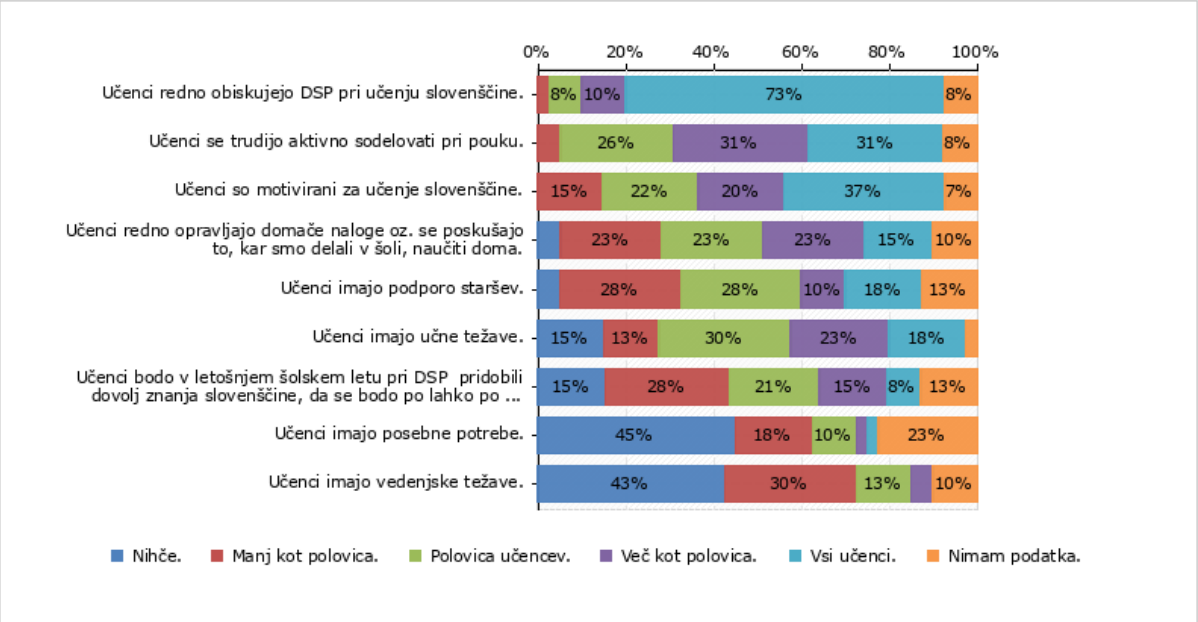

Zelo podobne rezultate pokaže analiza odgovorov za albansko govoreče učence, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto. Tudi ti učenci redno obiskujejo DSP in se po mnenju učiteljev trudijo aktivno sodelovati pri pouku, so motivirani za učenje slovenščine ter redno opravljajo domače naloge … Tudi pri teh učencih učitelji večinoma ne zaznavajo vedenjskih težav in posebnih potreb. Pozornost pa zbujajo odgovori v zvezi z uspešnostjo DSP pri učenju slovenščine: 9 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključil v pouk, 35 % je označilo, da se bo to zgodilo z manj kot polovico, 12 % vprašanih učiteljev pa meni, da bo polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bo takih več kot polovica, meni 24 % vprašanih učiteljev, 9 % pa jih meni, da se bo to zgodilo z vsemi njihovimi učenci.

Graf 176: Albansko govoreči učenci pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 36)

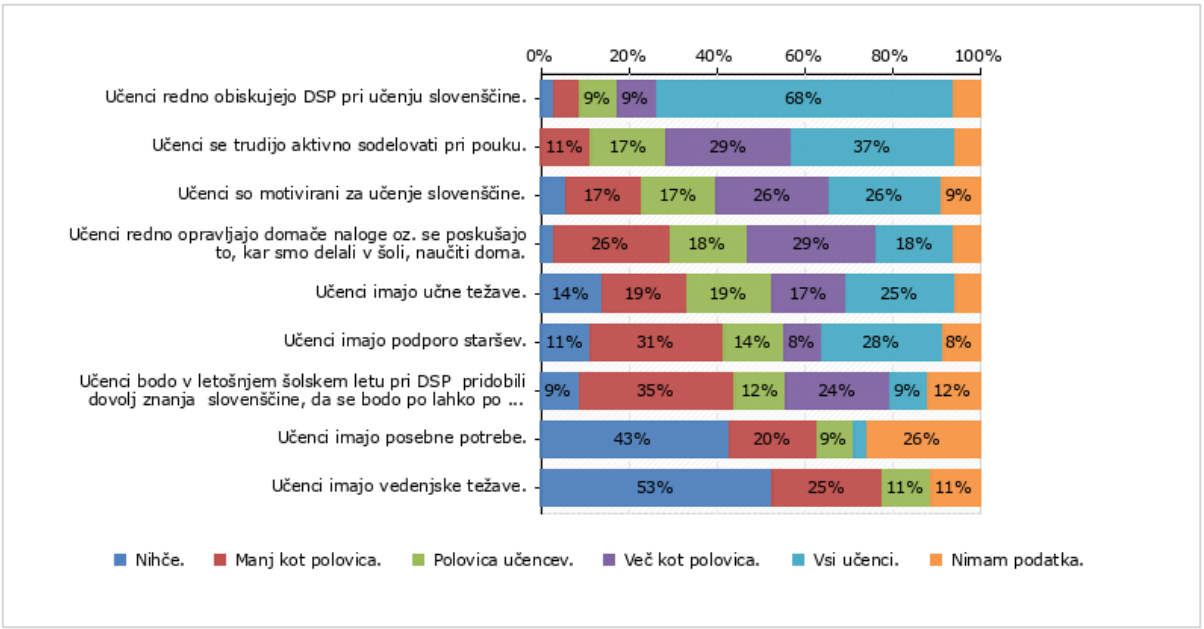

2.3.2 Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine

Analiza odgovorov za govorce srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine, ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, kaže, da ti učenci redno obiskujejo DSP, so motivirani za učenje slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine, ki so v slovensko šolo vključeni prvo leto, podporo staršev. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih težav in posebnih potreb. 1 % učiteljev je odgovoril, da bo od teh učencev letos manj kot polovica pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 24 % jih je označilo, da se bo to zgodilo s polovico, 41 % vprašanih učiteljev meni, da bo več kot polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bodo taki vsi učenci iz te skupine, pa meni 25 % vprašanih učiteljev.

Graf 177: Govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 65)

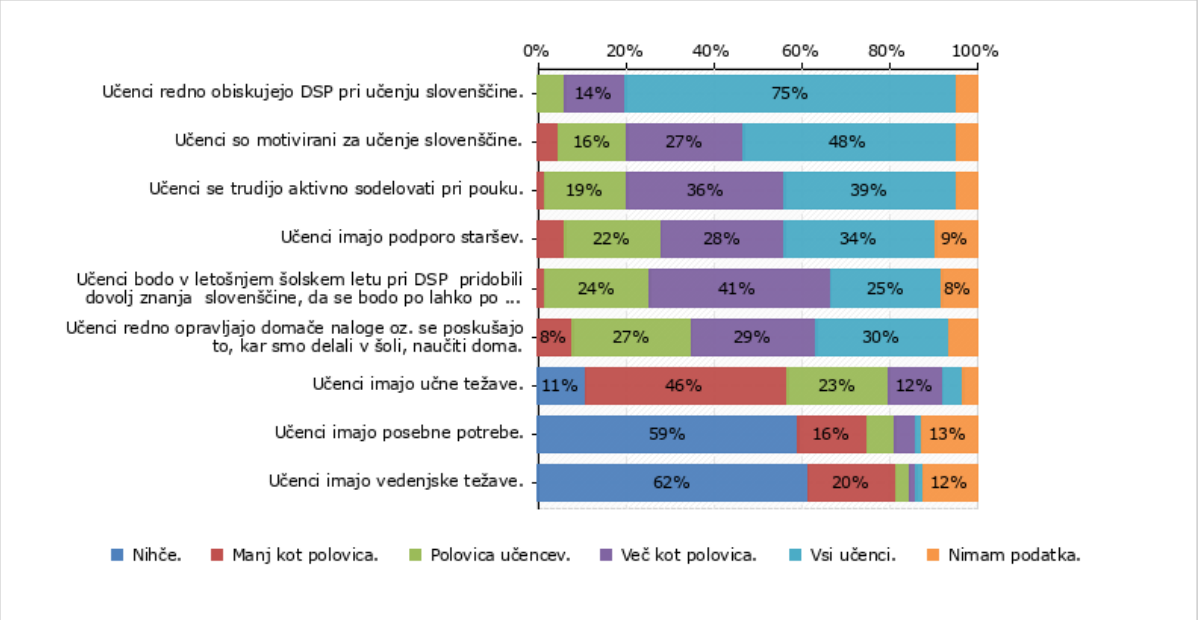

Analiza odgovorov za govorce srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, kaže, da tudi ti učenci redno obiskujejo DSP. Razveseljivo je, da pri njih zelo izstopa odgovor učiteljev, da bo velik odstotek učencev iz te skupine v tekočem šolskem letu pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk. 8 % učiteljev je odgovoril, da bo teh učencev manj kot polovica, 8 % jih je označilo, da se bo to zgodilo s polovico, 33 % vprašanih učiteljev meni, da bo več kot polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bodo taki vsi učenci iz te skupine, pa meni 38 % vprašanih učiteljev. Analiza je poleg tega pokazala tudi, da se učenci iz te skupine trudijo aktivno sodelovati pri pouku in so motivirani za učenje. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine, ki so v slovensko šolo vključeni drugo leto, podporo staršev. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb.

Graf 178: Govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 42)

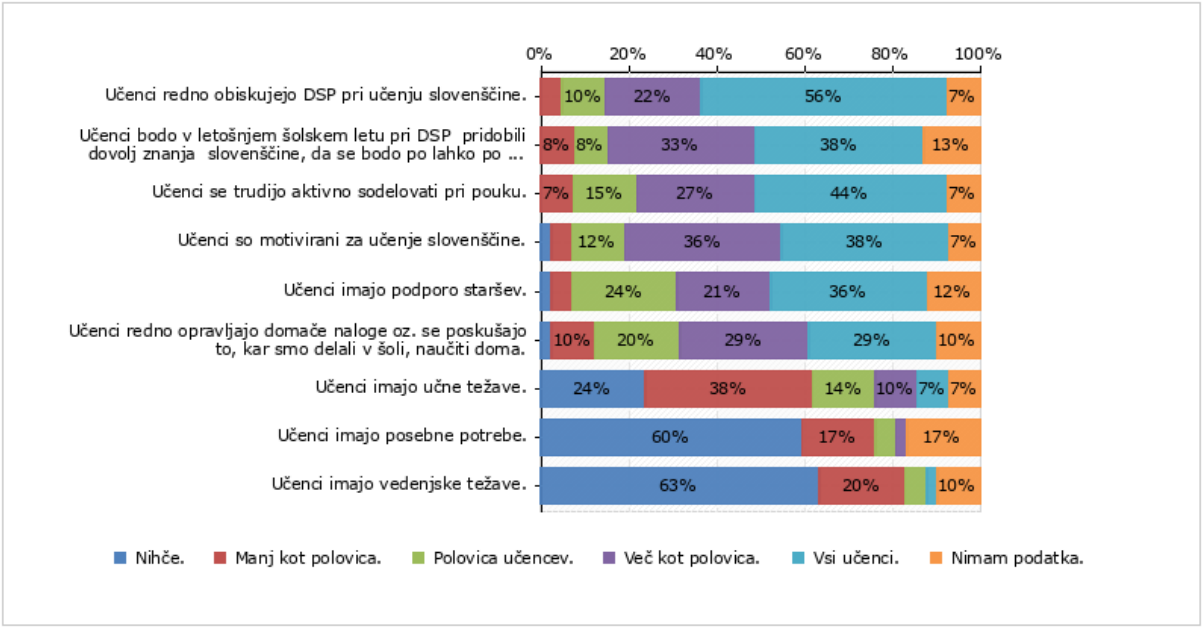

2.3.3 Značilnosti govorcev drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...)

Analiza odgovorov za govorce drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...), ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, kaže, da ti učenci redno obiskujejo DSP, se trudijo aktivno sodelovati pri pouku in so motivirani za učenje slovenščine. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...), ki so v slovensko šolo vključeni prvo leto, podporo staršev. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 4 % učiteljev so odgovorili, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 11 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos manj kot polovica, 11 % je označilo, da se bo to zgodilo s polovico, 32 % vprašanih učiteljev meni, da bo več kot polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bodo taki vsi učenci iz te skupine, pa meni 32 % vprašanih učiteljev.

Graf 179: Govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 19)

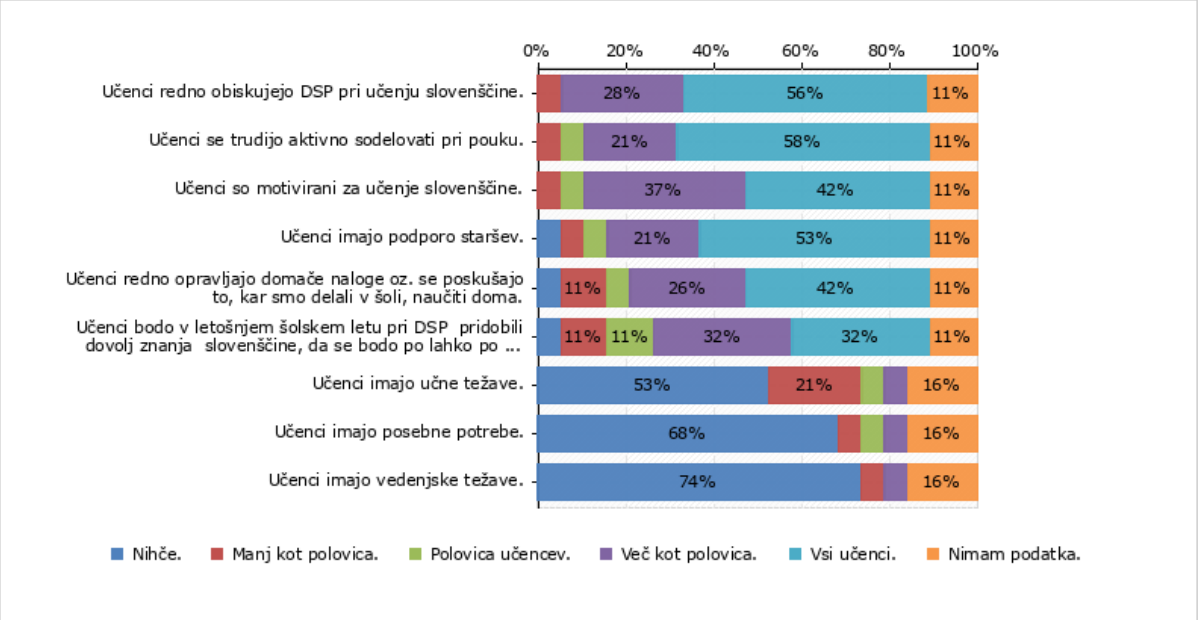

Analiza odgovorov za govorce drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...), ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, kaže velik odstotek odgovorov, da določeno izpolnjujejo kar vsi učenci iz skupine: redno obiskujejo DSP, so motivirani za učenje slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, imajo podporo staršev, redno opravljajo domače naloge ... Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 7 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 7 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos manj kot polovica, 14 % je označilo, da se bo to zgodilo z več kot polovico, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bodo taki vsi učenci iz te skupine, pa meni 71 % vprašanih učiteljev.

Graf 180: Govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 14)

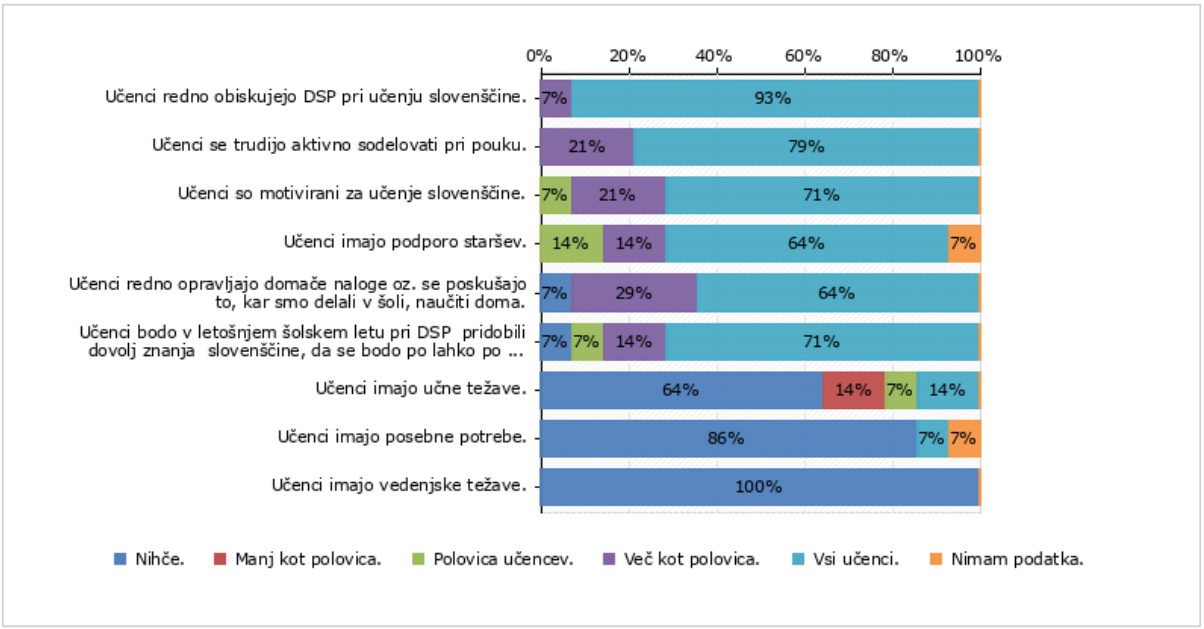

2.3.4 Značilnosti govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...)

Odgovori učiteljev za govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...), ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, že na prvi pogled pokažejo, da je bilo pri vsaki trditvi kar 33 % ali več odgovorov, da učitelj o vprašanem nima podatka. Ta odgovor je bil pri prvih štirih trditvah, kot jih prikazuje spodnji graf, v tako velikem obsegu nepričakovan in morda kaže na to, da učitelji, ki so izbrali ta odgovor, učence premalo poznajo oz. njihovega dela ne morejo spremljati tako, da bi si lahko o tem izoblikovali mnenje. Sicer pa so bile spet najvišje uvrščene trditve, da so ti učenci motivirani za učenje slovenščine, da redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar so delali v šoli, naučiti doma. Večina učencev iz te skupine tudi redno obiskuje DSP, se trudi aktivno sodelovati pri pouku in. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...), ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, podporo staršev. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 22 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da se bodo po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, da bodo taki vsi učenci iz te skupine, pa meni 33 % vprašanih učiteljev DSP.

Graf 181: Govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 9)

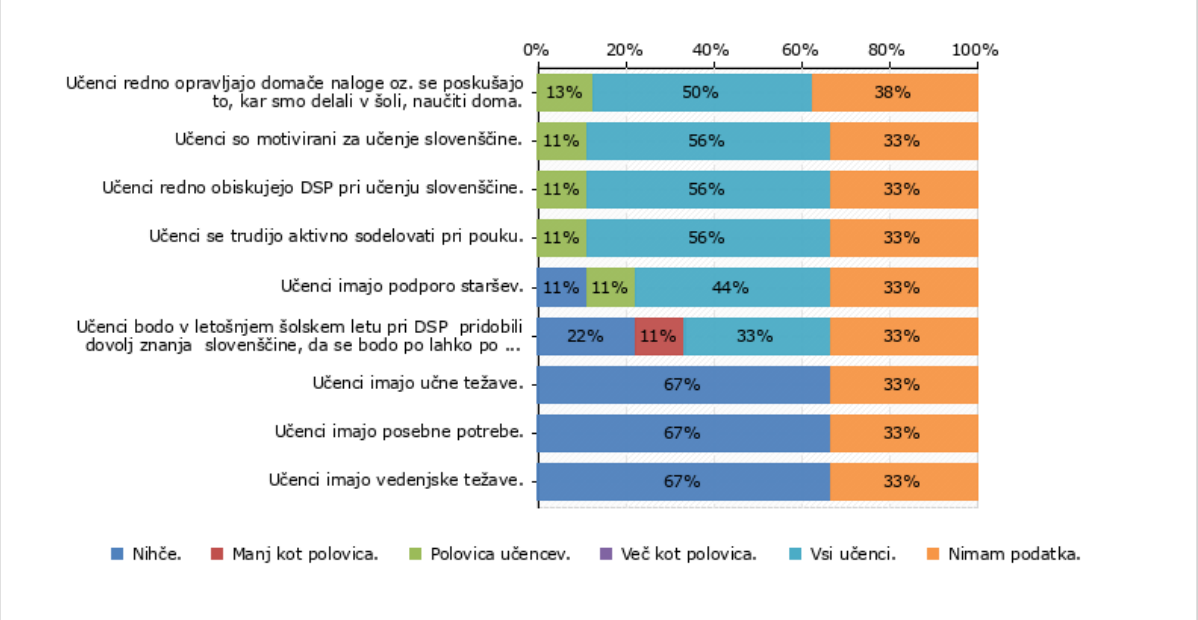

Analiza odgovorov za govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...), ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, kaže velik odstotek odgovorov, da ti učenci redno obiskujejo DSP, so motivirani za učenje slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, redno opravljajo domače naloge, imajo podporo staršev ... Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 20 % učiteljev je odgovorilo, da bo od teh učencev letos manj kot polovica pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 20 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos polovica, 20 % je označilo, da se bo to zgodilo z več kot polovico.

Graf 182: Govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 5)

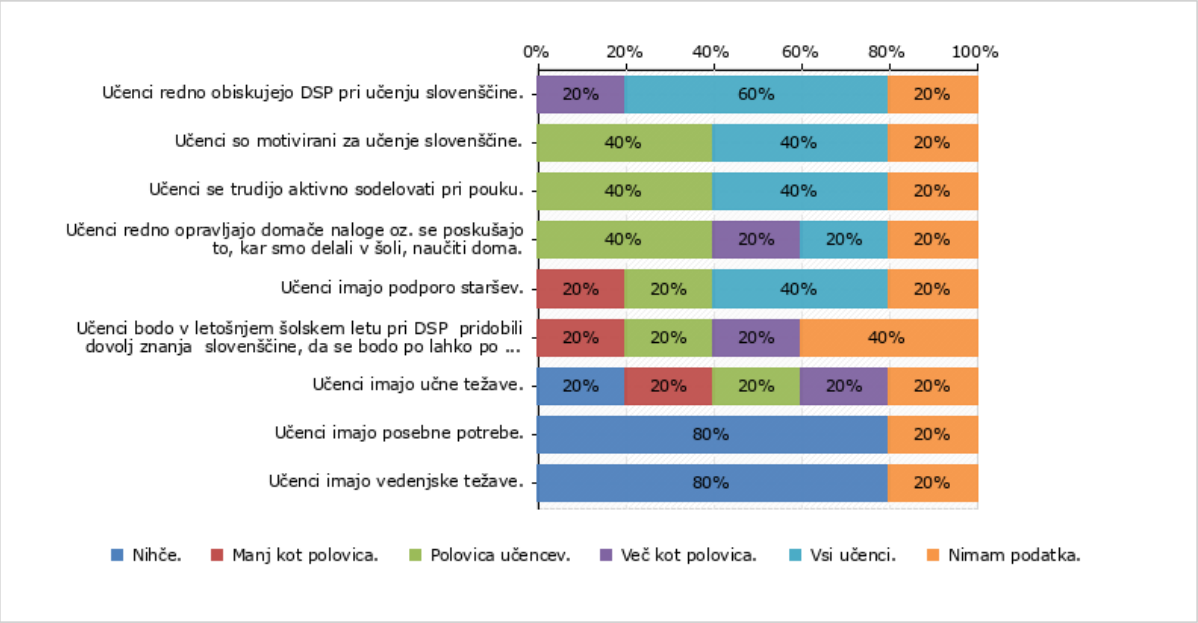

2.3.5 Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja

Analiza odgovorov za govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, in se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, že na prvi pogled pokaže, da je bil pri vsaki trditvi kar velik % odgovorov, da učitelj o vprašanem nima podatka. Še posebej visok je odstotek učiteljev, ki so označili, da ne morejo prepoznati, ali imajo učenci učne težave oz. posebne potrebe (v obeh primerih je tak odgovor izbralo 40 % vprašanih). To morda kaže na zadrego, ki se zaradi velike oddaljenosti prvega jezika kaže pri ugotavljanju oz. prepoznavanju, ali imajo morda učenci učne težave in posebne potrebe. Sicer pa so bile spet najvišje uvrščene trditve, da ti učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine, da so motivirani za učenje slovenščine, da se trudijo aktivno sodelovati, da redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar so delali v šoli, naučiti doma. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja in ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, učne težave, takih, ki bi imeli vedenjske težave ali posebne potrebe, pa med temi učenci skoraj ni. 20 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 20 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos manj kot polovica, 20 % jih je označilo, da se bo to zgodilo s polovico, 10 % vprašanih učiteljev pa meni, da bo več kot polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine.

Graf 183: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 10)

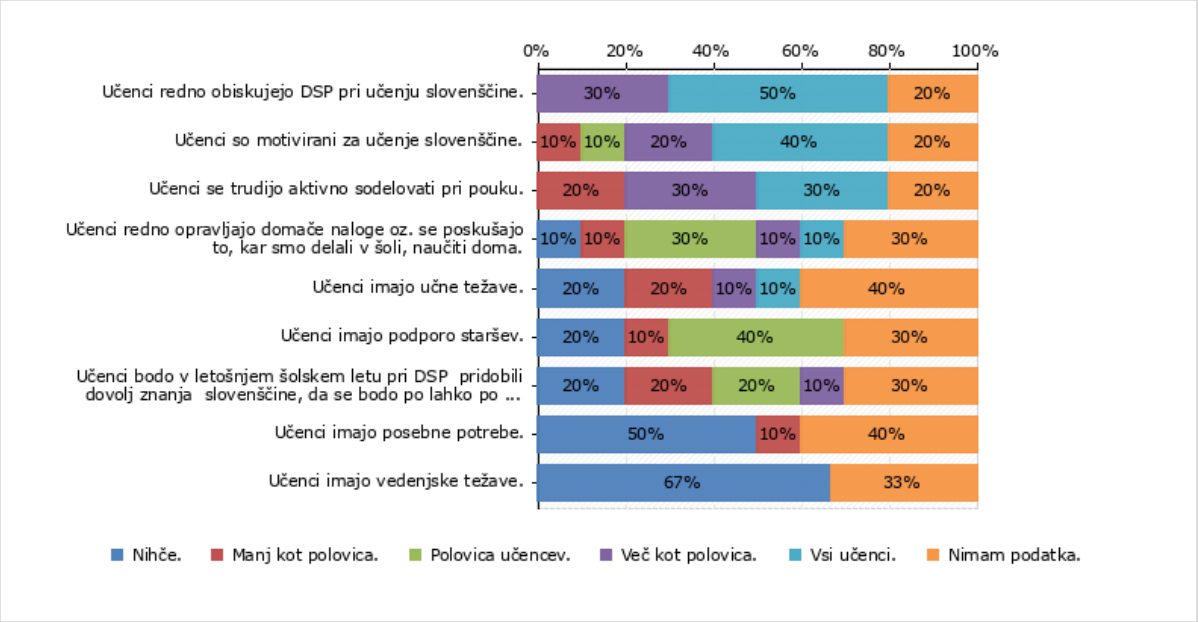

Tudi analiza odgovorov za govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, in se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, pokaže, da je pri vsaki trditvi kar nekaj učiteljev odgovorilo, da o vprašanem nima podatka. Sicer pa so bile spet najvišje uvrščene trditve, da ti učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine, da so motivirani za učenje slovenščine, da redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar so delali v šoli, naučiti doma, da se trudijo aktivno sodelovati. Večina učencev iz te skupine ima podporo staršev. Takih, ki bi imeli vedenjske težave ali posebne potrebe, med temi učenci skoraj ni, nekaj več je takih, ki imajo učne težave. 10 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja

slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 30 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos manj kot polovica, 20 % jih je označilo, da se bo to zgodilo s polovico, 20 % vprašanih učiteljev pa meni, da bo več kot polovica njihovih učencev pri DSP pridobila dovolj znanja slovenščine.

Graf 184: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 10)

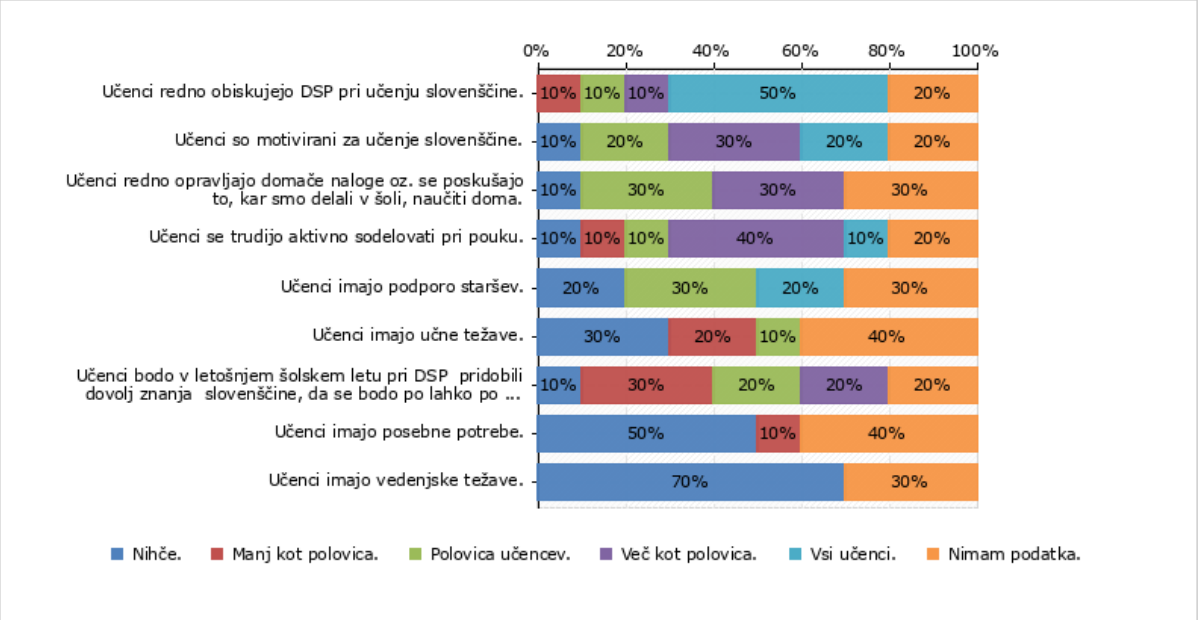

2.3.6 Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oziroma je bilo to prekinjeno

Tudi pri tej ciljni skupini odgovori učiteljev za govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oz. je bilo to prekinjeno, in se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, pokažejo velik % učiteljev, ki o vprašanem niso imeli podatka. Sicer pa je bila spet najvišje uvrščena trditev, da ti učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine. Pozitivna plat, ki jo je pokazala analiza, je tudi to, da se ti učenci trudijo aktivno sodelovati, da so motivirani za učenje slovenščine … Spet pa je v primerjavi s predhodnimi skupinami več tistih, pri katerih učitelji prepoznavajo posebne potrebe, takih, ki bi imeli vedenjske težave, pa med temi učenci skoraj ni. 20 % učiteljev je odgovorilo, da od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk, 20 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos manj kot polovica, 20 % jih je označilo, da se bo to zgodilo s polovico, izstopa pa delež odgovorov (40 %), da o tem nimajo podatka.

Graf 185: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oz. je bilo to prekinjeno, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 1. leto (n = 5)

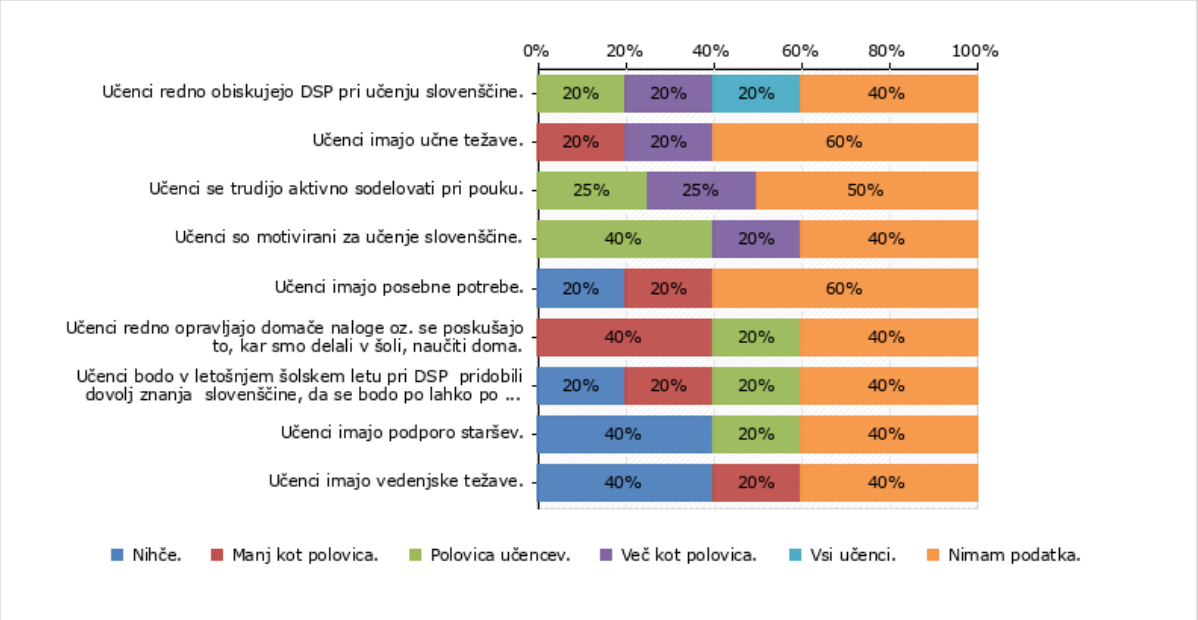

Odgovori učiteljev o teh učencih, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, pokaže podobno sliko, spet je delež učiteljev, ki so na dane trditve odgovorili z odgovorom *Nimam podatka.*, pri vseh trditvah zelo velik. Najvišje je bila uvrščena trditev, da ti učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine. Sledil je odgovor, da imajo ti učenci učne težave (17 % učiteljev je odgovorilo, da je takih več kot polovica med njimi). 25 % učiteljev meni, da se več kot polovica teh učencev trudi aktivno sodelovati, prav toliko odstotkov pa jih meni, da je takih polovica učencev. Prav tako jih 20 % meni, da jih je več kot polovica motiviranih za učenje, in 40 %, da je takih polovica njihovih učencev. Spet pa je v primerjavi s predhodnimi skupinami več tistih, ki imajo posebne potrebe, takih, ki bi imeli vedenjske težave, pa med temi učenci skoraj ni. 17 % učiteljev je odgovorilo, da bo od teh učencev letos ne bo nihče pri DSP pridobil dovolj znanja slovenščine, da bi se lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v pouk,

17 % učiteljev je odgovorilo, da bo takih učencev letos manj kot polovica, 17 % jih je označilo, da se bo to zgodilo s polovico.

Graf 186: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oz. je bilo to prekinjeno, pri DSP pri učenju slovenščine, ki so v slovensko šolo vključeni 2. leto (n = 6)

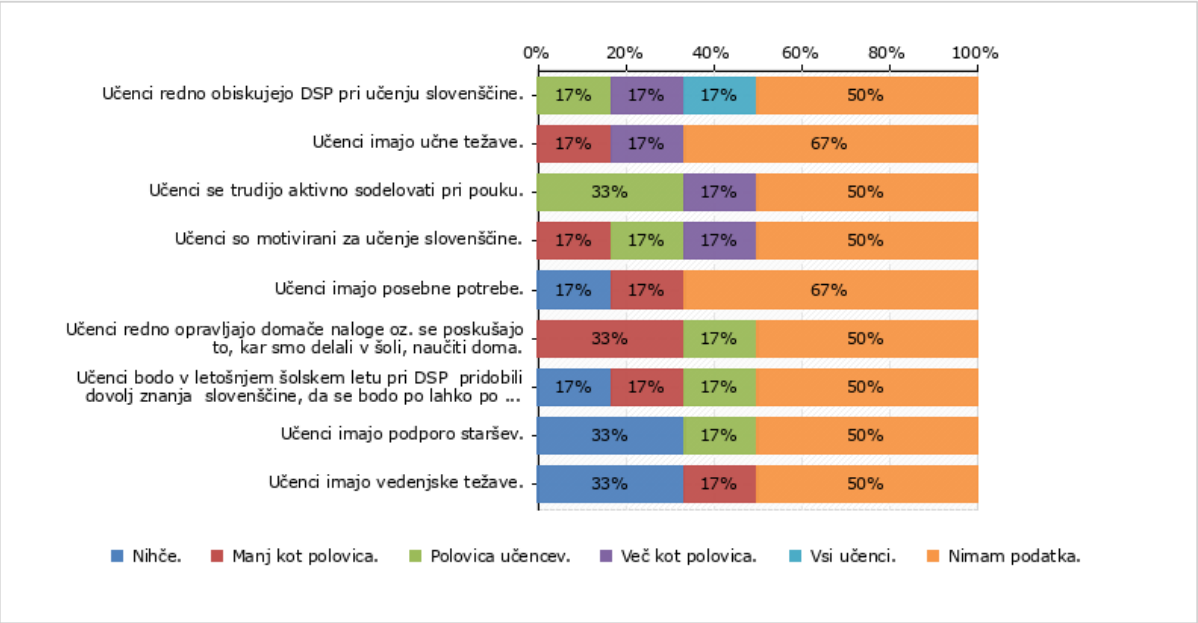

Ob koncu sklopa vprašanj o značilnostih posameznih skupin učencev, ki jih pri DSP poučujejo učitelji DSP, smo anketirane učitelje prosili za natančnejše pojasnilo in podroben opis skupine učencev.

- *Na ta vprašanja je zelo težko odgovoriti. Učenci so za delo sicer zelo motivirani, vendar so pa zelo vase zaprti, negotovi. Starši jih sicer podpirajo, kolikor jih lahko (ne znajo jezika, zato so učenci pri delu za šolo prepuščeni sami sebi). Slovensko govorijo ali slišijo večinoma samo v šoli (zelo so izolirani in se ob popoldnevih ne družijo s sošolci).*

- *Tujci, ki so letos prišli iz Bosne so vsi v glavnem bolj sposobni učenci, zato jim slovenščina ni težka. Lanski tujci imajo težave pri vseh predmetih in se izogibajo pomoči, čeprav so starši obveščeni, da ne pridejo. Pa še po pouku je in gredo enostavno domov. Če bi imeli slo v času pouka, se to ne bi zgodilo.*

- *Moje izkušnje: v kolikor ima otrok nizko samopodobo in prihaja iz zelo drugačnega jezikovnega območja, je vse uradno odveč. Najprej sem morala pridobiti učenčevo zaupanje, zaupanje v njegovo osebnost, njegovo delo in šele nato sem lahko začela z osnovnim učenjem jezika. Zato sem zagovornik individualiziranega pristopa in ne v skupini.*

- *Albansko govoreči učenci prihajajo v slovenijo z zelo šibkim znanjem na splošno. Potrebujejo veliko časa, da se prilagodijo načinu poučevanja. Starejši učenci imajo težave z učiteljicami - zaradi kulturnih razlik. Neresno jemljejo zadolžitve. Tudi neocenjenost pri predmetih omogoča učencem, da se spravi v cono ugodja, češ saj ne bom dobil ocene. Zelo radi se opravičujejo za nedelo doma: nisem razumel, nisem znal..., čeprav je v šoli podobne primere rešil brez napake. Domače delo je zelo slabo, površno, nenatančno. Hkrati učenci*

potrebujejo veliko časa, da usvojijo znanje slovenščine za delo, pogovor in sodelovanje v šoli.

- *Imamo majhne skupine učencev. Večinoma so zelo motivirani za delo in imajo tudi podporo staršev. Težava, ki jo najbolj opažam, je, da je učenje slovenščine sicer za učence pomembno, še bolj pomembno pa je učenje za ocene pri drugih predmetih. Po mojem mnenju je obdobje, ko so lahko neocenjeni, prekratko. Če bi imeli več časa za učenje jezika, bi lahko kasneje tudi pri učenju drugih predmetov bolje napredovali.*
- *V skupini so sedmošolec, osmošolec in devetošolca. Osmošolec letos prvič, ostali so imeli DSP že lansko leto. Razlike v znanju slovenščine so prevelike za eno skupino.*
- *Pri učencih od 2. do 5 razreda teh podatkov nimam, njihovega znanja in napredka tudi nikoli nisem ocenjevala, delali smo le na besedju in razumevanju prebranih oz. Poslušanih besedil. Za učence v 6., 7. in 8. r., ki bodo naslednje šolsko leto obiskovali pouk pri nas, lahko rečem, da bodo lepo delali in napredovali v znanju slovenščine.*
- *Učenci so si različni ne glede na to, iz katere govorne skupine prihajajo. Letos imam v skupini dvojčka, ki prihajata iz rusko govoreče skupine, pa sta si med seboj zelo različna in različno napredujeta.*
- *Neuspešnih je malo učencev, ampak ti imajo hude težave in tudi slabo predznanje, sposobnosti ter pomanjkanje motivacije za učenje.*
- *Veliko je odvisno žal od socio-ekonomskih dejavnikov. Veliko albanskih otrok prihaja iz težavnih razmer in imajo težave pri vzpostavljanju delovnih navad. Motivacije pogosto ni, saj so se preselili zaradi očetove službe, ponekod gre tudi za enostarševske družine. Otrok pogosto nima čustvene podpore, kar seveda vpliva na odnose v šoli (medvrstniške stiske) in na učni uspeh. Za učenje slovenščine pogosto tudi ni motivacije, ker je Slovenija le vmesna postojanka v drugo evropsko državo. Srbski otrok, ki sem ga imela, prihaja iz boljših okoliščin in z namenom, da z družino ostane v Sloveniji. Tu je motivacija bistveno boljša, učni uspeh v osnovi tudi boljši. Želja po uspehu je za tega otroka osnova in se tudi izjemno trudi, kar se vidi tudi pri opravljenih domačih nalogah.*
- *Poučujem brata (vključen v 8. razred) in sestro (vključena v 7. razred). Učenka je hitro usvajala besedišče, tudi slovnične strukture, z razumevanjem ni imela prevelikih težav. Bila je motivirana za učenje. Med izobraževanjem na daljavo je njena motivacija upadla (tudi za drugo delo) in je nazadovala, saj je redko vzpostavila stik. Učenec je težje usvajal besedišče, tudi preproste slovnične strukture so mu povzročale težave, zelo težko je razumel navodila v slovenščini, sprva sem v pogovoru z njim uporabljala "obliko" srbohrvaščine in se učila bosanščine, da sva lahko komunicirala. Kasneje je že razumel navodila za delo, vendar se je težko sporazumeval v slovenščini z osnovnim besediščem. Med izobraževanjem na daljavo je bil zelo neodziven, po povratku je bil zopet na \"začetku\". Razume navodila, a komunicira le v svojem maternem jeziku.*

- *Za albansko govoreče je potrebno bistveno več ur DSP za slovenski jezik, ker kljub motivaciji, ne uspejo enakovredno napredovati v znanju slovenskega jezika v primerjavi z ostalimi udeleženci DSP-ja.*

- *Zgolj opazka: zelo je pomembno, kako se učenci odzivajo v neformalnih in socialnih interakcijah z vrstniki. Npr. angleško govoreči priseljenci so v slabšem položaju pri usvajanju slovenščine, saj se jim vrstniki prilagajajo v tujem jeziku, četudi "polomljeno". Opažam, da se v podaljšanem bivanju več pogovarjajo angleško kot slovensko. Pri učencih iz Ukrajine to ni tako pogosto, četudi je morda tudi sošolka iz Ukrajine ali Rusije. Morda si povesta kakšno šalo, a komunikacija je pretežno slovenska. Učenka s kitajske je potrebovala občutno več časa za slovenski jezik, šele v četrtem letu je na nivoju nekoga, ki pride iz slovansko govorečega območja in je tu drugo leto.*

- *Pri albansko govorečih učencih se pogosto srečujem s slabšim znanjem pisanja, branja, kar povzroča pri pouku večje težave. Tudi pripravljenost za šolsko delo je slabša; učenci se sami ne naučijo, kar je potrebno za napredek pri učenju jezika, ter ne naredijo drugih nalog, s katerimi bi vadili za boljše jezikovno znanje. Pri govorcih hrvaščine, bosanščine, srbščine je motiviranost za delo precej višja, višja pri deklicah kot pri dečkih. Zelo je pogojena s socialnim statusom družine. Ti učenci hitreje dosegajo uspehe in se hitreje vključijo.*

- *Učenci bi potrebovali več ur za pouk DSP za učence tujce. Sedaj, ko so bili učenci v izolaciji, so v znanju slovenskega jezika nazadovali, saj so bili ves čas v domačem okolju, kjer so govorili le materni jezik, slovenskega so slišali le na kratkih posnetkih, ki smo jih pripravljali učitelji za delo na daljavo. Menim, da bi se moral pouk zanje ponoviti oziroma bi morali z intenzivnim poukom osvežiti znanje slovenskega jezika.*

- *Sodelovanje učencev pri urah učenja jezika in posledično rezultati so v veliki meri odvisni od tega, iz kakšnega okolja (kulturnega, jezikovnega, družinskega) prihajajo učenci, ali imajo podporo doma ali ne - tukaj se predvsem pozna, ali doma sploh uporabljajo slovenski jezik ali ga uporabljajo učenci zgolj v šoli, doma pa ne.*

- *V kolikor ni zanimanja in podpore staršev za učenje slovenščine, imajo učenci več težav. Albansko govoreči starši ne kažejo večje podpore, doma utrjujejo svoj jezik in zato počasneje napredujejo.*

- *Po moje je najbolje individualno učenje SLJ, vsaj v začetku, če res ne zanjo ničesar. Prejšnja ureditev, število ur na učenca, mi je bila bolj všeč.*

- *Opažamo, da so učenci, ki prihajajo iz Srbije in Bosne zelo motivirani, predvsem dekleta, ki si med seboj pomagajo, mlajši učenci imajo več težav pri učenju za šolo, hitreje pa komunicirajo med seboj in jih ni sram, če govorijo narobe. Starejši so rajši tiho, če niso prepričani.*

- *Učenci ne morejo v tako kratkem času znati jezika na taki ravni, da bodo lahko samostojno delali naloge in se učili. Taki so redki.*

- *Za učence je bilo zelo veliko učne snovi. Zato je bilo delo usmerjeno v besedišče, v razumevanje prebranega in navedenih nalog.*

- *Učenci govorici zelo oddaljenih krajev izjemno redko imajo podporo svojih staršev v učnem smislu, ker še starši ne govorijo slovenščine. Spodbujajo jih, še posebej, če so starši izobraženi, takrat jim tudi pomagajo pri učenju npr. matematike ali angleščine. Ti učenci so večinoma iz azilnega doma (ne vsi) in že samo okolje, kjer živijo je travmatično in ni primerno za odraščanje. Zato tem učencem vedno pustimo na šoli več časa za prilagoditev in vključevanje kot drugim. Zelo hitro postanejo motivirani, sploh učenci 1. triade, starejši se bolj zavedajo svoje lastne situacije in včasih jih je zelo težko motivirati, ker ne vedo koliko časa bodo v Sloveniji, enkrat, ko pridobimo njihovo zaupanje se začne tudi učni proces in njihovo sodelovanje. Trenutno imamo primer učenca, ki je izredno nadarjen za matematiko in jezike. Na šoli ga vsi učitelji spodbujamo, tudi v družini ima izredno podporo staršev ampak zaradi korone in pouka na daljavo se je vstavil. Težko sledi spletnim učilnicam, če bi bil v klasičnem pouku bi izredno hitro napredoval. Na šoli še nismo imeli vedenjskih težav s temi učenci. Učenci, ki pripadajo govorcem albanskega jezika je pa zelo odvisno od njihove starosti, spola in družin iz katerih prihajajo. Veliko več sodelujejo in so pripravljeni delati za šolo učenke in mlajši učenci. Oni tudi nimajo podpore staršev v klasični obliki, da jim pomagajo pri učenju, ker večinoma ne govorijo slovenščine. Do zdaj smo imeli motivirane in delovne učence iz te skupine ampak, da bi se lahko vključili v pouk brez težav takoj po 1. letu je izjemno težko razen, če nimajo predznanja slovenščine. Še po 2. letu je težko sploh, če gre za predmetni pouk. Težava je pri učenju predmetov (zgodovina, kemija, fizika, biologija, geografija...). Snov je težka, po navadi se je niso še učili niti v svojem jeziku. Zato je veliko lažje se vključiti v pouk učencem nižjih razredov. Vsi učenci, ki niso govorci slovanskih jezikov potrebujejo veliko več časa, kot samo dve leti, da se bi lahko vključili brez težav v normalen pouk. Dve leti je dovolj časa, da se učenci naučijo osnovne komunikacije v slovenskem jeziku, ni pa dovolj časa, da se bi lahko učili v slovenskem jeziku.*

- *Učenka, ki obiskuje 3. razred, pri rednem pouku nima težav. Na začetku sem imela kar nekaj težav, saj se je obiskovanju pouka slovenščine za tujce izogibala, oziroma je k uram prihajala le občasno. Njeno razumevanje, poznavanje besedišča in slovničnih vzorcev je sicer dobro, saj se slovenščino že uči drugo leto. Ker je bila nekoliko šibkejša na področju pisnega izražanja, sem zanjo pripravila tudi naloge, s katerimi se bi le-to izboljšalo. Ker sta v lanskem letu z učiteljico več kot na pisnem izražanju delali na govoru in razumevanju, se je mojemu načinu poučevanja začela upirati. Da bi rešila težavo, sem se obrnila na razredničarko in dekličine starše in s skupnim sodelovanjem smo uspeli najti dogovor in motivirati učenko za obiskovanje ur slovenščine. Učenec 5. razreda občasno ne opravlja domačih nalog, prav tako potrebuje pomoč tudi pri rednem pouku slovenščine, zlasti pred pisnim preverjanjem in ocenjevanjem znanja. Tako sva nekaj ur namenila tudi utrjevanju učne snovi pri rednem pouku.*

- *Podpora staršev je zelo pomembna in tudi njihova pripravljenost za učenje slovenščine.*

- *Prisoten je bil en učenec iz Rusije. Bil je izredno uspešen in motiviran.*

Tudi tej skupini respondentov smo zastavili vprašanje o tem, kateri dejavniki po njihovem mnenju najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev. Sodelujoči so morali v anketi razvrstiti vnaprej navedene postavke od 1 do 10, tako da so postavko, ki po njihovem mnenju najbolj vpliva, uvrstili na prvo mesto. Na podlagi analize odgovorov se je izoblikoval vrstni red dejavnikov po pomembnosti (od najpomembnejšega do najmanj pomembnega po mnenju anketiranih učiteljev): motivacija za učenje, učne navade, znanje slovenščine, podpora staršev, socialna vključenost učenca v razredno in šolsko skupnost, sociokulturno ozadje učenca, učiteljeva usposobljenost za delo s priseljenci, značajske lastnosti učenca, učiteljev čas, ki ga ima na razpolago za učence, predznanje drugih predmetov.

Graf 187: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev (n = 90)

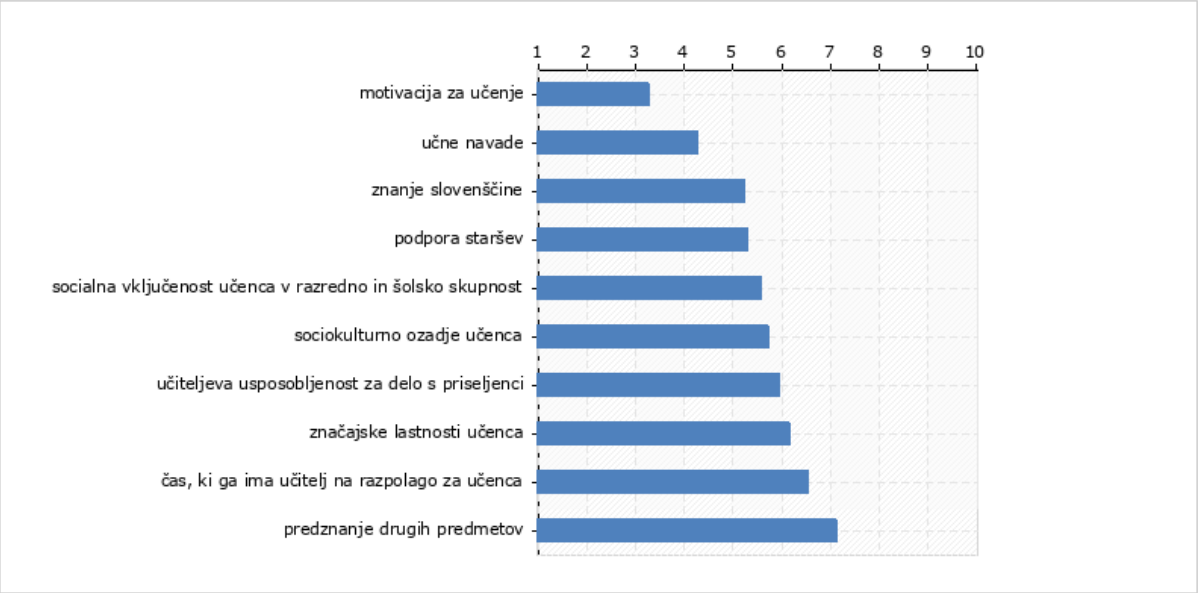

2.4 UČNA GRADIVA PRI DSP PRI UČENJU SLOVENŠČINE

V naslednjem sklopu vprašanj smo učitelje DSP spraševali o učnih gradivih, ki jih uporabljajo pri DSP pri učenju slovenščine. Pri prvem vprašanju so izbirali med vnaprej navedenimi vrstami gradiv: Gradivo, ki ga uporabljajo učenci pri rednem pouku slovenščine. / Gradivo, namenjeno učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle. / Gradivo, namenjeno. / Lastno gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine kot prvega jezika. / Lastno gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine kot drugega jezika. / Učno gradivo, ki ga učenci uporabljajo pri drugih predmetih. Možno je bilo izbrati več odgovorov.

76 % sodelujočih v raziskavi je odgovorilo, da uporabljajo gradiva, namenjena učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, 66 % sodelujočih učiteljev uporablja lastna gradiva, namenjena poučevanju slovenščine kot drugega jezika, 53 % jih uporablja gradiva, ki jih uporabljajo učenci pri rednem pouku slovenščine. Po 28 % učiteljev je označilo, da uporabljajo lastno gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine kot prvega jezika ter učno gradivo, ki ga učenci uporabljajo pri drugih predmetih. 14 % učiteljev DSP, ki so sodelovali v naši raziskavi, pa uporablja gradivo, namenjeno učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle. Pri kategoriji »drugo« je bilo dopisano še: pripravljam lastne učne liste, različni slikopisi, veliko slikovnega materiala, učno gradivo, ki ga učenci uporabljajo pri drugih predmetih, prilagodim in jim naredim povzetek, slikovno, knjižno gradivo, gradivo za poučevanje otrok izseljencev v tujini, knjige iz knjižnice, knjige, pravljice, kartice, Čas za slovenščino 1 in 2.

Graf 188: Uporaba učnih gradiv pri DSP pri učenju slovenščine (n = 76)

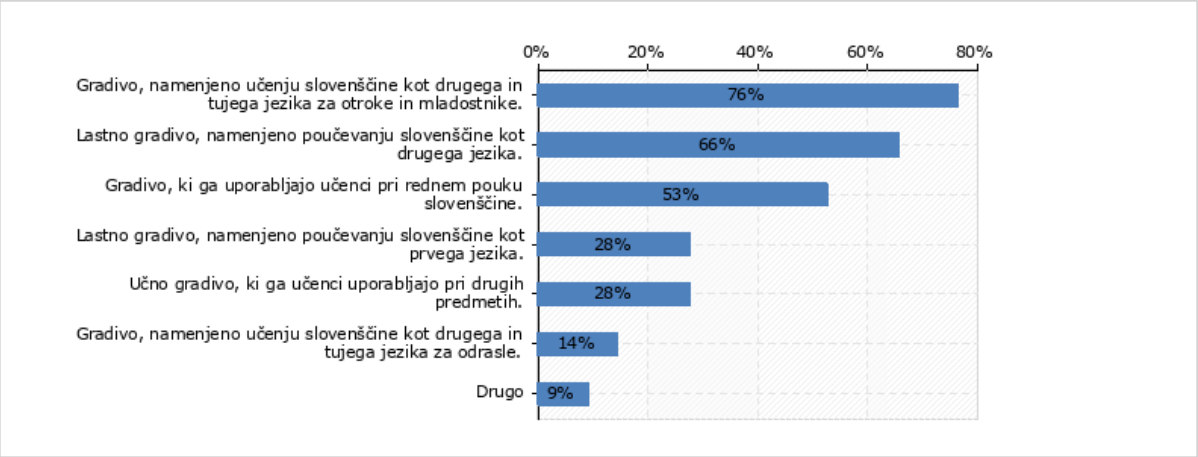

Tiste, ki so označili, da uporabljajo gradivo, namenjeno učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, smo prosili, če lahko na vnaprej pripravljenem seznamu učbenikov za odrasle označijo, kaj konkretno uporabljajo. Izkazalo se je, da precejšen del učiteljev navedenih učbenikov ne uporablja nikoli, sicer pa je med učitelji DSP pri učenju slovenščine, ki pri svojem delu uporabljajo (tudi) gradiva za odrasle, najbolj uporabljan učbenik *A, B, C … 1, 2, 3, GREMO*, sledi gradivo *Slovenščina od A do Ž*, nato pa še vsi ostali učbeniki, kot je prikazano v spodnji tabeli. Dodatno je bilo pripisano še: uporabljali smo slikanice, risanke, se pogovarjali …

Graf 189: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, pri DSP pri učenju slovenščine (n = 11)

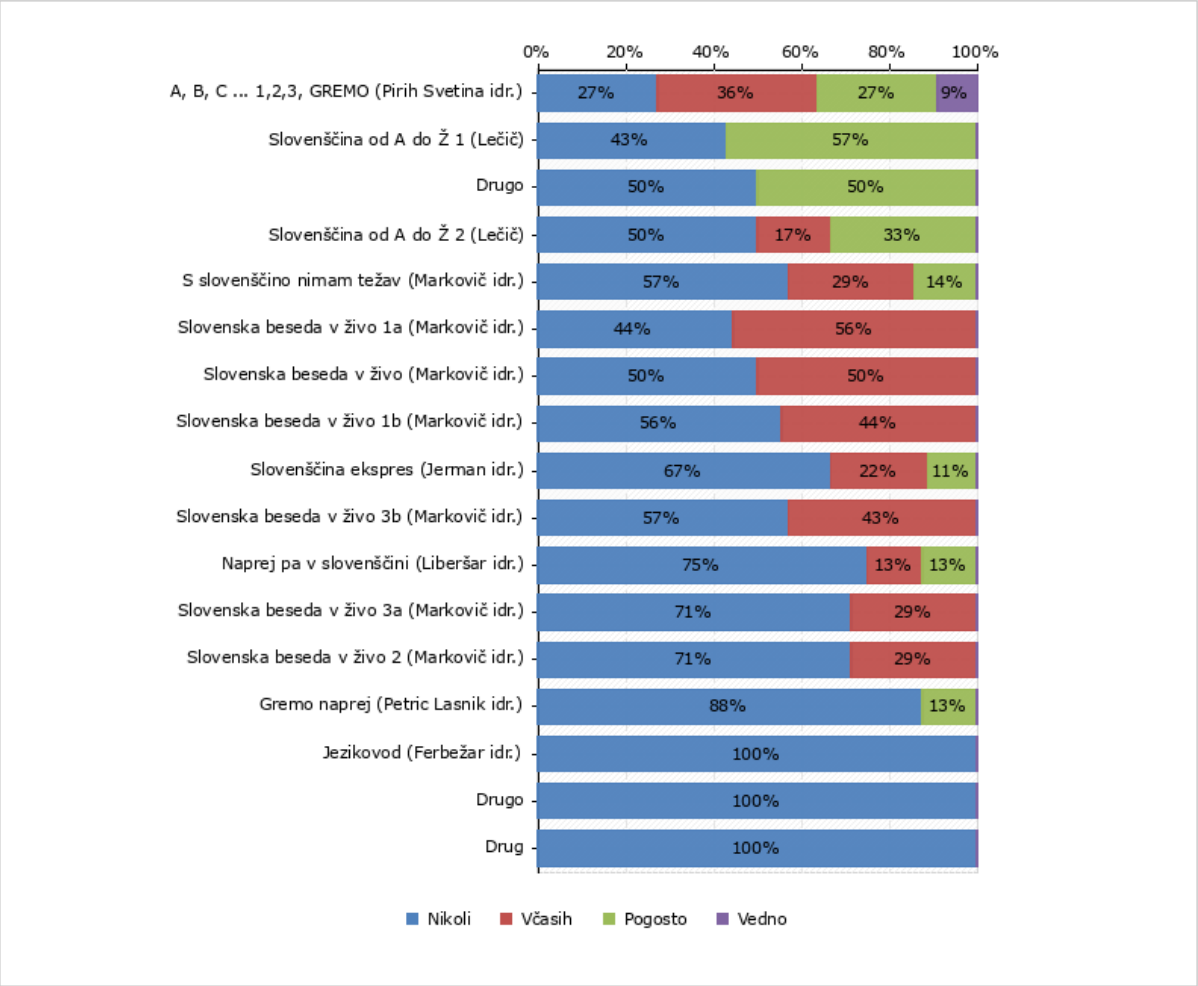

Prav tako smo tiste, ki so označili, da uporabljajo gradivo, namenjeno učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, prosili, če lahko na vnaprej pripravljenem seznamu gradiv označijo, kaj konkretno uporabljajo. Izkazalo se je, da je med učitelji DSP pri učenju slovenščine, ki pri svojem delu uporabljajo gradiva, namenjena učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, najbolj uporabljano gradivo *Slika jezika* ter učbeniški komplet *Čas za slovenščino*, nato pa sledijo še vsa ostala gradiva, kot je prikazano v spodnji tabeli. Dodatno je bilo pripisano še: slikovno gradivo, Ciciban, lastna gradiva, interaktivne vaje, še veliko drugih učbenikov in delovnih zvezkov za učenje slovenščine kot J2, učbenik Slovenščina skozi letne čase: pomlad, poletje, jesen in zima, Na poti k učenju slovenščine, gradivo s Centrovega seminarja za poučevanje slovenščine za tujce v vrtcih in nižjih razredih osnovne šole, svoje lastno didaktično gradivo, slovenščina za priseljence, knjige iz knjižnice, Dober dan, slovenščina, črkovna stavnica, Vaje iz slovenščine: priročnik za tujce, Abc igralnica, slikovni material za bogatenje besedišča, ki ga pripravljam sama.

Graf 190: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, pri DSP pri učenju slovenščine (n = 51)

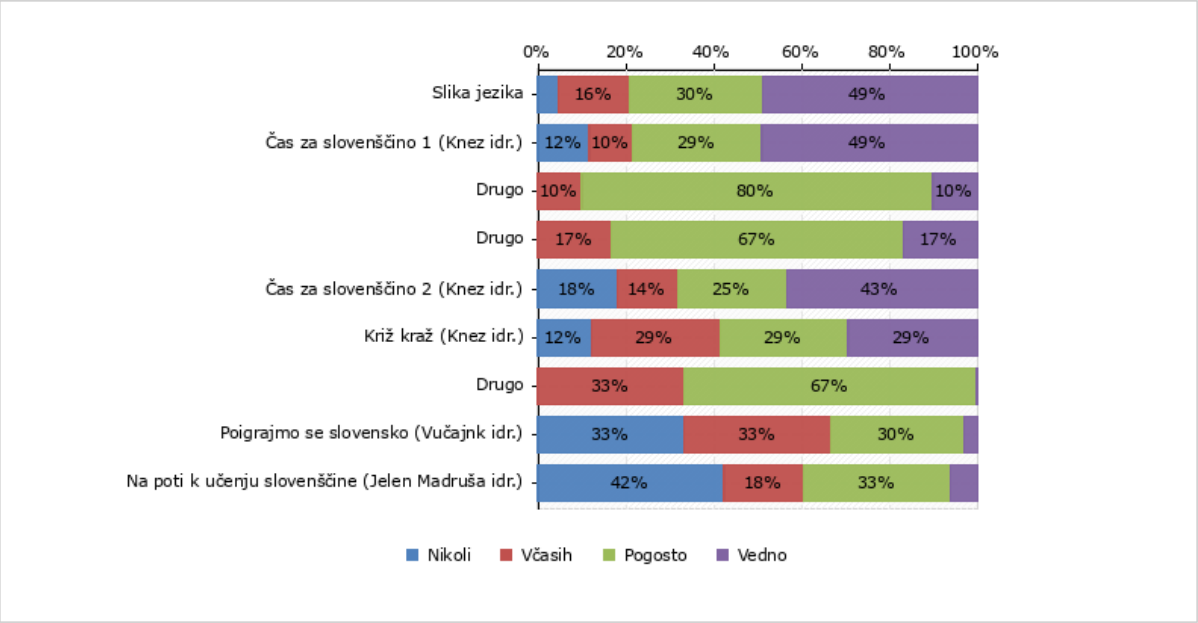

Ob koncu sklopa vprašanj o gradivih smo učitelje prosili, če lahko še natančneje obrazložijo, kako uporabljajo navedena učna gradiva, s čim jih dopolnjujejo, kolikšen del učbenikov so uspeli predelati v dodeljenih urah (tudi število ur, ki so jih izvedli s posamezno skupino) ali z njimi dosežejo zastavljene učne cilje, kaj pogrešajo ... Njihove odgovore navajamo dobesedno:

- *Vsa uporabljena gradiva sem v celoti uporabila in predelala, mogoče je ostalo še nekaj v Čas za slovenščino 2. Okrog 170 ur za vsako skupino do sedaj.*
- *Iz posameznih učbenikov pripravljam vaje za utrjevanje rabe jezika, iščem različne vsebine, ki dopolnjujejo njihov šolski program. Do koronavirusa smo imeli tedensko eno uro.*
- *V dodeljenih urah sem uspela predelati sorazmerno število ur. S prvo skupino sem izvedla 29 ur. Z drugo skupino sem izvedla 30 ur. S skupinama dosegamo zastavljene cilje.*
- *Prilagajam s podobnimi vajami, ki jih oblikujem sama. Uporabljam tudi leposlovno gradivo in besedila, ki jih imajo učenci v učbenikih.*
- *Gradiva dopolnjujem z lastnimi igrami in z dodatno razlago. V dodeljenih urah nismo uspeli predelati Čas za slovenščino 1 (če bi samo reševali vaje v dz in učbeniku, učenci ne bi razumeli snovi - veliko lažje jim je, če se učijo preko didaktičnih iger). Drugače pa so gradiva zelo uporabna.*
- *Vsako uro del gradiva[35] (za razlago in preverjanje slovnice), vaje v dz so zelo uporabne , predelali smo 2/3 knjige, utrjujemo še s posnetki na spletu, preverjam slušno razumevanje, beremo redno snov pri geo, zgo ... Sprašujem, odgovarjajo (bralno razumevanje in govorjenje). Pogrešam: enostavne tekste za preverjanje branja in razumevanja*

[35] Mišljeno je učno gradivo Čas za slovenščino.

- *Gremo od poglavja do poglavja - uporabljam dodatno gradivo. Ponavljamo. Se vračamo. Odvisno od učencev, koliko se obdela. Odvisno od leta vključenosti. 2. leto je treba začeti od začetka, ponoviti. Pozabijo. Ne govorijo, ne uporabljajo SLJ.*
- *Skopiram učne liste ali pa učenec snov zapiše v zvezek. Dopolnjujem s svojimi učnimi listi. Predelala sem polovico učbenika za učence tujce. Izvedla sem 20 ur. Večino ciljev dosežem.*
- *Običajno uporabim slikovno gradivo za usvajanje besedišča, slovnične teme pišemo skupaj, vaje uporabim občasno iz ponujenih gradiv.*
- *Gradivo kombiniram s svojim gradivom. Kombiniram tudi govorjenje, pisanje, branje. Vse povežem z ostalimi učenčevimi predmeti. Vse to, če lahko delam individualno. V skupini je to precej težje, ne moreš jim pomagati pri drugih predmetih oziroma precej manj, kar je škoda.*
- *Uporabljam gradivo Čas za slovenščino 1 za učence, ki so v Sloveniji 1. leto, za približno 35 ur pouka. Dodatno jim še pripravim učne liste in vaje za utrjevanje znanja. Včasih tudi beremo različna umetnostna besedila. Menim, da je gradivo zelo dobro in z njim dosežemo zastavljene učne cilje.*
- *Sem imela zelo malo ur, zato sem uporabljala učbenik slovenščine za redni del ter slikanice risanke*
- *Učna gradiva dopolnjujem s pesmimi, slikovnim materialom, branjem primernih daljših besedil ... V eni šolski uri se naredi razmeroma malo.*
- *Najraje uporabljam sliko jezika, saj lahko pripravljam vaje, igre, s katerimi krepimo govor. Govorno sporazumevanje se mi zdi v začetku tudi najpomembnejše.*
- *Učna gradiva uporabljam kot delovni zvezek. Ker sem opravila šele nekaj ur poučevanja, nisem predelala veliko gradiva. Gradivo dopolnjujem s slikovnim materialom in igrami.*
- *Učbenikov ne predelujem sistematično, ker jih ne morem. Otroci so različni stari, imajo različne sposobnosti in različno obvladajo ali ne obvladajo slovenski jezik. Za osnovo mogoče vzamem poglavje iz učbenika, potem pa dodajam besedišče, velikokrat tudi priložnostno (ob določenih praznikih se pogovarjamo o praznikih, ob določenih posebnih dogodkih poiščem besede, ki se nanašajo na določene situacije, kadar je skupina bolj homogena - če ima določen razred npr. kulturni dan in so prisotni samo učenci npr. 9. razreda obdelamo osnovno besedišče pri določenem predmetu npr. pri kemiji ...). Ogromno se pogovarjamo, ker ocenjujem, da učencem tega najbolj primanjkuje – s tem dobijo vsaj možnost govoriti v slovenščini med sebi enakimi, kjer jim ni treba biti nerodno, če se zmotijo ...*
- *Z lastnimi delovnimi list in didaktičnimi igrami.*
- *Gradiva uporabljam kot dopolnitev k pouku, ki ga izvaja učiteljica slovenščine. Je mišljena kot bolj vodena in razčlenjena ura z dodatnimi vajami bralnega razumevanja in govora.*

- *Iz učbenikov in dz uporabljam samo posamezne strani, pretežno uporabljam svoje učne liste in didaktične igre, ki sem jih izdelala sama. V veliko pomoč mi je slika jezika.*
- *Dve leti delam s prvošolci. Iščem predvsem ustvarjalne, gibalne načine poučevanja, saj je koncentracija in motivacija za delo 5. ure, ko imamo na urniku uro slovenščine, že zelo nizka. Pogrešam predvsem gradivo za najmlajše, ki bi brez učbenika, delovnega zvezka ali učnih listov pripomogel k bolj sistematičnemu učenju. Kombiniram učni načrt, ki smo ga sestavili vsi, ki na šoli poučujemo. V njem je po temah zajeta obravnavana snov. Dopolnjujem z delom v razredu, kjer zaznavam, da imajo učenci več težav (npr. govorni nastop, učenje pesmice...), učbenikom za učenje slovenščine kot tujega jezika, sliko jezika in mojega znanja ustvarjalnega poučevanja s pomočjo gibanja, lutk ...*
- *Števila ur ne morem navesti, ker imam dnevnik o opravljenih urah v šoli. Dve učenki iz 2. triade imata delovne zvezke Čas za slovenščino. Ena deklica je v korona obdobju rešila že oba dz, druga pa je odpotovala iz Slovenije in žal nimam natančnih podatkov. Pri vseh skupinah uporabljam didaktični material, ki sem ga navedla za seznanitev z novo temo in kasneje za utrjevanje pridobljenega znanja. Delo kombiniram tudi z vajami, ki so ponujene na spletnih straneh, ki sem jih navedla pri prejšnjem vprašanju. Učence 2. triade sem usmerila tudi na prijavo na Slonline.si, kjer lahko brezplačno usvajajo znanje. Težava je tudi v tem, ker niso dovolj usposobljeni za ravnanje z računalniki. Gradiva so mi v pomoč in potrditev, da delam prav, predvsem pri strukturiranju ur in vodilo, kaj naj bi učenci usvojili.*
- *Sama naredim kombinacijo z različnimi gradivi, tako da ne morem reči, kolikšen del smo predelali, ker gremo od osnovnih stvari do kompleksnejših in vedno gledamo tudi na to, kaj se dogaja okoli nas (narava, prazniki). Ogromno delamo s sliko jezika, sploh v 1. in 2. razredu, pri starejših precej manj.*
- *Zadnja leta večinoma uporabljam učbenik in delovni zvezek za nadaljevalce, in sicer čas za slovenščino 2. Po navadi ga predelamo celega, to pomeni v 175 urah.*
- *Slika jezika - vsakokrat - povej kaj je na sliki, poišči par, zapiši kar vidiš, svoje slike - bingo, tombola , opis slike, igra vlog ostalo gradivo kot ul*
- *Z dvema učencema sem imela 10 ur DSP. Iz delovnega zvezka čas za slovenščino 1 sem izbrala nekaj tem, ki so se mi zdele najbolj pomembne. Ven sem izbrala različne naloge in jih še po svoje oblikovala. Nekaj tem in učnih listov sem pripravila tudi sama. Učne liste sta zbirala v mapi, katero sta po koncu DSP obdržala, če bi želela notri kaj pogledati ali preveriti. Morda bi lažje bilo imeti kakšen delovni zvezek, vendar bi moral biti res kratek, v njem pa bi bile najbolj pomembne osnove, z samo nekaj nalogami. Recimo kot nekakšen delovni učbenik.*
- *S skupino učencev od 1. do 4. razreda (govorici neslovanskih jezikov) smo predelali Križ kraž v celoti od septembra 2019 do konca januarja 2020 s tem, da so imeli po 2 uri intenzivnega tečaja in potem nadaljevali z dve uri vsak dan, pripravljalnico slovenščine za tujce. S skupino starejših učencev, ki se šolajo 1. leto v Sloveniji in so govorci neslovanskih jezikov smo od septembra 2019 do 16. marca 2020 predelali čas za slovenščino 1 nekje malo več kot*

polovico dz. Imeli so tudi 2 uri dnevno, pripravljalnico slovenskega jezika. Skupina učencev priseljencev od 1. do 4. razreda, govorci slovanskih jezikov, ki so 1. leto v slovenski šoli smo predelali Križ kraž že v času intenzivnega tečaja slovenskega jezika od septembra do konca novembra 2019. Intenzivni tečaj so imeli vsak dan, 2 šolski uri. Potem so nadaljevali s pripravljalnico po 1 šolsko uro dnevno ali tedensko 5 šolskih ur. Skupina učencev priseljencev od 5. - 6. razreda govorici slovanskih jezikov, ki so 1. Leto v slovenski šoli smo predelali čas za slovenščino dz, več kot polovico do konca intenzivnega tečaja oziroma do konca novembra 2019. In potem še do konca leta ostalo. Oni so imeli intenzivni tečaj 2 šolski uri vsak dan in potem so nadaljevali v pripravljalnici po eno šolsko uro vsak dan. Nekatere učne cilje dosežem v skupinah, nekatere ne. Uporabljamo veliko slikovnega materiala, didaktičnih igric s katerimi se uči jezik, veliko materiala izdelujem tudi sama ...

- *Učbenike uporabljam v sodelovanju z učiteljico slovenščine. Sam sem tako predelal del učbenikov. Dopolnjujem jih z lastnim gradivom, slikami, povezujem z snovjo ...*
- *Pogrešam več prosto dostopnih učnih listov in podobnih gradiv za učence priseljence. Nisem delala cele knjige z njimi, ampak sem izbrala le poglavja, ki so se izkazala za kritična (če so potrebovali več vaj za utrjevanje rodilnika, smo delali te vaje iz gradiv). Pogrešam tudi cenovno ugodnejša gradiva. Kartice (npr. Slika jezika) so odlične, pogrešam več vaj te narave. Obenem pogrešam gradivo, ki bi učencem pomagalo pri samostojnem učenju slovenščine.*
- *Navedena učna gradiva uporabljam v kombinaciji s svojimi lastnimi gradivi, ki jih pripravljam že vsa leta poučevanja slovenščine za priseljence. Po navadi v enem šolskem letu predelamo eno gradivo, če delamo samo po njem (npr. Križ kraž, Čas za slovenščino). Pri ostalih gradivih gre za kombiniranje posameznih enot. Z vsako skupino smo do sedaj letos izvedli 45 ur.*
- *Navedena učna gradiva uporabljam predvsem za oporo pri poučevanju (ideje, cilji). Učne liste pripravim sama, prilagodim jih zmožnostim učencev. Najpogosteje uporabljam kartice slika jezika. Z njimi se učenci igrajo različne igre. Sicer pa potekajo dejavnosti praktično, preko gibanja, v pouk vnašam načela playness pedagogike.*
- *Osnova mi je priročnik in učbenik Križ kraž. Ostala gradiva pa vključujem občasno.*
- *V 10 urah smo predelali nekaj poglavij. Sicer sem tudi sama naredila učne liste.*
- *Pri intenzivnem tečaju (3 mesece, cca 200 ur) predelamo: starejši - Čas za slovenščino 1 (učbenik in delovni zvezek) plus interno lastno gradivo ... Mlajši - Križ kraž plus interno lastno gradivo. Do konca šolskega leta Čas za slovenščino 2.*
- *Za poučevanje učencev druge triade (predvsem 4. razred) uporabljam lastno gradivo, ki ga pripravljam sproti, ter učbenik Križ kraž. Otroci te starostne skupine so zelo navdušeni tudi nad Sliko jezika. Starejši otroci pa uporabljajo učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino 1 in 2, občasno pa pripravim tudi lastno gradivo.*
- *Ta učna gradiva uporabljam vsako uro. Učne cilje z njimi so večini doseženi.*

- *Delovni zvezek in učbenik sem uporabljala delno, večino pa sem pripravila sama.*
- *Ker delam z učenci iz prve triade (1. in 2. razred) uporabljam Križkraž, ki ga dopolnjujem z drugimi učnimi listi. Grem po vrstnem redu in obdelujem teme, ki so v njem ob podpori slikovnega materiala. Če se kje pojavijo težave, si za temo vzamemo več časa. V 28 urah uspem predelati celoten Križkraž.*
- *Uporabljam učbenik Čas za slovenščino 1 in delovni zvezek. Sprva sem uporabljala Sliko jezika za osnovno sporazumevanje in slikovno gradivo, ki sem ga pripravila sama za poimenovanje osnovnega besedišča (predstavim se, barve, hrana in pijača, stavbe ...). S skupino sem izvedla do zaprtja šol 31 ur. Učenca sta se seznanila z dvojino, sedanjikom, rabo imenovalnika in tožilnika, vprašalnicami, izrazi za čas, začeli smo s preteklikom. Gradivo kombiniram s priročniki, ki so dostopni na spletni strani Centra za slovenščino ..., odvisno od teme.*
- *Slikovno gradivo obravnavamo po sklopih, zapisujemo, se pogovarjamo. Dosežemo cilje.*
- *Gradivo Križ kraž in Poigrajmo se slovensko sem predvsem uporabljala v lanskem šolskem letu, dopolnjevala sem ga s svojim gradivom, ki sem ga uporabljala za pouk slovenščine kot prvega jezika. V letošnjem šolskem letu večinoma uporabljam učbenika in delovna zvezka z naslovom čas za slovenščino 1 in 2. Naloge se mi zdijo odlične, reševali so jih predvsem učenci, ki obiskujejo 5., 6. in 8. razred. Učenki 3. razreda sem naloge po navadi prilagodila. Slikovno gradivo slika jezika uporabljam tako pri spoznavanju besedišča kot pri posameznih nalogah ali didaktičnih igrah. V tem šolskem letu sem od načrtovanih 60 ur trenutno izvedla 52 ur. Z učenci sem predelala približno pet vsebin (1. Jaz in moja družina - 15 ur; 2. Moj vsakdan in prosti čas - 10 ur; 3. Predmeti v okolici (vključno s poklici in prostori v šoli) - 8 ur; 4. Moj dan v šoli - 3 ure; 5. Mizica, pogrni se - 4 ure). Pri izvedbi učnih ur sem uporabljala učbenika in delovna zvezka z naslovom čas za slovenščino 1 in 2, slikovno gradivo slika jezika ter svoje gradivo, občasno tudi učbenik Križ kraž s priročnikom (za učenko, ki obiskuje 3. razred). Preostale ure sem namenila tudi ponavljanju in utrjevanju učne snovi pri rednem pouku slovenščine, ki sem jih izvedla s posameznimi učenci predvsem v času, ko so se učenci izobraževali na daljavo. Pri tem sem uporabljala učne liste, ki sem jih sestavila sama, ter didaktične naloge, ki sem jih preko spleta pripravila za učence. Na daljavo bom za učence do konca šolskega leta pripravila še tri krajše teme, ki bodo zajemale poznavanje njihovega kraja in doma, njihovo telo in zdravje ter živali. Med poučevanjem na daljavo sem z učenci in njihovimi starši komunicirala preko telefona ali elektronske pošte. Lahko rečem, da so učenci reševali naloge, ki sem jih za njih pripravljala tedensko, a vpogleda v to, ali so imeli pri reševanju težave, nisem imela. Manj odzivni so bili tudi pri opravljanju domačih nalog. Poučevanje na daljavo se mi ne zdi primerna oblika poučevanja za učence priseljence, saj na ta način ne moremo najbolje spremljati, kakšno je znanje slovenščine posameznega učenca in kako pri pouku napreduje.*
- *Uporabljam le tiste naloge, ki so v dani situaciji in trenutku koristne. Večinoma slikovno gradivo malo besedami, nato vedno več. Vsa gradiva so koristna in dobra.*

- *Uporabljam Čas za slovenščino 1, samo učbenik, dopolnjujem ga z lastnimi gradivi. Do zdaj nam je uspelo predelati približno 4 enote (od 5).*

2.5 IZVAJANJE DSP PRI UČENJU SLOVENŠČINE

V naslednjem sklopu vprašanj smo učitelje povprašali o začetnih pripravah na izvajanje DSP pri učenju slovenščine, sodelovanju z drugimi učitelji oz. šolskimi delavci in o uspešnosti tega pouka

Na prvo vprašanje, ki je anketirane učitelje DSP spraševalo, kako so se lotili svojega prvega DSP pri učenju slovenščine, je največ (72 %) sodelujočih izvajalcev DSP odgovorilo, da so pregledali učno gradiva s področja poučevanja slovenščine kot drugega jezika, 65 % jih je poiskalo strokovno literaturo s področja, 57 % se jih je obrnilo na kolege, ki so že imeli tovrstne izkušnje, 45 % pa se jih je udeležilo strokovnega seminarja s področja poučevanja slovenščine kot drugega jezika. 15 % v raziskavo vključenih učiteljev je pouk začelo izvajati brez posebnih priprav, ravno toliko je bilo takih, ki so se s poučevanjem slovenščine kot drugega jezika srečali že prej v drugih ustanovah. Pri rubriki »drugo« so bile navedbe:

- *Prvega izvajanja DSP sem se pred leti lotila brez potrebnega znanja, predvsem na podlagi lastnega razmišljanja, kaj, kakšno znanje deklica najbolj potrebuje.*
- *V pripravljalnici sem pričela poučevati že leta 2013–14 in takrat sem veliko gradiva našla na ZRSŠ-ju za učence izseljence.*
- *Hodila sem v pripravljalnico, ki je že bila na naši šoli in opazovala kako poteka pouk s učenci tujci.*
- *Poskušam izhajati iz trenutnega znanja učenca.*

Graf 191: Prvo izvajanja DSP pri učenju slovenščine (n = 75)

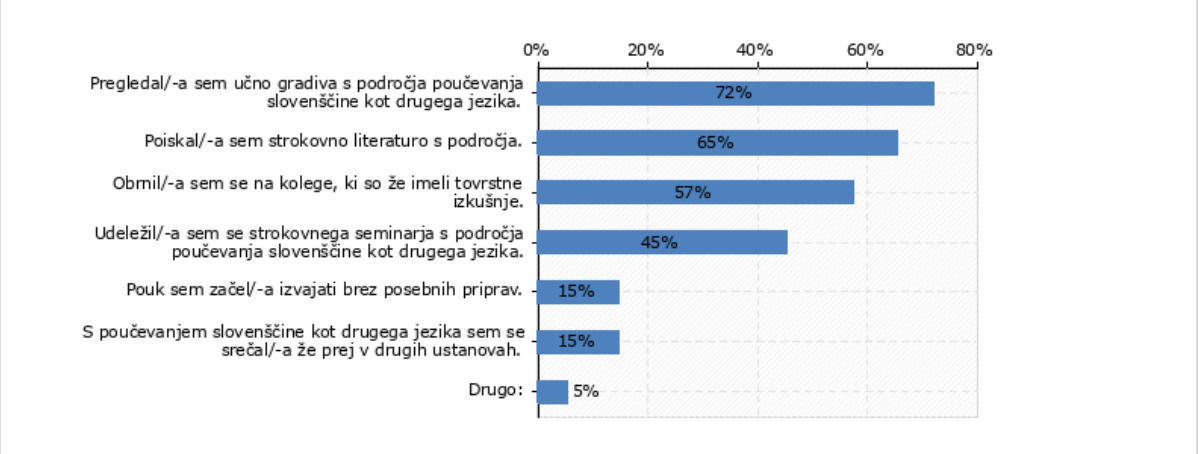

Na vprašanje: Koliko časa ste imeli, da ste se pripravili na izvajanje DSP pri učenju slovenščine (npr. za seznanitev s področjem, pripravo na pouk ipd.), smo dobili zelo različne odgovore, večina pa jih kaže na to, da se učitelji tega pouka večinoma lotevajo brez predhodnih priprav ali usposabljanja:

- *Nekaj dni, takrat ko sem se s tem soočila prvič.*
- *Štirinajst dni*

- *Okoli 14 dni. Sprva je bilo težko, ker še ni bilo začetnega seminarja za poučevanje slovenščine kot tujega jezika in sem se morala znajti z gradivi na spletni strani Centra za slovenščino ... Tudi učenca sta bila že cel mesec vključena v redni pouk, preden je prišla "odločba" z ministrstva, da se učna pomoč lahko izvaja in predvideno število ur.*
- *Približno 5 ur*
- *14 dni.*
- *Se ne spomnim, mi smo že 4 leta v SIMS.*
- *Osebno sem imela skoraj 2 meseca časa, vmes sem hodila še k učiteljem, ki so poučevali v pripravljalnici slovenskega jezika, ki je že obstajala na naši šoli in se spoznala z delom s priseljenci.*
- *Dovolj časa.*
- *Časa nisem imela nič, ker sem se morala dela lotiti takoj, ko sem dobila to zadolžitev.*
- *Imela sem časa en mesec - izvedela sem na začetku šolskega leta, nato pa smo še počakali na odločbo.*
- *Za pripravo sem imela sem približno teden dni časa.*
- *Več let že poučujem. Vsako leto pridobim novo znanje. Koga bom poučevala, izvem avgusta. Nato spoznam otroka. Na podlagi tega naredim letni delovni načrt.*
- *En teden*
- *Enako kot za ostale ure DSP*
- *Zelo malo (14 dni), nato pa med šolskim letom.*
- *S centrom za slovenščin kot drugi/tuji jezik sem sodelovala že tri leta, preden sem začela poučevati DSP v šoli.*
- *Pregledala sem gradivo, ki ga ponuja šola, nekaj smo še kupili, nekaj imam sama. Izdelala sem svoj koncept in z rezultati smo vsi zadovoljni.*
- *En teden.*
- *V začetku šolskega leta, tako kot imamo čas za pripravo na drugo delo. Potem pa ves čas sproti.*
- *Nekaj tednov.*
- *1 dan*
- *Za vsako uro porabim precej časa, da se pripravim. Vendar pa dobra priprava običajno vodi v kvalitetnejšo uro. Na začetku sem imela 2 tedna časa, da sem se pripravila. Menim, da je to dovolj, ker tako ali tako vsako pripravo prilagajam glede na učenca.*

- *Ne dovolj, zato je bilo težje na začetku.*
- *Malo, v avgustu sem izvedela, v septembru pa sem že morala izvajati.*
- *Praktično nič.*
- *V bistvu sem bila vržena v to. Pripravljala sem se za vsako uro posebej in se kasneje udeležila nekaterih srečanj za poučevanje priseljencev, vendar sem v bistvu povsod dobila le potrdilo, da delam in razmišljam v pravi smeri. Največ predlogov, primerov dobre prakse sem dobila na srečanjih na OŠ Livada, ki so po mojem mnenju en primer res dobrega dela. Res pa je, da imajo tudi najbolj raznoliko populacijo učencev iz različnih držav.*
- *En mesec.*
- *Imela sem približno en teden časa, saj se je učenec priselil v sredini šolskega leta.*
- *Samo en teden.*
- *Zelo malo časa, učim se še sproti. Z veseljem.*
- *Malo časa, ne vem natančno.*
- *1 teden*
- *Strokovno sem se izobrazila na začetnem in nadaljevalnem seminarju za poučevanje slovenščine kot drug/tuj jezik, aktivno sodelujem pri pisanju člankov na temo, sodelujem pri raznih seminarjih, se pogovarjam z ostalimi strokovnjaki na tem področju.*
- *Premalo.*
- *2 tedna*
- *Nekaj dni.*
- *Na začetku časa nisem imela veliko, saj sem morala začeti s poučevanjem čez en teden. V prvem letu sem se učila poučevanja tudi sama. Uporabljala sem učbenik poigrajmo se slovensko in dvojezični slovar, torej gradivo, ki je bilo na voljo v šolski knjižnici, učne liste sem pripravljala sama. V veliko pomoč so mi bili sodelavci in nekateri učitelji slovenščine iz drugih šol, na katerih sem v preteklih letih poučevala in imam z njimi še stike. Le-ti se s poučevanjem učencev priseljencev ukvarjajo že več let in so mi dali v zvezi s tem veliko koristnih informacij (zlasti glede obravnave tem in vsebine). Največ težav sem imela pri oblikovanju letne priprave, saj nisem vedela, na kateri dokument se lahko naslonim pri oblikovanju le-te. V drugem letu sem svoje lastne izkušnje nadgradila še z odličnim seminarjem z naslovom Poučevanje slovenščine za tujce v vrtcih in nižjih razredih osnovne šole, ki ga je na Centru za slovenščino kot drugi in tuj jezik Filozofske fakultete v Ljubljani vodila Mihaela Knez. Pri pouku pa sem začela uporabljati raznovrstno gradivo Centra za slovenščino kot drugi in tuj jezik (od učbenikov, delovnih zvezkov, slikovnega gradiva ...).*
- *Odvisno od časa prihoda tujcev, načeloma med 2-4 tedne.*

- *Takrat sem to vzela kot projekt, saj sem vsak dan poučevala slovenščino kot drugi tuj jezik po 3 ure na dan v starostno mešani skupini (od 3. razreda do 9. razreda) in po 2 uri v 1. in 2. razredu, kjer so bili nepismeni.*
- *Čas počitnic.*
- *V bistvu nič.*
- *Od konca šolskega leta do začetka novega šolskega leta.*
- *Toliko, kolikor sem si ga vzela. Največ časa mi vzame tedenska priprava na vsako uro, ker določeni stvari se ne dajo pripraviti v naprej, ko skupine učencev še ne poznaš.*
- *Glede na projekt, malo časa - tako poučevanje učencev kot moje lastno usposabljanje je potekalo hkrati.*
- *Precej časa.*
- *Praktično nič, začela sem prvo leto, ko je bilo to ponujeno.*
- *Kolikor sem si ga vzela .... ☺*
- *Sprotna priprava*
- *Štirinajst dni.*
- *Obiskovala sem usposabljanje na Centru za slo (začetno in nadaljevalno), pripravljala sem se sproti.*
- *Vsak dan eno uro, preden je prišla skupina k pouku.*
- *Približno 14 dni.*
- *Poletne počitnice*
- *Leto dni sem se pripravljala, razmišljala, oblikovala načrt po svoje, vendar ga sproti spreminjam in prilagajam skupini učencev, njihovim interesom in napredovanju.*
- *1 mesec*

V nadaljevanju nas je zanimalo, kako poteka sodelovanje med učitelji, ki poučujejo DSP pri učenju slovenščine na šoli. Na vprašanje, ali pouk izvajajo sami ali še s kom, je 58 % vprašanih učiteljev DSP odgovorilo, da pouk izvajajo sami, 19 % izvajalcev DSP si ure DSP deli še z enim učiteljem, 8 % je takih, ki pouk izvajajo skupaj še z dvema učiteljema, 4 % učiteljev pa s skupaj s še tremi učitelji. 1 % učiteljev je zajemal odgovor, da pouk izvajajo skupaj z mulitplikatorjem/multiplikatorko programa SIMS. Navedeni so bili še drugi odgovori, ki so jih pripisali anketirani učitelji sami:

- *Pouk izvajam sama, včasih sodeluje šolska knjižničarka, velikokrat hospitirajo študenti in drugi sodelavci, ki poučujejo slovenščino kot tuj jezik*

- *V 1. triadi sama.*
- *Sama + skupaj z multiplikatorjem*
- *Več učiteljev za različne skupine*
- *Na naši šoli je trenutno šest učencev priseljencev, štiri poučujem jaz, ostala dva pa drugi dve učiteljici.*

Graf 192: Izvajanje DSP (n = 74)

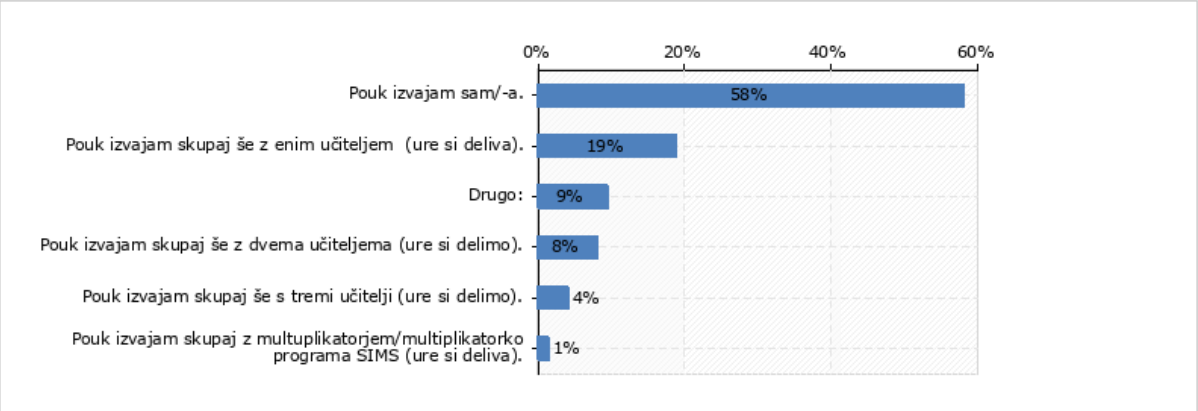

Na naslednje vprašanje glede sodelovanja med učitelji, ki na šoli izvajajo DSP, je 55 % vprašanih učiteljev odgovorilo, da sodelujejo zelo dobro, 34 % je prispevalo odgovor, da je sodelovanje dobro, 7 % pa jih je označilo, da ne sodelujejo.

Graf 193: Sodelovanje med izvajalci DSP na šoli (n = 24)

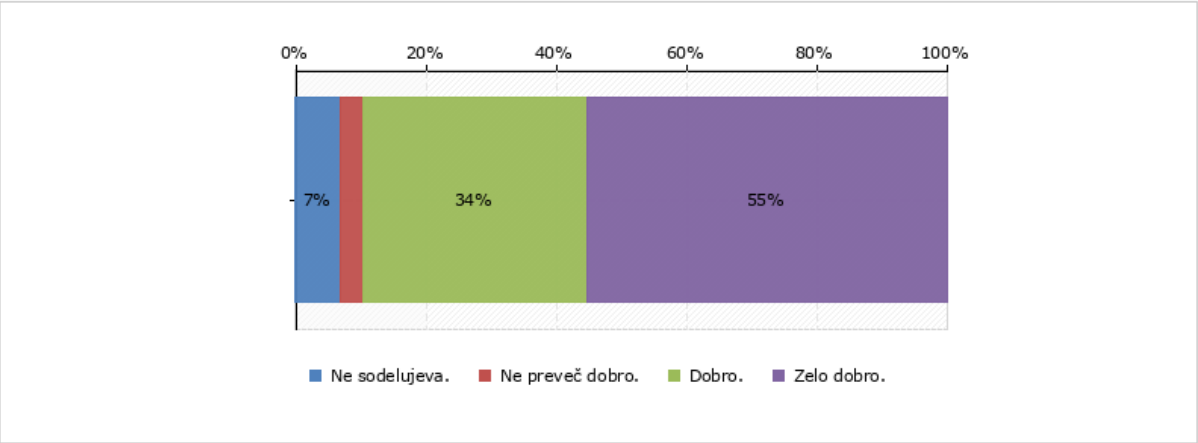

Učitelje smo prosili tudi, če lahko na kratko opišejo sodelovanje (pri čem se dobro usklajujejo, kje bi želeli sodelovanje izboljšati, kaj bi jim bilo pri tem v pomoč ...):

- *Izmenjamo izkušnje. Pogovorimo e o tem, kar dobro uspe. Izmenjamo gradiva.*
- *Pomagamo si z izmenjavo gradiv, idejami, opažanji o napredku posameznih učencev.*

- *Usklajujemo se pri urniku, popoldanski interesni dejavnosti, dnevih dejavnosti za učence tujce, izmenjavi materiala, izmenjavi izkušenj ...*
- *Učiteljica slovenščine sledi programu učenja slovenščine, jaz jo dopolnjujem, pomagam še pri drugih področjih učencu in učiteljici razredničarki, staršem ...*
- *Skupaj načrtujeva delo in se dopolnjujeva pri vajah in vsebinah nasploh.*
- *Sodelujeva pri načrtovanju dela, pripravi gradiva.*
- *Glede na to, da smo učitelji z vseh triad in podaljšanega bivanja, žal nismo uspeli priti na sestanke v polnem številu. Po treh poskusih je koordinatorica obupala.*
- *Uskladiva se pri snovi, utrjevanju in ponavljanju, poročava po vsaki uri in skupaj načrtujeva naslednje ure.*
- *Svetujeva si pri metodah, snovi, uporabi pripomočkov, ipd.*
- *Skupaj načrtujemo delo, izmenjujemo si materiale, pripomočke, določena gradiva skupaj pripravljamo ...*
- *Kolegica je novinka na področju poučevanja slovenščine za priseljence, tako da ji pomagam pri gradivih, načinu dela, sodelovanju z učitelji in starši. Sodelujeva tudi pri oblikovanju INA. Je še nekoliko negotova, a dobro sodelujeva.*
- *Načini dela, izmenjava gradiva, posvetovanje, primeri dobre prakse.*
- *S kolegicama sem sodelovala v lanskem šolskem letu. Vse smo imele izkušnje s poučevanjem priseljencev. Sproti smo se uskladile, naredile načrt, delale s podobnimi gradivi.*
- *Sodelovanje dobro poteka, s sodelavko si na kratko izmenjava informacije, katere teme je ona obdelala in kaj bi še bilo potrebno dodatno utrditi.*
- *Razdelile smo si teme, sproti se dogovarjamo, kaj je kdo osvojil.*
- *Na začetku leta naredimo seznam otrok priseljencev 1. in 2. leto ter jih nato porazdelimo v skupine. Začetne in nadaljevalne, slovanske in neslovanske. Dogovorimo se za okvirne teme: - jaz in družina - šola in šolske potrebščine - telo in zdravje - stanovanje in prostori - hrana - živali - promet - Slovenija in njene značilnosti - koledar in prazniki -.letni časi in obleka*
- *Učenci, ki so 1. leto v Sloveniji opravijo 3 mesečni intenzivni tečaj slovenščine in nato gredo v nadaljevalni tečaj slovenščine, ki poteka vsak dan eno uro v preduri.*
- *S sodelavko se sproti dogovarjava glede uporabljenega gradiva ter glede odziva posameznih učencev (mogoče kdo potrebuje malo več vzpodbude ...).*

Zanimalo nas je tudi, kako izvajalci DSP načrtujejo pouk DSP pri učenju slovenščine. Ponudili smo jim vnaprej pripravljene možnosti. Analiza je pokazala, da 88 % sodelujočih delo načrtuje sproti, 85 % sodelujočih v anketnem vprašalniku načrt pouka naredi sam/a, 84 % se jih prilagaja zahtevam in predlogom drugih učiteljev, 76 % načrt naredi skupaj še z drugimi učitelji, s katerimi skupaj poučujejo isto skupino, 75 % jih naredi okvirni načrt za celo obdobje, 72 % vprašanih je odgovorilo, da načrt pouka uskladi skupaj z učenčevim učiteljem slovenščine, 61 % učiteljev pa načrt pouka uskladi skupaj z učitelji drugih predmetov.

Graf 194: Načrtovanje DSP pri učenju slovenščine (n = 66)

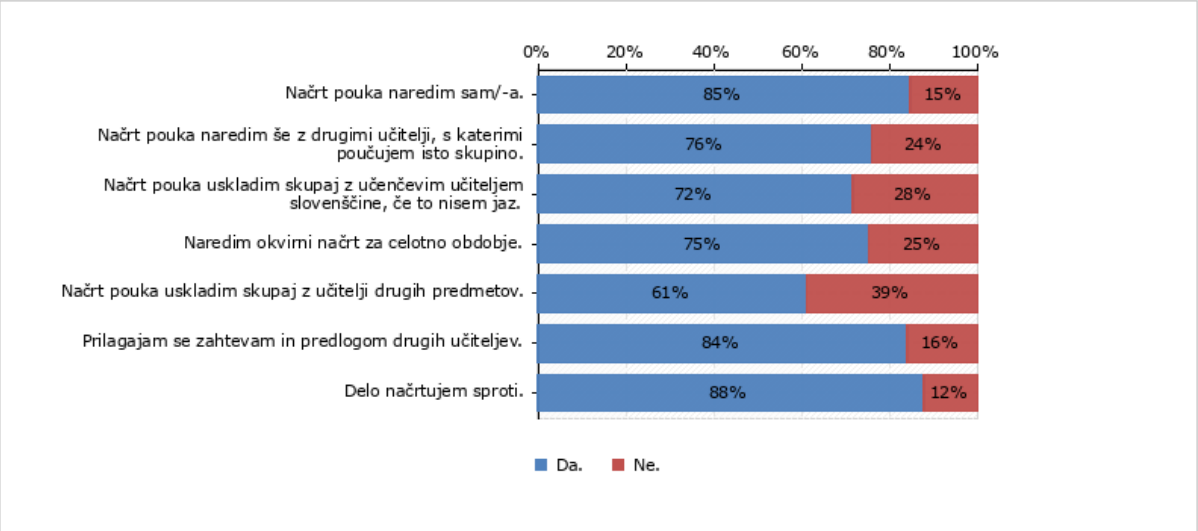

Pri dodatnih pojasnilih so učitelji zapisali še:

- *Pouk načrtujem skupaj z razredniki.*
- *Težko mi je načrtovati za celotno šolsko leto.*
- *Nisem se usklajevala z drugimi učitelji (razen za slovenščino), ker je DSP potekal izven pouka.*
- *Nekateri učitelji želijo vse delo, vso odgovornost za napredek "prevaliti" name. Ne želijo se ukvarjati s priseljenci, večina ... Predvsem na predmetni stopnji, pri kemiji, fiziki, biologiji, bi se morali učitelji tem učencem individualno bolj posvetiti.*
- *Pogosto je potrebno pri izvajanju pouka učencu pomagati pri učni snovi posameznega predmeta. Učenec tako znanja slovenščine ne dobiva načrtovano, v smislu učenja tujega jezika, ampak s preskoki. Ne naučeni in neutrjeni ostajajo skladenjski vzorci, izgovor glasov; učenec pa osvoji besedišče določenega predmeta, za katerega ni nujno, da ga povsem razume.*
- *Zadeve so od učenca do učenca zelo različne, potrebnega je ogromno prilagajanja, včasih tudi improviziranja.*
- *Pripravimo okviren načrt, a se nato sproti prilagajamo.*

- *Pouka ne načrtujem sproti, razen če se pokaže potreba s strani učencev ali drugih predmetnih področij, da vsebine prilagodim situaciji. V vsakem primeru zadostimo načrtovanim ciljem in vsebinam.*
- *Kot pozitivno ocenjujem sodelovanje z učitelji, ki poučujejo učence, razredniki. Ko sem poučevala še predmetno stopnjo so učitelji angleščine pričakovali, da bom učencem pomagala pri razlagi angleškega jezika. Tukaj sem naletela na težavo in morala pojasnjevati tem učiteljem, da je že slovenski jezik za te učence tuji jezik in je moj pouk namenjen slovenskemu jeziku, ki je učni jezik in ne angleškemu. Želeli so, da izvajam dopolnilni pouk za angleški jezik, kar ni namen DSP pri učenju slovenščine.*
- *Pri načrtovanju pouka sodeluje šolska svetovalna delavka in vodstvo šole. Upoštevamo priporočila MIZŠ in drugih ustanov, ki pokrivajo to področje dela s priseljenci.*
- *Ker oba učenca poučujem tudi slovenščino, preverim, koliko sta od redne ure zmogla odnesti. Pri učencu so se pokazale tudi učne težave, zato je pri rednem pouku slovenščine pogosto ponavljal besedišče, ki ga je spoznal pri DSP za poučevanje slovenščine ali skušal govoriti slovensko. Učenka je bila pri učni snovi uspešnejša, preproste slovnične primere (brez izjem) je zmogla reševati skupaj s skupino.*
- *V skupini imam učenca, ki obiskuje pouk v mojem razredu in dva učenca iz druge skupine, delo kombiniram in prilagajam.*
- *V letni pripravi predstavim okvirne vsebine, ki jih bom z učenci obravnavala. Sproti, med poučevanjem, se glede znanja ali dela posameznih učencev pri pouku dogovarjam tudi z učiteljicama slovenščine in učiteljicama razrednega pouka. Naloge tako pripravim tudi glede na njihove težave ali primanjkljaje pri redni učni snovi (npr. tvorba krajših pisnih sestavkov, bralno razumevanje, priprava govornega nastopa, ponavljanje in utrjevanje učne snovi pred ocenjevanjem znanja). Do sedaj sem bila s svojim načinom dela uspešna, saj so tisti učenci, ki se že drugo leto učijo slovenščino, pri rednem pouku dosegali dobre rezultate. Zavedam pa se, da to ni v celoti odvisno samo od mene, ampak tudi od učencev samih, ki so bili za učenje in delo pri pouku slovenščine izredno motivirani. Prav tako so se hitro vključili v razredno in socialno skupnost in se jezika deloma naučili tudi iz okolja.*
- *V skupini so iz različnih jezikovnih področij iz različnih razredov z različnim predznanjem. Nočem več poslušati o individualizaciji!*
- *Če delaš individualno, kot je bilo prej, je bilo vse skupaj lažje in po moje bolje za učenca.*
- *Super je, da sodeluješ z razrednikom, ker te on opozori, kaj delajo pri pouku in kaj tudi on pove, kaj bi bilo dobro, da učenec še dodatno predela ali sliši.*
- *Delo je potrebno načrtovati iz ure v uro in tako najbolj slediti učenčevemu napredku in potrebam. To je delo vsakega učitelja.*
- *Sodelovanje s šolsko knjižnico in ostalimi sodelavci je zelo dobro. Da se pogovoriti o vsem, pozitivne kritike so dobrodošle.*

- *Pomembno je da si narediš načrt s cilji, ki jih želiš doseči. Potem pa glede na napredek učenca in ali glede na težave sproti načrtuješ delo, tako lahko učencu postopno zvišuješ zahtevnost nalog. Ker se mu delo prilagodi, je učenec uspešnejši in bolj motiviran.*

- *Težko je prilagajanje drugim predmetom, če še osnove jezika niso usvojene.*

Sledilo je vprašanje, v katerem smo preverjali, kako po mnenju v raziskavo vključenih učiteljev na njihovi šoli poteka sodelovanje z drugimi učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev. Izkazalo se je, da je sodelovanje z vodstvom šole ter razredniki boljše kot sodelovanje z drugimi učitelji na šoli. Največji delež učiteljev je odgovoril, da jim vodstvo šole omogoča izobraževanje na tem področju ter da podpira spremembe, ki jih predlagajo. V nadaljevanju so omenili, da razrednik spremlja jezikovni napredek učencev priseljencev, da vodstvo šole spodbuja k izobraževanju na tem področju in se zanima za delo učiteljev DSP in jezikovni napredek učencev. Najmanjši delež sodelujočih učiteljev je izbral trditve, vezane na druge učitelje, npr. to, da prosijo za pomoč pri pripravi prilagoditev za učence priseljence pri predmetu, ki ga poučujejo ali to, da drugi učitelji skušajo to, kar se je učenec naučil pri dodatnem pouku slovenščine, upoštevati pri svojih urah.

Graf 195: Sodelovanje z drugimi učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev (n = 74)

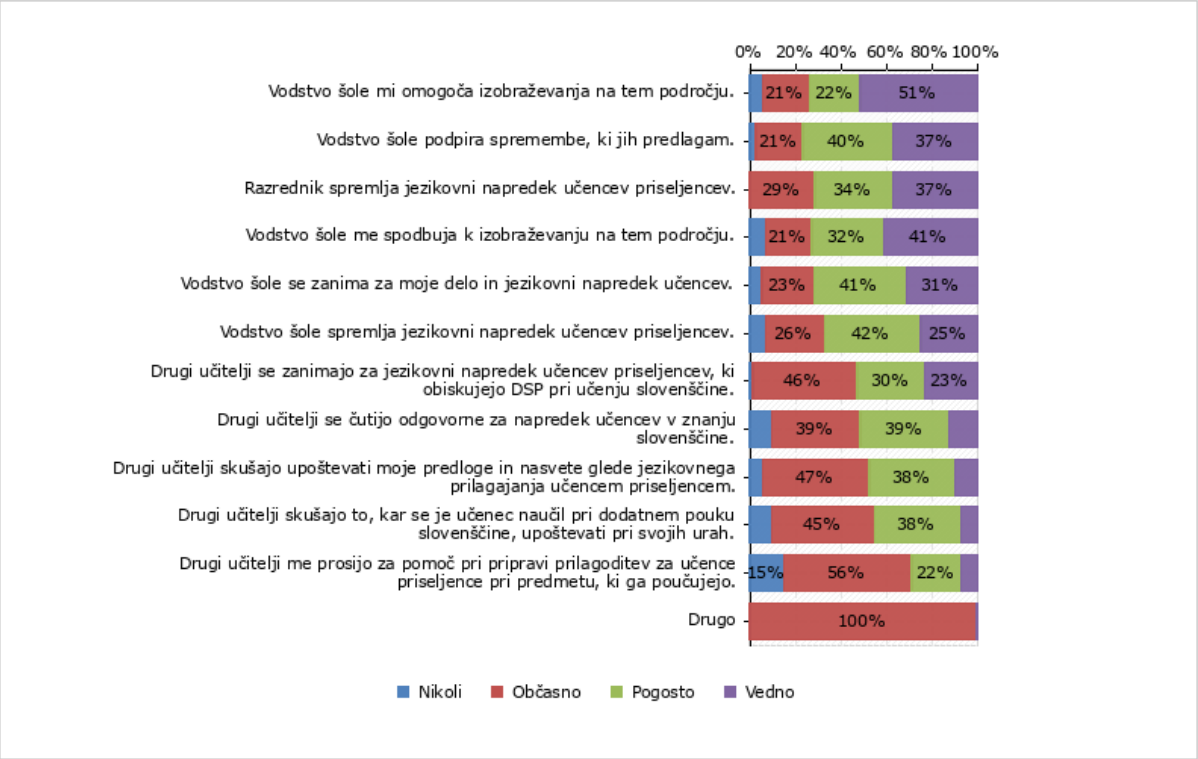

Sodelovanje z drugimi učitelji, vodstvom in ostalimi so lahko anketirani učitelji še dodatneje opisali:

- *Učiteljem drugih predmetnih področij sem sama spregovorila, kako naj delajo z otroki priseljenci (prvo in drugo leto njihovega bivanja v Sloveniji), kako naj jih ocenjujejo. Razočarana sem, da ne razumejo, da naj se otrok npr. fiziko, geografijo, zgodovino ... Najprej nauči v svojem maternem jeziku, da jo bo razumel. Če otrok na nekem področju*

	pokaže znanje (da napiše ali pove delno v svojem jeziku in deloma v slovenščini), bi moral dobiti oceno iz znanja in ne slovenščine. Tudi pri slovenščini sama ocenjujem posameznikov napredek. Normalno da potem pri slovenščini posledično sledi tudi ocena iz jezikovnega in pravopisnega znanja. Vsa leta opažam (tako pri slovansko ali albansko govorečih otrocih, ostalih mi na srečo nimamo), da učenci, ki so motivirani za učenje in so že prišli k nam z visokimi ocenami in uspehom, da hitreje usvajajo določeno učno snov, ki jo slišijo pri pouku kot tisti, ki so domačini ali pa so kot priseljenci začeli osnovno šolanje v Sloveniji.
-	*Tudi pri delu s priseljenci je cilj vseh učiteljev, da so učenci uspešni in za to se vsi učitelji trudimo.*
-	*V anketo bi dodala možnost "nimam podatka". Ker sem zunanja izvajalka, žal ne vem, koliko se vodstvo šole zanima za te zadeve. Še največ sodelujem s svetovalno službo.*
-	*Če ni velikih odstopanj pri delu in vedenju, potem ni velikega zanimanja za te učence.*
-	*Sodelovanje z vodstvom šole in razredniki zelo dobro poteka.*
-	*Vsi skupaj spremljamo napredke in se dopolnjujemo in posvetujemo seveda.*
-	*Izmenjava izkušanj med različnimi učitelji DSP slovenščine.*
-	*Na naši šoli nam je mar za vsakega učenca posebej in o njih se res veliko pogovarjamo.*
-	*Sodelovanje z vodstvom šole je z moje strani zadovoljivo.*
-	*Učitelji, ki ne poučujejo jezika, ne razumejo težav učencev priseljencev. Še posebno ne razumejo težav pri bralnem razumevanju in pisanju. Učenci dobivajo zelo nizke ocene. Nujno bi bilo uvesti pouk slovenščine pred všolanjem v slov. šolo.*

Na vprašanje glede pogostosti posvetovanja o jezikovnem napredku učenca med učitelji (in tudi drugimi strokovnimi delavci šole), jih je največ (26 %) odgovorilo, da to pri njih poteka večkrat na mesec, 19 % odgovorov je bilo, da se posvetujejo enkrat na teden, 18 % večkrat na teden, 12 % enkrat mesečno oziroma nekajkrat na leto, ostali odgovori so bili izbrani v manjših deležih. Dodatno je bil pripisan še odgovor: posvetujem se po potrebi, večinoma s svetovalno službo in občasno z določenimi učitelji.

Graf 196: Pogostost posvetovanja o jezikovnem napredku učenca med učitelji (in tudi drugimi strokovnimi delavci šole) (n = 73)

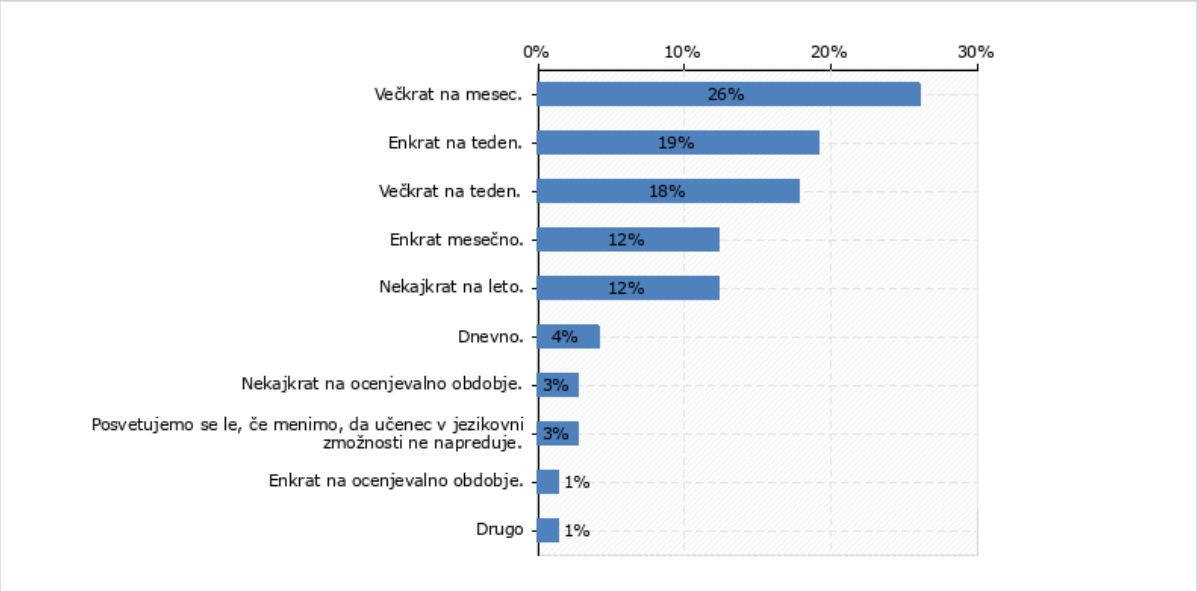

Večini (65 %) vprašanih učiteljev DSP se število ur DSP pri učenju slovenščine, ki so ga (bili) deležni učenci priseljenci na šoli, ne zdi zadostno za vključitev v redni pouk, preostali (35 %) menijo, da je teh ur zadosti.

Graf 197: Zadostnost števila ur DSP pri učenju slovenščine, ki so ga (bili) deležni učenci priseljenci na šoli, za vključitev v redni pouk (n = 75)

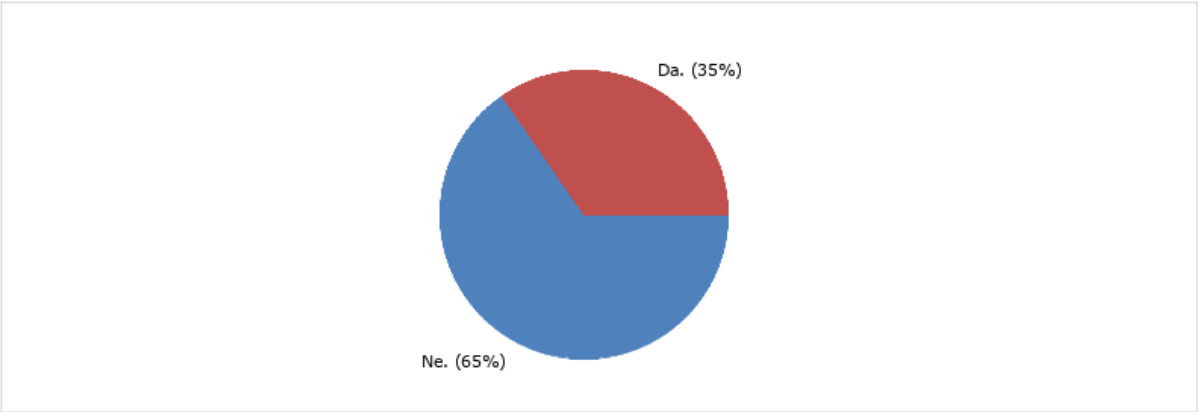

Pri obrazložitvah je bilo zapisano:

- *Menim, da učenci potrebujejo več ur, ker bi bilo njihovo znanje bolj utrjeno. Poleg tega oni ne nadgrajujejo maternega jezika, kar menim, da je pogoj za boljše, hitrejše usvajanje tujega jezika.*
- *Nekateri bi potrebovali pred prihodom na šolo več ur in kot nekakšno prvo pomoč v znanju slovenščine, da bi jim bilo lažje pri vključitvi v razred in pri igri, navezovanju stikov*
- *Glede na to, koliko ur dobijo učenci (zdaj je ca. 10-15 ur na učenca), je to odločno premalo. Manko rešujemo s skupinami, da se ure akumulirajo v celoto, ampak tudi skupine bi potrebovale aktivno usmerjeno delo z učiteljem večkrat na teden - toliko ur pa ni. Na naši*

šoli vključujemo v skupino tudi učence, ki nimajo več statusa (npr. 3. Leto), vendar pomoč še potrebujejo. Prav bi bilo razmisliti o individualnih potrebah po urah za učence. Nekateri imajo dovolj eno uro na teden, status dve leti - lahko odlično napredujejo, če imajo podporo tudi doma. Nekateri potrebujejo še 3. ali celo 4. leto in več kot 1 uro na teden. DSP je v osnovi zasnovan pri učencih s posebnimi potrebami individualizirano, da se spremlja napredek za vsakega učenca - menim, da bi podobno morali imeti status urejen tudi učenci priseljenci. Niso vsi enaki med sabo, prihajajo iz različnih okolij (jezikovno in socialno), z različnimi težavami - tudi učnimi. Še v zvezi s tem: nedopustno je, da se čaka za prepoznavanje otroka kot otroka s primanjkljaji na učnem področju 2 leti zaradi jezika. Včasih je opazno, da poštevanke ne znajo še v 5. razredu, pa se pozneje tudi izkaže, da gre za diskalkulijo, da gre za npr. obliko disleksije je možno ugotoviti tudi že v prvem letu šolanja v Sloveniji. Učenci prihajajo morda iz držav, kjer te podpore za učence s posebnimi potrebami ni, potrebujejo pa vseeno pomoč na tej ravni. Sistem za zdaj ne omogoča niti, da se otroka pošlje v obravnavo k logopedu, če ni prej usvojen jezik, saj bi lahko šlo za napačno sliko ali za premostljiv proces pri usvajanju jezika. Žal v večini primerov iz moje prakse, ni šlo za premostljiv proces, temveč za izgubljeni 2 leti, ko bi lahko učencem ponudili pomoč tudi na tem področju.

- *Učenci priseljenci bi se morali vključiti v nižji razred. S tem bi jim bila snov znana, jezika pač še ne. S tem pa bi se jezika hitreje naučili.*
- *Učenec, ki prihaja brez znanja slovenščine in še doma nima spodbude in staršev, ki ne govorijo in ne razumejo slovensko ali pa zelo malo, bi bilo nujno potrebno vsaj prvo leto nameniti učencu dnevno individualno obravnavo. Ne mislim, da se učitelj, ki ga poučuje, ne potrudi dovolj, vendar v skupini 20 in več učencev v razredu, tega ne uspe toliko kot učenec potrebuje.*
- *Za učence je ura tedensko premalo, še posebej, če so to učenci, ki so že v svojem okolju imeli učne težave.*
- *Menim, da sta 2 uri tedensko dovolj, saj se tudi v okviru pouka priučijo jezika. Prav tako imajo tudi veliko drugih dejavnosti.*
- *Premalo ur za poglobljeno delo, prehitro jih zmanjka, delaš lahko samo nekaj časa, ozko šolsko. Kje je gibanje na prostem, v mestu ...*
- *Ur je absolutno premalo, vsaj za učence, ki prihajajo 1. leto.*
- *Kot sem že pri enem od prejšnjih vprašanj napisala, bi morali učenci pred vstopom v šolo obiskovati intenzivni tečaj slovenskega jezika, da bi prišli v šolo vsaj z minimalnim znanjem in bi potem lahko v šoli pri urah DSP in z lastno aktivnostjo, hitreje napredovali.*
- *Učencev je precej, zelo so si različni, zato je dobro, da delo poteka tako individualno kot tudi v skupinah. Vsak učenec ima približno eno uro na teden, učenci pogosto zbolevajo, ne prihajajo na ure ipd. Menim, da je ur absolutno premalo, mislim, da bi jim pripadal tečaj slovenščine, več pomoči pri vključitvi v šolanje. Težave imajo verjetno pri vseh predmetih,*

dobro bi bilo, da bi imeli v razredih z učenci priseljenci še dodatnega učitelja, ki bi jim pomagal med poukom, jim sproti pojasnjeval stvari.

- *Za skupino je bilo odobreno 25 ur, kar je absolutno premalo.*
- *Učenci se hitro naučijo vsakodnevnega sporazumevanja. Učitelji menijo, da tudi dobro razumejo besedila, ki jih sprejemajo pri pouku. Mislim, da je to zelo varljivo, vsaj za besedišče se izkaže, da je skromno.*
- *Albansko govoreči potrebujejo več ur.*
- *Ur, ki jih ministrstvo nameni izobraževanju učencev priseljencev na področju slovenščine kot tujega ali drugega predmeta je bistveno premalo. Gre za sistemsko napako, ki jo bo treba odpraviti. Sam sistem onemogoča učencem, da bi pokazali svoja močna znanja, saj je ovira - jezik, prevelika.*
- *Menim, da je možno prilagajati ure glede na učenčeve potrebe.*
- *Za govorce južnoslovanskih jezik ja, hitro napredujejo, jim je izziv, so motivirani in praviloma uspešni. Neslovanski jeziki - premalo. Kljub motivaciji le stežka napredujejo, potrebujejo veliko spodbude, vodenja, pomoči.*
- *Ur je dovolj, samo skupinska organizacija se mi ne zdi v redu.*
- *Kadar se ne izvaja intenzivni tečaj slovenščine, to otrokom zelo manjka. Pa tudi sicer bi bilo bolje, da bi se ob selitvi najprej eno leto učili samo jezika in se nato vključili v reden pouk.*
- *Učenci, ki jezika sploh ne znajo, bi morali imeti najprej intenzivni tečaj, nato pa izpit (da delo vzamejo vsi odgovorno). Postopek učenja jezika je dolgotrajen proces in usvojiti ga na taki ravni, da lahko sodelujejo pri pouku zahteva veliko dela. Torej več ur pomoči in vodenja.*
- *Število ur je ustrezno, problem je v tem, da so se učitelji preveč menjavali, tudi informacije o delu niso bile zadostne.*
- *Učenci, ki nimajo spodbudnega jezikovnega okolja doma in je šola edina, ki jim lahko ponudi slovenščino, bi bili potrebni vsak dan po eno uro individualne obravnave.*
- *Učenec je bil uspešen.*
- *Tujci iz daljnih dežel bi morali imeti uvodno leto, namenjeno učenju jezika.*
- *Ena ura tedensko je absolutno premalo.*
- *V dveh urah so učenci pridobili zadovoljivo znanje slovenščine. Pri učencih, ki se učijo slovenščino prvo leto, bi bilo potrebno dodati še kakšno uro slovenščine, saj bi bilo tako njihovo znanje boljše, več časa bi se lahko namenilo pisnemu izražanju in bralnemu razumevanju, kar predstavlja šibko točko v znanju teh učencev. Učenci tako v prvem letu usvojijo zgolj osnove jezika, zelo pomembno pa je tudi, kako se znajdejo v družbi in se*

	naučijo jezika iz okolja. Pri učencih, ki se učijo slovenščino drugo leto, pa se mi zdi ena ura slovenščine premalo. Učenci se lahko zraven obravnavanih tem posvetijo tudi primanjkljajem, ki jih imajo pri rednem pouku slovenščine. V tem letu so učenci pri pouku slovenščine tudi ocenjeni, zato se še toliko bolj trudijo, da bi bilo njihovo znanje slovenščine primerljivo z znanjem njihovih sošolcev.
-	*Z več urami, bi bil tudi napredek boljši.*
-	*Ure naj bodo v prvi vrsti namenjene učenju učenja, svetovanju in planiranju učenja. Največ mora narediti učenec sam in njegovi starši.*
-	*Učenec mora biti res dobro motiviran za učenje, da bi lahko s tako majhnim številom ur dobro sledil pouku. Prav zaradi nerazumevanja snovi (ker že v osnovi nimajo dovolj besedišča) velikokrat izgubijo voljo do dela.*
-	*Število ur se mi zdi premalo z vidika, da učenci usvojijo osnovne komunikacijske veščine. Veliko več bi še potrebovali. Vendar pa se mnogi vseeno znajdejo potem pri pouku - odvisno od njihove motiviranosti za učenje.*
-	*Število ur (10) se mi zdi premajhno, da bi učenci odnesli veliko znanja, vendar pa je zadostno za vključitev v pouk, saj so tu še drugi dejavniki. Tudi brez teh 10 ur bi verjetno bil rezultat podoben. Največ je odvisno od učenčeve motivacije, podpore doma in pa učenja.*
-	*Za celotno skupino priseljencev (6 učencev) smo z ministrstva prejeli 160 ur pouka, ki jih je pomočnica ravnatelja razdelila za tri skupine (glede na starost in opismenjenost priseljencev), vsaka skupina je "prejela" 53 ur, ki jih med izobraževanjem na daljavo nismo "smeli" izvajati (oz. Imeti izplačane), čeprav sem jima celotno obdobje izobraževanja na daljavo pripravljala učno gradivo.*
-	*To je sicer odvisno od učenca in njegove delavnosti in pripravljenosti za učenje.*
-	*Ustno sodelovanje povzroča manj težav, pisno veliko več.*
-	*Sprva potrebujejo več ur pomoči, kasneje pa manj.*
-	*Pri nas imam sistemizirane ure DSP za priseljence s strani občinskih finančnih sredstev. Obseg je omejen in otroci bi prav gotovo potrebovali več tovrstne pomoči, da bi se lažje vključevali v redni pouk.*
-	*Učenci, ki sem jih poučevala jaz, niso imeli hudih primanjkljajev slovenščine in so bili zelo motivirani za učenje.*
-	*Učenci bi potrebovali intenzivno učenje jezika vsaj 3 mesece, preden se jih sploh vključi v šolo. Stiska otrok, ki morajo usvajati jezik ter slediti učni snovi in se hkrati še prilagajati novemu socialnemu okolje je velika.*
-	*Zadostno število ur, vendar bi jih bilo potrebno drugače porazdeliti*

- *Mislim, da so otroci že tako precej obremenjeni. Vse lepo naredimo sproti, če pa kdo še kaj rabi, me pa lahko vedno dobi in se lahko pogovoriva, če ima težave - kakršnekoli.*
- *Učenci bi za samostojno pisanje in govorjenje potrebovali več ur. Veliko več ur bi potrebovali za poučevanje albansko govorečih priseljencev, saj po navadi nimamo niti skupnega jezika za sporazumevanje.*
- *Za nekatere učence je dovolj. Nekateri pa potrebujejo še več ur, predvsem albansko govoreči in tisti iz bolj oddaljenih kultur.*
- *10 ur na učenca - priseljenca je premalo.*
- *Izvajamo maksimalno število ur in več učiteljev dela z učenci.*
- *Vedno je dobrodošla še kakšna ura za utrditev snovi.*
- *Število ur je relativno. Pri učencih, ki so slabo opismenjeni, slabši bralci, prihajajo iz jezikovno bolj oddaljenih območij, je potrebnih več ur za učenje slovenščine (branja, pisanja, govorjenja). Učenci, ki se hitreje vključijo v družbo vrstnikov, imajo boljšo socialno sliko družine, dosegajo večji jezikovni napredek in posledično potrebujejo manj ur.*
- *Iz izkušenj lahko povem, da si pri nas učitelji slovenščine (ali je ura na razpolago ali ne) vedno vzamemo čas za te učence (ne glede na plačilo).*
- *Za manj sposobne je to število ur premalo.*
- *Pomembna je motivacija otroka in tudi podpora staršev ter delo doma. V šoli je nemogoče vse nadoknaditi.*
- *Za tiste učence, ki že znajo precej slovenskega jezika število ur ustreza, pri tistih, ki pa je znanje zelo šibko, pa bi potrebovali morda še kako dodatno uro DSP.*
- *Za večino učencev je število ur sedaj, v tem šolskem letu, ko je ur več, dovolj obsežno. Za nekatere učence pa jih je še vedno premalo, saj imajo zelo šibko predznanje in sposobnosti. Ti bi potrebovali individualno učenje.*
- *Ur je odločno premalo, nekaj deset ur enkrat na teden, znanje, ki ga učenec na koncu leta pridobi, je premajhno, da bi se lahko brez težav vključil v redni pouk.*
- *Učenci pogosto pridejo k pouku popolnoma brez znanja slovenščine. Niso zmožni osnovne komunikacije. Potem pa jim razlagamo snov v tujem jeziku ... Situacija je brezupna. Zraven so še finančne težave, slabo predznanje, socialna izolacija... Kako se počuti učitelj, ki mora otroku, ki ne obvlada jezika, dati NPZ iz slovenščine? Kako se počuti učitelj, ko dobi NPZ z 0 točkami in piše utemeljitev svojega slabega dela? Od zavoda dobimo neumnosti, kot npr. Številke niso vse, starši so vedeli za zahteve slovenske šole ... Nočem več poslušati pisarniških "strokovnjakov", ki govorijo o individualizaciji, o odgovornosti šole za organizacijo, o povezavi šole s starši ... Tudi zame je situacija zelo obremenjujoča. Tako zelo, da bom v prihodnje to delo zavrnila. Zdi se mi, da se iz pisarn zdijo naše težave minorne in*

so posledica lenobe, ignorance, nepripravljenosti za izobraževanje ipd. Kar vse kaže na nepoznavanje problematike na terenu in na nezmožnost kakršnega koli razumevanja stisk soljudi.
- *Glede na potek pouka slovenščine (vsak dan 1 ali 2 uri) otroci dobro napredujejo. Govorim o učencih 1. triade.*
- *Dobrodošlo bi bilo večje število ur, saj bi učencem zelo koristile - sami skušamo uradno dodeljenim uram dodati še kakšne ure (svetovalna služba, dopolnilni pouk ...)*
- *Težko je oblikovati skupine zaradi različnih vzrokov (učenci obiskujejo različne razrede, imajo različne urnike, so na različnih stopnjah znanja slovenščine …), zato so skupine majhne: po dva, največ trije učenci v skupini. To zelo poveča število ur. Učenci, katerih prvi jezik je zelo oddaljen (kitajščina) bi potrebovali veliko več dodatnih ur slovenščine.*
- *Smiselno bi bilo, da imajo na začetku nekoliko bolj strnjeno izobraževanje (predvsem tisti učenci, ki res ne znajo slovensko), kasneje pa se več vključujejo v pouk in imajo ure enkrat do dvakrat tedensko.*
- *Po 35 urah SLJ še vas ne bi poslala v razred pa ste Slovenka. Hec. Učenci ne razumejo, ne sledijo. Učim učence od 6. do 9. R. od 1. do 3. Je drugače. Zmorejo, se prilagodijo. A kasnene je snov težja. Uspe le najpametnejšim. Imam izredno pametno dekle s Kosova. 4. leto. Dosega ocene 2, 3. A le zato, ker je res pametna in je našla prijatelje. Imamo tudi upokojeno učiteljico, ki prostovoljno pomaga!! Ne zaradi nekaj ur SLJ, ki sva jih imeli ... Dala sem ji le nekaj osnov za sporazumevanje v 70 urah. Več ne gre.*
- *Glede na primanjkljaje v znanju slovenščine je ur premalo.*
- *Ne, žal. Enkrat tedensko je premalo, zlasti če učenec izostane in se ura ne more nadoknaditi. Prevelik poudarek je na slovnici in na doseganju ciljev učnega načrta (poimenovati in določiti denimo stavčne člene še preden zna otrok sploh tvoriti tožilnik).*

Na naslednje vprašanje, če se učiteljem DSP pri učenju slovenščine njihov pouk zdi uspešen, jih je 20 % odgovorilo, da je zelo uspešen, 69 % anketiranih učiteljev meni, da je ta pouk uspešen še kar, 11 % pa jih je odgovorilo, da pouk ni preveč uspešen.

Graf 198: Uspešnost pouka (DSP pri učenju slovenščine) (n = 74)

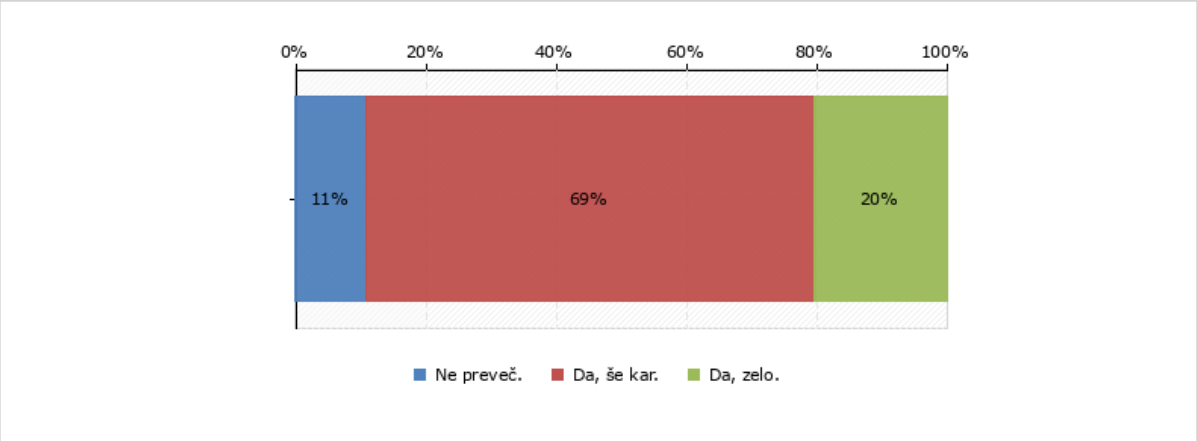

Na vprašanje: Kaj bi pri tem spremenili (oz. kaj so tekom let spremenili) so sodelujoči v raziskavi odgovarjali z odprtimi odgovori:

- *Tekom let smo organizirali pouk slovenščine vsak dan.*
- *Mislim, da je vedno potrebno oblikovati še vaje za utrjevanje.*
- *Sam pouk bi vodila kot tečaj tujega jezika. Učenje drugih predmetov bi bilo ob strani.*
- *Spremenila ne bi veliko, morda le stalen prostor, ki ga nimamo, morda bi še kakšno gradivo kupili. Mislim, da je vse ostalo v redu.*
- *Še bolj motivirati učence za učenje (predvsem branje in govorjenje).*
- *Spremenili smo to, da se je zaposlila posebej zaposlena zato področje kar je zelo dobro. Tako se jim lahko bolj posveti*
- *Z učenci se ukvarjamo več, ob začetku šolskega leta imajo kratek tečaj slovenščine in sprejem. Sedaj imajo več ur tedensko med poukom, prej so imeli manj ur in te po pouku. Spremenili smo tudi gradiva, ki jih uporabljamo.*
- *Več ur na teden pouka DSP v začetnih mesecih, potem najmanj 2-krat tedensko.*
- *Intenzivni tečaj mogoče čez celo leto, mogoče postopoma manjšanje števila ur. Več bi moralo biti timskega načrtovanja, vendar je to pri takšnem številu priseljencev na šoli težko izvedljivo.*
- *Odvisno je predvsem od učenca (in staršev), z naše strani ima dovolj podpore.*
- *Menim, da je potrebno izobraziti vse učitelje na področju medkulturne vzgoje (predvsem kot delo na sebi)*
- *Za dobro delo bi bilo potrebno več ur.*
- *Več pouka slovenščine pred vstopom v šolo, mesec ali dva pred septembrom, opremiti učence in njihovo družino.*

- *Več prilagoditev tudi pri drugih predmetih. Več ur pouka slovenščine.*
- *Z leti svojih izkušenj sem uvedla različne metode dela, pri tem pa začela uporabljati raznovrstno gradivo, preko katerega učencem omogočim boljše osvajanje znanja.*
- *Več individualnega dela, bolj konkretno, več ur.*
- *Vsi se trudimo. Vsi. Imamo prostovoljko, ki pomaga ...*
- *Poučevala sem šele letos in mi je bilo všeč.*
- *Spremenila bi to, da bi bilo namenjenih temu več ur. Tekom let sem spremenila metode dela.*
- *Poudarek na bralnem razumevanju, komunikaciji.*
- *Poteka zelo dobro. Spremembe se dogajajo sproti, saj se prilagajamo učencem in njihovim potrebam.*
- *Na začetku projekta smo izvajali manj ur tekom tedna, sedaj izvajamo po dve uri skupaj, kar se je izkazalo za dobro prakso.*
- *Čim več ur strnjeno in v začetku leta.*
- *Zelo mi je všeč sistem, ki ga imajo na OŠ Livada - s pripravljalnico in uvajalnico. Za kaj takega na naši šoli še ni vizije.*
- *Skušamo povečati obseg ur.*
- *Želela bi večjo podporo vodstva, več ur, strnjeno obliko pouka, sodelovanje med učitelji, spremljanje napredka učencev.*
- *Kaj smo v šoli spremenili? Je to norčevanje?*
- *Pouk je veliko bolj strukturiran. Na voljo imam več literature, didaktičnih pripomočkov in učbenikov za poučevanje slovenskega jezika. In kot sem že napisala, učence v 2. in 3. triadi naj bi prevzeli učitelji predmetne stopnje. Vendar pa moram napisati še to, da mora imeti učitelj zmožnost empatije do učencev priseljencev, da jih razume, sprejme, brez nestrpnosti do priseljencev. Skratka tega dela se mora učitelj lotiti s primerno dozo srčnosti!!!*
- *Želela bi bolj intenzivno, strnjeno delo, vendar je bilo zaradi drugih obveznosti to neizvedljivo.*
- *Uvesti večji poudarek na učenje slovenščine za potrebe komunikacije, ne toliko za golo, predpisano snov.*
- *Naloge so manj obsežne, raje gremo počasi, čeprav naredimo manj. A na ta način učenci vsaj kaj odnesejo od ure.*

- *Pred leti je te ure vedno izvajala starejša učiteljica razrednega pouka in slavisti/slovenisti nikoli nismo prišli do teh ur, dokler se ni vodstvo zamenjalo in sem se jaz samoiniciativno udeležila izobraževanj. Prav zaradi tega ta sodelovalna oblika učenja še ni prav zaživela in poskuša vsakdo probleme, ki se pojavijo pri teh učencih, nekako reševati po svoje, meni pa se zdi, da je to stvar celotnega kolektiva. Se spreminja na bolje in vidno napredujemo.*
- *Nimam dovolj preteklih izkušenj, da bi lahko odgovorila.*
- *Zase še več izobraževanj in posvetov. Za učence pa čim več raznovrstnega gradiva, tudi interaktivnega, pesmice, pravljice ...*
- *V začetku smo se zelo "lovili". Potem smo se vključili v SIMS in veliko dela na tem področju naredijo tisti, ki so v timu in predvsem multiplikatorka.*
- *Ure bi se morale upoštevati kot sistematizirane, v redno delo učitelja, saj je dela s pripravami, obravnavo in testi toliko kot pri rednem pouku. - katastrofa*
- *Število ur.*
- *Udeležba na izobraževanjih.*
- *Od pretežno individualnega dela smo prešli k skupinam, čeprav je to iz organizacijskih razlogov zelo težko. Uvedli smo jezikovno uvajalnico zadnji teden avgusta.*

Pri naslednjem vprašanju smo učitelje, vključene v raziskavo, vprašali, če radi opravljajo delo z učenci priseljenci.

57 % vprašanih učiteljev DSP je odgovorilo, da delo z učenci priseljenci zelo radi opravljajo, 39 % jih je odgovorilo, da to delo radi opravljajo, preostali pa so označili, da tega dela ne opravljajo preveč radi.

Graf 199: Opredelitev do vprašanja: Ali radi opravljate delo z učenci priseljenci (n = 74)

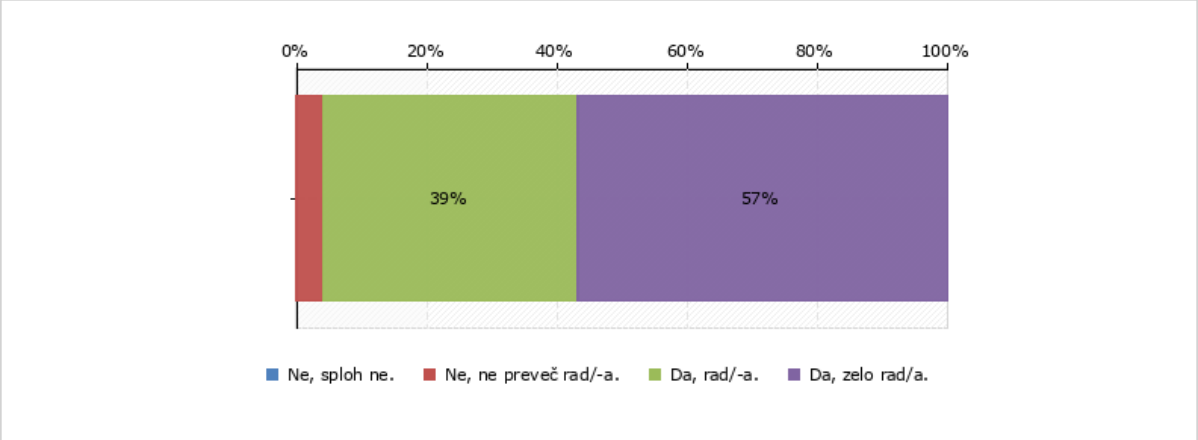

Med odgovore, kaj bi jih dodatno motiviralo za delo, so zapisali naslednje:

- *Večje zanimanje učencev za slovenski jezik. Veliko delam z otroki, ki ne ostanejo v Sloveniji (morda kako leto ali dve) in posledično jih moram zelo motivirati, da se jezika učijo.*
- *Če bi bile moje ure DSP sistematizirane. Tako pa jih opravljam poleg rednega pouka, v času pedagoških okenc in je moja tedenska obremenitev tudi 3 ure višja, kot bi bila sicer. Čeprav imam to delo rada, sem včasih zaradi te obremenitve utrujena. Ravnateljica pravi, da imam ure dodatno plačane, pa je. To sicer drži, a vseeno je naporno.*
- *Najboljša oblika dela je ta, da so učenci istega razreda skupaj in lahko delaš z njimi nadgradnjo. Takoj ko eden ne zmore, \"štopa\" še ostalo delo.*
- *Uspešnost otrok.*
- *Drugačna razporeditev ur.*
- *Malo več razumevanja s strani učiteljev in da bi učitelji upoštevali moje mnenje.*
- *Več učbenikov in dz.*
- *Želim si, da bi imela na voljo več časa in ur, v okviru katerih bi se lahko posvetila posameznemu učencu in ne celotni skupini učencev, saj se v njej nahajajo učenci različnih starosti in z različnim predznanjem.*
- *Več ur za te učence.*
- *Brezplačno gradivo s kakšnimi nasveti in vajami*
- *Konkretne priprave na ure.*
- *Podpora vodstva, boljša organizacija.*
- *Strnjen pouk in skupine učencev s podobnim predznanjem.*
- *Če bi videla učenca govoriti slovensko z njegovimi vrstniki in to spontano.*
- *Več razumevanja MIZŠ.*
- *Nič, ker to počnem zelo rada in se veselim skupaj z učenci vsakega napredka, vsake nove besede, ki jo usvojijo.*
- *Večji učni uspeh učencev priseljencev.*
- *Da je učenčev napredek viden.*
- *Sem že dovolj motivirana.*
- *Če bi bilo na razpolago več ur.*
- *Motivacija učenca.*
- *Podpora razredničark.*

- *Več dodeljenih ur s strani ministrstva, ki bi učencem priseljencem res koristila vsaj prvo leto šolanja.*
- *Največja motivacija za moje delo so učenci sami in njihov osebni uspeh. Motivira me že vsaka nova beseda, ki se je naučijo, motivirajo me vsakič, ko pridejo povedati, da so uspešno opravili kakšno preverjanje pri drugih predmetih ali so imeli uspešen govorni nastop, ko me objamejo in mi rečejo "hvala, učiteljica", ko jih kaj poučujem in vidim, da zadevi sledijo, da jo razumejo - to so največje motivacije v tem delu.*
- *To, da bi imeli več ur, da bi bil tečaj bolj intenziven, ker bi to učencem pomagalo. Lažje bi se vključili, ker bi vsaj malo razumeli ali lahko kaj povedali, tako pa so pogosto zaradi tega izločeni.*
- *Sistematizacija teh ur v moj urnik. Zdaj je to kot dodatno delo.*
- *Vedenje, da imaš dovolj časa, da jih naučiš. Znanje o poučevanju SLJ kot j2 - ga nimam. Več ur. Intenzivni tečaj, ki bi ga morali prej opraviti pri strokovnjaku. Jaz sem samo učiteljica SLJ kot j1!*
- *Napredek učencev, njihova odzivnost in zadovoljstvo ob napredku.*
- *Če bi bile ure sistematizirane, saj je to en šolski predmet na leto (pouk enega predmeta)*
- *Napredek in zadovoljstvo učencev.*
- *Ne potrebujem dodatne motivacije. Zelo rada opravljam to delo.*
- *Več sodelovanja s starši učencev priseljencev.*
- *Primeren prostor za delo.*
- *Večja gotovost glede števila ur oz. sistemizacija s strani MIZŠ.*
- *Več ur, ki bi jih imeli učenci. Zanimiva gradiva.*
- *Učenci, ki se želijo učiti slovensko.*
- *Sistematizacija ur.*
- *Vsekakor ustrezno vrednoteno delo. Urna postavka je zelo nizka za te ure (6 evrov na uro). Pouk zahteva veliko priprav in angažiranja, saj mora učitelj za vse učne načrte in priprave ter urnike, prilagoditve, obveščanje za vse učence v skupini… poskrbeti sam. V skupini je več učencev iz različnega jezikovnega okolja, potrebno jim je prilagajati snov ter pomagati k napredku. Potrebnih je veliko znanj in zlasti veliko razumevanja ter prilagodljivosti. Od nas se sicer veliko pričakuje glede napredka učenca v znanju jezika.*
- *Dodelan program učenja, več ur na razpolago.*
- *Da bi imeli več časa za učenje jezika.*

- *Največja motivacija so zame učenci, ki srkajo znanje in pomoč, ki jim jo nudim in pokažejo hvaležnost na njihov pristen način.*
- *Tudi zdaj sem zelo motivirana. To je moje poslanstvo.*
- *Sistemizirane ure (vrsto let doslej so bile dane le v realizacijo, kar je pomenilo dodatno obremenitev za učitelja), v ure za DSP umeščene v urnik rednega pouka ali preduro (z vidika motivacije za učence), možnost izpeljave učnih ur skupaj s starši (to smo poskusili letos in se je odlično obneslo), več pogovora s kolegi nejezikovnih predmetov o prilagajanju dela za učence priseljence.*
- *Motivacija učencev in njihov uspeh.*
- *Srce se mi trga, ko te otroke vržemo v naš šolski sistem. Ne govorite mi o pravilniku, ki omogoča ... Če bi v spričevalu pisalo, da gre za učenca tujca, bi bilo v redu. Kako naj ocenim devetošolca (1. ali 2. leto v Sloveniji), ki ima minimalno znanje jezika, a je zelo napredoval, npr. Pri slovenščini, zgodovini, matematiki ... Čeprav rada opravljam to poslanstvo, bom to delo v prihodnje zavrnila.*
- *Mislim, da ne rabim dodatne motivacije.*
- *Uspešnost učencev, ki jih poučujem.*
- *Plača.*
- *Če bi bilo izvajanje pred ali po pouku. Višje plačilo.*
- *Mislim, da sem motivirana v pravšnji meri.*
- *Mogoče delovno mesto učitelja slovenščine kot drugi ali tuj jezik.*

2.6 PRAVILNIK O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH PRAVILNIKA O NORMATIVIH IN STANDARDIH ZA IZVAJANJE PROGRAMA OSNOVNE ŠOLE

Spremno besedilo pri naslednjem vprašanju je natančneje pojasnilo Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole, ki je bil sprejet septembra 2019. Pravilnik namreč prinaša možnost izvedbe bistveno višjega števila ur dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence priseljence (120 ur za do 4 učence, 160 ur za do 160 učencev in 180 ur za do 17 učencev) in ob večjem številu tudi možnost sistemizacije delovnega mesta. Učitelje smo vprašali, kje vidijo prednosti sprememb in s katerimi pomanjkljivostmi so se srečevali v letu raziskave. Prosili smo jih tudi za obširen in poglobljen odgovor. Tiste, ki so DSP pri učenju slovenščine izvajali že v preteklih letih, smo prosili tudi za oceno sprememb v primerjavi s preteklimi leti. Zapisali so nam naslednje odgovore:

- *Prednost je zagotovo večji obseg ur, saj bo tako lahko delo z učenci bolj poglobljeno in natančno.*

- *Ja, pred kratkim sem se seznanila z novim pravilnikom. Predvsem je povečanje števila ur zelo dobrodošlo. Tudi oblikovanje skupin glede na starost, predznanje, ... Je zelo smiselno, ker je delo v bolj homogenih skupinah prilagojeno učencem in napredek v usvajanju jezika hitrejši, kvaliteta poučevanja je bistveno boljša. Posvetiš se lahko posamezniku. Eno obdobje je bilo navodilo ministrstva zelo nedomišljeno, delo v heterogenih skupinah ni mogoče!!! Sistemizacija novega delovnega mesta je po mojem smiselna, vendar le v šolah, ki imajo res večje število priseljencev. Težavo pa vidim v tem, kaj bo z delovnim mestom učitelja, ki bi bil razporejen oz. Sprejet za to delo v času, ko bi število priseljencev padlo pod normativ ...*

- *Zelo pohvalno je, da so povečali število ur za učence priseljence, vendar so te odločbe na šolo prišle šele v sredini septembra, ko je bil urnik za celotno šolo in učitelje izvajalce že sestavljen in smo tako iskali "proste" termine za izvajanje. Prav tako so bili učenci skoraj cel mesec brez ur učenja, ker ni bilo jasno, kako bodo ure izplačane. Smotrno bi bilo, da bi bilo v pravilniku poenoteno, kdaj se naj DSP začne izvajati, koliko ur na začetku ... Tako pa je vse odvisno od posamezne šole in ni nujno vse vedno tudi učinkovito. Mnenja sem tudi, da bi smel te ure izvajati le posameznik, ki je opravil tečaj začetnega in nadaljevalnega usposabljanja za poučevanje slovenščine kot tujega/drugega jezika.*

- *Zaradi premalo izkušenj ne morem odgovoriti na to vprašanje.*

- *Iz mojih prejšnjih odgovorov je razvidno, da bi bilo večje število ur za priseljence bistvenega pomena za njihov napredek.*

- *DSP pri učenju slovenščine izvajam šele nekaj mesecev, zato bi na to vprašanje zelo težko podala poglobljen odgovor. Vsekakor je več ur dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine za učence priseljence zelo dobrodošlo. Na ta način se učenci hitreje vključijo v razred in v okolje, poveča pa se tudi njihova motivacija za šolsko delo pri ostalih predmetih.*

- *Prednosti: da se je zakonsko uredilo, da učenci potrebujejo začetni tečaj, da poteka tečaj strnjeno. Pomanjkljivosti: še vedno je premalo ur, nekateri učenci se potem pri pouku ne znajdejo.*
- *Povečano število ur je zelo pomembna sprememba. Menim, da je najbolj pomembno, da se učencem priseljencem omogoči začetni intenzivni tečaj stj (večje število ur v prvih mesecih šolanja).*
- *Prednost je v večjem številu ur, pomanjkljivost pa je, da še vedno ni kvalitetnega usposabljanja za delo s priseljenci.*
- *Individualno se mi zdi bolje kot tole v skupini, saj so si učenci v mnogih pogledih zelo različni.*
- *Osebno ne vidim nekih prednosti, le da so sistemizirane ure višje vrednotene.*
- *Prednosti so v večjem številu ur, kar posledično pomeni tudi večjo veljavo. Še vedno pa nekateri na to izvajanje gledajo kot na nekaj obstranskega, kot na dodatno pomoč učencu pri drugih predmetih. Izvajalci tako nadomeščamo druge učitelje, kar pomeni, da ure odpadejo in jih je potrebno nadomestiti.*
- *Prednost vidim v tem, da se bo učitelj lahko še bolje posvetil delu s priseljenci, kajti sedaj sem sama opravljala delo razredne učiteljice in izvajala DSP pri učenju slovenščine. Oboje pa zahteva kar veliko časa. To sicer pomeni, da sama prihodnje leto ne bom več mogla izvajati DSP za učence tujce, vendar verjamem, da bo učitelj, ki bo to izvajal, opravil svoje delo korektno. Pripravljena mu bom nuditi pomoč. Število ur se bo precej povečalo, kar je dobro. Učenci potrebujejo za usvajanje jezika dlje časa.*
- *Kot smo razumeli na šoli, gre za prehodno obdobje in bodo te ure v takem obsegu sčasoma namenjene le učencem, ki se učijo slovenščino prvo leto. To je absolutno premalo in ni jasno, kam umestiti učence, ki pomoč še vedno potrebujejo. Sprva se število ur lepo bere (ca. 30 ur na učenca), a jih je za toliko učencev (skupine učencev, ki so tukaj 2. leto) hitro premalo in število ur običajno "rešujemo" tudi z nadstandardom iz občine.*
- *Delo izvajam prvo leto, težko podam odgovor. Menim, da je ur absolutno premalo.*
- *Mislim, da je to super, da se glede na število otrok dobi dodatnega učitelja. Ker št. Otrok se nenehno spreminja, bi nujno morali opazovati to čez šolsko leto in dodeliti sproti ure.*
- *V letošnjem letu sem se srečevala predvsem z nezadostnim številom ur in pomanjkanjem pripomočkov. S pravilnikom nisem bila seznanjena, zato ne morem dati poglobljenega odgovora.*
- *Pri nas se ure izvajajo kot učna pomoč, ki se plača po realizaciji. Zato so nekatere učitelji obremenjeni. Poleg tega ure izvajajo poleg svojega dela, mogoče imajo večje interese na drugih področjih. Če bi bil za to delo zaposlen en učitelj, bi lahko bolj poglobljeno opravljal to delo, se izobrazil in raziskal vse možnosti didaktičnega materiala.*

- *Več kot je ur, bolje je. Vendar so učenci z zelo različnim predznanjem, različne starosti. Če hočemo, da imajo veliko ur, jih moramo združiti. Tu pa trpi kvaliteta dela za posameznike. Predmetna stopnja skupaj, nikakor ni prav, saj so si zelo različni, tudi razvojno. Potem pa razredna, njihova predznanja, interesi, zrelost. Če jih pa razdrobiš na manjše skupine, je ur manj.*

- *Mi imamo do 4. Od 1. do 9. delimo na 2, 3 učitelje. In spet ni nič ... Poleg tega se to ne šteje v delovno obvezo, več kot toliko ne moremo. 1-2 uri tedensko me že zasuje!!! Delamo ko nori, poleg obveznega dela. Saj nimamo ur, kam bi jih dali. Ne vem če razumete, ampak hitro pride, da imaš pouk po 6h na dan ...*

- *Težko ocenim, ker sem v preteklosti delala s starejšimi oz. Srednješolci na poklicni soli, imeli so 70 ur. Za nekatere dovolj, za druge premalo. Letos je bilo pomanjkljivo različno predznanje otrok v skupini.*

- *Prednosti: - dodatno število ur - struktura, učni načrt največjo težavo vidim v sistematizaciji delovnega mesta oziroma s tem povezanim strokovnim profilom, ki učence priseljence lahko poučuje slovenščino. Mislim, da bodo na mnogih šolah sistematizirane ure dodelili učiteljem, ki morda nimajo niti želje, niti motivacije in, kar se mi zdi še posebej problematično, pozitivnega odnosa do učencev priseljencev (ali priseljencev na sploh), ampak morda nimajo dovolj ur... Učitelj, ki ima "negativen" pristop do priseljencev, ali pa mu je (kar je žal pogosto slišati pri učiteljih slovenščine - pa ne želim biti stereotipna), poniževalno učiti "tujce" , lahko naredi veliko škode. Mislim, da bi bilo bolj smiselno dodatno izobraziti tiste učitelje, ki bi želeli učiti učence priseljence, četudi je to na primer povezano z izpitom ob zaključku izobraževanja. Sama nisem slovenist, obožujem slovenščino in zdi se bi, da smo z učenci dobro delali. Verjamem in se zavedam, da je še ogromno prostora za izboljšave, vendar pa se mi zdi pristop do učencev in slovenščine ter želja po njihovi vključitvi in uspešnosti zelo pomembna. Dodeljevanje ur učiteljem slovenščine, zato da imajo zagotovljena delovna mesta pa se mi zdi nekako podcenjujoč argument (ki pa je bil žal slišan na izobraževanju). Že na samem izobraževanju centra za slovenščino sem doživela kar nekaj negativnih komentarjev glede tujcev in me res zaskrbelo, kdo vse se bo "lotil" poučevanja teh otrok.*

- *Z vsebino pravilnika sem bila seznanjena na začetku tega šolskega leta, ko je vodstvo med učitelje razdelilo predvidene ure. Možnost sistematizacije delovnega mesta za poučevanje slovenščine ob večjem številu učencev priseljencev se mi zdi smiselna. Učitelj slovenščine potrebuje veliko znanja in izkušenj za delo s takšnimi učenci. Pri njih mora razviti motivacijo za učenje jezika, ki ni njihov materni jezik, ter jih čim hitreje naučiti osnov, ki jih potrebujejo za vsakdanje sporazumevanje in bivanje v šoli. Na naši šoli nimamo večjega števila teh učencev, zato vodstvo ure za poučevanje razdeli med več učiteljev. Problem je tudi, ker se število učencev priseljencev skozi šolsko leto spreminja (nekateri učenci začnejo šolo obiskovati šele na koncu prvega ali v drugem ocenjevalnem obdobju).*

- *S pravilnikom me je vodstvo seznanilo šele pred kratkim. Zelo dobro se mi zdi, da se vsaj delno te ure sistematizirajo. Kljub temu pa dejansko izvedemo in bomo tudi v bodoče zagotovo izvedli več ur, kot jih je predvideno.*
- *Nimam izkušenj, a sem z dosedanjo razporeditvijo zadovoljna. Menim, da več učiteljev ne pomeni tudi večje raznolikosti, ampak tudi manjša preglednost napredka.*
- *Učenci so na šoli v 2. razredu, 7. razredu, 8. in 9. razredu, nekateri imajo DSP že drugo leto, nekateri prvo - glede na prihod. Nekateri so prišli med šolskim letom - ur je temu primerno manj. Fond ur se deli, npr. 60 na razredni stopnji, 60 na predmetni. Če je v igri pol šolskega leta, je ur toliko manj. Mislim, da bi ure morale biti na učenca - prvo leto več ur, nato manj. V skupini bi morali biti učenci s podobnim predznanjem in glede na razred, ki ga obiskujejo.*
- *Dobrodošlo bi bilo, da bi tistim učencem, ki se prvič srečajo s slovenskim jezikom, predvsem z albansko govorečega področja, dodeljeno nekoliko več ur slovenskega jezika. Prednost sprememb vidim v tem, da bi se učencem priseljencem lahko posvetili v večji meri. Ugotavljam pa, da je letošnje leto na naši šoli več priseljencev, ki govorijo albanski jezik in je z njimi, če se s slovenskim jezikom srečajo prvič, težko komunicirati. Tudi učitelji ne znamo govoriti albansko. Veliko lažje se sporazumevamo z učenci, ki govorijo srbski, bosanski, hrvaški jezik.*
- *Ja , zagotovo je to bolje in sistematizirano delovno mesto je super. Tak učitelj je na šoli potreben za vodenje, pregled, nadzor nad izvajanjem in napredkom.*
- *Sistematizacija delovnega mesta je dobrodošla. Število ur bi bilo lahko tudi večje. Delo bi lahko opravljali samo tisti učitelji, ki imajo opravljena oba seminarja za poučevanje slovenščine kot tuj/drugi jezik različnih drugih profilov - tako učitelji predmetne stopnje, kot slovenisti in učitelji razrednega pouka.*
- *Prednost so nova delovna mesta, ker se število učencev sup povečuje. Prav je, da imajo možnost vključitve v intenzivno učenje jezika, skupaj se trudimo za motivacijo in sprotno delo.*
- *Prednost je v tem, da je na voljo veliko ur za učenje jezika, saj lahko učenci tako bolje napredujejo. Prav tako je zelo dobro, da se na tem področju lahko sistemizira delovno mesto, kar je v teh časih zelo dobrodošlo tudi za učitelje slovenščine, da lahko pridobijo zaposlitev ali dodatne ure. Zaenkrat se nisem srečevala s pomanjkljivostmi, saj letos prvič izvajam te ure in poučujem samo enega učenca.*
- *Za pretekla leta ne morem ničesar reči, ker enostavno ne vem, kako so se te ure razdelile. Napisala sem že, da imam 1 uro v sistemizaciji in jo bom menda imela tudi naslednje leto. Če bi bili to 2 uri, bi bilo še laže delati in planirati delo. Motivirani učenci bi lahko zase in za svoj napredek še več naredili.*
- *Povečanje ur je dobrodošla sprememba. Prav tako sistemizacija delovnega mesta, saj se s tem učitelji sistemizirano in še bolj načrtno posvetimo izvajanju. Pomanjkljivost je bil natrpan urnik z drugimi dejavnostmi, ki jih izvajam na če šolah in vrtcih. Več ur bi izvajala v*

	začetku ter pred začetkom šolskega leta, ta bi potekala strnjeno ter poglobljeno, da bi učenci lahko suvereno vstopili v šolo prvi šolski dan.
-	*Pomanjkljivost opažam predvsem pri izobrazbi strokovnih delavcev. Sama se na tem področju izobražujem že deset let, sem učiteljica tujega jezika in svetovalna delavka, a po novem pravilniku ne spadam več med ustrezen kader. Mislim, da je tu bistveno predvsem to, kdo kot oseba dela s temi otroki. Pomemben je pristop in človeški vidik, seveda pa tudi ustrezna usposobljenost - tudi izven okvirov rednega študija.*
-	*Ne poznam razlike, ker imam DSP samo pol leta.*
-	*Prav je, da je na voljo toliko ur, ker smo v okolju, kjer imamo veliko otrok, ki prihajajo iz drugih držav in nujno potrebujejo te ure, ker pri samem pouku učitelji ne morejo nameniti več časa otrokom, ki bi to potrebovali. Za otroke iz Slovenije so nekatere stvari samoumevne, za nekoga iz Albanije pa lahko to predstavlja veliko oviro. Nič ne bi bilo narobe, da bi se zato odprlo posebno delovno mesto. Težko namreč kombiniramo te ure s svojimi urami, ki jih imamo na urniku.*
-	*Na naši šoli je ravnateljica že prej zagotovila nekaj večje število ur za pouk slovenščine za priseljence. Tudi ure, ki so navedene v omenjenem pravilniku, niso dovolj, da bi se otroci res dobro naučili slovenščino. Kaže se, da predvsem zaostajajo za vrstniki, ki imajo za materinščino slovenščini, pri branju leposlovja. Več bi bilo potrebno narediti na tem področju. Premalo tudi naredimo za učenje pravilnih skladenjskih vzorcev. Na primer: za govorce makedonščine je zelo težko dojeti, kateri sklon naj uporabijo. Končnice se naučijo, a zgrešijo pri sklonu. (kje je? Kam si dal?)*
-	*Pomembno je večje število ur. Tako imajo učenci več časa za kvalitetno in postopno usvajanje jezika.*
-	*Nujno več ur strnjeno za začetnike, za drugo leto učenja bi lahko ure potekale med letom. Moje mnenje je, da bi šola, ki ima več tujcev nujno potrebovala učitelja, ki bi počel samo to z vsemi učenci. Septembra maksimalno številno ur, ostale mesece pa bolj poredko.*
-	*Pretežno individualen pristop.*
-	*Ker letos poučujem prvo leto lani pa sem bila zgolj prostovoljka v tem projektu imam premalo znanja da bi lahko odgovorila*
-	*Povečanje števila ur je dobrodošlo, saj je bila ravno to ena izmed večjih pomanjkljivosti možnosti dela z učenci priseljenci. Še vedno je težava, če so učenci zelo heterogeni in jih težko združimo v skupine - na ta način so deležni manj ur. Dobra je tudi možnost sistematizacije delovnega mesta, saj so bili učitelji slovenščine tu zelo dodatno obremenjeni.*
-	*Zagotovo je to več ur na letni ravni (v bistvu do konec šolskega leta, ker se je v preteklih letih DSP za priseljence končal pred koncem šolskega leta). S sistematiziranim delovnim mestom je dodana vrednost to, da dela ena oseba in učenje jezika lahko bolje spremlja in*

nadgrajuje. Lažje taka osebe tudi izpelje intenzivni tečaj (več ur dnevno), kot pa učitelj, ki ima zraven še ostali reden pouk.

- *Letos sem imela prvič DSP za tujce. Kot sem že omenila, bi bilo veliko boljše, če bi bilo na voljo več ur. Morda bi bil priročen kakšen kratek delovni učbenik z bistvenimi temami in samo nekaj nalogami za delo pri DSP, financiran.*
- *Nimam še zadosti izkušenj, da bi lahko odgovorila.*
- *Prednosti sprememb so v višjem številu ur dodatne strokovne pomoči, ker se učenci relativno hitro naučijo sporazumevati v slovenščini ampak težava je, ko se treba učiti v slovenščini. Pri predmetih kot so kemija, fizika, biologija terminologija jim je tuja že v njihovem jeziku, kaj šele v tujem oziroma v slovenščini. - potrebovali bi več časa za učenje jezika, ki bi jim omogočal lažje vključevanje v pouk. - učitelji morajo prilagoditi snov in izvleči tisto kaj je pomembno, pri tem bi morali uporabljati čim več slikovnega materiala, saj v začetku. - učenci priseljenci potrebujejo imeti učitelja za katerega vedo, da je on njihova konstanta za učenje slovenskega jezika, ker se naučijo na način dela tega učitelja. Učenci potem vedo, da jim bo ta učitelj pomagal tudi na drugih področjih, če je potrebno in zato bi bilo odlično, da je to ena oseba oziroma, da se sistematizira delovno mesto za tega učitelja. Pri učenju jezika je pomembna kontinuiteta, učenje mora potekati in biti po urniku, da učenci točno vedo kdaj imajo ure slovenščine. Najboljše je, če je vedno v istem prostoru.*
- *Kot sem že zapisali, družina, ki se priseli v slovenijo in ne govori slovensko, bi bilo potrebno otroku omogočiti vsaj eno uro na dan individualno ali v manjši skupini uro slovenščine.*
- *V šoli je bilo to nemogoče izvesti - obremenitev učiteljev, usposobljenost učiteljev ...*
- *Ti učenci res potrebujejo več ur DSP SLJ.*
- *Problem predstavlja delitev ur učiteljem, ki so že tako obremenjeni z rednim poukom (razredni učiteljev je že z opravljanjem svojega dela v razredu polno zaposlen (22 do 24 ur/teden), prav tako slovenisti). Čas izvedbe ur dodatne slovenščine se bo izvajal po pouku razrednega učitelja. To pomeni, da bodo učenci obremenjeni po končanem pouku. Takrat pa so učenci že utrujeni.*
- *Novo je to, da smo letos dobili občutno več ur pouka, tako da imajo učenci več ur slovenščine, tudi razdeljeni so v več skupin glede na leto vključenosti v našo šolo. To se mi zdi dobro. Sedaj imamo še dovolj učiteljev, ki lahko poskrbijo za pouk teh učencev. Smiselno bi bilo tudi imeti učitelja na šoli, ki bi se večinoma ukvarjal le s priseljenci na različne načine, ne samo pri jeziku, saj smo vsi učitelji že sicer preobremenjeni z različnimi drugimi nalogami. Priseljenci so velikokrat prezrti oz. jim zlasti učitelji rednih predmetov posvečajo premalo pozornosti, večkrat nimajo možnosti dopolnilnega pouka oz. dodatne razlage.*

Glede na to, da so v skladu z novim Pravilnikom do dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine upravičeni tudi učenci, katerih materni jezik je slovenščina in so se pred vključitvijo v slovensko osnovno šolo izobraževali v tujini, smo anketirane učitelje vprašali, če se je morda kdo od teh otrok

vključil v njihovo šolo. 7 % vprašanih je odgovorilo pritrdilno, ostalih 93 % na šoli nima vpisanih teh učencev.

Graf 200: Vpis učencev, katerih materni jezik je slovenščina in so se pred vključitvijo v slovensko osnovno šolo izobraževali v tujini, na šole anketiranih (n = 73)

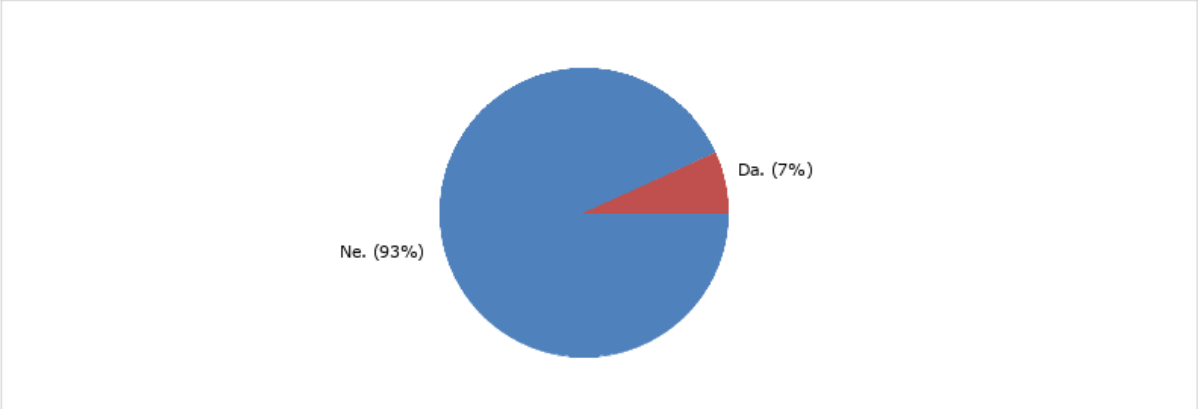

Tisti, ki so odgovorili pritrdilno, so na kratko predstavili te učence:

- *Učenec je prišel iz Norveške. Znanje slovenščine je bilo pogovorno narečno, pisno je bilo zelo slabo. V enem šolskem letu se je naučil dovolj, da je lahko zelo uspešno sodeloval pri pouku in odlično zaključil šolanje.*
- *Iz Belgije, Srbije*
- *Učenec je prišel iz Belgije. Zaradi "slabe komunikacije" razredničarke, ki je učenca "opredelila" kot tujca, ki se mora udeležiti ur učenja slovenščine, so se starši učenca zelo slabo (pričakovano) odzvali. Ta pristop je povzročil, da starši niso hoteli niti slišati o tem, da bi učenec hodil k uram.*
- *Učenca govorita srbsko (materni jezik). Tri leta sta se izobraževala v Franciji, kar se je izkazalo za prednost, saj sta vajena učenja novega jezika, vklapljanja v tuje okolje.*
- *Učenec je prišel iz Japonske v prvi razred na našo OŠ, starša sta Slovenca, prilagoditev ni potreboval. Učenka je prišla iz Anglije, mati je Slovenka, oče Anglež, doma govorijo angleško, še zdaj potrebuje veliko prilagoditev, raje se sporazumeva v angleščini kot slovenščini, tako se z njo sporazumevajo tudi vrstniki. Učenec je prišel iz Češke, mama Slovenka, oče Čeh, 2 leti je bilo dovolj, da je ujel vrstnike pri jeziku.*

2.7 USPOSOBLJENOST UČITELJEV DSP PRI UČENJU SLOVENŠČINE

Učitelje, ki so sodelovali v raziskavi, smo vprašali, če so se kot učitelji DSP pri učenju slovenščine imeli možnost izobraževati na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika. 38 % jih je odgovorilo, da so to možnost imeli potem, ko so že nekaj časa izvajali DSP pri učenju slovenščine, 33 % jih te možnosti še ni imelo, 19 % jih je imelo to možnost še preden so začeli izvajati DSP pri učenju slovenščine, 1 % vprašanih se ne zdi potrebno, da bi se udeležili takega izobraževanja.

Graf 201: Možnost izobraževati se na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika za anketirane učitelje (n = 72)

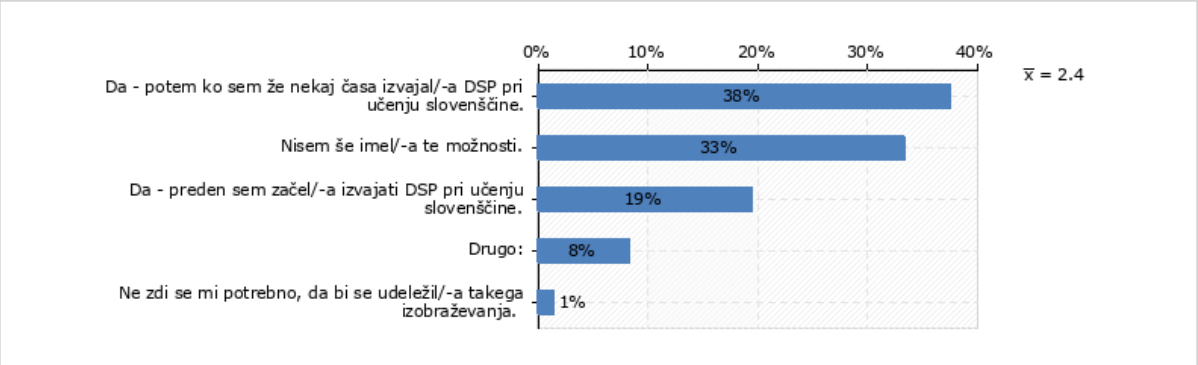

Prosili smo jih, naj navedejo, katerih izobraževanj in usposabljanj so se udeležili in koliko so jim ta pomagala pri izvajanju DSP pri učenju slovenščine in tudi nasploh pri vključevanju učencev priseljencev. Dobili smo naslednje odgovore:

- *Začetno in nadaljevalno usposabljanje na Centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik.*
- *Center za slovenščino kot drugi jezik*
- *Imeli smo 16-urno izobraževanju Katis[36], bila sem na krajših izobraževanjih - primeri dobrih praks.*
- *Udeležila sem se začetnega usposabljanja in pravkar zaključila nadaljevalno usposabljanje za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Usposabljanje mi je zelo koristilo, saj sem spoznala korake poučevanja, ki te jih na fakulteti zagotovo ne naučijo.*
- *Seminarji v okviru Le z drugimi smo. Začetni in nadaljevalni tečaj na Centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik*
- *Izobraževanja v sklopu projekta.*
- *Tečaj slovenščine kot drugi jezik, prvi in drugi del*
- *Obeh izobraževanj, ki jih je organiziral Center za slovenščino na FF (vrtec in prva triada, starejši učenci) ter prakse uspešnega vključevanja otrok priseljencev v OŠ (ISA inštitut)*
- *Udeležila sem se le izobraževanja v Zrečah v marcu prakse uspešnega vključevanja otrok priseljencev v osnovni šoli ter v lanskem letu izobraževanj za odrasle ZIP pri ACS. Kasnejše prijave oz. izvedbo že načrtovanih in odobrenih izobraževanj pa je odnesla koronska kriza. Zelo se jih veselim in komaj čakam, da se jih udeležim, saj menim, da mi bodo pri poučevanju pomagala, dala nov vpogled in smernice.*
- *Bila sem na izobraževanju na OŠ Livada (ko sem delala le nekaj mesecev na šoli, leta 2018). Dobila sem veliko novih idej, kako približati slovenščino tujim otrokom.*

[36] Izpopolnjevanje, ki ga Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik vsako leto izvede v okviru sistema KATIS.

- *Žal je od tega že več kot 10 let, tako da tega podatka žal nimam. Imeli pa smo pred kratkim izobraževanje na šoli za celoten učiteljski zbor o vključevanju in izobraževanju priseljencev, predavala je gospa Madruša.*

Uusposabljanja za multiplikatorke in člane strokovnih timov SIMS v projektu "izzivi medkulturnega sobivanja",

- *seminar branje in pisanje v tujem jeziku: kognitivni vidiki večjezičnosti in kreativno pisanje kot model učenja slovenskega - seminar učno in vedenjsko zahtevni otroci – izziv sodobnega časa,*
- *delavnica "migranti med nami: razumevanje medkulturnosti, mednarodne zakonodaje in uspostavljanje stika z ljudmi drugih kultur,*
- *usposabljanje za multiplikatorke in članice strokovnih timov SIMS v projektu "izzivi medkulturnega sobivanja"*
- *"poučevanje slo kot J2 v vrtcu, osnovni in srednji šoli" - predavateljica dr. Mihaela Knez*
- *usposabljanje strokovnih delavcev (tema ničelna toleranca) in druga ...*

- *Prakse uspešnega vključevanja otrok priseljencev v OŠ - veliko praktičnih primerov in poglabljanje teorije.*

- *V okviru projekta SIMS. Izvedela sem nekaj napotkov, priporočil kako se dela lotiti, predvsem pa sem se seznanila z možno literaturo za pomoč pri poučevanju.*

- *Na fakulteti smo imeli tak predmet in bila sem prostovoljka dve leti pri projektu v času ko sem bila študentka*

- *Poučevanje slovenščine kot J2 za učence v višjih razredih OŠ in dijake v SŠ, začetno učenje slovenščine v osnovni šoli. Spoznala sem nove načine poučevanja, primere dobre prakse.*

- *V lanskem šolskem letu sem se udeležila odličnega seminarja poučevanje slovenščine za tujce v vrtcih in nižjih razredih osnovne šole, ki ga je v prostorih filozofske fakultete vodila Mihaela Knez. V letošnjem šolskem letu sem se želela udeležiti še seminarja za poučevanje slovenščine v višjih razredih osnovne šole, a se ga zaradi zdravstvenih težav nisem mogla udeležiti. Omenjeni seminar mi je zelo pomagal pri organizaciji dela pri pouku slovenščine za učence priseljence. Na njem sem se seznanila s številnimi metodami in tehnikami poučevanja, z raznovrstnim gradivom za pouk ter didaktičnimi igrami, ki jih lahko sedaj uporabljam pri pouku. Po priporočilih avtorice pa sem pripravila tudi letno učno pripravo.*

- *Pridobivanje idej učiteljev praktikov.*

- *Izobraževanj na centru za slovenščino, izobraževanje ZRSŠ in številnih izobraževanj v projektih, v katere smo bili in smo še vključeni.*

- *Osnovnega in nadaljevalnega tečaja pri Centru za slovenščino kot drugi/tuj jezik, sodelovanje pri različnih seminarjih, ki so potekali širom po Sloveniji, od Kopra do Ljubljane. Seminarji na temo pri zavodu za šolstvo (ponedeljkovi popoldnevi na zavodu ...).*

- *Usposabljanja v okviru projekta izzivi medkulturnega sobivanja.*

- *Izobraževanj od Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Njihovih izobraževanj sem najbolj vesela, saj izvajajo aktivnosti v skladu z mojimi predstavami poučevanja jezika. Marsikdaj pa je izvajanje le-takih oblik zame onemogočeno. Se pa trudim tako obliko izvajati ob vsaki priložnosti, ko imam proste roke.*
- *Vsa usposabljanja, ki jih organizira SIMS.*
- *Seminar Poučevanje slovenščine kot j2 v vrtcu in prvem VIO OŠ. Odličen seminar!*
- *Nekaj medresorskih posvetov - SIMS; na katerih sem dobila potrditev, da na naši šoli delamo v pravi smeri.*
- *V okviru ACS sem opravila modul za poučevanje odraslih priseljencev. Na šoli smo imeli več predavanj o integraciji priseljencev, Romov ipd. Ta predavanja so bila večinoma sociološka, antropološka, kulturološka, manj jezikovna.*
- *Vsa usposabljanja v okviru projektov UVOP in SIMS.*
- *Uf, nekaj na FF o preverjanju znanja pri vas, dr. Knez. Kupila sem nove učbenike. ☺sama. Ko ste razlagali, se je zdelo tako preprosto. Kot SLJ j1 drugače gledam na jezik, drug pogled mi manjka. Manjka mi izobraževanj. Težko jih dobimo za to področje.*
- *Srečanja, ki je organiziral Center za poučevanje slovenščine kot drugega jezika. Zelo koristni so bili nasveti, katera gradiva uporabiti in kako poučevati.*
- *Seminar za učitelje, ki ga organizira Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik in Filozofska fakulteta, sodelovala sem tudi s Centrom na poletni Mladinski šoli.*
- *Učenci priseljenci – ko jih vzamemo zares (seminar v lokalnem okolju v okviru projekta izzivi medkulturnega sobivanja) program dela z učenci priseljencev (seminar v lokalnem okolju) temeljno usposabljanje učiteljev in učiteljic za izvajanje programa začetna integracija priseljencev (ZIP), organizacija: andragoški center Slovenije – ACS, Ljubljana nadaljevalno usposabljanje za poučevanje slovenščine kot drugega tujega jezika, (organizacija: Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani)*

Na naslednje vprašanje, če so učitelji seznanjeni z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, jih je 55 % med učitelji odgovorilo, da so pomanjkljivo seznanjeni, 42 %, da so dovolj seznanjeni in preostali, da sploh niso seznanjeni.

Graf 202: Seznanjenost anketiranih učiteljev z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika (n = 74)

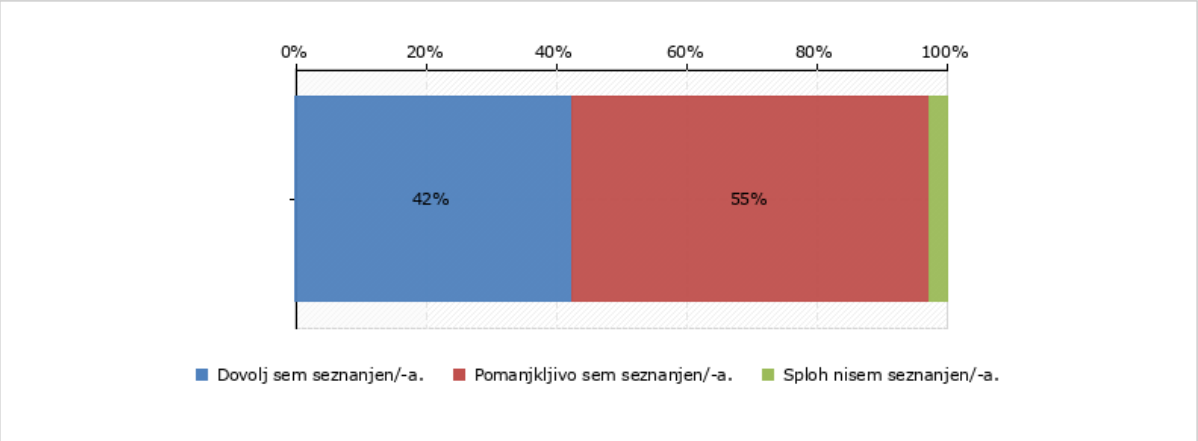

V naslednjem vprašanju so učitelji poskušali opredeliti, v kolikšni meri (neusposobljen/a, slabo usposobljen/a, delno usposobljen/a, usposobljen/a in dobro usposobljen/a) so usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika. 52 % učiteljev DSP je odgovorilo, da so dobro usposobljeni, 32 % jih meni, da so delno usposobljeni, po 7 % jih meni, da so povsem usposobljeni oziroma tega ne znajo oceniti, preostali pa so za poučevanje slovenščine kot drugega jezika po lastnem mnenju slabo usposobljeni.

Graf 203: Usposobljenost anketiranih učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika? (n = 73)

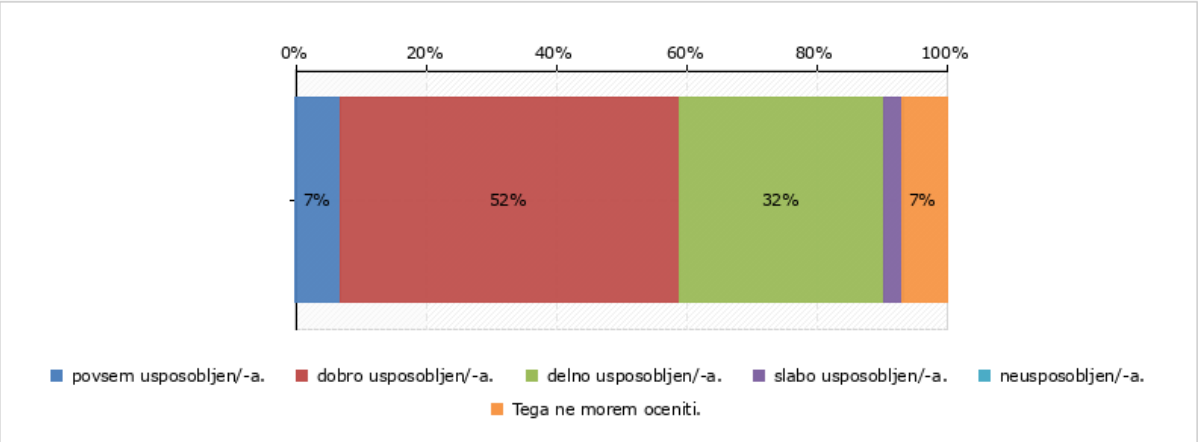

Na vprašanje, na katerem področju bi želeli svoje znanje izpopolniti, je največji delež učiteljev DSP označil pripravo učnega gradiva za učence priseljence, poznavanje prvih jezikov učencev, razvijanje slovnične, govorne in pisne zmožnosti učencev … Najmanjši delež jih je označil kategorije: poučevanje najstnikov, poučevanje mlajših učencev (od 6 do 9 let) ter poučevanje še neopismenjenih učencev. Učitelji DSP so navedli še druga področja v zvezi z izobraževanjem priseljencev, na katerih bi se radi dodatno usposobili: komunikacija s starši, kaj o sami zakonodaji, kako sodelovati s starši.

Graf 204: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev (n = 65)

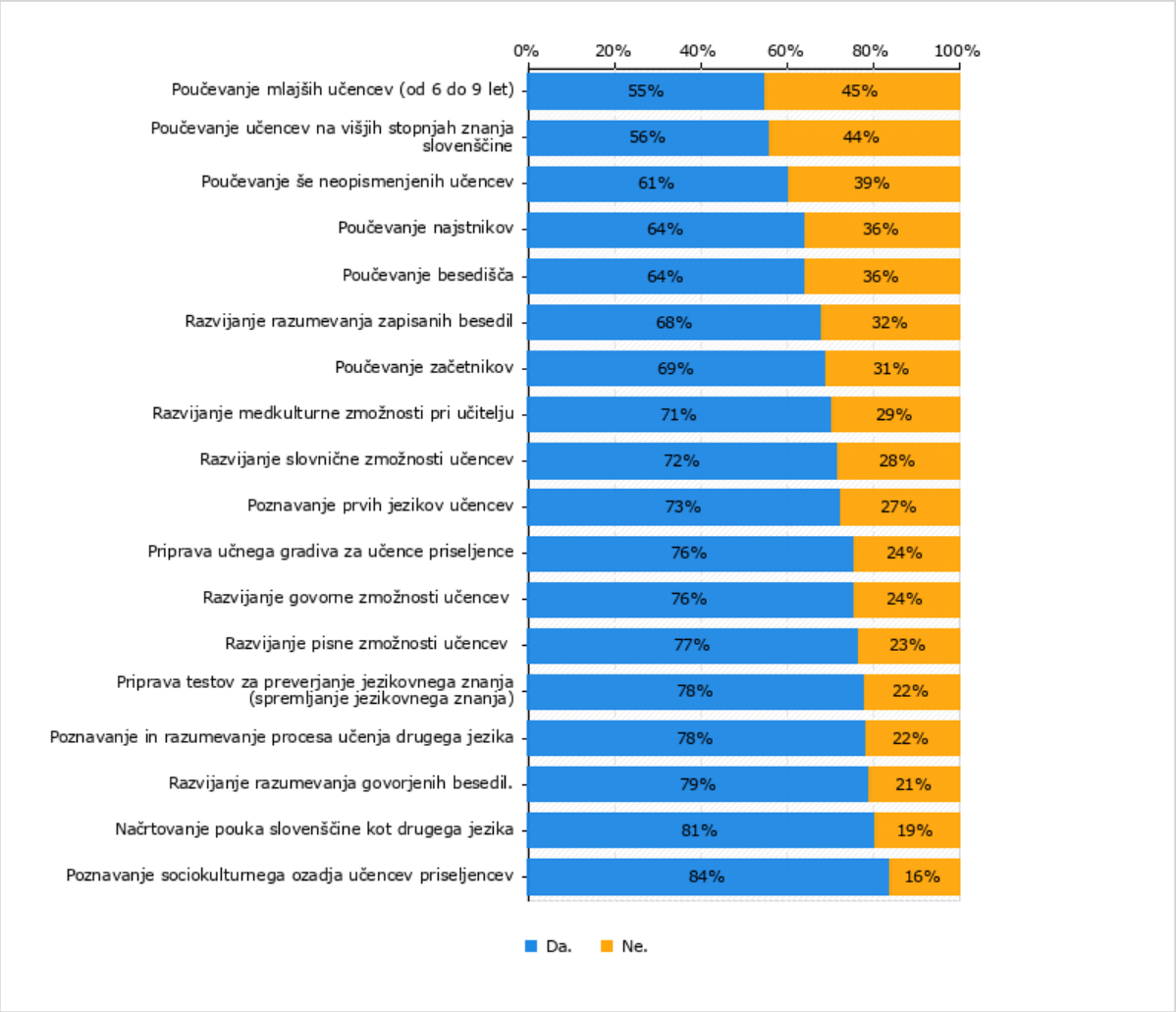

Vprašali smo jih tudi, katera oblika izobraževanja bi bila za njih najprimernejša in najbolj učinkovita. Njihovi odgovori so zbrani v spodnji tabeli:

- *Seminar, posvet. Tudi webinar.*
- *Organizirana izobraževanja/konference s primeri dobrih praks.*
- *Seminar med tednom dopoldan*
- *Priprava učnega gradiva*
- *Delavnice s praktično izvedbo.*
- *Tečaji, večdnevni seminarji.*
- *Udeležila se bom izobraževanja, ki mi bo v naslednjem šolskem letu najbolj ustrezalo.*
- *Kot seminarji*
- *Seminar v takšni obliki, v kakršni se je odvijal že do sedaj.*

- *Celodnevni tečaji/ seminarji (ne dodatno, po mojem rednem delu)*
- *Izobraževanje v popoldanskem času.*
- *Seminarji in prakticiranja.*
- *Popoldanske skupne ure s starši in učencem.*
- *Seminarji*
- *Delavnice, hospitacije*
- *Seminarji.*
- *Krajši seminarji večkrat.*
- *Daljši seminarji s konkretnimi predlogi za poučevanje slovenščine kot drugega jezika.*
- *Oblika delavnic. Praktično preizkusiti ponujene vsebine.*
- *Predavanje s primeri dobre prakse.*
- *Seminar, predavanja*
- *Lahko tudi izobraževanje na daljavo.*
- *Dvo ali tridnevni strnjeni seminarji (za katere ne bi bilo treba plačati visokih kotizacij in bi bilo poskrbljeno za nastanitev in prehrano udeležencev).*
- *Seminar ali predavanje*
- *Predavanja z delavnicami, hospitacije.*
- *Individualna oblika, med in po pouku*
- *Predavanja*
- *Spletno gradivo*
- *Interaktivna.*
- *V obliki tečaja/seminarja.*

Pri zadnjem vprašanju smo anketiranim učiteljem ponudili možnost, da še sami sporočijo kaj, po čemer jih v zvezi z vključevanjem učencev oziroma dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom nismo vprašali.

Odgovorov učiteljev DSP je bilo le nekaj:

- *To je zelo naporno a zelo izpopolnjujoče delo. Veliko vlagaš in dobiš.*

- *Pogosto zasledim izobraževanja, a so precej draga. Pogrešam več prosto dostopnih, cenovno ugodnih izobraževanj in tudi gradiv.*
- *Verjetno bo v prihodnjih šolskih letim težava, kako tolikšno število ur pouka vključiti v urnik učencev in kako organizirati pouk. Problem je tudi ocenjevanje učencev. Tukaj bi učitelji potrebovali dodatna navodila in priporočila. Velikokrat so učenci povsem neocenjeni in kljub temu napredujejo v naslednji razred, saj tako določa pravilnik.*
- *Menim, da bi moral biti na šoli učitelj, ki bi v celoti prevzel delo z učenci. Začetniki bi morali najprej imeti tečaj, ostali pa bi lahko tudi v manjših skupinah imeli nadaljnje učenje jezika.*
- *Mislim, da sem skozi anketna vprašanja v svojih odgovorih podala številna razmišljanja, pomisleke. Poučevanje oz. način poučevanja za priseljence ne bi bilo slabo vključiti v obvezen predmetnik na vseh fakultetah.*
- *Zdi se mi, da je največ odvisno od učenčeve motivacije, podpore doma in pa učne sposobnosti učenca.*
- *Podpiram pa vpeljavo novega delovnega mesta.*
- *Želim pohvaliti podporo, ki jo nudi Center za slovenščino, tudi to, da so gradiva prosto dostopna.*
- *Super se mi zdi, da se trudite poskrbeti za te otroke in tudi nam, učiteljem, pomagate pri njihovem vključevanju.*
- *Čim prej spremembe v organizaciji DSP-ja.*
- *Bolj izobraziti tudi učitelje drugih predmetov za učenje slovenščine.*

3 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE DIJAKOV PRISELJENCEV SKOZI POGLED UČITELJEV TEČAJA SLOVENŠČINE

Tudi pri tem vprašalniku, na katerega so odgovarjali učitelji, ki v srednjih šolah izvajajo začetni tečaj slovenščine za dijake priseljence, je bil prvi del vprašanj vezan na osnovne demografske podatke sodelujočih ter osnovne podatke o šolah, na katerih sodelujoči učitelji poučujejo. Sledilo je vprašanje glede vključenosti osnovne šole v program SIMS. V nadaljevanju smo tako kot pri osnovnošolskih učiteljih poizvedovali o specifikah jezikovnega vključevanja učencev priseljencev, obsežen sklop vprašanj je bil posvečen organizaciji intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence. Naslednjih nekaj vprašanj se je nanašalo na standardiziran preizkus na ravni A2. Sledil je sklop vprašanj o spremljanju jezikovnega napredka učencev priseljencev in nato raziskovanje značilnosti posameznih skupin učencev priseljencev, ki so vključeni v tečaje slovenščine. Naslednji sklop vprašanj je bil posvečen gradivom, ki jih učitelji uporabljajo pri pouku, potem pa smo se spet natančneje posvetili učiteljevemu izvajanju tečaja slovenščine, na koncu pa še nekaj vprašanj o usposobljenosti učiteljev, ki izvajajo tečaj slovenščine ter o njihovi motivaciji za delo z učenci priseljenci.

V raziskavi je sodelovalo 89 učiteljev, ki izvajajo intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence. Izločili smo tiste, ki so odgovorili samo na nekaj demografskih vprašanj, preostalih odgovorov pa nam niso podali. Tako smo analizirali odgovore 29 učiteljev, ki izvajajo intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence, od tega je bilo 28 oseb ženskega spola, ena oseba pa pri tem vprašanju odgovora ni označila.

Graf 205: Spol anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n=28)

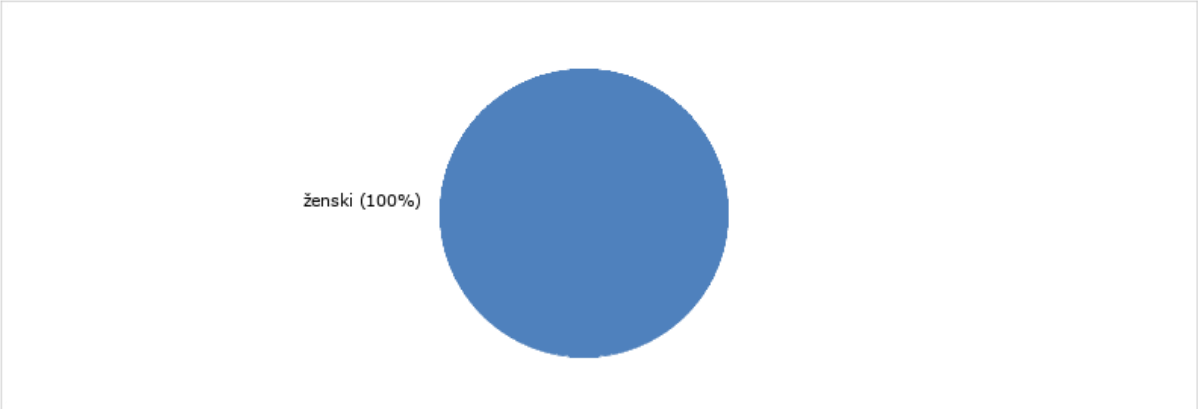

11 sodelujočih, ki so na srednjih šolah izvajalci intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence, je bilo iz starostne skupine od 41 do 50 let, 9 je bilo starih od 51 do 60 let, 4 so bili starejši od 61 let, po dva sodelujoča pa sta bila stara med 31 in 40 let ter mlajša od 30 let.

Graf 206: Starost anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 29)

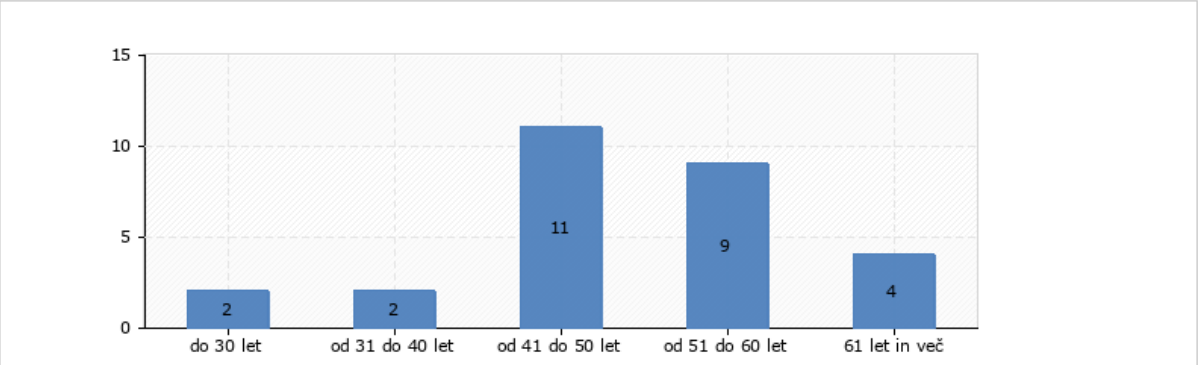

Raziskava je zajela učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence iz šol naslednjih slovenskih statističnih regij. Največji delež v anketi sodelujočih učiteljev prihaja iz srednjih šol Osrednje Slovenije (29 % anketiranih), Gorenjske (21 % anketiranih) in Podravske Slovenije (14 % anketiranih). Iz osnovnih šol savinjske regije je sodelovalo 11 % učiteljev, iz zasavske in jugovzhodne Slovenije 7 % učiteljev, iz obalno-kraške in pomurske pa po 4 %.

Graf 207: Statistične regije šol sodelujočih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 28)

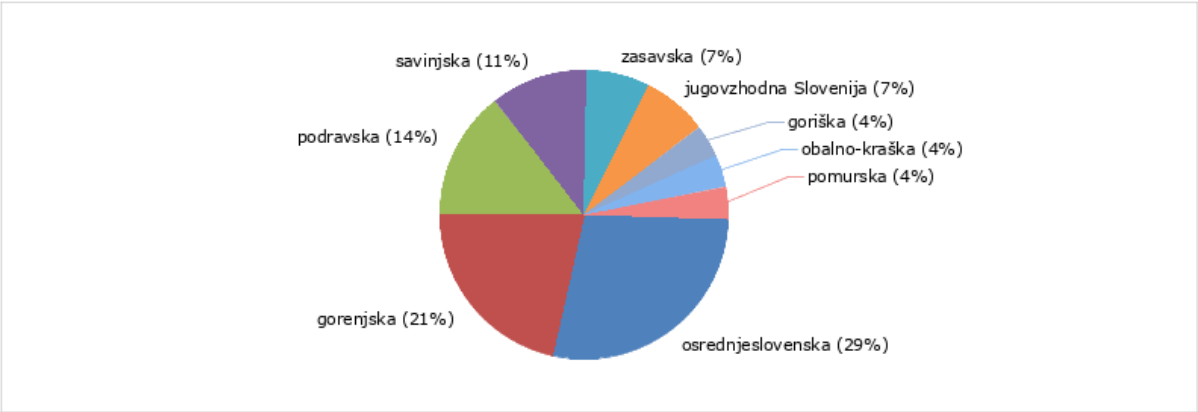

Največ (36 %) anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence poučuje na šolah, ki so v krajih z 10.000 do 49.000 prebivalci, 32 % sodelujočih prihaja iz šol, ki so v mestih z več kot 100.000 prebivalci, 18 % učiteljev dela v krajih s 1000 do 4.999 prebivalci, 7 % pa v krajih s 5000 do 9.999 prebivalci ter krajih, v katerih živi od 50.000 do 100.000 prebivalcev.

Graf 208: Število prebivalcev v kraju, kjer se šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 28)

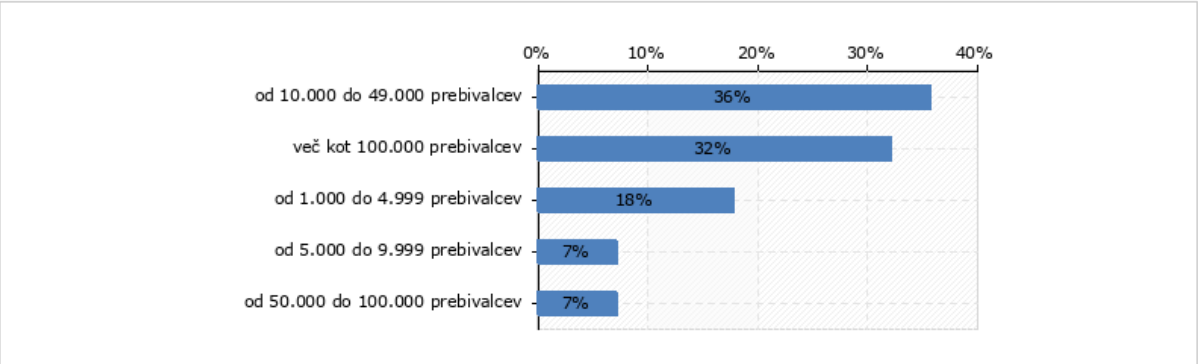

Med anketiranimi učitelji intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence jih 19 % poučuje na srednjih šolah, ki so vključene v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja), srednje šole, na katerih poučujejo preostali, niso vključene v ta program.

Graf 209: Vključenost šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 28)

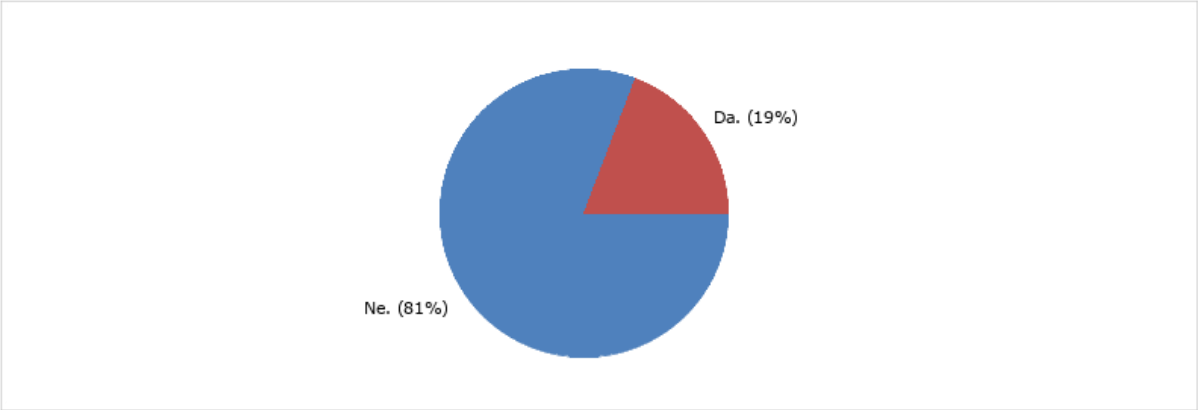

Učitelji, ki izvajajo intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence, so opredelili, na katerem srednješolskem programu poučujejo. Možno je bilo izbrati več odgovorov. Več kot 90 % sodelujočih v anketi poučuje na srednjih šolah s strokovnim izobraževanjem, 82 % na srednjih šolah s poklicnim izobraževanjem, 71 % na šolah s poklicno tehniškim izobraževanjem, 32 % na šolah z nižjim poklicnim izobraževanjem, 25 % na splošnih gimnazijah in prav toliko na strokovnih gimnazijah.

Graf 210: Srednješolski programi, na katerih so zaposleni anketirani učitelji (n = 28)

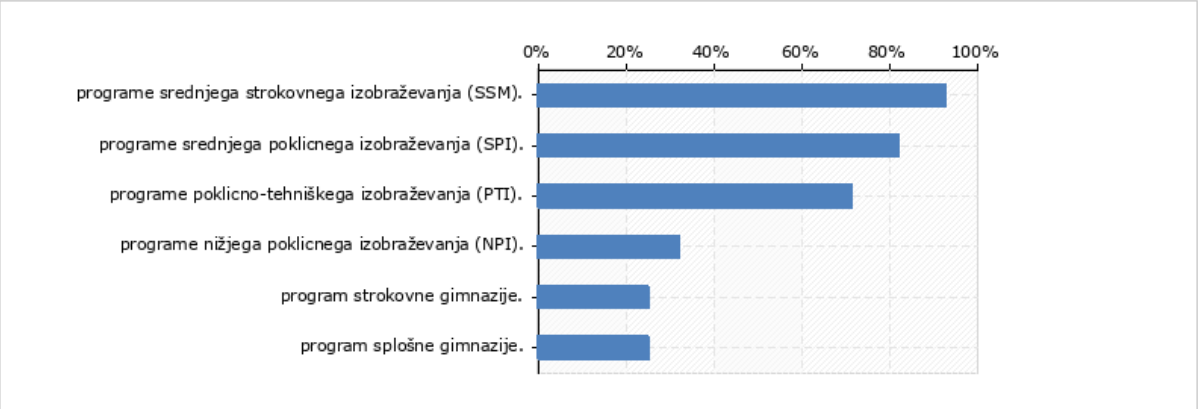

Sodelujoče v anketi smo prosili, naj navedejo, kaj konkretno je njihovo delo na šoli, kjer so zaposleni[37]. Največ sodelujočih je pričakovano učiteljev slovenščine, sledijo profesorji tujih jezikov, multiplikatorji projekta SIMS, ena oseba je študent/ka slovenistike. V kategoriji »drugo« je bilo navedeno še: pogodbeni učitelj tečaja slovenščine za tujce, knjižničar.

[37] Z uvedbo novega pravilnika lahko od šolskega leta 2018/2019 tečaj slovenščine izvaja le profesor slovenščine.

Graf 211: Profil anketiranih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 29)

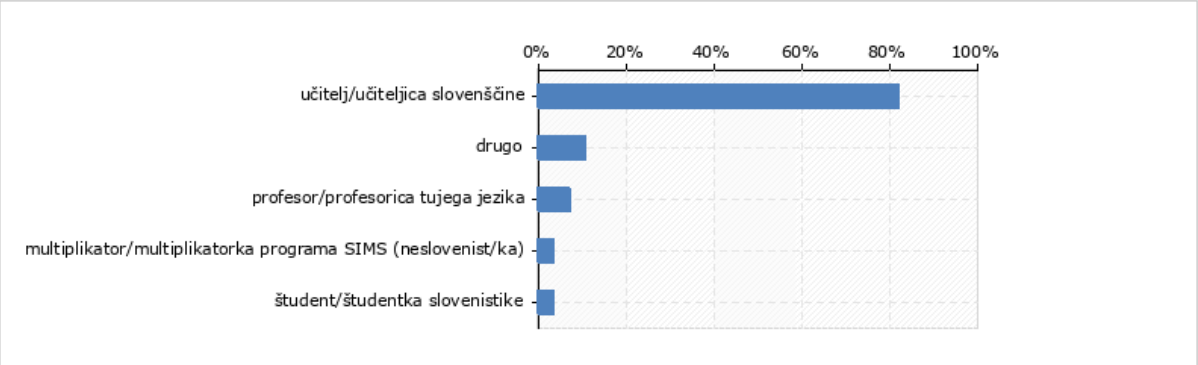

Na anketo se je odzvalo največ (48 %) učiteljev, ki intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence izvajajo več kot tri leta, 24 % jih je intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence v letu raziskave izvajalo drugo leto, 14 % prvo leto in prav toliko tretje leto.

Graf 212: Dolžina izvajanja intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence anketiranih učiteljev (n = 29)

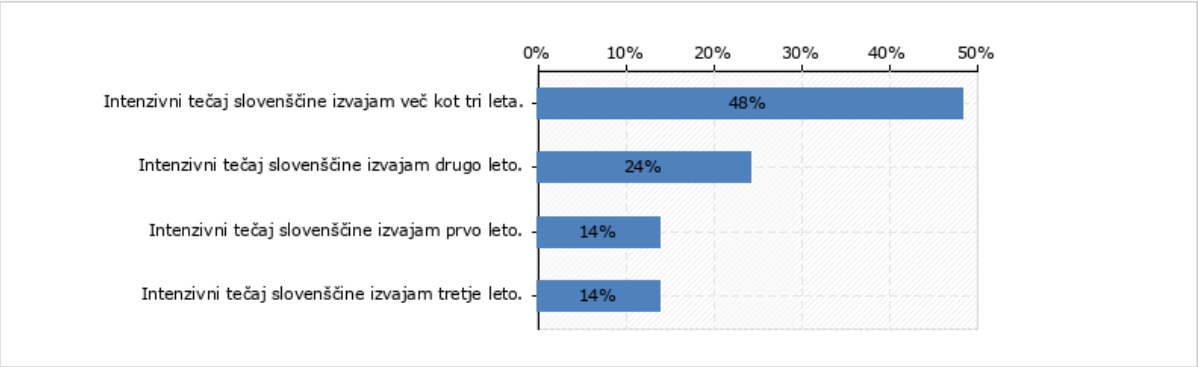

3.1 ORGANIZACIJA INTENZIVNEGA TEČAJA SLOVENŠČINE ZA DIJAKE PRISELJENCE

Sodelujoče izvajalce intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence smo v anketnem vprašalniku tudi vprašali, kdo na njihovi šoli po njihovem mnenju sodeluje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev. Analiza rezultatov je pokazala, da na šoli sodelujočih v največ primerih (90 % sodelujočih učiteljev je izbralo ta odgovor) sodeluje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev učitelj oziroma učiteljica, ki izvaja intenzivni tečaj slovenščine, nato svetovalni delavci na šoli (76 % odgovorov), ravnatelji (48 % odgovorov), sledili so odgovori: učitelji slovenščine, ki imajo v oddelkih dijake priseljence (38 % odgovorov), 17 % vprašanih je navedlo, da sodelujejo multiplikatorji programa SIMS, 10 % pomočnik ravnatelja, najmanjši delež (10 %) odgovorov pa je bil, da pri načrtovanju sodeluje učitelj, ki poučuje druge predmete.

Graf 213: Sodelovanje pri načrtovanju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 29)

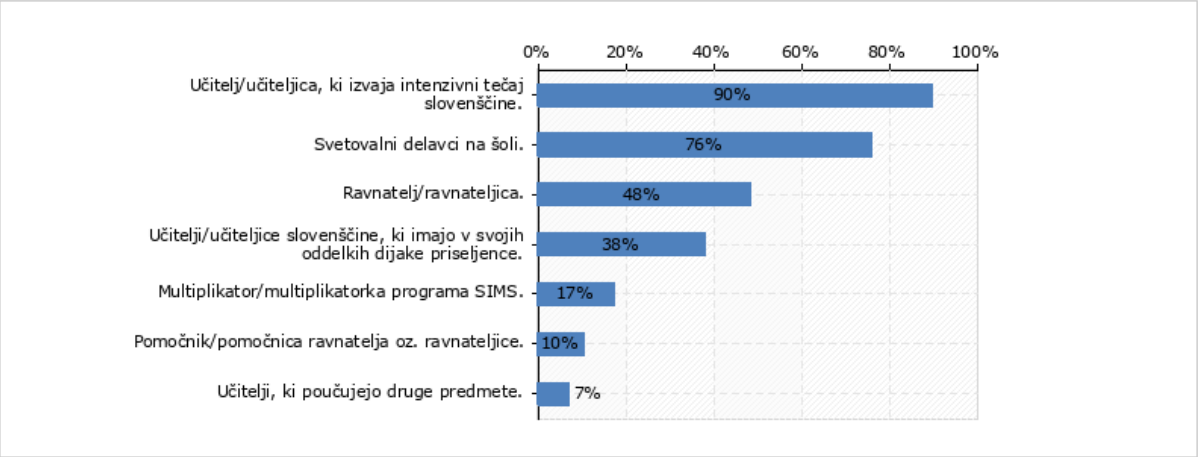

Učitelje smo prosili, naj pojasnijo, kako poteka načrtovanje jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev. Podali so nam naslednje ogovore:

- *Poteka na podlagi načrtov na republiški ravni, navodil s strani ministrstva in po izkušnjah, kaj zares deluje in kaj res prispeva k aktivnemu učenju jezika.*
- *Načrtovanje dela z dijaki priseljenci je del dolgoletne prakse na šoli. V načrtovanje so vključeni vsi učitelji, nekateri bolj, drugi manj intenzivno. Z delom začnemo že ob vpisu, nato nadaljujemo v zadnjih dneh poletnih počitnic s pripravnico, potem delamo po programu prvo polletje, nato pa nadaljujemo v drugem delu leta z različnimi aktivnostmi. Veliko aktivnosti je vezanih na projekte, v katere smo vključeni. To velja predvsem za mednarodne projekte. Trenutno zaključujemo projekt bvb migration, preko katerega smo se začeli ukvarjati s prevajanjem navodil za delo, varstvom pri delu, upravno-formalnimi vidiki priseljevanja dijakov ...*
- *Po pogovoru z razrednikom poiščem dijaka priseljenca in se z njim dogovorim za učne ure.*
- *S sodelavko se dogovoriva, da bova ta tečaj izvedli čim bolj intenzivno, kar pomeni čim več ur na teden oziroma kot nama dopušča čas. Za poučevanje izkoristiva vsako prosto uro, če je le možno v dopoldanskem času, ko so dijaki bolj dovzetni za učenje. Najprej preverimo njihovo predznanje, se pogovorimo o njihovih željah in problemih. Nato izhajava iz tistega, kar že znajo, kasneje sledi učbeniku Čas za slovenščino 1 in 2.*
- *Izobraževanje oz. Načrt poteka po testiranju, kjer se ugotovi njihovo predznanje.*
- *Ob vpisu zbiramo podatke o dijakih tujcih. Na osnovi te številke, maternega jezika tujcev in kriterijev s strani ministrstva oblikujemo skupino/-i. Tečaj izvajamo intenzivno prve tri ure pouka. Dijakom zagotovimo brezplačne učbenike.*
- *Na podlagi njihovih prijav v srednjo šolo.*
- *Glede na število novo vpisanih dijakov pripravimo pred pričetkom šolskega leta krajši tečaj, kjer spoznamo njihove jezikovne, kulturne, socialne razsežnosti. Na tej bazi oblikujemo skupino/skupine in prilagodimo hitrost usvajanja snovi.*

- *S pogovorom pri svetovalni delavki se ugotovi, koliko kandidat zna slovenski jezik, nato se ga testira s pisnim in ustnim ocenjevanjem.*

- *1. Evidentiranje dijakov priseljencev*
- *2. Preizkus znanja*
- *3. Razdelitev v skupine glede na predznanja*
- *4. Delo po programu in s pomočjo učbenika*

- *Ko se ve točno število dijakov, se oblikuje sklop ur in v tem sklopu ur se pripravi načrt. Dijaki so po navadi razdeljeni v več skupin, tako poteka tečaj slovenščine v manjših skupinah. Prav tako, kolikor vem, se dijakom pomaga tudi pri urah slovenščine. Prvo leto dijaki največkrat niso ocenjeni iz slovenščine, če pa pokažejo interes in znanje, se jih seveda oceni. Na tečaju predelamo vso skripto, nato pa utrjujemo slovnico in dijake usmerjamo k govornemu sporočanju.*

- *Delam po učnem načrtu za dijake tujce in po učbeniku Čas za slovenščino. Za tečaj imam rezervirani vsak dan prvi dve uri.*

- *V začetku šolskega leta svetovalna delavka pove, kateri so dijaki tujci, ki imajo pravico do intenzivnega tečaja slovenščine, koliko jih je. Nato sledi testiranje (pisno in ustno). Po testiranju se dijake, ki ne dokažejo ustrezne ravni znanja slovenščine razporedi na tečaj, ki poteka nekaj ur v času pouka, kakšna ura pa tudi po pouku. Ob polletju pa se dijake ponovno testira ter se ugotovi, kakšna je raven njihovega znanja. Za dijake, ki so uspešni, se izda potrdilo, ostali pa so deležni dodatnih ur. Slovenščine.*

- *Na začetku se preveri njihovo jezikovno znanje, na podlagi rezultatov se izdela načrt, ta je prilagojen posameznikom. Delo zahteva veliko prilagajanja, saj pouk slovenščine za tujce poteka sočasno za vse dijake. Glede ne skupek dejavnikov (socialno okolje, komunikacijske veščine, znanje jezika) skupaj s profesorji slovenščine dogovorimo, ali bodo priseljenci na začetku le poslušali v razredu ali bodo aktivneje sodelovali itd. Na tečaju morajo ves čas aktivno sodelovati, nato pa se to sodelovanje postopoma seli v razrede. Pomembno je usklajevanje s profesorji slovenščine in svetovalno službo.*

- *Dijakom določimo, kdaj poteka intenzivni tečaj slovenščine, poskrbimo za fotokopije učne snovi, pomagamo jim z dodatnimi razlagami učne snovi - pomagajo sošolci in profesorji.*

- *S sodelavko sva si razdelili ure za poučevanje tujcev in se skupaj dogovorili za učbenike, ki smo jih potrebovali. Razdelili sva si teme. Seznanili sva se z dijaki tujci, predvsem iz katerih držav prihajajo, ali so že obiskovali OŠ v Sloveniji, ali so šele prišli v slovenijo. S sodelavko sva se dogovorili, da bova ta tečaj izvedli čim bolj intenzivno, kar pomeni čim več ur na teden oziroma kot nama je dopuščal čas. Za poučevanje sva izkoristili vsako prosto uro, če je le možno v dopoldanskem času, ker so dijaki bolj dovzetni za učenje.*

- *Zadnji teden avgusta poteka intenzivni tečaj (30 ur) za dijake, ki so se preselili v slovenijo. Od septembra do decembra poteka tečaj za dijake, ki prihajajo iz Bosne, Srbije, Makedonije in Rusije, po dvakrat na teden, in sicer od 7.10 do 12.30. Prav tako poteka tečaj za dijake, ki prihajajo s kosova, po dvakrat na teden. Po drugem preverjanju znanja, izvedenem konec*

januarja, poteka tečaj po pouku. S slovansko skupino delamo po učbeniku in delovnem zvezku čas za slovenščino. Z albansko skupino pa najprej delamo po šolskem slikovnem slovarju Pons: angleško-slovensko-albanski. Pripravljene imam tudi svoje vaje, prilagojene albansko govorečim dijakom, kasneje pa nadaljujemo z učbenikom in delovnim zvezkom čas za slovenščino.
- *Vsak sodelujoč poda svoje mnenje, predloge in sugestije. Po premisleku skupaj oblikujemo načrt in organizacijo tečaja.*
- *Pregled dijakov, iz katere jezikovne skupine prihajajo in nato formuliranje skupine. Pri dijakih, ki potrebujejo še dodatno učno pomoč, se jim omogoči dodatna učna pomoč.*
- *Preverimo predznanje in sestavimo program. Spremljamo napredek. Program po potrebi prilagajamo - glede na potrebe.*
- *Dijaki priseljenci imajo skoraj vsak dan tečaj slovenščine. V času tečaja so oproščeni pouka pri drugih predmetih. Zaradi velikega manjkanja pri drugih predmetih smo jim podaljšali 1. Konferenčno obdobje za en mesec. Tako so uspeli pridobiti potrebne ocene.*
- *Svetovalna delavka ob vpisu označi status tujca. Glede na število tujcev učitelji tečaja slovenščine skupaj z ravnateljico določimo skupine in število ur tečaja. Ker je na naši šoli zadnja leta veliko dijakov s statusom tujca, to pomeni tudi veliko ur tečaja, ki ga je treba opraviti v čim bolj strjeni obliki. Ker pa imamo učitelji tečaja že poln delovni čas in ker imajo dijaki pravico do rednega pouka, učitelji predlagamo, kdaj bomo (poleg svojega rednega dela) opravili ure tečaja. Pomočnica ure tečaja vnese v urnik učitelja in učencev, tako da so ostali učitelji na šoli obveščeni, kdaj imajo dijaki tečaj.*
- *Na začetku smo se sestali učiteljici slovenščine, svetovalna delavka in ravnateljica. S sodelavko sva izbrali učbenike in si razdelili teme. Izvedeli smo, kateri dijaki bodo obiskovali tečaj in kakšno je njihovo predznanje. Naredili smo plan ur.*
- *Svetovalka zbere podatke o vpisanih dijakih, ki so v Sloveniji prvo ali drugo leto. Glede na število dijakov oblikujemo skupine, če sta skupini dve (začetna in nadaljevalna - ki niso opravili izpita ali se želijo udeleževati tečaja še drugo leto), prevzameva izvajanje tečaja dve učiteljici.*
- *Na šolo se vsako leto vpisuje več dijakov z migrantskim ozadjem. Prišleke vključimo v začetni tečaj. Pred začetkom izvedemo test o znanju slovenskega jezika. Imena kandidatov posreduje svetovalna delavka. Glede na število prijav začenjamo s poukom zadnji teden avgusta. V šolskem letu 2019/20 smo izvedli začetni 30 urni tečaj. Ugotovili smo, da je tak pristop za dijake dobrodošel, saj tako prvi šolski dan niso tako "izgubljeni". V septembru nadaljujemo s 3 krat tedensko po dve šolski uri. Med poukom dijake seznanjamo tudi z medkulturnimi kompetencami. Osnova za poučevanje temelji na učbenikih: Slovenska beseda v živo, Čas za slovenščino, A, B, C, ...1, 2, 3, gremo, S slovenščino nimam težav, ki jih izdaja Center za slovenščino kot drugo/tuji jezik in Slovenščina od a do ž Rade Lečič Založbe Gaya. Učbenik izberem glede na državo, od koder prihajajo dijaki.*

Pri naslednjem sklopu vprašanj nas je zanimalo, kako je intenzivni tečaj slovenščine potekal v šolskem letu 2017/2018. Sodelujoče učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence smo prosili, naj vpišejo, koliko ur je na njihovi šoli v šolskem letu 2017/2018 obsegal tečaj slovenščine za dijake priseljence. 69 % učiteljev je navedlo, da je v šolskem letu 2017/2018 intenzivni tečaj slovenščine na njihovi šoli obsegal 70 ur, 6 % jih je navedlo, da je obsegal 35 ur, preostali so napisali svoje odgovore, ki jih navajamo: 160 ur, 70 ur začetni, 35 nadaljevalni, včasih 35, če je bilo malo dijakov.

Graf 214: Število ur intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 (n = 16)

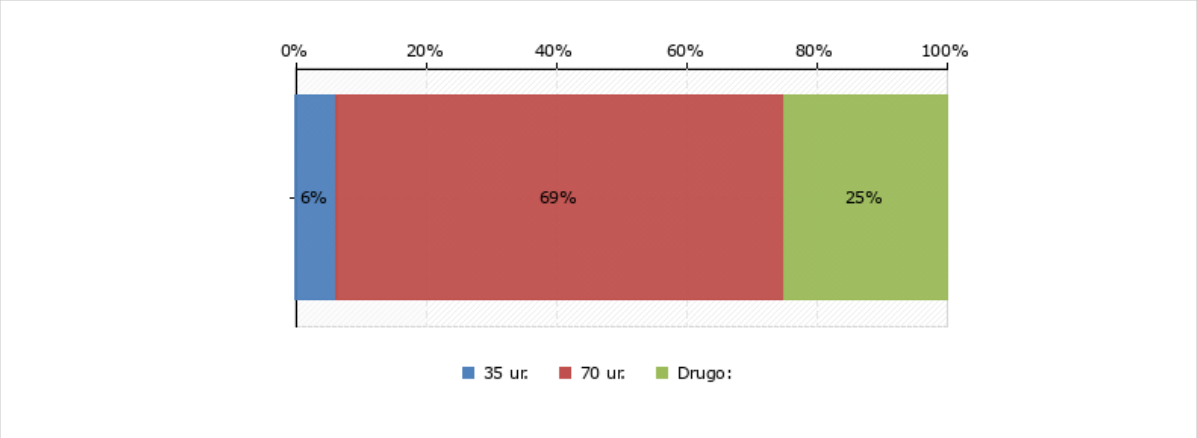

Pri vprašanju o tem, kako pogosto je na šoli sodelujočih učiteljev potekal intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018, je, največ, 24 % učiteljev, odgovorilo, da po dve šolski uri enkrat na teden, 18 % učiteljev je odgovorilo, da eno šolsko uro dvakrat na teden. Po 12 % učiteljev je odgovorilo, da je potekal intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 po dve šolski uri dvakrat na teden oziroma dve šolski uri trikrat na teden. Po 6 % učiteljev je odgovorilo, da so intenzivni tečaj slovenščine izvajali eno šolsko uro enkrat, trikrat oziroma štirikrat na teden, dve šolski uri štirikrat na teden ter štiri šolske ure štirikrat na teden.

Graf 215: Tedenska izvedba intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2017/2018 (n = 17)

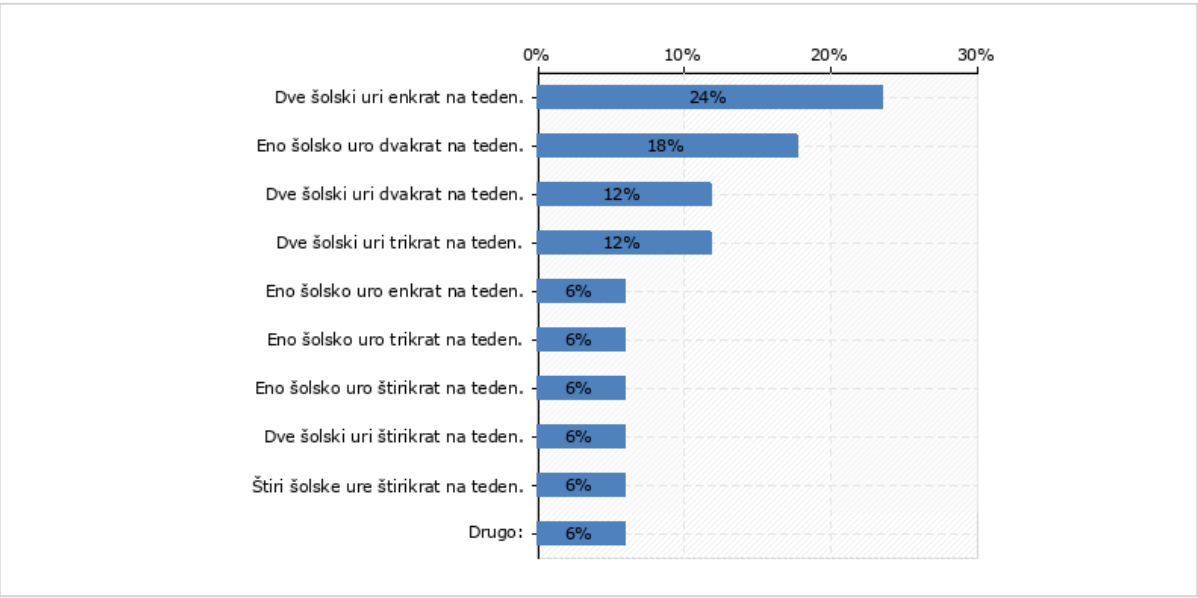

Glede poteka intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/18 nas je zanimalo tudi to, kdaj je na šoli potekal intenzivni tečaj slovenščine. Učiteljem smo ponudili odgovore:

pred rednim poukom (predura), po rednem pouku, med poukom. Večina (53 %) vprašanih učiteljev je izbrala odgovor, da je intenzivni tečaj slovenščine potekal po rednem pouku, 35 % jih je odgovorilo, da je potekal med poukom, možnosti, da je potekal pred rednim poukom, ni izbral nihče. Pripisano je bilo še: oboje: med rednim poukom (ena skupina dijakov) in po rednem pouku (druga skupina dijakov) - odvisno od učiteljice.

Graf 216: Del šolskega dneva, ko je potekal intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2017/18 (n = 17)

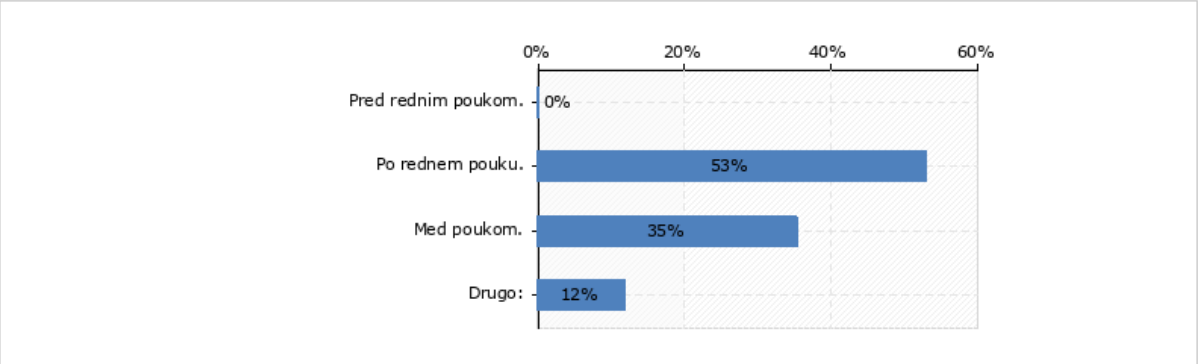

Učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence, ki so sodelovali v raziskavi, smo vprašali tudi, kako so na njihovi šoli dijake razporedili v skupine za intenzivni tečaj slovenščine. Izbirali so med odgovori: Vsi dijaki so se slovenščino učili v isti skupini. / Dijaki so bili razdeljeni v dve ali več skupin glede na to, ali so bili v SŠ vključeni prvo ali drugo leto. / Dijake smo razporedili v več skupin glede na njihov prvi jezik in predvideno hitrost učenja.

47 % vprašanih je odgovorilo, da so se na njihovi šoli vsi dijaki slovenščino učili v isti skupini, 24 % odgovorov je bilo, da so bili dijaki razdeljeni v dve ali več skupin glede na to, ali so bili v SŠ vključeni prvo ali drugo leto. Prav toliko odgovorov je bilo tudi pri možnosti, da so dijake razporedili v več skupin glede na njihov prvi jezik in predvideno hitrost učenja. Pri rubriki »drugo« je bilo pripisano, da je imel dijak individualni pouk.

Graf 217: Razporeditev dijakov v skupine za intenzivni tečaj slovenščine (n = 17)

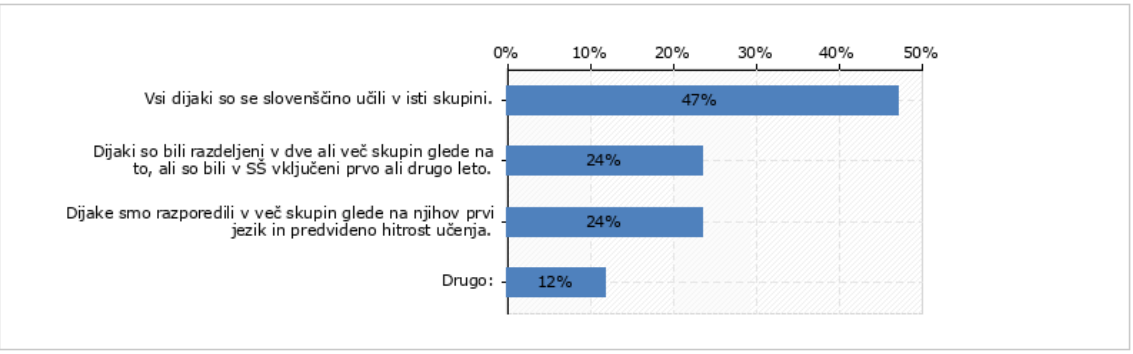

Sledil je sklop vprašanj o spremljanju jezikovnega napredka dijakov priseljencev. Najprej smo učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence vprašali, če so v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) preverjali napredek dijakov v slovenščini. 76 % jih je odgovorilo pritrdilno, 24 % pa je odgovorilo, da jezikovnega napredka niso preverjali.

Graf 218: Preverjanje jezikovnega napredka dijakov priseljencev v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) (n = 17)

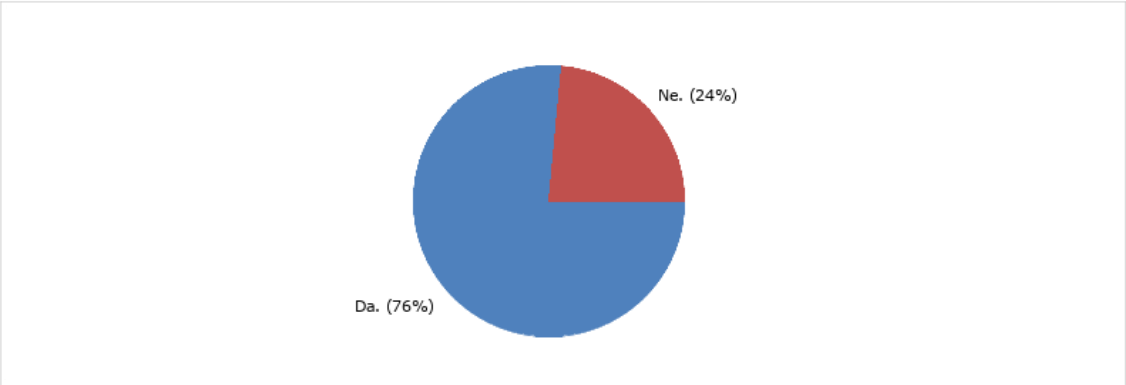

V naslednjem vprašanju nas je zanimalo, kako so učitelji intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2017/2018 preverjali napredek dijakov v slovenščini. Analiza je pokazala, da je največ (85 %) v raziskavi sodelujočih učiteljev intenzivnega tečaja slovenščine jezikovni napredek preverjala z jezikovnim testom, 77 % z opazovanjem učenca, 69 % s pregledovanjem domačih nalog, 8 % pa z mapo učenčevih dosežkov.

Graf 219: Preverjanje jezikovnega napredka dijakov priseljencev v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) (n = 17)

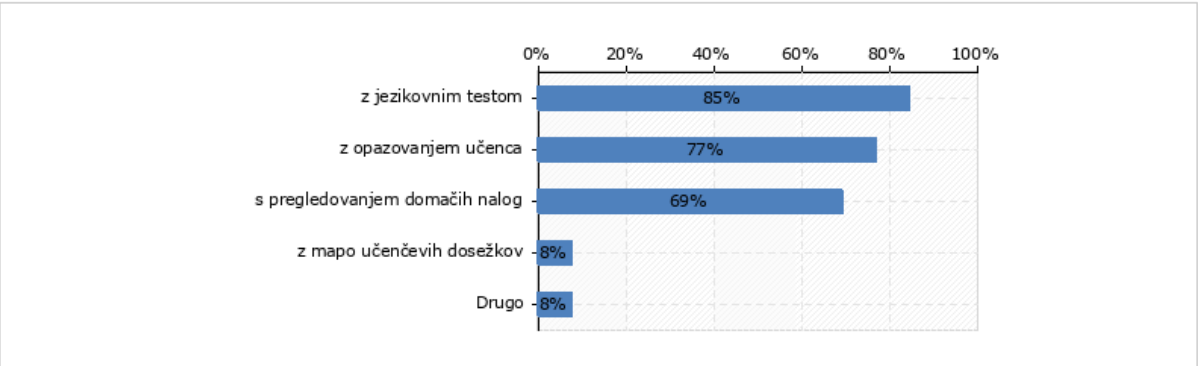

Za konec smo jih vprašali še, če so v šolskem letu 2017/2018 izvajali še katere druge jezikovne aktivnosti, ki so dijakom pomagale pri učenju slovenščine. 35 % jih je odgovorilo pritrdilno, 65 % pa ni izvajalo takih dejavnosti.

Graf 220: Izvajanje jezikovnih dejavnosti v šolskem letu 2017/2018, ki so dijakom pomagale pri učenju slovenščine (n = 17)

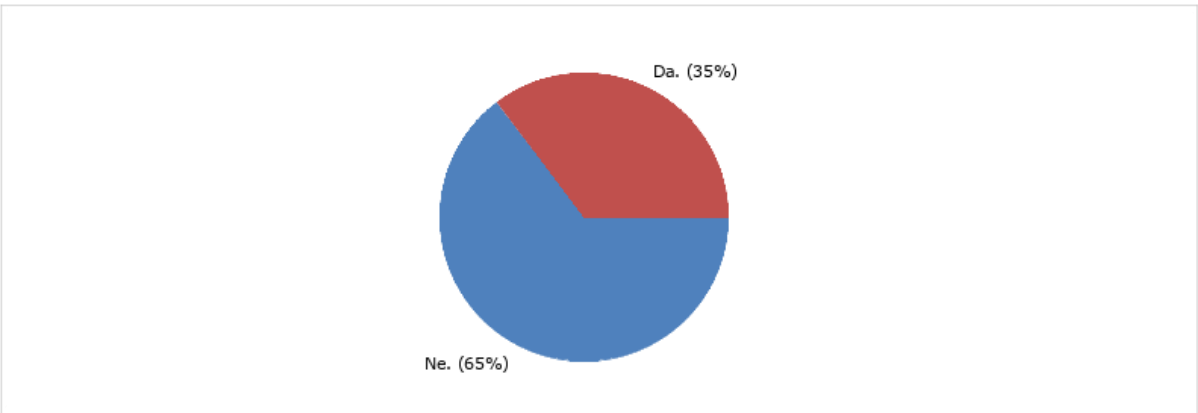

Med konkretno navedenimi dejavnostmi, ki so jih izvajali, je bilo napisano:

- *Organizirala sem pomoč študentov in dijakov zanje. Vključevala sem jih v družbo sovrstnikov.*
- *Imeli so dopolnilni pouk slovenščine, kjer so se učili tvorjenja metabesedil, ko so že zaključili tečaj slovenščine v obsegu 70 ur.*
- *Ogledi mesta, znamenitosti, krajši izleti v okolico, spoznavanje znanih osebnosti ...*
- *Učitelji vseh predmetov so bili na voljo dijaku vsako uro, tudi učitelj slovenščine, še izven ur. Iskreno rečeno, smo se ukvarjali morda še preveč, v škodo drugih dijakov.*
- *Ura s potico, sprehod po mestu, pripravljalnica, dodatna učna pomoč.*

Sledil je sklop vprašanj, ki so se nanašala na intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/2020. Sodelujoče učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence smo prosili, naj vpišejo, koliko ur je na njihovi šoli v tem šolskem letu obsegal tečaj slovenščine za dijake priseljence. 45 % učiteljev je navedlo, da je v šolskem letu 2019/2020 intenzivni tečaj slovenščine na njihovi šoli obsegal 160 ur, 17 % jih je navedlo, da je obsegal 120 ur, 7 % jih je odgovorilo, da je tečaj obsegal 90 ur, preostali so napisali svoje odgovore, ki jih navajamo: 220 ur, 160+70 ur, 70 ur, 120 + dodatnih 35 ur, 220 ur, 485 ur, več kot 200 ur.

Graf 221: Število ur intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2019/2020 (n = 29)

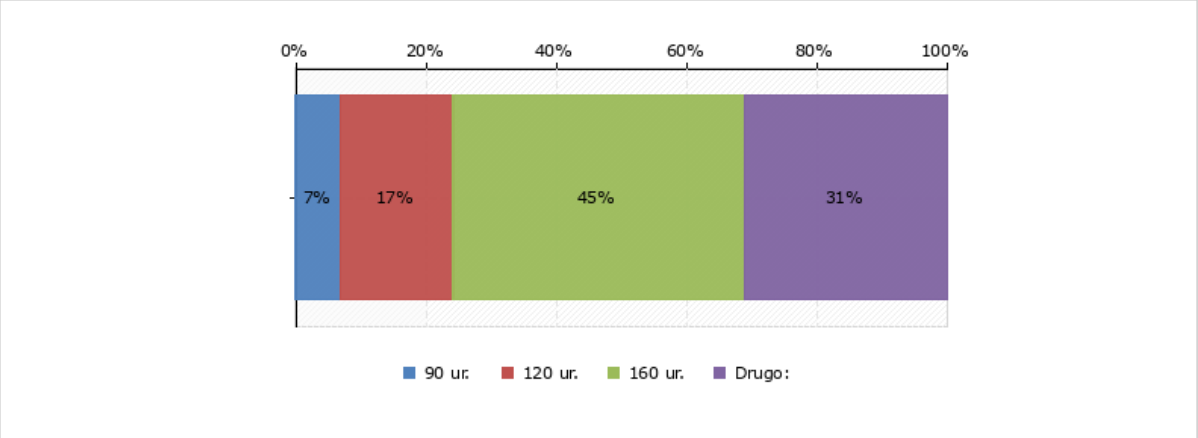

Anketirane učitelje smo prosili, če lahko napišejo, koliko dijakov je bilo v šolskem letu 2019/2020 vključenih v tečaj. Največ (26 %) anketiranih učiteljev je navedlo, da jih je bilo vključenih od 6 do 10, 22 % učiteljev je navedlo, da je bilo dijakov na tečaju od 0 do 5, prav toliko učiteljev je imelo na tečaju od 11 do 15 dijakov. 11 % učiteljev je navedlo, da je bilo dijakov na tečaju med 16 in 20 %, prav tolikšen delež sodelujočih učiteljev je navedel, da je bilo na tečaj vključenih med 26 in 31 dijakov, 7 % učiteljev pa je imelo na tečaju med 21 in 25 dijakov.

Graf 222: Število dijakov, ki so bili v šolskem letu 2019/2020 vključeni v intenzivni tečaj slovenščine (n = 27)

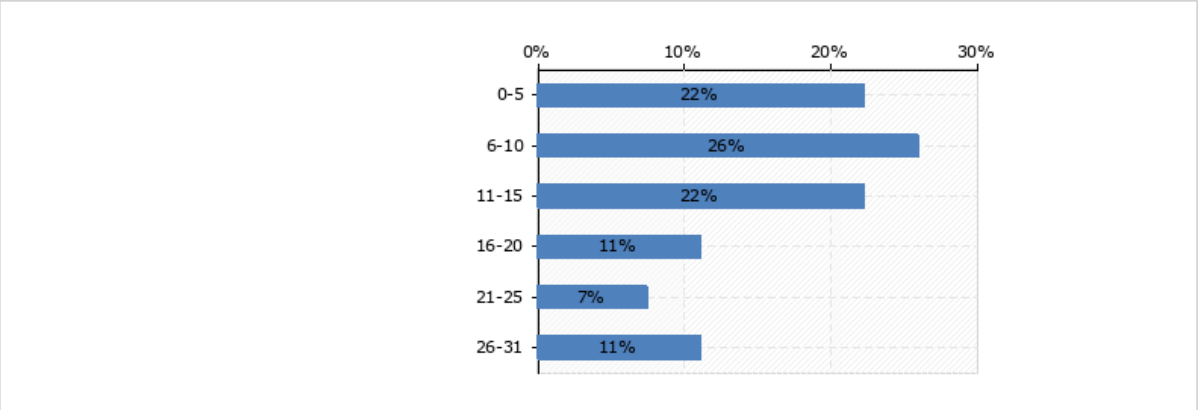

Vprašali smo jih tudi, če so v šolskem letu 2019/2020 tečaj lahko izvedli v prvem semestru. 69 % jih je odgovorilo pritrdilno, 31 % pa jih tečaja v prvem semestru ni moglo izvesti.

Graf 223: Izvedba intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 v prvem semestru (n = 29)

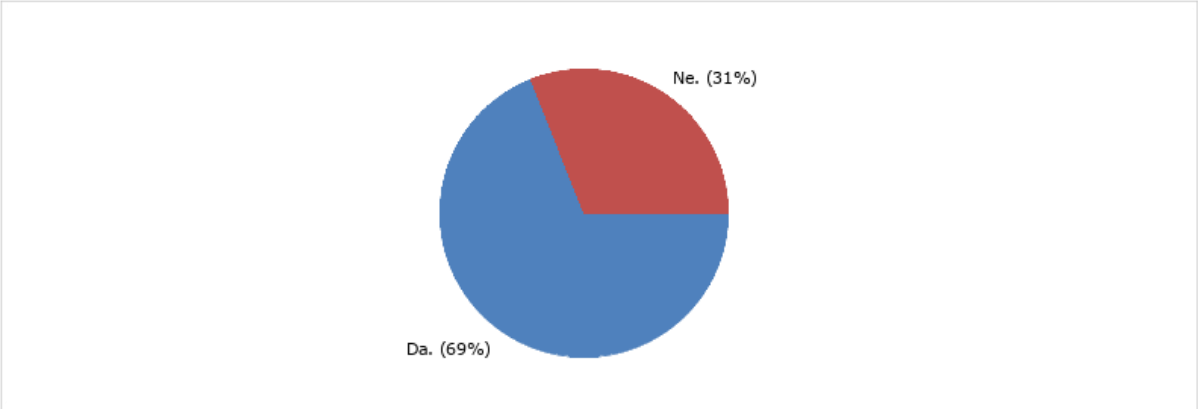

Med razlogi, zakaj tečaja v prvem semestru niso mogli izvesti, so anketirani učitelji napisali:

- *Tečaja nismo uspeli zaključiti v prvem semestru, zato smo del tečaja prenesli v 2. semester - precej dni je odpadlo zaradi športnih, kulturnih dejavnosti, projektnih tednov.*
- *Pomanjkanje časa*
- *Preveč dijakov, vsakega imam lahko samo enkrat tedensko. Njihovo znanje je tako različno, da jih ne morem učiti skupaj.*
- *Moja bolniška odsotnost.*
- *Čeprav sva s sodelavko učili tujce približno 9-10 ur na teden, je število ur preveliko, da bi lahko zaključili v prvem semestru. Ure so odpadle zaradi projektnega tedna in drugih dejavnostih.*
- *Tečaj poteka preduro in prvo uro. Drugače se dijakov ne da razvrstiti. Dijakov je veliko in razvrščeni so v več skupin. Dijaki ne morejo biti odsotni pri drugih predmetih.*

- *Čeprav sva s sodelavko učili tujce približno 9-10 ur na teden, je število ur preveliko, da bi lahko zaključili v prvem semestru.*
- *Časovni zamik, odpadanje ur zaradi dejavnosti.*
- *Pouk slovenščine se je začel septembra. Tečaj poteka dvakrat na teden po dve uri, in sicer po rednem šolskem pouku. Že to je precejšnja obremenitev za dijake. Vodstvo šole ne podpira strnjene oblike tečaja na začetku šolskega leta. Razloga sta (po besedah vodstva) dva: dijaki se morajo vključiti v razredno skupnost in proces učenja pri vseh predmetih. Učitelj slovenščine na tečaju je tudi učitelj slovenščine pri rednem pouku - organizacija dela/pouka bi bila zapletena, če ne celo nemogoča.*

Pri vprašanju o tem, kako pogosto je na šoli sodelujočih učiteljev potekal intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2019/2020, je 21 % učiteljev odgovorilo, da po dve šolski uri petkrat na teden, 10 % učiteljev je odgovorilo, da dve oziroma tri šolske ure štirikrat na teden. 7 % učiteljev je odgovorilo, da je tečaj slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2019/2020 potekal po dve šolski uri dvakrat na teden. Po 3 % učiteljev so odgovorili, da so intenzivni tečaj slovenščine izvajali dve šolski uri dvakrat na teden, tri šolske ure trikrat oziroma petkrat na teden ter štiri šolske ure štirikrat na teden.

Graf 224: Tedenska izvedba intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/2020 (n = 29)

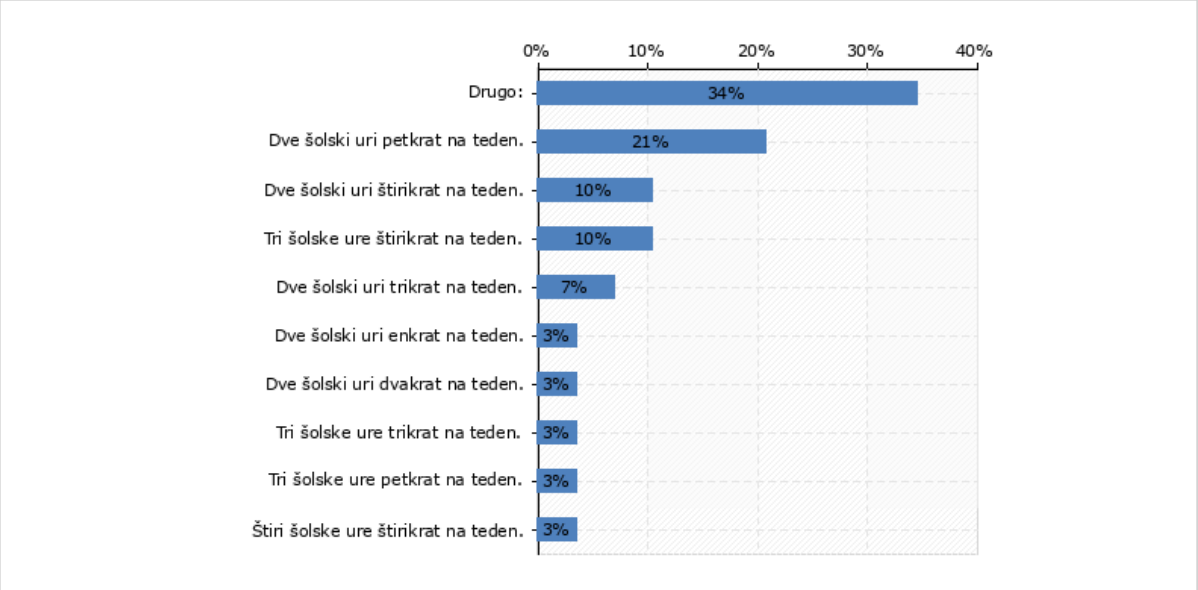

Učitelje smo prosili, naj še konkretneje napišejo, kako so se te ure pouka izvajale. Dobili smo naslednje odgovore:

- *Dve šolski uri skupaj, brez prekinitve.*
- *Zaporedoma po dve uri skupaj*
- *Vsak teden za vsakega dijaka po eno uro + pregledovanje domačih nalog.*
- *S prekinitvami, v 4 dnevih dve učiteljici.*

- *Načeloma zaporedoma, včasih s prekinitvijo.*
- *Zaporedoma po dve šolski uri, včasih tudi tri.*
- *Zaporedoma z odmorom, v različnih dnevnih izsekih.*
- *Na enoti, kjer je bilo 18 dijakov, je pouk potekal trikrat na teden po sedem šolskih ur. Na enoti, kjer pa je bilo 9 dijakov, pa je potekal tečaj najprej po dve, kasneje pa po tri šolske ure trikrat na teden. V obeh skupinah brez vmesnih prekinitev.*
- *S tečajem smo začeli ob 8.20. Po prvi uri je bil 5-minutni odmor. Druga ura je trajala do 9.55. Sledil je 20-minutni odmor. Tretja ura je trajala od 10.15 do 11.00.*
- *Tečaj se je izvajal 3-krat 4 šolske ure zaporedoma in 1-krat 3 šolske ure.*
- *Vsak teden po 2 šolski uri.*
- *Od pon. do četrtka po dve uri*
- *Po dve šolski uri skupaj*
- *Glede na zmožnost sledenja dijakov snovi.*
- *Zaporedoma po dve šolski uri.*
- *30 ur v avgustu, nato po dve uri 3 x tedensko*
- *Odvisno od urnika. Učili sva dve, vsaka je ure prilagodila glede na svoj urnik. Najboljše je bilo 2 uri na dan skupaj, petkrat tedensko.*
- *Sodelavec je izvajal po dogovoru, kot je bilo glede na urnik možno. Moji dijakinji tečaj več ni pripadal, v odmoru sem ji občasno nudila pomoč, čeprav je sama ni prosila, sem pa jaz opazila težave.*
- *Dve šolski uri zaporedoma.*
- *Ure so se izvajale popolnoma različno, imeli smo 7 šolskih ur na teden, srečevali smo se trikrat tedensko. Ob sredah je to bila nulta ura in dve zaporedni uri kasneje, ob četrtkih dve uri z vmesno prekinitvijo, ob petkih dve uri zaporedoma.*
- *Ure so se izvajale zaporedoma. Upoštevali smo vmesne odmore.*
- *Zaporedoma po dve šolski uri skupaj.*
- *V prvem semestru smo izvajali 3x tedensko po 3 šolske ure in 1x tedensko po 2 uri. Urnik je bil sestavljen tako, da so dijaki vmes imeli glavni odmor (35 min) in vmesne 5-minutne odmore.*
- *Različno - prilagojeno glede na redni urnik učiteljice.*
- *Tečaj se je izvajal zaporedoma.*

- *Ure so se izvajala strnjeno po 2 šolski uri skupaj*
- *Ure so se izvajale po dve, tri ali štiri ure skupaj z vmesno prekinitvijo (kakšno uro ali dve).*
- *Največkrat zaporedoma po dve šolski uri.*
- *Določene ure (lahko več skupaj) v določenih dneh.*

Glede poteka intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence v šolskem letu 2019/20 nas je zanimalo tudi to, kdaj je na šoli potekal intenzivni tečaj slovenščine. Učiteljem smo ponudili odgovore: pred rednim poukom (predura), po rednem pouku, med poukom. Večina (55 %) vprašanih učiteljev je izbrala odgovor, da je intenzivni tečaj slovenščine potekal med poukom, 24 % jih je odgovorilo, da je potekal po rednem pouku, možnosti, da je potekal pred rednim poukom, ni izbral nihče. Pripisano je bilo še: po dnevih različno: kombinacija vseh treh možnosti, preduro in prvo uro, pred in med poukom, odvisno od urnika, v glavnem pa med poukom, malo tudi med poukom

Graf 225: Del šolskega dneva, ko je potekal intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 17)

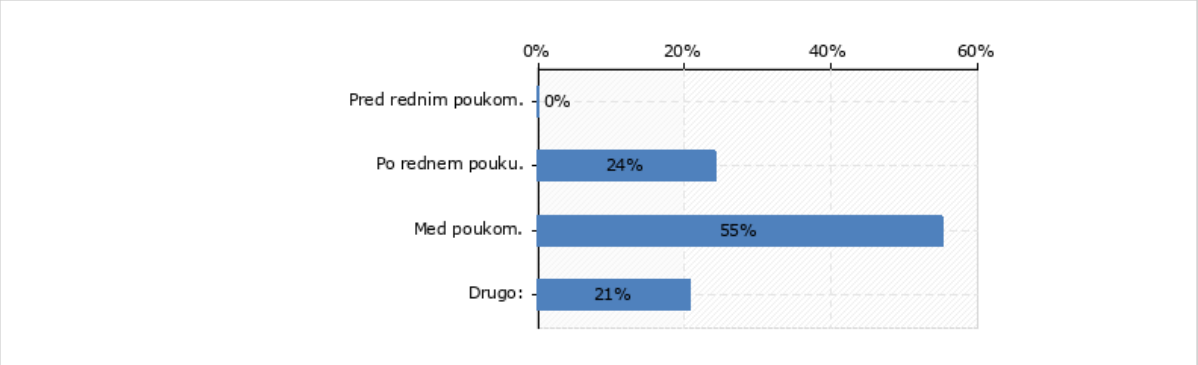

Na šolah anketiranih učiteljev je v šolskem letu 2019/20 intenzivni tečaj slovenščine v največ primerih (52 % odgovorov) izvajal en učitelj, 38 % jih je odgovorilo, da sta intenzivni tečaj slovenščine izvajala dva učitelja, 7 % pa, da so ga izvajali trije učitelji. Pod rubriko »drugo« je nekdo pripisal, da so tečaj izvajali na šoli 4 učitelji.

Graf 226: Število učiteljev, ki so na šoli izvajali intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 29)

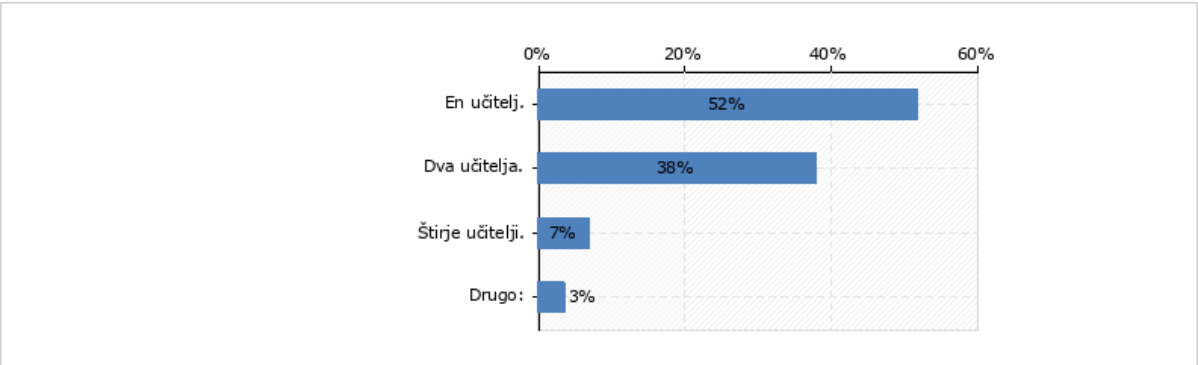

Na šolah anketiranih učiteljev je v šolskem letu 2019/20 isto skupino dijakov priseljencev v največ primerih (59 % odgovorov) poučeval en učitelj, 38 % jih je odgovorilo, da sta jih poučevala dva učitelja, 3 % pa, da so jih poučevali 4 učitelji.

Graf 227: Število učiteljev, ki so v šolskem letu 2019/20 poučevali isto skupino dijakov priseljencev (n = 29)

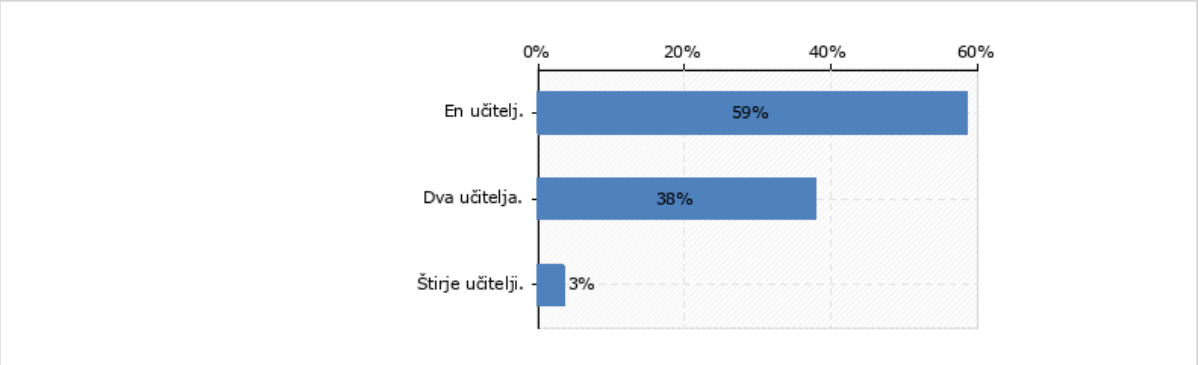

Na šolah anketiranih učiteljev je v šolskem letu 2019/20 intenzivni tečaj slovenščine v največ primerih (62 % odgovorov) potekal v eni skupini, 28 % jih je odgovorilo, da je potekal v dveh skupinah, 7 % pa, da je potekal v treh skupinah. Pod rubriko »drugo« je nekdo pripisal, da je tečaj potekal na šoli v šestih skupinah.

Graf 228: Število skupin intenzivnega tečaja slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 29)

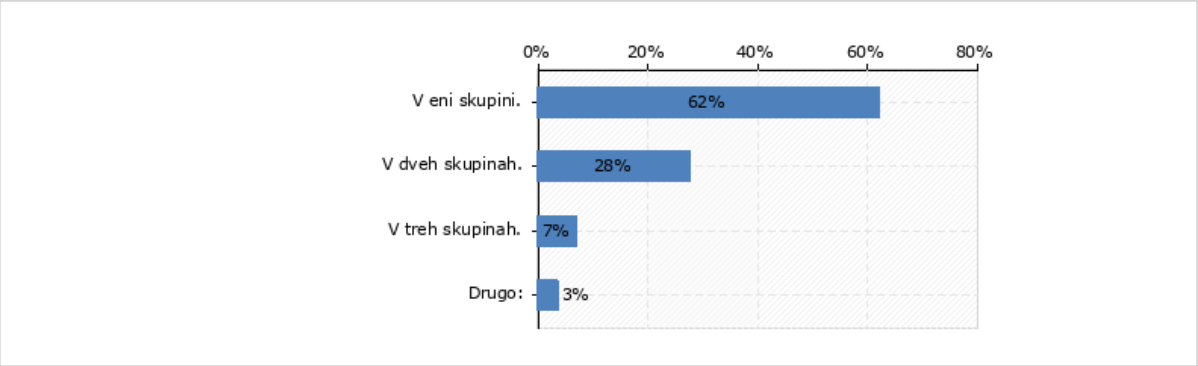

Učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence, ki so sodelovali v raziskavi, smo vprašali tudi, kako so v šolskem letu 2019/2020 na njihovi šoli dijake razporedili v skupine za intenzivni tečaj slovenščine. Izbirali so med odgovori: Dijaki so se slovenščino učili v skupinah ne glede na njihov prvi jezik ali na rezultate, ki so jih dosegli pri začetnem testiranju na ravni A2. / Dijaki so se slovenščino učili v skupinah glede na oddelek, v katerega so bili vključeni oz. urnik. / Dijake smo v skupine razporedili glede na njihov prvi jezik in predvideno hitrost učenja oz. glede na rezultate, ki so jih dosegli pri začetnem testiranju na ravni A2. / Dijaki, ki so ob začetku tečaja preizkus na ravni A2 uspešno opravili in so se vseeno odločili za tečaj slovenščine, so se slovenščino učili v svoji skupini. / Dijaki, ki so ob začetku tečaja preizkus na ravni A2 uspešno opravili in so se vseeno odločili za tečaj slovenščine, so se slovenščino na tečaju učili skupaj z dijaki, ki preizkusa niso uspešno opravili. Pouk je potekal večnivojsko. Možnih je bilo več odgovorov.

64 % vprašanih je odgovorilo, da so na njihovi šoli dijake v skupine razporedili glede na njihov prvi jezik in predvideno hitrost učenja oz. glede na rezultate, ki so jih dosegli pri začetnem testiranju na ravni A2. 26 % jih je odgovorilo, da so se dijaki slovenščino učili v skupinah ne glede na njihov prvi jezik ali na rezultate, ki so jih dosegli pri začetnem testiranju na ravni A2. 18 % pa jih je odgovorilo, da so se dijaki slovenščino učili v skupinah glede na oddelek, v katerega so bili vključeni oz. urnik.

Graf 229: Razporeditev dijakov v skupine za intenzivni tečaj slovenščine v šolskem letu 2019/20 (n = 11)

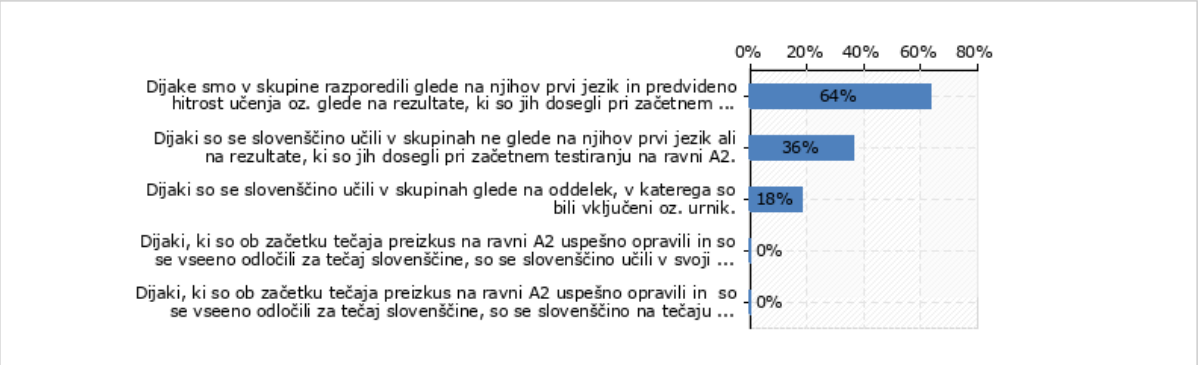

Anketirane učitelje smo prosili, da v obliki odprtega odgovora napišejo, koliko dijakov je bilo v posamezni skupini oz. v posameznih skupinah. Prosili smo jih, da navedejo število skupin in število dijakov v njih. Prejeli smo naslednje odgovore:

- *Začeli smo z desetimi dijaki. Zaradi prešolanja smo končali s sedmimi.*
- *Ena skupina - pet dijakov.*
- *5 dijakov v eni skupini.*
- *1 skupina po 4 dijakov (vključila se je učenka 9. razreda OŠ).*
- *Ena skupina - 5 dijakov.*
- *Začetniki: 7 nadaljevalni: 10 maturanti: 10.*
- *1. Skupina = 12 dijakov 2. skupina = 8 dijakov.*
- *2 po 14 oz. 15.*
- *Ena skupina, vanjo so bili vključeni 3 dijaki.*
- *2 skupini po 12-13 učencev.*
- *1 skupina, ki je štela 9 dijakov.*
- *Prva enota je imela dve skupini. V prvi skupini je bilo 7 dijakov (Albanci), v drugi skupini pa je bilo 11 dijakov. Druga enota je imela eno skupino - 9 dijakov.*
- *16 dijakov.*
- *Vsak je bil svoja skupina.*
- *2 in ena izven skupine, saj je tečaj več ni pripadal.*
- *1 skupina, 7 dijakov*
- *1 skupina, 14 dijakov*
- *Tega podatka nimam. V letošnjem šolskem letu nisem poučevala dijakov tujcev.*

- *Skupini: začetna in nadaljevalna (ki niso opravili izpita …). O številu nimam podatka.*
- *Imeli smo samo eno skupino. Vanjo je bilo vključenih 18 dijakov.*
- *Ena skupina, 3 dijaki.*
- *V eni skupini je bilo 5 dijakov.*
- *8.*
- *Dve skupini (10-11 dijakov).*
- *V prvem semestru so bili udeleženi vsi (14 dijakov) v 1 skupini. V drugem semestru so bili dijaki razdeljeni v dve skupini. V prvi skupini so bili tisti, ki so dosegli nivo A2, takih je bilo 5 dijakov. V drugi skupini so bili dijaki, ki nivoja A2 niso dosegli, takih je bilo 9 dijakov.*
- *Ena skupina po 8 dijakov.*
- *1 skupina 11 dijakov.*

Prosili smo jih tudi, da navedejo razloge za tako organizacijo pouka (čas izvajanja, število učiteljev, razporeditev v skupine). Njihovi odgovori so bili naslednji:

- *Za takšno organizacijo smo se odločili zaradi zahtev ministrstva po intenzivnem izvajanju tečaja in zaradi želje, da se dijaki tujci čim hitreje vključijo v vzgojno-izobraževalni proces.*
- *Tečaj bi vsekakor moral poteka med poukom, saj je učenje jezika najpomembnejše. Nič ne pomaga, če dijak sedi na urah, kjer morda polovice snovi ne razume, kjer mu učitelji preveč podarjajo ocene, dejansko pa se ne nauči jezika in izpade, kot da slavisti zahtevamo nekaj nemogočega, dejansko pa se učimo le osnovne komunikacije, pa je že ta problem. Le dijak, ki bo razširil besedišče, bo lahko prej napredoval. Jezika naj se ne bi učil, ko je že utrujen, torej po pouku, ni pedagoško.*
- *Velikost šole, da ne manjkajo pri istih urah, da so lahko aktivni pri učenju.*
- *Ker je bilo treba izvesti 10 ur na teden, da bi se tečaj končal v 1. Konferenci, smo izvajanje tečaja prilagodili urnikom učiteljic.*
- *Nemogoče je bilo združiti Albanca, Rusa, Makedonko, Hrvata, Srba in Srbkinjo. Tudi zaradi različne starosti, časa prihoda v Sloveniji, znanja, vključenosti ...*
- *Dijaki po pouku niso več motivirani in nihče ne zmore povprečno 7 ur pouka, potem pa še tečaj slovenščine. Učitelji enako: poleg rednega pouka in individualno še tečaj za tujce.*
- *Pouk smo izvajali med rednimi urami pouka, saj naši dijaki niso pripravljeni posvetiti znanju niti ene ure izven svojih rednih obveznosti. Čeprav smo se dogovorili, da dijaki prvo konferenco ne bodo ocenjeni, se tega niso držali. Nekateri so želeli pridobiti vse ocene skupaj*

s sošolci, kar jim učitelji niso preprečili. Po pridobitvi pozitivnih ocen je motivacija za slovenščino zelo padla. Pogled na znanje slovenščine je med učitelji zelo različen.

- *Pouk smo prilagodili glede na moj urnik in urnik dijakov. Pazili smo, da niso bili odsotni pri strokovnih predmetih.*
- *S sodelavko sva ure za tujce imeli med prostimi urami v urniku. Ker je bilo učencev samo pet, so bili vsi v eni skupini.*
- *Zaradi časa, skupine, ker so dijaki bili večinoma iz republike hrvaške - dobro razumevanje slovenščine.*
- *Preveliko število dijakov, 23 dijakov v enem razredu, ki se učijo slovenščino, ni primerno in učenje je bolj optimalno v manjših skupinah.*
- *Predure nimajo vedno in to ni posegalo v njihov pouk. Točno določeni predure in prva ura sta ustvarili rutino in red. Navadijo se na enega učitelja in si že med seboj povejo, kdo jih bo imel.*
- *Učitelji imajo med svojim rednim poukom tudi proste ure, ki so jih namenili intenzivnemu tečaju za priseljence.*
- *1 učitelj ne bi mogel tedensko izvajati dodatnih 10 ur, 3 učitelji so zaradi organizacijskih težav preveč, zato smo se odločili za 2.*
- *Lažje je poučevati, če so Slovani v svoji in Albanci v svoji skupini. Slovani v svoji skupini hitreje napredujejo, saj Albanci ne razumejo ničesar in zato zelo počasi napredujejo, pogosto tudi niso motivirani, saj se mnogi nameravajo preseliti v Nemčijo.*
- *Ure smo časovno organizirali tako, da smo se jih vsi lahko udeležili. Treba je bilo upoštevati moj urnik dela na dveh šolah, dijaki so prihajali iz različnih razredov in letnikov, posamezni profesorji nikakor ne dopustijo manjkanja pri rednih urah pouka, skratka, vodilo ni bilo, kakšna časovna organizacija je učinkovitejša za dijake priseljence, ampak kdaj je pouk sploh izvedljiv. Zakaj en učitelj in ena skupina? Ker so bili v skupini samo trije dijaki, gre za število, ki še omogoča delo v eno skupini, čeprav je jezikovni nivo znanja različen.*
- *Dijake smo želeli čim bolj opolnomočiti, da bi bili že ob koncu decembra sposobni samostojno sodelovati pri pouku. Zato se je do decembra izvedlo 160 ur. Tečaj je bil zelo intenziven, vsi dijaki so bili skupaj. Učitelj pa je imel tudi socialno-povezovalno funkcijo, saj se nedvomno v taki skupini vzpostavijo pristnejši odnosi in zaupanje.*
- *Razlog za tako organizacijo: če bi pouk stj potekal med rednim poukom, bi dijaki zamudili pouk npr. matematike ... To kasneje težko nadoknadijo.*
- *Navodila ministrstva.*
- *Glede na izkušnje preteklih let.*
- *S kolegico sva si ure razdelili glede na najine proste ure v urniku. Ker je bilo učencev malo, smo imeli samo eno skupino.*

- *Na šoli je samo pet dijakov tujcev in to je primerno za eno skupino.*
- *Dijaki so tečaj obiskovali od 7.00 do 8.35, kasneje so se udeležili rednih ur pouka.*
- *Učna obveza učiteljev - izvajalcev; dijaki iz istih oddelkov oz. šol so bili skupaj. Razlog: lažja organizacija dela, dijaki so vzpostavili medsebojno pomoč tudi izven tečaja.*

3.2 PREIZKUS NA RAVNI A2

V naslednjem sklopu vprašanj smo želeli pridobiti nekaj informacij o izvedbi standardiziranega preizkusa znanja slovenščine na ravni A2. Kot je bilo obrazloženo v uvodnem poglavju (prim. poglavje Uvod v raziskavo) gre za preizkus, ki se v skladu z novim Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah izvaja pred začetkom tečaja oz. ob njegovem zaključku. S prvima dvema vprašanjema smo želeli izvedeti, v kolikšni meri so to novost šole že implementirale v svoj program dela z dijaki priseljenci[38]. Anketirane učitelje smo najprej prosili za odgovor na dve vprašanji. Na prvo: *Ali ste pri ugotavljanju predznanja slovenščine pri na novo vpisanih dijakih priseljencih, ki niso končali osnovnošolskega izobraževanja v RS, uporabili standardizirani pisni preizkus na ravni A2?* jih je 93 % ogovorilo pritrdilno, 7 % pa je odgovorilo, da niso uporabili standardiziranega pisnega preizkusa na ravni A2.

Na drugo vprašanje: Ali ste s standardiziranim jezikovnim preizkusom na ravni A2 preverili tudi predznanje dijakov priseljencev, ki so končali osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji in so se v šolskem letu 2019/2020 prvič vpisali v srednjo šolo?[39] jih je 45 % ogovorilo pritrdilno, 55 % pa je odgovorilo, da niso ste s standardiziranim jezikovnim preizkusom na ravni A2 preverili tudi predznanja dijakov priseljencev, ki so končali osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji in so se v šolskem letu 2019/2020 prvič vpisali v srednjo šolo.

[38] Po prvem letu izvedbe tečaja slovenščine (tj. po koncu prvega ocenjevalnega obdobja v šolskem letu) v skladu z novim pravilnikom se je namreč pokazalo, da nekatere šole niso izvedle preverjanja znanja, kot je to določeno v pravilniku (težave v zvezi s tem in v zvezi z izvajanjem tečaja v tem prvem letu sprememb so izpostavili ravnatelji na skupnem sestanku s predstavniki MIZŠ, na katerem je bila prisotna tudi sodelavka raziskave M. Knez).

[39] Testiranje dijakov priseljencev, ki so osnovnošolsko izobraževanje zaključili v Sloveniji, v Pravilniku ni predvideno. Ker je več učiteljev na izobraževanjih Centra za slovenščino kot J2 in TJ izpostavilo, da so s testom preverili tudi predznanje teh dijakov, če so pri njih opazili težave pri sporazumevanju v slovenščini, smo v vprašalnik vključili tudi to vprašanje.

Graf 230: Preverjanje znanja s standardiziranim jezikovnim preizkusom na ravni A2 (n = 29)

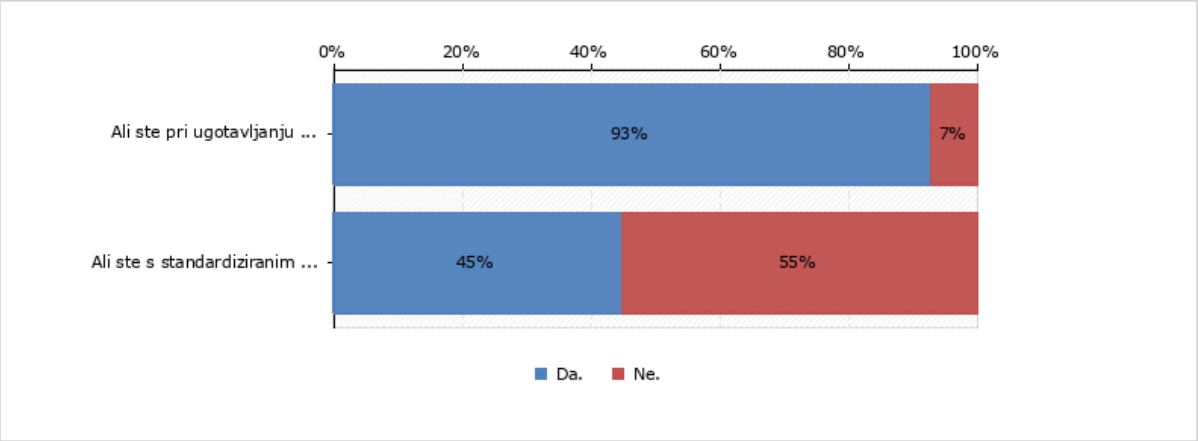

62 % vprašanih učiteljev je pred začetkom tečaja izvedla ustni del preizkusa, 38 % učiteljev pa takega preizkusa ni izvedlo.

Graf 231: Ustni del preizkusa pred začetkom tečaja (n = 26)

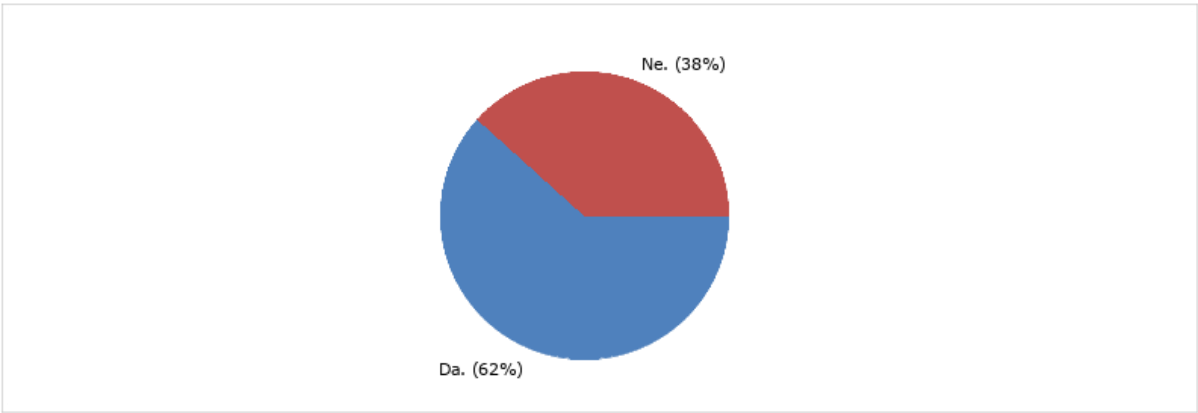

Sledil je sklop vprašanj o spremljanju jezikovnega napredka dijakov priseljencev. Najprej smo učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence vprašali, če so v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) preverjali napredek dijakov v slovenščini. 76 % jih je odgovorilo pritrdilno, 24 % pa je odgovorilo, da jezikovnega napredka niso preverjali.

Graf 232: Preverjanje jezikovnega napredka dijakov priseljencev v okviru tečaja (v šolskem letu 2017/2018) (n = 17)

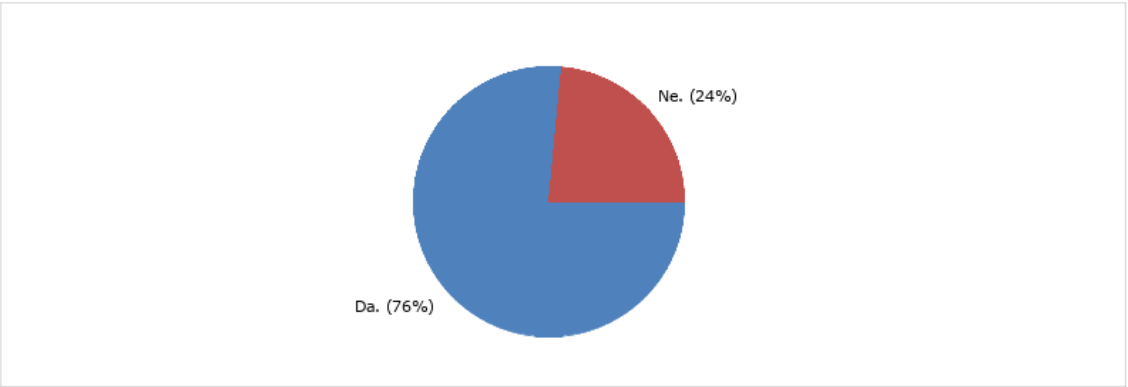

V nadaljevanju smo anketirance prosili, naj ob posameznih postavkah napišejo število dijakov, za katere navedeno velja v šolskem letu 2019/2010. Povprečno število dijakov, ki so pred začetkom tečaja opravljali jezikovni preizkus na ravni A2 je bilo enajst. Pred začetkom tečaja je jezikovni preizkus na ravni A2 v povprečju opravil en dijak. Povprečno število dijakov, ki pred začetkom tečaja niso uspešno opravili jezikovnega preizkusa na ravni A2, je bilo deset. Dijakov, ki so pred začetkom tečaja uspešno opravili jezikovni preizkus na ravni A2 in so se prostovoljno odločili za vključitev v tečaj, ni bilo. Povprečno število dijakov, ki so po zaključku tečaja uspešno opravili preizkus na ravni A2, je bilo 7. Povprečno število dijakov, ki po zaključku tečaja preizkusa niso uspešno opravili, je bilo 4.

Graf 233: Število dijakov, za katere veljajo navedene postavke v šolskem letu 2019/20 (n = 26)

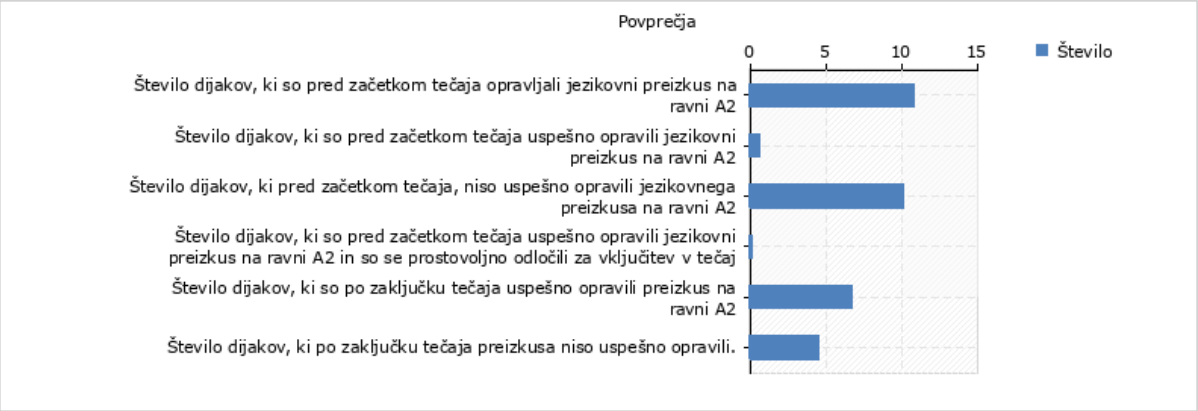

75 % vprašanih učiteljev je pred začetkom tečaja izvedla ustni del preizkusa, 38 % učiteljev pa takega preizkusa ni izvedlo.

Graf 234: Ustni del preizkusa po zaključku tečaja (n = 26)

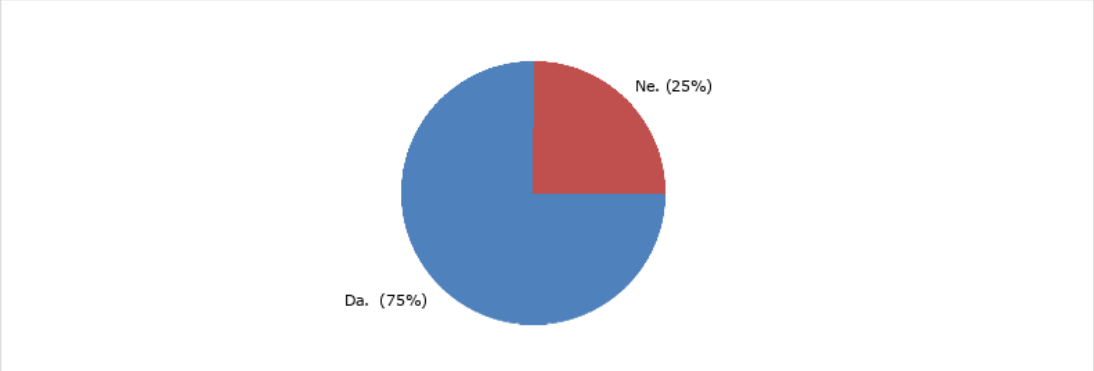

Sledilo je vprašanje, pri katerem smo anketirance prosili, naj ob posameznih postavkah napišejo število dijakov, za katere navedeno velja v šolskem letu 2019/2010. Povprečno število na novo priseljenih dijakov, ki so v Sloveniji zaključili osnovnošolsko izobraževanje in so jezikovni preizkus na ravni A2 uspešno opravili, je bilo 2,5. Povprečno število na novo priseljenih dijakov, ki so v Sloveniji zaključili osnovnošolsko izobraževanje in jezikovnega preizkusa na ravni A2 niso uspešno opravili, pa je bilo 1,2.

Graf 235: Število dijakov, za katere veljajo navedene postavke v šolskem letu 2019/20 (n = 8)

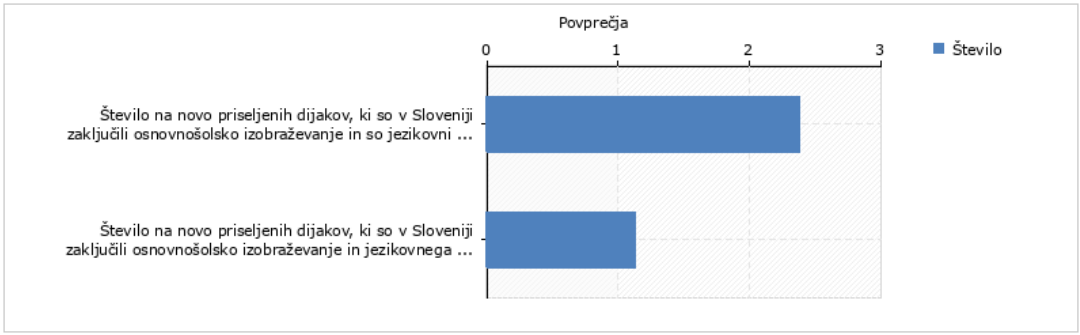

39 % vprašanih učiteljev je na tečaj slovenščine vključilo tudi dijake priseljence, ki so v Sloveniji zaključili osnovnošolsko izobraževanje, a se je pri njih še vedno kazal velik primanjkljaj pri znanju slovenščine, 61 % učiteljev tega ni storilo.

Graf 236: Vključitev dijakov priseljencev, ki so v Sloveniji zaključili osnovnošolsko izobraževanje, a se je pri njih še vedno kazal velik primanjkljaj pri znanju slovenščine, v tečaj slovenščine (n = 28)

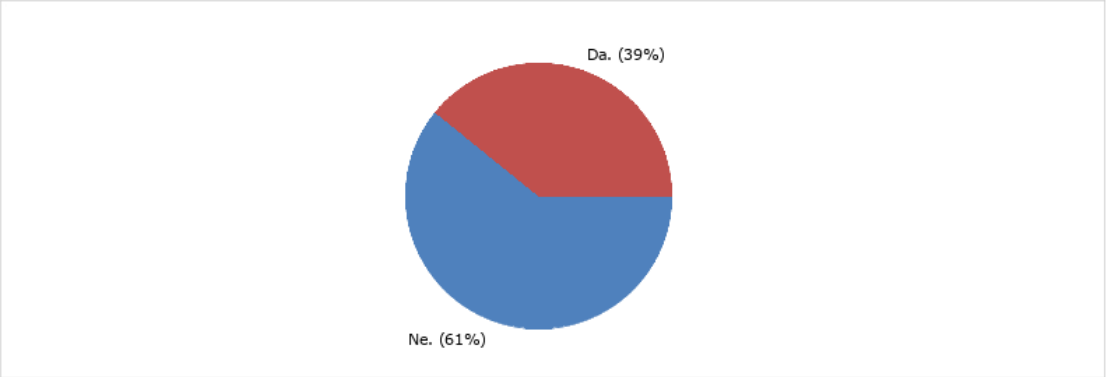

Učitelje smo vprašali tudi, kako uporaben se jim je zdel preizkus znanja na ravni A2, ki je šolam na razpolago za preverjanje stopnje jezikovnega znanja dijakov priseljencev. 61 % vprašanih je odgovorilo, da je uporaben za preverjanje znanja ob začetku tečaja, 32 % jih je menilo, da je v ta namen zelo uporaben, 7 % pa se jih je izreklo, da je preizkus samo deloma uporaben. 54 % vprašanih je odgovorilo, da je preizkus uporaben za preverjanje znanja ob koncu tečaja, 29 % jih je menilo, da je v ta namen zelo uporaben, 18 % pa se jih je izreklo, da je preizkus samo deloma uporaben ob koncu tečaja.

Graf 237: Uporabnost preizkusa znanja na ravni A2, ki je šolam na razpolago za preverjanje stopnje jezikovnega znanja dijakov priseljencev (n = 28)

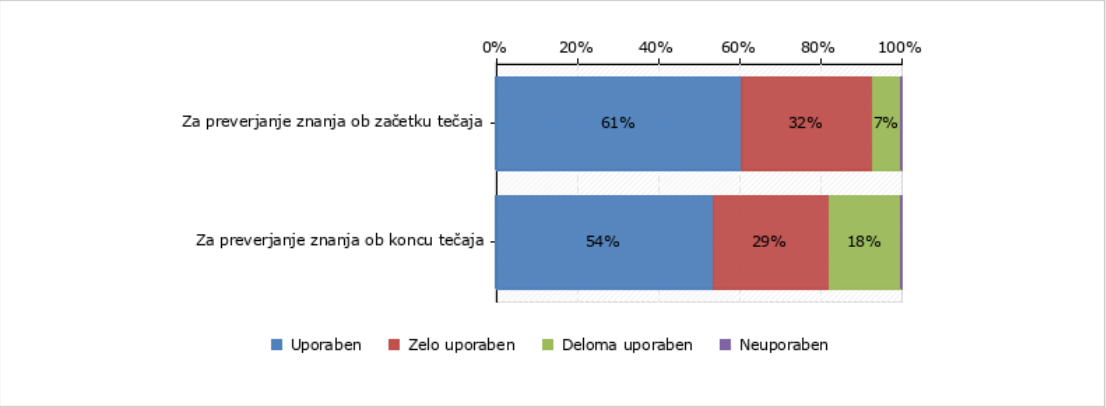

V nadaljevanju pa smo želeli preveriti, ali se jim zdi tak – standardiziran – test za preverjanje znanja slovenščine potreben, respondente smo povprašali tako po potrebnosti pisnega kot ustnega dela testa. Večina odgovorov naših respondentov je bilo pritrdilnih, še posebej v zvezi z zaključnim preverjanjem. 70 % vprašanih učiteljev, ki poučuje na intenzivnih tečajih slovenščine za dijake priseljence, je odgovorilo, da je pisni test nujen, 30 % pa da je potreben za preverjanje znanja slovenščine ob koncu tečaja. 46 % vprašanih učiteljev je odgovorilo, da je govorno sporazumevanje nujno, 46 % pa, da je potrebno za preverjanje znanja slovenščine ob koncu tečaja. 67 % sodelujočih učiteljev je odgovorilo, da je pisni test nujen, 19 % da je potreben, 15 % pa, da je nepotreben za preverjanje znanja slovenščine ob začetku tečaja. 37 % učiteljev pa je odgovorilo, da je govorno sporazumevanje nujno, 44 %, da je potrebno, 19 % pa, da je nepotrebno za preverjanje znanja slovenščine ob začetku tečaja.

Graf 238: Potrebnost preverjanja jezikovnega znanja dijakov priseljencev s pomočjo standardiziranega testa (n = 27)

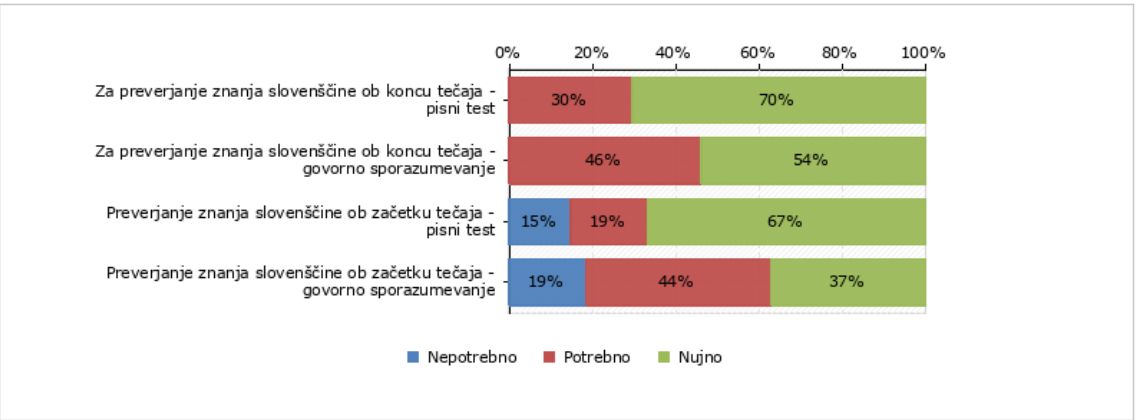

Učitelji so v obliki odprtih odgovorov izpostavili pozitivne in negativne izkušnje, ki so jih imeli v zvezi s testiranjem dijakov s pomočjo testa na ravni A2:

- *Tu ni bilo težav. Kot zanimivost: uspešno sta ga rešila tudi 2 Kitajca, ki sta prišla v Slovenijo kot tuja učitelja.*
- *Pozitivno: - vsebine so domače - vsakdanje situacije - jasno pokaže, kje so težave.*
- *Testni vprašalniki so odlično pripravljeni.*
- *Dijaki so ga vzeli resno, čeprav rezultati niso bili vedno dobri. Pomeni nek začetek oblikovanja skupine in dela, potem tudi zaključek.*
- *Vprašalnik je ustrezen instrument za ugotavljanje predznanja. Olajšal nam je oblikovanje skupin in posledično tudi načrtovanje dela. Negativnih izkušenj z vprašalnikom ni.*
- *Že dve leti je enak test za pisni del; tega bi lahko malo spremenili.*
- *Pozitivne izkušnje: test vsekakor na začetku omogoča nek osnovni vpogled v znanje dijakov, pomaga pri načrtovanju pouka. Negativne izkušnje: vprašanje, koliko je tak test na koncu smiseln, četudi dijaki tak test opravijo, še to ne pomeni, da je njihovo jezikovno znanje dovolj dobro, da bi lahko nemoteno sledili pouku; menim tudi, da vsak, ki nekaj časa živi v Sloveniji in obiskuje pouk splošne gimnazije, tak test pozitivno opravi, če njegov materni jezik spada med slovanske jezike.*

- *Pozitivna: prilagoditev učnega programa negativna: ni.*
- *Slikovno gradivo je zanje zavajajoče. Niso opazili ure v ozadju, niso opazili barve las ... Menim, da bi moralo biti slikovno gradivo barvno in bolj pregledno.*
- *Zelo dobro sestavljen test, jasna navodila, naloge so zelo dobro izbrane. Negativnih izkušenj nisem imela.*
- *Določene naloge niso primerne, saj mora dijak znati dobro opazovati, kar pa ni povezano z znanjem jezika. Tudi sama nisem opazila, da je na sliki narisana ura. Ko je ura ena, dijaki še nimajo kosila (tudi jaz ne), zato tega ni nujno povezovati s kosilom, lahko je tudi malica.*
- *Test je ustrezen in primeren.*
- *Test je zahteven, predvsem za dijake, ki prihajajo s Kosova. Navodila jim je bilo potrebno na začetku dobro razložiti.*
- *Imela sem precej albansko govorečih dijakov, ki so septembra prišli v Slovenijo in niso razumeli niti besedice. Testiranje ni bilo smiselno. Tudi pri dijakih s posebnimi potrebami, ki so septembra prišli v Slovenijo, testiranje ni smiselno.*
- *Po eni strani je test tako osnoven, da daje dijakom lažno prepričanje, da obvladajo slovenščino zdaj, ko so opravili ta izpit. Po drugi strani pa tega izpita marsikdo od šibkejših učencev ne bi nikoli opravil. Za sledenje pouku potrebujejo dijaki veliko več. Mogoče bi bilo bolje, če bi prvi - uvrstitveni test bil težji, dijaki imajo na začetku več samozavesti v razumevanju slovenščine kot kasneje na koncu, ko ugotovijo, da sicer znajo in razumejo bistveno več, izgubijo pa samozavest.*
- *Ni bilo slabih izkušenj.*
- *Dobro je, ker pokaže realno sliko njihovega predznanja.*
- *Test na ravni A2 pred tečajem je nesmiseln, saj dijakom zbija motivacijo, čutijo strah in pritisk. Test po opravljenem tečaju je vsebinsko ustrezen, vendar je lestvica vrednotenja rezultatov nastavljena previsoko/prezahtevno (zlasti v drugem - pisnem delu). Kot učiteljica slovenščine sem prepričana, da tudi slovenski dijaki ne bi prešli zahtevane meje, zlasti zaradi pravopisnih napak. Ustni del izpita je ustrezen.*
- *Test vsebuje osnovne značilnosti slovenščine, ki jo določajo v primerjavi z drugimi jeziki, zato je odlično zasnovan. Hkrati pa je preprost, enostaven in primerne dolžine. Tekom tečaja dijaki s statusom tujca osvojijo zadostno znanje, da ga ob koncu tečaja opravijo brez večjih težav.*
- *Dijaki so bili zelo motivirani, pomembni so jim bili ti rezultati kot potrditev. Za učitelja pomeni precejšen časovni zalogaj (to je problem šole). Posebno potrditev so dobili, ko sem jim na koncu pokazala začetni test in so ga primerjali s končnim (izpitom).*
- *Test se mi zdi precej zahteven, predvsem za dijake, ki so šele prišli v Slovenijo.*

- *Negativnih izkušenj nisem imela. Pozitivno je, da dijak lahko sam vidi, kolikšen je njegov napredek, saj ob koncu tečaja primerjamo oba testa, ki ju je pisal. Naloge v testu so dobro zastavljene.*
- *Testiranje je zelo motiviralo dijake za učenja.*
- *Test je zahteven, predvsem za dijake, ki prihajajo s kosova. Dijaki, ki so šele prišli v slovenijo, se težko tako hitro naučijo govoriti in pisati (težave so pri uporabi sklonov, dvojine …). Navodila jim je bilo potrebno na začetku dobro razložiti.*
- *Ne morem izpostaviti ne pozitivnih ne negativnih izkušenj; dijaki so test pisali in ga (večinoma) opravili.*

Anketirane učitelje smo prosili še, če nam lahko pojasnijo, kako v določenih navedenih primerih v povezavi z obiskovanjem tečaja reagirajo na njihovi šoli. 75 % vprašanih je odgovorilo, da so dijake, ki so uspešno opravili začetni jezikovni preizkus na ravni A2, spodbudili k obiskovanju tečaja. 25 % vprašanih tega ni storilo. 80 % vprašanih je dijake, ki so uspešno opravili jezikovni preizkus na ravni A2 ob zaključku tečaja, spodbudilo k prostovoljnemu obiskovanju dodatnih ur slovenščine. 20 % vprašanih tega ni storilo. 52 % anketiranih učiteljev je odgovorilo, da so imeli dijaki na njihovi šoli možnost, če so (bili) opravičeno odsotni, ure nadomestiti. Na šolah 48 % vprašanih te možnosti ni bilo.

Graf 239: Značilnosti obiskovanja tečaja na šolah anketiranih dijakov (n = 27)

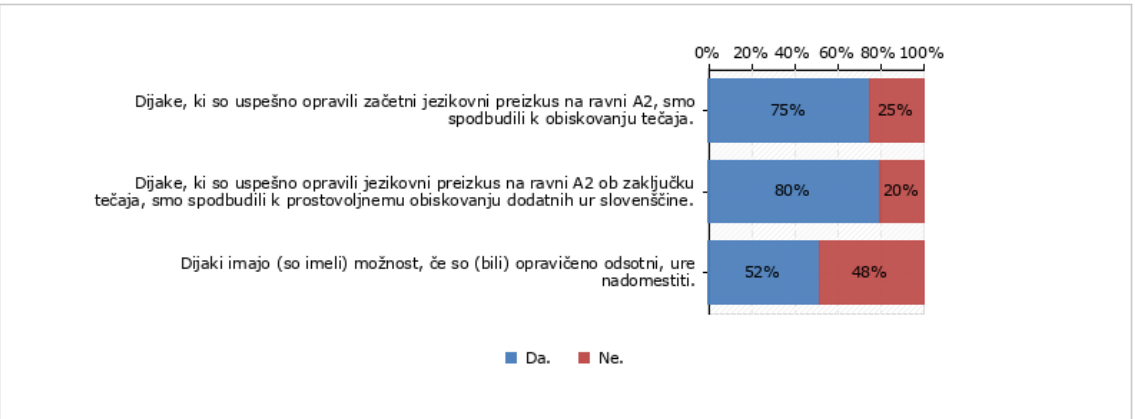

Tiste, ki so navedli, da imajo dijaki možnost, če so opravičeno odsotni, ure tečaja slovenščine nadomestiti, smo vprašali, kako te ure nadomestijo. Prejeli smo naslednje odgovore:

- *Po pouku ali med uro za malico, ko je še 15-minutni odmor, da lahko pomalicajo in imajo uro. Se jim prilagodim.*
- *Kadar je kdo izmed dijakov opravičeno manjkal, sem izvedla individualno uro, da sva nadoknadila oz. predelala tisto, kar smo delali v skupini. Včasih so to bila tudi krajša srečanja med glavnim odmorom, po pouku, tudi preko e-pošte.*
- *Z individualnim delom, dodatne domače naloge in pregled, dodatna učna pomoč.*

- *V času pred ali po tečaju, kadar imajo po urniku razredno uro, v času glavnih odmorov. Lahko se odločijo za delo doma, za kar sem jim pripravila ustrezno gradivo.*
- *Z individualnimi urami.*
- *Sama sem se jim bolj posvetila ob njihovem prihodu in jim individualno razložila snov.*
- *V primeru daljše bolezni in posebej izraženega interesa sem imel z dijakinjo individualno uro. V nekaj primerih so dijaki prebrali primerno dolgo besedilo in o prebranem poročali ostalim udeležencem tečaja.*
- *Individualno, kadar jim najbolj ustreza (seveda prilagojeno z rednimi urami učitelja tečaja).*
- *Individualne ure in konzultacije z učitelji*
- *Lahko pridejo k drugi skupini.*
- *V dogovoru z učiteljem.*
- *Na govorilnih urah za dijake, ki jih imajo učitelji, ali po dogovoru.*
- *Po dogovoru z učiteljem predmeta.*

Anketirane učitelje smo vprašali tudi, če so oni tisti, ki izvajajo tudi dodatne ure slovenščine, namenjene dijakom, ki po tečaju ne opravijo preizkusa na ravni A2, ali dijakom, ki se prostovoljno odločijo zanje. 79 % jih je odgovorilo pritrdilno, ostali pa teh dodatnih ur slovenščine ne izvajajo.

Graf 240: Izvajanje dodatnih ur slovenščine, namenjenih dijakom, ki po tečaju ne opravijo preizkusa na ravni A2, ali dijakom, ki se prostovoljno odločijo zanje (n = 28)

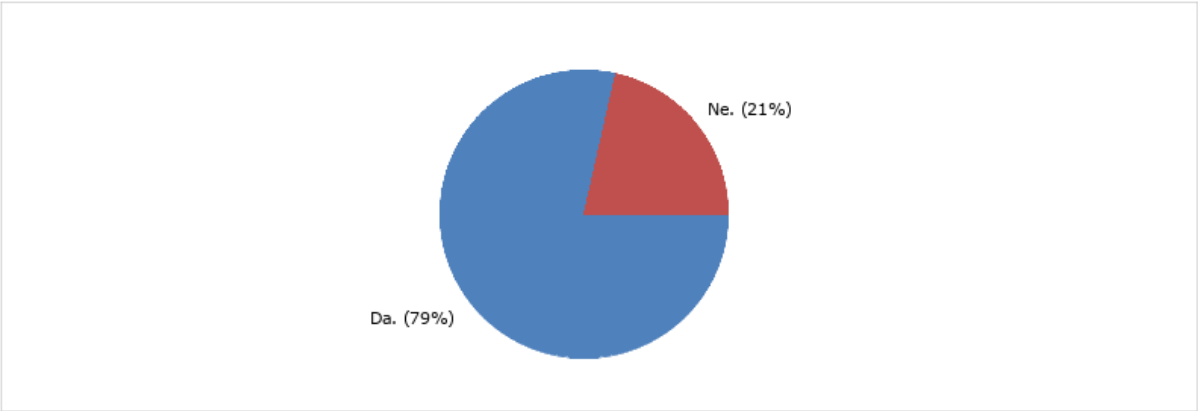

Tiste, ki so odgovorili pritrdilno, smo prosili, naj na kratko opišejo, kdaj in kako ta pouk poteka in kaj pri teh urah obravnavajo. Odgovori:

- *V obliki dopolnilnega/dodatnega pouka, kadar dijaki izrazijo željo. Običajno je to pred preverjanji znanja.*
- *Izvajava jih obe profesorici, ki poučujeva na šoli. Potekajo v dopoldanskem času med prostimi urami. Nadaljujeva s temami iz učbenika čas za slovenščino oziroma tisto, kar nama še ni*

uspelo predelati. Obravnavava tudi teme, ki so jim blizu: njihove države, kultura, znane osebe ...
- *Navadno gre za dijake, ki niso slovansko govoreči. Zato z njimi počasneje (lahko tudi od začetka) obdelam snov. Predvsem se prilagodim njihovim zavoram, ki jih skozi proces učenja opazim.*
- *Po pouku, dogovorimo se za vsak teden posebej.*
- *Ure potekajo v dopoldanskem času. Nadaljujemo z obravnavo tem in slovnice iz učbenika čas za slovenščino.*
- *Ure potekajo po pouku. Obravnavamo snov v učbeniku, veliko se pogovarjamo.*
- *Dobivamo se enkrat tedensko v času, ko imajo športno vzgojo. Čas namenimo utrjevanju slovnice, učenju za druge predmete, branju knjig za domače branje, reševanju testov, pripravi na teste in spraševanje ... Skratka, sledimo njihovim potrebam in željam.*
- *Te ure so dopolnilni pouk, pri katerem se jim razloži snov pri rednih urah. Predvsem pa so namenjen razumevanju ter branju daljših besedil ter tvorjenju metabesedil.*
- *Po dogovoru, individualno, manjkajočo snov oz. Preverjanje.*
- *Zaradi prostorske in časovne stiske ti dijaki obiskujejo še enkrat redni tečaj, s tem da pridejo samo k preduri, ker ne smejo manjkati pri rednem pouku.*
- *Potekajo v čim bolj strjeni obliki. Prilagojeno učiteljevemu urniku. Obravnavamo predvsem pisno rabo slovenščine oz. Pisanje krajših sestavkov.*
- *Dijake, ki čutijo primanjkljaj v znanju povabim na dodatne ure. Zanimajo jih samo vsebine, ki jih potrebujejo za trenutni test. Kot knjižničarka sem jim vedno na razpolago.*
- *Ponavljamo staro snov. Potekajo preduro in prvo uro.*
- *Utrjujemo rabo slovenskega jezika in uporabljamo učbenik Čas za slovenščino 1 in 2.*
- *Izvajava jih obe profesorici, ki poučujeva na šoli. Potekajo v dopoldanskem času med prostimi urami. Nadaljujeva s temami iz učbenika Čas za slovenščino oziroma s tistim, kar nama še ni uspelo predelati. Obravnavava tudi teme, ki so jim blizu: njihove države, kultura, znane osebe ... Ponavljamo tudi snov rednega pouka, književnost in slovnico.*
- *Kot pogovorne ure za dijake.*
- *Opravim po potrebi, če opazim, da je potrebna pri določeni snovi pomoč, v odmoru (polurnem, imamo celo dva, dijak ne ostane brez odmora).*
- *Nadaljuje se bralno razumevanje, pisno in slušno. Potrebna je visoka motivacija tako s strani dijaka kot tudi učitelja. Tisti, ki prihajajo iz tretjih držav sem več časa namenila razvijanju odnosa učitelj-učenec.*

- *Potekajo med poukom, poudarek je predvsem na slovničnih pravilih jezika.*
- *Tečaj se je za vse nadaljeval, saj jim je po začetnih devetdesetih urah pripadlo še 35 ur.*
- *Potekajo dvakrat tedensko, ena ura ob ponedeljkih in dve uri zaporedoma ob torkih. Uporabljamo učbenike in delovne zvezke Slovenska beseda v živo (prišli smo do 3b), postopoma smo začeli obravnavati tudi književnost in na splošno snov, ki jo obravnavajo v razredu.*

3.3 ZNAČILNOSTI DIJAKOV, KI SO VKLJUČENI V INTENZIVNI TEČAJ SLOVENŠČINE

Anketirane učitelje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence smo prosili, naj označijo, katere od vnaprej naštetih skupin dijakov (glede na izvorni jezik) so v letu raziskave vključene v njihove razrede. V največ primerih gre za govorce srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine in makedonščine, sledi skupina albansko govorečih dijakov, nato skupina govorcev drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine), sledijo govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), najmanj pa je govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, francoščine, španščine ipd.).

Graf 241: Skupine dijakov, ki so vključene v intenzivni tečaj slovenščine (n = 28)

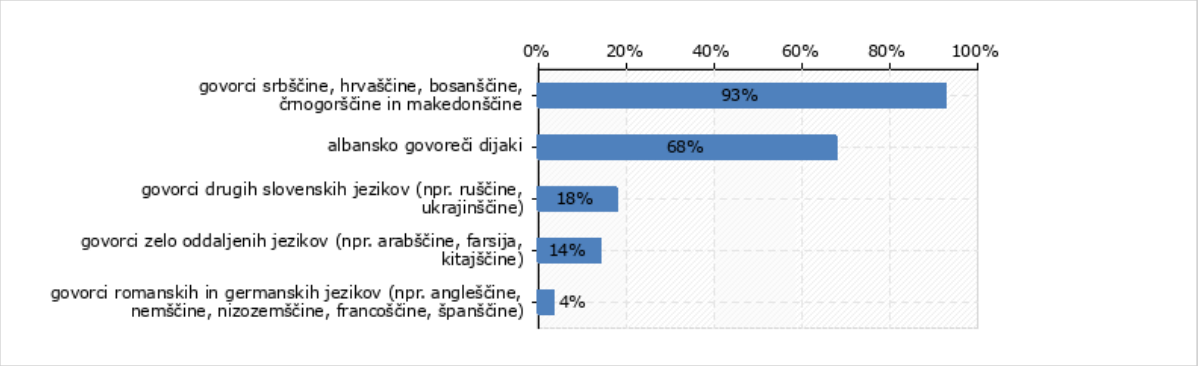

V naslednjem vprašanju smo učitelje vprašali, če so dijaki usvojili snov, ki so jo letos obravnavali na intenzivnem tečaju slovenščine. Najbolj uspešni so bili govorci romanskih in germanskih jezikov, ki so snov usvojili v celoti. Sledi skupina govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine in makedonščine, nato govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine), nato albansko govoreči dijaki, najslabše pa so snov, ki so jo letos obravnavali na intenzivnem tečaju slovenščine, usvojili sledijo govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija).

Graf 242: Usvajanje obravnavane snovi pri posameznih skupinah govorcev (n = 24)

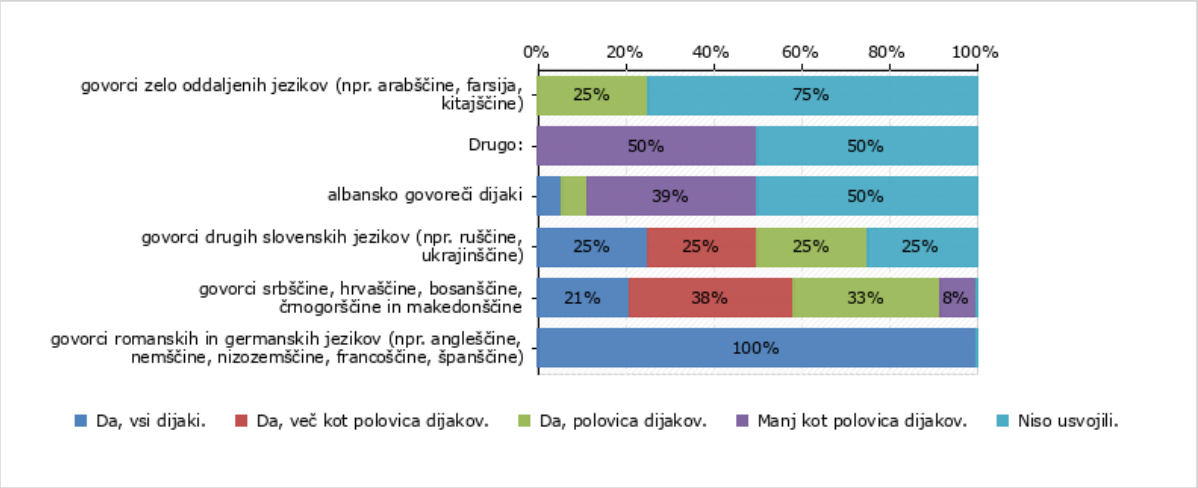

Vprašanja v nadaljevanju so se nanašala na posamezne skupine dijakov, za katere so respondenti navedli, da so vključene v tečaj slovenščine. Anketiranim učiteljem smo ob vsaki skupini zastavili ista vprašanja – morali so se opredeliti do trditev: Dijaki so bili motivirani za učenje slovenščine. / Dijaki so redno obiskovali tečaj slovenščine. / Dijaki so se trudili sodelovati pri pouku. / Dijaki so redno opravljali domače naloge oz. so se skušali to, kar smo obravnavali v šoli, naučiti doma. / Dijaki imajo učne težave. / Dijaki imajo posebne potrebe. / Dijaki imajo vedenjske težave. / Dijaki imajo podporo staršev. / Dijaki so v letošnjem šolskem letu na tečaju slovenščine in pri dodatnih urah slovenščine pridobili dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk. Njihove odgovore v nadaljevanju predstavljamo za vsako skupino posebej.

3.3.1 Značilnosti albansko govorečih dijakov

Analiza odgovorov za albansko govoreče dijake kaže, da ima velik odstotek teh dijakov podporo staršev, da redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo albansko govoreči dijaki učne težave. Po pogostosti so sledili odgovori, da so ti dijaki motivirani za učenje slovenščine (33 % jih meni, da so motivirani vsi dijaki, 20 % pa, da jih je motiviranih več kot polovica) ter da redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih težav in posebnih potreb. 20 % učiteljev je odgovorilo, da od teh dijakov letos ne bo nihče na tečaju slovenščine in pri dodatnih urah slovenščine pridobili dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk, 60 % je označilo, da se bo to zgodilo z manj kot polovico, manj kot 10 % vprašanih učiteljev pa meni, da se bo to zgodilo vsaj s polovico oziroma z vsemi njihovimi dijaki.

Graf 243: Albansko govoreči dijaki na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 16)

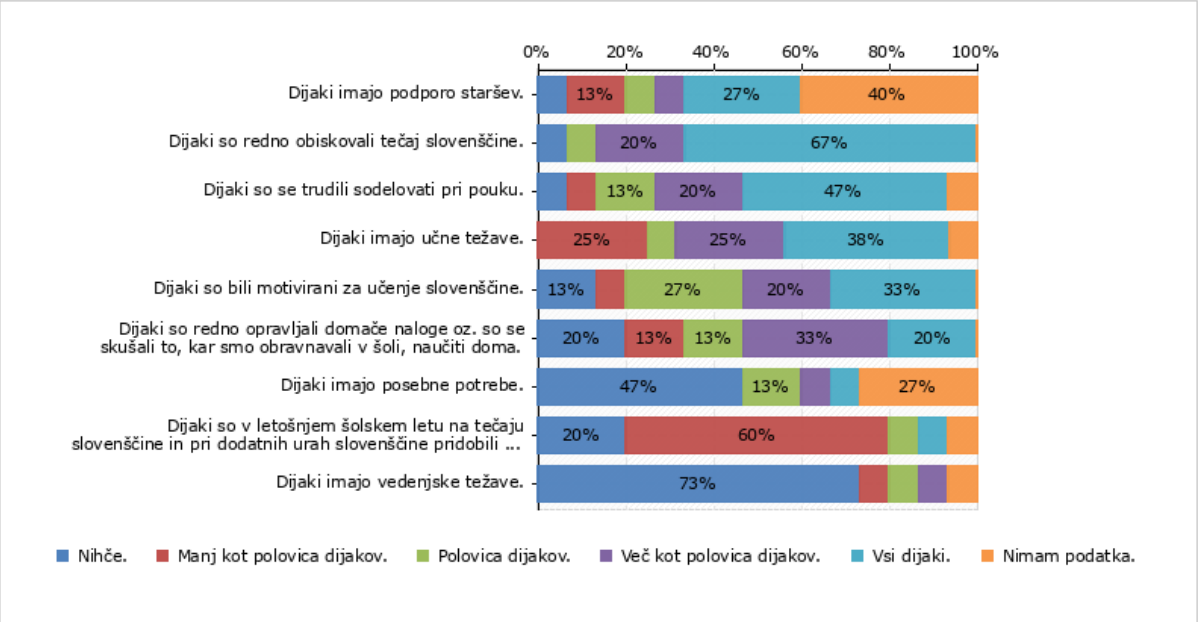

3.3.2 Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine

Analiza odgovorov za govorce srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine kaže, da ima velik odstotek teh dijakov podporo staršev, da redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, prav tako je razveseljivo, da redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti doma … Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da so govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine motivirani za učenje slovenščine. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti dijaki v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 3 % učiteljev so odgovorili, da od teh dijakov letos ne bo nihče na tečaju slovenščine in pri dodatnih urah slovenščine pridobili dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk, 12 % je označilo, da se bo to zgodilo z manj kot polovico, 16 %, da se bo polovica učencev lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključila v šolski pouk, 32 % jih meni, da bo takih več kot polovica, ravno toliko pa je takih, ki menijo, da se bodo prav vsi njihovi dijaki lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk.

Graf 244: Govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, makedonščine na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 25)

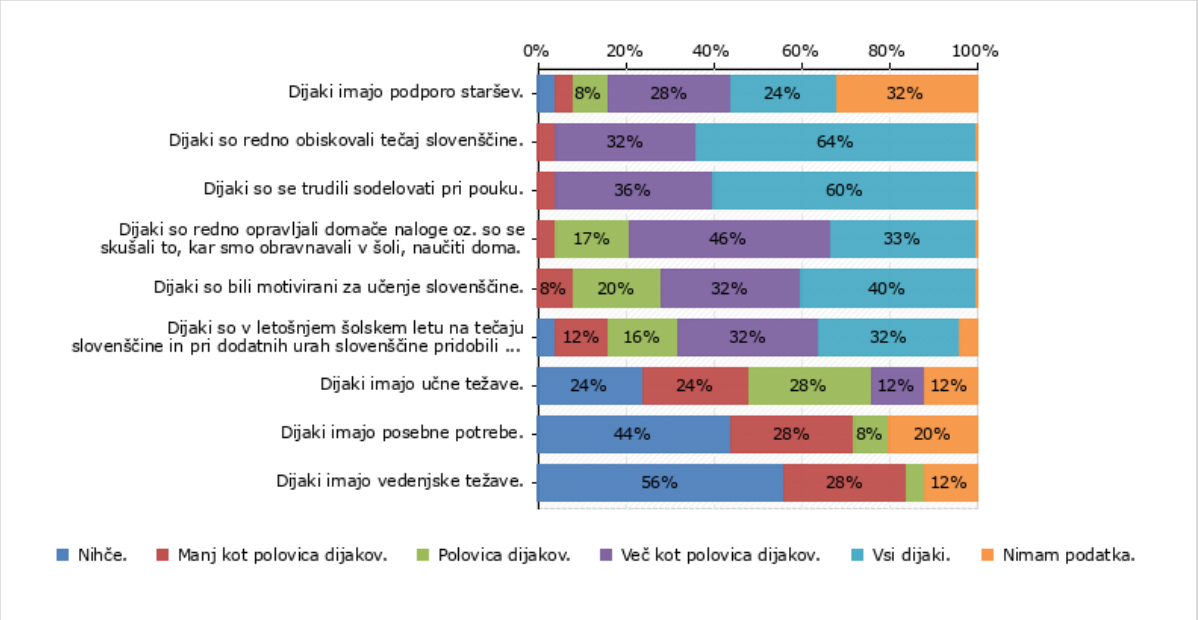

3.3.3 Značilnosti govorcev drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...)

Analiza odgovorov za govorce drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) kaže, da imajo skoraj vsi dijaki iz te skupine podporo staršev, da so motivirani za učenje slovenščine, da redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, prav tako je razveseljivo, da redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti doma … Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 25 % učiteljev je odgovorilo, da od teh dijakov letos ne bo nihče na tečaju slovenščine in pri dodatnih urah slovenščine pridobili dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk, 25 % je označilo, da se bo to zgodilo s polovico dijakov, polovica pa jih meni, da se bodo prav vsi njihovi dijaki lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk. Zaradi omejenega števila respondentov (le štirje) pa so ti podatki zgolj orientacijske narave.

Graf 245: Govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 4)

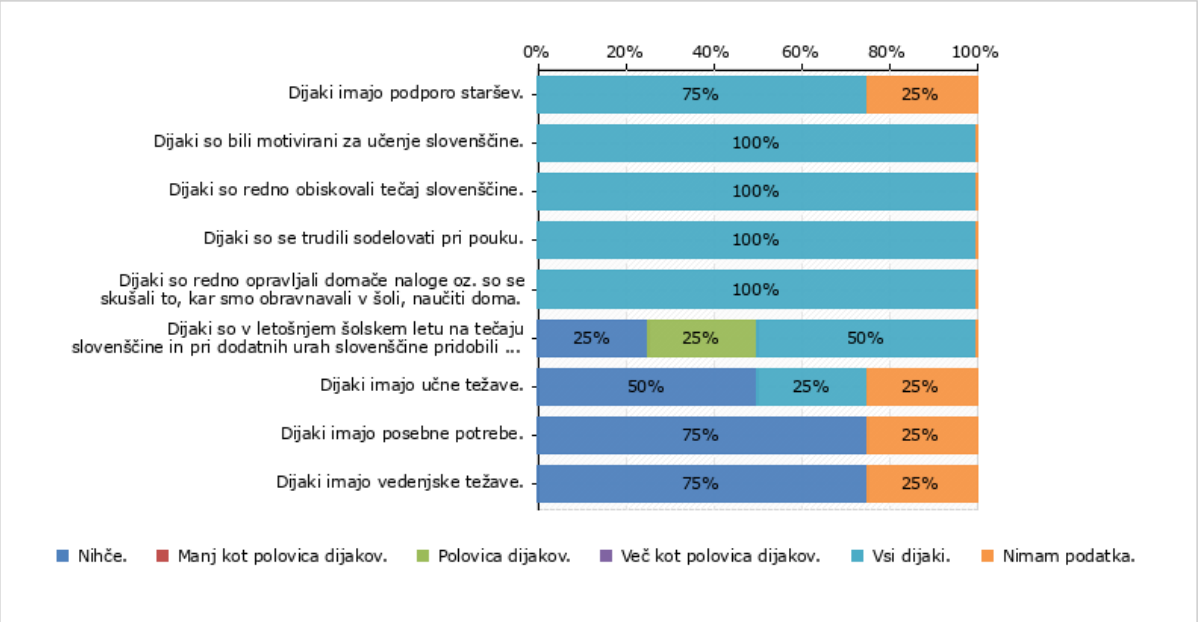

3.3.4 Značilnosti govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...)

Na vprašanja o govorcih romanskih in germanskih jezikov je odgovarjal le en respondent. Njegovi odgovori kažejo, da so dijaki iz te skupine motivirani za učenje slovenščine, redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, prav tako so redno opravljali domače naloge oziroma so se skušali šolsko snov naučiti doma ter so imeli podporo staršev … Odgovori tudi kažejo, da pri tej skupini dijakov ni bilo opaziti vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. Anketirani učitelj je odgovoril, da bo polovica od teh dijakov na tečaju slovenščine in pri dodatnih urah slovenščine pridobila dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk.

Graf 246: Govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...) na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 1)

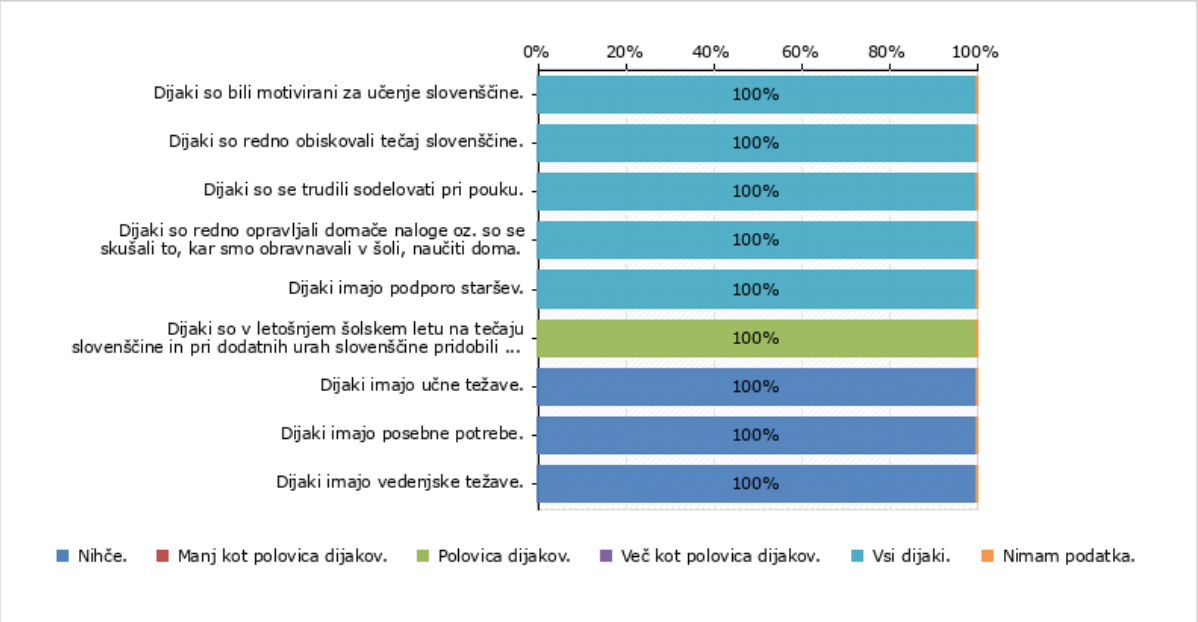

3.3.5 Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja

Analiza odgovorov za govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) že na prvi pogled pokaže, da je bilo pri vsaki trditvi kar 25 % odgovorov, da učitelj o vprašanem nima podatka. Sicer pa so bile spet najvišje uvrščene trditve, da so dijaki iz te skupine motivirani za učenje slovenščine, se trudijo sodelovati pri pouku, da redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti doma ter da redno obiskujejo tečaj slovenščine in imajo podporo staršev. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti dijaki v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. 50 % učiteljev je odgovorilo, da od teh dijakov letos ne bo nihče na tečaju slovenščine in pri dodatnih urah slovenščine pridobili dovolj znanja slovenščine, da se bodo lahko po izvedenih urah brez večjih težav vključili v šolski pouk, 25 % je označilo, da se bo to zgodilo z manj kot polovico dijakov. Tudi pri interpretaciji teh podatkov pa je treba biti pozoren na zelo omejeno število respondentov – na anketna vprašanja so odgovarjali le štirje.

Graf 247: Govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), na intenzivnem tečaju slovenščine (n = 4)

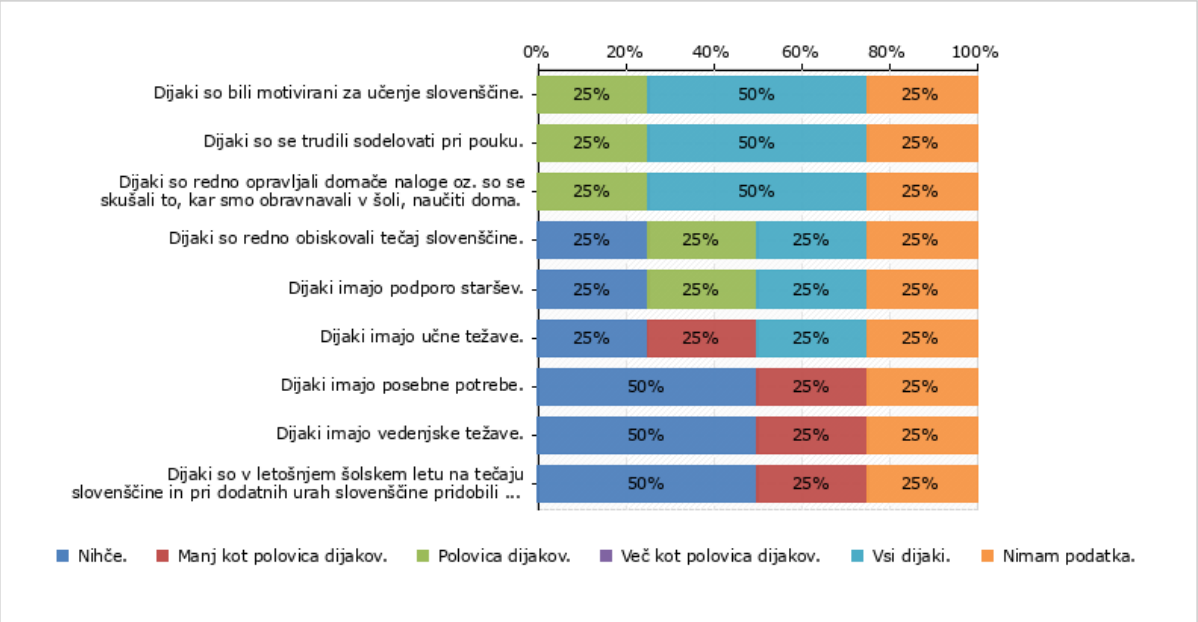

Ob koncu sklopa vprašanj o značilnostih posameznih skupin dijakov, ki jih na intenzivnih tečajih za dijake priseljence poučujejo anketirani učitelji, smo prosili za natančnejše pojasnilo in podroben opis skupine dijakov, še zlasti, če bi se jim zdele informacije pomembne za razumevanje situacije v skupini in načrtovanje sistemskih sprememb. Pridobili smo naslednje ogovore:

- *Nekaterim dijakom - predvsem tehnikom, je razumljivo, da brez znanja slovenščine in lastnega vložka v to znanje, ne bo šlo, pa čeprav sta si jezika sorodna. Nekateri pa so prepričani, da tečaj ni potreben in je samo "matranje" dijakov, saj bodo slej ko prej vse razumeli in tudi govorili.*

- *Po končanem intenzivnem tečaju so dijaki, ki so uspešno opravili preizkus, prenehali z dodatnim delom za učenje slovenščine; učitelji drugih predmetov niso dovolj dosledni pri*

zahtevi, da se trudijo govoriti slovensko. Dijaki se težje vključujejo v razred, saj jih sošolci bodisi ne razumejo in se zato z njimi ne pogovarjajo bodisi tudi sami razumejo in govorijo njihov jezik in se z njimi ne pogovarjajo po slovensko. Letošnje leto pa je zaradi pouka na daljavo sploh izjemno, saj so tudi tisti dijaki, ki so na tečaju (in sploh) zelo napredovali, stagnirali ali celo nazadovali, saj v družinskem krogu seveda govorijo izključno v maternem jeziku. Menim, da je zaradi tega zanje to leto vsaj z vidika učenja slovenščine izgubljeno. Nekateri dijaki so bili na tečaju zelo motivirani za delo tudi zato, ker so ga hoteli čim prej zaključiti, saj je bila to njihova dodatna obremenitev po pouku. Po drugi strani tistim, ki so želeli po uspešno opravljenem preizkusu še naprej obiskovati tečaj, to ni bilo omogočeno. Čeprav bi lahko rekli, da je uvedba obveznega tečaja napredek, menim, da bi bil pravi napredek šele, če bi na sistemski ravni učencem in dijakom priseljencem omogočili eno leto uvajalnega obdobja s poukom slovenskega jezika in kulture, na koncu katerega bi opravljali izpit na višji ravni, kot je A2. Ta namreč nikakor ne zadošča, da bi učenec oz. Dijak uspešno sledil pouku pri vseh predmetih.

- *Lani in letos so bili dijaki s statusom tujca, ki so bili prvič vpisani v 1. letnik srednje šole, še posebej prizadevni in so dosegali lepe rezultate tudi pri rednem pouku, ker so bili visoko motivirani. Delo z njimi je bilo vzorno. Polovica dijakov s statusom tujca, ki so se letos vpisali v 2. letnik, ker so 1. letnik opravili že v svoji domovini, je tekom leta zaradi slabih socialnih razmer začela delati preko študentskega servisa. To jih je še bolj spodbudilo k učenju slovenščine.*

- *Dijaki so bili za tečaj zelo motivirani, saj so se zavedali, da se bodo z znanjem slovenščine hitreje vključili. Je pa res, da je bila letošnja skupina v primerjavi z lansko učno močna (prišli so s prav dobrim, odličnim uspehom). Njihova motivacija je odvisna od več dejavnikov: uspeha v OŠ, podpore staršev, želje po znanju ... Letošnja skupina je bila učno močna, v lanski pa je bilo nekaj dijakov s posebnimi potrebami oz. učno šibkih. Takim gre seveda dosti težje.*

- *Opozorila bi rada na psihološko-socialni vidik. Pri dijakih, ki sem jih poučevala pri rednem pouku in na tečaju, je bila opazna velika razlika v vedenju pri rednih urah in na tečaju. Na tečaju so bili veliko bolj sproščeni, več so znali oz. Bolj so se upali izpostaviti, bili so med sebi enakimi ali podobnimi. Lahko so delili izkušnje in podobne težave ali zadrege.*

- *Tisti, ki so iz republike hrvaške zaradi bližine meje, niso imeli nobenih težav. Z albansko govorečimi učenje poteka veliko počasneje, ker je bilo razumevanje 0 %. Ponovno poudarjam vključenost teh dijakov znotraj šole, znotraj razreda. Veliko počasneje si pridobijo svojo socialno mrežo, tudi zelo hitro pada motivacija ostalih v skupini, da bi pomagali tistim, ki se počasneje učijo.*

- *V skupini so bili trije fantje, od tega sta bila dva brata. eden od njiju je bil precej motiviran za delo, drugi pa niti ne. Tretji fant pa je že pred vstopom v šolo obiskoval tečaj slovenščine in ni imel večjih težav.*

- *Skupina je zelo pisana. Arabsko govoreča dijakinja je bila stara 22 let in je na tečaj hodila prostovoljno. Zelo se je trudila, vendar je bila slovenščina zanjo trd oreh.*

- *Največ težav pri vključevanju v šolo je imel dijak s kosova. Menda je na Kosovu že končal dva letnika srednje šole. Vključen je bil ponovno v drugi letnik. Dijak je mirno sedel v razredu, vendar se ni odzival. Za pomoč smo prosili druge dijake, ki so v Sloveniji že leta, vendar odziva ni bilo. Zaradi kulturnih razlik tudi starši niso želeli navezati stika z učiteljicami. Čeprav smo se vsi delavci šole zelo trudili, da bi mu olajšali prehod v slovensko šolo, smo bili \"nagrajeni\" z molkom. Po koncu zdravstvenih ukrepov bo dijak dopolnil osemnajst let in po interpretaciji sošolcev ne potreboval šolskega uspeha ... Po petnajstih letih poučevanja slovenščine kot drugega tujega jezika je bil to moj prvi stik z dijakom s Kosova. Po vseh pridobljenih informacijah predlagam, da bi morali dijaki s kosova kot tudi drugih \"neslovanskih\" držav obiskovati pred vstopom v srednjo šolo slovenščino v izbrani šoli. V našo šolo sta bila v šolskem letu 2019/20 vključena tudi starejša dijaka iz Iraka, vendar sta imela vsak svojega učitelja slovenščine. O njunem znanju se ne bi izrekla.*
- *Albansko govoreči dijaki niso motivirani. Večini je pomembno le, da imajo status dijaka. Ker jih je na šoli zelo veliko, se med seboj pogovarjajo v svojem jeziku, in sicer v jedilnici, na hodniku, v razredu ...*
- *Dijaki iz albansko govorečega okolja so imeli težave na vseh področjih; govorjenju, pisanju, razumevanju prebranega, razumevanju navodil pri različnih vsebinah.*
- *Ker sem bila na šoli le do novega leta in sem samo spremljala dogajanje, ne morem navesti teh odgovorov.*
- *Dijaki so bili izredno motivirani za delo in učenje, hitro so sprejeli pravila in sistem dela. Težava je bilo njihovo druženje z dijaki, ki prihajajo iz nekdanjih jugoslovanskih držav, saj se niso pogovarjali v slovenščini, čeprav smo v slovenski šoli. Žalostilo pa me je zlasti dejstvo, da so se jim (ne samo na začetku ali izjemoma) prilagajali učitelji v stilu: "saj smo živeli nekoč skupaj in znamo srbohrvaško. Šta ne razumiješ?"*
- *Odgovori so podani glede na dijake, ki so vključeni v redno izobraževanje – projekt.*

Tudi učitelje, ki poučujejo na začetnem tečaju slovenščine smo povprašali po dejavnikih, ki vplivajo na učno uspešnost dijakov priseljencev. Na podlagi analize odgovorov se je izoblikoval vrstni red dejavnikov po pomembnosti (od najpomembnejšega do najmanj pomembnega po mnenju anketiranih učiteljev): motivacija za učenje, učne navade, znanje slovenščine, socialna vključenost dijaka v razredno in šolsko skupnost, sociokulturno ozadje dijaka, značajske lastnosti dijaka, podpora staršev, učiteljeva usposobljenost za delo s priseljenci, predznanje drugih predmetov, učiteljev čas, ki ga ima na razpolago za dijaka.

Graf 248: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost dijakov priseljencev (n = 29)

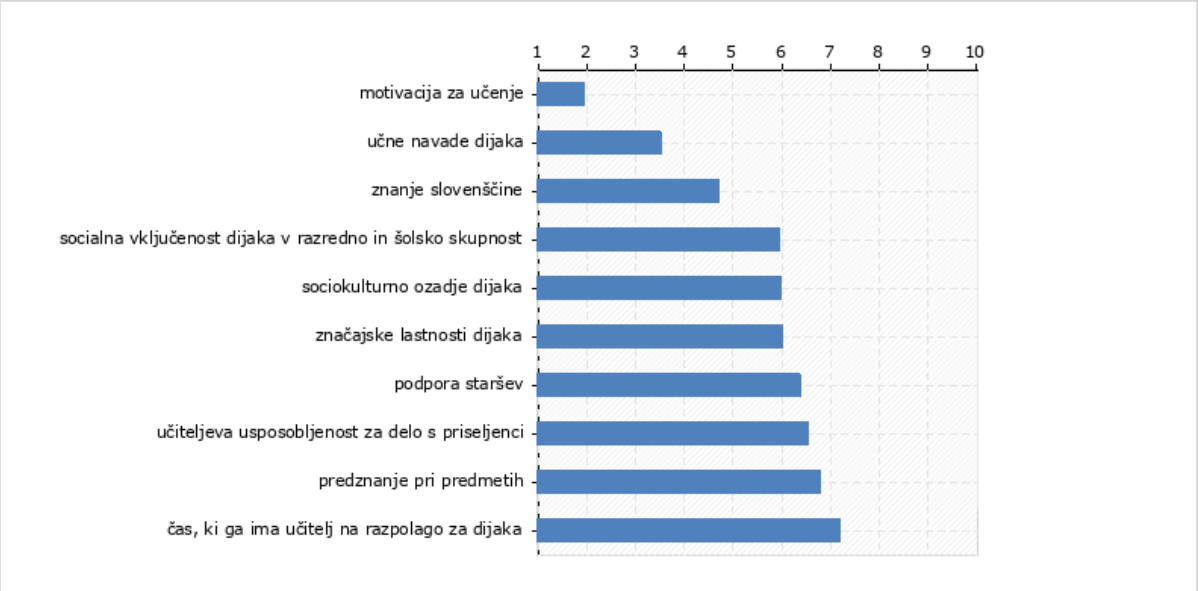

3.4 UČNA GRADIVA NA INTENZIVNIH TEČAJIH SLOVENŠČINE

V naslednjem sklopu vprašanj smo učitelje, ki izvajajo intenzivne tečaje slovenščine za dijake priseljence spraševali o učnih gradivih, ki jih uporabljajo pri pouku. Pri prvem vprašanju so izbirali med vnaprej navedenimi vrstami gradiv: Gradivo, ki ga dijaki uporabljajo pri rednem pouku slovenščine / Gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle / Gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike / Lastno učno gradivo, namenjeno poučevanju slovenščine kot drugega jezika / Učno gradivo, ki ga učenci uporabljajo pri drugih predmetih. Možno je bilo izbrati več odgovorov

85 % sodelujočih v raziskavi je odgovorilo, da uporabljajo gradiva, namenjena učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, 44 % učiteljev uporablja lastna gradiva, namenjena poučevanju slovenščine kot drugega jezika, 41 % jih uporablja gradiva, namenjena učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, 26 % gradivo, ki ga dijaki uporabljajo pri rednem pouku slovenščine, preostali pa učno gradivo, ki ga dijaki uporabljajo pri drugih predmetih.

Graf 249: Uporaba učnih gradiv na intenzivnih tečajih slovenščine (n = 27)

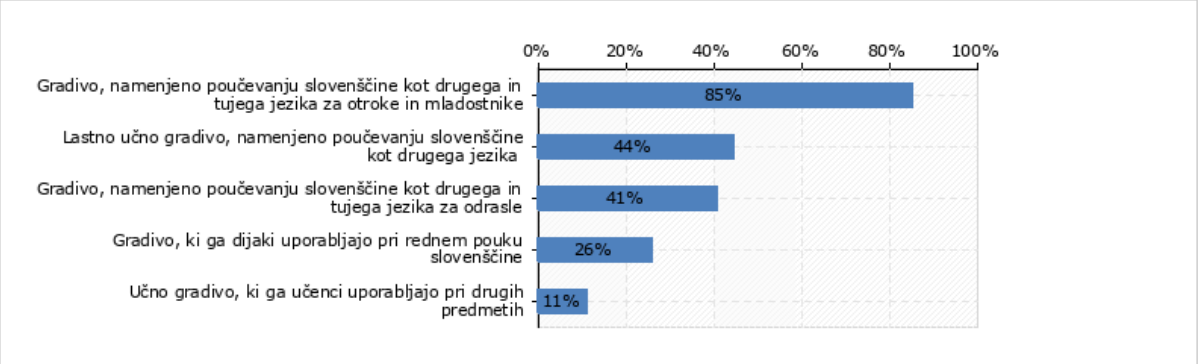

Tiste, ki so označili, da uporabljajo gradivo, namenjeno učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, smo prosili, če lahko na vnaprej pripravljenem seznamu učbenikov za odrasle označijo, kaj

konkretno uporabljajo. Izkazalo se je, da precejšen del učiteljev navedenih učbenikov ne uporablja nikoli, sicer pa je med učitelji intenzivnih tečajev slovenščine najbolj uporabljan učbenik *S slovenščino nimam težav, slovenska beseda v živo* ter tudi *A, B, C … 1, 2, 3, GREMO*, nato pa še vsi ostali učbeniki, kot je prikazano v spodnji tabeli.

Graf 250: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za odrasle, na tečajih slovenščine (n = 11)

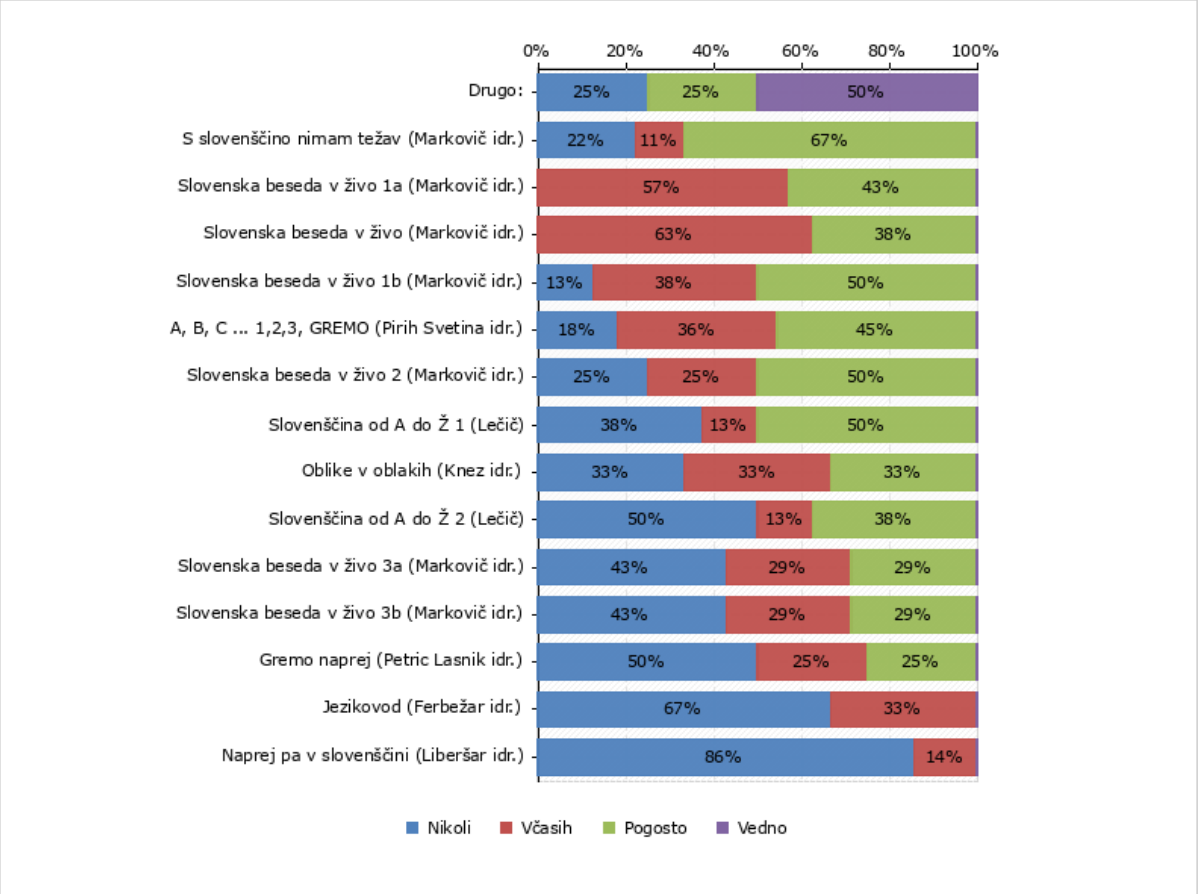

Prav tako smo tiste, ki so označili, da uporabljajo gradivo, namenjeno učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, prosili, če lahko na vnaprej pripravljenem seznamu gradiv za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike označijo, kaj konkretno uporabljajo. Izkazalo se je, da je med učitelji, ki izvajajo intenzivne tečaje slovenščine za dijake priseljence, najbolj uporabljano gradivo učbeniški komplet *Čas za slovenščino*, nato pa sledijo še vsa ostala gradiva, kot je prikazano v spodnji tabeli.

Graf 251: Uporaba učnih gradiv, namenjenih učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika za otroke in mladostnike, na tečajih slovenščine (n = 23)

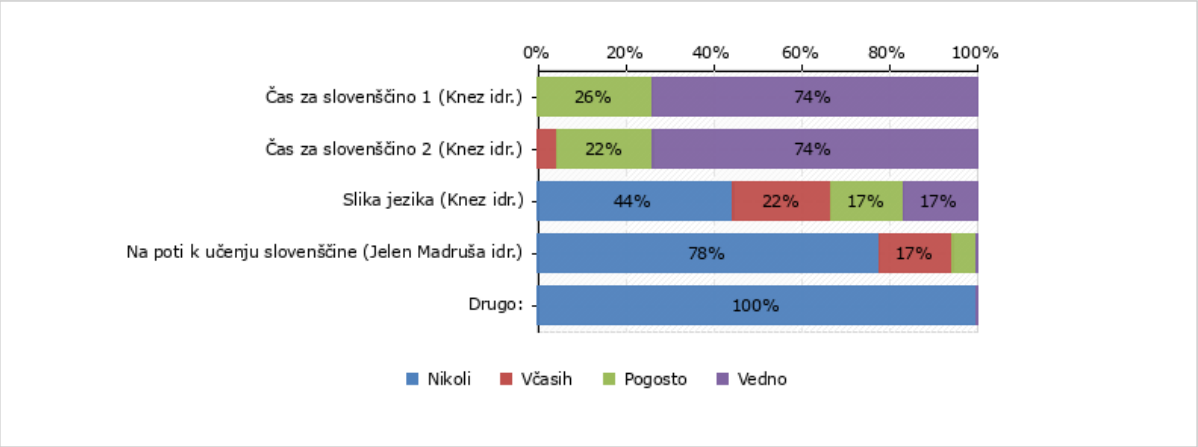

Ob koncu sklopa vprašanj o gradivih smo učitelje prosili, če lahko še natančneje obrazložijo, kako uporabljajo navedena učna gradiva, s čim jih dopolnjujejo, kolikšen del učbenikov so uspeli predelati v dodeljenih urah (tudi število ur, ki so jih izvedli s posamezno skupino) ali z njimi dosežejo zastavljene učne cilje, kaj pogrešajo ... Njihove odgovore navajamo dobesedno:

- *Letos sem na začetku uporabljala še učbenik 1, 2, 3 ... Gremo, iz katerega sem nekatere strani fotokopirala, da je pouk potekal hitreje, kmalu pa sem dijake napeljala na nakup lastnih učbenikov in delovnih zvezkov Čas za slovenščino 2, tako da so aktivno osvajali ustno in pisno izražanje. Ker imamo veliko dijakov s statusom tujca, imamo veliko ur tečaja, tako da smo uspeli predelati celoten učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino 2. Menim, da s sedanjimi učbeniki brez težav dosežem zastavljene cilje.*

- *Uporabljam zbirko Slovenska beseda v živo, ker vsebuje učbenik in delovni zvezek, zvočno gradivo - mislim, da je to edina red dobra zbirka pri nas, omogoča namreč preskok. Velikokrat tujci zelo hitro usvojijo raven A1/A2 in je popolnoma nesmiselno nadaljevati s prvim učbenikom, kjer vse rešujejo prav, takrat je treba poseči po zahtevnejšem gradivu in ta zbirka to omogoča. Letos smo prišli do učbenika Slovenska beseda v živo 3b, seveda pa nismo naredili vseh vaj v vseh učbenikih, zahtevnost sem prilagajala njihovemu napredku. Omenjeno zbirko kombiniram predvsem z gradivom, ki ga uporabljajo pri rednem pouku, zlasti takrat, ko se pripravljamo na pridobivanje ocen ipd.*

- *Učna gradiva uporabljam redno, delamo primere, nato uporabim svoje primere, da razložim, sledi delo v delovnem zvezku. V 160 urah smo predelali ves učbenik. Cilji pa so odvisni od volje in prizadevnosti dijakov, pri enih so doseženi, pri drugih pa ne.*

- *Predelam cel učbenik. Dopolnjujem z gradivom na internetu. Lažje si zapomnijo, če vidijo slike predmetov in pojavov.*

- *Učbeniku natančno sledimo, narejene vse vaje, dodatek po lastni presoji, cilj dosežen.*

- *Uspela sem predelati večino učbenika, saj so bili dijaki motivirani; vsem je bila materinščina slovanski jezik. Trije dijaki so hodili na dopolnilni pouk v organizaciji DRPD, trije dijaki pa na*

ure slovenščine za tujce v dijaškem domu. Gradivo sem dopolnjevala z zanimivimi članki (Gea, Življenje in tehnika) in posnetki na Youtube (pri učbeniku pogrešam tudi videoposnetke.). Učbeniki so odlično pripravljeni in je z njimi možno doseči cilje (raven A2). Omogočajo razvijanje vseh štirih sporazumevalnih zmožnosti in so dobra osnova za nadaljnje učenje.

- *Z dijaki se o določeni temi najprej pogovarjamo, preberemo besedila iz učbenika, učimo se nove besede, jih uporabljamo, rešujemo slovnične naloge, tvorimo dialoge ...*
- *Z avdio posnetki, video posnetki – naredila sem si veliko nalog za bralno razumevanje in slušno razumevanje. Pripravila tudi drugačno motivacijo pred začetkom ure.*
- *Sledimo učbeniku Čas za slovenščino. Dodajam druga gradiva (učne liste, svetovni splet ...). Znanje preverjamo s kvizi (Kahoot ipd.). V dodeljenih urah smo predelali prvi učbenik in 3/4 drugega. Dostavljene cilje lahko dosežemo.*
- *Dopolnjujem jih s svojimi vajami, saj jih je v delovnem zvezku premalo. Pripravim tudi razne igre, da pouk malo popestrimo.*
- *Dopolnjujem s tabelsko sliko in pogovorom. Predelali smo mogoče polovico učbenika, pouk običajno zastavim najprej na obravnavani snovi, potem pa aktualnih iztočnicah in življenjskih primerih.*
- *Dijaki imajo dva učbenika, ki ju predelamo v 160 urah. Sta vsebinsko ustrezna, vaje pa včasih niso smiselne (ko že desetič vstavimo isto obliko glagola, namesto da bi bile oblike mešane). Spletne učbenike uporabljam zlasti za uvodno motivacijo, utrjevanje snovi ob koncu sklopa in pred izpitom. Zlasti pa pridejo prav v dodatnih urah (70), ko je snov že predelana. Rešujemo vizuelno, debatiramo, popravljamo drug drugega ... Predelamo večino, ki so na osnovni in nadaljevalni ravni.*
- *Čas za slovenščino smo predelali v celoti. Dostopen je (brezplačno) na spletu – to je zelo olajšalo delo. Ob tem smo razčlenjevali različne (enostavnejše) časopisne članke in se seznanjali tudi z literaturo in kulturo.*
- *V celoti smo obdelali Čas za slovenščino 1 in 3/4 učbenika Čas za slovenščino 2. Vedno pa gradiva dopolnjujem s svojo zbirko nalog ali nalog Slovenska beseda v živo (1a+1b). Ta učbenik osebno ocenjujem kot najprimernejši.*
- *V 90 urah smo predelali Čas za slovenščino 1. V drugem delu nismo predelali veliko snovi zaradi izrednih razmer.*
- *Pri pouku uporabljamo učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino 1 in 2. Na tečaju obravnavamo tudi snov rednega pouka, kar pomeni, da beremo besedila iz učbenikov za slovenščino, iščemo neznane besede, obnavljamo, se pogovarjamo ... Uspe mi predelati večino snovi iz učbenikov in vaj v delovnem zvezku.*
- *Če prej še nismo zaključili z obravnavo snovi iz učbenika Čas za slovenščino 2, nadaljujeva s sodelavko s tem učbenikom, veliko je ponavljanja, jezikovnih vaj in pogovorov z dijaki o*

temah, ki so v učbeniku in na splošno. Pri pouku uporabljamo učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino 1 in 2. Na tečaju obravnavamo tudi snov rednega pouka, kar pomeni, da beremo besedila iz učbenikov za slovenščino, iščemo neznane besede, obnavljamo, se pogovarjamo, tvorimo dialoge ...
- *Običajno sem uporabljala učbenike in delovne zvezke Centra za slovenščino ..., letos sem zaradi srbskih dijakov vključila tudi učbenik Slovenščina od A do Ž. Določeno gradivo kopiram, saj ne morem zahtevati, da dijaki kupijo en učbenik in delovni zvezek. Dijake spodbujam, da kopirano gradivo shranjujejo v mape. S tem so prisiljeni, da imajo urejena zapiske.*
- *Predelali smo učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino 1 in začeli smo tudi že 2.*
- *Učbenik v šoli, dz doma, v šoli smo preverili, predelali smo vse gradivo, dopolnjevala sem s članki iz časopisov, včasih z vajami … iz drugih učbenikov.*
- *Ti učbeniki so osnovno vodilo za izvedbo tečaja, saj je to tudi tisto, kar morajo znati na preverjanju znanja ob koncu. Slikovno gradivo je uporabno, kadar so dijaki, ki ne znajo nič, so npr. govorci neslovanskega jezika.*
- *Z vajami dopolnjujem. Prvo knjigo predelamo, druge ne.*
- *Čas za slovenščino se mi zdi, da ima vse, kar učenci potrebujejo za normalno komunikacijo pri pouku. Predelamo oba učbenika in oba dz.*

3.5 IZVAJANE INTENZIVNEGA TEČAJA SLOVENŠČINE ZA DIJAKE PRISELJENCE

Na prvo vprašanje, ki je anketirane učitelje, ki izvajajo intenzivne tečaje slovenščine za dijake priseljence, spraševalo, kako so prvič začeli izvajati tečaj slovenščine, je največ (85 %) sodelujočih izvajalcev intenzivnega tečaja odgovorilo, da so pregledali učno gradiva s področja poučevanja slovenščine kot drugega jezika, 65 % jih je poiskalo strokovno literaturo s področja, 62 % se jih je udeležilo strokovnega seminarja s področja poučevanja slovenščine kot drugega jezika, 38 % se jih je s poučevanjem slovenščine kot drugega jezika srečalo že prej v drugih ustanovah. 31 % jih je odgovorilo, da so se obrnili na kolege, ki so že imeli tovrstne izkušnje, 4 % vprašanih pa so pouk začeli izvajati brez posebnih priprav.

Graf 252: Prvo izvajanja intenzivnega tečaja slovenščine (n = 26)

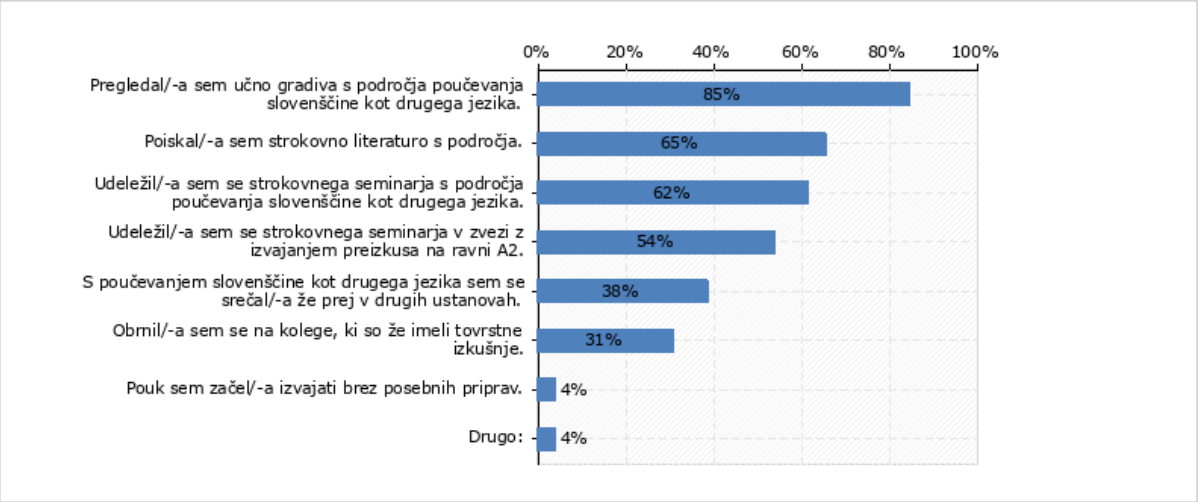

37 % anketiranih učiteljev, ki izvajajo intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljene, je s strani šole dobilo navodila za delo z dijaki prisljenci, 63 % vprašanih pa teh navodil ni prejelo.

Graf 253: Navodila s strani šole za delo z dijaki priseljenci (n = 27)

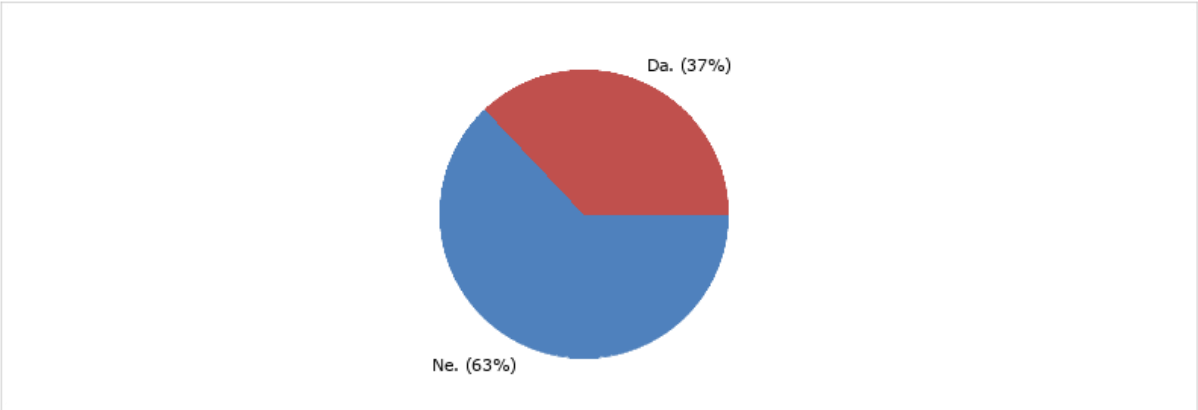

Nekateri so natančneje obrazložili, kakšna so bila ta navodila:

- *Pravilnik o organizaciji, priporočila o ocenjevanju*
- *Literaturo, spletne strani.*
- *Glede obiskovanja tečaja, motivacije.*
- *Organizacijska navodila (ure, št. dijakov, skupine, jezik) in gradivo za pisni ter ustni del izpita iz slovenščine na ravni A2.*
- *Vaš dopis, test za preverjanje znanja slovenščine. Ostalo sem se sama pozanimala.*
- *Pravna.*
- *Navodila učiteljev slovenščine, svetovalne delavke in ravnateljice.*

- *Navodila so bila, kako počasneje usvajajo snov albansko govoreči. Kolegica mi je predala svoje gradivo – slovarčke.*
- *Samo to, da se bo pouk izvajal preduro in prvo uro in kolikšen je fond ur. Sem in tja tudi kakšna beseda o težavah posameznega dijaka.*

V odprtem odgovoru so nam učitelji natančneje pojasnili, koliko časa so imeli, da so se pripravili na izvajanje tečaja slovenščine (npr. s seznanitvijo s področjem, pripravo na pouk ipd.):

- *Dva meseca (čas poletnih počitnic).*
- *14 dni.*
- *To delam že dolgo, tako da sem že utečena.*
- *Časa za pripravo na tečaj slovenščine je bilo dovolj, za to sem izvedela v mesecu juniju.*
- *Dovolj.*
- *Nekaj tednov.*
- *3 mesece.*
- *Tujce sem začela poučevati že leta 2010, zato težko odgovorim na to vprašanje.*
- *Za vsak dan tečaja sem porabila 2 šolski uri priprav.*
- *Od junija do septembra.*
- *Glede na to, da sem slovenščino za tujce že poučevala, niti nisem potrebovala dodatnega časa za priprave.*
- *3 tedne.*
- *Dovolj, ker sva s kolegico že ob vpisu vedeli, koliko in katere dijake bova učili.*
- *Za pripravo je bilo dovolj časa, za poučevanje tujcev sem izvedela junija, pa tudi tujce poučujem že drugo leto.*
- *Za izvajanje po novem pravilniku dva meseca. Sproti si ga pač moraš vzeti.*
- *2-3 tedne.*
- *Toliko časa kot sem si ga vzela izven pouka in ostalih rednih priprav na pouk. Pač, med svojim prosim časom.*
- *En mesec.*
- *Vse se je odvijalo zelo hitro, približno teden po podpisu aneksa smo že začeli z izvajanjem pouka.*

- *Zelo malo, približno teden.*
- *Za pripravo je bilo dovolj časa, za poučevanje tujcev sem izvedela junija.*
- *1 mesec.*
- *Dober teden.*

Na vprašanje, ali intenzivni tečaj izvajajo sami ali še s kom, je 58 % vprašanih učiteljev odgovorilo, da pouk izvajajo sami, 42 % izvajalcev intenzivnega tečaja si ure deli še z enim učiteljem.

Graf 254: Izvajanje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 26)

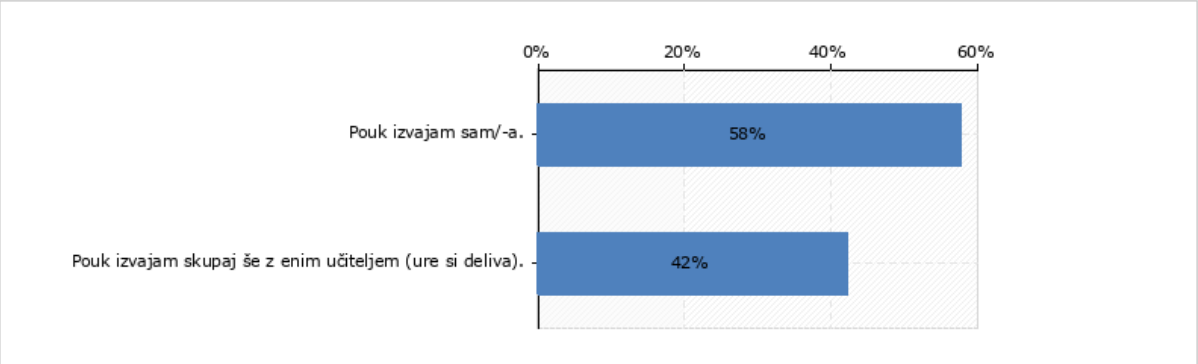

Na naslednje vprašanje glede sodelovanja med učitelji, ki na šoli izvajajo intenzivni tečaj slovenščine, je 82 % vprašanih učiteljev odgovorilo, da sodelujejo zelo dobro, 18 % je prispevalo odgovor, da je sodelovanje dobro.

Graf 255: Sodelovanje med izvajalci intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 11)

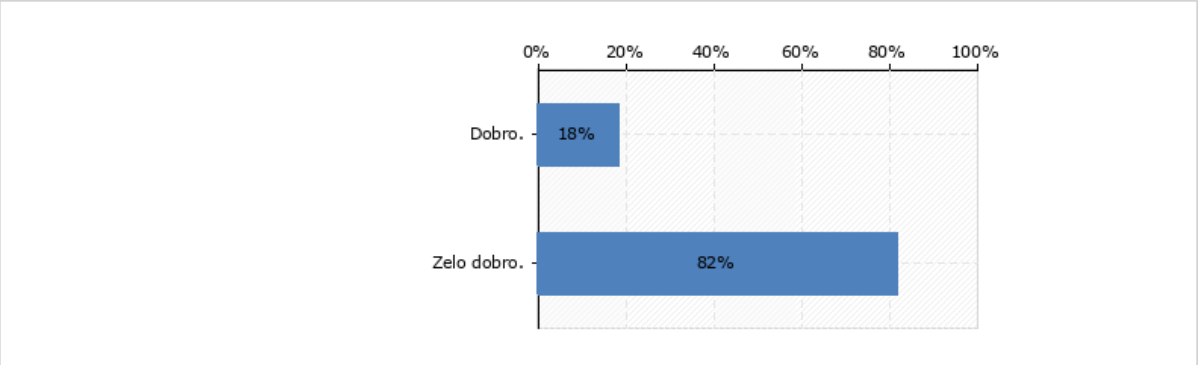

Zanimalo nas je tudi, kako izvajalci intenzivnega tečaja načrtujejo pouk za dijake priseljence. Ponudili smo jim vnaprej pripravljene možnosti. Analiza je pokazala, da 82 % sodelujočih delo načrtuje sproti, 63 % sodelujočih v anketnem vprašalniku načrt pouka naredi sam/a, 73 % se jih prilagaja zahtevam in predlogom drugih učiteljev, 52 % načrt naredi skupaj še z drugimi učitelji, s katerimi skupaj poučujejo isto skupino, 87 % jih naredi okvirni načrt za celo obdobje, 43 % vprašanih je odgovorilo, da načrt pouka uskladijo skupaj z učenčevim učiteljem slovenščine, 29 % učiteljev pa načrt pouka uskladi skupaj z učitelji drugih predmetov.

Graf 256: Načrtovanje intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence (n = 24)

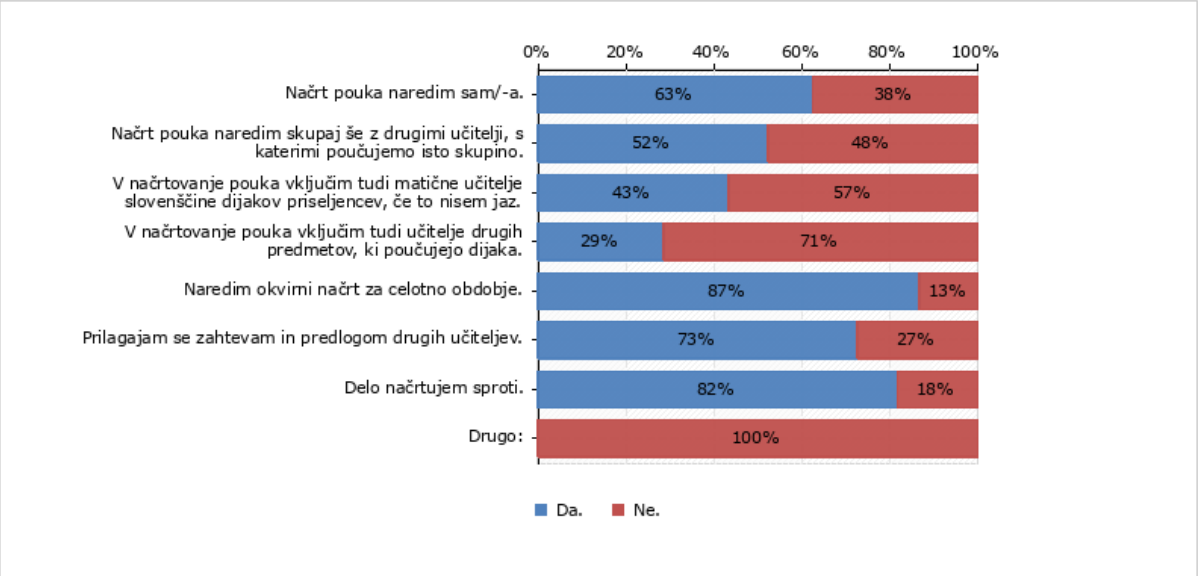

Pri dodatnih pojasnilih so učitelji zapisali še:

- *Največja težava je organizacijska. Z drugim učiteljem je treba namreč dnevno komunicirati, kaj je predelal, kje je ostal ... Dela namreč ni mogoče razdeliti po poglavjih ali kako drugače. V ta namen sva s kolegico v e-asistentu odprli poseben komunikacijski kanal tečaj slovenščine, kamor sva redno zapisovali, kaj sva delali.*
- *Težko je sodelovati z učitelji drugih predmetov, ki jim je ukvarjanje z dijaki priseljenci v breme.*
- *Zlasti je težko slediti vsebinam, ki bi jih naj poznali za izpit, in željam učiteljev, naj predelam z njimi domače branje, naj jih pripravim na spraševanje, teste ...*
- *Snov prilagojena predznanju dijakov.*
- *Kadar so iz iste jezikovne skupine, ni težav. Pri albansko govorečih sem veliko sodelovala tudi s šolsko svetovalno službo in dijaki iz razreda, iz katerega je dijak prihajal - predvsem za motivacijo.*
- *Načrtovanje pouka tečaja ni težko, saj je na voljo veliko ustreznih učbenikov in delovnih zvezkov. Pogrešam sodelovanje z učitelji drugih predmetov, ker se le redki obrnejo name, kadar pride do določenih težav z dijakom s statusom tujca.*
- *Manjka povezovanje z vsemi učitelji, ki učijo dijake tujce.*
- *Sodelovanje z drugimi učitelji je predvsem v tem, da mi povedo, kakšne težave imajo dijaki - tujci pri pouku. Sami učitelji pa ne posegajo v moje delo. Če jih prosim za kakšen nasvet, mi seveda svetuje, sicer pa imajo sami dovolj svojega dela. Z učiteljico, s katero si skupine deliva, pa načrtujeva delo skupaj (temo, slovnično temo, vrsto nalog), vendar obe uro izpeljeva tako kot sva si jo zamislili.*

Na naslednje vprašanje, ali se učiteljem tečaja slovenščine zdi njihov pouk uspešen, jih je 16 % odgovorilo, da je zelo uspešen, 80 % anketiranih učiteljev meni, da je ta pouk še kar uspešen, preostali pa so odgovorili, da pouk ni preveč uspešen.

Graf 257: Uspešnost tečaja slovenščine (n = 25)

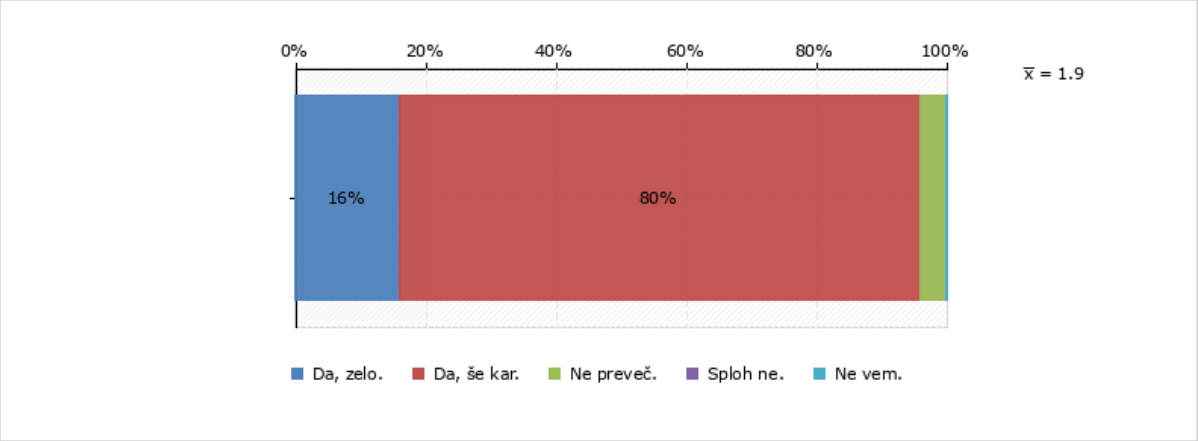

74 % vprašanim se zdi število ur za intenzivni tečaj zadostno, preostalim se zdi ur premalo.

Graf 258: Zadostnost števila ur tečaja slovenščine (n = 27)

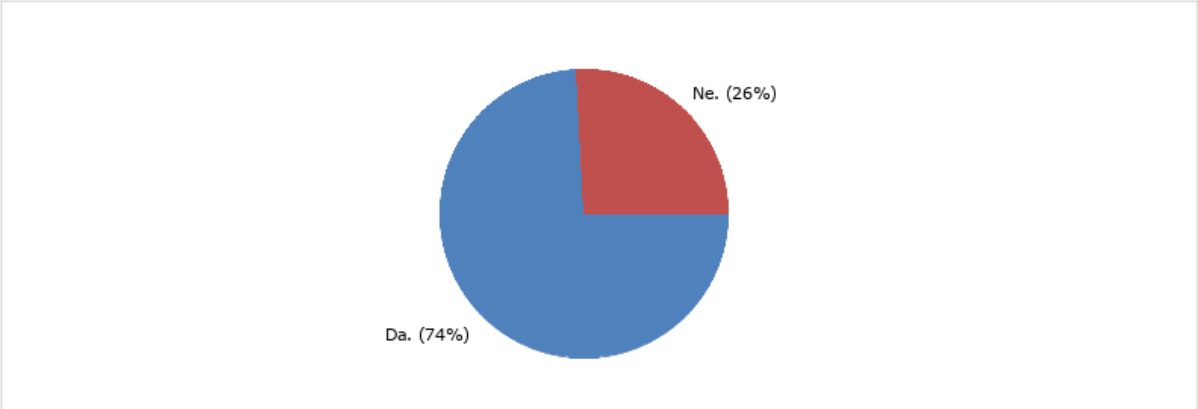

V dodatnih pojasnilih so napisali, kolikšno število ur bi se jim zdelo zadostno:

- *Za Albance bi moralo biti predvidenih veliko več ur.*
- *Vsako jutro vsaj dve uri slovenščine – celo leto.*
- *120.*
- *Vsaj 250 ur, za albansko govoreče pa še kakšnih 100 več.*
- *200.*
- *Za čas, ko se tečaj konča, je ur dovolj. Prva težava je, da dijaki marsikaj hitro pozabijo, ker ni dovolj časa za utrjevanje. Druga težava pa je, da je za uspešno delo v srednjih šolah potrebno poznati jezik na zahtevnejši ravni. Imamo pa (vsaj na naši šoli) dijake, ki samoiniciativno pridobivajo dodatno znanje jezika redko, v domačem okolju pa uporabljajo večinoma svoj materni jezik.*

- *Odvisno od posameznega dijaka.*

Vprašali smo jih tudi, kaj bi pri trenutno obstoječi obliki začetnega učenja slovenščine in izvedbi dodatnih ur slovenščine glede na svoje izkušnje spremenili? Navajamo njihove odgovore:

- *Menim, da bi bilo dobro, če bi tečaj potekal izven šole, namesto pouka (32 ur na teden). Za srednjo šolo bi moral biti program zahtevnejši. Če se tečaj izvaja na šoli, ga v tej intenzivnosti ne more voditi učitelj šole. Jaz sem izvajala tečaj prejšnje leto, 120 ur, in me je delo psihično in fizično popolnoma izčrpalo (vključno z rednim delom, projekti …), tako da sem zbolela. V tem šolskem letu je začetni tečaj izvajala učiteljica iz projekta prve zaposlitve (ki je nato prevzela moje delovno mesto).*
- *Utopično, iluzorno in naivno bi uvedla pravilo, da se tečaj izvaja med rednim poukom. Kadar pridejo na tečaj po osmih urah rednega pouka, so že popolnoma izčrpani in jim tečaj avtomatsko predstavlja breme, ravno tako takrat, ko morajo zaradi tečaja priti v šolo še pred rednim poukom. Že tako jim status tujca prinaša določno mero stigmatizacije, miselnost "moram ostati v šoli po pouku, ker sem tujec" pa k temu še dodatno pripomore.*
- *Predlagam, da tako kot v drugih evropskih državah ne vključujemo dijakov, dokler nimajo opravljenega izpita A2.*
- *Istočasnost rednega pouka in tečaja, a ne vem, kako bi to drugače izvedli. Obremenjenost učiteljev.*
- *To, kar sem že omenila v prejšnjih odgovorih - dijaki - tujci bi se morali posvetiti samo slovenščini, ne pa da so še obremenjeni z rednim poukom, ki ga sploh ne razumejo in mu zato vsaj prvo polovico leta niti ne sledijo. Seveda so tudi učenci, ki to zmorejo, vendar je takšnih, vsaj ne šoli, kjer poučujem, bistveno manj in so socialno višji in so na štiriletnem programu.*
- *Pisni del izpita zaradi previsokega kriterija prehajanja. Predlog: povečati število točk za pisna sestavka, da ima učitelj večji manevrski prostor pri točkovanju (kot npr. Pri poklicni maturi 12 točk).*
- *Delovni zvezek z veliko več vajami.*
- *Če bi jaz imela več časa, bi povečala intenziteto ur.*
- *Ničesar. Dijakom sem se pripravljena prilagajati glede na njihove individualne posebnosti.*
- *Napisala sem že prej: ure naj se porazdelijo čez celo šolsko leto oz, do konca maja, tako bo boljše tako za učitelje kot dijake. Če gredo dijaki npr. na PUD (praktično usposabljanje z delodajalci) v 1. polletju, manjkajo preveč (poleg jesenskih in božičnih počitnic še dodatne 3 tedne) in imajo premalo ur. Poleg tega je 10 ur slovenščine tedensko zanje preveč, postanejo naveličani.*
- *Kot sem že napisala: uvajalno leto kot priprava na vključitev v slovenski šolski sistem.*

- *Albanske dijake bi imela posebej.*

Sledilo je vprašanje, v katerem smo preverjali, kako po mnenju v raziskavo vključenih učiteljev na njihovi šoli poteka sodelovanje z drugimi učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev. Izkazalo se je, da je sodelovanje z vodstvom šole ter razredniki boljše kot sodelovanje z drugimi učitelji na šoli. Največji delež učiteljev je odgovoril, da jim vodstvo šole omogoča izobraževanje na tem področju ter da podpira spremembe, ki jih predlagajo, ter da vodstvo šole spodbuja k izobraževanju na tem področju. V nadaljevanju so omenili, da tako razrednik kot vodstvo šole spremljata jezikovni napredek dijakov priseljencev. Najmanjši delež sodelujočih učiteljev je izbral trditve, vezane na druge učitelje, npr. to, da prosijo za pomoč pri pripravi prilagoditev za dijake priseljence pri predmetu, ki ga poučujejo ali to, da drugi učitelji skušajo to, kar se je dijak naučil pri dodatnem pouku slovenščine, upoštevati pri svojih urah.

Graf 259: Sodelovanje z drugimi učitelji in vodstvom šole na področju jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev (n = 25)

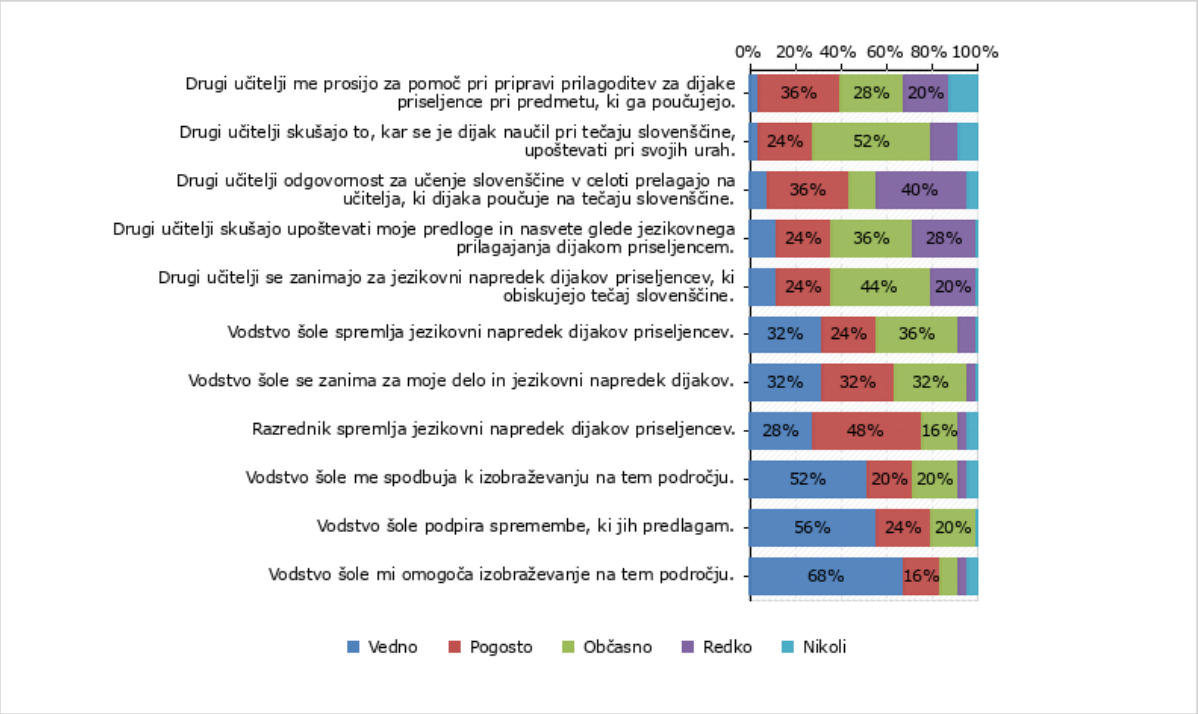

Sodelovanje z drugimi učitelji, vodstvom in ostalimi so lahko anketirani učitelji še dodatno opisali:

- *Navedli niste sodelovanje svetovalne delavke. Ona je na naši šoli pri tečaju ves čas prisotna.*
- *Predvsem strokovna služba na naši šoli, to je ga. pedagoginja – bedi nad dijaki, jih bodri in usmerja.*
- *Na naši šoli je za dijake tujce zadolžena pedagoginja, tako da se poleg razrednika in učiteljic slovenščine obračajo nanjo.*
- *Dijaki priseljenci se naši šoli pogosto vključujejo v poklicne programe, kjer je tudi veliko dijakov s sklepom o posebnih potrebah. Učitelji so tudi zaradi tega, ker morajo skrbeti za*

različne prilagoditve, bolj obremenjeni, kot bi bili sicer, zato se dogaja, da posvečajo napredku priseljencev manjšo pozornost in prepuščajo skrb zanje učitelju, ki izvaja tečaj, in učitelju slovenščine.

- *Uspešno opravljen izpit na ravni A2 naj bi bil pogoj za vpis v višji letnik ali ponovni vpis v isti letnik – to bi dijake spodbudilo k učenju.*

Na vprašanje glede pogostosti posvetovanja o jezikovnem napredku dijaka med učitelji (in tudi drugimi strokovnimi delavci šole), jih je največ (32 %) odgovorilo, da to pri njih poteka večkrat na mesec, 20 % odgovorov je bilo, da se posvetujejo večkrat na teden, 12 % enkrat na teden, 12 % nekajkrat na leto, 8 % enkrat mesečno oziroma. Ostali odgovori so bili izbrani v manjših deležih.

Graf 260: Pogostost posvetovanja o jezikovnem napredku učenca med učitelji (in tudi drugimi strokovnimi delavci šole) (n = 25)

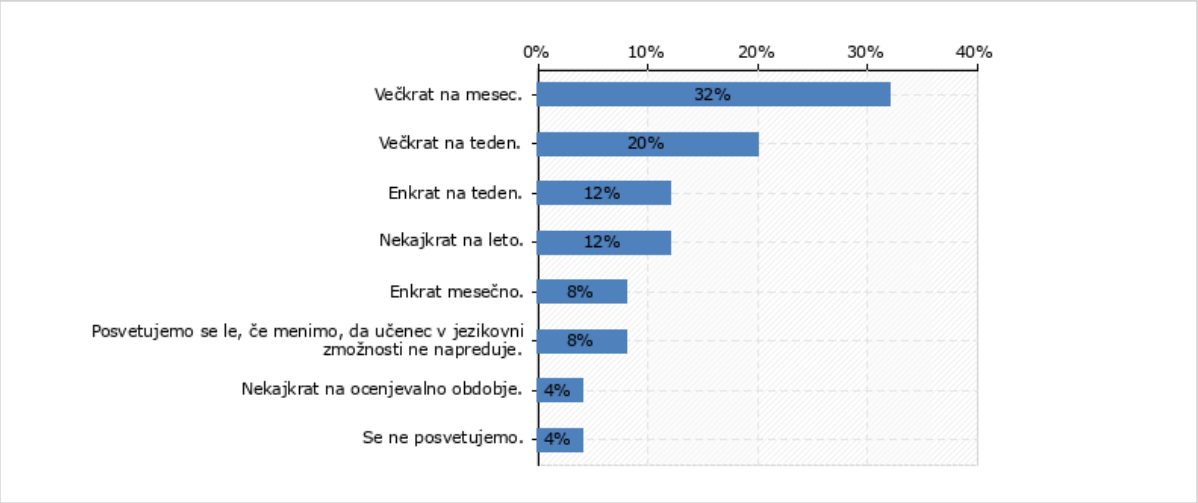

3.6 PRAVILNIK O TEČAJU SLOVENŠČINE ZA DIJAKE V SREDNJIH ŠOLAH

V naslednjem vprašanju smo učitelje prosili, če nam lahko opredelijo svoje strinjanje (sploh se ne strinjam / ne strinjam se / deloma se strinjam / strinjam se / popolnoma se strinjam) do vnaprej napisanih izjav v zvezi s spremembami, ki so bile uvedene z novim Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah.

Stopnja strinjanja je bila načeloma pri vseh postavkah precej visoka. Največjo mero strinjanja je dobila izjava, da je dobro, da se morajo tisti dijaki, ki preizkusa iz slovenščine na ravni A2 ne opravijo uspešno, vključiti v dodatne ure slovenščine – 62 % respondentov se s to trditvijo popolnoma strinja, 35 % se jih strinja, 3 % pa se jih strinja deloma. Po stopnji strinjanja so sledile trditve: *Dobro je, da na tečaju poučuje učitelj slovenist.*, *Možnost, da se intenzivnega tečaja slovenščine prostovoljno udeležijo tudi dijaki priseljenci, ki so ob všolanju uspešno opravili preizkus na ravni A2, je dobra.*, *Spremembe omogočajo, da se dijaki priseljenci bolje naučijo slovensko kot pred uvedbo pravilnika.*, *Preverjanje znanja slovenščine na ravni A2 pred začetkom tečaja slovenščine pomeni pomoč pri njegovem načrtovanju.*, *Pravilnik dijakom priseljencem omogoča večje število ur učenja slovenščine.*, *Preverjanje znanja slovenščine na ravni A2 ob zaključku tečaja slovenščine daje šoli vpogled, koliko je dijak v znanju*

slovenščine napredoval. … Nekoliko manjšo stopnjo strinjanja pa so anketirani učitelji namenili trditvi, da je z večjo intenzivnostjo izvedbe tečaja slovenščine moč doseči boljše rezultate – 38 % se jih s trditvijo popolnoma strinja, 42 % se jih strinja, 8 % se jih deloma strinja, 12 % pa se jih ne strinja. Odgovori na zadnjo trditev, pa so pokazali na s strani učiteljev in ravnateljev že večkrat izpostavljeno zadrego, namreč to, da prisotnost na tečaju slovenščine v optimalnem učnem času dijaka pomeni odsotnost od drugega rednega pouka. S tem, da taka oblika tečaja dijake ovira pri vključevanju v redni pouk, ker so zaradi tega odsotni od njega, se deloma strinja polovica vprašanih, 19 % se jih strinja, 15 % pa se jih popolnoma strinja. Delež učiteljev, ki se s to trditvijo ne strinjajo, je manjši – 8 % se jih ne strinja, prav tako 8 % pa se jih sploh ne strinja), hkrati pa nekatere obrazložitve učiteljev v odprtem vprašanju izpostavljajo, da bi morali dijaki pred vključitvijo v redni pouk nujno doseči določeno zmožnost sporazumevanja v slovenščini, da bi lahko sprejemali novo snov in nadgrajevali svoje znanje:

- *Če bi vsak dan dijaki imeli šest ur slovenščine, bi zelo dobro napredovali, vendar bi zamudili redni pouk. Kdor je v Sloveniji že avgusta, bi lahko obiskoval tečaj še v času počitnic.*
- *Dodala bi samo to, da bi bilo z vidika dijakov in njihovega napredovanja bolje, da bi dijaki pol leta namenili samo slovenščini - pri tem bi imeli status dijaka. Nekako bi bilo potrebno urediti njihov status in jim dati čas, da se naučijo jezika ne pa zraven še obiskujejo redno srednjo šolo.*
- *Dijaki bi morali pred vstopom v srednjo šoli obvladati slovenščino na ravni A2. Nekateri vrzeli v znanju nadoknadijo, večina ne. Dijaki, ki prihajajo z Balkana, kaj hitro ugotovijo, da brez znanja slovenščine dobro delujejo v našem šolskem sistemu. Za dijake iz drugih držav pa je neznanje slovenščine žal nepremostljiva ovira.*
- *Tečaj slovenščine po mojem mnenju nikakor ne more ovirati pouka pri ostalih predmetih, ker je znanje slovenščine predpogoj za vse šolske predmete, žal tega nekateri ne razumejo. In še tisto pomembnejše, dijaki na tečaju pridobijo samozavest, spregovorijo v slovenščini ... Med to samozavestjo in tisto, ko suvereno pri matematiki rešujejo enačbo na tabli pred razredom je večja povezava, kot se morda zdi na prvi pogled.*
- *To, da manjkajo dijaki pri rednem pouku, ker so na tečaju, ni dobro. Za tiste dijake, ki nič ne znajo, bi bilo smiselno uvesti uvajalno izobraževanje, kjer bi se eno šolsko leto učili o kulturi ter slovenskem jeziku.*

Graf 261: Opredelitev anketiranih učiteljev do izjav v zvezi s spremembami, ki so bile uvedene z novim Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah (n = 26)

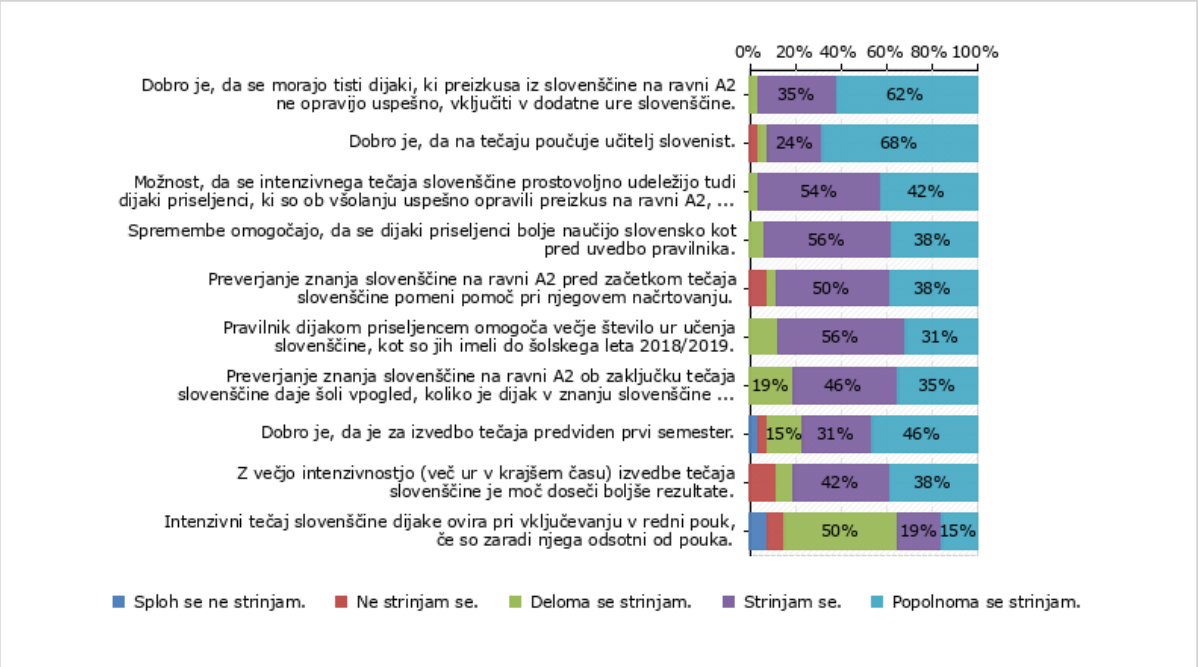

Zapisali pa so tudi pomisleke glede velike obremenjenosti učiteljev, če so ti vpeti v izvajanje svojega drugega rednega pouka in tečaja, in tudi glede neučinkovitost tečaja, če se ga dijaki udeležujejo ob vseh drugih obveznostih:

- *Tečaj sem s kolegico izvajala 2 leti. Obe leti je bilo zelo stresno toliko ur tečaja izvesti v tako kratkem času. Nekateri dijaki septembra še prihajajo, oktobra in decembra so počitnice, časa je premalo. Predlagam, da se tečaj izvaja celo šolsko leto. Tudi dijaki ne bi bili tako pod stresom, saj ne bi toliko manjkali od rednega pouka. Če v 1. polletju opravijo test, v 2. niso več tako motivirani; test je zanje najvišja motivacija. Hkrati pa je pol leta premalo, da bi se dovolj naučili.*

- *Menim, da bi moral potekati tečaj skozi celo šolsko leto. Ure so manj učinkovite, če pridejo dijaki nanje utrujeni od rednega pouka. V prvem polletju so imeli ti dijaki štiri dni v tednu poleg rednih šestih ali sedmih ur dnevno še dve uri tečaja. Nekateri dijaki so morali biti zaradi tečaja zadnjo uro odsotni od rednega pouka. Ker je bil urnik tečaja stalen, so manjkali vedno pri istih predmetih.*

- *Nekateri učitelji drugih predmetov niso pripravljeni delati dodatno z dijaki tujci, da bi le-ti nadoknadili zamujene ure. Še več, nekateri učitelji drugih predmetov so nestrpni do dijakov tujcev in jih podcenjujejo, ker ne obvladajo jezika.*

3.7 USPOSOBLJENOST UČITELJEV TEČAJA SLOVENŠČINE

Naslednji sklop vprašanj se je nanašal na usposobljenost učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika. Na vprašanje, ali so seznanjeni z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, jih je 15 % sodelujočih odgovorilo, da so seznanjeni pomanjkljivo, 85 % pa, da so dovolj seznanjeni.

Graf 262: Seznanjenost anketiranih učiteljev z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika (n = 26)

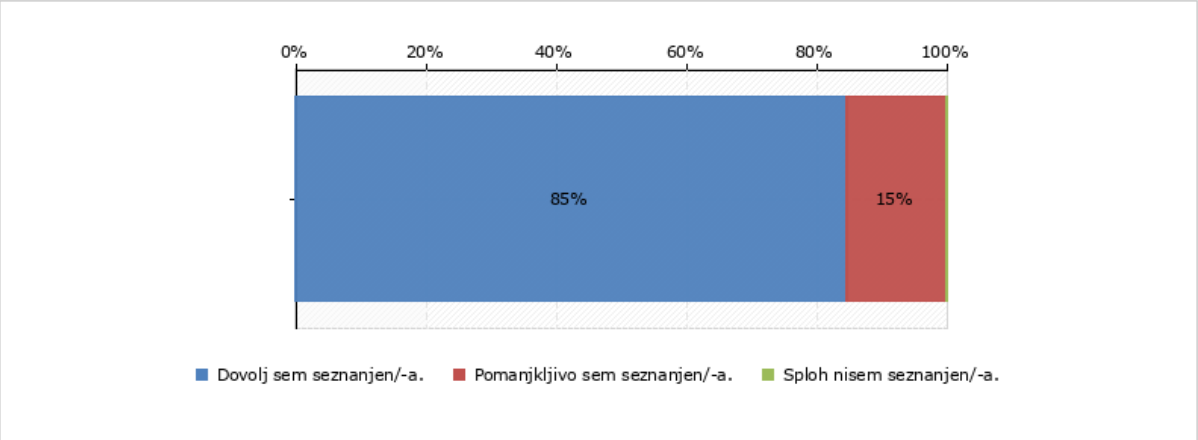

Na vprašanje, ali so se kot učitelji tečaja slovenščine imeli možnost izobraževati na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika, jih je 46 % odgovorilo, da so to možnost imeli, preden so začeli izvajati tečaj slovenščine, 35 % je to možnost imelo potem, ko so že nekaj časa izvajali tečaj slovenščine, 12 % vprašanih pa te možnosti še ni imelo.

Graf 263: Možnostmi izobraževanja na področju poučevanja slovenščine kot drugega jezika anketiranih učiteljev (n = 26)

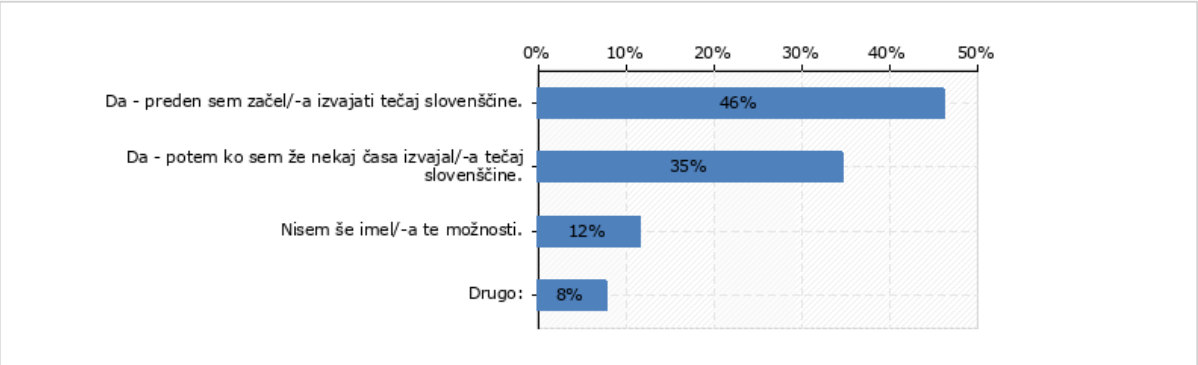

V naslednjem vprašanju so učitelji poskušali opredeliti, v kolikšni meri (neusposobljen/a, slabo usposobljen/a, delno usposobljen/a, usposobljen/a in dobro usposobljen/a) so usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika. 73 % učiteljev tečajev slovenščine je odgovorilo, da so dobro usposobljeni, 12 % jih meni, da so delno usposobljeni, 15 % pa jih meni, da so povsem usposobljeni.

Graf 264: Usposobljenost anketiranih učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika (n = 26)

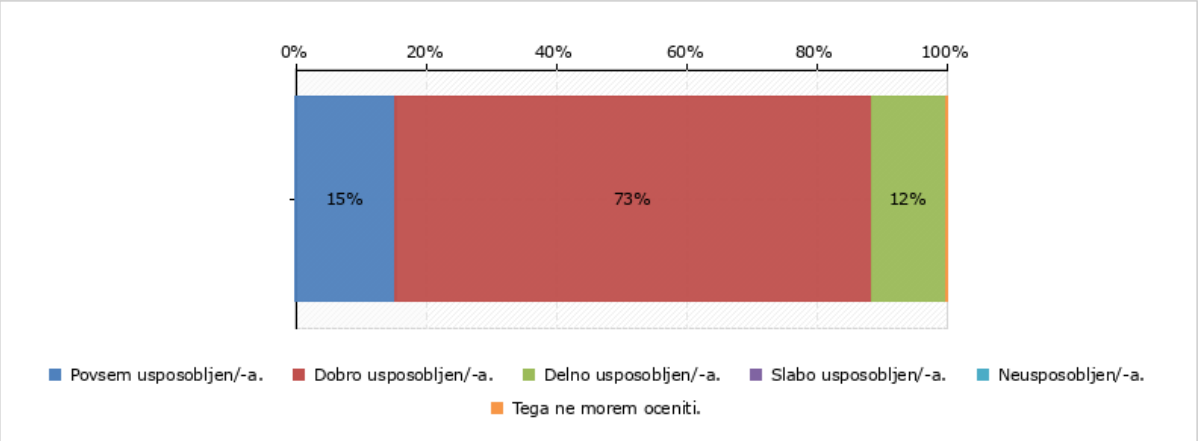

Na vprašanje, na katerem področju bi želeli svoje znanje izpopolniti, je največji delež učiteljev tečajev slovenščine označil pripravo učnega gradiva za dijake priseljence, razvijanje medkulturne zmožnosti pri učenju, poznavanje in razumevanje procesa učenja drugega jezika … Najmanjši delež jih je označil kategorije: poučevanje besedišča, razvijanje razumevanja govorjenih besedil, poznavanje prvih jezikov dijakov, razvijanje govorne zmožnosti dijakov …

Graf 265: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev (n = 65)

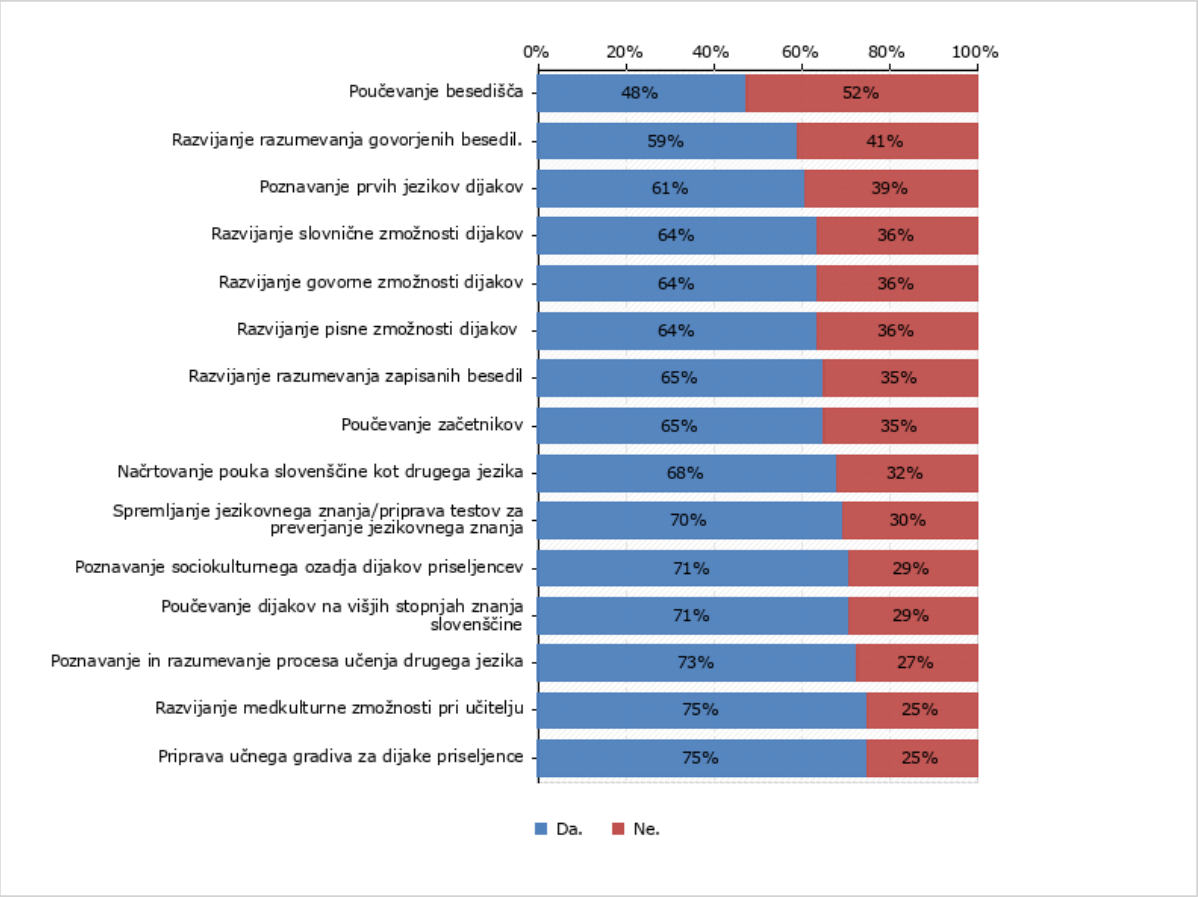

Vprašali smo jih tudi, katera oblika izobraževanja bi bila za njih najprimernejša in najbolj učinkovita. Njihovi odgovori so zbrani v spodnji tabeli:

- *Ob koncu tedna.*
- *Med tednom po pouku.*
- *Strnjeno.*
- *Neopredeljeno.*
- *Dopoldne, strnjena.*
- *Strnjena oblika v zaporednih dneh.*
- *Strnjena.*
- *Strnjena oblika.*
- *Zame v pokoju je manj omejitev, sicer so omejitve vezane na delo šole.*
- *Strjena oblika v zaporednih dneh, med tednom, dopoldne.*
- *Strnjena oblika v zaporednih dnevih.*
- *Strnjena dopoldne.*
- *V redu bi bilo popoldne.*
- *Praktično naravnane teme ob koncu tedna teoretične teme kot izobraževanje na daljavo.*
- *Menim, da je strnjena oblika v zaporednih dneh najbolj učinkovita, vendar se naši dijaki (poklicna srednja šola) hitro naveličajo sedeti pri enem in istem predmetu oz. Izgubijo motivacijo, ker se jim zazdi vse enako, če delajo več podobnih vaj več ur zapored. Žal se ne da prilagoditi učiteljevega rednega urnika z urnikom tečaja, če je potrebno opraviti večje število ur na teden.*
- *Strnjena oblika npr. Dva dneva, ampak ne popoldan ali v soboto. Takrat smo preutrujeni, da bi imeli veselje do seminarjev.*
- *Enkrat na teden.*
- *Med tednom dopoldne – strnjena oblika v zaporednih dneh.*
- *Strnjena oblika petek popoldne, sobota.*
- *Udeležba na seminarjih, kjer se izvaja tudi praktičen del.*

Pri naslednjem vprašanju smo učitelje, vključene v raziskavo, vprašali, če radi opravljajo delo z dijaki priseljenci.

72 % vprašanih učiteljev na tečajih slovenščine je odgovorilo, da delo z dijaki priseljenci zelo radi opravljajo, 28 % jih je odgovorilo, da to delo radi opravljajo.

Graf 266: Opredelitev do vprašanja: Ali radi opravljate delo z dijaki priseljenci (n = 25)

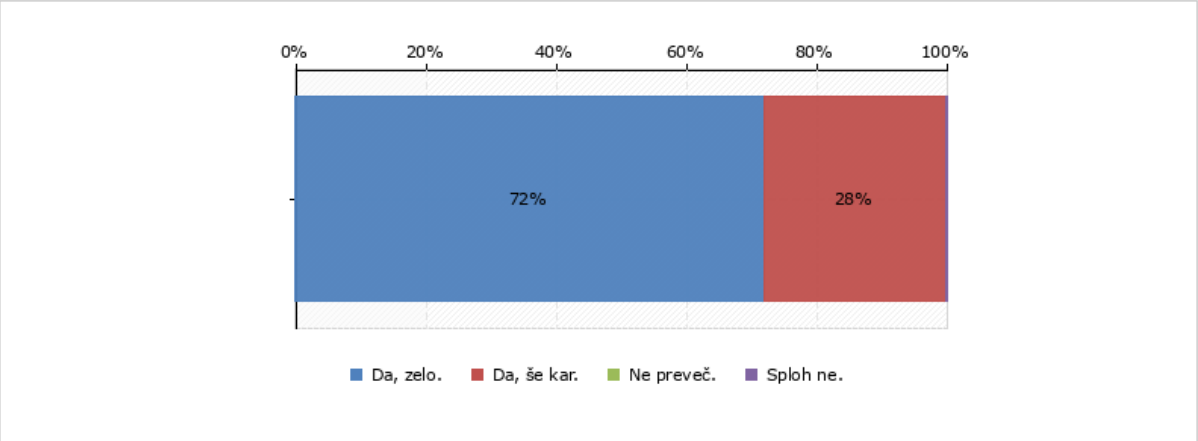

Med odgovore, kaj bi jih dodatno motiviralo za delo, so zapisali naslednje:

- *Uspešnost dijakov ob zaključku šolanja.*
- *Motivira me uspeh dijakov tujcev.*
- *Napredek dijakov in njihovih staršev.*
- *Večje razumevanje profesorjev drugih predmetov, da se ne bo porušil svet, če bodo kdaj manjkali pri njihovih urah. Sploh takrat, ko še tako ne razumejo najbolje, kaj govorijo. :) Odlično bi bilo, če bi bilo izvajanje med rednim poukom zakonsko urejeno.*
- *Da bi bilo poučevanje slovenščine del moje učne obveze, ne pa dodatne ure ob 24 urah pouka na teden.*
- *Znanje albanskega jezika.*
- *Dobro učno gradivo in kvalitetni primeri.*
- *Več spoštovanja. Veliko je nestrpnosti do tujcev in potem še do tistih, ki jih učijo.*
- *Na to težko odgovorim, saj delo z dijaki priseljenci razumem kot pridobivanje novih izkušenj. Vsekakor je delo z dijaki priseljenci močno podcenjeno (mislim na plačilo za izvedbo), zato se učitelji slovenščine težje odločajo za izvajanje tečaja (tudi za nas je to dodatna obremenitev, ki terja precej priprave); tudi učitelji drugih predmetov nimajo nobene finančne spodbude, da bi se dodatno angažirali. Seveda to ni v domeni centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik.*
- *Pridobitev dodatnih znanj.*
- *Zvišana urna postavka, zdi se mi, da je 11,94 zelo malo. Sicer pa se mi zdi pomembno, da bi se učitelji slovenščine srečevali na srečanjih učiteljev slovenščine, ki poučujejo tujce, da bi si na takšnih srečanjih izmenjali izkušnje in dobre prakse. Lahko bi takšna srečanja zaradi optimalnosti izvedli tudi na daljavo.*

- *Da bi ure tečaja vključili v učno obvezo. Tako preveč delam za premalo denarja. Finančno se namreč ne splača.*
- *Plačilo, pogoji.*
- *Manjša skupina dijakov.*
- *Da bi bili dijaki še bolj motivirani in uspešni.*
- *Znanje slovenščine dijakov priseljencev. Da uspešno zaključijo letnik.*
- *Motiviranost dijakov :).*
- *Osebna izkušnja.*

V obliki odprtih odgovorov so napisali tudi odgovore na vprašanje: Kateri ukrepi bi po vašem mnenju najbolj pripomogli k uspešnemu jezikovnemu vključevanju dijakov priseljencev v slovensko šolo? Njihove odgovore navajamo dobesedno:

- *Vzpostaviti zavedanje med dijaki tujci, da je v času pouka in odmorov potrebno govoriti slovensko, če že doma ne. V to bi lahko vključili tudi dijake, ki bi postali njihovi tutorji.*
- *Več strpnosti.*
- *Čim več ur poučevanja slovenščine.*
- *Sodelovanje na javnih prireditvah, vključevanje staršev (že znano), višja pričakovanja glede znanja jezika - na začetku so zagnani skoraj vsi, nato pa svoje znanje prilagodijo siceršnjemu pričakovanju življenjskih dosežkov. Ker se praktično povsod lahko sporazumejo v svojem jeziku (če je angleški ali slovanski, predvsem južno), jim motivacija za dobro obvladanje slovenščine plahni. Razen tistim, ki želijo študirati na zahtevnih visokih šolah.*
- *Tečaji pred vključitvijo v šolo.*
- *Še večje število ur, izvajanje med poukom, izobraževanje razrednikov na to temo – da jih pohvalijo pred vsemi na razredni uri ipd.*
- *Izobraževanje njihovih staršev (mam).*
- *Obvezen tečaj slovenščine za tujce, tudi tiste, ki so takšen tečaj že opravili, pa znanja še nimajo. Strogo se držati pravila, da so po prvem letu ocenjeni pri slovenščini in jim učitelji ne bi smeli preveč popuščati, kajti tako se nikoli ne bi dobro naučili slovenščine nikoli.*
- *Dodatna usposabljanja učiteljev in učenje jezikov (vsaj osnov), ki jih ne poznamo (albansko, rusko).*
- *Aktivno vključevanje v problematiko priseljevanja vseh učiteljev, utrjevanje pozitivnega sprejemanja tujcev oz. strpnosti.*

- *Več ur tečaja, dodatna pomoč učiteljev.*
- *Menim, da je uspešno jezikovno vključevanje proces, ki traja pri vsakem posamezniku različno dolgo in da nanj vplivajo različni dejavniki, ki jih noben ukrep ne more pospešiti.*

Pri zadnjem vprašanju smo anketiranim učiteljem ponudili možnost, da še sami sporočijo kaj, po čemer jih v zvezi z vključevanjem dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom nismo vprašali.

- *Predvidevam, da imajo več težav dijaki z neslovanskimi in neindoevropskimi maternimi jeziki. Pred leti je na naš tečaj prihajal kitajski dijak (z druge gimnazije), ki ni mogel nadaljevati šolanja na gimnaziji, čeprav je bil izjemno bister, nadarjen za naravoslovje in zagnan. Res pa ne bi pozitivno napisal eseja na maturi, verjetno tudi jezikovnega testa ne (s tem se sicer ukvarjajo druge institucije.). Tudi v mojem razredu pred 6 leti je bil tak kitajski dijak, ki pa se je lahko vpisal na univerzitetni program s poklicno maturo in petim predmetom splošne mature. Če bi se prvotno vpisal na gimnazijo, mu to predvidoma ne bi uspelo. Menim, da bi za srednješolce bilo primerno gradivo zahtevnejši učbenik …, ki bi vseboval tudi teme z drugih strokovnih področij, ki jih potrebujejo v šoli in kasneje pri študiju oz. poklicu. Ob drugih obveznostih v šoli se učitelji drugih predmetov izogibajo takega dela. Mogoče bi lahko to vnesli v sistematiko, vsaj v stebre (prepričali ravnatelje …), da bi bilo vključevanje dijakov bolj kompleksno. Zahvaljujem se vam za vaše prizadevanje in vam želim veliko uspeha.*
- *Želim vam uspešno nadaljnje delo.*
- *Dijaki morajo začutiti, da jim s tečajem želimo pomagati. Tako pa se mi zdi, da ga nekateri vzamejo ne kot pomoč, ampak kot nujno zlo. Žal. Še enkrat poudarjam, da je pol leta premalo; boljše bi bilo, da ga lahko izvajamo celo šolsko leto.*
- *Pohvalila bi vaše odlično delo!*

4 JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE UČENCEV IN DIJAKOV PRISELJENCEV SKOZI POGLED UČITELJEV RAZREDNEGA POUKA IN PREDMETNIH UČITELJEV V OŠ IN SŠ

Analiza raziskave, ki smo jo v obliki ankete izvedli med učitelji razrednega pouka in predmetnih učiteljih v osnovni in srednji šoli, nam je odstrla pogled na jezikovno situacijo nematernih govorcev pri rednem pouku. Oba vprašalnika – vprašalnik za osnovnošolske in za srednješolske učitelje – sta zajemala podobne kategorije vprašanj, prilagojene specifikam dela z učenci, nematernimi govorci (oz. slovenskimi otroki iz tujine) v osnovnih in srednjih šolah. Prvi del obeh vprašalnikov je bil vezan na osnovne demografske podatke sodelujočih ter osnovne podatke o šolah, na katerih sodelujoči učitelji poučujejo, v nadaljevanju pa smo poizvedovali po številčnih podatkih za različne kategorije učencev (na novo priseljeni, druga oz. tretja generacija priseljencev, učenci Romi, učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini), ki jih sodelujoči učitelji poučujejo. Sledila so vprašanja, ki so se nanašala na jezikovno zmožnost teh učencev (razumevanje (ne)prilagojenih navodil v zvezi z dejavnostmi pri pouku, razumevanje (ne)prilagojenih šolskih obvestil, razumevanje (ne)prilagojene učiteljeve razlage v slovenščini, reševanje nalog v delovnih zvezkih, učenje iz učbenikov in razumevanje učbeniških besedil, postavljanje raznih organizacijskih vprašanj in vprašanj o učni snovi, ponovitev učiteljeve razlage v slovenščini, pisanje obnove besedila v slovenščini, pisanje zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo v slovenščini, utemeljevanje učenčevih trditev v slovenščini, pisanje besedila, referata ali besedila za govorni nastop v slovenščini, ustna predstavitev določene teme pred razredom, sledenje pogovoru s sošolci, sodelovanje v pogovoru s sošolci v slovenščini …). Naslednja so bila vprašanja, ki so se nanašala na usvajanje (minimalnih) standardov znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki jih anketirani učitelji poučujejo ter na predznanje pri tem/teh predmetu/predmetih. Zanimalo nas je, koliko od učencev (nihče, manj kot polovica, polovica, več kot polovica, vsi učenci), ki jih anketirani učitelj poučuje, je bilo zmožnih usvojiti (minimalne) standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj. Učiteljem smo dali možnost, da v odprtem odgovoru konkretizirajo svoje izbrane odgovore. Sledila so vprašanja, pri katerih smo še natančneje želeli pridobiti informacije o posameznih skupinah učencev: albansko govoreči, govorci zelo oddaljenih jezikov, govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine, črnogorščine, govorci oddaljenih slovanskih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov, učenci Romi, učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini ter učenci, ki so druga ali tretja generacija priseljencev. Sledilo je še nekaj vprašanj, pri katerih so učitelji natančneje predstavili svoje delo z učenci, ki so nematerni govorci slovenščine. Vprašani so bili tudi o načinih preverjanja in ocenjevanja znanja, ocenili so svojo usposobljenost za jezikovno vključevanje učencev, ki niso materni govorci slovenščine, opredelili, na katerem področju bi radi nadgradili svoje znanje. Sledila je splošna ocena organizacije jezikovnega vključevanja učencev priseljencev na njihovi šoli, vprašanje o tem, v kolikšni meri lahko posamezni sodelavci šole pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju nematernih govorcev slovenščine, nato pa še nekaj vprašanj od izvajanju dodatne strokovne pomoči na šoli ter o njihovi motivaciji za delo z učenci priseljenci.

V raziskavi je sodelovalo 686 predmetnih učiteljev oziroma učiteljev razrednega pouka iz osnovnih šol ter 460 predmetnih učiteljev iz srednjih šol. Izločili smo tiste, ki so odgovorili samo na nekaj demografskih vprašanj, preostalih odgovorov pa nam niso podali.

Tako smo pri vprašalniku za osnovnošolske učitelje analizirali odgovore 361 predmetnih učiteljev oziroma učiteljev razrednega pouka, od tega je bilo 92 % žensk in 8 % moških.

Graf 267: Spol anketiranih iz OŠ (n=361)

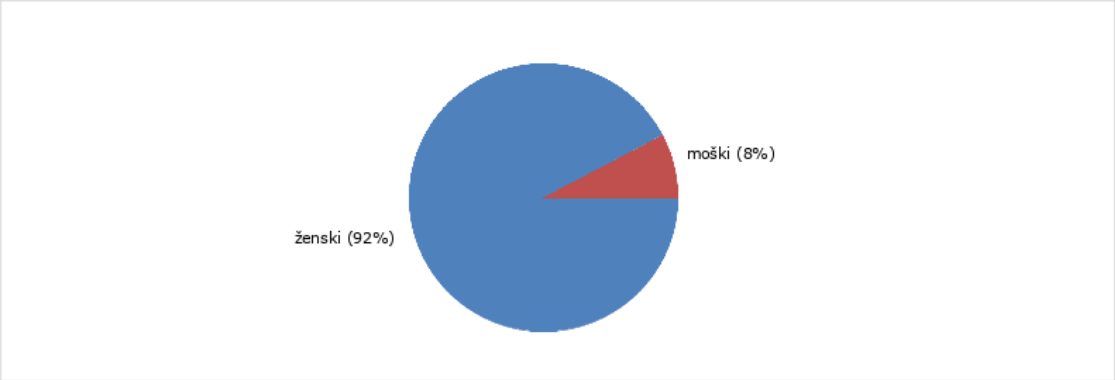

Pri vprašalniku za srednješolske predmetne učitelje smo analizirali odgovore 324 oseb, od tega je bilo 78 % žensk in 23 % moških.

Graf 268: Spol anketiranih iz SŠ (n=324)

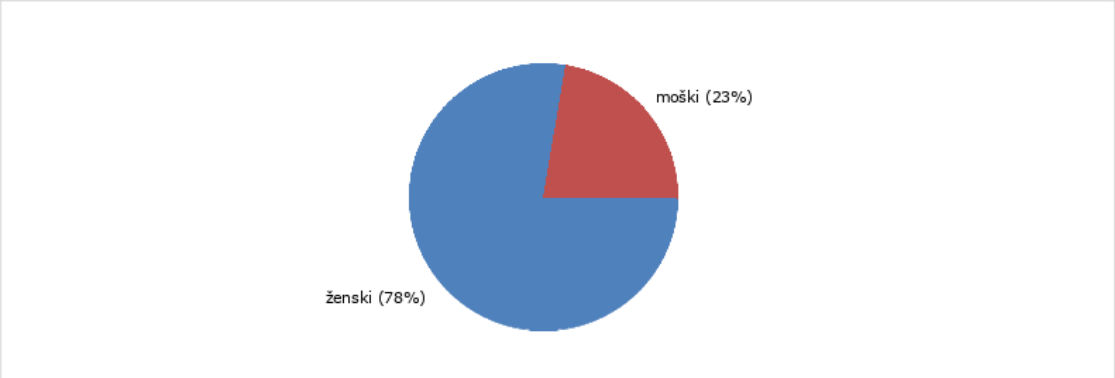

116 sodelujočih, ki so zaposleni v osnovnih šolah, je bilo iz starostne skupine od 41 do 50 let, 99 je bilo starih med 51 in 60 let, 88 od 31 do 40 let, 28 je bilo mlajših od 30 let, najmanj sodelujočih pa je bilo starih 61 let in več.

Graf 269: Starost anketiranih učiteljev iz OŠ (n = 356)

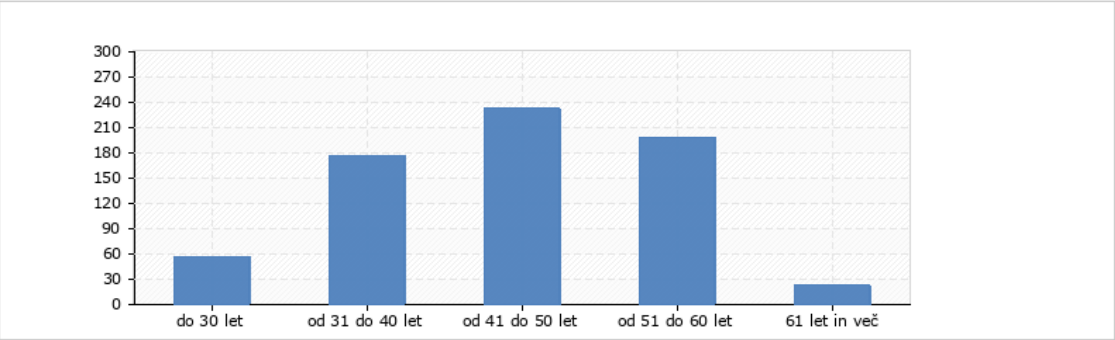

Pri srednješolskih učiteljih je bilo največ sodelujočih (121) iz starostne skupine od 51 do 60 let, 91 jih je bilo iz starostne skupine od 41 do 50 let, 55 od 31 do 40 let, 33 je bilo starih 61 let in več, najmanj

sodelujočih srednješolskih učiteljev pa je bilo mlajših od 30 let.

Graf 270: Starost anketiranih učiteljev iz SŠ (n = 324)

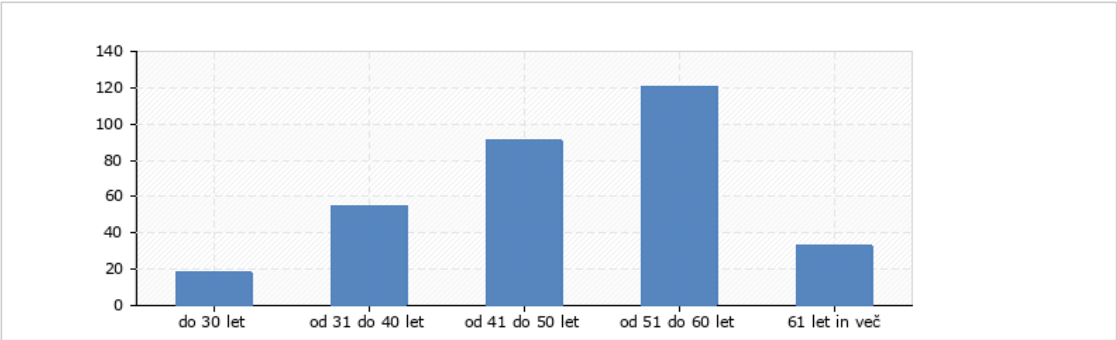

Na anketo se je odzvalo največ učiteljev, ki v osnovni šoli delajo že več kot 30 let, najmanj pa jih je bilo tistih, ki delajo od 10 do 15 let.

Graf 271: Število let delovne dobe anketiranih učiteljev iz OŠ (n = 354)

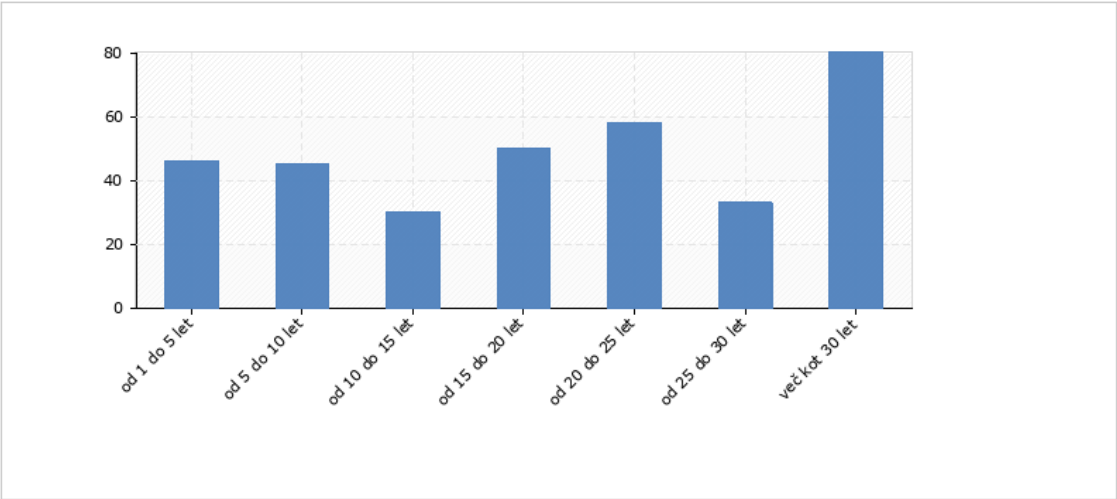

Od srednješolskih učiteljev se jih je odzvalo največ tistih, ki delajo od 25 do 30 let, tudi v tej skupini je bilo najmanj tistih, ki delajo od 10 do 15 let.

Graf 272: Število let delovne dobe anketiranih učiteljev iz SŠ (n = 324)

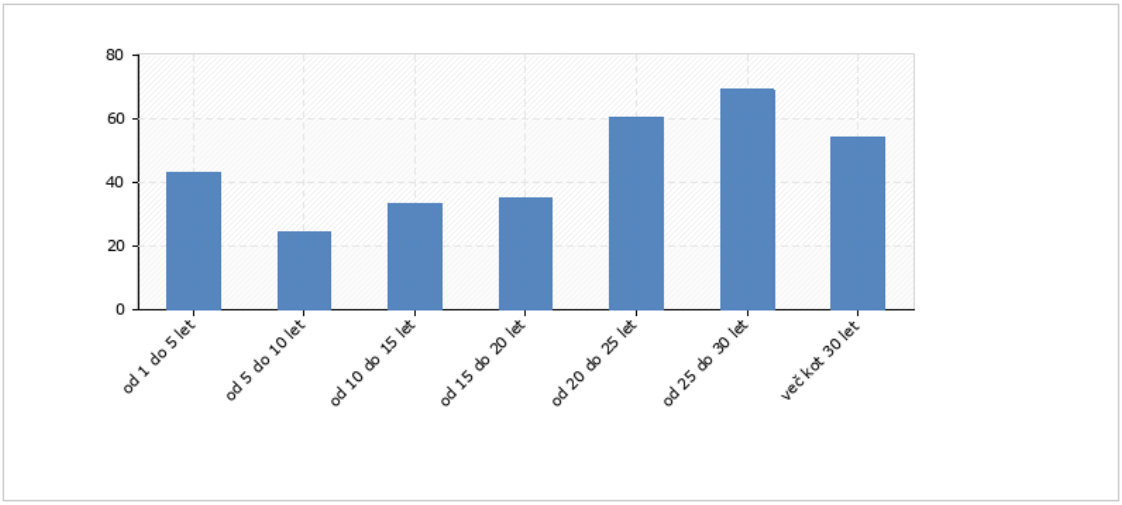

Raziskava je zajela učitelje razrednega pouka in predmetne učitelje iz osnovnih šol vseh slovenskih statističnih regij. Največji delež v anketi sodelujočih učiteljev prihaja iz osnovnih šol Osrednje Slovenije (26 % anketiranih), Gorenjske (17 % anketiranih) in Jugovzhodne Slovenije (15 % anketiranih). Iz osnovnih šol goriške, savinjske, podravske in posavske statistične regije je sodelovalo po 6 % anketiranih, iz pomurske in zasavske po 4 %, iz preostalih regij pa 3 %.

Graf 273: Statistične regije sodelujočih osnovnih šol (n = 353)

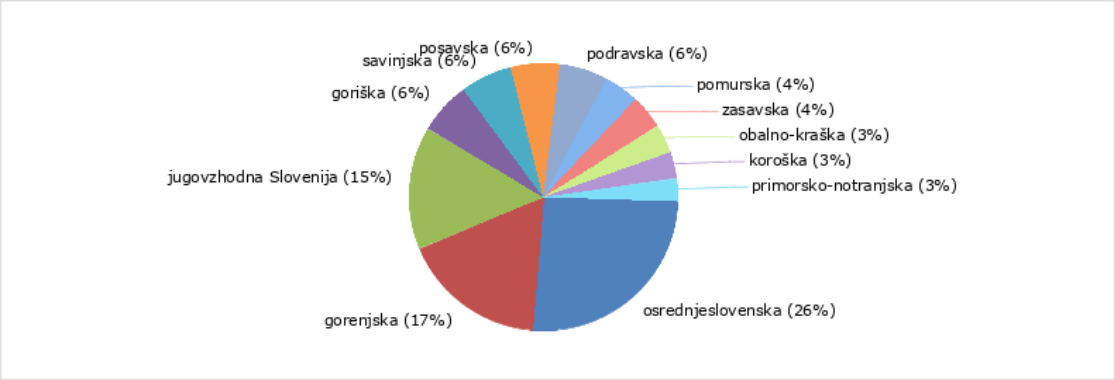

Tudi od sodelujočih učiteljev iz srednjih šol je bilo največ tistih, ki poučujejo na srednjih šolah Osrednje Slovenije (39 % anketiranih) in Gorenjske (14 % anketiranih). Iz srednjih šol savinjske regije je bilo 11 % sodelujočih učitelje, iz podravske in goriške po 9 %, iz obalno-kraške in Jugovzhodne Slovenije po 4 % anketiranih, iz koroške in zasavske regije po 3 %, iz pomurske 2 % in iz primorsko-notranjske 1 %.

Graf 274: Statistične regije sodelujočih srednjih šol (n = 324)

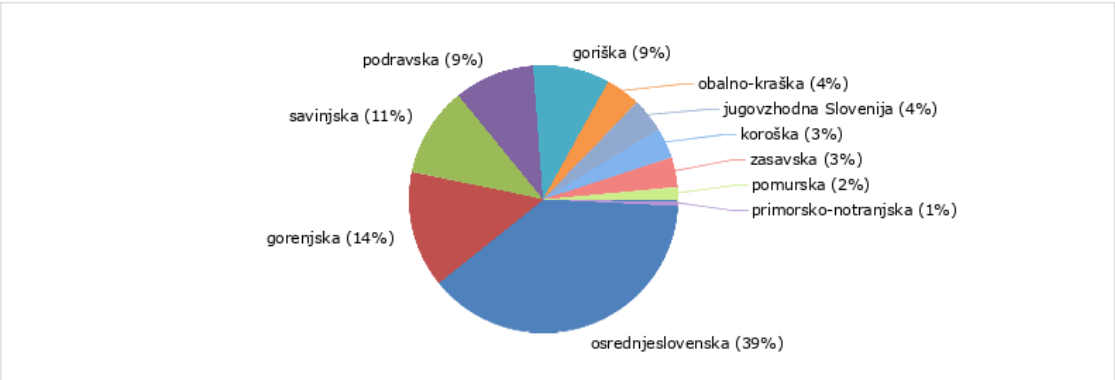

Največ (28 %) anketiranih osnovnošolskih učiteljev poučuje na šolah, ki so v krajih z 10.000 do 49.000 prebivalci, 25 % učiteljev pa v krajih s 1000 do 4.999 prebivalci. 16 % sodelujočih prihaja iz šol, ki so v mestih s 5000 do 9.999 prebivalci, prav tolikšen % sodelujočih poučuje na šolah v mestih z več kot 100.000 prebivalci. Manj učiteljev je sodelovalo iz šol, ki delujejo v manjših krajih (pod 1000 prebivalcev) ter iz mest, v katerih živi od 50.000 do 100.000 prebivalcev.

Graf 275: Število prebivalcev v kraju, kjer se osnovna šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 339)

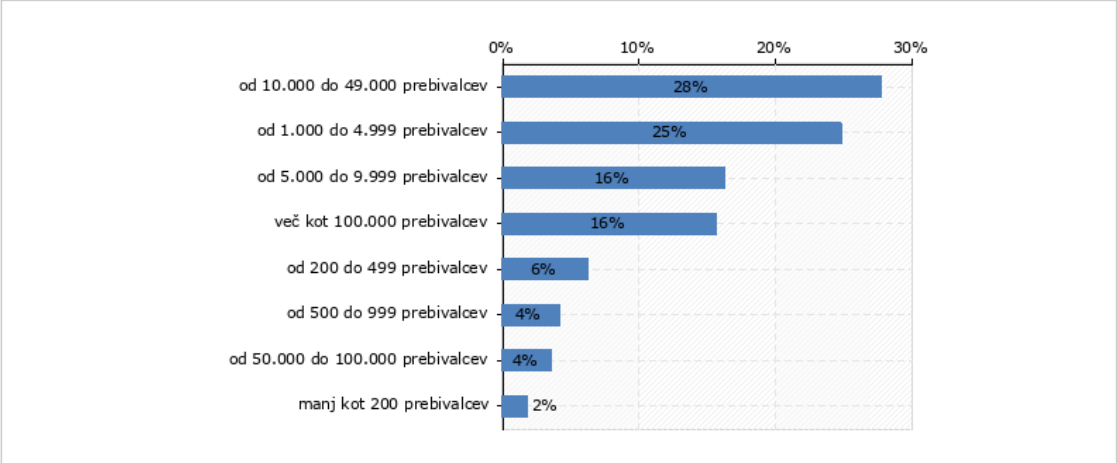

Največ (38 %) anketiranih srednješolskih učiteljev poučuje na šolah, ki so v krajih z več kot 100.000 prebivalci, 33 % pa v krajih s 10.000 do 49.000 prebivalci. 14 % sodelujočih prihaja iz šol, ki so v mestih s 5000 do 9.999 prebivalci, 9 % učiteljev pa poučuje v krajih s 1000 do 4.999 prebivalci.

Graf 276: Število prebivalcev v kraju, kjer se srednja šola, kjer poučujejo anketirani, nahaja (n = 308)

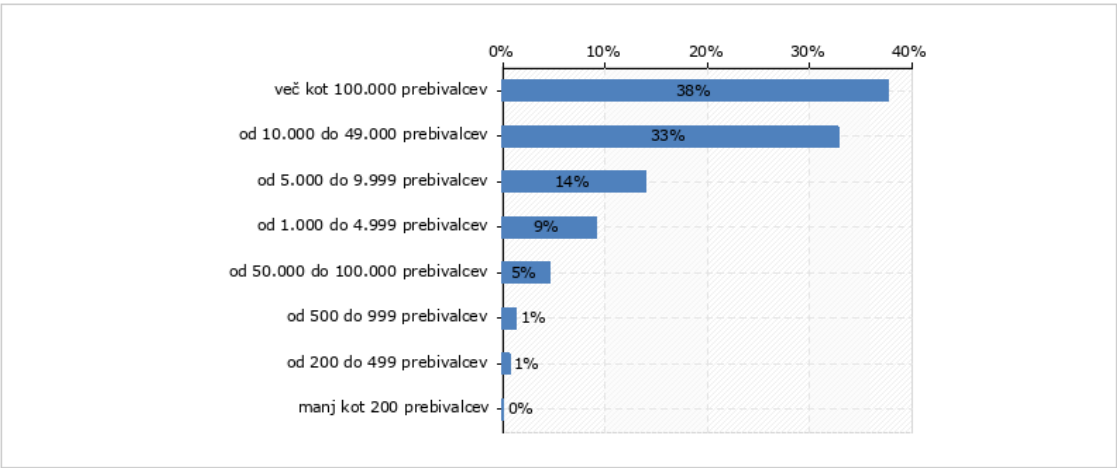

Večina sodelujočih osnovnošolskih učiteljev poučuje na srednje velikih osnovnih šolah, na katerih se šola od 346 do 575 učencev, najmanj sodelujočih pa poučuje na res velikih šolah (od 1036 do 1150 učencev) in manjših šolah (od 116 do 230 učencev).

Graf 277: Število učencev na osnovni šoli, kjer poučujejo anketirani učitelji (n = 334)

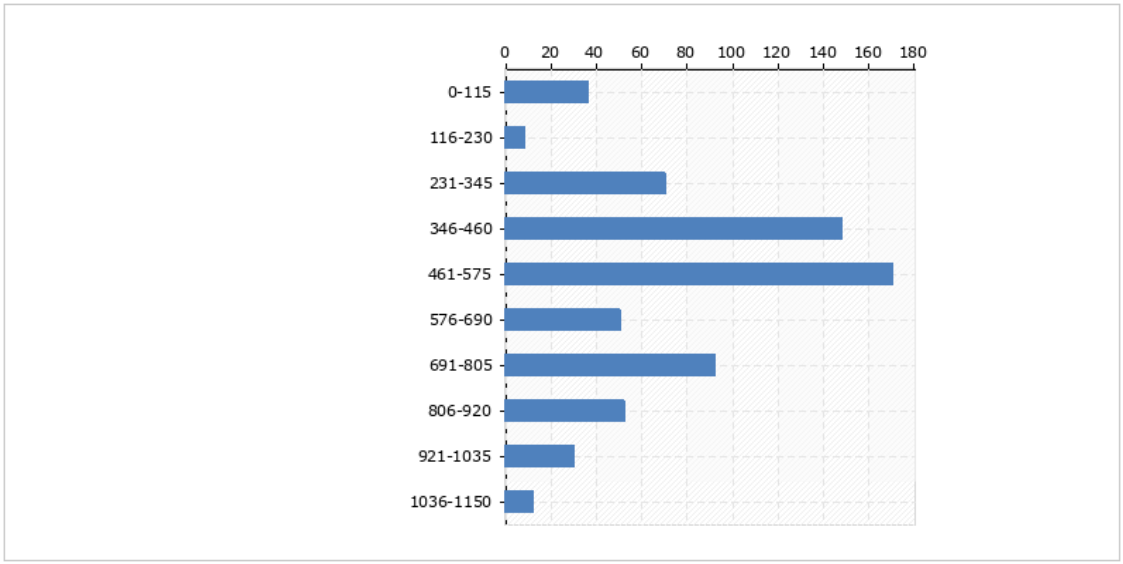

Večina sodelujočih srednješolskih učiteljev poučuje na srednjih šolah, na katerih se šola od 351 do 700 dijakov, preostali pa na šolah s 701 do 1000 dijaki in na srednjih šolah, ki imajo do 300 dijakov.

Graf 278: Število učencev na srednji šoli, kjer poučujejo anketirani učitelji (n = 305)

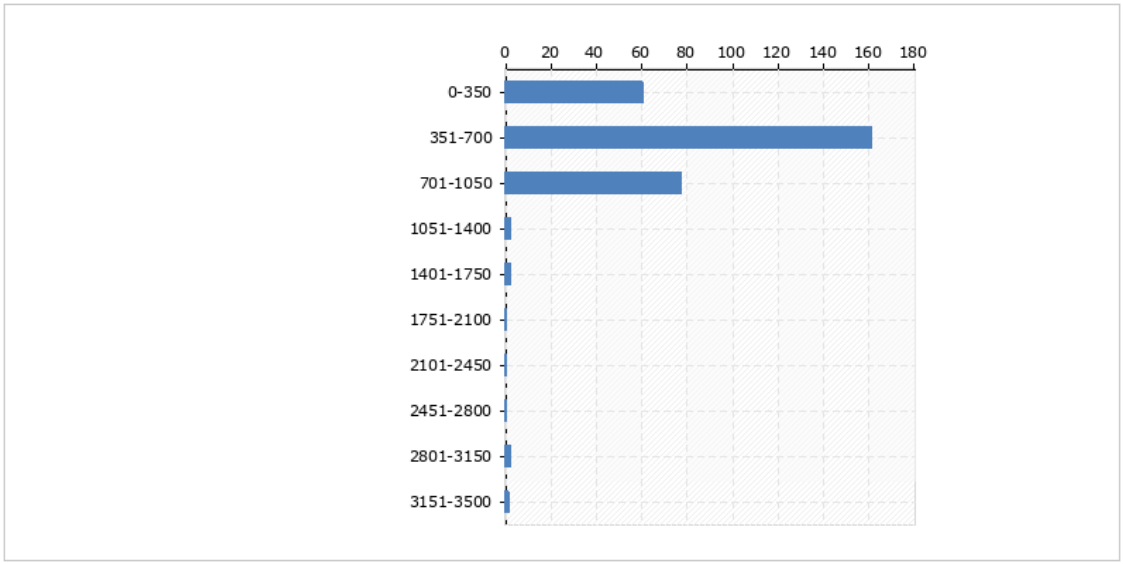

Med anketiranimi osnovnošolskimi učitelji jih 28 % poučuje na osnovnih šolah, ki so vključene v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja), osnovne šole, na katerih poučujejo preostali, niso vključene v ta program.

Graf 279: Vključenost osnovne šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 279)

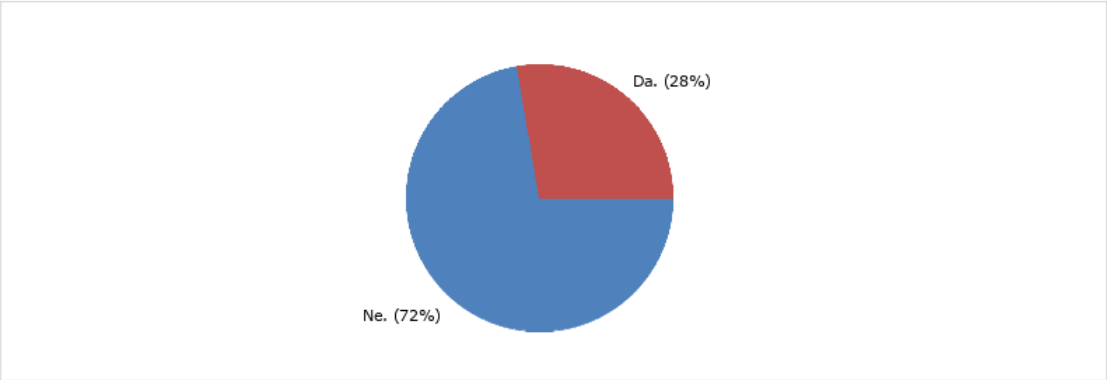

Med anketiranimi srednješolskimi učitelji jih 43 % poučuje na srednjih šolah, ki so vključene v program SIMS, 57 % srednjih šol, na katerih poučujejo preostali, ni vključenih v ta program.

Graf 280: Vključenost srednje šole v program SIMS (ESS projekt Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja) (n = 318)

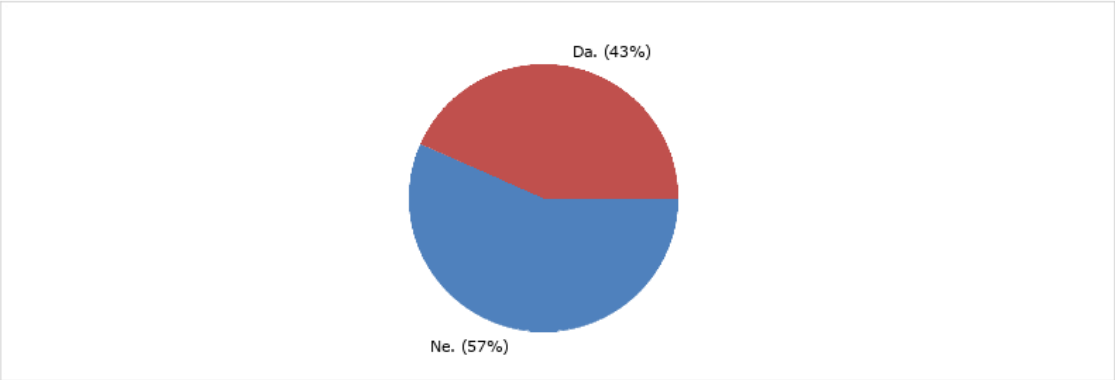

Polovica anketiranih učiteljev iz osnovnih šol je razrednih učiteljev, 44 % je predmetnih učiteljev, poleg njih pa še dva učitelja, ki delata v podaljšanem bivanju, učitelja, ki izvaja dodatno strokovno pomoč, učitelja angleščine v 1. triletju ter knjižničarka. V raziskavo smo zajeli tudi 6 razrednih in 10 predmetnih učiteljev, ki poučujejo na osnovni šoli s prilagojenih programom.

Graf 281: Profil anketiranih učiteljev iz osnovnih šol (n = 326)

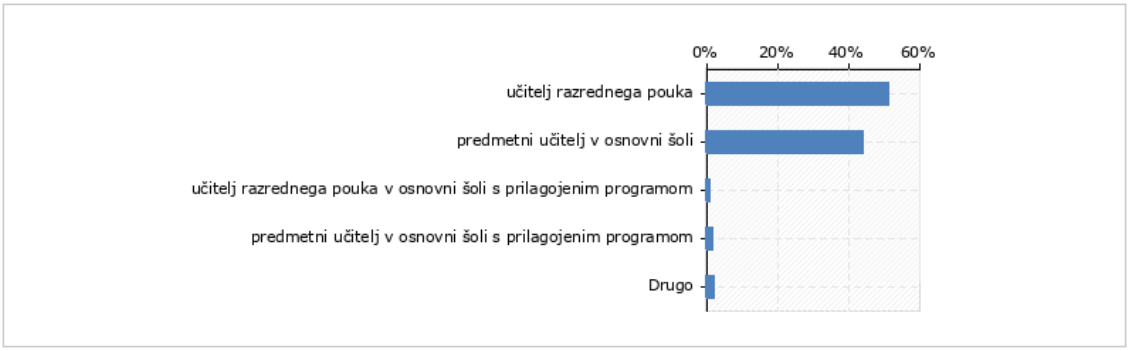

Srednješolski učitelji so opredelili, na katerem srednješolskem programu poučujejo. 70 % sodelujočih poučuje na srednjih šolah s strokovnim izobraževanjem, 63 % na srednjih šolah s poklicnim izobraževanjem, 43 % na šolah s poklicno tehniškim izobraževanjem, 21 % na šolah z nižjim poklicnim izobraževanjem, 12 % na splošnih gimnazijah, 10 % na strokovnih gimnazijah, preostali so navedli še, da poučujejo na športni gimnaziji, na višji strokovni šoli in pri izobraževanju odraslih.

Graf 282: Srednješolski programi, na katerih so zaposleni anketirani učitelji iz srednjih šol (n = 329)

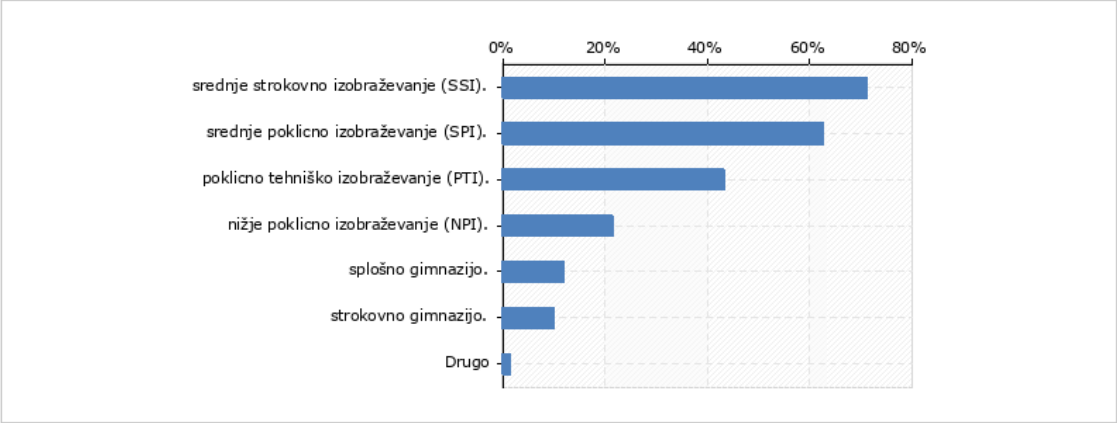

Osnovnošolske učitelje, ki poučujejo na predmetni stopnji, smo prosili, naj konkretno navedejo, kateri šolski predmet poučujejo. Izkazalo se je, da se z učenci priseljenci ukvarjajo pravzaprav učitelji vseh profilov, tako učitelji jezikov kot učitelji družboslovnih in naravoslovnih predmetov ter tudi učitelji športa, glasbe in likovne umetnosti. Največ sodelujočih sicer poučuje slovenščino, sledijo učitelji matematike, zgodovine, tujih jezikov.

Graf 283: Šolski predmet, ki ga poučujejo anketirani predmetni učitelji iz OŠ (n = 149)

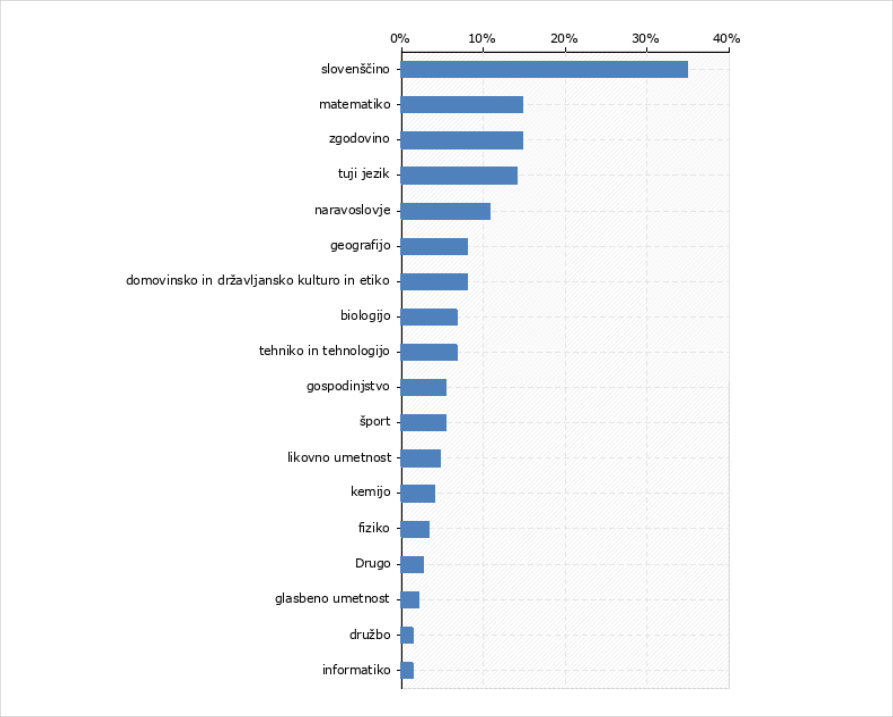

Tudi srednješolski učitelji so navedli, kateri šolski predmet poučujejo. Največ sodelujočih je učiteljev teoretičnih strokovnih predmetov in učiteljev praktičnega pouka, sledijo učitelji slovenščine in učitelji tujih jezikov.

Graf 284: Školski predmet, ki ga poučujejo anketirani predmetni učitelji iz SŠ (n = 149)

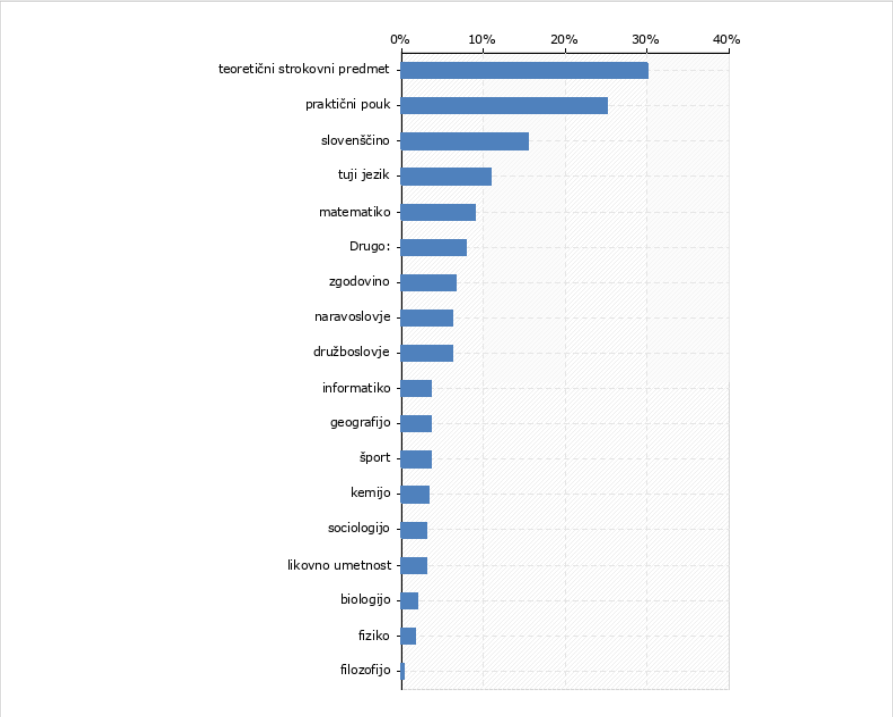

Srednješolske učitelje, ki so navedli, da poučujejo teoretični strokovni predmet, smo prosili, če nam zaupajo, kateri je ta predmet. Zapisali so:

> *tehniško komuniciranje, načrtovanje konstrukcij, sodobno gospodarstvo, električne in komunikacijske inštalacije, ekonomske predmete, administrativno poslovanje, živilske predmete, tehnologije v steklarstvu, steklo, ekonomijo, sodobno gospodarstvo, finančno poslovanje, komercialno poslovanje, poslovno komuniciranje, ekonomiko poslovanja, varstvo naravnih vrednot, zdravstvena nega, sodobno gospodarstvo, temeljne računovodske informacije, finančno knjigovodstvo, projektno delo, temelji gospodarstva, poslovno računstvo, statistika, strojništvo, tehniška komunikacija v poklicu, tehnično komuniciranje, inštalacije, kalkulacije, gradbeništvo, pečarstvo, gradbena tehnologija, temelji gospodarstva, upravljanje z blagovno skupino živil, strokovno risanje, osnovna gradbena tehnologija, gradbeništvo, kamnoseštvo, ročna obdelava kamna, lastnosti kamna, dela in poklici v gradbeništvu, zidarstvo, varjenje mig / mag, ekonomske, turistične, trgovske module, prodaja blaga, računalništvo, kuharstvo, anatomija očesa, temelji gospodarstva, sodobno gospodarstvo, poslovni projekti, estetika, zdravje in varstvo pri delu, nega in oskrba, poslovanje podjetij, poslovni bonton, gospodarske dejavnosti, komercialno poslovanje, motoroznanstvo, električne inštalacije, električni motorji, električni sistemi, strežba, gastronomija, tipografija in reprodukcija, animacija v ravnini in prostoru, kakovost v zdravstveni negi, zdravstvena vzgoja, uporaba informatike v poslovanju, turizem, kmetijstvo, moduli kuharstva, zdravstvena nega in prva pomoč, frizerstvo, tehnika računalništva, tehnologija živil, predelava živil, tehnologijo, živilstvo, živilske strokovne module, strežba, prehrana, različni ekonomski predmeti in pravo, elementi konstrukcij, materiali in obdelave v poklicu, obdelava gradiv, projektno delo v stroki, osnove oblikovanja materialov, tehnično sporazumevanje, orodje za množično proizvodnjo, proizvodni procesi, spajanje in preizkušanje mehatronskih sistemov, ekonomija, različne*

module za pekarstvo, osnove podjetništva s trženjem, lesarstvo, s področja ekonomije, s področja živilstva, čiščenja, oskrbe na domu, peke, hematologijo, fizikalno kemijo, zdrava prehrana, zdravstveno vzgojo, sodobno gospodarstvo, finančno poslovanje …

Prav tako nas je zanimalo tudi, katere praktične predmete poučujejo anketirani učitelji. Navedli so sledeče:

gradnja, zidarska dela, zdravstvena nega, tipografija in reprodukcija, animacija v ravnini in prostoru, elektrotehnika, energetika, praktični pouk elektrotehnike energetike, vse v zvezi z zdravstvom, steklarstvo, lesarstvo, poslovni projekti, optika, poslovanje podjetij, praktični pouk zobotehnik, manikira, ličenje, osnove projektiranje, tehnično risanje in uporaba računalnika, izdelava izdelkov in senzorika, strežba, avtoserviser, frizer, kuharstvo, računalništvo praktični pouk, živilska tehnologija, gastronomija, strojništvo, praktični pouk strokovnih modulov frizerstva, ličenja, manikire, lasničarstva, laboratorijska hematologija in transfuziologija, administrativno poslovanje vaje, zdravstvena nega v šoli in v zdravstveni ustanovi, elektrotehnika, osnove peke, čiščenje in urejanje prostorov, oskrba na domu, pomoč pri pripravi obrokov, pekarstvo, pomočnik v delovnih procesih, mehatronika, ekonomski predmeti, vzpostavitev in vzdrževanje omrežnih servisov, informatika s tehniškim komuniciranjem, poznavanje blaga, optična stekla in izdelava očal, obdelava gradiv, pekarstvo, obdelava kovin, temelji živilstva in prehrane, praktični pouk zdravstvene nege v domu upokojencev, kmetijska pridelava in reja s kmetijsko mehanizacijo …

Srednješolske učitelje slovenščine smo vprašali tudi, če poleg izvajanja rednega predmeta slovenščine izvajajo (oz. so kdaj prej izvajali) tudi začetni tečaj slovenščine za dijake priseljence. 62 % vprašanih je odgovorilo, da tega ne izvajajo, 38 % odgovorov pa je bilo pritrdilnih.

Graf 285: Izvajanje začetnega tečaja slovenščine za dijake priseljence med anketiranimi učitelji slovenščine na srednjih šolah (n = 47)

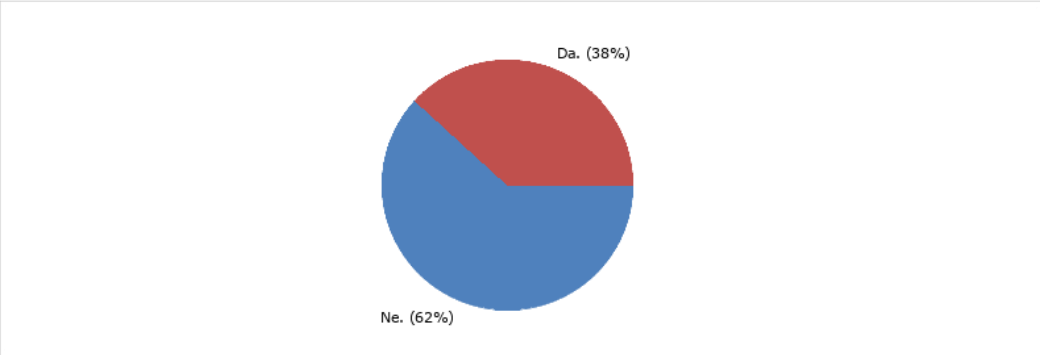

4.1 PODATKI O UČENCIH IN DIJAKIH PRISELJENCIH, ROMIH TER UČENCIH IN DIJAKIH S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI

Anketirane učitelje smo najprej prosili, če lahko med naštetimi skupinami izberejo, katere učence oziroma dijake poučujejo. 249 anketiranih osnovnošolskih učiteljev v letu, ko je bilo izvedeno anketiranje, je poučevalo na novo priseljene učence, 177 učiteljev učence druge in tretje generacije priseljencev, 87 učence Rome, 19 učiteljev pa učence s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini.

Graf 286: Učenci, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 315)

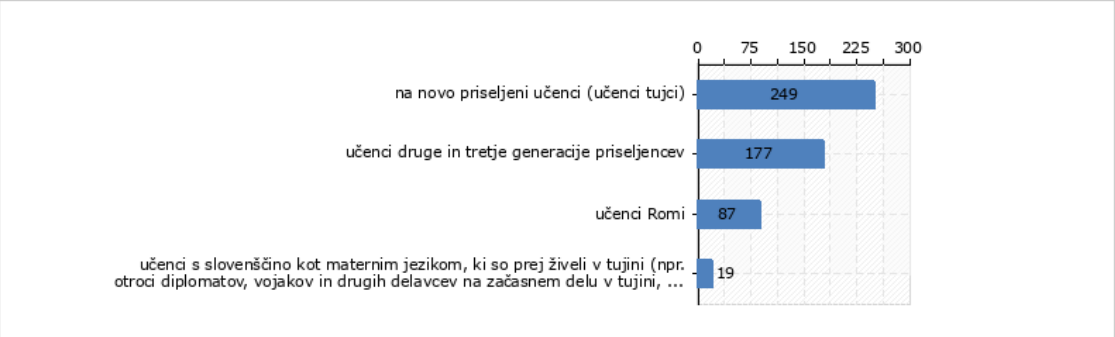

278 anketiranih srednješolskih učiteljev je v letu, ko je bilo izvedeno anketiranje, poučevalo na novo priseljene dijake, 189 učiteljev dijake druge in tretje generacije priseljencev, 21 učiteljev dijake s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, 19 učiteljev pa dijake Rome.

Graf 287: Dijaki, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 324)

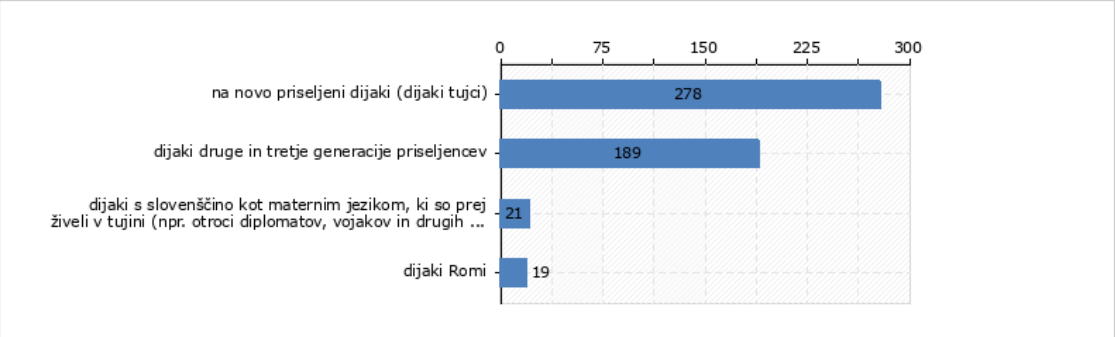

Pri naslednjem vprašanju smo jih prosili, če lahko za tri vnaprej navedene skupine (na novo priseljeni učenci oziroma dijaki, učenci oziroma dijaki Romi, učenci oziroma dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini) vpišejo skupno število učencev oziroma dijakov, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo.

Skupno število na novo priseljenih učencev, ki so jih vpisali anketirani osnovnošolski učitelji in jih bomo v nadaljevanju tudi obravnavali, je 237. Skupno število učencev Romov je 83, skupno število učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, pa 15. Vseh učencev skupaj je torej 335.

Graf 288: Skupno število posameznih skupin učencev (n = 315)

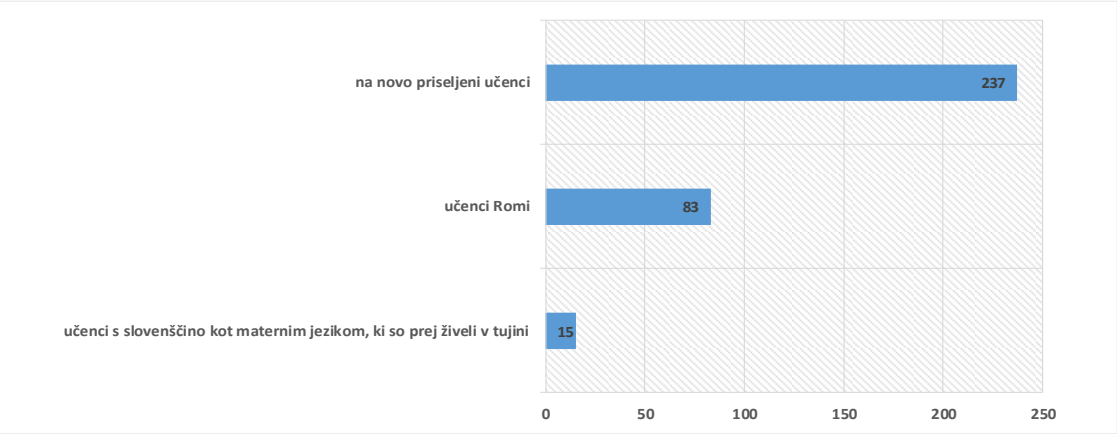

Skupno število na novo priseljenih dijakov, ki so jih vpisali anketirani srednješolski učitelji in jih bomo v nadaljevanju tudi obravnavali, je 253. Skupno število dijakov Romov je 16, skupno število dijakov s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, pa 17. Vseh učencev skupaj je torej 286.

Graf 289: Skupno število posameznih skupin dijakov (n = 324)

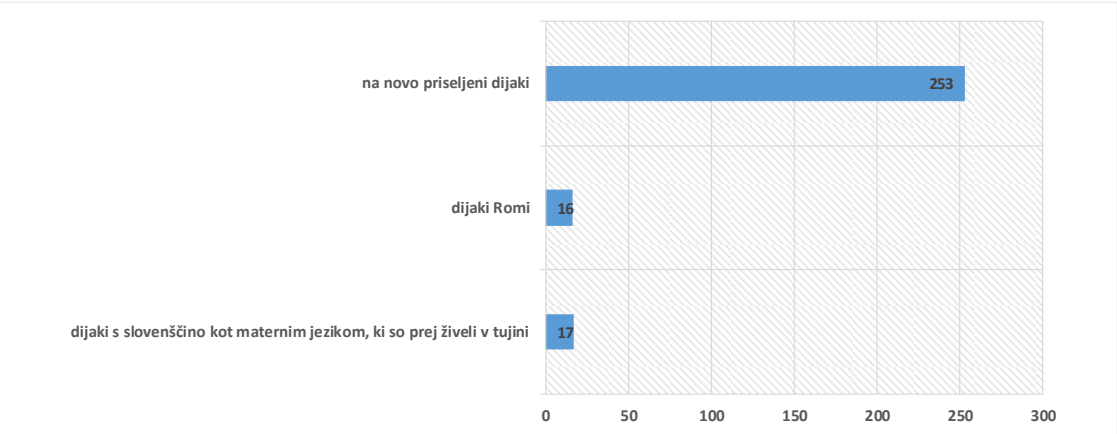

Tiste osnovnošolske učitelje, ki so označili, da poučujejo učence druge in tretje generacije priseljencev, smo prosili, če lahko ocenijo približni delež teh učencev. Pokazalo se je, da je teh učencev v razredih v povprečju 25 %. Največ (19 %) anketiranih učiteljev je navedlo, da imajo učencev druge in tretje generacije priseljencev na šoli do 10 %, 7 % učiteljev je navedlo, da imajo teh učencev na šoli med 11 in 20 %, prav tolikšen delež sodelujočih učiteljev je navedel, da imajo učencev druge in tretje generacije priseljencev na šoli med 21 in 30 %. Manjše število učiteljev je navajalo višje deleže učencev druge in tretje generacije priseljencev, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo. Podobno so ocenjevali za svoje dijake tudi srednješolski učitelji. Analiza za srednjo šolo kaže, da je tudi teh dijakov v razredu v povprečju 25.

Graf 290: Ocena približnega deleža učencev druge in tretje generacije priseljencev, vključenih v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji v OŠ (n = 163)

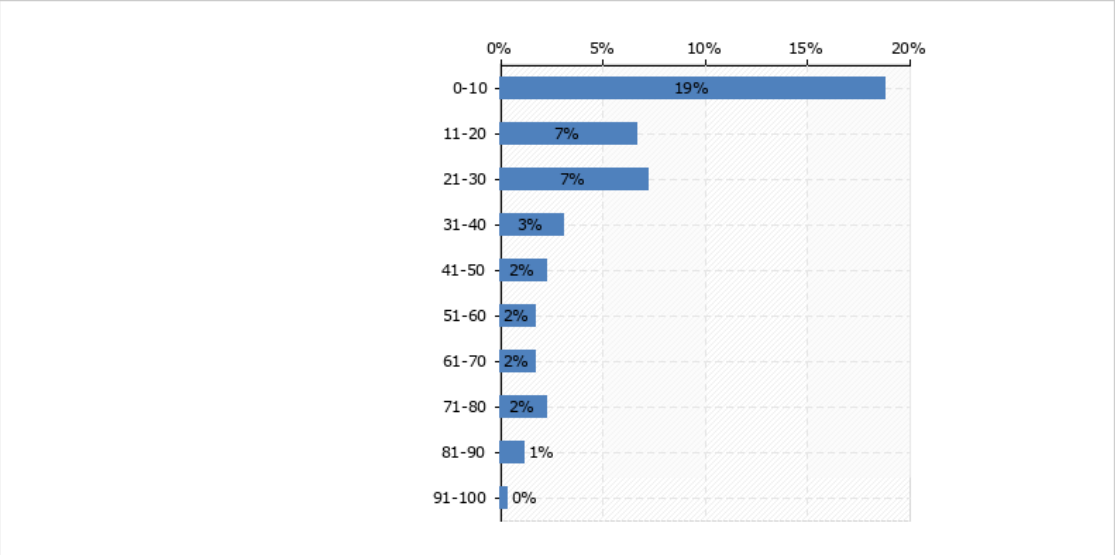

Največ (17 %) anketiranih srednješolskih učiteljev je navedlo, da imajo dijakov druge in tretje generacije priseljencev na šoli do 10 %, 11 % učiteljev je navedlo, da imajo teh dijakov na šoli med 11 in 20 %, prav tolikšen delež sodelujočih učiteljev je navedel, da imajo dijakov druge in tretje generacije priseljencev na šoli med 21 in 30 %. Manjše število učiteljev je navajalo višje deleže dijakov druge in tretje generacije priseljencev, ki so vključeni v razrede, ki jih poučujejo.

Graf 291: Ocena približnega deleža dijakov druge in tretje generacije priseljencev, vključenih v razrede, ki jih poučujejo anketirani učitelji v SŠ (n = 171)

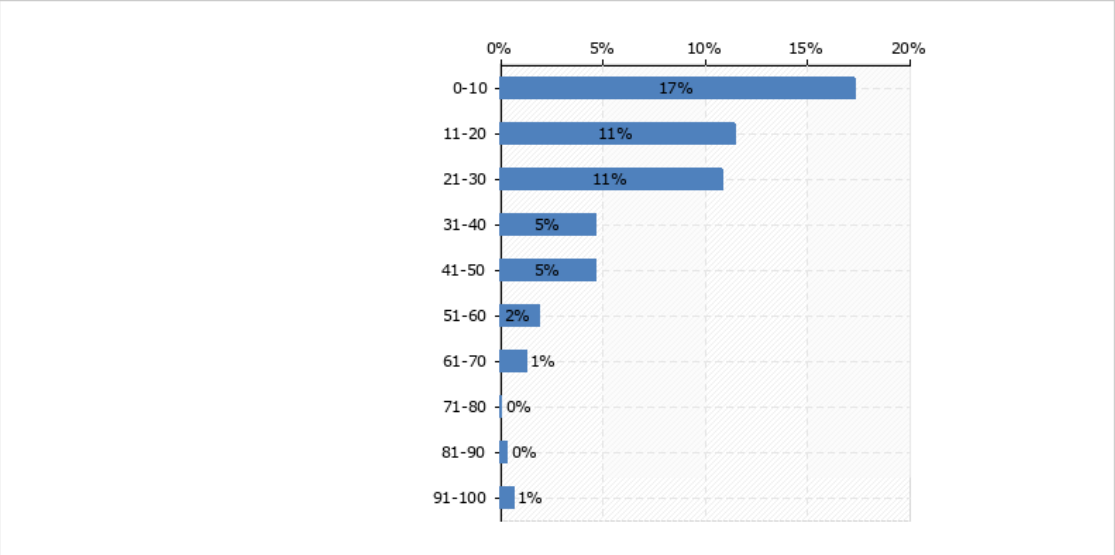

Anketirane učitelje smo prosili, naj še natančneje označijo, katere od vnaprej naštetih skupin učencev oziroma dijakov (glede na izvorni jezik) so v letu raziskave vključene v njihove razrede. Pri osnovnošolskih učiteljih gre v največ primerih za govorce bližnjih slovanskih jezikov (npr. srbščine, hrvaščine, bosanščine), ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, malo manj je učencev iste govorne skupine, ki pa se v Sloveniji šolajo več kot dve leti. Po številčnosti sledi skupina učencev s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so rojeni v Sloveniji (torej druga ali tretja generacija nekdanjih priseljencev), nato pa skupina govorcev bližnjih slovanskih jezikov (npr. srbščine, hrvaščine, bosanščine), ki se v

Sloveniji šolajo drugo leto. Sledijo številčno dokaj enakomerno zastopani albansko govoreči učenci, ki se v Sloveniji šolajo bodisi šele eno leto bodisi že daljše časovno obdobje ter učenci Romi. Nekoliko manj je govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (npr. makedonščine, ruščine), ki se v Sloveniji šolajo različno dolgo, pričakovano pa je še manjša skupina govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija …) ter skupina govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, francoščine, španščine ipd.). Pri kategoriji »drugo«, kamor so anketirani lahko vpisali skupino učencev, ki je bila v vprašalniku spregledana, sta bila dodana dva madžarsko govoreča učenca. Njiju bomo obravnavali v nadaljevanju pod kategorijo »drugo«.

Graf 292: Skupine učencev, vključene v razrede anketiranih učiteljev (n = 362)

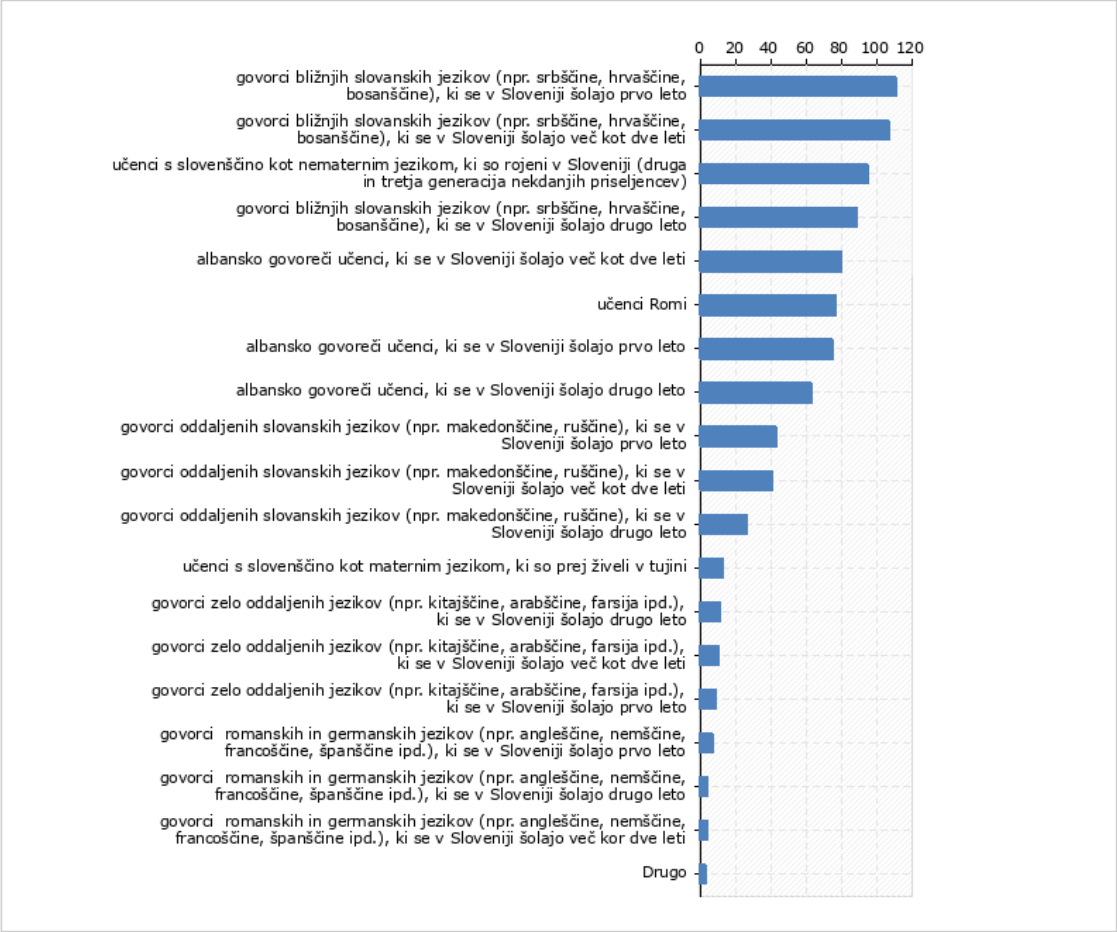

Tudi pri odgovorih srednješolskih učiteljev gre v največ primerih za govorce bližnjih slovanskih jezikov (npr. srbščine, hrvaščine, bosanščine), ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, malo manj je učencev iste govorne skupine, ki pa se v Sloveniji šolajo dve leti ali več kot dve leti. Po številčnosti sledi skupina albansko govorečih dijakov, ki se v Sloveniji šolajo bodisi šele eno leto bodisi že daljše časovno obdobje, nato pa dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so rojeni v Sloveniji (torej druga ali tretja generacija nekdanjih priseljencev). Sledijo vse skupine govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (npr. makedonščine, ruščin). Sledijo številčno manj zastopani dijaki Romi, dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini ter dijaki, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija …), ter skupina govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, francoščine, španščine ipd.). Pri kategoriji »drugo«, kamor so anketirani lahko vpisali skupino dijakov, ki je bila v vprašalniku spregledana, sta bila dodana ukrajinskega in slovaškega dijaka. Njiju bomo

obravnavali v nadaljevanju pod kategorijo »drugo«.

Graf 293: Skupine dijakov, vključene v razrede anketiranih učiteljev (n = 324)

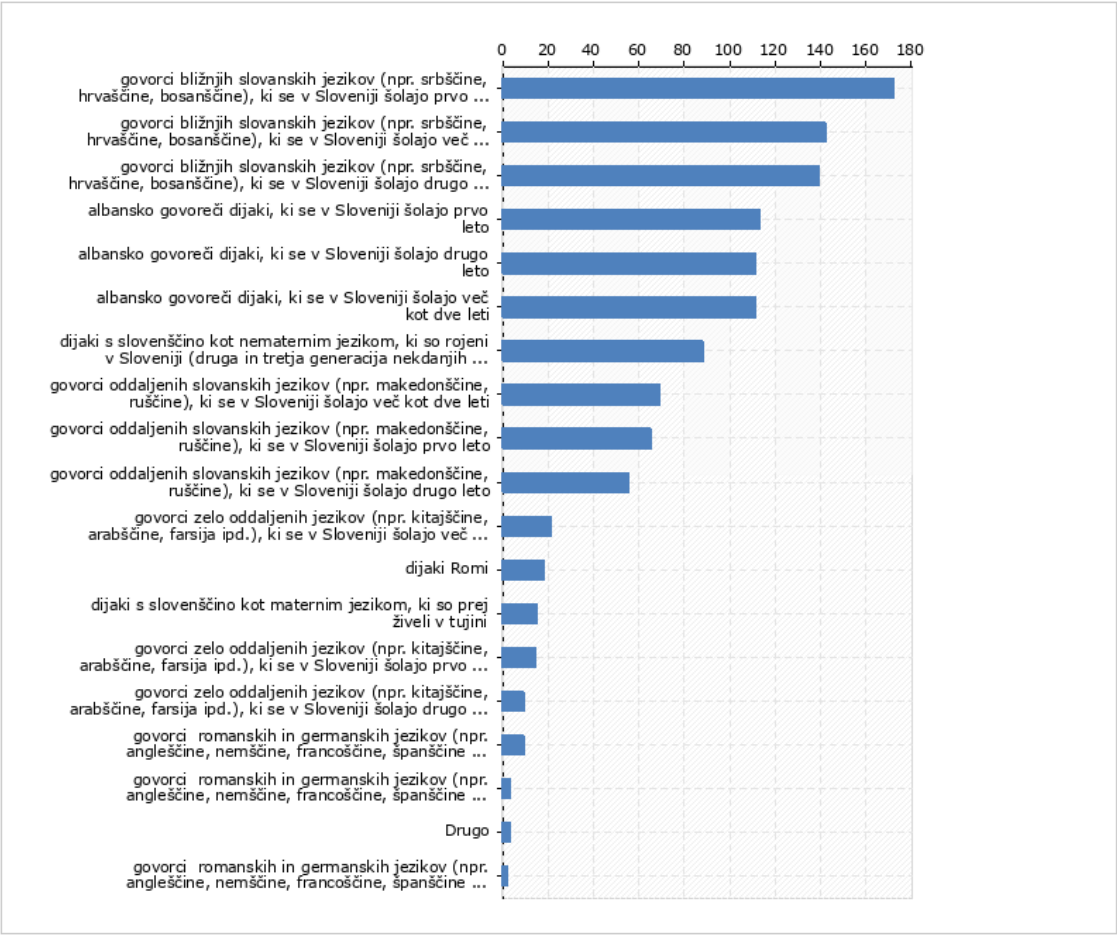

4.2 JEZIKOVNA ZMOŽNOST UČENCEV IN DIJAKOV PRISELJENCEV, UČENCEV IN DIJAKOV ROMOV TER UČENCEV IN DIJAKOV S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI

Anketirani učitelji so v nadaljevanju odgovarjali na vprašanja o jezikovni zmožnosti tistih skupin učencev oziroma dijakov, ki so letu raziskave vključeni v razrede, ki jih poučujejo. Z zavedanjem, da je njihova jezikovna zmožnost lahko zelo raznolika, smo jih prosili, naj se njihovi odgovori nanašajo na večino učencev oziroma dijakov določene skupine. Najprej so se opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku. Dodana je bila obrazložitev, da pod jezikovno neprilagojeno razumemo besedilo, ki ga zavestno ne poenostavimo (npr. izberemo lažje besede, enostavnejše skladenjske strukture, tvorimo krajše stavke). Največji delež odgovorov »odlično« in »dobro« pri osnovnošolskih učiteljih kaže na to, da imajo najmanj težav z razumevanjem takšnih navodil učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, prav tako pa tudi učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, čeprav je med njimi kar tretjina takih, ki razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoč. Odlično oziroma dobro razumejo jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku tudi vse skupine govorcev bližnjih slovanskih jezikov, ne glede na dolžino šolanja v slovenskih šolah. Govorci oddaljenih slovanskih jezikov (makedonščine, ruščine), zlasti tisti, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo z razumevanjem precej več težav kot učenci z istim prvim jezikom, ki se v Sloveniji šolajo že dlje. Podoben trend se kaže tudi pri ostalih skupinah učencev: albansko govorečih, govorcih romanskih in germanskih jezikov in še zlasti pri govorcih zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …). Učenci iz te skupine, ki se šolajo šele prvo leto, imajo z razumevanjem velike težave, saj je kar 88 % učiteljev odgovorilo, da ti učenci navodil sploh ne razumejo, zelo majhen delež pa je označil, da jih razumejo deloma oziroma da pomaga dodatna pomoč. Več kot polovica učiteljev (57 %), ki poučujejo romske učence, je označila odgovor, da ti učenci navodila razumejo deloma oziroma ob dodatni pomoči, tretjina, da jih razumejo dobro, zelo malo pa je bilo tistih, ki so označili, da učenci Romi navodil sploh ne razumejo in tudi tistih, ki so označili, da navodila razumejo odlično.

Graf 294: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 103)

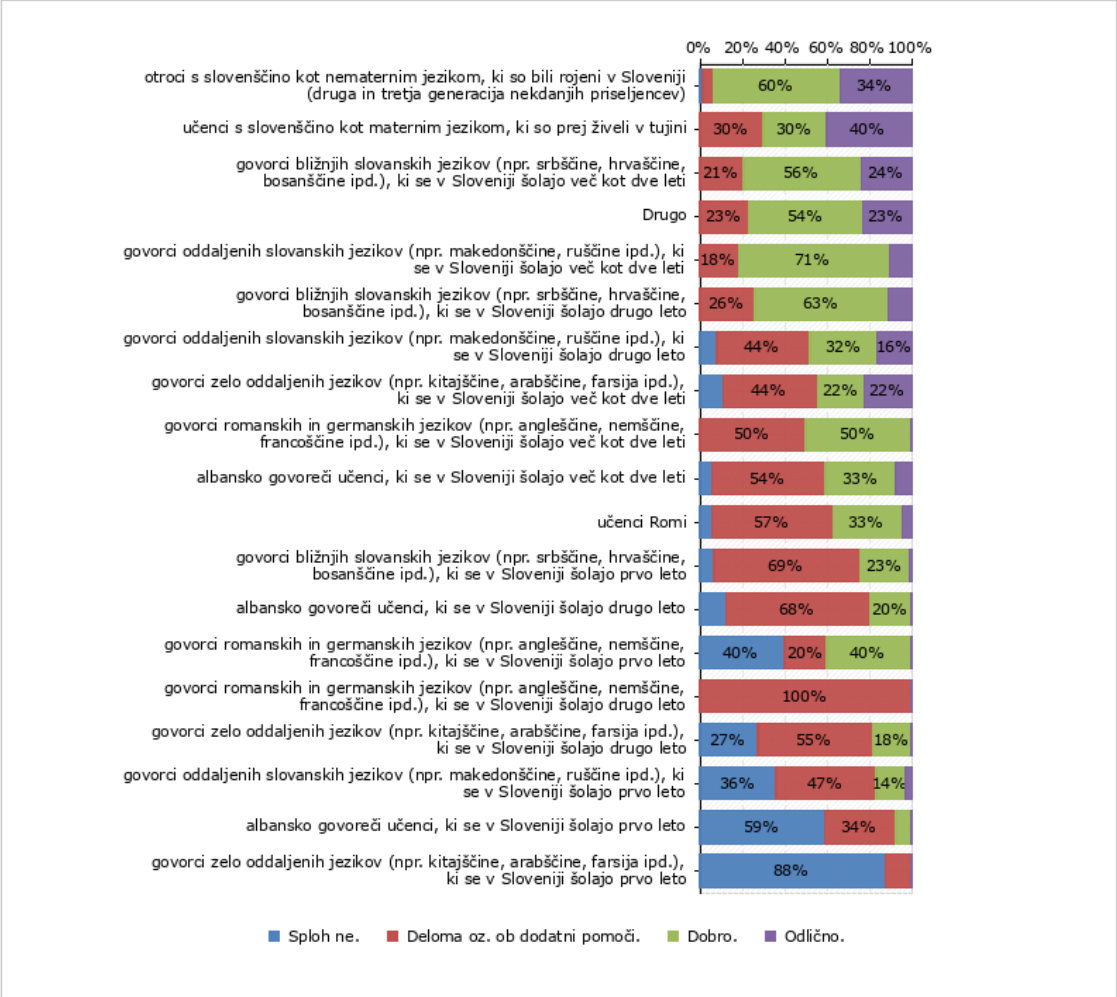

Rezultat analize, ki najbolj bode v oči, velja za govorce romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto, pri njih je bilo namreč označeno, da so vsi zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku odlično. Naslednji z največjim deležem odgovorov »odlično« in »dobro« pri srednješolskih učiteljih so dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji (druga in tretja generacija priseljencev), prav tako pa tudi učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. V splošnem je analiza pokazala, da imajo več težav z razumevanjem tovrstnih navodil dijaki, ki se v slovenskih srednjih šolah šolajo šele prvo leto. Najšibkejše razumevanje je pri albansko govorečih dijakih ter govorcih zelo oddaljenih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. 21 % učiteljev, ki poučujejo romske učence, je označilo odgovor, da ti učenci navodila razumejo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 43 %, da jih razumejo dobro, 29 % pa je bilo tistih, ki so označili, da učenci Romi navodila razumejo odlično. Sedem učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih navodil ne uporabljajo.

Graf 295: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 157)

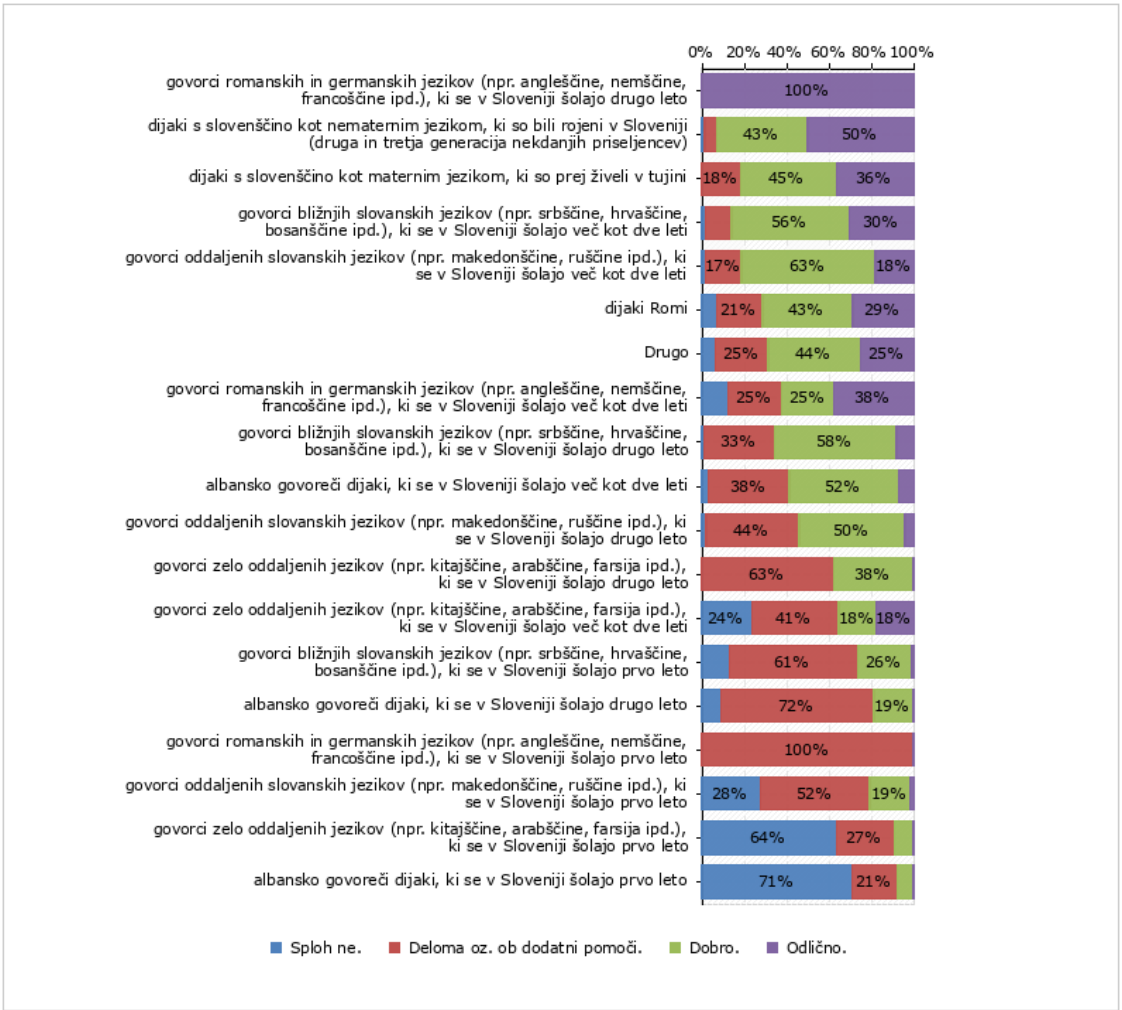

Pri naslednjem vprašanju so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku. Dodana je bila obrazložitev, da pod jezikovno prilagojeno razumemo besedilo, ki ga zavestno poenostavimo (npr. izberemo lažje besede, tvorimo krajše stavke). V primerjavi s predhodnim vprašanjem se je izkazalo, da prilagoditev v vseh primerih pripomore k boljšemu razumevanju. Pri odgovorih osnovnošolskih učiteljev imajo pričakovano ponovno najmanj težav z razumevanjem takšnih navodil učenci slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji. Z razumevanjem, če je jezikovno prilagojeno, nima večjih težav nobena skupina učencev (govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov ter tudi govorci bolj oddaljenih jezikov), ki se v slovenskih šolah šola vsaj drugo leto ali dlje. Kljub več kot dveletnemu šolanju je nekoliko slabše razumevanje navodil še vedno prisotno pri albanskih učencih. Hkrati pa je analiza pokazala, da imajo učenci vseh skupin (izjema so govorci bližnjih jezikov ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini), ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, tudi z razumevanjem prilagojene razlage precej več težav kot učenci z istim prvim jezikom, ki se v Sloveniji šolajo že dlje. Največje težave imajo učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. 86 % učiteljev je za te učence napisalo, da ne razumejo prilagojenih navodil, 14 % pa, da jim deloma pomaga dodatna pomoč. Več kot polovica učiteljev, ki

poučujejo romske učence, je navedla, da ti tovrstna navodila razumejo dobro, dobra tretjina je označila, da jih razumejo še vedno samo deloma oz. z dodatno pomočjo, okrog 10 % je bilo takih, ki so napisali, da Romi navodila razumejo odlično, takih, ki bi prilagojenih navodil ne razumeli, pa med romskimi učenci ni. Štirje učitelji so odgovorili, da tovrstnih prilagoditev ne uporabljajo. Gre za učitelje, ki poučujejo naslednje skupine učencev: albansko govoreči učenci, govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti ter učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji.

Graf 296: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 100)

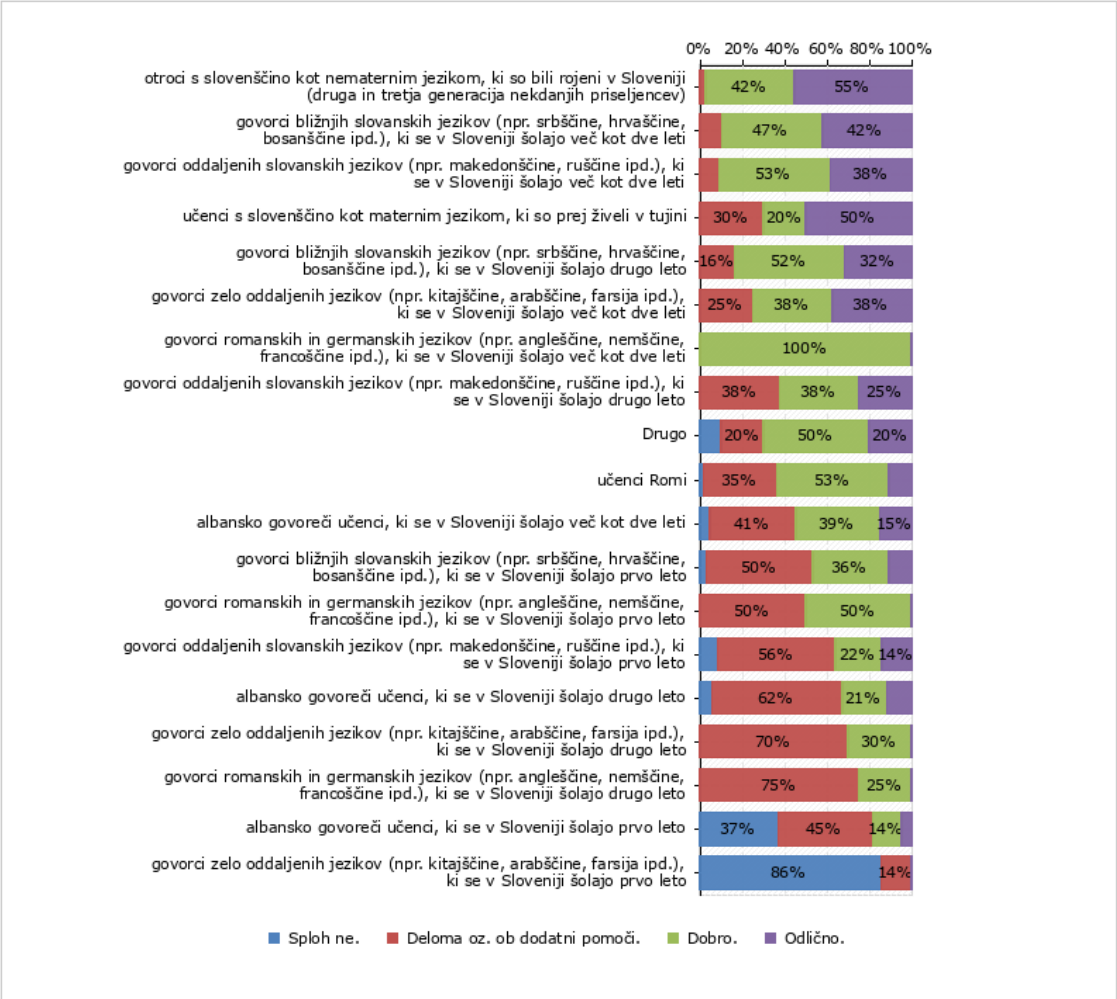

Pri odgovorih srednješolskih učiteljev spet izstopa skupina govorcev romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto. Pričakovano so prav vsi zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku odlično. Sicer pa imajo tudi v tem primeru ponovno najmanj težav z razumevanjem takšnih navodil dijaki slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji. Z razumevanjem, če je jezikovno prilagojeno, nima večjih težav nobena skupina dijakov (govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov ter albansko govoreči dijaki), ki se v slovenskih šolah šola vsaj drugo leto ali dlje. Kljub več kot dveletnemu šolanju je nekoliko slabše razumevanje navodil še vedno prisotno pri govorcih bolj oddaljenih jezikov. Hkrati pa je analiza pokazala, da imajo dijaki vseh skupin (izjema so govorci romanskih in germanskih jezikov), ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, tudi z razumevanjem prilagojene razlage precej več težav

kot dijaki z istim prvim jezikom, ki se v Sloveniji šolajo že dlje. Največje težave imajo dijaki, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. 45 % odgovorov učiteljev, ki poučujejo te učence, je navedlo, da ne razumejo prilagojenih, 55 %, da jim deloma pomaga dodatna pomoč. Skoraj polovica učiteljev romskih dijakov je odgovorila, da dijaki Romi tovrstna navodila razumejo odlično, 40 % da dobro, 12 % pa da samo deloma oz. z dodatno pomočjo. Devet učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih prilagoditev ne uporabljajo.

Graf 297: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v zvezi z dejavnostmi pri pouku (n = 147)

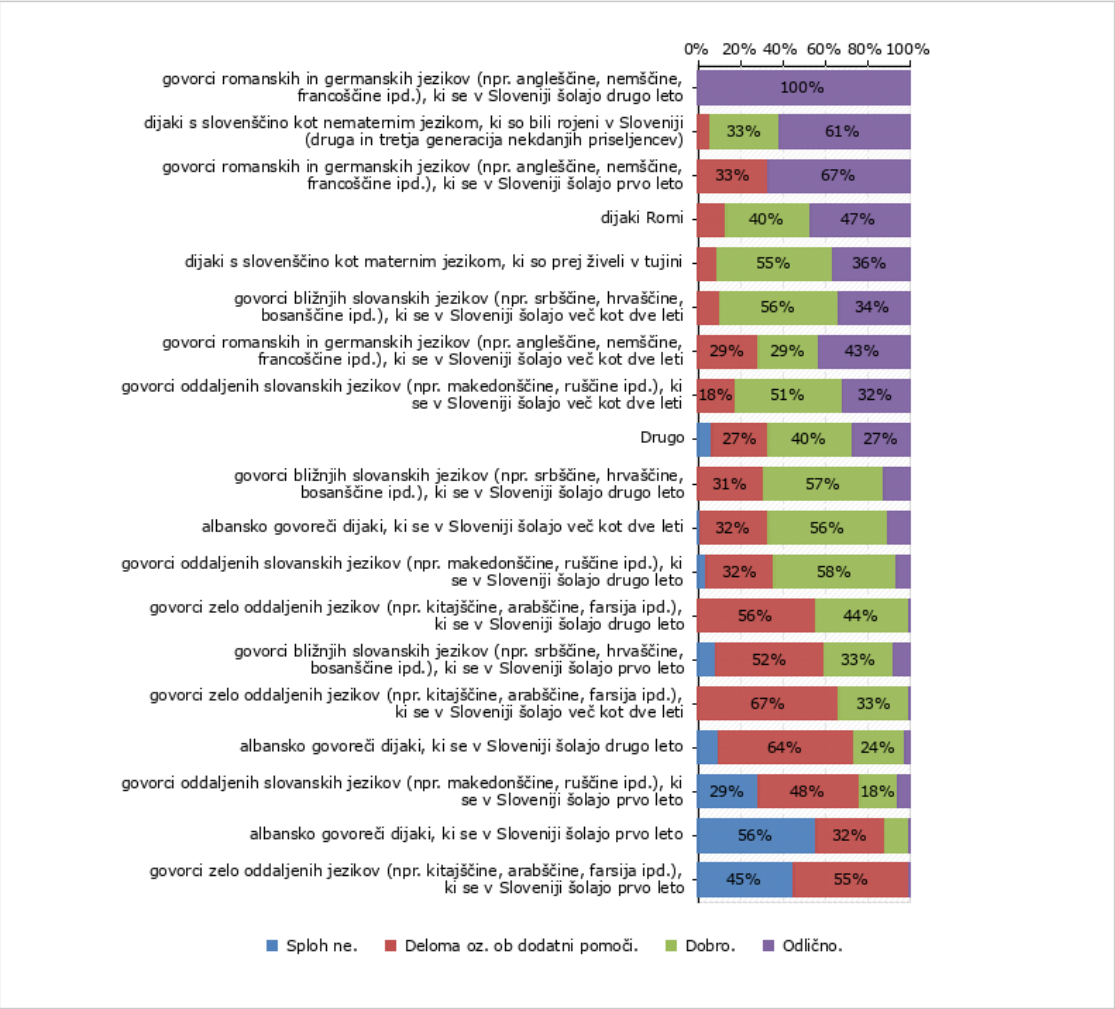

Sledilo je vprašanje, pri katerem so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v testih.

Tudi tukaj se je pokazalo, da imajo najmanj težav z razumevanjem osnovnošolski učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Učenci, ne glede na izvorno govorno okolje, ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti, prav tako niso imeli težav z razumevanjem jezikovno neprilagojenih navodil v slovenščini v testih, medtem ko je med učenci vseh skupin, ki se na slovenskih šolah šolajo prvo leto, precejšen odstotek takih, ki neprilagojena navodila razumejo le deloma in pri razumevanju potrebujejo dodatno pomoč. Največje težave imajo z razumevanjem imajo tudi v tem primeru učenci, ki so govorci zelo oddaljenih

jezikov in se šolajo šele prvo leto. Za vse učence iz te skupine so anketirani učitelji označili, da neprilagojenih navodil v testih ne razumejo. Velik odstotek takih odgovorov (68 %) je bil za albansko govoreče učence, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Skoraj polovica učiteljev romskih učencev je označila, da ti navodila razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči, tretjina je označila, da jih razumejo dobro, 18 % je bilo tistih, ki menijo, da učenci Romi navodil sploh ne razumejo in manjšina tistih, ki meni, da navodila razumejo odlično.

Graf 298: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 95)

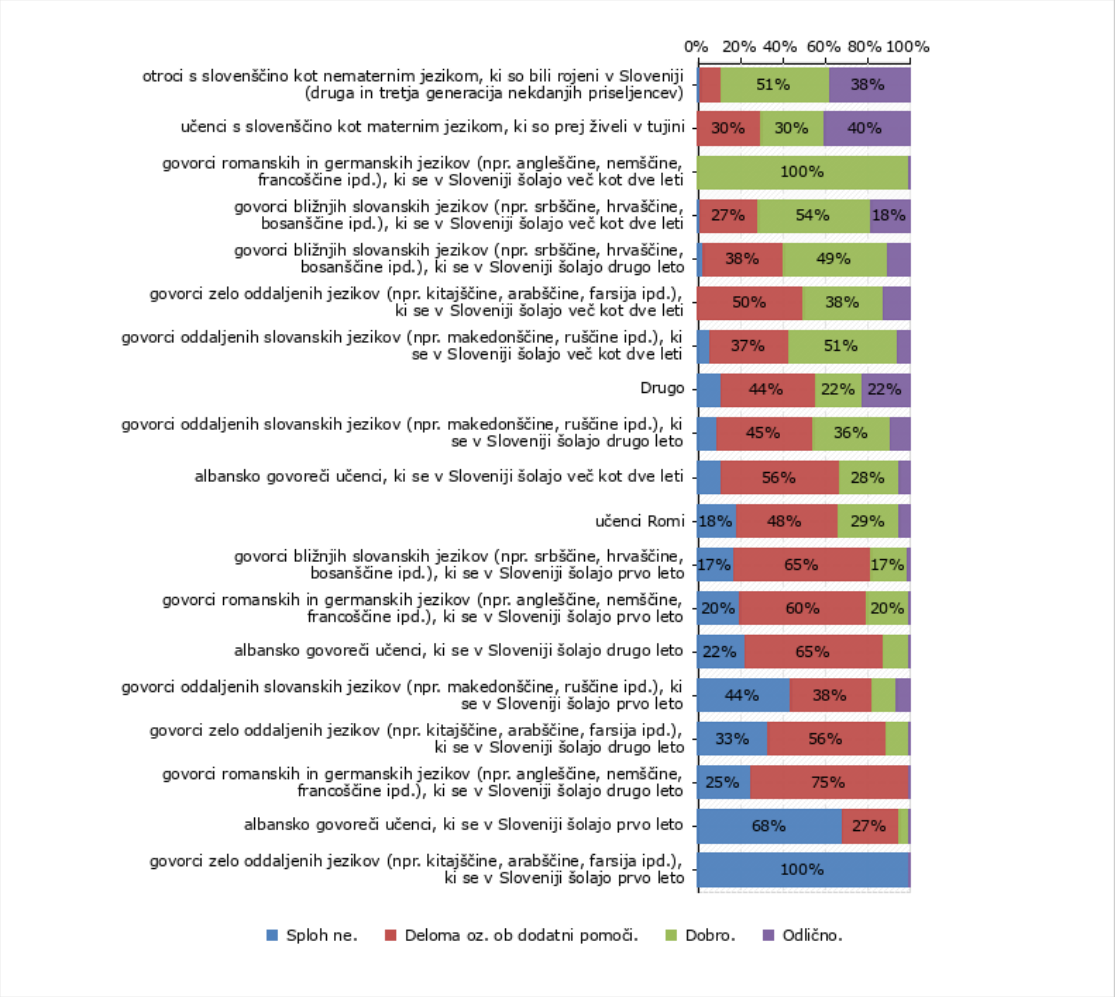

Pri srednješolskih učiteljih je analiza pokazala, da imajo najmanj težav z razumevanjem spet govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto, sledijo pa dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, ter dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Dijaki, ne glede na izvorno govorno okolje, ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti, v splošnem nimajo večjih težav z razumevanjem jezikovno neprilagojenih navodil v slovenščini v testih, medtem ko je med učenci vseh skupin, ki se na slovenskih šolah šolajo prvo leto (izjema so spet govorci romanskih in germanskih jezikov), precejšen odstotek odgovorov, da ti neprilagojena navodila razumejo le deloma in pri razumevanju potrebujejo dodatno pomoč. Največje težave z razumevanjem imajo tudi v tem primeru dijaki, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. 67 % učiteljev je za dijake iz te skupine označilo, da neprilagojenih navodil v testih ne razumejo. Enak odstotek se je pojavil tudi za albansko govoreče dijake, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. 25 % učiteljev,

ki poučujejo romske dijake, je označilo, da romski dijaki navodila razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 42 %, da jih razumejo dobro, 33 % pa bilo tistih, ki so navedli, da navodila razumejo odlično. Devet učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih testov ne uporabljajo.

Graf 299: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 140)

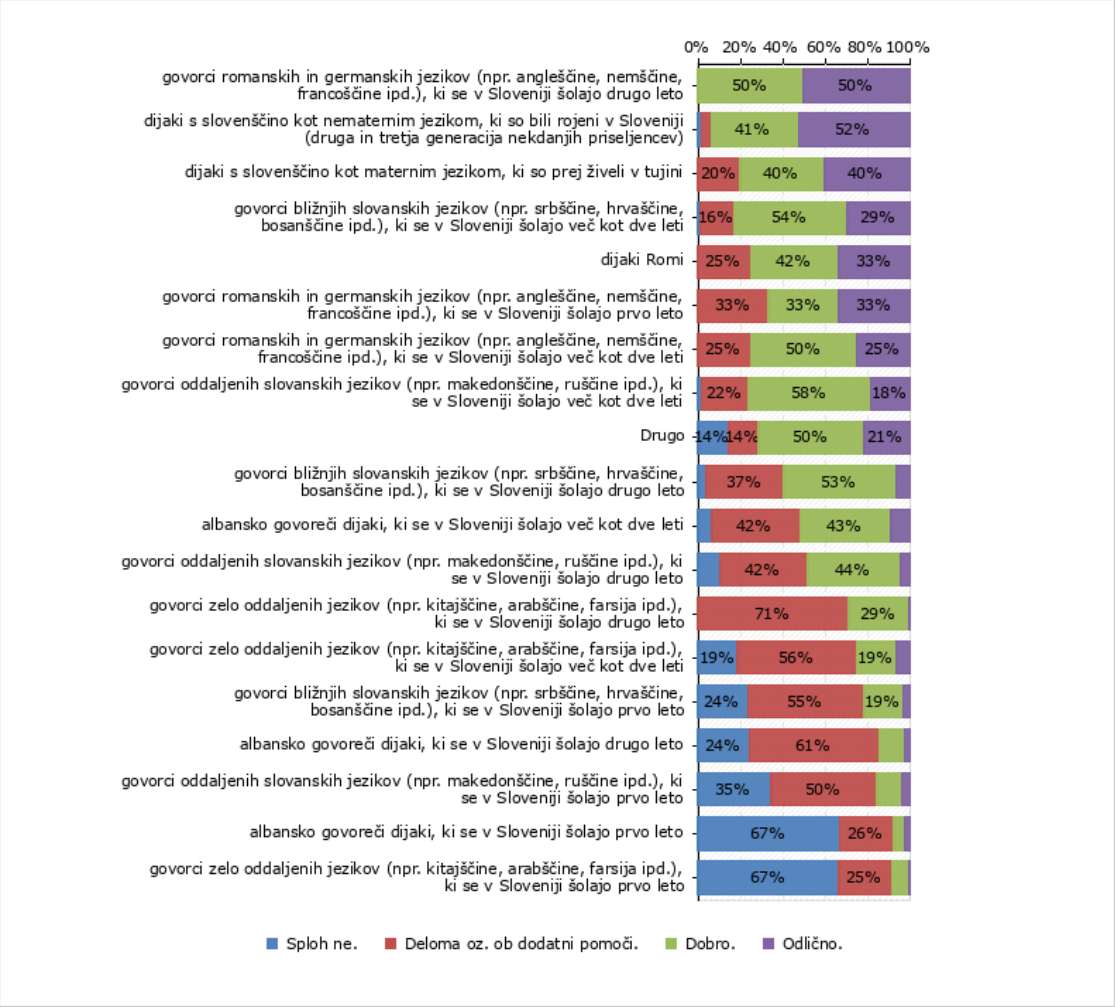

Pri naslednjem vprašanju so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v testih.).

V primerjavi s predhodnim vprašanjem se je izkazalo, da prilagoditev pri vseh skupinah učencev pripomore k boljšemu razumevanju. Ponovno so imeli najmanj težav z razumevanjem takšnih navodil učenci slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. Z razumevanjem navodil v testih, če so ustrezno prilagojena, nima večjih težav nobena skupina učencev (govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov ter tudi govorci bolj oddaljenih jezikov), ki se v slovenskih šolah šolajo vsaj drugo leto ali dlje. Kljub prilagoditvi imajo največje težave z razumevanjem navodil še vedno učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. Nihče med njimi namreč niti prilagojenih navodil ne razume. V primerjavi s prejšnjim vprašanjem, se je izboljšalo razumevanje med albansko govorečimi učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, še vedno pa je slaba polovica učiteljev označila, da poučujejo učence iz te skupine, ki navodil sploh ne razumejo, 44 % pa da poučujejo take,

ki razumejo deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri učencih Romih se je zmanjšal odstotek tistih, ki so dogovorili, da ti učenci prilagojenih navodil sploh ne razumejo, še vedno pa skoraj polovica učiteljev odgovorila, da romski učenci navodila razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 38 %, da jih razumejo dobro, manjši del med njimi pa je bil tistih, ki so označili, da učenci Romi navodila razumejo odlično. Sedem učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih prilagoditev ne uporabljajo. Gre za učitelje, ki poučujejo naslednje skupine učencev: vse skupine albansko govorečih učencev, vse skupine govorcev bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, učence Rome ter učence s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji.

Graf 300: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 90)

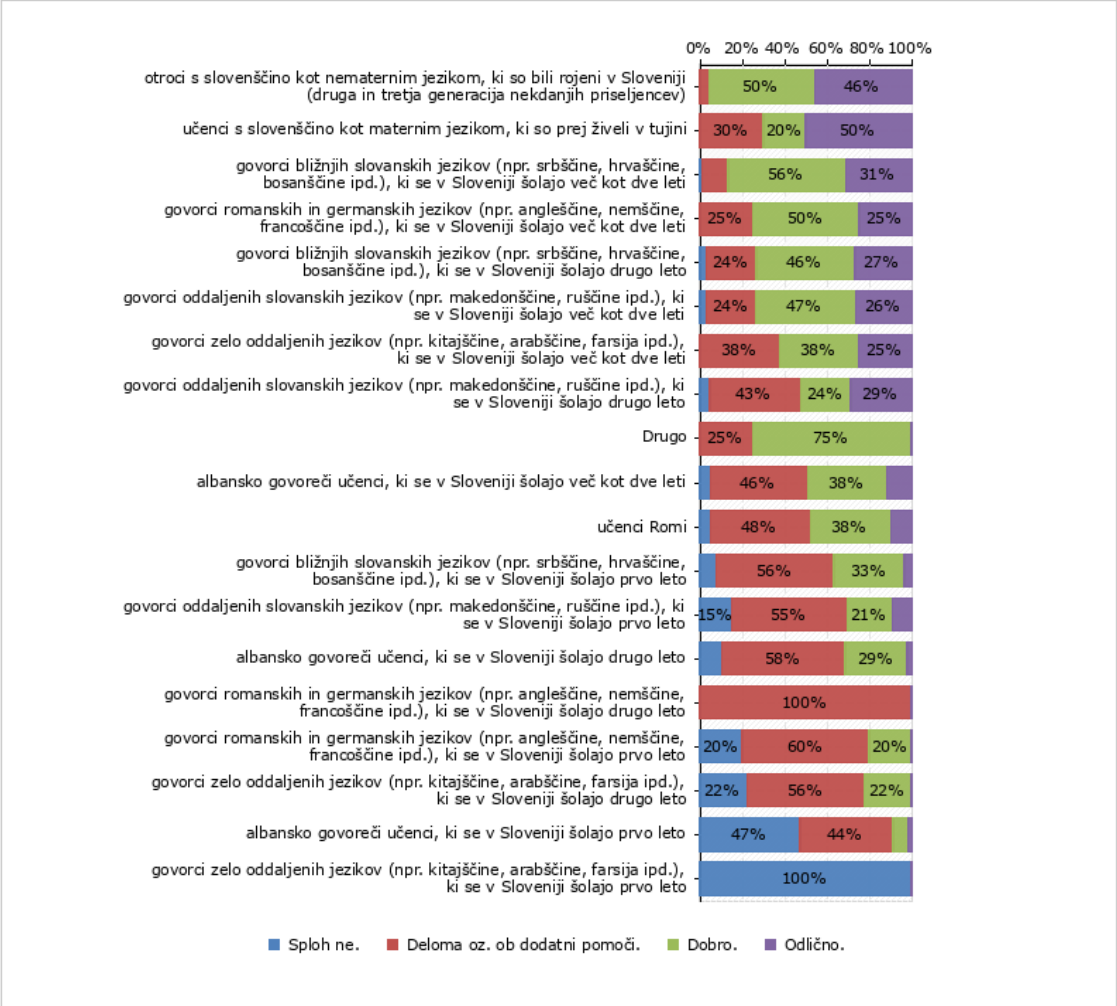

Tudi pri dijakih, na katere so se nanašali odgovori sodelujočih srednješolskih učiteljev, se je v primerjavi s predhodnim vprašanjem izkazalo, da prilagoditev pri vseh skupinah pripomore k boljšemu razumevanju. Najmanj težav z razumevanjem takšnih navodil so imeli dijaki slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto ali dlje. Zelo malo težav z razumevanjem jezikovno prilagojenih navodil v slovenščini v testih imajo glede na rezultate ankete tudi dijaki Romi te dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. Z razumevanjem navodil v testih, če so ustrezno prilagojena, nima večjih težav nobena skupina dijakov, ki se v slovenskih šolah šolajo vsaj drugo leto ali dlje. Kljub prilagoditvi imajo največje težave z razumevanjem navodil še vedno albansko govoreči dijaki ter dijaki,

ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. Za albansko govoreče dijake, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, je več kot polovica učiteljev odgovorila, da navodil sploh ne razumejo, 35 % pa je bilo odgovorov, da ti dijaki navodila razumejo deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo šele prvo leto, je 45 % učiteljev odgovorilo, da ti dijaki navodil sploh ne razumejo, 36 % jih je odgovorilo, da navodila razumejo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 18 % pa, da tovrstna navodila dijaki iz te skupine razumejo dobro. Petnajst učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih prilagoditev v testih ne uporabljajo.

Graf 301: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno prilagojena navodila v slovenščini v testih (n = 129)

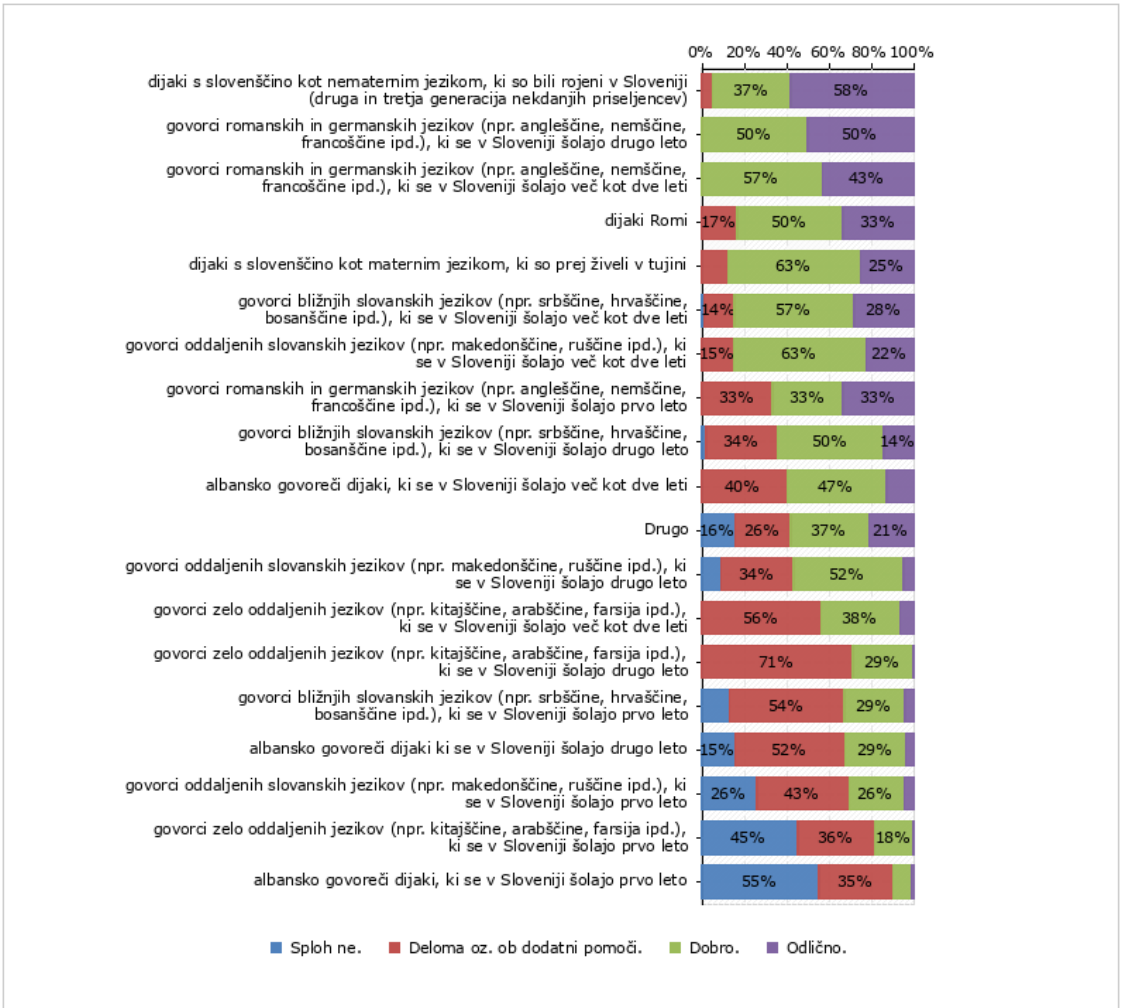

Podobne ugotovitve sledijo tudi pri naslednjih dveh vprašanjih, ki smo jih učiteljem razrednega pouka in predmetnim učiteljem iz osnovnih šol ter predmetnim učiteljem iz srednjih šol zastavili v vprašalniku. Najprej so se morali opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci zmožni razumeti jezikovno neprilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujejo) v slovenščini.

Tudi tukaj so imeli najmanj težav z razumevanjem jezikovno neprilagojenih šolskih obvestil osnovnošolski učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Učenci, ne glede na izvorno govorno okolje, ki se v Sloveniji šolajo dve leti ali več, prav tako nimajo večjih težav z razumevanjem jezikovno neprilagojenih šolskih obvestil, medtem ko je med učenci vseh skupin, ki se na slovenskih šolah šolajo

prvo leto, težav z razumevanjem precej več. Ponovno se je izkazalo, da med učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto, nihče ne razume tovrstnih šolskih obvestil. Velik odstotek učiteljev (63 %) je za albansko govoreče učence, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, označil, da ti navodil ne razumejo dobro. Skoraj polovica učiteljev romskih učencev je označila, da ti navodila razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči, tretjina, da jih razumejo dobro, manjši odstotek je bil tistih, ki so se opredelili, da učenci Romi navodil sploh ne razumejo in prav tako tistih, ki so odgovorili, da ti učenci navodila razumejo odlično. Trije učitelji so ob tem vprašanju odgovorili, da te jezikovne dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 302: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 94)

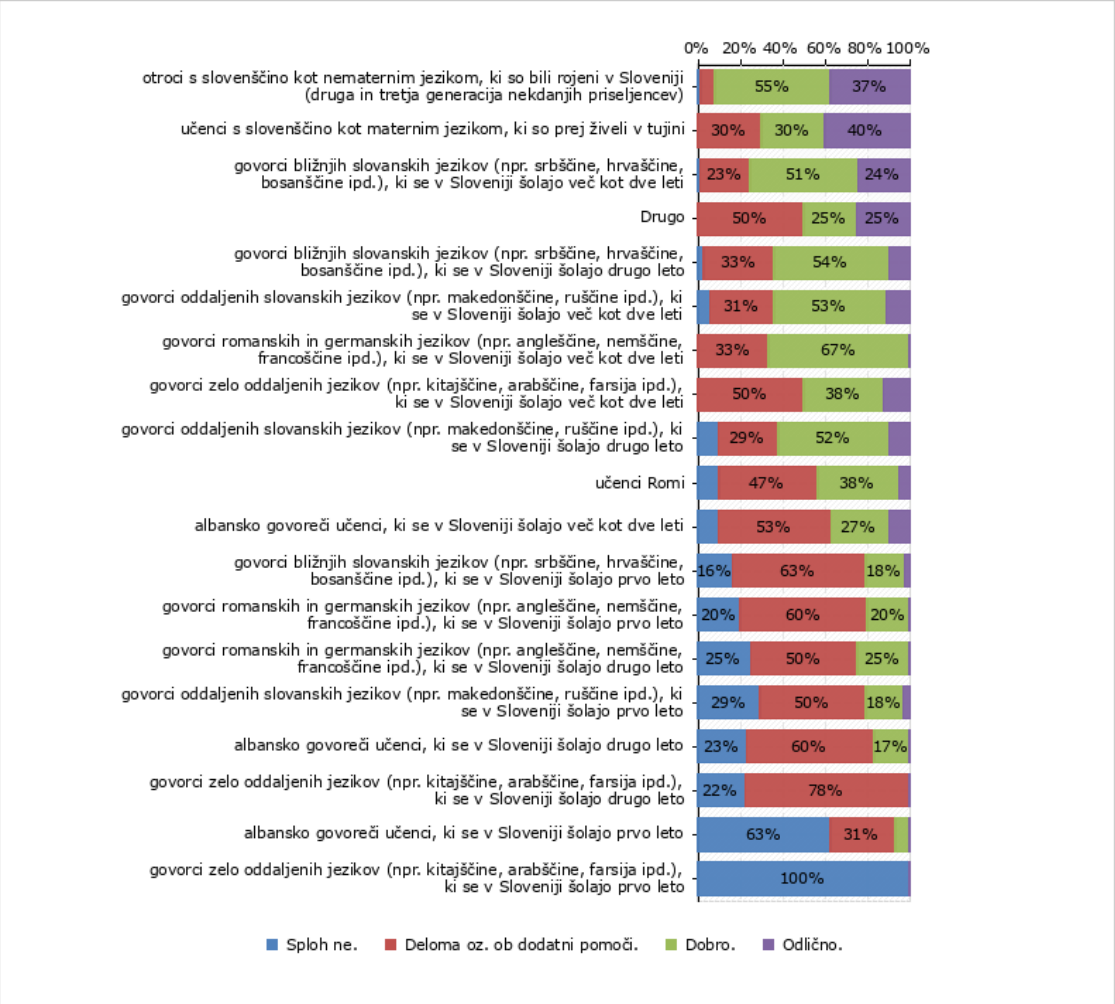

Med srednješolci imajo glede na rezultate ankete najmanj težav z razumevanjem jezikovno neprilagojenih šolskih obvestil dijaki, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto ali dlje. Tovrstna šolska obvestila dobro razumejo tudi dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, ter dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Dijaki Romi ter dijaki, ne glede na izvorno govorno okolje, ki se v Sloveniji šolajo dve leti ali več, prav tako nimajo večjih težav z razumevanjem jezikovno neprilagojenih šolskih obvestil, medtem ko je med dijaki večine skupin, ki se na slovenskih šolah šolajo prvo leto, težav z razumevanjem precej več. Ponovno se je izkazalo, da med albansko govorečimi dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto,

razumevanje šolskih obvestil najslabše. 62 % učiteljev albansko govorečih dijakov je namreč označilo, da ti dijaki tovrstnih navodil sploh ne razumejo, 32 % je bilo odgovorov, da jih razumejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Tudi za dijake, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto, je 27 % učiteljev odgovorilo, da ne razumejo tovrstnih šolskih obvestil, preostali (73 %) pa so odgovorili, da taka navodila razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pet učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da te jezikovne dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 303: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno neprilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 130)

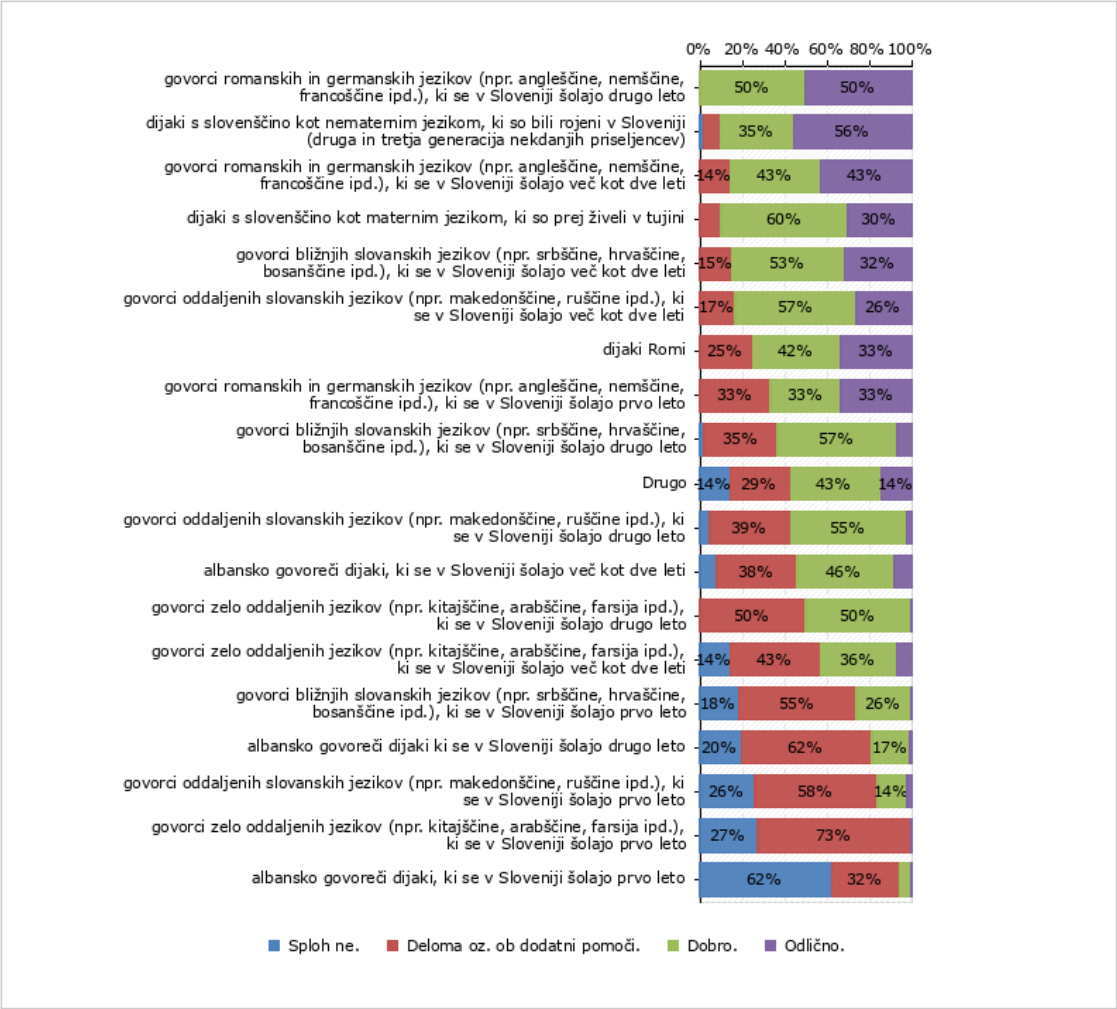

Pri naslednjem vprašanju so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni razumeti jezikovno prilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujejo) v slovenščini.

V primerjavi s predhodnim vprašanjem se je tudi v tem primeru pokazalo, da prilagoditev vsaj nekoliko pripomore k boljšemu razumevanju. Ponovno se je najboljše razumevanje pokazalo pri osnovnošolskih učencih s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji. Rezultati ankete za učence s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, kažejo, da jezikovna prilagoditev šolskih obvestil na razumevanje ne vpliva bistveno oziroma je v primerjavi s prejšnjih vprašanjem celo nekoliko nižji odstotek tistih, ki navodila razumejo odlično. Zelo dobro taka šolska obvestila razumejo tudi vse skupine učencev (govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, govorci romanskih in germanskih

jezikov ter tudi govorci bolj oddaljenih jezikov), ki se v slovenskih šolah šolajo več kot dve leti. Kljub prilagoditvi imajo največje težave z razumevanjem šolskih obvestil še vedno učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. Nihče med njimi namreč niti prilagojenih navodil ne razume. V primerjavi s prejšnjim vprašanjem, se je izboljšalo razumevanje med albansko govorečimi učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, še vedno pa je bila dobra tretjina odgovorov, da ti dijaki navodil sploh ne razumejo, 54 % pa, da jih razumejo deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri učencih Romih se je izničil odstotek tistih, ki menijo, da ti učenci prilagojenih navodil sploh ne razumejo, še vedno pa je 40 % učiteljev odgovorilo, da romski učenci navodila razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 47 %, da jih razumejo dobro, manjši del pa je menil, da učenci Romi navodila razumejo odlično. Sedem učiteljev je odgovorilo, da te jezikovne dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo. Gre za učitelje, ki večinoma poučujejo učence priseljence, ki se v slovenskih šolah šolajo že dlje časa, učence Rome ter učence s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji.

Graf 304: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni razumeti jezikovno prilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 94)

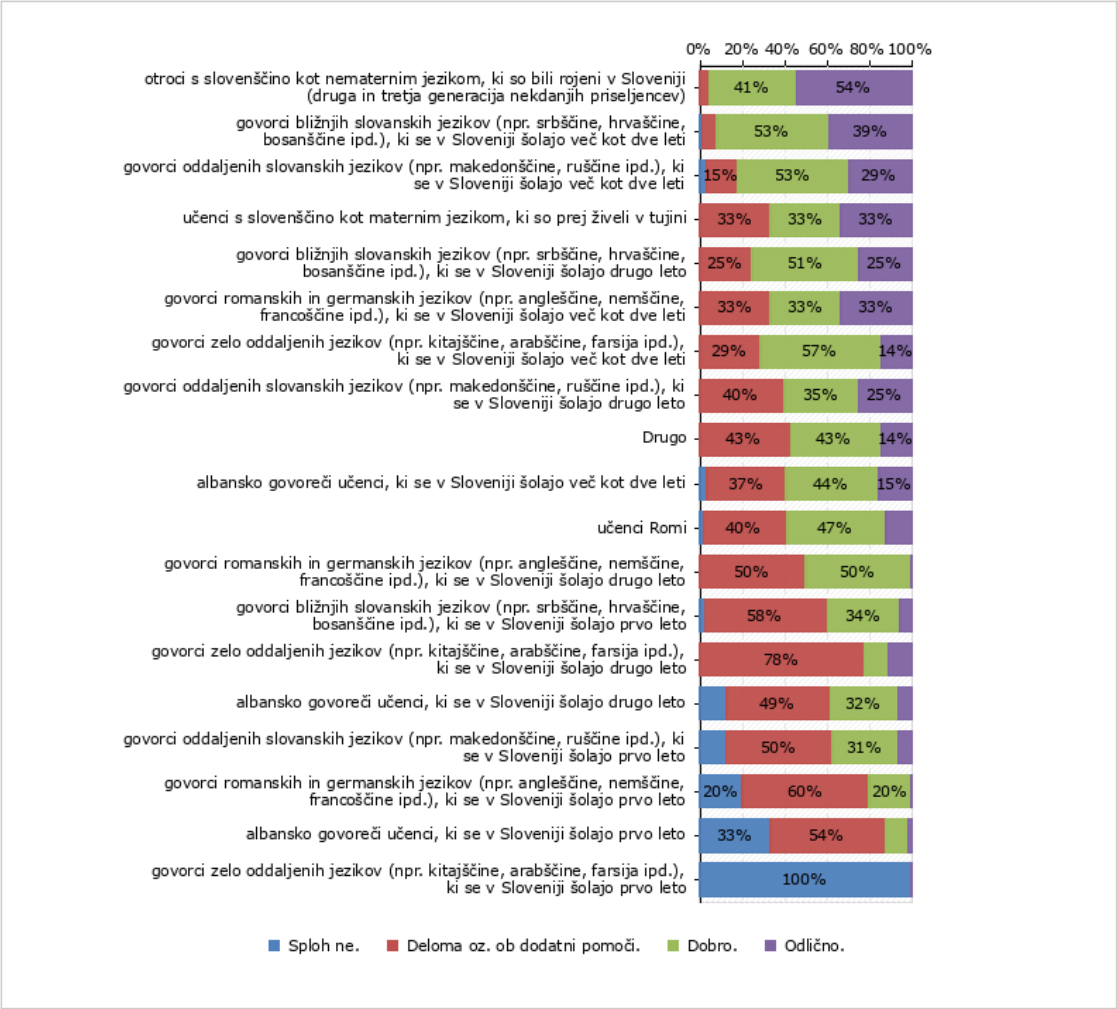

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev kaže, da imajo med srednješolci najmanj težav z razumevanjem jezikovno prilagojenih šolskih obvestil tudi dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, prav tako pa tudi dijaki, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto ali dlje. Tovrstna šolska obvestila dobro razumejo tudi dijaki Romi ter dijaki,

ne glede na izvorno govorno okolje, ki se v Sloveniji šolajo dve leti ali več. Med dijaki večine skupin, ki se na slovenskih šolah šolajo prvo leto, je težav z razumevanjem precej več. Največ težav imajo glede na rezultate ankete ponovno dijaki, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto. 45 % učiteljev navaja, da dijaki iz te skupine tovrstnih šolskih obvestil ne razumejo, preostali (55 %) pa navajajo, da jih razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči. 48 % učiteljev albansko govorečih dijakov je odgovorilo, da ti dijaki jezikovno prilagojenih šolskih obvestil sploh ne razumejo, 39 %, da taka navodila razumejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Sedem učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da te jezikovne dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 305: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti jezikovno prilagojena šolska obvestila (v zvezi s predmetom, ki ga poučujete) v slovenščini (n = 127)

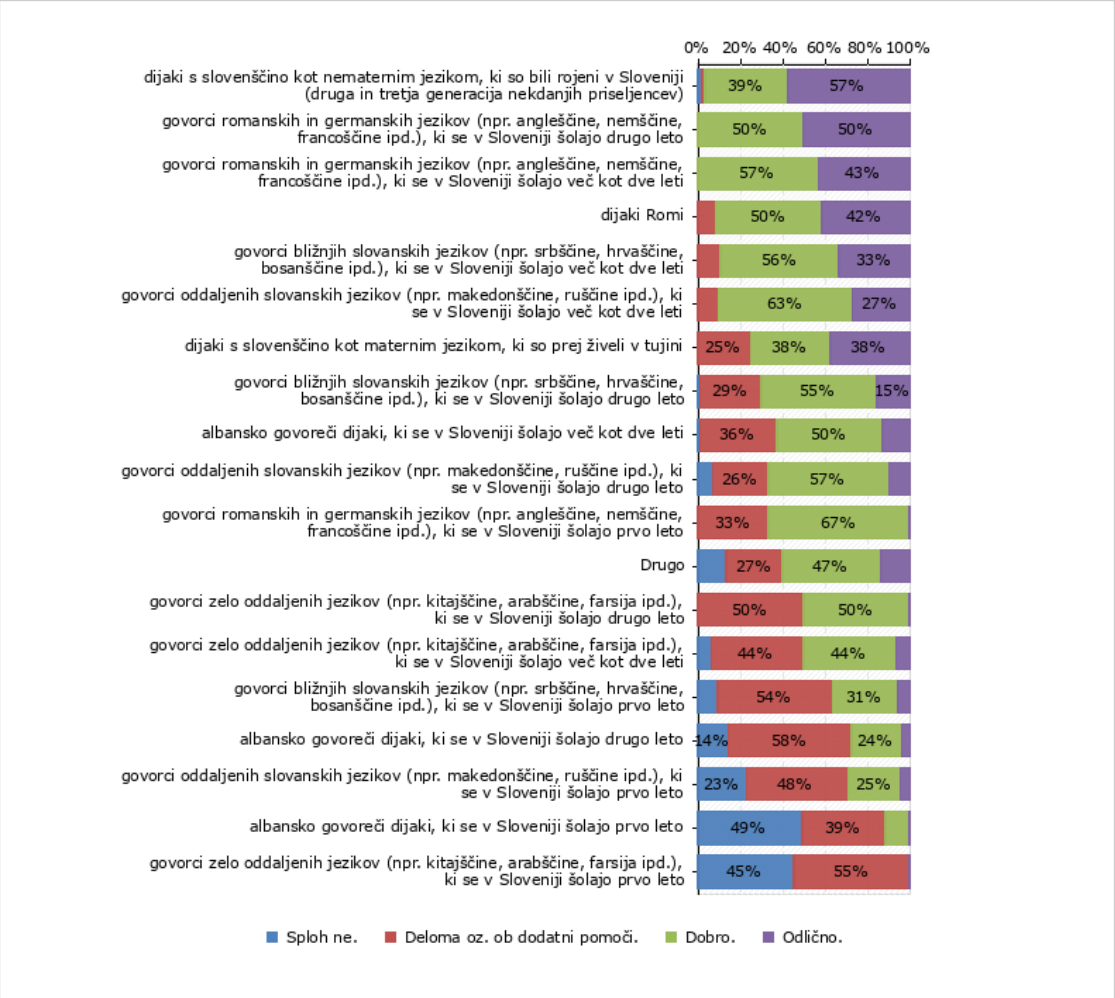

Sledili sta vprašanji, v kolikšni meri so opazovane skupine učencev oziroma dijakov zmožne slediti razlagi v slovenščini. Najprej so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci zmožni slediti jezikovno neprilagojeni razlagi v slovenščini. Pri osnovnošolcih imajo najmanj težav s sledenjem jezikovno neprilagojeni razlagi pri pouku učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, prav tako pa tudi učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, čeprav je med slednjimi kar tretjina takih, ki razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoč. Jezikovno neprilagojeni razlagi v slovenščini so zmožni dobro slediti tudi govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, ki se že dve ali več let šolajo

v slovenskih šolah. Pri govorcih romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo dve ali več let, še v večji meri pa pri albansko govorečih in govorcih zelo oddaljenih jezikov, se je pokazalo, da kljub daljšemu obdobju šolanja na slovenskih šolah še vedno prevladujejo taki, ki so jezikovno neprilagojeni razlagi zmožni slediti le deloma oz. ob dodatni pomoči. Tudi za učence Rome je bila več kot polovica odgovorov, da so ti učenci jezikovno neprilagojeni razlagi zmožni slediti le deloma oz. ob dodatni pomoči, dobra tretjina jih je odgovorila, da so zmožni dobro slediti neprilagojeni razlagi, zelo malo med njimi pa je menilo, da učenci Romi razlagi sploh ne morejo slediti oziroma da ji lahko sledijo odlično. Vse skupine učencev, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s sledenjem jezikovno neprilagojeni razlagi precej več težav kot učenci, ki se v Sloveniji šolajo že dlje. Zlasti pri albansko govorečih govorcih ter pri govorcih zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …) se v prvem letu šolanja kažejo velike težave pri sledenju jezikovno neprilagojeni razlagi. 83 % anketiranih učiteljev meni, da učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo prvo leto, razlagi ne sledijo, 17 % jih je odgovorilo, da razlagi sledijo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri albansko govorečih učencih, ki se šolajo prvo leto, je bilo 70 % odgovorov, da ti učenci razlagi ne sledijo, 21 % pa odgovorov, da ti razlagi sledijo le deloma oziroma ob dodatni pomoči.

Graf 306: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni slediti jezikovno neprilagojeni razlagi v slovenščini (n = 91)

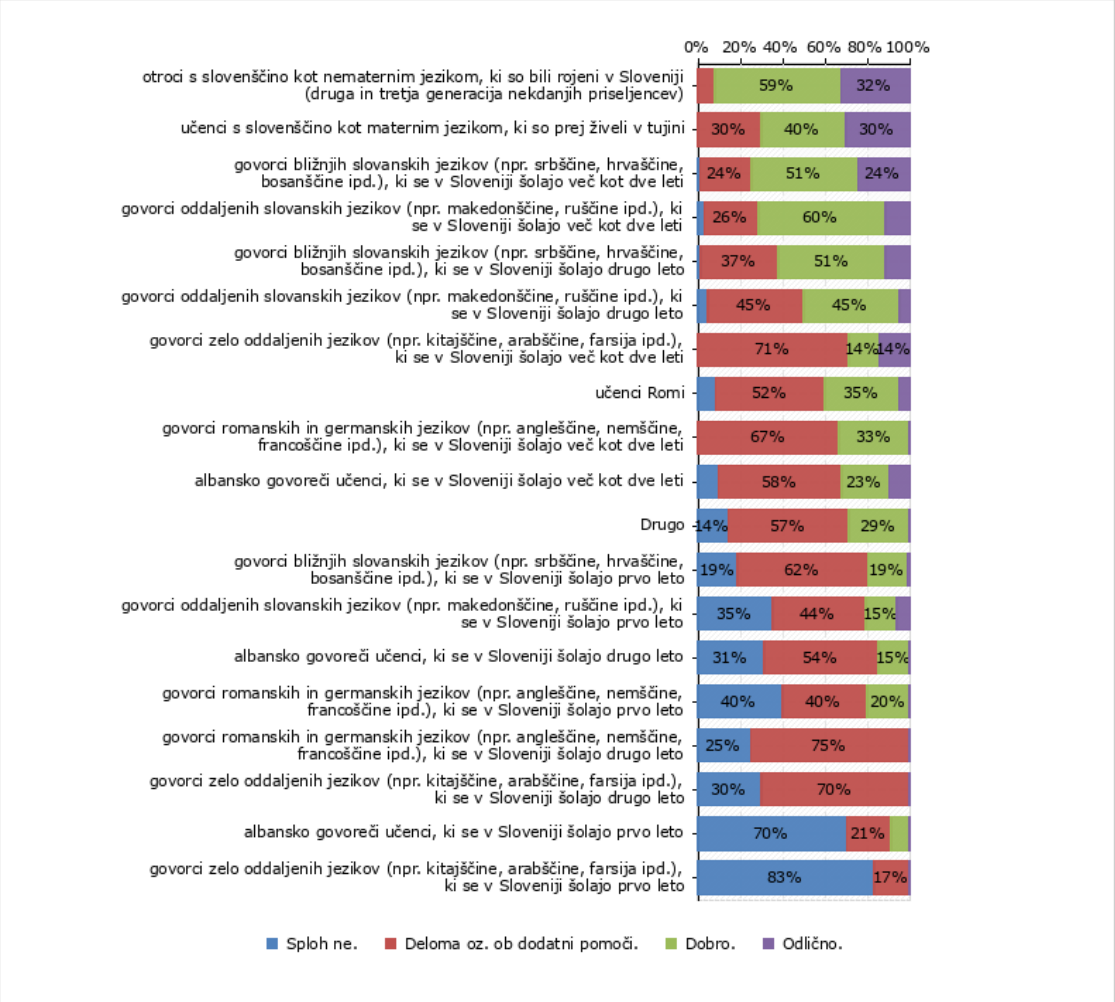

Med srednješolci imajo glede na rezultate ankete najmanj težav s sledenjem jezikovno neprilagojeni razlagi dijaki, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto. Tovrstno

razlago v slovenščini dobro razumejo tudi dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, ter dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Dijaki Romi ter dijaki, ne glede na izvorno govorno okolje, ki se v Sloveniji šolajo dve leti ali več, prav tako nimajo večjih težav z razumevanjem jezikovno neprilagojene razlage v slovenščini, medtem ko je med dijaki večine skupin, ki se na slovenskih šolah šolajo prvo leto, težav z razumevanjem precej več. Ponovno se je izkazalo, da med albansko govorečimi dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, razumevanje jezikovno neprilagojene razlage v slovenščini najslabše. 70 % učiteljev albansko govorečih dijakov je napisalo, da ti dijaki razlage sploh ne razumejo, 24 % učiteljev je napisalo, da jo razumejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Tudi za dijake, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo šele prvo leto, je 50 % učiteljev odgovorilo, da ne razumejo tovrstne razlage, 40 % pa, da jo razumejo samo deloma oziroma ob dodatni pomoči. Trije učitelji so ob tem vprašanju odgovorili, da te jezikovne dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 307: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni slediti jezikovno neprilagojeni razlagi v slovenščini (n = 133)

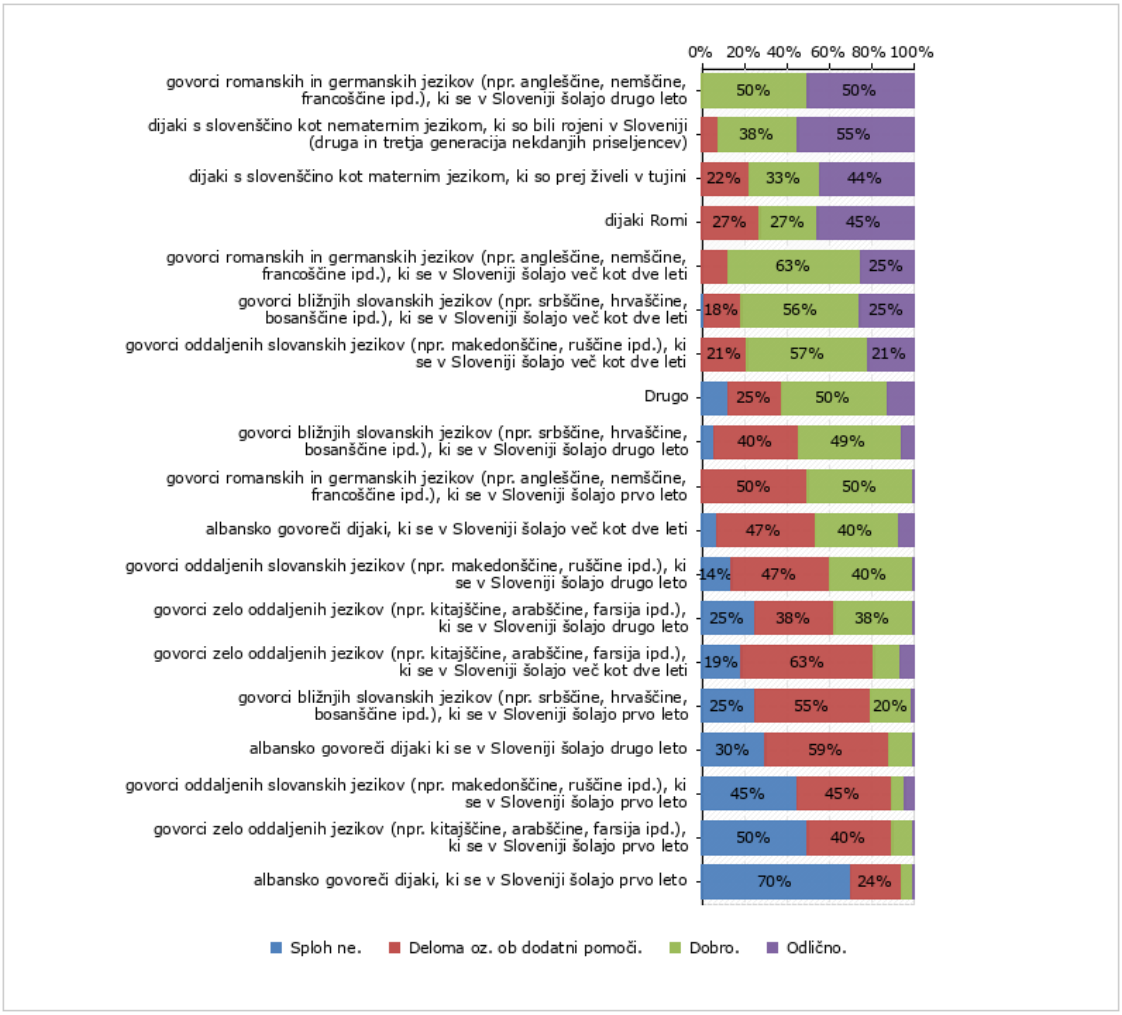

Če učitelj svojo razlago v slovenščini prilagodi, se v večini primerov to izkaže za pozitivno. Pri vprašanju, ki je od anketiranih učiteljev zahtevalo opredelitev do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni razumeti jezikovno prilagojeno razlago v slovenščini, se je precej povečalo število učencev ter dijakov, ki taki razlagi lahko sledijo odlično oziroma dobro ter zmanjšalo število tistih, ki razlagi sploh ne sledijo.

Pri analizi odgovorov osnovnošolskih učiteljev v oči pade zlasti zelo zmanjšan ali celo izničen odstotek učencev, ki razlagi sploh ne sledijo pri vseh skupinah učencev, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto. Prilagojena razlaga bistveno ne pripomore k sledenju edino pri skupini govorcev zelo oddaljenih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto. Odstotek namreč ostaja enak: 83 % učiteljev je odgovorilo, da učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo prvo leto, razlagi ne sledijo, 17 % je bilo takih, ki so odgovorili, da razlagi sledijo le deloma oziroma ob dodatni pomoči.

Graf 308: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni slediti jezikovno prilagojeni razlagi v slovenščini (n = 90)

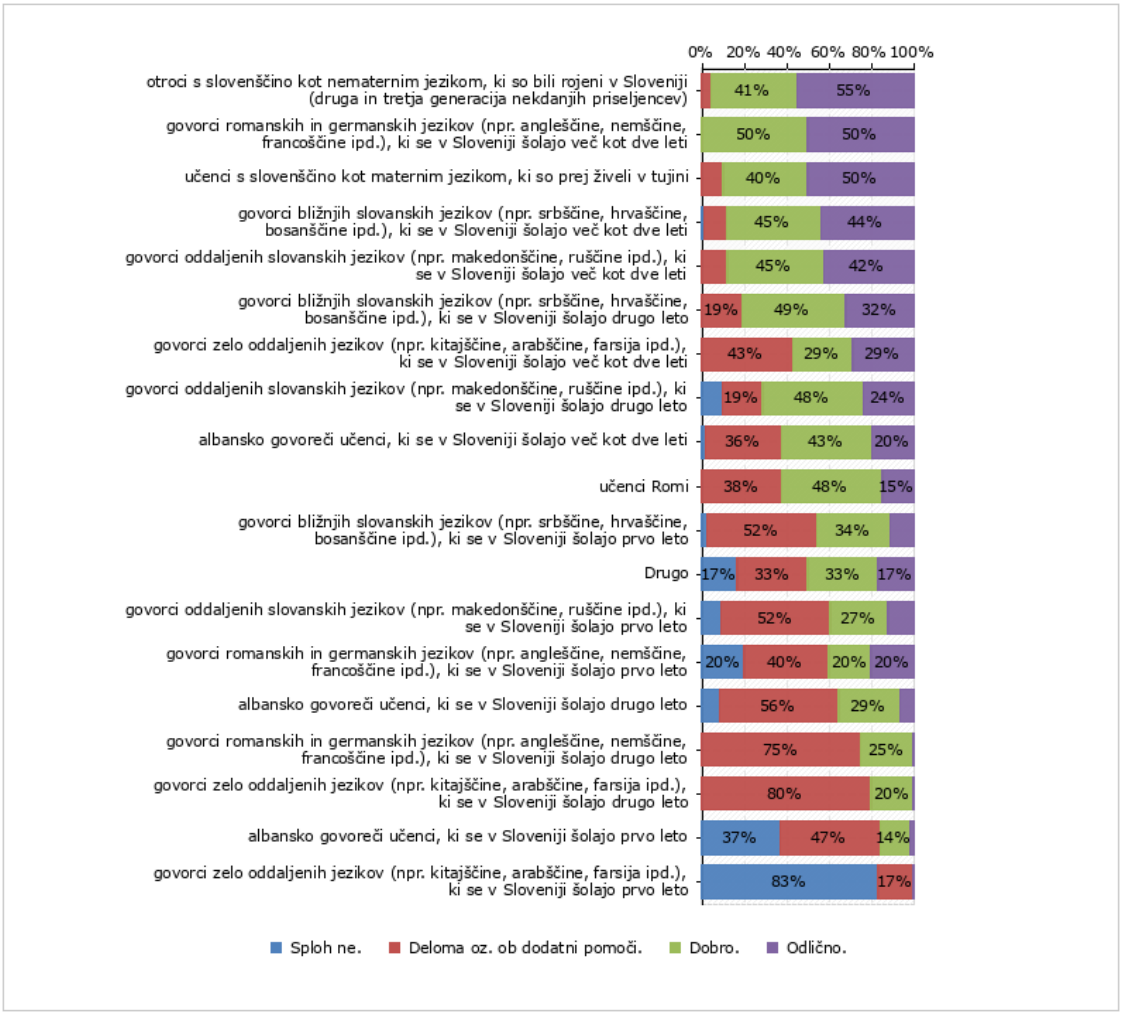

Pri analizi odgovorov srednješolskih učiteljev se pokaže, da prilagojena razlaga še vedno ne pripomore povsem k sledenju pri skupini govorcev zelo oddaljenih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto (55 % učiteljev za dijake, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov in se šolajo prvo leto, navaja, da ti razlagi ne sledijo, 45 % pa, da učenci iz te skupine razlagi sledijo le deloma oziroma ob dodatni pomoči). Velike težave s sledenjem prilagojeni razlagi imajo še vedno albansko govoreči dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (55 % učiteljev meni, da albansko govoreči dijaki razlagi ne sledijo, 36 % pa, da razlagi sledijo le deloma oziroma ob dodatni pomoči). Devet učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da te jezikovne dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 309: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni slediti jezikovno prilagojeni razlagi v slovenščini (n = 129)

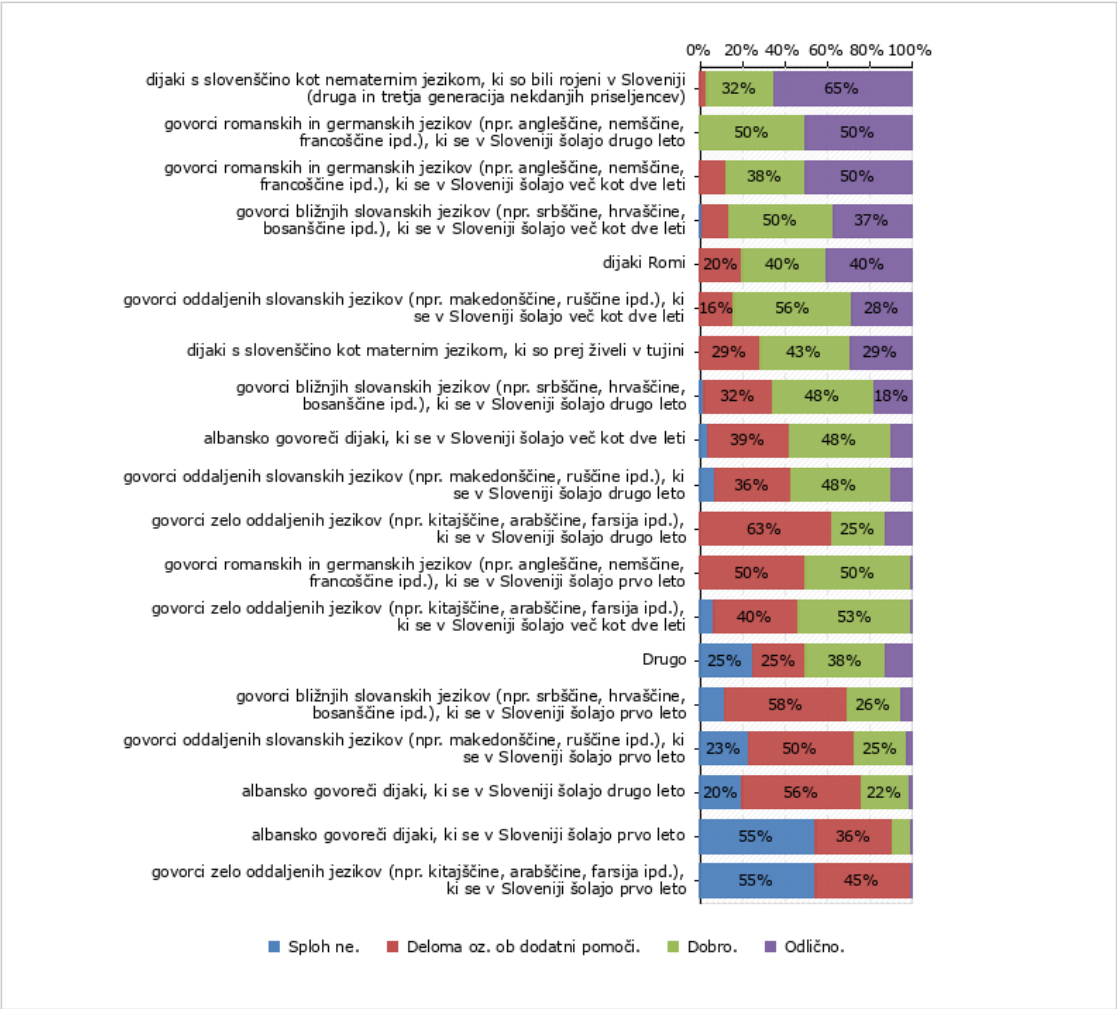

Pri naslednjem vprašanju smo proučevali zmožnost reševanja nalog v delovnih zvezkih v slovenščini. Najprej so se morali anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni reševati naloge v delovnih zvezkih, ki jih uporabljajo pri njihovem predmetu, v slovenščini.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev kaže, da imajo najmanj težav pri reševanju nalog v delovnih zvezkih učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, govorci bližnjih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti, ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Ponovno se je izkazalo, da imajo največ težav z reševanjem nalog albansko govoreči učenci, učenci romanskih in germanskih jezikov ter učenci zelo oddaljenih jezikov, zlasti tisti, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto. Kar 67 % učiteljev je za govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo šele prvo leto, navedlo, da ti niso zmožnih reševati nalog v delovnih zvezkih, preostali pa, da jih so zmožni reševati le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri tej skupini govorcev je precej težav tudi še drugo leto šolanja, kar 40 % učiteljev je za učence govorce zelo oddaljenih jezikov odgovorilo, da še vedno niso zmožnih reševati nalog v delovnih zvezkih. Za učence romanskih in germanskih jezikov, ki se šolajo prvo leto, polovica anketiranih učiteljev meni, da niso zmožni reševati nalog v delovnih zvezkih, druga polovica pa, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Glede na rezultate ankete pride do zelo vzpodbudne spremembe pri tej skupini učencev, ki se v Sloveniji šola drugo leto ali dlje, saj se odstotek tistih, ki so odgovarjali, da niso zmožni reševati nalog v delovnem zvezku, precej

zmanjša. 62 % odgovorov učiteljev romskih učencev je navedlo, da so ti zmožni reševati naloge v delovnih zvezkih samo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 24 %, da jih zmorejo reševati dobro, manjši odstotek je tistih, ki menijo, da učenci Romi nalog sploh ne zmorejo reševati in prav tako tistih, ki menijo, da učenci Romi zmorejo naloge v delovnem zvezku reševati odlično. Devet učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da delovnih zvezkov pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 310: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni reševati naloge v delovnih zvezkih, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, v slovenščini (n = 79)

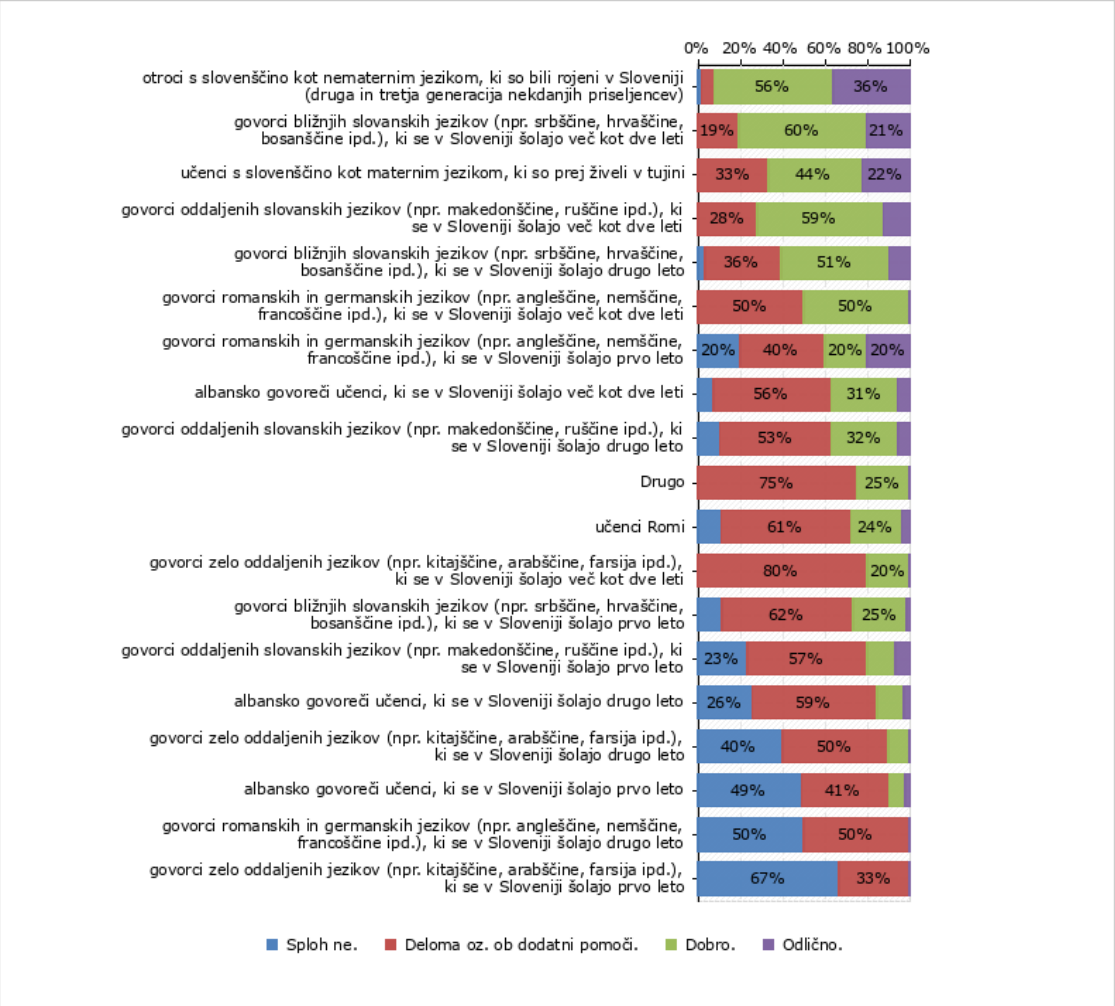

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev pa kaže, da imajo najmanj težav pri reševanju nalog v delovnih zvezkih dijaki, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov in se v Sloveniji šolajo drugo leto, zelo malo pa zaostajajo tudi dijaki iz te skupine ki se šolajo bodisi prvo leto bodisi že daljši čas. Visoko zmožnost reševanja nalog v delovnih zvezkih imajo tudi dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, govorci bližnjih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti, dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini, ter dijaki Romi. Ponovno se je pokazalo, da imajo večje težave pri reševanju nalog v delovnih zvezkih dijaki, ki se šolajo šele prvo leto. Kar 67 % učiteljev albansko govorečih dijakov, ki se šolajo šele prvo leto, meni, da ti dijaki niso zmožni reševati nalog v delovnih zvezkih, 24 % jih meni, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri tej skupini govorcev je precej težav tudi še drugo leto šolanja, kar 24 % odgovorov učiteljev, ki poučujejo albansko govoreče učence, ki se šolajo drugo leto, je navedlo, da ti še vedno niso zmožnih reševati nalog v delovnih zvezkih. Za dijake govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto, je 40

% menilo, da niso zmožni reševati nalog v delovnih zvezkih, 60 % pa, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Dvanajst učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da delovnih zvezkov pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 311: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni reševati naloge v delovnih zvezkih, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, v slovenščini (n = 122)

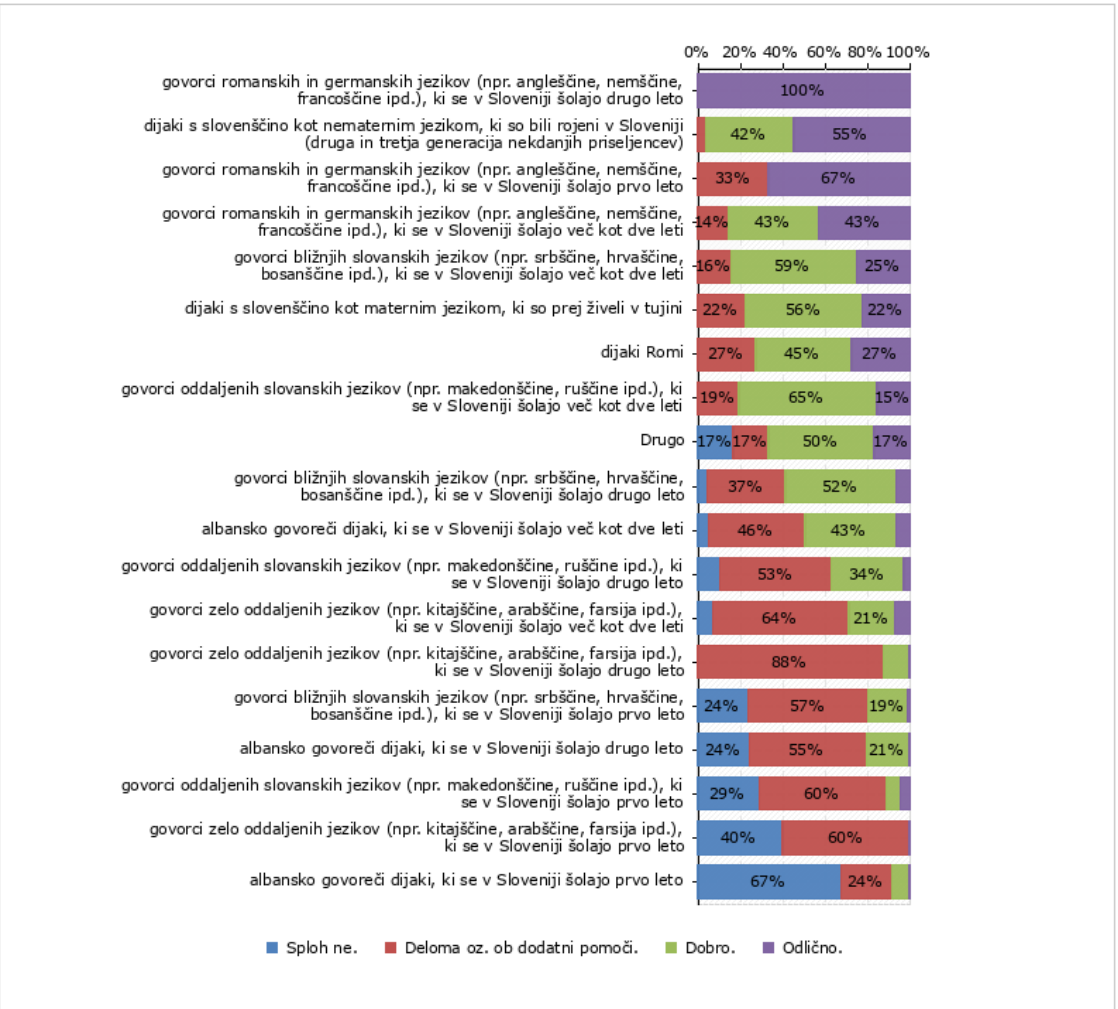

Sledilo je vprašanje, pri katerem smo proučevali zmožnost učenja iz slovenskih učbenikov oziroma razumevanje besedil v njih. Anketirani učitelji so se morali opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so se učenci oziroma dijaki zmožni učiti iz slovenskih učbenikov, ki jih uporabljajo pri njihovem predmetu oziroma razumeti besedila v njih. Hitra primerjava s predhodnim vprašanjem kaže, da imajo vse skupine učencev ter dijakov večje težave z delom z učbeniki kot z reševanjem nalog v delovnih zvezkih.

Pri osnovnošolskih učencih se je pokazalo, da imajo najmanj težav pri učenju in razumevanju besedil v slovenskih učbenikih učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini ter govorci bližnjih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti. Po pričakovanjih so imeli z raziskovalno problematiko precej manj težav ponovno učenci, ki se v slovenskih šolah šolajo daljše obdobje, čeprav je tudi med tistimi, ki se šolajo drugo leto še velik odstotek takih, ki se sploh niso zmožni učiti iz slovenskih učbenikov oz. razumeti besedila v njih. Največ težav pri tem imajo spet skupine učencev, ki so bile izpostavljene že pri

predhodnih vprašanjih: albansko govoreči učenci ter učenci zelo oddaljenih jezikov, zlasti tisti, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto. Kar 80 % sodelujočih učiteljev je za govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo šele prvo leto, navedlo, da se niso zmožni učiti iz slovenskih učbenikov oz. razumeti besedila v njih, preostalih 20 % je označilo, da so to zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri tej skupini govorcev je precej težav tudi še drugo leto šolanja, kar polovica učiteljev učencev govorcev zelo oddaljenih jezikov meni, da se ti tudi v drugem letu šolanja še vedno niso zmožni učiti iz slovenskih učbenikov oz. razumeti besedila v njih, druga polovica pa meni, da so tega sposobni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče učence, ki se šolajo prvo leto, je 61 % sodelujočih učiteljev odgovorilo, da se ti niso zmožni učiti iz slovenskih učbenikov oz. razumeti besedila v njih, 35 % pa, da ti učenci to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Med učitelji, ki poučujejo učence Rome, jih 18 % meni, da se učenci Romi niso zmožni učiti iz slovenskih učbenikov oz. razumeti besedila v njih , 57 % jih odgovarja, da učenci Romi to zmorejo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 23 % pa, da to zmorejo dobro. Devet učiteljev je tudi ob tem vprašanju odgovorilo, da učbenikov pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 312: Opredelitev do trditve: Učenci so se zmožni učiti iz slovenskih učbenikov, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, oz. razumeti besedila v njih (n = 80)

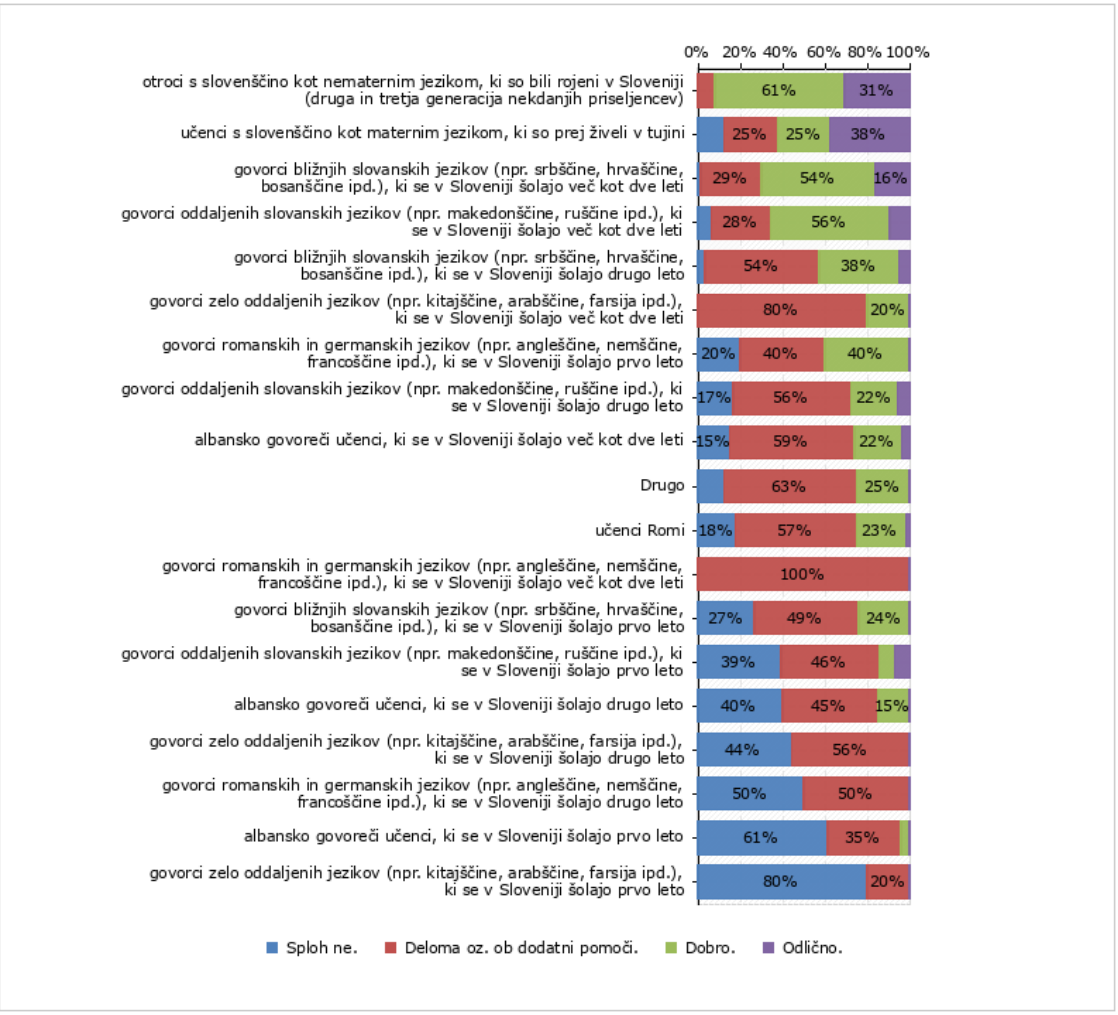

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev pa kaže, da imajo najmanj težav pri učenju in razumevanju besedil v slovenskih učbenikih ponovno dijaki, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov in se v

Sloveniji šolajo drugo leto ter tudi dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, govorci bližnjih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti, dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini, ter dijaki, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se šolajo bodisi prvo leto bodisi že daljši čas. Ponovno se je pokazalo, da imajo večje težave pri učenju in razumevanju besedil v slovenskih učbenikih dijaki, ki se šolajo šele prvo leto. Kar 69 % učiteljev, ki poučujejo albansko govoreče dijake, ki se šolajo šele prvo leto, je navedlo, da se ti dijaki niso zmožni učiti iz slovenskih učbenikov oziroma razumeti besedila v njih, 24 % pa, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za dijake govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto, je 50 % učiteljev odgovorilo, da niso zmožni reševati nalog v delovnih zvezkih, 40 % pa, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Enaindvajset učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da učbenikov pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 313: Opredelitev do trditve: Dijaki so se zmožni učiti iz slovenskih učbenikov, ki jih uporabljamo pri mojem predmetu, oz. razumeti besedila v njih (n = 80)

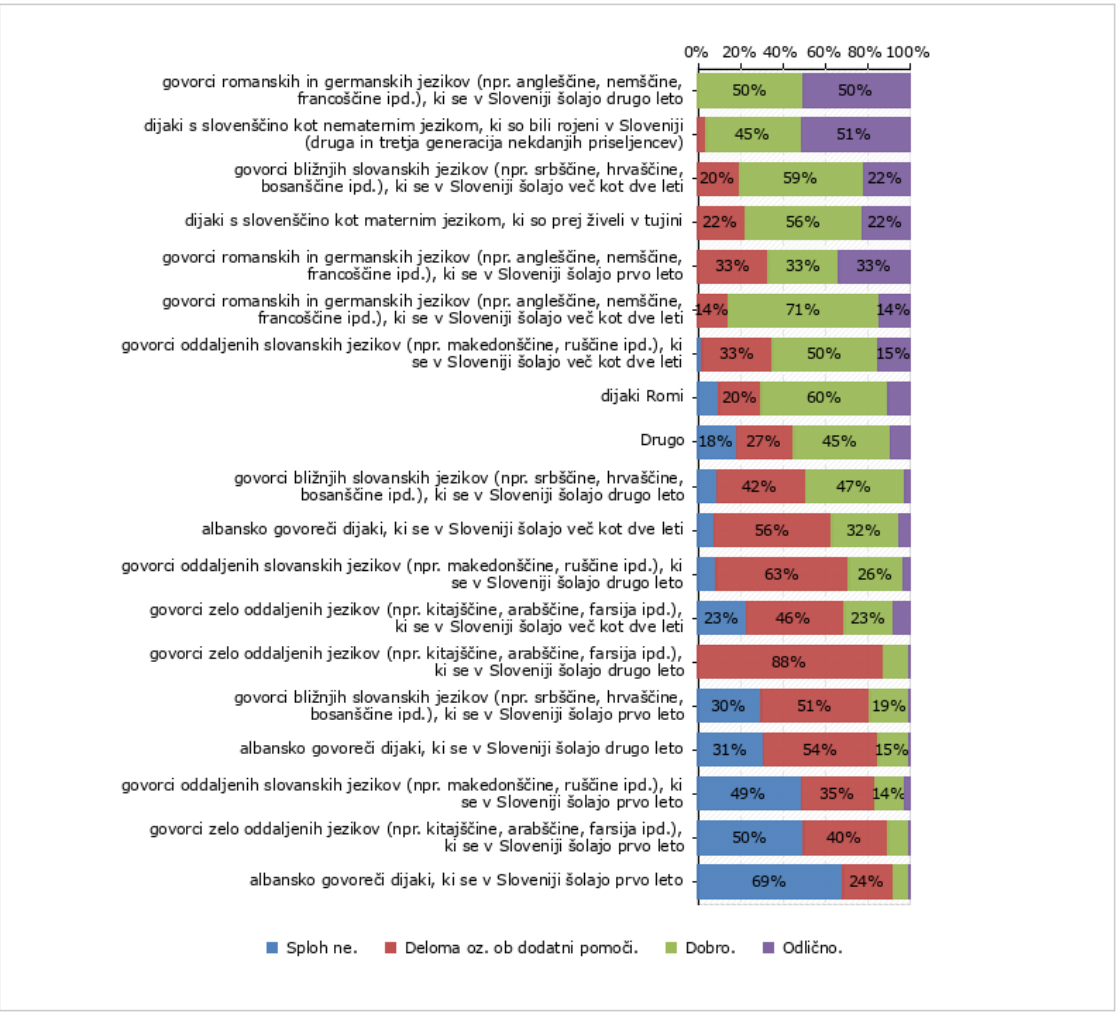

Pri naslednjem vprašanju so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so si učenci in dijaki zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini (e- in tiskanimi viri), ki so jim bili predlagani.

V tem smislu so najbolj iznajdljivi ponovno tisti osnovnošolski učenci, ki so imeli najmanj težav pri razumevanju navodil, obvestil, sledenju razlagi …, tj. učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki

so bili rojeni v Sloveniji, prav tako pa tudi učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, čeprav se tudi med njimi najdejo posamezniki, ki z drugimi viri v slovenščini niso zmožni pomagati. Tudi pri tem vprašanju se je izkazalo, da se ob daljšem šolanju v Sloveniji pri vseh skupinah zmožnost pomagati z drugimi viri v slovenščini izboljša. Vse skupine učencev, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s tem precej več težav, ponovno pa je zmožnost najšibkejša pri albansko govorečih govorcih ter pri govorcih zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto, pri govorcih zelo oddaljenih jezikov je stanje tokrat še nekoliko slabše pri učencih, ki se šolajo drugo leto. Kar 70 % učiteljev je za te učence odgovorilo, da si niso zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini, preostali pa, da ti učenci to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče učence, ki se šolajo prvo leto, je 63 % sodelujočih učiteljev navedlo, da si ti učenci niso zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini in 37 %, da si lahko pomagajo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Tudi za učence Rome je 43 % učiteljev navedlo, da si niso zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini, 35 %, da si lahko pomagajo le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 19 % pa, da si lahko dobro pomagajo z drugimi viri v slovenščini.

Graf 314: Opredelitev do trditve: Učenci so si zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini (e- in tiskanimi viri), ki sem jim jih predlagal/a (n = 82)

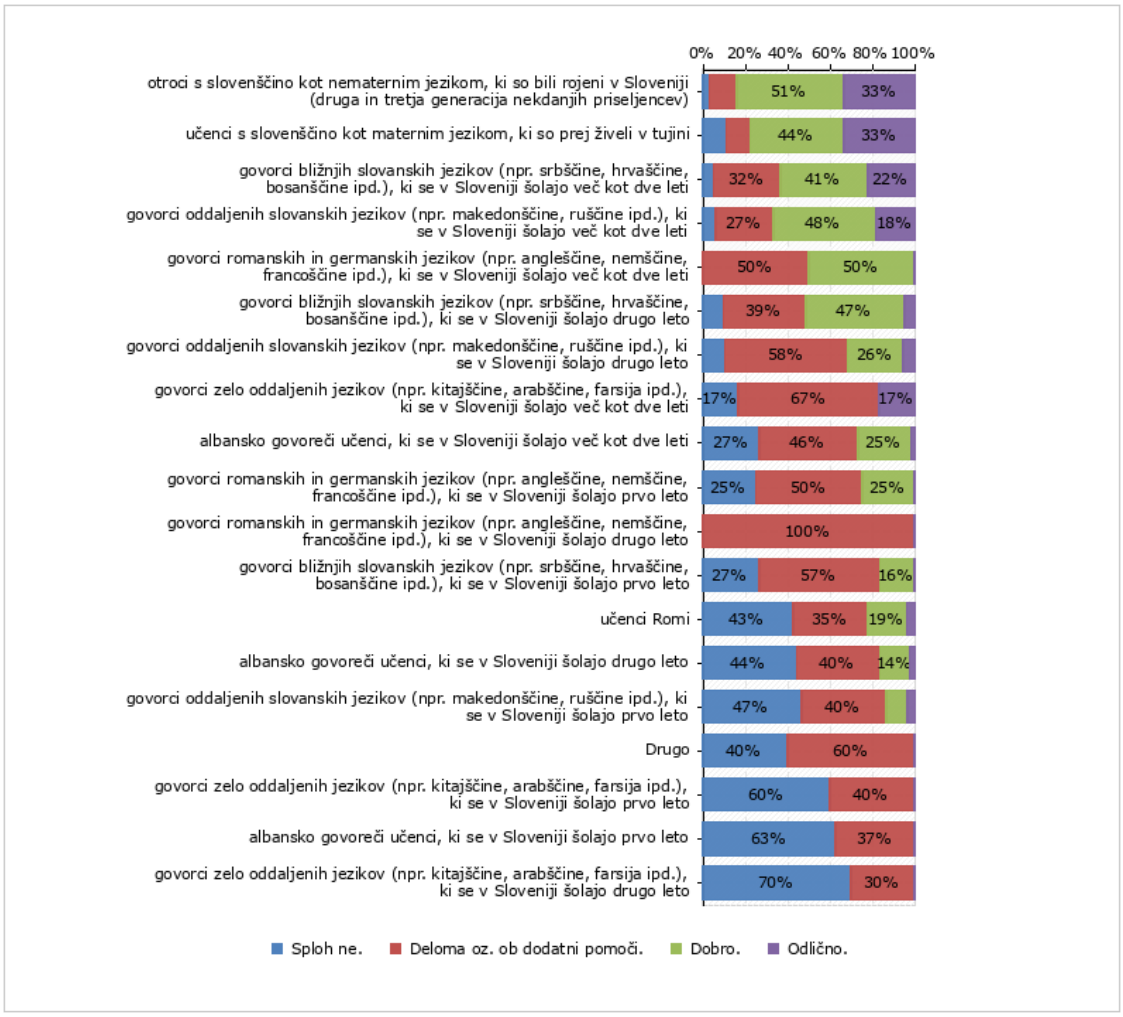

Med dijaki spet izstopajo vse skupine romansko in germansko govorečih dijakov, ki so si v zelo veliki meri zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini (e- in tiskanimi viri), ki jim jih učitelj predlaga. V tem smislu so iznajdljivi tudi dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, ter

govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti. Tudi pri tem vprašanju se je izkazalo, da se ob daljšem šolanju v Sloveniji pri vseh skupinah zmožnost pomagati z drugimi viri v slovenščini izboljša. Vse skupine dijakov, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s tem precej več težav, ponovno pa je zmožnost najšibkejša pri albansko govorečih dijakih ter pri govorcih zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto. Med učitelji albansko govorečih dijakov je bilo kar 65 % takih, ki so odgovorili, da si ti dijaki niso zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini, 26 % jih meni, da to dijaki zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto, je 27 % učiteljev odgovorilo, da si ti dijaki niso zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini, 64 % pa jih je odgovorilo, da si ti dijaki lahko pomagajo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Sedemnajst učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da te dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 315: Opredelitev do trditve: Dijaki so si zmožni pomagati z drugimi viri v slovenščini (e- in tiskanimi viri), ki sem jim jih predlagal/a (n = 117)

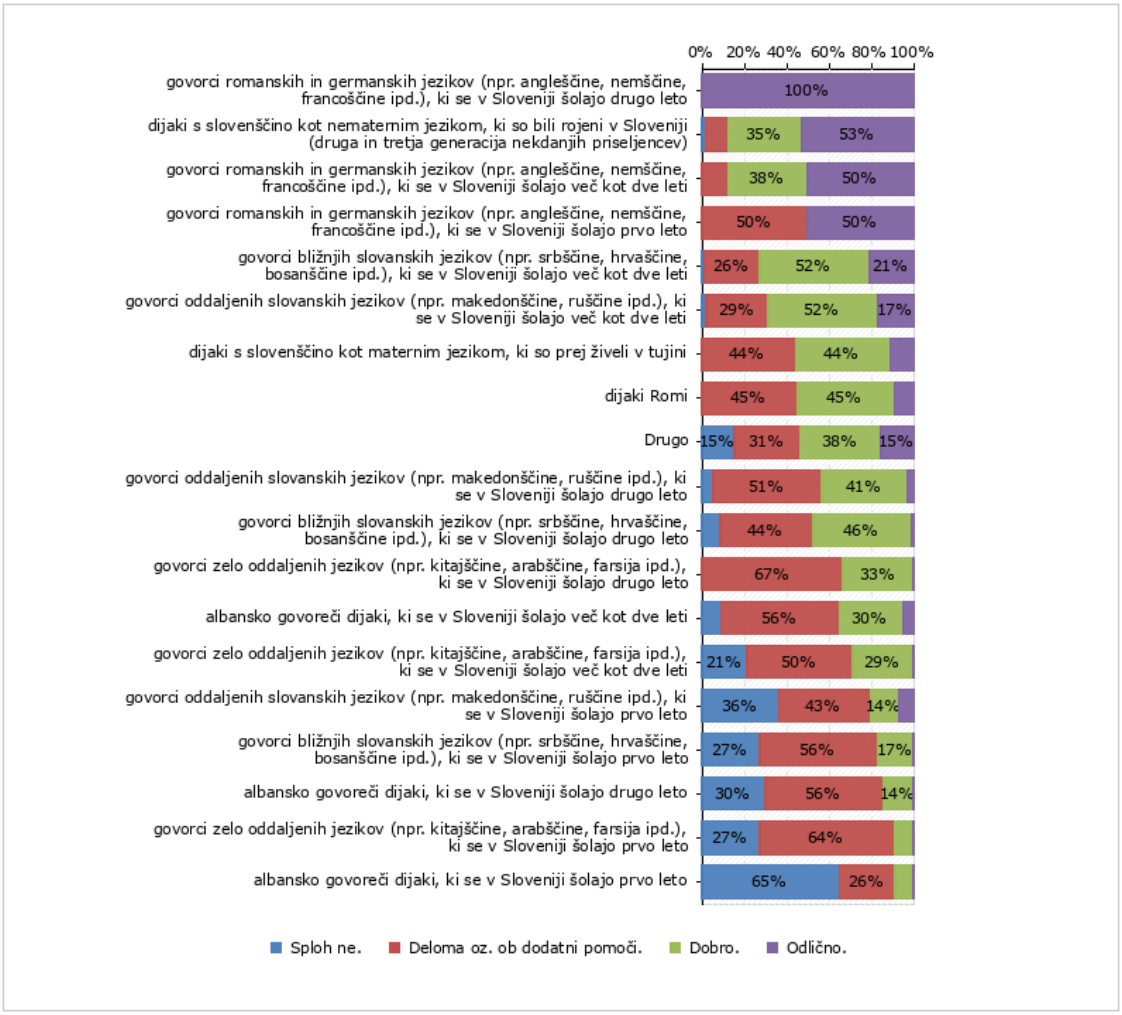

Analiza opredeljevanja anketiranih učiteljev do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni postaviti razna organizacijska vprašanja v zvezi s poukom v slovenščini (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.) v slovenščini, ponovno daje pričakovane rezultate.

Odgovori osnovnošolskih učiteljev kažejo, da imajo večjo zmožnost postavljanja tovrstnih organizacijskih vprašanj spet učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter tudi govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, ki se na slovenskih šolah šolajo že več kot dve leti. Pri učencih s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, je tokrat precej enakomerna porazdelitev na tiste, ki imajo odlično zmožnost postavljanja raznih organizacijskih vprašanj, tiste, ki imajo to zmožnost dobro razvito, in tiste, ki to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Tudi pri tem vprašanju se je izkazalo, da se ob daljšem šolanju v Sloveniji pri vseh skupinah zmožnost postaviti razna organizacijska vprašanja v zvezi s poukom v slovenščini izboljša. Najšibkejši glede te zmožnosti sta skupini albansko govorečih govorcev ter govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto. Kar 83 % odgovorov učiteljev meni, da slednji niso zmožni postaviti raznih organizacijskih vprašanj v zvezi s poukom v slovenščini (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.), preostali pa menijo, da to učenci iz te skupine zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče učence, ki se šolajo prvo leto, je 57 % učiteljev odgovorilo, da ti niso zmožni postaviti raznih organizacijskih vprašanj v zvezi s poukom (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.) v slovenščini in 33 % pa, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči, manjšina je med njimi je odgovorila, da to zmorejo dobro ali celo odlično.

Graf 316: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni postaviti razna organizacijska vprašanja v zvezi s poukom v slovenščini (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.) v

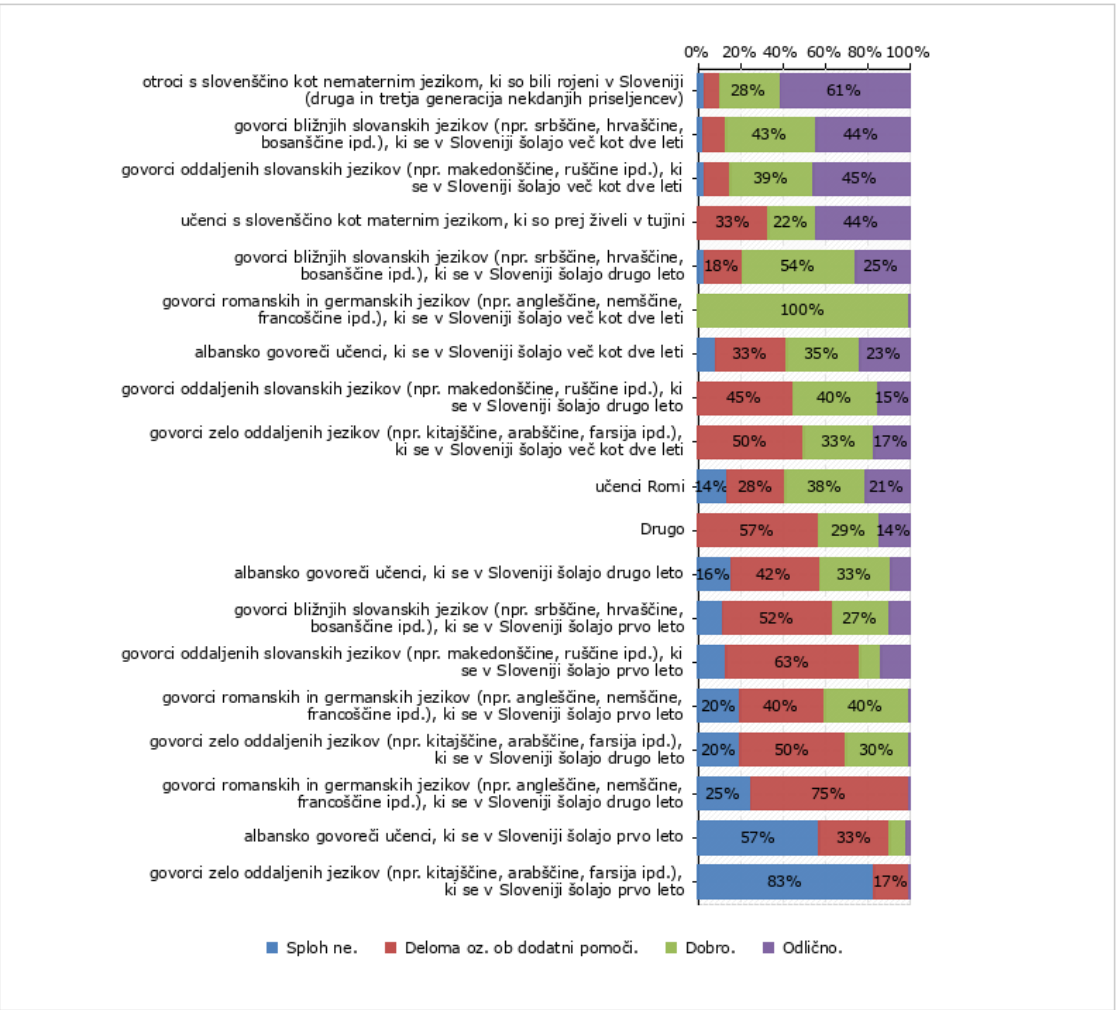

Pri analizi odgovorov srednješolskih učiteljev se pokaže, imajo večjo zmožnost postavljanja tovrstnih organizacijskih vprašanj spet dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter tudi govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se na slovenskih šolah šolajo dve leti ali več. Velike težave pri postavljanju organizacijskih vprašanj imajo ponovno albansko govoreči dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (58 % učiteljev albansko govorečih dijakov meni, da ti dijaki tovrstnega postavljanja vprašanj niso zmožni, 34 % vprašanih pa meni, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči) ter dijaki, ki so govorci oddaljenih slovanskih jezikov (npr. makedonščine, ruščine). 27 % učiteljev meni, da ti dijaki niso zmožni postaviti raznih organizacijskih vprašanj v zvezi s poukom v slovenščini, 53 % pa, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči.

Graf 317: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni postaviti razna organizacijska vprašanja v zvezi s poukom v slovenščini (npr.: kaj je za nalogo, kdaj bodo pisali test, kdaj bodo vprašani, ali lahko popravljajo oceno, s kom so v skupini, kdaj je odmor ipd.) v slovenščini (n = 132)

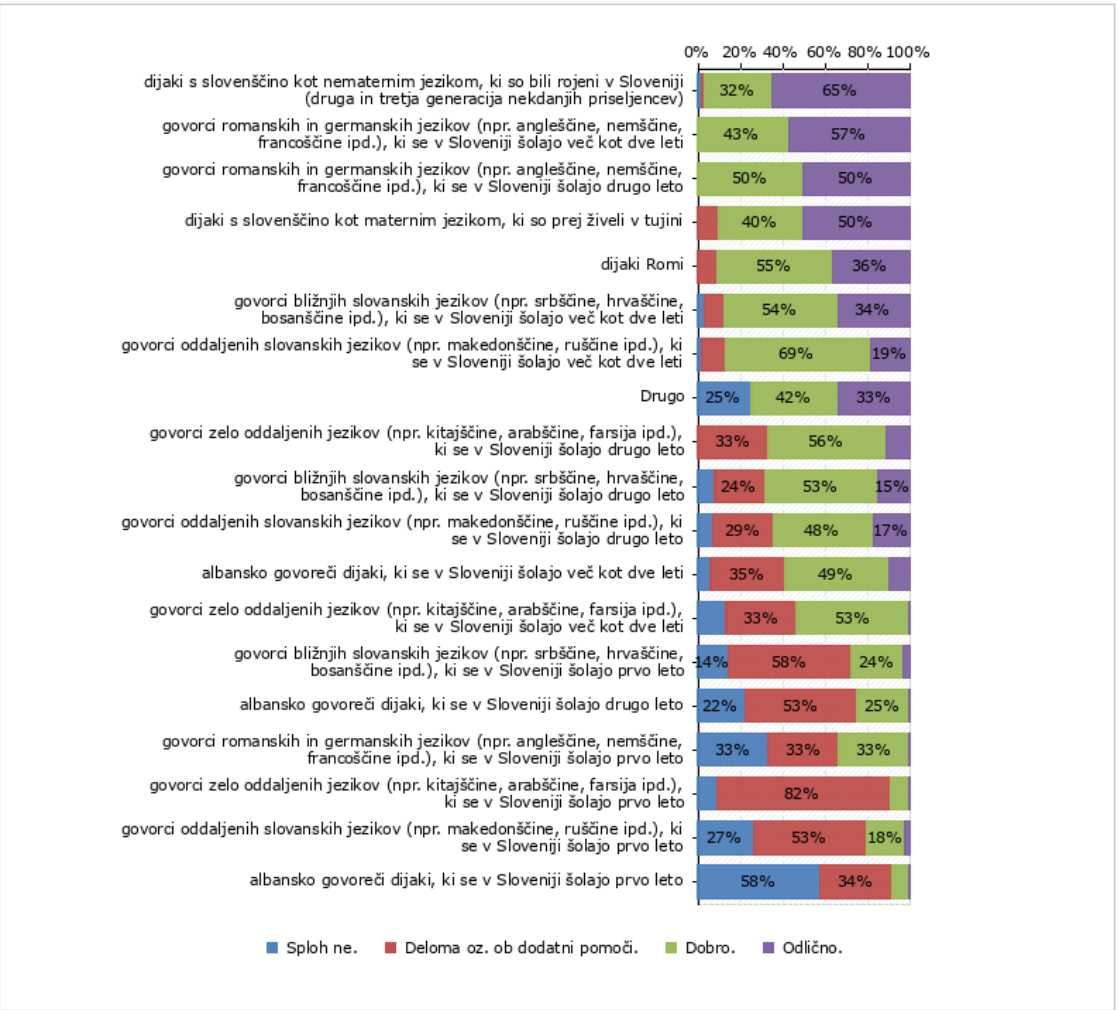

Sledilo je vprašanje, pri katerem so se anketirani učitelji opredelili do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci in dijaki zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini.

Pri osnovnošolskem vprašalniku se je ponovno pokazalo, da so tega najbolj zmožni učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. Precej dobro so vprašanja o učni snovi v slovenščini zmožne postaviti vse skupine učencev (govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov ter tudi govorci bolj oddaljenih jezikov), ki se v slovenskih šolah šolajo več kot dve leti, veliko večje težave imajo učenci, ki se šolajo šele prvo leto, pri nekaterih se zmožnost ne izboljša bistveno tudi v drugem letu šolanja. Pri učencih Romih je 17 % učiteljev odgovorilo, da ti učenci niso zmožni postaviti vprašanj o učni snovi v slovenščini, malo manj kot polovica jih je odgovorila, da to učenci Romi zmorejo deloma oziroma ob dodatni pomoči, preostala tretjina pa je odgovorila, da gre postavljanje vprašanj o učni snovi v slovenščini učencev Romom dobro. Najšibkejši glede te zmožnosti sta ponovno skupini albansko govorečih učencev ter učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so v Sloveniji šolajo prvo leto. Čisto vsi vprašani učitelji, ki poučujejo govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo na slovenskih šolah prvo leto, odgovarjajo, da ti učenci niso zmožni postaviti

vprašanj o učni snovi v slovenščini. Pri albansko govorečih učencih, ki se šolajo prvo leto, je bilo takih odgovorov 68 %, 25 % jih za njih meni, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči, manjšina vprašanih učiteljev pa meni, da so albansko govoreči učenci, ki se šolajo prvo leto, zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini dobro ali celo odlično.

Graf 318: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini (n = 85)

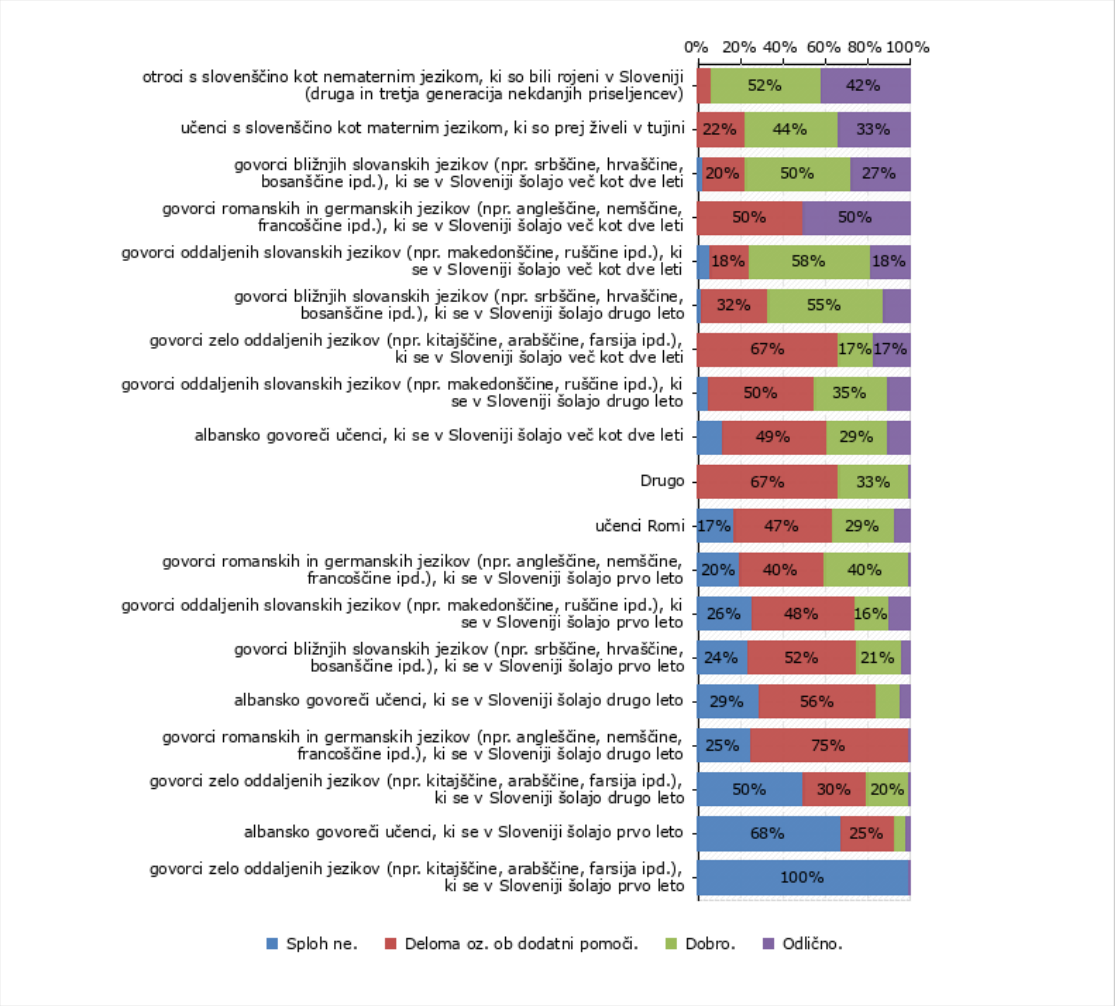

Odgovori srednješolskih razrednih učiteljev pa kažejo na to, da so vprašanja o učni snovi v slovenščini najbolj zmožni postaviti dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji. Precej dobro so vprašanja o učni snovi v slovenščini zmožni postaviti dijaki Romi ter dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. Poleg njih pa tudi skupine dijakov (govorci romanskih in germanskih jezikov, govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov), ki se v slovenskih šolah šolajo več kot dve leti, veliko večje težave imajo dijaki, ki se šolajo šele prvo leto, pri nekaterih se zmožnost ne izboljša bistveno tudi v drugem letu šolanja. Najšibkejši glede te zmožnosti sta ponovno skupini albansko govorečih dijakov ter dijaki, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so v Sloveniji šolajo prvo leto. 45 % učiteljev, ki poučujejo govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo na slovenskih šolah prvo leto, za to skupino meni, da niso zmožni postaviti vprašanj o učni snovi v slovenščini, ravno toliko jih meni, da so tega zmožni samo delno oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče dijake, ki se šolajo prvo leto, je bilo odgovorov, da niso zmožni postaviti vprašanj o učni snovi v slovenščini 67 %, 28 %, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči, manjšina pa,

da so zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini dobro.

Graf 319: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni postaviti vprašanja o učni snovi v slovenščini (n = 132)

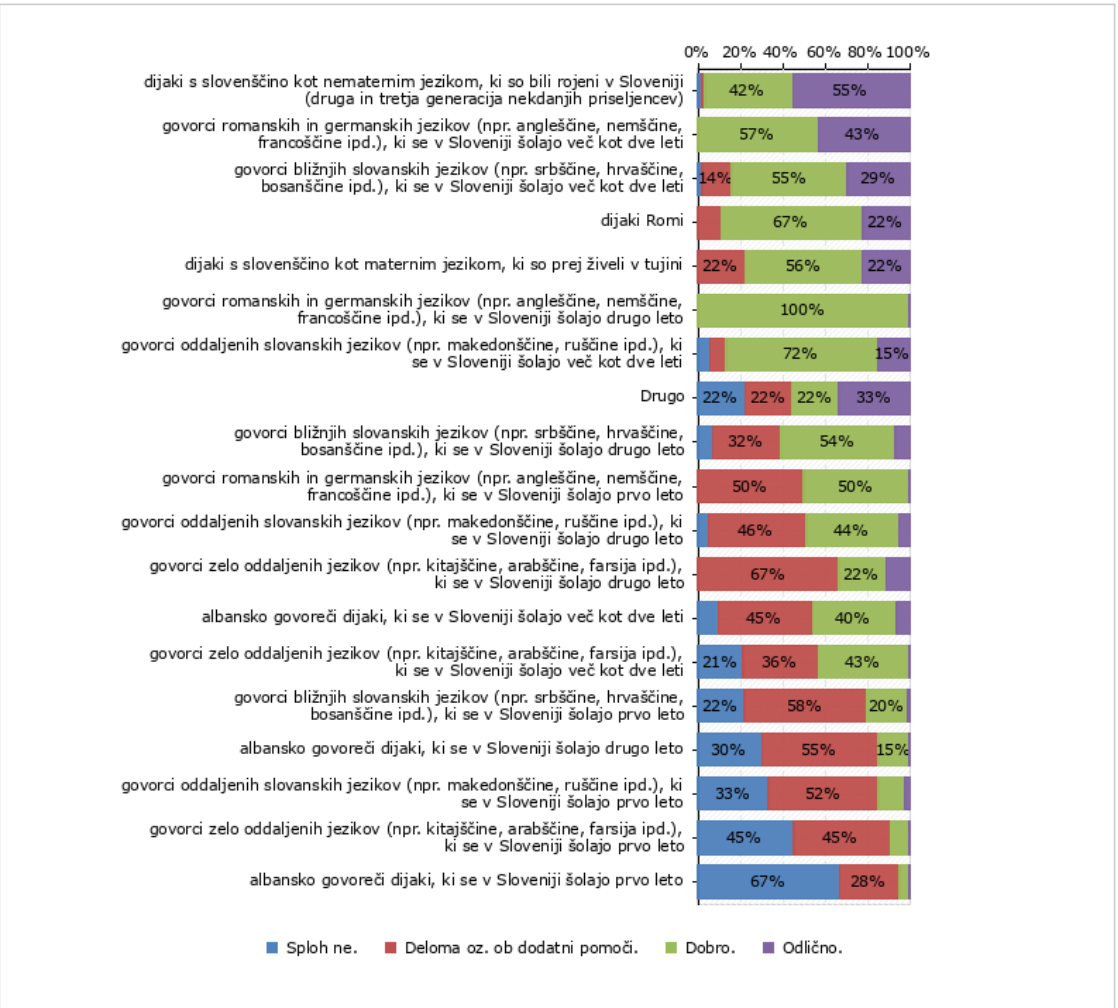

Analiza opredeljevanja anketiranih osnovnošolskih učiteljev do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini, spet kaže na to, da imajo najbolj razvito tovrstno zmožnost učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter tudi govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, ki se na slovenskih šolah šolajo že več kot dve leti. Pri učencih s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, je pojavi manjši odstotek tistih, ki sploh niso zmožni ponoviti razlage v slovenščini, sicer pa so ti učenci dokaj enakomerno porazdeljeni na tiste, ki imajo odlično zmožnost ponavljanja razlage v slovenščini, tiste, ki imajo to zmožnost dobro razvito, in tiste, ki to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri tem vprašanju se dejstvo, da je zmožnost za ponavljanje razlage v slovenščini bolje razvita pri tistih učencih, ki se šolajo daljši čas, ne izrisuje tako izrazito kot predhodnih vprašanjih. Sklepamo, da je to jezikovno dejanje povezano tudi z drugimi dejavniki, ne samo z jezikovnim znanjem. Najšibkejši glede te zmožnosti sta skupini albansko govorečih govorcev ter govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto. Kar 83 % učiteljev za učence iz te skupine meni, da niso zmožni preprosto ponoviti razlage v slovenščini, preostali pa menijo, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče učence, ki se šolajo prvo leto, je 57 % učiteljev odgovorilo, da so ti zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini in 33 %, da to zmorejo le

deloma oziroma ob dodatni pomoči, manjšina pa jih meni, da so med njimi taki, ki to zmorejo dobro ali celo odlično. Tudi med učitelji, ki poučujejo učence Rome je bilo 19 % takih, ki so odgovorili, da ti učenci niso zmožni preprosto ponoviti razlage v slovenščini, 53 % pa takih, ki so navedli, da učenci Romi to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči, preostali menijo, da to večinoma zmorejo dobro, manjši del pa, da tudi odlično.

Graf 320: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini (n = 85)

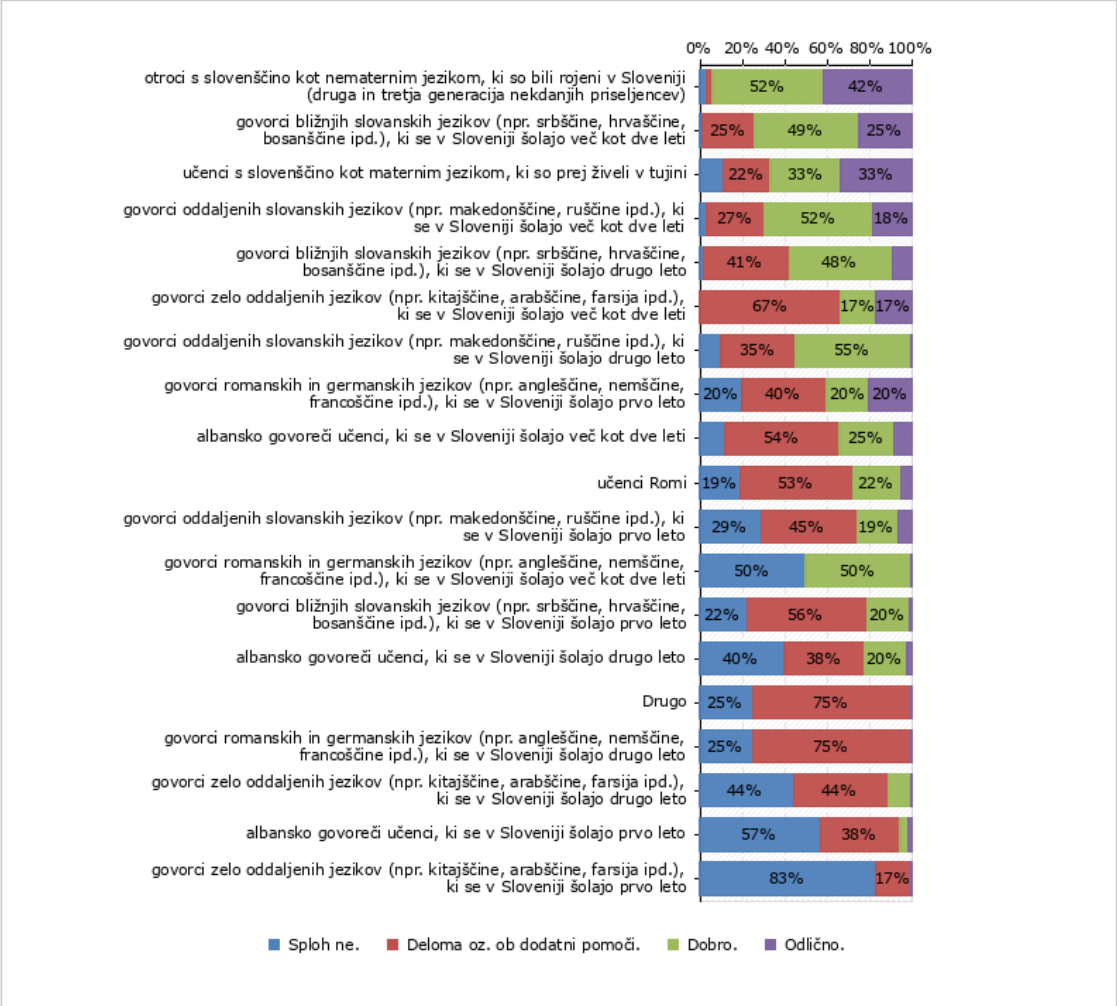

Analiza opredeljevanja anketiranih srednješolskih učiteljev do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so dijaki zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini, pa kaže na to, da imajo najbolj razvito tovrstno zmožnost prav tako dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter tudi govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se na slovenskih šolah šolajo že več kot dve leti. Sledijo dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, in govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto. Vsi med njimi naj bi bili zmožni razlago v slovenščini ponoviti dobro. Najšibkejši glede te zmožnosti sta ponovno skupini albansko govorečih dijakov ter govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto. Kar 70 % odgovorov, ki se nanašajo na slednje, kaže, da ti dijaki niso zmožni preprosto ponoviti razlage v slovenščini, preostali vprašani učitelji pa menijo, da dijaki iz teh skupin to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče učence, ki se šolajo prvo leto, je bilo 66 % odgovorov, da so ti učenci zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini, 29 % takih, ki menijo, da to

zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči, manjšina je med njimi meni, da to zmorejo dobro. Sedem učiteljev je ob tem vprašanju odgovorilo, da te dejavnosti pri predmetu, ki ga poučujejo, ne uporabljajo.

Graf 321: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni preprosto ponoviti razlago v slovenščini (n = 122)

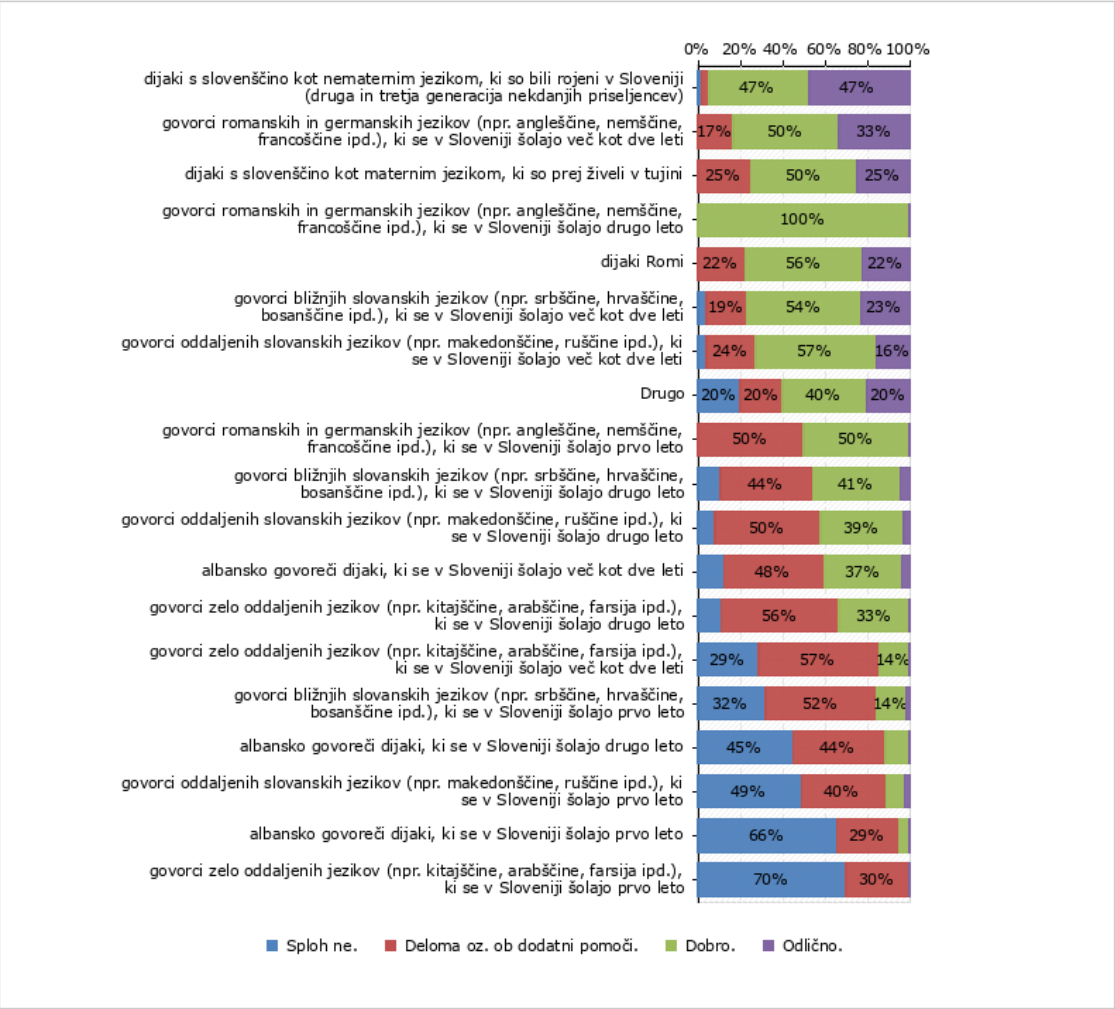

Sledilo je vprašanje, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so opazovane skupine učencev oziroma dijakov zmožne napisati obnovo besedila v slovenščini.

Ena ključnih ugotovitev pri osnovnošolskem vprašalniku je, da je zelo majhen odstotek v raziskavo vključenih učencev to zmožen storiti odlično (dobra četrtina učencev s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter četrtina učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini). Ti dve skupini sta se ponovno izkazali za najuspešnejši, čeprav je tudi med njimi manjši odstotek takih, ki obnove besedila v slovenščini niso zmožni napisati. Tudi pri tem vprašanju se je pokazalo, da so pri pisanju obnove besedila uspešnejši učenci, ki se v Sloveniji šolajo dve ali več let. Vse skupine učencev, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s pisanjem obnove precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov) je stanje slabo tudi še v drugem letu šolanja. Ponovno imajo največ težav s pisanjem obnove besedila v slovenščini govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto. Nihče med njimi ni zmožen napisati obnove v slovenščini. Za albansko govoreče, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, je 82 % sodelujočih učiteljev odgovorilo, da obnove niso zmožni napisati, preostali pa so odgovorili, da to zmorejo le

deloma oziroma ob dodatni pomoči. Tudi med učitelji, ki poučujejo učence Rome, jih četrtina meni, da ti učenci obnove niso zmožni napisati, 62 % jih meni, da so jo zmožni napisati le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 13 % pa jih odgovarja, da dobro napišejo obnovo besedišča v slovenščini. Enajst učiteljev je odgovorilo, da obnove besedila v slovenščini pri njihovem pouku ne pišejo.

Graf 322: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni napisati obnovo besedila v slovenščini (n = 79)

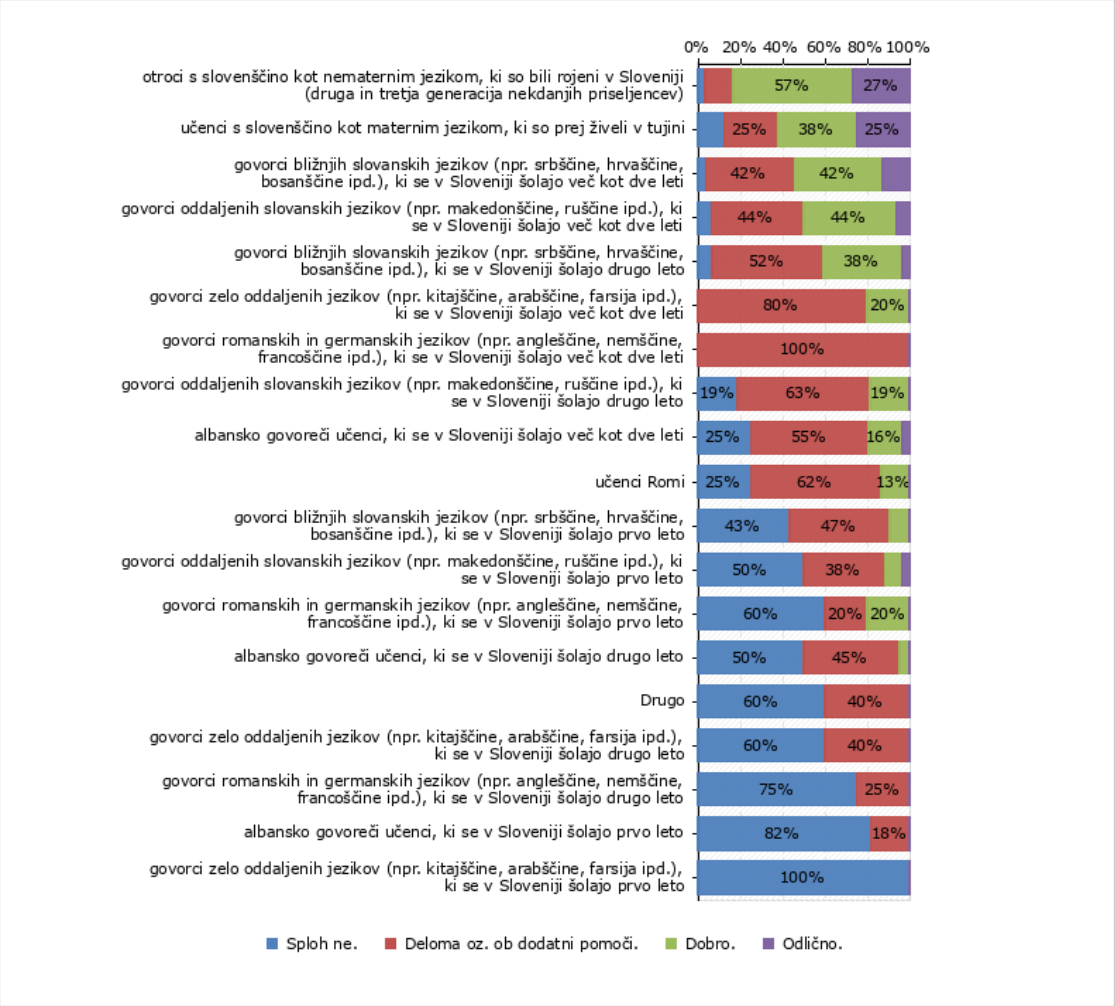

Analiza srednješolskega vprašalnika je pokazala podobno kot analiza osnovnošolskega, namreč, da je zelo majhen odstotek v raziskavo vključenih dijakov zmožen obnovo besedila napisati odlično (34 % dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, četrtina dijakov s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini in 20 % govorcev romanski in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti). Te skupine so se izkazale v splošnem za najuspešnejše, ob njih je še skupina govorcev romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto in so vsi zmožni napisati obnovo besedila v slovenščini dobro. Tudi pri tem vprašanju se je pokazalo, da so pri pisanju obnove besedila uspešnejši dijaki, ki se v Sloveniji šolajo dve ali več let. Vse skupine dijakov, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s pisanjem obnove precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, albansko govoreči dijaki) je stanje slabo tudi še v drugem letu šolanja. Ponovno imajo največ težav s pisanjem obnove besedila v slovenščini govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto. 80 % učiteljev za njih odgovarja, da niso zmožni napisati obnove v slovenščini, preostali pa menijo, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za albansko govoreče, ki se v Sloveniji

šolajo prvo leto, je 83 % vprašanih učiteljev navedlo, da obnove niso zmožni napisati, preostali pa, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Kar dvaindvajset učiteljev je odgovorilo, da obnove besedila v slovenščini pri njihovem pouku ne pišejo.

Graf 323: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni napisati obnovo besedila v slovenščini (n = 106)

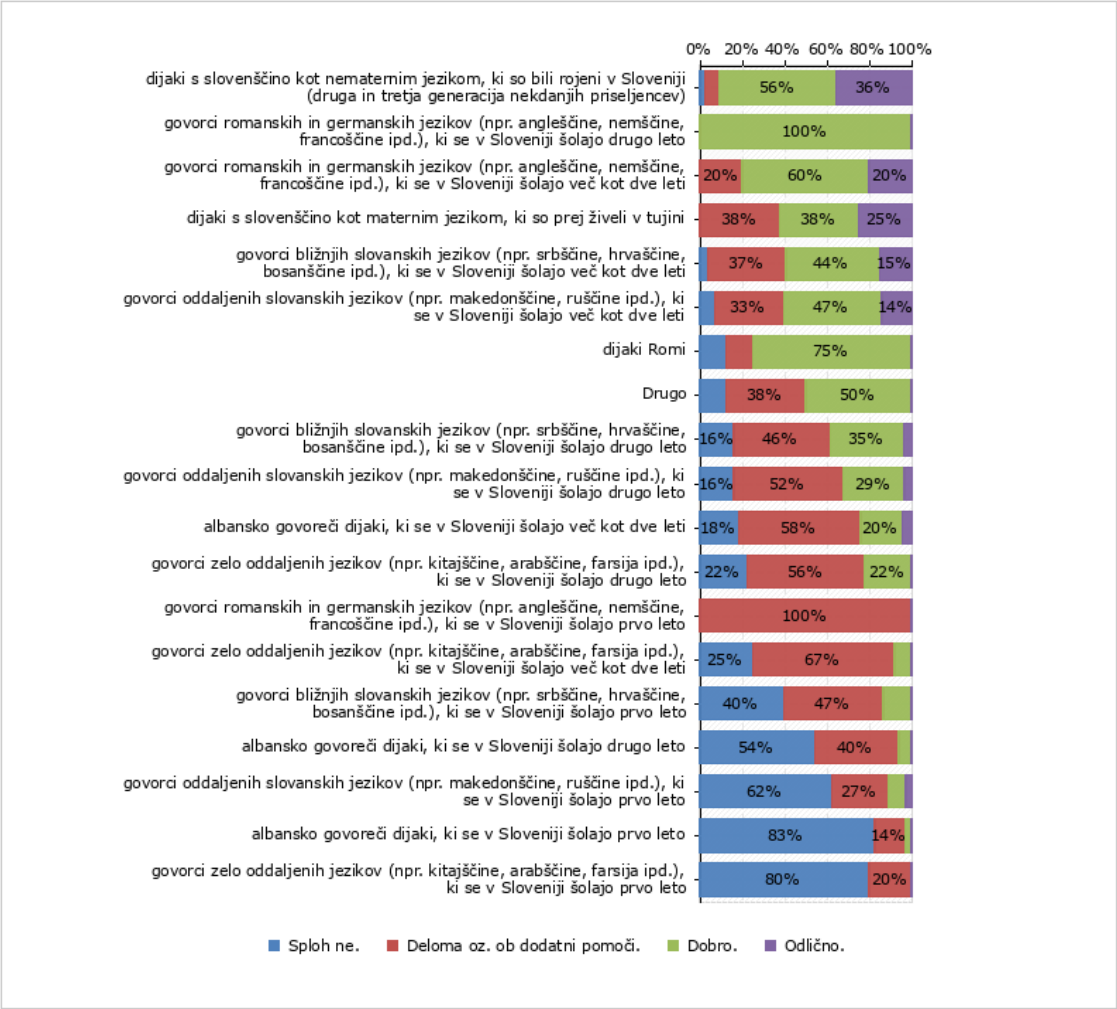

Zelo podobno sliko je pokazala tudi analiza naslednjega vprašanja, pri katerem so anketirane učitelje spraševali, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni zapisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu). Tudi tukaj se pokaže, da je zelo majhen odstotek v raziskavo vključenih osnovnošolskih učencev to zmožen storiti odlično (dobra tretjina učencev s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter četrtina učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini). Ti dve skupini sta se pri pisanju zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo sicer najuspešnejši, čeprav je tudi med njimi manjši odstotek takih, ki tega niso zmožni napisati. Pri pisanju zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) so tudi v tem primeru uspešnejši učenci, ki se v Sloveniji šolajo dve ali več let. Vse skupine učencev, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s pisanjem takih odgovorov precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, govorci romanskih in germanskih jezikov, govorci albanskega jezika) je stanje slabo tudi še v drugem letu šolanja. Največ težav s pisanjem zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo imajo tudi v tem primeru

govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto. Nihče med njimi ni zmožen napisati zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo v slovenščini. Za albansko govoreče, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, je 80 % vprašanih učiteljev navedlo, da tovrstnega odgovora niso zmožni napisati, preostali pa, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za učence Rome je 24 % učiteljev navedlo, da zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo v slovenščini niso zmožni napisati, 46 %, da so ga zmožni napisati le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 28 % pa, da dobro napišejo zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) v slovenščini. Pri tem vprašanju je deset učiteljev odgovorilo, da tovrstnih zaokroženih odgovorov v zvezi z učno snovjo v slovenščini pri njihovem pouku ne pišejo.

Graf 324: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni zapisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) (n = 81)

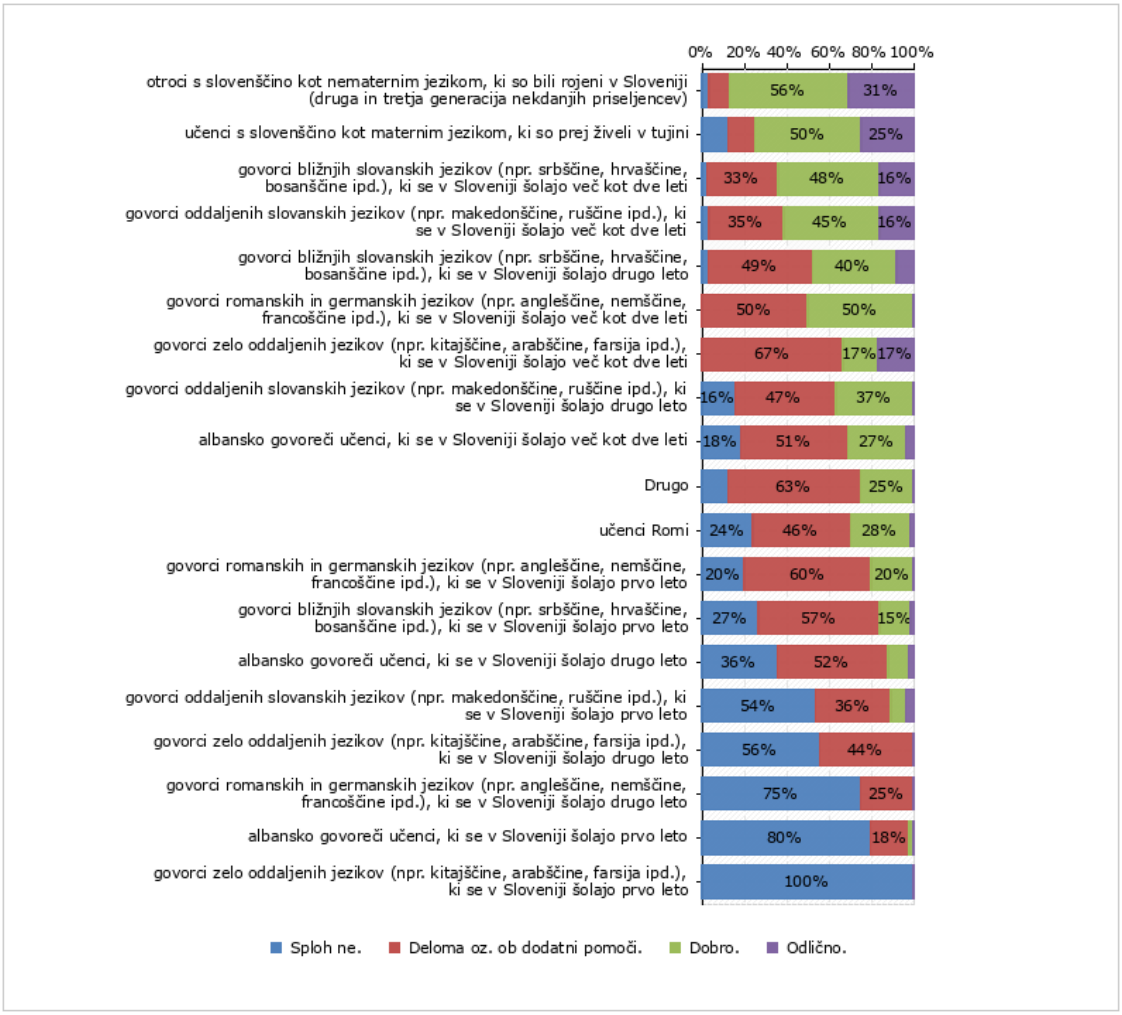

Raziskava, ki je bila izvedena med srednješolskimi učitelji, prav tako pokaže, da je majhen odstotek v raziskavo vključenih dijakov zmožen zapisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini odlično (39 % učiteljev je tako odgovorilo za dijake s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, 40 % učiteljev je tako odgovorilo za dijake govorce romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti ter četrtina učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini). Te skupine sta se pri pisanju zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo sicer najuspešnejše, ob njih je še skupina govorcev romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto ter dijaki Romi. Pri pisanju zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr.

v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) so tudi v tem primeru uspešnejši dijaki, ki se v Sloveniji šolajo dve ali več let. Vse skupine dijakov, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s pisanjem takih odgovorov precej težav. Največ težav s pisanjem zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo imajo tudi v tem primeru albansko govoreči učeni, ki se šolajo prvo leto. 78 % učiteljev je odgovorilo, da med njimi ni takih, ki bi bilo zmožni napisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini, 18 % pa, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Presenetljivo nizko je v tem primeru uvrščena skupina govorcev romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, kar polovica učiteljev meni, da niso zmožni napisati zaokroženega odgovora v zvezi z učno snovjo v slovenščini, druga polovica pa jih meni, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri tem vprašanju je osemnajst učiteljev odgovorilo, da tovrstnih zaokroženih odgovorov v zvezi z učno snovjo v slovenščini pri njihovem pouku ne pišejo.

Graf 325: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni zapisati zaokrožen odgovor v zvezi z učno snovjo v slovenščini (npr. v enem ali nekaj stavkih razumljivo odgovoriti na vprašanje v testu) (n = 109)

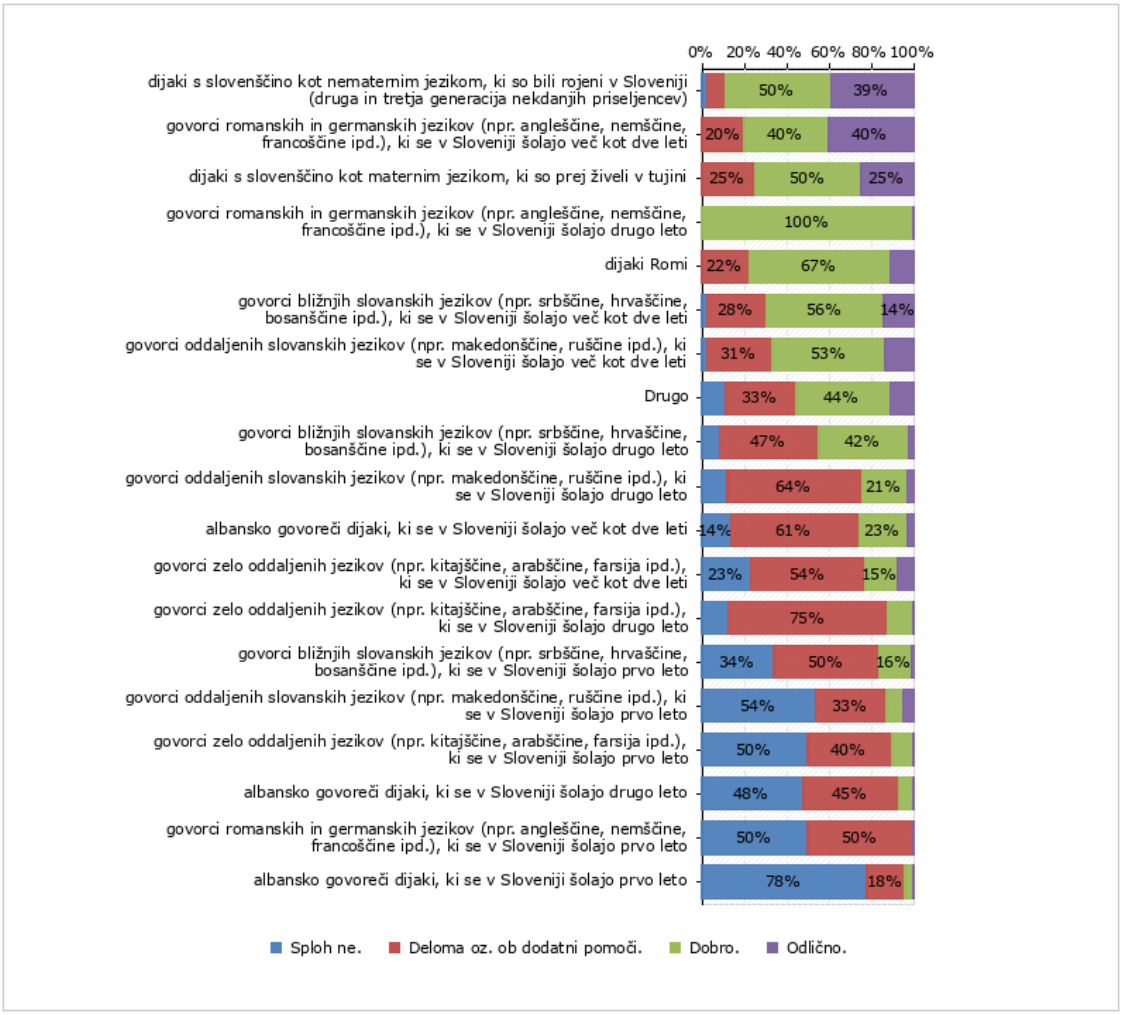

Sledilo je vprašanje, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni utemeljiti svoje trditve v slovenščini.

Utemeljevanja svojih trditev v slovenščini so po pričakovanju spet najbolje zmožni osnovnošolski učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. Daljši čas šolanja v slovenskih osnovnih šolah tudi v tem primeru pri obravnavanih učencih pomeni boljšo zmožnost utemeljevanja trditev v slovenščini. Vse

skupine učencev, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s tovrstnim utemeljevanjem precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, albansko govoreči učenci, govorci romanskih in germanskih jezikov) je stanje slabo tudi še v drugem letu šolanja. Največ težav z utemeljevanjem svojih trditev v slovenščini imajo govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto. Nihče med njimi tovrstnih utemeljitev v slovenščini ni zmožen. Pri albansko govorečih učencih, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, je 83 % učiteljev je odgovorilo, da ti učenci svojih trditev niso zmožni utemeljiti v slovenščini, preostali pa so odgovorili, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Tudi za učence Rome je 29 % učiteljev je odgovorilo, da ti učenci svojih trditev niso zmožni utemeljiti v slovenščini, 51 %, da so to zmožni storiti le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 20 % pa, da to storijo dobro.

Graf 326: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni utemeljiti svoje trditve v slovenščini (n = 83)

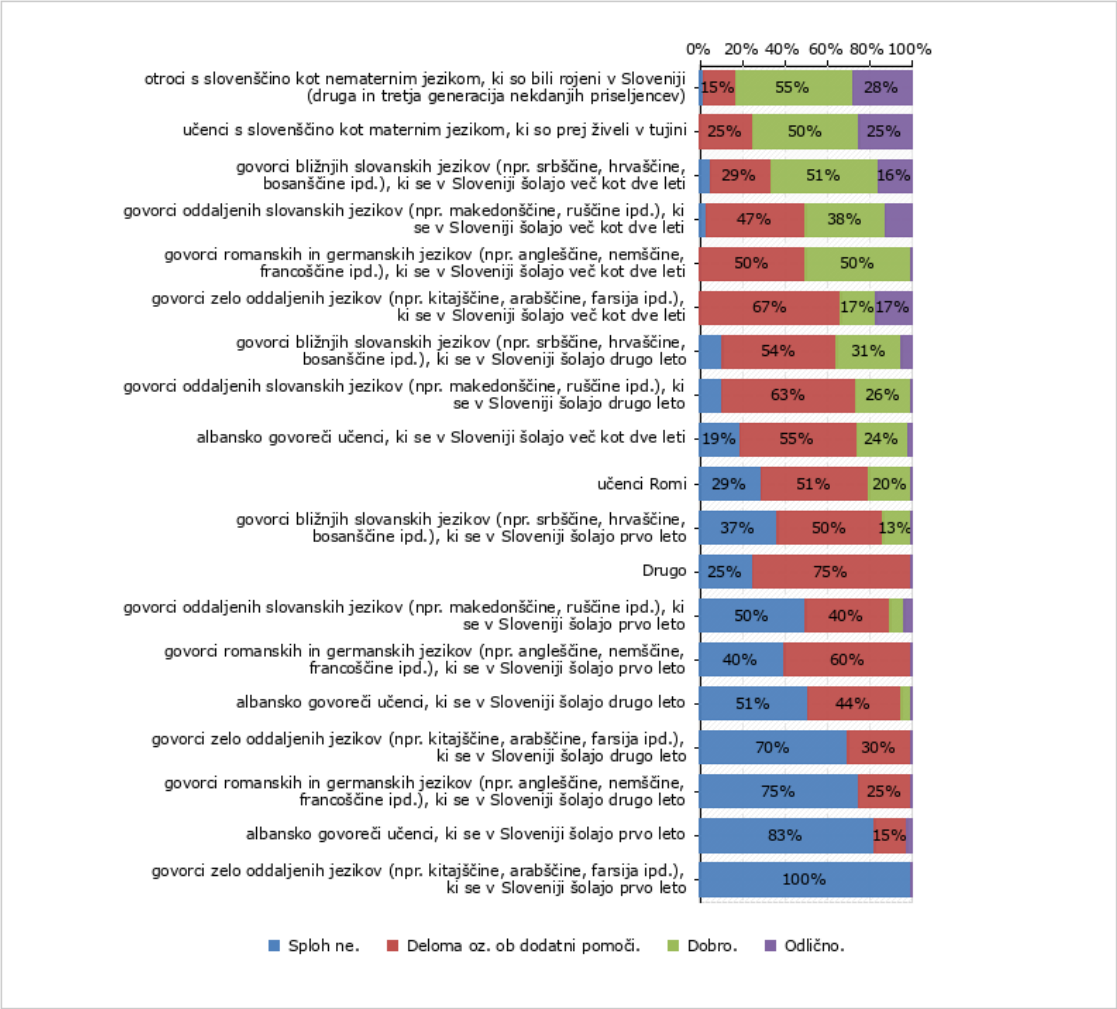

Med srednješolci so utemeljevanja svojih trditev v slovenščini po pričakovanju spet najbolje zmožni dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, dijaki govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto, dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini ter dijaki Romi. Daljši čas šolanja v slovenskih osnovnih šolah tudi v tem primeru pri obravnavanih dijakih pomeni boljšo zmožnost utemeljevanja trditev v slovenščini. Vse skupine dijakov, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s tovrstnim utemeljevanjem precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, albansko govoreči učenci) je stanje slabo tudi še v drugem letu šolanja. Največ težav z utemeljevanjem svojih trditev v slovenščini imajo albansko govoreči dijaki,

ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. 77 % učiteljev je odgovorilo, da učenci iz te skupine tovrstnih utemeljitev v slovenščini niso zmožnih, 17 %, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto je 67 % učiteljev odgovorilo, da ti svojih trditev niso zmožni utemeljiti v slovenščini, preostali pa so dogovorili, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri tem vprašanju je enajst učiteljev odgovorilo, da tovrstnih jezikovnih dejavnosti pri njihovem pouku ne izvajajo.

Graf 327: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni utemeljiti svoje trditve v slovenščini (n = 117)

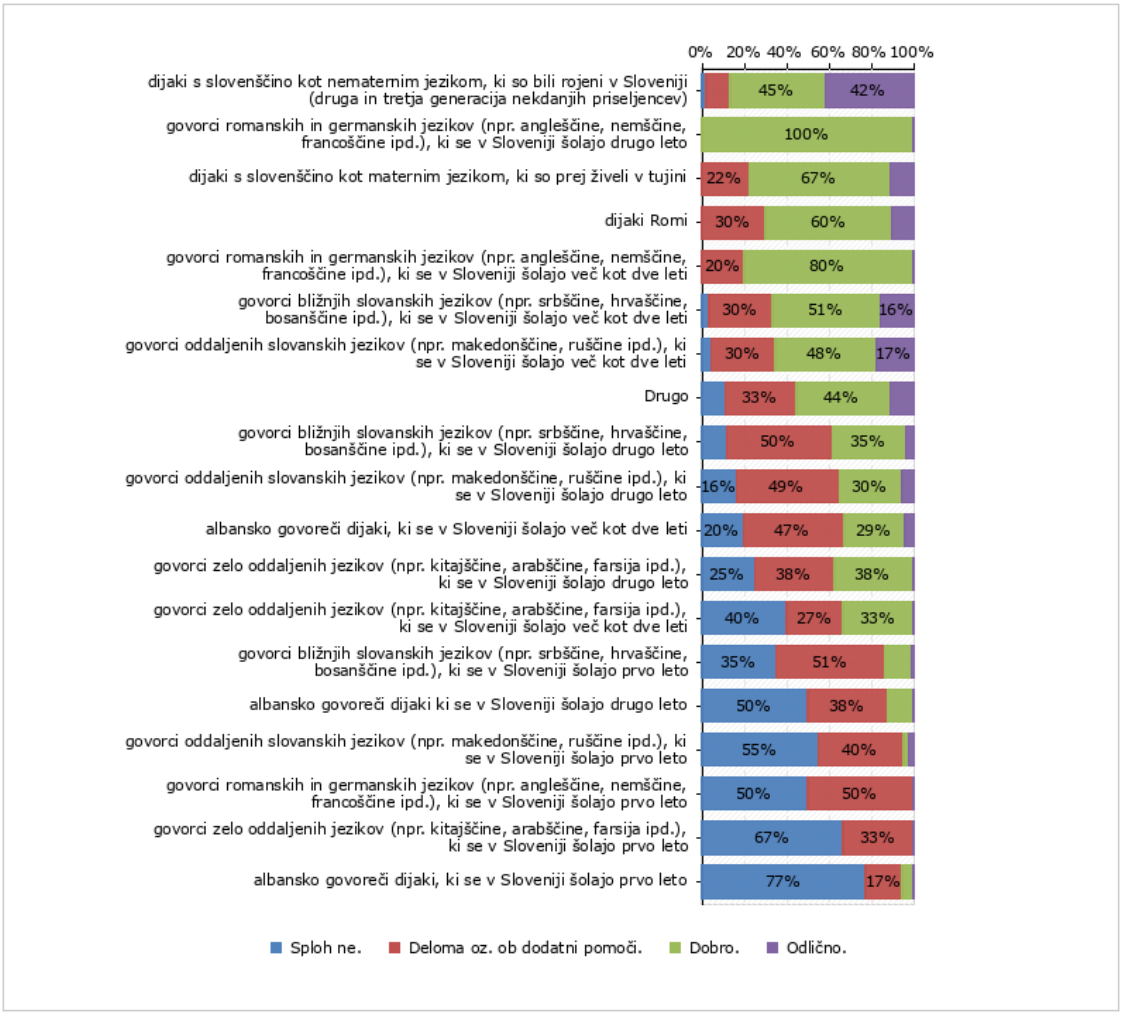

Pri naslednjem vprašanju so se anketirani učitelji opredeljevali do vprašanja, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni napisati besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini, pri čemer si pomagajo z različnimi viri.

Navedenega so primerjalno z drugimi opazovanimi skupinami učencev v osnovnih šolah v največji meri zmožni učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji, učenci govorci bližnjih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti, ter učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so živeli v tujini. Daljši čas šolanja v slovenskih osnovnih šolah tudi v tem primeru pomeni boljšo zmožnost besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini. Vse skupine učencev, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s šolskim delom precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, albansko govoreči

učenci, govorci romanskih in germanskih jezikov) se stanje le malenkostno izboljša v drugem letu šolanja. Največ težav s pisanjem besedila (ali spremnega besedila k eksperimentalni vaji, poročila) oz. referata ali besedila za govorni nastop v slovenščini imajo govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto. Nihče med njimi tovrstnih besedil v slovenščini ni zmožen napisati. Pri albansko govorečih učencih, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, je 82 % učiteljev meni, da besedila (ali spremnega besedila k eksperimentalni vaji, poročila) oz. referata ali besedila za govorni nastop v slovenščini niso zmožni napisati, preostali pa menijo, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Podobno stanje je pokazala tudi analiza odgovorov, ki so se nanašali na govorce zelo oddaljenih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto. Za romske učence 41 % učiteljev meni, da besedila (ali spremnega besedila k eksperimentalni vaji, poročila) oz. referata ali besedila za govorni nastop v slovenščini niso zmožni napisati, 39 % jih meni, da so to zmožni storiti le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 20 % pa, da to zmorejo narediti dobro. Petnajst učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih besedil v slovenščini pri njihovem pouku ne pišejo.

Graf 328: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni napisati besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini, pri čemer si pomagajo z različnimi viri (n = 73)

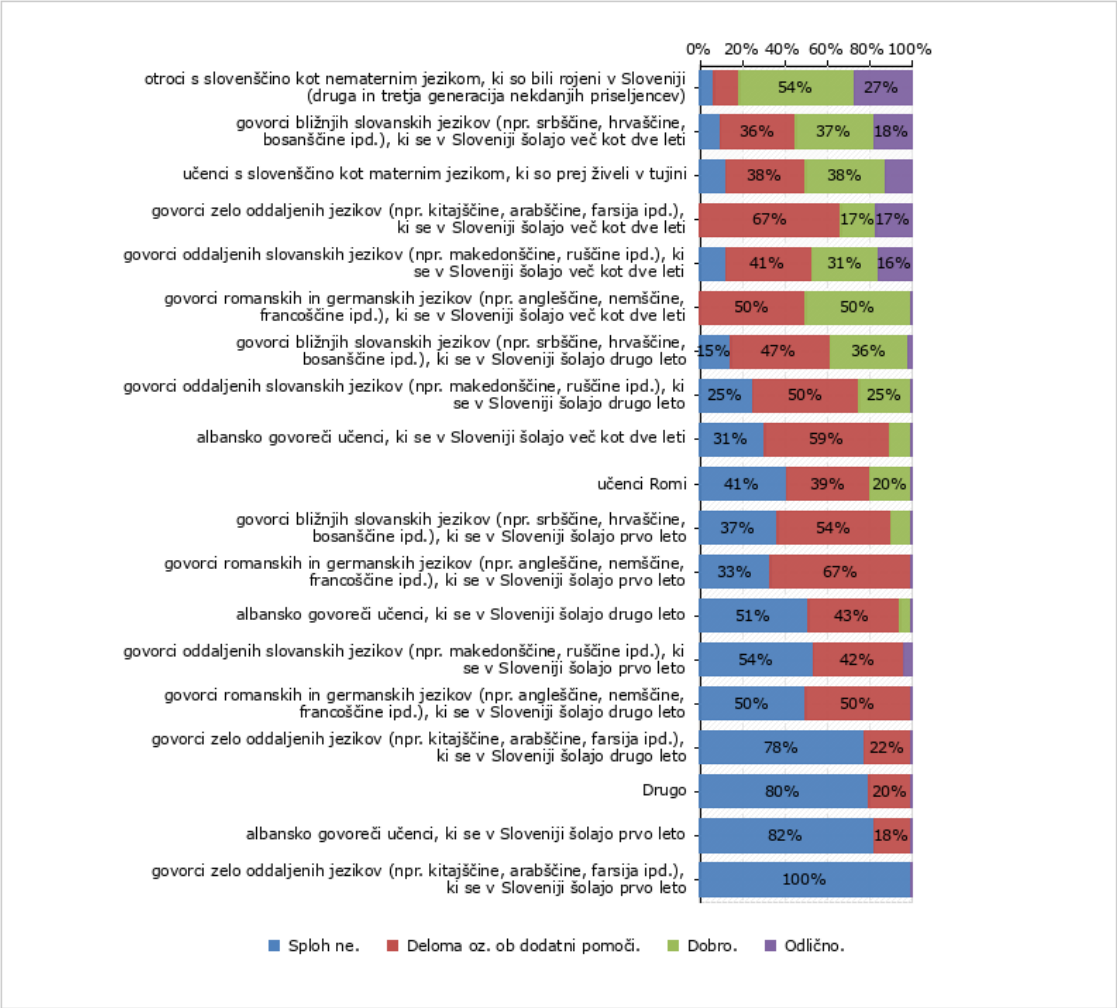

V srednjih šolah so napisati besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini v največji meri zmožni govorci germanskih in romanskih jezikov, bodisi tisti, ki se šolajo več kot dve leti, kot tudi tisti, ki se šolajo drugo leto. Visoko zmožnost

imajo tudi dijaki Romi ter dijaki, ki so govorci bližnjih slovanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo več kot dve leti. Daljši čas šolanja v slovenskih šolah tudi v tem primeru pomeni boljšo zmožnost besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini. Vse skupine dijakov, ki se šolajo v Sloveniji šele prvo leto, imajo s šolskim delom precej težav, pri nekaterih skupinah (govorci zelo oddaljenih jezikov, albansko govoreči dijaki) se stanje le malenkostno izboljša v drugem letu šolanja. Največ težav s pisanjem besedila (ali spremnega besedila k eksperimentalni vaji, poročila) oz. referata ali besedila za govorni nastop v slovenščini imajo govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se šolajo prvo leto. 75 % jih meni, da tovrstnih besedil v slovenščini niso zmožni napisati, 25 % jih meni, da so tega zmožni le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Pri albansko govorečih dijakih, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, je 74 % takih, ki menijo, da takih besedil v slovenščini niso zmožni napisati, preostali pa menijo, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Petindvajset učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih besedil v slovenščini pri njihovem pouku ne pišejo.

Graf 329: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni napisati besedilo (ali spremno besedilo k eksperimentalni vaji, poročilo) oz. referat ali besedilo za govorni nastop v slovenščini, pri čemer si pomagajo z različnimi viri (n = 102)

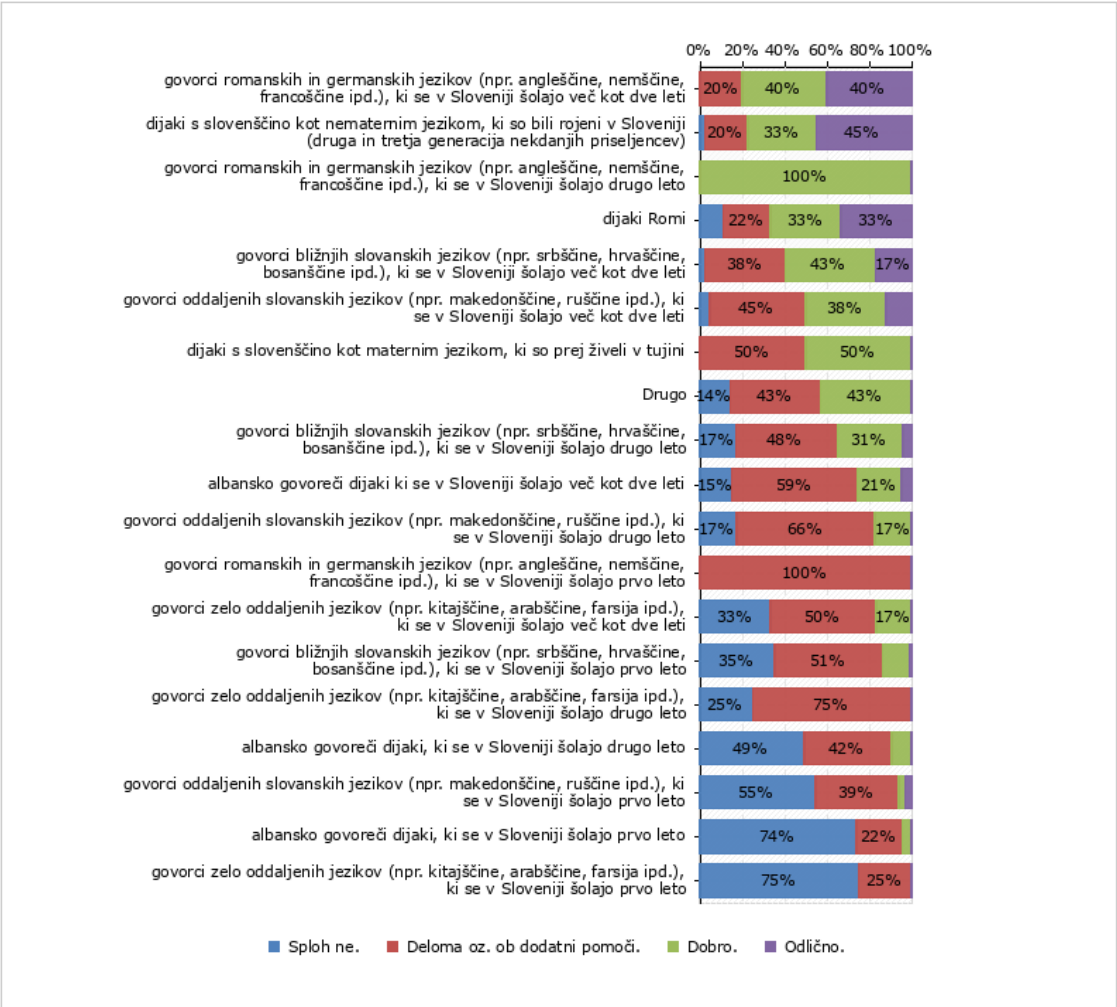

Analiza opredeljevanja anketiranih učiteljev do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat), ponovno daje

pričakovane rezultate.

Pri osnovnošolskih otrocih imajo večjo zmožnost vnaprej pripravljenih ustnih predstavitev v šoli učenci s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji (dobra polovica to zmore opraviti odlično), učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini ter tudi učenci govorci bližnjih in oddaljenih slovanskih jezikov, ki se na slovenskih šolah šolajo že več kot dve leti. Tudi pri tem vprašanju se je izkazalo, da se ob daljšem šolanju v Sloveniji pri vseh skupinah pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) izboljša. Zelo šibki glede te zmožnosti sta skupini albansko govorečih govorcev ter govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine …), ki so šolajo prvo leto, najmanjšo zmožnost v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) pa imajo glede na rezultate ankete govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto. Kar 75 % vprašanih učiteljev za to skupino govorcev meni, da med slednjimi ni zmožnih pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat), preostali pa menijo, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Za romske učence jih 17 % odgovarja, da niso zmožni pred razredom ustno predstaviti določene teme, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat), 58 % jih je mnenja, da so to zmožni storiti le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 23 % pa, da to storijo dobro. Deset učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih ustnih predstavitev v slovenščini pri njihovem pouku ne izvajajo.

Graf 330: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) (n = 77)

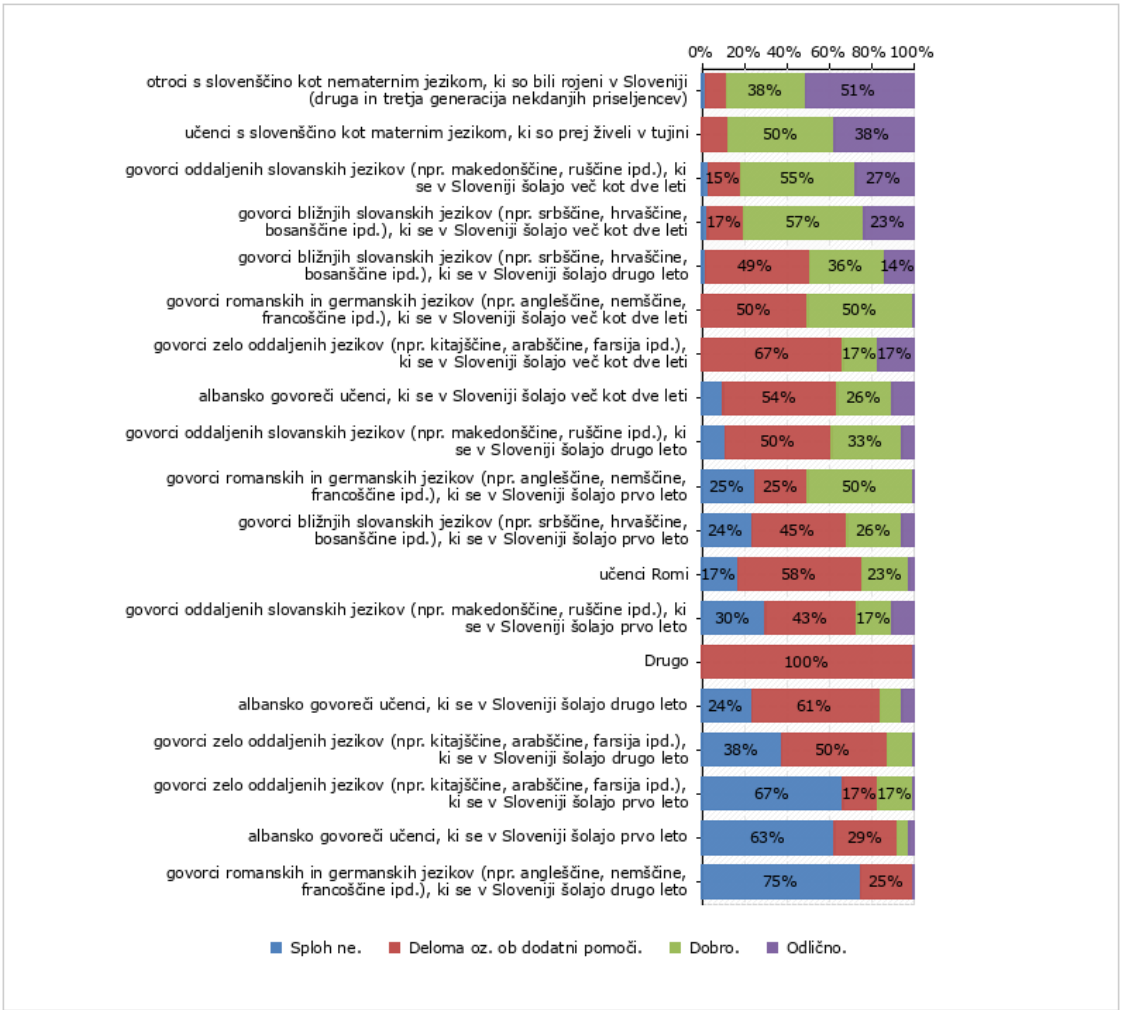

Pri dijakih v srednjih šolah pa imajo večjo zmožnost vnaprej pripravljenih ustnih predstavitev v šoli dijaki, ki so govorci germanskih ali romanskih jezikov, ki se v slovenskih šolah šolajo več kot dve leti (60 % jih meni, da to zmorejo opraviti odlično) ter dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji (43 % jih meni, da to zmorejo opraviti odlično). Tudi pri tem vprašanju se je izkazalo, da se ob daljšem šolanju v Sloveniji pri vseh skupinah pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) izboljša. Zelo šibke glede te zmožnosti so vse skupine dijakov, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Najmanjšo zmožnost v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) pa imajo glede na rezultate ankete albansko govoreči dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Kar 75 % vprašanih učiteljev za njih meni, da niso zmožni pred razredom ustno predstaviti določene teme, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat), preostali pa menijo, da to zmorejo le deloma oziroma ob dodatni pomoči. Dvajset učiteljev je odgovorilo, da tovrstnih ustnih predstavitev v slovenščini pri njihovem pouku ne izvajajo.

Graf 331: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni v slovenščini pred razredom ustno predstaviti določeno temo, na katero so se vnaprej pripravili (govorni nastop, referat) (n = 105)

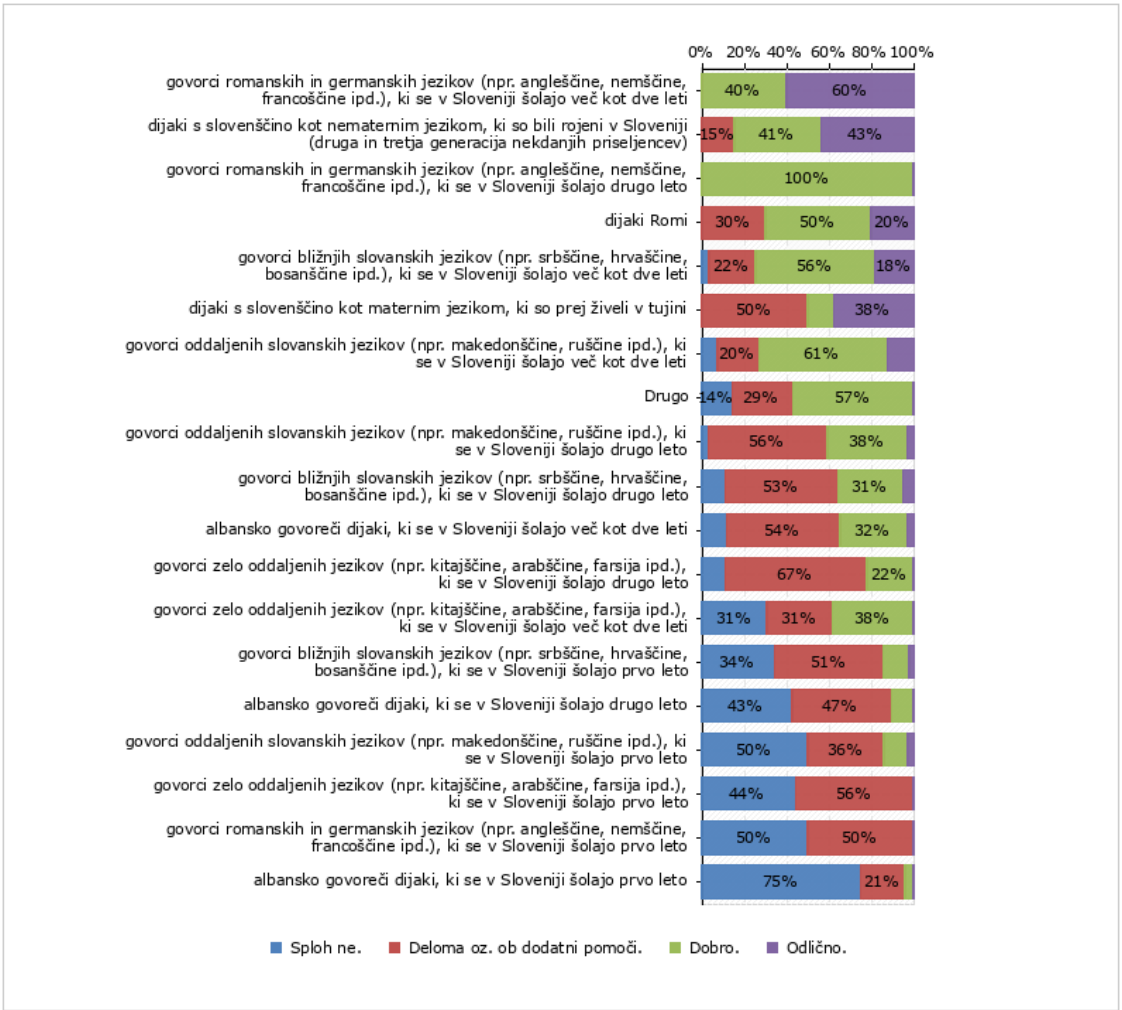

Naslednje vprašanje je od anketiranih učiteljev zahtevalo opredelitev do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so učenci oziroma dijaki zmožni slediti pogovoru med sošolci v slovenščini.

Pri odgovorih osnovnošolskih učiteljih v oči pade zlasti zelo povečan odstotek učencev različnih skupin, ki takemu pogovoru lahko odlično sledijo. Večje težave s tem imajo spet učenci, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto, med temi imajo največ težav s sledenjem pogovora med sošolci albansko govoreči učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (več kot polovica med njimi takemu pogovoru ne more slediti, tretjina pa le deloma oz. ob dodatni pomoči) ter govorci zelo oddaljenih jezikov ki se prav tako šolajo prvo leto na slovenskih šolah (kar 82 % učiteljev meni, da takemu pogovoru ne morejo slediti, 17 % pa, da mu lahko sledijo le deloma oz. ob dodatni pomoči). Med učitelji, ki poučujejo učence Rome je 26 % takih, ki menijo, da ti učenci pogovoru med sošolci lahko sledijo deloma oziroma ob dodatni pomoči, 51 % takih, ki menijo, da učenci Romi to zmorejo dobro, 21 % pa takih, ki menijo, da jim to gre odlično.

Graf 332: Opredelitev do trditve: Učenci so zmožni slediti pogovoru med sošolci v slovenščini (n = 85)

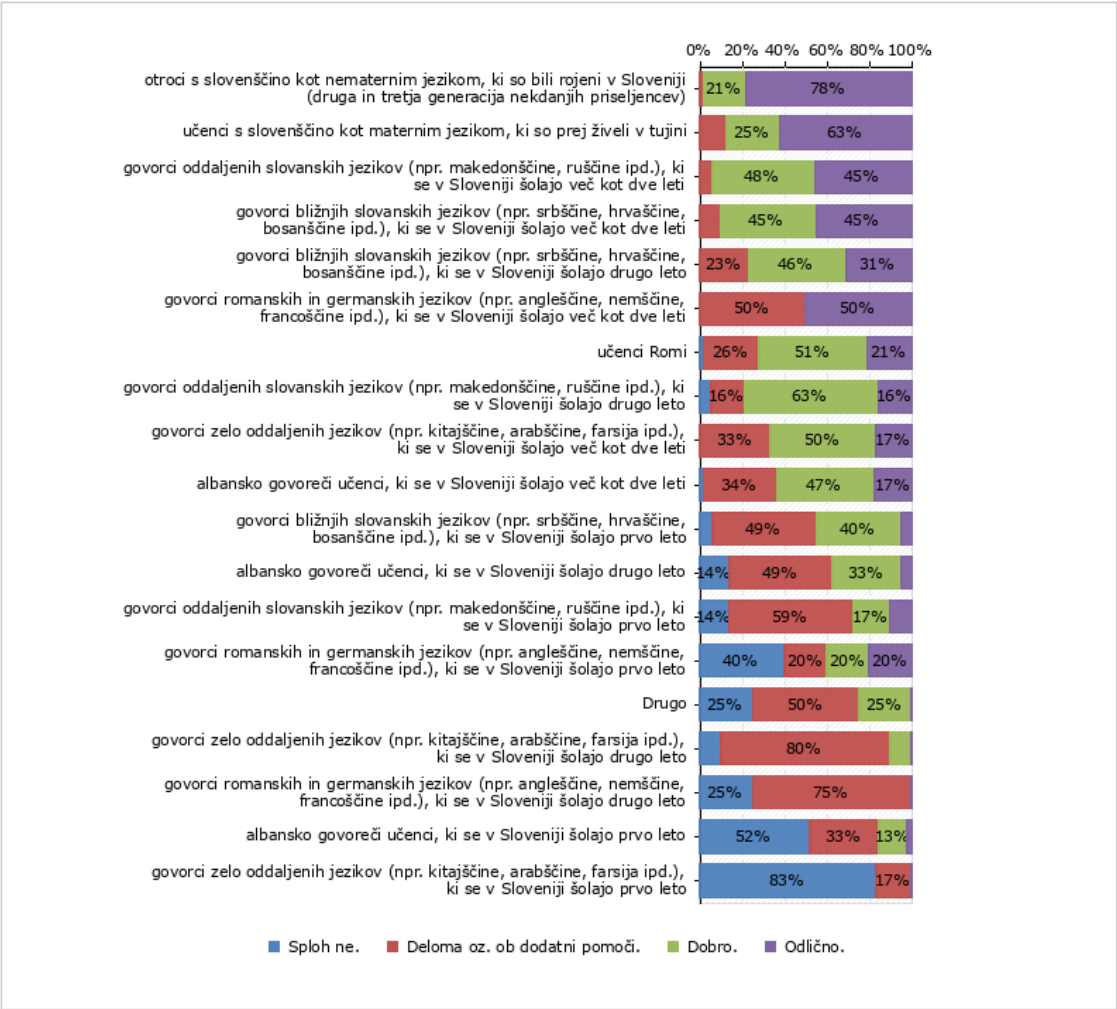

Tudi analiza odgovorov srednješolskih učiteljev pokaže, da je pri tej zmožnosti povečan odstotek pri dijakih različnih skupin, ki kaže na to, da takemu pogovoru lahko odlično sledijo. Najmanj težav pri sledenju pogovoru med sošolci imajo vse skupine govorcev romanskih in germanskih jezikov, tisti, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto, na primer prav vsi lahko pogovoru odlično sledijo. Večje težave s tem imajo spet dijaki, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto, med temi imajo največ težav s sledenjem pogovora med sošolci albansko govoreči dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (66 % učiteljev meni, da takemu pogovoru ne morejo slediti, 27 % pa, da mu lahko sledijo le deloma oz. ob dodatni pomoči) ter govorci zelo oddaljenih jezikov ki se prav tako šolajo prvo leto na slovenskih šolah (44 % učiteljev meni, da takemu pogovoru ne morejo slediti, 33 % pa, da mu lahko sledijo le deloma oz. ob dodatni pomoči).

Graf 333: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni slediti pogovoru med sošolci v slovenščini (n = 123)

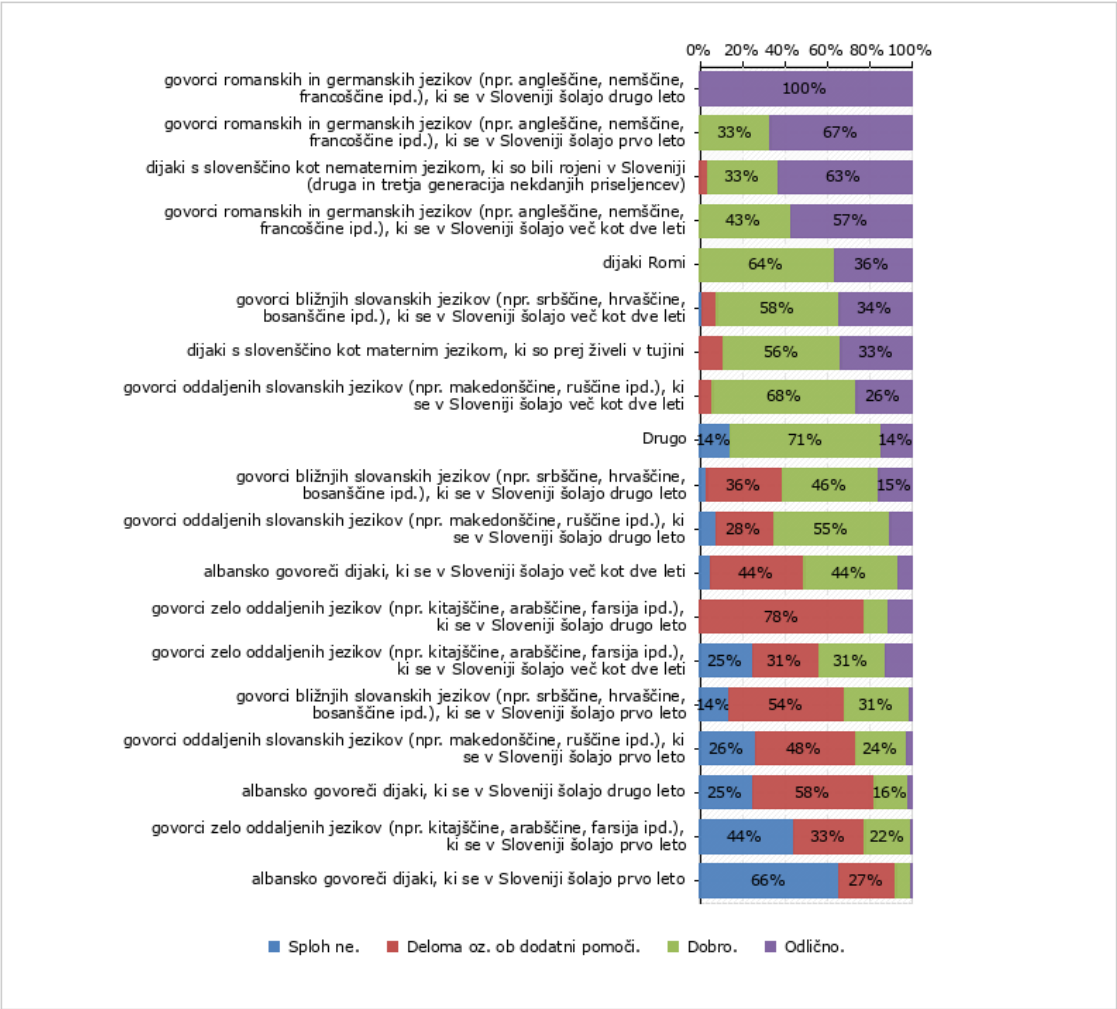

Zelo podobno situacijo je pokazala tudi analiza vprašanja, pri katerem so se morali anketirani učitelji opredeliti do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so se učenci oziroma dijaki zmožni pogovarjati s sošolci v slovenščini. Tudi v tem primeru je pri obeh skupinah viden nekoliko povečan odstotek učencev različnih skupin, ki so se zmožni s sošolci odlično pogovarjati v slovenščini.

Med osnovnošolskimi učenci imajo večje težave s tem spet učenci, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto, med temi imajo največ težav pri pogovoru s sošolci v slovenščini ponovno albansko govoreči učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (več kot polovica med njimi takega pogovora ni zmožna, tretjina pa le deloma oz. ob dodatni pomoči) ter govorci zelo oddaljenih jezikov ki se prav tako na slovenskih šolah šolajo prvo leto. Raziskava je namreč pokazala, da prav nihče med njimi ni zmožen pogovora s sošolci v slovenščini. Za učence Rome je dobra tretjina učiteljev navedla, da se s sošolci lahko pogovarjajo v slovenščini le deloma oziroma ob dodatni pomoči, 53 % jih je odgovorilo, da to zmorejo dobro, 16 % pa, da to zmorejo odlično.

Graf 334: Opredelitev do trditve: Učenci so se zmožni pogovarjati s sošolci v slovenščini (n = 77)

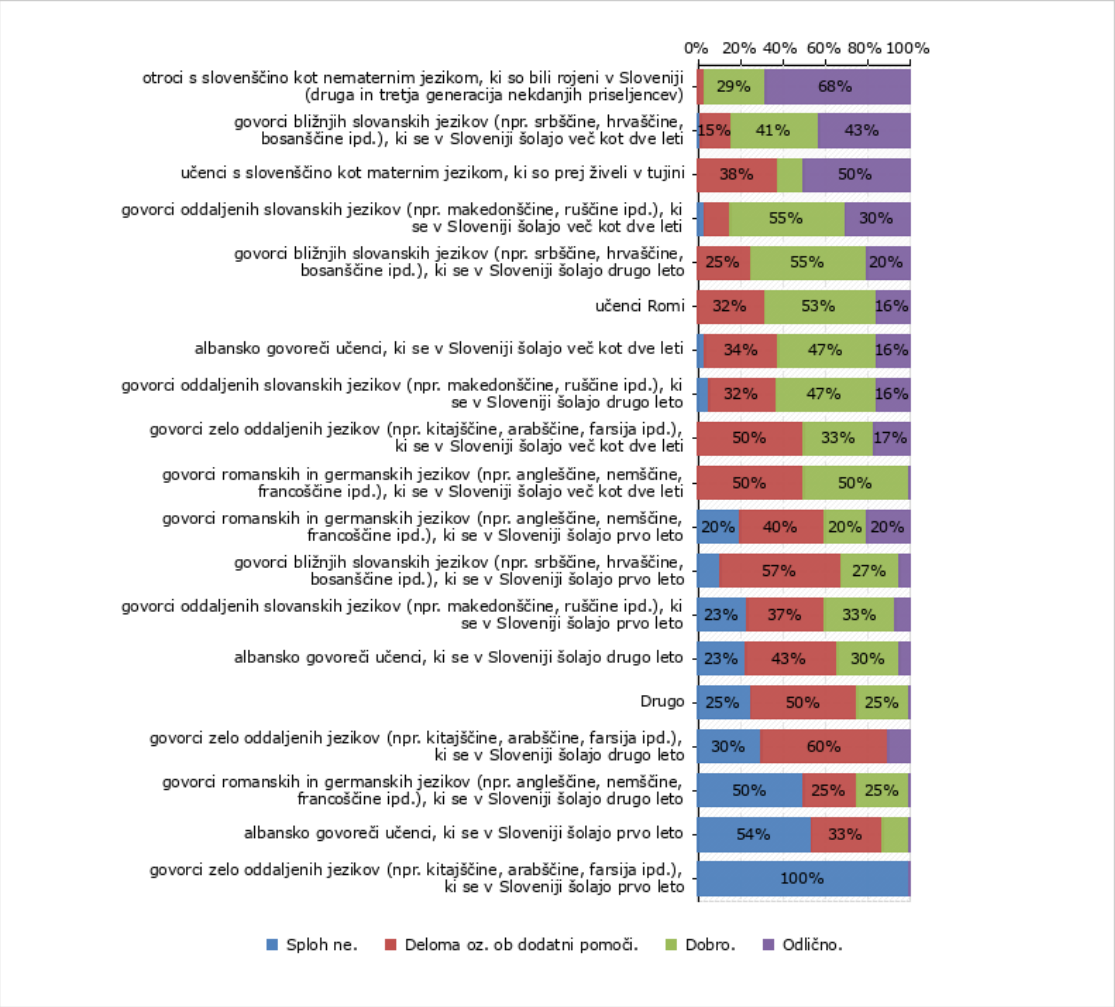

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev je pokazala zadovoljivo visoko zmožnost dijakov različnih skupin za komunikacijo s sošolci v slovenščini. V primerjavi s prejšnjim vprašanjem je pričakovano še vedno večji odstotek tistih, ki imajo manj težav z razumevanjem pogovora med sošolci v slovenščini, nekoliko več pa z zmožnostjo pogovarjati se s sošolci v slovenščini. Tudi pri dijakih se je (podobno kot pri učenci osnovnih šol) pokazalo, da imajo večje težave pogovarjati se s sošolci v slovenščini tisti dijaki, ki se v Sloveniji šolajo šele prvo leto (to velja pravzaprav za vse skupine učencev), med temi imajo največ težav pri pogovoru s sošolci v slovenščini ponovno albansko govoreči učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (71 % vprašanih učiteljev meni, da tega niso zmožni, 23 % pa, da so zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči) ter govorci zelo oddaljenih jezikov ki se prav tako na slovenskih šolah šolajo prvo leto (56 % vprašanih učiteljev meni, da tega niso zmožni, 33 % pa, da so zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči).

Graf 335: Opredelitev do trditve: Dijaki so se zmožni pogovarjati s sošolci v slovenščini (n = 122)

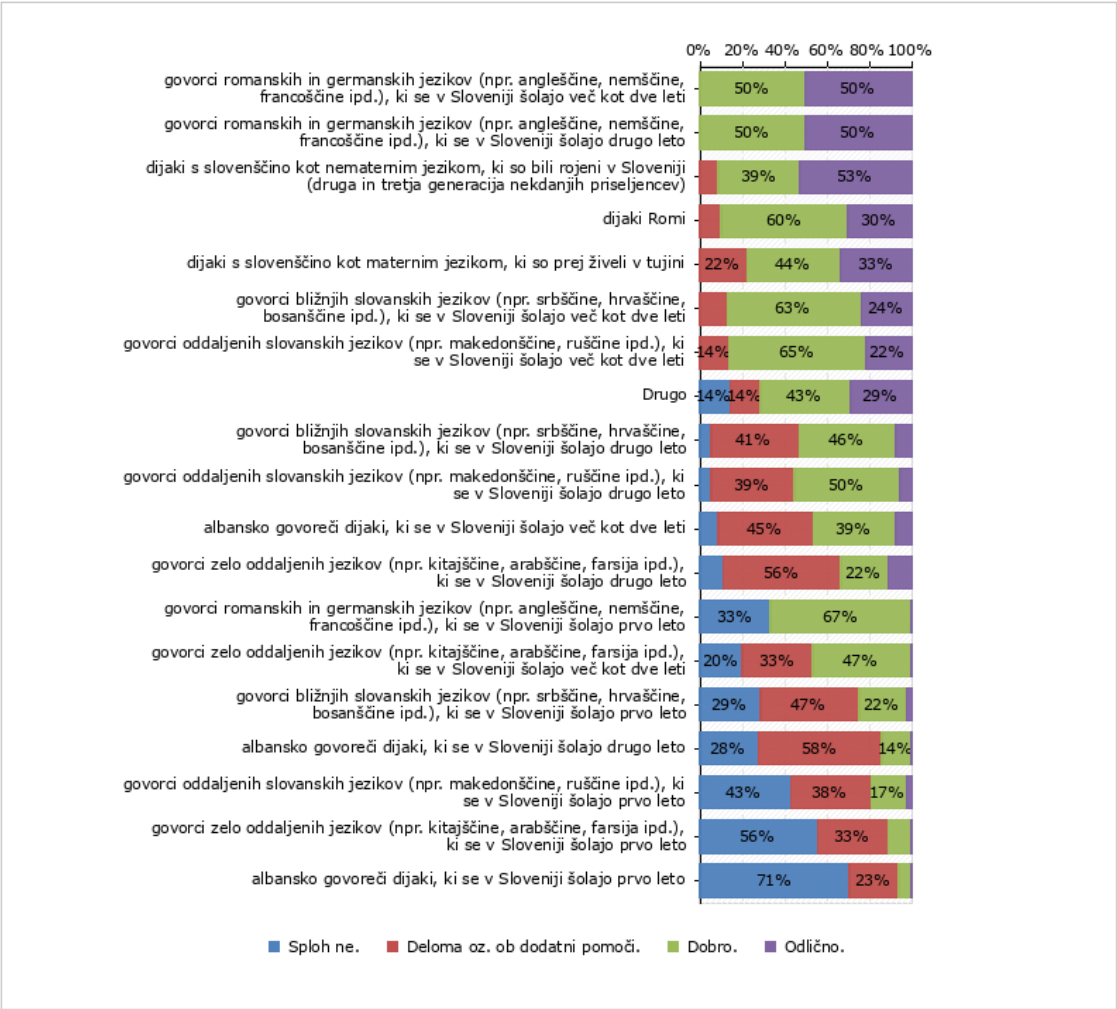

Srednješolski učitelji so dodatno odgovarjali še na dve vprašanji glede zmožnosti njihovih dijakov. Pri prvem vprašanju so se morali anketirani učitelji opredeliti do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) so dijaki zmožni razumeti navodila in opozorila v zvezi z varstvom pri delu. Večjih težav s tem nimajo zlasti tisti dijaki, ki se v slovenskih šolah šolajo že daljše časovno obdobje. Največ težav pri razumevanju tovrstnih navodil in opozoril je anketa pokazala pri albansko govorečih dijakih, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (52 % vprašanih učiteljev meni, da takega pogovora niso zmožni, 44 % pa, da so ga zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči), govorci oddaljenih slovanskih jezikov (npr. makedonščine, ruščine ipd.), ki se prav tako na slovenskih šolah šolajo prvo leto (44 % vprašanih učiteljev meni, da tega niso zmožni, 56 % pa , da so ga zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči) ter govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (33 % vprašanih učiteljev meni, da tega niso zmožni, 50 % pa , da so zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči, 17 % pa, da so zmožni dobro razumeti navodila in opozorila v zvezi z varstvom pri delu).

Graf 336: Opredelitev do trditve: Dijaki so zmožni razumeti navodila in opozorila v zvezi z varstvom pri delu (n = 32)

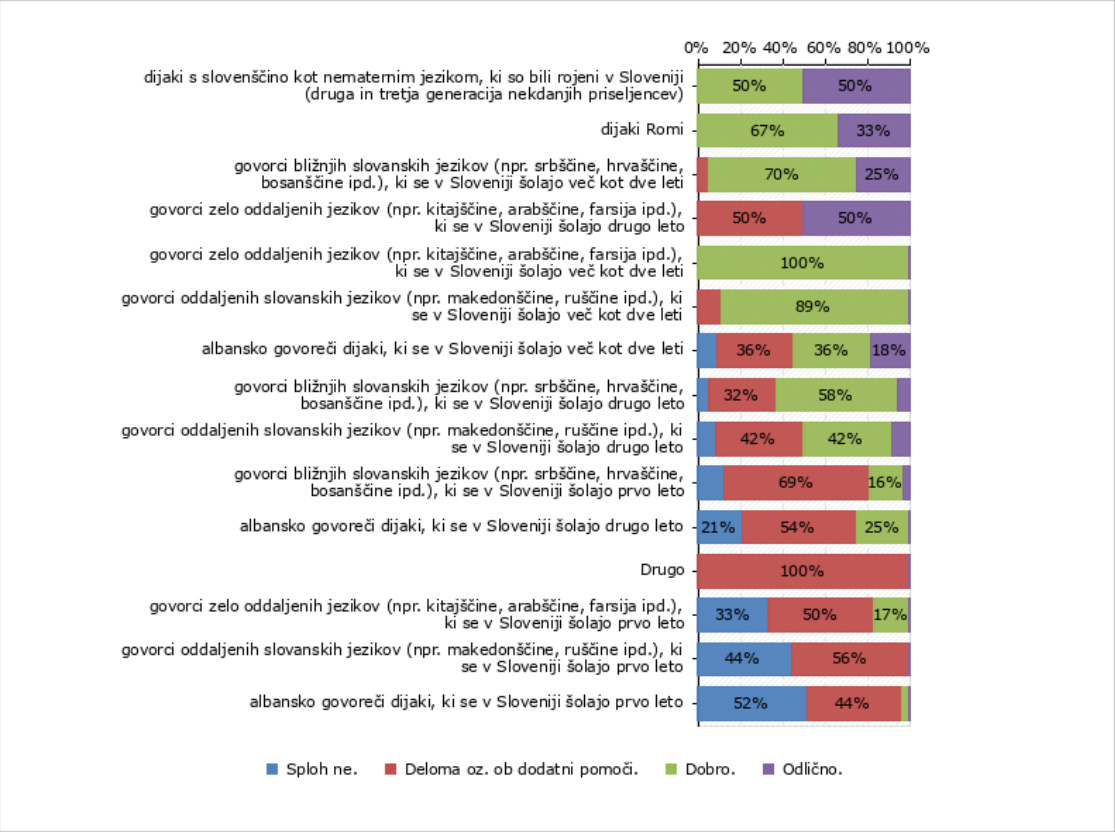

Pri drugem vprašanju so se morali anketirani učitelji opredeliti do trditve, v kolikšni meri (odlično, dobro, deloma oz. ob dodatni pomoči, sploh ne) znajo dijaki slovensko, da so zmožni opravljati obvezno prakso. Najmanj težav s tem imajo dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji ter dijaki Romi. Večjih težav s tem nimajo zlasti tisti dijaki, ki se v slovenskih šolah šolajo že drugo leto ali dlje. Največje težave glede opravljanja obvezne prakse imajo zaradi pomanjkljivega jezikovnega znanja govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki se v Sloveniji šolajo prvo leto (60 % jih meni, da niso zmožni opravljati obvezne prakse, 40 %, da so tega zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči). Tudi za albansko govoreče dijake, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto, jih 62 % vprašanih meni, da niso zmožni opravljati obvezne prakse, 31 % pa, da so tega zmožni le deloma oz. ob dodatni pomoči.

Graf 337: Opredelitev do trditve: Dijaki znajo dovolj slovensko, da so zmožni opravljati obvezno prakso (n = 31)

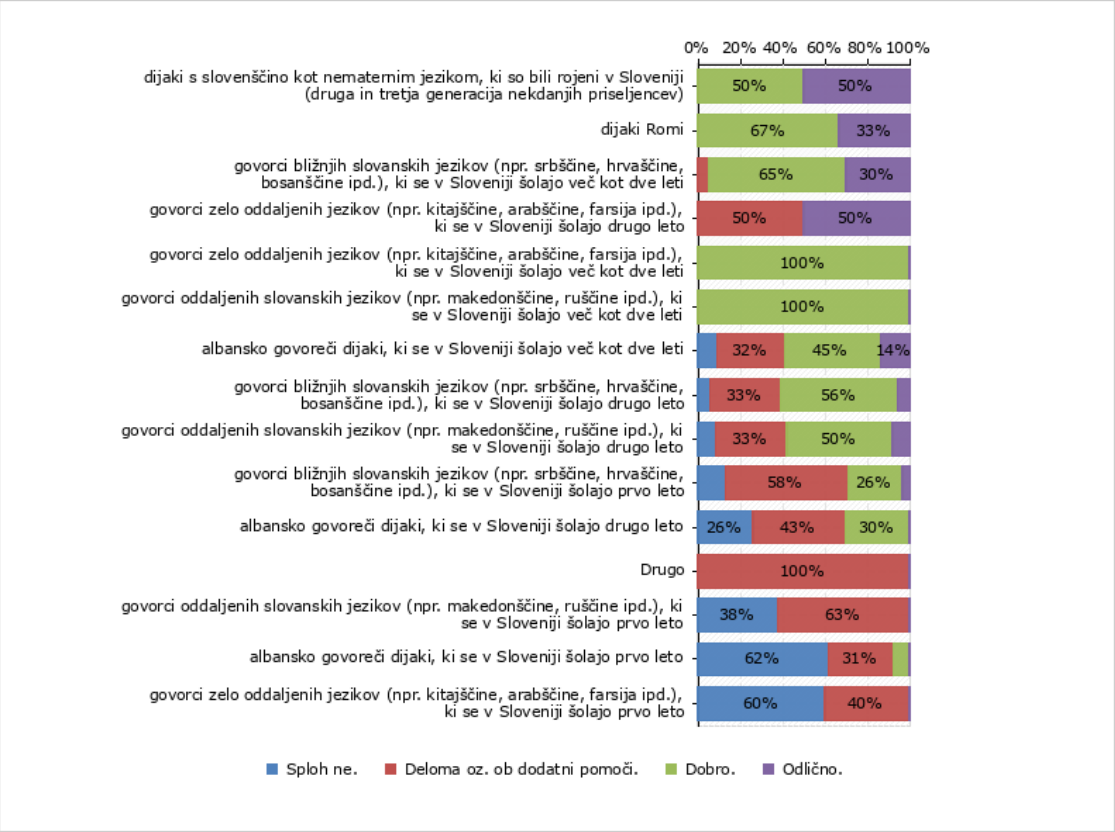

Ob koncu analiziranega sklopa vprašanj smo anketirane učitelje prosili za dodatna pojasnila, če se jim je zdelo, da jezikovnih zmožnosti svojih učencev oziroma dijakov v teh vprašanjih niso mogli ustrezno opredeliti oz. bi o tem radi povedali še kaj več.

Učiteljice oz. učitelji, ki poučujejo v prvih razredih osnovnih šol, so se opravičili, ker zaradi specifike dela v tem starostnem obdobju niso mogli na vsa vprašanja odgovoriti. V prvem razredu na primer učenci še ne pišejo referatov in daljših zapisov, po katerih je spraševalo eno od vprašanj, saj so učenci še v fazi opismenjevanja. V enem od dodanih odgovorov je bilo prav tako omenjeno, da je delo v prvem razredu precej odvisno od tega, za kateri del šolskega leta gre. V prvim mesecih da je delo z učenci priseljenci precej drugačno kot ob koncu šolskega leta, ko je zanje slovenščine bistveno boljše.

Mnogi osnovnošolski učitelji izpostavljajo pomanjkljivosti obstoječega dela z učenci priseljenci v slovenskih šolah: menijo, da imajo otroci tujci imajo premalo strokovne pomoči, ko pridejo; da učenje v obliki tečaja ni primerno v času pouka, ko jezik že steče … Glede na naslednji komentar s tem v zvezi, »da bi starši morali otroke bolj nadzorovati, če obiskujejo tečaj jezika popoldne«, lahko sklepamo, da imajo težave tudi s prisotnostjo posameznikov na tečaju. Nekdo je zapisal tudi sledeče: »Trenutna dodatna pomoč za tujce v OŠ je neprimerna. Delo v skupinah, kjer so učenci od 5. do 9. razreda je neustrezna. Učenci rabijo konkretno pomoč pri terminologiji, pri različnih predmetih, za razred, ki ga obiskujejo. V takih skupinah pa se lahko dela samo na nekih osnovah slovenskega jezika. Ura dopolnilnega pouka, pa je absolutno premalo in pri teh urah so prisotni še učenci z drugimi učnimi težavami. Menim, da je treba obliko dela s tujci v OŠ absolutno spremeniti. Ti učenci naj bi najprej opravili vsaj tečaj slovenskega jezika in bi morali izkazati osnovno razumevanje slovenskega jezika, preden se všolajo v redni šolski program.« Eden od predlogov je bil tudi ta, da »bi bilo več kot

dobrodošlo imeti prilagojene delovne zvezke in učbenike glede na učni načrt, saj vzame iskanje dodatnega gradiva ter poenostavljanje navodil in nalog veliko časa. Če dobiš učenca priseljenca v 7. razredu, ga moraš nekako seznaniti tudi s snovjo, ki je določena za ta razred. Če dobiš učenca priseljenca v 1. razred, je seveda zgodba čisto drugačna, saj so skoraj vsi na začetku.«

Komentar osnovnošolskih učiteljev se je nanašal tudi na komunikacijo med učenci: »Zaradi velikega števila priseljencev in učencev, ki so potomci druge ali tretje generacije priseljencev, veliko učencev govori v srbskem in hrvaškem jeziku. Čeprav jih učitelji opozarjamo, jim ne moremo popolnoma preprečiti, da med odmori ne bi govorili v svojem jeziku. Spodbujamo jih k uporabi slovenskega jezika pri pouku. Nekateri s preklapljanjem nimajo težav, drugim je težje. Vendar poznajo vsaj osnove slovenskega jezika.« Eden od sodelujočih v anketi ugotavlja tudi to, »da ima učenec v neformalnih stikih (npr. s sošolci) bistveno manj težav s slovenščino kot v formalnih (npr. z učiteljem).« Nekdo drug ugotavlja: »Ko se učenci med seboj pogovarjajo, so manj obremenjeni z morebitnimi napakami pri izreki, napačnim izborom besed ali naglasom. Učenci so pred učiteljem, ko gre za oceno, precej obremenjeni, predvsem, če gre za ocenjevan govorni nastop. V takem primeru je najboljše, da učenca ocenjujemo v manjši skupini ali individualno. Takrat ni toliko obremenjen z ocenami sošolcev glede jezika in mu tudi govor v slovenščini lažje steče.« O druženju s slovenskimi otroki pa je bilo zapisano tole: »Mnogokrat se ne družijo s slov. otroki, ampak med seboj in pogovor je tekoč, ni nujno v materinem ali slovenskem jeziku. Glede komunikacije je bil zapisan še en komentar: »Če učitelj zna jezik učenca tujca, je komunikacija mnogo lažja – z otrokom in s starši.«

Komentarji osnovnošolskih učiteljev glede izpostavljenosti in nastopanjem pred razredom: »Učencev tujcev ne izpostavljam situacijam, ko bi morali sami spregovoriti pred razredom. Pridejo po uri, preverijo, če so prav razumeli. Včasih imam dopolnilni pouk samo za njih v slovenskem in hrvaškem jeziku. Včasih, če so težave z izražanjem, besednim zakladom … zelo velike in se pridruži tudi sram, dovolim odgovarjanje – pojasnjevanje v materinem jeziku učenca. Seveda, če vem, da učenec pozna odgovor, ne zna pa uporabiti slovenski jezik.«

Anketirani učitelji iz osnovnih šol so izpostavljali tudi to, da se učenci med seboj precej razlikujejo »po sposobnostih in čustveni naravnanosti« in je težko posploševati: »Odvisno je tudi od učenčevih sposobnosti. Nekateri učenci se zelo hitro znajdejo v novem jezikovnem okolju, medtem ko nekateri potrebujejo več let, da sploh upajo spregovoriti v slovenskem jeziku.« Eden izmed učiteljev ugotavlja: »Mnogokrat so tiho in je težko oceniti ali je to neznanje strokovnosti predmeta ali nerazumevanje navodil.« Nekdo drug je zapisal: »Imam dve priseljenki, ki v jeziku različno napredujeta: prva (v slo je eno leto) že odlično govori slovensko (doma govorijo le hrvaško), druga pa me po 10. mesecih veliko razume, govori pa le srbsko.« Kot problem je bilo izpostavljeno tudi to, da imajo »nekateri od učencev še pridružene specifične učne težave, zato je težko oceniti, ali so njihove težave samo jezikovne narave.« Poleg zelo različnih sposobnosti učencev je bilo omenjeno tudi to, da imajo učenci zelo različne pogoje za delo doma. Tudi od tega je odvisno, kako hitro in spretno osvajajo slovenski jezik.« Podobna je tudi ugotovitev, da »na uspešnost pri delu vplivajo tako učenčeve sposobnosti kot tudi njihovo vključevanje v razredno skupnost, kar pa je seveda v veliki meri odvisno od njihovega značaja.«

Razlike med učenci priseljenci iz različnih izvornih držav anketirani učitelji iz osnovnih šol ponazarjajo kar s konkretnimi opisi svojih učencev: »Učenci, ki prihajajo z albansko govorečega področja in so v šoli že več let, bolje razumejo jezik, kot želijo pokazati. Tudi drugi priseljenci (npr. iz Bosne), ki hitreje spregovorijo in dobro razumejo, potrebujejo prva leta pomoč pri zahtevnejših vsebinah.« Nekdo pa je

primerjal takole: »Učenka iz Bosne se hitro uči pravil jezika. Ob preglednicah hitro sprejema znanja. Branje ji ne dela težav. Tudi pisanje je tekoče. Več težav ima v ustnem izražanju. Učenec iz Albanije kljub temu, da obiskuje šolo pri nas že več let, razume le enostavna pravila. Snov se nauči na pamet. Samostojno ne more tvoriti besedila niti ga povedati.« Nekdo je dodal: »Učenci Romi imajo večje težave kot učenci priseljenci iz držav z Balkana.«

Nekateri osnovnošolski učitelji ob primerih svojih učencev konkretno potarnajo: »Učenec ne kaže nobene volje po usvajanju slovenskega jezika. Tudi z vrstniki ne želi komunicirati, ker ne znajo toliko angleščine. Rad se pogovarja le z menoj in to v angleškem jeziku, ki ga obvlada. Pri razlagi snovi spoznavanja okolja, dajanju navodil za delo, se večinoma pogovarjava v angleškem jeziku, saj v nasprotnem primeru sploh ne bi vedel o čem teče beseda. Pri slovenščini, matematiki (branje računov, števil) želim, da govori slovensko.«

Dodanih je bilo tudi nekaj vzpodbudnih ugotovitev sodelujočih učiteljev iz osnovnih šol. Na primer to, »da so se učenci, ki so že več kot eno leto v Sloveniji zelo dobro prilagodili šolskemu delu.« Zanimivo je tudi opažanje, »da imajo učenci bolj oddaljenih slovanskih jezikov v začetku več težav kot ostali učenci, vendar se to večinoma v drugem letu učenja precej izravna, seveda je izredno veliko odvisno od intelektualnih sposobnosti posameznika.« Pohvale so bili deležni tudi učenci Romi, ki jih poučuje ena od anketiranih učiteljic. Pravi, da »dobro razumejo slovensko in da se tudi njihove jezikovne zmožnosti razreda v razred izboljšujejo.« Za eno od učenk je bilo zapisano takole: »Učenka, ki jo poučujem letos je izredno bistra in motivirana za delo in izredno dobro napreduje v znanju jezika, tako da jezikovni primanjkljaj v vsakdanjem pogovoru z njo skoraj ni več opazen, kar pri učencih tujcih opažam redko.« Ena od učiteljic pa je zapisala svojo izkušnjo z delom z učenci priseljenci: »Dve šolski leti sem poučevala učence priseljence, ki so bili na predmetni stopnji, slovenski jezik na naši šoli, in sicer individualno in skupinsko. Učenci so izjemno radi obiskovali te ure in se vsak po svojih močeh trudili. Nihče od učencev dela ni ignoriral. Poudarila bi veliko mero hvaležnosti, ki so jo izražali, in ta pozitivna lastnost se mi zdi kot velik zalogaj motiviranosti za uspeh pri obvladovanju slovenskega jezika in vključevanja v družbo.«

Odgovore srednješolskih učiteljev navajamo kar dobesedno:

- *Albansko govoreči se vključijo jezikovno po 4, 5, 6 letih, Slovani so pa že po 3 letu bivanja jezikovno enakovredni domačinom.*

- *Problem tistih, ki so več kot dve leti v Sloveniji ni v nerazumevanju jezika temveč v nezainteresiranosti, nedelavnosti, nespoštovanju da živijo v drugi državi, ki jim preveč nudi, tukaj so samo da imajo status dijaka, drugo jih ne briga, nižja stopnja sposobnosti, zaradi predhodnega šolanja, ki je na nizki ravni, ...*

- *Vprašanja se nanašajo na zmožnost uporabe slovenskega jezika, ne pa tudi na to, ali dijaki želijo uporabljati slovenski jezik.*

- *Jezikovne zmožnosti se razlikujejo, sama za vsakega od dijakov pač res ne vem, kako dolgo je v Sloveniji, kakšno je okolje doma itd. Nekateri dijaki obvladajo slovenski jezik, drugi ne - je torej sredina, ki jo izberem, res realna, ali gre za mojo subjektivno percepcijo? Verjetno za slednje. Nekoliko neumno se mi zdi odgovarjati na vprašanja ljudem, ki niso stopili v razred, delali s temi dijaki in vam posredovati neke odgovore, na osnovi katerih boste naredili njihovo*

statistiko. Če je moja ocena subjektivna, ne more biti rezultat objektiven - in enako, če je ocena ostalih subjektivna, bo rezultat še dlje od objektivnega. Ker spet - kar je zame dobro, je lahko za nekoga odlično. Če bi želeli delati neko subjektivno oceno, bi enostavno naredili pregled uspehov dijakov pri predmetu slovenščine. Ker verjemite, če mu ne gre predmet slovenščine, mu bo naravoslovje velika znanost. In tudi običajno je - ker iščemo izraze, da bi razumeli enostavne besede kot so: celica, možgani, ledvice itd.

- *Govorno so šibki tudi tretje leto.*
- *Albansko govoreči dijaki - marsikateri niso zainteresirani za učenje slovenščine. Družijo se samo z albansko govorečimi dijaki, med poukom se ne trudijo govoriti slovensko tudi potem, ko so že drugo leto v šoli.*
- *Pri albanskih dijakih je problem tudi kulturna razlika, predvsem pri dekletih.*
- *Dijaki med seboj govorijo neslovensko, ponavadi mešanico različnih južnih jezikov.*
- *Nekateri dijaki izstopajo in hitro napredujejo v vseh pogledih.*
- *Po zgledu drugih članic EU bi morali vsi priseljenci pred vstopom v šolski sistem opraviti obvezno izobraževanje (slovenski jezik, slovenska kultura, državna ureditev RS - poenostavljeno) zaradi enostavnejše in hitrejše asimilacije. Sedanji sistem vključevanja priseljencev v šolski sistem RS je zelo zahteven za dijake in nas, učitelje, vendar ne prinaša pričakovanih rezultatov (v ekn bi rekli, da je izredno nizka produktivnost).*
- *Poučujem francoščino in v zaključnem letniku v razredu večinoma uporabljam francoščino. Slovenščino uporabljam le ob razlagi težjih slovničnih struktur in zaradi kontrastivne analize. Navodila za delo dobijo dijaki v francoščini, tako ustno kot pisno.*
- *Interes, ki ga dijaki kažejo pri pouku je zelo pomemben dejavnik ali snov razumejo ali ne. Nekateri dajejo vtis nedela, zato ker jih snov ne zanima, ne zato ker ne bi razumeli.*
- *Dijaki tudi če ne razumejo določene besede, razlage to povejo. Takrat poskrbimo za ponovno razlago.*
- *Vsi dijaki obiskujejo obvezen tečaj slovenščine, ki ga izvajajo na naši šoli. Hitro in dobro napredujejo pri razumevanju slovenskega jezika, tudi pisanje jim dobro gre. Problemi so samo v prvih mesecih, ko še ne razumejo slovenskega jezika.*
- *Jezikovna zmožnost je odvisna od dijaka do dijaka. Ker poučujem slovenščino, opažam, da imajo največ težav pri pisanju spisov oziroma esejev (pomanjkanje besednega zaklada, nepoznavanje oziroma slabo poznavanje jezikovnih, pravopisnih in slogovnih prvin).*
- *Govornih nastopov s tujci sploh ne izvajam, ker jim je preveč neprijetno nastopati pred sošolci. Mnogi priseljenci in tudi potomci priseljencev ne želijo govoriti slovensko, predvsem med sonarodnjaki ne; kot da imajo občutek, da s tem onečaščajo svoj jezik. Včasih je težko ugotoviti, koliko res znajo govoriti, koliko pa ne želijo. Razumejo pa dobro. Nekateri dijaki - in teh niti ni tako malo - pa takoj po prihodu v slovenijo hočejo govoriti slovensko in zelo hitro*

spregovorijo, prej kot po enem letu razumejo tudi neprilagojena sporočila, pisna in ustna in ti so vedno zelo uspešni.

- *Znanje slovenščine pri dijakih druge ali tretje generacije priseljencev (to so dijaki, ki predstavljajo najštevilčnejšo skupino) je izrazito površno, za svoj govor in pisanje v slovenščini se v glavnem ne trudijo, do tega večinoma sploh nimajo odnosa. Večinoma se ne zavedajo, kako jih njihova jezikovna zanemarjenost tudi družbeno in osebno določa in omejuje.*
- *Delo s tujci zahteva dodatno delo učitelja. Vsekakor pa so potem sadovi. Tujci so tudi mnogo bolj hvaležni in se zahvalijo, kar izhaja že iz druge kulture in vzgoje. Na tem bi morali več delati tudi z našimi dijaki. Drugače pa je večkulturnost dobro sprejeta v šoli, s tem vzgajamo tudi dijake in je dobrodošla, kljub temu, da pomeni dodatno delo. Bi pa dodatno delo lahko ovrednotili. Sama porabim ogromno časa, sem pa zadovoljna, ker vidim napredek in hvaležnost.*
- *Poučujem tuji jezik, zato pri pouku večinoma delamo v tujem jeziku.*
- *Moja opažanja so, da si albansko govoreči redko poiščejo nealbansko govoreče prijatelje, zato je tudi interakcij manj, raje se družijo z albansko govorečimi. Mogoče z večjim znanjem slovenščine je tudi socialna interakcija boljša.*
- *Na naši šoli imamo dva dijaka migranta. Deklico iz Irana in dečka iz Sirije. Oba sem vzela pod svoje okrilje, saj ne bi mogla nadaljevati šolanja zaradi neznanja jezika. Sta pa izjemno nadarjena pri stroki. Nesprejemljivo se mi zdi, da je za te otroke tako slabo poskrbljeno in so odvisni od altruizma posameznih učiteljev, ki se ali pa tudi ne, najdejo na posameznih šolah. Z deklico se pravkar pripravljava na njen zaključni izpit (iz slovenščine - cela drama!) In jo že čaka služba, ko bo končala. Sprašujem se, koliko je takih zgodb z manj srečnim koncem, zaradi katastrofalnega sistema?*
- *Izkušnja šolanja na daljavo je razgalila predvsem jezikovne (ne)sposobnosti slovenskih dijakov. Izkušnja je bila zame šokantna. Zato sem v rubriko "drugo" dodala tudi izkušnje s slovenskimi dijaki. Večina se jih zelo slabo izraža, ugotavljam, da so pravzaprav "polpismeni". Navodil sploh ne berejo, kadar jih na to posebej opozorimo, jih ne razumejo ali jih interpretirajo popolnoma napačno.*

4.3 USVAJANJE MINIMALNIH STANDARDOV ZNANJA

V naslednjem sklopu vprašanj nas je zanimalo, kako uspešni so učenci oziroma dijaki priseljenci, učenci oziroma dijaki Romi ter učenci oziroma dijaki s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, pri usvajanju minimalnih standardov znanj, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj. Najprej nas je zanimalo, koliko od učencev (nihče, manj kot polovica, polovica, več kot polovica, vsi učenci/dijaki), ki jih anketirani učitelj poučuje, je bilo zmožnih usvojiti minimalne standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj.

Analiza pri osnovnošolskih vprašalnikih je pokazala, da so najuspešnejši pri usvajanju minimalnih standardov znanja učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. 88 % učiteljev, ki te učence poučuje, je označilo, da so minimalne standarde dosegli vsi učenci, pri preostalih učiteljih je bila uspešna polovica teh učencev. Po uspešnosti sledijo učenci druge in tretje generacije priseljencev, ki so rojeni v Sloveniji, nato pa še vse skupine učencev (z izjemo albansko govorečih ter govorcev zelo oddaljenih jezikov), ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti. Tudi pri usvajanju minimalnih standardov znanja so najmanj uspešni učenci, ki se šolajo šele prvo leto. Najmanj uspešni so albansko govoreči učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Za to skupino je sicer največ učiteljev (44 %) označilo, da pri usvajanju minimalnih standardov ni bil uspešen nihče od učencev, po drugi strani pa je 28 % učiteljev za to skupino označilo, da so bili uspešni prav vsi učenci iz te skupine.

Graf 338: Število učencev, zmožnih usvojiti minimalne standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 83)

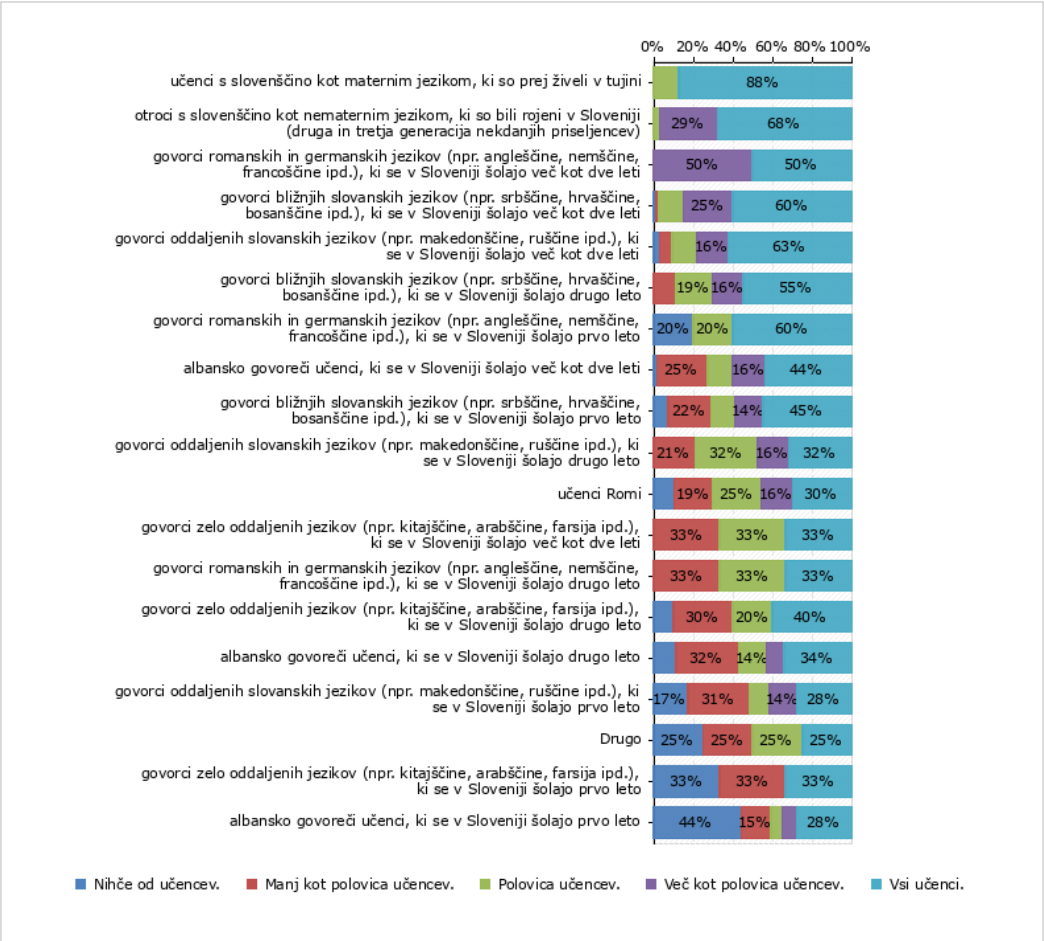

Pri vprašalnikih za srednješolce je analiza prav tako pokazala, da so najuspešnejši pri usvajanju minimalnih standardov znanja dijaki druge in tretje generacije priseljencev, ki so rojeni v Sloveniji. 59 % učiteljev, ki te dijake poučujejo, je označilo, da so minimalne standarde dosegli vsi učenci, pri 33 % učiteljev je bila uspešna polovica teh učencev. Po uspešnosti sledijo govorci romanskih in germanskih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo drugo leto ter tisti, ki se šolajo več kot dve leti, nato pa še vse skupine dijakov (z izjemo albansko govorečih ter govorcev zelo oddaljenih jezikov), ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti. Tudi pri usvajanju minimalnih standardov znanja so najmanj uspešni dijaki, ki se šolajo šele prvo leto. Najmanj uspešni so albansko govoreči dijaki, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Za to skupino

je sicer največ učiteljev (51 %) označilo, da pri usvajanju minimalnih standardov ni bil uspešen nihče od dijakov, 30 % jih je označilo, da je bila uspešna manj kot polovica dijakov.

Graf 339: Število dijakov, zmožnih usvojiti minimalne standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 125)

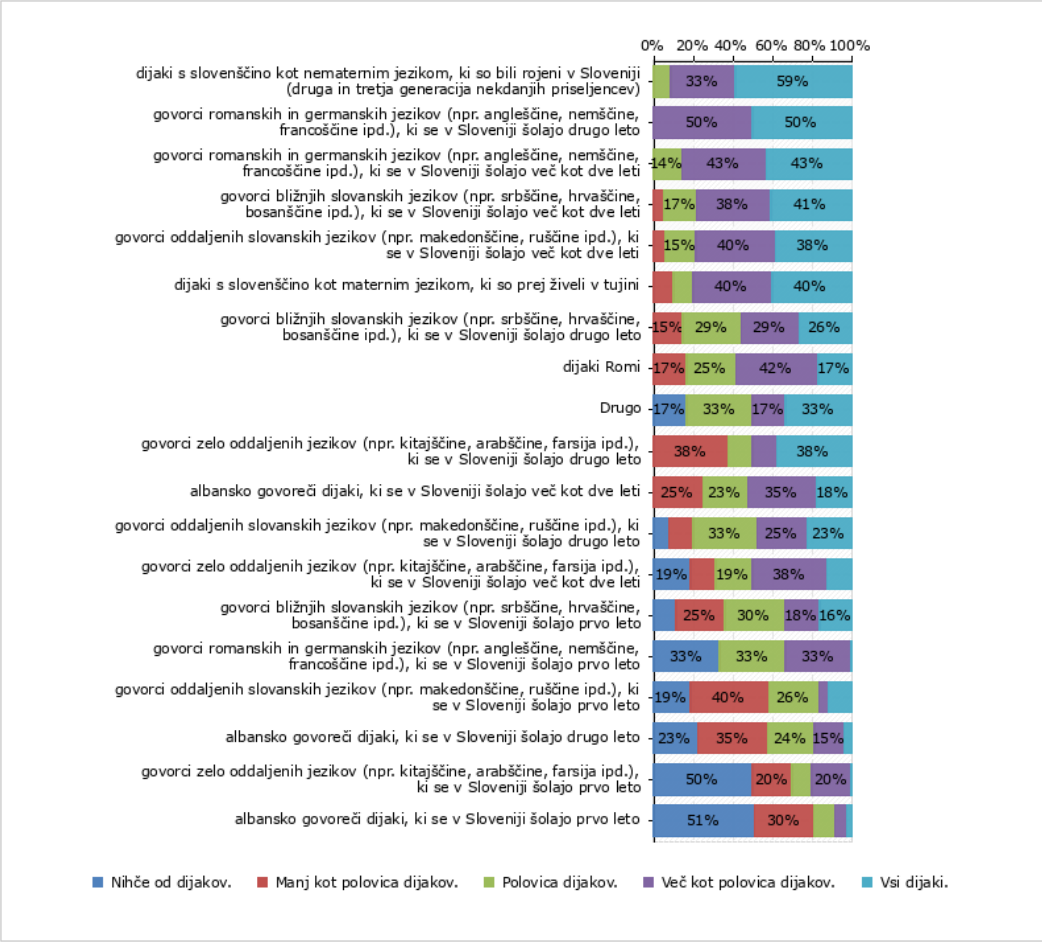

Ker smo od učiteljev želeli pridobiti dodatna pojasnila glede usvajanja minimalnih standardov, smo jih v odprtem vprašanju prosili, naj navedejo, katerih minimalnih standardov znanja pri njihovem predmetu (predmetih) učenci oziroma dijaki večinoma niso mogli doseči oz. so jih dosegli le s težavo, in kaj je bil po njihovem mnenju ključni razlog za to. V oklepaju smo jim navedli tudi nekaj konkretnih primerov: pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje, učne težave, socialne okoliščine, odsotnost od pouka zaradi bolezni, neopravičena odsotnost od pouka ipd. Podane odgovore osnovnošolskih učiteljev smo razporedili glede na profil učitelja (razredni pouk, predmetni učitelj v OŠ, učitelj razrednega pouka v OŠ s prilagojenim programom, predmetni učitelj v OŠ s prilagojenim programom) in jih navajamo kar dobesedno tako, kot so jih zapisali učitelji.

Učitelji razrednega pouka v osnovni šoli:
- *Spisje, govorne vaje, referat. Krive so zagotovo domače okoliščine, pa tudi preslaba opora šole.*
- *Nobenih, saj je deček v drugem razredu prihajal v šolo dober mesec, sedaj pa je nastopila pandemija.*

- *Pomanjkanje znanja slovenščine, nerazumevanje jezika, slabe delavne navade.*

- *<u>Minimalni standardi znanja:</u>*

  Govorjenje in zmožnost za govorno nastopanje:
  - *Samostojno govorno nastopa z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto (predpisano s tem učnim načrtom) ter tvori smiselna, razumljiva, sovisna in zaokrožena besedila.*
  - *Govori razločno, naravno in čim bolj knjižno.*

  Branje:
  - *Učenec ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost branja in pisanja neumetnostnih besedil. To pomeni, da usvoji tehniko branja s tiskanimi in pisanimi črkami in tekoče bere svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti ustrezna besedila, napisana s tiskanimi in pisanimi črkami.*

  Pisno sporočanje, opis/pravljica:
  - *Zmožnost prepoznavanja, doživljanja, razumevanja in vrednotenja proze, pravljice pokaže tako, da: pripoveduje, pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti, učenec ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost branja in pisanja neumetnostnih besedil. To pomeni, da na koncu 3. razreda piše s pisanimi črkami daljša besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem učnim načrtom.*
  - *Tvori ustrezna, razumljiva, jezikovno pravilna in zaokrožena besedila.*

  Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:
  - *piše začetek povedi z veliko začetnico,*
  - *pravilno piše znana lastna imena bitij,*
  - *pravilno piše bližnja zemljepisna lastna imena,*
  - *uporablja pravilna končna ločila.*

- *Učenka ne dosega minimalnih standardov znanja zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine, neustreznega predznanje, ne vzpodbudnega učnega okolje, pogoste odsotnost od pouka, največkrat neopravičena odsotnost, slabše splošne poučenosti in nižje sposobnosti.*

- *Zaradi pomanjkljivega besednega zaklada iz slovenščine in nerazumevanja besed (ne ve, kaj ta beseda pomeni – prevod) so težave pri doseganju ciljev in standardov (tudi minimalnih) predvsem pri pisnih izdelkih pri slovenščini, matematiki in spoznavanju okolja. Pouk poteka, kolikor se le da na konkretnem nivoju, zato je takrat manj težav. Ko pa je potrebno pridobljeno znanje postaviti na višji nivo – predvsem simbolni, pa so velike težave. Slikovni nivo še je dokaj v redu, saj preko slike povezujejo oba jezika (materinščino in slovenščino). Težave se pojavijo pri oblikovanju povedi, predvsem postavitev pravilne sklonske oblike in števila pri samostalnikih ter še spol pri glagolih. Večkrat opazim, da so določene povedi naučene na pamet – brez razumevanja. Tako je pri spoznavanju okolja težava pri doseganju minimalnih standardov le, če učenec nima možnosti ustnega ali praktičnega preverjanja in ocenjevanja. Pri matematiki ni težav pri kombinatoriki, številskih predstavah, računskih operacijah in obdelavi podatkov. Težave so pri besedilnih nalogah in nalogah iz vsakdanjega življenja, logike ter pri geometriji, manj pri merjenju. Pri slovenščini je največ težav poleg slabega besedišča in tvorjenja povedi, še razumevanje besedil. Samo*

tehniko branja usvojijo brez težav, prav tako je razumevanje posameznih besed, preprostih enostavčnih povedi v redu. Prav tako ni težav pri opismenjevanju s črkami slovenske abecede, težave se pojavijo pri samostojnem branju navodil ali besedil, saj ni razumevanja. Nareki, prepisi so lahko brez napak, samostojni zapisi pa ne. Tudi govor je skromen, še zlasti pri otrocih, ki \"nočejo\" govoriti in rabijo ogromno spodbud, da spregovorijo v slovenščini. Pri govornih nastopih ni večjih težav, saj se vnaprej pripravijo in jim tudi pri pripravi nudimo pomoč v šoli.

- *Matematika in slovenski jezik: seštevanje in odštevanje do 20 v množici naravnih števil; prepozna in zapiše velike tiskane črke. Problem je nespodbudno okolje (nepismenost staršev), odsotnost od pouka.*
- *Pomanjkljivo predznanje, slabo razumevanje in znanje jezika, nemotiviranost pri izboljšanju znanja jezika, saj doma uporabljajo le svoj materni jezik. Nemotiviranost za obiskovanje brezplačnih tečajev slovenščine ...*
- *Učenci so imeli status tujca, zato pri slovenskem jeziku niso bili ocenjeni.*
- *Edini razlog nezadostno poznavanje slovenskega jezika in velik primanjkljaj na tem področju.*
- *Razlog pomanjkljivo znanje slovenščine neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje.*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, besedišče (sopomenke, protipomenke, spol, manjšalnice, ženski par moškemu, poimenovanje bitij).*
- *Vzrok za nedoseganje minimalnih standardov znanja je zagotovo zelo pomanjkljivo znanje slovenščine. Če bi naštevala, česa vse ne dosega, bi že zmanjkalo prostora. Lahko rečem, da v mojem primeru v 5. razredu učenec ne dosega pri slovenščini večino minimalnih standardov znanja. Pri matematiki so težave pri besedilnih nalogah, ki jih brez dodatne razlage ne reši. Enako velja za geometrijo. Osnovne računske operacije mu v pisni obliki ne delajo težav.*
- *Učenka dosega minimalne standarde samo pri gum, špo in lum zaradi same narave ocenjevanja in njenega znanja. Drugih predmetov ne bo ocenjena, ker je v Sloveniji šele pol leta.*
- *Nemotiviranost za učenje. Brez prave volje. Premalo zagnanosti za trdo delo.*
- *Poznavanje velikih tiskanih črk, govorno sporočanje, nizanje dogodkov ob sličicah. Razlog: neustrezno predznanje že v maternem jeziku, učne težave, socialne okoliščine.*
- *Nemotiviranost, nezainteresiranost za delo, veliko odsotnosti od pouka, brezbrižnost njihovega okolja do ocenjevanja.*
- *Pri družbi in naravoslovju zaradi jezika in težjih neznanih besed.*
- *Pomanjkanje znanja jezika, pri nekaterih ne obiskovanje pouka (Romi) in premalo dela doma.*

- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, nemotiviranost za učenje, socialne okoliščine.*
- *Težave pri vseh predmetih, razen lum in špo. Razlog: pomanjkljivo znanje slovenščine, veliko učne snovi, hitra obravnava, abstraktnost snovi. Pri Romih še neopravičena odsotnost od pouka, pomanjkanje potrebščin, šola ni vrednota.*
- *Vzroki so socialne okoliščine, neustrezno predznanje in delno razumevanje jezika. Težave so predvsem pri nit, dru.*
- *Minimalnih standardov znanja ne bom navajala; pri predmetu slovenščina učenci tujci zelo težko dosegajo standarde znanja. Sami težko tvorijo besedila, niti ne razumejo slovničnih pravil. Ključni razlog za primanjkljaje so socialne okoliščine učencev, pomanjkljivo znanje slovenščine, neuporaba slovenščine v domačem okolju, nemotiviranost za učenje.*
- *Največ preglavic imajo pri govornih nastopih in odgovorih na vprašanja. Razlog je slab besedni zaklad, socialne okoliščine, odsotnost od pouka, slabo predznanje in pomanjkljivo znanje jezika.*
- *Pri tujem jeziku angleščina učenec ni dosegel min. standardov:*
    - *poimenuje konkretni svet okoli sebe (stvari, osebe, dejanja, lastnosti, živali, predmete, kraje itn.),*
    - *prepozna zapis osnovnega, pogosto rabljenega besedišča ter pomen besednih zvez v okviru znanih tem.*

  Težave za nedoseganje standardov: pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje, učne težave.
- *Ključni razlog: pomanjkljivo znanje slovenščine*
- *Minimalni standardi, ki jih moji učenci ne dosegajo:*
    - *razumevanje ne zelo kratkega in preprostega prebranega besedila (umetnostno in neumetnostno besedilo),*
    - *raba velike začetnice (zemljepisna lastna imena, izpeljanke iz lastnih imen),*
    - *samostojno tvorjenje nekaterih krajših besedil,*
    - *pravilna raba samostalnikov v pravilni sklonski obliki, pridevnika v pravilni spolski, številski in sklonski obliki, glagole v pravilni osebni, časovni in naklonski obliki.*
- *Reševanje besedilnih nalog, delo po navodilih, pisni in ustni odgovori na vprašanja ... Standardi, povezani z izražanjem so vedno težava.*
- *S težavo zaradi nemotiviranosti za učenje. Eden zaradi socialne okoliščine.*
- *Npr. ne prepozna pomen nebesednih sporočil, ne poimenuje osnovnih barv, ne opredeli položaj predmeta, ne bere in zapiše števil do 10, ne predstavi sebe …*
  Razlog: nemotiviranost, neopravičena odsotnost od pouka, socialne okoliščine, neustrezno predznanje ...
- *Tuje govoreče okolje doma, nezrelost, nemotiviranost*

- *Predstavim se, odgovarja na vprašanja, opredeli položaj predmeta glede na sebe, razume navodila za delo, poimenuje konkretni svet okoli sebe, se zna zahvaliti, opravičiti. Pove, o čem govori prebrano besedilo.*

- *Razlogi: pomanjkljivo znanje slovenščine, nemotiviranost za učenje, socialne okoliščine, pomanjkanje vzgoje, pravil v družini.*
- *Neusvojeni cilji: tvorba smiselnih povedi, raba velike začetnice, poznavanje, ločevanje in uporaba vseh velikih in malih pisanih črk, tvorba zaokrožene zgodbe ...*

- *Neustrezno predznanje, drugačen način pisave, učne težave.*

- *Romi: slovenščina, angleščina, matematika. Razlogi so: pomanjkljivo znanje slovenščine, ni predznanja slovenščine že pri vstopu v 1. razred, socialne okoliščine, neopravičena odsotnost od pouka.*
- *Priseljenci iz držav s slovanskim jezikom: slovenščina, angleščina, matematika. Razlogi: prehod iz cirilice v latinico (otroci iz Srbije ali Republike Srbske v Bih), ni predznanja angleščine, ker je v tisti državi sploh pri tej starosti ne poučujejo v šolah, socialne okoliščine.*

- *Štetje in računanje do 1000, tekoče branje.*

- *Nima razvite zmožnost pogovarjanja (ne sodeluje v pogovoru), ne poimenuje bitij, predmetov, ne sodeluje v skupinski dramatizaciji, ne odgovarja na vprašanja o temi in vsebini itd. Razlog za to je pomanjkljivo znanje slovenščine in s tem povezana nemotiviranost.*

- *abecedo in zapis črk, glaskovanje, zlogovanje zapis preprostih zlogov in krajših besed, memoriranje pesmic*

- *Učenec ima težave z jezikom, tako da minimalnih standardov ni dosegel pri slo, dru in nit.*

- *Učenec ni osvojil minimalnih standardov znanja zaradi neznanja slovenščine.*

- *Težave z jezikom, pisavo, razumevanjem besedišča.*

- *Pisanje, branje, vsebine pri spoznavanju okolja in glasbeni umetnosti. Glavni razlog je nepoznavanje slovenščine in ta, da doma ne govorijo slovensko, zato jim tudi nihče ne more pomagati pri učenju. Tudi učitelji staršem ne moremo (čeprav imamo prevajalca na govorilnih urah) razložiti, kako naj otroku pomagajo.*

- *Pomanjkljivo znanje slovenskega jezika, besedišče, odsotnost pri pouku*

- *Tistih, ki se nanašajo na delo z besedili.*

- *Učne težave.*

- *Odsotnost*

- *Dosegli so vse standarde*

- *Tekoče branje in znanje poštevanke do avtomatizma razlog za to je odsotnost od pouka, nespodbudno domače okolje in nemotiviranost za delo.*

Učitelji predmetnega pouka v osnovni šoli:
- *Učenec praktično ne govori, ne dosega nobenih standardov. Razlog se skriva v njegove značaju – vase zaprt, boječ ... Od šolskega dela beži in se zateka na internet, kjer uporablja angleščino. Doma mu ne morejo pomagati, ker ne znajo slovensko. Starši so skrbni, a ne vztrajajo pri dogovorih, ki jih sklenemo v šoli - učenje, domače naloge, uporaba računalnika v slovenščini ...*
- *Zaradi izostajanja od pouka imajo težave z besediščem, pravopisom, pisnim sporočanjem - tu ne dosegajo minimalnih standardov.*
- *Neustrezno predznanje pri matematiki pri Albancih in pri Romih.*
- *Ne gre toliko za to, česa niso zmožni, temveč je vprašanje motivacije za delo. Tako kot pri slovenskih otrocih, so takšni, ki jih šola ne zanima in to nima veze z znanjem slovenščine.*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje*
- *Poznavanje tehniških izrazov zaradi neznanja (nepoznavanja) slovenskega jezika.*
- *Učim ip in nip nemščina ter v oddelku OPB in imam posledično oddelke z učenci, katerih učne sposobnosti so večinoma na precej visoki ravni, enako velja za učence tujce oz. učence priseljence, zato doseganje minimalnih standardov pri mojem predmetu ni težava. V oddelku OPB učenci tujci in priseljenci tudi nimajo večjih težav s komunikacijo, delanjem domačih nalog, itd. Je pa res, da se na naši šoli tej skupini učencev aktivno posvetimo ter z njimi veliko delamo od dne, ko se nam pridružijo in spremljamo njihov napredek.*
- *Če jih kdo res ni dosegel, je bila to nemotiviranost za učenje in socialne okoliščine.*
- *Neustrezno predznanje in prekodiranje pojmov med jezikoma, recimo šotor, slon, podgana, razumevanje besede in nato sporočanje v slovenščini*
- *Bolezen en primer, učne težave dva in eden od njiju še nemotiviran vseh ostalih 31 pa je bilo zelo uspešnih ali pa so osvojili vsaj minimalno znanje, eni lažje eni težje.*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, učne težave, socialno okolje*
- *Pri pouku tehnike in tehnologije albansko govoreča učenka je dosegla minimalni standard kar se tiče izdelave izdelka.*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine*
- *Slabega predznanja, ki ga učenci imajo. Učne težave. Neresno delo \"za šolo\" doma. Odsotnost od pouka zaradi dodatnih dni počitnic – oziroma dopusta, ko odidejo tja, kjer so bili prej doma. Nezmožnosti staršev, da bi otrokom pomagali. Starši, ki ne znajo in se ne trudijo doma govoriti slovensko.*
- *Razumevanje likovnih pojmov, razlaga, razlog pri večini je pomanjkljivo znanje slovenskega jezika, učenka s Finske ima še učne težave.*

- *Trenutno imama le enega učenca, ki ne dosega minimalnih standardov. Težave ima z organizacijo, motivacijo, verjetno tudi zaradi socialnega okolja. Lansko šolsko leto je končal s pozitivno oceno.*
- *Pri slovenščini je ključnega pomena razumevanje jezika, da lahko nadaljujemo s pravili jezika in s književnostjo, ki jo je prav tako zelo težko analizirati, če učenci nimajo osnovnega besednega zaklada.*
- *Računanje z ulomki – neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje, socialne okoliščine računanje z racionalnimi števili – neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje, odsotnost od pouka zaradi bolezni reševanje algebrskih izrazov, reševanje enačb – neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje, socialne okoliščine*
- *Razumevanje vsebine naloge*
- *Socialne okoliščine nemotiviranost za učenje neustrezno predznanje*
- *Pri angleščini učenci niso uspeli razumeti niti enostavnih besedil ali usvojiti osnovnega besedišča za sporočanje. Večinoma je razlog za to neustrezno predznanje, delno pa tudi nemotiviranosti za učenje.*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, učne težave, socialne okoliščine*
- *Težave jim dela pisno izražanje. Predvidevam, da je vzrok v tem, da je to najtežje, da se sistemsko gledano poučevanja priseljencev lotevamo premalo sistematično, da bi temeljito in v krajšem času osvojili tudi pisno izražanje. Vzrok je pa prav gotovo lahko tudi nespodbudno domače okolje, nemotiviranost ...*
- *Pri mojem pouku dovolim, če so težave z izražanjem v slovenščini prevelike, da odgovarjajo, pojasnijo, v materinem jeziku.*
- *Določene abstraktne vsebine in standarde - npr. celica, delci ...*
- *Poznavanje trditev osnovnih bioloških procesov (fotosinteza), razlog pomanjkljivo znanje slovenščine, slabo predznanje.*
- *Učenci, ki so prvo leto v OŠ, ne dosegajo minimalnih standardov za razred, ki ga obiskujejo, razen razumevanje enostavnega besedišča, skromnega besednega zaklada, pogovora z učitelji ob pomoči, enostavnih enostavčnih povedi. Vzrok je v njihovem značaju (zadržanost, trema, strah, okolje v katerem živijo (straši ne znajo slovensko, doma ne govorijo slovensko).*
- *Razlogi so pomanjkljivo znanje slovenščine in nemotiviranost, ker jim prvo leto ni potrebno pridobiti ocen, a vseeno napredujejo v višji razred.*
- *Skladnje: ločevanje in prepoznavanje priredij in podredij razlogi: prezahtevna metajezikovna snov za otroke, ki se težko sporazumejo v slovenščini (pomanjkljivo znanje slovenščine)*
- *Nemotiviranost za učenje in delo pri pouku. Odsotnost od pouka.*

- *Razume, uporablja in ponazori jezikoslovne izraze - pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru - pravopis - razumevanje umetnostnega ali neumetnostnega besedila ...*
- *Razloga: pomanjkljivo znanje slovenščine ter občasna nemotiviranost.*
- *Učenec ni osvojil minimalnih standardov. Dobro mu je šlo le pri govornem nastopu - opis države, ki ga je predstavil v slovenščini s pomočjo druge učiteljice v razredu in po večkratnih posvetovanjih z menoj. Ostalih standardov ni dosegel, sta se pa splošno razumevanje in uporaba slovenščine bistveno izboljšala (ob prihodu ni razumel ničesar) - torej napredoval v sporazumevalni zmožnosti.*
- *Pri romskih učenkah opažam občasno neredno delo oz. nižjo motivacijo za delo. Težje osvajajo slovnične pojme, ker od njih zahtevajo več abstraktnega razmišljanja in več vaje.*
- *Deljenje besed - vejice - raba velike začetnice - pisanje skladenjsko pravilnih povedi - stopnjevanje pridevnikov največkrat je krivo nezanimanje ali odpor do uporabe slovenskega jezika. Marsikdo pravi, da slovenščine v življenju ne bo potreboval, saj lahko brez nje dobi zaposlitev. Zdi se jim, da s površnim znanjem slovenskega jezika lahko dobro preživijo in so jim odprta vsa vrata. Pogosto so krivec tudi okoliščine doma, saj nekateri starši ne znajo dobro slovensko, ker pa večina otrok v šoli govori srbski/hrvaški/bosanski jezik, pa slovenščino malo uporabljajo. Le pri šolskih urah, v prostem času pa ne.*
- *Razlage pojmov, definicij, postopkov razumevanje strokovnih besed in njihovo uporabo pri razlagi*
- *Sklepanje in vrednotenje, primerjava nemotiviranost za učenje, včasih tudi učne težave*
- *Nemotiviranost, navajenost na dodatno učno pomoč in prilagojena gradiva, ki se jih le naučijo, socialne okoliščine, neopravičena odsotnost od pouka, neustrezno predznanje, pomanjkljivo znanje slovenščine.*
- *Zgoraj navedeni so vsi razlogi, zaradi katerih učenci niso osvojili minimalnih standardov znanja. Najpogostejši in najvplivnejši razlog pa je pomanjkljivo znanje slovenščine. Minimalni standardi, ki jih niso osvojili: razumevanje prebranega neumetnostnega in umetnostnega besedila in odziv na besedilo.*
- *Razumevanje umetnostnega, neumetnostnega besedila. Tvorjenje obnove. Poglavitni razlog je neustrezno predznanje (neopismenjenost).*
- *Ko gre za bralno razumevanje, učenec razume, kar prebere, težko pa ubesedi odgovore. Če gre za ustno odgovarjanje, je lažje. Pri pisnem so težave, kar je razumljivo. Tvorba besedil na podlagi umetnostnega besedila - spisi, so najzahtevnejši.*
- *Pozna simbole enostavnejših elementov. Pozna zgradbo atoma in periodnega sistema. Razlikuje med atomi in ioni kot delci s pozitivnim in negativnim nabojem. Pozna ionsko in kovalentno vez. Loči med enojno, dvojno in trojno vezjo. Ve, da so lastnosti snovi odvisne od zgradbe snovi. Neustrezno predznanje. Učne težave. Socialne okoliščine.*

Učitelji razrednega pouka v osnovni šoli s prilagojenim programom:

- *Pri slovenskem jeziku ne oz. le s težavo dosegajo standarde znanja s področja branja (tehnika in razumevanje) prebranega, pisanja (tvorba povedi):*
    - *učenec razume pripovedovanje/ branje umetnostnega besedila.*
    - *učenec bere besede in (enostavčne) povedi čimbolj razločno.*
    - *učenec bere svojim bralnim zmožnostim primerno besedilo in po branju odgovori na osnovna vprašanja o vsebini.*
    - *učenec ob učiteljevi pomoči, zgledu, ponujenih izrazih ali drugih spodbudah, govorno nastopa v skupini.*
    - *učenec ob zgledu/spodbudi napiše s tiskanimi črkami besede, kratke povedi. - tvori in napiše povedi. Pri zapisu upošteva osnovna pravopisna pravila (velika začetnica na začetku in končno ločilo).*
- *Pri predmetih spo, nar, dru za doseganje minimalnih standardov zadostuje, da učenec zgolj našteva - ni potrebno razložiti stvari, tako da tam minimalne standarde dosegajo. Pri mat so težave pri nalogah z besedilom (kot posledica slabega branja in slabega razumevanja).*

Učitelji predmetnega pouka s prilagojenim programom:

- *Slo: pravopis, zapis besed, tvorba povedi, tvorba več smiselnih povedi, branje ...*
- *Vzroki: pomanjkljivo znanje slovenščine, slabo predznanje, nemotiviranost, nespodbudno okolje doma, znanje ni vrednota*

Drugo (učitelj v podaljšanem bivanju, učitelj, ki izvaja dodatno strokovno pomoč, knjižničarka):

- *nemotiviranost za učenje, pomanjkljivo znanje slovenščine*
- *Za doseganje minimalnih standardov je poleg znanja jezika potrebno tudi predznanje, socialne okoliščine, motiviranost, učne težave ...*

Podane odgovore srednješolskih učiteljev smo prav tako razporedili glede na profil učitelja (nižje poklicno izobraževanje,) in jih navajamo kar dobesedno tako, kot so jih zapisali učitelji.

Nižje poklicno izobraževanje:

- *Branje, pisanje, razumevanje pomanjkanje znanja slovenščine, nemotiviranost*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine*
- *V prvem letu minimalnih standardov, razen izjem, ne morejo doseči zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine.*
- *Poučujem športno vzgojo, zato tudi z dijaki, ki slabše govorijo in razumejo slovensko, najdemo skupen način komunikacije (več poudarka na demonstraciji)*

- *Neopravičena odsotnost in pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje.*
- *Socialne okoliščine in odsotnost pri pouku sta bila vzroka.*
- *Neznanje jezika*
- *Min. Standardov osnov živilstva, vzroki: verjetno vsi zgoraj našteti.*
- *Gre za dijake, ki ne razumejo osnovnih pojmov (kaj je celica, kaj je hrbtenjača, kaj je živčevje itd.), ne razumejo vprašanj - predvidevam, da gre za težave v jeziku, nekaj je seveda lenobe. Posamezni dijaki so učno močni - brez podpore doma ne uspejo, nekateri se znotraj razredne skupnosti povežejo in tvorijo težavno skupnost, ki se odloči \"delati sranje\" - ti dijaki so sicer na koncu običajno pozitivni, ker so učno močni. Učno šibki dijaki seveda obstajajo - problem je, ker ti dijaki, v primerjavi s slovenskimi, ne dobijo odločb, ki bi jim omogočala učno pomoč itd. Ne tem mestu izpostavljam - ali je odsotnost od pouka opravičena ali neopravičena je domena razrednika! Če poučujem v razredu se ne smem opredeliti do dijakove odsotnosti od pouka, zato to sugeriranje v odgovoru že nakazuje na vašo subjektivnost in predISPozicijo, da so ti dijaki veliko odsotni. Če se v svojem argumentu obrnem na izkušnje iz svojega razreda, ki ga vodim - dijaki seveda so odsotni, pogosteje so (vsaj pri meni) odsotni dijaki slovenskih staršev, ki jim tudi opravičujejo izostanke, četudi gre dijak brez opozorila od pouka v času trajanja pouka. Slovenski starši so običajno bolj popustljivi, dijaki tujci podpore pisanja opravičil doma nimajo. In spet nastaja subjektivna raziskava, ki sama ponuja odgovore, potem bodo pa avtorji razlagali, kako je objektivna. Prosim stopite za eno leto v take razrede in jih spremljajte, ne pa da pišete raziskave iz varnega zavetja svoje pisarne.*
- *Neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje, učne težave, socialne okoliščine*
- *Neopravičena odsotnost od pouka, učne težave*
- *Računanje z naravnimi in celimi števili, ter ulomki in decimalnimi števili. Pretvarjanje merskih enot, poznavanje energij, dela in moči ter toplote človeško telo*
- *Nemotiviranost za učenje, neopravičena odsotnost od pouka.*
- *Nemotiviranost za učenje in razumevanje slovenščine.*
- *Nerazumevanje in razločevanje določenih pripomočkov.*
- *Branje, pisanje besedil*
- *Standardov, ki zajemajo več znanj oziroma veščin hkrati.*
- *Neustrezno predznanje*
- *neopravičena odsotnost*
- *nočejo se potruditi, risati risb, ponavljati snovi, ...*
- *Nič nočejo želijo samo da so vpisani, imajo status in da so na toplem, ...*

Srednje poklicno izobraževanje:

- *Ker učim številne strokovne predmete, bom podala le splošne odgovore - velja za priseljence, ki niso druga, tretja generacija v RS:*

- *1. Dijaki ne razumejo niti posameznih strokovnih pojmov v slo (ekonomskih in pravnih pojmov v ustni in pisni obliki), kaj šele večino razlage.*
- *2. Ključni razlogi: - ne obvladajo vsakdanje slo, zato je imaginarno pričakovati, da bodo razumeli strokovno slo (primerjava npr. z ang: ne moreš slediti (razumeti) strokovne ang, če nimaš pojma o vsakdanji ang). - čeprav jim posamezne strokovne pojme poskušam razložiti tudi v drugih jezikih: ang, ita, srbohrvaščina, tudi ne razumejo, saj večina priseljencev ima zelo slabo oz. Nikakršno znanje drugih tujih jezikov (največji problem priseljenci iz Kosova in Albanije!!!) - mnogi so totalno nemotivirani za učenje in so vpisani v šolski sistem RS samo zaradi bonitet, ki jih rs nudi priseljencem: socialni transferi, status dijaka omogoča delo preko študentskih servisov (mnogi delajo zaradi zahteve staršev), ali pa so v RS samo zaradi čakanja na zdravstveni poseg ... - socialne okoliščine: nekateri dijaki v RS sami z očetom, ki dela cele dneve v RS ali pa v drugih državah EU, mama pa je ostala v matični državi (dijak oz. Dijakinja sam vodi gospodinjstvo v RS). -večina njihovih staršev ne zna slo, očetje večinoma znajo vsaj nekaj srbohrvaškega jezika, mame pa nobenega tujega jezika, kaj šele slo. Zato dijaki, ki znajo slo vsaj za silo, so pogosto \"prevajalci\" in spremljajo starše (zlasti mamo in mlajše brate, sestre) k zdravniku, v lekarno, na csd, upravno enoto ... In so tudi zaradi tega odsotni od pouka. - neopravičena odsotnost od pouka: starši formalno opravičijo ali pa tudi ne (saj večina teh staršev se ne udeležuje roditeljskih sestankov, gov. ur, mnoge starše razredničarke kličejo po 100-krat, vendar jih zelo težko dobijo, saj edini kontakt je oče, ta pa dela cele dneve na gradbišču, vozi kamion ...). Dejansko veliko dijakov ostaja doma tudi zaradi varstva mlajših bratov in sester, pomoči v gospodinjstvu, dela v očetovem podjetju ali podjetju drugega sorodnika.*

- *Oblikovna analiza pričeske/ pomanjkljivo znanje jezika - fiziološke lastnosti barv/ isti razlog*

- *Sposobni so naštevati, vendar nisem vedno prepričana, da sploh vedo, kaj naštevajo. Vprašanja pojasni, primerjaj, zakaj običajno ostanejo brez odgovora. Razlog je vsekakor pomanjkljivo znanje slovenščine, večina je solidno motivirana. Se pa učijo brez razumevanja snovi. K razumevanju snovi bi morda pripomogel strokovni učbenik v njihovem jeziku, lahko pa, da bi jih to še bolj zbegalo in upočasnilo razumevanje slovenskega jezika. Ni jim lahko, predvsem prvo leto brez pomoči sošolca, ki obvlada njihov materni jezik, težko zmorejo.*

- *Večino težav jim predstavlja povezava med teorijo in praktičnim poukom oz. Vaje, katere so povezane, teorija-praksa. Razlog: pomanjkljivo znanje slovenščine*

- *Odsotnost od pouka*

- *Samostojna priprava jedi - pomanjkljivo znanje slovenščine - neustrezno predznanje - nemotiviranost - odsotnost od pouka*

- *Neustrezno predznanje, neznanje jezika*

- *Ne razumejo snovi, gre za funkcionalno nepismenost in za veliko nezainteresiranost. Pričakujejo, da jih spustimo naprej. Pri marsikomu so krive socialne okoliščine*

- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, nezainteresiranost, nemotiviranost*

- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, nemotiviranost za obiskovanje tečaja slo, odsotnost od pouka zaradi težav v družini (bolezen starša), nemotiviranost za vključevanje med ostale dijake*

- *Tisti, ki so prišli v drugi konferenci, sploh ne obvladajo slovenščine, zato niso uspeli usvojiti ničesar.*
- *Probleme jim dela razumevanje besedila in tvorba lastnih povedi. Večinoma se snov naučijo na pamet in jo posredujejo z jezikovnimi napakami, ne da bi povsem razumeli, kaj govorijo.*

Srednje strokovno izobraževanje:

- *Odsotnost od pouka*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine*
- *Nemotiviranost za učenje in nizke učne sposobnosti dijakov.*
- *Razumevanje in samostojna razlaga snovi (pomanjkljivo znanje in razumevanje jezika, socialni zadržki, odsotnost od pouka,..)*
- *- Uporaba znanja na praktičnih primerih - usvojitev strokovne terminologije*
- *Vso učno snov, ki zahteva višje taksonomske stopnje. Nemotiviranost za učenje, znanje slovenščine.*
- *Minimalni standardi, ki jih pri kem ne more dosegati zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine, učnih težav in slabega predznanj so:. - zna snovi razvrstiti v skupine po izbranem kriteriju (naravna/pridobljena, kovina/nekovina, zmes/čista snov..) - zna poiskati, pojasniti in uporabiti podatke o lastnostih snovi - zna s pomočjo podanih informacij izbrati primerno topilo glede na topljenec - na osnovi danih podatkov zna določiti sestavo raztopine - zna razložiti pomen simbolov za nevarne snovi - razloži osnovne toksikološke pojme - zna razložiti zgradbo p.s.e. - zna s pomočjo periodnega sistema razložiti zgradbo atoma izbranega elementa - zna zapisati simbole/formule za reprezentativne elemente/spojine - zna opredeliti kemijsko reakcijo kot snovno in energijsko spremembo - zna razložiti vplive na hitrost reakcije - zna urediti preproste kemijske enačbe - protolitske reakcije opiše s prehodom protona od kisline k bazi - po iupac nomenklaturi poimenuje kisline, baze in njihove soli - na osnovi ph vrednosti oceni kislost oziroma bazičnost raztopine - zna zapisat enostavne reakcije nevtralizacije - kavčuk, svilo, celulozo opredeli kot naravne polimere in zna opisati njihove lastnosti ter uporabo - zna opisati lastnosti in uporabo polimerov (pe, pp, najlon, teflon …), ki jih najbolj pogosto srečujejo v poklicu in življenju - zna našteti in opisati nekaj postopkov oblikovanja polimernih materialov (vbrizgavanje, penjenje, stiskanje, ojačanje...) - pozna osnovne lastnosti, uporabo in pomen anorganskih spojin v življenju (umetna gnojila, nitrati in fosfati kot aditivi v prehrani, anorganske soli) in razloži posledice njihove uporabe na zdravje in okolje - pozna osnovne lastnosti, uporabo in pomen tehnološko pomembnih spojin (h2so4, nh3, hno3, h3po4, klorati) in razloži posledice njihove uporabe na zdravje in okolje - navede nekaj primerov uporabe silicija (v povezavi z lastnostmi) v modernih tehnologijah - razume pojem nanotehnologija in navede nekaj primerov uporabe*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, da bi lahko razumeli posebne ekonomske pojme.*
- *1 dijakinja nobenih minimalnih standardov, pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje, socialne okoliščine*
- *Pomanjkljivo znanje, odsotnost od pouka, nemotiviranost, učne težave...*

- *Vzroki . Znanje jezika, predznanje, nemotiviranost*
- *Minimalni standardi pri oblikoslovju in besedoslovju.*
- *Pomanjkljivo znanje (knjižnega) jezika - slovenščine, kar se najbolj kaže pri pravopisu in oblikoslovju - skromen besedni zaklad otežuje razumevanje besedil, sploh starejših umetnostnih (čeprav je npr. Ljudsko slovstvo blizu bosansko/srbsko govorečim) - albansko govoreči zelo težko usvojijo vikanje in govorne položaje, v katerih se to uporablja ter seveda pričakuje - težavo predstavlja že sam ustroj slovenskega šolskega sistema (ne zamujamo, pišemo, urejamo zapiske, pišemo domače naloge, doma se učimo, popravimo napake) - nekateri dijaki se vpišejo samo zaradi statusa, čeprav so npr. Prvo leto na tečaju zelo delavni, potem pa sploh ne pristopijo k izpitu - v srednjih poklicnih in strokovnih šolah predstavlja velik problem istočasno učenje jezika in stroke, neuspeh pa demotivira dijake, sploh ponavljanje letnika pri dijakih, ki so se že kot starejši vpisali v višji letnik (npr. V 2. Ali celo 3., letos imamo primer makedonsko govoreče dijakinje, ki se je vpisala na splošno maturo s pričakovanjem, da bo maturo tudi delala) - razlikuje se tudi nivo znanja strokovnih predmetov (pri nas je višji nivo, disciplina pa precej slabša kot npr. V Bosni ali v Srbiji*
- *Ustno in predvsem pisno izražanje v knjižni slovenščini razlogov je več: - prvo leto po preselitvi je razumljivo, da dijaki zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine in neustreznega predznanja ne morejo doseči minimalnih standardov. Večina se v slovenijo preseli popolnoma brez predznanja slovenščine, pogosto le kak dan pred začetkom šole. - dijaki tujci se največkrat slovenščine učijo spontano, iz pogovorov s sošolci, zato jim izražanje v knjižnem jeziku dela velike težave. - velikokrat je razlog nemotiviranost za učenje, ker se v slovenijo dijaki ne preselijo po lastni volji (družina sledi enemu od staršev, ki je zaposlen v Sloveniji, velikokrat se dijaki preselijo k sorodnikom, njihova družina pa ostane doma). Posledica so velike stiske teh najstnikov in posledično odklanjanje učenja slovenščine. Navadno z veliko učiteljeve pomoči in potrpljenja dijaki po letu ali dveh dobijo ustrezno motivacijo in večinoma dokončajo šolanje. - precej vplivajo tudi socialne okoliščine: večina dijakov tujcev na naši šoli prihaja iz socialno šibkejših družin, starši jim ne znajo pomagati, večinoma tudi sami ne razumejo slovensko, pogosto pričakujejo, da dijak poleg šolanja tudi dela in družini pomaga z zaslužkom.*
- *Znanje in razumevanje snovi (biologije), ki je v srednji šoli zahtevna. Razlogi: znanje jezika.*
- *Praktičnega dela iz področja zdravstvene nege, razlog za to: nemotiviranost za učenje, pomanjkljivo znanje slovenščine, socialne okoliščine*
- *Dijaki niso dosegali minimalnih standardov zaradi: - nemotiviranosti in učnih težav.*
- *Problem predstavlja nerazumevanje jezika, posledično pa ne morejo slediti tempu pridobivanja znanja, ki ga na strokovni šoli ni malo*
- *Razumevanje snovi - pomanjkljivo znanje slovenščine, neopravičena odsotnost od pouka*
- *Neustrezno predznanje in učne težave.*
- *Morda nemotiviranost/ne vedno in socialne okoliščine.*

Poklicno tehniško izobraževanje:

- *Odsotnost od pouka*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine*
- *Nemotiviranost za učenje, neopravičena odsotnost*
- *Nemotiviranost in odsotnost zaradi bolezni*
- *Ne, pri matematiki, ki jo poučujem nikoli ni težava v jeziku. Dijaki ne dosegajo minimalnih standardov zaradi zelo šibke podlage - čeprav imajo končano OŠ, njihovo znanje tega ne kaže. So pa tudi drugačni primeri (isti kot prej opisani), ki se takoj vključijo in so že po prvem letu celo odlični. Vse je odvisno od predznanja matematike in od samozavesti dijaka - pripravljenosti se vključiti v skupino.*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje, nemotiviranost za učenje, učne težave*
- *Pomanjkanje znanja slovenščine, nemotiviranost za učenje, učne težave, socialne okoliščine, neustrezno predznanje.*
- *Neustrezno predznanje iz osnovnih šol, socialne okoliščine.*

Strokovna gimnazija:

- *Neustrezno predznanje, nemotiviranost*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje,*
- *Neustrezno predznanje, pomanjkljivo znanje slovenščine, neodgovorno obiskovanje tečaja slovenščine (velika odsotnost), daljše odsotnosti, nemotiviranost (odselili se bodo v druge države), ne želijo navezovati stikov z ostalimi, neprilagodljivost, z vpisom v šolo pridobijo določene pravice, samo izobraževanje jim ni glavni cilj*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine, neustrezno predznanje, socialne okoliščine*
- *Najlaže je pri računskih vajah, pri teoriji ekonomije pa potrebujejo dodatne razlage pojmov, da razumejo. Težko jim je tudi pri primerih dobre prakse, pri aktualizaciji pouka. Teže sledijo člankom, ki jim jih fotokopiram in so osnova za delo.*

Splošna gimnazija:

- *Neustrezno predznanje, nemotiviranost*
- *Neustrezno predznanje jezika, nemotiviranost in socialne okoliščine.*
- *Razlikovanje med časi*
- *Tvorba časov in drugih jezikovnih struktur*
- *Govorno sporočanje (povzetek teme, prosti govor o določeni temi)*
- *Tvorba osnovnih dialogov*
- *Odzivanje na vprašaja*

- *Odsotnost od pouka zaradi športnih aktivnosti/treningov*
- *Kakovost ubeseditve spisa oziroma eseja je prenizka za pozitivno oceno. Vzrok je predvsem pomanjkljivo znanje slovenščine: slabši besedni zaklad, veliko različnih ali ponavljajočih se pravopisnih in slovničnih napak, ne tvori zahtevnejših povedi, slabo obvlada pravila nadpovedne skladnje ...*
- *Neustrezno predznanje, odsotnost od pouka zaradi udeležbe na tečaju slovenščine, deloma pomanjkljivo znanje slovenščine.*

Drugo:

- *Največ težav je pri predmetih, ki zahtevajo sistematično in redno delo, kjer se vsebine dopolnjujejo in nadgrajujejo (strokovno risanje).*
- *Težave nastajajo zaradi:*
    - *slabih delovnih navad,*
    - *nerednosti pri prinašanju orodja za risanje,*
    - *pogostih izostankov, zaradi katerih dijaki izgubijo rdečo nit in kmalu obupajo,*
    - *zasvojenosti z družabnimi omrežji ali računalniškimi igricami,*
    - *slabega razumevanja navodil,*
    - *splošnega slabega odnosa do šolskega dela.*
- *Pri predmetih, pri katerih morajo dijaki zapisovati snov ali brati poglavja v učbeniku, je težava v razumevanju besedil. Pri dijakih tujcih so zapisi pogosto napačni, nelogični in zmedeni, zato se po zapiskih ne morejo učiti.*
- *Neznanje jezika, kulture, slabo predznanje*

4.4 USVAJANJE STANDARDOV ZNANJA

Pri naslednjem vprašanju so nam učitelji posredovali informacije o tem, koliko od učencev oziroma dijakov (nihče, manj kot polovica, polovica, več kot polovica, vsi učenci/dijaki), ki jih poučujejo, je bilo zmožnih usvojiti standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev je pokazala, da je rezultat precej podoben kot pri doseganju minimalnih standardov znanja. Tudi tukaj so najuspešnejši pri usvajanju učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini. 75 % učiteljev, ki te učence poučuje, je označilo, da standarde dosegajo vsi učenci, pri preostalih učiteljih je bila uspešna polovica ali več kot polovica teh učencev. Po uspešnosti tudi tukaj sledijo učenci druge in tretje generacije priseljencev, ki so rojeni v Sloveniji, nato pa še vse skupine učencev (z izjemo govorcev zelo oddaljenih jezikov), ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti. Tudi pri usvajanju standardov znanja so manj uspešni učenci, ki se šolajo šele prvo leto. Najmanj uspešni so učenci iz kategorije »drugo«, kjer je tretjina učiteljev odgovorila, da standarde znanja dosega le polovica, druga tretjina učiteljev je odgovorila, da standarde znanja dosega manj kot polovica učencev, zadnja tretjina učiteljev pa je podalo informacijo, da nihče od učencev iz te skupine pri njihovih predmetih ne dosega standardov znanja. Slabše dosegajo standarde znanja tudi albansko govoreči učenci, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Za to skupino je 44 % učiteljev označilo, da pri usvajanju minimalnih standardov ni bil uspešen nihče od učencev, po drugi strani pa je spet četrtina učiteljev za to skupino označila, da so bili uspešni prav vsi učenci.

Graf 340: Število učencev, zmožnih usvojiti standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 81)

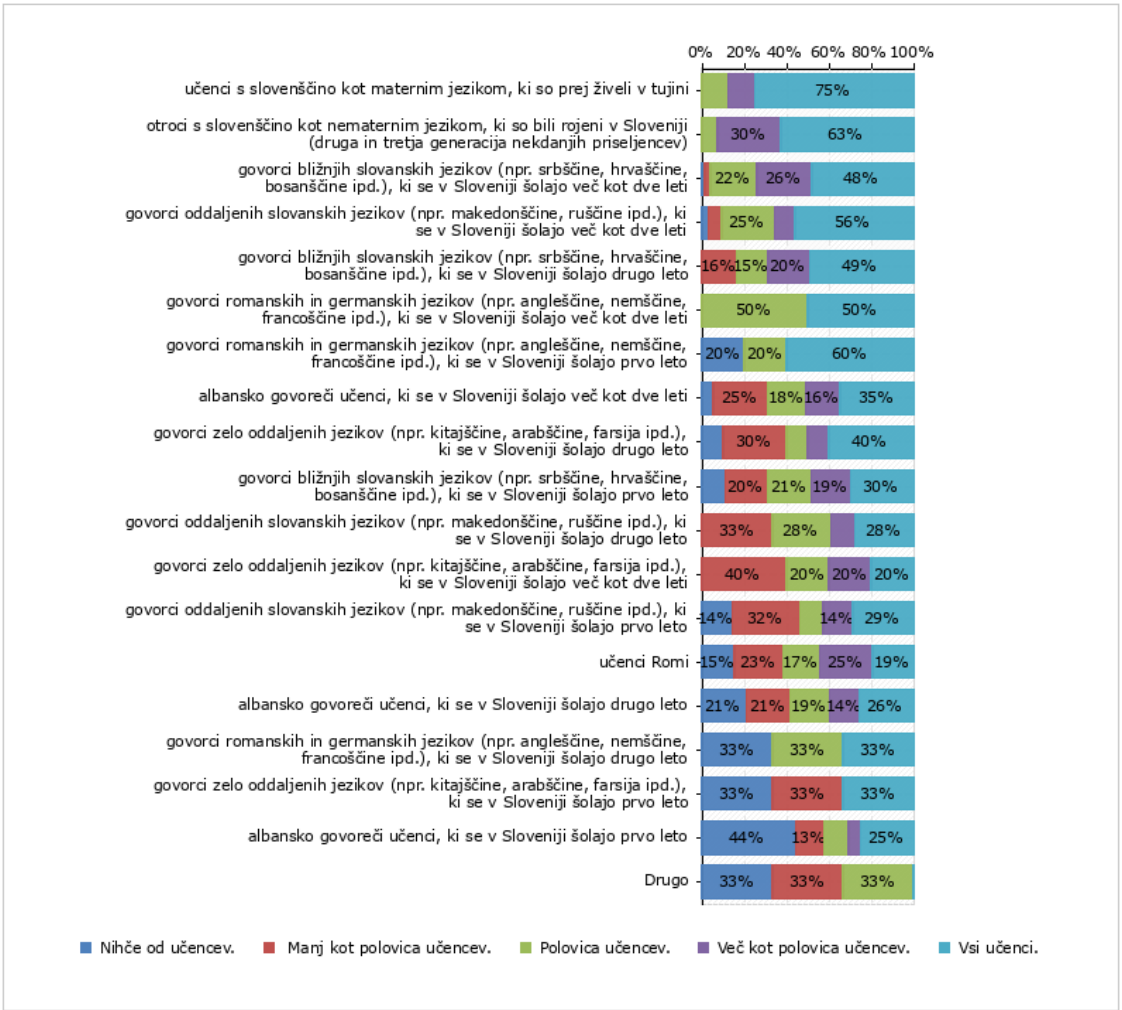

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev je pokazala, da so se skupine, ki so najuspešnejše pri usvajanju standardov znanja iste kot pri doseganju minimalnih standardov znanja. Nekoliko se je sicer zamenjal vrstni red na vrhu, vendar ne bistveno. Najuspešnejši pri usvajanju standardov znanja so govorci germanskih in romanskih jezikov, ki v Sloveniji živijo dve leti ali več (polovica ali celo več kot polovica učiteljev je označila, da so bili iz teh dveh skupin pri usvajanju standardov znanja uspešni vsi dijaki) ter dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom, ki so bili rojeni v Sloveniji. 53 % učiteljev, ki te dijake poučuje, je označilo, da standarde dosegajo vsi dijaki, pri preostalih učiteljih je bila uspešna polovica ali več kot polovica teh dijakov. Po uspešnosti tudi tukaj sledijo dijaki Romi, nato pa še vse skupine dijakov (z izjemo govorcev zelo oddaljenih jezikov), ki se v Sloveniji šolajo že več kot dve leti. Tudi pri usvajanju standardov znanja so manj uspešni dijaki, ki se šolajo šele prvo leto. Najmanj uspešni so albansko govoreči dijaki, kjer je tretjina učiteljev je odgovorila, da standarde znanja dosega manj kot polovica dijakov, 48 % učiteljev pa, da nihče od dijakov iz te skupine pri njihovih predmetih ne dosega standardov znanja. Slabše dosegajo standarde znanja tudi govorci zelo oddaljenih jezikov, ki se v Sloveniji šolajo prvo leto. Za to skupino dijakov je 44 % učiteljev označilo, da pri usvajanju minimalnih standardov ni bil uspešen nihče od učencev, 22 %, da je bila uspešna manj kot polovica dijakov, 22 %, da je bila uspešna polovica dijakov, preostali so za to skupino označili, da je bila uspešna več kot polovica dijakov.

Graf 341: Število dijakov, zmožnih usvojiti standarde znanja, ki veljajo za predmet/predmete, ki ga/jih poučuje anketirani učitelj (n = 118)

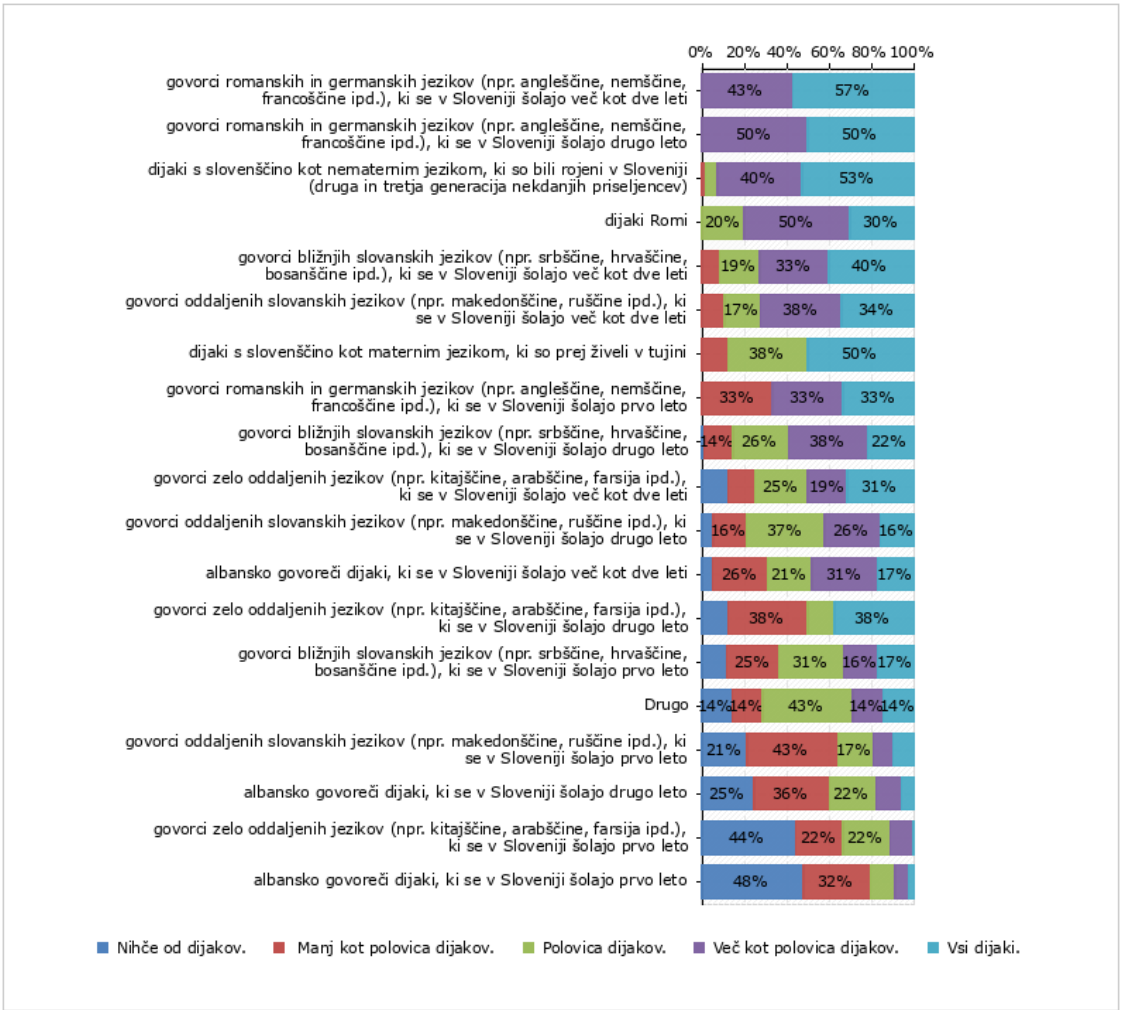

4.5 PREDZNANJE UČENCEV IN DIJAKOV

V nadaljevanju so anketirani učitelji odgovarjali na vprašanje: Kako dobro predznanje pri vašem predmetu so imeli učenci/dijaki priseljenci, ko so se preselili iz svoje države in so se vpisali na vašo šolo? Predznanje albansko govorečih učencev oziroma dijakov, govorcev oddaljenih jezikov, govorcev bližnjih slovanskih jezikov, govorcev oddaljenih slovanskih jezikov, govorcev romanskih in germanskih jezikov ter učencev oziroma dijakov s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, so ocenjevali glede na predznanje slovenskih učencev oziroma dijakov. Odločali so se, ali je predznanje veliko slabše, slabše, enako dobro, boljše ali veliko boljše kot pri slovenskih otrocih.

V veliki večini je analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev pokazala, da imajo opazovani učenci v primerjavi s slovenskimi učenci slabše ali celo veliko slabše predznanje. Zanimivo pa je to, da je 20 % učiteljev za govorce zelo oddaljenih jezikov zapisalo, da imajo veliko boljše predznanje kot slovenski učenci.

Graf 342: Predznanje učencev priseljencev pri predmetih anketiranih učiteljev (n = 79)

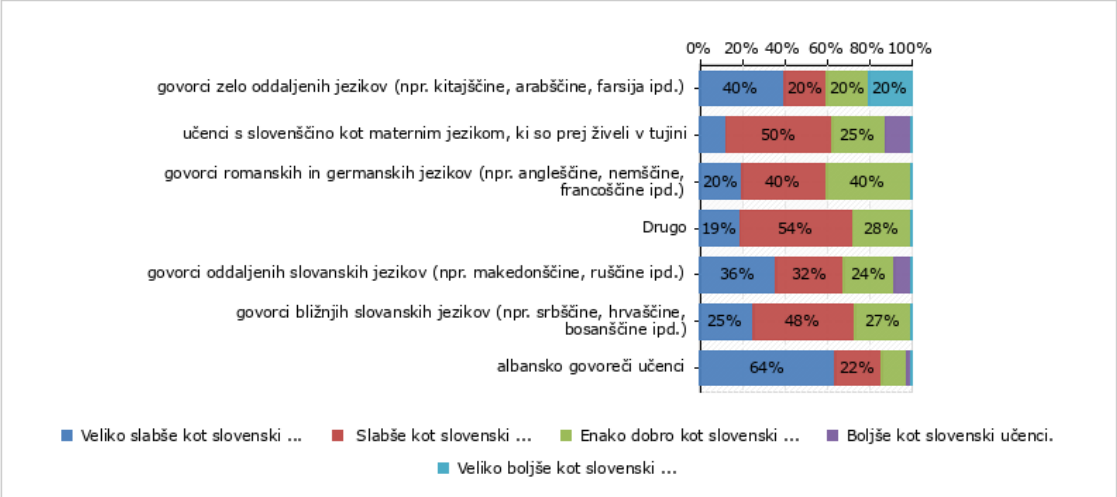

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev pokazala, da imajo opazovani dijaki v primerjavi s slovenskimi dijaki slabše ali celo veliko slabše predznanje, redki primerljivo. Najšibkejše predznanje tudi v tem primeru izkazujejo albansko govoreči dijaki ter dijaki, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov.

Graf 343: Predznanje dijakov priseljencev pri predmetih anketiranih učiteljev (n = 79)

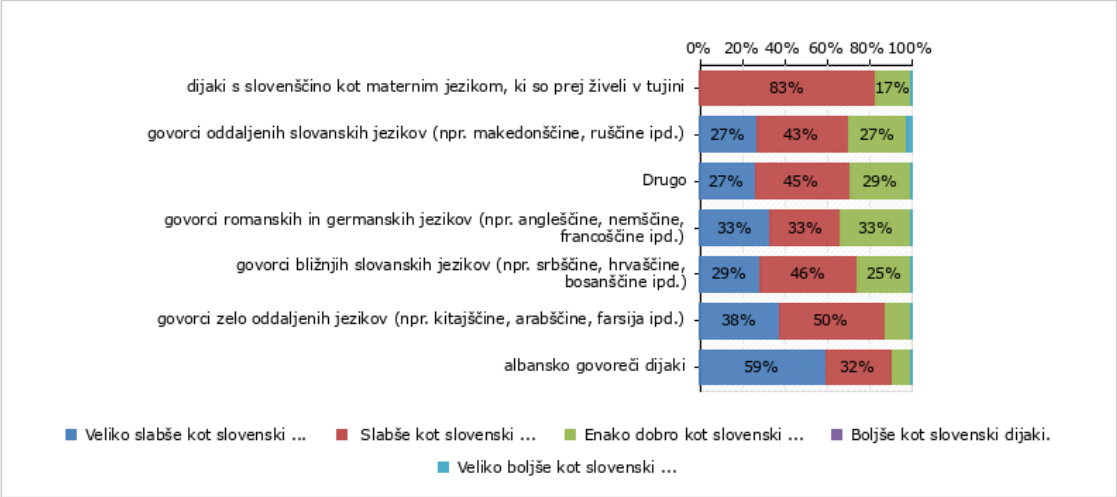

Ker smo sklepali, da zaradi velikih razlik med učenci (oz. šolskimi sistemi držav, iz katerih prihajajo) na prejšnje vprašanje anketirani učitelji niso mogli dovolj dobro odgovoriti, smo jih v odprtem vprašanju prosili, naj predznanje učencev oziroma dijakov opišejo.

Dobili smo odgovore osnovnošolskih učiteljev, v katerih so učitelji navedli, pri katerih predmetih opažajo razhajanja oziroma podobnost s predznanjem slovenskih učencev:

- Kaže se veliko slabše znanje pri mat, slabše osvojena poštevanka in težave pri ostalih računskih operacijah. Predznanje, ki ga učenec v 5. Razredu potrebuje pri dru in nit je skoraj ničelno. Za njih je vse novo. Ne razumejo besed, terminov in je potrebno veliko dodatne razlage, kar pa se časovno vedno ne izide.
- *Imela sem učenca tujca, ki je imel dobro znanje pri matematiki in angleščini, enako kot slovenski učenci.*
- *Matematično predznanje je zelo dobro, pri ostalih predmetih ga ni.*
- *Pri matematiki imajo boljše predznanje kot pri fiziki. So pa pri matematiki navajeni predvsem na dril in ne toliko na reševanje z razumevanjem.*
- *Odvisno pri katerem predmetu. Pri matematiki je bilo znanje boljše, saj so snov že delali v prejšnjem razredu.*
- *Nemščine se ni učil nihče od učencev tujcev, ki sem jih kadarkoli poučevala.*

Izpostavljajo tudi razlike v izobraževalnih sistemih držav, od koder prihajajo učenci priseljenci:

- *Sistemi izobraževanja po državah so različni (teme se razlikujejo, zahteve, metodika pri pouku ...)*
- *Težko je primerjati, saj nimajo enake razporeditve snovi.*

- *Zahteve v 1. R v Bosni so nižje od šol v Sloveniji. Učenec, ki pride iz 1. R v Bosni, težko dela naprej v 2. R. Velike razlike so v vsebinah. Program je lažji v bosanskem 1. R.*

Tudi pri teh odgovorih učitelji omenjajo, da je največja težava nepoznavanje slovenskega jezika:

- *Zaradi jezika se niso mogli tako dokazati, kot ostali učenci.*
- *Učenci so prišli v razred brez kakršnega koli znanja slovenščine. To se mi zdi nedopustno. Nujno bi morali opraviti tečaj slovenščine preden se vključijo v razred.*
- *Pri deklicah iz Makedonije in Rusije je bil problem samo jezik. Predznanje pri ostalih predmetih je bilo enako dobro ali pa celo boljše od ostalih otrok (spoznavanje okolja, splošna razgledanost).*
- *Težave so bile samo in zgolj v jeziku.*
- *Sporazumevanje je oteženo, tako da je težko ugotoviti ali snov zna ali ne zna in je problem jezik ali neznanje snovi.*

Opisujejo tudi konkretne primere svojih učencev:

- *Učenec tujec je prišel iz Bosne, kjer eno leto ni hodil v šolo, ker so šolo obnavljali. Starši tudi povedo, da jim v šolo nikoli ni bilo potrebno priti*
- *Večina učencev, ki na našo šolo prihaja iz Kosova, ima zelo slabo predznanje. Večina jih pove, da pri njih v šoli delo ne poteka po takem redu, kot v Sloveniji. Tam tudi več manjkajo in imajo opravičene izostanke. Kljub slabemu znanju, napredujejo v višje razrede. Predvsem pri pouku tja opažam, da zelo šibko znanje tako na področju bralnega razumevanja, kot tudi pri pisanju in govorjenju.*
- *V tej skupini je ena sama deklica, ki prihaja iz Bolgarije, se je pa delno šolala v Italiji. Njeno znanje ob vstopu v našo šolo je bilo zelo obširno. Gre pa za izjemno nadarjeno učenko, zato morda ni tipičen primer učenke tujke.*

Izpostavljeno je tudi to, da so med učenci razlike in da je predznanje odvisno od številnih okoliščin:

- *Odvisno je predvsem od intelektualnih zmožnosti in tega ali se doma pogovarjajo v maternem jeziku ali v slovenščini.*

Srednješolski učitelji so o predznanju dijakov napisali bolj malo komentarjev, ki jih v celoti navajamo:

- *Gre predvsem za jezikovne bariere, ker so ekonomski pojmi dodatna težava....*

- *Med govorci oddaljenih jezikov učim dijakinjo, ki prihaja iz Tajske. Ker zelo malo govori, ne morem oceniti njenega predznanja.*

- *Sploh niso poznali slovenskega jezika, nič niso razumeli (tisti, ki so prišli v okviru projekta Zahodni Balkan)*

- *Dijaki iz Kosova imajo pomanjkljivo znanje oz. ga sploh nimajo in se čudimo njihovim spričevalom, od kod ocene, če znanja sploh ni. Dijaki Slovani imajo predznanje, prav tako deloma Makedonci.*

- *Med poukom ne odgovarjajo na vprašanja, pisne odgovore v delovnem zvezku prepišejo od boljših dijakov.*

- *Njihovo predznanje - ga ni!*

- *Ponovno - subjektivno. Kako naj vem za albansko govorečega dijaka ali je problem predznanje ali jezikovno razumevanje. Pri specifičnih izrazih, pač ne morem biti prepričana.*

- *Nekateri imajo enako predznanje kot slovenski, večina pa slabše. Boljših trenutno ni. Spomnim pa se nekega Rusa, ki je odlično obvladal matematiko.*

- *S slabim predznanjem prihaja tudi večina slovenskih dijakov (tistih, ki se vpisujejo v programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja).*

4.6 ZNAČILNOSTI ALBANSKO GOVOREČIH UČENCEV IN DIJAKOV

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih albansko govoreče učence oziroma dijake, smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodano učno pomoč. / Redno obiskujejo dopolnilni pouk. / So neupravičeno odsotni od pouka. Zanimalo nas je, ali navedeno albansko govoreči učenci oziroma dijaki počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci ali tega sploh ne počnejo.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev kaže, da se albansko govoreči učenci v primerjavi s slovenskimi precej slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da albanski učenci npr. ne prosijo za dodatno razlago, pregled domače naloge, zapis besede, ki je ne razumejo itd. niti učitelja niti sošolcev, se ne vključujejo aktivno v pouk. Pogosteje od slovenskih učencev morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP … Sedem učiteljev je pri nekaterih trditvah označilo odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine albansko govoreči učenci ne morejo storiti«.

Graf 344: Vključevanje albansko govorečih učencev v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 99)

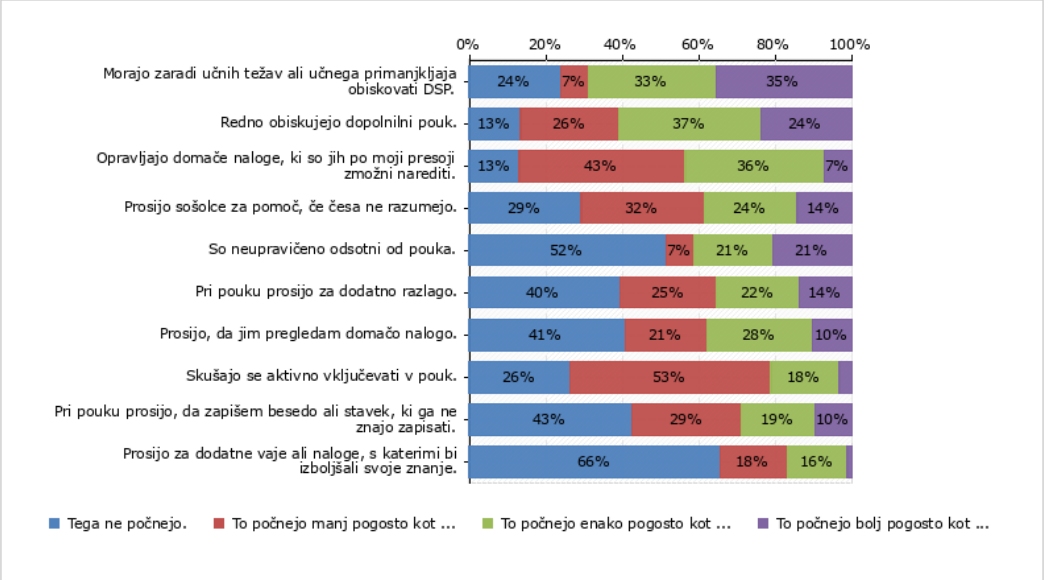

Tudi analiza odgovorov srednješolskih učiteljev kaže, da se albansko govoreči dijaki v primerjavi s slovenskimi precej slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da albanski dijaki npr. nikoli ne prosijo za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje, ne prosijo za pregled domače naloge, zapis besede, ki je ne znajo zapisati, se ne vključujejo aktivno v pouk. Pogosteje od slovenskih učencev morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati dodatno učno pomoč, pogosteje so tudi neupravičeno odsotni od pouka … Osem učiteljev je pri nekaterih trditvah označilo odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine albansko govoreči dijaki ne morejo storiti«.

Graf 345: Vključevanje albansko govorečih dijakov v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 117)

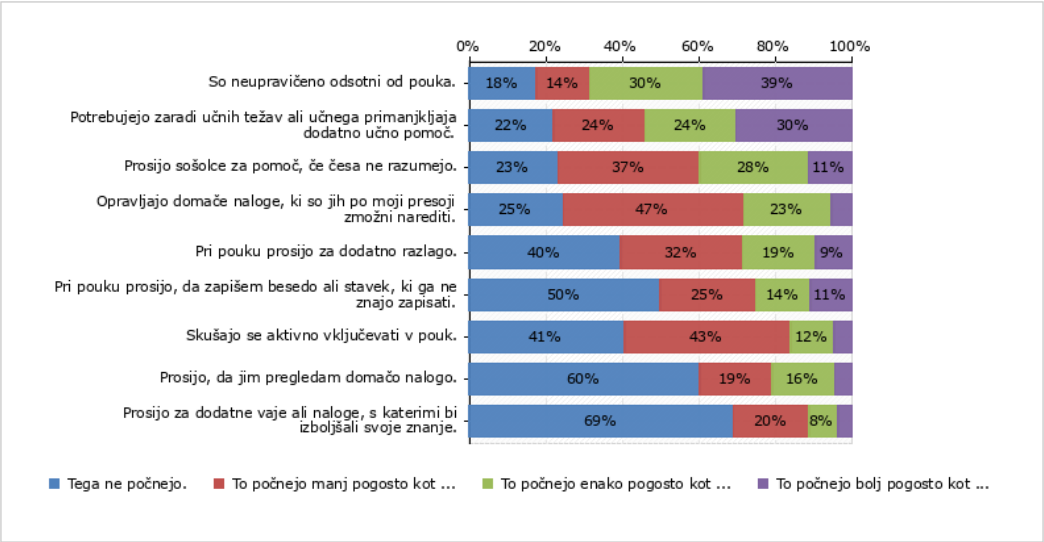

Sledilo je vprašanje, pri katerem bo se morali anketirani učitelji opredeliti, kako pogosto (nikoli, redko, včasih, pogosto, vedno) pri albansko govorečih učencih oziroma dijakih opazijo navedena dejanja: K pouku prinesejo gradivo v svojem jeziku in si skušajo z njim pomagati. / Povejo (pokažejo) mi, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. / Motivirani so za dodatno delo (učenje), ki ga morajo opraviti zaradi neznanja slovenščine ali slabšega predznanja predmeta.

Pri osnovnošolskih učiteljih najbolj pade v oči sicer nekoliko pričakovan odgovor 86 % vprašanih učiteljev, da albansko govoreči učenci k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, nekoliko manj je takih, ki nikoli ne povejo učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 35 % takih, ki so redko motivirani, 23 % nikoli, 22 % včasih, 14 % pogosto, majhen delež med albansko govorečimi učenci pa je takih, ki so vedno motivirani. Trije učitelji so pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine albansko govoreči učenci ne morejo storiti«.

Graf 346: Značilnosti albansko govorečih učencev, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 98)

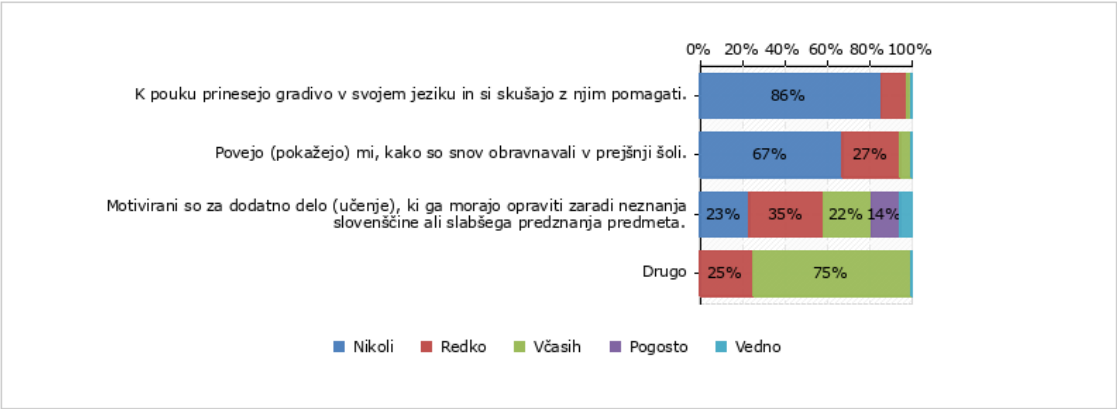

66 % vprašanih srednješolskih učiteljev je označilo, da albansko govoreči učenci k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, nekoliko manj je takih, ki nikoli ne povejo učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 46 % takih, ki so redko motivirani, 24 % nikoli, 24 % včasih, majhen delež med njimi pa je takih, ki so

pogosto ali vedno motivirani. Trije učitelji so pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine albansko govoreči dijaki ne morejo storiti«.

Graf 347: Značilnosti albansko govorečih dijakov, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 119)

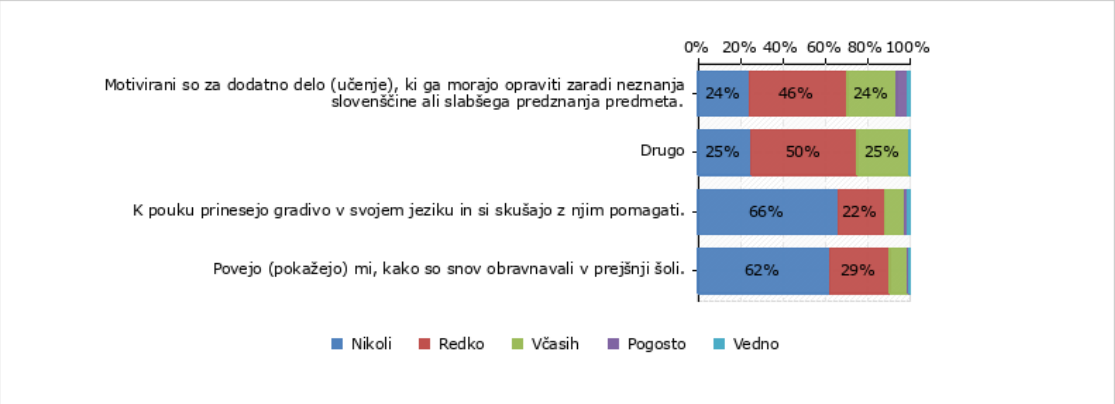

4.7 ZNAČILNOSTI GOVORCEV ZELO ODDALJENIH JEZIKOV (NPR. KITAJŠČINE, ARABŠČINE, FARSIJA)

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodatno učno pomoč. / Redno obiskujejo dopolnilni pouk oziroma dodano učno pomoč. / So neupravičeno odsotni od pouka. Zanimalo nas je, ali navedeno govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci oziroma dijaki ali tega sploh ne počnejo.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev kaže, da se govorci zelo oddaljenih jezikov v primerjavi s slovenskimi slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da npr. ne prosijo za dodatno razlago, pregled domače naloge, zapis besede, ki je ne razumejo itd. niti učitelja niti sošolcev, se ne vključujejo aktivno v pouk. Pogosteje od slovenskih učencev morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP … Na prizadevnost teh učencev pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da redno obiskujejo dopolnilni pouk, da skoraj niso neopravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti. Štirje učitelji so pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) ne morejo storiti«.

Graf 348: Vključevanje govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 15)

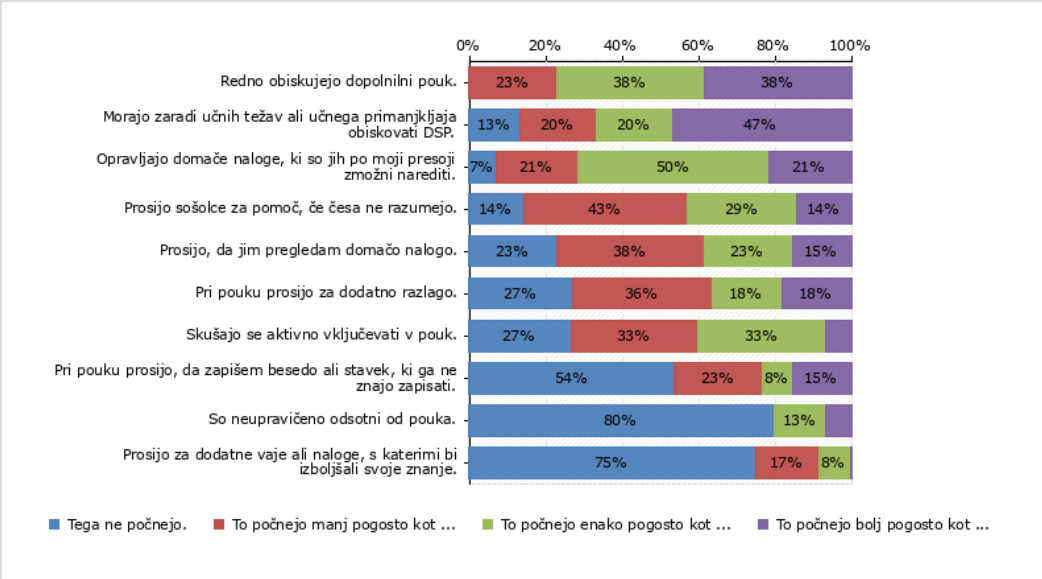

Po pričakovanju se je tudi pri vprašalnikih srednješolskih učiteljev pokazalo, da se govorci zelo oddaljenih jezikov v primerjavi s slovenskimi slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da npr. ne prosijo za dodatne vaje ali naloge, niti za dodatno razlago,

pregled domače naloge, zapis besede, ki je ne razumejo itd. niti učitelja niti sošolcev, se ne vključujejo aktivno v pouk. Pogosteje od slovenskih učencev morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati dodatno učno pomoč … Dva učitelja sta pri nekaterih trditvah označila odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) ne morejo storiti«.

Graf 349: Vključevanje govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 32)

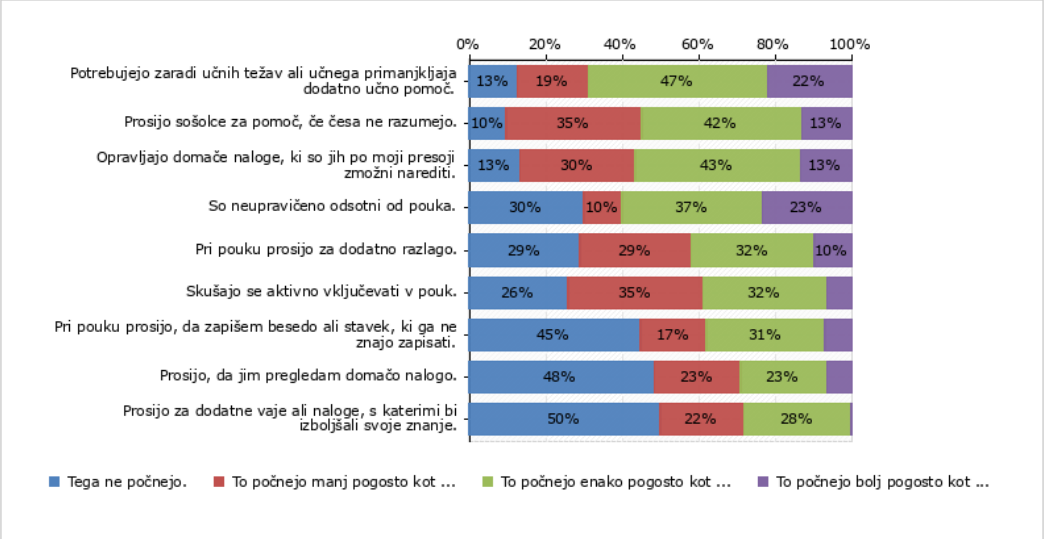

Sledilo je vprašanje, pri katerem so se morali anketirani učitelji opredeliti, kako pogosto (nikoli, redko, včasih, pogosto, vedno) pri govorcih zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija) opazijo navedena dejanja: K pouku prinesejo gradivo v svojem jeziku in si skušajo z njim pomagati. / Povejo (pokažejo) mi, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. / Motivirani so za dodatno delo (učenje), ki ga morajo opraviti zaradi neznanja slovenščine ali slabšega predznanja predmeta.

Tudi med govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so vključeni v osnovne šole, je večina (77 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, 46 % je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, prav toliko pa takih, ki to storijo redko. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 47 % takih, ki so redko motivirani, 20 % včasih, 13 % pogosto, razveseljivo pa je, da je kar 20 % med govorci oddaljenih jezikov takih, ki so za dodatno delo vedno motivirani. Trije učitelji so pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine albansko govoreči učenci ne morejo storiti«.

Graf 350: Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 15)

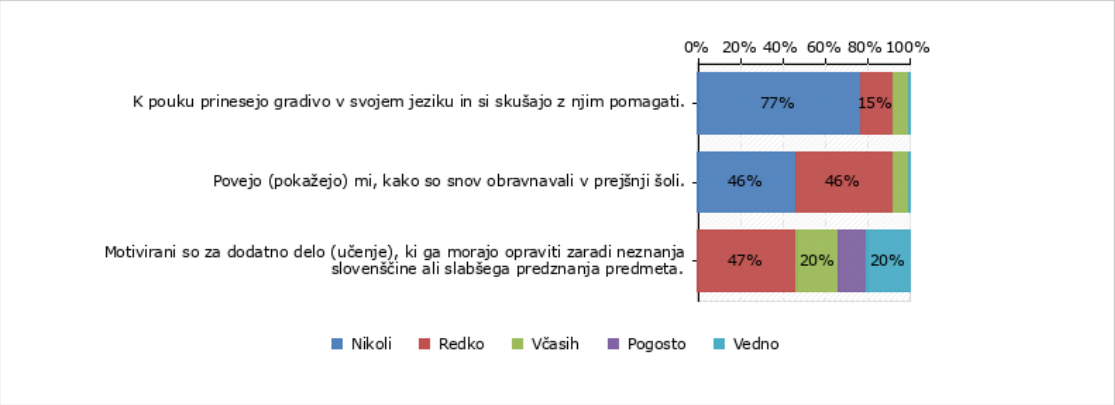

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev je za govorci zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so vključeni v srednje šole, pokazala, da je večina (72 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, 58 % je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, 32 % pa takih, ki to storijo redko. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 32 % takih, ki so redko motivirani, 35 % včasih, 16 % pogosto. Eden od sodelujočih učiteljev je nekaterih trditvah označil odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine albansko govoreči učenci ne morejo storiti«.

Graf 351: Značilnosti govorcev zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 32)

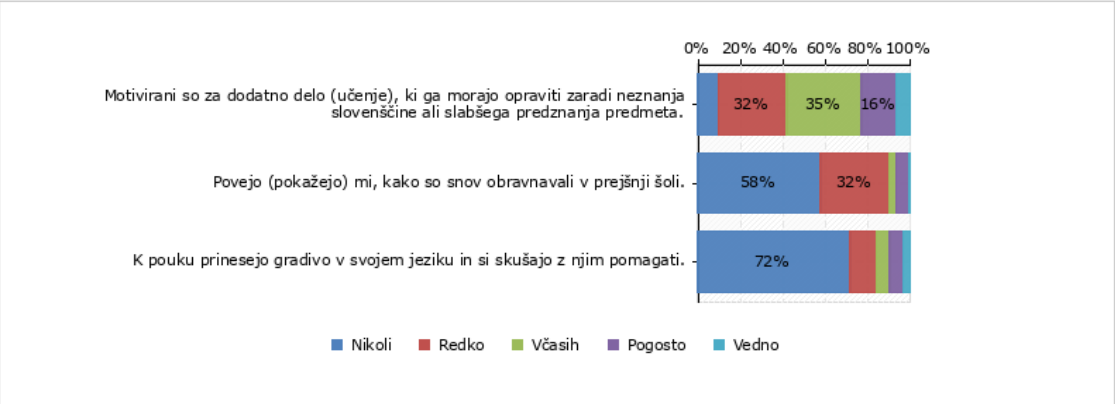

4.8 ZNAČILNOSTI GOVORCEV SRBŠČINE, HRVAŠČINE, BOSANŠČINE IN ČRNOGORŠČINE

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih govorce srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine, smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodatno učno pomoč. / Redno obiskujejo dopolnilni pouk. / So neupravičeno odsotni od pouka. Zanimalo nas je, ali navedeno govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci ali tega sploh ne počnejo.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev kaže, da se govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine v primerjavi s slovenskimi sicer slabše vključujejo v pouk, po drugi strani pa pričakovano bolje kot učenci, ki smo jih analizirali v predhodnih vprašanjih. Pogosteje od slovenskih učencev morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP … Na prizadevnost teh učencev pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da redno obiskujejo dopolnilni pouk, da skoraj niso neopravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti, ter tudi to, da se skušajo aktivno vključevati v pouk. Štirje učitelji so pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine ne morejo storiti«.

Graf 352: Vključevanje govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 126)

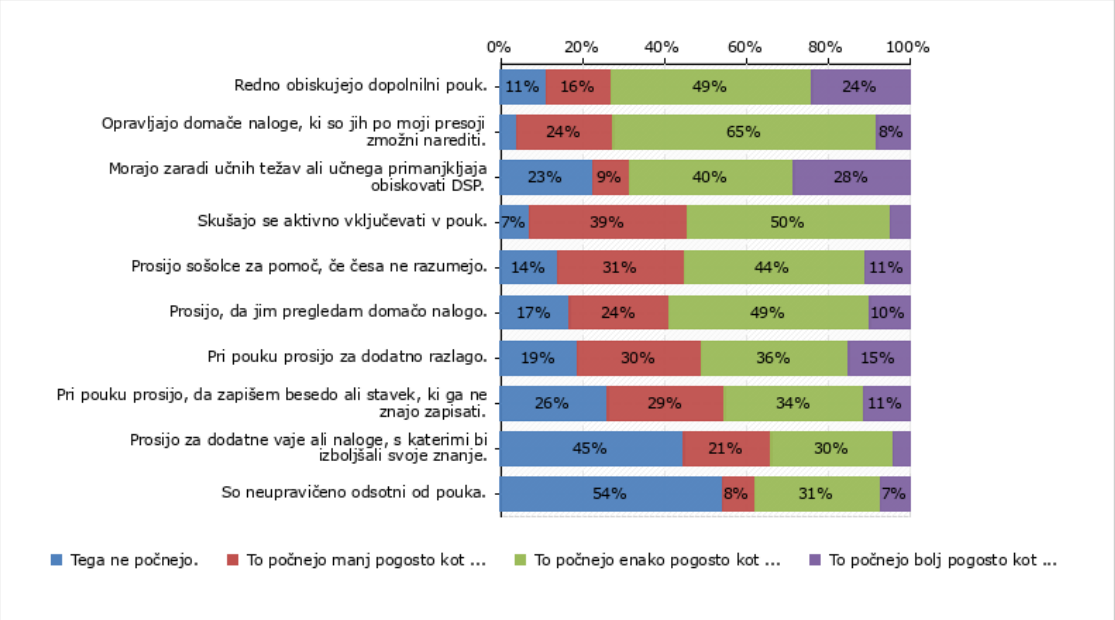

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev kaže, da se govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine v primerjavi s slovenskimi dijaki sicer slabše vključujejo v pouk, po drugi strani pa

pričakovano bolje kot albansko govoreči dijaki ter govorci oddaljenih jezikov, ki smo jih analizirali v predhodnih. Pogosteje od slovenskih dijakov potrebujejo dodatno učno pomoč ter prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. Na prizadevnost teh učencev pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da redno obiskujejo pouk, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti, ter tudi to, da se skušajo aktivno vključevati v pouk. Še vedno je kar velik odstotek med njimi takih, ki ne prosijo učitelja za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje, ne prosijo za pregled domače naloge itd. En učitelj je pri nekaterih trditvah označil odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine ne morejo storiti«.

Graf 353: Vključevanje govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 153)

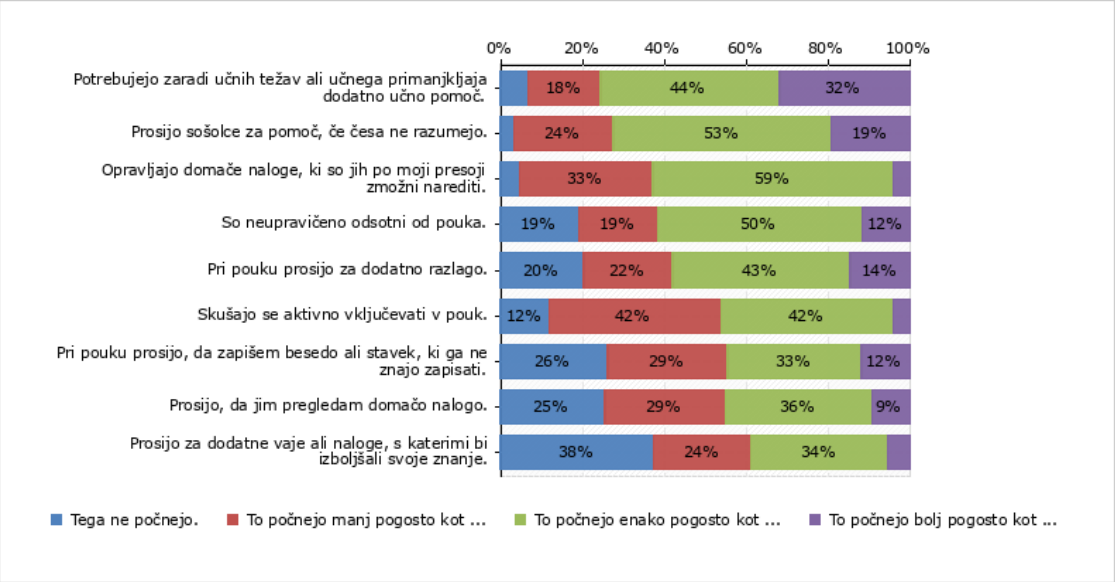

Sledilo je vprašanje, pri katerem so se morali anketirani učitelji opredeliti, kako pogosto (nikoli, redko, včasih, pogosto, vedno) govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine opazijo navedena dejanja: K pouku prinesejo gradivo v svojem jeziku in si skušajo z njim pomagati. / Povejo (pokažejo) mi, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. / Motivirani so za dodatno delo (učenje), ki ga morajo opraviti zaradi neznanja slovenščine ali slabšega predznanja predmeta.

Med osnovnošolskimi govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine je večina (71 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, 48 % je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, 29 % takih, ki to storijo redko. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 10 % tistih, ki niso nikoli motivirani, tretjina takih, ki so redko motivirani, tretjina včasih, 15 % pogosto, 11 % pa jih je za dodatno delo vedno motiviranih. Štirje učitelji so pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine ne morejo storiti«. Eden od učiteljev je pripisal, da učenci samoiniciativnosti ne pokažejo, ampak kaj naredijo samo, če jih učitelj vpraša.

Graf 354: Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 126)

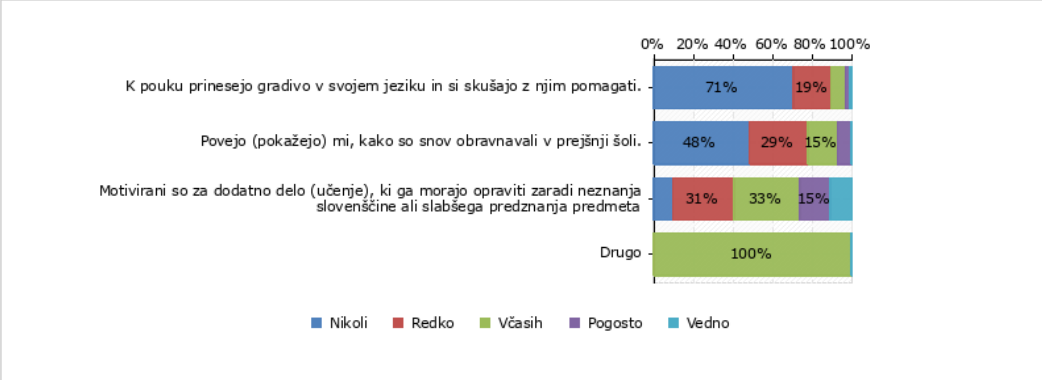

Med srednješolskimi govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine je večina (69 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, 52 % je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, 29 % takih, ki to storijo redko. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 14 % tistih, ki niso nikoli motivirani, 32 % takih, ki so redko motivirani, 34 % včasih, 18 % pogosto, manjši del pa jih je za dodatno delo vedno motiviranih. Dva učitelja sta pri nekaterih trditvah označila odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine ne morejo storiti«.

Graf 355: Značilnosti govorcev srbščine, hrvaščine, bosanščine in črnogorščine, ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 152)

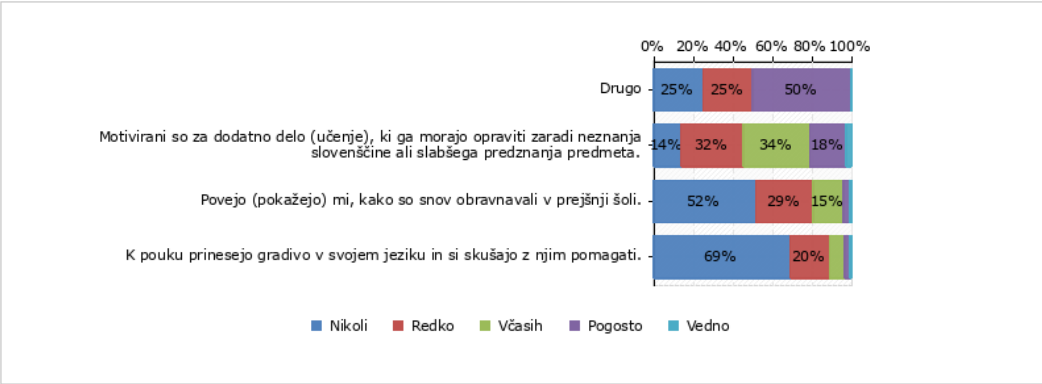

4.9 ZNAČILNOSTI GOVORCEV ODDALJENIH SLOVANSKIH JEZIKOV (RUŠČINE, UKRAJINŠČINE, MAKEDONŠČINE)

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih govorce oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine), smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodatno učno pomoč. / Redno obiskujejo dopolnilni pouk. / So neupravičeno odsotni od pouka. Zanimalo nas je, ali navedeno govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci oziroma dijaki ali tega sploh ne počnejo.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev kaže, da se govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) v primerjavi s slovenskimi sicer nekoliko slabše vključujejo v pouk, čeprav je kar pri polovici kategorij vsaj polovica takih, ki to počnejo enako pogosto kot slovenski otroci (prosijo sošolce za pomoč, prosijo učitelja, da jim pregleda nalogo …). Pogosteje od slovenskih učencev morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP … Na prizadevnost teh učencev pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da redno obiskujejo dopolnilni pouk, da so redko neopravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti, ter tudi to, da se skušajo aktivno vključevati v pouk. Eden od učiteljev je pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) ne morejo storiti«.

Graf 356: Vključevanje govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 126)

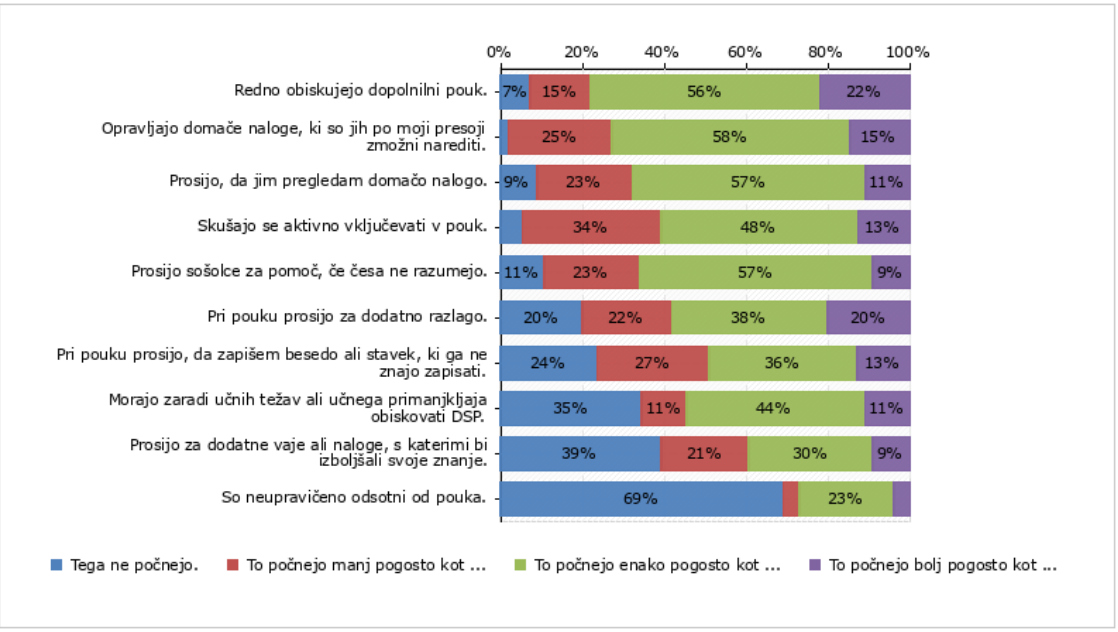

Analiza odgovorov učiteljev iz srednjih šol pa kaže, da se govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) v primerjavi s slovenskimi dijaki sicer nekoliko slabše vključujejo v pouk,

čeprav je kar pri polovici kategorij približno polovica takih, ki to počnejo enako pogosto kot slovenski otroci (prosijo sošolce za pomoč, se skušajo aktivno vključevati v pouk …). Pogosteje od slovenskih dijakov morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati dodatno učno pomoč … Na prizadevnost teh učencev pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da so redko neupravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti, ter tudi to, da se prosijo za pomoč sošolce, če česa ne razumejo. Dva učitelja sta pri nekaterih trditvah označila odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine njegovi dijaki, ki so govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) ne morejo storiti«.

Graf 357: Vključevanje govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 81)

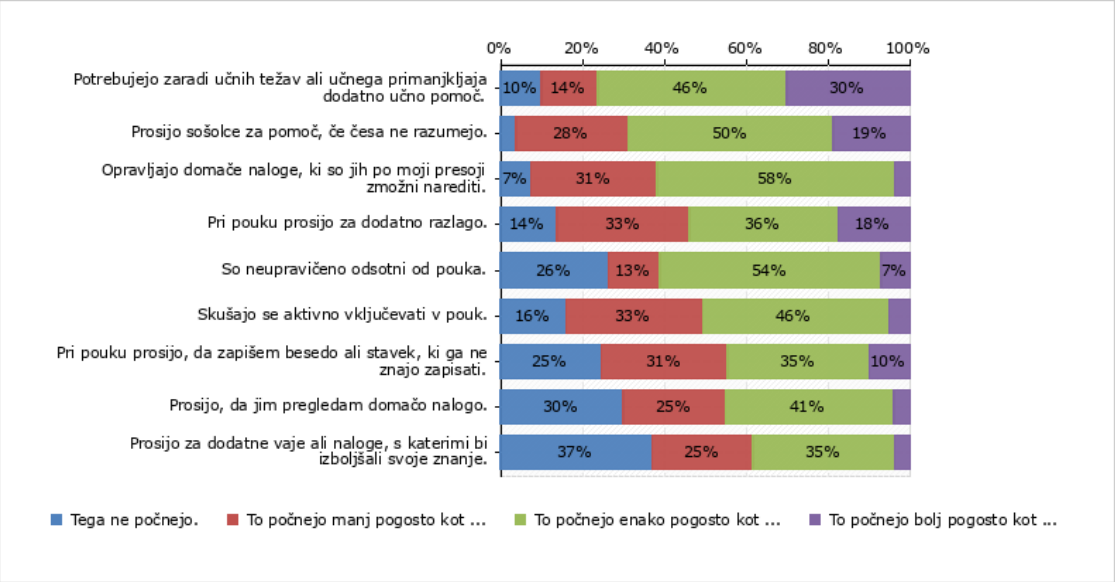

Sledilo je vprašanje, pri katerem bo se morali anketirani učitelji opredeliti, kako pogosto (nikoli, redko, včasih, pogosto, vedno) govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) opazijo navedena dejanja: K pouku prinesejo gradivo v svojem jeziku in si skušajo z njim pomagati. / Povejo (pokažejo) mi, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. / Motivirani so za dodatno delo (učenje), ki ga morajo opraviti zaradi neznanja slovenščine ali slabšega predznanja predmeta.

Tudi med govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) je večina (63 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, 55 % je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, 27 % takih, ki to storijo redko in 16 % takih, ki to storijo včasih. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 9 % tistih, ki niso nikoli motivirani, 19 % takih, ki so redko motivirani, tretjina včasih, 26 % pogosto, 17 % pa jih je za dodatno delo vedno motiviranih. Eden od učiteljev je pri nekaterih trditvah označili odgovor, da »tega zaradi pomanjkljivega znanja slovenščine govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine) ne morejo storiti«.

Graf 358: Značilnosti govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 126)

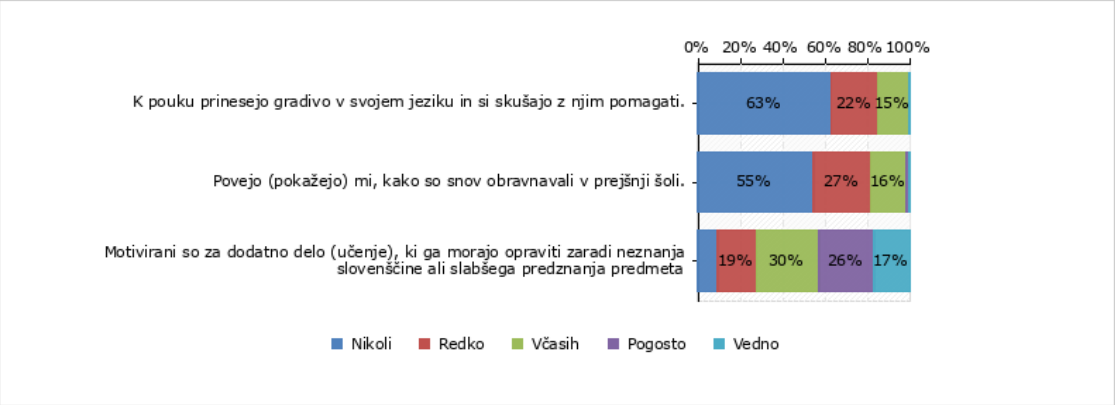

Graf 359: Značilnosti govorcev oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine, makedonščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 79)

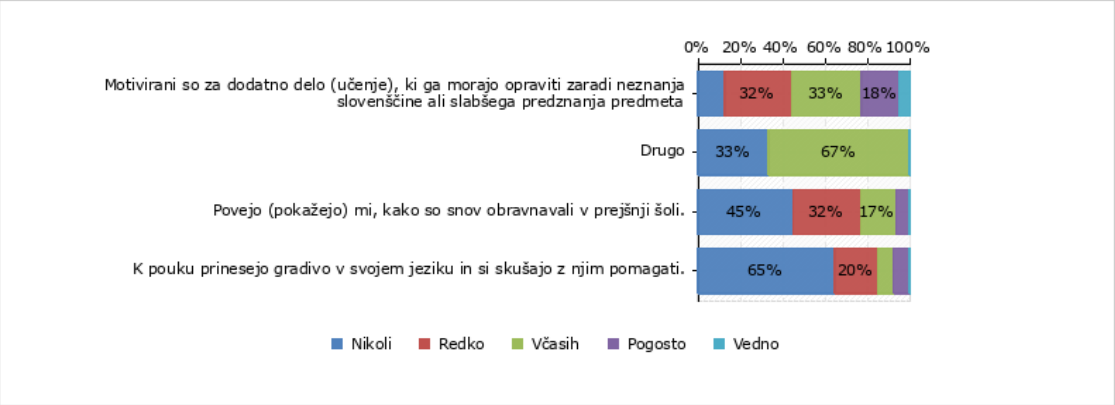

4.10 ZNAČILNOSTI GOVORCEV ROMANSKIH IN GERMANSKIH JEZIKOV (NPR. NEMŠČINE, ANGLEŠČINE, FRANCOŠČINE, ŠPANŠČINE)

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine), smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali naloge, s katerimi bi izboljšali svoje znanje. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodatno učno pomoč. / Redno obiskujejo dopolnilni pouk. / So neupravičeno odsotni od pouka. Zanimalo nas je, ali navedeno govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci oziroma dijaki ali tega sploh ne počnejo.

Analiza odgovorov za osnovnošolske govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) lepo pokaže, da se vsaj polovica teh učencev precej podobno vključuje v pouk kot slovenski učenci. Zlasti se to opazi, ko gre za aktivno vključevanje v pouk, prošnje za dodatne naloge, prošnje za razlago, pomoč sošolcev … Sicer pa morajo tudi učenci iz te skupine pogosteje od slovenskih učencev zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP. Na prizadevnost govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v osnovnih šolah pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da redno obiskujejo dopolnilni pouk, da so redko neopravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti.

Graf 360: Vključevanje govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 10)

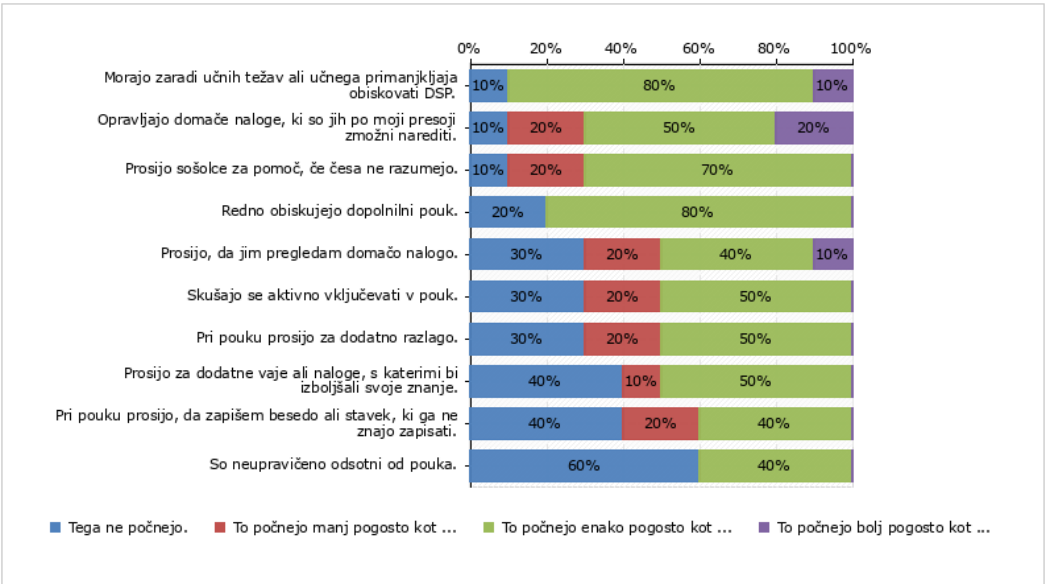

Analiza odgovorov za srednješolske govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) lepo pokaže, da se velik del teh dijakov precej podobno vključuje v

pouk kot slovenski dijaki. Zlasti se to opazi, ko gre za aktivno vključevanje v pouk, prošnjo za pomoč in dodatno razlago, če česa ne razumejo … . Na prizadevnost govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v srednjih šolah dodatno kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da so redko neopravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti.

Graf 361: Vključevanje govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v pouk v primerjavi s slovenskimi dijaki (n = 11)

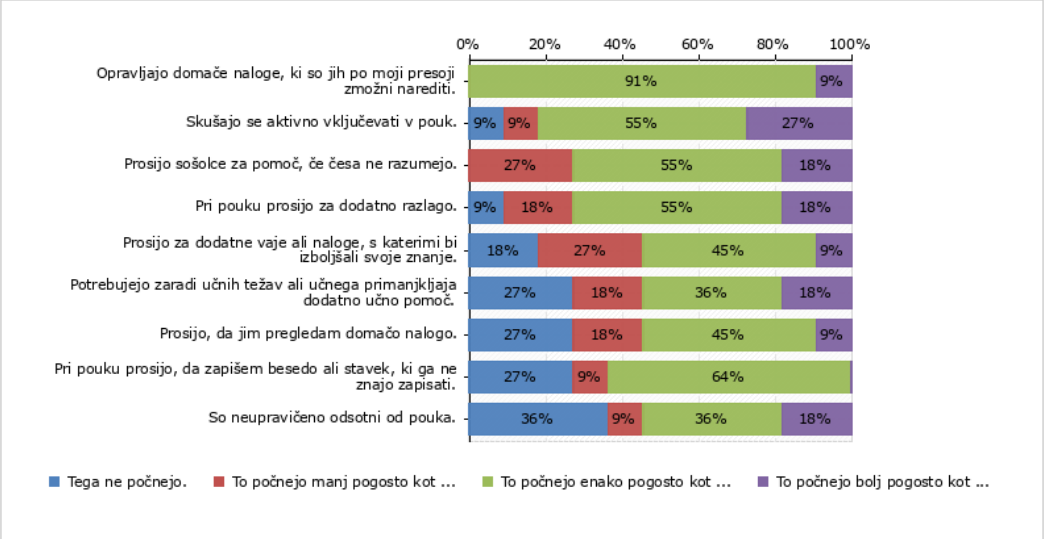

Sledilo je vprašanje, pri katerem bo se morali anketirani učitelji opredeliti, kako pogosto (nikoli, redko, včasih, pogosto, vedno) govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) opazijo navedena dejanja: K pouku prinesejo gradivo v svojem jeziku in si skušajo z njim pomagati. / Povejo (pokažejo) mi, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. / Motivirani so za dodatno delo (učenje), ki ga morajo opraviti zaradi neznanja slovenščine ali slabšega predznanja predmeta.

Tudi med govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v osnovnih šolah je večina (60 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati, 30 % takih, ki to storijo redko in 10 % takih, ki to storijo včasih. 50 % učencev iz te skupine je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, 20 % takih, ki to storijo redko in 30 % takih, ki to storijo včasih. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 10 % tistih, ki niso nikoli motivirani, 20 % takih, ki so redko motivirani, 40 % včasih, 10 % pogosto, 20 % pa jih je za dodatno delo vedno motiviranih.

Graf 362: Značilnosti govorcev oddaljenih romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 10)

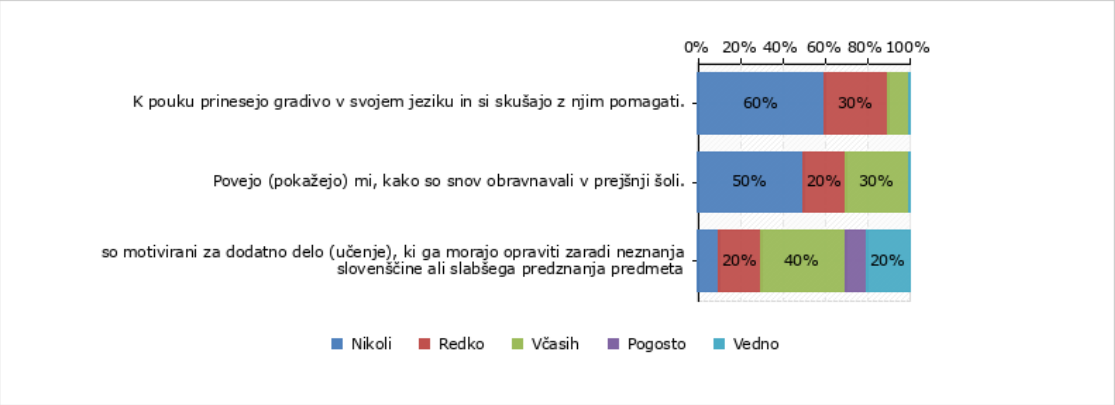

V srednjih šolah je med govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) večina (73 %) takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku in si z njim skušajo pomagati. 45 % učencev iz te skupine je takih, ki nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli, 36 % takih, ki to storijo redko preostali to storijo včasih ali redko. Pri vprašanju glede motivacije za dodatno delo je 40 % takih, ki so včasih motivirani, 27 % pogosto, 8 % pa jih je za dodatno delo vedno motiviranih.

Graf 363: Značilnosti govorcev oddaljenih romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine), ki jih poučujejo anketirani učitelji (n = 10)

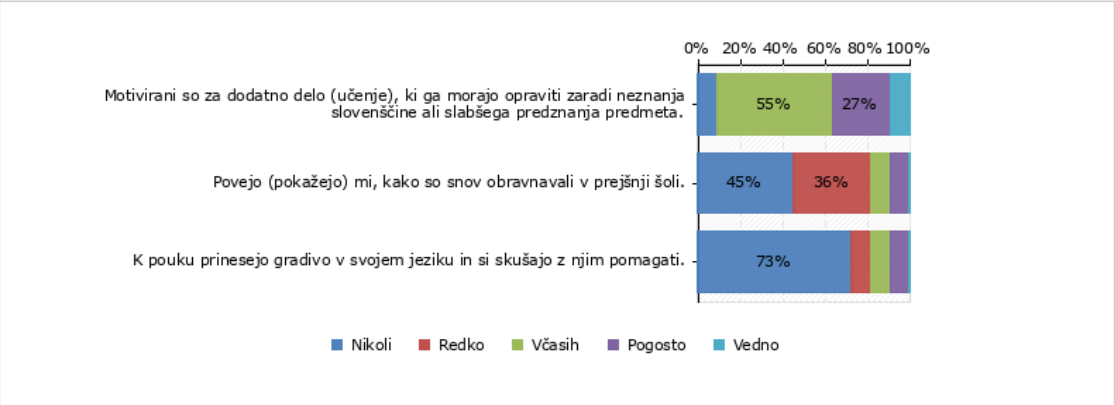

Na koncu sklopa vprašanj o značilnostih posamezne skupine učencev oziroma dijakov smo učitelje prosili, če lahko z odprtimi odgovori dodatno predstavijo specifike posameznih učencev oziroma dijakov priseljencev.

V odgovorih so osnovnošolski učitelji nanizali kar nekaj težav, ki jih opažajo pri delu z učenci priseljenci:

- *Težave izhajajo iz socialnih okoliščin.*
- *Izražanje je zelo povezano s sramom in samozavestjo učencev. Naredim, kar lahko, da jih opolnomočim za neko normalno funkcioniranje v razredu.*
- *Njihovo znanje slovenščine je tako šibko, da niti ne znajo vprašati za pomoč.*
- *Za učence, ki pridejo naravnost iz tujine v naše šole je prehod izredno težak. Največkrat tudi starši ne znajo nič slovensko. Težave so tudi pri sporazumevanju z njimi, saj učitelji nismo*

vseznalci in ne obvladamo vseh jezikov. Jaz vem, da sem imela že ogromno težav z učenci, katerih materni jezik je bil albanščina in makedonščina. Če na šoli ni učenca, ki ta jezik zna, je včasih to misija nemogoče. Enako velja za kitajščino, a tu se največkrat rešujemo z angleščino, ki jo vsaj malo znajo starši. Sprašujem pa se, ali je res naša naloga, da se učitelj muči še z osvajanjem tujih jezikov, pri vsem delu, ki ga že ima. Zato bi rada še enkrat poudarila, ti učenci nujno rabijo neko obliko osnovnega tečaja slovenskega jezika, preden so vključeni v redni osnovnošolski program.

- *Največjo težavo imajo z integracijo v razred ter s prilagajanjem na nov način dela.*
- *Poskušajo biti nevidni.*

Nekaj odgovorov pa je bilo precej pozitivnih in vzpodbudnih:

- *Deklica, ki jo učim, je zelo prizadevna, spodobna in odgovorna.*
- *Učenec obiskuje dodatne ure pri učiteljici, ki se nekajkrat tedensko ukvarja s tujci (jezikom), pri čemer je zelo viden napredek, učenec te ure zelo rad obiskuje.*
- *Ti učenci so prijetni. Bolj se družijo z učiteljem. Ob spodbudi se naučijo biti tudi s sošolci. Potrebujejo čas in voljo. Sošolci jih sprejemajo, a učenci priseljenci potrebujejo čas in interes, da sprejmejo tudi navade, ki so tukaj. Občasno vztrajajo na miselnosti, da so nepriljubljeni, a to ne drži. Slovenski otroci so zelo odprti za drugačnost in jim radi pomagajo.*
- *Med poukom zbrano sledijo in sprejemajo pomoč oz. dodatno razlago. To je v manjših skupinah mogoče.*

Odgovori srednješolskih učiteljev pa so bili sledeči:

- *Učitelj mora zaznati problem. Včasih so tujci zelo tihi, take sama povabim, da se pogovorimo in ni problema, ker skupaj poiščemo rešitve. Je pa včasih premalo časa, ker je veliko dela že z našimi učenci, ki pa večinoma niso tako delovni kot tujci... Pri naših je bolj problem izostankov in nedela....predvsem kitajski učenci so zelo vestni in hvaležni.*
- *Dijaki iz Rusije in Ukrajine so zelo motivirani in po treh letih šolanja dosegajo dobre rezultate*
- *Njihova motiviranost za delo je zelo odvisna od razmer doma, če jih starši spodbujajo k delu ali ne.*
- *Ugotavljam, da dijaki iz Makedonije praviloma prihajajo z zelo slabim predznanjem v primerjavi z drugimi dijaki.*
- *Albansko govoreča dijaka relativno dobro razumeta in govorita slovensko, ker sta že nekaj let tu. Hrvaško govoreči dijaki so dnevni migranti, ki živijo blizu slo-hr meje in že od prej relativno dobro razumejo slovensko. V tem letu (njihovo 1. leto šolanja v Sloveniji) so se precej izpopolnili tudi v govoru.*

- *Nič nočejo delati in hočejo dobiti zd (2).*
- *Dobre izkušnje imam z makedonsko govorečimi dijaki, ki so bili v RS sami z očetom, v enem letu so tekoče spregovorili slovensko, bili vljudni, spoštljivi, delavni, učljivi. To pogosto doživim pri bosansko govorečih, manj pri srbsko govorečih. Srbsko govoreči so se težje pripravljeni soočiti z neuspehom (da jim težje uspeva, ne tako hitro, kot so njihova pričakovanja).*
- *Tudi ta dijakinja ima težave predvsem pri pisanju spisov oziroma esejev (pomanjkljivo poznavanje jezikovnih, pravopisnih in slogovnih pravil).*
- *Dijaki se precej razlikujejo med seboj. Eni so zelo zainteresirani, večina pa ne. Sploh bolj uspešni dijaki iz BIH so tudi tu uspešni in aktivni.*

4.11 ZNAČILNOSTI UČENCEV IN DIJAKOV ROMOV

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih učence oziroma dijake Rome, smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali delovni list. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodatno učno pomoč. / So neupravičeno odsotni od pouka. Zanimalo nas je, ali navedeno romski učenci oziroma dijaki počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci oziroma dijaki ali tega sploh ne počnejo.

Analiza odgovorov kaže, da se v osnovnih šolah učenci Romi v primerjavi s slovenskimi učenci precej slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da romski učenci npr. ne prosijo za dodatne vaje ali delovni list, za zapis besede, ki je ne znajo zapisati, ne prosijo za pomoč sošolcev, redki prosijo za dodatno razlago in za pregled naloge. Romski učenci morajo pogosteje od slovenskih učencev zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP … V oči pa bode tudi podatek, ki ga je navedlo kar 65 % učiteljev, da so romski učenci bolj pogosteje neupravičeno odsotni od pouka kot slovenski učenci.

Graf 364: Vključevanje učencev Romov v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 49)

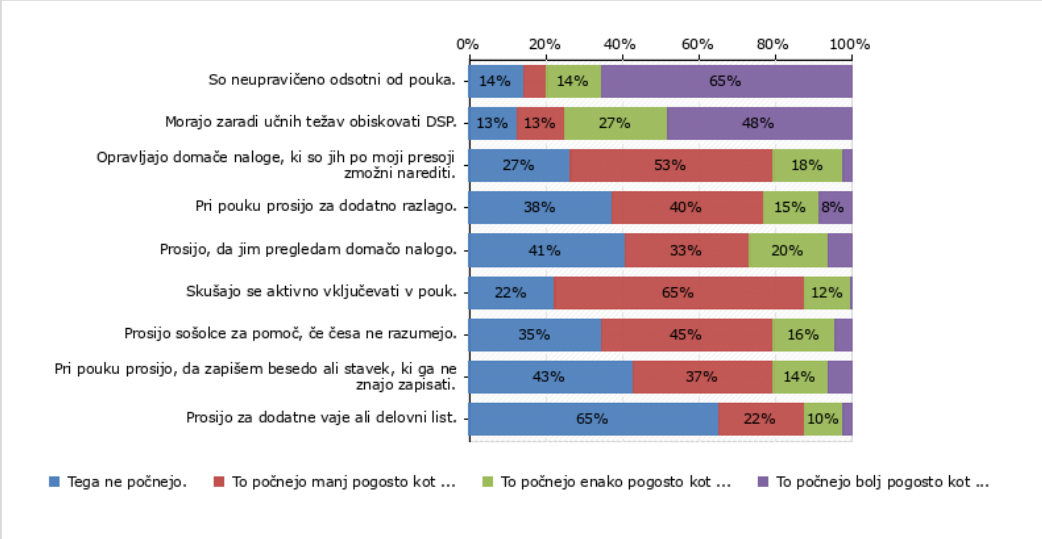

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev kaže, da se tudi dijaki Romi v primerjavi s slovenskimi dijaki slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da romski dijaki npr. ne prosijo za dodatne vaje ali delovni list, za zapis besede, ki je ne znajo zapisati, ne prosijo za pomoč sošolcev, redki prosijo za dodatno razlago in za pregled naloge. Romski dijaki pogosteje od slovenskih učencev zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja potrebujejo dodatno učno pomoč … 36 % učiteljev je navedlo, da so romski dijaki pogosteje neupravičeno odsotni od pouka kot slovenski dijaki.

Graf 365: Vključevanje dijakov Romov v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci (n = 15)

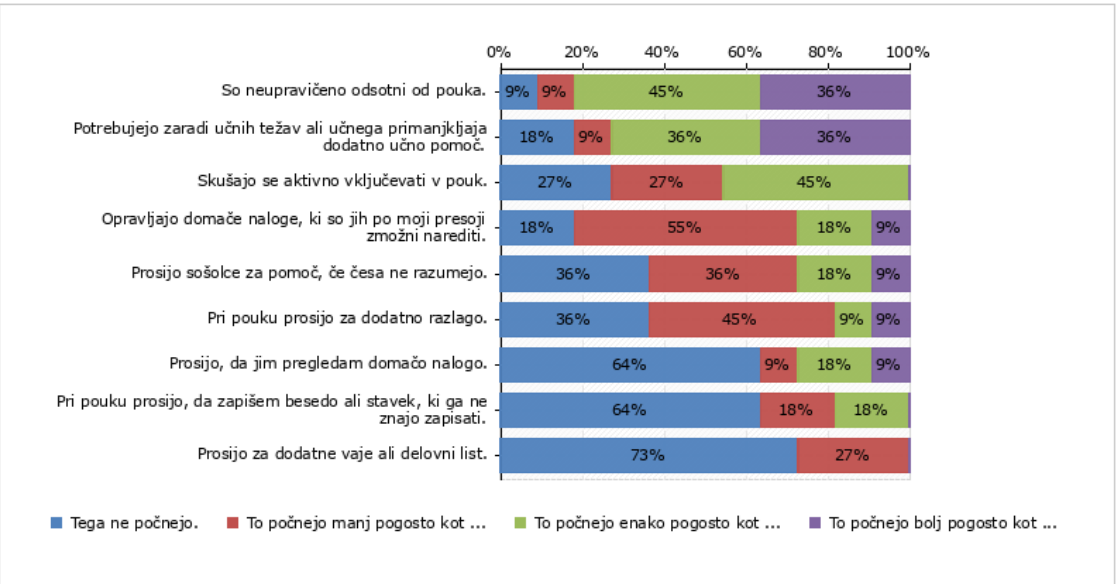

Kot dodatna pojasnila so bile pri osnovnošolskih učiteljih izpostavljene nekatere specifike učencev Romov:

- *Živijo v okolju, kjer znanje ni vrednota. Njihovo okolje ni spodbudno. Ne znajo slovenščine. Zaradi načina življenja se sramujejo svojih domačih, staršev ... Raje se učijo v romskem naselju (pomoč delavcev društva za razvijanje prostovoljnega dela), kot da pridejo v šolo. Kljub vsej pozornosti in pomoči se v šoli ne počutijo dobro.*

- *Učenci Romi, ki jih imam letos, so pridni, delovni, težavo vidim pri nerednem obiskovanju pouka in posledično verjetno na vseh področjih učenja.*

Srednješolski učitelji pa dodatnih komentarjev, ki bi se nanašali na značilnosti dijakov Romov, niso zapisali.

4.12 ZNAČILNOSTI UČENCEV IN DIJAKOV S SLOVENŠČINO KOT MATERNIM JEZIKOM, KI SO PREJ ŽIVELI V TUJINI

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih učence oziroma dijake s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, smo zastavili vprašanje, kako se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v primerjavi s slovenskimi učenci oziroma dijaki, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli. Morali so se opredeliti do trditev: Skušajo se aktivno vključevati v pouk. / Opravljajo domače naloge, ki so jih po moji presoji zmožni narediti. / Prosijo, da jim pregledam domačo nalogo. / Pri pouku prosijo, da zapišem besedo ali stavek, ki ga ne znajo zapisati. / Pri pouku prosijo za dodatno razlago. / Prosijo za dodatne vaje ali delovni list. / Prosijo sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. / Morajo zaradi učnih težav obiskovati DSP oziroma potrebujejo dodatno učno pomoč. / So neupravičeno odsotni od pouka.

Zanimalo nas je, ali navedeno učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini počnejo bolj pogosto/enako pogosto/manj pogosto kot slovenski učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli, ali tega sploh ne počnejo. Analiza odgovorov kaže, da se učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini v veliki večini vse navedeno počnejo enako pogosto kot slovenski učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli. 43 % učiteljev je odgovorilo tudi, da učenci s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, niso neupravičeno odsotni od pouka.

Graf 366: Vključevanje učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, v primerjavi s slovenskimi učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli (n = 7)

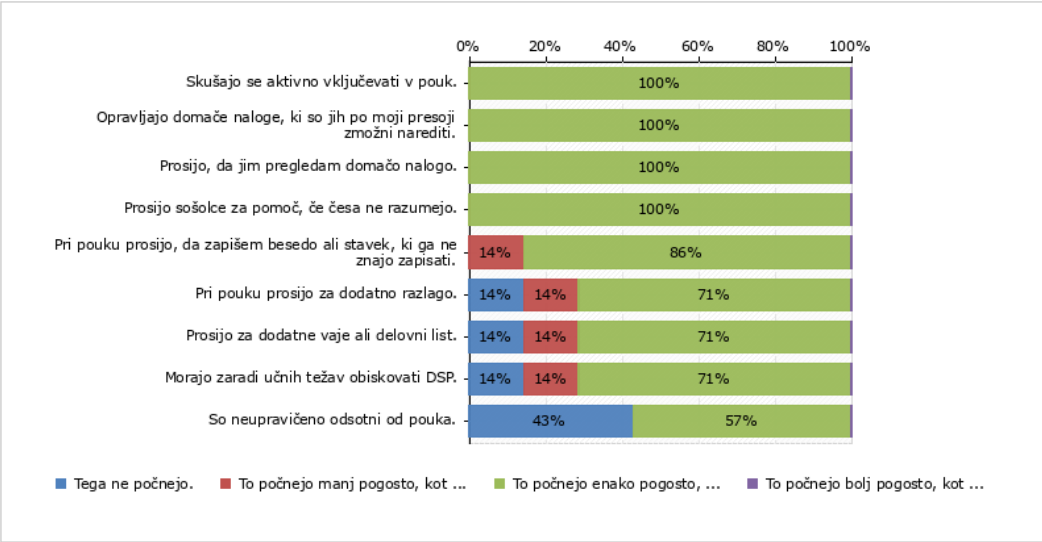

Graf 367: Vključevanje dijakov s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini, v primerjavi s slovenskimi učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli (n = 9)

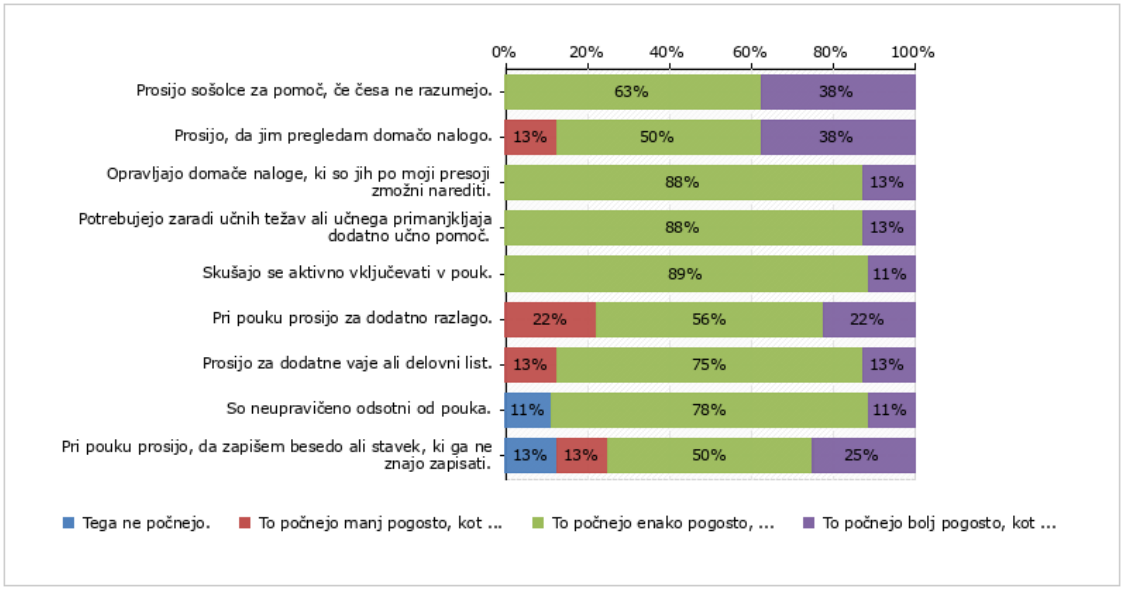

4.13 ZNAČILNOSTI UČENCEV IN DIJAKOV DRUGE ALI TRETJE GENERACIJE PRISELJENCEV

Anketiranim učiteljem, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih učence oziroma dijake druge ali tretje generacije priseljencev, smo zastavili vprašanje, če pri predmetu, ki ga poučujejo, opažajo, da imajo ti učenci oziroma dijaki, ki jih lahko prepoznajo kot drugo ali tretjo generacijo priseljencev, nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugi slovenski učenci oziroma dijaki. 53 % osnovnošolskih učiteljev je odgovorilo pritrdilno, torej da opažajo nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini pri teh učencih, 26 % jih tega ne opaža, 21 % učiteljev pa na to vprašanje ni znalo odgovoriti.

Graf 368: Opredelitev do trditve: Ali pri svojem predmetu (ali več predmetih) opažate, da imajo učenci, ki jih lahko prepoznate kot drugo ali tretjo generacijo priseljencev, nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugi slovenski otroci? (n = 108)

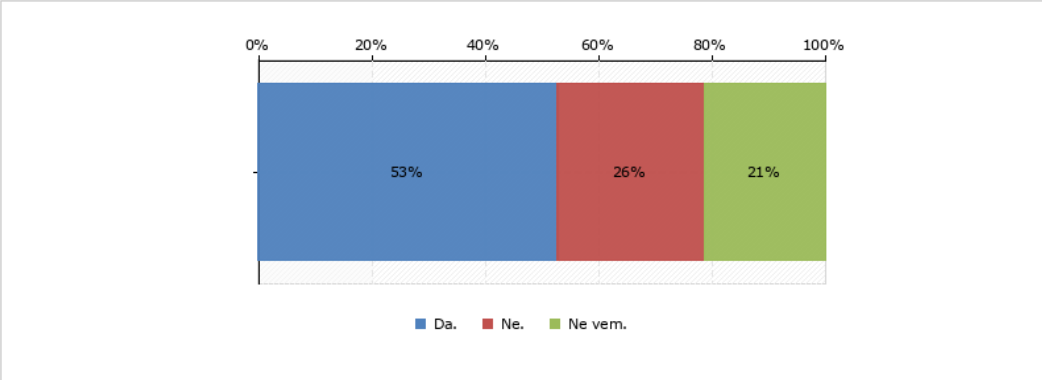

42 % srednješolskih učiteljev je prav tako odgovorilo pritrdilno, torej da opažajo nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini pri teh dijakih, 41 % jih tega ne opaža, 17 % učiteljev pa na to vprašanje ni znalo odgovoriti.

Graf 369: Opredelitev do trditve: Ali pri svojem predmetu (ali več predmetih) opažate, da imajo dijaki, ki jih lahko prepoznate kot drugo ali tretjo generacijo priseljencev, nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugi slovenski otroci? (n = 123)

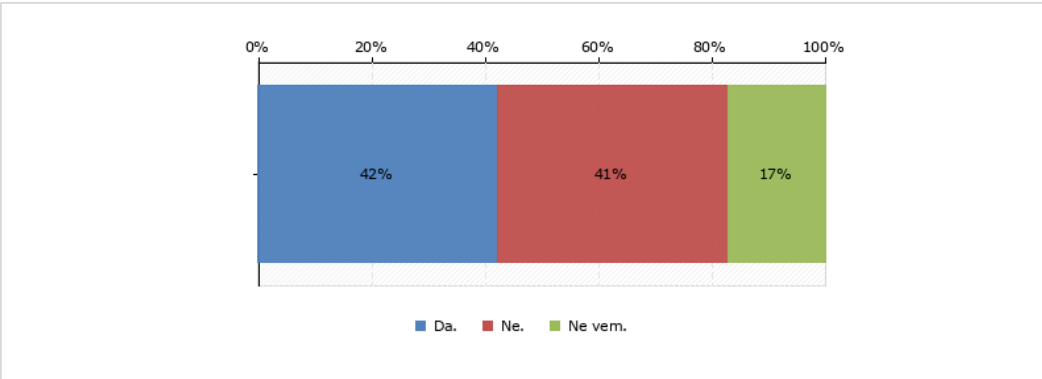

Anketirani učitelji so lahko še dodatno utemeljili, v čem se kaže nižja sporazumevalna zmožnost v učencev, ki jih lahko prepoznajo kot drugo ali tretjo generacijo priseljencev, v primerjavi z drugimi slovenskimi otroki.

Velika večina odgovorov osnovnošolskih učiteljev je vsebovala navedbo, da se pri teh učencih zazna šibkejši besedni zaklad oziroma pomanjkljivo besedišče slovenskega jezika. Odgovore navajamo dobesedno:

- *V osnovnem razumevanju jezika. Ne vedo npr. pomena besed: pokrajina, silos ... Njihov jezik postaja pol slovenščina/pol bosanščina (srbščina, črnogorščina). Ne berejo niti v svojem jeziku. Težje jih je pripraviti k branju slovenskih knjig. Besedni zaklad je zelo skromen. Večinoma poučujem otroke staršev, ki imajo zelo nizek socialno ekonomski status. So pol pismeni ali celo nepismeni. Vera jim prepričuje, da so povezani na svetovni splet.*
- *Težave pri tvorjenju povedi, daljših besedil.*
- *Doma se pogovarjajo samo v svojem jeziku; slovensko ponavadi razume samo oče, ki tu dela.*
- *Pri ustnem sporazumevanju pogosto uporabljajo besede, ki prihajajo iz njihovega maternega jezika, včasih se ne zanjo izraziti v slovenskem jeziku.*
- *V podajanju smiselnih odgovorov. V razumevanju prebranega.*
- *Ne govorijo ne slovensko ne bosansko, ampak nekakšno mešanico. Uporabljajo veliko bosanskih besed, skladnja je nerodna, neustrezna. Besednjak je skromen.*
- *Zapisi z uporabo materinega jezika, naglaševanje besed pri branju in govoru.*
- *Vrstni red besed v povedih (tvorjenje povedi) ... Vidi se, da doma ne govorijo slovensko.*
- *V besednem zakladu, tvorbi povedi, pisni in ustni komunikaciji.*
- *Slabše razumevanje navodil (slušnih in pisnih), slabši besedni zaklad, slabša skladnja ...*
- *Ker doma ne govorijo slovensko, oz. je ta na nižji ravni, se v slovenščini ne znajo sporazumevati. Živijo tudi v okolju, kjer je večina priseljencev, zato so s slovenščino v stiku samo v šoli, kar je premalo.*
- *Ker uporabljajo preproste, splošne glagole in imajo reven nabor izrazov, težko natančno opišejo dogodek ali svoja čustvena stanja. Težave nastopijo, ko se moramo ob nesporazumih pogovoriti ali razčistiti preteklo situacijo. Slabo tudi sledijo leposlovnim delom in hitro izgubijo voljo do branja.*
- *Slabše oblikovanje povedi, težave z vrstnim redom besed. Razumevanje vsebine.*
- *Menim, da je ta specifika bolj pojav na naši šoli in izvira iz nižjega socialnega statusa družin. Družinam znanje ni vrednota in na tak način tudi funkcionirajo pri usvajanju snovi. Starši otrokom zelo težko pomagajo pri šolskem delu. Zelo utemeljena priporočila za ponavljanje razreda preslišijo in soglasja o ponavljanju mnogi ne podpišejo. Sporazumevalna zmožnost je nižja; učenci niso sposobni tvoriti samostojnih besedil. Ovira jih jezik in tudi domišljija. Pri sporazumevanju težko ponotranjijo naučena slovnična pravila. Raba jezika je na zelo osnovni stavčni ravni. Zelo težko utemeljijo odločitve ali pa navedejo svoje primere. Naloge nižjih taksonomskih ravni lahko rešujejo, ker se jih naučijo. Vrednotenje in sinteza jim vedno*

predstavljata težave. Tudi analiza besedil je zanje zelo zahtevna. Velikokrat je mnogo napak pri vrstnem redu besed v povedi.
- *Skromnejši besedni zaklad (npr. za določeno stvar poznajo besedo v svojem jeziku, ne poznajo slovenske), težko oblikujejo pravilne povedi. Skromno izražanje (tudi, ko kaj pripovedujejo). Slabo razumejo, kar preberejo (tudi navodila nalog, vprašanja).*
- *Še vedno pri zapisu ali govorjenju uporabijo besede materinščine. Težko si zapomnijo slovnična pravila. Bralno razumevanje je počasnejše, potrebujejo več razlage in pogovora o besedilu.*
- *Bolj skopo besedišče, slabše bralno razumevanje.*
- *Odgovarjajo z opisovanjem. Imajo ozek besedni zaklad. Mešajo materinščino s slovenskim jezikom.*
- *Imajo težave pri pisnem izražanju, skromnejše besedišče.*
- *Ti učenci po navadi doma ne govorijo večinoma slovensko. Govorijo neko mešanico obeh jezikov (uporabljajo besede iz tujih jezikov, slovenske besede izgovarjajo z drugačnim naglaševanjem ipd.). Slovensko govoreči učenci jih zato ne razumejo popolnoma, zato so izločeni.*
- *Za tvorbo stavka potrebujejo več časa in potem povedo le delno razumljive stavke, a ker se tako trudijo, je komunikacija uspešna.*
- *Ker se doma sporazumevajo v maternem jeziku, se težje izražajo v slovenskem jeziku: ni besedišča, težave pri ustreznih oblikah besed (skloni), uporabi dvojine, vrstnem redu besed v povedi.*
- *Slabši besedni zaklad. Pomanjkanje znanja izgovorjave, slovnice, tehniških izrazov (moj predmet).*
- *Slabše razumejo metafore, prenesen pomen besed. Imajo težave z iskanjem sopomenk, protipomenk, nad- in podpomenk, težje razumejo pisano besedo, pri zapisih je veliko slovničnih, oblikoslovnih in drugih napak.*
- *Slabše razumevanje besedila in tvorjenje, jezikovne napake do pogostejše in povezane z jezikom ki ga morda še govorijo doma.*
- *Pri ločevanju med formalnim in neformalnim jezikom – tudi v komunikaciji z učiteljem/odraslim uporabljajo zelo pogovorne izraze, kar se najpogosteje vidi pri pisnih sporočilih (okrajšane, pogovorne oblike besed). Imajo težave s slovnično pravilnostjo in tvorjenjem daljših povedi in besedil v slovenščini. Imajo šibek besedni zaklad in zato težave pri razumevanju kompleksnejših besedil in besedil iz različnih predmetnih področij (npr. biologija - (ne)poznavanje izrazov za živali in rastline).*

- *Pri sporazumevanju, šibkejšem besednem zakladu v slovenščini in slabšem razumevanju besedil, slabši pisni komunikaciji, pri tvorjenju zaokroženih besedil in odzivu na obravnavana besedila.*

Tudi navedbe srednješolskih učiteljev navajamo dobesedno:

- *Tudi če so celo devetletko tukaj delali - nočejo uporabljati slovenščine in zato je njihova sporazumevalna zmožnost nizka.*
- *Razumejo enostavne besede, vsakdanje, pogovorne besede. Drugih pa ne. Stavki so enostavni, slovnično napačni, večkrat uporabijo besede iz svojega jezika, napačno sklanjajo, nepravilno uporabijo besede v povedih,... Ali pa ne najdejo besede, s katerimi bi nekaj izrazili.*
- *V pomanjkljivem razumevanju navodil za reševanje delovne ali teoretične naloge.*
- *V uporabi besednjaka in slovnice slovenskega jezika.*
- *Izgovorjava besed*
- *Predvsem v tvorbi povedi, v izražanju nasploh.*
- *Tisti prvo leto še ne znajo komunicirati v slovenskem jeziku.*
- *Včasih se ne morejo spomniti določene besede v slo. Zato dopuščam pri ustnem spraševanju ali testu, da podajo odgovor (besedo) v tujem jeziku.*
- *Besedišče in slovnica nista tako razvita, včasih nimajo slovenskega pojmovanja za kak pojem*
- *Jezikovne, slovnične napake. Manj obsežno besedišče.*
- *Dijaki se nekoliko slabše izražajo v slovenskem knjižnem jeziku.*
- *Pomanjkljiv besedni zaklad, težave z jezikovnimi, pravopisnimi in slogovnimi pravili.*
- *Kljub učenju, prizadevanju in želji ne morejo doseči odličnega znanja, ker pomanjkljivo razumejo*
- *Želijo govoriti v svojem jeziku, ne v slovenskem jeziku, premalo se trudijo*
- *Slabše razumevanje, uporaba materinega jezika, kot opravičilo in izgovor.*
- *Zaprtost v svoj klan, skupino*
- *Oba jezika govorijo in melodija je drugačna, izgovor besed*
- *Slabše izražanje, sporazumevanje, razumevanje.*
- *Ne komunicirajo v slovenščini, pričakujejo, da jih razumemo*

- *V tem, da zaradi tega, ker doma/med prijatelji ne govorijo slovensko se to tudi ne odraža v šoli oz. Prihaja do tega, da ustvarijo nove besede, ki so tvorjenke oz. Velikokrat se zgodi, da uporabljajo potujčene besede*
- *Še vedno se izkazuje, da doma ne govorijo slovensko, zato večkrat tudi v šoli (sploh med seboj) ne govorijo slovensko.*
- *Javno nastopanje*
- *Slabše pisno sporočanje, slabše jezikovno znanje, slovenskih besedil skoraj ne berejo, doma se le redko sporazumevajo v slovenščini, veliko učenja na pamet brez razumevanja*
- *Slabši besedni zaklad, veliko jezikovnih interferenc (slabo razmejevanje med svojim maternim jezikom in slovenščino), veliko kalkov, slabo obvladovanje skladnje na vseh ravneh (zanikanje, zanikani rodilnik, glagolska vezava, besedni red, večstavčne povedi ...), slaba zmožnost tvorjena besedil (težave z zgradbo, odstavki ...).*
- *Ne znajo uporabljati slovenskega jezika.*
- *Specifičen naglas, govor ni povsem tekoč*
- *V tvorjenju povedi, sklanjanju, poznavanju pomena besed ...*
- *Pomanjkanje pravopisa, slabše oblikovani stavki.*
- *Ne znajo oblikovati kompleksnejših misli, manjka jim besedni zaklad.*
- *Odvisna je od samega dijaka, in njegovih zmožnosti, okolja v katerem rastejo, ali imajo doma spodbudo,... Nekateri dijaki dosegajo minimalne standarde slovenščine, medtem, ko drugi blestijo.*
- *Pri zapisih - poročila, seminarske naloge ...*
- *Slabši besedni zaklad in posledično težava pri tvorjenju konkretnih vprašanj in razumevanja razlage.*

Pri vprašanju o tem, kateri dejavniki po mnenju anketiranih učiteljev najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev oziroma dijakov priseljencev, so morali sodelujoči v anketi razvrstiti vnaprej navedene postavke od 1 do 10, tako da so postavko, ki po njihovem mnenju najbolj vpliva, uvrstili na prvo mesto.

Pri odgovorih osnovnošolskih učiteljev je bil vrstni red dejavnikov po pomembnosti (od najpomembnejšega do najmanj pomembnega po mnenju anketiranih učiteljev) sledeč: motivacija za učenje, učne navade, podpora staršev, predznanje slovenščine, značajske lastnosti učenca, sociokulturno ozadje učenca, socialna vključenost učenca v razredno in šolsko skupnost, predznanje pri predmetu, učiteljev čas, ki ga ima na razpolago za učence, učiteljeva usposobljenost za delo s priseljenci.

Graf 370: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev (n = 171)

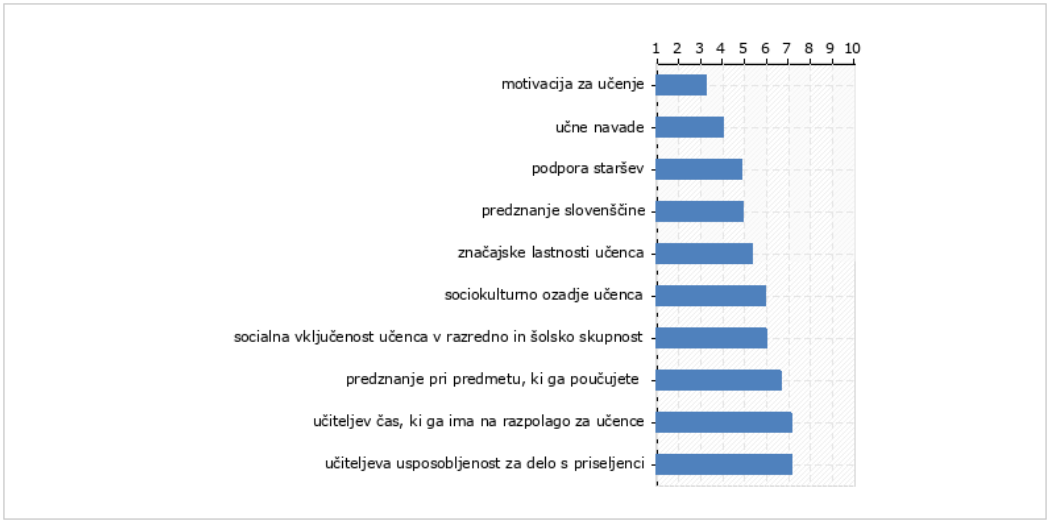

Pri odgovorih srednješolskih učiteljev pa je bil vrstni red dejavnikov po pomembnosti (od najpomembnejšega do najmanj pomembnega po mnenju anketiranih učiteljev) sledeč: motivacija za učenje, učne navade, predznanje slovenščine, značajske lastnosti dijaka, podpora staršev, predznanje pri predmetu, socialna vključenost dijaka v razredno in šolsko skupnost, sociokulturno ozadje dijaka, učiteljeva usposobljenost za delo s priseljenci, učiteljev čas, ki ga ima na razpolago za dijake.

Graf 371: Dejavniki, ki najbolj vplivajo na učno uspešnost učencev priseljencev (n = 171)

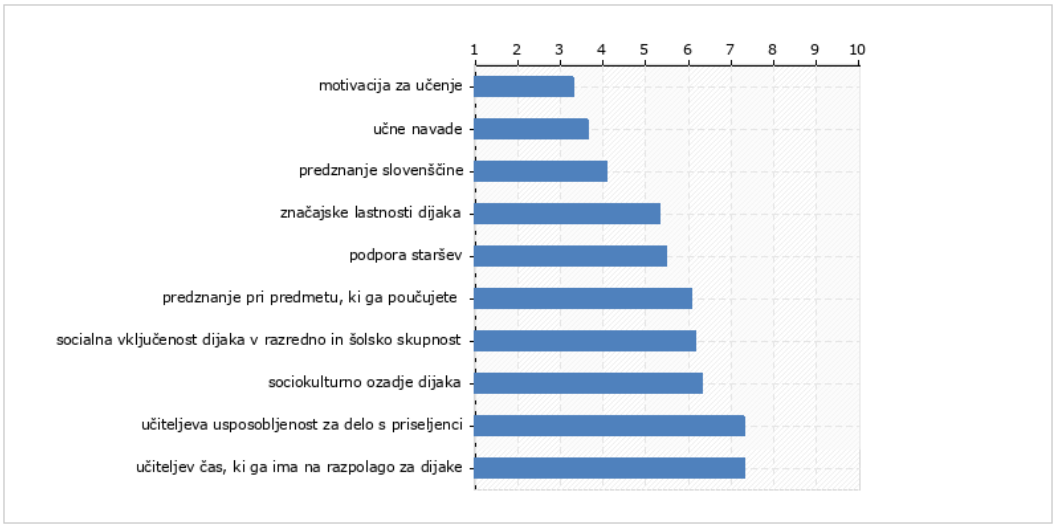

Posamezne dejavnike so anketirani učitelji natančneje obrazložili. Osnovnošolski učitelji so zapisali:

- *V največji meri po mojem mnenju vpliva otrokova prizadevnost in domače spodbudno oz. Nespodbudno okolje. Vsekakor ni zamerljiva tudi vloga učitelja.*
- *Mnogi učenci, ki pridejo iz spodbudnega okolja in so motivirani za delo, zelo hitro napredujejo, čeprav ne znajo niti besede slovensko. Mnogi učenci poznajo veliko besed v slovenskem jeziku, pa niso motivirani in nimajo domače podpore, zato slabo napredujejo.*

- *Iz svojih izkušenj menim, da je pomembna notranja motivacija otroka in spodbudno domače okolje, pri mlajšem učencu tudi učiteljeva spodbuda in razumevanje njegovih stisk. Učenci so lahko v šoli zelo uspešni, čeprav se socialno niso ustrezno vklopili v razred (na primer, priseljenci se družijo bolj med seboj).*
- *Najprej moram zagotoviti vse ostalo, potem razmišljam o jeziku. Ko osvoji voljo, je motiviran, se vključi v skupino, sprejme pomoč in obiskuje ure dodatne pomoči, so starši s tabo, potem se odpro tudi vse ostale poti. Razredna klima, odnosi in seveda tudi sposobnosti otroka. Če je učno šibek, potem je večji problem.*
- *Odločitev je bila težka, ker se marsikateri dejavniki prepletajo med seboj. Jutri bi bil vrstni red tako lahko malo drugačen. :) Vsekakor je veliko odvisno od učenca samega, seveda pa je zelo dobrodošla podpora tako staršev kot učiteljev.*
- *Mislim, da bi lahko to lestvico razvrstila za vsakega učenca na drugačen način.*
- *Pri uspešnosti je bolj pomembna želja in motivacija učenca in tudi podpora staršev, ki je največkrat slaba, ter na predmetni stopnji tudi sprejetost od vrstnikov.*
- *Za otrokov napredek je velikega pomena, kako pristopajo starši. Če se tudi starši naučijo govoriti slovensko in upoštevajo hišni red in pravila šole, se tudi učenci izobražujejo brez težav, a s trudom. Pogosto večizmensko delo staršev pomeni, da so otroci prepuščeni ulici in ne razvijejo delovnih navad. Socialno okolje ima velik vpliv na napredek otroka.*

Srednješolski učitelji pa so zapisali:

- *Dijak je lahko uspešen tudi če ne obvlada slovenščine, če je zadostno motiviran in ima dobro podporo tako staršev kot učiteljev in prijateljev. Pri tem pa je zelo pomembno, da učitelj sprejme dijaka takšnega kot je in se mu prilagodi – namreč vsaj pri mojem predmetu se da potrebno znanje usvojiti v njihovem jeziku – potem pa s skupnimi močmi (dijak in jaz kot profesorica prideva do rešitev). Ne trdim, da slovenščina ni pomembna, ampak dijak se lahko uči tudi če ne pozna jezika – uči se iz prilagojenih gradiv – da pa znanje utrdi in pa se sproti uči tudi slovenščino, pa gradiva lahko prevede/obravnava na tečaju slovenščine.*
- *Poleg znanja jezika so pomembne delovne navade in motivacija (velja za vse dijake, tudi slovenske).*
- *Pisno in ustno razumevanje vsakdanje slo je temeljni pogoj za komunikacijo oz. Uspešnost v šolskem (zdravstvenem, upravnem, športnem ...) sistemu.*
- *To je odločitev glede na moj predmet – tuj jezik.*
- *Motivacije ni !!!!!!!*
- *Če je dijak priden in učljiv, se trudi, potem gre.*
- *Kdor si zares želi in ima delavne navade, nima večjih ovir. Vse se lahko nadoknadi.*

- *Glede na izkušnje, ki jih imam s poučevanjem priseljenih dijakov, lahko z gotovostjo trdim, da sta dijakova pripravljenost za trdo delo in njegova motivacija zanj ključnega pomena za uspeh.*

- *Podpore staršev pri učenju dijaka v učnem procesu še nismo doživeli. Starši nimajo znanja na teh področjih in ne morejo pomagati pri učenju tujih jezikov ali matematiki, kemiji ipd.*

4.14 DELO Z UČENCI IN DIJAKI S SLOVENŠČINO KOT NEMATERNIM JEZIKOM

V naslednjem sklopu vprašanj smo osnovnošolske in srednješolske učitelje prosili, če nam lahko zaupajo nekatere specifike svojega dela z učenci oziroma dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom. Izbirali so med 5 vnaprej navedenimi trditvami, ki povzemajo učiteljevo obravnavo učencev/dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom: Pustim jih pri miru. / Posvečam jim manj pozornosti kot drugim. / Posvečam jim enako mero pozornosti kot drugim učencem oz. dijakom. / Posvečam jim več pozornosti kot drugim učencem oz. dijakom.

V osnovnošolski raziskavi se je pokazalo, da 54 % učiteljev posveča tem učencem več pozornosti kot drugim, 40 % enako mero pozornosti. Nihče ni izbral trditve, da te učence pusti pri miru.

Graf 372: Obravnava učencev s slovenščino kot nematernim jezikom pri pouku (n = 195)

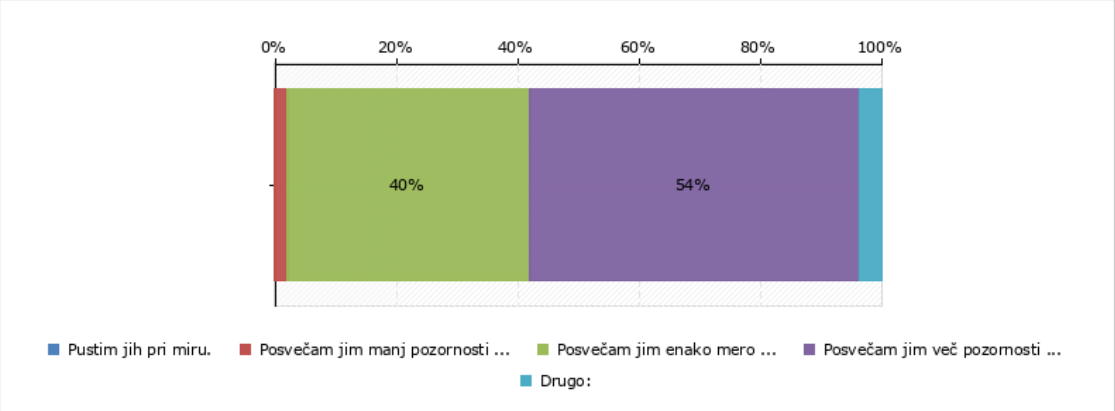

Pri kategoriji »drugo« so učitelji lahko sami vpisali najustreznejši odgovor na to vprašanje. Osnovnošolski učitelji so zapisali sledeče:

- *Več pozornosti, če jo potrebujejo.*
- *Posvečam jim pozornost, kolikor mi dopušča izvedba ure. Včasih manj, včasih pa zelo veliko.*
- *Nekoliko več, sedi v prvi klopi, da ga lahko na kaj opozorim …*
- *Imam individualni načrt aktivnosti (INA) za posameznega učenca tujca..*
- *Preverjam redno, ali razume navodilo, dajem prilagojene naloge.*
- *Dobijo tudi dodatne skupinske ure slovenščine.*

Pri učiteljih, ki poučujejo v srednjih šolah, pa odgovori kažejo na to, da 54 % učiteljev posveča tem učencem enako mero pozornosti kot drugim, 38 % jim posveča več pozornosti, 5 % pa manj pozornosti. Tudi v tem primeru nihče ni izbral trditve, da te učence pusti pri miru.

Graf 373: Obravnava dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom pri pouku (n = 191)

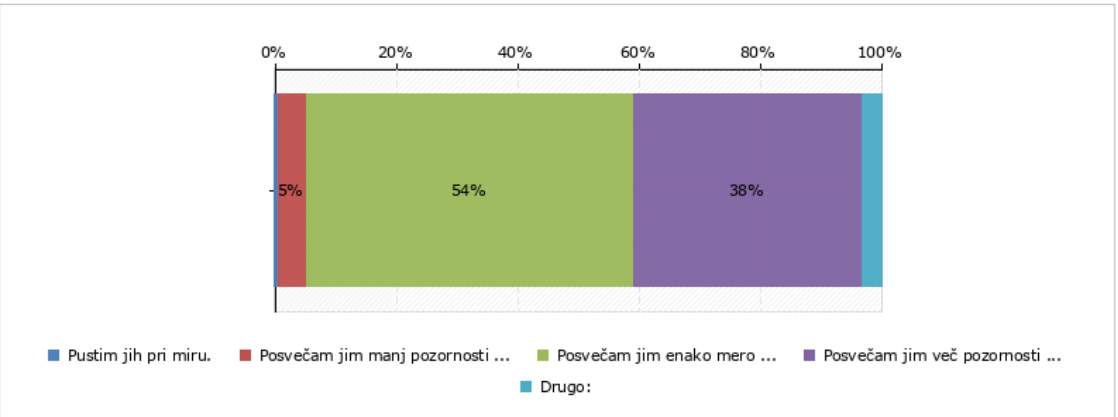

Srednješolski učitelji so pod rubriko »drugo« zapisali sledeče:

- *Enako ali več pozornosti*
- *Po potrebi glede na odziv, se prilagodim situaciji*
- *Odvisno od posameznik. Nekateri zelo dobro obvladajo jezik, tisti ki imajo več težav, jim posvetim večjo pozornost.*
- *Enako kot druge, lahko vprašajo kadar in kolikor želijo za dodatno razlago*
- *V primeru da dijak sploh ne razume se skušam z njim sporazumet v njegovem jeziku.*
- *Na začetku jim posvečam več pozornosti, ko dobim slab \"feedback\" jih pustim v miru (nekje od marca naprej)*

Srednješolske učitelje smo vprašali tudi, koliko pozornosti namenjajo razvijanju jezikovne zmožnosti dijakov v slovenščini pri svojem predmetu. Odločali so se med štirimi odgovori: Nič. / Malo. / Nekaj. / Veliko. Analiza odgovorov je pokazala, da 29 % učiteljev namenja razvijanju jezikovne zmožnosti veliko pozornosti, 47 % nekaj, 20 % malo, redki pa so odgovorili, da razvijanju jezikovne zmožnosti ne namenjajo pozornosti.

Graf 374: Pozornost, ki jo anketirani učitelji namenjajo razvijanju jezikovne zmožnosti dijakov v slovenščini pri svojem predmetu (n = 133)

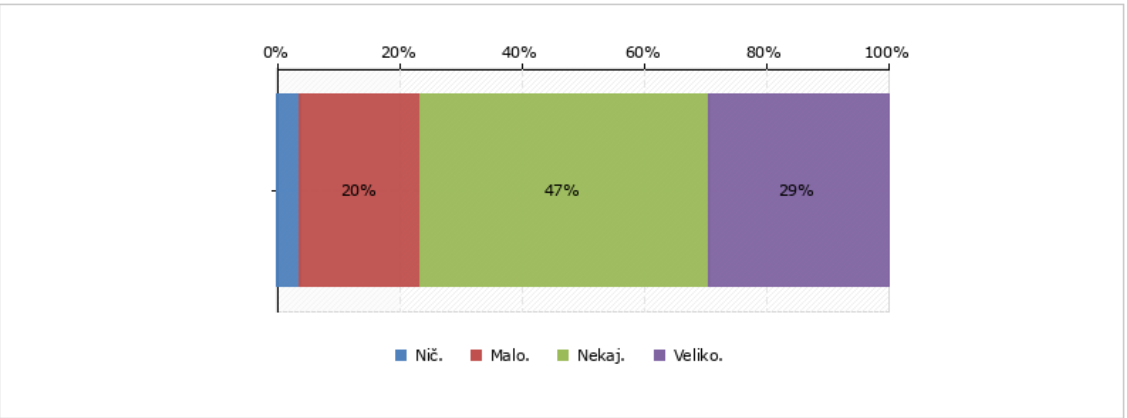

Srednješolske učitelje smo vprašali tudi, s katerimi sredstvi in pristopi razvijajo jezikovno zmožnost dijakov. V odprtih odgovorih so učitelji navedli sledeče:

- *Bogatenje besednega zaklada. Opozarjanje, na pravilno formuliranje stavkov.*
- *Uporaba strokovnih izrazov s področja računalništva*
- *Z dodatnimi slikovnimi, grafičnimi in ostalimi ponazorili, pojasnili ipd.*
- *Prevajanje ključnih ali/in splošnih izrazov v njihov jezik.*
- *Poudarek, da govorijo slovensko kadar hočejo kaj povedati v tujem jeziku. Prav tako njihova komunikacija s slovenskimi dijaki poteka v tujem jeziku, takrat vztrajam da se izražajo slovensko.*
- *Uporaba učbenika in s tem branje snovi , pisanje povzetkov snovi na tablo, razločen in počasnejši govor pri razlagi, poslušanje sošolcev*
- *Izdelala sem slovensko albanski slikovni slovar*
- *Kretnjami, google translate*
- *Učim jih izraze v slovenščini, povezane s športno vzgojo, včasih pa temu ne namenjam velike pozornosti (ko ocenim, da bi se zaradi tega razvodenelo bistvo pouka švz - gibanje).*
- *Dialog*
- *Z dodatno in bolj razločno razlago.*
- *Dodatno pojasnilo, počasnejše govorjenje, kjer je možno prevod*
- *Besedo povem v slovenščini in potem v njegovem maternem jeziku. Čakam, da ponovi besedo.*
- *Z učnimi listi ter individualnimi pogovori*

- *Uporabljam vse možne načine od mimike obraza, kretnje rok in nenazadnje, v začetku septembra, ko dobimo dijake priseljence prvo leto v šolo, prosim za pomoč tudi dijake priseljence, ki so dalj časa v Sloveniji za pomoč pri prevodu.*
- *S pogovori in dodatno razlago.*
- *Tako da na konkretnem primeru pri demonstraciji praktičnega pouka, poskušam opisati delo, in uporabiti primer kako praktično delo poteka v njihovi matični državi.*
- *Z njimi govorim samo slovensko, dam jim dodatna navodila in govorim bolj počasi.*
- *Pokažem orodje in čim večkrat povem kako se posameznemu kosu reče v slovenskem jeziku. (zato, da razumejo, da je kladivo-kladivo in ne čekić) lahko vizualno povežejo z besedo.*
- *Z branjem besedil (članki v časopisih, besedila v učbenikih/dz, izdelava refleksij, raznih sestavkov), preko odgovorov na vprašanja, debat...*
- *Pogovor.*
- *Sama skrbim za lep jezik, za enostavno in jasno komunikacijo. Dijake popravljam pri njihovih napakah, tega pa ne ocenjujem.*
- *Ponovim strokovne besede.*
- *Sodelujem s svetovalno službo, razredniki, učiteljico, ki vodi tečaj slovenščine, preverim, ali so dijaki razumeli navodila za delo, razlago učne snovi, usmerim jih za pomoč k vrstnikom, ki znajo njihov materni jezik, včasih jim tudi sama kaj prevedem.*
- *Ponavljajo nove besede.*
- *Individualni pristop v povezavi s svetovalno službo, pogovori in posebne naloge, premalo interesa s strani dijakov.*
- *Z njimi se pogovarjam v slovenščini. Naloge, ki jih dobijo jim poskušam pojasniti v slovenščini. Vzpodbujam jih, da bi odgovarjali v slovenščini. Pohvalim vsak napredek.*
- *Odgovarjam na njihova vprašanja, pojasnjujem neznane pojme, spodbujam dijake, da vprašajo, kadar snovi ne razumejo. Dijake navajam na učinkovito učenje (tudi slovenske), saj je potrebno za napredovanje pri predmetu določene vsebine brezpogojno razumeti in znati, ker v nasprotnem primeru ne morejo napredovati. Polovico \"razumeti\", pomeni drugo polovico \"ne razumeti\". Dijake je potrebno naučiti, kako se odvaditi površnosti. Pri kontrolnih nalogah pogosto popravljam tudi slovnične napake.*
- *Z dodatno razlago.*
- *Uporaba slikovnega gradiva, delo z modeli, uporaba različnih virov za učenje.*
- *Večkrat jih vključim, da aktivno sodelujejo pri uri.*

- *1. Dijaki uporabljajo pri pouku učno gradivo v slo (kot učbenik in hkrati kot delovni zvezek) - avtorica sem jaz, ali pa drugi učitelji.*
- *2. Govorim počasneje, dodatno napišem slovensko besedo na tablo.*
- *3. Posamezne slovenske besede razložim še v drugih jezikih (ang, ita, srbohrvaščina)*

- *Z dodatno razlago posameznih besed.*

- *Slike, predmeti, dodatna pojasnila ...*

- *Če uporabi napačni izraz, ga razločno popravim in povabim, da ponovi za menoj; navadno to deluje. Pri pisnih izdelkih nisem tako natančna; popravljam napake, a ne zahtevam ponovne oddaje izdelkov.*

- *Dodatno razlago, opisom pojmov, aktivnosti,..*

- *Nastopi, animacije, predstavitve.*

- *Pisanjem na tablo in barvanjem pomembnih stvari, poiščem pomoč pri sošolcih, ki govorijo ta jezik.*

- *Lahko pove besedo ali stavek v svojem jeziku in potem ponovim v slo jeziku.*

- *Poleg običajnega besedotvorja skrbno predstavljam slovenske različice angleških izrazov, ki prevladujejo v stroki. Prav tako skrbim za ustrezne zapise pri poročilih, seminarskih nalogah ipd. Vsem dijakom pomagam tudi pri izražanju oz. Iskanju ustreznih besed.*

- *Govorim jasno in lepo slovensko in jim tudi kaj pojasnim \"drugače\"*

- *Predstavitve, seminarske naloge, pogovori, ...*

- *S popravljanjem napak, branjem besedil v slovenskem jeziku.*

- *Spodbudna vprašanja.*

- *Dodatne ure.*

- *Branje stripov, člankov, knjig.*

- *S vključevanjem teh dijakov, da povedo ali so razumeli podano snov ... S pisanjem domačih nalog s predstavitvami rezultatov eksperimentalnega dela z možnostjo vključevanja v sodelovalno projektno delo.*

- *Prevajanje učne snovi.*

- *- dodatna razlaga - primeri - možnost dodatnih ur.*

- *Popravljam njihovo izgovorjavo, spodbujam jih h govorjenju.*

- *Razločno in pravilno jih nagovarjam. Želim da mi odgovarjajo v pravilni slovenščini. Popravim jih , ko kaj narobe rečejo. Preverim, če so me prav razumeli.*

- *Spodbujam jih, da stvari, ki jih ne znajo povedati slovensko, povedo hrvaško, nato jim \`prevedem\` oz. Jim povem, kako povedo slovensko.*
- *Uporaba sskj*
- *Pogovor, dodatna razlaga*
- *Več možnosti za izražanje in s tem vajo v slovenskem jeziku.*
- *Usvojitev in pravilna uporaba strokovne terminologije. To velja tudi za slovenske dijake.*
- *Dodatna razlaga povem v njihovem jeziku, če ga razumem oz. V angleščini za pomoč prosim druge dijake pomagam si s spletnim prevajalnikom*
- *Z dodatnimi razlagami, ponazoritvami, slikovnim materialom, prosim dijake, ki govorijo njihov jezik za razlago pojmov.*
- *Dijaki lahko odgovor pri pouku povedo v svojem maternem jeziku, če jim je lažje, nato skupaj ugotovimo, kaj je to v slovenščini - do naslednjič se morajo naučiti slovenski termin.*
- *Večkrat ponovim snov.*

Vse sodelujoče osnovnošolske in srednješolske učitelje smo v nadaljevanju vprašali, kaj naredilo, da bi učenci oziroma dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom lažje sledili pouku. Izbirali so med naslednjimi vnaprej navedenimi trditvami, ki povzemajo učiteljevo ravnanje do učencev oziroma dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom: Govorim počasneje. / Govorim glasneje. / Trudim se govoriti bolj razločno. / Pripravim prilagojene delovne liste. / Prilagodim razlago, in sicer tako, da jo slišijo tudi drugi učenci oz. dijaki. / Ponovim razlago v poenostavljeni obliki za vse učence oz. dijake. / Ponovim razlago samo za učenca oz. dijaka priseljenca. / Ponovim razlago v skupnem jeziku, ki ga imava z učencem oz. dijakov, npr. v angleščini, prvem jeziku učenca oz. dijaka. / Snov mu posebej razložim po uri. / Učencu oz. dijaku pripravim poseben, njegovi sporazumevalni zmožnosti prilagojen izroček. / Staršem dam navodila za pomoč pri učenju. / Za pomoč prosim katerega od učencev oz. dijakov, ki dobro obvlada snov. / Posamezne ključne besede v zvezi z novo snovjo sproti zapisujem na tablo kot podporo svojemu govoru. / Vprašam, če česa niso razumeli. / Govor podkrepim s kazanjem. / Pripravim mu delovni list s ključnim besediščem. / Preverim razumevanje z dodatnimi vprašanji. / Dodatno razložim potek naloge. / Pri učitelju, ki ga poučuje slovenščino, se posebej pozanimam, katero besedišče in stavčne strukture je učenec oz. dijak že zmožen razumeti in tvoriti. / Učenca oz. dijaka posadim blizu sebe, da mu lahko pomagam in spremljam njegovo delo. / Učenca oz. dijaka pohvalim, če skuša sodelovati. / Učenca oz. dijaka vključim v dejavnosti pri pouku, kjer jezikovna komunikacija ni izpostavljena (npr. učenec oz. dijak pomaga pri poskusu, če razume varnostna navodila). / V pouk, če je le mogoče, vključim medkulturne vsebine (npr. informacije o državi, iz katere prihajajo, informacije o njihovih pomembnih osebnostih, literaturi, umetnosti, zgodovinskih in geografskih dejstvih, živalih ipd.). / Imam na računalniku odprt prevajalnik, da si učenci in tudi sam/a z njim občasno lahko pomagajo/pomagam. / Imam na računalniku odprte slovarje, da si učenci oz. dijaki in tudi sam/a z njimi občasno lahko pomagajo/pomagam. / Učenca oz. dijaka spodbujam, da kaj pove v svojem jeziku. /

Naučim se nekaj preprostih besed ali fraz v njegovem jeziku. / Poiščem učno snov, ki jo jemljemo, v njegovem prvem jeziku in mu posredujem gradivo.

Analiza odgovorov osnovnošolskih učiteljev je pokazala, da anketirani učitelji najpogosteje učenca pohvalijo, če skuša sodelovati, ga vprašajo, če česa ni razumel, svoj govor podkrepijo s kazanjem, se trudijo govoriti bolj razločno, učence vključujejo v dejavnosti, kjer komunikacija ni v ospredju … Precej je takih, ki učence s slovenščino kot nematernim jezikom posadijo v svojo bližino, da mu lahko pomagajo in spremljajo njegovo delo, poleg tega tudi sproti preverjajo njegovo razumevanje, mu omogočijo dodatno razlago, če česa ne razume oziroma ponovijo razlago v poenostavljeni obliki … Najmanjši delež učiteljev je izbral možnost, da sami poiščejo učno snov v učenčevem prvem jeziku in mu posredujejo gradivo oziroma k temu pozovejo učenca, manj je tudi takih učiteljev, ki razlago ponovijo v jeziku, ki je skupen njemu in učencu. 38 učiteljev je odgovorilo, ta vse navedeno pri njihovem pouku ne pride v poštev.

Graf 375: Pomoč učencem s slovenščino kot nematernim jezikom, da bi lažje sledili pouku (n = 187)

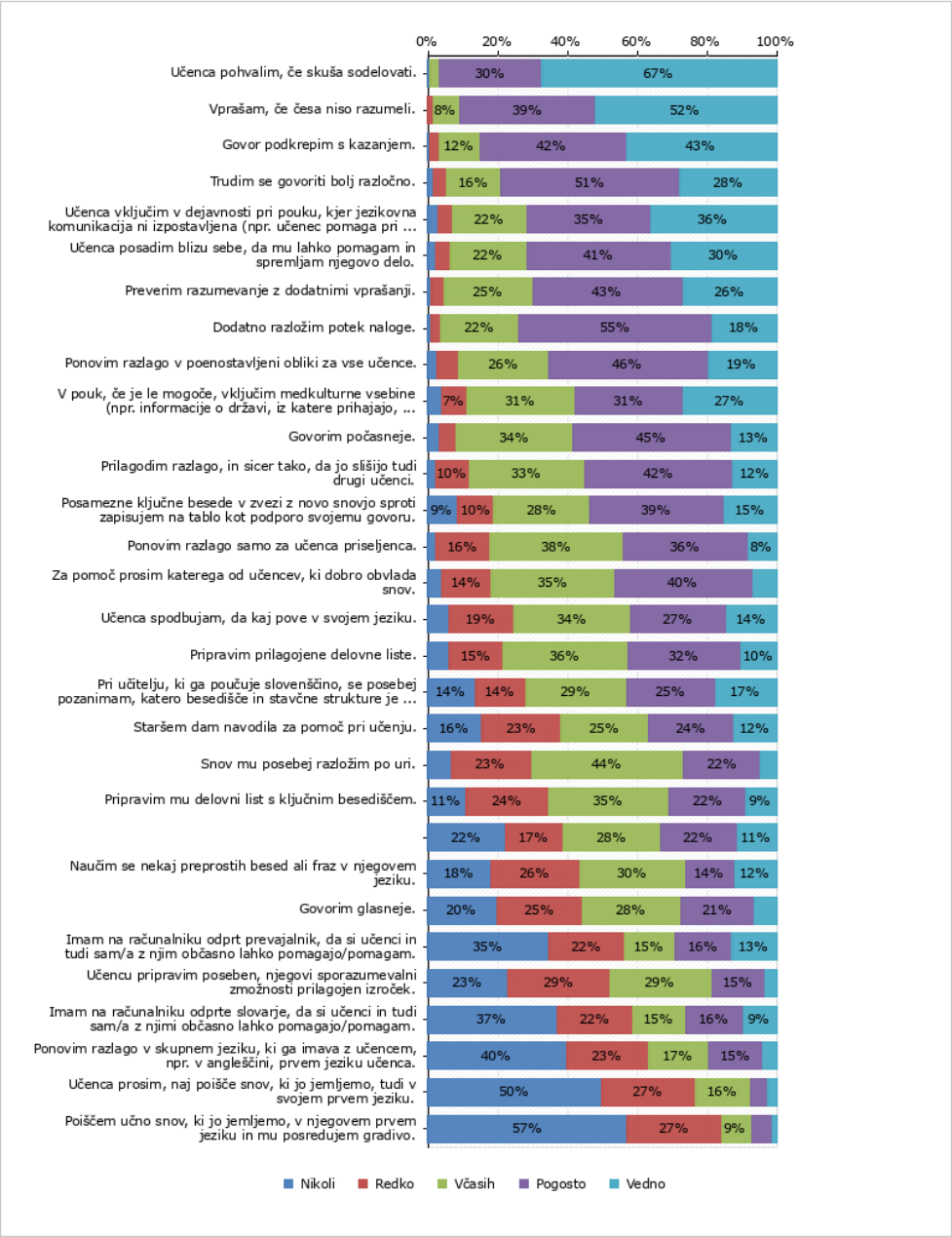

Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev je pokazala, da anketirani učitelji najpogosteje učenca ga vprašajo, če česa ni razumel, ga pohvalijo, če skuša sodelovati, se trudijo govoriti bolj razločno, svoj govor podkrepijo s kazanjem, ponovijo razlago v poenostavljeni obliki za vse dijake, govorijo počasneje, dodatno razložijo potek naloge … Precej je takih, ki dijake s slovenščino kot nematernim jezikom vključijo v dejavnosti pri pouku, kjer komunikacija ni ključnega pomena, preverijo pri njem razumevanje z dodatnimi vprašanji, posamezne ključne besede v zvezi z novo snovjo sproti zapisujejo na tablo kot podporo svojemu govoru … Najmanjši delež učiteljev je izbral možnost, da sami poiščejo učno snov v učenčevem prvem jeziku in mu posredujejo gradivo oziroma k temu pozovejo učenca, manj je tudi takih učiteljev, ki za dijake priseljence pripravijo prilagojene delovne liste. 11 učiteljev je odgovorilo, ta vse navedeno pri njihovem pouku ne pride v poštev.

Graf 376: Pomoč dijakom s slovenščino kot nematernim jezikom, da bi lažje sledili pouku (n = 185)

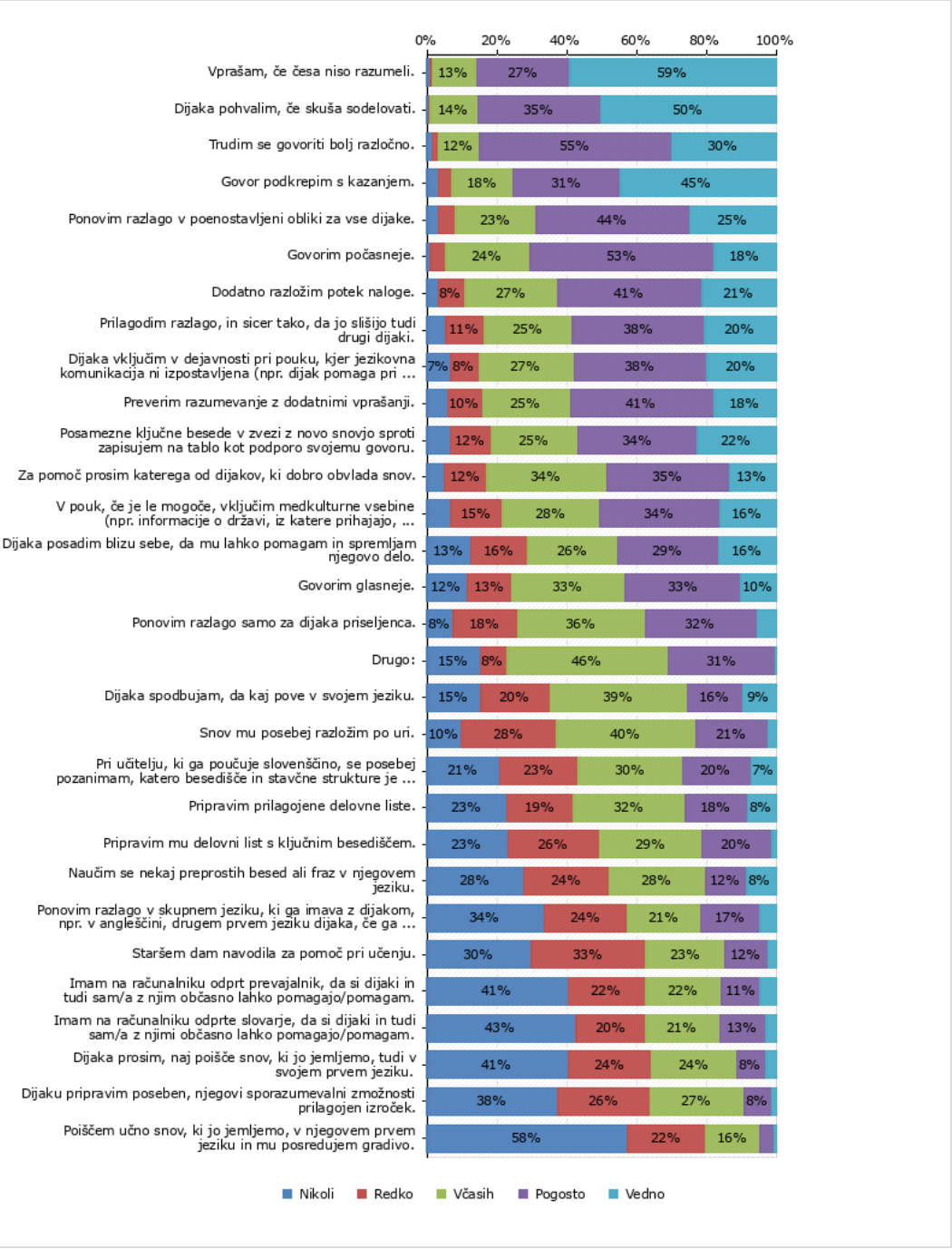

V naslednji točki so imeli anketirani učitelji možnost, da navedejo še dodatne dejavnosti, ki se jih poslužujejo pri svojem delu z učenci oziroma dijaki s slovenščino kot nematernim jezikom oziroma da svoje dejavnosti obširneje razložijo.

Med odgovori osnovnošolskih učiteljev je bilo zapisano:

- *Učenci, ki prvo leto obiskujejo našo šolo imajo pouk slovenskega jezika z učiteljem, ki poučuje tujce ni vedno učitelj, ki poučuje v istem oddelku. Ta učitelj ima tudi dopolnilni pouk z njim.*

Ker ta ni obvezen, pogosto učenci nanj ne hodijo. Občasno se izogibajo celo dodatnim uram slovenskega jezika.

- *V delovni učbenik dodatno zapišem besede pod sličice, po potrebi pa tudi narišem, da si otrok lažje zapomni. ko prične govoriti slovensko, to vedno opazim in ga izdatno pohvalim, spodbujam jih, da se izrazijo v svojem jeziku, nato pa ob moji pomoči poskusijo povedati tudi slovensko (če njihov jezik obvladam ...).*
- *Smo šol s prilagojenim programom, tako da je veliko stvari prilagojenih. Učenci niso toliko samostojni, da bi si lahko sami pomagali s prevajalniki, slovarji. Večina ima pridružene še druge primanjkljaje (čustveno-vedenjske, adhd ...)*
- *Učence priseljence povabim k sodelovanju v dramsko skupino. Izkušnja jim dvigne samopodobo – tudi v očeh drugih.*
- *Z učencem se posebej dogovarjam (po uri), česa in kako naj se loti.*
- *Učenci so 7., 8. In 9. razred in so že kar nekaj časa v Sloveniji. Nimajo več tako velikih težav z razumevanjem jezika, da bi jim bilo potrebno razlagati v njihovem jeziku. Samo učenka Albanka ima 2 uri DSP, kjer ima prevajalko, da ji pomaga pri učenju.*
- *Učenec brez znanja slovenščine, pri pouku ne more sodelovati ali spremljati delo. Kot dobra praksa se je izkazalo učenje samostalnikov, števil, barv v prvi fazi s pomočjo sličic, potem pa glagolov - gibanje na sličicah. Sledili so preproste povedi s pomočjo slikovnega gradiva. Vsak dan ponovi besede, ki jih že zna. Seveda je potrebno prilagoditi naloge; prepoznavanje pojmov, zapis besede.*
- *Učenci tujci imajo vedno možnost, da jih ocenim v manjših skupinah, 1-2 pri dopolnilnem pouku. Prav tako učenci z govornimi napakami, pretiranim strahom...*
- *Mamica učenca, ki prihaja iz Azerbajdžana, je prišla v šolo in otrokom povedala pravljico rdeča kapica s pomočjo namiznega gledališča v svojem jeziku. Ker so otroci zgodbo že poznali, so jo z zanimanjem poslušali. To je bilo v 1. Razredu.*
- *Pomoč učenca iz drugega razreda, ki prihaja iz iste države - pomoč pri prevajanju, razlagi. Vključitev v OPB.*
- *Učenko večkrat spodbudim k izposoji knjig iz šolske knjižnice, spodbujam jo, da sodeluje s sošolci. Pomagam si s slikovnim gradivom slika jezika (npr. pri razlaganju dovršnika in nedovršnika) ...*
- *Pomagam si s slikovnim gradivom (Slika jezika ali slikovno gradivo s svetovnega spleta), v šolski knjižnici poiščem primerno lahke knjige, izposodim si slovarje ...*
- *Velikokrat učenca za minutko ali dve po uri zadržim in ga vprašam, če želi še kakšno dodatno razlago. Povabim ga v knjižnico (sem namreč tudi knjižničarka), mu svetujem kakšno primerno knjigo, se o njej z njim pogovorim, ga spodbujam in pohvalim. Večini teh učencev je pred razredom in sošolci neprijetno, zato se izogibam, da jih izpostavljam.*

- *Skupaj bereva knjige in jih stran po stranjo obnavljava. Ima možnost, da me tudi popoldan, ko dela nalogo pokliče in rešiva težave pri nalogi. Dobi dodatno razlago in pomoč. Uporabljava Viber. Imava poseben zvezek, ki mu rečeva slovar in notri zapisujeva besed, ki jih ne razume.*

- *Zelo dragocen je tudi čas, ki ga preživi s sošolci v obliki proste igre v razredu. Takrat opažam, da se jezikovno zelo razvija.*

- *Posebej bi priporočala, da bi pred vključitvijo v reden pouk, učenci tujci bili deležni intenzivnega tečaja slovenskega jezika. Tako bi se počutili manj izolirane in bolj samozavestne ob vstopu v šolo.*

- *Ker sem učiteljica tujih jezikov, se poučevanja učencev lotim na podoben način, kot to počnemo pri nemščini in francoščini, le da tukaj učenci hitreje razumejo in napredujejo, ker so jeziki podobni. Zelo si pomagam z znanjem ruščine in srbščine, tako da lahko skupaj primerjamo strukture v njihovem maternem jeziku in v slovenščini.*

Med odgovori srednješolskih učiteljev pa je bilo zapisano:

- *Dijaki so na skupnih urah predstavili svoj kraj in navade. Da dijaki vidijo, da smo vsi različni a podobni.*

- *Življenje v Sloveniji povezujem z življenjem v njihovem kraju (na primer v Bangkoku), dijakinja pove, kaj je tam drugače. Primerjamo biologijo tukaj in tam.*

- *Delamo poslovne načrte, veliko timskega dela, dijake vedno vključim tako, da je v eni skupini - "firmi" en tujec, da se ne zberejo v timu sami tujci. S tem imam zelo pozitivne izkušnje. Pozovem jih tudi, da predstavijo gospodarske razlike med slovenijo in državo iz katere prihajajo. Na to so zelo ponosni.*

- *Dijakom, ki se priselijo in čisto nič ne razumejo slovenščine, bi morala biti dana možnost, da se najprej naučijo slovenskega jezika in šele potem všolajo! Ko je v razredu ena tretjina dijakov, ki ne razumejo učitelja, učitelj pa ne njih, trpijo vsi - dijaki priseljenci, dijaki, ki govorijo slovensko in učitelj!*

- *Sodelovanje dijakov Slovencev in Neslovencev ter kombinacije.*

- *Dijaki predstavljajo svojo domovino, začetek knjižnega jezika, himno, abecedo v materinščini, razložijo politično situacijo, zemljevid (spremembe).*

- *Pri vsebinah v zvezi z varovanjem in obnovo kulturne dediščine dijake tujce spodbujam, da predstavijo primere kulturne dediščine iz njihovega lokalnega okolja. Ob tem se vsi zelo veliko naučimo.*

- *Dijake zelo spodbujam, da berejo v slovenščini. V knjižnici smo nabavili nekaj knjig, primernih prav za dijake tujce. Te knjige berejo namesto "klasičnega" domačega branja. - z njimi se pogovarjam, kaj jih zanima (šport, življenje slavnih, moda, glasba ...). Potem jih spodbudim, da po internetu iščejo članke o tem na slovenskih portalih in mi enkrat tedensko poročajo,*

kaj je novega z njihovim priljubljenim zvezdnikom, pevcem ... - enkrat tedensko mi napišejo krajši sestavek o poljubni temi (za temo se vnaprej dogovorimo). Na individualni uri preberem njihov sestavek, skupaj ga popraviva in napake skuša odpraviti pri naslednjem sestavku.

4.15 PREVERJANJE PREDZNANJA UČENCEV IN DIJAKOV S SLOVENŠČINO KOT NEMATERNIM JEZIKOM

Sodelujoči učitelji so pri naslednjem vprašanju, postavljenem v anketnem vprašalniku, odgovarjali, ali pri svojem predmetu (ali pri predmetih, ki jih poučujejo na razredni stopnji) preverijo predznanje učencev oziroma dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom (oz. slovenskih učencev oziroma dijakov, ki so se preselili iz tujine), če se prvič vključujejo v slovensko šolo.

Med osnovnošolskimi učitelji jih je 58 % odgovorilo pritrdilno, 24 % predznanje preverja včasih, 18 % pa je takih učiteljev, ki predznanja ne preverjajo.

Graf 377: Preverjanje predznanja učencev s slovenščino kot nematernim jezikom (oz. slovenskih učencev, ki so se preselili iz tujine), če se prvič vključujejo v slovensko šolo (n = 186)

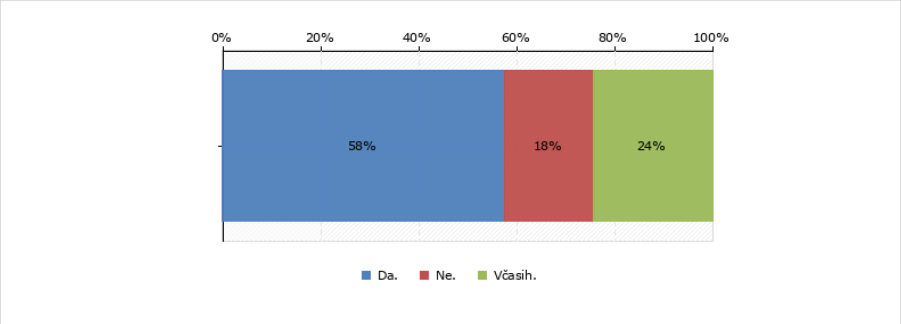

Med srednješolskimi učitelji jih je pritrdilno odgovorilo 33 %, 42 % jih predznanje preverja včasih, 25 % pa je takih učiteljev, ki predznanja ne preverjajo.

Graf 378: Preverjanje predznanja dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom (oz. slovenskih učencev, ki so se preselili iz tujine), če se prvič vključujejo v slovensko šolo (n = 185)

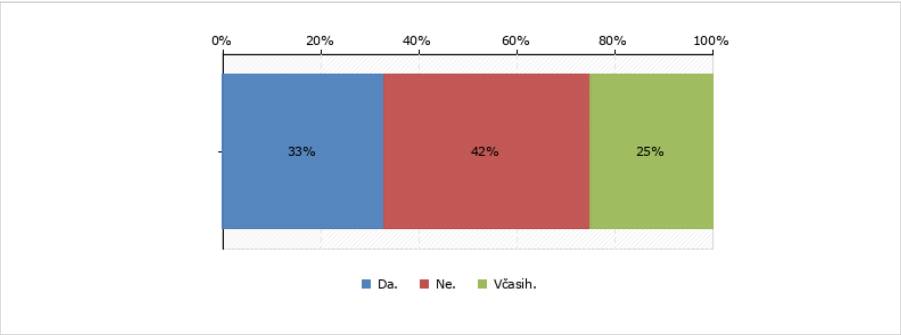

Pri naslednjem vprašanju so poročali o načinih preverjanja predznanja učencev oziroma dijakov pri predmetu/predmetih, ki ga/jih anketirani učitelji poučujejo.

Največji odstotek anketiranih osnovnošolskih učiteljev je izbral odgovor, da učenca vedno oz. pogosto opazujejo, kako se odziva pri pouku ali v pogovoru skušajo ugotoviti, koliko zna. Izstopa odstotek (42 %) tistih osnovnošolskih učiteljev, ki svojih učencev nikoli ne prosijo za zvezke in učbenike, ki so jih prej uporabljali v izvorni državi, in tudi odstotek (41 %) tistih učiteljev, ki za namen preverjanja predznanja svojih učencev pripravijo posebej prilagojen test.

Graf 379: Način preverjanja predznanja učencev pri predmetu/predmetih, ki ga/jih anketirani učitelji poučujejo (n = 149)

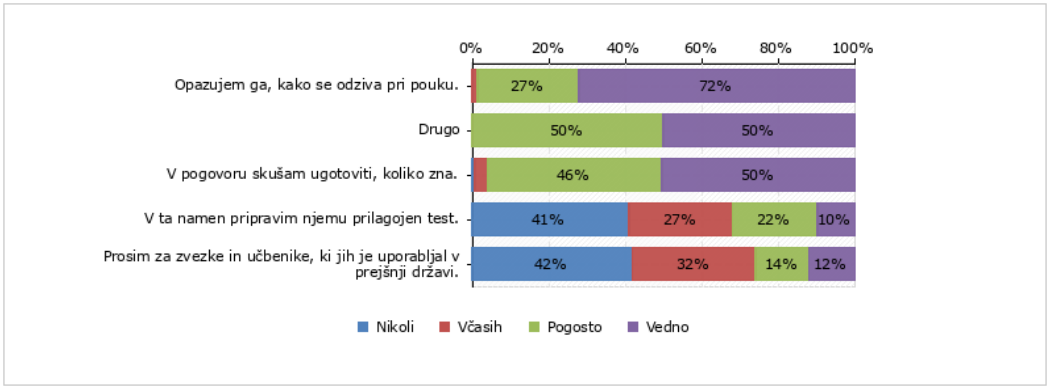

Največji odstotek anketiranih srednješolskih učiteljev je prav tako izbral odgovor, da dijaka vedno (61 %) oz. pogosto (31 %) opazujejo, kako se odziva pri pouku ali v pogovoru skušajo ugotoviti, koliko zna. Izstopa odstotek (51 %) tistih srednješolskih učiteljev, ki svojih učencev nikoli ne prosijo za zvezke in učbenike, ki so jih prej uporabljali v izvorni državi, in tudi odstotek (42 %) tistih učiteljev, ki za namen preverjanja predznanja svojih učencev pripravijo posebej prilagojen test.

Graf 380: Način preverjanja predznanja dijakov pri predmetu/predmetih, ki ga/jih anketirani učitelji poučujejo (n = 106)

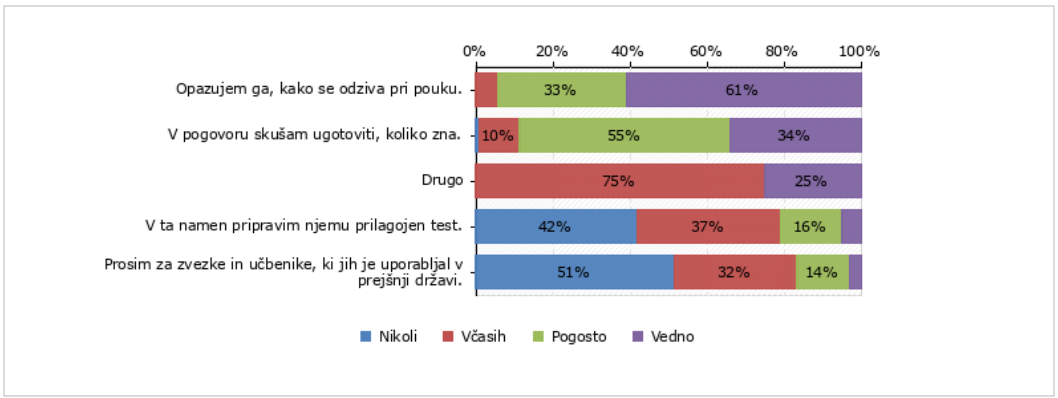

Tisti, ki so način preverjanja želeli natančneje pojasniti, so imeli to možnost v naslednjem odprtem odgovoru. Osnovnošolski učitelji so navajali sledeče:

- *Gre za učenki, ki obiskujeta 1. razred. V Sloveniji sta obiskovali tudi vrtec. Večjih težav pri pouku nimata. Velikokrat po znanju prekašata sošolce.*
- *Pri poučevanju slovenščine ne preverjam učbenikov maternega jezika. Ponudim leposlovna besedila v maternem jeziku, tudi za bralno značko.*
- *Delam z mlajšimi, ki še niso tako močni v pisnem izražanju, zato se opiram na ustno sporočanje.*
- *Učenci vključeni v moj razred so v Sloveniji že dalj časa. Nekateri so bili najprej vključeni v redno šolo, kjer so leto ali dve le bili - pouku pa niso mogli slediti. V domačem okolju govorijo zgolj v svojem jeziku (albansko), starša, predvsem mati slovensko zelo malo razume, govori pa ne. Oče razume in govori malo bolje ampak je veliko odsoten. Težava pri naših učencih je v tem, da nimajo več statusa tujca, nekateri so v slo že več let. Učenci znajo slovensko toliko,*

da lahko komunicirajo med seboj in tudi z učiteljem. Učeni jezik pa je že kmalu (tretji, četrti razred) prezahteven.

Srednješolski učitelji pa so pri dodatnem vprašanju zapisali:

- *Njihovo predznanje preverjam sproti.*
- *Vse te dejavnosti izvajamo tudi pri tečaju.*
- *Pri tujem jeziku to ni toliko pomembno, težave nastopijo, ko / če tudi tujega jezika ne zna ...*

Sledilo je vprašanje, kako anketirani učitelji skrbijo za učence oziroma dijake priseljence in učence oziroma dijake s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju. Izbirali so med trditvami: Učenca oziroma dijaka vključim v obstoječo obliko dodatne strokovne pomoči na šoli (npr. dopolnilni pouk). / Učencu oziroma dijaku nudim individualno pomoč. / Za učenca oziroma dijaka organiziram pomoč vrstnikov. / Učencu oziroma dijaku priskrbim učno gradivo preteklih let.

Največji odstotek osnovnošolskih učiteljev je izbral možnost, da učenca vključijo v obstoječe možnosti dodatne strokovne pomoči na šoli, sledijo učitelji, ki učencu nudijo individualno pomoč, nato tisti, ki organizirajo pomoč vrstnikov, v povprečju pa so učitelji najmanjkrat izbrali odgovor, da učencu priskrbijo učno gradivo preteklih let. Pri kategoriji »drugo«, ki je dopuščala, da sami opredelijo, kako skrbijo za priseljence in učence s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju, so zapisali odgovore: *učencu priskrbim pomoč drugega učitelja, izvajam DSP, opravim dodatno uro po pouku*.

Graf 381: Skrb za učence priseljence in učence s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju (n = 180)

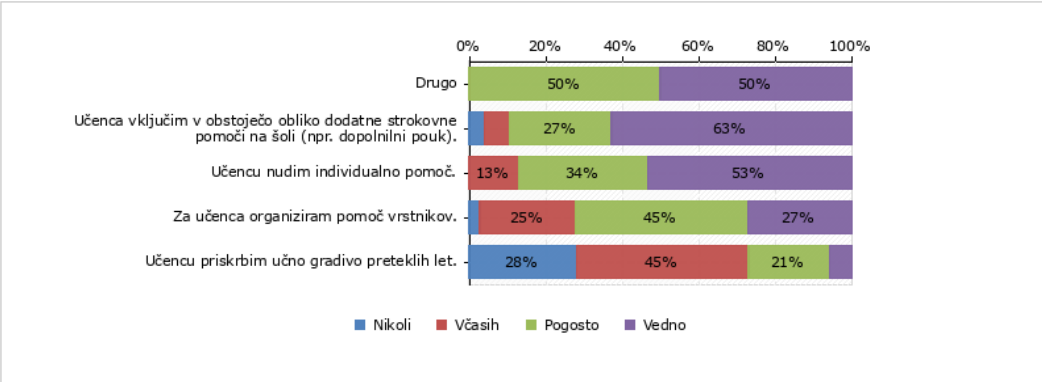

Največji odstotek srednješolskih učiteljev pa je izbral možnost, da dijaku nudijo individualno pomoč na govorilnih urah za dijake, sledijo učitelji, ki za dijaka organizirajo pomoč vrstnikov, v povprečju pa so učitelji najmanjkrat izbrali odgovor, da dijaku priskrbijo učno gradivo preteklih let. Pri kategoriji »drugo«, ki je dopuščala, da sami opredelijo, kako skrbijo za dijake priseljence in dijake s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju, je bil zapisan en odgovor, in sicer to, da učitelj za take dijake priskrbi dodatno uro slovenščine.

Graf 382: Skrb za dijake priseljence in dijake s slovenščino kot maternim jezikom, ki so se preselili iz tujine, pri katerih se ob njihovem vpisu v slovensko šolo kaže primanjkljaj v predznanju (n = 183)

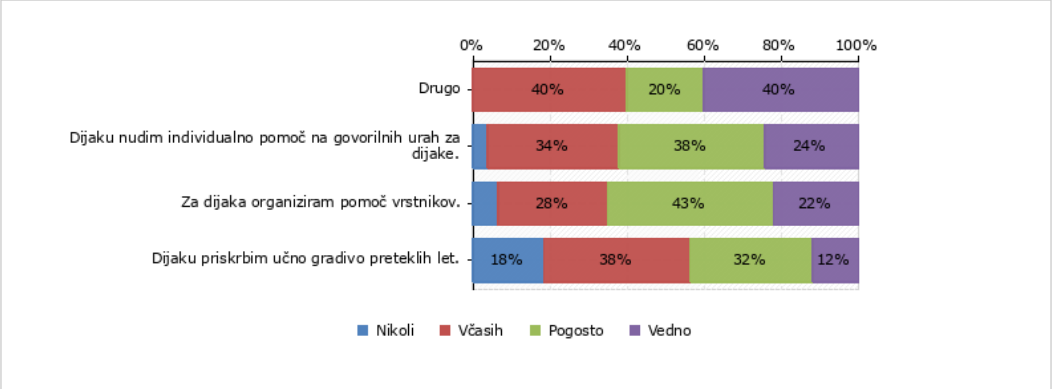

Tisti, ki so odgovore želeli natančneje pojasniti, so imeli to možnost v naslednjem odprtem odgovoru. Osnovnošolski učitelji so navajali sledeče:

- *Šola zaprosi za ure DSP-ja za tujce in te si kolegi razdelimo med sabo, odvisno, kje ima učenec več težav.*
- *Ker sem učiteljica razrednega pouka, se tudi pristop pri učnih predmetih razlikuje. Predznanje preverim pri mat in slj, kjer je največ drsečih ciljev (branje, pisanje, govorjenje, poslušanje, številske predstave, računanje).*
- *Poslužujemo se tudi pomoči prostovoljcev iz domačega okolja, ki tem učencem pomagajo tudi popoldan.*
- *Obravnavam jih individualno in sproti preverjam kaj potrebujejo.*
- *Učence z DSP učitelji poznamo kot tiste učence, ki imajo odločbo in v skladu s tem sem tudi odgovarjala na prejšnja vprašanja o učencih.*
- *Vsak priseljenec ima izdelan svoj individualiziran program, ki ga predstavimo tudi staršem in kjer predvidimo prilagoditve pri pouku, vključen je k dodatnim uram slo. Jezika, kjer se otroci-priseljenci med seboj spoznajo in jim ponudimo tudi dodatna dogajanja(druženje, obisk prireditve v mestu ...).*
- *Učencu je založba Rokus podarila delovne zvezke sredi šolskega leta.*

Odgovori srednješolskih učiteljev pa so bili taki:

- *Spet gre za motiviranost dijakov, govorilne ure za dijake imamo, če se jih želijo udeležiti.*
- *Za te dijake je na ravni šole organiziran tečaj slovenščine za tujce. Naloge iz strokovnih predmetov opremim s številnimi slikami in risbami, ki jih je mogoče razumeti tudi brez znanja jezika.*
- *Najpogosteje poiščemo vrstnika, ki prihaja iz iste države in je v Sloveniji že več let, da pomaga pri prevajanju in razumevanju snovi.*

- *Dijaki se svetovalnih ur večinoma ne udeležijo*
- *Dijak je prvo leto vključen tudi v tečaj slovenščine.*

4.16 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA ZA UČENCE PRISELJENCE

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v OŠ (UR RS št. 52/2013, člen 15) dopušča možnost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence. Anketirane učitelje smo vprašali, če imajo učenci pri njihovem predmetu/vaših predmetih to možnost? 91 % jih je odgovorilo pritrdilno, 9 % je označilo, da te možnosti njihovi učenci nimajo.

Graf 383: Možnost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 183)

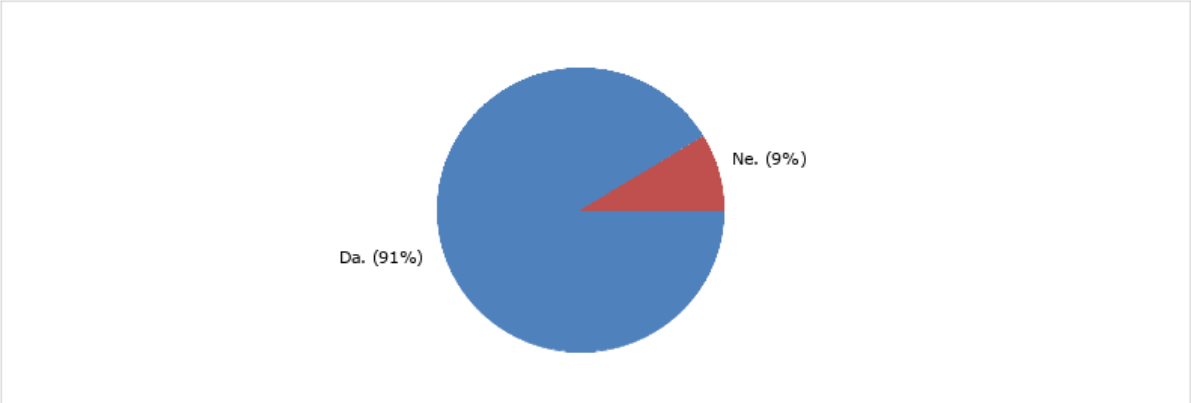

Pri naslednjem vprašanju smo jih prosilo, če lahko navedejo, kako prilagajajo ocenjevanje, oziroma opišejo konkretne prilagoditve ocenjevanja. V nadaljevanju navajamo vse njihove odgovore:

- *Prvo leto so bili učenci neocenjeni. Letos je ocenjevanje za njih prilagojeno tako, da jim navodila pred samim testom ponovno preberem in dodatno razložim. Pri učencu, ki ne dosega min. Standardov mu ocenjevanje prilagodim tudi tako, da je ustno vprašan samo osnovno besedišče.*
- *Ocenjujem samo tisto, za kar menim, da bo učenec dosegel vzpodbudno oceno (npr. dopustim tudi nekaj besed v njegovem maternem jeziku ...). Pri pisnih besedilih sem pozorna predvsem na upoštevanje besedilne vrste in sporočilnost besedila (ne na jezikovno pravilnost slovenščine - težava so skloni, dvojina ...).*
- *Podaljšan čas pisanja pri ocenjevanju.*
- *Več je ustnega spraševanja, da lahko pomagaš učencu. Pomoč učitelja pri pisnem ocenjevanju - branje navodil in pojasnjevanje pomena, razlaga posameznih besed. Če je potrebno, učitelj zapiše učenčeve odgovore. Če ne razumeš pisnega odgovora, vprašaš učenca, da ustno pojasni. Lahko ima podaljšan čas reševanja. Ne upoštevaš vseh pravopisnih napak. Lahko oceniš izdelek. Nima govornega nastopa oz. Ima pomoč pri sestavi govornega nastopa. Individualno spraševanje.*
- *Pol leta jih ne ocenjujem. Nato se spoznamo in ugotovim njihovo predznanje, delo, zmožnost razumevanja... V prvem letu jih redko ocenim pisno, ampak pridobijo ustno oceno. Ne dajem besedilnih nalog, ampak ocenjujem procedure pri računanju, postopke, kjer ni treba znati dosti besedišča. V drugem letu pišejo prilagojene teste. Za vsa ocenjevanja se dogovorimo in so napovedana in jim točno povem, kaj bom spraševala.*

- *Več ustnega preverjanja in ocenjevanja ob pomoči, vnaprej pripravljena vprašanja, navodila, krajše naloge, podaljšan čas pisanja ob pomoči učitelja.*

- *Spremljamo napredek, izberemo cilje iz UN, ki jih glede na njegovo usvojeno znanje in možnosti lahko preverimo in ocenimo. Ocenjevanje je časovno napovedano, prilagojen je oblika ocenjevanja znanja. Po potrebi organiziramo v manjši skupini.*

- *Opazujem napredek učenca ob podajanju navodila, natančnost pri izdelavi izdelka itd.*

- *Dopuščam odgovore v otrokovem prvem jeziku.*
- *Standarde znanja, ki temeljijo na besedišču ne ocenim.*
- *Daljši čas za pripravo (deklamacija).*

- *Način in izvedba ocenjevanja.*

- *Opisna ocena opredeljuje standarde znanja, ki jih dosega.*

- *Preberem in razložim navodila. Preverim razumevanje besedišča. Več slikovnega materiala - 1. razred.*

- *Učenci so prvo ocenjeni le pri predmetih ter tiste vsebine kjer svoje znanje lahko izkažejo brez uporabe jezika (mat, gum, šport, lum, spo). Kjer lahko znanje izkažejo z računanjem, povezovanjem, urejanjem ... Slikovnega gradiva, gibanjem, ustvarjanjem.*

- *Pri predmetih, kjer ne usvoji minimalnih standardov znanja, učenca prvo leto ne ocenjujem. Prilagodim ocenjevanje, pisno in ustno, po delih, manj učne snovi. Z njim se pripravljam na ocenjevanje. Pisno ocenjevanje je individualno, da mu omogočim pojasnila.*

- *Učenec prvo leto ne bo ocenjen iz večine predmetov. Pri vzgojnih predmetih se oceni glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oz. Standardov znanja.*

- *Ustno ocenjevanje v manjših skupinah ali individualno, ocenjujem izdelek, napredek učenca, dopuščam napake iz jezikovnega okvira, poenostavljam navodila, da so lažje razumljiva, omejujem se na besedišče, ki ga učenec pozna.*

- *Dogovorjen datum, zmanjšan obseg ocenjevanega gradiva, poudarek na ustnem ocenjevanju.*

- *Na uri, ko imamo utrjevanje snovi, preverim kako mu gre. Na preverjanju mu dam informacijo, kaj se mora še naučiti. Dobi prilagojen slikovni izroček s ključnimi besedami. Na njem so pojasnjeni neznani pojmi s slikami. Test ima veliko vizualnih sredstev na podlagi tega obkroži, dopiše posamezne besede, ne povedi.*

- *Manjše število ocen; nižji standard ocenjevanja, kjer je pomemben jezik; individualno ocenjevanje; podaljšan čas.*

- *Napovedano ocenjevanje, manjši sklopi - po možnosti, kar se je že učil v svojem jeziku. Pisno prilagojena navodila, naloge in pa vsebine (reducirano na nujno).*

- *V prvem razredu v spričevalu pri slj ne bo vpisanih standardov, ki jih še ne dosega, pri preverjanju standardov pri drugih predmetih se bo lahko izražala v svojem jeziku.*

- *Ocenjevanje v manjših skupinah pri dopolnilnem pouku. Vprašanja prilagodim znanju otroka. Če izkaže neka temeljna znanja greva na višji nivo in višjo zahtevnost vprašanj.*

- *Prilagoditev učne snovi. Manj ocen.*

- *sedi v bližini učitelja;*
- *dodatna (po korakih, poenostavljena, krajša) navodila, informacije in vprašanja – pojasnjevanje slovenskih izrazov (razumevanje besed, besednih zvez), preverjanje razumevanja le-teh;*
- *uporaba enostavnejših jezikovnih struktur, znanega besedišča;*
- *vizualna opora (oznake z barvami);*
- *pomoč pri ustnem in pisnem izražanju – poudarek ključnih besed/struktur, dovoljena tudi uporaba posameznih besed iz učenčevega maternega jezika;*
- *zmanjšan obseg nalog pri pouku in domačih nalogah (strukturirane);*
- *podaljšan čas reševanja za dokončanje izdelkov;*
- *uvajanje v branje slovenskih knjig z manj besedila in lažjo vsebino (domače branje in bralna značka – preverjanje razumevanja prebranega);*
- *se vključuje v življenje in delo v razredu tudi s svojim jezikom in kulturo.*

- *Po delih. Manjši obseg.*

- *Uporaba slikovnih gradiv ob ustnem ocenjevanju, tematska naloga, praktično-eksperimentalno delo.*

- *Učenec se na ocenjevanje pripravlja dlje časa, v prvem letu samo pripravlja, ocenjen je, če želi. Ustno ocenjevanje izvedem, vendar se učenec odloči, ali oceno zapišem v redovalnico. Pisno ocenjevanje prilagodim in ne ocenim, podam samo povratno informacijo.*

- *1. Če nikakor ni možno, učenca ne ocenim.*
- *2. Prilagodim količino snovi.*
- *3. Preverjam samo minimalne standarde.*
- *4. Ocenim eksperimentalno delo, kjer je jezikovna težava manjša.*
- *5. Prilagojen pisni preizkus - cilje in standarde preverjam skozi nižje taksonomske stopnje (več slik, povezovanja, prepoznavanja).*
- *6. Oceno pridobim na učencu najbolj primeren način (odvisno, v čem je boljši, pisno ali ustno ali kako drugače).*
- *7. Dovolim različna odstopanja z besedami iz (njihovega - neslovenskega) jezika ter pravopisne napake, tudi če pri slovensko govorečih pomenijo napačnega odgovora, sprejmem, če le razumem in vidim, da razmišljajo pravilno.*

- *Navodila jim podam ustno, včasih si pomagam z risanjem, nekatere naloge izpustim, piktogrami ali z zgledom – pokažem primer. Predstavitve plakatov so lahko v slikah, govorni nastop je lahko v zvezi z njegovo domovino in poenostavljen, pregledam besedilo, popravim in jim svetujem. Pri ustnem ocenjevanju pomagam z dodatnimi vprašanji, pojasnilom.*

- *Več ustnega kot pisnega ocenjevanja, prilagojen test - poenostavljena navodila in lažje naloge.*
- *Možnost podaljšanega pisanja. Preberem navodilo besedilne naloge pri matematiki. Nariše primer računa. Odgovor zapiše s pomočjo z velikimi tiskanimi črkami. Račun s številkami zapiše sam. Manj nalog dobi kot drugi.*
- *Prilagoditve so predvsem pri slovenščini. Od učenca tujca ne zahtevam, da zna pesmico povedati na pamet, razen, če sva se jo naučila skupaj v šoli. Podobno je z branjem in pisanjem.*
- *Opisno ocenjevanje - 1. razred*
- *Sprašujem napovedano - po delih*
- *Zmanjšan obseg vsebin zajetih v ocenjevanje.*
- *Pisna ocenjevanja izvedem s posameznikom v ustni obliki.*
- *Podrobnosti, zahtevne izraze v posamezni učni snovi izpuščam, ...*
- *Predmete, ki so vezani na poznavanje jezika, prvo leto ne ocenjujemo.*
- *Prilagodim kriterije ocenjevanja glede na njegovo predznanje in predvsem ocenjujem napredovanje.*
- *Časovnik zamik ocenjevanja, podaljšan čas pri pisnem ocenjevanju, prisotnost naravnega govorca (materni jezik učenca), ki pomaga učencu pri ustnem spraševanju ...*
- *Prvo leto neocenjen, prilagojene oblike ocenjevanje, več ustnega, možnost uporabe slovarja*
- *Drugačna navodila - bolj razloženo. Postopno.*
- *Učenec, ki ima status učenca priseljenca in šolo obiskuje prvo leto, bo neocenjen pri slj.*
- *Učencev tujcev prvo leto pri pouku slovenščine ne ocenjujem, vendar jim omogočim pisanje testov, da opazujem njihov napredek. Učence tujce v drugem letu obiskovanja slovenske šole ustno vprašam in snov prilagodim, jim poenostavim navodila za reševanje in se omejim na doseganje minimalnih standardov. Testov posebej ne prilagajam, vendar omogočim, da popravljajo redni test in tako pišejo pozitivno ter izboljšajo svoje znanje. Seveda jih spodbujam, da vprašajo, če česa ne razumejo in jim nudim individualno razlago v obliki dopolnilnega pouka ali -ja.*
- *Več ustnih kot pisnih ocen, preverjanje razumevanja navodil, podaljšan čas, prilagojeno pisno ocenjevanje znanja.*
- *Dalj časa piše. Pomoč pri branju navodil. Nižji kriterij. Upoštevanje smiselnih odgovorov, čeprav je jezikovno nepravilno.*
- *1. leto se nič ne ocenjuje ali pa samo lum, špo. Drugo leto vsi predmeti, prilagojeni preizkusi , zmanjšani kriteriji, odvisno od otroka*
- *Za ustno ocenjevanje napovem čas spraševanja in teme, včasih tudi tipe nalog.*

- *Sproti se dogovarjamo za ocenjevanje, tudi ustno ocenjevanje je vedno napovedano, ocenjevanje je prilagojeno (po delih ...).*

- *Zmanjšan obseg snovi, prilagojeni standardi znanja.*

- *Manjši obseg snovi, prilagojeno pisno ocenjevanje, ocenjevanje aktivnega dela.*

- *Ocenjevanje znanja poteka ustno. Sprejemljivi so odgovori, ki so povedani v slabši slovenščini, vprašanja so postavljena v konkretnejših oblikah s pomočjo učnih pripomočkov.*

- *Dogovor o ocenjevanju, podaljšan čas pisanja, prilagoditev nalog ...*

- *Podaljšan čas reševanja s ponazorili.*
- *Ustno ocenjevanje ob ponazorilih.*
- *Branje navodil s strani učitelja.*

- *Test prilagodim glede na učenčevo znanje, navodila mu preberem in razložim, omogočim dodatni ustni odgovor, upoštevam tudi napredek.*

- *Prvo leto učenci tujci niso ocenjeni pri dejavnostih, ki jih nikakor ne bi zmogli, npr. pisna ocenjevanja znanja.*

- *Prvo leto šolanja učenec ni ocenjen.*

- *Učenca se prvo leto ne ocenjuje.*

- *Učenec opravlja le ocenjevanje pri vsebinah in predmetih, kjer sem pri preverjanju ugotovila, da snov obvlada.*

- *Uporabljam kratke povedi, jasna navodila (nedvoumna), slikovno gradivo, ponazoritve.*

- *Prvo leto je običajno težko kaj oceniti, če nič ne govorijo slovensko. V naslednjem letu pa običajno prilagodimo besedišče, preglednost testa, možnost pisanja izven razreda pri specialnih pedagoginjah in podobno.*

- *Preden napovem pisno ocenjevanje znanja, učenca seznanim, da bo pisal enak test kot ostali učenci, a ne bo ocenjen samo na osnovi tega. Nato učenca ustno vprašam po vprašanjih, ki so bila na testu. Ustno ga sprašujem ob popravljenem pisnem izdelku, kjer so bile napake ali naloge ni rešil. Uporabljam tudi njegov jezik, če je potrebno. Osredotočim se na minimalne standarde in nato zvišujem, če vidim, da učencu gre dobro. Zapišem ustno oceno. Menim, da je potrebno dati učencu možnost pisati enak test kot ostalim in hkrati mu omogočiti, da ima prilagojeno (ustno), če mu ne gre pisno (naravoslovje, družba). Prav je, da starši teh otrok vidijo, kaj se pričakuje od vseh otrok te starosti.*

- *Prilagojena navodila in vprašanja na testu. V prvem letu ocenjujem samo napredek učenca - razumevanje jezika, pravilno zapisovanje, ustno preverjanje napredka. V drugem letu pridobivajo ocene s prilagojenim načinom ocenjevanja - manjši obseg snovi - ustno odgovarjanje po delih, priprava prilagojenih izročkov za tujce, priprava prilagojenih testov s krajšimi vprašanji ...*

- *Ocenjevanje je individualno, lahko izven skupine, pomagam si z prekodiranjem pojmov in spodbujanjem sporočanja.*
- *Sprva ne ocenjujem. Po določenem času, ko usvoji osnove jezika, označim snovi, ki omogočajo reprodukcijo znanja.*
- *V prvem letu je lahko neocenjen. Učencu se nudijo ure pomoči in učenja slovenščine ter dopolnilni pouk. Pri matematiki se osredotočimo na račune, besedilne naloge prilagodimo oz. dodatno razložimo.*
- *Napovedano spraševanje po sklopih s tem, da točno ve, kaj bo odgovarjal.*
- *Če res slabo razume slovenski jezik, piše sam po pouku, da mu lažje razložim posamezno navodilo. Ocenim le tisto, kar je že dosegel, ostale cilje še pustim.*
- *Vnaprej skupaj določiva datum ocenjevanja, vnaprej pripravim vprašanja za ustno ocenjevanje, izbiram vprašanja za ocenjevanje minimalnih standardov, pred datumom ocenjevanja ga povabim k sebi in preverim znanje ter ocenim, ali je že pripravljen na ustno ocenjevanje.*
- *Če vidim, da ne gre, učenec prvo leto šolanja ni ocenjen.*
- *Učenec ima: - pomoč učitelja pri razlagi besedišča, navodil pri pisnem ocenjevanju znanja - prilagodim ustno ocenjevanje tako, da vključim besedišče, za katerega vem, da ga pozna - izbereva manj zahtevne knjige za domače branje, dela predvsem na razumevanju besedila*
- *Prvo leto pišemo samo pozitivne ocene. Potem pa naprej kot ostalim slovenskim otrokom.*
- *Testi so sestavljeni tako, da učenec stopenjsko rešuje naloge. Naloge za učence priseljence so dopolnjene z enostavnejšim navodilom ter zgledom.*
- *Kadar je učenec v prvem razredu, poteka opismenjevanje (pisanje in branje) prilagojeno individualnim sposobnostim ter se glede na učne težave odločim skupaj s timom, ki je zadolžen za učno pomoč učencu, ali ga bom ocenjevala iz slovenščine oz. katere standarde. Prav tako se največkrat odločimo, da učenca preverjam in ocenjujem pisno le izjemoma, oz. kjer je to potrebno (pri slovenščini pisanje besed, povedi, prepisi, odgovori ipd.) In takrat ima pomoč - bralca navodil.*
- *Dam možnost odgovarjanja v maternem jeziku*
- *Ni ocenjen pri predmetih, kjer potrebuje slovenski jezik. Ocenjen pa je pri predmetih kot so šport, likovna umetnost, glasbena umetnost. Slikovno gradivo, ki je v pomoč pri ustnem spraševanju.*
- *Učenec ob negativni pisni oceni vedno dobi možnost ustnega popravljanja, kjer si lahko pomaga pri odgovorih v sojem materinem jeziku.*
- *- učenec lahko pri geografiji odgovarja tudi v svojem jeziku - ob uporabi atlasa je takšno ocenjevanje lažje - pripravi nalogo, kjer ne ocenjujem jezik ampak zastavljen cilj in izvedbo*

- *Večino minimalne cilje. Podaljšan čas reševanja. Ključne besede iz vprašanja si zapiše v svojem jeziku.*
- *Individualno ocenjevanje.*
- *Podaljšan čas, ga ne ocenim.*
- *Poleg slovenskih navodil pogosto zapišem še navodila v njegovem materinem jeziku. Pri pisanju testa za pomoč prosim šolsko psihologinjo /knjižničarko, da učencu individualno razložita, kaj od njega naloga pričakuje.*
- *Teste popravim in če ne želijo, ocene ne vpišem. Referat ocenim samo tisti del, ki ne vključuje jezikovne pravilnosti, samo vsebino. Pri ustnem ocenjevanju lahko govorijo v svojem maternem jeziku in angleščini, če jaz ne razumem.*
- *Prvo leto učenec ni ocenjen. Drugo leto sem pri učencu pozorna na sprotni napredek in poudarek pri ocenjevanju je na tem ob upoštevanju minimalnih standardov. Posebej prilagodim ustno ocenjevanje.*
- *Število ocen, vsebina in obseg ocenjevanja. Ugotovila sem, da moram otrokom dati možnost, da odgovorijo na vsa vprašanja. Zelo pogosto sem prijetno presenečena nad obsegom. Nato kriterij prilagodim. Kar ne more znati, upoštevam.*
- *Učenci pridobijo manjše število ocen. Ocenjevanje je razdeljeno po sklopih. Imajo več možnosti ustnega ocenjevanja znanja. Pri pisnem ocenjevanju znanja imajo podaljšan čas pisanja, prevedena navodila, tipske naloge po zgledu preverjanja znanja.*
- *V prvem letu se usmeri ocenjevanje v cilje, ki so njemu pisani na kožo.*
- *Učenec je zelo prizadeven in ni potrebe po prilagajanju ocenjevanja.*
- *Več ustnih ocen, ponavljanje vprašanj/navodil, dodatna razlaga navodil, brez odgovora*
- *Sestavim posebej prilagojen test- pisno preverjanje znanja. Ustno preverjanje je napovedano, učencem tudi vnaprej pripravim vprašanja in se z njimi pogovorim, da preverim, če vprašanja razumejo.*
- *Glede na pravilnik je lahko v določenem obdobju neocenjen, da spremlja pouk, se navadi na klimo, izraze, jezik. Šele nato sledi ocenjevanje v ustni obliki, pisna, kot najtežja sledi na koncu.*
- *Prilagojeni testi z manj besedilnih nalog (naloge v obliki tabel, grafov, formul), toleranca napak ustno ocenjevanje - toleranca napak, lahko se izrazijo v svojem jeziku.*
- *Ocenjujem samo gibalne, likovne in tehnične naloge.*
- *Po potrebi še ustno pojasnim pisna navodila, preverim, če razume, kaj mora narediti. Vprašanje postavim bolj splošno, da pripoveduje o določeni temi, usmerjam ga z*

podvprašanji. Vedno določim datum, kdaj bo učenec ocenjen. Dam možnost izboljšanja ocene.

- *Samo računske naloge, s preprostimi izrazi napiši, izračunaj... Podaljšan čas, če je potrebno. Ustna razlaga pred začetkom.*

Učitelji so bili v nadaljevanju naprošeni, naj navedejo ključne težave, s katerimi se srečujejo, ko želijo pri svojem predmetu (ali več predmetih) oceniti znanje učencev (priseljencev, Romov ali učencev s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini), ki imajo po njihovem mnenju primanjkljaj v znanju slovenščine? Odgovarjali so takole:

- *Učenec \"pade\" v razred brez znanja jezika, a pouk teče in z njim se pojavljajo velike luknje, npr. Pri naravoslovju in družbi. Ti učenci nimajo toliko besedišča, da bi lahko sledili. Povzroča jim stigmo in se še bolj zaprejo vase. Smatram, da bi morali vsaj eno leto v šoli imeti samo učenje jezika in šele nato bi se ga umestilo v razred, ko bi mnogo laže sledil snovi.*
- *Ne znajo povedati, tudi če poznajo odgovor.*
- *Nerazumevanje jezika - navodil, vprašanj*
- *Nerazumevanje navodil (učiteljevih in nalog). Nezmožnost sledenja razlagi.*
- *Če so prvo leto, razumevanje jezika. Sicer večjih težav ni, seveda, ko enkrat \"obvladajo\" jezik.*
- *Poenostavljanje vprašanja.*
- *Včasih ne veš, ali učenec ne razume vprašanja ali res ne ve snovi.*
- *Težave so predvsem pri tem, da ti učenci skorajda nimajo možnosti, da bi govorili v slovenskem jeziku, razen seveda med poukom. V razredu imam veliko priseljencev sorodnih držav (Bosna, Srbija, Makedonija ....), zato med odmori v razredu skoraj ne slišim slovenščine, pogovor poteka večinoma v bosanščini. Tudi v popoldanskem času se ti otroci igrajo večinoma z drugimi priseljenci. In če je otrok še pasiven, zaprt vase, poteka njegovo učenje slovenščine zelo počasi.*
- *Nemotiviranost za delo, večji primanjkljaj v predznanju.*
- *Primanjkljaj v znanju slovenščine pri mojem predmetu ni tako pomemben, saj ocenjujem učenčevo znanje angleščine in ne slovenščine. Večji problem pri mojem predmetu je neustrezno predznanje angleščine, s katerim ti učenci običajno pridejo k nam.*
- *Morebitne težave razrešim že pred ocenjevanjem, s preverjanjem znanja, ki je običajno zelo podobno ocenjevanju znanja.*
- *Učenka ne razume več ko polovico, ni zmožna zapisati in povedati nič po slovensko. Glede na to je potrebno pouk precej osmisliti, praktično, slikovno, s kretnjami, ipd.*
- *Nemotiviranost za učenje, doma ne govorijo slovensko.*

- *Nekateri so nemotivirani, strah pred novim okoljem in potem prepočasi napredujejo in obupajo. Mogoče tudi nekaj časa upajo, da se ne bo potrebno naučiti jezika (da se bodo prej vrnili, odpotovali drugam). Drugače večjih težav nimam, ker se prilagodim njihovim sposobnostim. Ko vidijo, da so lahko uspešni, jim da to nov zagon za delo.*
- *Težave so pri pisnem ocenjevanju in pri govornem nastopu, saj se učenci velikokrat ne zavedajo svojih jezikovnih primanjkljajev v slovenščini in so zato tudi pogosto razočarani nad oceno.*
- *Ne-razumevanje jezika, ne-delavnost (učenje, naloge ...).*
- *Težko združujejo jezik na pomenski ravni in razumevanje jezikovnih struktur, ker ni nikakršnega predznanja - začenjanje z ničle. Razmišljati morajo namreč o besedišču, pomenu besed, navodilih in znanju, ki ga morajo izkazati po navodilih. Težave so tudi na zvočni ravni jezika (izgovarjanje določenih glasov, prilagajanje na slišno podobo jezika ...).*
- *Težave imam z dogovori in termini, ki se jih zaradi izostajanja ne držijo.*
- *Nerazumevanje jezika, pomanjkljivo predznanje, včasih nemotiviranost za delo.*
- *Razumevanje osnovnih navodil, nemotiviranost, neaktivna vključenost s sošolci.*
- *Razumevanje jezika. Ocenjevanje pred ostalimi učenci - zelo slabo za učenca priseljenca ter ostale, saj začutijo, da ocenjevanje ni enakovredno.*
- *Različna snov, ki so jo obravnavali tam, od koder so prišli.*
- *Individualen pristop.*
- *Ni težav, če je učenec dovolj časa v šoli. Nekateri pridejo za nekaj mesecev in odidejo. V šoli imamo organizirano veliko pomoči in učenci v dveh letih znajo toliko slovenščine, da so ob prilagoditvah ocenjevanja uspešni. Neuspešni so tisti, ki imajo učne težave ali niso motivirani.*
- *Pri mojih predmetih je zelo zelo pomembna funkcionalna pismenost, ter tudi precej bogato (razširjeno) besedišče. Učenci, ki imajo težave že z osnovno stopnjo komunikacije, težko razumejo in povezujejo znanja iz naravoslovja in kemije.*
- *Razumevanje besedišča in samostojni zapisi*
- *Nerazumevanje vsebin naloge*
- *Nemotiviranost za delo*
- *Pomanjkljivo znanje slovenščine.*
- *Nimam težav, ker ocenim izdelek.*
- *V pisnih nalogah za oceno pravopisnih in jezikovnih napak ne upoštevam, ampak samo popravim. Učenci napišejo popravo. Ocena je zadostno, dobro.*

- *Posebnih težav ne zaznam, imam dogovorjen sistem dela in ocenjevanja znanja priseljencev, ki ga poznajo in jim je lažje.*
- *Slabo znanje učencev. Kako zastaviti ocenjevanje, da bodo uspešni.*
- *Vsak učenec je na drugačni stopnji znanja in tako bi moral vsak posameznik nadgrajevat od te točke, kar pomeni, da pri pouku slovenščine na splošno zelo težko dosegajo standarde znanja.*
- *Učenci, ki jim slovenščina ni materni jezik, so v Sloveniji že več let a imajo kljub temu velike primanjkljaje:*
    - *skromen besedni zaklad*
    - *ne razumejo navodil*
    - *skromno izražanje (pripovedovanje, opisovanje)*
    - *slabo usvojena tehnika branja - ker jim je težko imajo slabo motivacijo za branje, pisanje - se upirajo, nočejo*
    - *pridružene motnje - slaba spodbuda (nizek socialnoekonomski standard, domače okolje).*
- *Premalo zainteresirani za nov jezik.*
- *Slabe delovne navade.*
- *Do sedaj nisem imela težav, upoštevam prilagoditve, prvo leto so večinoma ocenjeni le iz vzgojnih predmetov in eventualno iz mat ali tja (posamezniki) - zaenkrat so vsi toliko napredovali v znanju jezika, da v drugem letu šolanja niso imeli težav pri ocenjevanju*
- *Največ težav povzroča pomanjkljive delovne navade in majhna motivacija.*
- *Učenci se hitro adaptirajo, starši so največji problem, ker ne sprejemajo pomoči in nočejo govoriti in se učiti, da bi otroku olajšali. Tudi brezplačne tečaje ne marajo. Otroke izkoriščajo, da jim prevajajo pri trgovcih in zdravnikih in ostalih uradih.*
- *Problem nastane včasih pri ustnem spraševanju, ko komunikacija (morda tudi zaradi stresa) enostavno ne steče, tudi, če se učitelj trudi postavljati enostavna vprašanja in vidi, da jih učenec razume.*
- *Nerazumevanje besedilnih nalog - vsakih je snov, ki ni le računanje.*
- *Največ težav se pojavlja pri razumevanju zahtevnejših navodil.*
- *Sama imam največ težav s starši albanskih otrok, ker sami dovolj ne poznajo jezika in otroku ne morejo pomagati. Največkrat se dogaja, da je le oče tisti, ki komunicira z učitelji (mame kimajo ali pa niso prisotne - ker se redkeje odločijo za učenje slovenščine in se z otroci zmeraj pogovarjajo le v albanščini). Posredovana obvestila, kriterije in ocene izve oče, ki pa največkrat zaradi prezaposlenosti, neustrezno prepušča šolanje ženi in otrokom... Dogaja se tudi, da se družina ne vključuje v okolico in se zapira v svoj krog in s tem še bolj onemogoča sprejemanje slovenščine. Tako tak otrok v šoli rabi veliko več spodbude, motivacije, da se*

sprosti, druži z vrstniki in z njimi spregovori v slovenščini. Domače naloge opravlja redno, a kar se znanja tiče, je bolj ali manj pridobljeno le v šoli.

- *Ker sami niso krivi za deficit, poizkušam čim bolj pogosto omogočiti, da govori tudi v svojem jeziku - bz, govorni nastop, plakat ... \" starše prosim za prevod, včasih si pomagam s prostovoljci drpd.*
- *Včasih težko ocenim, koliko lahko v neki fazi od učenca zahtevam. Ali je to snov, ki je dejansko še dolgo ne bo osvojil, ali je to snov, ki jo bo mogoče osvojil le z nekaj več truda že v zelo kratkem času?*
- *Nerazumevanje jezika, pri Albancih popolno nezanimanje in nemotiviranost.*
- *Težave so takrat, ko učitelj ne ve zagotovo, ali neznanje izvira iz nerazumevanja slovenščine ali iz učnih težav, ki jih ima otrok.*
- *Pri pouku tehnike in tehnologije učenci pri izdelavi nimajo težav, težave se pojavijo, ko gre za teorijo. Skupaj z demonstracijo sledijo pouku.*
- *Slabo razumevanje jezika in slab besedni zaklad.*
- *Nerazumevanje posameznih pojmov*
- *Nerazumevanje jezika, jaz ne razumem njih, oni pa mene ne. Komunikacija je na začetku skoraj popolnoma nemogoča.*
- *Zamenjava pravil znotraj slovanskih jezikov, ki so si podobni, vendar hkrati različni --> predvsem pri slovnici. Književnost so se učenci sposobni naučiti.*
- *Problem je pri sestavljanju nalog in predvsem razlaga navodil tem učencem.*
- *Največja težava se mi zdi nepodpora sošolcev. Čeprav vejo za prilagoditve, nekateri (tudi starši) so nestrpni, pravijo, da je priseljencem ocena velikokrat podarjena. Nestrpnost, pomanjkanje empatije, to sta glavni težavi.*
- *Priseljencev in Romov ne bi dajala v isto skupino. Gre za različne težave. Romi imajo slabše predznanje, težko jih je privabiti v šolo, doma nimajo spodbude, življenje v romskem naselju jih zavira v njihovem socialnem in čustvenem razvoju, ni motivacije, ni kontinuitete pridobivanja znanja zaradi izostankov. Pri ocenjevanju priseljencev nimam težav. Učitelj lahko hitro \"spregleda\" minimalne standarde in učenca oceni, da napreduje, ker se tako tudi svetuje s strani stroke. Učenec nato napreduje, a naslednje leto se izkažejo še večje težave.*
- *Predvsem dogovor z izvajalcem dodatne pomoči, kdaj in kaj bodo ocenjeni.*
- *Priprava na ocenjevanje je časovno zahtevna, zahteva dodatno pripravo gradiv, običajno se poslužujem predpriprave na pogovornih urah.*
- *Nerazumevanje navodil*

- *Težko je ocenjevati spise, ker dejansko ne veš ali gre za neznanje slovenščine ali učne težave. Težko je sestaviti nek kriterij ocenjevanja. Se pa na govorne nastope in deklamacije pesmi zelo dobro pripravijo.*
- *Največje težave so nerazumevanje jezika, ali strah pred izpostavljanjem*
- *Ker poučujem slovenščino, je to velik problem. Ocenjevanje znanja vedno pripravim prilagojeno, skupaj ga pregledava s šolsko psihologinjo, ki dela dodatno z učencem, tako da od učenca dobimo res tisto, kar je sposoben usvojiti pri učenju slovenščine.*
- *Nerazumevanje slovenščine slabše predznanje drugačen odnos do znanja in šolskega dela*
- *Razumevanje jezika - če se ne moreva sporazumeti. Sodelovanje oz. nesodelovanje staršev. Če nimaš pomoči v šoli. Kopičenje učne snovi, ki je učenec ne zmore usvojiti. Učenec ima premalo časa za učenje jezika.*
- *Moja učenka nima učnih niti jezikovnih težav. Pri vseh predmetih ima 5 in 4. Zelo sposobna. Pred leti sem imela eno Makedonko, ki je dosegla celo bronasto Cankarjevo priznanje!!!*
- *Držim se individualiziranega programa in ciljev, ki sem jih na začetku leta pripravila zanj, da jih realizira. Iščem napredek. Nimam težav, ker gradim na napredku.*
- *Albansko govoreči učenec in Romkinja pogosto manjkata. Vrzeli se kažejo v tem, ko ne nadoknadita stvari doma. Nimata podpore staršev.*
- *Ne razumejo navodil pri pisnih ocenjevanjih znanja. Pri ustnem ocenjevanju moram zelo poenostaviti vprašanja. Izdelke najlažje ocenim.*
- *Sigurno je to jezikovna ovira. Pogosto pa tudi socialna ovira.*
- *Pri teh učencih je napredek zelo velik, vendar pa ga ne morem oceniti. Ocenjujem dosežen nivo standardov znanja in zato ocene za te učence niso motivacija.*
- *Ključna težava je znanje, ki se gradi - če jezika ne usvoji, je to zelo težko. Veliko snovi gre mimo njega, preden usvoji jezik. Vsebine so bolj kot ne naučene in manjkrat tudi razumljene.*
- *Kako učenca oceniti, še zlasti pri pouku slj, kjer ne dosega minimalnih standardov znanja. Učenec je sicer lahko neocenjen, a to ni vzpodbuda za napredek, ker se dogaja, da jim zato interes za boljše znanje slovenščine pade. Dodatna težava pa nastopi takrat, ko jaz ne znam niti osnov materinega jezika, učenca tujca. Kdor tega ni izkusil, ne ve, s čim vse se učitelj takrat spopada in kakšne obremenitve so to.*
- *Pravzaprav je težav izredno malo, saj smo imeli srečo na naši šoli, da dobimo vedno zelo prizadevne otroke. Njihovo izjemno delo omogoči, da se zelo hitro vklopijo med naše otroke.*
- *Manjkajo pri pouku, ko bi morali biti vprašani. Kljub napovedanim temam in pripravam, da bi jim le šlo, se nalogam izmikajo.*

- *So zelo hitro zadovoljni s svojim znanjem in delom. Po navadi mislijo, da si zaslužijo boljšo oceno.*
- *Da je snov naučena na pamet, ne morem preveriti razumevanja.*
- *Največja težava je komunikacija, saj albanščina je jezik, ki je ga ne razumem.*
- *Neredno prihajanje v šolo,*
- *ne prinašajo pripomočkov,*
- *ne zapisujejo snovi,*
- *doma ne utrjujejo znanja,*
- *ne opravljajo domačih nalog,*
- *nemotivirani so za delo ...*
- *Ne želijo odgovarjati in so raje tiho. Izredno velika (velikanska) pričakovanja domačih in pritisk na učence za dobre ali odlične ocene. Slab stik s starši.*
- *Če učenec ne želi pomoči, mu je ne morem nuditi. Če ne želi prihajati na dopolnilni pouk, individualno učno pomoč, mu ne morem pomagati.*
- *Izogibanje ocenjevanju učencev z nižjim sposobnostmi - strah od reakcije sošolcev na odgovarjanje v slovenskem jeziku*
- *Neredno delo,*
- *nezavedanje lastnih dolžnosti,*
- *spoštovanje dogovorov in pravil,*
- *učno nedelo*
- *Ne razumevanje, ne želi sodelovati*
- *Jaz ne ocenjujem znanja, ker delam v OPB in izvajam DSP.*
- *Brez kontrole predznanja v posameznih predmeti. Nekateri so starši od generacije, v katero vstopajo. Vrženi v razred, kjer je veliko učencev, ki so nadarjeni, s posebnimi potrebami ... Učitelj mora poskrbeti za vsakega, a ker so novi, tudi že pubertetniki, se poskušajo še skriti, preživeti z čim manj sprememb. Letos tega ni a ravno lansko leto, sem imela učenko, ki je bila vedoželjna, vse je želela vedeti v 6. In 7. Razredu, čisto nasprotje drugače otrokom iz ruskega okolja, a kaj ko je doživela socialne in druge težave, zabredla v slabo družbo in ni končala 8. razreda. Ker je bila starejša, se ni ujela s sošolci, a upam, da se letos izobražuje v sistemu mlajših odraslih.*
- *Jezik, bralno razumevanje.*
- *Težko je pridobiti objektivno oceno, ker ne vem točno ali je znanje/neznanje posledica nedela, nerazumevanja jezika, slabega predznanja..*
- *-Nemotiviranost*
- *Romi – neobiskovanje pouka*

- *Največja težava je, da ne govorim in ne razumem jezika.*
- *Potrebno je pač dodatno pojasnjevanje vsebine in razlage obravnavane snovi. Pri mojem predmetu to ni tako velika težava, ker se da v veliki meri izvajati tudi na prilagojen način.*
- *Dilemo mi povzroča, če je napredek v znanju učenca velik in je v delo vložil veliko truda, a so še vedno prisotni veliki primanjkljaji v znanju. Nizka ocena demotivira, visoka je nerealna.*
- *Nimam posebnih težav.*
- *Učence se težje pisno oceni, predvsem je težko oceniti pravopis.*
- *Besedišče, ki ga ima učenec*
- *Nedelo doma. Starši tudi povedo, da doma ne opravlja domačih nalog.*
- *Nezainteresiranost otroka, slaba podpora staršev, izostajanje od pouka. Nisem še imela učenca, s katerim se nebi znala sporazumevati -verjetno bi to bil največji problem.*
- *Otežena komunikacija zaradi nepoznavanja slovenskega jezika s strani učenca in moje pomanjkljivo znanje njegovega materinega jezika.*
- *Učenci Romi se pogosto ne pripravijo na ocenjevanje in je zato potrebno veliko dodatne spodbude, individualne razlage navodil ...*
- *Pogosto je potrebno oceniti standarde znana nižjih razredov (Romi). Na ocenjevanje se je potrebno pripravljati skupaj z učencem. Učenje za ocenjevanje poteka samo v šoli in nič doma.*
- *Enake kot pri ostalih učencih. Odvisno od intelektualnih sposobnosti in motivacije posameznika.*

V zvezi s pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, ki dopušča dvoletno možnost prilagajanja ocenjevanja za otroke, ki se v Slovenijo na novo preselijo, nas je zanimalo, če učitelji menijo, da je dvoletno obdobje prilagajanja dovolj dolgo ali ne. 54 % vprašanih učiteljev meni, da je to obdobje dovolj dolgo, 24 % je mnenja, da bi to obdobje moralo biti daljše, 19 % je neopredeljenih, 2 % pa je takih, ki menijo, da bi moralo biti obdobje krajše.

Graf 384: Mnenje o dolžini obdobja prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence (n = 185)

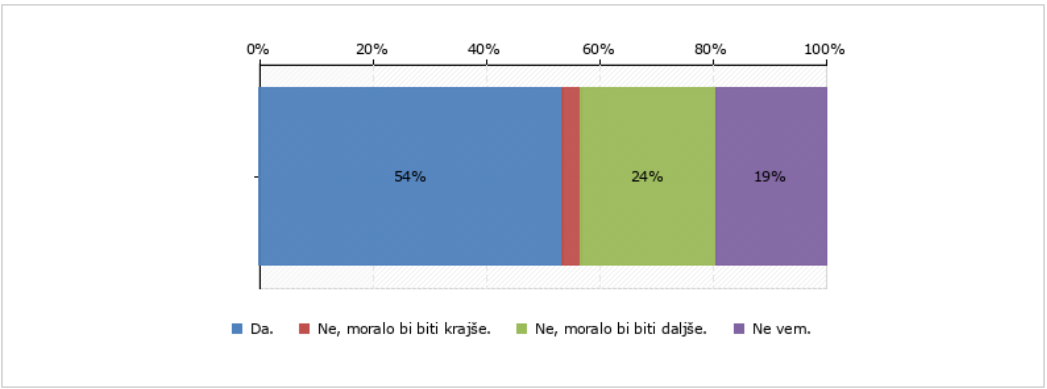

Učitelje smo prosili tudi, naj svoj odgovor na kratko obrazložijo. Pridobili smo sledeče odgovore:

- *Večina potrebuje eno leto. Nekaterim podaljšamo na dve.*
- *V tem času ima učenec dovolj možnosti in časa, da se prilagodi novim okoliščinam tako v šoli kot doma. Le voljo in vztrajnost še morajo imeti.*
- *Prvo leto je velik poudarek na socializaciji.*
- *Mislim, da so se v enem letu zmožni naučiti slovenščine, sploh tisti, ki so jim drugi slovanski jeziki materni, vendar so velike razlike v domači podpori in motiviranosti.*
- *Prvo leto bi se morali učenci tujci učiti slovensko - intenzivno z raznimi oblikami tečajev, pisanje v slovenščini - nekateri so prej pisali v cirilici. Drugo leto, ko že razumejo slovensko naj bi se učili tudi druge predmete - razumevanje specifike predmeta - strokovni izrazi, branje in razumevanje prebranega za posamezen predmet. Spremlja se samo napredek pri razumevanju in govorjenju jezika. Tretje leto pa se začne z ocenjevanjem pri ostalih predmetih - prilagojeno.*
- *Prvo leto učenec počasi usvaja nov jezik, naslednje leto se lahko že bolj aktivno vključuje v pouk, v tretjem letu zanj že veljajo isti kriteriji kot za ostale.*
- *V interesu otrok, predvsem pa njihovih staršev, bi moralo biti, da se čimprej vsi naučijo jezika države, v katero so se preselili.*
- *Za učenje jezika na pogovorni ravni sta morda dve leti dovolj, čeprav dvomim. Ko gre za akademski jezik, jezik, v katerem se oseba šola, sta dve leti premalo. Če tretje leto ostane učenec brez prilagoditev, se, kljub trudu, njegove ocene znižajo, čeprav znanje morda napreduje. To deluje negativno na samopodobo, zavira napredek, saj morda imamo pred seboj uspešnega učenca, ki je zaradi ne svoje odločitve (selitve) sedaj obsojen na nizke ocene, pokvarimo mu prihodnost.*
- *Pri roku bi bilo potrebno obravnavati vsakega posameznika posebej. Za nekaterih je ta rok prekratek (npr. učenec iz Finske, kjer je jezik popolnoma drugačen in je učenec zaprte narave).*
- *Bolj je problem v tem, da mora iti otrok takoj v šolo. Moral bi najprej 1-2 leti hoditi na nek tečaj, da bi se naučil jezika. Šele potem v šolo.*
- *Učenci priseljenci, ki sem jih do sedaj učila, so vsi toliko napredovali v znanju jezika, da v drugem letu šolanja niso imeli težav pri ocenjevanju*
- *Za učence brez učnih težav je dovolj, s težavami pa bi potrebovali dalj časa.*
- *Sama bi omogočila enoletno izključno učenje slovenščine, da bi otrok potem sploh lahko spremljal pouk in ga nerazumevanje in nesledenje ne bi potrlo ter mu uničilo motivacije za delo. Potem pa bi imela dveletno prilagojeno ocenjevanje, ki bi se po potrebi lahko skrajšalo (in bi bilo mogoče bolj podobno prilagoditvam ta učence športnike).*

- *Prvo leto je slušni stik z jezikom. V času počitnic pozabijo naučene besede. Drugo leto začnemo znova ...*
- *V dveh letih se že pozna napredek in osvojijo osnovno besedišče.*
- *Učenci (sploh tisti, ki so živeli v čisto drugačnem okolju) imajo tudi po dveh letih še vedno primanjkljaj znanja jezika. Menim, da bi bilo učinkoviteje, če bi imeli ob prihodu nekakšno uvajalno obdobje in bi se z njimi delalo samo na področju jezika - slovnice - v organiziranih skupinah - kot nekakšen tečaj jezika, kjer se otroka vodi skozi osnove. Menim, da jim to, da so takoj vključeni v razred slovenskih otrok ne koristi, saj težko napredujejo v znanju jezika.*
- *Ob pomoči in prilagoditvah je dovolj dolgo.*
- *Za mlajše učence je to primeren čas, med tem, ko je ta čas bistveno prekratek za starejše učence in učence, ki niso motivirani za šolsko delo. Veliko bolj smiselno se bi mi zdelo, da se učenci priseljenci prej naučijo osnov jezika in šele potem vključijo v razred (primer: pol leta trajajoč intenzivni tečaj slovenščine, po možnosti tudi za vsaj enega od staršev).*
- *1. Pred vključitvijo učenca v naš šolski sistem z ocenjevanjem bi bilo potrebno organizirati za te učence intenzivne tečaje slovenščine (do 3 mesece) in jih opolnomočiti, preden vstopijo k rednemu pouku. 2. Po takem tečaju pa predolgo odlašanje z ocenjevanjem na nekatere otroke in predvsem njihove družine vpliva manj motivacijsko in zato v pridobivanje znanja slovenščine ne vlagajo dovolj časa in energije ter ne izkoristijo vseh možnosti za učenje novega jezika (velja predvsem za albansko govoreče družine).*
- *Učenci, ki so motivirani za delo v dveh letih razumejo dovolj, da brez večjih težav usvajajo standarde znanja. Po potrebi se jim lahko določene aktivnosti prilagodi, tako kot vsem drugim učencem, ki imajo težave in se trudijo.*
- *Odvisno od učenčevega napredka pri usvajanju jezika. Otroci so prehitro vključeni v redne oddelke, s prešibkim znanjem slovenščine in se začnejo izklapljati. Težko je vzdrževati njihovo motivacijo za učenje. Težave so individualno vezane na učenca. Težava so tudi devetošolci, ki jih je potrebno oceniti zaradi napredovanja v srednjo šolo.*
- *Tako kažejo izkušnje, vendar si ne bi upal reči, da nekateri potrebujejo več časa.*
- *Niso vsi otroci enako prilagodljivi, vedno moramo imeti v mislih tudi rizične skupine. Učenec tujec, ki ima mogoče še posebne potrebe ali kaj podobnega.*
- *Otroci so različni, prihajajo iz različnih kulturnih okolij in morajo imeti daljši čas za učenje drugega jezika ter tudi več ur pomoči.*
- *Menim, da bi bilo boljše, če bi možnost prilagajanja trajala tri leta, sploh na predmetni stopnji.*
- *V dveh letih se vsak posameznik lahko toliko opismeni v jeziku, da lahko brez težav sledi izobraževanju.*

- *V tem času se naučijo solidno izražati v slovenskem jeziku.*
- *Učenec bi moral imeti eno leto zgolj tečaj slovenščine, šele potem bi ga vključili v šolo. Na tečaju bi se tudi opismenil. Težava je pogosto, ker ti učenci ne znajo brati in pisati v maternem jeziku.*
- *Pri večini učencev, ki sem jih učila, in niso potrebovali dodatne obravnave kot učenci z motnjami v razvoju, je bilo dovolj 1 leto.*
- *Otroci se zelo hitro učijo jezika, če imajo pravo pomoč in prave spodbude, tako da se v dveh letih lahko dobro naučijo.*
- *Zdi se mi, da za učence priseljence ni najbolje poskrbljeno. Ko pridejo, so vrženi v šolo, brez znanja jezika in v veliki meri prepuščeni posluhu in pripravljenosti posameznega učitelja. Dobri, sposobni učenci, ki so še motivirani, pripravljeni se učiti in imajo tudi s strani doma ustrezno podporo, zmorejo in se dokaj hitro vključijo. Zelo težko pa je to za učence s težavami, primanjkljaji.*
- *Imam dobre izkušnje, da jim uspe v tem času.*
- *Pri rednem obiskovanju pouka in delu je to dovolj dolgo obdobje*
- *Menim, da je to dovolj dolgo za učence prve triade. Daljše bi moralo biti za učence druge in tretje triade.*
- *Večini učencev se v tem času uspe dovolj dobro naučiti slovenskega jezika.*
- *Za nekatere da, za nekatere ne. Otroci so zelo različni. Morda bi morali odločitev o tem prepustiti učiteljem, ki otroka poučujejo.*
- *Prvo leto se morajo glede na jezik privaditi tudi novi klimi. Eno leto je obdobje, ki je dovolj dolgo, da lahko učenec usvoji jezik v tej meri, da bi bil lahko naslednje leto že ustno ocenjen. Seveda mora biti sam pripravljen sodelovati in vlagati trud.*
- *Če bi država- šolstvo naredila konkreten program za te učence, bi bilo dovolj dolgo. Da so učenci odvisni od svojih staršev, da jih vozijo v mesto (pol ure vožnje v eno stran) na tečaj slovenščine, ni pošteno. Starši imajo službe. Po večini take učence porazdelijo učiteljem slavistom, anglistom, ki so že sami preobremenjeni nad 100%. In tako se dela s temi učenci par ur na teden, po pouku- ko so itak že utrujeni. Pri pouku pa gledajo v prazno, ker ne razumejo. Nobene logike. Za take otroke bi moral biti prevoz na neko šolo (kot za posebne šole), kjer bi se 5 ur na dan nekdo z njimi ukvarjal, ustvarjal, razlagal....*
- *Učitelji prilagajamo spraševanja - naloge, nudimo dodatno razlago ... Je pa res, da pri matematiki ni tako velik poudarek na jeziku.*
- *Dve leti je dovolj, da se učenec nauči toliko jezika, da ga lahko ocenim.*
- *Pravilnik bi moral razlikovati med različnimi jezikovnimi skupinami učencev. Tisti, ki govorijo enega od slovanskih jezikov, bodo prej razumeli slovenščino. Neslovanskim učencem bi*

morali prilagoditve omogočati daljše obdobje. Po svoje je tudi res, da z obdobji, ko učenec lahko napreduje kot neocenjen, veliko izgubimo, ker ga malo razvajamo. Problematično je tudi razporejanje učencev znotraj svoje starostne skupine - včasih bi bilo boljše, da bi obiskoval leto nižji razred in se bolj naučil jezika in osnov. Lažje bi bilo s testiranji predznanja.

- *V dveh letih se učenci priseljenci nikakor ne morejo naučiti dovolj tekoče slovenščine za sledenje pouku, pisanju domačih nalog in pogovoru z učenci. Snov se, sploh v višjih razredih osnovne šole podaja že na stopnji b2, ali celo c1 pri nekaterih predmetih, obvladovanja jezika. Od učencev tujcev zahtevamo (šolski sistem), da mora po dveh kolikor toliko omogočenih prilagoditvah, obvladati strokovni pogovor pri veh predmetih. Učite se vi arabskega jezika 2 leti in potem pojdite študirati v arabske emirate. Me zanima, koko uspešni boste.*
- *Menim, da bi morali učenci pred vstopom v šolo obiskovati intenzivni tečaj slovenščine. Ko bi s testi dokazovali, da obvladajo osnova znanja jezika, bi se lahko aktivno in kvalitetno vključili v pouk. Številčni oddelki s priseljenci ali Romi ne omogočajo kvalitetnega poučevanja niti razvijanje dobre socialne klime.*
- *Če ima interes, ni večjih težav.*
- *Opazovati bi bilo potrebno vsakega posameznika in na podlagi tega in predhodnega znanja jezika ter napredovanja določiti, kako dolgo mu pripadajo prilagoditve.*
- *Otroci se jezika v enem letu lahko naučijo, kar jih postavlja v enakovreden položaj s slovensko govorečimi.*
- *V dveh letih učenec pridobi osnovne sporazumevalne zmožnosti, kar pa še ni osnova za spremljanje pouka na vseh predmetnih področjih.*
- *Če učenec redno dela in sodeluje pri vseh možnih vključitvah v organizirano pomoč (dopolnilni pouk, individualna in skupinska pomoč, pomoč sošolcev, individualizacija in diferenciacija) je dve leti dovolj, da usvoji slovenski jezik in ga lahko uporablja govorno in pisno.*
- *Včasih po dveh letih še vedno potrebujejo prilagoditve. Morali bi odločitev o rahljanju prilagoditev prepustiti šoli in njihovi presoji posameznega primera.*
- *Običajno otroci po treh mesecih že kar dobro razumejo naš jezik, veliko pa je odvisno od posameznika in njegove komunikativnosti. mlajši otroci imajo več priložnosti za druženje in pogovarjanje, starejše pa najbrž zasuje učna snov v jeziku, ki ga slabo obvladajo. mogoče bi morali imeti možnost, da se prilagajajo posamezniku.*
- *Potrebuješ več časa, da se naučiš in si lahko enakovreden.*
- *Obdobje prilagajanja ocenjevanja bi moralo biti vsaj tri leta.*
- *To je v redu, ni pa prav, da v zadnjem času MIZŠ daje navodila šolam, da otroke priseljence, ki ne znajo slovenskega jezika, všolamo v svojo generacijo, ne razred nazaj. To je zelo nestrokovno. Večina otrok komaj sledi...*

- *V dveh letih se učenec komaj nauči slovenščino. Veliko teoretičnega znanja v učnih načrtih od učenca zahteva res dobro obvladovanje slovenščine, za kar človek navadno potrebuje več let.*
- *Če so učenci priseljenci prišli v RS pri višji starosti (npr. Od 11/12 leta naprej), menim, da lahko bilo prilagojeno ocenjevanje dolgo vsaj 3 leta. Snov na predmetni stopnji je toliko kompleksnejša, posledično tudi jezik, da menim, da so v težji situaciji, kot tisti, ki se recimo priselijo v RS mlajši.*
- *V letošnjem primeru, ko pouk poteka na daljavo, ti učenci ne bodo napredovali v učenju jezika in bo to obdobje za njih prekratko.*
- *Menim, da bi bilo učinkoviteje, če bi se učenci eno leto pripravljali in bi bili že prvo leto ocenjeni. Tako bi bili bolj motivirani, da se naučijo slovenskega jezika. Ker pri nas nimamo zakona, kot je v Avstriji, da morajo učenci, preden se vpišejo v šolo, obiskovati šolo nemškega jezika, je razumevanje snovi oteženo pri več predmetih, ne samo pri slovenščini, saj učenci težko sledijo učiteljevi razlagi. Kadar je le en učenec tujec v razredu, je še posebej težko, ker se učitelj ne more prilagajati le njemu. Iz lastnih izkušenj lahko povem, da učenci, ki so se udeležili učenja slovenščine kot tujega jezika pred vpisom v slovensko šolo, bolje in lažje sledijo pouku in celo pridobivajo pozitivne ocene pri pouku slovenskega jezika.*
- *V tem obdobju se učenci večinoma že asociirajo in vključijo v okolje, komunikacija z vrstniki in učitelji steče do te ravni, da se lahko normalno vključijo v ocenjevalni sistem na šoli.*
- *V večini primerov se učenci prilagodijo.*
- *Iz izkušenj lahko sklepam, da v tem času učenci (sploh tisti, ki so odprti za družabne stike) nadoknadijo jezikovne primanjkljaje.*
- *Za večino učencev je to obdobje dovolj dolgo, saj jim omogoči, da se v tem času naučijo slovenskega jezika in nadoknadijo morebitne primanjkljaje. Seveda pa bi kakšni učenci včasih potrebovali tudi daljše obdobje, da bi bili lahko potem res uspešni.*
- *Otrok potrebuje več kot dve leti, da usvoji jezik.*
- *Učenci, ki se hitro prilagajajo in se lahko učijo, nimajo takih težav.*
- *Z ustrezno motiviranostjo, pomočjo, sodelovanjem vrstnikov je komunikacija dovolj uspešna, da omogoča napredek.*
- *Učenci, ki so motivirani, delovni se v dvoletnem obdobju lahko naučijo jezika. Nekaj let nazaj se je deklica, priseljen iz BiH, slovenščine naučila v 3 mesecih.*
- *Dve leti je dovolj.*
- *Če niso prisiljeni v ocenjevane, se pojavi situacija, da dve leti ne delajo ničesar in je potem njihov primanjkljaj še večji.*
- *Da, vendar razlike variirajo glede na posameznikovo predznanje, motivacije za delo, spodbuda, ki prihaja z domačega okolja ...*

- *Če pridejo zgodaj v šolo, v 1. Ali 2. R in imajo voljo, interes za delo, se postopoma vključijo med vrstnike, se igrajo, pogovarjajo, več je socialnih stikov. S tem razvijajo govor, besedišče ... V triletju je možnost, da napredujejo po korakih.*
- *V bistvu je to zelo odvisno od otroka in njegovih okoliščin. Lansko leto sem imela učenca iz Sirije. V mesecu novembru ni znal niti besedice slovensko, na koncu leta je bil skorajda ocenjen pri vseh predmetih (opisno ocenjevanje). Ta učenec je imel doma zelo urejene razmere, izobražene starše, učenec zelo odprt, prilagodljiv. Če ne bi živel v takih okoliščinah, se zavedam, da bi bilo lahko tudi dveletno obdobje prekratko. Obdobje prilagoditve bi moralo biti bolj fleksibilno od ... do.*
- *Mislim, da je to dovolj dolga doba za mlajše učence (do 3. razreda), starejši nov jezik usvajajo dlje in bi lahko imeli prilagoditev še tretje leto.*
- *Odvisno v kakšni starosti se priselijo in koliko sta si jezika podobna.*
- *Po mojih izkušnjah se učenec v prvem letu prilagaja, usvaja glasovno, pomensko in strukturno podobo jezika, v drugem letu pa lažje dojema navodila, umetnostna besedila ...*
- *To je zelo odvisno od vsakega posameznika - nekateri učenci potrebujejo kratek čas, v katerem se prilagodijo in naučijo jezika, drugi pa potrebujejo več kot dve leti, pa niso veliko pridobili (res odvisno od spodbude doma, učenčeve motivacije, sposobnosti ...).*
- *Kdor je motiviran in se trudi (pomemben tudi odnos v družini, če se tudi starši učijo jezik), lahko usvoji dovolj visoko raven znanja v tem času (to je npr. opazno pri učencih iz bolj oddaljenih držav, kjer se jezik bistveno razlikuje od slovenščine, drugače je z govorci nam bližnjih jezikov).*
- *Glede na izkušnje prilagajanja na novo okolje in hitrost usvajanja novega jezika je to obdobje primerno dolgo.*
- *Če bi bilo obdobje krajše, bi se mogoče vključevali tudi v brezplačne tečaje slovenskega jezika, ki jih sedaj večinoma odklanjajo in ne bi le čakali na to kaj vse bo šola naredila, da jim bo dobro.*
- *To je dovolj za otroke iz slovansko govorečih držav, za albanske, kitajske, španske ... otroke pa nikakor ni dovolj dve leti.*
- *Materinščine se učimo od rojstva in do vstopa v šolo imajo velik besedni zaklad s katerim pride tudi razumevanje tega, kar se učijo. Te možnosti tujci nimajo, njihovo učenje poteka v tujem jeziku. Predstavljam si nekako tako kot za gluhe, ki težko razumejo pomen besed, ker ne slišijo v govorjenem tudi čustev, intonacije... Ne predstavljam si, da bi se s svojima otrokoma preselila npr. Na japonsko in bi tam morala vse razumeti in se učiti v japonščini v dveh letih, potem pa nobenih prilagoditev več. Neenakovredne možnosti.*
- *1. leto: učenci potrebujejo čas, da se vklopijo v sistem, kulturo, ki jim je tuja. Seznanijo se z grobo strukturo novega jezika. Pridobijo zaupanje v učitelje, ki jih poučujejo. Se rešijo strahu*

	pred neznanim. 2. Leto: poglobijo znanje novega jezika. Pogumno se vklopijo se v aktivnosti šole. Povedo že veliko o sebi. Se brez težav sporazumevajo s sovrstniki.
-	*Odvisno je od starosti otrok. V prvi triadi, kjer je poudarek na opismenjevanju, je ta čas primerno dolg. Za starejše učence pa težko presodim.*
-	*Ure, ki jih imajo učenci za učenja jezika niso dovolj za redno vključevanje v pouk zlasti tam, kjer je domače okolje takšno, da slovenskega jezika ne mora uporabiti ali vaditi (albansko govoreči).*

4.17 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA ZA DIJAKE PRISELJENCE

Pri srednješolskih učiteljih, kjer posebnega pravilnik za prilagojeno ocenjevanje dijakov priseljencev, ni, smo postavili vprašanje: Ali imajo dijaki priseljenci v prvem letu šolanja v Sloveniji pri vašem predmetu pri ocenjevanju kakšne prilagoditve? 64 % vprašanih je odgovorilo pritrdilno, 36 % učiteljev pa je napisalo, da njihovi dijaki priseljenci pri ocenjevanju nimajo prilagoditev.

Graf 385: Prilagoditve ocenjevanja dijakov priseljencev pri anketiranih učiteljih (n = 187)

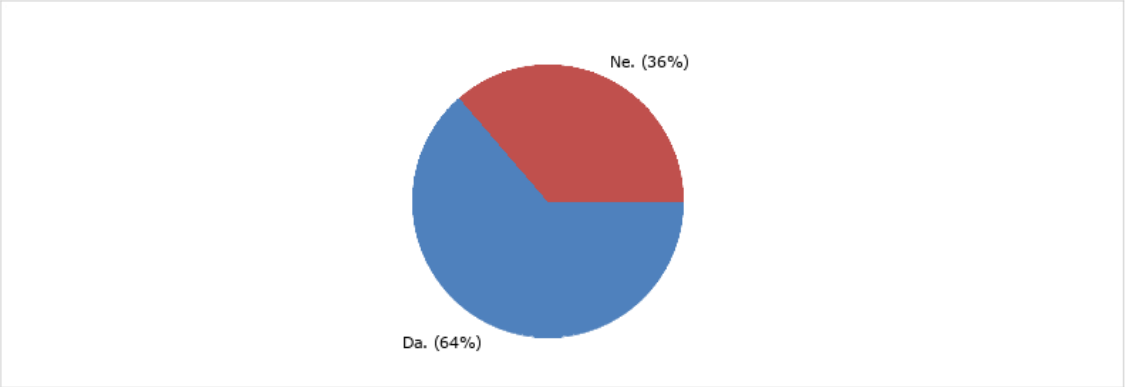

Pri naslednjem vprašanju smo jih prosilo, če lahko navedejo, kako prilagajajo ocenjevanje, oziroma opišejo konkretne prilagoditve ocenjevanja. V nadaljevanju navajamo vse njihove odgovore:

- *Prvo leto dijake pri slovenščini sicer ocenjujem, vendar jim vpisujem samo pozitivne ocene. Če do konca šolskega leta ne doseže pozitivnih ocen, lahko napreduje v višji letnik z neocenjeno slovenščino.*
- *Pomoč/dodatno razlago pri vprašanjih na testu.*
- *Po 1.konf so neocenjeni*
- *Včasih je test prevajan v maternem jeziku ali sproti razložim, če dijak ne razume besede.*
- *Nudim svojo pomoč pri prevajanju nalog in pa pri iskanju gradiva.*
- *Pogosto ga ocenim le ustno, prilagodim minimalne standarde znanja ali prilagodim naloge za ocenjevanje znanja (le izbira pravilnega odgovora ipd.)*
- *Pomoč socialne delavke v govornih vajah*
- *Če je potrebno, poenostavim vprašanja ali pa prevedem besede. Ki jih ne razume.*
- *Podaljšan čas in dodatna razlaga*
- *Test pripravim tako, da uporabim enostavne stavke. Test je sestavljen tako, da dijak odgovore obkroži.*
- *Čakam, kolikor časa potrebujejo, (samo če želijo) prosim sošolce da "prevedejo" navodila (za risanje, za računanje)*

- *Skušam napisati navodila / prevode ... V njihovem mat. Jeziku, da potem rešujejo v tujem jeziku.*
- *2 mesečni tečaj učenja slovenščine*
- *Skupaj smo določili vprašanja, katera se morajo naučiti.*
- *Sprašujem v angleškem jeziku.*
- *Ne upoštevam toliko slovničnih napak ali pri nastopu govora, bolj ocenjujem vsebinsko kar predstavi npr. Pri podjetništvu, ker govorno imajo težave.*
- *Samo ustno ocenjevanje po sklopih, pripravim vprašanja, ki jih opremim s slikami in dodatno razlago za lažje razumevanje, ne ocenjujem referatov, govornih nastopov,..*
- *Npr. če ugotovim, da jim je tako laže, lahko pridobijo manj ocen (npr. samo ustne ...)*
- *Podaljšan čas reševanja.*
- *Imajo več časa za odgovor, vprašanje razložim, ponovim, dobijo pred ocenjevanjem vprašanja.....*
- *V naprej postavljena vprašanja, zapiski ...*
- *Manjši obseg učne snovi, podaljšan rok za oddajanje izdelkov*
- *V 1. oc. obdobju se jim vpišejo samo pozitivne ocene (velja za vse predmete). Pri pisnem ocenjevanju lahko vprašajo, če ne razumejo pomena besede ali stavka. Tega je malo, ker, kot rečeno, precej dobro razumejo slovensko.*
- *V 1. Konferenci ne vpisujemo ocen, če so negativne. Če imajo težave, ocenjujem snov v manjših sklopih, da lažje pridobijo pozitivno oceno*
- *Ne vpisujem negativnih ocen.*
- *Dijakom prilagodim reševanje problemskih nalog.*
- *Pripravim jim vprašanja...*
- *Pisno preverjanje je v začetku narejeno za minimalne standarde, glede na uspešnost povečamo zahteve ali tudi ne. Le nekateri resnično želijo izboljšati svoje znanje slovenščine in za tiste se zmeraj potrudimo, da imajo dodatne možnosti pridobiti ustno oceno, kjer so bolj uspešni kot pri pisnem preverjanju. Imajo večkrat priložnost pokazati svoje znanje za manjše dele snovi. Vključimo jih v razredne aktivnosti, kjer lahko dobijo pozitivno potrditev, vendar velja, da taki dijaki niso v večini pač pa bolj izjeme.*
- *Dijaki ostanejo neocenjeni.*
- *Ne vpisujem negativne ocene v 1. semestru, le pozitivne. Napovedano spraševanje.*

- *Toleranca pri pisanju testa/sestavka/itd. --> toleranca pri besedišču toleranca zaradi neznanja jezika pri spraševanju --> kaj se ocenjuje, napovedana spraševanja*
- *Prvo polovico leta ne smemo zapisati negativnih ocen.*
- *Podaljšan čas pisanja testa*
- *Spregledamo kakšno pravopisno napako, osredotočimo se na vsebino, razumevanje.*
- *Nekoliko nižji kriterij.*
- *Imajo možnost izbire datuma ocenjevanja. Lahko najprej poslušajo kako poteka ocenjevanje. Preverim razumevanje, preden želim odgovor.*
- *Manj ocen, spraševanje po delih, poudarek na ustnem spraševanju, ne upoštevam slovničnih napak, podaljšan čas pisanja, priprave pred preverjanjem jim nudim, preverjam, če so razumeli navodila.*
- *Dlje časa lahko pišejo, lahko jim preberem navodila. Če so prizadevni in opravljajo naloge, imajo več možnosti popravljanja.*
- *Vnaprej pripravljeni učni listi, ki služijo kot pomoč pri ocenjevanju. Dogovor o ustnem ali pisnem ocenjevanju, torej izbere najustreznejši način. Prvo ocenjevalno obdobje so ne ocenjeni.*
- *V 1.ocenjevalnem obdobju se jim vpišejo v redovalnico samo pozitivne ocene.*
- *Prosim dijaka, ki pozna njegov materni jezik, da mu prevede, omogočim, da dijak odgovori na vprašanja v svojem jeziku, ne upoštevam slovničnih napak.*
- *Pri popravljanju ocen jim pripravim lažji test; izberem samo najpomembnejše učne cilje, druge izpustim; vedno bolj pa se dogaja to, da vsem dijakom nižam učne cilje*
- *Pri govornem nastopu ne upoštevam naglasov, pri spisu spregledam nekatere besede, ki so zapisane v njihovem jeziku.*
- *Prvo polletje niso ocenjeni, če tega ne želijo*
- *Omogočim mu, da ga ocenim kadar je pripravljen.*
- *Ocenjevanje znanja lahko razdelimo na manjše enote.*
- *Niso ocenjeni pri predmetih nekaj mesecev, pri slovenščini 1. Konferenco.*
- *Test z nižjim standardom.*
- *Podaljšan čas pisanja testov. Poudarek na govornem sporočanju.*
- *Pri šolskih nalogah (poučujem slovenščino) ne ocenjujem pravopisa in slovnice, ampak vsebino, členitev besedila in slog.*

- *Za pozitivno oceno je dovolj, če nekaj povedo na pamet, ni jim treba tvoriti samostojnih povedi in besedil.*
- *Poudarek je na ustnem ocenjevanju. Ne upoštevam ocene spisa.*
- *- odloženo ocenjevanje - dijak piše teste, je vprašan, če je uspešen, je tudi ocenjen ocenjevanje potek v manjšem obsegu, ima več možnosti ocenjevanja*
- *Podaljšan čas pisanja, dodatna razlaga, pisanje po delih*
- *Dijak ima možnost podaljšanja šolskega leta.*
- *Podaljšan čas, prilagojene naloge s preprostimi navodili, predhodno učno pomoč.*
- *Veliko več ugodnosti in možnosti, kot dijaki Slovenci. Dobijo več podvprašanj, manj stroge kriterije, vnaprej dobijo vprašanja, manj snovi se imajo na naučiti, snov je razdeljena na več krajših poglavij. Večkrat izsilijo popravljanje negativne ocene,*
- *Ne upoštevamo jezikovnih napak.*
- *Poudarek je na nalogah za minimalne standarde, ki vključujejo slike za lažje razumevanje.*
- *Možnost ustnega ocenjevanja po delih.*
- *Velikokrat vse obrazložim v angleškem jeziku.*
- *Možna dodatna razlaga navodil*
- *Podaljšan čas, dodatna navodila*
- *Prvo leto znanje preverjam predvsem ustno.*
- *Več časa pri ocenjevanju*
- *Lažje naloge*
- *Slovenščino so ocenjeni šele drugo leto bivanja v Sloveniji. Imajo dodatne ure slovenščine - 2 uri na teden.*
- *Ustno ocenjevanje, ocenjevanje po delih*
- *Oddaja del listov v ocenjevanje, da ugotovim ali razume snov*
- *V prvem ocenjevalnem obdobju vpis samo pozitivnih ocen.*
- *1. Dijaki s statusom tujec/tujka imajo krajši test oz. podaljšan čas pisanja testa.*
- *2. Če je le mogoče, se izognem ustnemu spraševanju teh dijakov, ker vem, da je za njih izredno stresno.*
- *3. Pri ustnem spraševanju (samo, če je res nujno) jih zelo spodbujam, saj jih je strah govoriti v slo, ali pa jih vprašam v manjši skupini.*

- *4. Če bi dobili negativno oceno, te ne vpišem v e-redovalnico, ampak dam oznako neocenjen (kot zahteva šolska zakonodaja).*
- *Ocenjujem napredek.*
- *Podaljšan čas pisanja, lahko so celo neocenjeni.*
- *Sošolci mu prevajajo.*
- *Prilagojena ocenjevanja znanja ali prilagojeno ocenjevanje (spregled posameznih jezikovnih napak).*

Učitelji so bili v nadaljevanju naprošeni, naj navedejo ključne težave, s katerimi se srečujejo, ko želijo pri svojem predmetu (ali več predmetih) oceniti znanje dijakov (priseljencev, Romov ali dijakov s slovenščino kot maternim jezikom, ki so prej živeli v tujini), ki imajo po njihovem mnenju primanjkljaj v znanju slovenščine? Odgovarjali so takole:

- *Nerazumevanje, nemotiviranost dijaka (to je na prvem mestu za neuspeh) in izostajanje od pouka*
- *Velika nemotiviranost dijakov, ki jim znanje slovenščine ni prvi cilj. Veliko je manipulacij, kako z najmanj dela pridobiti pozitivno oceno, bolj odgovorno obnašanje je bolj izjema kot pravilo. Stiki s starši, posebej albanskih otrok, so zelo redki in ni pravega sodelovanja. Problem je spet znanje jezika, a je veliko možnosti tečajev slovenščine za odrasle, ki jih ne izkoristijo. Sam način in nivo znanja v njihovih šolah se nikakor ne ujema z našimi, razlika je velika, zato je ob vstopu v srednjo šolo pri nas veliko razočaranje, ker niso uspešni. Kljub trudu učiteljev je potrebno veliko energije in motivacije, česar je premalo pri dijakih. Albansko govoreči dijaki potrebujejo najmanj tri leta, da dovolj obvladajo slovenščino.*
- *Pomanjkanje časa, da bi se bolj posvetili tem dijakom, ker so oddelki preveliki*
- *Slabo razumevanje.*
- *Nimam težav, naši dijaki se hitro prilagodijo.*
- *Težko je objektivno oceniti dejavnost, ki jo ocenjujem. Pri švz na primer ocenjujem pripravo in vodenje kompleksa gimnastičnih vaj. Tudi, če je dijak pripravil dobre vaje, a jih zaradi pomanjkanja jezika ne zna / ne zmore odločno odvoditi, je težko podati realno oceno.*
- *Ni problem slovenščina - problem je, da nočejo nič delati*
- *Ključne težave so pri izpolnjevanju delovnih poročil. Samo praktično delo jim običajno ne povzroča velikih težav.*
- *Nepoznavanje struktur v angleščini ter poimenovanje v slovenščini.*

- *Če ne razumejo, mi je nehumano dati negativno. Če težko sledi pouku, ker ne razume - kako bo potem pri ocenjevanju znal? Dijaki običajno nimajo ustrezne učne podpore. Premalo časa, da bi se individualno posvečala vsakemu posebej.*
- *Da si realen in pošten do vseh, tudi do tistih, ki jim je slovenščina materin jezik, a imajo učne težave.*
- *Pogosto ne zanimanje staršev za slovenski jezik, za snov.*
- *Problem nerazumevanja/težjega razumevanja snovi, problem nesprejetosti in zasmehovanja s strani drugih dijakov zaradi neznanja/slabšega znanja slovenščine - dijaki prosijo, če jih lahko vprašam na samem saj jih je strah zasmehovanja, slabša ocena zaradi nerazumevanja snovi in mojih vprašanj*
- *Ni nekih težav, ki bi bile povezane z jezikom. Problem je nezainteresiranost.*
- *(Popolno) nerazumevanje slovenščine, pomanjkanje motivacije in podpore družine. To so specifični dijaki, ki so posebni v več pogledih, slabo znanje jezika je le ena izmed primanjkljajev.*
- *Pri posameznikih, ki imajo zelo slabo predznanje je največji problem motivacija do učenja.*
- *Težko je opazovati dijaka, ki bi moral v letih največje socializacije, trpeti v svoji osami, saj mu neznanje jezika to onemogoča. Kakšen je to sistem, ki dopušča, da se otroka vključi v redni izobraževalni proces, brez, da bi mu bilo prej zagotovljeno, da se v dovolj veliki meri nauči jezika? Tak otrok je frustriran, pa ne po svoji krivdi!*
- *Problem ni jezik, številke povsod enako pišemo; problem je slabo predznanje, kot sem povedala že prej.*
- *Nemotiviranost za učenje slovenščine.*
- *Narobe si prepiše s table in se potem tudi narobe nauči.*
- *Ker poučujem tuj jezik, dijak pa ima slabe temelje tega jezika, slovensko pa ne govori, je razlaga problematična, sploh ko imaš v istem razredu dijaki iz različnih držav plus domače dijake, ki imajo s snovjo težave.*
- *Nerazumevanje jezika in slovnice celo v njihovem maternem jeziku. Nižji nivo predznanja.*
- *Pri poučevanju praktičnega pouka je za njih zelo težko vzpostavljati komunikacijo s pacientom, težko se naučijo vljudnega, prijaznega govorjenja, prigovarjanja, spodbujanja.*
- *Nočejo govoriti slovensko*
- *Nerazumevanje vprašanega.*
- *Večina (ne vsi!)Od dosedanjih takih dijakov je zelo malo zainteresirana za dosego učnih kompetenc - družijo se le med sabo, v odmorih ne govorijo slovensko*

- *Nerazumevanje večine strokovnih izrazov*
- *Nezainteresiranost dijakov*
- *Na dan napovedanega ocenjevanja znanja ne pridejo v šolo.*
- *Nerazumevanje učnega jezika, neprilagajanje kulturi.*
- *Ugotoviti ali je neznanje jezika resničen vzrok ali le izgovor za pomanjkljivo znanje*
- *Ni vidnega napredka, kljub pomoči tečajev in tudi učiteljev, v daljšem časovnem obdobju.*
- *Pred ocenjevanjem jih seznanim z vsebinami ocenjevanja*
- *Počasneje napredujemo s snovjo, zaradi počasnejše in večkratne razlage.*
- *...potrebujejo razlago nekaterih pojmov*
- *- slabo poznavanje besed, - slabo tvorjenje stavkov, - nerazumevanje pisanih besedil,...*
- *Večina dijakov prihaja v varstvo v šolo, so neodzivni, pasivni, se pa pojavi kdaj pa kdaj tudi dijak z željo po znanju. Težava je, ker dijaki delajo preko šs in se jim mudi na delo. Delajo v popoldanski izmeni od 14.00 do 22.00, preprosto ne uspe napisati naloge, niti se ne naspi. V šoli počiva in nabira moči za popoldne.*
- *Za ostale dijake je to upočasnitev procesa, ker sem pozorna na razumevanja dijakov priseljencev. Snov gre počasneje naprej. Ne sme jih biti preveč v enem razredu. Včasih svetovalni delavci delajo to napako. Ne razporedijo jih enakomerno. Morajo upoštevati tudi slabše govoreče dijake, ki so že nekaj let tu, ne samo na novo priseljene.. Za dobro govoreče dijake je to zelo zaviralno. Enakomerna porazdelitev v razredih!*
- *- izvajanje tečaja in pouka istočasno je mogoče izvedljivo za bosansko, makedonsko ali pogojno srbsko govoreče, ampak so to vsej dobri volji navkljub veliki kompromisi, ne obnesejo pa se praviloma za albansko govoreče, saj letnik zagotovo ponavljajo - trenuten sistem izvajanja intenzivnega tečaja je zagotovo boljši od dotedanjih praks, ampak je vseeno pomanjkljiv - idealno bi bilo, da bi dijaki že pred všolanjem opravili kakšen tečaj slovenščine*
- *Ključna težava je seveda neznanje slovenščine in zlasti različen čas, v katerem so dijaki večinoma sposobni spremljati razlago in opravljati naloge.*
- *Neznanje angleškega jezika z dijakove strani*
- *Dijaki ne sledijo pouku, ker deloma poteka tudi v slovenščini.*
- *Težava je v sporazumevanju, ki jo včasih dijaki izkoristijo, če snovi ne znajo (se izgovarjajo, da ne razumejo vprašanja). Večinoma nimam težav - dijaki so pridni, skrbni, vestni in se trudijo. Tisti, ki teh lastnosti nimajo, hitro prenehajo s šolanjem.*
- *Oteženo razumevanje razlage, zaradi neobvladanja slovenščine.*

- *Večina takih dijakov je manj motivirana s strani njihovih staršev*
- *Poiskati strokovne izraze v slovenščini kako bi se izrazili in razložili.*
- *Sposobnosti dijakov, slabo znanje v pisanju in branju*
- *Ne aktivnost dijakov, dejansko ne delajo nič in v razredu sedijo samo zato da imajo vizo.*
- *Nerazumevanje jezika pomeni težko sporazumevanje*
- *Večkrat se sprašujem ali res ne razumejo, ali se pa niso učili.*
- *Ključna težava je, da se z dijakom ne razumeva. Dijak ne zna slovensko, jaz pa ne albansko.*
- *Kako oceniti slovnico.*
- *Zelo nizka prizadevnost, redko posegajo po mnogih različnih oblikah pomoči, ne vadijo, ne berejo, ne gledajo predlaganih programov, da bi ob rednih zgledih napredovali v svoji sporazumevalni zmožnosti. (doma so premalo motivirani, starši tudi običajno zelo slabo znajo slovensko.) Toleranca našega okolja do neznanja in površnosti pri uradnem jeziku naše države je po mojem mnenju velika. Odnos do lastnega govora sploh ni pomemben in sumim, da to velja za njihov drugi jezik kot za njihov materni jezik. (verjetno so to posebnosti populacije, ki jo učim.)*
- *Ključna težava je, da dijaki ne znajo jezika in se težko izrazijo, tudi če se naučijo snov.*
- *Slabo razumevanje napake v zapisovanju*
- *Nezainteresiranost, brez osnovne motivacije za šolanje in s tem učenje, ignoranca*
- *Dijaki ne razumejo mojih vprašanj, ker jaz ne znam albansko, komunikacija steče samo s pomočjo sošolcev prevajalcev. Dijaki priseljenci imajo običajno tudi znanje angleščine zelo pomanjkljivo. Ko se naučijo vsaj malo slovenščine, se še vedno težko sporazumevamo o učni snovi, vendar je napredovanje hitrejše kot prvo leto.*
- *1) predznanje*
- *2) jezik*
- *3) delovne navade*
- *Ocenjujem znanje tujega jezika, zato težave nastopijo, če ne razumejo navodil v tujem jeziku - moram jih prevesti v njihov jezik, ker tudi slovenskih ne razumejo.*
- *Slabo predznanje, tako jezika kot učne snovi.*
- *Bojijo se sodelovati, ker mislijo, da ne bodo pravilno odgovorili.*
- *Zelo slabo predznanje tujega jezika pri teh dijakih in pomanjkanje časa, da bi se učili angleščine poleg tega, da se morajo učiti še slovenščino.*
- *Različni predznanje*

- *Težava so pisni izdelki.*
- *Nezainteresiranost posameznih dijakov ni podpore v domačem okolju oz. V domačem okolju samo komunikacija v maternem jeziku in potem imajo dijaki samo v šoli možnost govoriti slovenščino*
- *Nemotiviranost, pričakovanje, da bodo ocene pozitivne, kljub premalo dela*
- *Ne razumejo vprašanja (čeprav so enaka kot pri preverjanju znanja), odgovore se naučijo na pamet, ne razumejo pa, kaj govorijo. Če jim postavim podvprašanje se zmedejo, ne razumejo in ne znajo več odgovoriti.*
- *Nerazumevanje slovenščine*
- *Učim tuj jezik in opažam, da imajo občutno manj predznanja kot njihovi sošolci, ki so oš obiskovali v Sloveniji in se angleščino učijo že od 3. Razreda. V srednji šoli snov nadaljujemo in delamo težje strukture, dijaki tujci pa imajo težave že z osnovnimi strukturami zaradi veliko slabšega predznanja.*
- *Nekateri so boječi, oz. Si ne upajo govoriti pred sošolci. To rešim tudi tako, da ustno oceno včasih pridobi, da napiše na listek. Sčasoma se odprejo in ni več problem. Pomembno je tudi, da je razred pripravljen na prihod tujca. Veliko je odvisno od razrednika. Z leti je manj problemov, ker so se otroci navadili na tujce in jih bolje sprejemajo, vendar ne vsi, so tudi razredi kjer so težave...*
- *V 1. letu ne pišemo testov, ker še tega niso zmožni.*
- *Nerazumevanje slovenščine.*
- *Neznanje slovenskega jezika...nemotiviranost za nova znanja. Dijaki povedo, da mora biti vsaj 2 leti redno vpisani, da dobijo stalno prebivališče, potem se pa izpišejo, zato se ne trudim preveč z njimi ...*
- *Poučujem slovenščino, zato je ključna težava predvsem pisno izražanje.*
- *To ocenjevanje je zelo stresno za dijake priseljence in tudi za učitelja (posebno za starejšega učitelja).*
- *Nemotiviranost*
- *Z dijaki, ki imajo željo biti že v prvem letu ocenjeni, v glavnem ni težav. Z učno pomočjo (delavke v projektu, …) in prilagojenih testov se dijaki naučijo in pridobijo ocene.*
- *Sporazumevanje*

4.18 USPOSOBLJENOST UČITELJEV ZA JEZIKOVNO VKLJUČEVANJE UČENCEV, KI NISO MATERNI GOVORCI SLOVENŠČINE

V naslednjem sklopu vprašanj so učitelji poskušali opredeliti, v kolikšni meri (neusposobljen/a, delno usposobljen/a, usposobljen/a in dobro usposobljen/a) so usposobljeni za jezikovno vključevanje učencev oziroma dijakov, ki niso materni govorci slovenščine. Ponudili smo jim trditve: (Jezikovno) prilagajanje oz. poenostavljanje razlage / Priprava (jezikovno) prilagojenih delovnih listov / Poznavanje prvega jezika učencev oziroma dijakov/ Razvijanje govorne zmožnosti učencev oziroma dijakov pri mojem predmetu / Razvijanje pisne zmožnosti učencev pri mojem predmetu / Razvijanje razumevanja besedil, s katerimi se učenec oziroma dijak srečuje pri mojem predmetu / Poučevanje besedišča, s katerim se učenec oziroma dijak srečuje pri mojem predmetu / Razvijanje medkulturne zmožnosti / Poznavanje sociokulturnega ozadja učencev oziroma dijakov priseljencev / Poznavanje in razumevanje procesa učenja drugega jezika.

Izkazalo se je, da so osnovnošolski učitelji v povprečju najbolje usposobljeni za poučevanje besedišča in razumevanje besedil, s katerimi se učenec srečuje pri njihov predmetu. Visoko je bila uvrščena tudi usposobljenost za razvijanje medkulturne zmožnosti ter razvijanje govorne in pisne zmožnosti učencev pri predmetu, ki ga vprašani učitelji poučujejo. Najmanj usposobljeni so v povprečju v poznavanju prvega jezika učencev ter tudi v poznavanju in razumevanju procesa učenja drugega jezika.

Graf 386: Ocena usposobljenosti učiteljev za jezikovno vključevanje učencev, ki niso materni govorci slovenščine (n = 181)

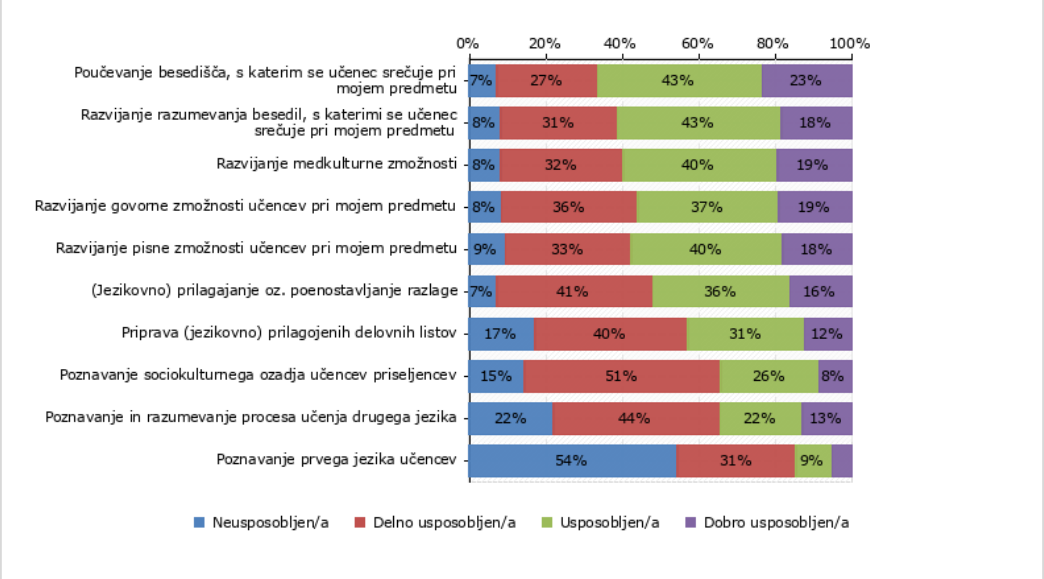

Pri srednješolskih učiteljih pa se je pokazalo, da so ti v povprečju najbolje usposobljeni za razvijanje medkulturne zmožnosti ter prav tako za poučevanje besedišča in razumevanje besedil, s katerimi se dijak srečuje pri njihov predmetu. Visoko je bila uvrščena tudi usposobljenost za razvijanje razumevanja besedil, s katerimi se dijaki srečujejo pri učiteljevem predmetu ter za (jezikovno) prilagajanje in poenostavljanje razlage. Najmanj usposobljeni so v povprečju v poznavanju prvega jezika učencev ter za pripravo (jezikovno) prilagojenih delovnih listov.

Graf 387: Ocena usposobljenosti učiteljev za jezikovno vključevanje dijakov, ki niso materni govorci slovenščine (n = 182)

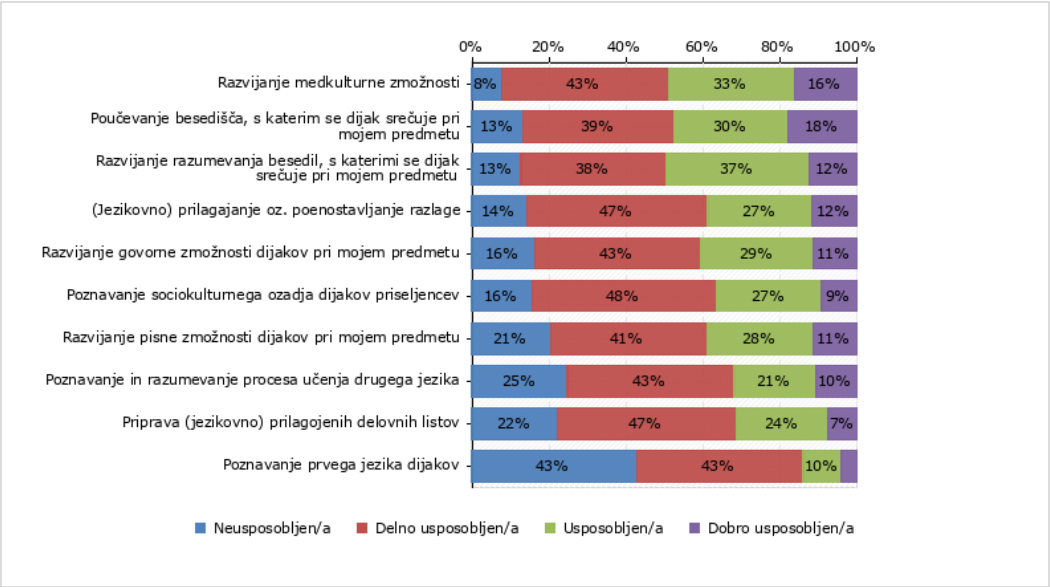

Na vprašanje, na katerem področju bi radi nadgradili svoje znanje, je največji delež osnovnošolskih učiteljev označil poznavanje in razumevanje procesa učenja drugega jezika, poznavanje sociokulturnega ozadja učencev priseljencev ter razvijanje medkulturne zmožnosti. Najmanjši delež jih je označil prilagajanje in poenostavljanje razlage, pripravo prilagojenih delovnih listov ter poznavanje prvega jezika učencev.

Graf 388: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev OŠ (n = 177)

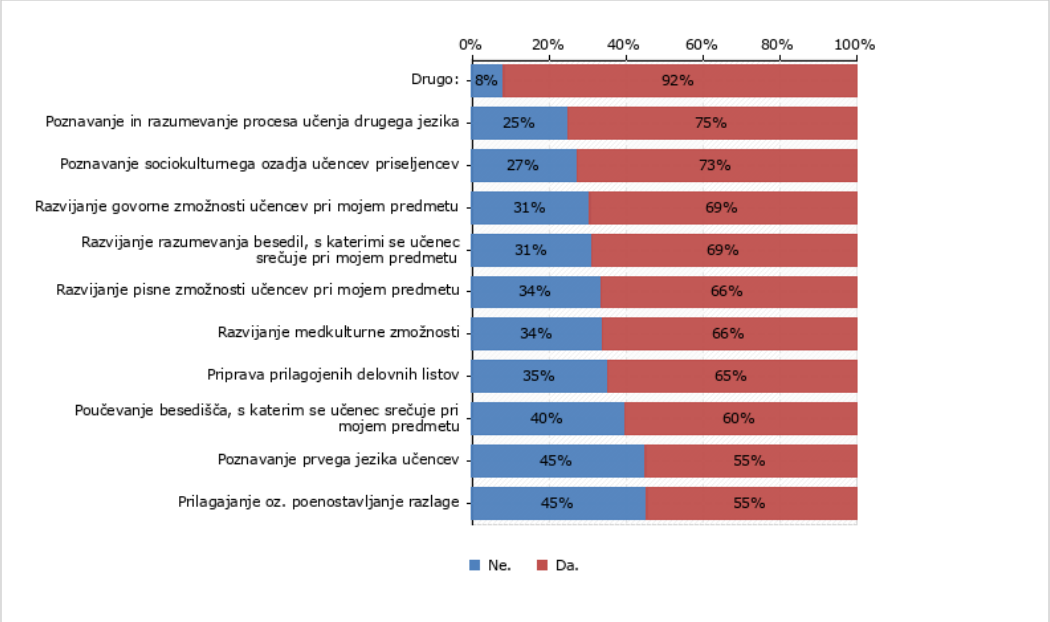

Na vprašanje, na katerem področju bi radi nadgradili svoje znanje, je največji delež srednješolskih učiteljev označil poznavanje sociokulturnega ozadja dijakov priseljencev, razvijanje medkulturne možnosti ter razvijanje razumevanja besedil, s katerimi se dijak srečuje pri njegovem predmetu. Najmanjši delež jih je tudi v tem primeru označil prilagajanje in poenostavljanje razlage, poznavanje prvega jezika učencev ter pripravo prilagojenih delovnih listov.

Graf 389: Želja po nadgradnji lastnega znanja anketiranih učiteljev SŠ (n = 180)

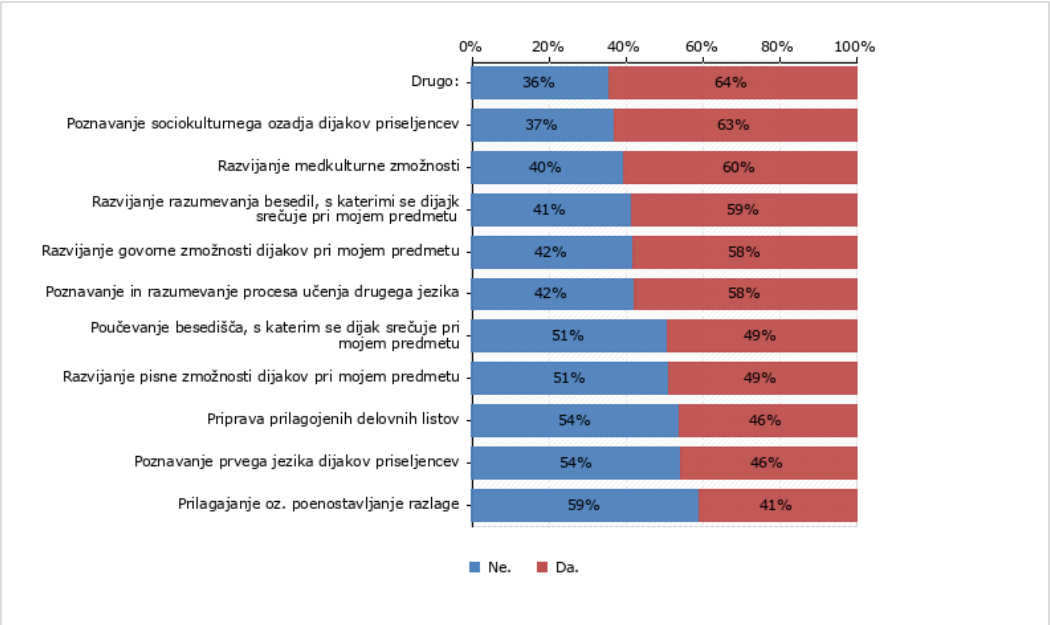

Na naslednje vprašanje, če so učitelji seznanjeni z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja govorcev slovenščine kot nematernega jezika, jih je 53 % med osnovnošolskimi učitelji odgovorilo, da so pomanjkljivo seznanjeni, 24 %, da so dovolj seznanjeni in 23 %, da sploh niso seznanjeni.

Graf 390: Seznanjenost anketiranih učiteljev OŠ z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja govorcev slovenščine kot nematernega jezika (n = 182)

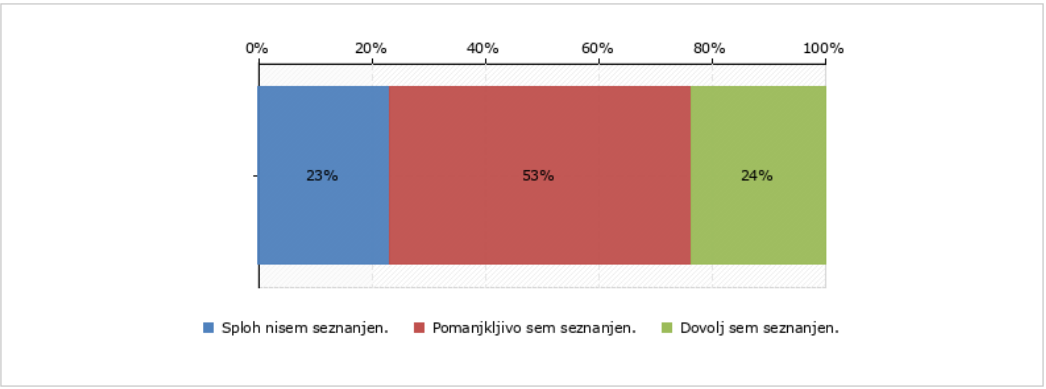

Največ (57 %) srednješolskih učiteljev je odgovorilo, da so pomanjkljivo seznanjeni, 25 %, da so dovolj seznanjeni in 18 %, da sploh niso seznanjeni.

Graf 391: Seznanjenost anketiranih učiteljev SŠ z obstoječimi možnostmi izobraževanja na področju poučevanja govorcev slovenščine kot nematernega jezika (n = 182)

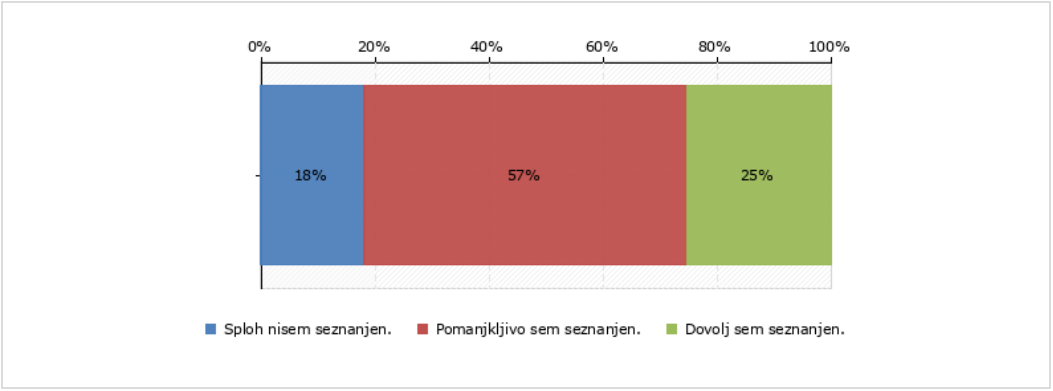

4.19 ORGANIZACIJA JEZIKOVNEGA VKLJUČEVANJA UČENCEV PRISELJENCEV NA ŠOLI

V anketnem vprašalniku sodelujoči učitelji so na naslednje vprašanje, ki se je glasilo: Kako je po vašem mnenju organizirano jezikovno vključevanje učencev oziroma dijakov priseljencev na vaši šoli? V večini (43 % vprašanih) so osnovnošolski učitelji odgovorili, da je organizacija dobra, 33 %, da je zelo dobra, 17 % pa, da niti dobra niti slaba.

Graf 392: Organizacija jezikovnega vključevanja učencev priseljencev na šolah anketiranih učiteljev (n = 183)

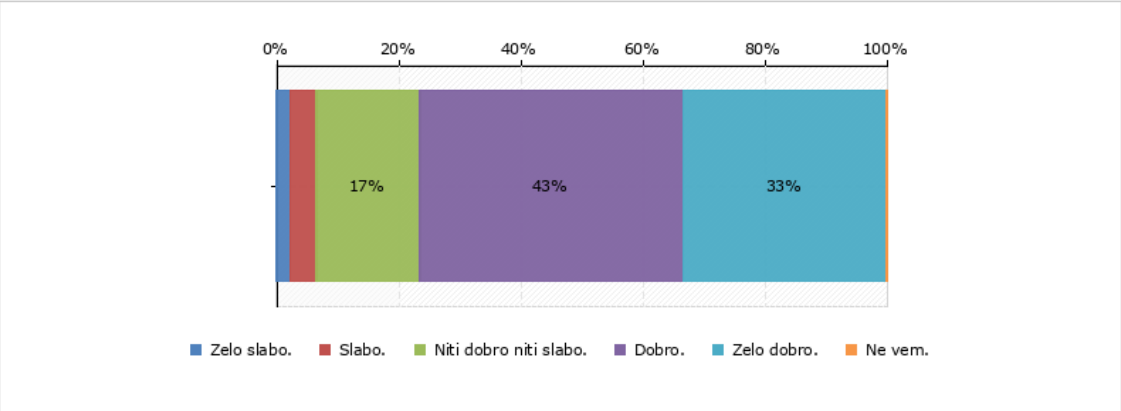

Največ (po 39 % vprašanih) srednješolskih učiteljev je odgovorilo, da je organizacija dobra oziroma zelo dobra, 16 %, da niti dobra niti slaba, 6 % srednješolskih učiteljev pa je napisalo, da je organizacija na njihovi šoli slaba.

Graf 393: Organizacija jezikovnega vključevanja dijakov priseljencev na šolah anketiranih učiteljev (n = 184)

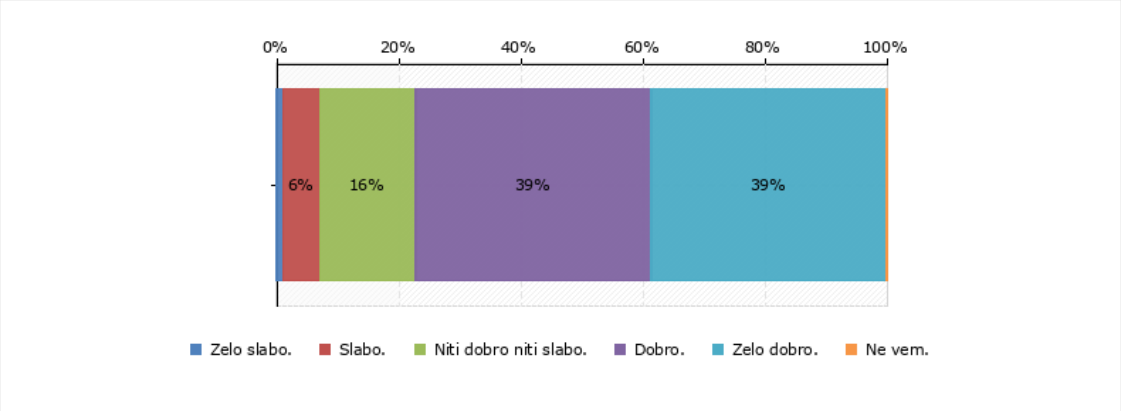

V naslednjem vprašanju smo osnovnošolskim učiteljem vnaprej navedli delavce šole (ravnatelj oz. pomočnik ravnatelja, socialni delavec, pedagog, psiholog, učitelj, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine, učitelj slovenščine, učitelj na razredni stopnji, učitelj tujih jezikov, učitelj matematike, učitelj naravoslovnih predmetov, učitelj družboslovnih predmetov, učitelj umetniških predmetov, učitelj športa, razrednik, učitelj v podaljšanem bivanju) in jih prosili za oceno, v kolikšni meri (malo, zelo malo, veliko, zelo veliko) navedeni sodelavci šole lahko pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju učencev nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, učencev Romov).

Anketirani osnovnošolski učitelji največjo vlogo za uspešno jezikovno vključevanje nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, učencev Romov) pripisujejo učitelju, ki na šoli izvaja DSP pri učenju

slovenščine, nato učiteljem na razredni stopnji, razredniku, učitelju slovenščine, šolskim svetovalnim delavcem (socialni delavec, pedagog, psiholog), učitelju v podaljšanem bivanju, učitelju tujih jezikov. Sledijo učitelj umetniških predmetov, učitelj športa, ravnatelj oz. pomočnik ravnatelja, učitelj družboslovnih in naravoslovnih predmetov in učitelj matematike.

Graf 394: Opredelitev, v kolikšni meri lahko določeni sodelavci šole pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, učencev Romov) (n = 180)

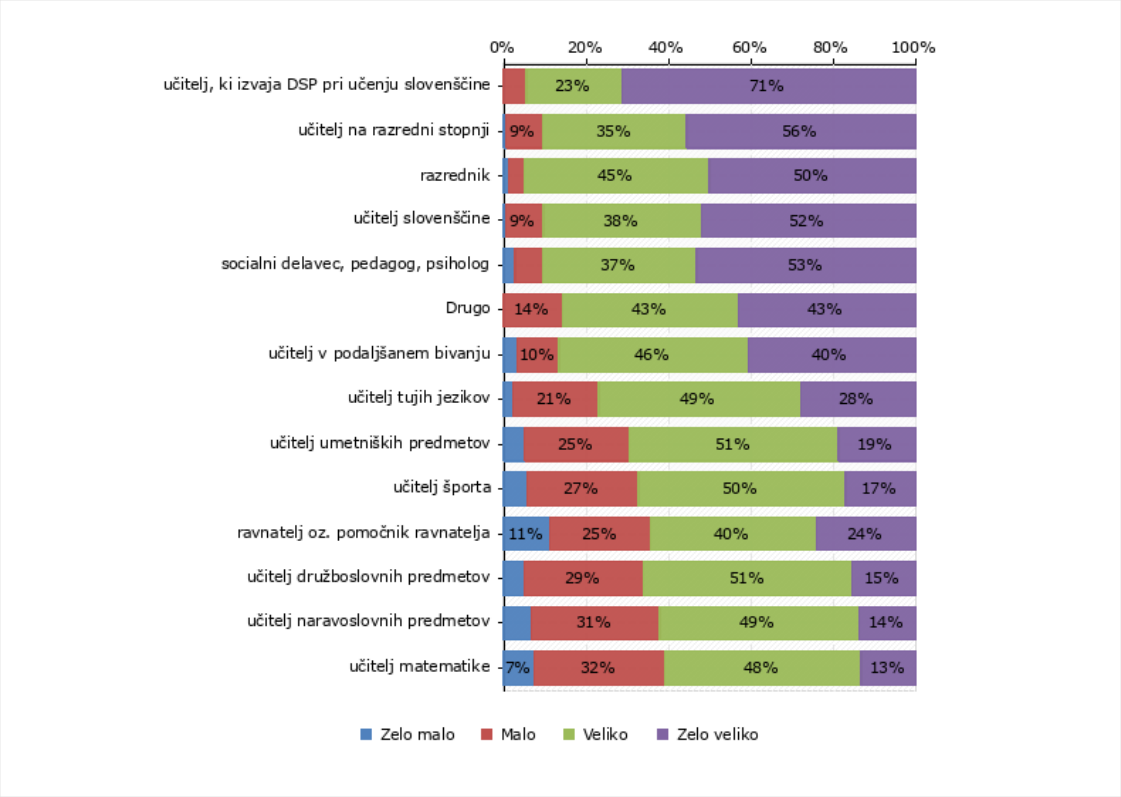

Tudi srednješolskim učiteljem smo vnaprej navedli delavce šole (ravnatelj oz. pomočnik ravnatelja, socialni delavec, pedagog, psiholog, učitelj, ki izvaja začetni tečaj slovenščine, učitelj slovenščine, učitelj tujih jezikov, učitelj matematike, učitelj naravoslovnih predmetov, učitelj družboslovnih predmetov, učitelj umetniških predmetov, učitelj športa, razrednik, učitelj v podaljšanem bivanju, učitelj strokovnih predmetov , učitelj praktičnega pouka) in jih prosili za oceno, v kolikšni meri (malo, zelo malo, veliko, zelo veliko) navedeni sodelavci šole lahko pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju dijakov nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, dijakov Romov).

Anketirani srednješolski učitelji največjo vlogo za uspešno jezikovno vključevanje nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, učencev Romov) pripisujejo učitelju, ki na šoli izvaja začetni tečaj slovenščine, nato učiteljem slovenščine, šolskim svetovalnim delavcem (socialni delavec, pedagog, psiholog), razredniku, učitelju tujih jezikov. Sledijo ravnatelj oz. pomočnik ravnatelja, učitelj v podaljšanem bivanju, učitelj praktičnega pouka …

Graf 395: Opredelitev, v kolikšni meri lahko določeni sodelavci šole pripomorejo k uspešnemu jezikovnemu vključevanju nematernih govorcev slovenščine (priseljencev, dijakov Romov) (n = 180)

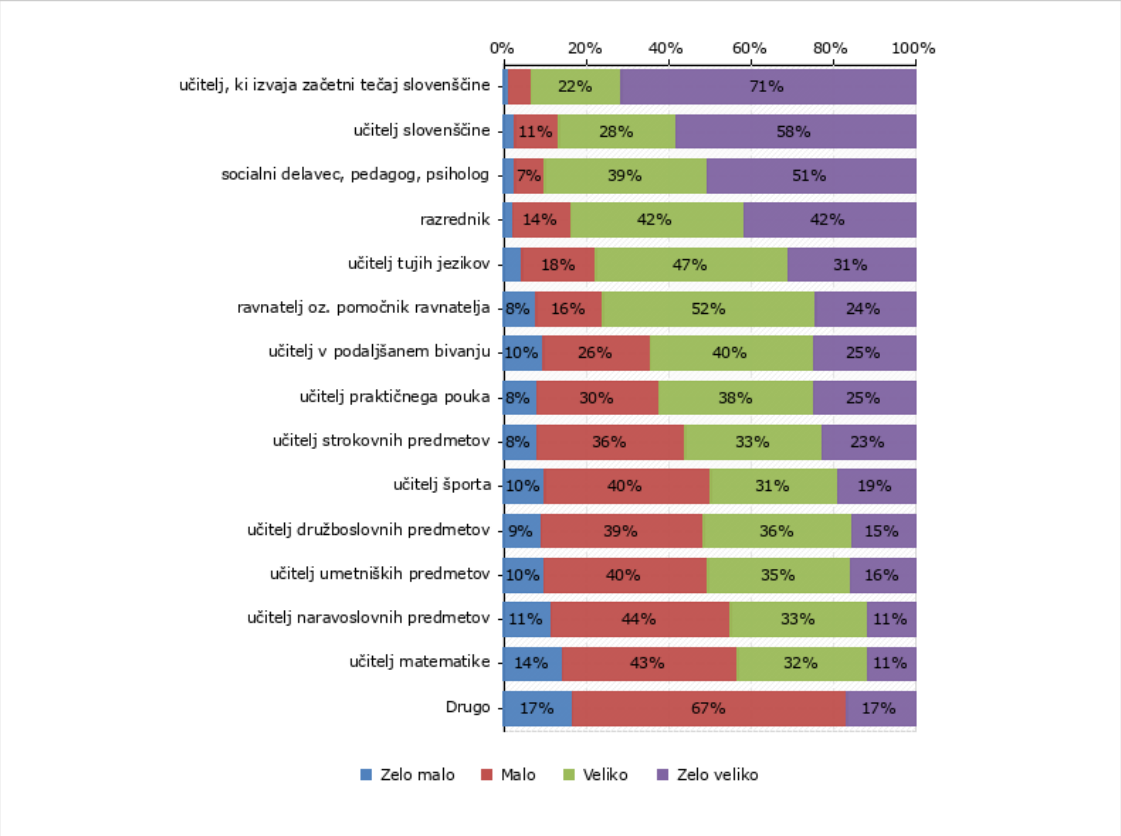

Kot dodatna pojasnila, na kakšen način šolski delavci lahko pripomorejo k jezikovnemu vključevanju učencev priseljencev, so anketirani osnovnošolski učitelji navedli sledeče:

- *Vsi se trudimo, da z njimi čim več komuniciramo v slovenskem jeziku, seveda se prilagodimo, glede na njegovo znanje. Če je potrebno mu zagotovimo dodatne razlage, zaradi njih ure bolj poenostavimo, uporabljamo različne didaktične metode, učenje preko iger ...*
- *Učenci priseljenci so pripravljeni, da prihajajo v šolo tudi v popoldanskem času, torej k interesnim dejavnostim. Ko so iz pouka, lahko pokažejo svoj pravi obraz in so tudi bolj sodelovalni, več se pogovarjajo. Trudijo se, da sprejemajo jezik okolja.*
- *Pripomoremo lahko že s samim pristopom in pozitivnim, spodbudnim odnosom do učenca. Poleg tega pa tudi z lastno pravilno rabo slovenščine in opogumljanjem učenca k učenju.*
- *Menim, da vsi lahko s prijaznostjo in zainteresiranostjo za priseljenca naredimo veliko za njegovo psihično počutje, v njegovi odsotnosti lahko drugim v razredu obrazložimo, kako se počuti in kje ima stiske.*
- *Z enotnim vključujočim pristopom do učenca.*
- *Otroka čim bolj spodbujajo naj uporablja slovenski jezik. Pomagajo mu pri komunikaciji.*

- *Učenci so vključeni v dodaten pouk slovenskega jezika v šoli in izven nje. Učitelji spodbujamo ostale učence, da nudijo pomoč tudi pri socializaciji učencev tujcev. Specialni pedagogi snov ponujajo tudi preko dodatnega slikovnega in e-gradiva.*
- *Z dodatnimi urami slovenščine. Vključevanje otrok v različne dejavnosti.*
- *Pri predmetih, kjer se obravnavajo različne kulture, jih lahko prosijo, da predstavijo svojo kulturo. Pogosto jih prosim, da ob obravnavanju tujih avtorjev, predstavijo avtorja svoje narodnosti in zakaj so si ga izbrali. Učenci imajo radi šport in likovno vzgojo ter učiteljem ni potrebno na začetku zahtevati dogovorov v čisti slovenščini. Če govorijo njihov jezik, jim učenci odgovore lahko podajo v maternem jeziku.*
- *Vsi učitelji so v tem primeru učitelji slovenščine. Vključevanje učencev priseljencev je delo vseh delavcev na šoli, ne le SIMS multiplikatorja, slavista in učitelja slovenščine kot tujega jezika.*
- *Glede na čas in možnosti, ki ga imamo, zelo malo. Več bi morala narediti država, ki učencem in staršem kar dovoli, da brez vsakega predznanja stopijo v šolo na vrat na nos. Enako, kot če bi se učili plavati tako, da brez predznanja skočite v globoko vodo. Učenci se čutijo izolirane, nerazumljene, so žalostni, ker nič ne razumejo in se nočejo družiti z vrstniki. Starejši ko so, težje je. Učenci bi morali imeti pripravljalno leto, kot je to v Nemčiji in se šele potem podati v šolo.*
- *Spodbujajo komunikacijo, razbijajo predsodke, učenca priseljenca spodbujajo, opozorijo na uporabna gradiva ...*
- *Z individualnimi pomočmi, igrami, vključevanju s sošolci, tabori ...*
- *Vodstvo mora omogočiti pogoje za delo s tujci. Včasih mora omogočiti in odobriti dodatno pomoč (3. steber delovnega časa učitelja). Svetovalna služba - za Albance potrebujemo prevajalce. Zagotoviti morajo sledljivost napredka učenca. Kot učiteljica moram vedeti ali gre za zmanjšane sposobnosti učenca ali težave z jezikom. Potem lahko pouk tudi prilagodim. Razrednik - njegovo poznavanje problematike in njegova tankočutnost, so lahko v veliko pomoč vsem vpletenim. Jaz kot učiteljica biologije lahko naredim zelo malo za celosten razvoj in inkluzijo učenca, lahko učencu zgolj čim bolj približam znanje in razumevanje predmeta, ki ga poučujem.*
- *Organizacija pouka*
- *Povsod, na vsakem koraku, celo dopoldne - če smo v šoli, seveda ;) Smo majhna šola, 200 učencev, skoraj vsi se med sabo poznamo, ena velika družina – prednost in privilegij vseh, ki jo obiskujemo.*
- *Omogočanje iz izvajanje dodatnih ur poučevanja jezika, podpora pri predmetih, kjer je jezik izredno pomemben.*
- *S pogovorom, kaj učenec sploh želi, kako hitro in kje si želi napredovati, s prepoznavanjem učenčevih močnih področij, s sodelovanjem z drugimi učitelji, kako oblikovati navodila ...*

- *Z otrokom se moramo čim večkrat pogovarjati neformalno.*
- *Ustne spodbude med poukom, metode sodelovanje, vključevanje učencev v dejavnosti izven pouka, kjer je potrebno sodelovanje z vrstniki, svetovalna služba zaradi poznavanja domače situacije, razrednik mu določi sošolca tutorja, ki mu je v pomoč.*
- *Vsak učitelj lahko vsaj prvo leto sestavlja slovar potrebnih izrazov za njegov predmet, ravnatelj in pomočnik ravnatelja lahko dajeta izobraževalne pobude v to smer, učitelj DSP je z učencem v stalnem stiku, spremlja ga individualno, zato učiteljem posreduje pomembne povratne informacije o napredovanju učenca, učitelj slovenščine je tudi motivator učencu za učenje jezika, učitelji družboslovja razvijajo medkulturno sodelovanje.*
- *Z učenci 1. triade je več razrednik, učitelj v varstvu, socialni delavci, učitelji, ki nudijo pomoč v različnih oblikah. Več je osebnih stikov, pouk je drugačen. Učenec tujec je bolj vključen med vrstnike, saj razrednik skrbi za dobre odnose, klimo v razredu celo dopoldne. Več je komunikacije ...*
- *Sprejemanje priseljenega učenca in nudenje pomoči na vseh področjih.*

Dodatna pojasnila srednješolskih učiteljev pa so bila naslednja:

- *Dijaki bi se morali že pred vpisom v program znati sporazumevati v slovenskem jeziku na osnovni ravni.*
- *Pomoč pri organizaciji učenja, postavljanju realnih ciljev, preverjanje opravljenih nalog*
- *Vzpodbuda pri uporabi slovenščine, čeprav ni perfektno uporabljena, vzpodbuda k branju knjig, vzpodbuda in pohvala.*
- *Da so dosledni in zgledni pri svoji rabi uradnega jezika in pri jezikovnih zahtevah do dijakov.*
- *Vsak strokovni delavec mu da določeno znanje in mu določene stvari pojasni, razloži, pokaže.*
- *Ne razumem, kateri šolski delavci so tu mišljeni: nepedagoški kader? Vsekakor vsi pripomoremo s potrpežljivostjo, toleranco, razumevanjem, zaščito pred posmehom,....*
- *Pogovor in razumevanje*
- *Več kot toliko se ne da - morajo se tej dijaki želeti vključiti*
- *S tem, da se dijaku približa snov, se mu jo razloži na zanimiv način. Če dijaka pritegneš, ni važno, kateri predmet poučuješ, pomembna je njegova motivacija. On se mora naučiti jezika, vendar se velikokrat ustavi že pri osnovni motivaciji.*
- *- predvsem s pripravljenostjo soočiti se z dejstvom, da imamo dijake priseljence - soočiti se z dejstvom, da tudi slovensko govoreči dijaki nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja prihajajo iz OŠ s pomanjkljivim znanjem, kar je zelo zaskrbljujoče - s pripravljenostjo prisluhniti multiplikatorki, učiteljem tečaja, se udeležiti izobraževanj, osebnostno in*

	strokovno napredovati, se razvijati in rasti, se soočati z družbenimi spremembami - ključna pa je odprtost in sodelovanje
-	*Vsi, torej vodstvo šole, svetovalna služba, učitelji, tehnični in administrativni kadri, smo razumevajoči do takih dijakov.*
-	*Šolski delavci ne moremo veliko vplivati na to. Rešitev vidim v tem, da teh dijakov ne bi 1. 9. Vključili v razrede in jih izpostavili prevelikim pritiskom: novo okolje, nov jezik, poleg tega pa še šolski neuspeh. Ob tem, da dobivajo slabe ocene - čeprav jih ne upoštevamo - se seveda ne morejo dobro počutiti in to ne izboljša niti njihove motivacije niti samozavesti pri nastopanju. Če bi najprej imeli obvezen enomesečni tečaj slovenščine, bi bili veliko bolje pripravljeni na vključitev v razred. Toda če bi tečaj tekel septembra, bi s tem zamudili začetek leta, kar je spet dodatna težava; težko bi ujeli sošolce. Smiselno bi bilo le, da imajo tečaj poleti ali pa eno leto pred vstopom v šolo.*
-	*S pozitivno spodbudo.*
-	*Spodbujanje dijaka, naj se že od začetka čim bolj vključuje v novo skupnost in naj pri pouku čim več sodeluje.*

4.20 DODATNA STROKOVNA POMOČ PRI UČENJU SLOVENŠČINE ZA UČENCE PRISELJENCE

Na šolah 95 % anketiranih učiteljev izvajajo dodatno strokovno pomoč (DSP) pri učenju slovenščine za učene priseljence, od tega v 10 % primerih DSP izvaja prav učitelj, ki je sodeloval v anketi. 4 % vprašanih so odgovorili, da dodatne strokovne pomoči na njihovi šoli ne izvajajo.

Graf 396: Dodatna strokovna pomoč (DSP) pri učenju slovenščine za učence priseljence na šoli (n = 182)

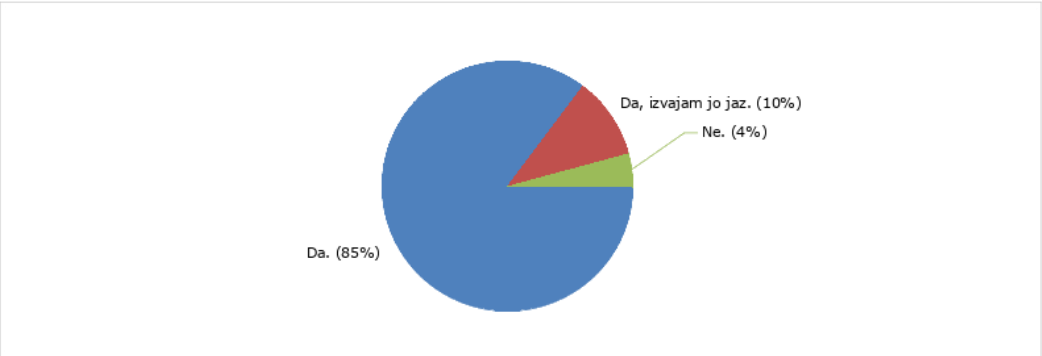

Pričakovanja glede DSP pri učenju slovenščine so učitelji navajali v obliki odprtih odgovorov:

- *Moja pričakovanja so: hiter odziv učiteljev pri pomoči, manjše učne skupine za razvijanje/učenje novega jezika, urjenje bralne tehnike.*
- *Pridobijo osnovno razumevanje jezika za funkcioniranje pri pouku.*
- *Učenec bi moral napredovati v obvladovanju jezika, vendar je ta pomoč po številu ur omejena.*
- *Pridobivanje besedišča, pravilno ustno in pisno oblikovanje povedi, razumevanje branja.*
- *Nuditi pomoč, ki jo učenec potrebuje. Se prilagajati trenutni situaciji. Izhajati iz aktualnosti.*
- *Preden učenca vključimo v oddelek, bi moral vsaj eno leto obiskovati tečaj slovenskega jezika.*
- *Da učence učijo jezika.*
- *Učenec širi besedišče. Razumevanje.*
- *Pomoč pri osvajanju besedišča.*
- *Usvajanje besedišča. Dodatna razlaga učne snovi.*
- *Namenite otrokom več ur.*
- *Da je otroku v pomoč.*
- *Sama sem izvajalka takšne pomoči, zato so moja pričakovanja zelo velika.*

- *Učenec naj bi se seznanil predvsem z jezikom samim - besediščem, ki ga uporabljamo v določenih situacijah, razumevanjem ... Osnovami jezika, na katerih bo lahko gradil zahtevnejše naloge*
- *Razvijajo osnovno besedišče*
- *Bogatenje besedišča, govor, zapisovanje besed-povedi.*
- *Na to sem že odgovorila. Trenutno stanje te pomoči je katastrofalno, saj so v skupini učenci od 4. do 9. razreda in je nemogoč uskladiti vse težave z jezikom, ki jih ti učenci imajo. Potem pa gre še za to, da so v skupini učenci iz različnih delov sveta in s tem posledično včasih kar 5 različnih materinih jezikov.*
- *Ne poznam dobro tega področja. Predvsem napredek pri razumevanju jezika, kasneje tudi razvoj uporabe jezika v ustnem in v pisnem načinu.*
- *Dodatna razlaga in pomoč ter sodelovanje z učiteljem.*
- *Podpora pri delu, bogatenje besedišča, moralna podpora.*
- *Da se učencu na strokovni način pomaga v tolikšni meri, da se čim lažje in čim prej vključi v svoje novo socialno okolje.*
- *Da so ure sproščene, zanimive, učenje poteka preko dinamičnih učnih metod, iger, veliko socialnih stikov z drugimi otroki. Zelo je pomembno, da je je pri teh urah čim manjše število otrok.*
- *Da se bodo učenci naučili jezika in šele nato bodo lahko sledili pouku.*
- *Da jim pomagajo razumeti pojme pri posameznih predmetih.*
- *Učenje slovenščine je nujno, da učenec sledi pouku. Pomembno se mi zdi tvorjenje besed, povedi, besedil (po stopnjah). Hkrati s tem se širi besedni zaklad. Učenje dvojine. Pri nekaterih učencih (mlajših; 3. razred) učenje latinice, ker so se v domovini učili cirilico.*
- *Širjenje besedišča, vedno večje razumevanje slovenščine.*
- *Učenec se uči govoriti slovensko in brati v slovenskem jeziku. Povratna informacija učitelju o napredku.*
- *Približati slovenščino kot jezik.*
- *Da se čim bolj naučijo slovenščine oz. za začetek osnovnega besedišča.*
- *Nimam velikih pričakovanj, saj je to proces. Napredek se ne pokaže takoj.*
- *Pomagati otroku, da dobi voljo za spoznavanje novega jezika in spozna načine, kako (s čim) si lahko pomaga.*
- *Pomoč pri razumevanju besedil, ki jih obravnavamo pri pouku.*

- *Da učenec pridobi osnovno znanje jezika.*
- *Besedni zaklad, osnove slovnice, glasno branje.*
- *Da se učenec motivira za učenje slovenščine in učne snovi pri posameznem predmetu - ponavlja, dodatno razloži, išče strategije s katerimi bo bolj uspešen ...*
- *Pričakujem bogatejše besedišče, boljša govorna zmožnost.*
- *Pomagajo pri temeljnem razumevanju jezika in kasneje dogajanja/besedišča znotraj posameznega predmeta.*
- *Da se nauči osnovnih govornih in pisnih zmožnosti.*
- *Da učenci dobijo temeljne sporazumevalne zmožnosti in usvojijo osnovno besedišče.*
- *Sistematično poučevanje izven pouka, tudi za družino otroka.*
- *Osnovno besedišče.*
- *Za to je potrebno nameniti več časa, sploh učencem, ki prihajajo na šolo na novo, v tečajni obliki (2-3 mesece preživetvene slovenščine) dve uri na teden sta odločno premalo, učenci slabše napredujejo, kot bi sicer lahko, kar ima dolgotrajne škodljive posledice tako za učenca kakor tudi na delo učiteljev, ki ga poučujejo poleg drugih učencev. Pogosto se pojavljajo čustvene in s tem vedenjske težave. Za učinkovitejšo pomoč otrokom na tem področju je potrebno organizirati time strokovnih delavcev in za njihovo uspešno delovanje nameniti več strukturiranega časa, strokovne podpore in financ. Potrebujemo torej boljšo sistemsko in organizacijsko bolj podprto poučevanje slovenščine kot drugega jezika za učence priseljence. Uvajalni tečaj slovenščine se lahko izvaja tudi izven matične šole (društva ali druge izobraževalne organizacije).*
- *Več didaktičnih pripomočkov pri otrocih, ki še niso opismenjeni.*
- *Pričakuje, da mu da tisto osnovo za začetek in vključitev v družbo.*
- *Organizacija dela, vključevanje v razred in učenje jezika.*
- *Od učencev pričakujemo, da usvojijo osnove slovenščine - tvorjenja smiselnih povedi, besedišče in seveda razredu primerno snov. Težje je, kadar se učenec vključi v osmi ali deveti razred, saj je primanjkljaj zelo velik in je potrebnega veliko dela, da lahko normalno sledi snovi.*
- *Utrjevanje znanja, pomoč pri šolskem delu, domačih nalogah, izdelkih, priprava na ocenjevanja - za učence drugo leto za učence, ki so prvo leto pa učenje slovenščine kot tujega jezika, jezikovna priprava na vključenost pri vseh predmetih.*
- *Da na DSP dobi ponovno razlago, dodela zapiske, da se odpravijo morebitne napake v razumevanju učne snovi ... Temeljno se mi zdi dobro sodelovanje med učiteljem predmeta in*

izvajalcem DSP (sprotno informiranje o učenčevem delu in napredku, podajanje opažanj, izmenjava idej ...).

- *Da bi se učenci, preden začnejo z rednim izobraževanjem, naučili slovenskega jezika.*
- *Učenje sporazumevanja v slovenščini.*
- *Dodatna razlaga, razvijanje besedišča in sporazumevalnih zmožnosti*
- *Če učenec ni motiviran, ima učitelj malo možnosti.*
- *Razvijanje besedišča, osnovnih skladenjskih struktur, spoznavanje književnih besedil, povzemanje prebranega, da si učenec upa spregovoriti ...*
- *Da učence spodbudi k rabi slovenščine in jim pri tem pomaga.*
- *Uspešnost je odvisna od motiviranosti učenca. Če ve, da bo šolo kmalu zapustil, ni zavzet za delo - večinoma.*
- *Da učenec počasi in zanesljivo osvoji prvo osnovna navodila.*
- *Dodatna pojasnila pri posameznih predmetih, skrb, da je delo opravljeno (urejeni zapiski, domače naloge), pogovor v slovenščini.*
- *Učenec se sporazumeva in razume slišano*
- *Da učitelj DSP-ja in učitelj slovenščine tesno sodelujeta pri delu.*
- *Morali bi za to nameniti več ur.*
- *Napredek pri doseganju standardov znanja.*
- *Odvisno od predznanja učenca. Potrebno je dogovarjanje s strokovnim delavcem, ki izvaja takšno obliko DSP.*
- *Pomoč naj bo naravnana na učenje slovenščine in na opismenjevanje.*
- *Učitelj DSP z učenci pridobiva, ponavlja, utrjuje predvsem besedišče, da učencu pomaga pri delu v šoli, da se lahko vključi v razredno, šolsko skupnost, med vrstnike. Ga pri tem spodbija, motivira ...*
- *Individualno delo z učencem in učenje, ki je prilagojeno njihovem predznanju.*
- *Da učencu pomagajo pri vključevanju v novo jezikovno okolje, ga naučijo osnov, s katerimi lahko deluje v razredu, šoli, okolju.*
- *Učencem priseljencem bi bilo potrebno nameniti več ur prilagajanja in učenja drugega jezika.*
- *Učitelji sami začutijo, da jim jo nudijo. Mislim, da jim je to način, saj želijo, da napredujejo.*

Sledilo je vprašanje, pri katerem so se vprašani učitelji opredelili, kako pogosto (nikoli, občasno, vedno, pogosto) sodelujejo z učiteljem, ki na njihovi šoli izvaja dodatno strokovno pomoč pri učenju

slovenščine za učence priseljence. V največ primerih anketirane učitelje učitelj DSP obvešča o tem, kako učenci napredujejo v znanju slovenščine, učitelj DSP tudi svetuje, kako naj anketirani učitelj prilagodi učno snov. Najmanj pogosto anketirani učitelji učitelja DSP prosijo, če lahko pregleda delovne liste, ki jih pripravijo za učence priseljence.

Graf 397: Sodelovanje z učiteljem, ki na šoli izvaja dodatno strokovno pomoč (DSP) pri učenju slovenščine za učence priseljence (n = 150)

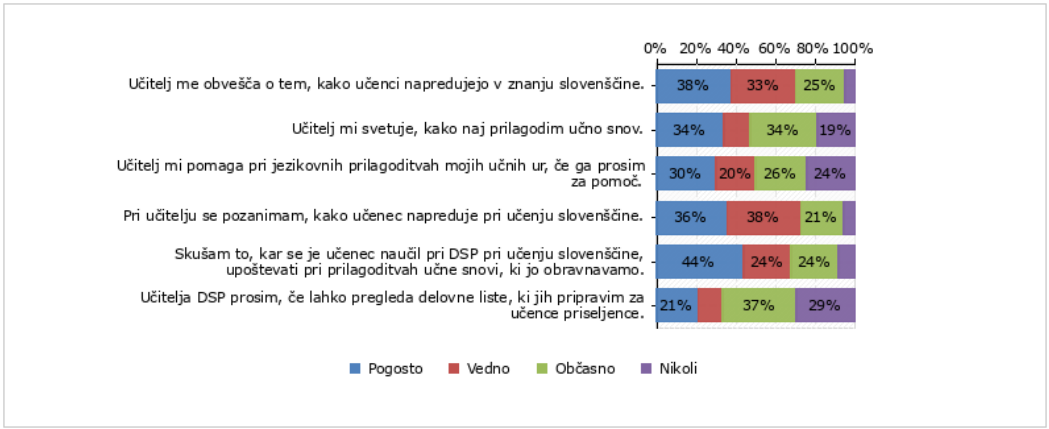

Svoje sodelovanje z učiteljem, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine za učence priseljence, so anketirani učitelji podrobneje opisali tudi v obliki odprtega odgovora:

- *Imeli menjavo. S prejšnjo sem krasno sodelovala, nove praktično ne vidim.*
- *Ne vem ali so usposobljeni. Večinoma se z njimi dogovarjam, kje je pomanjkljivo znanje, kaj utrjevati, delati.*
- *Skupaj spremljava napredek učenca. Prilagajam besedišče po tem, kar je z učiteljem DSP obravnaval. Skupaj iščeva najugodnejšo rešitev za učenca.*
- *Ne sodelujem, ker moji učenki ne pripada DSP.*
- *Učitelju na e-pošto napišem vsebino dela z učencem s priporočili. Učitelj mi po končani uri vrne odgovor. Učenec je uspešnejši, če ve, da je med nami ustrezna komunikacija.*
- *Ne vem, kako poteka. Nisem imela veliko izkušenj na tem področju.*
- *Sodelovanje ni mogoče, saj po navedbi učitelja učenec ne kaže zanimanja za jezik. Čeprav pri pouku tehnike in tehnologije napredek pri jeziku je. Učenec uporablja slovenske besede, stavka pa še ne tvori.*
- *Pogovarjava se, kje opažava napredek, kje so v znanju še vedno primanjkljaji, pred pisnim in ustnim ocenjevanjem vedno o tem seznanim učiteljico DSP (snov in datum ocenjevanja) ... Izmenjava si opažanja o motivaciji učenke za delo.*
- *Pri nas ni posebnega učitelja za DSP.*
- *Učitelj dela z učencem vsebine, ki mu jih svetujem jaz kot razredna učiteljica glede na opažanja v razredu.*

- *Spremljam njegovo delo. Na tehniškem področju je specifika in se izboljšanje ne pozna tako hitro.*
- *Naša šola je majhna in sama kot učiteljica OPB že tako sodelujem z čisto vsemi učitelji na šoli.*
- *Učiteljica, ki izvaja DSP za Rome, žal pogosto pripravi gradivo in učenke ni k pouku. Zelo težko je delovati, saj ni kontinuiranega dela.*
- *Nimamo DSP, saj še nisem slišala, da je šola upravičena do ur DSP za te učence. Te ure opravlja učiteljica podaljšanega bivanja.*
- *Učenki ne potrebujeta DSP.*
- *Sodelujeva, tako da skupaj rešijo učne liste. Učiteljica mi pove, kaj so predelali in temu primerno pripravim temo za šolski spis, govorni nastop ali ocenjevanje znanja. Pogosto se dogovarjava, kaj bova predelali in učenci snov dvakrat slišijo, saj pogosto v razredu zaradi slabega besedišča pomembne informacije zgrešijo.*
- *Pogovori o učencih.*
- *Redno sodelujeva, upoštevava nasvete, spremljava otrokov napredek in odzive ...*
- *Ker poučujem tuji jezik, z učiteljem, ki izvaja DSP pri učenju slovenščine za učence priseljence, ne sodelujem toliko glede izvedbe ur pouka angleščine (kako pripraviti učne liste ali kako prilagoditi razlago), ampak bolj glede tega, koliko lahko pričakujem, da me bo učenec priseljenec razumel, ko mu bom kaj razložila v slovenščini. Sodelovanje pa je seveda bolj pogosto glede napredka učencev, ki sem jim razrednik.*
- *Vsakodnevni pogovor o napredku, o prilagojenih vajah, o zastavljanju ciljev ...*
- *V tem sodelovanju ne gre za sodelovanje na ravni snovi (zgradba jezika, jezikovna in književna snov), ampak za usvajanje jezika kot sredstva sporazumevanja v okolju (govorjenje, besedišče, pogovarjanje ...).*

Na vprašanje: Ali v procesu vključevanja učencev priseljencev sodelujete tudi z drugimi sodelavci v kolektivu?, jih je 84 % odgovorilo pritrdilno, preostali pa z drugimi sodelavci v kolektivu glede navedene problematike ne sodelujejo.

Graf 398: Sodelovanje z drugimi sodelavci v kolektivu v procesu vključevanja učencev priseljencev (n = 179)

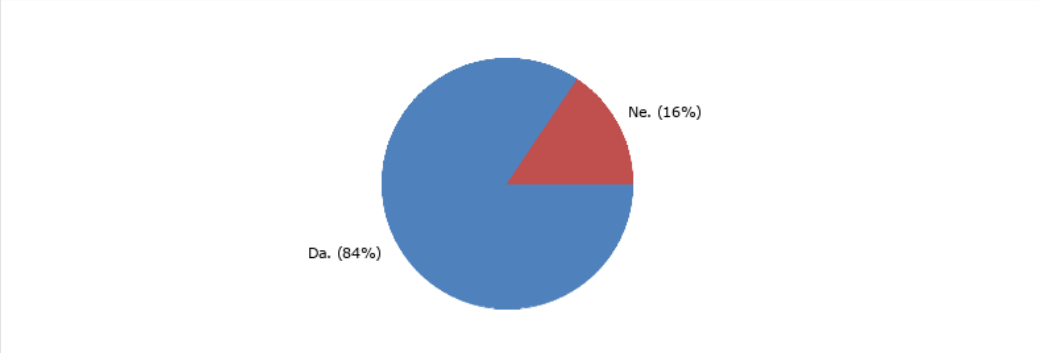

Konkretne oblike sodelovanja, ki so jih navedli anketirani učitelji:

- *Razrednik, učitelji posameznih predmetov, kjer se pojavi priložnost, da se učenec izkaže (kot npr. Z gum za zaključni nastop) oz. kjer se pojavijo težave.*
- *Iskanje dodatnih izkušenj, prilagajanje*
- *Z učitelji drugih predmetov se posvetujemo, kako učencu predstaviti neko snov, kako oblikovati navodila ...*
- *Pogovor o prilagoditvah ter napredku.*
- *Sodelujem z drugo učiteljico v 1. razredu, s katero se dogovarjava o temah, frazah in besedišču, ki jih bova pri urah DSP spoznavali in urili z učenko.*
- *Razrednik. Povprašam glede komunikacije, razmer doma ...*
- *Seznanjajo nas o napredku učencev*
- *Izmenjujemo opažanja in izkušnje.*
- *Medsebojno svetovanje in dogovarjanje glede najboljših možnosti poučevanja za učenčev napredek.*
- *Z drugo strokovno delavko v 1. razredu.*
- *Med seboj izmenjujemo izkušnje, dobre prakse.*
- *Uskladimo kdaj bomo učence ocenjevali in koliko jih bomo obremenili tako imajo optimalne možnosti, da se za vse pripravljajo v miru in bolj poglobljeno.*
- *Ure smo si razdelile, vsaka poučuje več učencev hkrati.*
- *V strokovnem aktivu – dogovor o prilagoditvah besedila, slikovnega gradiva, nalog za razumevanje.*
- *Izmenjava informacij.*
- *Z razredniki.*
- *Koordinator za priseljence – kontakt s starši, pomoč pri ocenjevanju, organizaciji ...*
- *Redni sestanki in pogovor pred in po izvedeni uri.*
- *Vprašamo, kako jim gre, kje oni vidijo težave, se posvetujemo …*
- *Nujno je sodelovanje vseh, ki delamo z otrokom: razgovori, primeri dobre prakse.*
- *Preverjanje snovi v razredu pri razredniku. Kje je potrebno znanje utrditi.*

- *Usklajujemo pričakovanja in število nalog. Primerjamo napredek in si povemo, kateri prijemi delujejo.*
- *Izmenjujemo primere dobrih praks, se podpiramo.*
- *Na sestankih se pogovarjamo o delu in napredku posameznega učenca.*
- *Gre za medpredmetno povezovanje, kjer takemu učencu omogočimo, da pri različnih predmetih osvaja določeno besedišče. Med seboj se tudi pogovarjamo o napredku učenca in iščemo nove rešitve.*
- *Izmenjava mnenj in dobrih praks, pomoč pri izvedbi pouka za učenca tujca (učiteljica DSP-ja prisotna pri pouku in pomaga učencu tujcu, da sledi tekočemu delu v razredu).*
- *Z vsemi učitelji, ki ga (jo) učimo.*
- *Občasno imamo srečanje vseh učiteljev, ki poučujejo učence tujce, kjer se pogovorimo o težavah in napredku teh učencev.*
- *Medsebojni pogovori, izmenjava izkušenj, prilagajanje skupnega dela ...*
- *Predlagamo ideje, delimo mnenja, opažanja, svetujemo en drugemu.*
- *Pogovori, usklajevanja, izmenjava izkušenj.*
- *Se pogovarjamo, posredujemo si izkušnje, ki jih imamo s temi otroki. Po potrebi si izmenjamo tudi učne liste, načrte, ki so narejeni za te otroke. Zelo dobro sodelujemo tudi s svetovalno delavko, saj mi po potrebi sproti posreduje pomembne informacije, ki so potrebni za moje delo z njimi. Svetovalna delavka je z njimi ves čas v stiku, hodijo k njej na pogovore, večkrat pride tudi v razred, k pouku.*
- *Pedagoginja sporoča o novih vpisih, predstavi učenčevo situacijo, da vem nekaj ozadja, spremljava napredek, razrednik sporoča o socialni vključenosti učenca v razredu, skupaj iščemo tutorje. Z multiplikatorko SIMS spremljava napredek, se dogovarjava o utrjevanju določene snovi ipd.*
- *Evalvacijska srečanja, sprotno dogovarjanje in iskanje rešitev. Sodelovanje s prevajalko.*
- *Izmenjava izkušenj. Priprava delovnega gradiva.*
- *Vprašam za ideje in primere dobre prakse (na primer, kako komunicirati s starši), sodelujem tudi z vsemi, ki poučujejo otroka(na primer učiteljica angleščine, OPB-ja).*
- *Pri organizaciji pouka, pri organizaciji učne pomoči, pri ocenjevanju znanja pri različnih predmetih, z razrednikom.*
- *Redna analiza dela, napredka.*
- *Timski sestanki, pomagamo si pri pripravi gradiva, si izmenjujemo primere dobre prakse ...*

- *S psihologinjo ali svetovalno delavko – sklicevanje sestankov s starši in \`prevajalcem\`.*
- *S socialno delavko sodelujeva, prosim za pomoč.*
- *Izmenjujemo si izkušnje, si pomagamo pri delu.*
- *Na strokovnih aktivih se pogovarjamo in dogovarjamo o delu s učenci priseljencev.*
- *Usklajevanje.*
- *Priprava gradiv, izbor tem za obravnavo, izbor ciljev, ki naj bi jih učenec dosegel.*
- *Ko učenec ne napreduje kot pričakujem, se posvetujem s svetovalno službo, multiplikatorko (SIMS, ki deluje na naši šoli). Z učitelji, ki poučujejo v mojem oddelku se pogovarjam o napredku in možnih rešitvah. Iščemo skupne prilagoditve za pouk DSP-ja, moj pouk.*
- *Na sestankih se ogovarjam o njihovem napredku in vključevanju v delu.*
- *Z učitelji v pripravljalnici in drugimi učitelji pomoči tujcem se dnevno pogovarjamo o delu, da smo enotni in strmimo k istim ciljem znanja.*
- *Svetovalna služba, razrednik, učiteljski zbor.*
- *Z učitelji podaljšanega bivanja, drugimi učitelji v 1. razredu, svetovalna služba.*
- *Izmenjujemo izkušnje, dobro prakso.*
- *Naša šola je naravnana že zaradi svoje usmeritve tako, da izjemno dobro sodelujemo med seboj in v korist učenčevega napredovanja vedno iščemo optimalne rešitve za vsakega in si zato z idejami in izvedbami pomagamo. Želimo pomagati tudi učenčevi družini, ker le tako lahko pričakujemo napredek. Če se le da, za pomoč pri učenju in razumevanju slov. jezika izkoristimo tudi pomoč prostovoljcev in drugih ,ki lahko pomagajo.*
- *Sodelujem z vsemi učitelji, ki ga poučujejo.*
- *Pri pouku angleškega jezika s dvojezičnimi ponazorili.*
- *Na aktivih se dogovorimo, kako reševati morebitne težave in izboljšati vključevanje teh učencev. Imamo pa tudi posebno skupino učiteljev, ki se z učenci priseljenci še posebej ukvarja (poleg DSP-ja).*
- *Imamo timske sestanke in tudi individualno so nam na razpolago.*
- *Pogovarjam se z njimi, predstavim, kje imam težave ali kaj mi gre dobro.*
- *Z OPB učitelji, svetovalna.*
- *Z vsemi učitelji, ki jih poučujejo.*
- *Sodelujem z vsemi, ki so v kontaktu z učencem - učitelji, pedagoginja, specialne pedagoginje, knjižničarka ...*

- *Izmenjujemo primere dobre prakse, skupaj načrtujemo delo in pripravljamo didaktični material.*
- *Družabna srečanja v popoldanskem času, ki jih vodi učitelj, ki skrbi za priseljence na šoli.*
- *Strokovni aktivi in konference, pogovori o učencu, pomoči in izvajanju pomoči.*
- *Razrednik, aktivi.*
- *V okviru ur za tujce še enkrat obravnavajo snov z dodatno, prilagojeno individualno razlago.*
- *Spremljamo napredek, medsebojno se opozarjamo na težave konkretnega učenca.*
- *Sodelujem z razredničarko, pedagoginjo, ravnateljico, ko imamo timske sestanke o teh učencih, na raznih oddelčnih zborih, konferencah, individualnih pogovorih ...*
- *Razredni učiteljski zbor – načrtovanje skupnih strategij.*
- *Skupaj iščemo rešitve, kako bi učencu najbolje pomagali.*
- *Skupaj načrtujemo učni proces, izbiramo vsebine, naredimo evalvacijo opravljenega dela.*
- *Z drugimi učitelji istega predmeta - izmenjava učnih listov, primerov dobre prakse ...*
- *Dogovorimo se o načinu dela, prilagoditvah, urnikih pomoči ...*
- *Vsak dan pogovori, dogovori ... Pa čeprav ne zapišemo vsega. Smo zeloooo življenjski ;).*
- *Sestanki s koordinacijsko skupino. Individualni razgovori z razrednikom in drugimi učitelji, skupna usposabljanja.*
- *Povprašam za ideje in nasvete.*
- *Prilagajamo obveznosti načrtujemo ocenjevanja si povemo za šibka ali močna učenčeva področja.*
- *Sodelujem s sodelavko, ki ima tudi učenca tujca v razredu ter s pedagoginjo, ki se trudi kontaktirati starše, ki tudi ne znajo jezika.*
- *Izbor vsebin, prilagoditev.*
- *Sestankujemo.*
- *Informacije o delu, močna področja učenca, spremljanje napredka. Timski sestanki.*
- *Pri pripravi IP. Pri prilagoditvah. Pri problemih. Težavah. Komuniciramo.*
- *Usklajevanje pri prilagoditvah ocenjevanja.*
- *Dogovor o datumih ocenjevanja in nudeni pomoči.*

- *Izvedemo preglede dela in oblikujemo načrt dela. Sproti izvajamo konzultacije o napredku in šibkih točkah učenja.*
- *Z učitelji, ki učencu nudijo DSP, s socialno službo.*
- *Sodelujem s psihologinjo in razredničarko. Skupaj načrtujemo prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju. Prav tako smo vse 3 seznanjene s socialnem ozadjem učencev.*
- *Ker se v generaciji pojavlja več priseljencev, se razredničarke posvetujemo glede podajanja učne snovi in prilagajanja učnega gradiva. Prav tako se o tem pogovarja ves tim izvirnega delovnega načrta, ki je zadolžen za tega učenca. Prav tako se izmenjujejo sprotne informacije o motivaciji, uspehih ali neuspehih na posameznih področjih ali vsebinah, o načinu preverjanja in ocenjevanja ...*
- *Razredniki ali učitelji, ki govorijo jezik priseljencev, se z njimi povežejo in navežejo stik. Pomagajo pri oblikovanju ciljev, da učenci čim prej usvojijo znanje. Velikokrat sodelujemo, da poučujemo tudi učence na razredni stopnji, da gradimo na besedišču, ki ga morajo usvojiti.*
- *Pogovori, posredovanje idej za delo s tujci, posredovanje informacij, ki jih pridobivamo na izobraževanjih.*
- *Odvisno od učitelja. Spremljam napredek.*
- *Sodelujem predvsem s šolsko svetovalno službo in z razrednikom učenca, da skupaj iščemo poti, kako učenca čim bolj vključiti v oddelek in v šolo ter mu pomagati pri doseganju standardov znanja.*
- *Sodelujejo vsi učitelji, ki ga poučujejo, učiteljice svetovalne službe ter DSP učitelji. Iščemo rešitve, ki bodo za priseljenega učence najboljše. Največkrat je to pogovor.*
- *Svetovalna služba spremlja napredek učencev in socialni kontekst, če so težave, multiplikatorka projekta SIMS, učitelji, ki učenca učijo. Izmenjamo si mnenja, opažanja, določimo kratkoročne cilje.*
- *Z mentorjem projekta, učiteljem tujega jezika.*
- *Prenos izkušenj dobre prakse.*
- *Z multiplikatorko, razredniki teh učencev, ravnateljico - dogovarjamo se o pomoči, napredku ...*
- *Z razrednikom sodelujeva o napredovanju, delu, novostih..*
- *Šolska svetovalna služba.*
- *Pogovor, svetovanje, ideje, pomoč, gradiva.*

62 % sodelujočih učiteljev je s strani šole prejelo navodila za delo z učenci priseljenci, preostali (38 %) teh navodil niso prejeli.

Graf 399: Navodila za delo z učenci priseljenci s strani šole (n = 174)

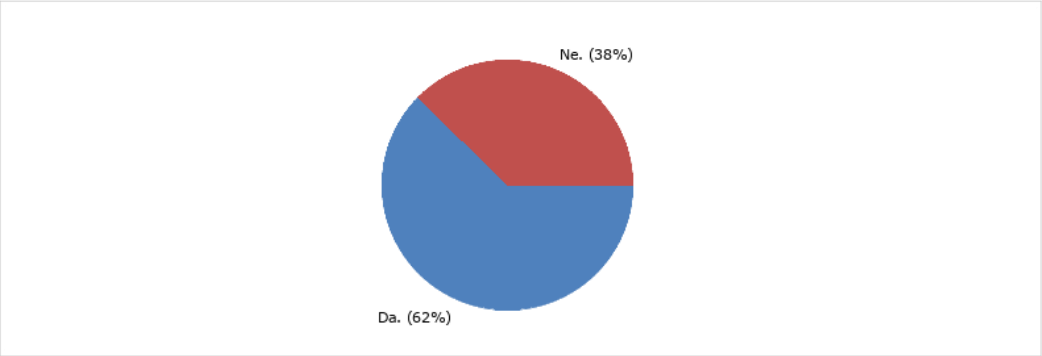

Katera navodila so prejeli, so nam anketirani učitelji zaupali v obliki odprtih odgovorov:

- *Vsako leto nas svetovalna služba seznani z novimi in starimi učenci priseljenci in nam poda osnovne informacije. Obnovimo določila iz pravilnika o ocenjevanju znanja za učence tujce.*
- *Ocenjevanje, prilagoditve pouka ...*
- *Navodila o ocenjevanju, navodila o izvajanju tečaja slovenskega jezika, navodila za prilagajanje učnih listov.*
- *Navodila s strani svetovalne delavke.*
- *Navodila ne dobim na začetku, temveč sproti, če se mi porajajo kakšna vprašanja, težave. Spraševala sem večinoma o preverjanju in ocenjevanju ter odgovore tudi dobila.*
- *Smo v projektu SIMS. Zakonodaja.*
- *Kako tvoriti dokument INA, koliko ur s tujci naj naredimo.*
- *Imeli smo izobraževanje na to temo. O vsem ostalem se sproti dogovarjamo učitelji in vodstvo šole.*
- *Glede ur pomoči, dodatnih ur slov. jezika, ocenjevanja.*
- *Način poučevanja, prilagajanje, način spremljanja napredka, način ocenjevanja - splošna navodila.*
- *Osnovne informacije o učencu in prilagoditvah.*
- *O boleznih - družinskem stanju - nekaterih močnih področjih učenca ...*
- *Navodila o prilagoditvah.*
- *Vse, kar je bilo potrebno, ker smo vključeni v projekt.*
- *Kako se uskladiti z ostalimi, na katerih področjih moramo biti pozorni in kaj moramo upoštevati v zvezi z imenovanim otrokom.*
- *Glede ocenjevanja, seznanitev z delom in učenjem slov. jezika*

- *Kako učenca sprejeti, spodbujati, ocenjevati, kakšno pomoč lahko dobi.*
- *Glede prilagoditev ocenjevanja.*
- *Učiteljici, ki vodita ure slovenščine za priseljence, nam pogosto podajata navodila in ideje za delo.*
- *Navodila za pripravo individualnega načrta aktivnosti. Izobraževanje.*
- *Preko projekta SIMS, razne aktivnosti vključevanja, gradiva za poučevanje, izobraževanja, usposabljanja, multikulturne dogodke.*
- *Glede ocenjevanja in izvajanja pomoči.*
- *Nekakšen "profil" učenca - močna in šibka področja, ob tem pa organizacijski načrt dela - časovnica, število ur.*
- *Predstavljeni so bili pravilniki za delo z učenci priseljenci.*
- *Povezave do zakonodaje in priročniki Centra.*
- *SIMS, se jih tudi obravnava na konferencah, sodelovanje z razredniki.*
- *Da se prilagajamo, uvajalnica pred pričetkom pouka že zadnji teden v avgustu.*
- *Smernice za delo z učenci priseljenci,*
- *izobraževanje,*
- *tiskane delovne zvezke in učbenike,*
- *e-gradivo,*
- *koristne spletne povezave.*
- *Pravilnik. Imamo sestanke, kjer usklajujemo, prilagajamo.*
- *Imeli smo predavanje, vsako leto posvetimo nekaj besed priseljencem, obnovimo informacije, kakšne prilagoditve priseljencem pripadajo.*
- *Izobraževanja na temo vključevanja učencev priseljencev, projekt izzivi medkulturnega sobivanja.*
- *Kako jih vključiti in sprejeti prvi dan na šol (srečanje samo z razrednikom)i, kako jih spodbujati, kako razumeti drugo kulturo, izobraževanje v projektu SIMS.*
- *Ravnateljica je dala napotke na eni od konferenc.*
- *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.*
- *Kako prilagajamo pouk, ocenjevanje, o izvajanju tečaja slovenščine ...*
- *Seznanjeni smo bili s predznanjem slovenščine posameznega učenca; v avgustu imamo običajno delavnice, kako čim hitreje in lažje vključimo takšnega učenca v pouk; dopolnilni pouk pri slovenščini, prilagojene naloge, domače zaposlitve, prilagojen nivo branja knjig ...*

- *Kdaj poteka pripravljalnica za slovenski jezik in kdaj se izvaja DSP in up. Kateri učbeniki so primerni za določeno skupino priseljencev, kako sodelovati z ostalimi učitelji ter sprotne nasvete kako delati z učenci.*
- *Dobila sem informacije o tem, kaj je potrebno po zakonodaji narediti za te učence in kdo to pomoč že izvaja, od sodelavcev, ki pomoč že izvajajo pa sem dobila malo napotkov. Morala sem se znajti sama in sem oblikovala program s pomočjo informacij in učbenikov, ki sem jih našla na spletu (center za poučevanje slovenščine kot tuji jezik).*
- *Pravilniki, možne oblike pomoči, predlogi prilagoditev itd.*
- *Vsa obstoječa v okviru zakonodaje.*
- *Izvorni delovni projekt za tujce.*
- *Individualne načrte, ki jih sprejmemo. Enotnih navodil mislim, da ne.*
- *Kako delati s takimi učenci, na koga se obrniti po pomoč, kakšne prilagoditve imajo učenci.*
- *Navodila glede prilagojenega ocenjevanja, glede individualne učne pomoči ...*
- *Do kdaj prilagajati gradiva, navodila itd.*
- *Sodelavka, ki se je izobraževala v to smer, je pripravila predavanje z informacijami in navodili za delo z priseljenci.*
- *Kako pristopati, poučevati in ravnati z učenci priseljenci in jim po svojih močeh tudi pomagati.*
- *Truditi se po najboljših močeh. Narediti, kar se da.*
- *Hospitacija pri pouku, vrednotenje poteka ure nabava gradiva napotki za poučevanje tujcev*
- *O organizaciji (jezikovne) pomoči za priseljence.*
- *Korake, po katerih poteka pomoč učencem priseljencem, na koga se obriti po pomoč za delo, področja pomoči in še druge usmeritve ...*
- *Kako prilagajati pouk, ocenjevanja.*
- *Imeli smo sestanek oz. Posvet o tem, kako in kaj naj oz. Lahko delamo, na katerem smo ob učenkinem vpisu na našo šolo sodelovali vsi učitelji, ki jo poučujemo. S strani šole smo bili opozorjeni na prilagoditve pri ocenjevanju. Imeli pa smo tudi organizirano izobraževanje na temo medkulturnosti.*
- *Vsa, ki so bila poslana s strani ministrstva. Pa tudi druga, praktična, vsakodnevna ...*
- *Po pogovoru s socialno službo, pedagogi in psihologi se skupaj odločimo, kako pomagati vsakemu učencu posebej, kakšne so prilagoditve. Ob začetku šolskega leta je na temo sklicana pedagoška konferenca, pred polletjem se srečamo in se pogovorimo, kako dalje. Če je potreba se sestanki z učitelji in pedagoško službo o učencu dogajajo tudi med letom.*

- *Glede ocenjevanja, DSP-ja z učiteljem.*

4.21 INTENZIVNI TEČAJ SLOVENŠČINE ZA DIJAKE PRISELJENCE

Na srednjih šolah 96 % anketiranih učiteljev izvajajo intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence, 4 % vprašanih so odgovorili, da intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence na njihovi šoli ne izvajajo.

Graf 400: Intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence na šoli (n = 156)

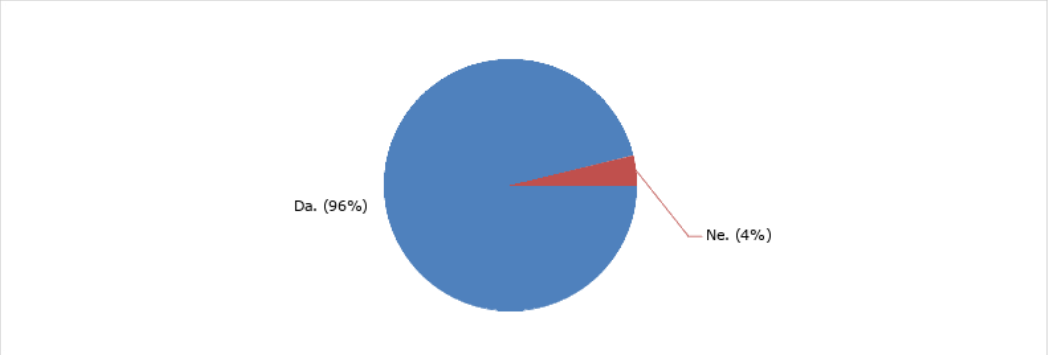

Pričakovanja glede intenzivnega tečaja slovenščine za dijake priseljence so učitelji navajali v obliki odprtih odgovorov:

- *Da bi slovenščino uporabljali tudi v domačem okolju.*
- *Tak tečaj je potreben pred vpisom v izobraževalni program.*
- *Sodelovanje z drugimi predmeti.*
- *Da ga dijaki redno obiskujejo, pa ga žal ne.*
- *Da se dijaki pričnejo vključevati v razlago oz. delo, brez potrebne dodatne razlage.*
- *Upam, da bodo dijaki po opravljenem tečaju sposobni slediti snovi. To pa ne pomeni, da ko opravi tečaj da se mu ukine pomoč in dodatna razlaga. Pričakujem tudi, da bo dijak sposoben glede na svoje zmožnosti komunikacije v slovenščini s profesorji ter sošolci. Pričakujem tudi, da bo dijak po končanem tečaju slovenščine nadaljeval z govorom in pisanjem v slovenščini vsaj v šoli.*
- *Da se naučijo slo jezika. Ur za učenje slovenščine za dijake tujce je premalo.*
- *Dijaki se veliko naučijo, moja pričakovanja so več kot izpolnjena, kolegice, ki jih učijo delajo čudeže pri sistemu, v katerega s(m)o potisnjeni.*
- *Dijaki bi morali pred všolanjem opraviti intenzivni tečaj slovenskega jezika.*
- *Da so dijaki po enem letu učenja slovenščine sposobni samostojno slediti pouku in razumeti razlago.*
- *Osnovno znanje jezika (prvo leto).*
- *Da se naučijo osnove sporazumevanja.*

- *Da dijaki redno obiskujejo tečaj, da jim učiteljica da domače naloge, da dijaki sodelujejo in so motivirani, da se prvo leto ukvarjajo samo z učenjem slovenščine, pri pouku pa skušajo čim več razumeti.*
- *Hočem, da se naučijo jezika preden se jim omogoči začetek šolanja. To je edina pametna rešitev.*
- *Da bi dijak čim prej lahko razumel snov in sodeloval pri pouku.*
- *Dijakom pomagajo pri izzivu vključevanje v novo okolje. Menim, da so izrednega pomena učitelji jezikoslovci ...*
- *Da dijaki prvo leto ne bi bili vključeni v redni pouk, temveč bi svoj čas namenjali intenzivnemu učenju slovenščine.*
- *Da se začnejo v šoli pogovarjati v slovenščini in spremljati razlago.*
- *Da se naučijo čim več slovenskega jezika.*
- *Če bi dijaki vzeli resno – bi se stečajem naučili toliko da bi z lahkoto sledili snovi pri vseh predmetih - problem je da nočejooooooo !*
- *Da bi dijaki razumeli vsaj slo v vsakodnevni rabi - vendar je težko, ker so dijaki priseljenci zelo heterogena skupina.*
- *V intenzivni tečaj bi lahko vključili tudi učitelje, ki so otroci priseljencev. Veliko učiteljev je, ki so rojeni v Sloveniji, tukaj doštudirali. Lahko bi bili vključeni v te tečaje. Učitelji tečajev v veliki meri sploh ne poznajo kulturnega ozadja.*
- *Biti bi moral bolj zahteven.*
- *Da dijak osvoji osnove slovenščine za uspešno nadaljevanje in nadgradnjo pri samem pouku.*
- *Da udeleženci aktivno sodelujejo.*
- *Verjetno prevelika. Menim, da bi dijaki morali na ta tečaj hoditi z veseljem in bi tako napredovali. Majhne skupine, veliko govorjenje z vseh strani. V enem letu bi dijaki morali govoriti slovensko.*
- *Da ga bodo obiskovali in hitro napredovali.*
- *Premalo ur imajo, da bi lahko dalo resne rezultate dijakom, ki prihajajo iz oddaljenih držav.*
- *Pomembno je, da se naučijo govorit in pisat.*
- *Zelo velika, veliko pričakujem od sebe in dijakov, kar me vodi v razočaranje in nemoč, saj je uspeh po opravljenem tečaju lahko samo polovičen ne glede na vloženi trud in voljo. Učenje jezika in usvajanje stroke zahteva dodaten napor, ki ga veliko dijakov ne zmore, ponavljanje letnika pa je zanje poraz. Najbolj pa boli stagnacija prizadevnih dijakov v višjih letnikih, ko se zavedo, da ne bodo uspeli npr. Na želeno fakulteto.*

- *To ni dovolj, pred vstopom v šolo bi se morali tujci naučiti slovenskega jezika, opraviti izpit, dokazati vsaj minimalno znanje.*
- *Da bo dijak osvojil vsaj nekaj besed iz slovenskega jezika.*
- *Da spoznajo vljudnostne fraze in pravila jezika.*
- *Da se v prvem letu naučijo vase osnov, s katerimi potem komunicirajo .velikokrat nočejo govoriti slovenskega jezika, tak imam jaz občutek, ali pa ga dejansko ne razumejo. Zgodi se velikokrat, da razumejo, samo glasno pa nočejo, ali pa si ne upajo govoriti.*
- *Da se naučijo toliko, da lahko spremljajo pouk in dosegajo minimalne standarde znanja.*
- *Usposobiti dijake za splošno sporazumevanje.*
- *Tekoče govorjenje in razumevanje. Ter sprejemanje slovenske kulture.*
- *Dijaka najprej naučiti slovenskega jezika, šele nato pa ga vključiti v redni pouk.*
- *Da se naučijo komunikacije in osnovnega razumevanja jezika.*
- *Učenje osnovnega besedišča slovenščine razumevanje jezika motiviranje za učenje slovenščine.*
- *Učenje slovenščine – druženje s sošolci, ki imajo enake težave – spodbujanje medkulturnosti.*
- *Dijaki se učijo in se naučijo, kolikor je možno v odmerjenem času. Odvisno je od posameznika in njegove motivacija.*
- *Razumevanje, pisanje, branje in govorjenje slovenščine.*
- *Da bi se vsaj za silo sporazumeli.*
- *Premalo ur intenzivnega tečaja slovenščine za sporazumevanje.*
- *Dijake opremimo, da lažje sledijo učni razlagi in drugim učnim aktivnostim.*
- *Da se na tečaju naučijo vsaj osnove komunikacije v slovenskem jeziku.*
- *Odvisno je od motiviranosti dijakov. Tisti, ki želijo usvojiti znanje slovenščine, se zelo trudijo in hitro komunicirajo v slov. jeziku. Določeni zavračajo pomoč in ne želijo govoriti v slo. jeziku.*
- *Aktivno vključevanje dijakov v pouk.*
- *Da jih prepriča, naj se potrudijo komunicirati v slovenščini.*
- *Razumevanje besedišča in uporaba tega.*
- *Razumevanje učnega procesa.*
- *Znanje in večjo sproščenost dijakov, v primeru da ne razumejo so preplašeni.*

- *Intenzivni tečaj naj bi učinkovito pomagal dijakom, da hitreje in kvalitetno pridobijo temeljno znanje slovenščine, kar potrebujejo za začetek izobraževanja. Mislim, da bi morali obvladati vsaj osnovno znanje slovenščine, preden se vključijo v redno izobraževanje. Učitelj ne more v razredu, kjer so na primer štirje tujci, imeti pouk posebej zanje in za večino ostalih, ki obvladajo slovenščino. Tako se zgodi, da se največ ukvarjamo s tujci, ostalim je potem dolgčas. Intenzivni tečaj bi moral zapolniti to vrzel do minimuma, ko dijak lahko vsaj delno sledi pouku, ker ima temeljno znanje.*
- *Tečaj slovenščine na naši šoli izpolnjuje moja pričakovanja, dijake ne samo uči slovenščine, ampak jih seznanja tudi sociokulturnimi in naravno-geografskimi posebnostmi Slovenije.*
- *Na znanje tujega jezika ne bo dosti vplivalo, če odštejemo razumevanje navodil (pa še ta so v tujem jeziku običajno).*
- *Ne previsoka, odvisno od motiviranosti.*
- *Jasno nam je, da se na tečaju učijo sporazumevalno raven, pouk (oziroma snov pri pouku) je pa čisto nekaj drugega.*
- *Predvsem to, da ga dijaki redno obiskujejo.*
- *Da bi dijaki osvojili osnove za sporazumevanje.*
- *Preprosta predstavitev dijaka, osnovno sporazumevanje*.
- *Hitrejše vključevanje dijakov v proces učenja, boljša motiviranost za učenje in posledično želja po uspešnem šolanju. Boljša in hitrejša medvrstniška socializacija.*
- *Da se naučijo pravilno govoriti slovensko.*

Sledilo je vprašanje, pri katerem so se vprašani srednješolski učitelji opredelili do vprašanja, kako pogosto (nikoli, občasno, vedno, pogosto) sodelujejo z učiteljem, ki na njihovi šoli izvaja intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence. V največ primerih se anketirani učitelji pri učitelju, ki izvaja intenzivno tečaj slovenščine za dijake priseljence, pozanimajo, kako dijaki napredujejo pri učenju slovenščine oziroma jih ta učitelj obvešča o tem, kako dijaki napredujejo v znanju slovenščine. Najmanj pogosto anketirani učitelji učitelja , ki na njihovi šoli izvaja intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence, prosijo, če lahko pregleda delovne liste, ki jih pripravijo za učence priseljence.

Graf 401: Sodelovanje z učiteljem, ki na šoli izvaja intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence (n = 145)

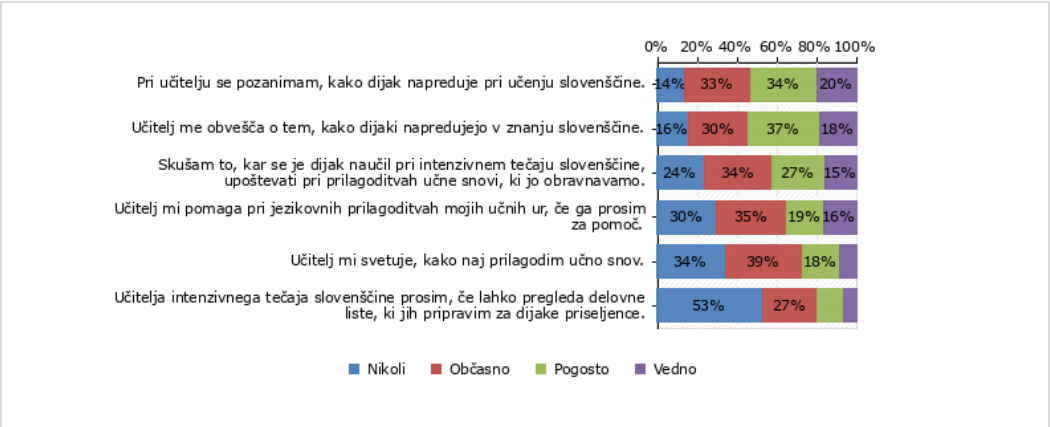

Svoje sodelovanje z učiteljem, ki na njihovi šoli izvaja intenzivni tečaj slovenščine za dijake priseljence, so anketirani učitelji podrobneje opisali tudi v obliki odprtega odgovora:

- *Bolj sodelujem z učiteljico slovenščine. Informacij o vsebini tečaja nimam.*
- *Razgovor.*
- *Ni tesnega sodelovanja, a v izrednih situacijah izmenjam mnenje o dijaku, povprašam o morebitnih podatkih ki jih ima o dijaku, poskušam z njim spoznati vzroke neuspeha, pa tudi pozitivne stvari pri posameznikih.*
- *Odlično se razumeva, sva v stalnem kontaktu.*
- *Ker tudi sama učim slovenščino, s kolegico v okviru aktiva učiteljev slovenščine intenzivno sodelujemo pri pripravi programa tečaja. Redno se sestajamo, da preverimo napredek posameznega dijaka. Skušamo uskladiti, kaj bodo dijaki obravnavali na tečaju in kaj pri predmetu slovenščina.*
- *Med učiteljema poteka zlasti komunikacija v zvezi z obiskovanjem tečaja slovenščine.*
- *Zelo se trudijo.*
- *Na pedagoških konferencah učitelj intenzivnega tečaja slo nas informira o napredku posameznih dijakov.*
- *Odlična učiteljica, ki je pozitivno motivirana in tako pozitivno vpliva na priseljence.*
- *Če pri pouku opazim težave v komunikaciji oz. v izražanju, se pozanimam pri učitelju slovenščine, kako naj se mu prilagodim. Večkrat opažam, da dijaki namerno nočejo komunicirati v slovenskem jeziku, in tako izkoristijo razne prilagoditve in pomoč.*

Na vprašanje: Ali v procesu vključevanja dijakov priseljencev sodelujete tudi z drugimi sodelavci v kolektivu?, jih je 77 % odgovorilo pritrdilno, preostali pa z drugimi sodelavci v kolektivu glede navedene problematike ne sodelujejo.

Graf 402: Sodelovanje z drugimi sodelavci v kolektivu v procesu vključevanja učencev priseljencev (n = 181)

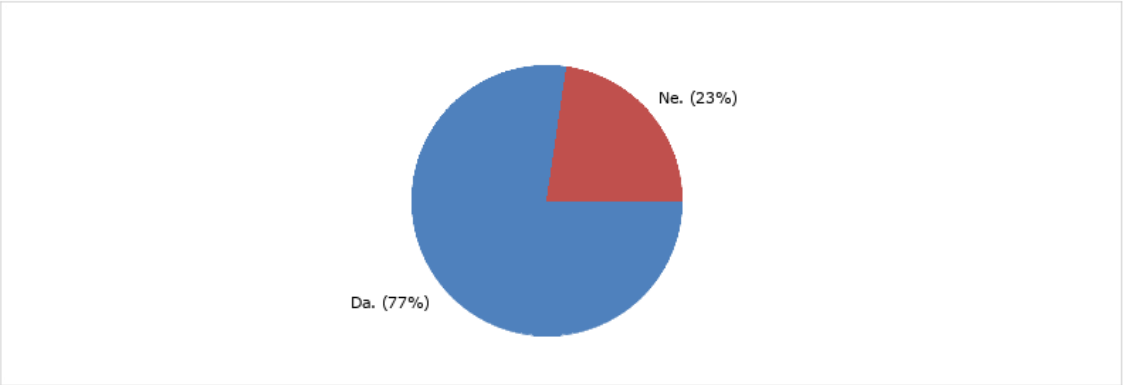

Konkretne oblike sodelovanja, ki so jih navedli anketirani učitelji:

- *Z razrednikom se pogovarjam o njegovem delu, napredku, socialnih razmerah.*
- *Neformalni in formalni sestanki.*
- *Mnenja glede prilagajanja testa in ustnega ocenjevanja znanja.*
- *Pogovorne ure, usklajevanje tem.*
- *Tako, da se pogovarjamo o znanju slovenščine dijakov priseljencev.*
- *Izdelamo načrt ocenjevanja, aktivnosti ipd.*
- *Skupaj iščemo dobre rešitve, individualno obravnavamo posamezne težave dijakov, prilagajamo obveznosti.*
- *Delitev izkušenj, dobrih praks.*
- *Izmenjujemo pozitivne izkušnje.*
- *S pogovori, prošnjo za pomoč in sodelovanje.*
- *O njih se pogosto pogovarjamo: kje ima kdo težave in kako mu pomagati, izmenjujemo primere dobre prakse.*
- *S profesorico, ki vodi tečaj slovenščine, sva v stiku in si posredujeva, kaj so počeli v tistem času, povem, kaj smo mi delali pri pouku, ali dijakinja razume, ali ima kje težave ...*
- *Žal s svetovalno službo ne preveč, povezujemo se določeni učitelji tudi v okviru mednarodnih projektov, npr. Bvb migration, učitelji tujih jezikov, družboslovja, slovenščine, sploh z učitelji tečaja in z multiplikatorji. Vezni člen je zagotovo ravnatelj in pomočnica ravnatelja. Dejavno se vključujejo tudi šolska knjižnica ter delavnice.*
- *Medsebojna komunikacija, kako se dijaki odzivajo glede na predmet in pa seveda kakšna je komunikacija.*

- *Sestanki in posvetovanje znotraj oddelčnega učiteljskega zbora.*
- *Skozi pogovor, seje in sestanke, za izboljšanje in spremljanje uspehov teh dijakov.*
- *Skupaj se pogovorimo o napredku oz. težavah posameznika.*
- *Kot razredničarka sodelujem z ostalimi učitelji v razredu, ki mi povedo, kako dijak napreduje oziroma kakšne težave ima.*
- *Kot razrednik večkrat preverim napredovanje dijakov pri učiteljici slovenščine.*
- *Z medsebojnim pogovorom – svetovanjem.*
- *S pogovori, izmenjevanjem pozitivnih izkušenj.*
- *Pogovarjamo se o dijakih.*
- *S pregledom učnih priprav, testov.*
- *Pogovarjamo in dogovarjamo se, na kakšen način jim olajšati njihovo šolanje.*
- *Sestanki učiteljskih zborov, sodelovanje z razredniki in svetovalno delavko.*
- *Sporočam težave in izzive pri posameznih dijakih, ki sodijo v te skupine.*
- *Razgovori, vključevanje dijakov v dejavnosti.*
- *S šolsko svetovalno službo: prilagajanje ocenjevanja, učiteljico slovenščine: ocena jezikovnega znanja v slovenščini z namenom usvajanja vsebin v tujem jeziku.*
- *socialna delavka, multiplikatorka SIMS, razrednikom*
- *razgovor, motivacija dijakov, izmenjava izkušenj.*
- *Oddelčni učiteljski zbor spremlja napredek vsakega posameznega dijaka.*
- *S svetovalno službo in razrednikom.*
- *Z razrednikom in šolsko svetovalno službo, ko prepoznam potrebo po boljšem poznavanju dijakovih posebnosti ali ko zaznam učno ali kako drugo težavo.*
- *Imamo posebne aktive in sestanke samo za njih.*
- *Kot razredničarka spremljam delo pri drugih predmetih. Imela sem tudi tečaj slovenščine za priseljence. Takrat sem veliko sodelovala tudi z njihovo profesorico slovenščine.*
- *Izmenjavamo informacije o napredovanju dijakov v znanju slovenščine.*
- *Med seboj si izmenjujemo mnenja, naloge in prilagoditve za posameznega dijaka.*
- *Imamo sestanke, srečanja s svetovalno službo, profesorji - kako dijaka čim bolj vklopiti v šolsko življenje.*

- *S svetovalno delavko.*
- *Vsakoletne delavnice večjezičnost: sem "asistentka" učitelju slo, ki vodi delavnico.*
- *Pogovor o napredku dijaka na jezikovnem in socialnem področju (jezikovne ovire in posledično tudi socialna sprejetost, ki je odvisna od prve spremenljivke).*
- *Obveščeni smo, če dijak obiskuje tečaj slovenskega jezika, koliko se trudi...*
- *S svetovalno službo- pri reševanju kulturnih preprek, ki se občasno pojavljajo (gibalne aktivnosti so pri določeni populaciji težava- dekleta, vera, ..).*
- *Na problemskih konferencah učiteljskega zbora smo obveščeni o morebitni problematiki za posameznega dijaka in o tem razpravljamo. Po potrebi sprejmemo sklep, ki se ga držimo vsi učitelji, ki poučujemo določenega dijaka.*
- *Pogovor s učitelji učne pomoči, svetovalnimi delavci.*
- *Za oba dijaka sem prosila minimalne standarde pri predmetih in snov, ki jo moramo predelati za oceno. Odzivi so bili zelo različni. Pri nekaterih kolegih sem lahko bila prisotna pri ustnem preverjanju, saj sem vedela v katerih delih snovi se rado zaplete, zaradi kupa novih besed.*
- *Z razredniki spremljamo napredek.*
- *Izmenjujemo opažanja pri svojem pouku. Npr. Koliko sodelujejo, opažanje pri kateri razlagi je njihovo razumevanje pomanjkljivo.*
- *Predvsem sodelujem z razredniki teh dijakov in s svetovalno delavko, ki poznajo tudi socialne razmere teh dijakov in njihove možnosti dodatnega učenja slovenščine in vključevanja v naš kulturni prostor.*
- *Pogovorimo se o težavah dijaka.*
- *Pogovarjamo se o dijakih na posebnih sestankih.*
- *Redno se sestajamo, da preverimo napredek posameznih dijakov. Kot učiteljica slovenščine skušam kolegom, ki poučujejo ostale predmete, svetovati, kako prilagoditi razlago, gradivo ... Za dijake tujce.*
- *Sestanki razrednega učiteljskega zbora sodelovanje s socialno službo, vodstvom šole.*
- *Preko razgovorov, ki jih imamo na sestankih o dijakih priseljencih ...*
- *Primerjava sposobnosti pri posameznih predmetih.*
- *Z razrednikom (morebitna podpora in pomoč pri učenju, socializacijske posebnosti dijaka ipd.), s socialno delavko in šolsko svetovalno službo (prilagoditev minim. standardov znanja).*
- *Pozanimam se, kako je pri njih, izmenjujemo si izkušnje.*

- *Dogovarjamo se o učni pomoči, preverim kaj in koliko zna pri drugih predmetih, kaj še potrebuje. Sodelujem z razrednikom - socialno ozadje, potrebe ...*
- *Sproti v zbornici, na puzih, na konferencah.*
- *Povezujem se zlasti z vodjem šolske knjižnice, v kateri lahko dijaki dobijo dodatno literaturo ali pridobivajo veščine IKT.*
- *Izmenjujemo mnenja, si pomagamo pri izvedbi delovnih listov.*
- *O vsakem dijaku se pogovarjamo s svetovalnimi delavkami, razredniki in drugimi.*
- *Sodelujem na sestankih, na katerih obravnavamo problematiko nepoznavanja slovenskega jezika.*
- *Koliko so se dijaki naučili in v kakšnem obsegu lahko zahtevam povratno informacijo.*

64 % sodelujočih učiteljev je s strani šole prejelo navodila za delo z učenci priseljenci, preostali (36 %) teh navodil niso prejeli.

Graf 403: Navodila za delo z dijaki priseljenci s strani šole (n = 179)

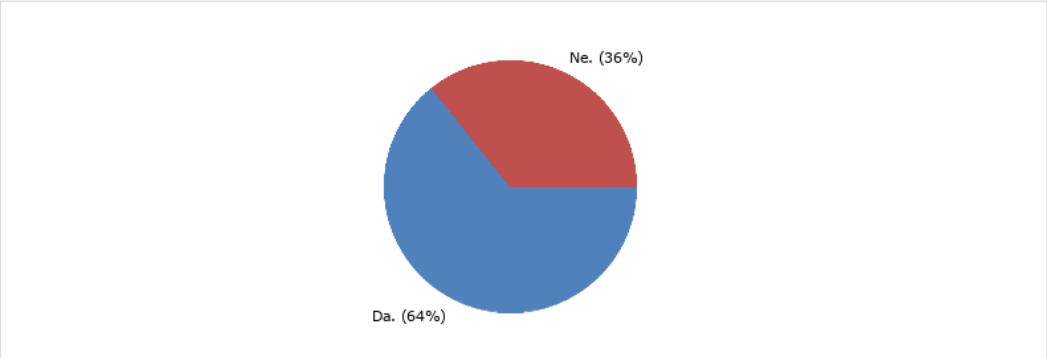

Katera navodila so prejeli, so nam anketirani učitelji zaupali v obliki odprtih odgovorov:

- *Prilagoditve, medkulturno sodelovanje, vključevanje.*
- *Navodilo, kako naj skušamo najti način za uspešnost dijakov (kar je pri strokovnih predmetih nekoliko lažje, kot pri družboslovju, kjer znanje jezika res potrebujemo)!*
- *Glede prilagoditev, tečaja ter sodelovanja s svetovalno delavko.*
- *Predvsem v zvezi z ocenjevanjem.*
- *Prilagojen urnik in osebnosti prilagoditveni načrt.*
- *Na pedagoških konferencah prejmemo navodilo in nasvete. Še posebno, če gre za dijake, ki so se 1–2 leti že izobraževali v OŠ.*
- *O učenju slovenščine.*

- *Da upoštevamo različne prilagoditve.*
- *Kot razrednik prejmeš navodila za dijake priseljence, da upoštevamo število ur, ki bodo obiskovali na tečaju za slovenščine in potrebno je spremljati vse ostale prilagoditve.*
- *Sezname dijakov, kakšne prilagoditve imajo, gre bolj za administrativna navodila.*
- *Prilagoditve pisnih in ustnih delov.*
- *Seznanjenost s pedagoško pogodbo.*
- *V zvezi z njihovimi zmožnostmi v slovenskem jeziku (socialni status, prihod v Slovenijo, problemi).*
- *Kako dijaka čim prej in čim bolje vključiti v vzgojno-izobraževalni proces.*
- *Obveščeni smo o poteku intenzivnega tečaja slovenščine za tujce, dogovarjamo se po učni pomoči in o prilagoditvah ocenjevanja za dijake tujce, ki so vpisani v prvi letnik.*
- *- pravilnik o delu z dijaki tujci - pravilnik o ocenjevanju - možnost udeležbe na seminarju za delo z dijaki tujci - redna udeležba ravnateljice na strokovnih aktivih učiteljev slovenščine, kjer izpostavimo težave in se dogovorimo, kako jih reševati.*
- *Samo navodila o izvedbi tečaja, test z republiške strani, nekaj informacij prihaja s strani multiplikatorke iz projekta SIMS.*
- *O prilagoditvah.*
- *Navodila, kaj se tem dijakom prilagaja in kako ter navodila, kaj se ocenjuje in kako se ocenjuje.*
- *Kako jih ocenjujemo.*
- *Kako ravnati z njimi v razredu, koliko razumejo slovensko.*
- *Prilagoditve za posameznika (podobno kot za dijake s posebnimi potrebami). In pa navodila kako takšne dijake obravnavati.*
- *Podatke o njihovem predznanju.*
- *Sodelovanje z učitelji na tečaju za tujce.*
- *Veliko izobraževanja, primeri dobre prakse.*
- *Prilagajanje učne snovi, sestava delovnih listov, prilagoditev ocenjevanja.*
- *Redno poročanje učiteljev slovenščine, svetovalne službe, učiteljev učne pomoči.*
- *O poenostavljanju in prilagoditvah, ki se mojega predmeta pravzaprav ne tičejo.*
- *Kako z njimi delati v razredu.*

- *Kako sestaviti pisni preizkus znanja.*
- *Določene prilagoditve. Morebitne začasno opravičene odsotnosti pri pouku.*
- *Kdaj začnejo z aktivnim tečajem slovenščine in naj jih v tem času ko imajo tečaj manj obremenjujemo.*
- *Prilagoditve, sestanke za starše otrok priseljencev (razredniki), delavnice.*
- *Prilagajanje obveznosti.*
- *Prilagoditve in dijaki imajo osebne izobraževalne načrte.*
- *Vključevanje, razgovori, prilagoditve.*
- *Kateri dijaki so to, na kaj naj bomo pozorni, kako delati z njimi ...*
- *Kako naj delamo z dijaki, stalno se jih spremlja …*
- *Kako vključevati dijake v proces pouka.*
- *Kako prilagajati ...*
- *Kako jih motivirati, pomagati pri socializaciji ...*
- *Navodila so bila bolj administrativna: koliko ur traja tečaj, kako se bo nadaljevalo izobraževanje kako preverjamo nivo znanja, kaj naj tečaj vključuje oz. temeljna znanja.*
- *Imeli smo neke tečaje, ki pa so bili zelo neučinkoviti, ker so nas predavatelji skušali učiti to, kar že vemo in delamo, namesto da bi prisluhnili našim težavam in ponudili vsaj kakšno strokovno če že ne sistemsko pomoč.*
- *Na seji.*
- *Da se trudimo pokazati to kar delajo tudi razumejo.*
- *Prilagoditve vsebin, podajanje snovi, delovnih gradiv.*
- *O načinu poučevanja in preverjanja znanja.*
- *Od vodstva, največ od svetovalne službe: kako komunicirati oz. Ocenjevati take dijake.*
- *Navodila o prilagajanju pouka.*
- *Glede ocenjevanja, od kod prihajajo.*
- *Kako delati z njimi, kako jim podati snov, kaj je za njih prioriteta ...*
- *Uradna.*
- *Navodila prilagoditev, učnih načrtov.*

- *Glede ocenjevanja in da moramo biti potrpežljivi in jim znati prisluhniti tistim, ki bodo imeli težave.*

4.22 MOTIVACIJA UČITELJEV ZA DELO Z UČENCI OZIROMA DIJAKI PRISELJENCI

Pri naslednjem vprašanju smo učitelje, vključene v raziskavo vprašali, če so motivirani za delo z učenci oziroma dijaki priseljenci.

64 % vprašanih osnovnošolskih učiteljev je odgovorilo, da so za delo z učenci priseljenci še kar motivirani, 18 % jih je odgovorilo, da so zelo motivirani, 16 % sodelujočih učiteljev pa je priznalo, da niso preveč motivirani za delo z učenci priseljenci.

Graf 404: Motivacija za delo z učenci priseljenci (n = 176)

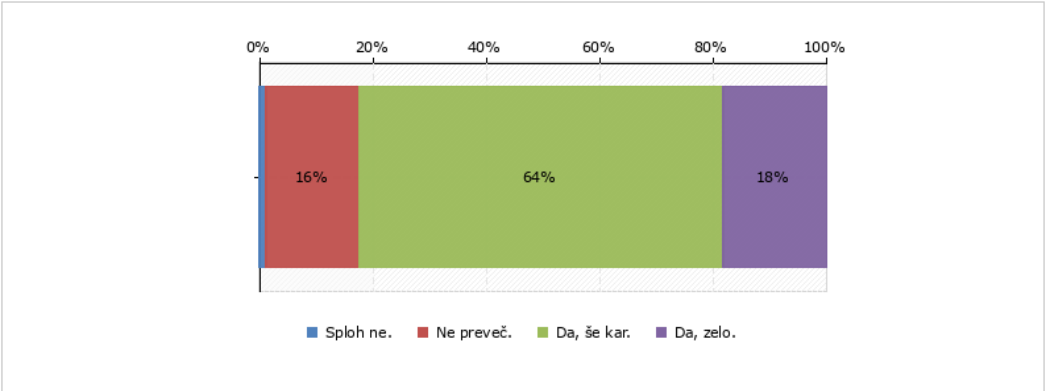

Pri srednješolskih učiteljih je slika precej podobna. 61 % vprašanih učiteljev je odgovorilo, da so za delo z učenci priseljenci še kar motivirani, 16 % jih je odgovorilo, da so zelo motivirani, 22 % sodelujočih učiteljev pa je priznalo, da niso preveč motivirani za delo z učenci priseljenci.

Graf 405: Motivacija za delo z učenci priseljenci (n = 180)

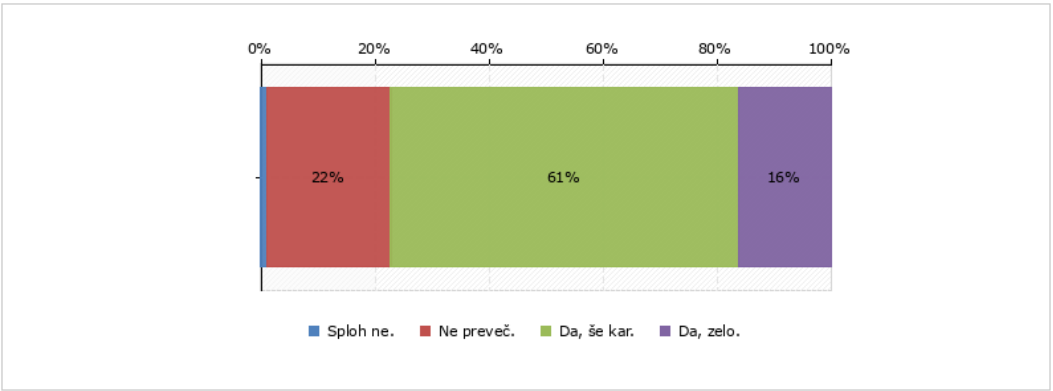

V odprtih odgovorih so navedli, kaj bi jih dodatno motiviralo za delo z učenci priseljenci. Osnovnošolski učitelji so zapisali:

- *Osebna izkušnja.*
- *Manj učnih vsebin v učnem načrtu. V bistvu za vse učence. Več časa za utrjevanje in preverjanje znanja in ne toliko za ocenjevanje.*
- *Sem dovolj motivirana.*
- *Motiviranost učenca za delo.*

- *Več dodatnih ur, saj je ena ura na teden odločno premalo.*
- *Dodatno plačilo, potrebno je veliko dela, če želiš imeti rezultate.*
- *Nadaljnje delo z učenci priseljenci.*
- *Da bi imela na razpolago več časa za posameznega učenca.*
- *Ovrednotenje dela*
- *Več časa za to.*
- *Njihov pozitiven odnos do našega jezika in države.*
- *Manj drugih obveznosti.*
- *To je moje delo, ki ga že toliko let z veseljem opravljam. Motivacija so že sami učenci, ki z nasmehom kažejo, da se dobro počutijo pri meni in v razredu, v katerem poučujem.*
- *Nič posebnega, ker to vzamem kot samoumevno in se ne obremenjujem »z nastalimi težavami« ter jim skušam pomagati po svojih močeh in usposobljenosti.*
- *Več časa za te učene in manj ostalih obremenitev. Če moje delo ne bi bilo tako razpršeno, da bi se lahko posvetila samo poučevanju in delu s tujci.*
- *Boljše poznavanje jezika.*
- *Imam veliko dodatnih obveznosti (opz, gledališče), ki mi jemlje preveč časa, da bi se tudi po pouku ukvarjala s priseljenci. Posvetim se jim v razredu pri vsaki uri posebej in iščem načine, kako bi me najbolje razumeli.*
- *Če bi bilo prvo leto šolanja zanje drugače urejeno, ne pa da so vrženi v razred.*
- *Ovrednotenost – višja plača.*
- *Njihova odzivnost, prizadevnost.*
- *Imam veliko motivacijo do svojega dela in tu nobena stvar ne igra vloge. Otroci so otroci, ne glede na to od kod prihajajo.*
- *Izobraževanje na to temo.*
- *Njihov napredek.*
- *Njihov uspeh.*
- *Boljša organizacija dela z učenci priseljenci na državni ravni. Da bi bile ure, namenjene poučevanju slovenščine kot drugemu/tujemu jeziku, sistematizirane.*
- *Morda kakšno dodatno izobraževanje, na katerem bi izvedela za kakšen nov pristop pri uvajanju te skupine.*

- *Več navodil, kako se sploh lotit učit jezika.*
- *Možnost izvajanja večjega števila ur skupaj v dopoldanskem času. Delo v skupini. Ure znotraj obveze.*
- *Če bi imela več znanja njihovega jezika. Ali pa če bi obstajali učbeniku prilagojeni tudi njihovemu jeziku (da bi bila dvojezična).*
- *Njegov uspeh.*
- *Še več znanja s tega področja.*
- *Dodatni čas in učinkovita strokovna podpora v obliki že pripravljenih kvalitetnih didaktičnih in učnih gradiv.*
- *Odziv učencev za delo.*
- *Večja zagnanost učenca za delo in samostojnost.*
- *Da učitelj razrednik sam izvaja ure DSP za tujce, ker je tako učinek največji in najboljši. To velja za razredno stopnjo. Nujno pa je, da bi imel priznano vsaj 1 uro na teden.*
- *Da bi lahko učencu, ki je izredno motiviran in vesten, lahko zagotovila dodatno učenje slovenščine prej, preden motivacijo izgubi, saj ne dosega ciljev, katerih je bil vajen ali si jih je zadal. Izredno mi je hudo, ko vidim, koliko se trudijo, pa jim ne uspe.*
- *Boljše poznavanje njihovega sociokulturnega ozadja, dodatna ura za pomoč pri razlagi...*
- *Več pripravljenih prilagojenih materialov.*
- *Primeri dobrih praks, delovni zvezki in učbeniki na predmetni stopnji, ki bi bili prilagojeni učencem priseljencem.*
- *Višje vrednotenje mojega dela.*
- *Motivirani moramo biti za delo z vsemi učenci, ni pomembno ali je priseljenec ali ne.*
- *Strožji nadzor nad tem, da se morajo v učenje jezika in sledenju napredka učenca vključiti tudi starši. Tudi oni bi morali po določenem času dokazovati znanje slovenščine, saj je to osnovno, da se bodo lahko integrirali v našo družbo. Ne zdi se mi namreč dovolj, da so integrirani v naše socialne transferje.*
- *Splošna družbena klima z manj predsodki.*
- *Če imaš čas, če imaš več podpore šole, če imaš manj učencev v razredu, če imaš učence brez posebnih učnih/vedenjskih težav ...*
- *Manjše število otrok v razredu. Večja podpora svetovalne službe.*
- *Dodatna strokovna pomoč.*

- *V razredu mi zmanjkuje časa za učenca tujca (poleg nadarjenih, učencev z učnimi in učencev z vedenjskimi težavami), težko je vsako uro uspešno krmariti med vsemi. Sploh ker poučujem v oddelkih, kjer je med 25 in 28 učencev. Delo bi bilo v manjših skupinah lažje.*
- *Več znanja, usposobljenost za delo s temi učenci.*
- *Boljše poznavanje kulture, jezika, da bi lažje pomagala in bi bili učenci uspešni.*
- *Njihova hvaležnost za izkazano pozornost in pomoč.*
- *Želja, da se kar najhitreje integrirajo v skupino. Da se naučijo jezika vsaj do te mere, da se v svoji okolici socializirajo.*
- *Morda večja povezanost s starši, boljše poznavanje njegove kulture in njegovega jezika, spremljanje napredka ...*
- *Motivacija otroka in staršev in odnos do učitelja s strani priseljenca.*
- *Čas.*
- *Dodelan načrt za delo s takimi učenci, zbrana gradiva za podporo učiteljem, dodatna usposabljanja za delo z učenci, ki jim slovenščina ni materni jezik, izmenjava dobrih praks, hospitacije na šolah, kjer izkušeni kolegi to že uspešno izvajajo, srečanje učiteljev, ki poučujejo učence iz drugih govornih področij - kot konferenca, kjer se predstavijo dobre prakse in kvalitetni učni pripomočki, spletno središče z zbranimi gradivi za delo s temi učenci ...*
- *Kakšno izobraževanje o načinih dela.*
- *Dodaten čas.*
- *Izobraževanje za delo s priseljenci.*
- *Njihova motiviranost. Menim, da bi morali vsi učenci tujci in njihovi starši najprej na tečaj slovenskega jezika in potem v šolo.*
- *Manj preostalih obremenitev.*
- *Če bi toliko ne tarnali in se bolj prilagodili, veliko jim pomagamo, res se trudimo.*
- *Več časa na razpolago. Čas je omejen, kljub dodatnim uram razlage, DSP; dopolnilnim poukom.*
- *Manjše skupine učencev v oddelkih in več časa za integracijo, povezovanje, spoznavanje otrok.*
- *Manj birokracije, znanje več jezikov.*
- *Uporabno gradivo - priporočila, primeri iz prakse.*
- *Pozitiven odziv učencev na moj trud.*

- *Delo z učenci priseljenci.*
- *Njihova pozitivna odzivnost in trud, ki ga večkrat pogrešam.*
- *Pripravljeni učni list in gradiva.*
- *Če bi bolje poznala strategije dela z njimi, bi najbrž lahko nudila bolj ciljno naravnano pomoč.*
- *Bolj sistematična obravnava. Analiza stanja, ko pride.*
- *Mene motivira njihov uspeh in zagnanost. Veliko lažje bi mi bilo, če bi imeli vsi doma spodbudno okolje za učenje in bi jim znanje predstavljalo pomembno vrednoto.*
- *Podpora staršev.*
- *Večja odzivnost staršev.*
- *Dodatno plačilo.*
- *Več časa, ki bi ga lahko namenila njim – npr. Manjša učna obveznost za ostale.*
- *Če bi ti učenci prišli z določenim znanjem slovenščine v šolo. Tako bi se lažje vključili in vsaj za silo sporazumevali z učitelji, ki ne govorijo njihovega maternega jezika. Najbolj me nemotivira to, da učenci sami nimajo motivacije, neredno obiskujejo pouk, se ne držijo obveznosti in redki opravljajo domače naloge. Od petih, ki jih imam v skupini, sta za delo in učenje motivirana samo dva. Ostali so tudi vedenjsko zelo težavni.*
- *Dodatna gradiva za albansko govoreče otroke.*
- *Baza primerov dobrih praks, kjer bi bilo dostopno kvalitetno gradivo, ki je bilo preverjeno v praksi. Torej ne le priročniki, ampak platforma učiteljev praktikov, ki bi si delili izkušnje in gradivo.*
- *Podpora drugih sodelavcev.*
- *Dobro pripravljena navodila za delo z učenci priseljenci.*
- *Če bi bilo omogočeno individualno delo z učencem in bi učitelj sam lahko presojal, ali je učenec lahko ocenjen pozitivno (ne glede na standarde, minimalna znanja in pravilnik o ocenjevanju) - ocena naj bi bila motivacija za obvladovanje/učenje novega jezika okolja, ker ima ta večjo težo kot formalno oz. Jezikovno/književno znanje na ravni pomnjenja (to je lažje, ko jezik že aktivno in smiselno uporablja).*
- *Motivacija je takrat, ko je tudi učenec pripravljen sprejemati pomoč, da je delaven, prilagodljiv in pogumen, da svoje sposobnosti in znanje tudi pokaže.*
- *Velikokrat je težava v jeziku, ki ga ne obvladam. Dodatna motivacija bi bila, da ne bi imela teh učencev preveč v razredu.*

Odgovori srednješolskih učiteljev pa so bili taki:

- *Empatija*
- *Da bi opravili tečaj slovenščine, preden se lahko vpišejo v šolo.*
- *Pozitivne ocene in vključenost med ostale dijake.*
- *Če bi imeli jasneje definirane cilje.*
- *Kakšno izobraževanje iz tega področja – praktično.*
- *Večja usposobljenost ter njihova motiviranost.*
- *Pričakujem, da se otroci priseljeni naučijo slovenskega jezika, preden so redno vključeni v šolski sistem. Nepoznavanje jezika jim povzroča frustracije in jih sistemsko potiska v neenakovreden položaj.*
- *Njihova odzivnost.*
- *Njihova motiviranost.*
- *Zadovoljstvo, ko vidim, da so vključili v pouk in da so tudi oni zadovoljni sami s seboj.*
- *Da imajo tudi sami interes, da se kaj naučijo.*
- *Utrjevanje tujih jezikov (jezikov, ki sem si jih že davno učila), saj jim posamezne strokovne pojme skušam razložiti tudi v drugih jezikih.*
- *Dijaki priseljenci naj bi se najprej naučili jezika in naj bi bili motivirani za učenje. V nasprotnem primeru še ostale dijake \"potegnejo\" za sabo in uspeh celotnega razreda je žal katastrofalen...*
- *Dodatek za dodatno delo.*
- *Sodelovanje, spoznavanje njihove kulture, način razmišljanja, ...*
- *Plačilo.*
- *Da bi dijaki jemali šolanje bolj resno kot ga - sploh albanski govoreči. V šolo hodijo, da imajo vizo in to povejo po resnici.*
- *Plačni dodatek.*
- *Boljše poznavanje predznanja.*
- *Da nebi bilo toliko nedovoljenih izostankov od pouka in pa, da bi več samoiniciativno sodelovali med poukom.*
- *Sem motivirana za delo z vsemi dijaki.*
- *Njihova motiviranost.*
- *Z njimi nimam težav, z njimi rada delam.*

- *Jasnejša navodila in strokovna usposabljanja.*
- *Motivira me, če vidim, da se priseljenec trudi.*
- *Nemogoče je delati v razredu z dijaki, ki razumejo slovensko in pričakujejo, da bomo šli s snovjo naprej, nato pa imaš 1ga, 2 dijaka ki te nič ne razumeta. Ne moremo tako učiti otroke. Priseljenci bi morali vsaj razumeti slovensko, če jih želimo učiti skupaj s slovenskim otroci.*
- *Manjše skupine, v katerih se bi jim bilo možno bolj posvetiti.*
- *Ovrednoteno delo.*
- *Manjše skupine, oziroma manjše število dijakov v razredu, kjer so dijaki priseljenci.*
- *Manjše število dijakov priseljencev v razredu. Lažje se prilagodijo, prisiljeni so govoriti slovensko. Če je priseljencev več, govorijo v svojem jeziku. Za ostale dijake ni moteče , če je dijakov priseljencev v razredu manj. Pri tem je treba upoštevati tudi slabše govoreče iz prejšnjih let.*
- *Finančno ovrednoten vložen čas, ki ga posvetimo dijakom, ki zdaj ni nikjer ovrednoten in upoštevan.*
- *Motiviranost dijakov za učenje slovenščine.*
- *Da bi oni izkazali interes za učenje.*
- *Dijakov napredek, dodatno izobraževanje.*
- *Njihova zavzetost, denarna nagrada pri plači.*
- *Večja enakopravnost sistema – manj razlik med priseljenci in slovenskimi dijaki.*
- *Čas za individualno delo.*
- *To, da imajo večjo željo po spoznanju novega kot slovenski dijaki, so bolj disciplinirani (nekateri).*
- *Njihova večja angažiranost. Od posameznika do posameznika je odvisno, koliko sam pokaže volje, da mu uspe. Mislim, da se sistemsko dovolj trudimo, da bi jim bilo lažje, ampak bistvena je njihova volja. Včasih je komunikacija vzpostavljena izključno s kretnjami, kajti nekateri nimajo niti znanja angleškega, nemškega, italijanskega, hrvaškega jezika...potem nam ostanejo kretnje. Njihov večji angažma in volja bi bila moja motivacija. Brez tega je moj trud zaman.*
- *Znanje njihovega jezika, da se jim lažje približam.*
- *Možnost dodatnih ur.*
- *Če bi se ukvarjala samo s tečajem. Poučevanje in izvajanje tečaja pa je zelo zahtevna dejavnost (fokusiran si na začetno raven, raven poklicne mature, nižjih letnikov srednjega*

	poklicnega ali pti-izobraževanja ...), zato sem osebno za eno leto prosila odmor, tako da se posvetim samo rednemu pouku.
-	*Spoznavanje/znanje kulture in jezika dijakov priseljencev.*
-	*Motivacija mi pade, ko slišim kolege, ki ne sprejemajo priseljencev.*
-	*Dodatno usposabljanje.*
-	*Sem že dovolj motivirana, ker rada pomagam.*
-	*Pridni dijaki.*
-	*Denar.*
-	*Dodatna didaktična gradiva, seznanitev s socialnimi okoliščinami in kulturo dijaka priseljenca. Dijakovo spoštovanje slovenske kulture, vere in jezika (ter učitelja). Plačilo za dodatno presežno delo.*
-	*Se ne počutim kompetentna za delo s priseljenci.*
-	*Če ne bi bili vključeni v redni oddelek.*
-	*Manjše skupine.*
-	*Če so dijaki motivirani za delo, če si oni to res želijo.*
-	*Nič. Utrujena sem že od vsega. Hm, no ja ... Try money.*
-	*Prvo leto, ko pridejo k nam, naj bi se najprej naučili čim več slovenščine, da lahko z njimi vsaj kolikor toliko komuniciramo. Šele naslednje leto naj bi začeli z izobraževanjem v šoli.*
-	*Njihova angažiranost do slovenskega jezika, druženje slovenskimi otroki in akumuliranje v našo kulturo.*
-	*Da bi dijaka res zanimal poklic, ki si ga je izbral za šolanje.*
-	*Ovrednotenje mojega dodatnega dela.*
-	*Enako sem motivirana za delo z vsemi dijaki, ne glede na to, od kod prihajajo. Med dijaki ne delam nobenih razlik, ker so zelo pogosto tudi slovensko govoreči dijaki potrebni enake vrste pomoči kot tisti, ki prihajajo iz tujine. Pravzaprav je razlika le v razumevanju jezika. Pri pisnih izdelkih z \"našimi\" dijaki ni nič manj dela, kot s tujci.*
-	*Motivira me rezultat, ki ga posameznik doseže pri svojem učenju. Vsaka nova beseda v slovenščini, odpira vrata za druge nove besede. Sem tudi sam tujec in vem, da je težko na začetku. Podpora je pomembna. Iz napakah se učimo.*
-	*Več časa, dodatno plačilo.*
-	*Večja motiviranost dijaka za sodelovanje.*

- *Moja pripravljenost za delo se poveča takrat, kadar dijaki priseljenci sami pokažejo željo po znanju, so pripravljeni na delo, opravljajo naloge in imajo pozitiven odnos do slovenščine.*
- *Nazor.*

4.23 UKREPI, KI BI NAJBOLJ PRIPOMOGLI K USPEŠNEJŠEMU JEZIKOVNEMU VKLJUČEVANJU UČENCEV OZIROMA DIJAKOV PRISELJENCEV

Na vprašanje, kateri ukrepi bi najbolj pripomogli k uspešnejšemu jezikovnemu vključevanju učencev s slovenščino kot nematernim jezikom, so osnovnošolski učitelji, ki so sodelovali v anketi odgovorili naslednje:

- *Vključenost staršev v proces učenja slovenščine.*

- *1. Učenje slovenščine učenca in ostalih članov družine pred vstopom v šolo*
- *2. Neka vrsta \"testa\", ki ga učenec opravi, ko konča z učenjem slovenščine, s katerim je zagotovljeno, da bo uspešno sledil pouku*
- *3. Dodatna finančna sredstva za več pomoči na šoli (dodatne ure)*
- *4. Podpora v smislu usposabljanja, da se učitelji naučimo načinov, kako delati s temi učenci*
- *5. Socialna pomoč družini (za manj socialnih stisk)*

- *Tečaj slovenščine pred vstopom v šolo.*

- *Pred vključitvijo v učni proces pri ostalih predmetih, bi opravili tečaj slovenščine.*

- *Predhodni osnovni tečaj slovenskega jezika.*

- *Prilagojeni standardi znanja.*

- *Učbenik, delovni zvezek, ki naj bo last učenca. Delo v manjših skupinah.*

- *Eno leto obiskovanje jezikovnega tečaja in šele potem všolanje. Obstoječa oblika vključevanja tujcev je neprimerna. Učitelj veliko časa pri pouku porabi za individualno delo z njim, na račun drugih učencev. V preteklosti sem v razred sprejela dečka iz Irske. Sama ne govorim tekoče angleško, zato je bilo potrebno, da je zraven njega sedela javna delavka, mu razlagal moja navodila in ga pri delu nenehno usmerjala.*

- *Sem že zapisala na eni od prejšnjih strani.*

- *Več ur dodeljene pomoči s strani učiteljev slovenskega jezika, dodeljeno od ministrstva za šolstvo po uradni poti, brez dodatnih prošenj itd.*

- *Najprej obvezna priprava na šolo, učenje slovenščine v 1. letu z obiskovanjem pouka različnih predmetov – le seznanitev, nato vključitev v redne oddelke šole v 2. letu.*

- *Dvojezični učbeniki ali več pomoči prevajalca. Tudi tečaj slovenščine pred vstopom v šolo.*

- *Da bi učenci in njihovi starši obiskovali tečaj slovenščine za tujce preden pridejo v šolo in da bi bilo znanje tako dobro, da starši ne bi imeli težav z razumevanjem.*

- *Podpora staršev, tudi starši bi se morali učiti slovenskega jezika.*

- *Učenec naj obvezno redno obiskuje dodatne ure za učenje slovenskega jezika - ampak to na naši šoli že imamo.*

- *Mogoče več povezav s starši, ki bi se bili tudi sami pripravljeni učiti slovenščine in bi se vsaj občasno doma pogovarjali v tem jeziku, integracija otrok priseljencev v okolje, kjer živijo, razvijanje socialnih stikov ...*
- *Pred vstopom v šolo obvezen daljši tečaj slovenščine za otrok in vsaj enega starša.*
- *Vse to kar že počnemo je zelo dobro, vse pa je odvisno koliko so učenci stari, ko se preselijo in kakšni so (motivirani, delovni ...).*
- *Učenje slovenščine vsaj pol leta, preden vstopijo v šolo. To velja za učence in za starše. Kako se naj otrok nauči slovenščine, če doma govorijo v materinem jeziku, s sošolci pa ne naveže stikov?*
- *Delo s celotno družino. Opolnomočenje učiteljev. Vrednotenje dela. Delo med počitnicami, tabori.*
- *Moje mnenje je, da bi morali učenci tujci najprej eno leto obiskovati tečaj slovenskega jezika, nato pa naj bi se vključili v redno šolo.*
- *Preden se vključi v redni šolski sistem, bi moral vsak učenec opraviti vsaj 14-dnevni intenzivni tečaj slovenščine.*
- *Predznanje jezika, učenje.*
- *Še več dodatnih ur slovenskega jezika.*
- *Več pozornosti tem učencem.*
- *Tečaj slovenskega jezika za starše. Neformalno druženje s starši in otroki. Medkulturni posveti o priseljencih, ki so uspešni, da povedo o sebi ...*
- *Prilagojeni standardi znanja za te učence in več časa za individualizacijo.*
- *Intenziven tečaj slovenskega jezika, vsaj eno leto, preden se otroka vključi v šolo.*
- *Učencu bi moral biti ponujen/zagotovljen tečaj slovenščine, da bi se ob vstopu v razred lahko pogovarjal s sošolci.*
- *Vsaj eno leto bi se morali učiti samo jezika (tečajna oblika), potem bi šli v šolo.*
- *Intenzivni tečaj jezika za celo družino kot pogoj za bivanje v državi.*
- *Pri svojem delu z učenci tujci se počutim premalo uspešna. Menim, da bi bilo za vse veliko bolje in lažje, če bi prišli učenci tujci v razred že z določenim znanjem slovenščine. Predlagam obvezen nekajmesečni tečaj slovenščine preden se vključijo v razred. Velik problem je tudi socialna nevključenost v skupino sošolcev. Če bi poznali jezik, bi lažje navezovali stike s sošolci.*
- *Podpora in spodbudno okolje doma.*

- *To je odvisno od vsakega učenca, kako je motiviran.*
- *Veliko dodatnih ur slovenščine.*
- *Eno letno učenje jezika skozi različne dejavnosti*
- *Upoštevanje prilagoditev s strani vseh učiteljev. Strpnost.*
- *Da jih poučuje nekdo, ki dobro razume njihov jezik.*
- *Da bi učenci pred vstopom v šolo obiskovali tečaj slovenskega jezika.*
- *Več ur za pomoč, intenzivni tečaji slovenščine pred vključitvijo v novo šolo.*
- *Izpit iz znanja slovenščine in zahteva države pred priselitvijo, da se že naučijo nekih osnov slovenščine (kot npr. Nova Zelandija, Avstralija ..., kamor se ne moreš preseliti brez opravljenega certifikata o znanju angleščine).*
- *Povečano število ur slov. Jezika, delo z vrstniki - prostovoljci, tutorstvo ...*
- *Pomoč družini, recimo prevajalec ob govorilnih urah, pomoč prostovoljcev pri učenju in učenju učenja ...*
- *Najprej seznanjanje z jezikom in razvijanje sporazumevalnih zmožnosti v `novem jeziku`, neodvisno od snovi (npr. kot tečajna oblika učenja jezika v šoli).*
- *Vključitev celotne družine v tečaj slovenskega jezika.*
- *Eno leto uvajanja in učenje samo jezika.*
- *Vključevanje teh otrok v socialni utrip šole, medkulturni projekti, prireditve – otroci se morajo čutiti del skupnosti, kjer lahko pustijo svoj pečat. V prvi vrsti je torej čustvena motiviranost.*
- *Skrb za socialno vključenost. Dober sprejem v šolo s strani vodstva. Spremljanje učitelja/mentorja.*
- *Razpršenost učencev po različnih ljubljanskih šolah.*
- *Če bi se jim omogočil brezplačni pouk slovenskega jezika v okviru pol leta/enega leta, da pridobijo osnovno znanje slovenskega jezika in lažje sledijo rednemu pouku.*
- *Omogočiti tudi staršem, da se naučijo slovenščine.*
- *Dodatne ure za poučevanje slovenskega jezika. Tako za učence, kot njihove starše oziroma skrbnike.*
- *Obvladovanje jezika, ko vstopi v redno izobraževanje.*
- *Tečaj pred vstopom v šolo, da se lahko že takoj družijo z vrstniki, saj od njih zelo veliko pridobijo.*

- *Motivacija družine. Ne vem pa, kako to politično doseči. Če se družina želi asimilirati in starši sodelujejo, gre hitro. Če ni podpore staršev ni nič.*
- *Pred vključitvijo v šolo obvezno opraviti tečaj slovenskega jezika.*
- *Učitelj, ki bi v celoti prevzel vsaj polletno učenje slovenščine v šoli pri vseh predmetih. Otroci pridejo iz drugega okolja, ničesar ne razumejo, sedijo pri pouku – kjer ničesar ne razumejo. Razredi so prepolni, veliko DSP učencev in tako lahko učenci tujci popolnoma izvisijo. Ker ni časa za njih. In ne, ker ne bi hoteli delat z njimi. Tudi razredi bi se morali zmanjšat v kolikor pridejo v razred tujci- brez znanja slovenščine. Tako kot z romskimi učenci. 2 učenca tujca, pomenita za 4 naše učence. Ali pa za 3... Nekje bo treba prilagajat, ne pa samo tlačit v razrede in od šol in učiteljev zahtevat nemogoče – ker ni dovolj učiteljev, ker so obremenjeni že 27 ur tedensko. Ne gre. Naj se to uredi.*
- *Menim, da bi morali priseljenci za nekaj mesecev v razred, kjer bi se ukvarjali le s sporazumevanjem v slovenščini in se seznanjati z navadami naše družbe, šele potem bi jih zasuli s strokovnimi izrazi in vsemi šolskimi obveznostmi. Bojim se, da je lahko kmalu vsega preveč in so v stiski zaradi neuspehov, kar vodi v bolezen, izostajanje od pouka ipd. V prvem razredu je drugače, učna snov podpira učenje jezika, zato imajo tu učenci veliko možnosti, da spoznajo jezik in hkrati dosegajo učne cilje.*
- *Več ur za pomoč učencem.*
- *Na državni ravni poenoten postopek vključevanja (konkretni koraki pomoči).*
- *Obiskovanje tečaja slovenščine v popoldanskem času pred vstopom v šolo, pa tudi med samim šolanjem.*
- *Manj številčni razredi, manj otrok priseljencev v razredu. Ti učenci bi morali imeti vsaj nekaj znanja slovenščine, preden se vključijo v šole (kakšen tečaj slovenščine). Vsi učitelji DSP žal niso primerno usposobljeni za učenje slovenščine.*
- *Učenci bi morali obiskovati tečaj slovenščine kot tujega jezika.*
- *Obvezno učenje jezika in spoznavanje slovenskega šolskega sistema za starše.*
- *Znanje jezika.*
- *Prvo leto šolanja samo učenje jezika.*
- *Učenci bi morali začeti z učenjem slovenščine takoj na začetku šolskega leta in to strnjeno ter v dopoldanskem času.*
- *Da se učencem omogoči učenje jezika in se jih ne obremenjuje z učno snovjo. Najprej jezik in sproščeno pogovarjanje, nato učenje učnih vsebin.*
- *Da bi najprej obiskovali tečaj slovenščine in se naučili ključnih pojmov predmeta.*
- *Drugačen pristop.*

- *Sem jih že pojasnila pri enem od prejšnjih vprašanj.*
- *Npr. tečaj slovenščine pred vključitvijo k rednemu pouku.*
- *Brezplačen vsaj 14-dnevni tečaj slovenskega jezika ob prihodu v slovenijo, po možnosti še preden prične obiskovati reden izobraževalni program.*
- *Sistemsko urediti na državni ravni. Prvo leto ob prihodu v novo državo, sistematično učiti jezika. Otroke in starše.*
- *Osnovno znanje, razumevanje jezika pred vstopom v šolo.*
- *Obvezno predhodno učenje slovenščine.*
- *Najprej, da se učenec počuti sprejetega in da je njegov jezik prav tako pomemben kot slovenski, ne glede na to, da je prišel v državo, kjer je zdaj nek drug jezik uradni jezik. Možnost, da se (vsaj na začetku) izraža v svojem jeziku, ker v slovenskem velikokrat ne more pokazati vsega, kar zna. Nisem za prakso, da se s temi učenci govori striktno slovensko in se od njih zahteva, da \"skušajo\" za vsako ceno govoriti slovensko, ker so v slovenski šoli - na tak način jih samo dodatno \"zabijemo\" in jaz tega ne podpiram. V prvem in drugem letu bi moral biti v šoli prehod iz razmišljanja in izražanja samo v njihovem maternem jeziku v postopen prehod v izražanje v slovenščini (v šoli seveda, doma govorijo materni jezik), ponujena pa bi jim morala biti tudi podpora v kasnejših letih, saj nekateri učenci potrebujejo precej več časa, kot dve šolski leti, da osvojijo znanje slovenščine do te mere, da se lahko samozavestno in ustrezno v njej izražajo. Navsezadnje je to marsikdaj težko tudi za učence, ki jim je slovenščina materni jezik.*
- *Izobraževanje učiteljev in staršev. Dodatno.*
- *Dodatne ure.*
- *Več ur učenja slovenščine izven šole.*
- *Da bi pred vstopom v šolo obiskovali tečaj slovenščine, da bi se lažje vključili.*
- *Povečanje števila ur pomoči.*
- *Takoj ob prihodu iz tujine bi jih morali učiti samo slovenščino, saj jim jezik omogoča, da vzpostavljajo stike z ostalimi. Šele ob znanju slovenščine lahko samostojno prosi za pomoč sošolce, učitelja ali sam prebere knjigo, učbenik ...*
- *Učenje tujega jezika/slovenščine kot dodatna možnost izven okvirja šole. Kot nujno pred vstopom v šolo ... kot pomoč, ki jo lahko imajo. Lažje jim bo potem vstopiti v katerikoli razred.*
- *Dodatne ure slovenščine. Urjenje socialnih veščin s celotnim oddelkom.*
- *Usposobljenost učitelja, nagrajenost učitelja.*
- *Medvrstniško sodelovanje pri izvenšolskih dejavnostih.*

- *Kar delamo, delamo zelo dobro. Imajo pomoč.*
- *Kot napisano: boljša organiziranost na državni ravni.*
- *Vključevanje cele družine v določene procese učenja slovenščine.*
- *Sem že prej napisala.*
- *Več dodatnih ur slovenščine za priseljence in tujce.*
- *Pridobljeno osnovno znanje jezika.*
- *Boljša struktura (top-bottom) na nacionalni ravni. Dober program vključevanja učencev priseljencev v OŠ (in ne skropucala, ki jih prejemamo iz ministrstva in zavoda za šolstvo, kjer se s tem ukvarjajo pisarniški delavci, ki nimajo ene ure prakse dela s takimi učenci in pišejo programe kot npr.: kaj bi bilo, če bi bilo ...).*
- *Pomoč pri čim prejšnjem vključevanju v svoje socialno okolje ter vzpodbujanje glede motiviranost učencev za učenje slovenščine.*

Srednješolski učitelji, ki so sodelovali v anketi, pa so odgovorili naslednje:

- *Organizirani tečaji na šoli, ne le na začetku šolskega leta. Več ur jezikovnega tečaja, ki bi ga imeli na razpolago in to skozi celo leto. Velikokrat se pokažejo pomanjkljivosti znanja jezika šele kasneje skozi šolanje, pri posameznem predmetu potrebovali bi nekakšnega mentorja, ki bi jih vodil skozi šolsko leto (zaupali in razreševali bi svoje morebitne težave).*
- *Časovni okvir, ki določa rok, do kdaj naj bi se naučili slovenskega jezika.*
- *Obvezno znanje slovenščine ob vpisu v šolo.*
- *Intenziven tečaj slovenščine pred vstopom v šolo, pred 1. Septembrom*
- *Po prihodu v slovenijo se naj 1 leto učijo samo slovenski jezik*
- *Enoletno izobraževanje s področja jezika in kulture izven šole. V organizaciji nevladnih organizacij.*
- *Dobri tečaji slovenščine. Razumevanje jezika je ključno za uspeh v šoli.*
- *Možnost dodatnih ur slovenščine tudi v naslednjih letih šolanja, ne samo intenzivni tečaj na začetku.*
- *Če so dijaki sprejeti v razredu oz. se počutijo sprejete, se veliko hitreje naučijo jezika. To je najlažje, če so v razredu priseljenci posamezniki, ki so slo. Jeziku tudi bolj izpostavljeni, poleg tega pa jim pomagajo pri učenju jezika in snovi tudi dijaki, ki so druga ali tretja generacija priseljencev (in jim ni mat. Jezik slovenščina). Sem imela / imam primere in se je obneslo odlično. Če je večja skupina takšnih dijakov (priseljencev), je najbrž težje, saj se družijo med seboj in se izolirajo, zato / potem niso tako sprejeti v razredu in gre vse težje. Tovrstnih*

izkušenj nimam, taka so moja predvidevanja. Ne vidim kakšnih pametnih ukrepov, mogoče le to - posamezni dijaki v razredu (1. odstavek), če je mogoče.

- *Predhodno obvezno opravljanje izpita slovenščine, ki bi bil obvezen za vpis v šolo!*
- *Predznanje slovenščine, obvezno v vstop v srednjo šolo.*
- *Smiselna se mi zdi povezava intenzivnega tečaja slovenščine in prisotnosti pri pouku. Če je le mogoče, naj tak dijak obiskuje intenzivni tečaj slovenščine že pred všolanjem v Sloveniji. Tudi če jezika še ne zna, je smiselno, da je čim več pri pouku in je tudi na ta način izpostavljen jeziku. Seveda se vsaj prvo leto dijaka ne ocenjuje. Tečaj slovenščine naj poteka po pouku.*
- *Normirano delovno mesto učitelja/učiteljev za poučevanje priseljenih dijakov, vsaj nekaj mesecev ločeno poučevanje vseh predmetov na tujcem prilagojen način.*
- *Da bi se vključevale še kakšne nevladne organizacije.*
- *Več ur slovenščine da bi dijaki večkrat predstavili svoj jezik, kulturo*
- *Eno letno šolanje brez ocen in učenje samo slovenščine in nato vključitev v srednjo šolo*
- *Pogoji: če se v enem letu ne naučiš toliko slovenskega jezika, da se lahko sporazumevaš greš iz šole*
- *Opravljen izpit iz osnov slovenščine!*
- *Ne vem. Največ je odvisno od njih samih.*
- *1. leto - naj se naučijo slovenščine sledi test, kjer se pokaže njihovo znanje pridobljeno v 1. letu če ga ni dovolj, naj se ponovno učijo slovenščine*
- *Dijaki bi pred vključenostjo v šolski proces nujno morali opraviti vsaj začetni tečaj slovenščine. Dijaki, ki pridejo v šolo popolnoma brez znanja slovenščine (npr. s Kosova), se izjemno težko socializirajo v razredu, ne morejo slediti razlagi, nimajo nikakršnega motiva za učenje, postopoma postajajo moteči pri pouku, začnejo od pouka izostajati ... Učitelji pa s temi dijaki tudi zelo težko delamo, saj ne poznamo njihovega jezika. Obvezni tečaj slovenščine pred vključitvijo v šolski proces bi gotovo pripomogel, da bi teh težav bilo manj.*
- *Da se tudi starši obvezno vključijo v tečaj*
- *Vključevanje v razredno skupnost, pomoč sošolcev, obvezno naj govorijo slovensko tudi doma ...*
- *Sistemske rešitve, ki bi veljale na ravni cele države.*
- *Celoletno učenje slo. jezika, ang. ali nem. jezika in seveda tudi maternega jezika dijaka*
- *Doslednost pri nalogah, standardih, dodatne dejavnosti, krožki, naloge za izpopolnjevanje v slovenščini.*

- *Nekateri se želijo vključiti in ne potrebujejo dodatnih ukrepov.*
- *- zagotovitev intenzivnega tečaja v prvem letu izobraževanja in samo določene ure pouka zaradi privajanja na slovenski šolski sistem in zaradi socializacije - ko steče jezik, marsikatera ovira odpade - manjši razredi tudi pri običajnem pouku - večja strpnost do sočloveka na vseh nivojih.*
- *Najbolj učinkovit bi bil tečaj slovenščine pred vpisom v srednjo šolo.*
- *Vsaj minimalno znanje jezika.*
- *Dosledne zahteve, da se dijaki trudijo za učenje jezika, saj pogosto izkoriščajo status tujca in s tem v celem razredu nižajo minimalne standarde, potrebne za pozitivno oceno.*
- *Redno pogovarjanje v slovenskem jeziku.*
- *Boljša pripravljenost in preizkusi znanja pri tečajih slovenščine.*
- *Da bi se lahko eno leto posvetili samo učenju jezika, brez ocenjevanja.*
- *Obvezno tečaj slo, slovenske kulture in državne ureditve RS (poenostavljeno).*
- *Bolj sistematična obravnava takih dijakov - poseben dodatni delavec, ki bi se ukvarjal s temi dijaki in skrbel za povezavo med učitelji posameznih predmetov, svetovalno delavko, razrednikom ...*
- *Dokler ne razume slovensko, se ne more vpisat v srednjo šolo.*
- *Pri tečaju bi morali sodelovati tudi osebe, ki jim je jezik priseljencev materni jezik in slovenski jezik obvladajo. V šolstvu imamo poleg dijakov tudi učitelje, ki so otroci priseljencev.*
- *Še več ur obveznega tečaja slovenščine.*
- *Prvo leto naj posveti čas le za učenje slovenščine (tečaj v šoli in dodatni tečaj izven šole)*
- *Motivacija dijakov.*
- *Obsežnejši tečaj slov. jezika oz. osnovno znanje slov. jezika.*
- *Nobeni, če ne bo motivacije z njihove strani!!!*
- *Popoldanske razvedrilne aktivnosti v slovenskem jeziku.*
- *Intenzivno učenje/poučevanje slovenščine vsaj eno leto, opravljen izpit in šele potem vstop v srednjo šolo, ki je primerna glede na stopnjo znanja slovenščine (danski model).*
- *Enakomerna porazdelitev po različnih razredih nabava učbenikov v njihovem jeziku možnost skupnega zastopanja interesov dijakov tujcev v okviru dijaške skupnosti*

- *Prvi pogoj je, da se otroci naučijo določenega nivoja slovenščine, preden sploh vstopijo v sam izobraževalni proces. - Ozaveščanje učiteljev in večanje njihove senzibilitete. Ksenofobiji res ni mesto med pedagogi. -Ozaveščanje sošolcev o lepoti raznolikosti.*
- *Povezovanje učiteljev in nudenje pomoči vseh v kolektivu.*
- *Več delovne prakse, kjer bi dijaki bili prisiljeni dnevno uporabljati veliko več časa slovenski jezik, kot samo v šoli.*
- *Motivacija dijaka.*
- *Več pogovorov z dijaki priseljenci.*
- *Naredili smo velik napredek na področju vključevanja Slovanov, saj število ur na tečaju zadošča. Za albansko govoreče dijake pa je ta tečaj le kaplja v morje. Albansko govoreči bi morali vsaj eno leto vsak dan po cca 5 ur imeti tečaj.*
- *Intenzivni tečaj slovenščine pred prihodom v šolo, ker je spremljanje pouka če nič ne razumeš nemogoča.*
- *Intenzivno učenje slovenščine, dijaki, ki so prvo leto v Sloveniji, lahko delajo en letnik dve leti in se jim ne šteje kot ponavljanje.*
- *Obvezna asimilacija in eno leto v šoli brez ocen.*
- *Spodbujanje, da se dijaki družijo s sovrstniki, ki so naravni govorci slovenščine.*
- *Uvedba obveznega jezikovnega tečaja in izpita iz znanja slovenščine.*
- *Tečaj slovenščine, preden se dijaki vključijo v reden pouk ali - ovrednotenje dodatnega dela učiteljev slovenščine (ali finančno ali kot znižanje učne obveznosti, če učitelj izvaja redne individualne ure z dijaki tujci).*
- *Morda to, da ostanejo tukaj in nismo le točka iz katere se odpira svet.*
- *Vaje, vaje ...*
- *Bolj osebno delo z dijaki, v manjših skupinah.*
- *Dijaki priseljenci v razredu z 25 in več dijaki se zgubijo, ker je v razredu že tako in tako preveč otrok z velikimi problemi na kupu.*
- *Dve leti intenzivnega učenja slovenskega jezika, na koncu naj opravijo nek izpit, ki bo pogoj za vključitev v redni pouk.*
- *Pogovor v slovenščini in materinščini. Pomembna stvar je, da tudi poznaš materni jezik dijaka (vsaj osnove). To je prvi kontakt in ti dijak začne "zaupati".*
- *Zadostno predznanje slovenskega jezika pred vstopom v šolo.*

- *Dodatne ure slovenščine oz. tečaj slovenščine do konca leta. Namreč če dijak opravi tečaj slovenščine na polovici leta ali prej te ne "posvoji" ampak se zaradi okolja v katerem živi (starši, prijatelji, sošolci) kmalu vrne k svojemu maternemu jeziku.*
- *Na začetku spodbuda staršev, tečaj slovenščine pred selitvijo. Začetni tečaj + preverjanje znanja. Spoznavanje slovenske kulture, jezika in kraja.*
- *Vključevanje v poklicne veščine.*
- *V razredih bi moralo biti manj dijakov tujcev, saj bi se tako hitreje naučili jezika. Več kot jih je boj se grupirajo in pogovarjajo v svojem jeziku, slabši je napredek.*
- *Obvezna prisotnost na tečaju (npr. 80 %) kot pogoj statusa dijaka.*
- *Intenzivni tečaj slovenščine pred vstopom v šolo.*

Pri zadnjem vprašanju smo anketiranim učiteljem ponudili možnost, da še sami sporočijo kaj, po čemer jih v zvezi z vključevanjem učencev oziroma dijakov s slovenščino kot nematernim jezikom nismo vprašali.

Ker so večinoma precej izčrpno odgovarjali na prejšnja vprašanja, so na tem mestu zapisali le nekaj ugotovitev:

- *Učitelji smo sami, ko dobimo učenca, ki zna le prvi jezik in ga ne razumemo.*
- *Učenci priseljenci se slovenščino težko učijo, zelo težko tudi berejo v višjih razredih slovensko klasiko. Zato so zanje potrebne individualne ure, seveda za tiste, ki to sprejemajo.*
- *Pogoj za vstop v šolo bi moralo biti vsaj poznavanje jezika.*
- *Rabijo veliko pomoči slovenskega jezika, veliko.*
- *Razumevanje sociokulturnih razlik veliko pripomore strpnost in pomoč s srcem.*
- *Več časa za prilagajanje na jezik, kulturo, sistem.*
- *Če so to begunci oz. migranti, naj ostanejo doma. Družba jim naj tam pomaga.*
- *Učitelj je največkrat prepuščen sam sebi, otrok je zmeden. Težko je. Otrok bi pred vstopom v šolo moral znati nekaj novega jezika. Če otrok ne zna niti pozdraviti v slovenščini in doma govorijo samo materni jezik, ki ni slovenščina, je delo z njim zelo težko – ne zmore.*
- *Vprašali ste me ogromno, celo preveč, za anketo sem porabila nepričakovano zelo veliko časa. Upam, da se bo obrestoval in nam učiteljem ponudil boljšo obliko poučevanja učencev priseljencev v slovenskem prostoru. Od besed k dejanjem naj bo vodilo tako zahtevne ankete.*
- *Več ur pomoči za te učence, prosim!!*
- *Gradiva Centra za slovenščino (Čas za slovenščino in Križ-kraž) so zelo primerna in uporabna za poučevanje učencev priseljencev.*
- *Pogrešam delovne zvezke in učbenike za višje razrede osnovne šole, ki so prilagojena učencem priseljencem, a hkrati tudi učnim načrtom.*
- *Vsi učenci, ki jih učim in jih še bom so mi kot poslanstvo in se bom trudila za njihov napredek, pa ni važno kdo je in od kod prihaja. Ne zmore pa učitelj vsega sam z 26 ali več učenci in s toliko posebnostmi kot jih učenci pokažejo. Prav je, da bi razmislili v tej smeri in ne bi vsega naprtili enemu samemu učitelju.*

Srednješolski učitelji pa so nam sporočili:

- *Učinkovitost dela v razredu bi bila mnogo večja, če bi dijaki tujci opravili tečaj pred vstopom v izobraževalni program. Predlagam, da bi se nekdo spopadel z raziskavo (časovno, vsebinsko, finančno), koliko ur ali celo let izgubimo, ker vztrajamo pri sočasnem učenju tujega jezika in izobraževanja za poklic. Pogosto je to težko tudi za študente, ki se dobro oboroženi*

s solidnim znanjem najmanj enega tujega jezika podajo na študij v tujino. Mi pa imamo opravka s petnajstletniki, ki se podajo v tujino, pogosto sami, brez drugih družinskih članov. Poleg tega je problematična tudi stigmatizacija poklicev. V nasprotju s tehnološko razvitimi državami pri nas velja, da so poklicni programi "lahki", zato jih lahko opravi vsak, tudi s šibkim predznanjem. Ko pa sami iščemo mojstre za opravljanje raznih storitev, pričakujemo in zahtevamo vrhunsko usposobljenost. Zavedati se moramo, da nam bo petnajstletnik, ki se bo nekje na sredini šolanja približno naučil jezika, čez nekaj let popravljal avto ali montiral toplotno črpalko. To pa zahteva veliko znanja, razumevanja in neprestanega učenja, morda še v kakšnem dodatnem tujem jeziku.

- *Pravila za vključevanje teh dijakov je potrebno narediti bolj \"stroga\", da bi se skupaj z njihovimi starši zavedali koliko jim je že ponujeno, da se lahko sploh vključijo v šolanje brez znanja našega jezika. Pomislite na naše otroke, ki gredo po znanje v Italijo, Avstrijo, Nemčijo, Anglijo - a jih kdo vpraša, če znajo njihov jezik. Celo B1 ali B2 morajo imeti ...*
- *Bodite potrpežljivi. Nekateri so tudi samo zaradi staršev in njihovih služb prišli v Slovenijo. So pustili doma svoje prijatelje, sošolce, sorodnike. Za njih je prihod v Slovenijo, kot prihod Slovenca na Kitajsko. Nova kultura, novi običaji, novi jezik. Vem iz svojih izkušenj.*
- *Dijaki, ki se hočejo naučiti, se bodo.*
- *Dijaki prihajajo z zelo različnim predznanjem, delovnimi navadami in motivi. Za številne je Slovenija le vmesna postaja za odhod v Avstrijo, Nemčijo, Švico. S spričevalom slovenske šole se jim v tujini odpira bistveno več možnosti za zaposlitev. Ti dijaki so običajno motivirani za delo in se hitro naučijo slovenščine, se trudijo govoriti in pisati pravilno. Težava nastane takrat, ko se družijo z vrstniki iz druge ali tretje generacije, rojenimi v Sloveniji. Jezik komunikacije je takrat praviloma neslovenski. Najboljši učitelji so vrstniki Slovenci, ki se z njimi pogovarjajo izključno slovensko.*
- *Če ne opravijo vmesnega izpita naj si potem priskrbijo inštrukcije.*
- *Če želimo res kaj narediti predlagam za dijake tujce eno leto posebne priprave (jezik, spoznavanje kulture, tuj jezik ...), po uspešno opravljenem letu pa vključitev v redni šolski proces.*
- *Prosili bi za še več izobraževanj, delitev izkušenj praktikov, izmenjav v tujini ...*
- *Pri nekaterih dijakih je problem slab odnos do šole. S šolo rešujejo samo status. Večkrat imam občutek, da albanske deklice v sebi sploh nimajo dovoljenja, da lahko izrazijo svoje mnenje.*
- *Slovenščina je uradni jezik šele dobrih 100 let! Premalo se zavedamo vrednosti in pomembnosti slovenskega jezika. Zato še enkrat: pred všolanjem naj jim bo omogočen intenzivni tečaj slovenskega jezika in kulture.*
- *Menim, da bi dijaki smeli vstopiti v redni pouk šele po tem, ko opravijo tečaj slovenščine in dokažejo minimalno znanje slovenskega jezika. To bi jim bila motivacija za učenje slovenščine. Pogosto imam občutek, da so vpisani k pouku samo zato, da imajo status dijaka*

	in s tem nekatere ugodnosti, za učenje slovenščine pa niso dovolj motivirani. Takih je po moji oceni 30 % dijakov tujcev, ki so k nam prišli brez nobenega predznanja jezika.
-	*Potrebno je dati navodila svetovalnim delavcem, kako razporejati dijake. Ne sme se oblikovati "čistih razredov" in na drugi strani razredov, kjer je veliko dijakov priseljencev. Tako se formirajo etnične skupine , kjer se ne govori slovensko. Tako ne napredujejo.*
-	*Menim, da se tekom srednješolskega izobraževanja zelo dobro naučijo jezika in se običajno lepo vključijo v razredne skupnosti. Za nekatere bi si želela, da bi se vključili v študij, pa si pogosto zaradi jezika ne upajo.*

5 BRALNA ZMOŽNOST UČENCEV IN DIJAKOV, GOVORCEV SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA JEZIKA

5.1 CILJI RAZISKAVE

Glavni cilj tega dela raziskave je bil izmeriti, v kolikšni meri učenci in dijaki, ki so nematerni govorci slovenščine (učenci priseljenci[40] in učenci Romi) razumejo zapisana besedila, ki jih srečujejo v procesu svojega šolanja in tudi sicer. Zmožnost razumevanja zapisanih besedil smo opazovali pri petih ciljnih skupinah, in sicer pri:

- prvi generaciji priseljencev oz. učencih in dijakih priseljencih, ki so bili rojeni v tujini,
- drugi generaciji priseljencev, tj. učencih in dijakih, katerih starši so bili rojeni v tujini, sami pa so se že rodili v Sloveniji,
- tretji generaciji priseljencev, tj. učencih in dijakih, katerih starši so bili rojeni v Sloveniji, stari starši pa v tujini,
- učencih Romih in
- učencih in dijakih s slovenščino kot maternim jezikom, ki so predstavljali kontrolno skupino.

Z raziskavo smo želeli dobiti odgovore na več raziskovalnih vprašanj. Zanimalo nas je:

- v kolikšni meri učenci in dijaki priseljenci, ki se na novo preselijo v Slovenijo, razumejo zapisana besedila in ali se z leti šolanja v slovenski šoli njihova bralna zmožnost veča oz. ali se v zmožnosti bralnega razumevanja začnejo približevati svojim slovenskim vrstnikom. Ob tem nas je tudi zanimalo, ali na zmožnost bralnega razumevanja v slovenščini vpliva prvi jezik respondentov in njihova vključenost v vrtec. Prav tako smo želeli ugotoviti, ali se med učenci in dijaki, ki so bili vključeni v program SIMS, v primerjavi s tistimi, ki tega programa niso bili deležni, kaže kakšna razlika. Vse tri zadnje spremenljivke (prvi jezik, vključenost v vrtec in v program SIMS[41]) smo opazovali pri prvi generaciji priseljencev;
- ali se bralna zmožnost učencev in dijakov priseljencev druge in tretje generacije od domačih govorcev razlikuje in tudi
- v kolikšni meri zapisana besedila razumejo učenci Romi.

[40] Učenci priseljenci so v naši raziskavi predstavljali zelo heterogeno skupino tudi kar zadeva usvajanje slovenščine kot prvega jezika. Če je pri prvi generaciji priseljencev precej jasno, da je njihov prvi jezik jezik njihovih staršev, pa je jezikovna situacija v družinah druge in tretje generacije priseljencev lahko precej drugačna – kot prvega jezika se lahko naučijo jezika svojih staršev, če ti ohranjajo domačo komunikacijo v svojem jeziku, ali pa se, če se starši z njimi sporazumevajo v slovenščini, najprej naučijo slovenščine. Pogosto pa v teh družinah prihaja tudi do hkratne rabe obeh jezikov. Pri teh dveh ciljnih skupinah torej z zadržkom govorimo kot o učencih in dijakih s slovenščino kot nematernim jezikom. Za učence in dijake, katerih starši imajo samo slovensko ozadje v besedilu rabimo izraz domači govorci ali slovenski govorci oz. tudi učenci in dijaki brez migrantskega ozadja. Zelo različno jezikovno ozadje imajo lahko tudi učenci Romi, katerih prvi jezik je lahko slovenščina ali romščina oz. če gre za priseljene Rome tudi kateri od drugih jezikov. V naši raziskavi smo v skupino Romov uvrstili osnovnošolce, ki so kot prvi naučeni jezik navedli romščino (vseh 6 respondentov) oz. je romščina še vedno jezik komunikacije v družini (slednje je navedlo 5 od 6 respondentov).

[41] Prim. poglavje Uvod v raziskavo.

5.2 IZVEDBA RAZISKAVE

Pri izvedbi testiranja smo ob pripravi merskega inštrumenta posebno pozornost posvetili izbiri šol in spoštovanju etičnih načel. Raziskava je posegla na občutljivo področje – usmerjena je bila v merjenje zmožnosti, vsakršno preverjanje pa za sodelujoče pomeni določen intelektualni in čustveni napor. Vključevanje zunanjih izvajalcev v šolski proces pa za sodelujoče učence in dijake predstavlja še dodatno motnjo v ustaljeni dnevni rutini. V spremljevalnem vprašalniku, ki smo ga pripravili ob testu in s pomočjo katerega smo dobili podatke o izvoru in prvem jeziku učencev in dijakov, pa smo se dotikali tudi identitetnih vprašanj, ki zlasti pri drugi in tretji generaciji priseljencev zahtevajo posebno previdnost. Zaradi vsega naštetega smo se odločili, da k sodelovanju povabimo celotne razrede izbranih šol, ne le posameznih skupin, le v nekaj primerih smo na predlog šol v raziskavo vključili le učence in dijake priseljence. Pri izbiri šol smo upoštevali naslednje kriterije: število na novo priseljencev oz. učencev Romov na šoli (s prošnjo smo se obrnili na šole, na katere se po podatkih MIZŠ vključuje več priseljencev in učencev Romov), prisotnost druge in tretje generacije priseljencev na šoli, vključenost šole v program SIMS in geografsko razpršenost (v raziskavo smo namreč želeli vključiti šole različnih slovenskih regij). Tako smo v raziskavo je vključili 14 osnovnih 14 srednjih šol iz 10 različnih regij. Med izbranimi šolami jih je bilo 16 vključenih v program SIMS. Ob vabilu k sodelovanju smo šolam posredovali tudi soglasje za sodelovanje v raziskavi, namenjeno staršem otrok, polnoletni dijaki pa so soglasje podpisali sami. Prav pridobivanje soglasij je pri izvedbi raziskave predstavljalo dodatno oviro, še posebej težavno je bilo pridobivanje soglasij pri učencih Romih.

Testiranje je na šolah potekalo eno šolsko uro. Ustreznost časovnega obsega smo preverili pri pilotnem testiranju (gl. poglavje 6.4 Predstavitev merskega inštrumenta). Učenci in dijaki so test reševali različno dolgo, najmanj 14 in največ 47 minut. V povprečju so srednješolski respondenti test rešili nekoliko hitreje kot osnovnošolci. Najhitreje so test rešili dijaki tretje generacije priseljencev – v povprečju so potrebovali 22,67 minut, najdlje pa so test reševali učenci prve generacije priseljencev v OŠ, in sicer v povprečju 29, 06 minut, ter učenci Romi – 28,17 minut (prim. tudi Tabelo 1).

Tabela 1: Povprečni čas reševanja testa

Ciljna skupina	**Povprečni čas reševanja testa**
Prva generacija učencev priseljencev	29,06 min.
Druga generacija učencev priseljencev	27,02 min.
Tretja generacija učencev priseljencev	25,6 min.
Učenci Romi	28,17 min.
Učenci brez migrantskega ozadja	26,06 min.
Prva generacija dijakov priseljencev	26,84 min.
Druga generacija dijakov priseljencev	26,1 min.
Tretja generacija dijakov priseljencev	22,67 min.
Dijaki brez migrantskega ozadja	24,2 min.

Učencem in dijakom smo najprej na kratko predstavili raziskavo in uvodni vprašalnik, sledila so kratka navodila za reševanje testa in reševanje nalog. Testiranje smo oktobra, novembra in decembra 2019 izvedli sodelavci Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik (9 sodelavcev), s čimer smo želeli zagotoviti čim bolj enake pogoje testiranja oz. standardizacijo izvedbe. Skupaj je bilo izvedenih 87 šolskih ur testiranja.

Tabela 2: Število osnovnih in srednjih šol, vključenih v raziskavo po regijah

Regija	Število osnovnih šol	Število srednjih šol
Podravska	2	1
Savinjska	2	2
Osrednjeslovenska	3	3
Gorenjska	/	3
Goriška	/	3
Obalno-kraška	2	1
Primorsko-notranjska	1	/
Jugovzhodna Slovenija	1	/
Zasavska	3	/
Posavska	/	1
Skupaj	14	14

5.3 PREDSTAVITEV CILJNIH SKUPIN

V raziskavo je bilo vključenih 573 učencev in 629 dijakov, skupaj 1.202 respondenta. Kot smo to že izpostavili v poglavju Cilji raziskave, smo jih razdelili v pet skupin:

- prvo ciljno skupino predstavlja 122 učencev in 130 dijakov (skupaj 252 respondentov), ki so bili rojeni v tujini, t. i. prva generacija priseljencev. Ta skupina je glede na število let vključenosti v slovensko šolo zelo heterogena: predstavlja tako učence in dijake, ki so v Sloveniji preživeli ves čas šolanja – mnogi med njimi so bili vključeni tudi v slovenski vrtec – kot tudi tiste, ki so s šolanjem začeli v svoji državi in z njim nadaljevali v Sloveniji,
- drugo skupino predstavlja druga generacija priseljencev, in sicer 117 učencev in 94 dijakov,
- tretjo skupino predstavlja tretja generacijo priseljencev, vanjo pa smo vključili 49 učencev in 43 dijakov,
- četrto raziskovalno skupino predstavljajo učenci Romi, ki pa smo jih z našo raziskavo zajeli le 6 (vsi osnovnošolci), zato bi bilo pri interpretaciji rezultatov njihove bralne zmožnosti kakršno koli posploševanje neustrezno in lahko zaradi velike omejenosti vzorca njihove dosežke razumemo predvsem kot dosežke posameznih učencev. V raziskavo sta bila sicer vključena še dva učenca Roma in dijak, ki ima po starih starših romsko in priseljensko ozadje (priseljeni iz Romunije). Oba učenca se v spremljevalnem vprašalniku ob testu nista izrekla za romsko govoreča učenca, z njunim romskim izvorom nas je seznanila učiteljica, zato ju v analizi rezultatov vodimo v skupini slovenskih učencev, dosežki dijaka, pri katerem smo pri starih starših lahko razbrali romsko in hkrati tudi priseljensko ozadje, pa so vključeni med dosežke dijakov priseljencev. V prihodnosti bi bilo treba raziskavo nujno razširiti na večji vzorec romskih otrok, a to bi zahtevalo bistveno širši časovni okvir pa tudi večkratno prisotnost izvajalca testa na šolah.
- peto skupino predstavljajo učenci (279) in dijaki (362), katerih prvi jezik je slovenščina in nimajo migrantskega ozadja.

Vzorec je bil glede na spol precej uravnotežen – skupaj je v raziskavi sodelovalo 579 učencev in dijakov in 618 učenk in dijakinj, 5 respondentov oz. respondentk pa spola ni označilo.

Graf 406: Spol udeležencev v raziskavi (n = 1197)

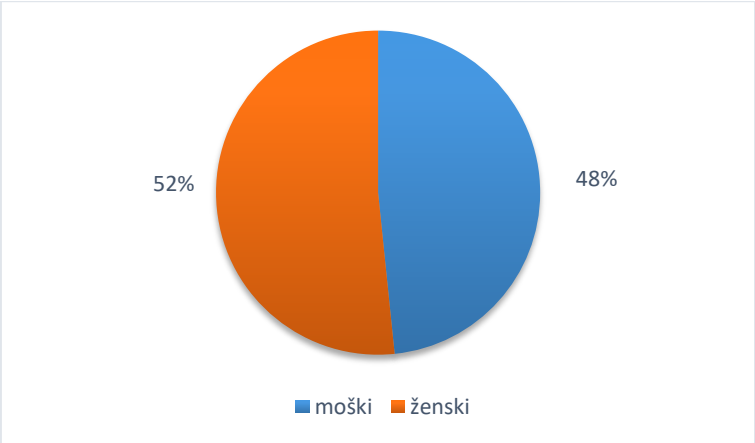

Tabela 3: Spol udeležencev v raziskavi po posameznih ciljnih skupinah, OŠ in SŠ

Spol	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO
moški	49	47	24	4	112	63	45	19	216
ženski	70	70	25	2	167	65	49	24	146

Starostni razpon učencev in dijakov je segal od 12 do 22 let. V skupini osnovnošolcev (omejili smo se na izvedbo v osmih in devetih razredih, prim. poglavje 6.4) je bilo največ 14- (oz. 51 %) in 13-letnikov (42 %), precej manj pa je bilo 15-letnikov (le 6 % oz. 35 učencev). Najmanj je bilo učencev, starih 12 (6 učencev) in 16 let (2 učenca).

Graf 407: Število udeležencev po starosti in ciljni skupini, OŠ (n = 573)

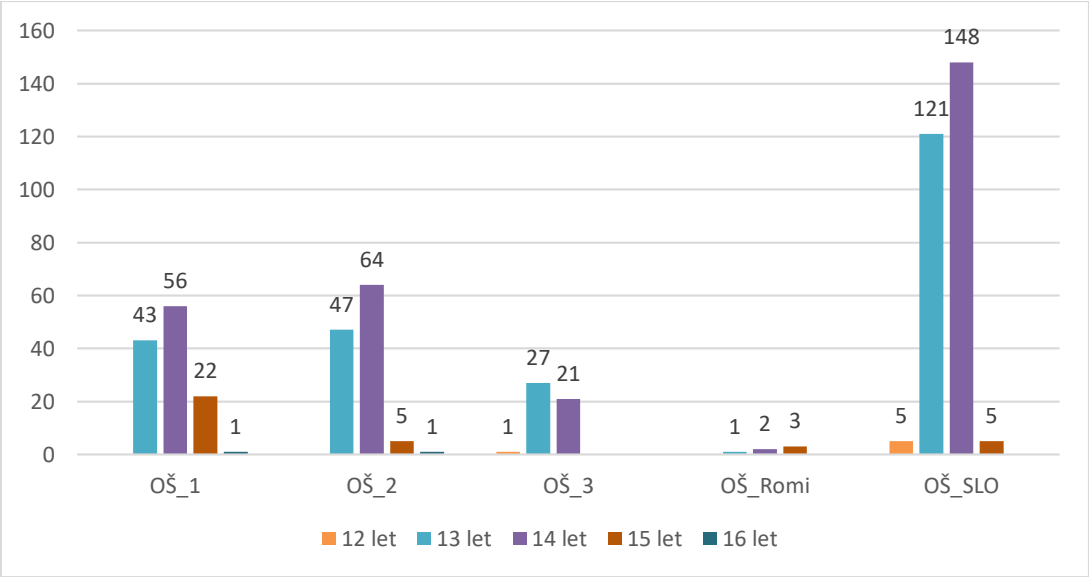

Na srednješolski stopnji pa smo v raziskavo vključili predvsem dijake drugih letnikov, le na eni šoli smo po spletu okoliščin zajeli dijake prvih in četrtih letnikov. Med srednješolskimi respondenti so prevladovali dijaki in dijakinje, stari 16 let (424 sodelujočih oz. 71 % sodelujočih), 114 dijakov (oz. 19 %) je bilo starih 17 let, 40 dijakov (oz. 7 %) 18 let, nekaj dijakov pa je bilo starih 20 (1 dijak), 21 (3 dijaki)

in 22 (1 dijak) let. En respondent starosti ni označil. Naši odločitvi, da v raziskavo vključimo predvsem dijake drugega letnika, je botrovalo dejstvo, da so bili dijaki drugih letnikov, ki so se v Slovenijo preselili iz tujine in so se v šolskem letu 2018/2019 prvič vpisali v slovensko srednjo šolo, že deležni učenja slovenščine v tečaju, kot ga opredeljuje novi Pravilnik.

Graf 408: Število udeležencev po starosti in ciljni skupini, SŠ (n = 628)

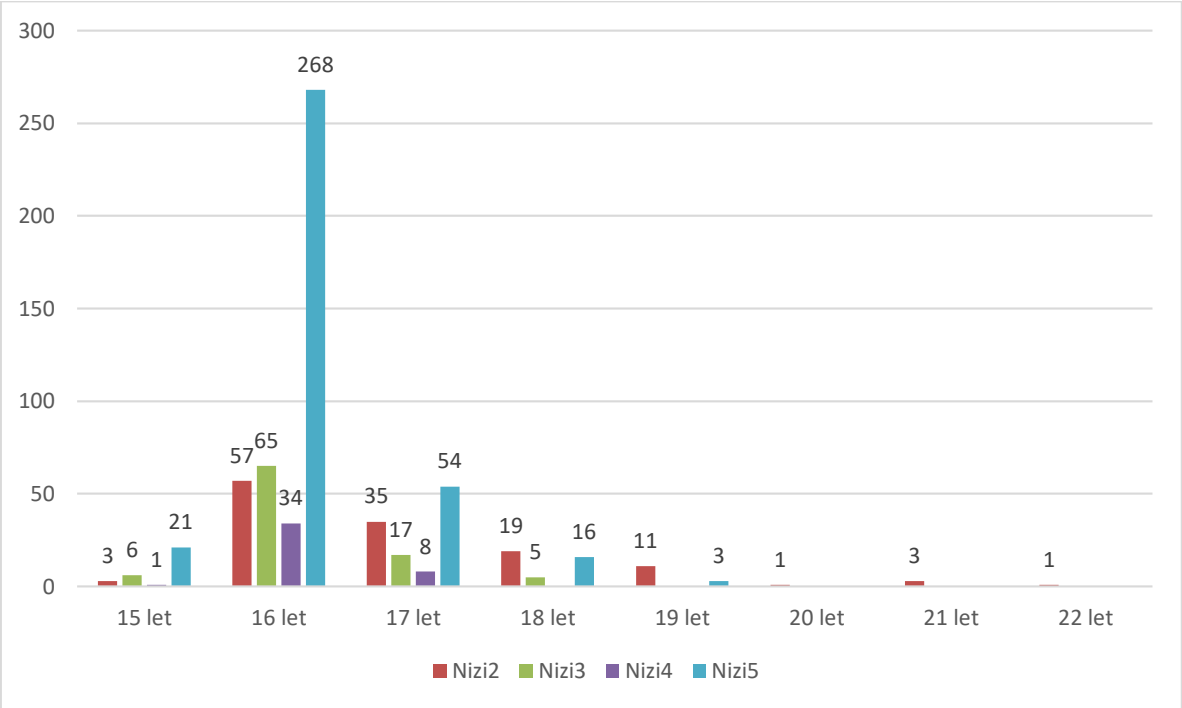

V raziskavo so bili vključeni srednješolci strokovnih in poklicnih šol, v manjšem številu tudi dijaki, vpisani v program strokovne gimnazije, medtem ko dijakov splošnih gimnazij v raziskavo nismo vključili. Podatki v evidencah MIZŠ namreč kažejo, da se večina učencev priseljencev vpisuje v programe strokovnega in poklicnega izobraževanja. To pomeni, da je vzorec osnovnošolcev (vsaj kar zadeva domače govorce[42]) bolj heterogen in vključuje tako učence z najvišjimi sposobnostmi kot učence s slabšim učnim uspehom. Povsem so umanjkali tudi učenci, ki obiskujejo šolo s prilagojenim programom, dijaki, vpisani v programe za odrasle in gimnazijci. Raziskavo bi bilo smiselno v prihodnosti razširiti tudi na te skupine učencev in dijakov, vendar bi bilo v primeru učencev, ki obiskujejo osnovno šolo s prilagojenim programom, smiselno nekoliko prilagoditi tudi merski inštrument.

Tabela 4: Število dijakov glede na šolski program (n = 629)

Program	Vsi	SR_1	SR_2	SR_3	SR_SLO
NPI	73	21	12	6	34
PTI	13	0	5	0	8

[42] Vključevanje na novo priseljenih učencev v strokovne in poklicne programe ne priča nujno o njihovi pretekli šolski uspešnosti. Po pripovedovanju strokovnih delavcev na šolah se ti otroci pogosteje vpisujejo na te programe tudi zato, ker tako prej uspejo pridobiti izobrazbo za opravljanje poklica oz. ker jih vanje usmerijo starši.

SPI	190	58	21	7	104
SSI	313	48	56	29	180
Strokovna gimnazija	40	3	0	1	36

5.4 PREDSTAVITEV MERSKEGA INSTRUMENTA

Za namen ugotavljanja bralne zmožnosti učencev in dijakov priseljencev in učencev Romov smo v skladu z uveljavljenimi strokovnimi standardi (Ferbežar 1999, Alderson 2000, Read 2000, McKay 2006, Papp, Rixon in Field 2018) oblikovali ustrezen merski instrument – jezikovni test, sestavljen iz šestih nalog. Vsaka naloga je imela besedilo z vprašanji in navodilom za reševanje, ki je vsebovalo tudi že rešen primer in je tako ustrezno usmerjalo k reševanju. Naloge so bile različnih tipov, vse so preverjale bralno razumevanje. Pri njihovi izbiri smo upoštevali različne načine branja, ki jih poznamo in prakticiramo bralci glede na namen svojega branja: od hitrega »preleta« besedila, da se po njem le orientiramo, do natančnega in poglobljenega branja, da v besedilu poiščemo določene specifične podatke, kot v stolpcu jezikovno opravilo kaže tudi spodnja preglednica (gl. Tabelo 5). Nekatere naloge so zahtevale le izbiro že ponujenih odgovorov (prepoznavanje), nekatere pa tudi zapis odgovorov (priklic). Vsaka naloga je vsebovala pet vprašanj oz. postavk.

Pred pripravo nalog smo pregledali šolska organizacijska besedila (npr. urnike, obvestila, šolski hišni red ipd.), objavljena na spletnih straneh posameznih šol, in učbeniško gradivo za posamezne predmete, saj smo želeli pri izbiri besedil v čim večji meri izhajati iz šolske situacije oz. jezikovnih potreb, s katerimi se učenci in dijaki srečujejo v procesu izobraževanja. Besedila v ničemer niso bila pristranska, kar pomeni, da niso dajala prednosti kateri od skupin učencev in dijakov (ne po izvoru ne po prvem jeziku ali spolu) oz. nasprotno.

Besedila smo deloma priredili (skrajšali in po potrebi nekoliko poenostavili nekatere strukture), le eno besedilo je bilo enako izvirniku. Kljub temu zadostujejo zahtevam po avtentičnosti (avtentičnost tu pojmujemo kot komunikacijo med bralcem in besedilom, kot bi ta potekala v resničnem življenju), saj gre za besedila, ki jih učenci in dijaki tudi sicer srečujejo v procesu svojega izobraževanja. Dve besedili sta s področja šolske organizacije (predstavitev šolskih krožkov, hišni red), tri besedila so s posameznih šolskih predmetnih področij (zgodovine, naravoslovja in slovenščine oz. literature), eno besedilo pa je publicistično (pismo bralcev v mladinski periodiki.) in se prav tako nanaša na domeno šolanja (prim. Tabelo 5).

Tabela 5: Besedila in tipi nalog

Št. naloge	Jezikovno opravilo[43]	Besedilo, področje	Tip naloge	Št. točk
1.	Branje za orientacijo	Šolski krožki – predstavitev	Povezovanje (prepoznavanje)	5

[43] Naloge temeljijo na jezikovnih opravilih, kot jih ponuja dokument Skupni evropski jezikovni okvir (SEJO 2011), s čimer smo dosegli avtentičnost nalog (gre za opravila, ki jih respondenti izvajajo tudi sicer).

		šolskih krožkov (šola)		
2.	Branje korespondence (urejanje besedila v koherentno celoto)	Pismo bralke v mladinski periodiki (šola, medosebna razmerja)	Dopolnjevanje z izbiro s seznama (prepoznavanje)	5
3.	Branje navodil	Šolski hišni red (šola)	Dopolnjevanje z izbiro s seznama (prepoznavanje)	5
4.	Branje za iskanje podatkov in utemeljitev	Zgodovina Ljubljane (zgodovina)	Izbirni tip (prepoznavanje)	5
5.	Branje za iskanje podatkov in utemeljitev	Ukročeno vreme (naravoslovje)	Odprta vprašanja (priklic)	5
6.	Branje kot razvedrilo (povzemanje)	Brina Štampe Žmavc: Navodilo (književnost)	Dopolnjevanje (priklic)	5

Naloge so si sledile po težavnosti – tako kar zadeva besedila, kot tudi kar zadeva kognitivno zahtevnost nalog. Kljub temu so imele vse enako težo – to pomeni enako število točk (test torej ni bil obtežen). Test je bil za osnovnošolce in srednješolce enoten, kar nam je ob navajanju skupnih rezultatov omogočilo tudi primerjalno analizo med obema skupinama.

Hkrati s pripravo testa smo pripravili tudi točkovalno šablono s pravilnimi odgovori, pri odprtih vprašanjih (5. in 6. naloga) pa smo na podlagi pilotnega testiranja (gl. v nadaljevanju) predvideli tudi sprejemljive odgovore, saj sta bili ti dve nalogi točkovani po smislu. Za jezikovne napake pri odgovorih v teh nalogah točk nismo odbijali, če je le bil odgovor dovolj razumljiv. Vsak pravilni odgovor je bil pri vseh nalogah točkovan z eno točko, skupaj je bilo torej pri testu mogoče doseči 30 točk.

K testu smo pripravili tudi kratek vprašalnik, ki je bil za vse respondente enak. Zanimali so nas nekateri demografski podatki (spol, starost), razred oz. letnik, v katerega so vključeni, izobraževalni program (pri srednješolcih), število let vključenosti v slovensko šolo, država rojstva, vključenost v slovenski vrtec, država izvora oz. rojstva staršev in starih staršev (na podlagi tega podatka smo pri analizi podatkov respondente razdelili v posamezne skupine), jezik (oz. jeziki), ki so se ga (jih) kot prvega naučili od svojih

staršev, jezik (oz. jeziki), v katerem (katerih) se sporazumevajo v domačem okolju, ter jeziki, v katerih po svoji oceni dosegajo najvišjo zmožnost pri posamezni jezikovni dejavnosti – branju, poslušanju, govorjenju in pisanju.

Pred izvedbo testiranja smo julija 2019 opravili pilotno testiranje, v katerega smo vključili 80 udeležencev Mladinske poletne šole slovenščine. Odgovore smo zaradi ugotavljanja ustreznosti merskega inštrumenta statistično analizirali. Analiza je pokazala, da je bil naš test strokovno ustrezno pripravljen: test je zaradi izbranih tipov nalog omogočal objektivno točkovanje, test se je pokazal kot dovolj zanesljiv (Gutmanova alfa = 0,9832) in občutljiv, kar pomeni, da je dobro ločil med posamezniki. Kot primerna se je izkazala tudi časovna omejitev (45 minut). Pri statistični analizi pa se je pokazalo tudi, da so učenci, mlajši od 12 let, pri testu dosegali statistično pomembno slabše rezultate, kar smo pripisali njihovi razvijajoči se kognitivni zmožnosti. Med skupino respondentov poskusnega testa, starih od 12 do 18 let, se namreč statistično pomembna odstopanja, povezana s starostjo, niso pojavila[44]. Na podlagi tega rezultata smo se odločili, da v raziskavo vključimo učence osmih in devetih razredov, mlajših učencev pa ne.

Test je po pilotni fazi strokovno pregledala recenzentska skupina, ki so jo sestavljali osnovnošolska in srednješolska učiteljica slovenščine, profesor Oddelka za slovenistiko na Filozofski fakulteti UL in strokovna sodelavka Izpitnega centra na Centru za slovenščino.

Po izvedbi testiranja smo teste najprej ocenili (ocenjevalke so bile tri), nato pa sta sledila vnašanje podatkov in statistična analiza. Testatorji so se za točkovanje nalog z odprtimi vprašanji – t. i. ocenjevanje po smislu (5. in 6. naloga) – ustrezno standardizirali oz. kalibrirali, da pri podobnih odgovorih ni prihajalo do večjih odstopanj. Ocenjevanje po smislu sicer vedno, ne glede na standardizacijo oseb, ki točkujejo, prinaša nekatera tveganja glede objektivnosti in posledično zanesljivosti ocenjevanja. Idealno bi seveda bilo, če bi lahko dogovore v teh nalogah točkovali dvojno, saj bi to zagotavljalo večjo objektivnost testa, vendar pa časovni in finančni okvir tega nista dopuščala, poleg tega tudi že utečeni sistemi preverjanja jezikovnega znanja pri nas (kot sta npr. NPZ in matura) pri takih vrstah preizkusov dvojnega točkovanja ne predvidevajo. Vsi odgovori so bili vneseni v Excelovo tabelo in statistično obdelani. Osnovno statistično analizo smo opravili na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik, natančnejšo statistično analizo pa so opravili na Centru za psihološko merjenje in svetovanje pri Oddelku za psihologijo FF UL – ta je dala podatke o občutljivosti in zanesljivosti posameznih vprašanj ter zanesljivosti testa kot celote.

5.5 OMEJITVE INSTRUMENTA IN RAZISKAVE

Merjenje jezikovne zmožnosti in z njo povezanih sporazumevalnih dejavnosti predstavlja zahtevno raziskovalno nalogo. Na uspešnost učenja jezika (in s tem tudi na bralno zmožnost učečih se) namreč vplivajo številni notranji in zunanji dejavniki (Klein 1986, Pirih Svetina, 2005, Knez 2016), ki so v veliki meri odvisni od življenjskih in izobraževalnih okoliščin, zato je pri interpretaciji rezultatov vedno potrebna velika previdnost. Za podrobnejšo analizo vplivov dejavnikov na uspešnost učenja slovenščine in razvijanje bralne zmožnosti bi bila primernejša študija posameznih primerov, kar pa ni

[44] Razvoj bralne zmožnosti je tesno povezan z razvojem mišljenja (Pečjak 1999, 2012, Field, 2018).

bila izbrana raziskovalna metoda in tudi ne cilj naše raziskave. Ob tem želimo opozoriti še na nekaj drugih omejitev.

- Rezultati, pridobljeni s testiranjem, nikoli ne morejo pokazati vseh razsežnosti jezikovne (v našem primeru bralne) zmožnosti respondenta, ampak lahko pokažejo samo njen približek (Ferbežar 2012: 132). Vsak test namreč zaradi časovnih in drugih omejitev lahko izmeri le vzorec zmožnosti, ki jo meri. Poleg tega je tu treba opozoriti tudi na razmerje med zmožnostjo, ki je abstraktna in kot taka neizmerljiva, in konkretno izvedbo (rabo oz. performanco), na podlagi katere lahko o zmožnosti le sklepamo, ter na koncu na še ožjo t. i. testno performanco (Ferbežar 1999: 430, Pirih Svetina 2005: 145) oz. na rabo, kot se je izkazala pri konkretnem testu. Nanjo namreč vpliva specifična testna situacija in je pogosto odvisna tudi od različnih drugih zmožnosti, ki jih ima respondent, npr. izkušenj z reševanjem izbranih nalog v testu, razvitih strategij reševanja testov, pa tudi drugih okoliščin, npr. treme, počutja, pozornosti oz. utrujenosti, pogojev, ki omogočajo zbrano branje in reševanje nalog ipd. (Ferbežar 2010: 132).
- Nadalje omejitev predstavlja tudi motivacija sodelujočih za reševanje testa. Učenci in dijaki so k raziskavi ob soglasju svojih staršev pristopili prostovoljno, pred začetkom reševanja testa smo tudi posebej poudarili pomen raziskave in pomembnost njihove vloge, ki jo imajo kot respondenti, sodelujočim smo se predstavili tudi kot avtorji učnih gradiv, ki se uporabljajo pri začetnem pouku slovenščine za učence in dijake priseljence, kar je po našem opažanju dodatno pripomoglo k dvigu motivacije za reševanje testa. Kljub temu pa ne moremo mimo dejstva, da je predstavljalo sodelovanje pri testiranju za respondente določen napor; naloge so od njih zahtevale zbrano branje šestih besedil in tudi odgovarjanje na vprašanja, s čimer se, kot so izrazili nekateri posamezniki, pri pouku ne srečujejo pogosto oz. tega sploh ne počnejo. Za učence in dijake z omejeno bralno zmožnostjo je to zagotovo pomenilo še večji napor. Tudi sicer smo opažali, da so se nekateri učenci in dijaki zelo težko zbrali in vzdrževali koncentracijo pri branju, in sicer tudi na začetku reševanja in pri vsebinsko manj zahtevnih besedilih. Ker so učenci in dijaki vedeli, da testni rezultati nimajo vpliva na njihovo uspešnost pri šolskem ocenjevanju, jih želja po dobrem rezultatu s tega vidika ni mogla dodatno motivirati za reševanje. Respondente smo skušali motivirati s prijaznim spodbujanjem in obrazložitvijo, da je za našo raziskavo pomemben prav vsak sodelujoči. Teste učencev in dijakov (ti so bili razmeroma redki, večinoma je šlo za domače govorce), ki po mnenju testatorjev niso resno pristopili k reševanju, smo izločili iz obravnave takoj po testiranju. Na tem mestu kaže posebej poudariti, da je bilo testiranje za udeležence nekoliko neavtentično prav zaradi dejstva, da v naši šolski praksi jezikovni preizkusi običajno temeljijo na enem samem daljšem besedilu in ne na več različnih besedilih, kot to velja za test v naši raziskavi.
- Omejitev pri interpretaciji rezultatov predstavlja tudi omejeno število respondentov, ki smo jih lahko vključili v raziskavo. Čeprav je skupno število rešenih testov razmeroma visoko (1.202), pa je vzorec pri posameznih ciljnih skupinah razmeroma majhen (prim. poglavje 6.3). Najbolj se to kaže pri skupini učencev Romov (samo 6 respondentov) in pri prvi generaciji priseljencev (skupaj sicer 252 respondentov), kjer skupina zaradi različnega števila let vključenosti v slovenski VIZ in tudi različnih prvih jezikov, ki pomenijo pri tej ciljni skupini zelo pomemben dejavnik pri uspešnosti učenja, razpade na številčno majhne podskupine respondentov (prim. poglavje 6.7.3). To je bilo pred izvedbo raziskave pričakovano, saj se v slovenskem šolskem sistemu šola razmeroma majhno število priseljencev, njihova vključenost v posamezne šole pa

je zelo razpršena. Večjo zanesljivost testa bi dosegli z večjim številom respondentov, a menimo, da prav omenjena razpršenost ciljne publike daje rezultatom na našem testu dovolj verodostojnosti in omogoča dovolj zanesljive sklepe. Vsekakor pa bi veljalo v prihodnosti vzorec razširiti in tako doseči večjo statistično stabilnost.

- Posebno omejitev pri interpretaciji rezultatov prve generacije priseljencev (zlasti z vidika ugotavljanja ustreznosti šolskih ukrepov), ki se v Sloveniji šolajo šele nekaj let, predstavlja tudi nepoznavanje stopnje bralne zmožnosti, ki jo imajo naši respondenti v svojem prvem jeziku.
- Omejitev predstavlja tudi število nalog v merskem inštrumentu. Želeli smo, da bi bila izvedba raziskave za šole čim lažje izvedljiva in bi čim manj posegala v ustaljeni šolski urnik ter navade učencev in dijakov, zato smo morali čas reševanja testa in s tem tudi število (in dolžino) besedil omejiti na razpoložljivi čas, tj. 45 minut. Večje število besedil, ki bi bila po kompleksnosti in zvrstnosti še bolj raznolika, bi nam gotovo lahko dalo globlji vpogled v bralno zmožnost sodelujočih. Kljub temu menimo, da je test dovolj zanesljivo izmeril bralno zmožnost naših respondentov. Koeficienti zanesljivosti na celotnem vzorcu so bili ocenjeni z naslednjimi kazalniki:
    - koeficient α = 0,845 (spodnja meja, tj. konzervativna ocena zanesljivosti);
    - koeficient $\lambda 2$ = 0,852 (še ena spodnja meja zanesljivosti);
    - koeficient ω = 0,830 (temelji na faktorski analizi).

Približno 15 % variabilnost lahko torej pripišemo slučajnim merskim napakam; latentna poteza pojasni pribl. 83 % variance testnih dosežkov.

Izračunane so bile tudi ocene zanesljivosti v posamezni skupini. Zanesljivosti znotraj skupin so večinoma nekoliko nižje od zanesljivosti v celotnem vzorcu, kar je posledica tega, da se udeleženci znotraj skupine manj razlikujejo kot udeleženci nasploh. Ocene zanesljivosti so sicer za okvirne analize na ravni skupin v splošnem ustrezno visoke.

Tabela 6: Ocene zanesljivosti po posameznih skupinah

Skupina	n	lambda_2	alfa	omega
OS_1	122	0,84	0,83	0,83
OS_2	117	0,71	0,69	0,63
OS_3	49	0,69	0,66	0,65
OS_SLO	279	0,73	0,71	0,66
SR_1	130	0,92	0,91	0,90
SR_2	94	0,71	0,70	0,69
SR_3	43	0,88	0,87	0,81
SR_SLO	362	0,78	0,77	0,75

Natančnejša analiza merskih značilnosti posameznih nalog pokaže (prim. tabelo 7), da je bila Naloga 3 najlažja, nalogi 4 in 5 pa najtežji. Spremembe koeficienta zanesljivosti ($\Delta\lambda 2$) kažejo, da vse naloge izboljšujejo natančnost merjenja oz. da bi izločitev katere od nalog povzročila znižanje zanesljivosti dosežka. Najboljši meri sta druga in šesta naloga, najslabša pa četrta (prim. stolpec a).

Tabela 7: Merske značilnosti posameznih nalog

Naloga	M	SD	$\Delta\lambda 2$	a	r_{is}

N1	4,0	1,1	-0,0150	0,64	0,58
N2	4,3	1,2	-0,0369	0,76	0,70
N3	4,7	1,0	-0,0271	0,72	0,68
N4	3,1	1,3	-0,0037	0,52	0,51
N5	3,0	1,5	-0,0324	0,71	0,67
N6	3,7	1,6	-0,0399	0,79	0,70

Iz opravljenih analiz je razvidno, da se je test izkazal za dovolj zanesljivega, seveda pa je ob razumevanju analiziranih dosežkov, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, upoštevati tudi vse zgoraj navedene omejitve.

5.6 PREDSTAVITEV NALOG IN DOSEŽKOV UČENCEV

V tem poglavju predstavljamo posamezne naloge in dosežke sodelujočih učencev in dijakov. Predstavljamo jih kot povprečen rezultat, ki ga je posamezna skupina osnovnošolskih in srednješolskih respondentov – prva (OŠ_1, SŠ_1), druga (OŠ_1, SŠ_2), tretja (OŠ_3, SŠ_3) generacija priseljencev, učenci Romi (OŠ_R) in slovenski govorci brez migrantskega ozadja (OŠ_SLO, SŠ_SLO) – dosegla pri posamezni nalogi in tudi pri njenih posameznih postavkah. Skupni povprečni rezultat, ki so ga posamezne skupine dosegle pri določeni nalogi podajamo kot povprečje doseženih točk pri nalogi (pri vseh jih je bilo mogoče doseči 5), uspešnost po posameznih postavkah nalog pa je izražena v odstotkih. Kot ilustrativno gradivo je k opisu naloge dodano tudi besedilo z vprašanji (za večji oz. originalni format testa gl. Prilogo). Ker je prva generacija priseljencev, kot smo izpostavili že v poglavju 6.3, glede na število let bivanja in šolanja v Sloveniji zelo heterogena, dosežke te skupine natančneje podajamo v posebnem poglavju (gl. poglavje 6.7.1). Poseben zadržek velja tudi pri interpretaciji rezultatov romskih učencev, saj vključuje dosežke samo šestih respondentov, zato so ti statistično zelo šibki in jih ne gre posploševati.

5.6.1 Prva naloga

Prvo nalogo sestavlja devet krajših besedil, opisov oz. oglasov za šolske krožke. Gre za besedila, ki nagovarjajo učence, da se glede na svoja zanimanja vključijo v šolske interesne dejavnosti. Besedila smo našli na spletnih straneh osnovnih šol, jih skrajšali, skladenjsko in leksikalno pa vanje nismo posegali. Poleg opisov krožkov pa so v nalogi podane tudi kratke izjave učencev, s katerimi izražajo svoja zanimanja. Naloga učencev in dijakov je bila preleteti besedilo (branje za orientacijo), razbrati specifične podatke in povezati posamezne učence (glede na njihove izjave) z ustreznim krožkom. Nalogo smo nekoliko otežili s tremi distraktorji – besedili Č, C in E. Ti trije opisi krožkov namreč niso ustrezali oz. niso povsem ustrezali nobeni izjavi oz. preferenci učencev na slikah. Na to, da so trije opisi krožkov odveč, smo respondente v navodilu k nalogi posebej opozorili. Za izbiro ustrezne rešitve je bilo torej treba prebrati in razumeti tako izjavo učenca kot tudi opis krožka.

1. NALOGA

Povežite učence in učenke (1–5) in opise krožkov na drugi strani (A–H), kot kaže primer. Vsak gre lahko samo na en krožek (na tistega, ki najbolj ustreza njegovim interesom). Na tri krožke ne gre nihče. (5 točk)

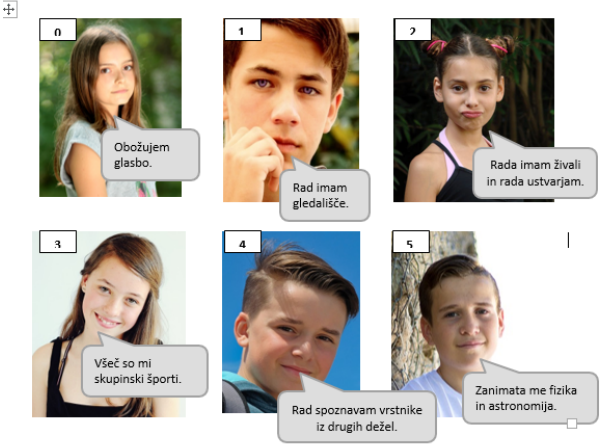

Učenec/učenka	0	1	2	3	4	5
Krožek	D					

ŠOLSKI KROŽKI

A Odbojka je ena najlepših moštvenih iger z žogo. Dve ekipi loči mreža, ki onemogoča fizične kontakte med igralci. Namenjena je druženju in razvijanju medsebojnih odnosov.

B Učenci se bodo naučili osnov španščine ter spoznavali zelo zanimivo kulturo v špansko govorečih državah. Ogledali si bomo tudi kakšen španski film in brali revije in stripe. Učenci si bodo izbrali svoje dopisovalce iz Španije in Latinske Amerike in jim predstavili Slovenijo.

C Učenci bodo raziskovali rastline in živali. Spoznavali bomo, kako poteka seciranje in mikroskopiranje živalskih organov in tako nadgradili znanje, pridobljeno pri rednih urah naravoslovja in biologije. Pripravljali se bomo tudi na tekmovanje iz biologije.

Č Ritmična gimnastika združuje prvine baleta, modernega plesa, akrobatike in rokovanja s pripomočki (kolebnica, žoga, obroč, kiji in trak). Mnogi ta zdrav šport povezujejo z umetnostjo.

D Pri pevskem zboru se učimo osnov vokalne tehnike, ki posredno vpliva tudi na boljšo telesno držo in na jasnejši govor. V program so vključene slovenske ljudske in umetne pesmi. Skupaj se ob petju zabavamo, kar običajno pripelje do tega, da postanejo pevske vaje tudi prijetno druženje.

E Pri prostovoljstvu bomo razvijali občutek za solidarnost, odgovornost in strpnost in krepili svojo samopodobo. Obiskali bomo starejše občane v domu starostnikov, otroke s posebnimi potrebami, sodelovali pri dobrodelnih akcijah in organizirali ustvarjalne delavnice na šoli.

F Nič hudega, če ne veste, kako sta masa in hitrost povezani z energijo: za pot po vesolju boste potrebovali predvsem dobro voljo in domišljijo.

G V impro skupini bodo učenci zadovoljili željo po druženju in dramski igri. Spoznali bodo osnove nastopanja, odrskega giba ter uporabe glasu in telesa na odru ter se naučili premagovati tremo.

H Interesna dejavnost je namenjena mladim ljubiteljem ptic. Njen namen je spoznavanje in opazovanje ptic. Učenci bodo spoznavali vizualne značilnosti posamezne vrste in jih upodobili v izbrani likovni tehniki.

(Vir: Predlog interesnih dejavnosti za leto 2018/2019 na OŠ Škofljica in OŠ Franceta Bevka Ljubljana: https://www.os-skofljica.si/wp-content/uploads/2018/09/ID-2019-OPISI1.pdf, prirejeno.)

Prikaz povprečnih rezultatov v spodnjih grafih kaže, da so bili respondenti pri reševanju naloge večinoma uspešni. Srednješolski respondenti so z izjemo tretje generacije priseljencev dosegli nekoliko slabše rezultate kot respondenti iz osnovnih šol. Nekoliko nižji skupni rezultat so v povprečju dosegli priseljenci prve generacije (v OŠ v povprečju 3,69 točk in v SŠ v povprečju 3 točke) in učenci Romi v OŠ (v povprečju 3,33 točk).

Graf 409: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 1. nalogi, OŠ

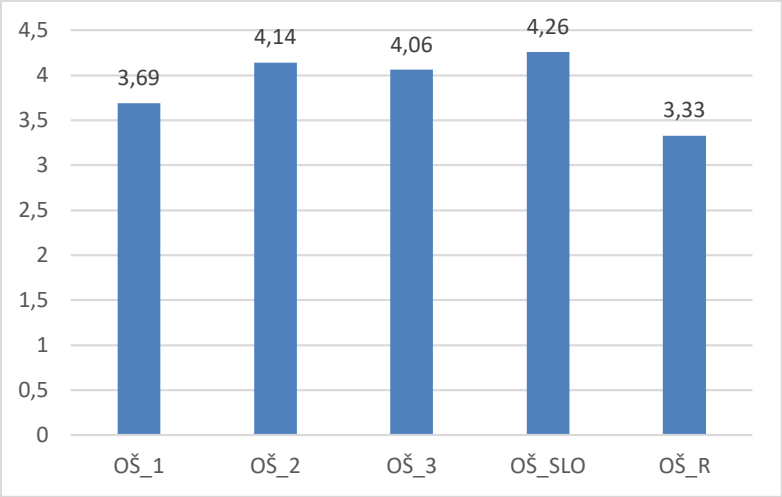

Graf 410: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 1. nalogi, SŠ

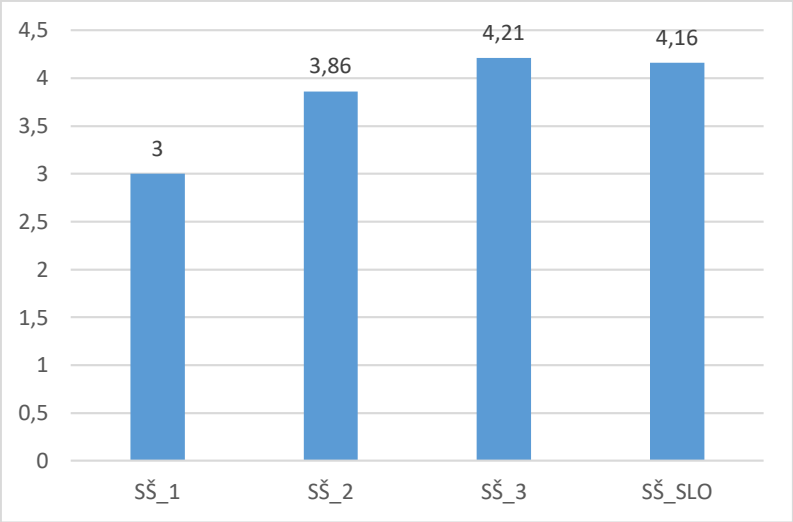

Analiza posameznih postavk pokaže, da je največ težav respondentom povzročala druga postavka (1.2), torej iskanje ustreznega krožka za učenko, ki ima rada živali in ki rada tudi ustvarja. Njenemu zanimanju je najbolj ustrezal opis krožka v besedilu H, ki smo ga tudi predvideli kot rešitev (krožek je namenjen ljubiteljem ptic in spoznavanju teh živali ter tudi njihovemu upodabljanju). Učenci so pri tej postavki namesto te rešitve (556 respondentov) najpogosteje izbrali besedilo C (570 respondentov), ki je bilo v nalogo umeščeno kot distraktor. Učence vabi k raziskovanju rastlin in živali, mikroskopiranju in pripravi na tekmovanja iz biologije, dejavnosti v zvezi z ustvarjanjem pa pri tem krožku niso izpostavljene. Ta izbira je bila še posebej pogosta pri učencih (besedilo C je izbralo 71, H pa 43 učencev) in dijakih (C je izbralo 78, H pa 29 dijakov) prve generacije priseljencev, dijakih druge generacije priseljencev (C je izbralo 51, H pa 38 dijakov) in učencih Romih (C so izbrali 4, H pa 2 učenca). Petnajst respondentov je zapisalo obe rešitvi (C in H), kar pa v skladu z navodili nismo šteli kot ustrezno, 13 respondentov na vprašanje ni odgovorilo. Drugi napačni odgovori so se pojavljali razmeroma redko – 17 respondentov je izbralo besedilo Č (morda jih je k temu zavedla beseda umetnost, ki se pojavlja v besedilu), druge izbire pa so se pojavljale pri posameznih učencih in dijakih (gl. preglednico 1 v prilogi). Nekoliko nižji rezultat se je še zlasti pri prvi generaciji priseljencev iz osnovne šole pokazal tudi pri postavki 1.4, ko so

morali učenci in dijaki poiskati ustrezen krožek za šolarja, ki rad spoznava vrstnike iz drugih dežel. Ustrezen odgovor je predstavljalo besedilo B oz. opis za krožek, v katerem imajo učenci možnost spoznavati osnove španščine in se s pomočjo dopisovanja seznanjati s špansko govorečimi vrstniki. Med napačnimi odgovori se je najpogosteje (izbralo ga je 138 respondentov) pojavljal odgovor E, besedilo, ki smo ga sicer dodali kot distraktor in je opisovalo krožek, pri katerem učenci spoznavajo prostovoljstvo. Morda jih je k tej izbiri nagovorilo dejstvo, da opis prostovoljstva izpostavlja srečevanje z otroki in so morda v besedilu, ki smo ga predvideli kot rešitev, spregledali zadnji del opisa krožka, ki sporoča, da bodo imeli možnost dopisovanja z dopisovalci iz Španije in Latinske Amerike, ali pa tega dela besedila niso razumeli in se jim izbira tega besedila ni zdela ustrezna. Drugi neustrezni odgovori so se pri tej postavki pojavljali v razmeroma majhnem številu, 37 respondentov (22 od teh je bilo učencev in dijakov prve generacije priseljencev), pa ni podalo odgovora.

Graf 411: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 1. nalogi, OŠ

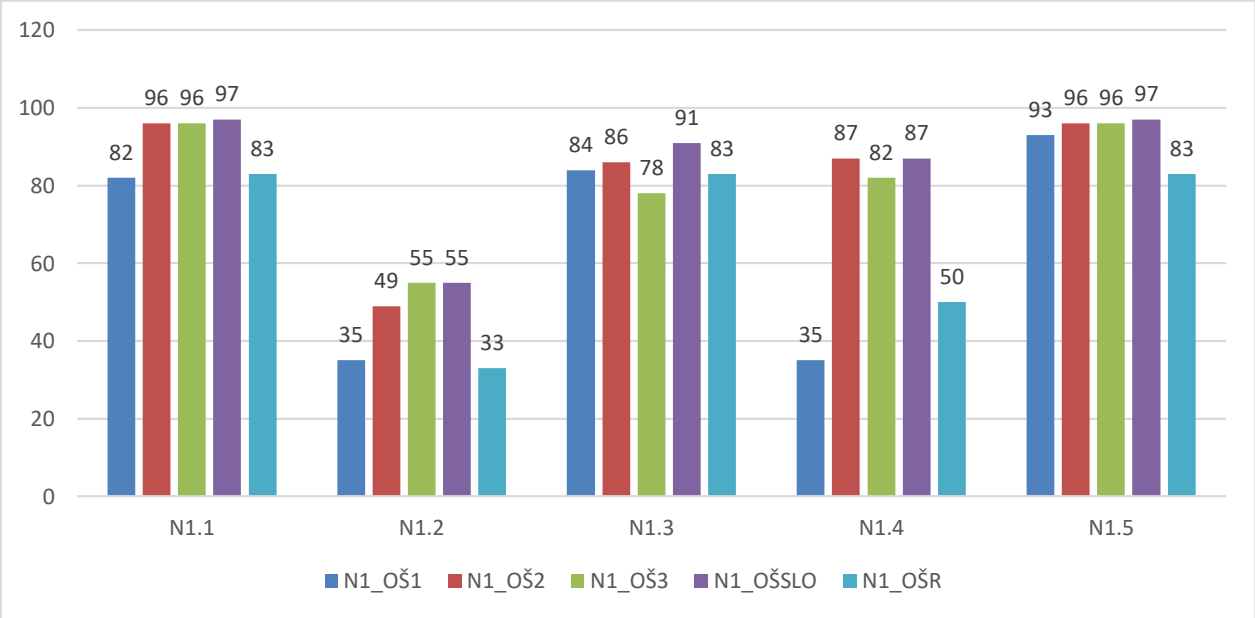

Graf 412: Uspešnost dijakov v pri posameznih postavkah v odstotkih pri 1. nalogi, SŠ

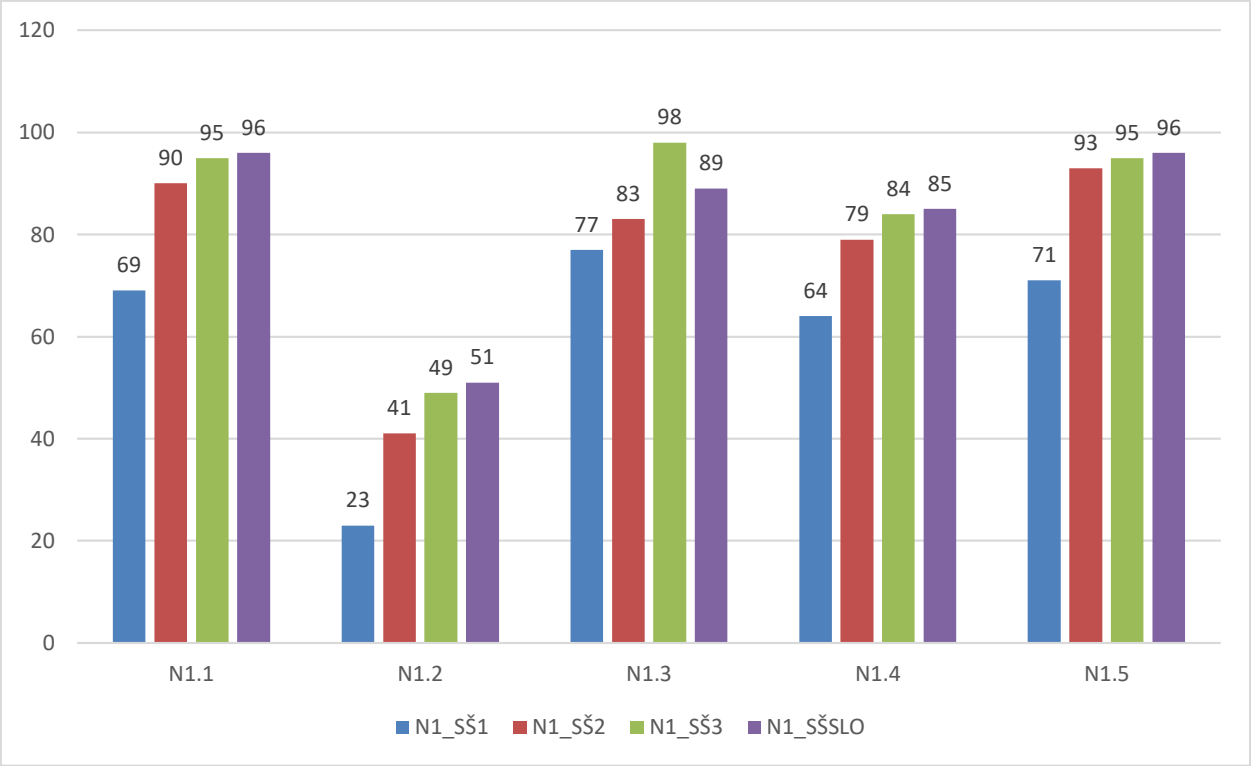

5.6.2 Druga naloga

Drugo nalogo je predstavljalo pismo bralcev 15-letne bralke najstniške revije Pil, v katerem predstavlja svojo stisko v zvezi z izbiro nadaljnjega izobraževanja. Gre za besedilno vrsto, s katero se mladostniki pogosto srečujejo v mladinski periodiki in ki zadeva njihovo osebno in šolsko domeno oz. področje življenja. Pismo smo v nalogi preoblikovali, in sicer smo iz njega izpustili nekatere dele besedila in jih navedli posebej, dodali pa smo tudi dva distraktorja. Vsi izpuščeni deli besedila so vsebovali glagolsko besedno zvezo. Tudi tu je šlo za nalogo zaprtega tipa, t. i. nalogo dopolnjevanja z izbiro s seznama. Naloga respondentov je bila, da sestavijo jezikovno pravilno in vsebinsko smiselno besedilo – poleg razumevanja besedila se je v tej nalogi do neke mere preverjala tudi skladenjska zmožnost. Jezikovno opravilo je bilo branje korespondence, hkrati pa tudi urejanje besedila v koherentno celoto, kar pomeni, da je naloga od učencev in dijakov zahtevala razmeroma poglobljeno branje. Besedilo je bilo v izvirniku nekoliko daljše, za potrebe testa smo ga skrajšali.

2. NALOGA

V pismu 15-letnice nekaj delov besedila manjka. Navedeni so v seznamu pod besedilom (A–G). Uredite besedilo, da bo smiselno in pravilno: na črte v besedilu napišite ustrezne črke, kot kaže primer. Dva dela besedila sta v seznamu odveč. (5 točk)

Pismo 15-letnice

Moj stric ima avtomehanično delavnico. Ker sta starša ločena, 0) _____B_____ in po navadi sem celo popoldne v delavnici in mu pomagam. Že ko sem bila majhna, 1) _____ in starša sta me na začetku pri tem podpirala. Potem pa sem prišla v četrti razred, rešila sem test za nadarjene … In od takrat avtomehanika ni več opcija. Učitelji so zahtevali gimnazijo, starši pa študij. Od nekdaj me je zanimala fizika, zato 2) _____ obrnila v to smer. Ves čas sem govorila, da hočem študirati fiziko, da bi prepričala sebe in njih. Do zdaj je to delovalo, zdaj pa so vpisi v srednjo šolo in tega ne verjamem več. Še vedno bi namreč rada šla na strojno in se usmerila v avtomehaniko. No, nazadnje sem to povedala stricu. Rekel je, da me razume in da mi bo omogočil prakso, če 3)_____. Ko pa je to povedal mami, je mama začela kričati, da ona najbolje ve, da hoče njena hčerka doštudirati fiziko in postati doktorica, in da mi je spral možgane. Potem se je še očka jezil na strica, da njegovo hčerko podpira pri nizki stopnji izobrazbe. Res nočem, da 4) _____ zaradi tega, ampak tudi nočem zapraviti deset let življenja v nečem, kar me ne veseli. Saj mi je fizika všeč, ampak se ne vidim v njej, zato se bom odločila za strojno. Starša mislita, da hočem biti avtomehaničarka samo zato, ker 5) _____. Ampak to sploh ni res. Nikogar ne bi rada razočarala.

Hvala, da ste si vzeli čas in prebrali to pismo, to mi veliko pomeni.

15-letnica

(Vir: PIL, april 2019, str. 75–76, prirejeno.)

Deli besedila:

A – bi se kregali	D – sem hotela postati avtomehaničarka
B – sem pri njem ves teden	E – sem razočarala
C – rada doštudirala fiziko	F – sem se na njihovo željo
Č – se bom odločila za strojno	G – sem toliko v stričevi delavnici

Tudi to nalogo so učenci in dijaki dobro reševali. V povprečju so jo učenci in dijaki druge in tretje generacije priseljencev ter domači govorci rešili nekoliko bolje kot prvo nalogo (spet so bili nekoliko boljši osnovnošolci), medtem ko so jo osnovnošolski učenci prve generacije priseljencev (v povprečju so dosegli 3,66 točk) in še zlasti romski učenci (v povprečju 2,5 točke) reševali nekoliko slabše, na splošno smo spet nekoliko nižje dosežke opazili pri srednješolcih.

Graf 413: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 2. nalogi, OŠ

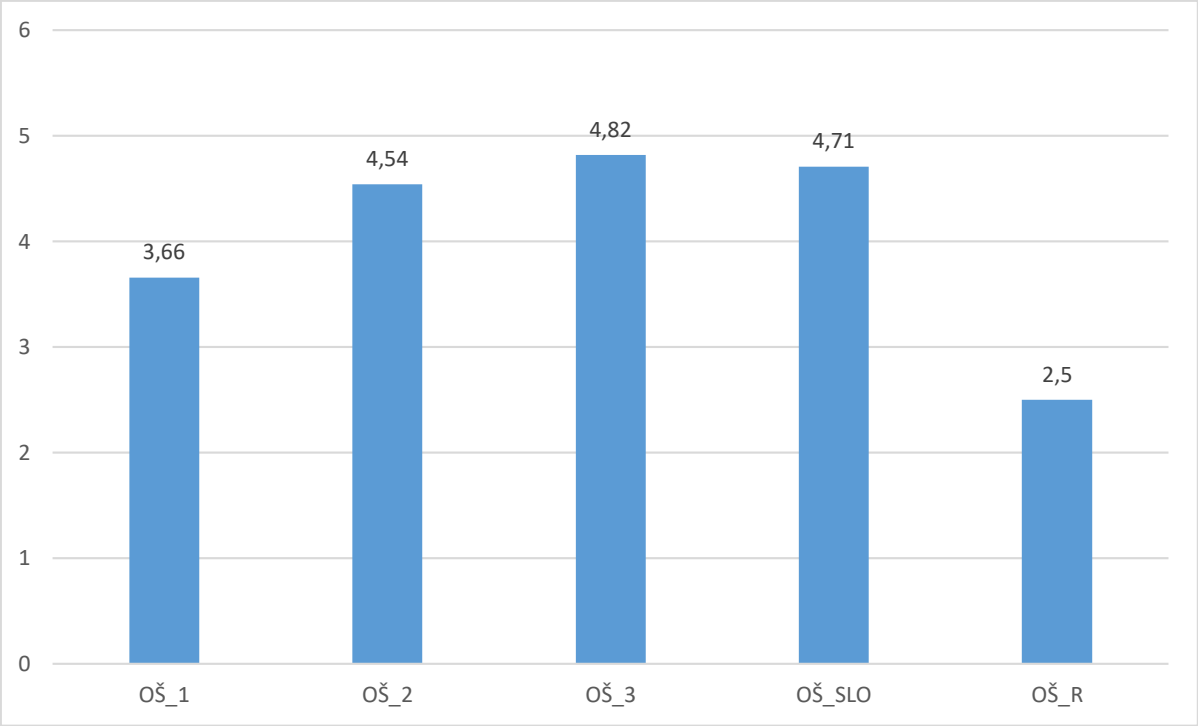

Graf 414: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 2. nalogi, SŠ

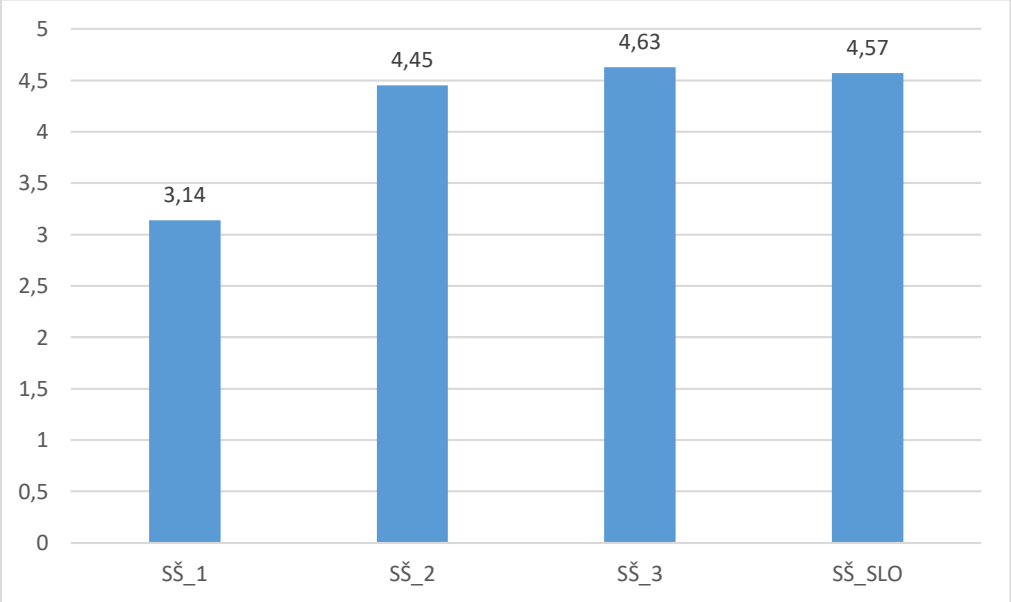

Kot kaže pregled uspešnosti po posameznih postavkah je bila večina učencev in dijakov najbolj uspešna pri reševanju prve postavke, največ neustreznih odgovorov pa se je pojavilo pri drugi, ko so morali ustrezno pomensko dopolniti manjkajoči del povedi, ki ga uvaja pojasnjevalni veznik *zato*. Namesto ustrezne rešitve (odgovor F) jih je 157 izbralo možnost C, ki se je morda ob površnem branju ali slabši zmožnosti razumevanja na prvi pogled zdela ustrezna, vendar se ni ne slovnično ne pomensko skladala s sobesedilom. Morda je slabše bralce k tej izbiri zavedla tudi beseda fizika, ki se pojavlja tako v predhodnem stavku kot v delu, ki so ga napačno prepoznali kot ustrezno dopolnitev. Pozornost zbuja tudi precej nizek rezultat, ki so ga romski učenci dosegli pri četrti in peti postavki – od šestih učencev

sta jo uspešno dopolnila le dva. Pri peti postavki so tudi učenci in dijaki prve generacije priseljencev dosegli precej nižji rezultat kot druge skupine njihovih vrstnikov, osnovnošolci v povprečju 62 %, srednješolci pa 55 %. Med napačnimi dopolnitvami se je pri tej postavki največkrat pojavila možnost E – izbralo jo je 77 respondentov, med temi pa so po številu izstopali učenci (18 respondentov) in dijaki (17 respondentov) prve generacije priseljencev in srednješolski govorci slovenščine brez migrantskega ozadja (22 respondentov), gl. tudi preglednico 1 v prilogi.

Graf 415: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 2. nalogi, OŠ

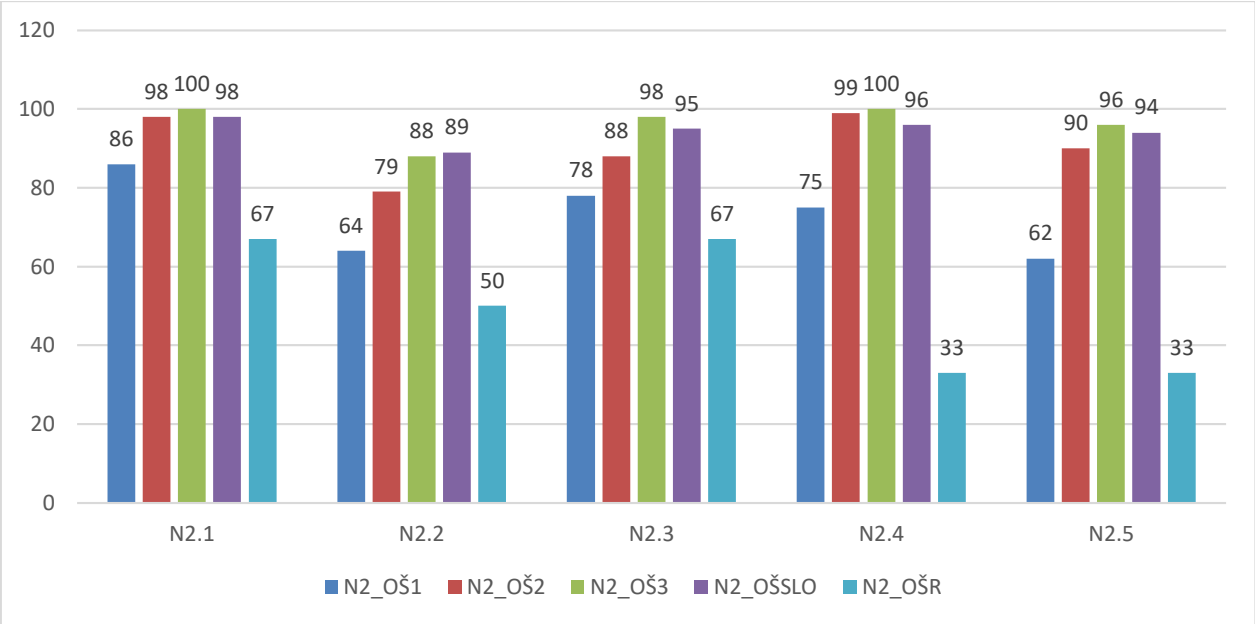

Graf 416: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 2. nalogi, SŠ

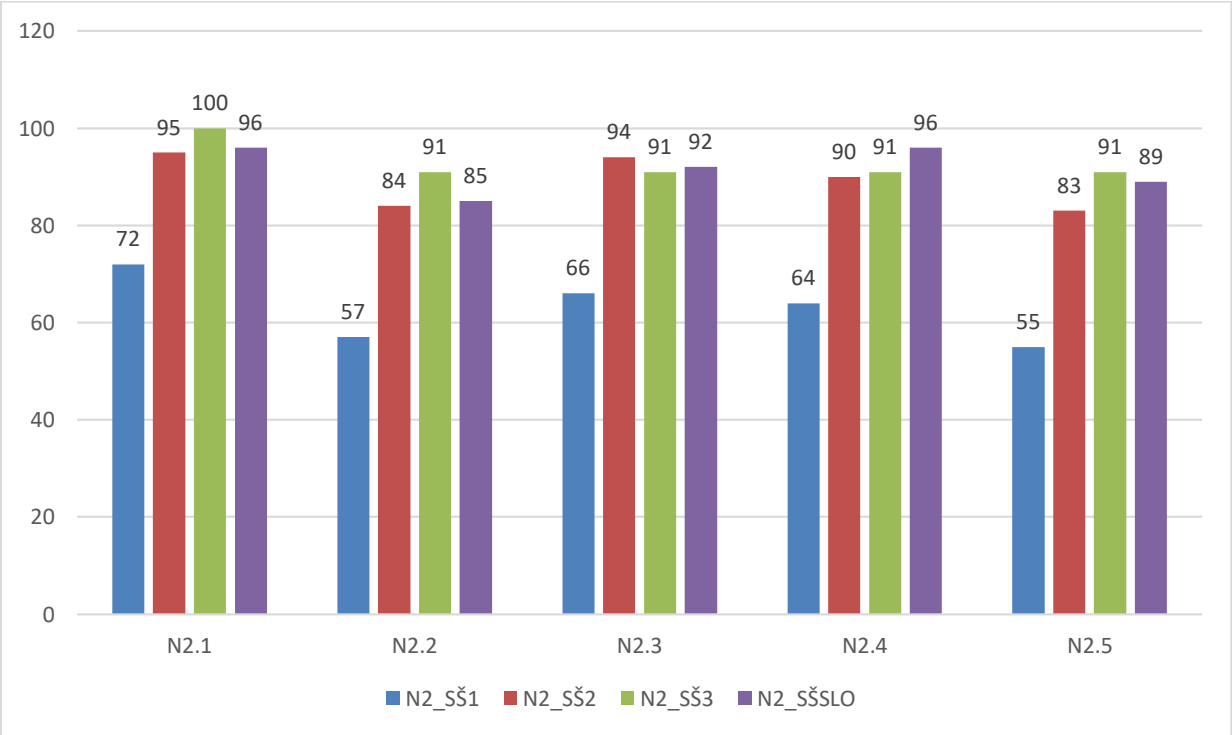

5.6.3 Tretja naloga

S tretjo nalogo smo preverjali razumevanje šolskega organizacijskega diskurza oz. razumevanje navodil – za izhodiščno besedilo smo izbrali šolski hišni red in ga preoblikovali v nalogo dopolnjevanja z izbiro s seznama. Iz besedila so bile izpuščene tri samostalniške in dve glagolski besedni zvezi, te so bile navedene posebej, dodali pa smo jim še tri distraktorje. Naloga je bila torej podobna prejšnji (urediti besedilo v smiselno celoto), le da smo se v tej nalogi osredotočili na razumevanje specifičnega besedišča oz. poznavanje kolokacij, hkrati pa tudi na skladenjsko zmožnost. Izvirno besedilo je bilo sicer daljše, vsebovalo je nekatere člene oz. njihove dopolnitve, ki pa smo jih zaradi specifike pri pripravi naloge izpustili (ohranili smo le splošnejše člene). Naloga je od učencev in dijakov zahtevala razmeroma poglobljeno branje.

3. NALOGA

Preberite besedilo in v spodnjem okviru izberite besedo, ki manjka v besedilu. Na prazno mesto vpišite ustrezno črko, kot kaže primer. Tri možnosti so odveč. (5 točk)

HIŠNI RED GIMNAZIJE POLJANE

1. člen

Glavni vhod v šolo je odprt od 7.00 do 20.00, ob petkih do 15.30. Izven določenega časa je 0)__H___ zaklenjena. Stranski 1)_____ je namenjen osebju šole in dostavi. Delovni čas tajništva šole, knjižnice in svetovalne službe je objavljen na spletni strani šole. V času 2)_____ ravnatelj določi prilagojen delovni čas, ki je objavljen na spletni strani šole.

2. člen

Dijaki hodijo iz učilnice v učilnico po desni strani hodnikov oz. stopnic. Ob znaku za začetek ure morajo oditi v učilnice in se pripraviti na 3)_____.

3. člen

Dijaki hranijo garderobo v garderobnih omaricah. Vsak dijak dobi v začetku 1. letnika omarico. Dijaki odgovarjajo zanje in za 4)_____, ki bi nastala zaradi malomarnosti ali zaradi namernega poškodovanja omaric.

4. člen

Mobilne telefone morajo dijaki v času pouka naravnati tako, da nikakor ne motijo pouka. Kakršna koli 5)_____ mobilnih telefonov, MP3 predvajalnikov in drugih elektronskih multimedijskih naprav je med šolskimi urami prepovedana.

(Vir: Hišni red Gimnazije Poljane, prirejeno.)

A – počitnic	Č – pouk	F – škodo
B – vhod	D – skladu	G – prepoved
C – uporaba	E – odgovornost	H – šola

To nalogo so učenci in dijaki reševali najbolje, kar nas je nekoliko presenetilo. Pričakovali smo namreč, da jim bo besedilo (predvsem prvi generaciji priseljencev) zaradi skladenjske zgoščenosti (nominalnega

izražanja) in precejšnje gostote tudi nekoliko zahtevnejšega besedišča (osebje, dostava, stranski, objavljen, odgovarjati za kaj, uporaba ipd.) težje razumljivo, kot so to pokazali njihovi povprečni rezultati, po drugi strani pa je bila naloga oblikovana tako, da so morali dopolniti besedne zveze, ki so v šolskem kontekstu pogoste, še posebej pri prvi, drugi in tretji postavki. Predvidevamo, da je prav to vplivalo na visok delež uspešnosti pri zapolnjevanju vrzeli v besedilu. Pri osnovnošolcih so to nalogo najslabše rešili učenci Romi (v povprečju 2,5 točk), pri srednješolcih pa so najnižji rezultat dosegli dijaki prve generacije priseljencev (v povprečju 3,68 točk), ki je nižji, kot ga je v povprečju dosegla prva generacija priseljencev v osnovni šoli (v povprečju 4,47 točk).

Graf 417: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 3. nalogi, OŠ

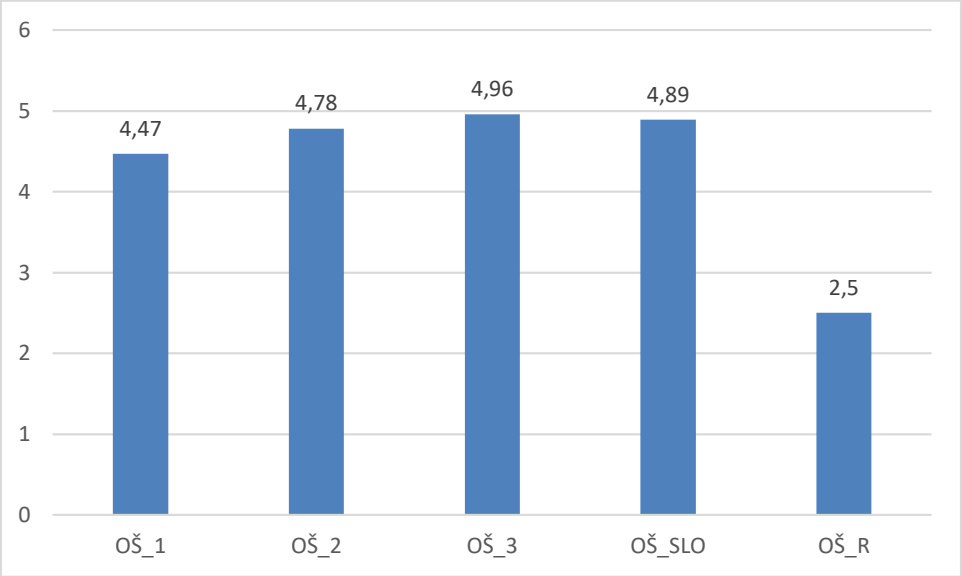

Graf 418: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 3. nalogi, SŠ

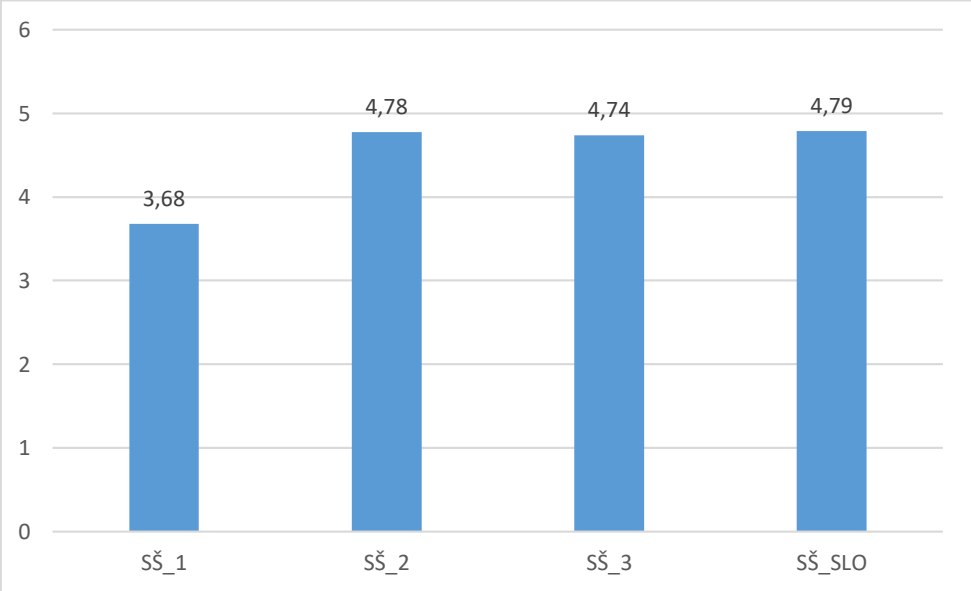

Pregled uspešnosti po posameznih postavkah kaže, da so bile te po težavnosti precej uravnotežene. Večja razlika v uspešnosti se kaže pri učencih Romih, ki so zelo slabo dopolnjevali četrto postavko,

besedno zvezo »odgovarjati za škodo« je ustrezno dopolnil le en romski učenec, trije so izbrali dopolnitev E (*odgovornost*), dva pa postavke nista rešila. Dopolnitev E se je kot distraktor tudi za druge učence in dijake pokazala kot privlačna možnost, saj jo je izbralo največ tistih (60 oz. 4,99 % respondentov), ki so napačno dopolnili besedilo. Njihova izbira kaže na to, da pomensko med sicer semantično povezanima pojmoma ne razlikujejo najbolje oz. da glagolske predložne besedne zveze »*odgovarjati za škodo*« oz. kolokacije »*nastane škoda*« niso prepoznali kot možne rešitve. Morda jih je k izbiri zavedla prav glagolska besedna zveza *odgovarjati za* in so zato ob slabšem razumevanju izbrali besedo, ki ji je pomensko pa tudi besedotvorno najbližja (*odgovornost*). Ta distraktor se je sicer pojavljal pri vseh skupinah, najpogosteje pri prvi generaciji dijakov priseljencev (izbralo ga je 13 dijakov oz. 10,76 %), pri drugi (9 oz. 7,69 % učencev) in prvi (7 oz. 5,73 % učencev) generaciji priseljencev v OŠ ter tudi pri dijakih brez migrantskega ozadja (17 oz. 4,69 % dijakov), pri drugih skupinah pa je bil ta delež precej nižji (gl. Prilogo). Nekoliko pogostejša raba določenega distraktorja se sicer v precej manjši meri kaže še pri peti postavki, kjer so respondenti namesto ustrezne dopolnitve C (*uporaba*), izbrali dopolnitev G (*prepoved*). Tako je odgovorilo 27 oz. 2,24 % respondentov, kar predstavlja sicer res zelo majhen delež. V povezavi s prejšnjo postavko pa morda nakazuje eno od (sicer v našem primeru neuspešno) kompenzacijskih strategij, ki bi se je lahko posluževali šibkejši bralci, namreč da izberejo rešitev, ki pomensko in po podobi najbolj ustreza besedam v okolici (*prepoved* – *prepovedana*) – v kontekstu pa je ta rešitev pomensko povsem nesmiselna (*Kakršna koli prepoved mobilnih telefonov, MP3-predvajalnikov in drugih elektronskih multimedijskih naprav je med šolskimi urami prepovedana*).

Graf 419: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 3. nalogi, OŠ

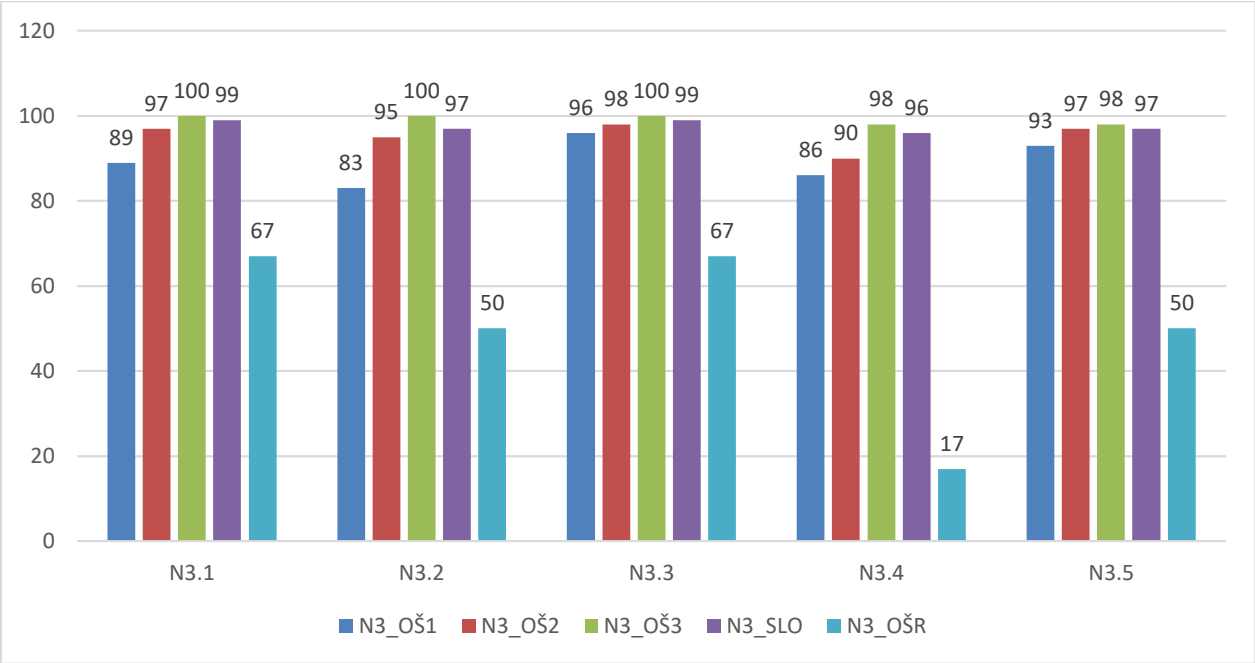

Graf 420: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 3. nalogi, SŠ

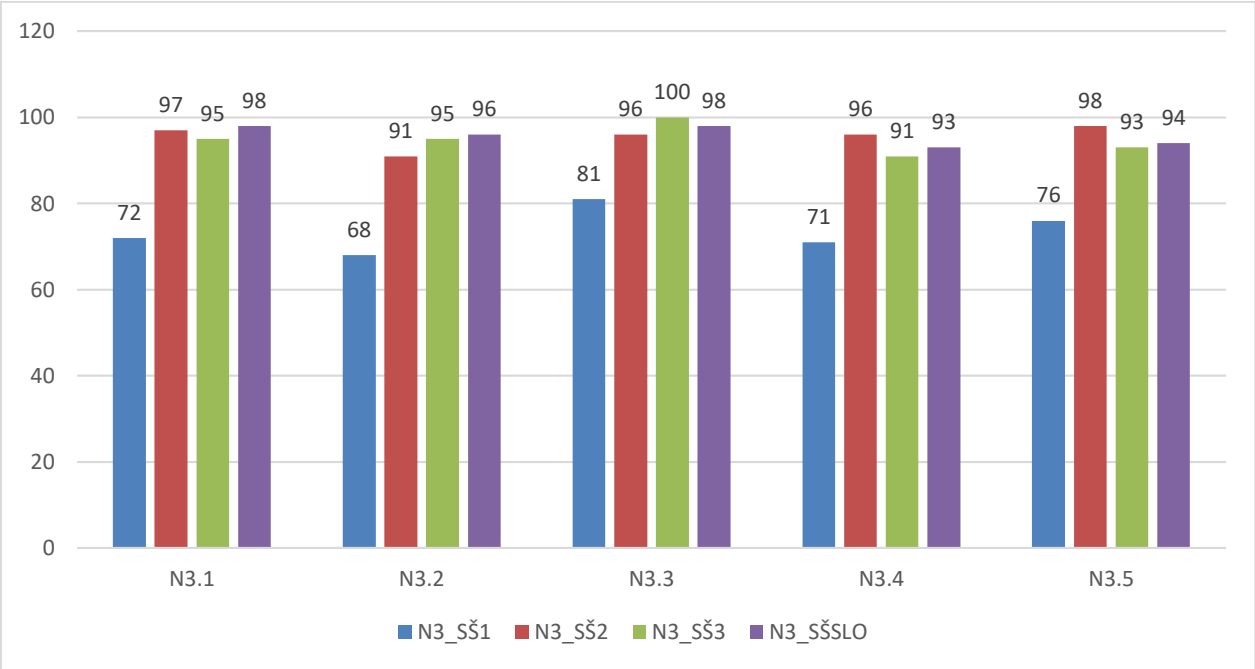

5.6.4 Četrta naloga

Četrta naloga je bila s predmetnega področja zgodovine. Izbrali smo besedilo iz zloženke Mestnega muzeja v Ljubljani o zgodovini Ljubljane. Izbira tega besedila se nam je zdela primernejša kot podobno besedilo iz katerega od učbenikov za zgodovino. Prvič zato, ker ga učenci in dijaki domnevno ne poznajo in tako nobeden med njimi nima prednosti (razen tistih, ki so prav na to besedilo že naleteli v kakih drugih okoliščinah, a takšna tveganja vedno obstajajo). In drugič zato, ker je besedilo muzeja namenjeno najširši javnosti ne glede na starost. Besedilo smo za potrebe testa nekoliko skrajšali in prilagodili nekatera težja mesta (poenostavili smo nekatere izrazito kompleksne strukture in zamenjali nekatere specifične besede s splošnejšimi oz. pogostejšimi).

Ob besedilu smo učencem in dijakom zastavili pet vprašanj, na katera so morali odgovoriti z izbiro med štirimi možnostmi. Vendar v tem primeru ni šlo za prava vprašanja, temveč iztočnice, ki so povzemale del besedila, sledile pa so jim tri možnosti njihovega (logičnega) nadaljevanja, med katerimi so morali respondenti izbrati ustrezno. Iztočnice so si sledile kronološko v skladu z vsebino besedila. Naloga je zahtevala natančno in poglobljeno branje in razumevanje besedila, v njem je bilo torej treba iskati podatke in utemeljitve.

4. NALOGA

Preberite besedilo »Zgodovina Ljubljane« in rešite nalogo: izberite odgovor a, b ali c, kot kaže primer. (5 točk)

Zgodovina Ljubljane

Na ljubljanskem območju so pred 40.000 leti kljub nekoliko hladnejšemu podnebju občasno bivali neandertalci in z lesenimi ostmi iskali, lovili ali nabirali hrano. 35.000 let kasneje so se ljudje tu prvič za stalno naselili in si postavili bivališča na kolih, dvignjena nad močvirnato pokrajino.

Kasneje so se ljudje naseljevali bliže središča današnje Ljubljane. Zgodovina je ljudstvom, ki so se pomikala skozi ta prostor ali se tu za stalno naselila, dala različna imena: Veneti, Iliri, Kelti. Velike spremembe pa so se začele, ko so sem prišli Rimljani. Ti so zaradi strateško pomembne lege na križišču glavnih prometnih poti v času, ko so osvajali nova ozemlja na balkanskem jugu in panonskem vzhodu, zgradili rimsko kolonijo, ki so jo poimenovali Emona. Bila je pravo rimsko mesto, s cestami, kanalizacijo, javnimi zgradbami in obzidjem in je imela živahno vsakdanje življenje.

Po razpadu rimskega imperija in s tem tudi propadu Emone so na ljubljanska vrata potrkali Slovani, ki so sprva naselili obronke ljubljanske kotline. Na prelomu tisočletja pa so se ustvarile ugodne razmere tudi za razvoj srednjeveške Ljubljane. Njen nastanek je zgodba o uspehu: nedavno odkriti ostanki lesenega krožnika postavljajo njene zametke v začetek 11. stoletja, dobrih sto let kasneje pa je srednjeveško mesto Laibach oziroma Luwigana že prvič omenjeno v pisnih virih. Tako rekoč čez noč, v dobrih sto letih, se je Ljubljana iz majhne lesene naselbine pod Grajskim gričem razširila še na levi breg reke in postala pravo srednjeveško mesto z mogočnim obzidjem, ki se je v začetku 15. stoletja uspešno ubranilo pred Turki.

Razcvet mesta se je nadaljeval tudi v novem veku. Takrat je Ljubljana postajala središče trgovine, obrti, kulture in nacionalne zavednosti. Pri tem je ključno 16. stoletje, ko je reformacija prinesla prve knjige v slovenščini, v 17. in 18. stoletju pa je Ljubljana dobila baročno preobleko: plemiči so mestne hiše preurejali v mogočne baročne palače, meščanskim hišam so nadevali razkošne fasade.

Sledila je kratka epizoda francoske nadvlade (Ljubljano je s svojimi četami osvojil Napoleon), ki je Ljubljano postavila za glavno mesto Ilirskih provinc in omogočila javno uporabo slovenščine. Prva polovica 19. stoletja je še enkrat spremenila podobo Ljubljane, še bolj pa je nanjo vplival hud potres leta 1895. Po njem je Ljubljana s pomočjo iznajdljivega župana Ivana Hribarja, ki je bil zelo uspešen pri pridobivanju denarja za obnovo, v novo stoletje stopila prenovljena.

Turbulentno 20. stoletje so tudi v Ljubljani zaznamovala izmenjujoča se obdobja vojn in napredka. Ustanovljene so bile borza, univerza ter akademija znanosti in umetnosti. Poseben pečat je temu času in samemu mestu s svojo premišljeno arhitekturo dodal Plečnik in zaradi tega je Ljubljana še danes edinstvena.

Za to obdobje je značilna hitra urbanizacija mesta, Ljubljana je pospešeno rasla, s priseljevanjem pa je naglo naraščalo tudi število prebivalcev. Po nekaj desetletjih v Jugoslaviji so se Slovenci leta 1990 na plebiscitu odločili oblikovati samostojno državo in 25. junija 1991 je bila razglašena samostojnost. Ljubljana je prvič postala prestolnica samostojne slovenske države.

(Vir: https://mgml.si/sl/mestni-muzej/razstave/273/ljubljana-zgodovina-mesto/)

0. Prvi znani prebivalci na območju Ljubljane so bili neandertalci, …
a) ki so si tukaj postavili bivališča na kolih.
b) ki jim je ustrezalo hladnejše podnebje.
c) ki so se ukvarjali z lovom in nabiralništvom.

1. Kasneje so se tu naseljevala različna ljudstva – Veneti, Iliri in Kelti, …
a) vendar so obzidano mesto s cestami in z javnimi zgradbami zgradili šele Rimljani.
b) zato so na tem območju nastajala strateško pomembna mesta z različnimi imeni.
c) ki so skupaj z Rimljani osvajali nova ozemlja na balkanskem jugu in panonskem vzhodu.

2. Čeprav je bila Emona pomembno strateško in prometno središče, …
a) so jo Slovani zavzeli brez večjih težav.
b) je mesto po razpadu rimskega imperija propadlo.
c) ni za njo ostalo nobenih sledi.

3. V srednjem veku je mesto dobilo ime Laibach oz. Luwigana. Postalo je močno mesto, ki …
a) je uspešno trgovalo s Turki.
b) pa so ga v 15. stoletju zavzeli Turki.
c) se je uspešno borilo proti Turkom.

4. Novi vek je Ljubljani prinesel razcvet trgovine, obrti, kulture in narodne zavednosti, …
a) a je francoska vojska mesto popolnoma uničila.
b) s francosko nadvlado je pomembnejša postala tudi slovenščina.
c) postala pa je tudi najljubše mesto francoskega cesarja Napoleona.

5. Tudi 20. stoletje je bilo za Ljubljano obdobje intenzivnega razvoja. Z urbanizacijo in pospešenim priseljevanjem …
a) je postala glavno mesto Slovenije.
b) se je večalo tudi število njenih meščanov.
c) so njeni prebivalci razglasili samostojnost.

Pregled povprečnih dosežkov že na prvi pogled pokaže, da so ti pri vseh skupinah respondentov v povprečju nekoliko nižji kot pri prejšnjih treh nalogah, kar smo tudi pričakovali. Besedilo se namreč v primerjavi s prejšnjimi močno odmika od bližnjega spoznavnega sveta učencev in dijakov in ima značilnosti šolskih besedil, ki jih ti obravnavajo pri pouku, s tem pa tudi značilnosti akademskega jezika, kot so zgoščenost informacij, samostalniško izražanje, raba kompleksnejših in tudi daljših skladenjskih struktur, leksikalna zahtevnost oz. raba strokovnega jezika, nepoznavanje tematike oz. nanašanje na okoliščine, ki morda bralcem niso znane. Seveda pa je treba upoštevati tudi dejstvo, da so učenci in dijaki do branja tega besedila rešili že tri naloge (večinoma so se lotili reševanja testa pri prvi nalogi) in je njihova motivacija za branje in reševanje začela nekoliko padati, čeprav se to pri številu neodgovorjenih (praznih) postavk ni pokazalo – ostaja približno enako (186) kot npr. pri drugi nalogi (185)[45]. Morda je na to vplival tudi tip naloge – ustrezno rešitev je bilo treba le obkrožiti. Izbirni tip naloge s podano iztočnico je predstavljal tudi nevarnost, da bi naši respondenti zgolj ugibali o vsebini besedila oz. da bi izhajali le iz iztočnice in se pri tem morda zanašali na svoje znanje (ali celo predvidevanje), ne pa na dejansko vsebino besedila. Na to smo jih v procesu testiranja posebej opozorili, kot tudi na to, da naj si pred branjem besedila ogledajo iztočnice oz. odgovore, ki jih morajo najti v besedilu, potem pa se lotijo branja besedila.

Najmanj točk so dosegli dijaki (v povprečju 2,36 točk) in učenci (v povprečju 2, 57 točk) priseljenci prve generacije ter učenci Romi (v povprečju 2,17 točk), rezultati drugih skupin pa so v povprečju segali od

[45] Pri prvi in tretji nalogi je bilo število nerešenih postavk nekoliko manjše (125 pri prvi in 142 pri drugi nalogi, prim. tudi preglednice v Prilogi).

3,07 (pri drugi generaciji priseljencev v OŠ in SŠ) do 3,47 točk, ki so jih dosegli priseljenci tretje generacije v osnovni šoli.

Graf 421: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 4. nalogi, OŠ

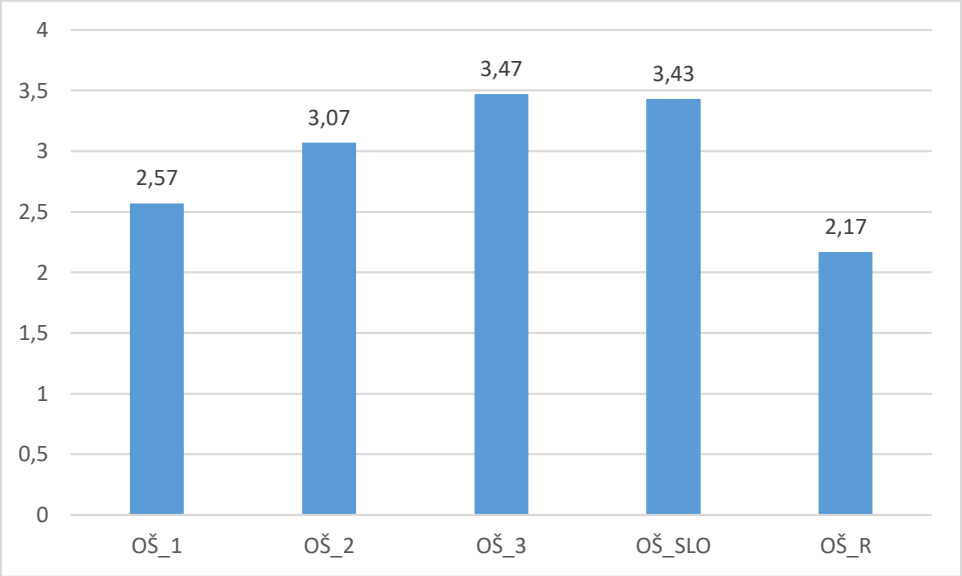

Graf 422: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 4. nalogi, SŠ

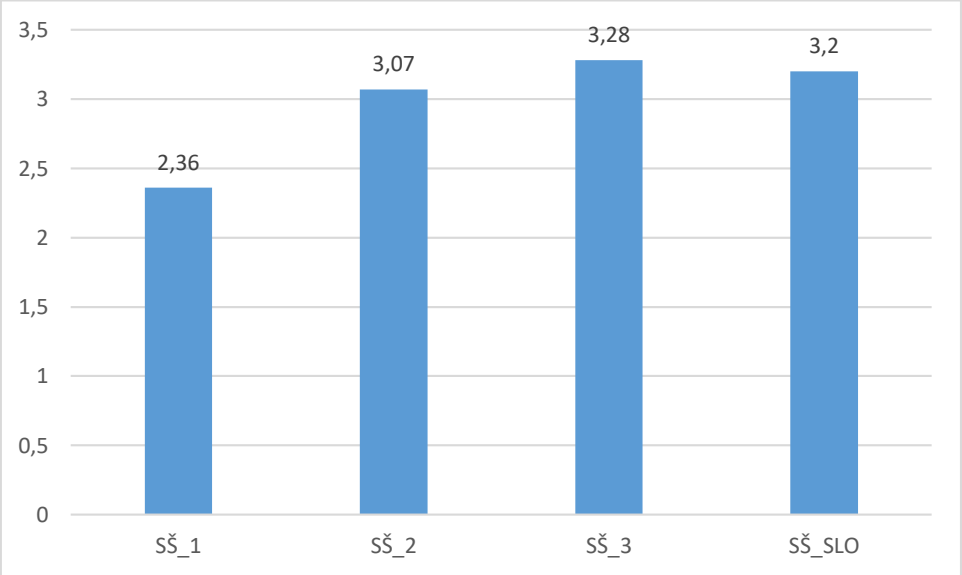

Analiza posameznih postavkah pokaže, da so učenci in dijaki najuspešneje dopolnjevali tretjo, najslabše pa peto postavko. Tretja postavka je bila tudi postavka, ki se je navezovala na del besedila, ki smo ga nekoliko olajšali. Namesto originalne različice *Ljubljana … je postala pravo srednjeveško mesto, z mogočnim obzidjem, ki se je v začetku 15. stoletja uspešno zoperstavilo Turkom.* smo izbrali po našem mnenju pomensko nekoliko lažji glagol[46] *Ljubljana … je postala pravo srednjeveško mesto, z mogočnim obzidjem, ki se je v začetku 15. stoletja uspešno ubranilo pred Turki.* Morda je na uspešnost reševanja

[46] Pogled v korpus Gigafida sicer pokaže, da se v njem oba glagola pojavljata približno enako pogosto, glagol *zoperstaviti se*, ima v tem korpusu 60 pojavitev, glagol *ubraniti se* pa 66, je pa pojavitev njegove nedovršne različice *braniti se* precej pogostejša – kot lema se pojavi 739-krat.

vplivala tudi ta poenostavitev, saj je pravilni odgovor vključeval nedovršno različico tega glagola (*Poslalo je močno mesto, ki se je uspešno borilo proti Turkom.*). Pri tej postavki pa smo imeli priložnost opaziti še nejezikovni vpliv na sprejemanje vsebine besedila, in sicer čustveno plat bralca[47]. Učenka, ki je bila turškega izvora, je v testu pri tem vprašanju pravilno odgovorila, a vsebina je najverjetneje v njej vzbudila tudi občutek nelagodja, saj se nanaša na njen narod. Svoje nelagodje oz. prizadetost ob tem podatku je izrazila tako, da je k odgovoru ob besedi *Turki* narisala srček.

Pregled odgovorov pri peti postavki, ki so jo, kot rečeno, respondenti rešili najslabše, pa kaže na najbolj uravnoteženo razpršenost odgovorov v tej nalogi. Na iztočnico *Z urbanizacijo in pospešenim priseljevanjem …* je ustrezen odgovor B (*… se večalo tudi število njenih meščanov.*) izbralo 505 respondentov. To je bila edina iztočnica, o nadaljevanju katere bi lahko sklepali na podlagi logičnega pomenskega nadaljevanja v ponujenih dopolnitvah povedi – če se prebivalstvo v mesto priseljuje, se veča število njegovih meščanov, zato v tem smislu morda naloga ni bila najboljša. Kljub temu da je bilo to dejstvo tudi v besedilu jasno izraženo, se je več respondentov odločilo za napačno možnost kot za ustrezno. Med napačnima dopolnitvama so večkrat izbrali odgovor A (*… je postala glavno mesto Slovenije.*). Obkrožilo ga je 392 učencev in dijakov, medtem ko jih je možnost C (*… so njeni prebivalci razglasili samostojnost*.) izbralo 251. Lahko, da je na manjšo uspešnost pri reševanju te postavke vplivala skladenjska zapletenost iztočnice (gre za nominalizirano strukturo, ki zelo zgosti količino informacij, kar nekoliko otežuje razumevanje) ali pa so respondenti označili možnost, ki je vsebovala podatek, ki so ga sami najbolje poznali – to, da je Ljubljana glavno mesto Slovenije je najverjetneje znano prav vsem učencem in dijakom. Uspešnost pri tej postavki je bila torej precej nizka – najnižji povprečni rezultat so poleg učencev Romov (od šestih je ustrezno odgovoril le en učenec) dosegli dijaki prve generacije priseljencev, in sicer v povprečju 25 %, najboljšega pa tretja generacija priseljencev v osnovni šoli, v povprečju 51 %.

[47] Na to, ali bralec besedilo razume oz. ga želi razumeti vpliva tudi stopnja strinjanja z njegovo vsebino oz. stališči, ki so izražena v besedilu (prim. Stabej 2008 v: Ferbežar 2012) izraža besedilo zaradi nestrinjanja s stališči ali vsebino zavrne.

Graf 423: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 4. nalogi, OŠ

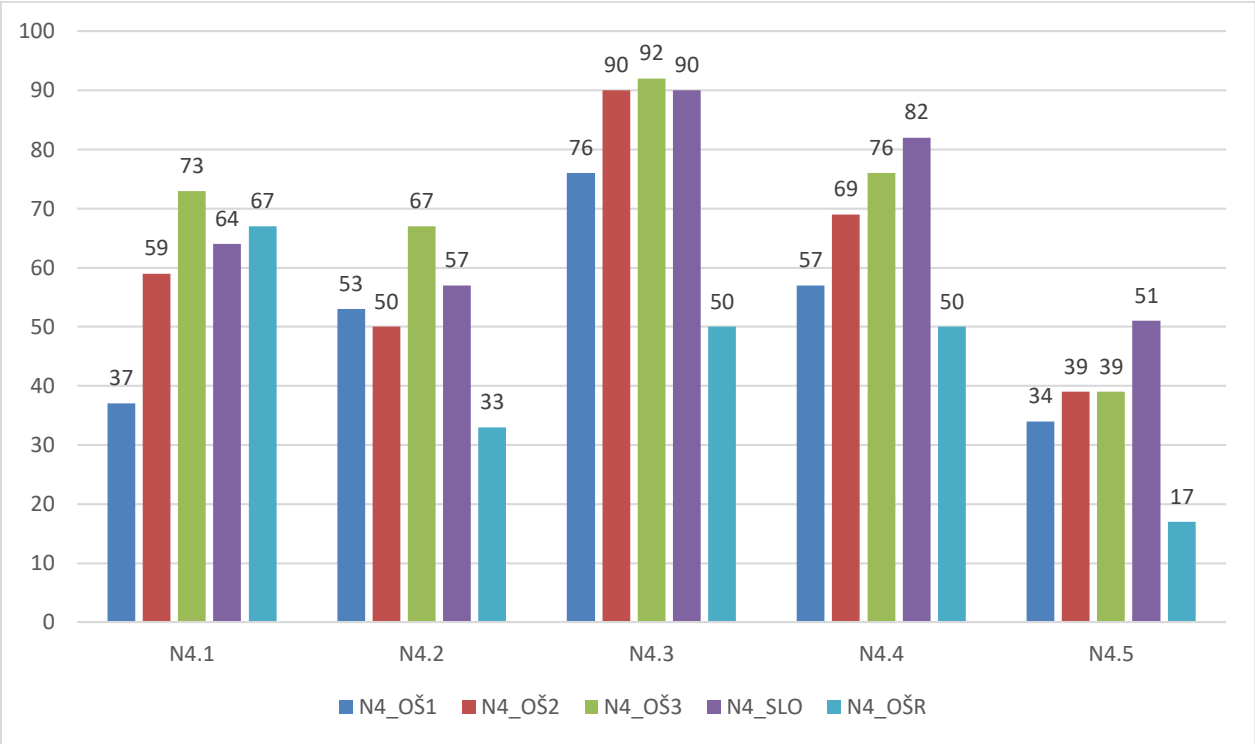

Graf 424: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 4. nalogi, SŠ

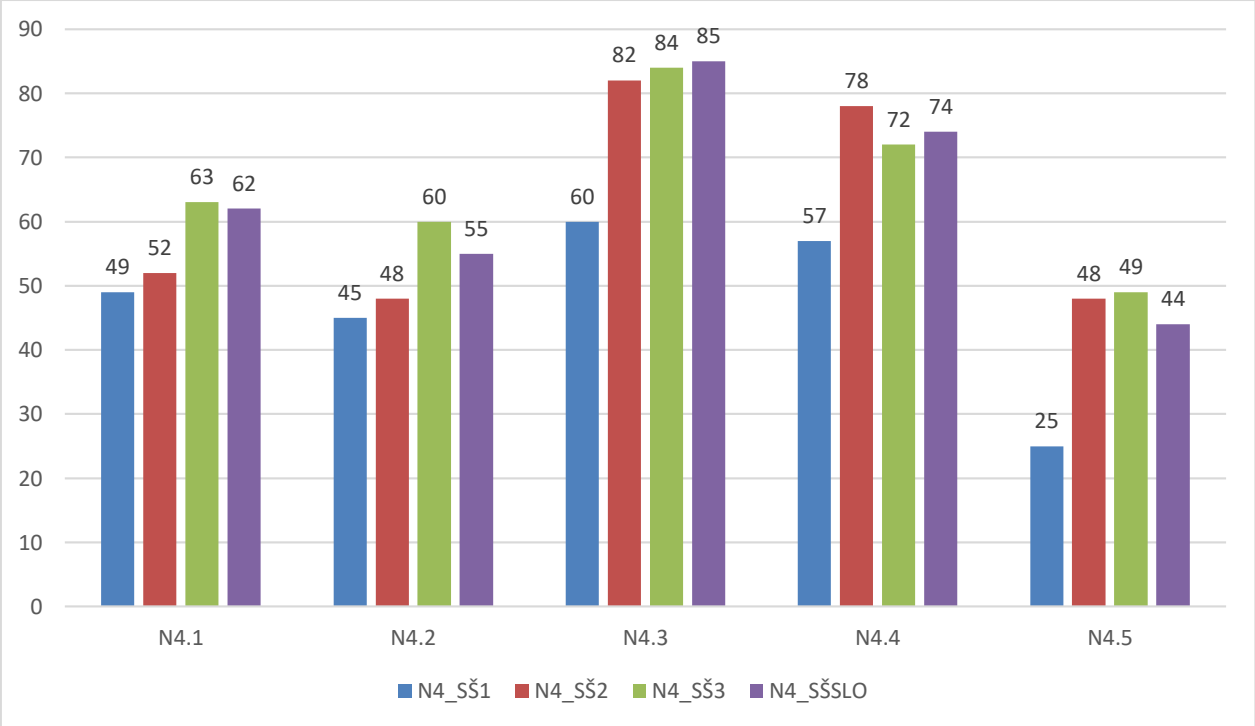

5.6.5 Peta naloga

Besedilo pete naloge je segalo na področje naravoslovja, vir zanj je bila slovenska različica revije Science Illustrated. V temelju torej ni šlo za izvirno besedilo v slovenščini, ampak za prevod. Kljub temu se nam je izbira zdela primerna, saj učenci in dijaki berejo tudi tovrstna besedila, torej zadostuje

zahtevam po avtentičnosti, kot smo jo opredelili v poglavju 6.4. Besedilo, ki ne izvira iz učbenika, smo izbrali iz razlogov, kot smo jih navedli že pri prejšnji nalogi (nihče ni v prednosti, ni starostnih omejitev).

Besedilo je bilo za potrebe našega testa močno skrajšano pa tudi nekoliko poenostavljeno, kar zadeva specifično besedišče in kompleksne strukture. Kljub dejstvu, da učbeniki s področja naravoslovja prinašajo strokovna besedila in da se učenci in dijaki dnevno srečujejo z njimi, smo se zaradi tipa naloge in časovnih omejitev testa odločili za omenjene poenostavitve. Naloga, ki smo jo postavili učencem in dijakom, je zahtevala njihove samostojne odgovore na kratka vprašanja. To je v testu edina naloga, ki je zahtevala povsem samostojno tvorjenje odgovorov in s tem priklic ustreznega besedišča in jezikovnih struktur. V kompleksno vprašanje razmerja med zmožnostjo razumevanja in zmožnostjo tvorjenja besedila (gl. Ferbežar 2012: 25) se tu nismo spuščali, smo se pa pri točkovanju odločili, da za jezikovne napake (če bo odgovor dovolj razumljiv) točk ne bomo odbijali. Naloga je zahtevala poglobljeno branje za iskanje podatkov in utemeljitev.

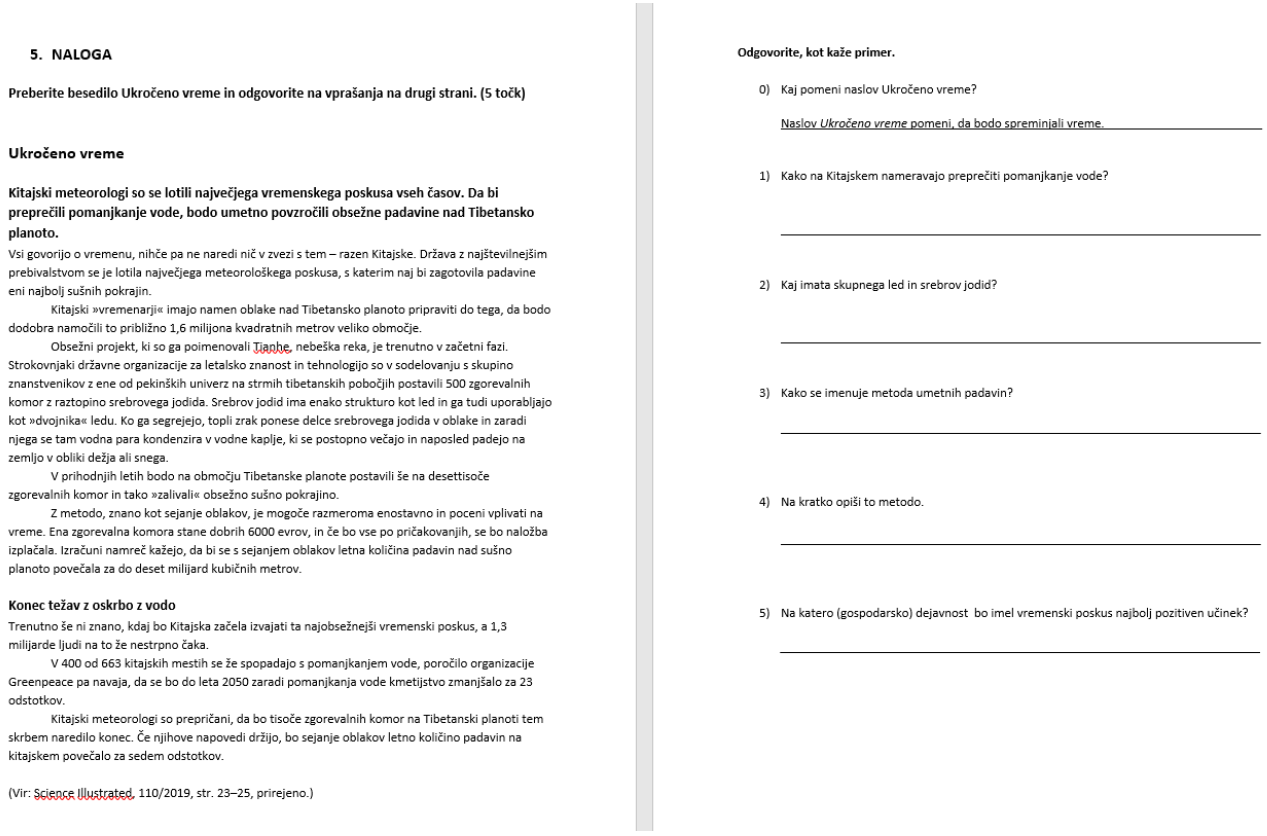

5. NALOGA

Preberite besedilo Ukročeno vreme in odgovorite na vprašanja na drugi strani. (5 točk)

Ukročeno vreme

Kitajski meteorologi so se lotili največjega vremenskega poskusa vseh časov. Da bi preprečili pomanjkanje vode, bodo umetno povzročili obsežne padavine nad Tibetansko planoto.

Vsi govorijo o vremenu, nihče pa ne naredi nič v zvezi s tem – razen Kitajske. Država z najštevilnejšim prebivalstvom se je lotila največjega meteorološkega poskusa, s katerim naj bi zagotovila padavine eni najbolj sušnih pokrajin.

Kitajski »vremenarji« imajo namen oblake nad Tibetansko planoto pripraviti do tega, da bodo dodobra namočili to približno 1,6 milijona kvadratnih metrov veliko območje.

Obsežni projekt, ki so ga poimenovali Tianhe, nebeška reka, je trenutno v začetni fazi. Strokovnjaki državne organizacije za letalsko znanost in tehnologijo so v sodelovanju s skupino znanstvenikov z ene od pekinških univerz na strmih tibetanskih pobočjih postavili 500 zgorevalnih komor z raztopino srebrovega jodida. Srebrov jodid ima enako strukturo kot led in ga tudi uporabljajo kot »dvojnika« ledu. Ko ga segrejejo, topli zrak ponese delce srebrovega jodida v oblake in zaradi njega se tam vodna para kondenzira v vodne kaplje, ki se postopno večajo in naposled padejo na zemljo v obliki dežja ali snega.

V prihodnjih letih bodo na območju Tibetanske planote postavili še na desettisoče zgorevalnih komor in tako »zalivali« obsežno sušno pokrajino.

Z metodo, znano kot sejanje oblakov, je mogoče razmeroma enostavno in poceni vplivati na vreme. Ena zgorevalna komora stane dobrih 6000 evrov, in če bo vse po pričakovanjih, se bo naložba izplačala. Izračuni namreč kažejo, da bi se s sejanjem oblakov letna količina padavin nad sušno planoto povečala za do deset milijard kubičnih metrov.

Konec težav z oskrbo z vodo

Trenutno še ni znano, kdaj bo Kitajska začela izvajati ta najobsežnejši vremenski poskus, a 1,3 milijarde ljudi na to že nestrpno čaka.

V 400 od 663 kitajskih mestih se že spopadajo s pomanjkanjem vode, poročilo organizacije Greenpeace pa navaja, da se bo do leta 2050 zaradi pomanjkanja vode kmetijstvo zmanjšalo za 23 odstotkov.

Kitajski meteorologi so prepričani, da bo tisoče zgorevalnih komor na Tibetanski planoti tem skrbem naredilo konec. Če njihove napovedi držijo, bo sejanje oblakov letno količino padavin na kitajskem povečalo za sedem odstotkov.

(Vir: Science Illustrated, 110/2019, str. 23–25, prirejeno.)

Odgovorite, kot kaže primer.

0) Kaj pomeni naslov Ukročeno vreme?

Naslov *Ukročeno vreme* pomeni, da bodo spreminjali vreme.

1) Kako na Kitajskem nameravajo preprečiti pomanjkanje vode?

2) Kaj imata skupnega led in srebrov jodid?

3) Kako se imenuje metoda umetnih padavin?

4) Na kratko opiši to metodo.

5) Na katero (gospodarsko) dejavnost bo imel vremenski poskus najbolj pozitiven učinek?

Pri tej nalogi so respondenti v povprečju dosegli še nekoliko slabše rezultate kot pri četrti nalogi, še posebej priseljenci prve generacije in učenci Romi. Pri slednjih skupni povprečni rezultat znaša le 0,5 točke. Izjemo predstavlja tretja generacija priseljencev v osnovni šoli, ki je v primerjavi s četrto nalogo dosegla nekoliko višji rezultat, v povprečju 3,51 možnih točk.

Graf 425: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 5. nalogi, OŠ

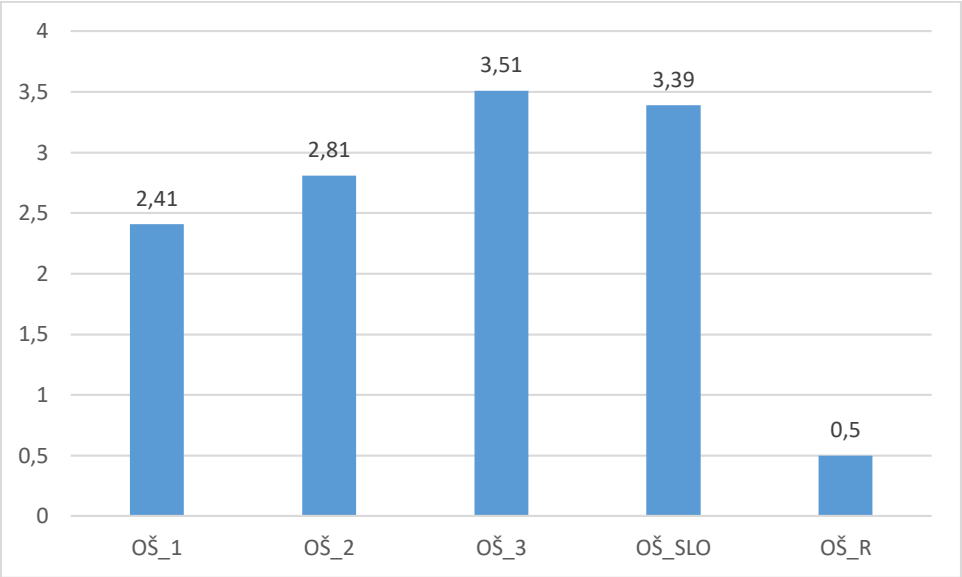

Graf 426: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 5. nalogi, SŠ

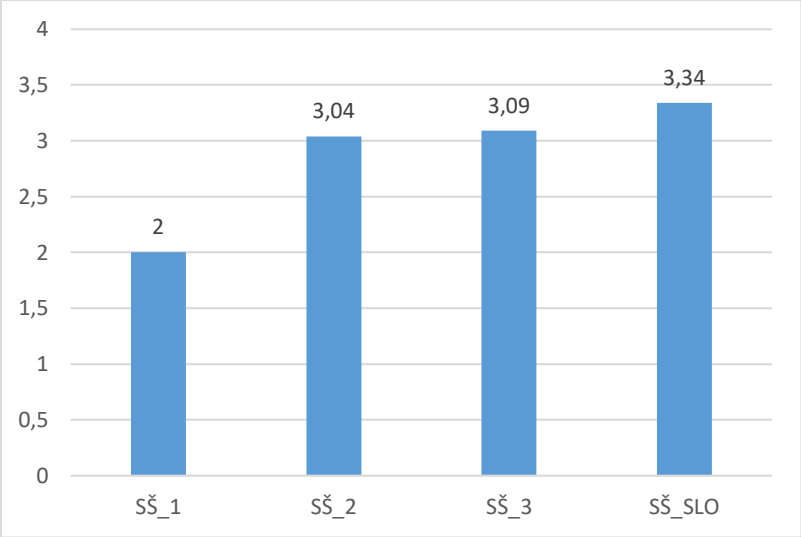

Učenci in dijaki so bili bolj uspešni pri odgovarjanju na prvo, drugo in peto vprašanje, medtem ko so pri tretjem in še zlasti pri četrtem vprašanju v povprečju dosegli nižji rezultat. V prvem vprašanju smo jih povprašali, kako nameravajo na Kitajskem preprečiti pomanjkanje vode. V svojem odgovoru so morali podati eno od ključnih sporočil besedila, kar še zlasti drugi in tretji generaciji priseljencev ter domačim govorcem večinoma ni delalo težav. Drugo vprašanje je spraševalo po specifičnem podatku (*Kaj imata skupnega led in srebrov jodid?*), ki je bilo v besedilu zelo direktno in enoznačno podano (*Srebrov jodid ima enako strukturo kot led*.), zato smo pričakovali, da bodo to informacijo zmožni poiskati tudi nekoliko slabši bralci, kar se je tudi uresničilo, saj so to postavko respondenti pri tej nalogi v povprečju rešili najbolje. Na odgovor so odgovorili pravilno ali pa ga sploh niso zapisali. Napačni odgovori, kot npr. *Da ko se oba segrejejo nastane voda. / Srebrov jodid je dvojnik ledu. / Zaradi njega se vodna para konzendira. / Da sta trda in ko dajo na toplo se stopi.,* so bili redki. Nekoliko pa preseneča nizek rezultat, ki so ga učenci in dijaki dosegli pri tretji postavki. Gre za iskanje specifičnega podatka – imena metode (oz. odgovora na vprašanje *Kako se imenuje metoda umetnih padavin?*), ki pa je v besedilu zelo jasno

podan (*Z metodo, znano kot sejanje oblakov, …*). Namesto ustreznega odgovora – imena metode – so respondenti pogosto zapisali ime projekta – Tianhe, o katerem prav tako govori besedilo. Napačna izbira je najverjetneje posledica površnega branja vprašanja in besedila ali morda hitenja (ime projekta je v besedilu podano prej kot ime metode), morda pa je k temu odgovoru respondente zavedla tudi velika začetnica, ki je značilna za zapisovanje imen in je za slabše bralce lahko zato zavajajoča. Zanimivo je tudi, da respondenti precejkrat (v skupnem številu 187-krat) na to vprašanje sploh niso odgovorili. To je bilo opazno pri vseh skupinah, najbolj pa pri učencih in dijakih prve generacije priseljencev (med osnovnošolci jih ni odgovorilo 38 oz. 31,14 %, med srednješolci pa 52 oz. 40 %). Navajamo še nekaj neustreznih odgovorov, ki smo jih pri tej postavki našli med odgovori druge in tretje generacije priseljencev in domačih govorcev ter pri dveh učencih Romih[48]: *Vreme. / Padavine. / Kondenzacija. / Meteorološki poskus. / Ukročeno vreme. / Dvojno zalivanje. / Tibetanska planota. / Dvojnik. / Vodne kaplje. / Zgorevalne komore.* Najslabše so učenci in dijaki odgovarjali na četrto postavko, pri kateri so morali na kratko opisati v besedilu predstavljeno metodo. Morda je temu botrovalo tudi dejstvo, da so bili že nekoliko utrujeni in so poskušali čim prej zaključiti s testom, odgovor pa je bil povzemalne narave in bi mu morali posvetiti nekoliko več časa in truda. Analiza odgovorov namreč pokaže, da slabšega rezultata ne gre toliko pripisovati napačnim odgovorom kot velikemu številu neodgovorjenih vprašanj – na to postavko ni odgovorilo kar 283 respondentov (23,54 %), od tega velik delež predstavljajo učenci (49 oz. oz. 40,16 %) in dijaki (59 oz. 45,38 %) prve generacije priseljencev, na to vprašanje je odgovoril tudi le en romski učenec, in sicer neuspešno. Večji delež neodgovorjenih vprašanj je bil tudi nekoliko pričakovan, saj naše izkušnje iz drugih testiranj kažejo, da je izogibanje odgovoru pogosta strategija respondentov, če rezultat testiranja zanje ni pomemben in oblikovanje odgovora zanje predstavlja nekoliko večji napor. Na zadnje vprašanje (*Na katero (gospodarsko)dejavnost bo imel vremenski poskus najbolj pozitiven učinek?*) pa so vse skupine učencev in dijakov spet odgovarjale nekoliko bolje, število manjkajočih odgovorov pa je bilo še zlasti med prvo generacijo tudi pri tej postavki visoko (odgovora ni zapisalo 38,52 % osnovnošolcev in 46,92 % srednješolcev). Primeri neustreznih odgovorov kažejo, da respondenti, ki so zapisali napačne odgovore, najverjetneje niso razumeli izraza gospodarska dejavnost. Navajamo nekaj primerov: *Na meteorologiji. / Na gospodinjstvo - poskrba z vodo! / Vremenski poskus bo imel (gospodarsko) dejavnost najbolj pozitiven učinek na pomankanje vodo / Na sušno planoto. / Na vreme in padavine. / Na gospodarstvo. / Na oskrbo z vodo, sušo. / Za sejanje.*

[48] Pri prvi generaciji so se drugi napačni odgovori pojavili le izjemoma.

Graf 427: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 5. nalogi, OŠ

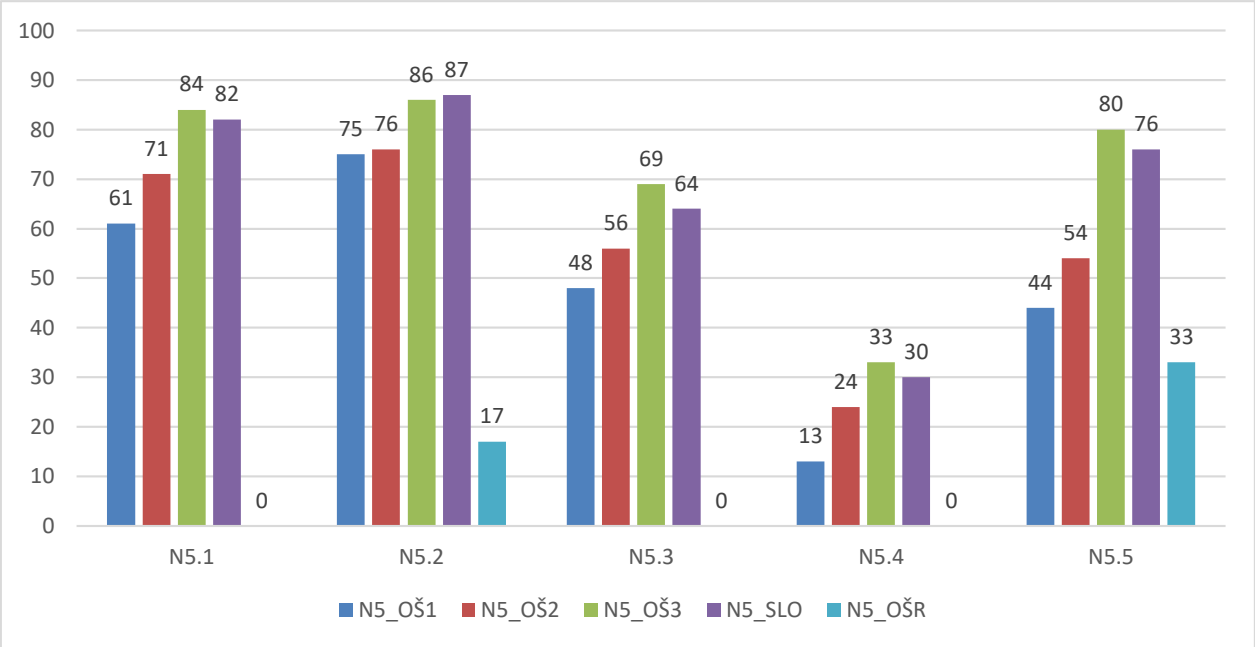

Graf 428: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 5. nalogi, SŠ

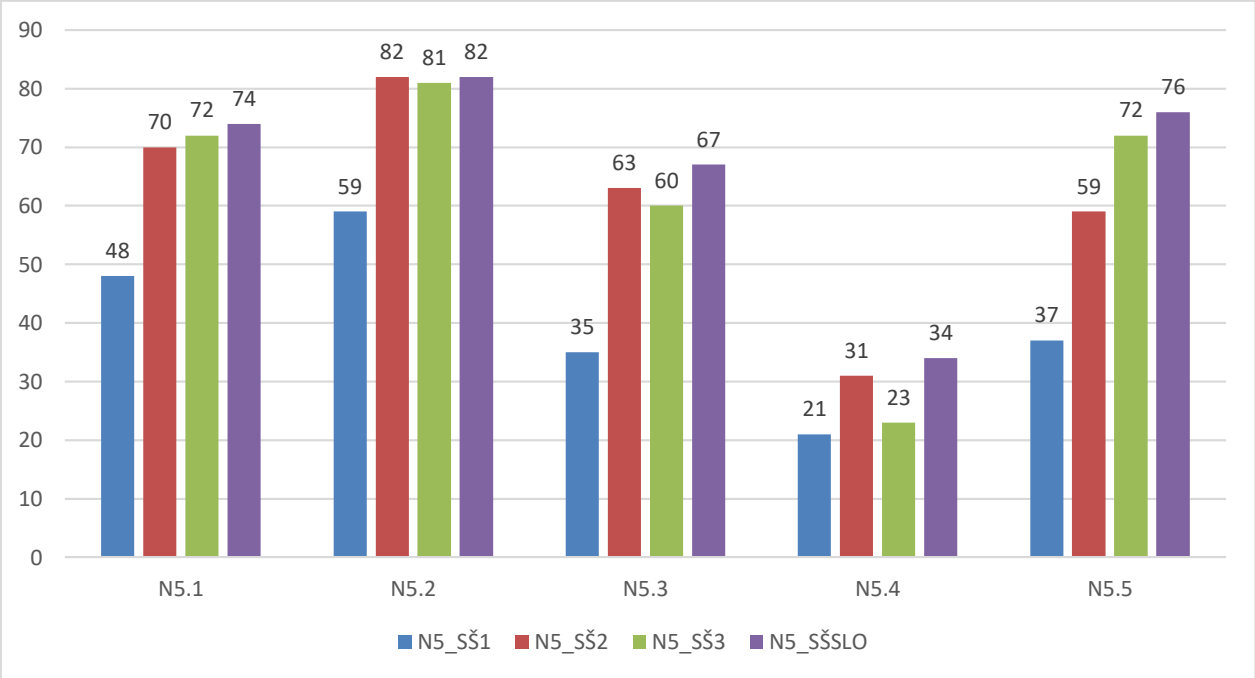

5.6.6 Šesta naloga

Za besedilo šeste naloge smo izbrali leposlovno besedilo. Ker naj bi bila besedila v jezikovnih testih celovita, ne le odlomki – strokovne smernice jezikovnega testiranja zahtevajo določeno mero kontekstualizacije, ki jo je z odlomki zelo težko doseči, – smo se odločili za kratko pesem o najstniški ljubezni. Pesem je sodobna in za učence in dijake v tem starostnem obdobju zagotovo tudi aktualna, poleg tega so dela s tovrstnimi besedili vajeni tudi sicer pri jezikovnem pouku, še posebej pri slovenščini. Ob besedilu pesmi smo pripravili kratek prozni povzetek pesmi, iz katerega pa smo izpustili ključne podatke, nujne za interpretacijo besedila. Naloga je od učencev in dijakov zahtevala dopolnitev

tega povzetka s svojimi besedami z ustreznimi podatki iz pesmi. Kljub temu da književna besedila zahtevajo ustrezno samostojno interpretacijo, se v našem testu zanjo – spet zaradi časovne omejitve in specifičnega poudarka našega testiranja – nismo odločili. Učenci so morali s svojimi besedami oblikovati odgovore – tu glede samostojnega tvorjenja odgovorov (priklic ustreznih besed in njihovih jezikovnih oblik) veljajo enake omejitve kot pri 5. nalogi (gl. zgoraj). Naloga je od učencev in dijakov zahtevala poglobljeno branje, kot to pač zahtevata uporabljena besedilna vrsta in konkretna naloga.

6. NALOGA

Preberi pesem. Besedilo na desni dopolni tako, da bo glede na pesem smiselno. (5 točk)

Barbara Gregorič Gorenc

Navodilo

Je kje navodilo za randi*?
To je moja najtežja naloga!
Od koga naj ga prepišem?
Glava me ne uboga!

Rad bi natanko vedel,
kaj ob njej naj storim.
Kaj in kako naj ji rečem
in kdaj naj raje molčim.

Kako naj srce malo ustavim,
da mi na mestu ostane –
kadar v oči jo pogledam,
mi skoro iz prsi plane!

In kar naprej se spotikam!
Nogi sta čisto neresni!
Kako naj levo prepričam,
da bo hodila ob desni?

Kam pa naj stlačim roke?
Kako naj prste odpletem?
In pod katero misel
naj tisoč skrbi pometem?

Ko že predolgo razmišljam
o težavah in neuspehu,
opazim preprosto rešitev –
vabilo v njenem nasmehu!

* randi = zmenek

(Vir: Barbara Gregorič Gorenc, Navodila za randi, Viharnik, Ljubljana 2006.)

Besedilo je 0)___*pesem*_____.

Govori o 1)_____, ki je

zaljubljen v dekle. Rad bi 2)_____

_____, ampak ne ve, kako. Zato

išče 3)_____.

Ko je zraven dekleta,
4)_____.

Punca se mu na koncu 5)_____

in tako reši njegove težave.

Pri šesti nalogi so bili učenci in dijaki druge in tretje generacije ter slovenski govorci spet nekoliko bolj uspešni kot pri razumevanju besedil, povezanih z zgodovino in naravoslovjem (posamezne skupine so v povprečju dosegle najmanj 3,77 točk – druga generacija priseljencev v srednjih šolah – največ pa 4,3 točke – tretja generacija priseljencev v osnovnih šolah, medtem ko so učenci (v povprečju 2,8 točk) in

dijaki (v povprečju 2,17 točk) priseljenci prve generacije ter dijaki Romi (v povprečju 1,5 točke) tudi pri tej nalogi dosegli nekoliko nižji rezultat.

Graf 429: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 6. nalogi, OŠ

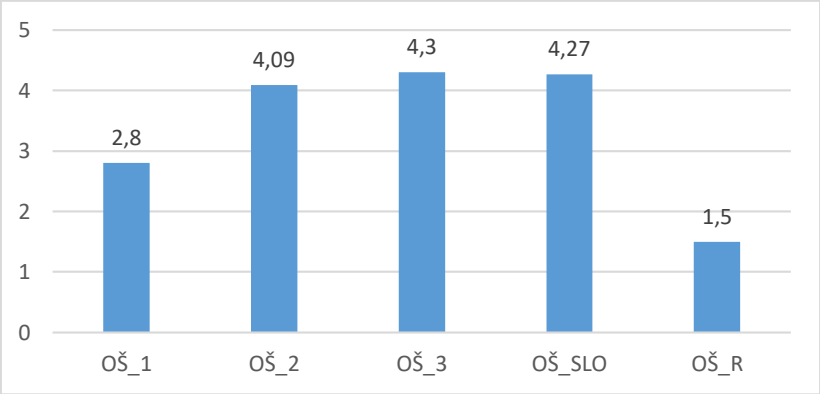

Graf 430: Povprečno skupno število doseženih točk posamezne skupine pri 6. nalogi, SŠ

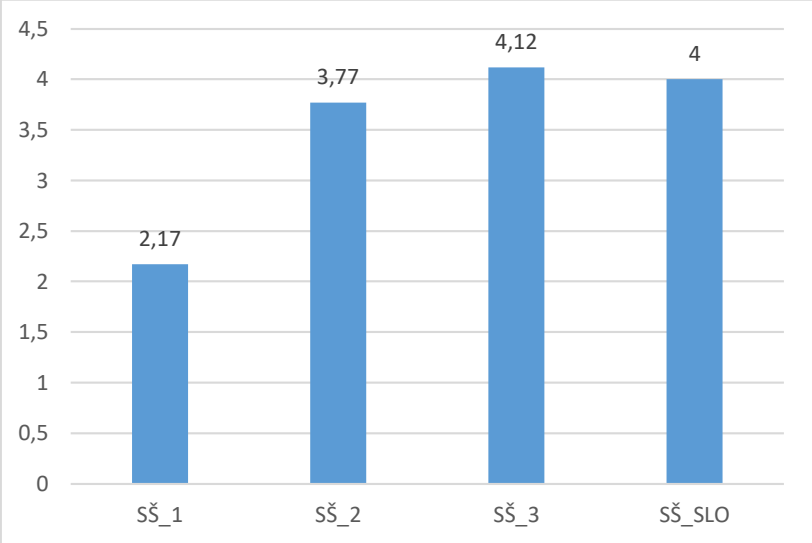

Dosežki, ki so jih učenci in dijaki dosegli pri posameznih postavkah pri tej nalogi, so bili nekoliko bolj uravnoteženi kot pri prejšnjih dveh. Z dopolnjevanjem manjkajočih podatkov v besedilu naloge so pravzaprav odgovarjali na ključna vprašanja v zvezi z vsebino pesmi: *O kom govori pesem? Kaj bi rad storil fant/lirski subjekt? Kaj išče? Kakšen je? Kaj stori punca?* Prvo postavko, pri kateri so morali dopolniti, o kom govori pesem, je velika večina učencev in dijakov rešila pravilno, navzdol so odstopali le učenci (v povprečju so dosegli 70 %) in dijaki prve generacije priseljencev (58 %) ter učenci Romi (ustrezno sta od 6 odgovorila 2 učenca). Največkrat so respondenti dopolnili, da pesem govori o *fantu*, večkrat so uporabili tudi besedo deček, med drugimi ustreznimi različicami pa so se pojavile še naslednje: *o mladeniču*, *zaljubljenem dečku*, *dečkotu*, *dijaku*, *moškem*, *tipu*, *fantičku*. Kot neustrezne rešitve, pa so zapisali naslednje: *navdih*, *nalog*, *punci*, *nalogi*, *najtežoj nalogi*, *ljubezni*, *navodilu*, *za zmenek*, *randu*, randi, randiju. Drugo postavko, ki je spraševala po fantovi želji (dekle bi rad povabil na zmenek) in pri kateri so morali besedilo dopolniti z največ manjkajočimi besedami, so v povprečju respondenti rešili najslabše, še posebej učenci in dijaki prve generacije priseljencev. Manjkajoči del začetnega dela povedi *Rad bi …* so morali dopolniti z rešitvijo … *jo povabil na zmenek*, ki jo je narekoval zadnji del povedi, a prva in druga vrstica v drugi kitici (*Rad ni natanko vedel, kaj ob njej naj storim*) sta

respondente pogosto zavedli, da so zapisali prav to napačno dopolnitev: *Rad bi natanko vedel, kaj ob njej naj stori, ampak ne ve, kako*. Kot ustrezne smo sicer upoštevali tudi dopolnitve, kot so npr.: *Rad bi ji povedal, da jo ljubi, ampak ne ve, kako. /Rad bi se ji izpovedal, ampak ne ve, kako. / Rad bi jo osvojil, ampak ne ve, kako.* Tudi pri tretji postavki so se poleg ustreznih odgovorov (*Išče … rešitev / navodilo /pomoč.*) pojavljale dopolnitve, ki so bile sicer slovnično pravilne, pomensko pa v danem kontekstu neustrezne, kot npr. *Išče … srce /odgovor / pogum / dekle*., pri prvi generaciji priseljencev pa je bilo opazno tudi večje število neodgovorjenih postavk (33,6 % pri osnovnošolcih in 41,53 % pri srednješolcih). V nekoliko večjem deležu so pri tej ciljni skupini odgovori umanjkali tudi pri četrti in peti postavki (prim. Prilogo). Četrta postavka je sicer omogočala zelo različne dopolnitve, ki pa so bile, kot je razvidno iz grafa, večinoma ustrezne (*Ko je zraven dekleta, … je zgubljen / se ustraši / se spotika / ne ve, kaj dela in govori / mu srce močno bije / je živčen / mu je nerodno / ne ve, kaj storiti / se spotika / je sramežljiv in nervozen / je čisto zmeden …*), pri peti postavki pa so bile ustrezne različice ene rešitve (*Punca se mu na koncu … nasmeji/nasmehne/nasmeje.*). Neustrezne dopolnitve respondentov (še zlasti pri drugi in tretji postavki) kažejo na njihovo površinsko razumevanje prebranega besedila, veliko število neodgovorjenih postavk pri prvi generaciji pa najverjetneje kaže, da respondenti bodisi pesmi bodisi besedila naloge niso dovolj dobro razumeli, da bi manjkajoča mesta ustrezno dopolnili oz. je to od njih zahtevalo toliko napora, da so se reševanju izognili.

Graf 431: Uspešnost učencev pri posameznih postavkah v odstotkih pri 6. nalogi, OŠ

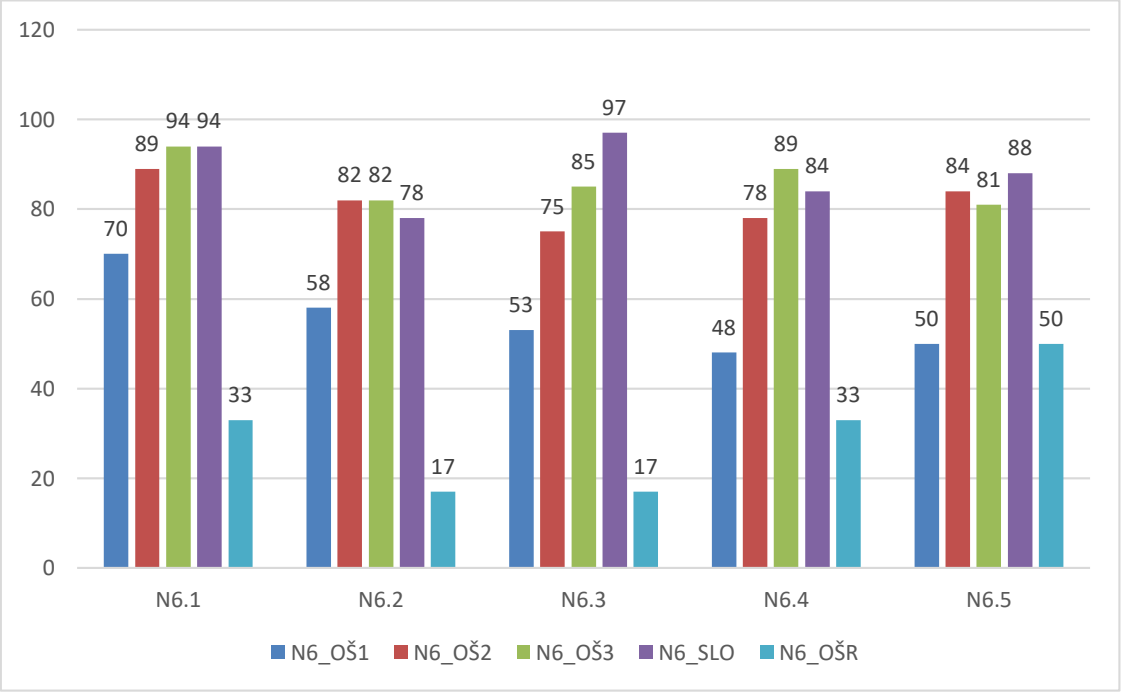

Graf 432: Uspešnost dijakov pri posameznih postavkah v odstotkih pri 6. nalogi, SŠ

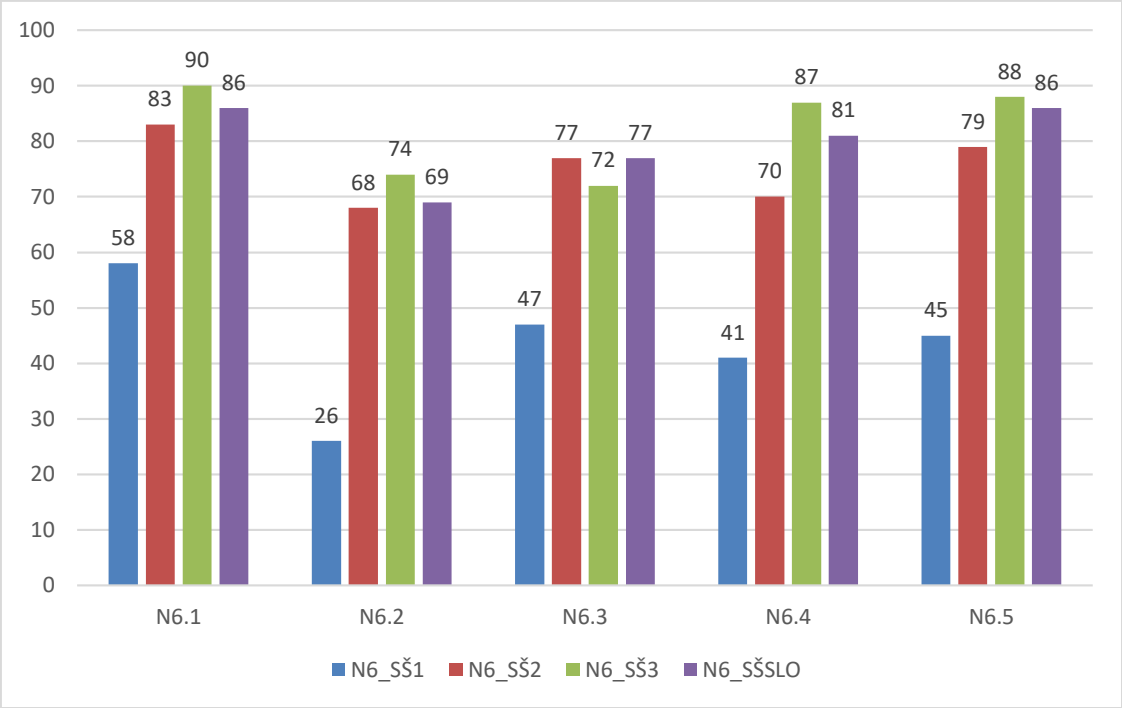

Natančen opis nalog in komentar posameznih rezultatov dajeta vpogled v vsebinsko zasnovo in analizo preverjanja bralnega razumevanja. Ker pa je statistična obravnava dosežkov pri posameznih nalogah za razlikovanje med skupinami manj zanesljiva kot statistična analiza skupnih testnih dosežkov, te natančneje predstavljamo v naslednjem poglavju.

5.7 Predstavitev skupnih testnih dosežkov za vse udeležence

Natančnejša statistična analiza porazdelitve testnih dosežkov za vse udeležence pokaže, da so ti skoraj v vseh skupinah porazdeljeni levo asimetrično in imajo večinoma pozitivno sploščenost, kar odraža razmeroma velik delež udeležencev z zelo nizkimi dosežki.

Graf 433: Porazdelitev testnih dosežkov za vse udeležence

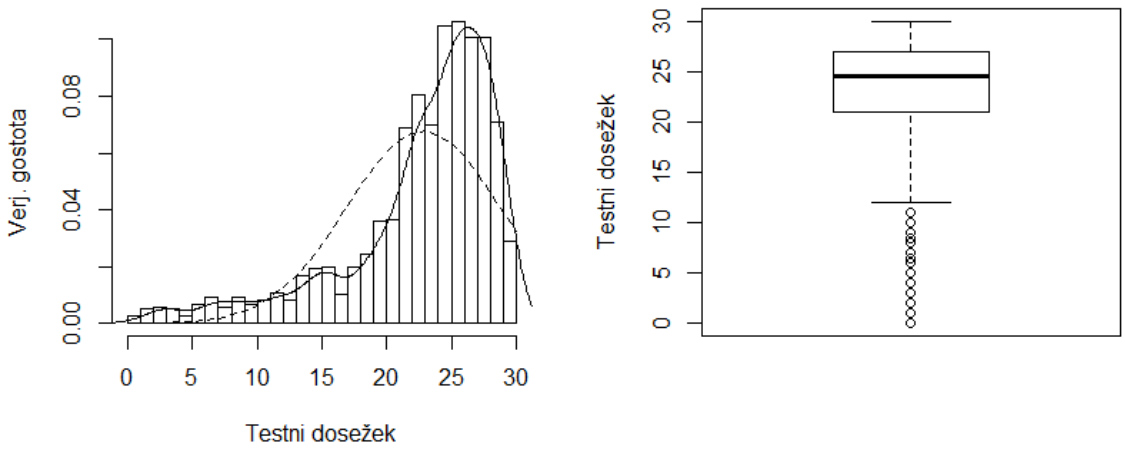

5.7.1 Primerjava skupnih dosežkov po skupinah

Iz prikaza uspešnosti posameznih skupin respondentov (prim. graf 434) je razvidno, da so učenci priseljenci prve generacije pri našem testu dosegli zelo različne rezultate – od najnižjih do najvišjih, kar je bilo glede na zelo različno dobo šolanja v slovenski šoli pričakovano. Dosežke teh učencev zato v poglavju 6.7.1 podajamo v posebnih grafih, ki prikazujeta njihovo uspešnost glede na število let šolanja v slovenskem VIZ in tudi glede na njihov prvi jezik.

Pri primerjavi dosežkov druge in tretje generacije priseljencev se je pokazalo, da so učenci tretje generacije dosegli boljše rezultate, posebno pozornost pa zbuja dejstvo, da so ti učenci v primerjavi s slovenskimi govorci brez migrantskega ozadja dosegli povsem primerljive oz. še nekoliko boljše rezultate. Najnižja uspešnost se je pokazala pri učencih Romih. Izris njihovih dosežkov odraža zelo podobno stopnjo uspešnosti posameznih učencev, ki pa je mnogo nižja, kot jo dosegajo učenci druge in tretje generacije priseljencev ter slovenski govorci brez migrantskega ozadja, in tudi nižja kot se odraža pri priseljencih prve generacije. Pri tem je, kot smo že večkrat poudarili, pomembno zavedanje, da je bilo v testiranje vključenih le šest učencev Romov, pet iz jugovzhodne Slovenije, eden pa iz podravske regije.

Graf 434: Porazdelitev testnih dosežkov po skupinah, OŠ

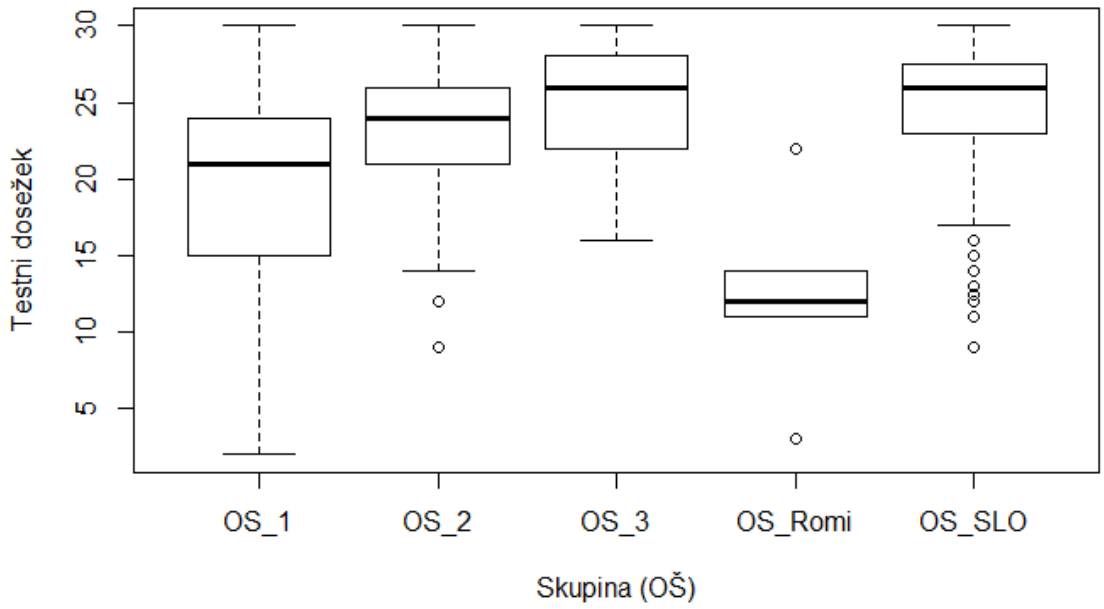

Primerjava dosežkov respondentov iz srednjih šol kaže zelo podobno sliko, iz prikaza pa je razvidno, da dosežki srednješolcev v povprečju niso višji od dosežkov osnovnošolcev. To morda lahko pripišemo dejstvu, da smo v raziskavo vključili le dijake poklicnih in strokovnih šol ter v manjšem številu tudi dijake strokovnih gimnazij, medtem ko je bila v osnovnošolskem vzorcu zajeta vsa populacija, ki vključuje tako najbolj kot najmanj uspešne učence. Za večjo primerljivost podatkov bi bilo torej v prihodnje raziskavo smiselno razširiti še na gimnazijsko populacijo.

Graf 435: Porazdelitev testnih dosežkov po skupinah, SŠ

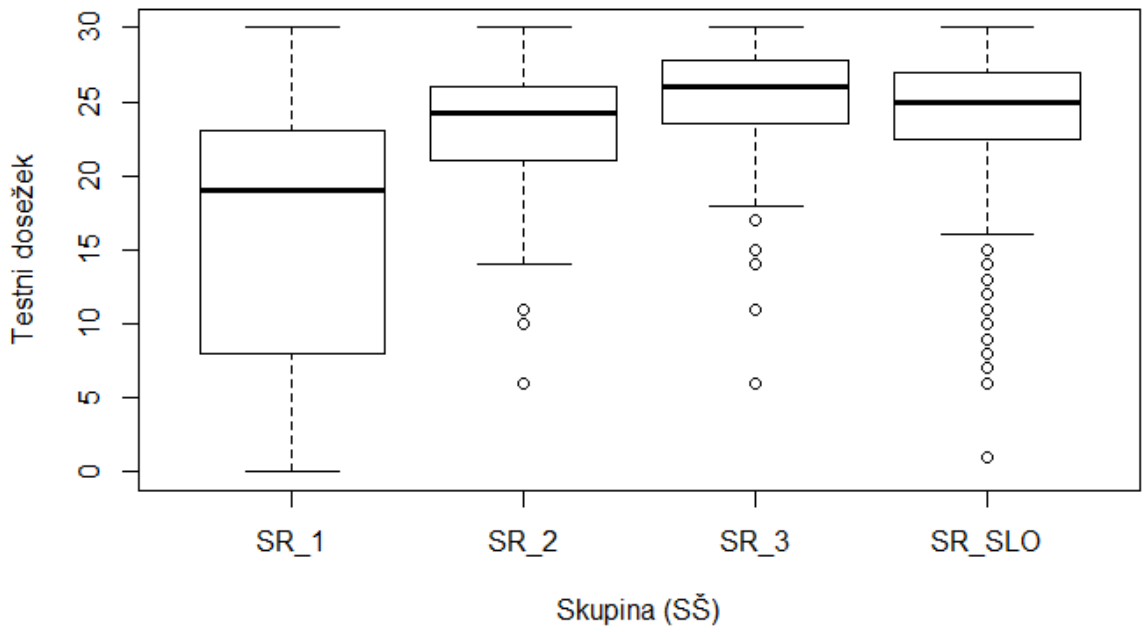

Tabela 8: Opisne statistike po skupinah

Skupina	n	M	Mdn	M(prir.)	SD	mad	Min	Max	Asim.	Spl.
OS_1	122	19,6	21	20,2	6,4	5,9	2	30	-0,73	-0,03
OS_2	117	23,4	24	23,8	4,1	3,7	9	30	-0,89	0,75
OS_3	49	25,1	26	25,4	3,6	3,0	16	30	-0,65	-0,79
OS_Romi	6	12,3	12	12,3	6,1	2,2	3	22	0,07	-1,06
OS_SLO	279	24,9	26	25,4	3,7	3,0	9	30	-1,50	2,82
SR_1	130	16,4	19	16,7	8,6	10,4	0	30	-0,30	-1,34
SR_2	94	23,0	24,25	23,5	4,8	4,1	6	30	-1,08	1,14
SR_3	43	24,1	26	24,9	5,3	3,0	6	30	-1,53	1,85
SR_SLO	362	24,1	25	24,8	4,7	3,0	1	30	-1,71	3,48

M = aritmetična sredina, Mdn = mediana, Mprir. = »prirezana« (trimmed) aritmetična sredina, SD = standardni odklon, mad = srednji odklon od mediane, Asim = koeficient asimetrije, Spl = koeficient sploščenosti.

5.7.2 Uspešnost pri testu glede na spol in stopnjo šolanja

V raziskavo je bilo vključenih 236 učencev in 334 učenk ter 343 dijakov in 284 dijakinj (prim. tudi tabelo 2 v poglavju 6.3). V povprečju so najboljši rezultat dosegle učenke – 24,4 točke, najnižjega pa učenci, v povprečju 22,0 točk (prim tudi tabelo 9).

Tabela 9: Uspešnost pri testu glede na spol

raven	spol	n	M	Mdn	SD
OŠ	Ž	334	24,4	26	4,6
SŠ	Ž	284	22,4	25	6,6
OŠ	M	236	22,0	23	5,4
SŠ	M	343	22,2	24	6,4

M = aritmetična sredina, Mdn = mediana, SD = standardni odklon

Učinek spola in ravni šolanja (OŠ, SŠ) je bil preverjen z dvosmerno analizo variance (ANOVA), zaradi izrazitega odstopanja od normalne porazdelitve pa še z Wilcoxovo robustno analizo variance s prirezanimi aritmetičnimi sredinami. Tako standardna kot robustna ANOVA sta pokazali značilen učinek spola ($p < 0{,}001$; $p = 0{,}001$) in interakcije ($p = 0{,}002$; $p = 0{,}001$), medtem ko je bil učinek stopnje šolanja značilen le pri standardni analizi, pri robustni pa ne ($p = 0{,}007$ vs. $p = 0{,}893$). Iz prikaza aritmetičnih sredin je razvidno, da je učinek spola veliko večji v osnovni šoli kot v srednji šoli, ločena analiza samo za srednješolce pa statistično značilnega učinka spola ni pokazala.

Graf 436: Uspešnost pri testu glede na spol in stopnjo šolanja

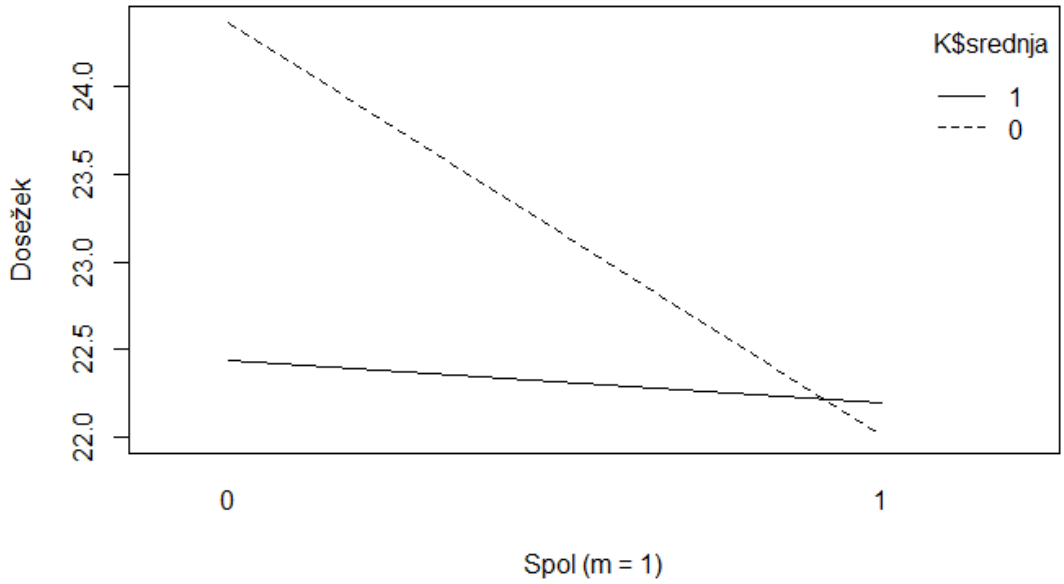

5.7.3 Prva generacija priseljencev

Vzorec prve generacije priseljencev predstavlja 252 respondentov – 122 učencev in 130 dijakov. 175 učencev in dijakov je bilo slovansko, 77 pa neslovansko govorečih.

Tabela 10: Število vključenih glede na stopnjo šolanja in prvi jezik

	slovanski	neslovanski	Skupaj
OŠ	95	27	122
SŠ	80	50	130
Skupaj	175	77	**252**

Učenci in dijaki so se v Slovenijo preselili iz 15 različnih držav, ena učenka je bila rojena v Sloveniji, vendar se je takoj po rojstvu preselila v tujino in se v Slovenijo spet preselila šele v času osnovnega šolanja. Največ sodelujočih prihaja iz Bosne in Hercegovine (136), Kosova (58), Makedonije (24 učencev) in Srbije (16), iz Črne gore (1), Rusije (4), Ukrajine (3), Albanije (1), Sirije (1), Slovaške (1), Konga (1), Kazahstana (1), Kitajske (1), Švedske (1) in Iraka (1) pa so bili večinoma posamezni učenci in dijaki (prim. tabelo 4). Porazdelitev števila sodelujočih v naši raziskavi odraža tudi število priseljenih učencev glede na izvor iz šolskih evidenc (prim. poglavje 1.4).

Tabela 11: Število vključenih glede na državo izvora

Država	OŠ	SŠ
Slovenija	1	0
BIH	82	54
Srbija	6	10
Makedonija	8	16
Kosovo	17	41
Črna gora		1
Rusija	2	2
Ukrajina	1	2
Albanija		1
Sirija	1	
Slovaška	1	
Kongo	1	
Kazahstan	1	
Kitajska		1
Švedska		1
Irak		1

Respondente smo povprašali tudi po tem, v katerem jeziku se sporazumevajo v družini. Večina se jih pričakovano v svoji družini pogovarja v svojem prvem jeziku (187), nekaj pa jih je navedlo, da se doma sporazumevajo v prvem jeziku in slovenščini (48), nekateri so navedli dva prva jezika (5), nekaj pa jih je navedlo, da se pogovarjajo samo v slovenščini[49] (10).

Tabela 12: Število vključenih glede na jezik komunikacije v družini

	OŠ	SŠ	Skupaj
slovenščina	5	5	10
bosanščina	59	38	97
srbščina	11	12	23
makedonščina	4	9	13
albanščina	15	30	45
ruščina	4	2	6
kurdščina	1		1
slovaščina	1		1
kitajščina	0	1	1
slovenščina, arabščina	0	1	1
slovenščina, bosanščina	11	13	24
slovenščina, srbščina	2	2	4
slovenščina, makedonščina	1	3	4
slovenščina, albanščina	3	10	13
slovenščina, ruščina	1	1	2
lingala,francoščina	1		1

[49] Učenci in dijaki, ki so navedli, da se sporazumevajo v slovenščini, živijo v Sloveniji tri leta ali več.

albanščina, bosanščina	1		1
makedonščina, turščina		1	1
albanščina,nemščina	1		1
albanščina, angleščina		1	1

Skupina je bila glede na število let bivanja v Sloveniji zelo heterogena. Vanjo so bili vključeni tako učenci in dijaki, ki so bili v slovenski VIZ vključeni prvo leto, kot tudi tisti, ki se v Sloveniji šolajo dlje oz. celotno obdobje šolanja.

Za namen podrobnejše analize dosežkov prve generacije priseljencev smo v naši raziskavi iz te skupine oblikovali podskupine, in sicer glede na število let šolanja v Sloveniji. Tako smo posebej obravnavali dosežke učencev in dijakov, ki so se v času izvedbe naše raziskave v slovenskem VIZ šolali manj kot eno leto, prav tako so posebne skupine predstavljali učenci in dijaki, ki so v Sloveniji že zaključili prvo, drugo, tretje in četrto leto šolanja (skupine so bile oblikovane za vsako leto posebej), učenci in dijaki, ki so se v Sloveniji šolali 5 in 6 let, učenci in dijaki, ki so se v Sloveniji šolali 7 let in več, ter učenci in dijaki, ki so označili, da so v Sloveniji opravili vsa leta svojega šolanja. Razdelitev skupin je temeljila na predpostavki, da se z leti šolanja jezikovna in s tem bralna zmožnost učečih se veča in da potrebujejo učeči se, če živijo v državi, kjer se ta jezik govori, najmanj 5 let (velikokrat še dlje), da se v svoji sporazumevalni zmožnosti začnejo približevati stopnji domačega govorca [50] (Nećak Lük, 1994, Ahrenholz, 2010), ter na predpostavki, da naj bi govorci slovenščine kot drugega jezika za razvoj akademskega jezika potrebovali pet do sedem let (ibid.). Dosežke v vseh skupinah smo primerjali tudi glede na to, ali gre za slovanske ali za neslovanske govorce. Na podlagi izkušenj in izsledkov preteklih raziskav (Knez, 2016) smo predvidevali, da bodo neslovanski govorci vsaj na začetku šolanja dosegali nižje rezultate kot slovanski govorci.

Tabela 13: Število vključenih glede na leta šolanja v Sloveniji

Leta	OŠ	SŠ	Skupaj
0	8	6	14
1	17	31	48
2	19	25	44
3	16	13	29
4	8	6	14
5+6	16	9	25
7+	9	19	28
Vsa leta	29	21	50

Posebno skupino predstavljajo tudi učenci in dijaki, ki so se v slovenski VIZ vpisali šele v šolskem letu 2019/2020 in so v slovenskem okolju živeli šele nekaj mesecev. Testiranje njihove bralne zmožnosti v slovenščini ni bil dejanski cilj naše raziskave, saj smo se zavedali, da je ta še zelo omejena in da večina izbranih besedil po težavnosti močno presega raven zmožnosti razumevanja govorcev, ki so šele na začetku procesa učenja slovenščine, še posebej, če gre za neslovansko govoreče. Ker pa se, kot so

[50] Po rezultatih nekaterih raziskav naj bi učenci, govorci slovenščine kot drugega jezika, ki se s slovenščino srečajo šele v šoli, potrebovali pet do sedem let, da bi dosegli to raven (Nećak Lük, 1994, Ahrenholz, 2010)

pokazali tudi izsledki naše raziskave, pri načrtovanju začetnega pouka slovenščine pri šolskih strokovnih delavcih in stroki vedno znova pojavlja vprašanje upravičenosti intenzivne oblike učenja slovenščine, ki po svoji naravi izvedbe posega v čas pouka drugih predmetov, smo se kljub zelo omejenemu vzorcu odločili, da predstavimo tudi te rezultate. Iz njih je namreč razvidno, do katere mere so ti učenci in dijaki po nekajmesečni vključitvi v slovensko šolo zmožni razumeti izbrana besedila, na podlagi tega pa lahko tudi sklepamo, kolikšen dostop imajo do učne snovi, obravnavane pri rednem pouku in pri samostojnem učenju.

Naše domneve, da je bralna zmožnost učencev in dijakov, ki so bili deležni šele nekaj let šolanja v Sloveniji, še precej omejena, so se večinoma uresničile. Spodnja dva grafa, ki prikazujeta povprečne dosežke govorcev slovanskih (črni krogi) in neslovanskih (beli krogi) jezikov glede na dolžino šolanja v Sloveniji, kažeta rahel trend naraščanja povprečnega dosežka z leti šolanja, kaže pa se tudi prednost govorcev slovanskih jezikov. Za primerjavo je narisano tudi povprečje slovenskih učencev (črni trikotnik). Povprečni dosežek učencev priseljencev, ki so celotno šolanje opravili v Sloveniji, je primerljiv s povprečjem slovenskih učencev, posebno pozornost (zlasti glede nadaljnjega načrtovanja jezikovne pomoči) pa zbujajo precej nizki dosežki neslovanskih govorcev, ki se v slovenski šoli šolajo manj kot pet let. Ti kažejo, da je njihova bralna zmožnost še zelo omejena. Seveda pa je ob interpretaciji predstavljenih dosežkov pomembno upoštevati dejstvo, da predstavlja posamezna skupina zelo majhen vzorec in zato ti statistično niso najbolj stabilni.

Graf 437: Povprečni dosežki govorcev slovanskih (črni krogi) in neslovanskih (beli krogi) jezikov glede na dolžino šolanja v Sloveniji, OŠ

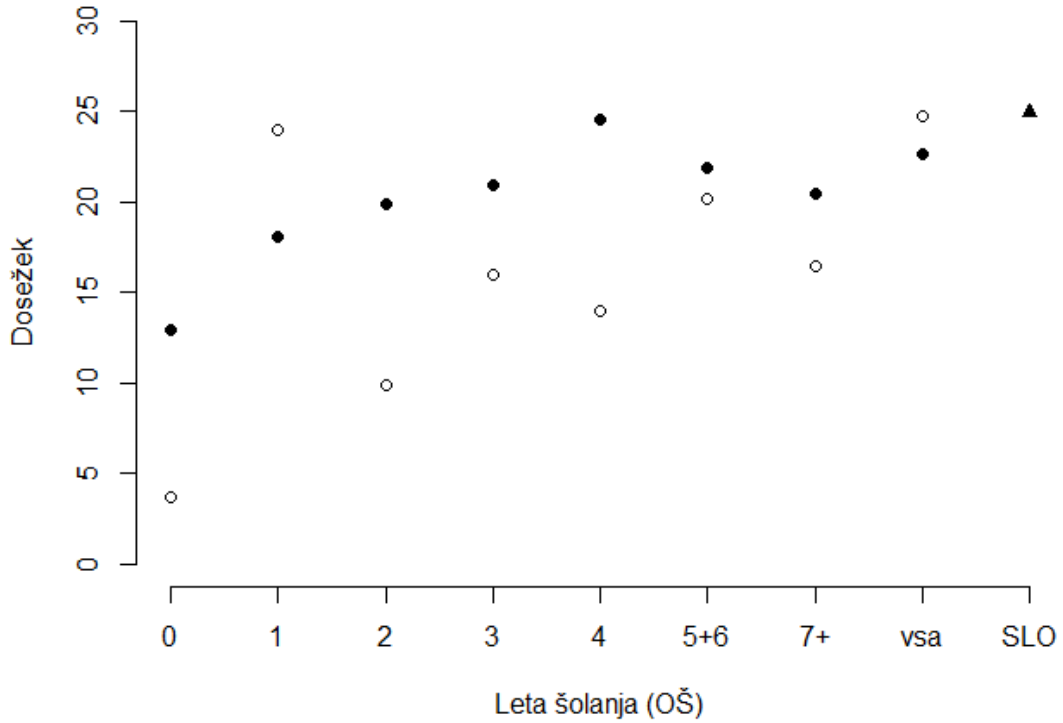

Graf 438: Povprečni dosežki govorcev slovanskih (črni krogi) in neslovanskih (beli krogi) jezikov glede na dolžino šolanja v Sloveniji, SŠ

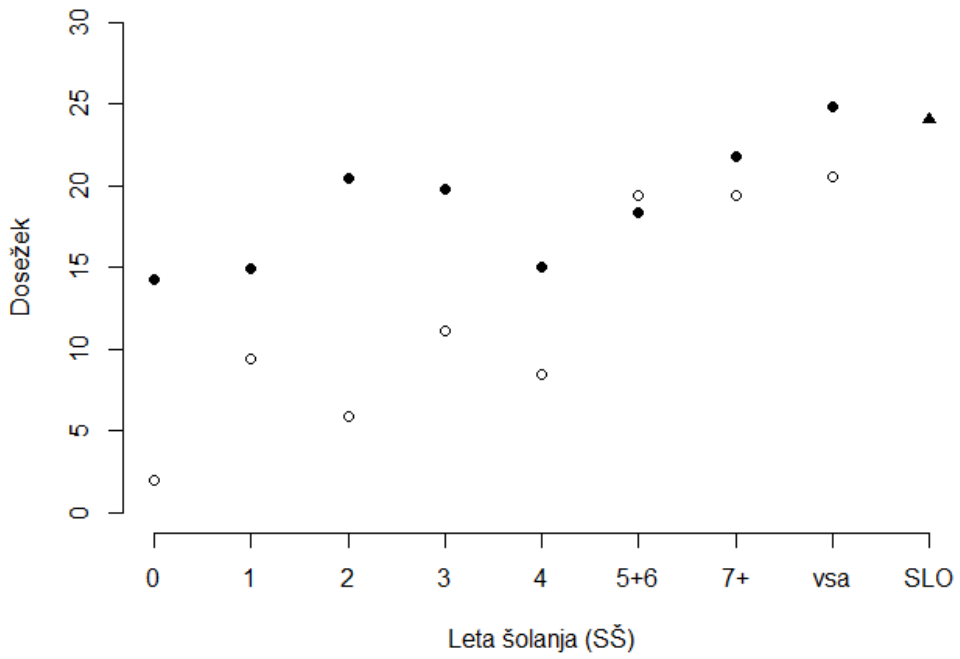

Zanimalo nas je tudi, ali na uspešnost učencev in dijakov prve generacije morda vpliva vključenost v slovenski vrtec, zato smo za udeležence, ki so celotno šolanje opravili v Sloveniji, preverili tudi učinek prvega jezika in vključenosti v slovenski vrtec. Vzorec je bil glede na prvi jezik številčno precej neuravnotežen: slovanskih govorcev je bilo 38, od tega jih je bilo 22 vključenih v vrtec, 16 pa ne, neslovanskih govorcev pa je bilo skupaj 11, od tega so bili 4 vključeni v vrtec, 7 pa ne. V spodnji tabeli je število učencev v posamezni skupini in povprečni dosežek. Noben učinek (preverjen z Wilcoxovo robustno analizo variance s prevzorčenjem za mediane) ni bil statistično značilen, pri čemer je seveda treba upoštevati zelo majhno število oseb.

Tabela 14: Število vključenih glede na prvi jezik in vključenost v slovenski vrtec

Vrtec	Slovanski j.	Št. oseb	Povprečje
OŠ			
da	da	12	22,4
da	ne	1	26,5
ne	da	12	23,5
ne	ne	3	24,2
SŠ			
da	da	10	24,0
da	ne	3	21,0
ne	da	4	27,1
ne	ne	4	20,3

Preverili smo tudi uspešnost učencev in dijakov glede na to, ali so bili vključeni v program SIMS (Soočanje z izzivi medkulturnega sobivanja). Glede na to, da program na šolah poteka šele od šolskega leta 2016/2017 in je prvenstveno namenjen učencem in dijakom, ki se v Slovenijo na novo priselijo, smo v izračune vključili le pripadnike prve generacije z enim do tremi leti šolanja v Sloveniji. V osnovni šoli jih je bilo 52, med njimi 37 udeležencev SIMS. V srednji šoli pa jih je bilo 69, od tega 46 udeležencev SIMS.

V osnovnošolski skupini je bil povprečni testni dosežek udeležencev SIMS 18,1 točke, neudeležencev pa 19,5. Razlika med povprečjema ni bila statistično značilna (uporabili smo Welchov t preizkus: $t(25,8) = 0,87$, $p = 0,39$ in Wilcoxonov preizkus: $p = 0,35$).

V srednješolski skupini je bil povprečni testni dosežek udeležencev SIMS 12,8 točke, neudeležencev pa 14,6. Razlika med povprečjema tudi tu ni bila statistično značilna (uporabili smo Welchov t preizkus: $t(54,6) = 0,93$, $p = 0,36$ in Wilcoxonov preizkus: $p = 0,36$).

6 KLJUČNE UGOTOVITVE RAZISKAVE

Naša raziskava je v skladu z razpisom obsegala več ciljev in zadevala zelo različne ciljne publike. Že v izhodišču smo se zavedali, da v omejenem časovnem in finančnem okviru ne bo mogoče v enaki meri raziskati tako zelo raznorodnih raziskovalnih področij, zato smo se osredotočili predvsem na preučevanje jezikovnega vključevanja priseljencev, saj je na tem področju v zadnjih 10 letih potekal pospešen razvoj, ki z raziskovalnega vidika še ni bil ovrednoten[51]. Podatki, ki smo jih v okviru raziskave pridobili o drugih ciljnih skupinah, pa pomenijo dobro izhodišče za poglobljeno nadaljevanje tovrstnih raziskav. V posameznih poglavjih smo podrobno predstavili vse izsledke, v zaključku pa se omejujemo na nekaj ključnih ugotovitev.

6.1 UGOTOVITVE PRVEGA CILJA RAZISKAVE: ORGANIZACIJA IN EVALVACIJA TRAJANJA IN DINAMIKE POMOČI PRI UČENJU SLOVENŠČINE IN ZNAČILNOSTI NEMATERNIH GOVORCEV SLOVENŠČINE

6.1.1 Organizacija in evalvacija trajanja in dinamike pomoči pri učenju slovenščine

- Tako na osnovnih kot na srednjih šolah je ob vključitvi učencev in dijakov priseljencev največ pozornosti usmerjeno v pomoč pri učenju slovenščine. Na obeh stopnjah izobraževanja poteka ta pomoč predvsem v obliki dodatnega pouka slovenščine, ki ga financira MIZŠ, v nekoliko manjši meri je za te učence in dijake organizirana dodatna pomoč pri drugih predmetih. Na več kot polovici osnovnih in srednjih šol z možnostjo učenja slovenščine seznanijo tudi starše učencev in dijakov priseljencev, organizirajo pomoč slovenskih vrstnikov oz. vrstnikov, ki so govorci istega prvega jezika, in nove priseljence seznanijo z drugimi oblikami pomoči (npr. z dejavnostmi v mladinskih centrih, z zunajšolskimi tečaji). Izkazalo pa se je, da šole razmeroma redko učence in dijake seznanijo z možnostjo učenja njihovega prvega jezika, prav tako je med učitelji (in tudi med učenci in dijaki priseljenci) nekoliko umanjkalo zavedanje, da si na novo priseljeni učenci in dijaki pri spoznavanju nove učne snovi še vedno lahko pomagajo s svojim prvim jezikom. Na to kaže dejstvo, da ti k pouku ne prinašajo učnih gradiv, napisanih v njihovem prvem jeziku, oz. to storijo le izjemoma, učitelji pa jih k temu tudi ne spodbudijo. Na obeh stopnjah izobraževanja organizacijo dela v večini šol v največji meri prevzema šolska svetovalna služba, v načrtovanje jezikovnega vključevanja učencev in dijakov priseljencev pa so prav tako najtesneje vpeti šolski svetovalni delavci in tudi učitelji, ki izvajajo začetni pouk slovenščine (respondenti iz srednjih šol so vlogo teh učiteljev še nekoliko bolj izpostavili). Prav tako v več kot polovici šol pri tem načrtovanju sodelujejo učitelji slovenščine, ki učence in dijake slovenščino poučujejo pri rednem pouku, njihovi razredniki in v primeru osnovnih šol tudi vodstvo. V to načrtovanje pa so precej manj vključeni učitelji, ki poučujejo druge predmete, zato bi jih veljalo k temu dodatno spodbuditi.

[51] V zvezi z vključevanjem učencev Romov je bilo v preteklih letih npr. opravljenih več večjih raziskav – leta 2011 je bila izvedena Nacionalna evalvacijska študija uspešnosti romskih učencev v osnovni šoli, leta 2020 pa ciljno raziskovalni projekt Dejavniki, ki vplivajo na vključenost in uspešnost Romov v izobraževalnem procesu na vseh stopnjah rednega izobraževanja ter izobraževanja odraslih, kot jih zaznavajo predstavniki izobraževalnih institucij in drugih organizacij. Inštitut za narodnostna vprašanja za MIZŠ od leta 2015/16 pripravlja podrobna poročila o spremljavi partnerskih šol, na katerih delajo romski pomočniki, ki so zaposleni v okviru projekta Skupaj za znanje.

- V slovenskem osnovnošolskem prostoru so se tekom let razvili ustaljeni načini oz. modeli izvajanja jezikovne pomoči učencem in dijakom priseljencem. Začetni pouk slovenščine (oz. DSP pri učenju slovenščine) na razredni stopnji izvajajo večinoma učitelji razrednega pouka – (tako je odgovorilo 87 % šol), na šolah, vključenih v program SIMS, ga izvajajo tudi multiplikatorji programa, v manjši meri pa tudi učitelji slovenščine in svetovalni delavci, drugi učitelji (učitelji tujih jezikov, učitelji družboslovnih in umetniških predmetov) pa ta pouk izvajajo izjemoma. Na predmetni stopnji je slika obrnjena. Začetni pouk slovenščine izvajajo predvsem učitelji slovenščine (79 %), učitelji multiplikatorji programa SIMS ter v manjši meri svetovalni delavci in učitelji razrednega pouka. V posameznih primerih ta pouk prevzemajo tudi drugi učitelji, zaposleni na šoli. Večinoma poteka pouk na osnovnih šolah v neintenzivni obliki – ure začetnega pouka slovenščine so razporejene preko celega šolskega leta. Največkrat potekajo po eno šolsko uro enkrat ali dvakrat na teden. Šole, ki izvajajo začetni pouk slovenščini v intenzivni obliki, so se v naši raziskavi pokazale za razmeroma redke, zato bi jih veljalo v skladu s priporočili novih učnih načrtov za začetni pouk slovenščine za učence priseljence k temu dodatno spodbuditi oz. osvetliti pomen intenzivnega učenja slovenščine za učence priseljence (pozitivne učinke takega pouka so šole, ki ga izvajajo, izpostavile tudi v naši raziskavi). Več kot polovica šol pouk organizira tako, da so učenci razdeljeni v skupine, ki ustrezajo njihovi starosti in vzgojno-izobraževalnemu obdobju oz. njihovi starost in prvemu jeziku. Slabi dve tretjini šol za učence, pri katerih se po izteku DSP pri učenju slovenščine, še vedno kaže primanjkljaj, organizira dodatno učenje slovenščine: učence vključijo v dopolnilni pouk, individualno in skupinsko pomoč, jim pomagajo v okviru interesnih dejavnosti ali pa učitelji dodatno učno pomoč pri učenju slovenščine opravijo kot doprinos.

- V srednjih šolah poteka začetno učenje slovenščine predvsem v obliki tečaja slovenščine. Na vseh šolah ga v skladu s Pravilnikom izvajajo učitelji slovenščine (večinoma gre za zaposlene, izjemoma ga izvajajo tudi zunanji izvajalci) in na šolah v programu SIMS tudi multiplikatorji programa. Večinoma pouk z isto skupino izvaja en učitelj (73 % šol). Največja zadrega se v srednjih šolah kaže v zvezi z organizacijo pouka. V skladu z novim Pravilnikom naj bi ga šole organizirale v čim bolj intenzivni obliki (tečaj naj bi izvedle v prvem ocenjevalnem obdobju), ki dijakom omogoča hitrejše učenje slovenščine in s tem tudi možnost, da se prej aktivno vključijo v pouk. Iz odgovorov respondentov je razvidno, da je kljub začetnim težavam pri organizaciji takega pouka v srednjih šolah prišlo do izvedbe bolj intenzivnih tečajev (pred uvedbo sprememb je ta pouk na šolah večinoma potekal dve šolski uri enkrat ali dvakrat na teden oz. eno šolsko uro enkrat na teden, v šolskem letu 2019/2020 pa večinoma dve šolski uri dvakrat, trikrat ali štirikrat na teden), hkrati pa je bilo tudi izpostavljeno, da se pri takem načinu izvedbe šole srečujejo s težavami v zvezi z organizacijo urnika, saj ponavadi učitelj, ki izvaja tečaj slovenščine, na šoli poučuje tudi svoj redni predmet. Ker so dijaki zaradi prisotnosti na intenzivnem tečaju slovenščine odsotni od rednega pouka, je pri vodstvu in učiteljih kljub temu, da se ti dijaki v slovenske srednje šole večinoma vpisujejo povsem brez predznanja slovenščine, prisotna bojazen, da bodo zaradi te odsotnosti prikrajšani za druge učne vsebine, ki jih ponuja redni pouk, po drugi strani pa je bilo v raziskavi s strani naših respondentov večkrat izpostavljeno, da na novo priseljenci dijaki (še zlasti, če gre za neslovanske govorce) zaradi preslabega znanja slovenščine rednemu pouku ne morejo slediti, kar se je v veliki meri

pokazalo tudi pri testu o bralni zmožnosti in je razvidno tudi iz analize izjav, ki so jih o jezikovnih dejavnostih, ki so jih na novo priseljeni otroci zmožni opraviti pri rednem pouku, podali učitelji razrednega pouka in drugih predmetov. Srednješolski respondenti so tudi izpostavili, da je intenzivni pouk slovenščine še posebej težko organizirati, kadar se v prvem ocenjevalnem obdobju za dijake izvaja praktični pouk.

- Razveseljiv je podatek, ki so nam ga v raziskavi osnovnošolski in srednješolski učitelji začetnega pouka slovenščine dali o uporabi učnih gradiv. Zdi se, da je gradivo, ki je bilo za namen poučevanja priseljencev razvito v evropskih projektih, doseglo svoj namen. Učno gradivo Čas za slovenščino uporabljajo skorajda vsi srednješolski respondenti, vedno ali pogosto ga uporablja tudi 80 % osnovnošolskih učiteljev, zelo pogosto se pri pouku uporablja tudi učno gradivo Slika jezika, medtem ko učno gradivo Križ kraž, ki je namenjeno še neopismenjenim otrokom, pogosto ali vedno uporablja 58 % učiteljev (uporabljajo ga zlasti učitelji, ki poučujejo učence na razredni stopnji, saj je namenjeno še neopismenjenim učencem). V nekoliko manjšem deležu se ob tem gradivu uporablja tudi gradivo Na poti k učenju slovenščine, učbenik Poigrajmo se slovensko ter učbeniki Centra za slovenščino, namenjeni odraslim. 66 % osnovnošolskih učiteljev in 44 % srednješolskih učiteljev pouk slovenščine izvaja tudi s pomočjo lastnih gradiv, v manjši meri pa uporabljajo tudi gradiva, ki jih imajo učenci pri rednem pouku slovenščine in drugih predmetov. Pozornost zbuja dejstvo, da nekateri učitelji učbenikov ne predelajo sistematično, ampak črpajo iz različnih virov, kar lahko ob manj premišljeni rabi zmanjša učinkovitost pouka. S strani srednješolskih učiteljev pa je bila izražena tudi potreba po učbenikih za mladostnike, ki bi bili primerni za zahtevnejše stopnje učenja slovenščine.

- Sprememb, ki jih v osnovne šole prinaša novi Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole, z našo raziskavo nismo mogli povsem ovrednotiti, saj so se šele uvajale, kljub temu pa izjave respondentov kažejo, da je nova ureditev za šole dobrodošla, še zlasti povečano število ur, ki učencem omogoča učinkovitejše učenje, in možnost sistemizacije delovnega mesta učitelja začetnega pouka slovenščine, prav tako pa tudi uvedba dodatnih ur učenja slovenščine za slovenske otroke, ki so se zaradi selitve staršev, šolali v tujini in so se vrnili v Slovenijo. Na drugi strani pa precejšen delež (31 %) vprašanih meni, da bo novosti težko uvesti v šolsko prakso. Med pomanjkljivostmi Pravilnika izpostavljajo slabši položaj manjši šol oz. šol z manjšim številom priseljencev, na katerih je težje oblikovati sistemizirano delovno mesto, podobno kot srednješolski respondenti pa prav tako izpostavljajo preobremenjenost učiteljev, težave pri organizaciji tolikšnega števila ur pouka oz. težave pri zagotavljanju ustreznega učitelja za izvedbo pouka, po drugi strani pa se jim večji obseg ur zdi ustreznejši, razdelitev ur bolj transparentna in glede na število učencev bolj predvidljiva.
  Tudi spremembe, ki so bile v izvajanje tečaja slovenščine v srednje šole uvedene s Pravilnikom o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah, so med našimi respondenti večinoma zelo dobro sprejete. Največjo mero strinjanja (93 % respondentov) je dobila novost, da se morajo tisti dijaki, ki preizkusa iz slovenščine na ravni A2 ne opravijo uspešno, vključiti v dodatne ure slovenščine. Precejšnje mere strinjanja pa je deležna tudi uvedba preizkusa na ravni A2 (85 %), možnost dodatnega učenja slovenščine tudi za dijake, ki ta preizkus uspešno opravijo, in povečanje števila ur, namenjenih učenju slovenščine. Tudi na tem mestu so bili izraženi že omenjeni pomisleki v zvezi z organizacijo intenzivne oblike tečaja slovenščine, saj po mnenju

nekaterih respondentov ta oblika dijake ovira pri vključevanju v redni pouk, hkrati pa učitelji v svojih obrazložitvah v odprtih vprašanjih izpostavljajo, da bi morali dijaki pred vključitvijo v redni pouk nujno doseči določeno zmožnost sporazumevanja v slovenščini, da bi lahko sprejemali novo snov in nadgrajevali svoje znanje, s čimer se močno strinjamo tudi avtorji raziskave. Tudi med ukrepi, ki bi v prihodnje najbolj pripomogli k uspešnejšemu jezikovnemu vključevanju učencev in dijakov priseljencev, so ravnatelji, pomočniki ravnateljev in sodelavci šolske svetovalne službe izpostavili potrebo po še večjem številu ur učenja slovenščine in možnost učenja slovenščine v intenzivni obliki, in sicer tako za učenca priseljenca kot za njegovo celotno družino, ob tem pa tudi zagotavljanje dodatnega osebja na šolah, ki bi bilo specializirano za to delo, bolj konkretna navodila za delo, prilagoditve in didaktična gradiva pri različnih predmetih, zmanjšan normativ v oddelkih z učenci priseljenci, zagotavljanje ustreznih in stalnih izobraževanj in prilagoditve pri nacionalnem preverjanju znanja. Glede na to, da se nekateri otroci v Slovenijo preselijo šele v obdobju srednje šole, bi bilo po mnenju nekaterih respondentov nujno razmisliti tudi o možnosti opravljanja poklicne in splošne mature, ki bi bila prilagojena standardom slovenščine kot drugega jezika. Naj na tem mestu opomnimo, da so dijaki priseljenci, še zlasti če gre za gimnazijce, ki morajo opravljati splošno maturo, pred vpisom na fakulteto postavljeni pred precej težjo nalogo, kot njihovi vrstniki, ki se na univerzo vpišejo neposredno iz tujine, saj se lahko slednji na številne študijske programe vpišejo brez znanja slovenščine oz. morajo za vpis na nekatere programe (npr. študij medicine, slovenistike) opraviti izpit na ravni B2, ki pa je manj zahteven kot splošna matura.

- Pred velik izziv postavlja šole tudi ocenjevanje učencev in dijakov priseljencev, saj je tesno povezano z jezikovno zmožnostjo učencev in dijakov v slovenščini, mnenja glede ustaljenih rešitev pa so precej različna. Večina osnovnih šol (95 %) upošteva možnost dvoletnega prilagajanja ocenjevanja, mnenja o ustreznosti tega obdobja pa so povsem deljena. Nekoliko več kot polovica vprašanih meni, da bi moralo biti to obdobje daljše, še zlasti, če gre za učence zelo oddaljenih jezikov, medtem ko jih 45 % meni, da je trenutno določeno obdobje ustrezno dolgo. V srednjih šolah so prilagoditve pri ocenjevanju začrtane v osebnem izobraževalnem načrtu dijaka priseljenca, vendar pa tak načrt za dijake vedno pripravi le dve tretjini šol, slaba tretjina šol ga pripravi le včasih, nekaj šol pa je navedlo, da osebnega izobraževalnega načrta sploh ne pripravi.
  Težave, ki se kažejo pri ocenjevanju, so večplastne, izstopa pa zadrega pri ocenjevanju učencev, katerih sporazumevalna zmožnost v slovenščini je še zelo nizka. Učitelji pri učencih in dijakih težko ločujejo med nepoznavanjem snovi in njihovo nezmožnostjo izražanja v slovenščini, še posebej če gre za neslovanske govorce. Težavo predstavlja tudi pomanjkljivo predznanje učencev in dijakov, pomanjkanje motivacije za učenje, pa tudi nepripravljenost učiteljev, da načine preverjanja in ocenjevanja prilagodijo. Kot posebna težava je pri osnovnošolskih respondentih izpostavljena netolerantnost sistema v zvezi z ocenjevanjem, kadar se učenec na šolo vpiše v drugi polovici šolskega leta, pri srednješolskih respondentih pa pridobivanje ocen za obdobje, ko dijaki niso bili ocenjeni, in pri nekaterih dijakih tudi zelo pomanjkljivo predznanje pri posameznih predmetih, čeprav so osnovno šolo zaključili v Sloveniji, kar po mnenju srednješolskih respondentov kaže na to, da so prekmalu zaključili osnovnošolsko izobraževanje oz. da so v tem obdobju pridobili premalo predznanja za uspešno nadaljevanje šolanja. Pozornost zbujajo izjave nekaterih učiteljev, da so se zmožni nekateri učenci priseljenci

sicer vprašanja in odgovore, ki se navezujejo na predelano snov, naučiti na pamet, zaradi pomanjkljive jezikovne zmožnosti v slovenščini pa je žal dejansko ne morejo tudi usvojiti. Tako sicer pridobijo ocene, ne pa tudi znanja. Kaže se potreba po oblikovanju nekoliko bolj jasnih navodil za ocenjevanje.

- Pomoč pri učenju slovenščine pa šole ponujajo tudi učencem priseljencem, ki so bili rojeni v Sloveniji oz. jih prepoznajo kot drugo oz. tretjo generacijo priseljencev. Osnovne šole tem učencem nudijo pomoč v obliki dopolnilnega pouka, dodatne razlage in dodatne spodbude, v srednjih šolah pa jih spodbujajo k branju, jim nudijo individualno pomoč in jih vključujejo v dejavnosti, ki razvijajo sporazumevalno zmožnost v slovenščini.

- Odgovori ravnateljev, pomočnikov ravnateljev in svetovalnih delavcev, ki se nanašajo na učence Rome pa kažejo, da pomoč pri učenju slovenščine na njihovih šolah v povprečju potrebujeta kar dve tretjini učencev, v proces jezikovnega vključevanja pa so prav tako kot v primeru učencev priseljencev najmočneje vpeti svetovalni delavci na šoli. Nekoliko manj pogosto pa tudi ravnatelji oz. pomočniki ravnateljev, učitelji, ki izvajajo DSP pri učenju slovenščine. Ta pomoč večinoma poteka enkrat ali dvakrat na teden. Zdi se, da je v opolnomočenje učencev Romov v šolah usmerjenih precej dodatnih podpornih dejavnosti (prim. tudi Bešter Pirc, 2020), zato bi veljalo premisliti, kako jih izvesti, da bi bile čim bolj učinkovite. Kot eden pomembnejših dejavnikov za uspešno vključevanje v pouk se je pokazala vključenost otrok Romov v vrtec.

- S šolskim letom 2019/2020 se je z novim Pravilnikom formalno vzpostavila tudi pomoč pri učenju slovenščine za slovenske otroke, ki se v Slovenijo priselijo iz tujine. Glede na odgovore naših respondentov jih je okoli polovica takih, ki te pomoči ne potrebujejo, pri drugih pa je pomoč dobrodošla.

6.1.2 Značilnosti nematernih govorcev slovenščine in slovenskih govorcev, ki so se preselili iz tujine

Značilnost slovenske migrantske stvarnosti in s tem povezano tudi stvarnosti slovenskih šol je, da se v Slovenijo priseljujejo predvsem priseljenci z območja bivših jugoslovanskih republik, medtem ko je priseljencev iz drugih držav razmeroma malo (prim. poglavje 1.4). Primerjava učencev in dijakov glede na izvor oz. prvi jezik pa je tako v odgovorih osnovnošolskih kot srednješolskih respondentov pokazala na nekaj razlik med posameznimi skupinami.

- Glede vključevanja učencev in dijakov, ki so govorci slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije, v pouk na slovenskih osnovnih in srednjih šolah ugotovitve raziskave kažejo, da se ti učenci in dijaki vanj vključujejo podobno aktivno kot slovenski. K temu po mnenju učiteljev pripomore sorodnost njihovih prvih jezikov s slovenščino, saj je zaradi lažjega razumevanja in posledično lažje komunikacije vsesplošno vključevanje veliko lažje. Razveseljiv je podatek, da

večina učencev in dijakov iz te jezikovne skupine ne izostaja neopravičeno od pouka ter da redno obiskujejo tudi dopolnilni pouk in opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti. Pri pouku večina med njimi na primer prosi učitelja za pregled domačih nalog ali vpraša sošolce za pomoč, če česa ne razumejo. Po drugi strani pa se je pokazalo tudi, da so učenci in dijaki iz te skupine v glavnem redko motivirani za dodatno delo.

Učitelji, ki v osnovnih šolah izvajajo dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine, so v svojih odgovorih za govorce slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije, ki se v slovenskih šolah šolajo tako 1. kot tudi 2. leto, navedli, da ti učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine, so motivirani za učenje slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku. Poleg tega so navedli tudi, da imajo ti učenci doma podporo staršev in da pri njih ne zaznavajo posebnih vedenjskih težav ali kakšnih drugih posebnih potreb.

Tudi učitelji, ki v srednjih šolah izvajajo intenzivni tečaj slovenščine, so za govorce slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije navajali podobne ugotovitve: velik odstotek teh dijakov ima podporo staršev, redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, prav tako redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti doma … Opažanja respondentov tudi kažejo, da ti dijaki v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. Glede vključevanja v šolsko skupnosti in preostale šolske dejavnosti ugotovitve raziskave kažejo, da se učenci – govorci slovanskih jezikov z območja nekdanje Jugoslavije precej dobro vključujejo vanje. Pokazalo se je na primer, da se večina učencev iz te skupine v enaki meri kot slovenski učenci udeležuje taborov, ekskurzij in šolskih izletov, sodelujejo na šolskih prireditvah, prav tako se jih večina enako pogosto vključuje v šolske krožke. Manj pogosto od slovenskih sošolcev obiskujejo dodatni pouk, sodelujejo pri šolskem časopisu in na tekmovanjih iz različnih predmetov, po drugi strani pa so ti učenci vsaj v taki meri kot njihovi slovenski sošolci vključeni v športna tekmovanja. Zelo podobne ugotovitve se nanašajo tudi na dijake, ki so govorci slovanskih jezikov z območja bivše Jugoslavije. Tudi oni se večinoma enako pogosto kot slovenski dijaki udeležujejo šolskih taborov in ekskurzij ter vključujejo v športna tekmovanja (na tem področju so še nekoliko bolj aktivni kot slovenski vrstniki), v manjši meri so aktivni na področju prostovoljstva, manj sodelujejo tudi pri tekmovanjih iz različnih predmetov, najmanj aktivni pa so ti dijaki pri šolskem časopisu. Ob teh ugotovitvah je na mestu tudi pogost komentar respondentov, da je vključenost učencev in dijakov zelo odvisna od vsakega posameznika. Praviloma velja, da v prvem letu po prihodu na šolo potrebujejo več pomoči, nato pa se mnogi precej približajo ali po prizadevnosti in uspehu celo presežejo slovenske učence. Glede predznanja je analiza rezultatov pri tej ciljni skupini učencev največji primanjkljaj pokazala v znanju slovenščine. Primanjkljaj v manjši meri opažajo tudi v znanju prvega tujega jezika, ki se ga poučuje na šoli, v manjši meri pa je zaznan primanjkljaj tudi na drugih področjih (v znanju matematike, naravoslovnih in družboslovnih predmetih …). Odgovori respondentov iz srednjih šol so podobni osnovnošolskim; pri velikem deležu dijakov se opaža pomanjkljivo znanje slovenščine, nekoliko manjši je primanjkljaj v znanju prvega tujega jezika, boljše je predznanje pri znanju matematiki in naravoslovnih predmetih, najboljše pa pri družboslovnih predmetih. Pomanjkljivo znanje slovenščine ob vstopu v šolo srednješolski učitelji, ki so sodelovali v raziskavi, še vedno zaznavajo tudi pri velikem deležu tistih dijakov z območja bivše Jugoslavije, ki so osnovnošolsko šolanje zaključili v Sloveniji. Nekoliko pogosteje se pri njih primanjkljaj kaže še pri matematiki in prvem tujem jeziku, najmanj pa pri družboslovnih predmetih. Vsekakor pa so ugotovitve spet zelo

posplošene, saj je predznanje po opažanjih učiteljev zelo odvisno od posameznika. Tisti, ki pridejo iz prejšnjih šol z odličnimi ocenami, navadno nimajo večjih težav. Pri učencih, ki so imeli že prej učne težave, pa se težave še povečajo.

- Ugotovitve raziskave, narejene na podlagi analize odgovorov sodelujočih v raziskavi, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih albansko govoreče učence oziroma dijake, kažejo, da se tako albansko govoreči učenci kot dijaki v primerjavi s slovenskimi precej slabše oz. manj aktivno vključujejo v pouk oz. bi najbrž za to potrebovali dodatno spodbudo. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da albanski učenci npr. (nikoli) ne prosijo niti učitelja niti sošolcev za dodatno razlago, pregled domače naloge, zapis besede, ki je ne razumejo itd. Pogosteje od slovenskih učencev oziroma dijakov morajo zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati dodatno učno pomoč, pogosteje so tudi neupravičeno odsotni od pouka. Za dodatno delo so v glavnem redko motivirani. Neresno jemljejo zadolžitve, njihovo domače delo je velikokrat slabo, površno, nenatančno. V prvem letu šolanja redko dosežejo minimalne standarde znanja, v kasnejših letih se stanje nekoliko izboljša.
  Nekoliko spodbudnejše so ugotovitve, narejene na podlagi analize odgovorov učiteljev, ki v osnovnih šolah izvajajo dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine. Tako obliko pouka albansko govoreči učenci, ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, redno obiskujejo in se trudijo aktivno sodelovati pri njem. Razveseljivo je, da so motivirani za učenje slovenščine v obliki DSP. Zelo podobne rezultate pokaže analiza odgovorov za albansko govoreče učence, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto. Tudi ti učenci redno obiskujejo DSP in se po mnenju učiteljev trudijo aktivno sodelovati pri pouku, so motivirani za učenje slovenščine ter redno opravljajo domače naloge … Ob tem učitelji dodajajo, da bi bilo za albansko govoreče potrebno nameniti bistveno več ur DSP za slovenski jezik, ker kljub motivaciji ne uspejo enakovredno napredovati v znanju slovenskega jezika v primerjavi z ostalimi učenci. Učitelji, ki v srednjih šolah izvajajo intenzivni tečaj slovenščine, pri albansko govorečih dijaki opažajo, da ima večina med njimi učne težave. Razveseljivo pa je, da pri njih večinoma zaznavajo podporo staršev, da redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, poleg tega so dobro motivirani za učenje slovenščine ter redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti. Glede vključevanja v preostale šolske dejavnosti ugotovitve raziskave kažejo, da se albansko govoreči učenci precej solidno vključujejo vanje. Zelo primerljivo s slovenskimi vrstniki se vključujejo v obvezne šolske dejavnosti, medtem kot so pri izbirnih dejavnostih praviloma manj aktivni. Ugotovitve raziskave tako kažejo, da se večina osnovnošolskih učencev iz te skupine enako pogosto kot slovenski učenci udeležuje šolskih taborov in ekskurzij, v precejšnji meri enako pogosto sodelujejo tudi na športnih tekmovanjih. Manj pogosto ali celo nikoli se ne vključijo v šolske krožke, redkeje kot slovenski otroci obiskujejo tudi dodatni pouk, tekmovanja iz različnih šolskih predmetov ter sodelujejo pri šolskem časopisu in na šolskih prireditvah. Odgovori, ki so nam jih v zvezi z vključenostjo v šolske dejavnosti posredovali respondenti iz srednjih šol, so podobni. Albansko govoreči dijaki se v enaki meri kot slovenski dijaki udeležujejo šolskih taborov in ekskurzij, vključujejo v športna tekmovanja, v manjši meri pa so aktivni na področju prostovoljstva. Dejavnost, pri kateri opažajo manjšo vključenost, je sodelovanje pri šolskem časopisu. Vse navedeno lepo povzema pogostokrat dodano pojasnilo sodelujočih učiteljev, namreč, da je vključenost učencev in dijakov odvisna med drugim tudi od spodbud posamezne družine in osebnosti učencev. Ob tem so bile izpostavljene precejšnje

težave s komunikacijo z albanskimi starši, ki slovensko ne znajo in niti ne kažejo posebne želje, da bi se naučili. Izpostavljeno je bilo tudi, da veliko albanskih otrok prihaja iz težavnih razmer in imajo težave pri vzpostavljanju delovnih navad. Pogosto gre tudi za pomanjkanje čustvene podpore, kar vpliva na odnose v šoli (medvrstniške stiske) in na učni uspeh. Glede predznanja albansko govorečih učencev ugotovitve raziskave kažejo, da je pri (skoraj) vseh albansko govorečih učencih ob vstopu v slovensko šolo opazen izrazit primanjkljaj v znanju slovenščine. Pri večini učencev iz te skupine se kaže tudi primanjkljaj v znanju tujega jezika, pri velikem deležu pa je opazen tudi primanjkljaj pri drugih predmetih. Poleg tega so bile v raziskavi izpostavljene tudi pomanjkljive učne navade in slabše splošno znanje teh učencev. Podobne zaključke lahko naredimo tudi na podlagi raziskave, ki je bila narejena v srednjih šolah za albansko govoreče dijake. Tudi pri njih je opazen visok delež takih, ki imajo tako primanjkljaj tako v znanju slovenščine kot tudi v znanju tujega jezika, nekoliko boljši so v znanju družboslovnih, naravoslovnih predmetov in matematike. Primanjkljaj v znanju na vseh omenjenih področjih se po ugotovitvah raziskave žal še vedno kaže tudi še pri velikem deležu albansko govorečih dijakov, ki so končali osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji. Žal učitelji ugotavljajo, da pri tej skupini učencev za učenje slovenščine pogosto ni motivacije, potrebujejo veliko časa, da se prilagodijo načinu poučevanja in tako usvojijo vsaj osnovno znanje slovenščine za delo, pogovor in sodelovanje v šoli.

- Glede vključevanja učencev in dijakov, ki so govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine), v pouk na slovenskih osnovnih in srednjih šolah ugotovitve raziskave kažejo, da se osnovnošolski učenci v primerjavi s slovenskimi vrstniki sicer nekoliko slabše vključujejo v pouk, se jim pa v mnogočem zelo približajo (enako pogosto na primer prosijo sošolce za pomoč ali učitelja, da jim pregleda nalogo …). Na njihovo prizadevnost pa kažejo ugotovitve, da ti učenci redno obiskujejo dopolnilni pouk, da so redko neopravičeno odsotni od pouka, da pridno opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti, ter tudi to, da se skušajo aktivno vključevati v pouk. Žal je tudi med njimi večina takih, ki k pouku nikoli ne prinesejo gradiva v svojem jeziku, da bi si z njim skušali pomagati, poleg tega med njimi prevladujejo taki, ki redko ali nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. Pričakovano morajo pogosteje od slovenskih učencev zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP. Učitelji, ki v osnovnih šolah izvajajo dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine, so v svojih odgovorih za govorce iz te skupine, ki se v slovenskih šolah šolajo tako 1. kot tudi 2. leto, navedli, da ti učenci redno obiskujejo DSP, se trudijo aktivno sodelovati pri pouku in so motivirani za učenje slovenščine. Starši jim pri tem nudijo podporo. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. Zelo podobne ugotovitve lahko potegnemo tudi iz od odgovorov učiteljev iz srednjih šol. Tudi dijaki, ki so govorci oddaljenih slovanskih jezikov (ruščine, ukrajinščine), se v primerjavi s slovenskimi dijaki nekoliko slabše vključujejo v pouk, v precej proučevanih kategorijah pa se zelo izenačijo s slovenskimi (prosijo sošolce za pomoč, se skušajo aktivno vključevati v pouk, opravljajo domače naloge, prosijo za dodatne vaje …). Poleg tega so redko neupravičeno odsotni od pouka, morajo pa pogosteje od slovenskih dijakov zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati dodatno učno pomoč. Učitelji, ki v srednjih šolah izvajajo intenzivni tečaj slovenščine, pri govorcih drugih slovanskih jezikov (npr. ukrajinščine, ruščine ...) opažajo, da imajo skoraj vsi dijaki iz te skupine podporo staršev, da so motivirani za učenje

slovenščine, da redno obiskujejo tečaj slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, prav tako je razveseljivo, da redno opravljajo domače naloge oziroma se skušajo šolsko snov naučiti doma … Glede vključevanja v preostale šolske dejavnosti ugotovitve raziskave kažejo, da so učenci, ki so govorci drugih slovanskih jezikov (npr. ruščine, ukrajinščine), v precejšnjem deležu v te dejavnosti vključeni enako pogosto kot slovenski učenci: enako pogosto se večina med njimi na primer vključuje v šolske tabore in ekskurzije, prav tako v športna tekmovanja in šolske krožke. Nekoliko manj pogosto kot slovenski sošolci sodelujejo na šolskih tekmovanjih in šolskih prireditvah. Iz odgovorov, ki so nam jih v zvezi z vključenostjo v šolske dejavnosti posredovali respondenti iz srednjih šol, je opazna velika vključenost teh dijakov v šolske tabore, ekskurzije in šolska športna tekmovanja, manj pa so aktivni na primer pri tekmovanjih iz drugih predmetov, pri šolskih prireditvah, na področju prostovoljstva. Na podlagi ugotovitev raziskave se pri tej skupini osnovnošolcev v velikem deležu ugotavlja pomanjkljivo znanje slovenščine, boljše predznanje pa se pri njih kaže pri drugih predmetih, še posebej pri matematiki, kjer velik delež učiteljev primanjkljaja ne opaža. Nekoliko slabše predznanje ugotavljajo pri naravoslovnih, družboslovnih predmetih ter pri tujem jeziku. Srednješolski respondenti so pri tej skupini dijakov najbolj izpostavili pomanjkljivo znanje slovenščine, nekoliko bolj opazen je še primanjkljaj pri znanju prvega jezika, medtem ko ima primanjkljaj v znanju matematike, družboslovnih in naravoslovnih predmetih pa ima, manjšina dijakov. Pri dijakih iz te skupine, ki so OŠ končali v Sloveniji, se žal še vedno kaže predvsem primanjkljaj v znanju slovenščine, pri drugih predmetih primanjkljaja v glavnem ne opažajo.

- Ugotovitve raziskave, narejene na podlagi analize odgovorov zaposlenih v OŠ[52], kažejo, da se osnovnošolski učenci, ki so govorci zelo oddaljenih jezikov v primerjavi s slovenskimi slabše vključujejo v pouk. Ti učenci se ne vključujejo aktivno v pouk, na primer (skoraj) nikoli ne prosijo za dodatno razlago, pregled domače naloge, zapis besede, ki je ne razumejo itd. niti učitelja niti sošolcev … Na prizadevnost teh učencev pa kažejo visoki odstotki pri odgovorih, da redno obiskujejo dopolnilni pouk, da skoraj niso neopravičeno odsotni od pouka, da opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti. Večina med njimi k pouku nikoli ne prinese gradiva v svojem jeziku, da bi si z njim skušali pomagati, poleg tega med njimi prevladujejo taki, ki redko ali nikoli ne povejo (pokažejo) učitelju, kako so snov obravnavali v prejšnji šoli. Za dodatno delo so v glavnem redko motivirani. Glede vključevanja v preostale šolske dejavnosti ugotovitve raziskave kažejo, da učenci iz te skupine v primerjavi s slovenskimi vrstniki podobno pogosto obiskujejo zlasti v šolske tabore, ekskurzije, izlete, športna tekmovanja, manj pogosto pa se vključijo v šolske krožke, tekmovanja iz različnih predmetov, dodatni pouk, še manj pogosto pa sodelujejo na šolskih prireditvah ali pri šolskem časopisu. Po drugi strani pa so pričakovano bolj pogosto vključeni v dodatno strokovno pomoč oz. dopolnilni pouk. Učitelji, ki v osnovnih šolah izvajajo dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine, so v svojih odgovorih za učence govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki so bili v svoji državi deležni rednega šolanja, in se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, zapisali, da pri njih učitelji zaradi velike oddaljenosti prvega jezika ne more prepoznati, ali imajo učenci učne težave oz. posebne potrebe. Pri teh učencih se namreč v velikem deležu kažejo »učne težave«, takih, ki bi imeli vedenjske težave ali posebne potrebe, pa med njimi

[52] Zaradi številčno omejenega vzorca (za govorce oddaljenih jezikov, ki se šolajo na srednjih šolah smo namreč dobili le dva odgovora) ugotovitev na tem mestu ne povzemamo, saj odgovore razumemo le kot izkušnjo dveh posameznih šol.

skoraj ni. Sicer pa so bile ugotovitve tudi sledeče: učenci redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine, so motivirani za učenje slovenščine, se trudijo aktivno sodelovati, redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar so delali v šoli, naučiti doma. Tudi pri učencih iz te skupine, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, se je pokazalo, da ti redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine, da so motivirani za učenje slovenščine, da redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar so delali v šoli, naučiti doma, da se trudijo aktivno sodelovati ... Večina učencev iz te skupine ima podporo staršev. Takih, ki bi imeli vedenjske težave ali posebne potrebe, skoraj ni, še vedno pa je več takih, ki imajo učne težave. Zelo podobne zaključke lahko naredimo na osnovi odgovorov za govorce zelo oddaljenih jezikov (npr. kitajščine, arabščine, farsija), ki v svoji državi niso bili deležni rednega šolanja oz. je bilo to prekinjeno, in se v slovenskih šolah šolajo 1. leto. Ti učenci po opažanjih sodelujočih učiteljev redno obiskujejo DSP pri učenju slovenščine, se trudijo aktivno sodelovati, so motivirani za učenje slovenščine … Med njimi je veliko takih, pri katerih učitelji prepoznavajo posebne potrebe, vedenjskih težav pa med temi učenci skoraj ni. Odgovori učiteljev o učencih iz te jezikovne skupine, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto, pokažejo podobno sliko glede motivacije in sodelovanja pri pouku ter obiska DSP pri učenju slovenščine. Imajo pa tudi učenci iz te skupine v veliki meri učne težave in posebne potrebe, takih, ki bi imeli vedenjske težave, pa med njimi skoraj ni. Na podlagi ugotovitev raziskave se pri tej ciljni skupini največji primanjkljaj kaže v zvezi z znanjem slovenščine, in sicer kar pri vseh učencih. Opazen je tudi primanjkljaj v znanju prvega tujega jezika, nekoliko manj v znanju družboslovnih in naravoslovnih predmetov, najmanj pa je po mnenju respondentov primanjkljaj opazen pri matematiki.

- Ugotovitve raziskave[53] glede vključevanja učencev, ki so govorci romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine), v slovenske vzgojno-izobraževalne inštitucije lepo pokažejo, da je potek vključevanja v pouk pri vsaj polovici teh učencev precej podoben kot pri slovenskih učencih. Zlasti se to opazi, ko gre za splošno aktivno vključevanje v pouk, prošnje za dodatne naloge, prošnje za razlago in pomoč sošolcev … Sicer pa morajo tudi učenci iz te skupine pogosteje od slovenskih učencev zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja obiskovati DSP. Na prizadevnost govorcev romanskih in germanskih jezikov (npr. nemščine, angleščine, francoščine, španščine) v osnovnih šolah kaže velik delež odgovorov, da redno obiskujejo dopolnilni pouk, da so redko neopravičeno odsotni od pouka, da pridno opravljajo domače naloge, ki so jih po presoji učitelja zmožni narediti. Učitelji, ki na osnovnih šolah izvajajo DSP, v svojih odgovorih za govorce romanskih in germanskih jezikov (npr. angleščine, nemščine, nizozemščine, francoščine, španščine ...), ki se v slovenskih šolah šolajo 1. leto, navajajo, da ti učenci redno obiskujejo DSP, so motivirani za učenje slovenščine, da redno opravljajo domače naloge oz. se poskušajo to, kar so delali v šoli, naučiti doma. Visoko je bila uvrščena tudi trditev, da imajo podporo staršev. Poleg tega se je pokazalo tudi, da ti učenci v večini nimajo vedenjskih in učnih težav ter posebnih potreb. Zelo podobne zaključke lahko naredimo na podlagi analize odgovorov za govorce romanskih in germanskih jezikov, ki se v slovenskih šolah šolajo 2. leto. Tudi ti učenci redno obiskujejo DSP, so motivirani za učenje slovenščine in se trudijo aktivno sodelovati pri pouku, redno opravljajo domače naloge, imajo podporo staršev ... Tudi glede vključevanja v preostale šolske dejavnosti ugotovitve raziskave

[53] Tudi o dijakih iz te skupine sta na naša vprašanja odgovarjali samo dve srednji šoli oz. dva respondenta, zato zaradi velike omejenosti vzorca ugotovitev ne gre posploševati.

kažejo na veliko uravnoteženost s slovenskimi učenci. Enako pogosto kot slovenski učenci se namreč učenci iz te skupine udeležujejo taborov, ekskurzij in šolskih izletov, so vključeni v dopolnilni pouk, krožke, športna tekmovanja in dodatni pouk, samo nekoliko manj pogosto sodelujejo na šolskih prireditvah, tekmovanjih iz različnih predmetov, manj pogosto pa sodelujejo pri šolskem časopisu. Na podlagi ugotovitev raziskave med zaposlenimi v osnovnih šolah se pri govorcih romanskih, germanskih in drugih evropskih jezikov največji primanjkljaj kaže pri znanju slovenščine, v znanju ostalih proučevanih predmetov (tuji jezik, matematika, družboslovni in naravoslovni predmeti) pa ta skupina učencev ne kaže večjih učnih primanjkljajev.

- Anketirani osnovnošolski učitelji, ki v svojih razredih poučujejo učence druge ali tretje generacije priseljencev, so navedli, da pri predmetu, ki ga poučujejo, opažajo, da imajo ti učenci oziroma dijaki nižjo jezikovno zmožnost v slovenščini kot drugi slovenski učenci oziroma dijaki. Velika večina odgovorov osnovnošolskih učiteljev je vsebovala navedbo, da se pri teh učencih zazna jezikovni primanjkljaj v besedišču, da slabše razumejo strokovni jezik in strokovne izraze, so slabši pri bralnem razumevanju, zlasti leposlovja in strokovnih besedil, imajo nižjo oblikoskladenjsko zmožnost in večje težave pri pisanju.. Izpostavljali so tudi težave z jezikovnimi, pravopisnimi in slogovnimi pravili. Kot vzrok za jezikovni primanjkljaj v slovenščini najpogosteje izpostavljajo rabo drugega jezika, kot je slovenščina, v domačem okolju pa tudi zahtevnost učenja slovenščine, slabo vključenost v okolje, slabo vzgojo in nespodbudno družinsko okolje, slabšo ekonomsko-socialno situacijo, odsotnost dojemanja znanja kot vrednote in nepripravljenost za učenje ter tudi premajhno pozornost, ki jo v slovenskih šolah posvečamo tem otrokom. Šole tem učencem in dijakom po informacijah naših respondentov skušajo pri tem pomagati na različne načine, večinoma z omogočanjem prisotnosti pri dopolnilnem pouku, dodatno razlago, govorilnimi urami za učence, jih spodbujajo in skušajo krepiti njihovo samozavest ter izpostavljajo pomembnost dvojezičnosti. Pomembno pomoč šole vidijo tudi v možnosti, da bi tudi te učence vključili v posebne oblike učenja slovenščine in k temu pritegnili tudi njihove starše. Podobna so opažanja srednješolskih učiteljev, ki poučujejo dijake druge ali tretje generacije priseljencev. Razveseljivo je, da jezikovni primanjkljaj opažajo pri nekoliko manjšem deležu dijakov druge in tretje generacije kot respondenti iz osnovnih šol. Po mnenju srednješolskih respondentov se jezikovni primanjkljaj kaže zlasti v slabšem razumevanju zahtevnejših ali starejših besedil, v težjem razumevanju strokovnih vsebin, pri obsegu besedišča, pisni komunikaciji in rabi besed iz svojega jezika. Vzroke za nižjo sporazumevalno zmožnost v slovenščini pa pripisujejo rabi maternega jezika doma (najpogostejši razlog) oz. izven šolskega okolja, slabši integraciji v slovensko skupnost, slabši zmožnosti v prvem jeziku. Šole jim po informacijah naših respondentov skušajo pri tem pomagati na različne načine, večinoma s pomočjo v okviru dopolnilnem pouku, dodatno razlago, skušajo krepiti njihovo samozavest ter izpostavljajo pomembnost dvojezičnosti. Pomembno pomoč šole vidijo tudi v možnosti, da bi tudi te učence vključili v posebne oblike učenja slovenščine in k temu pritegnili tudi njihove starše. Na nekoliko nižjo bralno zmožnost pri učencih in dijakih druge generacije priseljencev je pokazala tudi naša raziskava. Medtem ko so učenci in dijaki tretje generacije v naši raziskavi pri razumevanju zapisanih besedil v povprečju dosegli enake dosežke kot njihovi slovenski vrstniki

brez migrantskega ozadja, so bili učenci in dijaki druge generacije pri testu nekoliko manj uspešni.

- Na podlagi analize odgovorov učiteljev in učiteljev, ki so v naši raziskavi označili, da poučujejo v svojih razredih učence Rome, lahko sklepamo, da se v osnovnih šolah učenci Romi v primerjavi s slovenskimi učenci precej slabše vključujejo v pouk. Na to nas napeljujejo zlasti visoki odstotki odgovorov glede trditev, da romski učenci npr. nikoli ne prosijo za dodatne vaje ali delovni list, za zapis besede, ki je ne znajo zapisati, ne prosijo za pomoč sošolcev, redki prosijo za dodatno razlago in za pregled naloge. Učitelji ugotavljajo tudi, da imajo učenci Romi slabše predznanje, da jih je težko privabiti v šolo, da doma nimajo spodbude, da jih življenje v romskem naselju zavira v njihovem socialnem in čustvenem razvoju. Pogosto je problem tudi pomanjkanje motivacije ter kontinuitete pridobivanja znanja zaradi pogostih neupravičenih izostankov. Analiza odgovorov srednješolskih učiteljev kaže, da se tudi dijaki Romi v primerjavi s slovenskimi dijaki slabše vključujejo v pouk. To so vprašani učitelji utemeljevali z navedbami, da romski dijaki npr. ne prosijo za dodatne vaje ali delovni list, za zapis besede, ki je ne znajo zapisati, ne prosijo za pomoč sošolcev, redki prosijo za dodatno razlago in za pregled naloge. Romski dijaki pogosteje od slovenskih učencev zaradi učnih težav ali učnega primanjkljaja potrebujejo dodatno učno pomoč, tudi pri njih se je pokazalo, da so pogosteje neupravičeno odsotni od pouka kot slovenski dijaki. Odgovori vključenih v raziskavo kažejo tudi na slabšo vključenost romskih učencev in dijakov v šolsko skupnost in šolske dejavnosti v primerjavi s slovenskimi in tudi z drugimi učenci, npr. priseljenci. Opazna je zlasti njihova manjša prisotnost na ekskurzijah, šolskih krožkih, šolskih prireditvah, iz odgovorov je razvidno, da le redko sodelujejo na tekmovanjih iz drugih predmetov ali obiskujejo dodatni pouk.
  Na šolah se za učence Rome največkrat organizirajo dopolnilni pouk, DSP oz. učno pomoč za učence Rome, na šolah, na katerih imajo romskega pomočnika, tudi učno pomoč, ki jo izvaja ta oseba. Razveseljiv je podatek, da sodelujoči v raziskavi pri učencih Romih, ki se šolajo na njihovih šolah, z leti opažajo napredek v njihovem znanju slovenščine. Težje osvajajo slovnične pojme, ker od njih zahtevajo več abstraktnega razmišljanja in več vaje. Večina sicer meni, da ima več kot polovica učencev Romov, ki so vključeni v njihovo šolo, dovolj dobro znanje slovenščine, da lahko sledijo pouku. To pripisujejo dejstvu da, je vse več romskih otrok pred vstopom vključenih v vrtec, da mnogih starši več ne učijo aktivno romskega jezika, zlasti pa prizadevanja šole, vrtcev, centra za socialno delo, pomoč in podpora lokalne skupnosti, prostovoljcev in ostalih pri osveščanju staršev za sodelovanje s šolo in vključevanje otrok v šolsko delo. Pomembno je tudi delo romskih pomočnikov, zlasti če govorijo romščino in če z učenci delajo individualno. Ob tem je bilo izpostavljeno še, da je pomembno, da je to oseba, ki je lahko dlje časa na šoli zaposlena za ta namen, saj se otroci spremembam težko prilagajajo. Izpostavljeno je bilo tudi dejstvo, da prihajajo v šole tudi učenci Romi, ki imajo drugačne higienske in bivanjske navade, zato bi bilo treba premostitvi teh razlik nameniti več pozornosti. Med ukrepi in dejavnostmi, ki bi po mnenju respondentov (najbolj) pripomogli k še uspešnejšemu jezikovnemu vključevanju učencev Romov, je bila največkrat omenjena še doslednejša vključitev romskih otrok v vrtec, delo s starši oz. njihova vključitev v šolsko delo otrok, obvezno obiskovanje dodatnih dejavnosti za čim večjo izpostavljenost jeziku tudi v prostem času, med počitnicami itd. Eden od predlogov je bil tudi ta, da bi v šole za učence Rome v prvem razredu namesto pouka angleščine uvedli pouk slovenščine. Dosežki učencev

Romov pri našem testu kažejo, da dosegajo nekateri romski učenci zelo nizko bralno zmožnost, zato bi veljalo resno premisliti, ali obstoječa pomoč pri učenju slovenščine daje dovolj dobre rezultate, in kako bi učinkovitost učenja slovenščine v začetnih razredih osnovne šole še povečali. Pri tem je mogoče iskati učinkovite pristope in primere dobre prakse tudi na področju jezikovnega vključevanja učencev priseljencev.

- Ugotovitve raziskave, narejene na podlagi analize odgovorov zaposlenih v osnovnih šolah, ki so označili, da poučujejo v svojih razredih učence oziroma dijake s slovenščino kot maternim jezikom[54], ki so prej živeli v tujini, kažejo, da se ti učenci oziroma dijaki vključujejo v pouk v veliki večini enako uspešno kot slovenski učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli. Podobno pridno torej opravljajo domače naloge, ki so jih po učiteljevi presoji zmožni narediti, prosijo učitelja za pregled domače naloge, pri pouku prosijo za dodatno razlago ter dodatne vaje ali delovni list … Poleg tega so redno prisotni pri pouku, DSP pa obiskujejo celo manj pogosto kot slovenski učenci, ki so se ves čas šolali v slovenski šoli. Glede na to, da so učenci iz te proučevane skupine nekaj let svojega šolanja preživeli v tujini, se pri njih deloma opaža primanjkljaj v znanju slovenščine. Brez primanjkljaja znanja so pri matematiki in tujem jeziku, pri nekaterih učencih pa je opazen primanjkljaj pri družboslovnih in naravoslovnih predmetih. Učitelji so v raziskavi navedli tudi, da so ti učenci pri ponovnem vključevanju v slovenski šolski sistem potrebovali pomoč pri učenju slovenščine, ki pa je potekala v okviru ur slovenščine (eno ali dve uri na teden), ki jih dodatno financira MIZŠ, ali pa je bila zanje organizirana individualna dodatna pomoč in pomoč tutorja ter prilagoditve dela in sodelovanje s starši oz. so učeči učitelji poskrbeli za dodatno razlago. Poleg tega so ti otroci potrebovali pomoč pri »sprejemanju naše organizacije, metod dela, poučevanja.« Ugotovitve torej kažejo, da se ti učenci in dijaki ob vrnitvi v domovino kljub primanjkljaju v slovenščini razmeroma hitro vključijo v slovenski šolski sistem. So pa respondenti v svojih odgovorih izrazili veliko mero strinjanja z možnostjo v novih Pravilnikih, da se za te dijake organizira (in financira) dodatna pomoč pri učenju slovenščine.

6.2 UGOTOVITVE DRUGEGA CILJA RAZISKAVE: USPOSOBLJENOST UČITELJEV ZA DELO Z NEMATERNIMI GOVORCI SLOVENŠČINE IN JEZIKOVNE PRILAGODITVE, KI JIH UČITELJI UPORABLJAJO PRI POUKU

6.2.1 Usposobljenost učiteljev

Rezultati, ki smo jih z raziskavo pridobili o usposobljenosti učiteljev začetnega pouka slovenščine, kažejo, da tako osnovnošolski kot srednješolski vodstveni delavci in šolska svetovalna služba menijo, da so ti učitelji najbolje usposobljeni za spremljanje jezikovnega napredka učencev priseljencev, za poučevanje slovenščine kot drugega in tujega jezika in za pomoč pri socialnem vključevanju učencev, nekoliko manj za reševanje konfliktnih situacij in prepoznavanje, razumevanje in premoščanje sociokulturnih razlik med učenci, najmanj pa za delo s starši preseljenci in za premagovanje jezikovnih

[54] Glede na zelo majhen vzorec respondentov iz srednjih šol ter na majhno število dijakov, na katere so se njihova opažanja nanašala, teh izsledkov povzemamo, saj je pri posploševanju in je pri njihovi interpretaciji potrebna posebna previdnost.

ovir pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci. Razveseljivo pa je, da velika večina šol (83 % OŠ in 80 % SŠ) učitelje spodbuja k izobraževanju na tem področju.

Odgovori, ki so nam jih podali učitelji začetnega pouka slovenščine v osnovni šoli, kažejo, da jih je več kot polovica (59 %) mnenja, da so za poučevanje slovenščine kot drugega jezika dobro ali povsem usposobljeni, slaba tretjina (32 %), da so delno usposobljeni, nekaj (9 %) pa jih meni, da so slabo usposobljeni oz. da tega sami ne morejo oceniti. Delež srednješolskih učiteljev, ki izvajajo ta pouk in menijo, da so za to delo dobro oz. povsem usposobljeni, pa je še precej višji (88 %), kar nekako sovpada tudi z oceno ravnateljev oz. svetovalne službe. Med obema skupinama učiteljev se kaže tudi razlika v vključenosti v usposabljanja s področja poučevanja slovenščine kot drugega jezika. Med srednješolskimi učitelji začetnega pouka slovenščine je le 12 % takih, ki se tovrstnega usposabljanja še ni udeležilo, med osnovnošolskimi učitelji pa je ta delež precej višji – 33-odstotni.

Odgovori, ki so nam jih učitelji začetnega pouka slovenščine podali v zvezi z nadaljnjim izobraževanjem (vprašanje se je zaradi specifike obeh šolskih stopenj nekoliko razlikovalo), pa kažejo na precejšnjo željo po izpopolnjevanju na tem področju. Učitelji, ki izvajajo začetni pouk v slovenščine v osnovni šoli[55], bi se najraje izpopolnili na področju poznavanja sociokulturnega ozadja učencev priseljencev, v načrtovanju pouka slovenščine kot drugega jezika, v pristopih za razvijanje razumevanja govorjenih besedil ter pisne in govorne zmožnosti učencev, poznavanju in razumevanju procesa učenja drugega jezika, spremljanju jezikovnega znanja, pripravi učnega gradiva za učence priseljence, v poznavanju prvih jezikov učencev, razvijanju njihove slovnične zmožnosti in medkulturne zmožnosti, pa tudi v poučevanju začetnikov, razvijanju razumevanja zapisanih besedil, poučevanju besedišča in poučevanju, ki je prilagojeno točno določeni skupini učencev, npr. v poučevanju najstnikov, še neopismenjenih učencev, mlajših učencev in v poučevanju slovenščine kot drugega jezika na višjih ravneh znanja. Srednješolski učitelji začetnega pouka slovenščine, pa bi se radi izpopolnili zlasti v pripravi učnega gradiva za dijake priseljence, razvijanju medkulturne zmožnosti, poznavanju in razumevanju procesa učenja drugega jezika, poučevanju dijakov na višjih stopnjah znanja slovenščine, poznavanju sociokulturnega ozadja dijakov priseljencev, spremljanju in preverjanju jezikovnega znanja, nekateri učitelji, pa bi svoje znanje radi nadgradili na področju načrtovanja pouka slovenščine kot drugega jezika, poučevanja začetnikov, razvijanja razumevanja zapisanih besedil, pisne in govorne zmožnosti dijakov, razvijanja slovnične zmožnosti, poznavanja prvih jezikov dijakov ter na področju razvijanja razumevanja govornih besedila in poučevanja besedišča.

Pri oceni usposobljenosti drugih učiteljev za delo z nematernimi govorci slovenščine pa so osnovnošolski vodstveni delavci in svetovalna služba najvišje uvrstili usposobljenost učiteljev za reševanje konfliktnih situacij, za pomoč pri socialnem vključevanju učencev priseljencev ter za prepoznavanje in premoščanje sociokulturnih razlik med učenci, nekoliko manj so učitelji po njihovem mnenju usposobljeni za dajanje povratne informacije učencem o njihovem napredku, za preverjanje znanja učencev nematernih govorcev slovenščine pri predmetu, ki ga poučujejo, najmanj pa se jim učitelji zdijo usposobljeni za izvedbo jezikovnih prilagoditev pri posameznih predmetih, za delo s starši

[55] Pri razumevanju odgovorov je pomembno zavedanje, da poučujejo osnovnošolski učitelji starostno zelo heterogene učence, zato imajo tudi zelo različne izobraževalne potrebe.

in za premagovanje jezikovnih ovir pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci. Srednješolski ravnatelji oz. pomočniki ravnateljev in svetovalna služba pa so največjo usposobljenost pri učiteljih prepoznali pri dajanju povratne informacije dijakom o njihovem napredku, pri reševanju konfliktnih situacij ter pri prepoznavanju in premoščanju sociokulturnih razlik med dijaki, nekoliko manj usposobljeni se jim zdijo za preverjanje njihovega znanja pri predmetu, ki ga poučujejo, najmanj pa prav tako kot njihovi osnovnošolski kolegi za izvedbo jezikovnih prilagoditev pri posameznih predmetih, za delo s starši priseljencev in za premagovanje jezikovnih ovir pri sporazumevanju s starši in učenci priseljenci.

V zvezi z usposobljenostjo za pomoč pri jezikovnem vključevanju nematernih govorcev slovenščine pa tako osnovnošolski kot srednješolski učitelji drugih predmetov menijo, da so najbolje usposobljeni za poučevanje besedišča, s katerim se priseljenci srečujejo pri njihovem predmetu, razvijanje razumevanja besedil in za razvijanje medkulturne zmožnosti pri učencih in dijakih, nekoliko manj pa za razvijanje njihove govorne in pisne zmožnosti in jezikovno prilagajanje oz. poenostavljanje razlage in delovnih listov, še nekoliko manj pa se jim zdi, da poznajo sociokulturno ozadje priseljencev, proces učenja drugega jezika in prve jezike učencev in dijakov. Zanimivo pri tem je, da so se kljub različni poklicni izobrazbi (med osnovnošolskimi respondenti so prevladovali učitelji slovenščine, matematike in zgodovine, med srednješolskimi pa učitelji teoretičnih strokovnih predmetov, praktičnega pouka in slovenščine) pokazali zelo podobni odgovori, kar kaže na to, da so učitelji na splošno bolje usposobljeni za določene dejavnosti pri pouku ne glede na usmeritev. Tudi pri teh učiteljih je iz njihovih odgovorov zaznati, da so naklonjeni dodatnemu izpopolnjevanju. Najraje bi svoje znanje nadgradili tam, kjer čutijo največji primanjkljaj, torej v poznavanju procesa učenja drugega jezika in sociokulturnega ozadja učencev priseljencev, najmanj pa v poznavanju prvih jezikov učencev (čeprav so označili, da jih slabo poznajo) in prilagajanju in poenostavljanju razlage, kar je nekoliko v nasprotju z njihovimi odgovori o usposobljenosti in tudi opažanji ravnateljev oz. šolske svetovalne službe, ki so usposobljenost predmetnih učiteljev za prilagajanje in poenostavljanje razlage nekoliko slabše ocenili.

6.2.2 Jezikovne prilagoditve, ki jih učitelji uporabljajo pri pouku

Raziskava nam je nekoliko odstrla pogled tudi v dejavnosti, pristope, sredstva in spodbude, s katerimi skušajo predmetni učitelji pri pouku premostiti jezikovni primanjkljaj nematernih govorcev slovenščine, ki se kaže pri pouku. Prvo dognanje je, da precejšen delež učiteljev (54 % osnovnošolskih in 38 % srednješolskim) tem učencem pri pouku posveča več pozornosti kot njihovim slovenskim vrstnikom oz. jim posvečajo enako mero pozornosti, le v vprašalniku za učitelje v srednjih šolah jih je nekaj označilo (5 %), da jim jo posvečajo manj. Med pristopi, spodbudami in prilagoditvami, s katerimi skušajo olajšati sporazumevanje oz. razumevanje učne snovi, so osnovnošolski učitelj najpogosteje označili, da učenca pohvalijo, če skuša sodelovati, ga vprašajo, če česa ni razumel (to pogosto ali vedno stori več kot 90 % učiteljev), pogosto svoj govor podkrepijo s kazanjem, se trudijo govoriti bolj razločno, učence vključujejo v dejavnosti, kjer jezikovne dejavnosti niso v ospredju, precej je takih, ki učence s slovenščino kot nematernim jezikom posadijo v svojo bližino, da mu lahko pomagajo in spremljajo njegovo delo, poleg tega tudi sproti preverjajo njegovo razumevanje, mu omogočijo dodatno razlago, če česa ne razume oziroma ponovijo razlago v poenostavljeni obliki, nekoliko več kot polovica je takih učiteljev, ki vedno ali pogosto v pouk, če je mogoče, vključijo medkulturne vsebine, govorijo počasneje, prilagodijo razlago, posamezne ključne besede, povezane z novo snovjo, zapišejo na tablo kot podporo

svojemu govoru, več kot 40 % vprašanih se vedno ali pogosto o jezikovni zmožnosti učenca posvetuje z učiteljem, ki ga poučuje slovenščino, pripravi prilagojene delovne liste, učenca spodbuja, naj pove kaj v svojem jeziku, organizira medvrstniško pomoč, ponovi razlago samo za učenca priseljenca. Delež učiteljev, ki navodila za pomoč pri učenju posreduje staršem, pa je manjši (vedno ali pogosto to stori 36 % osnovnošolskih učiteljev). Predvidevamo, da tudi zato, ker otroci s strani s staršev, kot so naši respondenti izpostavili na več mestih, pogosto pri šolskem delu nimajo podpore. Presenetil pa nas je razmeroma velik delež učiteljev, ki pri pouku nimajo na računalniku odprtega prevajalnika ali slovarja, s katerim bi si učenci pomagali pri razumevanju. Več kot 50 % učiteljev to stori redko ali nikoli. Morda se ne zavedajo, da tako poleg razreševanja trenutnih sporazumevalnih zadreg z jezikovnimi pripomočki učence navajajo tudi na strategije učenja oz. samoučenja, ali pa zato v razredu nimajo tehničnih možnosti. Razmeroma velik delež učiteljev učencem tudi ne pripravi jezikovnega prilagojenega izročka učne snovi, najredkeje pa se učitelji pri premoščanju razumevanja učne snovi zatekajo k učnemu gradivu, ki ga lahko učenec prebere v svojem jeziku. 77 % učiteljev učencem nikoli ne svetuje, naj učno snov poiščejo v svojem jeziku oz. to storijo redko, prav tako je le malo učiteljev, ki tako gradivo za učence poiščejo sami. Odgovori srednješolskih učiteljev izpostavljajo isto vrsto prilagoditev, vendar jih v pouk vključujejo nekoliko manj pogosto. Izstopa podatek, da 49 % srednješolskih učiteljev za dijake nikoli ne pripravi delovnega lista s ključnim besediščem ali pa to stori zelo redko (takih je 35 % osnovnošolskih učiteljev), prav tako se jih 44 % pri učiteljih slovenščine redko ali nikoli ne pozanima katere stavčne strukture in besedišče dijaki priseljenci že obvladajo (med osnovnošolskimi učitelji je takih 28 %). Na nekoliko manjšo senzibilnost srednješolskih učiteljev kaže tudi podatek, da se jih 52 % nikoli ne nauči nekaj preprostih besed ali fraz v prvem jeziku priseljencev ali pa to redko storijo (tak odgovor je izbralo 34 % osnovnošolskih učiteljev), kar sovpada tudi z zgoraj navedeno ugotovitvijo, da imajo ti učitelji manjšo željo po izobraževanju o prvih jezikih priseljencev. To je morda posledica premajhnega zavedanja, da je poznavanje značilnosti prvih jezikov za premoščanje sporazumevalnih zadreg učitelju v veliko pomoč (pri tem mislimo predvsem na poznavanje ključnih značilnosti jezika ne dejansko sporazumevalno zmožnost v jeziku, katere doseganje bi od učiteljev zahtevalo preveč napora), poznavanje nekaj besed in fraz pa med učiteljem in učencem ustvarja tudi čustveno bližino.

Tako pri osnovnošolskih kot srednješolskih učiteljih pa bi veljalo zavedanje o pomenu pomoči pri premoščanju sporazumevalnih težav še okrepiti.

6.3 UGOTOVITVE TRETJEGA CILJA RAZISKAVE: BRALNA ZMOŽNOST UČENCEV IN DIJAKOV, GOVORCEV SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA JEZIKA

Primerjava rezultatov, ki so jih v naši raziskavi o bralni zmožnosti dosegli testirani učenci in dijaki, kaže, da učenci priseljenci tretje generacije približno enako dobro razumejo zapisana besedila kot domači govorci, medtem ko se je pri drugi generaciji priseljencev pokazala nekoliko slabša bralna zmožnost. Učenci priseljenci prve generacije dosegajo zelo različno bralno zmožnost – najnižjo dosegajo neslovanski govorci, ki se v slovenski šoli šolajo šele eno ali dve leti. Glede na rezultate, ki so jih dosegli pri testu, najverjetneje nimajo dostopa do nove učne snovi. Pokazalo pa se je tudi, da se stopnja bralne zmožnosti s številom let šolanja zvišuje. Učenci in dijaki prve generacije, ki so v slovenski šoli preživeli večino let ali vsa leta svojega šolanja, se po stopnji bralne zmožnosti približujejo domačim govorcem. Vse navedeno kaže, da je pri učencih in dijakih, ki se v slovenske šole vključujejo v višjih razredih osnovne šole oz. v srednje šole, potrebna posebna skrb za razvijanje jezikovne zmožnosti in vseh

sporazumevalnih dejavnosti, še posebej, če gre za neslovanske govorce, saj zaradi krajšega obdobja šolanja obstaja večja verjetnost, da svoje jezikovne in bralne zmožnosti ne bodo razvili v zadostni meri. Raziskava je tudi pokazala, da so bili učenci in dijaki v vseh skupinah pri razumevanju kompleksnejših besedil manj uspešni.

7 PREDLOGI IN PRIPOROČILA

Ob analizi rezultatov se nam je izrisalo tudi nekaj predlogov in priporočil[56], ki bi lahko pripomogli k nadaljnjemu razvoju področja in smo se jih nekoliko dotaknili že pri podajanju glavnih ugotovitev raziskave.

- V preteklih dveh šolski letih so bile na področju vključevanja priseljencev v VIZ tako na ravni zakonodaje kot izvedbe narejene pomembne spremembe, ki zadevajo zlasti izvajanje začetnega pouka slovenščine. Obdobje trajanja raziskave zato z vidika evalvacije teh sprememb ni bilo najbolj primerno, saj se nova stvarnost v šole šele uvaja, zato je smiselno najprej vse novosti v polnosti implementirati in jih nato nadgraditi. V prvi vrsti je treba šole spodbuditi k vzpostavljanju bolj intenzivne oblike začetnega pouka slovenščine, ki bi učencem in dijakom omogočal hitrejše učenje novega učnega jezika. Šole imajo pri umeščanju te oblike pouka pogosto kadrovske in organizacijske težave, zato bi bilo smiselno oblikovati nekaj konkretnih predlogov izvedbe, ki bi jim bile pri tem v pomoč.
- V čim večji meri je treba zagotoviti, da bodo vsi učenci deležni takega števila ur, kot jim ga omogoča pravna podlaga, saj se to število giblje na spodnji sprejemljivi meji in pomeni kompromis med priporočenim oz. potrebnim [57] številom ur in trenutnimi finančnimi zmožnostmi MIZŠ. Težave se kažejo zlasti v osnovni šoli, kadar se na novo vpiše manjše število učencev iz različnih vzgojno-izobraževalnih obdobij in je taki skupini dodeljeno enotno število ur začetnega pouka slovenščine. Zaradi velikih starostnih razlik med učenci pouka zanje ni mogoče povsem enako učinkovito izpeljati. Neenakost pa se kaže tudi v plačilu učiteljem, ki izvajajo ta pouk[58]. Možnost sistemizacije delovnega mesta za namen izvajanja začetnega pouka slovenščine sicer pomeni pomembno spremembo – učitelji lahko to delo v osnovnih šolah opravljajo v okviru svoje redne pedagoške obveznosti in ne kot dodatno delo, ki je finančno precej slabše ovrednoteno. Gre pa tudi za kvalitativni premik – na izvajanje začetnega pouka slovenščine se je začelo gledati kot na pouk, ki ima svojo lastno dinamiko in zahteva skrbno pripravo, ki pa je sedaj tudi finančno ovrednotena. Velja torej opozoriti, da delo srednješolskih učiteljev in tudi delo osnovnošolskih učiteljev, ki niso sistemizirani, ni več primerljivo ovrednoteno, kar bi bilo treba čim prej odpraviti.

[56] V času izvedbe raziskave je Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik sodeloval pri pripravi dveh dokumentov, ki vključujejo usmeritve in predloge za uspešnejše jezikovno vključevanje priseljencev – kot soavtorji pri Predlogu programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (posredovan MIZŠ avgusta 2018), samostojno pa smo pripravili učni načrt za začetni pouk slovenščine v prvem, drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju (sprejet februarja 2020).

[57] Že omenjeni evropski projekt Language skills for successful subject learning (Moe idr. 2015) je pokazal, da morajo 12- in 13-letni učenci za doseganje minimalnih standardov v šoli obvladovati jezik šolanja vsaj na ravni B1, za kar je (pri povprečnem učencu, ki ni govorec bližnjih slovanskih jezikov) navadno potrebno 500 ur pouka, 15- in 16-letni srednješolci pa naj bi za uspešno delo v šoli (še posebej, če so vključeni v gimnazijo) morali obvladati jezik na ravni B2 (na tej ravni je tudi višja maturitetna raven v Sloveniji pri tujih jezik), za doseganje katere pa bi morali biti izpostavljeni vsaj 1000 uram pouka.

[58] Kljub temu da kažejo v naši raziskavi učitelji začetnega pouka slovenščine zelo visoko motivacijo za izvedbo tega pouka, pa je bilo nizko plačilo tega dela v raziskavi večkrat izpostavljeno.

- Uvedba jezikovnega testa kot diagnostičnega inštrumenta v procesu začetnega učenja slovenščine se je na srednješolski stopnji izkazala kot ustrezna. Diagnostična informacija je učiteljem v pomoč pri spremljanju napredka učečih se oz. učinkovitosti pouka, pa tudi pri načrtovanju nadaljnje jezikove pomoči. Kot je bilo v tej raziskavi že večkrat izpostavljeno, se nam zdi opazovanje jezikovne zmožnosti oz. jezikovnih potreb vsakega posameznega učenca ali dijaka zaradi vseh specifik, ki se kažejo pri teh govorcih, pomembno izhodišče za načrtovanje jezikovne in druge pomoči. Diagnostično testiranje bi veljalo zato po našem mnenju postopoma uvesti tudi v osnovno šolo. Posebno pozornost namreč vzbuja podatek, da je 51 % vodstvenih in svetovalnih delavcev osnovnih šol odgovorilo, da se učinkovitosti izvedene pomoči pri začetnem učenju slovenščine na šolah ne preverja.
- Ker se je število let učenja slovenščine pri našem testu bralne zmožnosti pokazalo kot pomemben dejavnik uspešnosti (vključenost v slovenski vrtec se sicer pri interpretaciji naših testnih rezultatov ni pokazala kot pomembna), bi veljalo čim prej sprejeti zakonodajo in potrebne dokumente, ki bi tudi v predšolskem obdobju migrantskim otrokom omogočalo sistematično učenje slovenščine, in sicer tudi tistim (npr. v obliki dopoldanskih ali popoldanskih jezikovnih uric), ki niso vključeni v program predšolske vzgoje.
- Čeprav je usposabljanju učiteljev, ki poučujejo priseljence, s strani MIZŠ v zadnji letih posvečeno precej pozornost, bi veljalo možnost tovrstnega izobraževanja v prihodnosti še okrepiti in v čim večji meri razširiti tudi na učitelje drugih predmetov. Glede na to, da je precejšen delež sodelujočih v raziskavi izrazil, da z možnostmi izobraževanja na tem področju niso najbolje seznanjeni, bi veljalo razmisliti tudi o bolj učinkovitem načinu obveščanja – morda z okrožnico ob začetku šolskega leta. Raziskava pa je pokazala tudi na pereč problem, in sicer da se začetnega pouka slovenščine učitelji precejkrat lotevajo brez predhodne seznanitve s področjem, kar pomeni, da imajo učenci pred seboj učitelja, ki ni vešč poučevanja slovenščine kot drugega jezika in zato pouka ne more najbolj učinkovito oblikovati. Glede na to, da učiteljev k opravljanju posebnega usposabljanja zakonsko ne moremo zavezati, bi bil za to, kako se temu v čim večji meri izogniti, s strani pristojnega ministrstva potreben poseben premislek.
- Glede na izsledke raziskave, ki so pokazali, da se pri nekaterih učencih in dijakih priseljencih kaže zelo velik primanjkljaj v znanju nekaterih šolskih predmetov, bi bilo nujno zanje vzpostaviti dodatno pomoč, ki bi prav tako kot učenje slovenščine potekala v intenzivni obliki, še posebej pri predmetih, pri katerih je sistematično nadgrajevanje snovi neobhodno (matematika, angleščina). Šole je pomembno tudi ozavestiti, da pomeni vpogled v preteklo šolanje priseljenega otroka pomembno pomoč pri načrtovanju učne pomoči in rednega pouka – učenca ali dijaka oz. njegove starše naj ob prvi seznanitvi opozorijo, da naj s seboj prinesejo stare zvezke in že predelano učno gradivo, saj jim bo to kljub nepoznavanju otrokovega prvega jezika dalo vpogled v njegovo šolsko delo in težavnost snovi, ki so jo obravnavali v njegovi šoli. Pomembno je tudi krepiti zavedanje, da otroci s preselitvijo v drugo državo izgubijo svoje najmočnejše orodje za učenje – svoj materni jezik, ki ga najverjetneje edino dobro obvladajo, zato predstavlja zanje v prehodnem obdobju učno gradivo v prvem jeziku pri spoznavanju novih konceptov, s katerimi se v slovenščini seznanja pri različnih predmetih, veliko pomoč. Seveda pa lahko ob nezadostni podpori pri učenju slovenščine ali če učitelji ne ustvarjajo dovolj priložnosti za rabo slovenščine in njim prilagojenih govornih situacij (in tudi prilagojenega učnega gradiva v slovenščini), to postane tudi ovira. Prav ustvarjanje pogojev za rabo jezika je po našem mnenju ključno za učinkovito razvijanje sporazumevalne zmožnosti govorcev.

- Posebno pozornost je treba nameniti tudi ocenjevanju. Čeprav daje puščanje širokega manevrskega prostora učiteljem tudi veliko različnih možnosti za ocenjevanje, pa je naša raziskava pokazala na resne zadrege, zato bi veljalo v prihodnosti pripraviti nekoliko bolj jasne smernice pri ocenjevanju nematernih govorcev, ki bi bile učiteljem v pomoč.
- Okrepiti je treba tudi delo s starši priseljenci, saj odgovori naših respondentov jasno kažejo, da njihova podpora močno olajša proces vključevanja. S tem v zvezi je smiselno medresorsko krepiti in usklajevati dejavnosti, ki pripomorejo k vključevanju staršev priseljencev.
- Posebno skrb velja še naprej posvečati tudi učencem Romom. Potreben je ponoven premislek, kako bi učinkovitost jezikovne pomoči še povečali. Glede na to, da živijo v Sloveniji in se praviloma vključijo v prvi razred, bi bilo smiselno čim več pomoči ponuditi v obdobju prvega (po potrebi tudi drugega) vzgojno-izobraževalnega obdobja, in jih v tem času čim bolj opolnomočiti za šolsko delo, saj podatki MIZŠ pa tudi raziskave kažejo, da v višjih razredih pogosto prekinejo s šolanjem. Kot je pokazala naša raziskava, bi bolj intenzivno pomoč potrebovali predvsem otroci Romi, ki se ne vključijo v vrtec.
- Pomoč pri učenju slovenščine maternih govorcev se je s spremembo Pravilnika o normativih in standardih v OŠ nekoliko uredila. Pomembno pa je krepiti zavedanje, da imajo možnost slovenski otroci staršev, ki so na delu v tujini, obiskovati dopolnilni pouk slovenščine, ki ga izvajajo iz Slovenije napoteni učitelji, oz. če ni dovolj učencev za oblikovanje skupine, učitelji iz Slovenije na daljavo.
- Naša raziskava nam je dala vpogled tudi v bralno zmožnost prve, druge in tretje generacije priseljencev ter učencev Romov. Take raziskave so v slovenskem prostoru zelo redke in so z izvedbenega vidika in analize zelo zahtevne, a dajejo pomemben vpogled v jezikovno zmožnost govorcev pa tudi pokažejo na pomanjkljivosti sistema, zato bi veljalo v prihodnje tovrstnemu raziskovanju nameniti več pozornosti. Rezultati so pokazali, da je treba delu z besedilom pri pouku posvečati posebno pozornost[59], saj predstavlja razumevanje zapisanih besedil osnovo za uspešno pridobivanje znanja. Nekoliko pa so razrešili tudi večkrat izpostavljeno dilemo v zvezi s prekrivnostjo intenzivnega tečaja in pouka slovenščine – učenci in dijaki (še zlasti, če gre za neslovanske govorce) v prvem letu šolanja najverjetneje ne morejo slediti rednemu pouku, zato je smiselno, da se osredotočijo na učenje slovenšćine.
- Tisto, kar se nam zdi za razvoj področja še posebej pomembno, pa je iskanje sinergij med posameznimi področji in ustvarjanje pogojev za kontinuiran razvoj. V preteklosti se je to področje v veliki meri razvijalo v obliki priložnostnih projektov, ki so sicer dali uspešne rezultate, a bi bilo teh najbrž še več, področje pa bi se hitreje razvilo, če bi delo potekalo po daljnosežnem načrtu in brez večletnih prekinitev. Zdi se nam dobro, da se je v zadnjih letih utrdilo zavedanje, da so področja (osnovnošolska, srednješolska in predšolska) med seboj prekrivna in da je pomembno usklajeno in koordinirano delovanje, kot tudi, da imajo pogosto skupine otrok, ki so govorci slovenščine kot drugega jezika in se šolajo v slovenščini (vključno s šolarji slovenskih šol v zamejstvu) jezikovne potrebe, ki jih lahko rešujemo na podoben način. V prihodnosti se prav gotovo kaže potreba po dopolnitvi učnih gradiv za poučevanje

[59] Kako razvijati bralno zmožnost pri pouku slovenščine kot drugega jezika, smo navedli v didaktičnem poglavju učnega načrta za začetni pouk slovenščine kot drugega jezika.

slovenščine kot drugega jezika, novih različic diagnostičnih testov (že tretje leto se uporablja isti) in izpopolnitvi obstoječega sistema.

8 LITERATURA

Ahrenholz, Bernt, 2008: Zum Zweitspracherwerb bei Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund – Forschungsstand und Desiderate. Bildungserfolg, Migration und Zweisprachigkeit, 45–54.

Ahrenholz, Bernt, 2010: Einleitung. Fachunterricht und Deutsch als Zweitsprache – eine Bilanz. Ahrenholz, Bernt (ur.): Fachunterricht und Deutsch als Zweitsprache, 2. durchgesehene und aktualisierte Auflage. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag gen. 1–14.

Alderson, J. Charles, 2000: Assessing reading. Cambridge: Cambridge University Press.

Bešter, Romana, Pirc, Janez, 2020: Skupaj za znanje: izvajanje aktivnosti podpornih mehanizmov pridobivanja znanja za pripadnike romske skupnosti : evalvacijsko poročilo za šolsko leto 2019/20. Ljubljana: Center šolskih in obšolskih dejavnosti, 2020.

Ferbežar, Ina, 1999: Merjenje in merljivost v jeziku. Na stičišču jezikoslovja in psihologije: nekaj razmislekov. Slavistična revija. 47/4. 418–436.

Ferbežar, Ina, 2012: Razumevanje in razumljivost besedil. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Field, John, 2018: The cognitive validity of tests of reading and writing tests designed for young learners. Examining Young Learners. Cambridge: Cambridge University Press.

Knez, Mihaela, 2010: Otroci priseljenci v slovenskih šolah – njihovi prvi koraki v slovenščino. Novak Popov, Irena (ur.): Vloge središča: konvergenca regij in kultur. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 232–333.

Knez, Mihaela, 2012: Za koliko slovenščin(e) je prostora v naši šoli? Jezik in slovstvo 57/3–4. 47–62.

Little, David, 2010: The linguistic and educational integration of children and adolescents from migrant backgrounds. Strasbourg: Language Policy Division, Directorate of Education and Languages, DGIV, Council of Europe.

Knez, Mihaela, 2016: Jezikovna zmožnostv slovenščini pri otrocih migrantih, vključenih v drugo in tretjo triado slovenskih osnovnih šol (Doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Moe, Eli, Härnälä, Marita, Paula Lee Kristmanson, Pascoal, José, Ramoniené, Meiluté, 2015: Language skills for successful subject learning. Graz: Council of Europe.

Nećak Lük, Albina, 1994: Večkulturno/večjezično okolje: raziskovalno poročilo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Neumann, Rosemarie, 1978: Zweitspracherwerb und Beschulungsmodell. Diskussion Deutsch. 39.

OECD, 2006: Where immigrant students succeed – a comparative review of performance and engagement in PISA 2003. Pariz: OECD.

OECD, 2010: Closing the Gap for Immigrant Students: Policies, Practice and Performance. Pariz: OECD.

Pečjak, Sonja, 1999: Osnove psihologije branja. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Pečjak, Sonja, 2012: Psihološki vidiki bralne pismenosti. Od teorije k praksi. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Pieper, Irene, 2011: Items for a description of linguistic competence in the language of schooling necessary for learning/teaching literature (end of compulsory education). An aproach with reference points. Strasbourg: Language Policy Division. Directorate of Education and Languages, DGIV. Council of Europe.

Pirc, Janez, Bešter, Romana 2020: Zaključno poročilo v okviru projekta Vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih: dejavniki spodbud in ovir, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v izobraževalnem sistemu v Sloveniji po končani osnovni šoli. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Pirih Svetina, Nataša, 2005: Slovenščina kot tuji jezik. Ljubljana: Izolit.

Purpura, James. E., 2004: Assessing Grammar. Cambridge: Cambridge University Press.

Read, John, 2000: Assessing Vocabulary. Cambridge: Cambridge University Press.

Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje (SEJO), 2011: Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva.

Stabej, Marko, 2008: Kako pa govoriš? (Spis o normi in normalnem). Vitez, P. (ur.): Spisi o govoru. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. Str. 87–100.

Thürmann, Eike, Vollmer, Helmut, Pieper, Irene, 2010: Language(s) of Schooling: Focusing on vulnerable learners. Strasbourg: Language Policy Division, Directorate of Education and Languages, DGIV, Council of Europe.

Spletni viri

Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, 2018: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Varno-in-spodbudno-ucno-okolje/Predlog_programa_dela_z_otroki_priseljenci.pdf

Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf

Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, 2018:

http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf

Učni načrt za začetni pouk slovenščine za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje, 2020: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/04/Začetni-pouk-slovenščine_1.-VIO_CSDTJ.pdf

Učni načrt za začetni pouk slovenščine za drugo vzgojno-izobraževalno obdobje, 2020:

https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/04/Začetni-pouk-slovenščine_2.-VIO_CSDTJ.pdf

Učni načrt za začetni pouk slovenščine za tretje vzgojno-izobraževalno obdobje, 2020:

https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/04/Začetni-pouk-slovenščine_3.-VIO_CSDTJ.pdf

PRILOGA: Razporeditev distraktorjev po posameznih postavkah in število neodgovorjenih postavk (NA)

1.1	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
B	5	0	0	0	2	10	3	1	1	22
C	1	0	0	0	2	1	1	0	0	5
Č	1	1	0	0	1	1	3	0	6	13
D	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2
E	2	1	0	0	0	8	0	0	0	11
F	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2
G	100	112	47	5	270	91	84	40	346	1095
H	1	0	0	0	1	3	0	1	0	6
NA	10	3	1	1	2	11	1	1	3	33
GA	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
EG	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2

1.2	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	1	1	2	0	1	5
B	0	0	0	0	5	0	0	0	2	7
C	71	54	17	4	109	78	51	21	165	570
Č	2	3	1	0	1	8	1	0	1	17
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	1	0	0	0	2	2	1	0	0	6
F	0	0	0	0	2	2	0	0	0	4
G	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
H	43	57	27	2	153	29	38	21	186	556
NA	2	0	0	0	2	7	0	0	2	13
AH	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
CČ	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
CH	2	2	3	0	3	1	1	0	3	15
EH	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
EG	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
HČ	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
CE	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1

1.3	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	102	101	38	5	253	100	78	42	321	1040

B	0	1	0	0	0	1	0	0	0	2
C	0	0	0	0	2	3	0	0	2	7
Č	16	12	6	1	18	16	12	0	26	107
D	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2
E	0	0	1	0	0	1	0	0	3	5
F	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
G	0	0	0	0	0	0	1	0	2	3
H	0	0	0	0	3	2	0	0	2	7
NA	3	1	0	0	1	5	0	0	2	12
AČ	1	2	4	0	2	1	1	0	4	15
CF	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1

1.4	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	0	1	0	0	3	4
B	92	102	40	3	242	83	74	36	308	980
C	0	1	0	0	1	1	0	0	3	6
Č	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
D	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
E	20	12	3	2	28	16	13	6	38	138
F	0	0	0	0	0	6	1	0	1	8
G	0	1	0	0	2	2	1	0	0	6
H	3	0	0	0	1	5	1	0	1	11
NA	7	0	3	1	3	16	2	0	5	37
BE	0	1	3	0	2	0	1	1	1	9

1.5	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3
B	0	0	1	0	0	1	0	0	2	4
C	0	1	0	0	1	5	3	0	5	15
Č	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	4	1	0	2	7
F	114	112	47	5	271	92	87	41	346	1115
G	0	0	0	0	2	3	0	0	0	5
H	3	0	0	0	2	8	2	0	3	18
NA	5	3	0	1	2	13	1	2	3	30
FH	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2
FC	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1

Skupaj NA:125

2.1	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	1	0	0	0	1	3	1	0	2	8
B	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
C	0	0	0	0	0	2	0	0	1	3
Č	0	0	0	0	1	3	0	0	3	7
D	105	115	49	4	274	93	89	43	346	1118
E	2	2	0	0	1	0	0	0	0	5

F	2	0	0	0	0	2	0	0	2	6
G	5	0	0	1	0	5	1	0	1	13
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	7	0	0	1	2	22	2	0	7	41

2.2	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	1	0	0	0	0	2	0	0	0	3
B	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
C	31	17	6	1	23	30	11	4	34	157
Č	5	4	0	1	6	6	2	0	6	30
D	1	0	0	0	0	0	0	0	2	3
E	0	1	0	0	1	0	1	0	5	8
F	77	92	43	3	246	74	79	39	308	961
G	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	6	3	0	1	3	16	1	0	5	35
GD	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2

2.3	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	1	0	0	0	0	4	0	0	0	5
B	1	0	0	0	0	0	0	1	2	4
C	2	1	0	0	3	3	0	0	6	15
Č	94	103	48	4	264	86	88	39	333	1059
D	7	0	0	0	2	2	0	0	3	14
E	2	3	0	0	1	2	0	1	3	12
F	3	0	0	0	2	4	1	1	2	13
G	5	7	1	1	5	11	4	0	8	42
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	7	3	0	1	2	18	1	1	5	38

2.4	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	92	116	49	2	268	83	84	39	346	1079
B	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
C	4	0	0	0	4	3	3	0	3	17
Č	4	0	0	0	0	3	1	0	2	10
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	7	1	0	1	6	12	2	3	5	37
F	2	0	0	1	0	5	0	1	0	9
G	5	0	0	1	0	6	2	0	1	15
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	7	0	0	1	1	18	2	0	5	34

2.5	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	5	0	0	1	0	3	0	0	1	10
B	2	1	2	0	1	0	0	0	2	8
C	1	1	0	0	2	2	2	0	3	11

Č	1	3	1	0	3	3	3	1	2	17
D	5	1	0	0	0	10	2	1	1	20
E	18	4	0	1	8	17	6	1	22	77
F	6	0	0	0	2	5	1	1	4	19
G	76	105	46	2	261	71	78	39	323	1001
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	8	2	0	2	1	18	2	0	4	37
EG	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2

Skupaj NA:185

3.1	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	0	5	0	0	0	5
B	107	114	49	4	275	93	91	41	353	1127
C	0	0	0	0	0	1	0	1	1	3
Č	1	1	0	0	2	4	0	1	0	9
D	4	0	0	0	0	2	0	0	4	10
E	3	0	0	0	0	4	0	0	1	8
F	2	0	0	0	0	1	0	0	0	3
G	1	1	0	0	0	2	2	0	0	6
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	4	1	0	2	2	18	1	0	3	31

3.2	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	101	111	49	3	272	89	86	41	348	1100
B	3	0	0	0	0	1	0	0	2	6
C	1	1	0	1	0	8	0	0	3	14
Č	0	1	0	0	1	4	2	0	2	10
D	4	1	0	0	2	4	1	0	0	12
E	6	2	0	0	2	4	0	1	1	16
F	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
G	1	0	0	0	0	5	1	0	0	7
H	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
NA	5	1	0	2	2	15	3	1	6	35

3.3	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
B	0	1	0	0	1	2	0	0	0	4
C	0	0	0	1	2	0	0	0	0	3
Č	117	115	49	3	274	105	90	43	356	1152
D	0	0	0	0	0	2	1	0	0	3
E	0	0	0	0	0	5	1	0	2	8
F	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
G	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
H	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2
NA	3	1	0	2	1	14	1	0	3	25
ČB	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1

3.4	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	3	0	0	0	0	3	0	0	0	6
B	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2
C	0	0	0	0	0	3	0	0	2	5
Č	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
D	2	0	0	0	0	1	1	1	1	6
E	7	9	0	3	8	13	1	2	17	60
F	105	106	48	1	269	92	90	39	337	1087
G	1	1	0	0	1	1	1	1	1	7
H	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
NA	3	1	1	2	1	14	1	0	3	26
	122	117	49	6	279	130	94	43	362	1202

3.5	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	0	0	0	0	0	1	0	0	2	3
B	0	1	0	0	0	1	0	0	0	2
C	114	114	48	3	272	100	92	40	341	1124
Č	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
D	0	0	0	0	2	2	0	0	1	5
E	1	0	0	0	0	2	0	0	5	8
F	0	0	1	0	1	1	0	1	1	5
G	4	1	0	1	3	6	1	2	9	27
H	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
NA	3	1	0	2	1	14	1	0	3	25

4.1	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	47	68	36	4	179	64	48	27	223	696
B	22	12	5	0	33	18	16	8	53	167
C	48	33	8	1	62	39	27	7	80	305
Č	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	5	4	0	1	5	9	3	0	6	33
AB	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1

4.2	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	41	50	16	3	111	53	44	14	148	480
B	65	58	33	2	159	60	45	27	200	649
C	8	5	0	0	5	7	2	1	6	34
Č	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	8	4	0	1	4	10	3	1	8	39

3.3	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	9	2	4	2	9	10	4	4	17	61
B	16	7	0	0	14	32	11	3	31	114
C	93	105	45	3	250	79	76	36	308	995
Č	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	4	3	0	1	6	9	3	0	6	32

4. 4	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	8	8	4	0	10	15	1	3	26	75
B	70	81	37	3	229	74	73	31	269	867
C	31	23	8	2	36	27	16	9	63	215
Č	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	13	5	0	1	4	12	4	0	4	43
AB	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
BC	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1

4.5	OŠ_1	OŠ_2	OŠ_3	OŠ_Romi	OŠ_SLO	SŠ_1	SŠ_2	SŠ_3	SŠ_SLO	
A	40	38	21	4	86	49	27	15	112	392
B	43	45	19	1	141	31	45	20	160	505
C	29	25	7	0	46	38	18	8	83	254
Č	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NA	9	6	0	1	4	10	3	0	6	39
AB	1	1	1	0	2	2	0	0	1	8
BC	0	2	1	0	0	0	1	0	1	5

NA	5.1	5.2	5.3	5.4	5.5

OŠ_1	25	22	38	49	47
OŠ_2	10	11	21	30	30
OŠ_3	3	3	4	8	5
OŠ_R	4	5	4	5	4
OŠ_SLO	9	8	16	38	30
SŠ_1	39	36	52	59	61
SŠ_2	11	9	9	20	17
SŠ_3	3	2	2	11	8
SŠ_SLO	24	28	41	63	55
SKUPAJ	128	124	187	283	257

NA	6.1	6.2	6.3	6.4	6.5
OŠ_1	14	18	41	42	32
OŠ_2	4	4	14	10	8
OŠ_3	0	0	3	2	1
OŠ_R	2	3	4	3	2
OŠ_SLO	9	11	12	14	10
SŠ_1	31	40	54	51	51
SŠ_2	6	8	11	12	12
SŠ_3	1	2	4	2	3
SŠ_SLO	17	18	24	24	18
SKUPAJ	83	104	167	160	137

1. NALOGA

Povežite učence in učenke (1–5) in opise krožkov na drugi strani (A–H), kot kaže primer. Vsak gre lahko samo na en krožek (na tistega, ki najbolj ustreza njegovim interesom). Na tri krožke ne gre nihče. (5 točk)

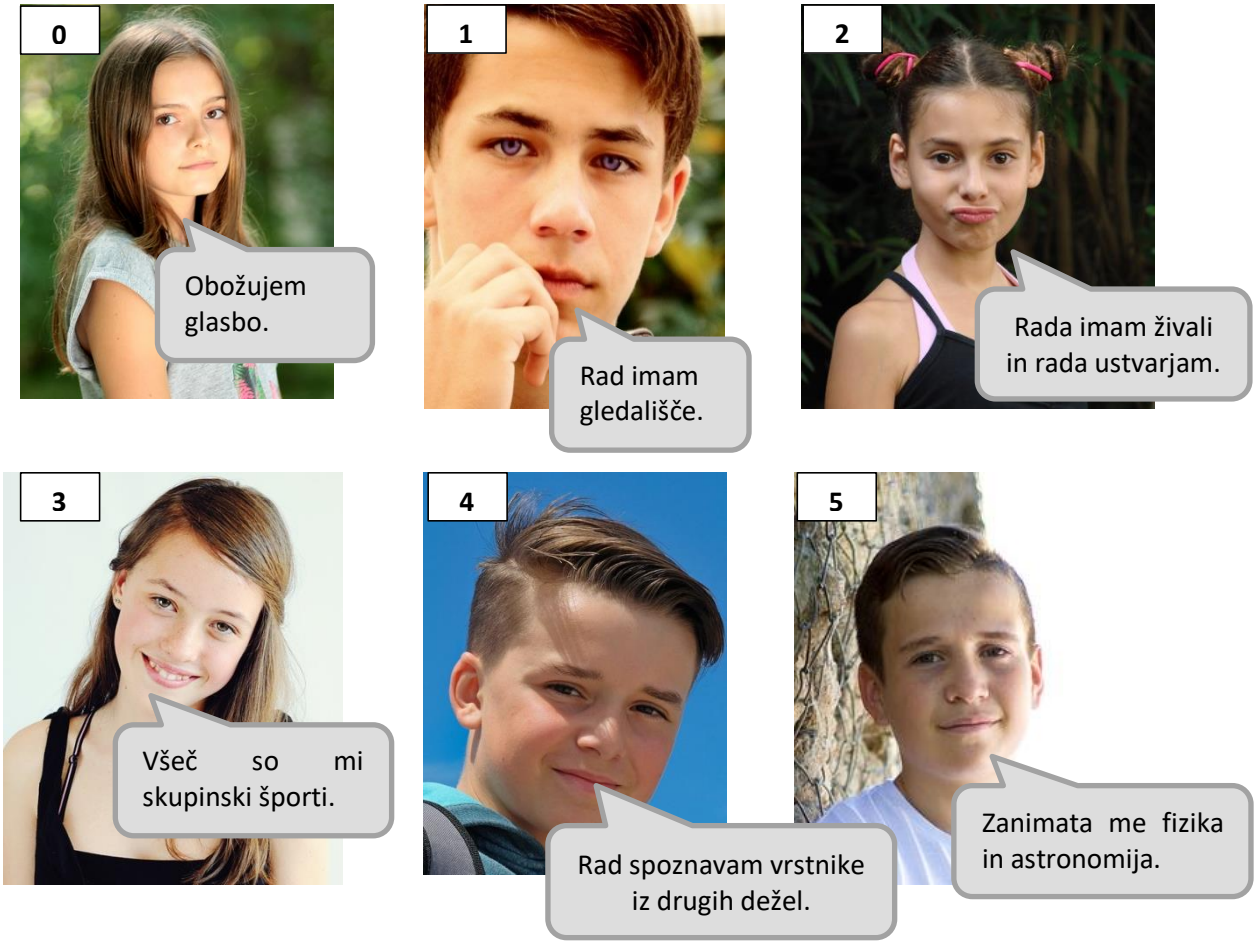

Učenec/učenka	0	1	2	3	4	5
Krožek	D					

ŠOLSKI KROŽKI

A Odbojka je ena najlepših moštvenih iger z žogo. Dve ekipi loči mreža, ki onemogoča fizične kontakte med igralci. Namenjena je druženju in razvijanju medsebojnih odnosov.

B Učenci se bodo naučili osnov španščine ter spoznavali zelo zanimivo kulturo v špansko govorečih državah. Ogledali si bomo tudi kakšen španski film in brali revije in stripe. Učenci si bodo izbrali svoje dopisovalce iz Španije in Latinske Amerike in jim predstavili Slovenijo.

C Učenci bodo raziskovali rastline in živali. Spoznavali bomo, kako poteka seciranje in mikroskopiranje živalskih organov in tako nadgradili znanje, pridobljeno pri rednih urah naravoslovja in biologije. Pripravljali se bomo tudi na tekmovanje iz biologije.

Č Ritmična gimnastika združuje prvine baleta, modernega plesa, akrobatike in rokovanja s pripomočki (kolebnica, žoga, obroč, kiji in trak). Mnogi ta zdrav šport povezujejo z umetnostjo.

D Pri pevskem zboru se učimo osnov vokalne tehnike, ki posredno vpliva tudi na boljšo telesno držo in na jasnejši govor. V program so vključene slovenske ljudske in umetne pesmi. Skupaj se ob petju zabavamo, kar običajno pripelje do tega, da postanejo pevske vaje tudi prijetno druženje.

E Pri prostovoljstvu bomo razvijali občutek za solidarnost, odgovornost in strpnost in krepili svojo samopodobo. Obiskali bomo starejše občane v domu starostnikov, otroke s posebnimi potrebami, sodelovali pri dobrodelnih akcijah in organizirali ustvarjalne delavnice na šoli.

F Nič hudega, če ne veste, kako sta masa in hitrost povezani z energijo: za pot po vesolju boste potrebovali predvsem dobro voljo in domišljijo.

G V impro skupini bodo učenci zadovoljili željo po druženju in dramski igri. Spoznali bodo osnove nastopanja, odrskega giba ter uporabe glasu in telesa na odru ter se naučili premagovati tremo.

H Interesna dejavnost je namenjena mladim ljubiteljem ptic. Njen namen je spoznavanje in opazovanje ptic. Učenci bodo spoznavali vizualne značilnosti posamezne vrste in jih upodobili v izbrani likovni tehniki.

(Vir: Predlog interesnih dejavnosti za leto 2018/2019 na OŠ Škofljica in OŠ Franceta Bevka Ljubljana: https://www.os-skofljica.si/wp-content/uploads/2018/09/ID-2019-OPISI1.pdf , prirejeno.)

2. NALOGA

V pismu 15-letnice nekaj delov besedila manjka. Navedeni so v seznamu pod besedilom (A–G). Uredite besedilo, da bo smiselno in pravilno: na črte v besedilu napišite ustrezne črke, kot kaže primer. Dva dela besedila sta v seznamu odveč. (5 točk)

Pismo 15-letnice

Moj stric ima avtomehanično delavnico. Ker sta starša ločena, 0) _____B_____ in po navadi sem celo popoldne v delavnici in mu pomagam. Že ko sem bila majhna, 1) _____ in starša sta me na začetku pri tem podpirala. Potem pa sem prišla v četrti razred, rešila sem test za nadarjene … In od takrat avtomehanika ni več opcija. Učitelji so zahtevali gimnazijo, starši pa študij. Od nekdaj me je zanimala fizika, zato 2) _____ obrnila v to smer. Ves čas sem govorila, da hočem študirati fiziko, da bi prepričala sebe in njih. Do zdaj je to delovalo, zdaj pa so vpisi v srednjo šolo in tega ne verjamem več. Še vedno bi namreč rada šla na strojno in se usmerila v avtomehaniko. No, nazadnje sem to povedala stricu. Rekel je, da me razume in da mi bo omogočil prakso, če 3)_____. Ko pa je to povedal mami, je mama začela kričati, da ona najbolje ve, da hoče njena hčerka doštudirati fiziko in postati doktorica, in da mi je spral možgane. Potem se je še očka jezil na strica, da njegovo hčerko podpira pri nizki stopnji izobrazbe. Res nočem, da 4) _____ zaradi tega, ampak tudi nočem zapraviti deset let življenja v nečem, kar me ne veseli. Saj mi je fizika všeč, ampak se ne vidim v njej, zato se bom odločila za strojno. Starša mislita, da hočem biti avtomehaničarka samo zato, ker 5) _____. Ampak to sploh ni res. Nikogar ne bi rada razočarala.

Hvala, da ste si vzeli čas in prebrali to pismo, to mi veliko pomeni.

15-letnica

(Vir: PIL, april 2019, str. 75–76, prirejeno.)

Deli besedila:

A – bi se kregali	D – sem hotela postati avtomehaničarka
B – sem pri njem ves teden	E – sem razočarala
C – rada doštudirala fiziko	F – sem se na njihovo željo
Č – se bom odločila za strojno	G – sem toliko v stričevi delavnici

3. NALOGA

Preberite besedilo in v spodnjem okviru izberite besedo, ki manjka v besedilu. Na prazno mesto vpišite ustrezno številko, kot kaže primer. Tri možnosti so odveč. (5 točk)

HIŠNI RED GIMNAZIJE POLJANE

1. člen

Glavni vhod v šolo je odprt od 7.00 do 20.00, ob petkih do 15.30. Izven določenega časa je 0)__H___ zaklenjena. Stranski 1)_____ je namenjen osebju šole in dostavi. Delovni čas tajništva šole, knjižnice in svetovalne službe je objavljen na spletni strani šole. V času 2)_____ ravnatelj določi prilagojen delovni čas, ki je objavljen na spletni strani šole.

2. člen

Dijaki hodijo iz učilnice v učilnico po desni strani hodnikov oz. stopnic. Ob znaku za začetek ure morajo oditi v učilnice in se pripraviti na 3)_____.

3. člen

Dijaki hranijo garderobo v garderobnih omaricah. Vsak dijak dobi v začetku 1. letnika omarico. Dijaki odgovarjajo zanje in za 4)_____, ki bi nastala zaradi malomarnosti ali zaradi namernega poškodovanja omaric.

4. člen

Mobilne telefone morajo dijaki v času pouka naravnati tako, da nikakor ne motijo pouka. Kakršna koli 5)_____ mobilnih telefonov, MP3 predvajalnikov in drugih elektronskih multimedijskih naprav je med šolskimi urami prepovedana.

(Vir: Hišni red Gimnazije Poljane, prirejeno.)

A – počitnic	Č – pouk	F – škodo
B – vhod	D – skladu	G – prepoved
C – uporaba	E – odgovornost	H – šola

4. NALOGA

Preberite besedilo »Zgodovina Ljubljane« in rešite nalogo: izberite odgovor a, b ali c, kot kaže primer. (5 točk)

Zgodovina Ljubljane

Na ljubljanskem območju so pred 40.000 leti kljub nekoliko hladnejšemu podnebju občasno bivali neandertalci in z lesenimi ostmi iskali, lovili ali nabirali hrano. 35.000 let kasneje so se ljudje tu prvič za stalno naselili in si postavili bivališča na kolih, dvignjena nad močvirnato pokrajino.

Kasneje so se ljudje naseljevali bliže središča današnje Ljubljane. Zgodovina je ljudstvom, ki so se pomikala skozi ta prostor ali se tu za stalno naselila, dala različna imena: Veneti, Iliri, Kelti. Velike spremembe pa so se začele, ko so sem prišli Rimljani. Ti so zaradi strateško pomembne lege na križišču glavnih prometnih poti v času, ko so osvajali nova ozemlja na balkanskem jugu in panonskem vzhodu, zgradili rimsko kolonijo, ki so jo poimenovali Emona. Bila je pravo rimsko mesto, s cestami, kanalizacijo, javnimi zgradbami in obzidjem in je imela živahno vsakdanje življenje.

Po razpadu rimskega imperija in s tem tudi propadu Emone so na ljubljanska vrata potrkali Slovani, ki so sprva naselili obronke ljubljanske kotline. Na prelomu tisočletja pa so se ustvarile ugodne razmere tudi za razvoj srednjeveške Ljubljane. Njen nastanek je zgodba o uspehu: nedavno odkriti ostanki lesenega krožnika postavljajo njene zametke v začetek 11. stoletja, dobrih sto let kasneje pa je srednjeveško mesto Laibach oziroma Luwigana že prvič omenjeno v pisnih virih. Tako rekoč čez noč, v dobrih sto letih, se je Ljubljana iz majhne lesene naselbine pod Grajskim gričem razširila še na levi breg reke in postala pravo srednjeveško mesto z mogočnim obzidjem, ki se je v začetku 15. stoletja uspešno ubranilo pred Turki.

Razcvet mesta se je nadaljeval tudi v novem veku. Takrat je Ljubljana postajala središče trgovine, obrti, kulture in nacionalne zavednosti. Pri tem je ključno 16. stoletje, ko je reformacija prinesla prve knjige v slovenščini, v 17. in 18. stoletju pa je Ljubljana dobila baročno preobleko: plemiči so mestne hiše preurejali v mogočne baročne palače, meščanskim hišam so nadevali razkošne fasade.

Sledila je kratka epizoda francoske nadvlade (Ljubljano je s svojimi četami osvojil Napoleon), ki je Ljubljano postavila za glavno mesto Ilirskih provinc in omogočila javno uporabo slovenščine. Prva polovica 19. stoletja je še enkrat spremenila podobo Ljubljane, še bolj pa je nanjo vplival hud potres leta 1895. Po njem je Ljubljana s pomočjo iznajdljivega župana Ivana Hribarja, ki je bil zelo uspešen pri pridobivanju denarja za obnovo, v novo stoletje stopila prenovljena.

Turbulentno 20. stoletje so tudi v Ljubljani zaznamovala izmenjujoča se obdobja vojn in napredka. Ustanovljene so bile borza, univerza ter akademija znanosti in umetnosti. Poseben pečat je temu času in samemu mestu s svojo premišljeno arhitekturo dodal Plečnik in zaradi tega je Ljubljana še danes edinstvena.

Za to obdobje je značilna hitra urbanizacija mesta, Ljubljana je pospešeno rasla, s priseljevanjem pa je naglo naraščalo tudi število prebivalcev. Po nekaj desetletjih v Jugoslaviji so se Slovenci leta 1990 na plebiscitu odločili oblikovati samostojno državo in 25. junija 1991 je bila razglašena samostojnost. Ljubljana je prvič postala prestolnica samostojne slovenske države.

(Vir: https://mgml.si/sl/mestni-muzej/razstave/273/ljubljana-zgodovina-mesto/)

0. Prvi znani prebivalci na območju Ljubljane so bili neandertalci, ...

a) ki so si tukaj postavili bivališča na kolih.
b) ki jim je ustrezalo hladnejše podnebje.
c) ki so se ukvarjali z lovom in nabiralništvom.

1. Kasneje so se tu naseljevala različna ljudstva – Veneti, Iliri in Kelti, …

a) vendar so obzidano mesto s cestami in z javnimi zgradbami zgradili šele Rimljani.
b) zato so na tem območju nastajala strateško pomembna mesta z različnimi imeni.
c) ki so skupaj z Rimljani osvajali nova ozemlja na balkanskem jugu in panonskem vzhodu.

2. Čeprav je bila Emona pomembno strateško in prometno središče, …

a) so jo Slovani zavzeli brez večjih težav.
b) je mesto po razpadu rimskega imperija propadlo.
c) ni za njo ostalo nobenih sledi.

3. V srednjem veku je mesto dobilo ime Laibach oz. Luwigana. Postalo je močno mesto, ki …

a) je uspešno trgovalo s Turki.
b) pa so ga v 15. stoletju zavzeli Turki.
c) se je uspešno borilo proti Turkom.

4. Novi vek je Ljubljani prinesel razcvet trgovine, obrti, kulture in narodne zavednosti, …

a) a je francoska vojska mesto popolnoma uničila.
b) s francosko nadvlado je pomembnejša postala tudi slovenščina.
c) postala pa je tudi najljubše mesto francoskega cesarja Napoleona.

5. Tudi 20. stoletje je bilo za Ljubljano obdobje intenzivnega razvoja. Z urbanizacijo in pospešenim priseljevanjem …

a) je postala glavno mesto Slovenije.
b) se je večalo tudi število njenih meščanov.
c) so njeni prebivalci razglasili samostojnost.

5. NALOGA

Preberite besedilo Ukročeno vreme in odgovorite na vprašanja na drugi strani. (5 točk)

Ukročeno vreme

Kitajski meteorologi so se lotili največjega vremenskega poskusa vseh časov. Da bi preprečili pomanjkanje vode, bodo umetno povzročili obsežne padavine nad Tibetansko planoto.

Vsi govorijo o vremenu, nihče pa ne naredi nič v zvezi s tem – razen Kitajske. Država z najštevilnejšim prebivalstvom se je lotila največjega meteorološkega poskusa, s katerim naj bi zagotovila padavine eni najbolj sušnih pokrajin.

Kitajski »vremenarji« imajo namen oblake nad Tibetansko planoto pripraviti do tega, da bodo dodobra namočili to približno 1,6 milijona kvadratnih metrov veliko območje.

Obsežni projekt, ki so ga poimenovali Tianhe, nebeška reka, je trenutno v začetni fazi. Strokovnjaki državne organizacije za letalsko znanost in tehnologijo so v sodelovanju s skupino znanstvenikov z ene od pekinških univerz na strmih tibetanskih pobočjih postavili 500 zgorevalnih komor z raztopino srebrovega jodida. Srebrov jodid ima enako strukturo kot led in ga tudi uporabljajo kot »dvojnika« ledu. Ko ga segrejejo, topli zrak ponese delce srebrovega jodida v oblake in zaradi njega se tam vodna para kondenzira v vodne kaplje, ki se postopno večajo in naposled padejo na zemljo v obliki dežja ali snega.

V prihodnjih letih bodo na območju Tibetanske planote postavili še na desettisoče zgorevalnih komor in tako »zalivali« obsežno sušno pokrajino.

Z metodo, znano kot sejanje oblakov, je mogoče razmeroma enostavno in poceni vplivati na vreme. Ena zgorevalna komora stane dobrih 6000 evrov, in če bo vse po pričakovanjih, se bo naložba izplačala. Izračuni namreč kažejo, da bi se s sejanjem oblakov letna količina padavin nad sušno planoto povečala za do deset milijard kubičnih metrov.

Konec težav z oskrbo z vodo

Trenutno še ni znano, kdaj bo Kitajska začela izvajati ta najobsežnejši vremenski poskus, a 1,3 milijarde ljudi na to že nestrpno čaka.

V 400 od 663 kitajskih mestih se že spopadajo s pomanjkanjem vode, poročilo organizacije Greenpeace pa navaja, da se bo do leta 2050 zaradi pomanjkanja vode kmetijstvo zmanjšalo za 23 odstotkov.

Kitajski meteorologi so prepričani, da bo tisoče zgorevalnih komor na Tibetanski planoti tem skrbem naredilo konec. Če njihove napovedi držijo, bo sejanje oblakov letno količino padavin na kitajskem povečalo za sedem odstotkov.

(Vir: Science Illustrated, 110/2019, str. 23–25, prirejeno.)

Odgovorite, kot kaže primer.

0) Kaj pomeni naslov Ukročeno vreme?

   Naslov *Ukročeno vreme* pomeni, da bodo spreminjali vreme.

1) Kako na Kitajskem nameravajo preprečiti pomanjkanje vode?

   _____

2) Kaj imata skupnega led in srebrov jodid?

   _____

3) Kako se imenuje metoda umetnih padavin?

   _____

4) Na kratko opiši to metodo.

   _____

5) Na katero (gospodarsko) dejavnost bo imel vremenski poskus najbolj pozitiven učinek?

_____

6. NALOGA

Preberi pesem. Besedilo na desni dopolni tako, da bo glede na pesem smiselno. (5 točk)

Barbara Gregorič Gorenc

Navodilo

Je kje navodilo za randi*?
To je moja najtežja naloga!
Od koga naj ga prepišem?
Glava me ne uboga!

Rad bi natanko vedel,
kaj ob njej naj storim.
Kaj in kako naj ji rečem
in kdaj naj raje molčim.

Kako naj srce malo ustavim,
da mi na mestu ostane –
kadar v oči jo pogledam,
mi skoro iz prsi plane!

In kar naprej se spotikam!
Nogi sta čisto neresni!
Kako naj levo prepričam,
da bo hodila ob desni?

Kam pa naj stlačim roke?
Kako naj prste odpletem?
In pod katero misel
naj tisoč skrbi pometem?

Ko že predolgo razmišljam
o težavah in neuspehu,
opazim preprosto rešitev –
vabilo v njenem nasmehu!

* randi = zmenek

(Vir: Barbara Gregorič Gorenc, Navodila za randi, Viharnik, Ljubljana 2006.)

Besedilo je 0)___*pesem*_____.

Govori o 1)_____, ki je

zaljubljen v dekle. Rad bi 2)_____

_____, ampak ne ve, kako. Zato

išče 3)_____.

Ko je zraven dekleta,
4)_____.

Punca se mu na koncu 5)_____

in tako reši njegove težave.